

W R
C
front. and 48 (mostly double page or fold.) maps and plans

The
Robert E. Gross
Collection

A Memorial to the Founder
of the
Lockheed Aircraft Corporation

Business Administration Library
University of California
Los Angeles

KAEMPFER, E. - De beschryving van Japan, behelsende een verhaal van den
uden en tegenwoordigen staat en regeering van dat Ryk, van deszelfs tempels,
aleysen, kasteelen, metalen, mineralen, boomen, planten, dieren. . . godsdiensten,
gewoonten. . . Koophandel met de Nederlanders en de Chineesen. Benevens eene
beschryving van het Koningryk Siam. Uyt het Hoogduytsch handschrift in het
Engelsch door J. G. Scheuchzer. . . en uyt het Engelsch in het Nederduytsch vert.
s-Gravenhage & Amst. , P. Gosse, J. Neaulme en B. Lakeman, 1729;(VI)-50, 500
p. ;with front. and 48(mostly double-page or fold.)maps and plates;in-folio;
ontemp. calf, back gilt, right upper and left lower joint repaired, else splendid
copy on large paper! 950.--

Nieie no. 584. Nice copy of the first Dutch translation of this famous work,
which remained the standard work on Japan for a long time. In 1727 Hans Sloane
published the English translation, made after the German ms. by J. G. Scheuchzer,
in this English translation the Dutch, French and German editions were based.
The author was a physician in the service of the Dutch East India Company's
factory at Deshima, he was enabled to make several travels into the interior of
Japan(a. o. Nagasaki, Kokura, Osaka, Miaco), and gives also an account of the trade
of the Dutch. The introduction contains a life of the author and a critical review
of the then existing literature on Japan.

Robert H. Gray
Collection

A Memorial to the Faculty
of the
Wellesley College

Wellesley College Library
Wellesley, Massachusetts
1900

DE
BESCHRYVING
VAN
J A P A N.

DOOR
ENGELBERT KÆMPFER,

*M. D. Geneesheer van het Hollandsche Gezantschap
naar 't Hof van den Keyzer.*

V E R K L A A R I N G
D E R
T Y T E L P R I N T .

Dien 't lust door 't oog een net verhaal te leezen
Van 't werk en d'aart der schrandre Japoneezen,
En hoe zy in hun levenswyz' bestaan;
Hy doe 't gezicht slegts op dees Konstprint slaan,
Waar door hy 't in een kort begrip kan weeten.
Historikunde, in 't midden neêrgezeten,
Die door haar pen, die vlug en vaardig is,
Den grond ondekt van 's Lands geschiedenis,
Ontfangt hier, tot een onbezwalkte klaarheid,
Geschriften van de oprechte en zuivre *Waarheid*,
Die haar doet in een' heldren *Spiegel* zien,
Hoe zy bedrog en logentaal moet vliên.
Haar blanke *Borst*, bekleed met *Zonnestraalen*,
Van helder licht, toont dat ze nooit kan dwaalen
Van 't heilspoor af, in 's waerelds woesteny;
Dies die haar volgt is van verleiding vry.
Haar voeten zyn bedekt met *Tafereelen*,
Waar onder men, om 't scherp gezicht te streelen,
De Landstreek van *Japan* in 't klein beschouwt.
Een' *Leeraar*, dien de wetten zyn vertrouwt;
Wyst met zyn hand op *zespaar Hemelmerken*,
Om zyn gemeente in haar geloof te sterken:
Dus word hier op het duidelykst' verthoont
Dat Godsdienst by de blindste Volken woont,
Schoon afgedwaalt van 't schemerlicht der reden.
Een *Pelgrim* komt zyn rechterzy' bekleeden.
Een *Man* en *Vrouw* staan achter zyn gezicht.
Wat verder ziet men een Japansch *Gestigt*.
De voorgrond praat met *Lakwerk*, hoog van waarde,
Welks weêrgaê nooit gevonden word op aarde,
En *Zee-Gewas*, dat, door Natuur bewrocht;
Als 't *Porcelein*, van kenners word gezocht;
Ook *Zyde* tot een dierbre stof geweven:
Dit is 't waar van de Landgenoot moet leeven.
Om hoog verthoont zich 't *Wapen* van *Japan*,
En achter langs het flauw gebergte kan
Men *Akkers*, die bezaait zyn, klaar beöogen,
En *Heesters*, daar, door kracht van 't Alvermogen,
De Thee op groeit. Ziet daar een kort bericht
Van dit Tafreel, door konst gestelt in 't licht.

C. BRUIN.

L. & Philips inv. et fecit. 1729.

In 's Gravenhage } by { P. GOSSE en I. NEAULME }
 En t'Amsterdam } { BALTHAZAR LAKEMAN } MDCCXXIX.

D E
BESCHRYVING
V A N
J A P A N,

B E H E L S E N D E

EEN VERHAAL VAN DEN OUDEN EN TEGENWOORDIGEN
Staat en Regeering van dat Ryk,

V A N

DESZELFS TEMPELS, PALEYSEN, KASTEELN EN ANDERE
Gebouwen; van deszelfs Metalen, Mineralen, Boomen, Planten,
Dieren, Vogelen en Visschen.

*Van de Tydrekening, en Opvolging van de Geestelyke
en Wereldlyke Keyzers.*

V A N D E

Oorspronkelyke Aftamming, Godsdiensten, Gewoonten en Handwerkfelen
der Inboorlingen, en van hunnen

KOOPHANDEL met de NEDERLANDERS en de CHINEESEN.

BENEVENS EENE

BESCHRYVING VAN HET KONINGRYK SIAM.

In 't Hoogduytsch beschreven door

ENGELBERT KÄMPFER, M. D. *Geneesheer
van het Hollandsche Gezantschap na 't Hof van den Keyzer,*

Uyt het oorspronkelyk Hoogduytsch Handschrift, nooit te vooren gedrukt,
in het Engelsch overgezet, door

J. G. SCHEUCHZER, *Lidt van de Koninklyke Maatschappij,
en van die der Geneesheeren in London.*

Die daar by gevoegt heeft het LEVEN van den SCHRYVER.

Voorzien met kunstige Kopere Platen,

Onder het opzicht van den Ridder HANS SLOANE uytgegeven,

En uyt het Engelsch in 't Nederduytsch vertaalt.

*In 's Gravenhage,
En t' Amsterdam,*

} By

{

P. GOSSE en J. NEAULME.
BALTHASAR LAKEMAN.

M D C C X X I X.

VOORREDEN

DES

SCHRYVERS.

Uytschland was noch in Oorlog met de Ottomannische Porte en met den Allerchristelyksten Koning, toen het Zweedsche Gezantschap, het welk ik de Eer had als Secretaris by te wonen, van het Persiaansche Hof vertrok om naar Zweeden te keeren. Het quam best over een met myne neigingen, om een verder reys te ondernemen, en ik verkoor liever een ongeruften ongemakkelyk leven van een Keyziger te leiden, dan door t' huys te komen my zelven bloot te stellen voor een gedeelte van dien nasleep van rampspoeden, in welke myn Vaderland gewikkelt was. Uieshalven nam ik myn afscheid van den Ambassadeur en van zyn Gevolg (die my de Eere deden van my eene myl buyten *Ispahan* uytgeleide te doen) met een bestendig en vast besluyt, om noch eenige jaaren door te brengen in 't bezichtigen van andere Oostersche Hoven, Landen en Natien.

Ik was nooit gewoon groote geldsommen van Huys te ontfangen: Het was door myn eige vlyt, dat ik my zelven onderhouden had, en het waren de zelfde middelen, die my naderhand deden bestaan, zo lang als ik buyten 's Lands was, en die

my in staat stelden om de Nederlandsche Oostindische Maatschappy te dienen, hoewel in een min aanzienlyke bediening. Dit Nakomelingschap van *Japhet*, geniet meer dan eenige andere Europese Natic, de Zegening van *Noach*, om te wonen in de tenten van *Sem*, en *Canaan* aan haar dienstbaar te hebben. Godt heeft haare dapperheid en beleid zodanig gezegent, dat zy hunnen Koophandel, Wingewesten en bezittingen hebben uytgebreyd door gansch *Asien*, tot zelfs aan de uysterste eindens van het Oosten, en nooit heeft 'er onder haar ontbroken eene opvolging van voorzichtige en bequaame mannen, die hun belang en welvaaren met al hun beistand en bequaamheid hebben voortgezet. Doch om tot de zaak te komen. Het was door de gunstige toestemming, en onder de Bescherming van deze Eerwaarde Maatschappy, dat ik veelyds myn oogmerk in de *Indiën* bereykte, en eindelyk de voldoening had het verafgelegen Ryk van *Japan*, en het Hof van desselfs Machtige Monarch te zien. De tegenwoordige Staat van dit Hof en Ryk is het, 't welk ik hier aan het Gemeen opoffere voor myne andere werken, die ik onlangs beloofd hebbe in de voorrede van myne *Amenitates Exoticae*. Ik kan den Lezer verzekeren, dat beide, myne Beschryving, en myne vertooningen van dingen, schoon misschien niet zo fraay en volmaakt, echter volkomentlyk met de waarheid overeenkomen, zonder oppronking zo als my dezelve voorquamen. Ik moet bekennen, dat ik, ten opzicht van de allerbyzonderste zaaken van het Ryk, geen volkomene en wydloopige genoegzame onderrichtingen heb kunnen bekomen. Yder een weet, welken moeyelyken zaak het is voor een Vreemdeling om dit in eenig Land te kunnen krygen, en door de ervarenheid heb ik bevonden, dat
het

het veel moeyelyker is in *Japan* dan ergens. Van 't begin af dat de Rooms Katholyksche Religie is uytgeroeit geworden, de Neerlandfche en Chineefche Kooplieden eenigermate gevangen genomen zyn, en het gantsche Ryk opgefloten is van allen Handel en gemeenfchap met vreemde Natien, hebben de Inboorlingen by uytinementheit omzichtig en ingetogen moeten zyn in hun gedrag tegens deze Vreemdelingen, aan welke toegestaan word handel te dryven, en die onder hen toegelaaten worden. Deze in 't byzonder, die meer onmiddelyk met onze zaaken zyn belaft, zyn alle verplicht door een plechtelyken Eedt, niet met ons te redeneren, noch aan ons eenig ding te ontdekken van den ftaat van hun Land, van de Gødsdienften in het zelve opgerecht, van de byzondere verhandelingen aan het Hof en in het Ryk, en van andere dingen meer, en zy zyn genootzaakt zo ver op hunne hoede te zyn, dat zy door den zelve Eedt verbonden zyn elkander te bewaaken en te verraden. Tot verder bevestiging, word deze Eedt door hen alle jaar vernieuwt. In zulken laagten ftaat is voor het tegenwoordige het Geloof en aanzien der Vreemdelingen in *Japan*. De Nederlanders, die daar toegelaaten worden te handelen, hebben het door langdurige ervarenheid ondervonden en zyn van gevoelen, dat het voor hen onmogelyk is eenige onderrechting te kunnen krygen van den tegenwoordigen ftaat van het Ryk, voor zo ver als zy daar toe niet hebben noch bequaame gelegentheden, noch genoegzame vryheid, gelyk de Heer *Cleyer*, die zelf daar geweest is als *Directeur* van onzen Handel, en als onze *Ambaffadeur* aan 's Keyzers Hof, in een brief aan den geleerden *Scheffer* klaagt. Ik beken dat de zwaarigheden groot en zeer groot zyn, maar niet ten eenemaal onoverkomelyk. Men

kan ze te boven komen door een bequaame handeling, niet tegenstaande zelfs alle de voorhoedingen die de Japanfche Regeering daar tegen genomen heeft. De Japoneefen, een voorzichtig en dapper Volk, zyn zo licht niet te binden door een Eedt gedaan aan zodanige Goden of Geesten, die niet worden aanbeden by veele, en by de meeste onbekendt zyn. Indien zy zich na de zelve fchikken, gefchiet het meer uyt vrees voor de ftraf, die dezelve onvermydelyk volgt zo ze verraden worden. Behalven dit, hunne trotsheid en Oorlogs aardt ter zyde gezet zynde, zyn zy zulk een beleefde, zulk een befchaafde en nieuwsgierige Natie, als 'er eenige in de waereld is, van natuuren geneigt tot Koophandel en gemeenzaamheid met vreemdelingen, en by uytstek begeerig, om onderrecht te worden, van derselver Historien, Kunften en Wetenschappen, maar wy zyn alleen maar Kooplieden, welke zy onder de geringste soort van 't Menschdom tellen, en gelyk de naauwe toezicht, onder welke wy gehouden worden, hen natuurlyk aanzetten moet tot jaloersheid en mistrouwen, zo is 'er geen andere weg in hunne vriendschap te vinden, en hen tot ons belang overtehaalen, dan eene bereidwilligheid om hen hunne verzoeken in te willigen, ecne mildheid om te voldoen aan hunne gierige neygingen en een onderdanig gedrag om hunne ydele trotsheid te vleyen. Door deze middelen was het, dat ik my zelve zo diep indrong in zodanigen vriendschap en gemeenzaamheid by onze Tolken, en by de Opzienders over ons Eyland, die dagelyks by ons komen, als ik geloof dat niemant voor my over roemen kan, zedert dat wy zyn gestelt geworden onder zodanige naauwe reglementen. Hen eindelyk bystaande gelyk ik deed, met myn raadt en Geneefmiddelen, met zo-

da-

danige onderrechten als ik in staat was, aan hen te kunnen geven in de Sterre- en Wiskunde, en met een hertelyke en overvloedige veelheid aan Europeische drank, konde ik ook op myn beurt vryelyk aan hen voorstellen welke vraagen ik wilde, over de zaaken van hun Land, het zy met betrekking op de Regeering in Burgerlyke, of in Geestelyke zaaken, op de gewoontens der Inboorlingen, op de natuurlyke en staatkundige Historie, en daar was 'er geen een, die my ooit weigerde te geven alle de onderrechten die hy kon, zelfs wanneer wy alleen waren in zodanige dingen, die hen anders scherplyk belast zyn geheim te houden. Deze byzondere onderrechten die ik my besorgde van de geene, die my quamen bezoeken, waren my van groot nut, in het verzamelen van zaakelykheden voor myne voorgenome Historie van dit Landt, doch zy schoten echter veel te kort van alle voldoende te zyn, en ik zoude misschien in geen staat zyn geweest om dat oogmerk te bereiken; indien ik niet by geluk andere gelegentheden had ontmoet, en inzonderheid de hulp van een beleefd geschikt jongeling, door wiens middel ik rykelyk wierd voorzien van alle vrindschap, die ik nodig had raakende de zaaken van *Japan*. Hy was omtrent vierentwintig jaaren oudt, wel geoeffent in de Chineesche en Japanfche taalen, en zeer begeerig om meer te leeren. By myne aankomst, wierd hy my toegeschikt als knecht om my op te passen, en te gelyk om door my onderwezen te worden in de Genees- en Heelkonst. De *Otona*, die de eerste Amptenaar van ons Eyland is, door hem, hoewel onder myn opzigt, geneesen zynde van eene ziekte, liet hem in myn dienst blyven, geduurende myn verblyf in het Landt, 't welk was de tyd van twee jaaren, en hy liet hem my verzellen in onze twee Reyzen naar het Hof, gevolgelyk van het eene eindt van het Ryk tot

aan het ander : eene gunst welke zelden toegestaan word aan een jongman van zyne jaaren , maar ook nooit gedaan was voor zulken langen tyd. Gelyk ik myn oogmerk niet wel had kunnen bereyken , zonder aan hem te leeren een bequaame kennis van de Nederduytsche Taale , zo onderrechte ik hem daar in met zulken goeden gevolg , dat hy in den tyd van een jaar beter konde leezen en schryven , dan iemand onzer Tolken. Ik gaf hem ook alle de Onderrechting die ik konde in de Ontleed- en Natuurkunde , en ik gaf hem verder een jaerlijks onderhoudt en wedde , zo veel als myne inkomsten het toelieten , daar tegens stelde ik hem te werk , om voor my te bezorgen zo veel als doenlijk was , zulke wydlopige verhaalen , van den Staat en gesteldheid van het Land , van desselfs Regeering , van het Keyzerlijk Hof , van de Religie in het Rijk vastgesteld , van de History der voorige eeuwen en van merkwaardige dagelijksche voorvallen. Daar was geen boek over het een of 't ander onderwerp , dat ik wilde zien , of hy bracht het by my en leyde my uyt het zelve uyt , het geen ik wilde weeten. En nadien hy verplicht en genoodzaakt was in 't onderzoeken en uytvorschen na verscheide dingen , dezelve of te leenen of te kopen by andere , zo zond ik hem nooit uyt zonder hem tot deze Eindens geld te geven boven zyn jaargeld. Zulken kostbaaren en moeilijken zaak is het voor de Vreemdelingen , om , zedert dien tyd dat het Ryk opgesloten is , eenige onderrechtingen van het zelve te krygen : Het geene ik bequaam geweest heb te kunnen doen , deele ik zeer gaarn mede aan het Gemeen in de tegenwoordige Historie.

7

HET LEVEN

VAN DEN

SCHRIFTER

DOOR DEN

VERTAALER.

Ngelbert Kämpfer wierd gebooren den 16. September 1651. tot *Lemgow*, een kleine Stad in den Westfaalen Kreys, behorende aan den Graave van der *Lip*. Zyn Vader was *Jan Kämpfer*, Prediker in de *St. Nicolaas Kerk* van die Stad, en zyne Moeder *Christina Dreppers*, eene Dochter van *Jochem Dreppers*, eertyds Predikant van de zelve Kerk. Voor zo ver als het zyn Vaders zaaken toeliet had hy een zeer ruyme opvoeding, overeenkomstig met het beroep, waar toe hy geschikt was, zynde dat van de Geneeskunde. Hy begon zyne Studien in de Schoole van *Hameln* in het Hertogdom *Brunswyk*, en wierd van daar gezonden naar *Lunenburgh*, *Hamburgh* en *Lubeck*, in alle welke plaatsen, hy zich zelve deed uytmunten door een naerftige uytlegging en grooten voortgang in de Taalen, in de Historien, Landbeschryving, en de Musiek, zo in 't zingen als op de instrumenten. Hy bleef eenigen tyd tot *Dantzick*, alwaar hy het eerste blyk gaf van zyne vordering door eene Redevoering *De Majestatis divisione*, door hem verweert in het jaar 1673, en begaf zich toen naar *Thorn*. Hy bleef drie jaaren op de Hooge schoole van *Cracow* in *Polen*, zich oeffenende in de Wysgeerte, en in de vreemde taalen, en daar Leeraar, Doctor, in de Filosofie geworden zynde, vertrok hy naar *Koningsbergen* in *Pruyssen*, alwaar hy zich den tyd van vier jaaren, zeer naerftig oeffende in de Geneeskunde, en die van de Natuurlyke Historie, zyns Vaders oogmerk en zyn eige aardt en neigingen beide even gelykelyk daar heen hellende. Hier was het dat hy den grondslag leide van die menigvuldige, uytmuntende en nutte ontdekkingen en aanmerkingen, waar van hy naderhand menigvuldige gelegentheden had om dezelve te maken in den langdurigen reeks zynereyfen.

Uyt *Pruyssen* reysde hy naar *Zweeden*, alwaar zyne geleerdheid en bescheide gedrag hem ras in groote achting brachten, beide op de Academie van *Upsal*, en aan 't Hof van *Karel den XI*, een groot voorstander van geleerde Luyden, in zo verre, dat hem zeer voordeelige aanbiedingen wierden gedaan om zich in dat Ryk neer te slaan, welke hy evenwel dienstigst vond van de hand te wyzen, en, wyl hy altyd zeer begeerig was om vreemde Landen te bezoeken, verkoor veel liever het ampt van Secretaris van de Ambassade, welke het Hof van *Zweeden* toen zond aan den Koning van *Persien*. Het voornaamste oogmerk van dit Gezantschap was, om een Koophandel op te rechten tusschen de Koninkryken van *Zweeden* en *Persien*, hoewel op de aanhoudingen van den Keyzer *Leopoldus*, de Gezant *Louis Fabricius* order had, door een byzonder Artysel, om, indien het mogelyk was den Persischen Koning te bewerken tot een Vredebreuk met de *Ottomannische Porte*. Ge-

lyk het eerste en voornaamste oogmerk, het oprechten van een Koophandel niet wel konde worden uytgewerkt, ten zy haare Czaarsche Majesteiten, (*Iwan* en *Peter*, die toen gezamentlyk het *Russische* Ryk beheerden) den doortocht wilden toestaan door hunne Heerschappyen, voor de Europeische en Perliaansche Goederen en Waaren, op redelyke voorwaarden, zo had de Ambassadeur bevel, om eerst en voor al het Hof van *Muscou* aan te doen, en daar ontrent deze zaak een Verdrag te fluyten. Het zou buyten myn bestek loopen, om my in te laten, of in het voornemen, of in den uytflag der verhandelingen van den Heere *Fabricius*, verder dan dezelve my leiden om Doctor *Kämpfer* te volgen door *Muscovien* in *Persien*.

Hy ging op reys van *Stokholm* met de Geschenken voor den Koning van *Persien* op den 20. Maart 1683. O. S., en trok door *Aland*, *Finland*, *Ingermerland* en *Narva*, alwaar hy den Ambassadeur vond met een gevolg van dertig Perfoonen. Een mislag in de Geloofs-brieven van den Ambassadeur, waar in door onoplettenheid den naam van den Koning van *Persien* gezet was voor die der *Czaarsche* Majesteiten, en de onbereidwilligheid van den *Waywode* van *Novogorod*, om de nodige kosten te verzorgen om hem te geleiden en vry te houden, met zyn Gevolg, volgens den Inhoud der tractaten tuschen de twee Kroonen, hielden hen een geruymen tyd op de Grensen van *Rusland*. Deze zwaarigheden evenwel eindelyk op een minzaame wyze uyt den weg geruymt zynde, vervolgde de Heer *Fabricius* zyn Reys door *Novogorod* naar *Muscou*, alwaar hy zyne openbare intrede deed op den 7. July, en op den 11. daar aan volgende gehoor had by haare Czaarsche Majesteiten.

De Heer *Fabricius* zyne onderhandelingen aan 't *Russische* Hof in iets minder dan twee maanden verricht hebbende, vervorde zyne Reys van *Muscou* naar *Persien*, afzakkende de Rivieren *Musco*, *Occa*, en *Wolga*, naar *Casan* en *Astracan*, twee groote Plaatsen en Hoofdsteden van twee machtige Ryken, welke overheert, en aan het *Russische* Ryk gehegt waren, door dien Heldhaftigen Vorst *Iwan Basilowitz*. Na een gevaarlyke tocht over de *Kaspische Zee*, daar zy byna zouden vergaan zyn door de hevigheid van een geweldige onverwachte storm, en door de onervarenheid der Stuurlieden (hebbende het Schip twee Roers, en gevolgelyk, twee Stuurmans, die elkander niet wel verstonden) quamen zy eindelyk behouden op de Kusten van *Persien*, en landeden tot *Nisabad*, alwaar zy eenigen tyd bleeven, op de manier der Inboorlingen onder tenten woonende. Twee andere Ambassadeurs naar het *Persiaansche* Hof, de een van den Koning van *Polen*, en de ander van haare *Czaersche* Majesteiten, omtrent op den zelve tyd tot *Nisabad* aan Land gekomen zynde, vervolgden zy gezamentlyk de reys naar *Siàmachi*, de Hoofdstad van de Provintie *Schirwan*, in het *Meden* der Ouden, of, gelyk het nu genoemd word, *Georgien*, alwaar zy aanquamen ontrent het midden van December, en bleven tot dat de Gouverneur van die Stad en van dat Land kundschap gegeven had van haare aankomst aan het *Persiaansche* Hof, en van daar bevel hadden ontfangen op welke wyze zy zouden worden onthaalt, en langs welchen weg naar het Hof gezonden. Midlerwyl zat Doctor *Kämpfer* niet ledig, maar ging de gantsche nabuurschap van *Siàmachi* door, Kruyden zoekende en opmerkende al wat merkwaardig was in de natuur en door de kunst, voor zo veel het zyne zaaken, en een voorspoedige en gantsch niet onvoordeelige praktyk der Medicynen, het wilden toelaten, want de achting en naam van een Europeisch Artz, deed hem zeer ras in deze groote en volkryke plaats zeer veel Praktyk krygen. Tot noch toe zouden wy nooit gehad

gehad hebben dat kostelyk en naauwkeurig verhaal, 't welk hy gegeven heeft in zyne *Amœnitates Exoticæ*, van den oorsprong en fonteynen van de *Naphta* op het half Eyland *Okefra*, by aldien hy zich de moeite niet gegeven had, om dezelve op de plek te gaan beschouwen. Weinige weeten welken pleyzier een Natuur-beschryver geniet, wanneer eenige nieuwe en zonderlinge natuurverschynselen zich aan hem opdoen op plaatsē die niet bezocht zyn. Doctor *Kampfer* had het genoeg van in dat *Midisch* half Eyland te vinden meer dan hy zocht, en in plaats van een, dat hy ging zien, zo als hy zegt, ontmoete hy niet minder dan zeven wonderen. De Stad *Baku* aan de *Kaspische Zee*, de overgeblevene gedenkzuylen der Oudheid in deszelfs nabuurschap, de fonteinen van *Naphta*, het brandende Veld, het ziedende Meyr, een berg welke schoone Pottebakkers Aarde uytwierp, en eenige andere byzonderheden, waarlyk veele voor zulk een kleinen omtrek Lands, vergoedende hem alle zyne moeyte en zelfs het gevaar voor zyn Leven, van derwaards gegaan te zyn.

Na de wederkomst der Zenboudens naar het *Persiaansche* Hof gezonden, vervolgde de Heer *Fabricius* zyne Reys derwaards omtrent het midden van Louwmaand 1684, zo als ook deden de *Poolfche* en de *Czaarsche* Gezanten met hunne gevolgen; maar gelast zynde elk verscheide wegen te nemen, quam het Zweedsch Gezantschap tot *Ispahan* de Hoofdstad van *Persien*, eenige tyd eerder dan de andere.

Schah Solyman, Koning van *Persien*, een Vorst van een teer en zieklyk gestel, was toen op den raadt zyner Starrekundigen, als in een soort van vrywillige gevangenis in zyn Paleys. Bevreest voor de doodelyke gevolgen van een quaadaardige zamensterring wilden zy hem niet toelaaten uyttegaan, noch in het openbaar te verschynen tot op den dertigsten July, op welken dag hy zyn geheele Hof met de uytterste pracht en heerlykheid onthaalde. In dien tyd waren 'er verscheide vreemde Afgezanten te *Ispahan*, van de Koningen van *Zweeden*, *Poolen*, en *Siam*, van de *Czaars* van *Muscovien*, van verscheide *Arabische* en *Tartarische* Prinssen, en ook sommige met *Credentiaalen*, Geloofsbrieven, van den Paus, van den Roomsche Keyzer, en van den Koning van *Vrankryk*, die verscheidentlyk op den zelve dag ter gehoor wierden toegelaaten, zynde het de gewoonte der *Persiaansche* Koningen, om de Ambassadeurs der vreemde Mogentheden niet toe te laten in haare Koninklyke tegenwoordigheid, dan by zodanige plegtelyke gelegentheid als deze was, in eene volle vergadering van dit talryk Hof, en op de prachtigste wyze zo veel doenlyk is. De Heer *Fabricius* had de Eer van eerst van allen ingeleid te worden ter gehoor, en in der daad geduurende den gantschen tyd van zyn verblyf tot *Ispahan*, 't welk naby twee jaaren was, wierden hem zeer bijzondere en zeer onderscheidentlyke Eeren beweesen, waar uyt bleek, dat noch zyn persoon, noch zyne te verhandelende zaaken onaangenaam waren geweest aan het *Persiaansche* Hof. Doctor *Kampfer*, wiens nieuwsgierige en navorschende lust om alles te onderzoeken, zich reets liet ontglippen, maakte alle mogelyke voordeelen uyt zulk een langdurig verblyf in de Hoofdstad van het *Persiaansche* Ryk. Zyn voornaamste en liefste onderzoekingen waarlyk, hier en elders op zyne reizen, strekken inzonderheid tot verbetering en voortzetting van de Geneeskunst, en van de Natuurlyke Historie in desselfs verscheide taalen, en hy heeft overvloediglyk getoont door zyne *Amœnitates Exoticæ*, dat zyne pogingen hier in niet vruchteloos zyn geweest: Hy bepaalde zich evenwel niet voltrektelyk op dit onderwerp, schoon groot en wydgenoeg uytgestrekt: de Staatkundige Historie van een Land, de opvolgingen merkwaardige daaden van desselfs Vorsten, den Staat van hun Hof en Regeering, hunne per-

foonlyke hoedanigheden, ondeugden of deugden, de Costumen, manieren, neigingen der Inboorlingen, hunne Levenswyze, Koophandel, de Overblyffelen van de Oudheid, de hedensdaagsche Gebouwen, het zy geheiligde of burgerlyke, de bloeyende of laage staat van kunsten en wetenschappen, en veele andere dingen van diergelyken aart, waren de geene, die zyne naerfligheid en oplettendheid evengelykelyk oeffenden. Wat aanbelangt de Persiaansche zaaken in het byzonder, wierd hy in zyne onderzoekingen zeer veel geholpen door den Eerwaarden *Pater du Mons*, *Prieur* van het Klooster der Kapucynen tot *Ispahan*, die aan het Hof van *Persien* gediend had als Tolk meer dan dertig jaaren, en die meer dan eenig Europeër, voor hem daar geweest, verkregen had een grondige kennis van de Persiaansche Taal, Regeering, en Costumen, en een dieper inzicht in den Staat van dat Hof en Koninkryk. En waarlyk de Beschryving van *Persien* door Doctoor *Kämpfer*, (zo als ze is in zyne *Amenitates Exoticae*) kan de allernaauwkeurigste, die voor of na hem gegeven zyn, zo in netheid als volkomenheid, ten vollen opweegen.

De Heer *Fabricius* zyne onderhandelingen aan 't Persiaansche Hof volendt hebbende ontrent het laatst van 't jaar 1685, en zich vaerdig maakende om naar *Europa* te keeren, oordeelde het Doctoor *Kämpfer* om de voorverhaalde redenen in zyne voorrede voor de Historie van *Japan*, ondienstig om met hem te rug te gaan. Hem was waarlyk aangeboden de eerste plaats van Lyf-Artz van een *Georgisch* Prins, met een zeer aanmerkelyke wedde, doch zyne genegentheden tot reyzen, noch niet vermindert zynde, leidden hem verder in het Oosten, en den raadt van *Pater du Mons*, met wien hy eene byzondere vriendschap hadde gemaakt, geduurende zyn verblyf tot *Ispahan*, te zamen met de aanpysingen dien hy verkreeg van den Heere *Fabricius*, haalden 't by hem over om in dienst te gaan van de Nederland-sche Oost-Indische Maatschappy, in hoedanigheid van Chirurgy van de Vloot, die toen kruyste in de Golf van *Persien*, een Ampt, gelyk hy zich zelve in een zyner Brieven uyt drukt, waarlyk wel min aanzienlyk, doch meer overeenkomelyk met zyn voorneemen om te reyzen.

In November 1685. verliet hy *Ispahan*, en reysde naar *Gamron* of *Bender-abassi*, een Koopstad aan de Golf van *Persien*, en hy wierd een myl buyten de stad op een zeer eerlyke wyze uytgeleid door het gevolg van den Ambassadeur. Hy bleef eenigen tyd tot *Syras*, zo om de nodige onderrechtingen te bekomen van de vermaarde Persiaansche wapens, die den naam dragen na de stad, als om te bezoeken de beroemde overblyffelen van het oude *Persopolis*, en het Koninklyk Paleys van *Darius*, dat deftige Gebouw, 't welk een offer werd aan de wyn en brooddronkenheid, en welkers verstrooide puynhoopen tot den huydigen dag zyn een onloochenbaar gedenkteeken van desselfs eertydsche pracht, en grootsheid.

De ongezonderheid van *Gamron*, van wegen de zoele hitte der Lucht, en het gebrek aan water is zodanig, dat weinige Europeaanen daar eenen geruymen tyd leven kunnen zonder groote benadeeling aan hunne gezondheid, en de Inboorlingen zelve zyn genootzaakt in het heete jaargety zich te vertrekken naar de bergen. Doctoor *Kämpfer* voelde ras na zyne aankomst het uytwerksel daar van, vervallende in een zwaare heete Koorts, aan welke hy eenige dagen lag ylende: het behaagde evenwel de Voorzienigheid hem te spaaren: zyne Koorts afnemende viel hy in een Waterzucht, en deze eindigde weder in een derdendaagsche Koorts, en door deze gevaarlyke en ongewoonlyke passien was het dat hy zyne gezondheid weder kreeg, doch niet zyn voorige kracht en sterkte. Zo ras a's hy zich in staat bevond om te vertrekken, begaf hy zich landwaards in, om van Lucht te

ver-

veranderen, en om zyne krachten te krygen, als mede om nieuwe ontdekkingen en aanmerkingen te maaken, voornamentlyk ontrent zodanige dingen, die van wegen de ongezonde gesteldheid van het Klimaat, en van andere ongemakken, nooit te vooren zo volkomentlyk en zo naauwkeuriglyk onderzocht waren.

Aan deze zyne Zomertochten, en verlaating van *Gamron* is men verschult, zyn verhaal van den Berg *Benna* in de Provintie *Laar* aan de Golf van *Persien*, van desselfs Planten en Dieren, van den kostelyken *Bezoar*, en van het Dier in welkers maag ze word gevonden; van de zonderlinge heete Baden, van een natuurlyke Balssem, en van andere rarigheden op dezen berg en in desselfs nabuurichap opgemerkt: Zyne beschryving van de natuurlyke *Mummy*, die allerkostelykste Balssem, die uyt een Rotz, in de Provintie *Daar* zweet, en eens 's jaars met groote pracht en plechtigheid verzamelt word tot het gebruyk van den Persiaanschen Koning alleen: Zyne aanmerkingen over de *Afa foetida*, van de Plant die stof uytleverende, die in *Persien* alleen groeyt, en van de manier om dezelve te vergaderen en te bereyden: Zyne aanmerkingen over de *Vena Medinensis* der Arabische Schryvers, of *Dracunculus* gelyk hy het noemt, een zonderlinge Worm, gegroeyt tusschen de spieren op verscheyde plaatsen van 't menschelyk Lichaam: Zyn verhaal van het *Sanguis Draconis*, ik meen het oprechte Oosterfche, 't welk hy verzekert dat men krygt uyt de vrucht van een *Palma Conifera*; zyne fraaije en naauwkeurige Hitorie van de *Palma Dactylifera*, in *Persien* groeiende, desselfs verscheidene soorten, mannetje en wyfje, desselfs teeling, groey, bereiding en gebruyken, veel boven het geene dat ooit bekend geweest is van dezen zonderlingen boom: benevens veele andere opmerkingen, alle even keurlyk en nuttig, die misschien den een of den anderen tyd aan het gemeen zullen worden medegedeelt.

Hy vertrok niet van *Gamron* voor het eind van *Juny* 1688, hebbende de Vloot daar hy op ging, ordre van aan te doen de meeste Factoryen der Nederlanders in het gelukkig *Arabien*, in het Land van den Grooten *Mogol*; de Kusten van *Malabar*, op het Eyland *Ceylon*, in de Golf van *Bengale* en op het Eyland van *Sumatra*, en hy had gelegenheid van alle deze verscheidene Landen te bezien, overal met de zelve vlyt, naerstigheid, en den zelfden dorst tot meerder kennis; was zyn verblyf langer geweest, zoude zyne opmerkingen ook meerder geweest zyn.

In Herfstmaand 1689 quam hy tot *Batavia*, en bleef daar ettelyke maanden. Deze bloeiende en volkryke Stad, de voornaamste Zetel van der Nederlanders macht in de *Indiën*, was toen reeds zo veel bekend, en was zo naauwkeurig beschreven door voorgaande Schryvers, dat Doctör *Kämpfer* het ten eenemaal onnodig achtte, eenige onderzoekingen te doen ontrent haare opkomst en bloeiende staat, ontrent haare gemakkelyke en aangename gelegenheid, haaren Koophandel en Rykdommen, desselfs Macht en Regeering, en diergelyke, verder dan vereischt wierd om aan zyne eige nieuwsgierigheid te voldoen. Om deze reden wende hy zyne gedachten voornamentlyk op de natuurlyke Hitorie van dat Land, een veel eedelder onderwerp, en overeenkomstiger met zyn smaak en bequaamheid. De ryke en kostelyke Hof van *Cornelis van Outshoorn*, die toen *Directeur Generaal* was van de *Nederlandsche Oost-Indische Maatschappy*, de Tuyn van den Heer *Moller*, en het Eyland *Edam*, dat slechts weinige uren van *Batavia* aflegt, gaven hem om op te merken menigten van zeldsaame zonderlinge Planten, zo van het Land als van vreemde gewesten, van welke veele nooit bekend waren geweest, welker beschryving en beeltenissen hy voorgenomen had uyttegeven, te gelyk met veele andere door hem opgemerkt in

't vervolg van zyne Reyzen, inzonderheid door *Persien*, het Eyland *Ceylon*, het Koningryk van *Siam*, en het Keyzerryk van *Japan*, welke alle nu in handen zyn van den Ridder *Hans Sloane*. Hy had voorzeeker veele goede nodige hoedanigheden om een Kruydkundige te zyn, voor eerst eene bequame kennis in die wetenschap, tot zo ver als ze in dien tydt was gevordert, ten tweeden een Lichaam aan ongemakken gewent, ten derde zeer groote naerligheid en yver, en eindelyk, het geene myns bedunkens niet min wezentlyk is, een keurlyke hand om ze te tekenen. Met alle deze voordeelen bepaalde hy zich zelve niet blootelyk aan het innerlyk gedeelte van deze wetenschap alleen, namentlyk eene naauwkeurige beschryving van de Planten en der zelve deelen, dewelke hoe noodzaakelyk ze ook zy, door de meeste Lezers echter gehouden word voor een te droogen onderwerp. Hy trachtete zyne opmerkingen van nutte te maaken aan het Menschdom, en hy nam zeer groote moeyte om de menigvuldige gebruyken der Kruyden die hy beschreef te onderzoeken, het zy ze raaken de Geneeskunde, of den Landbouw, Handwerksfelen en diergelyke; als mede na de manier van dezelve voort te teelen, om ze te bereiden dat ze konden dienen tot deze verscheidene eindens. Hoe gelukkelyk hy daar in geslaagt heeft, zullen de beschryvingen van de Théé en van de Papier-boom, welke ik hier achter in het aanhangfel van deze Historie, tot blyk, om geen meer andere op te haalen, bygevoegt heb, genoegzaam aantoonen en doen blyken.

In May 1690. ging hy op reys van *Batavia* naar *Japan*, in hoedanigheid als Geneesheer van het Gezantschap, dat de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappy eens 's jaars zend naar 's Keyzers Hof, en om zo veel mogelyk alle bedenkelyke voordeelen te doen op deze Reys, verkreeg hy verlof om aan boort te gaan van dit Schip, 't welk *Siam* moest aandoen, op dat hy dus ook gelegenheid mocht hebben van dat Ryk te bezichtigen. De aanmerkingen die hy op dezen Reystocht naar het Koninkryk van *Siam*, en naderhand in zyn tweejaarig verblyf in 't Ryk van *Japan* maakte, het onderwerp zynde van deze Historie, oordeele ik het onnodig daar van hier veel te spreken. *Japan* was niet alleenlyk het laatste Oostersche Ryk, dat hy meende te bezien, maar ook het geene, waar na hy altoos van over langen tyd hadde gehaakt, en het zelve aangezien voor een verdienend onderwerp van een arbeidzaam onderzoek: De byna onoverkomelyke zwarigheden, groot genoeg om zelf den alleryverigsten af te schrikken, spoorden hem aan om met des te meer moeyte onderzoekingen te doen, en hy offerde zeer gewilliglyk op zyn tyd, kunst en geld om voor zich zelve en voor anderen te bezorgen een grondige kennis van een Land, van het welk tot dien tyd toe geen voldoende verhaal gegeven was: Met welken gevolg en uytflag hy dit gedaan heeft, laaten wy over aan het Gemeen om te oordeelen.

In *November* 1692. verliet hy *Japan*, en *February* 1693. *Batavia*, om weder te keeren naar *Europa*. Hy bleef ontrent eene Maand aan de Kaap de Goede Hoop, en quam in *October* daar aan volgende tot *Amsterdam*. In *April* 1694. wierd hy gevordert tot Leeraar in de Geneeskunde op de Hooge Schoole tot *Leyden*, en by deze gelegenheid, gelyk het gebruykelyk is op buytenlandsche *Academien* voor Heeren na diergelyke vorderingen haakende, om een openbaar blyk te geven van haare bequaamheden, 't welk zy noemen *Theses Inaugurales*, deelde hy mede aan de geleerde *Waereld* tien zeer zonderlinge en fraaije Aanmerkingen, die hy gemaakt had in vreemde Landen, over de beroemde *Agnus Scythica*, of *Borometz*, een voorgewendt Plant-Dier, 't welk hy toonde een zuiver verdichtzel te zyn, veroorzaakt misfchien door eenige overeenkomst tusschen den naam *Boro-*
metz

metz met *Borannetz* in de *Ruffche*, en *Borannek* in de Poolfche Taale, waar door betekent word een zonderling foort van Schaapen, ontrent de *Kaspifche Zee*, in 't *Bulgaarfch Tartaryen* en *Chorasmien*. Van de bittere wateren in de *Kaspifche Zee*: over de oprechte Perfiaanfche natuurlyke *Mummy*, *Muminabi* genaemt: over de *Torpedo*, een zonderlinge Vifch, welke de vingers der geene, die dezelve aanraaken verkleumt: van de *Sanguis Draconis* gemaakt uyt de Vrugten van de *Palma Conifera*: over de *Dracunculus*, of *vena Medeni* der Arabifche Schryvers: over de *Andrum*, een foort van *Hydrocele* of Waterbreuk, en de *Perical*, een zweer in de beenen, twee Landziektens onder de *Malabaren*; over de Japanfche wyze van het Kolyk te genefen door de Naaldenfleek, en over de *Moxa*, een brand-middel in groot gebruyk onder de Chi-neefen en Japoneefen.

By zyne te rug komt in zyn Vaderland, meende hy aanftonds zyne Papieren en Schriften in bequaame order te brengen, en aan het gemeen mede te deelen 't geene hy in zyne Reyzen aangemerkt had, en zekerlyk zoude het toen daar toe de beffe tyd zyn geweest, wanneer alles noch verfch in zyn geheugen was: Maar zyne achting en ervaarenheid, en de Eere, welke de Graaf van der *Lip* zynen Souverein hem aandeed, door hem aan te ftellen tot zyn Arts, en over zyn Huysgezin, wikkelden hem ras in zulken uytgestrekten praktyk, dat ze met een menigte van andere bezigheden, hem weerhielden dit pryslyk voornemen met dien kracht, als hy zelf wenschte, en deffelfs eige aardt en gewicht verdiende te vervolgen. Om deze reden was het voornamentlyk, dat de *Amenitates Exoticae* niet eerder dan in 't jaar 1712. in druk quamen; Dat Werk, 't welk alleen gericht was als een staaltje of voorlooper van andere, ontmoete (gelyk het waarlyk wel verdiende van wegen de menigte en byzonderheid van nieuwe en keurlyke Opmerkingen) een algemeene toejuiching, en 't verwekte in alle de Liefhebbers van geleerdheid en ernftige aanmerkingen aanhouding om zyne andere deelen in de voorrede belooft; te weten, zyne Historie van *Japan*, die hier nevens aan het Gemeen word medegedeelt, zyne *Herbarium ultra Gangeticum*, of de Befchryving en de Afbeeldingen der Planten door hem opgemerkt in verfcheide Ooftersche Landen over de *Ganges*, en eindelyk een volkomen verhaal van alle zyne Reyzen.

In 't jaar 1700. trouwde hy *Maria Sophia Wilftach*, eenige dochter van *Wolfraad Wilftach*, een groot Koopman tot *Stolzenau*, en gewan by haar een Zoon, en twee Dochters, die alle zeer jong ftierfen.

De langdurige Reyzen, de ongemakken van zyn beroep, en eenige byzondere tegenfpoeden in zyn Geflacht, hadden veel fchaade toegebracht aan zyne gefteltenis, en in het laatft van zyn Leven wierd hy dikwyls geplaagt met het Kolyk, waar van hy twee zeer fterke aanftooten had, een in November 1715, en de tweede in het begin van het jaar 1716, deze laatfte bleef hem by drie weeken, evenwel raakte hy weder zo ver, dat hy in ftaat was den Graaf van der *Lip* met zyne familie te verzellen naar *Pymont* als hunne Artz, en in July wederkeerde op zyn Landgoed tot *Steinhof*, naby *Lemgow*, in eene redelyke gezondheid. Op den 5. September daar aan volgende wierd hy ylins overvallen door flauwtens, en een bloedbraaking, welke hem den gantschen nacht byblyvende, in een zeer flechten toefland brachten. Van dien tyd bleef hy in een quynende ftaat, doch niet ten eenemaal zonder hoop van herftelling, hebbende weder zo ver zyne krachten gekregen, dat hy door zyne kamer wandelde. Maar op den 24. October, zedert zynen vorigen aanftoot altyd geplaagt zynde geweest met eene walging en verlooren Eetensluft, quam hem weder over

een Bloedbraaking met groot geweld en Koorts, die tot den 2. November duurde, op welken dag hy stierf des avonds ten vyf uuren, in den ouderdom van 65 jaaren en 6 weeken. Hy wierd begraven in de St. Nicolaas Kerk tot *Lemgow*.

Dus ver het verhaal van des Schryvers Leven en merkwaardige Reyzen, welke ik voornamentlyk heb gehaalt uyt zyne eige Handschriften, dagverhaalen, Brieven aan zyne Vrienden, en diergelyke, hoewel dat ik in sommige omstandigheden het zelve verschuldt ben aan eene Lykpredikaatsie, die over hem gedaan is door *Barthol Haccius*, een Leeraar van 't Euangelium tot *Lemgow*, en die ook ter dier plaats is gedrukt geworden.

INLEIDING

DOOR DEN

VERTAALER.

Et zoude onnodig zyn iets by wegen van verantwoording te zeggen, voor het uytgeven van de volgende Historie van *Japan*. Daar is in alle Reysbeschryvingen iets dat nuttig en vermaakelyk is, voor menschen van allen staat en beroep. En ten aanzien van deze Historie in 't byzonder, byaldien de Schryver niet reeds door een zyner voorige Werken (onder den tytel van *Amenitates Exoticae*, te *Lemgow* in het jaar 1712. uytgegeven) de Waereld had overtuygt van zyne geleerdheid, oordeel en oprechtheid, zouden doch de eige fraaiheid en innerlyke waarde van dit tegenwoordige, de verafgelegentheid van het Landt, dat in het zelve zo besonderlyk beschreven is, en dat tot dezen tyd toe zo weinig is bekend geweest, als ook de menigvuldige quelachtige moeiljkheden, met welke de Schryver heeft moeten strubbelen in het voortzetten en vervolgen zyner onderzoekingen, waar van hy eenige melding maakt (in zyne voorrede) en welke blyken zullen door het geheele Werk, het zelve genoegzaam hebben aangepresen om gunstiglyk aangenomen te worden. Het oorspronkelyke Hoogduytsch Handschrift lag genoegzaam gereed voor de Pars, toen de *Amenitates* gedrukt wierden, en het was beloofst in de Voorrede, dat dit in het kort zoude worden uytgegeven, maar zyne noodwendige bezigheid in de oeffening van de Geneeskunde, inzonderheid by den Graave van der *Lip*, wiens gewoone Lyf-arts hy was, beneevens een zeer groote menigte van andere zaaken, het gebrek aan goede Plaatsyders, en waarschyndlyk ook het gebrek van aanmoediging hebben het tegengehouden, tot dat eindelyk zyn ziekte en dood een volkome hinderpaal was, om dit en eenige andere voorgenome werken, vruchten van veele jaarens onvermoeiden arbeid en naertligheid, uyt te geven. De Ridder *Hans Sloane*, de dood van Doctor *Kämpfer* hoorende, en gezien hebbende uyt zyne *Theses Inaugurales*, en uyt zyne *Amenitates Exoticae*, dat hy moest verzamelt en met zich in *Europa* gebracht hebben veele natuurlyke en kunstige fraajgheden, verzocht Doctor *Steigherthal*, zyn Majesteits eerste Geneesheer, in een zyner reyzen naar *Hanover* te onderzoeken, waar dezelve waren gebleven. Deze Heer was zo belcefd, dat hy in persoon naar *Lemgow* ging, en hem gezegt zynde, dat dezelve zouden worden verkocht, verwittigde hy daar van aanstonds den Ridder *Hans Sloane*, die daar op dezelve kocht voor eene groote somme gelds, te gelyk met alle zyne aftekeningen en geschrevene Memorien: En het is toe te schryven aan zyne voorzorg en edelmoedige bystand, dat deze Historie van *Japan*, waar van het oorspronkelyk Hoogduytsch Handschrift te gelyk gekocht wierd, nu eerst in 't Engelsch uytgegeven wordt. Het was op zyne aanduyding, die ik met recht aanneem voor bevel, dat ik ondernam dezelve te vertaalen, zynde een Heer van veel beter bequaamheden, die voorgenomen had het te doen, buyten 's Lands geroepen en gebruykt in za-

ken van een geheel verscheiden aardt. Ik begon dezelve met zeer veel blymoedigheid, zo om dat ik kende zyne mededeelende gesteltheit, en zyne onvermoeide poogingen om alle nuttige kennis, en inzonderheit die der natuur voort te zetten, als om dat het hem beliefte aan my toe te staan het gebruyk van zyne *Bibliotheek*, welke ik durf zeggen dat de volkomenste is in haar soort in *Europa*, en dat hy my insgelyks vergunde de vryheid, om uyt zyne onwaardeerlyke schatten van Natuur en Kunst uyt te schryven, al wat dienen konde, om dezelve op te helderen en op te pronken, voor het welke en voor veele andere tekenen van gunst en vriendschap met welke hy my vereert heeft altyd van myn eerste aankomst in dit Land, ik deze gelegentheid waarneeme om dankbaarlyk te betuygen myne oprechtste erkentnissen. Myn oogmerk in deze inleyding is, om in een korte tafereel van dit tegenwoordige Werk, uyt te kippen sommige van desselfs byzondere uytmuntenheden, en het geheel op te helderen met eenige weinige bygevoegde aanmerkingen, strekkende om verscheide twyffelachtigheden van de laatste ontdekkingen in den klaren dag te stellen, en om andere te verklaren, die tot noch toe slechts ter loops, indien ooit opgemerkt, aangeroert zyn. Gelyk my de vertaaling en uytgeving van deze Historie leyde tot nauwer onderzoekingen raakende het Ryk van *Japan*, en my noodprangde na te zien wat andere Authoren geschreven hadden over dit zelve onderwerp, heb ik geoordeelt dat het niet ten eenemaal onaangenaam, noch onnut zoude zyn, om eene Lyft der zelve uyt te geven, benevens eenige opmerkingen, die ik gemaakt heb in dezelve na te leezen over het Karakter, Vertaalingen en verscheide Drukken der meest voornaamste: Ik heb het genoeg gehad van op het allerscherpste onderzoek te bevinden, dat 'er niets van gewicht was, dat in de *Bibliotheek* van den Ridder *Hans Sloane* ontbrak: En het zal blyken uyt de volkomenheit van deze Lyft, welke groote kosten en moeiten de waare bezitter heeft moeten doen, om uyt alle gedeeltens der Waereld by een te krygen zulken uytnemende verzameling van Boeken in de Geneeskunde, in de Natuurlyke Historikunde, en van Reysbeschryvingen, en van welken voordeel het zyn zoude voor de geleerde Waereld, eenig verhaal van dezelve in Druk te zien, waar van het hem bchaagde om eenige hoope te geven in de Inleyding van het tweede deel van zyne Natuurlyke Historie van *Jamaica*.

Deze Historie van *Japan* is door den Autheur verdeelt in vyf Boeken. Aan 't begin van het eerste Boek vindt men een verhaal van zyn Reys van van *Batavia* naar *Siam*, en van daar naar *Japan*, benevens eene korte Beschryving van het Koninkryk *Siam*. Men zoude meenen, dat na de menigvuldige en wydlopige verhalen van 't Ryk *Siam* (by gelegentheid van dat aanzienlyk Gezantschap dat in 't jaar 1684. van daar naar *Vrankryk* gezonden wierd, en weder beantwoord door twee andere uyt *Vrankryk* naar *Siam*) uytgegeven door de *L'Isle*, *F. Tachard*, den Abt *de Choisy*, *Nicolas Gervaise*, en de twee Ambassadeurs derwaards gezonden door den Koning van *Vrankryk*, te weten den Marquis *de Chaumont* en Monsieur *de la Loubere*, om niet op te haalen veele voorgaande Schryvers, dat 'er niets of zeer weinig zoude overgebleven zyn voor Reyzigers om verder aan te merken. Maar de Aanmerkingen van Doctoor *Kämpfer* toonen, dat het voorwerp in ver na niet uytgeput was. Zyne aanhaalingen van de onlangsche *Revoltes* in *Siam*, en van den val en ter dood bringing van den vermaarden *Constantin Falcon*, eenigen tyd eerste Staats Dienaar des Konings, behelzen verscheide gantsche nieuwe omstandigheden, en andere zeer wyd verschillende van de verhalen door de Franschen daar van uytgegeven, inzonderheit van *F. D. Orleans*, (die het Leven van *Constantin* heeft beschreven); en deze

van

van Dr. *Kämpfer* verdienen geloof, nadien de Franschen uit het Land verdreven wordende, daar door buiten staat waren om een getrouw verhaal te geven van al het gebeurde, en nadien hy weinig tyds na dien merkwaardigen uitflag daar aanlandde, toen alles nog versich was in yders geheugen. Hy heeft veele naauwkeurige opmerkingen gemaakt over den Godsdienst, Costumen, en tydrekening der Siamiten, en hy heeft in minder dan een maand tyds aangetekent verscheide dingen zelfs in en omtrent de Hoofdstad, die andere reyzigers voor hem niet opgemerkt hadden. De Graafnaalt *Pukathon*, en de Hoven van de *Berklam's* Tempels, die zoo naauwkeurig beschreven en afgebeeld zyn, zyn bewyzen van dit gezeide.

De Historie van *Japan* begint met een Landbeschryving van dat Ryk beslaande twee hoofdstukken, en genomen uit hunne eige Schryvers, zo ver als ze betreft het getal der provintien of Landschappen, de byzondere rechtsgebieden waar in zy zyn verdeelt, en de inkomsten van yder Provintie. Sommige der laatste Landbeschryvers hebben zeer in twyffel getrokken, of het Ryk van *Japan* gehegt is of niet aan het nabuurige Land van *Jesso* gelyk het de Japoneesen noemen, en gevolgelyk of het moest gerekent worden onder de Eylanden of halve Eylanden. d'Heer de *L'Isle*, Lidt van de Koninklyke Academie der wetenschappen tot *Parys*, en Landbeschryver des Konings van *Vrankryk*, schynt eerder overtehellē tot het gevoelen, dat het gehegt is aan *Jesso*, en heeft de redenen van zyne gissingen medegedeelt in een brief, die uitgegeven wierd in het derde deel van *le Recueil des Voyages au Nord* p. 32. Het zal niet qualyk voegen by deze gelegentheid voorttebrengen eenige aanmerkingen, die dienen zullen om deze twyffeling op te helderen, en aan te toonen, dat het merkelyk een Eyland is. Voor eerst moet men aanmerken dat de Heer de *L'Isle* de grootste klem van zyne gissingen legt op de onzekerheid, in welke de Japoneesen zelve zyn, omtrent de Oudheid van hun Ryk met een nabuurig vast Land, en op sommige redenen, genomen uit eene brief van *F. Louis de Froes*, en de gedenkwaardige Nederlandsche Gezantschappen aan de Keyzers van *Japan*, in welke volstrektelyk word verzekert dat zy aan elkanderen gehegt zyn. Hy ontkenet niet, dat alle de Kaarten van het Japansche Ryk, gemaakt zedert desselvs ontdekking in 't jaar 1543., voornamentlyk die van *Taveira* waereldbeschryver van den Koning van *Portugal*, en van *Dudley*, Hertog van *Northumberland* Schryver van de *Arcauo del Mare*, en van sommige andere uit *China* en *Japan* gezonden, zamenlopende om een Eyland van het zelve te maken, van geen klein gewicht zyn om ymandt te doen gelooven, dat het een Eyland is, en noch te meer, om dat dit gevoelen verder ondersteunt word en bekrachtigt door de meeste verhalen uit die gedeelten. Betreffende het geen hy voortbrengt uit *Tavernier* van een schip, 'twelk hy bevestigt in het derde deel van zyne reyzē, dat ten eenemaal rondtom *Japan* gezeilt heeft, dat zou men waarlyk wel kunnen in de wind slaan, hoe voltrekt het ook bevestigt wierd. Die Schryver was naauwlyks bequaam om te leezen of te schryven, en genoodzaakt de pen van een ander te gebruyken om zyne reyzē te beschryven, en blyft veel alleen aan het uytterlyke in zyne beschryving van die Landen zelf, daar hy was geweest, en was al te greetig om in den eersten opslag alle dingen op het goed geloof aan te nemen, als ook om naderhand al te veel op zyn memorie te vertouwen, dan dat men eenigzins op het zelve staat maken mag.

En in zyn verhaal van dat schip, (waar by 't klaar is dat hy meent *Breskens* en *Castricum*, door de Neerlandische Oost-Indische Maatschappij uytgerust en voorbedachtelyk uytgezonden in het jaar 1648, tot ontdekking van het Land *Jesso*) heeft hy gelapt, 't zy dat hy zelf qualyk is onderrecht ge-

Japan
beveeren
om Eyland
te zyn.

weeft, of andere heeft willen qualyk onderrechten, al te veele onverantwoordelyke fouten, om het allerminft geloof daar aan te geven. Maar dit daar latende, en ons keerende tot het geene men kan by een haalen voor of tegen het gevoelen van den Heer de *L'Isle*, het zy uyt de Kaarten of de Schriften van voorgaande Schryvers, hoewel ik geloof dat hy daar by zeer ver aan de onderkand leggen zoude, zo is deze zaak buyten alle twyfeling gefteft door de Kaarten van het Ryk van *Japan*, door de Inboorlingen gemaakt, en door de laafte ontdekkingen der *Ruffen*. De Japoneefen vertoonen in alle hunne Kaarten hun Ryk, als bestaande uyt zeer veele groote en kleine Eylanden, welkers grootfte, door hen genaamt *Nipon*, ten eenemaal afgefcheiden is van een nabygelege Noord-Landschap, 't welk zy noemen *Jefogafima* of het Eyland *Jefo*, en 't welk na alle waarfchynlykheid het zelve is, in 't welk *F. Hieronymus ab Angelis* trok uyt *Japan*, 't welke hy in zyn tweede verhaal ftaaft een Eyland te zyn, daar hy in 't eerft het tegendeel gezegt had. Sommige Kaarten ftellen tuffchen *Japan* en *Jefogafima* een ander klein Eyland, *Matsumai* genaamt. Verfcheide dezer Kaarten, die Doctor *Kampfer* zelf medegebracht heeft uyt het Land, en welk ik gevolgt heb in de Kaart aan deze Historie gehegt, ten minften daar ik beter Schriften ontbrak, zyn nu in handen van den Ridder *Hans Sloane*, en een andere was over verfcheide jaaren gefneden door den geleerden Heere *Reland*, uyt de verzameling van den Heere *Benjamin Dutry*. Ik moet bekennen, dat deze Kaarten in netheid en naauwkeurigheid veel te kort fchieten by onze Europeifche, zynde de Oofterfche Landbefchryvers niet genoeg ervaaren tot dat einde in Wiskunft en Starrekunde: Maar evenwel kan men niet onderftellen ten opzicht der Japoneefen in 't byzonder, dat zy, zo volkomentlyk kundig zynde, gelyk zy zyn, van de grootheid, uytgeftektheid, en verdeeling van *Osju*, de allernoordelykfte Provintie van hun Ryk, en een der volkrykfte, dat zy, zeg ik, zouden onkundig zyn, of en hoe ver dezelve besproeit wierd door de Zee, en waar ze grenft aan andere Landschappen of Provintien. Dat 'er een Straat is, die de noordelykfte Kusten van *Japan* affcheidt van een nabygelege vast Land, word verder bevestigd door de onlangfche ontdekkingen der *Ruffen*. Het is flechts weinige jaaren geleden, dat het Ruffifche Hof geweten heeft de grootheit van *Siberien* en van 't *Groot Tartaryen*, en deffelfs groote uytgeftektheid Ooftwaards. Eenen zeer langen tyd was haare kennis eenigermaten gebonden door de Rivier *Oby*, die haar zelve ontlafte in de Straaten van *Weigatz*, en aan welke legt *Tobolskoi*, de Hoofdstad van *Siberia*, de gewoone plaats der Staatschuldige Balingen. Toen Doctor *Kampfer* tot *Moscou* was, hadden zy reeds betere Schriften daar van gekregen, doch die wierden als noch zeer geheimgehouden. Uyt deze was het, en uyt eenige betere onderrechtingen dat de Heer *Witzen* eenigen tyd daar na maakte zyn groote Kaart van *Rusland* en van *Groot Tartaryen*, die zich zeer ver uytftrekt over de Rivieren *Jenifea* en *Lena*, en die naderhand op verfcheide plaatfen verbeterd en verkort is door *Ysbrand Ides* in zyne Reys naar *China*. Maar door de laafte ontdekkingen, inzonderheid die van het Land *Kamfchatka*, welke flechs over zeer weinige jaaren gedaan is, blykt het, dat het *Ruffifche Ryk* in grootheid en uytgeftektheid, ver overtreft eenig tot nog toe bekend, de Heerschappyen van den Keyzer van *China* niet uytgezondert, fchoon die Monarch in 't bezit is van een zeer groot gedeelte van 't *Groot Tartaryen* en dat het grenft aan de Koninkryken *Zweedden*, *Poolen*, aan het *Turfche Ryk*, aan het Koninkryk van *Persien*, aan de *Turkeftanfche* en *Bulgaraanfche* Tartaren, en aan de Heerschappyen van den Keyzer van *China*, ja zelf dat zy zich verder ooftwaard uytftrekken tot byna aan de Eylanden van *Japan*. Doch het is myn voorne-

Enig ver-
haal van
Siberien.

men

men niet, om te treden in een Beschryving van het Russische Ryk, dies zal ik my zelve bepaalen in het Land van *Kamschatka*, gelyk de Russen het noemen, waar van ik een schets gevoegt heb by myne Kaart van *Japan* (ziet de achtste Tafel) zo als ik het zelve heb afgebeeld gevonden in een groote Kaart van het Russische Ryk, gemaakt volgens de laatste onderrechtingen, welke het Russische Hof uyt die gedeeltens ontfangen heeft, en nu over weinige maanden in *Holland* uytgekomen zyn.

Beschry-
ving van
Kamſchat-
ka.

Dit Land schynt dat eige zelfde te zyn, dat de Japoncefen noemen *Oku Jesso*, of *Opper Jesso*, van 't welk zy weinige meer weeten, dan dat 'er zulk een Land is. Volgens de beste verhalen, die de Russen daar van tot noch toe geven kunnen, is het een half Eyland, gelegen tusschen 150 en 170 graaden lengte, en 41 à 60 breedte, noordwaards van *Japan*. Noordelyk is het vast aan *Siberien*, loopende byna zo ver voort tot aan de Kaap *Suetoinos*, welke de uytterste Kaap is van *Siberien* ten Noord-Oosten, maar ten Oosten, Zuyden en Westen word het bespoelt van de Zee. Het word bewoont door verscheidene Natien, van welke de geene, die omtrent in 't midden wonen, aan de *Russen* schattingen betaalen, maar andere noordelyker woonende, inzonderheid de *Olutorski*, zo als ze in deze Kaart worden genaamt, zyn hunne geflage vyanden. De *Kurilski*, gelyk de Russen haar noemen, die het zuydelykste gedeelte bewoonen, en ook beleefder zyn dan de andere, worden door hen onderstelt te zyn volkplantingen der Japoncefen, en voor zo ver als men vertrouwen mag op de verhalen der Japoncefen, zyn zy onderworpen aan den Keyzer van *Japan*, en worden geregeert, onder zyn opzigt, door een Prins, die gemeenlyk zyn Hof houd tot *Matsumai*, en die eens 's jaars, gelyk alle andere Prinssen van 't Ryk van *Japan* doen, naar *Jedo* reyft om hulde te doen aan den Keyzer. De Koophandel tusschen *Siberien* en *Kamschatka*, word op tweederley onderscheide wyze voortgezet. Sommige gaan over de Golf van *Kamschatka*, die tusschen het zelve, en 't *Groot Tartaryen* en *Siberien* inloopt tot naby de acht-en-vyftigste graad breedte, en zy trekken het gemeenlyk over van *Lama*, alwaar de Russen hebben begonnen groote Schepen te bouwen, naar *Pristan*, een Stad door hen gebouwt in *Kamschatka*, en door eene Russische volkplanting bewoont. Maar deze Inwooners van *Siberien*, die ontrent de rivier *Lena* en langs de *Ys-Zee* wonen, komen gemeenlyk met hunne Schepen om en langs de Kaap *Suetoinos*, en zy doen dit, om niet te vallen in handen van de *Tschalatzki* en *Tschutzki*, twee vuurige en woeste Natien, die 't noordooster punt van *Siberien* in bezit hebben, en groote vyanden der Russen zyn. Uyt dit verhaal, 't welk ik genomen heb uyt de fraaije aanmerkingen over een Geslacht-geschiedenis Register der Tartaren onlangsch uitgegeven, blykt (1) dat *Asia* niet gehegtis aan *Amerika* ten Noordoosten, maar dat 'er is een doortocht uit de *ys-zee* in den Indischen Oceaan, en dat het gevolglyk doenlyk zoude zyn voor de schepen om uit Europa te zeilen dwerfch door de *ys-zee*, en van daar langs het Land van *Jesso* of *Kamschatka* en de oosterfche kusten van *Japan* naar de *Indien*, indien het nieten was om de toorens hooge ys bergen gedurig in deze bevrorene Zeen vlottende, in den zomer zelve, maar noch veel meer om het naauwlyks ooit smeltend ys in de Straten van *Weigats*, waar door de doortocht door deze Straten op alle tyden van het jaar voltrektelyk onmogelyk en ondoenlyk word gemaakt. (2) Dat 'er eene straat is die het Land van *Kamschatka* affcheid van *Japan*. Volgens het verhaal der Russen zyn 'er in deze straten verscheide kleine Eylanden, van welke het grootste over eenige jaaren uitgegeven is in eene kaart van *Kamschatka* door *J. B. Homan*, *Matmanska* genoemd, en dat waarfchynlyk het zelve is met *Matsumai* in sommige Japansche kaarten. Dit meen ik dat genoeg is om te

tooncn, om welke redenen ik in de kaart van *Japan*, aan deze Historie gevoegt, van het zelve een Eyland gemaakt heb.

De Japoneefen
neemden
aan
de Chineefen.

Van de Landbeschryving van 't Japansche Ryk gaat Doctor *Kämpfer* over tot zyne gedachten over den oorspronkelyke afstamming der Japoneefen, welke hy afleyd uit de verwarringen der taalen tot *Babel*, onderstellende, dat door de verstroojing der Babyloniers over de geheele waereld, de eerste Japoneefen zich ook hebben neergeflagen in dat gedeelte, 't welk hen toegeschikt was door de voorzienigheid tot de toekomstende verblyfsplaats voor hen zelve, en voor hunne nakomelingen. Hy weerlegt het gevoelen der geene, die voorwenden, dat de Japoneefen alleenlyk eene volkplanting zyn der Chineefen. Zyne bewysredenen zyn voornamentlyk getrokken uyt de menigvuldige en deze zeer wezendlyke onderscheidingen in de taalen; Godtsdiensten, Costumen, levenswys, en neigingen der beide natien, en zekerlyk, overwegende den krygs aard en werkzaamheid der Japoneefen en de verwyfde traagheid der Chineefen, zoude men veel eer denken, dat de eerste afkomstig waren van de Tartaren. De Eerwaarde *Pater Couplet*, die van wegen zyn diepe kennis in de Historien der Chineefen tot een behoorlyk Rechter mag worden aangenomen, is van het zelve gevoelen, gelyk blykt uit zyne Inleyding tot de Filosofie van *Confutins*, te Parys uytgegeven 1687. Ende hy bekrachtigt dat door een merkwaardige spreuk welke hy gezien heeft in de Jaarboeken der Chineefen, uit welke blykt, dat in de regeering van *Tu Te*, de vyfentwintigste Monarch uyt het geslacht van *Xam*, zynde het tweede geslacht der Keyzers van *China*, (dat is over de vyfhondert jaaren voor de grondlegging van de Japansche Monarchie) de Barbarische volkeren ten noorden van *China*, (dat is de *Tartaren*) al te talryk geworden zynde, verscheide Colonien derwaards waren gezonden om de Eylanden leggende in den oosterschen Oceaan te bevolken. Maar van welken Natie de Japoneefen ook mogen afgestamt zyn, zyn toch de gissingen van Doctor *Kämpfer*, want als zodanige geeft hy ze alleenlyk over, zekerlyk van veel gewigt, gelyk zy hem leyden om veele kostelyke en ongemeene aanmerkingen te maaken, strekkende tot de verbetering van de Landbeschryving of staande op de Historie en Taalen van verscheide Natien. Op dat 'er evenwel niets mogt ontbreken aan dit onderwerp, verwittigt hy den Lezer de zichtbare fabelachtige overleveringen der Japoneefen zelve rakende hunne oorspronkelyke afstamming.

Het eerste boek besluit hy met de natuurlyke historie van de Metalen, en Mineralen, planten, boomen, dieren, vogelen, *Insecten*, visschen en schulpen van *Japan*. Het ware te wenschen, dat zyne aanmerkingen over deze en diergelyke veel meer talryk en uitgebreid waren; doch indien men overdenkt, onder welke moeyelykheden hy moest arbeiden, zal men zich nog moeten verwonderen dat hy in staat is geraakt om zoo ver te komen. Hy had inder daad by zich de beschryving en de gedaantens van eenige honderde raare planten, door hem in *Japan* opgemerkt, zynde zyne handen minder gebonden om kruidkundige ontdekkingen te doen, doch hy bewaarde die voor een ander werk. Zyne aanmerkingen over de Thee en de papiermakery der Japoneefen, over de *Moxa*, over de *Acupunctura* of Naaldensteek, en over de Ambergris welke gedrukt zyn in de *Amoenitates Exotica*, insgelyks behorende tot de natuurkundige Geschiedenis van *Japan*, heb ik vertaalt, en hier achter bygevoegt als een Aanhangsel.

Alhoewel de Japoneefche Monarchy gestigt is langen tyd na de Chineefche, hebbende de eerste Keyzer van *Japan* zyne Regeering begonnen in het jaar 660. voor Christus, zo roemen toch de Japoneefen, geregeert door

eene

eene laatdunkentheid welke aan alle Oostersche volkeren gemeen is, op een veel grooter oudheid dan de Chineesen zelve, en zy beginnen hunne Jaarboeken met de twee opvolgingen van Godtheden, die vooronderstelt worden haar Land te hebben beheerscht veele millioenen van jaaren geleden. Zo als de zaaken nu staan in *Japan*, zyn 'er eigentlyk twee Keyzers, een geestelyke, en een waereldlyke. Over veele Eeuwen waren de geestelyke Monarchen in 't bezit van een volstrekt en onbepaalt Gezag beide in Kerk en Staat, en het is een voorbeeld, waar van ik geloof, dat de weerga niet te vinden is, dat de Keyzerlyke kroon meer dan tweeduyzend jaaren gebleven is in een Geslacht: Zelfs alschoon in vervolg van tyd de Kroons-Generaals de regeering over de waereldlyke zaaken hen volkomentlyk uyt de handen wrongen, dat echter hun rang en staat, hunnen ouden tytel, en heerlyke manier van Leven, hun gezag in kerkelyke zaaken, en een zeer aanmerkelyk voorrecht van de hoogste macht, de vergunning van Eerentytels, volkome in hun geheel gebleven zyn. De geschiedenis van deze Vorsten, gedurende eene opvolging van CXIV. derzelven, die geheerst hebben van het jaar 660. voor Christi geboorte, tot het jaar 1690., genomen uit hunne eige Jaarboeken, te gelyk met eenige aanmerkingen over haar Hof en over de tydrekening der Japoneesen, dienende om dezelve verstaanbaar te maken, is het voornaamste onderwerp van het tweede boek van deze *Historie van Japan*, en waarlyk niet het minst aanmerkelyk, zynde nooit ecnig onderzoek van dezen aardt gedaan geweest, hoewel ik vinde aangehaalt in *F. Couplet*, dat de tydrekenende tafelen van de Japansche Monarchien, met Chineesche Letteren gedrukt, in zynen tyd te zien waren in de *Bibliotheek* van den Koning van *Vrankryk*, en dat het begin daar van insgelyks was gestelt in het 660. jaar voor Christus. Aan het einde van het tweede boek is een lyst der waereldlyke Keyzeren, van *Joritimo* tot aan *Tsinajos*, die den throon bekleede, toen de Schryver in *Japan* was.

De nu bloeyende of toegelatene Godtsdiensten in *Japan*, inzonderheid die, dewelke van ouds af in het Land was vastgesteld, en dewelke zeer wezentlyk verschilt van alle andere, worden in het derde boek beschreven, met die naauwkeurigheid, dewelke over al door het geheele werk van den *Autheur* uytblinkt.

In het vierde boek zal de Lezer vinden eene volkome, en naauwkeurige beschryving van *Nagasaki*, de eenige plaats in *Japan* die nu open is voor vreemdelingen, ja zelfs alleenlyk maar voor de Nederlanders en de Chineesen: zoo ook een byzonder verhaal van desselfs gelegentheid, van desselfs tegenwoordigen Staat en regeering, van desselfs merkwaardige Gebouwen, van de voordeelige of lastigen staat van desselfs inwooners, benevens een verhaal van de Koophandel der Portugeesen, Nederlanders, en Chineesen aangemerkt in derzelve verscheide tydperken, den val en verjaaging der eerste, en van de bepaaling en hardigheden der laatste.

Het vyfde en laatste boek bevat een wydlopig verhaal van de opmerkingen door den Schryver gemaakt in zyne twee reyzen naar 's Keyzers Hof in den jaare 1690. en 1691. benevens eenige voorafgaande aantekeningen over de manier van reyzen in *Japan*, en merkwaardige voorwerpen, welke de reyzigers op den weg ontmoeten.

't Geen ik vertaalt heb uit de *Amœnitates Exoticae*, en gevoegt heb achter het werk daar van is reeds gesproken, zoo ver als het staat op de natuurkundige *Historie* van *Japan*. In het zesde en laatste stuk, beweert de Schryver een zonderlinge wonderspreuk, en hy heldert die op uyt het voorbeeld van het Japansche Ryk; dat een Land kan gelukkiger en in een bloeyender Staat zyn, wanneer het is opgesloten en gehouden buyten allen

handel en gemeenschap met vreemde landen, dan wanneer het vry en voor dezelve open stond.

Japan is
by de Ouden
niet bekend
geweest.

Het is niet waarschynlyk dat de ouden eenige kennis hebben gehad van de Eylanden van *Japan*, ten minsten niet voor noch in de tyden van *Ptolomæus*, die bloeyde onder *Trajanus*, *Adrianus*, en *Antonius Pius* te *Alexandrien*, (een vermaarde School van geleerdheid, en een der uytmuntendste Koopsteden in 't Romeinsche Ryk, ja zelf een groote stapelmarkt van Indiaansche waaren) en die door het verbeteren der werken van *Strabo*, *Plinius*, *Pomponius Mela*, *Marinus van Tyr* en van andere landbeschryvers voor hem, en door alle de gedeeltens van de toen bekende waereld te brengen tot de bequame graaden van de lengte en breedte, de Landbeschryving gestelt heeft in den heldersten dag, welke ze in dien tyd hebben kon. Deze Schryver gewaagt van de Landschappen der *Seres* ende *Sina* (ongetwyffelt het Ryk van *China*, misschien met een gedeelte van het *Groot Tartaryen* ten noorden, en de Koninkryken van *Tunquin* en *Cochinchina* ten zuyden) als van het uytterste gedeelte van *Asien* Oostwaards, dat in zyne dagen was bekend, en hy zegt uitdrukkelyk, dat de *Seres* grensden ten Oosten, en de *Sina* beide ten Oosten en ten zuyden aan $\gamma\eta\nu\ \delta\gamma\gamma\omega\sigma\iota\nu$, een onbekent Landschap, 't welk schynt te verstaan te geven dat zy toen niet eens wisten, dat *China* door den Indiaanschen *Oceaan* aan het Oosten grensde, en dat zy gevolglyk volkomen onkundig hebben moeten zyn in alle die Landen en Eylanden, welke zedert dien tyd zyn ontdekt, buyten de Oosterfche kusten van dit Ryk.

Ik weet zeer wel, dat sommige uytleggers van *Ptolomæus* anders hebben geoordeelt, en zekerlyk was 'er een ruym veld opengelaten voor gissingen, nadien hy gemeldt en genoemd had veele Eylanden, leggende in de Indische Zee, welker gelegenheid hy niet aanwyft, en waarlyk in geen staat was om het te doen met een genoegzame naauwkeurigheid. Tot een Staaltje uyt veele; de Heer de *L'Isle*, heeft aan de Oude Landbeschryvers een zeer diepe plichtbewyzing gemaakt in zyne kaart van deze waereld-deelen, welke hy stelt, dat hen zyn bekend geweest. Hy verbeeldt zich dat de *Insula Maniola*, welke *Ptolomæus* zegt dat bewoont wierden door *Anthropophagi*, *Cannibale*, de Philippynsche Eylanden zyn, waar van het voornaamste tot op dezen huydigen dag genoemd word *Manilbas*, dat de drie Eylanden *Satyrorum* de Eylanden zyn van *Japan*, dat door de *Sinus Magnus* moet worden verstaan de Baay van *Tonquin*; en door *Terra Incognita* (in 't vierde hoofdstuk van 't zevende boek zyners Aardryks-beschryving, gemeldt) het Land *Jesso* of *Kamschatka*, gelyk de Ruffen het noemen, het welk een onbekent Land gebleven is tot nu zedert deze weinige voorledene jaaren. Ik zoude zeer gewillig zyn geweest my te onderwerpen aan zulken goeden gezag, zelfs in een stuk, waar van de besliffing op het beste afhangt van weinig meer dan gissingen, maar, op de onderzoeking van den oorspronkelyken text van *Ptolomæus* schynt het my toe, dat dese stelling al te onbestaanbaar is met de gelegenheid der plaatsen, zo als ze ter neergelegt word door dezen vermaarden Aardryks-beschryver, om eenige overeenbrenging toe te laten, al stond men zelf toe al wat men wilde, aan den kindschen Staat van de Aardbeschryving in die dagen. De *Insula Maniola*, by voorbeeld, worden door *Ptolomæus* geplaatst op vyftien graaden Westwaards van het *Aurea Chersonesus*, 't welk van elk een toegestemt word dat het is het half Eyland van *Malacca*, en meer dan op twintig graaden van de *Sinus Magnus*: de drie *Insula Satyrorum*, gelegen tegen over de *Sinus Magnus*, en beide deze Eylanden ten Zuyden van den Evennachts Linie, 't welk het ten hoogsten onwaarschynlyk, indien niet volstrektelyk onmogelyk maakt, dat

dat ze zouden zyn of de Phylippynsche Eylanden, of de Eylanden van *Japan*.

Marcus Polus, die geleefd heeft op het eindigen van de dertiende Eeuw, en afkomstig was van een adelyk geslacht te *Venetien*, is buyten twyffel de eerste Europische schryver, die zeeker gewag maakt van de Japanfche Eylanden, zyn verhaal van de Oosterfche Landschappen, is door den bank zeer goed, en boven 't geen men redelyker wyze had kunnen verwachten van die duystere Eeuwe, in welke hy leefde. Het is waar, dat hy veele uytstekende gelegentheden hadde, en zulke welke weininge reyzigers voorkomen, om zich zelven meester te maken van zyn voorwerp. Hy aanvaarde zyne reysen omtrent het jaar Christi 1275, wanneer hy slechts achtien of negentien Jaaren oudt was. Hy wierd in *Tartaryen* en *China* begeleyd door *Nicolaas* zyn vader, en door *Matthys* zyn oom, twee ervaren reyzigers, die te vooren in deze Landen waren geweest. Hy verslond, indien wy gelooven, het geen hy zelf zegt, de vier verscheiden talen die gesproken wierden in de heerschappyen van den toen heerschenden Tartarischen Monarch *Cublai*, en hy bleef zeventien jaaren in den dienst van dien Vorst, die, alschoon hy *China* ingevallen was en het overheert had, echter in de Jaarboeken der Chineesen den naam draagt van een voorzichtig en grootmoedig Vorst, en van een aanmoediger en Voortzetter van Geleerdheid. Aan dezès Hof bekleede hy verscheide vermaarde ampten, en wierd dikwils met zwaarwichtige zaaken afgezonden naar veele afgelegene deelen van zyn Ryk. Hy toog te land door *Tartaryen* en *China* en wederkeerende, dat nooit eenig Europier voor hem gedaan had, door de Indiën, quam hy terug tot *Constantinopolen* en van daar tot *Venetien* in het Jaar 1297. Ten opzicht van *Japan* in het byzonder, waar van hy spreekt in het derde boek van zyn verhaal van de Oosterfche Landschappen, noemt hy het *Zipangri*. Dit woord heeft een naauwe overeenkomst met *Nipon*, den naam van het grootste der verscheidene Eylanden, het Ryk van *Japan* uytmaakende, welk Eyland door de Inwooners van *Tonquin*, en door die van de zuyder Provintien van *China* tot op dezen huydigen dag word uytgesproken *Sypon* of *Zipon*. Hy bekent in der daad, dat hy zelve niet in het Land is geweest, en hy brengt dat by als eene verontschuldiging voor de kortheid, en misschien de gebrekelykheden van zyne Beschryving; Evenwel zyn 'er verscheide bysonderheden door hem gemeldt, welke de allerlaatste verhaalen uyt die gedeeltens bevestigen waarachtig te zyn, als by voorbeeld den Handel met de Inwooners van *Mangi*, (misschien *Tonquin*,) een Provintie van 't Zuyder *China*, aangevaart en onderhouden met de Japoneesen, en degroote rykdom van het Eyland, byzonder in goudt en paarlen, de Eenhoofdige regeering, de koleur, gestalte en Godtsdienst der Inboorlingen, de menigte van kleiner Eylanden, dewelke het groot Eyland *Zipangri* omringen, en welke hy zegt dat de Zeeluyden in zynè tyd op 7440. in getal rekenden. Daar word door *Marcus Polus* gewag gemaakt van een andere merkwaardige uytflag, 't welk in my eene groote nalatigheid zoude zyn, dezelve stilzwygens voorby te gaan, eensdeels om dat die zulken naauwen verwandschap heeft met het onderwerp van deze tegenwoordige Historie, en anderdeels, om dat dezelve op een zeer krachtige wyze aantoot de Waarheids-spreking van dezen Schryver: Het is een tocht ondernomen op *Japan* gedurende het verblyf van den Auteur in *China*. De Staatzuchtige Tartarische Monarch niet vergenoegt met zich zelven Meester gemaakt te hebben van het machtige Ryk van *China*, maar onderrecht zynde van de schatten en rykdommen van het naburig Eyland *Zipangri*, besloot ook dit te voegen by zyne andere, hoewel groote en talryke overheerde Landen, ten welken einde een merkeleyke vloot overgezonden wierd, met een groot Leger aan boort onder het

Eenig verhaal van Marcus Polus, eerste Europische Schryver, die van Japan gewaagt.

bevel van twee vermaarde Generaals *Abatan* ende *Nonsachum*. De Jaarboeken zo der Chineefen als der Japoneefen gewagenvan deze onderneming. *F. Couplet* brengt ze in zyne tydreenende tafelen van de Chineefche Monarchie, onder de regeering van den Keyzer *Xicu*, die de grondlegger was van het geflacht *Tvon*, zynde het twintigfte van de Keyzers van *China*, die de overheering van dat Ryk voleinde in het 17. jaar van de 67. Chineefche tydlezing, of het jaar Christi 1281, naby de 4000 jaaren na de grondlegging van die Monarchie, en die de eige zelve *Cublai* is, aan wiens Hof *Marcus Polus* veele jaare geweest is. In de Jaarboeken der Chineefen word dit geval verhaalt gebeurt te zyn onder de Regeering van *Gouda* de 90 keyzer van *Japan*, die tot den throon quam in het jaar Christi 1275, 1935 jaaren na den grondlegging van het Japanfche Ryk. Daar is in der daat eenig onderscheid tuffchen deze verscheide verhalen, ten aanzien van de omftandigheden van deze onderneming, en wel inzonderheid over de fterkte van de Tartarifche Vloot en over het Leger, het welk de Japoneefen, als overwinnaars, gewoon zynde veel grooter uyt te kreyten, zeggen, dat beftond uyt 4000 zeylen en 240000 mannen. Doch zy komen evenwel daar in alle over een dat ze vruchteloos uytviel. *F. Couplet* die dezelve flechts blootelyks aanhaalt, zwygt tenenemaal van den quaaden uytflag. De Japoneefen fchryven het met dankbaarheid in hunne Chronyken toe aan de krachtadige befchutting hunner Goden, die vertoornt door dit zonderling en wezendlyk affront hen door de Tartaren aangedaan, eenen vreesfelyken storm en onweer verwekten, in welke hunne fchepen zonken, en hun geheel Leger ten eenemaal ten gronde ging, zodanig dat flechts zeer weinige daar van afquamen, om de tyding van deze droevige nederlaag in *China* te brengen. *Marcus Polus* bevestigt de vreesfelyke uytwerkfelen van dezen Storm, en doet daar noch by, dat de onlusten en misverftanden tuffchen de twee Tartarifche Generaals, een der voornaamfte oorzaken waren van den quaaden uytflag, die hen overquam, als ook zelfs van het verliefen van 't geene waar van zy zich zelve reeds Meester gemaakt hadden. Niet lang na dat *Marcus Polus* wedergekeert was in *Europa*, de *Republik van Venetien* overhoop raakende met die van *Genua*, wierd aan hem 't bevel gegeven over een Galey. De Venetiaanfche vloot wierd beftiert door *Andreas Dandola*, *procurater* van *St. Marcus*, en die der Genueefen door *Lampa Doria*. *Marcus Polus* queed zich van zyn plicht ter verdediging van zyn vaderland met groote moed en beleyd, dapper op den vyand invallende, maar de Venetiaanfche vloot het te quaad krygende, wierd hy gevangen, en naar *Genua* gebracht, alwaar hy om zyne perfooneele hoedanigheden en de kennis en ervarentheid, die hy verkregen had in vreemde Landen, zeer eerlyk wierd gehandelt. Daar was het dat een Genuees Edelman, wiens naam door den tyd verloren is, het verhaal van zynereyzen en aanmerkingen in de Oostersche Landen uyt zyn eige mond in het Latyn beschreef, ontrent het jaar 1298. weinig tyds daar na wierd het overgezet in het Italiaanfch, doch het oorspronkelyk Latynsch zo by uytneementheid fchaars geworden zynde, dat het niet te bekomen was, zo maakte *Franciscus Pipinus* van *Boulogne*, een Minnenbroeder daar van eene nieuwe vertaaling, welke gedrukt is, in *Johannis Huttichii novus orbis Regionum*, uytgegeven te *Bafel* in 't jaar 1532. en naderhand ten tweedemaal in het jaar 1535, doch zo flecht overgezet, en zoo wyd verfchillende van het oorspronkelyke, dat *Giovanni Battista Ramusio*, een der eerfte drukken, verkregen hebbende, oordeelde dat het voordeelig zou zyn, en van nut voor het Gemeen, om het in die taal te drukken; gelyk hy heeft gedaan in het tweede deel van zyne waardige verzameling van reyzen, met eene byvoeging

ging van veele zeldsaame aanmerkingen over het geslacht van *Marcus Polus*, en over zyne wedervaarens na zyne te rugkomst te *Venetiën*. In het jaar 1671 wierd een andere Latynsche druk van dezen Schryver uytgegeven tot *Keulen* door *Andries Mullerus*, met verscheide veranderlyke Leezingen uyt een handschrift in de Bibliotheek van den Keurvorst van *Brandenburgh*, en met eenige van zyne eige keurlyke aanmerkingen. Eer ik dezen vermaarden reyziger verlaat, op wien ik vreesse, dat ik te lang ben blyven staan, zal het niet qualyk voegen aan te merken, dat drie Kaarten van de Oostersche Landschappen, voornaamentlyk uyt zyn verhaal en aanmerkingen zamengestelt, te zien zyn in die raare en vermaarde druk van *Ptolomæus* aerdryks beschryving, dewelke uytgegeven is tot *Lyon* in 't jaar 1535 door *Michiel Villanovanus*, of *Michiel Servetus*, die naderhand tot *Geneve* verbrand is als een Atheïst.

Door de onwetentheid en duyfterheid dier Eeuwen, lag de ontdekking van zo veel gewicht, zedert den tyd van *Marcus Polus* achter de bank, ja zelf werden alle zyne schriften als in de onwetentheid begraven ontrent honderd jaaren lang, tot dat op de herstelling der geleerdheid, en de uytvinding van de drukkunst, deze benevens veele andere keurlyke en waardige handschriften voor den dag quamen: Zeer voordeelich voor het gemeen, en voor hem zelve, vielen zy in handen van *Christoffel Columbus*, dien onsterffelyken ontdekker van de westerfche waereld. Hy had langentyd over dat groot voornemen gedacht, door eene verscheidene veelheid van dingen aangeport, die hem waarschyntlyk dedden besluyten, dat 'er ten westen van *Europa* een tot noch toe niet ontdekt land zyn moest en vol van een welgegronde hoop had hy om schepen en geld, hoewel te vergeefs, aangehouden aan de Hoven van verscheide Europische vorsten, en onder anderen aan dat van Koning *Hendrik VII* van *Engeland*, tot dat hy eindelyk uytgeruust wierd door *Isabella* Vrouwe van *Ferdinand* Koning van *Spanjen*, die haare Juweelen verpande om hem uyt te rusten. Het strekt zeer veel tot eere van *Marcus Polus*, dat zyne schriften en in 't byzonder zyn verhaal van het Eyland *Zipangri*, eindelyk *Columbus* hoop en gissingen onderschraagden en voldeeden. Die schatten en rykdommen, welke *Marcus Polus* zeiden dat dit Eyland diens halven vermaart was, deed het de pyne waardig zyn zodanigen onderneming te doen en vooronderstellende (hoewel qualyk gelyk blykt uyt zyne latere ontdekkingen) dat het Ryk van *China* vyftien uren oostwaards lag van *Europa* en *Zipangri* gevolgelyk noch meerder, zo was het niet dan natuurlyk voor hem te denken, en te besluyten, dat de weg derwaards korter te bezeylen was westwaards van *Europa*, dan door ten Oosten te gaan rondsom *Africa*. Misschien had hy ook eenigzints de Lucht gekregen van een Zeekaart, en van een waerelds kaart, welke gezegt word dat *Marcus Polus* met zich gebracht heeft in *Europa*, in welke vertoont wierden veele Landschappen in de Oost Indiën, die naderhand zyn ontdekt geworden door de Portugeesen. Niemant myner Lezers kan onkundig zyn van den uytflag dezer onderneming van *Columbus*, ik zal 'er alleenlyk byvoegen, dat deze verscheide voorverhaalde aanmerkingen, zulken sterken indruk maakten op zyn gemoed, dat toen hy tot *Hispanjola* landede, hy meende dat het eige *Zipangri* van *Marcus Polus* was.

Midlerwyl dat 'er een nieuwe waereld gevoegt wierd aan de Monarchie van *Spanjen*, door de ontdekking en overheering van *America*, waren de Portugeesen aan haare kant even voorspoedig in haare heerschappyen uytbreiden in de Oost Indiën. De ontdekking van *Japan*, schoon slechts toevallig, was een uyt veele, welkers Eere aan die Natie toekomt. Men komt niet over een in wat jaar die ontdekking is geschied, brengende sommige

Hoe ver de beschryving van Japan in *Marcus Polus* strekte tot de ontdekking van *America*.

Ontdekking van Japan door de Portugeesen.

ſchryvers dezelve tot het jaar 1535, andere tot dat van 1542, andere weder tot 1543 en ſommige noch tot laater tyd; in deze onzekerheid van gevoelens, ſchynt my toe dat dat van *Diego do Couto* de vermaarde vervolger van de tientallen van *Johan de Barros* het meeſte Geloof verdiend. Die Heer was Hiſtoriſchryver van *Philippus II.*, Koning van *Spanjen* en *Portugal*, en ſleet het grootſte gedeelte van zyn Leven in de Indiën, en hy had in zyne bewaring de Staatsſchriften van *Goa*, uyt de welke hy de zaakelyke wezendheden voor zyn groot Werk by een verzamelde van de ontdekkingen, overheeringen, en van de merkwaardige daaden der Portugeeſen in de Indiën, welke hy ter neerſtelt op het einde van de zestiende Eeuw, Deze Auteur onderrecht ons in zyn vyfde tental van *Asia*, tot *Lisbon* gedrukt 1612. in folio, op de 183 bladzyde, dat in het jaar 1642, wanneer *Martinus Alfonſus de Souſa* onderkoning van de Ooſt Indiën was, drie Portugeeſen, *Antonius da Mota*, *Franciſcus Zeimoto*, en *Antonius Peixota*, welker naamen wel verdienden aan de Nakomeliſchſchap overgelevert te worden, derwaards geſmeten waren in een ſtorm, aan boort van een *Jonk* met huyden geladen, en van *Siam* naar *China* moetende.

Haare eerſte neerzettingen in Japan.

Overal waar de Portugeeſen zich neerfloegen, in Indiën het zy door overheering of door Tractaten, wendeden zy hun gedachten en uytterſte poogingen voornamentlyk op deze dingen; de aangroey van den handel, en de voortzetting van het Euangeli, en ik geloof dat men mag verzekeren, dat zy nergens zulken ſchilyken en onverwachten goed gevolg in beide hadden, dan hier in het Ryk van Japan. Rakende het eerſte, naamentlyk de bloeyende ſtaat van haaren handel, en de onnoemelyke ſchatten die zy daar by wonen, zyn hunne eige ſchryvers ten grooten deele zeer ſtil, miſſchien uyt vrees van ontdekking van zulken waardigen tak van Koophandel aan anderen natien: Maar ontrent het tweede, de voortplanting van het Euangeli, dit wierd te waardiger geoordeelt, en een te verdienend onderwerp, om niet wyd en breed uyt te meeten in veelerhande verhaalen, die noch in wezen zyn, in dewelke deſſelfs vroege grondlegging, deſſelfs verbaazenden voortgang, de vervolgingen tegen dezelve verwekt, de hertigheid en drift der nieuw bekeerden, haare onvergelykelyke ſtandvaſtigheid en voorneemen, en de eindelyke uytroeying van het Chriſtendom door geen mindere middelen zyn uytgevoert geworden, dan door een wreede ſlaching van alle de geene die dezelve niet wilden verzaaken, in haare volkome uytgeſtrektheid tot de allerminſte omſtandigheden worden opgehaalt.

3. De Schryvers van het Ryk van Japan. Brieven van Jeſuiten.

Dit leyd my tot een Lyſt, die ik voornemens ben te geven van de Schryvers, welke ik gevonden heb in de *Bibliotheek* van den Ridder *Hans Sloane*, over de geestelyke, waereldlyke of natuurkundige geſchiedenis van *Japan*.

Onder de geestelyke Schryvers verdienen de brieven der Jeſuiten de eerſte plaats. Het is genoeg bekend dat deze *paters* gelaſt worden eens 's Jaars aan hunne Generaal over te zenden een verhaal van 't geene voorvalt in haare zendingen; ſchoon hun brieven voornamentlyk uytloopen over godtvruchtige zaaken, over hunnen voortgang in de bekeering der ongeloovigen, over de moeyelykheden die hen voorkomen, over de voorgegeve mirakelen en diergelyke, zyn 'er echter veele aanmerkingen tuſſchen beide raakende den Staat, Regeering, Godtsdienſt en Natuurkundige hiſtorie van de Landen, in welke zy gezonden zyn. benevens de gewoontens en manier der Inboorlingen en diergelyke. Die brieven dewelke uyt Japan waren gezonden, en aan welke ik my hier bepaalen zal, waren meeſt afzonderlyk gedrukt, doch naderhand by elkanderen verzamelt. Om alle de verſcheidene drukken of vertaalingen op te haalen zoude te verdrietig en in 't ſlot onnodig zyn.

De eerste verzameling werd uytgegeven tot *Leuven* in 't jaar 1569 (in twee deelen in *Octavo*) benevens eenige brieven uyt andere gedeeltens van de Oost Indiën, met een voorreden van *Hannardus van Gameren*, waar in hy spreekt van den oorspronk en voortgang van de maatschappy van *Jesús* in 't algemeen, en de gelegentheid van *Franciscus Xavierius* overgang naar de Indiën, en naderhand naar *Japan* in 't byzonder. Deze druk werd gevolgt door een andere in 't jaar 1570, in welke de voorrede van *Gameren* uytgelaten, maareenigenieuwe brieven bygevoegt wierden.

De volgende Verzameling is die van *Petrus Maffeus*, eerst gedrukt te *Parys* 1572. in *Octavo* te gelyk met *Emanuelis Acoftæ Historia rerum a Societate Jesu in India gestarum ad annum 1568*. Naderhand werd deze hiltorie afzonderlyk gedrukt tot *Keulen* in 't jaar 1574. in *octavo*. Deze druk is afgedeelt in vyf boeken, en bevat alle de brieven rakende de zaaken van *Japan*, die van daar waren gezonden van het jaar 1548, wanneer *Franciscus Xavierius* derwaards ging van *Goa* tot het jaar 1565, met een staaltje van de Japanfche merktekenen, achter aangevoegt zynde een geschenk van een Kerk aan de Jesuitengedaan door den Prins van *Bungo*. Dit boek werd weder herdrukt tot *Keulen* in 't jaar 1589 in *folio*, te gelyk met zyne *Historia rerum Indicarum*, en zyn Leven, van *Ignatius Loyola*, Stichter van de Societeit van *Jesús*. Deze laatste druk is alleenlyk verdeelt in vier boeken, en is vermeerdert met verscheide brieven, welke de zaaken van *Japan* verhaalen tot het jaar 1573. De brieven van *Aloisius Froes*, *Gasparus Villela*, *Melchior Nunnez*, en *Organtinus* van *Brixia*, zyn de keurlykste en vermaaklykste in de verzameling van *Maffeus*.

Vervolgens komt in aanmerking de verzameling van *Johannes Hayus*, een gebore *Schot*. Deze is gedrukt tot *Antwerpen* in 't jaar 1605 in *Octavo* onder den volgende tytel: *De Rebus Japonicis, Indicis, & Peruanis Epistolæ recentiores*. Ze begint met een langen brief van *Aloisius de Froes* geschreven tot *Bungo* den 25 May 1577. en loopt tot het jaar 1601. Ze behelst een groote verscheidenheid van merkwaardige zaaken, die het leezen en herleezen der Liefhebbers wel waardig zyn. De kerk van *Japan* in een zeer bloeyenden staat zynde, zelfs in 't midden van 't begin van eene ysselyke vervolging, zo bekeerden zich niet alleenlyk sommige Prinssen van het Ryk van *Japan* tot het Christelyk Geloof, maar deden hulde aan den Paus van *Romen* door een plechtig Gezantschap; het Leven, merkwaardige daaden en dood van *Taicofama*, dien doorluchtigen Prins, welke van een geringe slechte staat, door zyn eige verdiensten en uytmuntend gedrag, zich zelve verheft had tot den troon van *Japan*, zyn Oorlog met de *Coraaanen*, de ontfangst en den juytslag van een Gezantschap, 't welk hem over deze zaak gezonden was door den Keyzer van *China*, de beklaglyke dood van *Quabacondono*, zyn eenige Neef, wien hy reeds geschikt en aangestelt had tot zyn opvolger, en de *Revolutie* welke in *Japan* gebeurde na de dood van dien grooten Monarch, zyn eenige van de aanmerkelykste. Daar zyn noch vele verscheide verhaalen van deze en van sommige andere dingen, welke in dat tydbestek voorvielen in *Japan*; maar gelyk zy alle bevat zyn in deze verzameling, zal ik den Lezer niet vermoeyen met een bysonder verhaal derzelve, en alleenlyk vryheid verzoeken, om een woord of twee daar by te doen rakende dit bovengemelde gedenkwaardig Gezantschap, 't welk naar *Romen* gezonden werd door sommige Prinssen van het Japanfche Ryk in het jaar 1585, en 't welk iets zo ongemeens en zo onverwachts was, dat de oogen van gansch *Europa* daar op waren geflagen.

De meeste verhaalen van dit Gezantschap, welke in verscheide gedeeltens van *Europa* gedrukt wierden, behelven weinig anders, dan een verhaal van des-

felfs ontfanging te Romen, en de verfcheide gehooren, welke de Ambaffadeurs hadden, by *Gregorius XIII*, die kort na hunne aankomft hierf en hy *Sixtus V.* zynen opvolger. Het zal genoeg zyn de twee volgende als de wydloopigfte en de naauwkeurigfte aan te haalen.

Relationi della venuta degli Ambasciatori Giaponesi a Roma, fino alla partita di Lisbona. Con le accoglienze fatte loro da tutti i Principi Christiani, per dove sono passati. Raccolte da Guido Gualtieri, Roma 1586. in octavo. Dit werk bevat, behalven eene korte befchryving van het Ryk van *Japan*, een verhaal van de reys der Ambaffadeurs naar *Europa*, en van 't geene hen gebeurde gedurende hun verblyf aldaar tot hun vertrek van *Lisbon*.

De missione Legatorum Japonensium ad Romanam Curiam, rebusque in Europa ac toto itinere animadversis, Dialogus, ex Ephemeride ipsorum Legatorum collectus & in Linguam Latinam versus ab Eduardo de Sande, Societatis Jesu Sacerdote. In Macaensi portu Sinici Regni in domo Societatis Iesu, cum facultate ordinarii & Superiorum, anno 1590, in quarto. Dit raar en keurlyk werkje 't welk gedrukt was te *Macao* in *China*, in het Latynsch en in 't Japanfch, legt te gelyk open den staat van *Europa* en van de *Indiën*, zo als ze in dien tyd was. De Jefuiten hovaardig op den uytflag van dit Gezantschap, het welk volkomentlyk hun befchik was, wilden dat de Japoneefen zouden onderrecht worden door de Ambaffadeurszelve, van de gunftige ontfanging, die zy in *Europa* genoten hadden en van de merkwaardige dingen die zy gezien hadden in de heen en weer Reys. En zekerlyk bevat het zulken volkomen verhaal als het in dien tyd doenlyk was te geven van den Staat van *Europa*, van deffelfs grootheid en verdeeling, van deffelfs Eenhoofdige, Adel, en volkeregeering: van de pracht en Heerlykheid der Europifche Vorften, van den luyfter hunner Hoven, van hunne rykdommen en macht: van de manieren en Costumen, en levenswyze der Edelen en mindere foorten van menfchen: van den bloeyenden staat van handwerken en koophandel; van de manier van Oor ogs-voeringen in *Europa* zo te water als te Land: van de voornaamfte fteden in *Europa*, inzonderheid van *Lisbon*, *Evra*, *Villaviziosa*, *Madrid*, *Pifa*, *Florenzen*, *Romen*, *Napels*, *Padua*, *Verona*, *Mantua*, *Cremona*, *Milanen* en *Genua* zynde de plaatsfen, door welke de Ambaffadeurs waren gereyft, en in welke hen op het allerwydloopigfte was aangetoont al wat kostelyk en merkwaardig was: van den macht en 't gezag van den Paus van *Romen*, van den Luyfter zyner Krooninge, de pracht en staatsie van zyn bezitneming van de Kerk van *St. Jan de Lateraanen*; van de Macht en Grootheid van *Philip II.* toen Koning van *Spanjen*, en van de wyduytgestrektheid zyner heerschappyen in *Europa* en beide de *Indiën*; van de Republiik van *Venetien*, de natuur van haare Regeering, de gelegenheid, rykdom, en oudheid van die stad en Gemeenebest. Van de talryke Overwinningen en ontdekkingen der Portugeefen in de *Indiën*: van verfcheide Landen in de *Indiën*, inzonderheid van het Ryk van *China*; en een verfcheidenheid van andere dingen, te veel om hier op te tellen: Dit boek was gefchreven by wegen van Zamenfpraaken, waar in de Ambaffadeurs *Mancius* en *Michaël*, derzelve twee Medgezellen, *Martinus* en *Julian*, *Leo* een broeder van den Prins van *Arima*, en *Linus*, een broeder van den Prins van *Omura*, ingevoert worden als Spreekers. De Schryver heeft niet nagelaten op bequame plaatsfen daar by te voegen eenig verhaal van 't Ryk van *Japan* zelve, en voornamentlyk in de manieren en gewoontens van dat Land te vergelyken met die van *Europa*. Met een woord, ik twyffele niet, by aldien dat geheele werk nu herdrukt wierd, of het zoude zeer gheetig gezocht en verkocht worden.

Doch

Doch om voort te gaan. Daar zyn veele brieven van de Jefuiten, die achter de verſcheide voorgeſelde verzamelingen volgen, als ook achter eenige andere ſchryvers over het zelve onderwerp, waar van hier bygevoegt is een Lyſt, zo na als mogelyk was, geſchikt na de tyd order, in welke de dingen, waar van in dezelve gehandelt waren, gebeurt zyn.

Relation del Martyrio, que ſeys Padres deſcalcos Franciſcos tres Hermanos de la Compania de Jeſus, y deſiete Japones Chriſtianos padecieron en Japon, por F. Juan de Sancta Maria, Madrid 1601. in octavo. De Franciſcaners, welker Marteldom hier in beſchreven word, waren gezonden als Ambaſſadeurs van den Gouverneur van de *Manilhas* aan den Keyzer *Taico*, en door dezen als zodanige ontfangen, en gehandelt, maar hebbende naderhand, ſtrydig tegen zyne herhaalde bevelen, voortgevaren om opentlyk en zonder inhouding tot *Miaco* te prediken, wierden zy gevonnilt om tot *Nagasaki* ter doot gebracht te worden als veritoorders van de gemeene rulle, te gelyk met drie Jefuiten en zeventien Japoneeſen, die alle om dezelve reden gevat waren.

Historia de las Islas del Archipelago y Reinos della gran China, Tartaria, Cochinchina, Malaca, Siam, Camboxa, y Japon, y de lo Succedido en ellos a los Religioſos deſcalcos de la orden del Seraphico Padre San Franciſco de la Provincia de San Gregorio de las Philippinas. Par F. Marcello de Ribadeneyra. Barcelona 1601. in quarto. alleen het vierde, vyfde en zesde boek van deze Historie, raken de zaaken van de kerk in *Japon*, en in 't byzonder de bovengemelde ter doot bringing der Franciſcaners.

Historia de las Miſſiones, que han hecho los Religioſos de la Compania de Jeſus para predicar el Sancto Euangelio en la India oriental, y en los Reinos della China, y Japon. Primera y Segunda parte. Por el P. Luis de Guzman. Alcala 1601. fol. Het vyfde en zesde boek van het eerſte deel, en 't geheele vierde deel van deze historie bevatten een zeer wydlopig en omſtandig verhaal van de zaaken der Kerk van *Japon*, van deſſelfs grondlegging door *Franciſcus Xavierius* of, tot aan het einde van de zestiende Eeuw.

Relacion annual de las cosas, que han hecho los Padres de la Compania de Jeſus en la India Oriental y Japon en los annos de 1600 y 1601, y del progreso de la Conversion y Chriſtidad de aquellas partes. Valladolid 1604. in octavo. Dit is een vervolg van *F. Luis Guzmans* Historie van de kerkeleyke zaaken in *China* en *Japon*; het waſeerſt geſchreeven in het Portugeeſch door *F. Ferdinand Guerreiro*, en in 't Spaanſch vertaalt door *F. Antoni Collaco*.

Tre Lettre annue degli anni 1603. 1604. 1605. & parte del 1606, mandate dal. R. P. Franciſco Paſto. Bologna 1609. Deze drie brieven zyn van *F. Johannes Rodericus Giron*.

Litteræ Japonicæ anni 1606. Chinenſes anni 1606 & 1607, illæ a R. P. Job. Rodriguez, hæ a R. P. Matthæo Riccio Soc. Jeſu tranſmiſſæ ad Cl. Aquavivam, Latine redditæ a Rhetoribus Collegii S. J. Antwerpia 1611. in octavo.

Litteræ Japonicæ annorum 1609 & 1610. Ex Italicis Latine factæ ab Andrea Schotto. Antwerpia 1615. in octavo.

Histoire des choses le plus memorables venues tant ex Indes orientales, qu'autres pais de la decouverte de Portugais, en l'eſtabliſſement & progres de la Foy Catholique, & principalement de ce que les Religiens de la Compagnie de Jeſus y ont fait & enduré pour la même fin, depuis qu'ils y ſont entrez, juſquez a l'an 1600, par Pierre du Jarric, Toſſain, de la même Compagnie, I. partie. Bourdeaux 1608. in quarto. Deze Historie, welke alle

de Oosterfche Landfchappen raakt, in het algemeen is by een getrokken voornamentlyk uyt de brieven der Jefuiten, het Leven en de brieven van *S. Franciscus Xavierius*, gelyk zyn uytgegeven door *Turfellin*, uyt de fchriften van *Maffeus*, *Acofta*, *Guzman*, *Johannes de Lucena*, *Fernandus Guerreiro* en andere. Het tweede deel wierd uytgegeven tot *Bourdeaux* 1610. in quarto, en het derde, 't welk zich uytftrekt tot het jaar 1610. op dezelfde plaats 1614. in quarto. De geheele historie is naderhand overgezet in het Latyn door *Matthias Martinez* en uytgegeven tot *Keulen* 1615. in Octavo.

Rei Christianæ apud Japonios Commentarius, ex Literis annuis Soc. Jesu annor. 1609. 10. 11. & 12. Collectus a Nicolao Trigaultio. Auguft. Vendelic: 1615. in octavo.

Relacion del successo, que tuvo nuestra Santa fé en los Reinos de Japon desde el anno 1612, hasta el anno de 1615, imperando Cubosama, Compuesta por el P. Luis Pineyro, S. J. Madrid 1617. Aan het einde van dit verhaal, 't welk genomen was uyt de brieven van de Jefuiten in *Japan* aan *F. Mutio Vitelleschi*, toen Generaal van de orde, is een Lyst van alle die perfoonen die in *Japan* ter dood gebracht zyn over de Cristelyke religie van het jaar 1564, tot 1615: gelyk ook van alle de Colegien, Schoolen en Kloosters, welke de Jefuiten afgenomen zyn gedurende de vervolging, in 't geheel bedragende 73.

A brief relation of the Persecution lately made against the Catholick Christians in the Kingdom of Japan. Divided in to two Books, Taken out of the annual Letters of the Fathers of the Society of Jesus, and other authentic informations, translated in the English, by W. W. London 1619. in octavo. Dit bevat voornamentlyk 't geen gebeurt is in het jaar 1619.

Historia y Relacion del Japon desde el anno 1612, hasta el de 1615. Por el P. Pedro Morejon S. J. Lisboa 1615. in quarto.

Historia del Regno di Voxu del Giapone, dell antichita, nobilta e valore del suo Re Idate Masamune, delli favori, ch'a fatti alla christianita, e desiderio che tiene d'esser Christiano, e del aumento di nostra Sancta fide in quelle parti, e dell' Ambasciata, che ha inviata alla santita de N. S. Papa Paolo V, e delli suoi successi, con altre varie cose; fatta par il Dottor Scipione Amati, Romano, Interprete e Historico dell' Ambasciata. Roma 1615. in quarto. Dit was een tweede Gezantschap van *Japan* naar *Romen*; Dit wierd gezonden door *Idate Masamune*, Prins van *Voxu* dat is, *Osju*, de noorderlykste provintie van het Ryk van *Japan*, en *F. Ludovicus Sotelo*, een Franciscaner aan 't hoofd van 't zelve. Zy quamen in *Europa* langs de west Indien, en wierden ter gehoorby den Paus toegelaten op den derden van Slachtmaand 1615. Om een wydlopiger verhaal te hebben, wyze ik den Lezer tot het werk.

Lettere annue del Giappone, China, Goa, Ethiopia, al Generale della Compagnia di Gesu, scritte dalli Padri dell' istessa compagnia, nell' anni, 1615. 16. 17. 18. 19. vulgarizzate dal P. Lorenzo delle Pozze, Milano 1621. in octavo.

Historia y Relacion de los Succedidos en los Reinos de Japon y China desde el anno 1615, hasta el de 1619: por el P. Pedro Morcjon S. J. Lisboa 1621. in quarto.

De Christianis apud Japonios, Triumphis, sive de gravissima ibidem contra Christi fidei persecutione exorta ab anno 1612, usque ad annum 1610 Libr. V. Auctore P. Nicolao Trigaultio. Cum M. Raderi auctario & Iconibus Sadelerianis. Monachii 1623. in quarto.

Histoire de ce qui s'est passé au Japon, tirée des Lettres écrites es années 1619. 1620. 1621 Traduite de l'Italien par le P. Pierre Morin. Paris 1625 in octa-

octavo. Aan het einde van deze hiltorie is een verhaal van het Land van *Jesso* door *F. Hieronymus ab Angelis* die daar was in 't jaar 1621, zynde een brief door hem geschreven van *Matsumai*, waar in hy verzekert, dat alſchoon hy in een zyner voorige verhalen ontkent had dat het een Eyland was, hy evenwel door nadere opmerkingen, en de beste onderrechtingen, die de Inboorlingen in ſtaat waren geweest aan hem te geven, het dientig geoordeelt had van zyn gevoelen te veranderen, dat het volgens zyne eige zeeke kennis grenst aan de Zee, ten zuyden, Ooſten en weſten, en dat ten Noorden de ſtroomen zo ſterk waren, dat ze hem deden beſluyten, dat het van dien kant ook door de Zee moeft beſpoelt worden.

Histoire de ce qui s'est passé es Rojaumes du Japon, & de la Chine, tiree des Lettres ecrites es annees 1621 & 1622. Traduite de l'Italien en Francois par Jean Baptista de Machault. Paris 1627. in octavo.

Vita P. Caroli Spinolæ pro Christiana religione in Japonia mortui. Italice scripta a R. P. Fabio Ambrosio Spinola. S. J. Latine reddita a P. Hermanno Hugone S. J. Antverpiæ 1630. in octavo. P. Carel Spinola wierd Levendig verbrant in Japan, op den tienden van Herſtmaand 1622.

Historia Ecclesiastica de los Successos de la Christiandad de Japon desde el de 1602, que entro en el la orden de Predicadores, hasta el de 1620. Compuesto por el P. F. Jacinto Orfanel, de la misma orden. Tannadida hasta el fin del anno de 1620. Por el P. F. Diego Collado, Madrid 1633. in folio; Dit werk raakt voornamentlyk de zendingen der Vaders van de Orde van St. *Dominicus* in *Japan*, gelyk ook doet voor een groot gedeelte het volgende, het welk de zaaken van haare zendingen in de *Philippynsche Eylanden, Japan* en *China* ophaalt van het jaar 1582 en voortgaat tot het jaar 1637.

Historia de la Provincia del S. Rosario de la orden de Predicadores en Philipinas, Japon y China, por Don Fray Diego Aduarte, Obispo della nueva Segovia. Annadida por el P. F. Domingo Goncalez. En Manila en el Collegio de S. Thomas 1640. in folio.

Relation verdadera y breve de la persecucion y Martyrios, que padecieron por la confesion de nuestra S. Fé Catholica en Japon, quinze religiosos de la Provincia de S. Gregorio de los descalcos del orden de S. Francisco, de las Islas Philipinas, y otros muchos Martyres religiosos de otras religiones, y Seculares de diferentes estados, todos los quales padecieron en Japon desde el anno de 1613, hasta el de 1624. Por el P. Diego de San Francisco. Manila 1625. in octavo. Aan het einde van dit kleine tractaatje waren, *Acta audientia a S. D. N. Paulo V. Pontifice Opt. Max. Regis Voxu Japoni Legatis Romæ die 9 Novembr. 1615. in palatio Apostolico exhibitæ.*

Litteræ annuæ e Japonia, anni 1624 ex Italico in Latinum translata. Dilingæ 1628. in octavo.

Histoire Ecclesiastique des Isles & Royaumes de Japon par le R. P. Francois Solier Paris 1627. in quarto. Dit is een algemeene geschiedenis van de Kerk van *Japan*. en in een tydkundige order van deſſelfs grondlegging tot het jaar 1624.

Narratio persecutionis adversus Christianos excitatæ in variis Japonia regnis lannis 1628. 29. 30. Ex Italico Latine reddita a Job. Bollando. Antverp. 1635 in octavo.

Historie der Martelaaren, die in Japan om de Roomsche Chatholyksche Religie, schrikkelyke ende onverdraagelyke pynen geleden hebben ofte gedood zyn. Beschreven door Reyer Gysbertz. De Schryver van deze korte hiltorie van *Japan*, die gemeenlyk gedrukt is met de hiltorie van *Japan* van P. Caron, woonde eenige tyd tot *Nagasaki* in den dienst van de Nederlandsche Oost Indische Maatschappy, en was oog-ge-

tuyge van de meeste dezer handelingen, van welke in dezelve gemeldt word, en gebeurt zyn van het jaar 1622. tot 1629.

Relazione della Provincia del Giappone scritta dal. P. Antonio Francesco Cardim. Roma 1643. in octavo. Het voornaamste onderwerp van dit verhaal is de staat van de Christelyke religie in *Japan*, *Tonquin*, *Cochinchina*, *Siam*, *Cambodia*, *Laos*, en het Eyland *Haynan*, de Ambassade, welke door de Portugeefche regeering van *Macao* aan den Keyzer van *Japan* gezonden wierd in het jaar 1640., om ware het mogelyk, de acte van der Portugeefen verbanning herroepen te hebben, als mede de barbaarsche ontfanging der Ambassadeurs, en de wreede ter dood brenging van derzelver personen, en gantsche gevolg, uytgezondert alleenlyk dertien van het geringste Soort, die te rug gezonden wierden naar *Macao*:

Traclatus, in quo agitur de Japoniorum religione; de christianæ religionis introductione in ea loca; de ejusdem extirpatione. Adjuncta est de diversa diversarum gentium totius telluris religione brevis informatio, Auctore Bernardo Vareno Medicinae Doctore, Amstelodami 1640. in duodecimo. Dit is alleenlyk een uyttreksel van de merkwaardigste dingen, den Schryver voorgekomen in *Maffeus*, in eenige brieven der Jesuiten, in het verhaal van *Reyer Gysbertz* ende in *Franciscus Caron*, onder zekere hoofdeelen gebracht.

Dell' Istoria della Compagnia de Giesu, l'Asia, descritta dal P. Daniello Bartoli, parte I. & II. Roma 1660. in fol. Het eerste deel van deze Algemeene beschryving van de Maatschappy van *Jesus*, leydt de zaaken van haare zendingen in *Japan* en andere gedeeltens van *Asia* af van de eerste reys van *S. Franciscus Xaverius* naar de Indiën, welke hy ondernam in 't jaar 1540 en duurde tot 1569. Het tweede deel raakt geheel en al de kerk van *Japan*, eene algemeene en volkome historie van dezelve gevende, van het jaar 1569, onder de regeeringen van de Japanfche Keyzers *Nobunanga*, *Taicofama*, *Daifufama*, of gelyk hy ook wierd genoemd *Ongoschiosama*, ende *Xongunfama* tot desselfs volkome uytroeying onder de regeering van *Toxungosama* in het jaar 1640. wanneer de Portugeefen ook te gelyk uyt het Land wierden gedreeven.

Histoire de l'Eglise du Japon par M. l'Abbé de T. Paris 1689. in quarto 2 vol. Dit is de historie van de Japanfche kerk van *F. Solier*, in beter franfch gebracht en vermeerdert uyt verscheide andere Schriften, en vervolgt tot het overlyden van den Keyzer *Toxungosama*, 't welk was in 't jaar 1658. Ze was beschreven door *F. Crasset* een Jesuit, wiens naam gemeld staat voor den tweeden druk. In 't jaar 1707. is tot *Londen* uytgekomen een Engelsche overzetting door een onbekende hand in quarto, in twee deelen.

Neder-
landfche
Schryvers.

De Nederlanders den handel op *Japan* niet alleen gehad hebbende van 't jaar 1609, maar ook dezelve genoten, met uytfluyting van alle Europifche natien zedert 't jaar 1640. zo is het redelyk dat men wydloopiger en voldoe- nender verhalen verwacht van haare Schryvers, welke ik nu gaa overwegen.

Jan Huyg van Linschooten is de eerste die my voorkomt. Hy was geboren tot *Enkbuysen*, en vertrok naar de Indiën met *Vincent Fonseca*, Aards- bisschop van *Goa* in het jaar 1583, eenigen tyd voor de oprechting van de Nederlandsche Oost Indifche maatschappy. Het zou ver buyten myn bestek loopen, optehaalen alle de verscheide drukken en Overzettingen van zyne reizen, Ik zal alleenlyk aanmerken, dat zy uytmaaken, het tweede, derde en vierde deel van de *Bry's India Orientalis*, en dat *B. Paludanus*, een vermaard Geneesheer tot *Enkbuysen*, daar by gevoegt heeft eenige aanmerkingen, voornaamentlyk rakende de dingen die de Natuurkundige Histories betreffen. Zyn verhaal van *Japan*, het welk zeer kort, en niet zonder mer-

merkelyke mislagen is, gaat niet verder, dan de onderrechting, welke de Portugeesen tot *Goa* toen in staat of gewillig waren aan hem te geven.

In een ander Werk, genaamt *Le Grand Routier de Mer*, 't welk door sommige mede toegeschreven word aan *Linschooten*, zyn veele raare, en ongetwyfelt toen zeer nutte Aanmerkingen, zo wel met betrekking op de Vaart naar de Indiën in 't algemeen, als in 't byzonder naar het Ryk van *Japan*, namentlyk, Een verhaal van een Reys van *Liampon* in *China* naar *Japan*, met eene Beschryving van de Kusten van *Bungo*, *Miaco*, *Cacay*, en het Eyland *Toca*: De Vaart van *Lampacon* in *China* naar *Japan*, en het Eyland *Firando*: De Reys van den Portugeefchen Stuurman van *Macao* naar *Japan* en de Provintie *Bungo*: Eene andere Beschryving van de Vaart van *Macao* langs de Kusten van *China* naar het Eyland *Firando*, en de haven van *Umbra* (*Omura*) in *Japan*: Een Reys van *Macao* naar *Japan*, het Eyland *Cibexuma*, en de haven van *Languesaque* (*Nagasaki*): De Reys van *Franciscus Pays*, een Portugeefch, van *Macao* naar *Japan* in 't jaar 1585: Onderrechtingen op wat wyze te ontdekken *Meaxume*, en hoe te komen in de haven van *Nagasaki*: verscheyde Reyzen van *Nagasaki* naar *Macao* in de jaaren 1584. 1585. 1586. Een Reys van *Firando* naar *Macao*.

Het verhaal van *Japan* door *Frans Caron*, die Directeur was aldaar van den Nederlandschen Handel, is na maate van deffels kortheid, buyten tegenspraak een der beste, die bekend zyn, hoewel niet ten eenemaal zonder feylen: Het was in 't Nederduytsch geschreven, by wege van antwoord op verscheide aan hem voorgestelde vraagen door den Heer *Lucas*, toen Directeur-Generaal van de Nederlandsche Maatschappy. Daar na is het vertaalt in de meeste Europische Spraaken. De Engelsche Overzetting door Kapitein *Roger Manley*, wierd gedrukt tot *London* in 't jaar 1660. in octavo. Eenig verhaal van dezès Auteurs Leven en Afbeeldsel is reeds gegeven door Doctor *Kämpfer* op de 253 bladzyde van deze Historie. *Hendrik Hagenaar*, die zelfs een Reys gedaan had naar *Japan*, deed eenige byvoegselen by dit verhaal, dewelke *Caron* by zyne terugkomst in *Europa* opentlyk afkeurde, en een oprecht en echt afschrift van zyn verhaal mededeelde aan *Melchizedec Thevenot*, die het zelve vertaalde en uytgaf, met een korte voorreden, in het eerste deel van zyne *Relations de divers Voyages curieux, qui n'ont point été publiez*. De volgende Stukken als het zelve onderwerp betreffende, zyn te vinden by de meeste drukken van *Caron's* Historie van *Japan*. (1) De Aanmerkingen van *Hagenaar*. (2) Een verhaal van de geene, die om het Geloove Christi geleden hebben van 't jaar 1622. tot 1629. door *Reyer Gysbertsz.* (boven gemeld). (3) eene Beschryving van de prachtige inhaaling van den waereldlyken Keyzer van *Japan* tot *Miaco* op den 25. October 1626, wanneer die Vorst ging bezoeken den *Dairi* of Geestelyken Erfkeyzer, beschreven door *Coenraat Crammer*, toen Ambassadeur van de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappy aan 't Hof van den Keyzer, die deze Plechtigheid ook in Persoon bywoonde. (4) Een Brief van den Directeur Generaal van de Nederlandsche Oost-Indische Compagnie aan de Bewindhebbers in *Europa* raakende den Handel op *Japan*, (5) een kort verhaal van de groote winst en voordeelen, welke de Oost-Indische Maatschappy doen zoude, indien zy in 't bezit was van den Handel op *China*, door *Leonard Camps*. In de Hoogduytsche Overzetting tot *Neurenburg* gedrukt in 't jaar 1663. in octavo, zyn verder bygevoegt (1) een Kaart van het Ryk van *Japan*, in welke het word verতোont als gehegt aan *Jesso*. (2) eenige bygevoegde aanmerkingen van *Jan Jacob Mercklin*, voornamentlyk raakende

kende de zaaken van de Nederlanders na den tydt van *Caron*, en in 't byzonder van de hardigheden welke zy genoodzaakt wierden te ondergaan na de verdryving en uytbanning der Portugeesen; (3) de Reyzen van den gemelden *Mercklin*, die de Neerlandfche Compagnie gediend heeft als Chirurgyn van 't jaar 1644. tot 1653. en zelfs in *Japan* geweest is.

Het verhaal van *Caron* wierd weder herdrukt, na *Thevenots* uytgaave, in het derde deel van de *Recueil de Voyages du Nord*, tot *Amsterdam* 1715. in octavo, en de volgende stukken zyn daar by gedaan. (1) Den Brief van de Heer de *L'Isle* raakende het vershil of *Japan* een Eyland is of niet? (Dit vershil is wydlopig uytgehaalt in 't begin van deze Inleyding.) (2) Een verhaal van de ontdekking van het Land van *Jesso* of *Eso*, gelegen ten Noorden van *Japan*, welke geschied is door het Schip *Castricum* in 't jaar 1643. (3) De Kaart van *Japan*, door den Heer *Reland* uytgegeven, in 't klein gebracht. (4) Eene beschryving van het Oosterfch *Tartaryen* door *F. Martini*, waar in, onder andere Provintien, eenig bericht gegeven word van het Land *Jesso*. (5) Eenige aanmerkingen over den oorspronkelyken afkomst der Japoneesen. (6) Eenige memorien raakende de oprechting van een Koophandel op *Japan*, geschreven door order van den Heere *Colbert*, door *F. Caron*; benevens een affchrift van de bevelen om over te geven aan den gemelden Heer *Caron*, die gezonden stond te worden als Ambassadeur van den Koning van *Vrankryk* aan de Keyzers van *China* en van *Japan*, en des Konings Brieven aan deze twee Monarchen, welke gedagte kent zyn in het 24^e jaar zyner Regeering, dat is in 't jaar 1667. (op de 253 bladzyde van deze Historie heeft *Doctor Kämpfer* redenen gegeven, om dewelke de Heer *Caron* niet alleenlyk den dienst der Neerlandfche Oost-Indifche Maatschappij verliet, maar ook een der voornaamste takken van haaren Koophandel, gelyk die van *Japan* toen was, aan andere Mogentheden verraaderlyk ontdekte, (7) De orders van den Keyzer van *Japan*, raakende de uytfluyting der Portugeesen voor eeuwig buyten zyne Heerschappyen. (8) Een verhaal van 't geen voorgevallen is op *Formosa*, toen het noch was in den macht der Nederlanders, tusschen *Peter Nuyts*, Gouverneur van dat Eyland, en sommige Japoneesen, die te onrecht door hem waren aangehouden. (Dit verhaal verschilt in sommige dingen van dat, 't geen *Doctor Kämpfer* daar van geeft op de 479 bladzyde van het Aanhangsel van deze Historie.) (9) Een Historisch Verhaal van de schielyke flechting van het nieuw gebouwde Pakhuys van de Neerlandfche Oost-Indifche Maatschappij op *Firando* 1640.

Descriptio Regni Japoniae cum quibusdam affinis materiae ex variis auctoribus collecta, & in ordinem redacta, per Bernbardum Varenium M. Doct. Amstelodami 1629. in duodec. Dit is alleen een uyttreksel van de wezendlykste dingen, die de Schryver getrokken heeft uyt verscheide voorgenoemde Auteurs, en inzonderheid uyt *Marcus Polus*, uyt de Brieven der Jesuiten, uyt *Linschooten*, *Gysbertz*, en *Caron*, tot zekere Hoofddeelen gebracht.

De gedenkwaardige Gezantschappen der Nederlanders aanden Keyzer van *Japan*, waar mede ik deze Lyst der Neerlandfche Schryvers zal besluyten, waren oorspronkelyk beschreven in 't Hollandfch door *Arnoldus Montanus*, en uytgegeven tot *Amsterdam* in 't jaar 1669. in folio. Weinig tyds daar na wierden zy overgezet in het Engelsch, en uytgegeven door *Johan Ogilby*, onder den volgenden tytel: *Atlas Japonensis; being remarkable Addresses, by way of Embassy, from the East-India Company of the United Provinces, to the Emperor of Japan, containing a description of their several Territories, Cities, Temples, and Fortresses; their Religion, Laws, and Customs; their prodigious wealth, and gorgeouts Habits; the nature of their Soil, Plants, Beasts,*

Beasts, Hills, Rivers and Fountains; with the Character of the ancient and modern Japaners, Collected out of their several writings and journals by Arnoldus Montanus. Englished and adorned with above a hundred several Sculptures, by John Ogelby Esq. London 1670, in folio. De Franche druk wierd uytgegeven tot Amsterdam in 't jaar 1680. in folio, met eenige byvoegselen en veranderingen. Dezelve Plaatē dienden tot drie Drukken. Dit Werk voldoet geenzins noch aan de kosten van den Druk, die in 't Werk gestelt zyn, noch aan de beloften op het Tytelblad gedaan, en verdiend ook al zo weinig de greetigheid, waar mede het aangenomen en gezocht wierd. Het is vervuld met breede afweidingen, ten eenemaal airopende van het waare oogmerk, en alschoon men voorgaf dat het by een verzaamelt was uyt de Dagverhaalen en Geschriften, van de Ambassadeurs zelve, geloove ik evenwel, dat men in 't doorleezen zal bevinden, dat indien het was gezuyvert van 't geen de Schryver enkelyk en zonder eenige order uytgeschreven heeft uyt de Brieven van de Jesuiten, en uyt de meeste Schryvers gemeld in de voorgaande Lyft, dat al het andere slechts weinige bladen zoude beslaan. Maar wat noch wezendlyker is, de meeste Plaatē, dewelke de grootste vercieringen, en als de ziel van verhandelingen van diergelyken aardt zyn, wyken zeer ver af van de waarheid, vertoonende de dingen niet zo als zy waren, maar zo als de Tekenaar zich inbeelde dat ze zyn moesten. Maar wat aan belangt de beschryving, daar in moet men bekennen, dat de Schryver het gemeen aan zich eenigermaaten verplicht heeft, door in een deel by malkander te brengen, het geene toen kon gezegt worden over dat onderwerp, en dat in veele als verftrooit was.

Buyten de Portugeesen en de Nederlanders zyn de Engelschen ook eens in 't bezit geweest van de Japanschen Handel, hoewel zy dezelve binnen weinige jaaren weder verlooren, door welke redenen is onbekent. Haare Factory was opgerecht te *Firando*, onder het opzicht van Kapitein *Jan Saris*, die naar *Japan* zeylde langs de *Moluksche* Eylanden in het Schip de *Clove*, een van de drie (de *Hector*, de *Thomas*, en de *Clove*) door de Oost-Indische Maatschappy in 't jaar 1611 uytgerust, tot haare achtste reys naar de Indiën. Op de aankomst van Kapitein *Jan Saris*, in *Japan*, 't welk was in Wiedemaand van 't jaar 1613. begaf hy zich aanstonds naar het Hof van den Keyzer *Ongoschiosama*, die toen zyn verblyf hield tot *Surunga*, en wierd toegelaten ter gehoor by dien Vorst op den achtsten van Herftmaand, van welken hy verkreeg groote voorrechten, zeer eerlyk voor de Britsche Natie, welkers faam reeds overgevloeyt was tot deze verafgelegene deelen der aarde, en by uytnemendheid voordeelig voor de Oost-Indische Maatschappy, onder welke voorrechten het eene, en waarlyk niet het geringste, was, dat zy vryheid zouden hebben om het Land *Jedso* of eenig ander gedeelte in of ontrent het Ryk van *Japan* te ontdekken, eene vryheid, welke de Portugeesen zelfs ten tyde, wanneer zy 't meest gezien waren by de Japoneesen, niet machtig waren geweest om te verkrygen, op welke voorwaarden het ook zyn mocht. Deze groote vordering, welke Kapitein *Saris* had in zyne onderhandelingen aan het Keyzerlyk Hof, was voor een groot gedeelte toe te schryven aan de hulp van eenen *Willem Adamsz*, een Kentenaar, die voorheenen was geweest in dienst der Nederlanders, en Opperstuurman van een Vloot van vyf zeylen, die naar de Oost-Indiën door de Straaten van de *Magellanes* wierd gezonden onder het bevel van *Jaques Mahay* in het jaar 1598. De uytflag van deze Reys, het stranden van een Schip, aan welks boort *Adamsz* was op de kusten van *Bungo*, en zyne wervarens in *Japan*, daar hy geraakte in groote gunst van den Keyzer, zyn

Handel der Engelschen op *Japan*, en sommige hunner Schryvers.

in 't breede te zien, in de verzaaming der Reyzen van *Purchas*, (1. Deel p. 126.) zo als door hem zelve opgegeven word in twee Brieven geschreven uyt *Japan*, waar van de eene gedagtekent is den 22. van Wynmaand 1611. De zelve Auteur heeft ons gegeven (op de 334 en volgende bladzyden van 't gemelde Boek) niet alleenlyk een algemeen verhaal van de voorgemelde achtste Reys, gedaan op order en ten dienst van de Oost-Indische Maatschappyy; maar ook een byzonder verhaal van de Reys van Kapitein *Saris* naar *Japan*, van zyne reys naar het Hof van den Japanschen Keyzer, en van zyne verrichtingen aldaar, te gelyk met de aanmerkingen die hy gemaakt hadde, geduurende zyn verblyf in *Japan*, benevens de oprichting van onze Factory in *Firando*, alle getrokken uyt zyne eige dagverhaalen. Op het vertrek van Kapitein *Saris* naar *Europa*, werd eene *Richard Cocks*, een Koopman, te *Firando* gelaaten met acht Engelschen, drie Tolken, en twee knechts. Verscheide Brieven van dezen *Richard Cocks*, en andere, zyn te vinden by *Purchas* (op de 395 en volgende bladzyden van het gemelde eerste deel van zyne Verzaaming.) in welke een verhaal gegeven word, van 't geen te *Firando* voorgevallen was, zedert dat Kapitein *Saris* was vertrokken naar 't Hof des Keyzers, als mede van de latere voorvallen aldaar, zedert zyn vertrek naar *Engeland* van het jaar 1614. tot 1620. Daar is niets anders in dat Boek dat *Japan* raakt, dan een korte Brief, van zekere *Arthur Hatch*, een Predikant, toen onlangsch geleden van daar gekomen, gedagtekent tot *Wingham* in *Kent* den 25. van Slachmaand 1620, in welk verscheide zeer nadrukkelyke aanmerkingen zyn raakende de Regeering van het Japansche Ryk, en den staat der zaaken op dien tydt.

Daar was ook een kort verhaal van *Japan* gedrukt in 't Zweedsch (tot *Weissenburg* in 't jaar 1667. in quarto) door *Oloff Erickson Willman*; met de Reyfen van *Nils Matsou* in *Asia* en *Africa*, de Reys van den gemelden *Willman* naar de Oost-Indiën, *China* en *Japan*, en een verhaal van deze Reys door *Muscovien* in *China*.

Schryvers
over de
Natuur-
kundige
Historie
van *Japan*.

De Natuurlyke Historie van *Japan*, en de staat der Geneeskunde in dat Ryk, zyn nooit uyt de grond door eenig Schryver verhandelt. Behalven het geene Doctör *Kämpfer* heeft gedaan, en 't welk ik reeds aangeroot heb in myn verhaal van zyn Leven, en in sommige deelen van deze Inleiding, zyn de volgende verhandelingen van *Cleyer* en ten *Rhyne*, de eenigste van dien aardt die tot myne kennisse gekomen zyn.

*Specimen Medicinæ Sinicæ, sive Opuscula Medica ad mentes Sinensium; continens, (I.) de Pulsibus libros quatuor, è Sinico translatos. (II) Tractatus de Pulsibus ab erudito Europæo collectos. (III) Fragmentum operis Medici ibidem ab erudito Europæo conscripti. (IV) Excerpta è literis eruditi Europæi in China. (V) Schemata ad meliorem præcedentium intelligentiam: (VI.) De Indiciis morborum ex Linguae coloribus & affectionibus. Cum figuris æneis & ligneis. Edidit Andreas Cleyer, Haffo Casselanus. U. M. Licentiatus, Soc. Ind. in Nova Batavia Archiater, Pharmacop. Director & Chirurg. Ephorus. Francofurti 1682. in quarto. Dit deftig Werk, hoewel het eigentlyk de Geneeskunde der Chineesen raakte, verdiend het echter mede toegepast te worden op *Japan*, nadien de staat der Medicynen zeer na dezelve is in dit Land als in *China*. De figuren komen ook zeer grootelyks overeen met die van een ontleedkundige verhandeling der Japoneesen, nu in handen van den Ridder *Hans Sloane*.*

Excerpta ex Observationibus Japonicis, Physicis &c. Wilhelmi ten Rhyne, de Frutice Thee. Dit keurlyk Werkje van de Thee is gedrukt in de *Centuria prima*

prima Exoticarum, aliarumque minus cognitarum Plantarum Jacobi Breyonii. Gedani 1678. in folio. Dezelve Schryver heeft ons ook medegedeelt op de 2de bladzyde van zyn *Centuria*, een verhaal van den Kampher-boom in *Japan* groeyende, voornamentlyk uyt de aanmerkingen van gemelde *ten Rhyne*, die een tak van den zelven aan hem gezonden had. Op den Tytel van de bovengemelde *Excerpta*, werd *ten Rhyne* verkeerdelyk genoemd, *Med. Doctor, Botanicus*, en *Chimicus* van den Keyzer van *Japan*, daar hy niets anders geweest is als *Doctor Kampfer*, Geneesheer van de *Nederlandsche Factory* en *Gezantschap*.

Wilhelmi ten Rhyne, M. D. Dissertatio de Arthritide: Mantissa Schematica de Acupunctura & Orationes tres, (I) De Chymica, ac Botanicae antiquitate & dignitate. (II) De Physiognomia: (III) De monstris singulari Auctoris ipsius notis illustrata. Londini 1683. Deze redenvoering over de *Jicht* was voornamentlyk geschreven ten opzicht van haare geneezing door de *Moxa*, welke zeer grootelyks is aangeprefen geworden door *Herman Bushof*, een *Predikant* op *Batavia*. By de *Mantissa Schematica* zyn bygevoegt drie schetsen, toonende welke gedeeltens van het menschelyk *Lichaam* behoorden gebrandt te worden met de *Moxa*, volgens de *Chineesen* en de *Japoneesen*, benevens een afbeeldfel van de *Naalde*, van welke de *Japoneesen* zich bedienen in de *Acupunctura*.

Raakende de taal der *Japoneesen*, welker kennis men zou aanzien als iets van de uytterste aangelegenheid, niet alleen voor de geene, die gewoon zyn op *Japan* te handelen, maar voornamentlyk voor de *Jesuiten*, en andere godtsdienstige *Perfoonen*, gebruykt tot voortplanting van het *Evangelie*, die zich niet konden kittelen met eenige hoop van goede uytflag, ten zy door een behoorlyke kennis daar in ervaren, om met de *Inboorlingen* te kunnen verkeer en spreek en, zal het vreemd schynen, dat 'er zo weinig uytgevoert is, om dezelve te leeren licht en gemakke-lyk te maaken. Daar is waarlyk een staaltje van de *Merktekenen* aan het einde van den tweeden *Druk* van *Maffeus* verzameling van *Letteren*, (gelyk ik hier boven in deze *Inleyding* gezegt heb) en een ander by *Purchas*, zynde een afschrift van de voorrechten vergunt door den *Keyzer Ongoschiosama* aan de *Engelschen*, maar die zyn veel eerder opgesteld tot aardig-heid dan tot nut. *F. Didacus Collado*, een *Franciscaner*, is de eenigste, die uitgegeven heeft een *Spraakkunst* van de *Japansche Taal*; als mede een *Woordenboek* in 't *Latyn*, *Spaansch* en *Japoneesch*, in twee deelen, als ook, de manier om een *Japoneesch* te onderzoeken in de *Oorbiegt*, welke alle gedrukt zyn te *Romen* in 't jaar 1682, in *quarto*, ten kotten van de *Vergadering* de *Propaganda Fide*, doch de *Japansche* woorden in alle deze *Werken* zyn alleenlyk uytgedrukt in *Latynsche* *Let-teren*.

Schryvers
over de
Japonee-
sche Taal.

Behalven het geen men op verscheide plaatfen van deze *Historie* van *Japan*, raakende de taale van het *Land* zal vinden, heb ik daar by gevoegt (*XLV Tafel*) drie *A. B. C.* van de enkele *Letters*, en eenige staaltjens van de *Zaamgestelde*. Doch hier van breeder in myne *verklaaring* van dezelve *Tafel*, waar toe ik den *Lezer* wyze.

Eer ik dit onderwerp verlaate, zal het niet onnut zyn daar by te voegen eene *Lyst* van *Japansche* *Schryvers* zelve; welke ik met haare *tytels* ontmoet en gevonden hebbe in de *Handschriften* van *Doctor Kampfer*, doch ver het grootste gedeelte (welke ik getekent heb met een *) door hem in *Europa* gebracht, en nu in 't bezit van die waerdige en kostelyke verzameling van den *Ridder Hans Sloane*.

Lyst van
de Japo-
neelche
Schryvers.

* *Nippon Odaiki*, de Jaarboeken der Japoneezen behelzende een verhaal van hun oorsprong en merkwaardige daaden, van de opvolging van alle de Keyzers van Japan van *Sinmu* tot onzen tyd, en van alles wat onder yders Regeering is voorgevallen.

* *Nippon Okaitsu*, in den letterlyken zin, eene *Affschaduw* van de Grootte dingen van Japan, is van 't zelfde foort met het voorgaande, en vermeld insgelyks de Helden en merkwaardige daaden der Japoneezen van de Grondlegging van het Ryk af. Een uyttreksel van de voornaamste dingen, in deze twee Werken vervat, ziet men in het tweede boek van deze Historie van Japan.

Tai Fee ki. Een verhaal van den Oorlog tusschen de Geslachten van *Feki* en *Gendzi*, welke veertig jaaren duurde, en eindigde met de uytroeiing van het *Feki* Geslacht. Dit is een groot Werk, verdeelt in tachtig deelen, dewelke gemeenlyk worden gebonden in veertig banden.

Feki mono Gattari: Een verhaal over de zaaken van de *Feki's*, 't welk uytloopt op het zelve onderwerp met het voorgaande.

* *Osacca mono Gattari*: Een verhandeling van de zaaken van *Osacca*. Dit is een wydloopig verhaal van de binnenlandsche Oorlogen, welke in Japan zyn ontstaan na het overlyden van *Taicosama*, tusschen de Raadsheeren van Staat door dien Monarch aangestelt, en *Ongoschiosama*, wien hy had aangestelt tot Voogd over *Fide Jori*, zyn eenige Zoon en Erfgenaam; van het vermaarde beleg van 't Kasteel van *Osacca*, en van de manier op welke *Ongoschiosama* zich, na de dood van *Fide Jori*, meester maakte van de Kroon van Japan. Deze *Ongoschiosama* is dezelve Keyzer, die de vryheid van Koophandel vergunde beide aan de *Engelschen* en aan de *Nederlanders*.

* *Simabaraki*, of *Simabaragasen*, een verhaal van den Oorlog tot *Simabara*. De Rebely der Christenen tot *Arima*, die zich ten getale van 37000 retireerden in een Kasteel aan de Golf van *Simabara*, de belegering en overgaaf van dit Kasteel, en de onvergelykelyke slachting der belegerden, waar door de Christelyke Religie ten eenemaal uytgeroeit wierd in Japan, zyn de onderwerpen van dit verhaal. Onder veele andere Schriften van Doctor *Kæmpfer*, nu in bezit van den Ridder *Hans Sloane*, is eene vertaaling van deze twee Werken.

De Historie van *Abino Sime*, Zoon van den Keyzer *Abino-Jassima*.

Sin dai ki. Een Historie van alle de Japansche Goden, gelyk zy van ouds zyn aangebeden geworden in het Land.

Tensinki. Eene byzondere Historie van het Leven en Heldendaaden van *Tensin*, die de opperste is der *Sintos* Goden der Japoneezen.

Nippon Idsumi no kuni Oojasjro, dat is, de Oorlogen van de Goden in *Oojasjro* in de Provintie *Idsumi*.

* *Dai fanja Firamitz*. Eene verhandeling van alle de Goden, die aangebeden worden door de *Budsdoisten*.

Sikki moku, de Wetten en Insettingen van het Japansche Ryk.

Kiusaj, Eene verhandeling van de burgerlyke Costumen en Ceremonien der Japoneezen.

Soogakf. Eene Verhandeling, inhoudende de geboden der Zeden, zo als ze geleert en geoeffent worden door de *Sintoisten*, of *Wysgeeren* der Japoneezen: ze is verdeelt in vyf deelen.

Fontsojo O in fsi, dat is, in den letterlyken zin, *De kunst van de schaduw van den Japanschen Kerstenboom*. Het is een verhandeling van de kunst van Regeering door *Itakura Suwono Cami*, Gouverneur van *Miaco*, die in 't afnemen van zyn Leven zich van bezigheden onthield, en dit Boek schreef onder een grooten Kerstenboom in zynen Hof, waar van hy ook dien tytel heeft ontleent.

Tsure dsure Jofydano Kenko, dat is, *de Eenzaambeden van Jofydano-kenko*, die eens Soldaat geweest was in dienst van den Keyzer, maar zich naderhand in een Klooster begaf en Munnik wierd. Het is eene verzameling van Zedelyke Spreuken, zeer dienstig om 't gedrag der menschen in verscheide toncelen des Levens te richten en te schikken.

Faku nin Isju, dat is, *de versen van honderd Mannen*. Het is een Dicht-boek, zaamgesteld door honderd personen van het Hof van den geestelyken Erfkeyzer, van welke een ygelyk zyn aandeel moest opbrengen.

Kojogun. Een verhaal van de Regeering van *Japan*.

* *Nipponki*. Een verhaal van de merkwaardigste dingen die in *Japan* te zien zyn.

* *Sitzi Joffu*. Een Landt-beschryving van het Ryk van *Japan*, overgezet in 't vyfde Hoodstuk van het eerste Boek van deze Geschiedenis van *Japan*.

* *Isje mono Gattari*. Een verhaal der zaaken van *Isje*, door *Narifide*, een Amptenaar aan 't Hof van den geestelyken Erfkeyzer.

* Eene Beschryving van het Hof van den *Dairi*, of geestelyken Erfkeyzer van *Japan*, benevens honderd verscheidenerley kleedingen der Personen dat Hof uytmaakende.

* *Jedo Kagami*, eene Beschryving van het Hof van den Waereldschen Monarch tot *Jedo*, met een lyst van alle de Amptenaaren en derzelve Inkomsten.

Sikki, een Chineesche Chronyk, behelsende eene beschryving van de merkwaardigste voorvallen in het Ryk van *China*.

Mannengojomi, dat is, *een Almanach voor tien duyzend jaaren*, in welke uytgerekent is, welke dagen gelukkig of ongelukkig zyn, volgens den invloed der Hemelsche Geesten.

* *Dsookivi*, een Almanach; zy zyn gemeenlyk acht duym hoog en vyf voeten lang.

* *Ofasjo*, eene verhandeling van de Hoofdstoffen, Waerelden, Hemelen, Starren, Staartstarren, *Meteoren*, Verhevelingen, &c.

* *Kinmodfui*, een Japansch Kruidboek, waar in vervat zyn de afbeeldingen van byna vyf hondert Planten en Boomen in *Japan* groeiende, met derzelve naamen en gebruyken. Dit Werk is verdeelt in acht Boeken, en de Planten zyn getekent op dezelve wyze, als ik de Thee vertoont heb in een hoek van de 37 Plaat.

Een Boek van de viervoetige dieren in *Japan*, met de Figuren van meer dan zestig, gemaakt op dezelve wyze en op dezelve grootte, met de verdierde of verdichte in de 9 Plaat van deze Hiltorie, welke ik uyt dit Boek nagmaakt heb.

* Een Boek van Vogelen, bevattende omtrent tachtig Vogelen, op dezelve wyze gemaakt.

Twee Boeken, bevattende naby de honderd afbeeldingen van Visschen, Krabben, Schulpen, Slakken, Hagedissen, Kikvorsschen, bloedeloofse

Diertjens, en diergelyke, alle op dezelve manier gedaan. Sommige der merkwaardigste heb ik laten snyden in de 10 en 14 Tafel van deze Historie.

* Een ontleedkundige verhandeling, behelzende de afbeeldingen van verscheide uytwendige en inwendige gedeeltens van 't menschelyk lichaam, niet veel verschillende van die der Chineesen, vertoont in *Dr. Cleyers Medicina Sinensis*.

* Een Boek van Mineralen, Steenen, Coraalen en andere rarigheden.

* Twee Boeken van hunne Kleedingen, Hoofdhuldsels, Tabbarden, &c.

* Verscheide Boeken, bevattende de Afbeeldsels van over de vier honderd Werktuigen, Wapenen, en Huysraadt der Japoneesen, van welke ik verscheide heb laten uyt snyden in de 21. 22. 31. en 32. Tafelen, tot beter verstand van sommige plaatsfen in deze Historie.

* *Kennei Tsoofokki Mokurokf.* Onderrechtingen voor de Huysgezinnen, regeleerende wat behoort geweten en gedaan te worden in een Geslacht.

* Twee Boeken raakende de wyze van bouwen der Japoneesen, in welke worden vertoont verscheide hunner Kasteelen, Tempelen, Huysen, Hoven, Wegen, Fonteynen, Heggen, en diergelyke.

* Een Boek, raakende den Landbouw, behelzende de afbeeldsels van alle de werktuigen in *Japan*, gebruykt wordende om te ploegen, 't land te bouwen &c.

* *Dodsutski*, verscheide Wegenboeken, ten nutte der Reyzigers, meldende de tusschenwydtens der Plaatsfen, den prys der Levensmiddelen en der Rytuygen, en diergelyke, met veele afbeeldingen der Gebouwen, en andere merkwaardige dingen, die op en langs de wegen zyn te zien.

* Drie Wapenboeken, bevattende de Wapenschilden des Keyzers van *Japan*, gelyk ook van de Prinssen en Edelen van het Ryk, benevens de Picken, en andere tekenen van Gezag welke hier gemeenlyk worden voorgedragen. Verscheide dezer heb ik laten uyt snyden in de Tytelplaat en in de 30 Tafel.

* Een Woordenboek, behoudende vyf duyzend *Ssin, Common, Taf,* en *Sfo* Letteren en Merken: van welke eenige staaltjens te zien zyn in de 45 Plaat, in de twee laatste colommen aan de linkerhandt.

* Verscheide nagemaakte Boeken, toonende de verscheide afbeeldingen van haare Letteren, enkele en zaamgestelde.

* Een Waereldkaart der Japoneesen, deze is twee voet breedt en vier voet drie duym lang.

* Verscheide Kaarten van het Ryk van *Japan* van twee voet drie duymen breedt, en zes en een halve voet lang.

* Een Kaart van het Ryk van *China* verdeelt in desselfs verscheidene Provintien van vier voeten lang en zo veele breedt.

* Een platte grond van *Jedo* de Hoodstad en Zetel van den Waereldlyken Keyzer, van vier en een halve voet lang, en zo veele breedt, verkort in de 30 Tafel van deze Historie.

* Een platte grond van *Miaco*, de Zetel van den Geestelyken Erf-Keyzer, vyf en een halve voet lang, en vier breedt, verkort in de 27 Plaat van deze Historie.

* Een

* Een Kaart van de Stad *Nagasaki* en 't omleggend Land, vier voet en elf duym lang, en twee voet en twee duymen breedt, verkort in de 19^e Plaat.

* Een platte grond van de Stad *Osacca* van drie voet lang, en twee voet acht duymen breedt.

* Een byzondere Kaart van den weg van *Nagasaki* naar *Osacca*, met de afbeeldingen der Rivieren, Bruggen, Steden, Kasteelen, Tempelen, &c. in een rol van twintig voeten lang en elf duym breedt.

* Een andere Kaart van den weg van *Osacca* naar *Jedo*, op dezelve wyze, en van dezelve lengte en breedte.

* Gezichten van de vermaardste Tempels, Kasteelen, en andere Gebouwen der Japoneesen, ten getale van vyftig, door de Inboorlingen gemaakt met water verw, alle van dezelve grootte, en maakfel, als de geene die vertoont worden in de 17. 18. 35 en 36 Plaat, welke ik nagetekent heb uyt deze zelve verzameling.

Hebbende dus doorloopen het geen ik voorgestelt had in deze Inleyding te verhandelen, mag men nu eindelyk billyk verwachten, dat ik iets zegge ten mynen eigen opzicht: Ik weet zeer wel, dat het 'er ver van daan is dat dit werk zoude zyn zonder eenige fouten, en alschoon ik tot derzelver ontschuldiging verscheide dingen zoude kunnen bybrengen, wil ik my echter liever verlaaten op de goedgunstigheid myner Leezers, op hoop, dat de zwaarigheden, welke onvermydelyk vergezellen de overzetting van een Werk van dezen aardt, en die niet weinig aangegroeft zyn, door iets dat zeer duyster was in des Schryvers Styl, benevens de overdenking, dat ik moest vertaalen in onze Spraak, die myne Moederspraak niet is, eenigermaaten zullen verzachten de berispingen van sommige, en dat de moeyten, welke ik in veele andere opzichten heb moeten doen, by de onzydige Leezers vergoeden zullen de gebrekkelykheden die 'er in overgebleven mochten zyn. Het geen ik voornamentlyk behartigde, was den zin en meening van den Schryver uytteleggen op zulken klaren en verstaanbaaren manier en wyze, die bestaanbaar was met den aardt van het onderwerp en met die van de Engelsche Taal; my zelve bewust zynde van myne eige onbequaamheid, hebbe ik, tot verdere voldoening sommige myner vrienden verzocht myne vertaaling na te zien, en 't geen zy daar in zeer qualyk vonden, te verbeteren. Wat aangaat de Plaat, slechts zeer weinige waren door den Schryver voltooit; alle de andere heb ik met myn eige hand getekent, of uyt zyne onvoltooide ontwerpen, of uyt de Printen en Aftekeningen der Japoneesen, in de verzameling van den Ridder *Hans Sloane*; en indien dezelve aan eenige mochten toefchynen te kort te schieten in fraayheid, hebbe ik toch daar in genoegzaame zorg gedraagen zo veel mogelyk was, en ik heb ten minsten dat genoeg, dat ik kan instaan en borg blyven voor de waarheid en naauwkeurigheid der zelve, en voor der zelve overeenkomst met de oorspronkelyke: Doch daar is noch een ding, 't welk ik niet stilswygens kan voorbygaan, eer ik eindige, en dat is, dat de Schryver op sommige plaatsen heeft herhaalt, 't geen hy reeds op andere had gezegt. In 't begin was ik voornemens alle deze herhaalingen uyt te laten, doch by nadere overdenkingen, en om eenige andere redenen besloot ik de geheele Historie uyt te geven, zo als ze aan my overgelevert was: te meer, nadien de gemelde herhaalingen, welke de Leezer gunstiglyk verzocht word te ontschuldigen, niet ten eenemaal onnut zyn, eeritelyk voor zo ver zy dienen om het geheugen te ververschen, en ten tweeden, om op sommige plaatsen te geven eene wydloopige verklaring van zodanige dingen, die op andere plaatsen slechts als ter loops waren aangeroert.

U Y T L E G G I N G

D E R

F I G U U R E N.

1. **T**afel vertoont *Fig. 1.*, een fraaye gesternde Vifch met negen ftraalen, naby de *Redans* Eylanden op de Kusten van *Malacca* gevangen, waar van de befchryving te zien is op de zevende bladzyde: de 2. en 3. afbeelding zyn twee praamen of booten, waar van zich de Siamiten bedienen in hunne begraaffeniſſen op de 10. bladzyde befchreven: de 4. afbeelding vertoont de Boot, in welke gevoert wierden de brieven voor den Koning van *Siam* en voor den *Berklam*, op den dag dat wy ter gehoor wierden toegelaaten, befchreven op de 11. bladzyde.
2. *Tafel* vertoont de platte grond van *Juthia*, de Hoofdstad van *Siam*, en Zetel des Konings, waar in A. verbeeld het Koninklyk Paleys, B. het Paleys van den Kroon-Prins, C. Het Paleys van de Stallen van s'Konings Olyphanten. D. De Kerk en 't Paleys van de Heer *Louis* de Aerdsbiſſchop E. De Pleynen van *Berklams* Tempel, F. het Huys dat voortyds behoorde aan *Constantin Faulcon*; G. Het Leger der Nederlanders. H. Het Leger der Portugeeſen. I. Het Leger der Arrak Brouwers. K. De Legers der Japoneeſen, Peguaanen, en Malajanen; L. Arm van de Rivier loopende naar de Grafnaald *Pukathon*. M. Een Arm van de Rivier *Klang Namja*. N. N. Een Arm van de Rivier *Pakaufan*. O. O. Een Arm van de Rivier *Klang Patnam Bija*. P. P. P. de groote Rivier *Meinam*, zo als ze de Stad omloopt. Q. De Legerplaats der *Chineeſen*. R. R. De Legerplaatſen der *Cochin-Chineeſen*. S. Inſluyting en omſchuttingen der Olyphanten op de 13 Bladzyde.
3. *Tafel* vertoont *fig. 1.* de platte grondt van het Koninklyk Paleys van *Siam*, bladz. 20. waar in A. betekent 't Paleys van den laaſten Koning, benevens de Zaal, daar men ter gehoor toegelaten wordt, B. het Oude Koninklyke Paleys. C. de Eetzaal, *d, d, d.* verſcheide Tempels: *e, e, e,* enz. verſcheide Schilder-Huysjens buyten en binnen de wallen van het Paleys, *f.* 't huys daar s'Konings zilver word bewaart, gelyk ook de Koninklyke vercierſelen, en den Huysraadt voor 't Koninklyk Paleys, *g.* s'Konigs kleerkamer, *b.* Stallen voor de Olyfant, *i, i,* twee huizen, waar in de Mandarynen by een komen om raad te pleegen over zaeken, die het Ryk aangaan, *k,* 't Vertrek voor des Konings Genees-Heeren, *l.* 't Comptoir van den Geheimschryver, *m.* 't Koninklyk Wapenhuys, *n, n.* twee Paerdewetten voor de Paerden en de Olyphanten, *o.* de Koninklyke Schatkamer, P. een ruyme plaats om Wedlopen te houden, Q. Het *Seraglio*, of quartier der Vrouwen, R. 't Pleyn van den witten Olyphant. S. Hooven----; Deze Stippen wyzen aan langs welken weg de Franſche Gezanten ter gehoor wierden geleydt. De 2 *figuur* vertoont een Siamitiſche Tempel, met deſſelfs verſcheide gebogen daken, op de 23 bladzyde befchreven. *Fig. 3.* vertoont duydelyker de voorgevel van den gemelden Tempel. de 4. 5. en 6. vertoonen de bewoonde ſchuytten der Siammers, waar mede zy van de eene

eene plaats naar de andere dryven, ziet de 22. bladzyde. *fig. 7.* vertoont de Rivier *Meinam*, met de huysen aan den oever, op Bamboespaalen gebout.

4. *Tafel. 1.* Afbeelding, de Gedenkzuyl *Pukathon* naby *Juthia* op de 23. bladzyde beschreven; deze wierd gebouwt ter gedachtenis van eene overwinning, welke de Siamiten behaalden op de Peguanen, waar by zy haare vryheid wederkregen: 2. afbeelding vertoont de platte grond van deze Pyramide.

5. *Tafel.* Een gezicht van de twee Pleynen van den *Berklam's* Tempel, met haare verscheide Pyramiden en andere versciertelen, bladzyde 23 en 24. beschreven, in welke A. is de Tempel van *Berklam*, B. een andere Tempel gelyk de vorige, C. een zonderling hooge Pyramide, D. een houten Huys, waar in zy bewaaren een groote zwaare Rosbaar. E. Een verwulfdde Kapel, waar in bewaart worden de groote en kleiner Afgods-Beelden vertoont in de 2. *fig.* F. een andere verwulfdde Kapel, in welke de derde figuur gehouwen was in de muur, a een open Huys met een Klok, de 2. *Afbeelding* vertoont een groot Afgods-Beeld met verscheidene kleinder, staande in een verwulfdde Kapel, naby *Berklams* Tempel, de 3. *fig.* is een Steen welken de Siamiters zeer Heylig houden, beschreven op de 24. bladz. *fig. 4.* wandrochtige Afgods-Beelden in 't voorportaal van een Tempel op *Berklam's* Tempels Pleyn, beschreven bladz. 25.

6. *Tafel. 1. fig.* Een groote Pyramide in 't tweede Pleyn van *Berklams* Tempel, van den bovensten top verguldt tot aan de Letter a. 2. en 3. *fig.* twee Pyramiden, gelyk de Siamiten ze gemeenlyk ontrent hunne Tempels en andere Heylige plaatsfen oprechten. Deze zyn gelyk als aan den top geklooft. De 4. *fig.* een Pyramide *pra-tsiebi* of der goede Goden genoemd. 5. *fig.* een Pyramide, genoemd *Pra Piam*, vier vademen hoog, 6. *fig.* een foort van Autaar met een Pot boven op, welke op hunne Feestdagen opgevult is met bloemen als een Offerhande aan hunne Goden. 7. *Fig.* een open Huysje, waar in een Klok hangt. De meeste dezer afbeeldingen kan men nazien in de Beschryving van de Pleynen van *Berklams* Tempel, bladzyde 24. en 25.

7. *Tafel.* Afbeelding van den loop der Rivier *Meinam* van *Juthia* af, tot aan defzelfs mond, bladzyde 30. en vervolgens

8. *Tafel.* Kaart van 't Ryk van *Japan*, opgesteld uyt de Kaarten der Inboorlingen, en uyt de aanmerkingen van *Doëtor Kämpfer*, gedurende zyn verblyf aldaar, en zyne twee reyzen naar 't Keyzerlyk Hof. Cierlykheids-halven, en om meerder licht te geven in de Geographische beschryving van het Japansche Ryk, is'er door *Doëtor J. G. Scheuchzer* bygevoegt, (1) een Kaart van 't Land van *Kamchatka*, ('t welk waarschylyk is het *O-ku Jeso* der Japoneesen) gelyk het schynt te zyn uyt de onlangfche ontdekkingen der Russen. Van dit Land is eenige melding gedaan in de Voorreden van den Overzetter. (2) Een kaart van de Noorderkusten van *Japan*, en de Zuyderkusten van 't nabygelegen Eyland *Jesogafima* gelyk ze vertoont worden in een andere kaart van *Japan*, in welke de inkomsten van yder Provintie, benevens de naamen hunner Prinssen of Gouverneurs, naauwkeurig beschreven zyn. (3) 't Getal der groote wegen, Provintien, Rechtsgebieden, Steden, Dorpen, Kasteelen, *Sin*, en *Buds*, Tempels van 't Japansche Ryk. (4) 't Zee Compas, zo als de Japoneesen het vertoonon; 't welk in *China* en in *Japan* langen tyd te vooren gebruykt is, eer het in *Europa* bekend was. (5) De verafgelegendheden van verscheide Oostersche Landen, en van *Holland* van *Japan*, zo als 't gerekent word door de Japoneesen. (6) De Roskransten of *Paternosters* van de aanhangers der verscheide Sekten onder de Japoneesen, welke zy gebruyken, wanneer zy

hunne gebeden doen, namentlyk, de *Paternoster* van de Sekte *Seodofju*, bestaande uyt twee snoeren Kraalen, d'een in d'ander gehangen, waar van de bovenste uyt veertig, de onderste uyt dertig, en fomtyds uyt meerder kleinder balletjes zaamgesteld is: de *Paternoster* van de Sekte *Sensju*, die zaamgesteld is uyt achtien ronde wassche balletjes: een algemeene *Paternoster*, of *Dsiusu*, welke de Chineesen zo wel als de Japoneesen gebruyken, en *Fiakmanben* genoemd word, welke zaamgesteld is uyt zes groote en hondert acht kleinder balletjens. Eene dezer, alleenlyk uyt twee groote, en hondert acht kleine bolletjens, alle zeer aardig gesneden, bestaande, beruist in 't Kabinet van den Ridder *Hans Sloane*: de *Paternoster* van de Sekte *Ikofiu*, welke insgelyks uyt zes groote en hondert acht kleine bolletjens bestaat. (7) Drie der Goden, die door de Kooplieden aangebeden en op de 159. bladzyden beschreven worden, te weten *Tossitoku* de Godt des Fortuyns of geluks; *Jebis* de Zee-Godt der Japoneesen en Beschermmer van 't Zeevaarend Volk, met de *Tai* of Steenbraaffem een zeer zeldzaame Visch, bladzyde 97. beschreven; *Diakoku*, de Godt der Rykdommen met de ton, uyt welke hy dezelve klopt, en met een zak om dezelve daar in te verzamelen en by een te steeken.

9. *Tafel. fig. 1. Kirin* een verzierd Dier, zo als de Chineesen het afbeelden, *fig. 2.* het zelve zo als Japoneesen het vertoonen, *fig. 3. Suugu*, en *fig. 4. Kaitfu*, twee andere verdichte Dieren der Japoneesen, *fig. 5. Dsja* den Draak volgens de Japoneesen, *fig. 6. Tatsmaki* een Zee-Draak volgens 't gevoelen der zelve: *fig. 7. Foo* een verziende Paradysvogel volgens der Chineesen gevoelen, *fig. 8.* dezelve, zo als ze afgebeeldt word door de Japoneesen. (Deze verdichte Dieren zyn beschreven op de 88. en 89. bladzyden.

10. *Tafel, fig. 1. Mukaddo*, een Veertig-been, beschreven op de 91. bladzyde, *fig. 2. Jamakagats*, een groote Slang, bladzyde 92. *fig. 3. Kinmodsi*, een schoone Eentvogel bladzyde 92. *fig. 4. Foken*, een Nacht-Vogel blad 93. *fig. 5. Misago* een Zee-Vogel van 't zoort der Valken, *fig. 6. A--L. Sebi*, een soort van Torren. Deze zonderlinge en aardige Tor is beschreven en deszelfs betrekking uytgeiegt op de 93. 94. bladzyde. *fig. 7. Saumio* een soort van spaansche Vliegen, bladzyde 94.

11. *Tafel, Visschen fig. 1. Iruki* bladzyde 96. *fig. 2. Furube* *ibid.* *fig. 3. Susuki*, Kaalkop, *fig. 4.* een Visch de Karper niet ongelyk, *fig. 5. Ara* een Jacob Evertzens Visch, *fig. 6. Ooadsi* een soort van Maasbanker. *fig. 7. Fukasame*, de Visch, van welkers huyd men Segreine doofen maakt, *8. fig. Susumoiwo*, een Naaldvisch, alle beschreven op 98. bladz.

12. *Tafel fig. 1. 2. 3. en 4.* Vier verscheide soorten van Aal beschreven bladz. 98. *fig. 5. Ika* een Zeequabbe bladzyde 99. volgens de Chineesen, *fig. 6.* dezelve, zo als de Japoneesen ze afbeelden, *fig. 7. Tako* een andere Zeequabbe. *fig. 8.* noch een andere Zeequabbe bladzyde 99.

13. *Tafel, fig. 1.* te zien op bladz. 99. *fig. 2.* een zwarte water Hagedis, *ibid. fig. 3. Mooki* of een zinnebeeldige Schilpad zo als de Japoneesen dezelve afbeelden *ibid. fig. 4.* dezelve volgens de afbeelding der Chineesen, *ibid. fig. 5. Ificame* een Landschilpad *ibid. fig. 6. Jogame* Waterschilpad *ibid. fig. 7. Gamina*, 'Zoldaten Krab, bladzyde 108. *fig. 8. Kabutogami* een zonderling soort van Krabbe *ibid.*

14. *Tafel. fig. 1. en 2. Gadsami* en *Simagami*, twee soorten van Krabben bladzyde 100. *fig. 3. Awabi*, een Paerel Schulp *ibid. fig. 4. Tairagi* *ibid. fig. 5. a. b. c. d. e. f. g.* *fig. 6. 7. 8. a. b. c.* en *fig. 9. a. b. c. d.* zyn verscheide soorten van Schulpen en hoorenen, die op de Lee-kusten van *Japan* gevonden en op de 100. en 101. bladzyde beschreven worden. A. Op de grond van deze plaat

is een gedeelte van de achterpoot van de Krabbe in de 2. *fig.* na het leven afgebeeld zie *bladzyde* 100.

Alle de figuren van de 9. tot 14. Tafel (uytgezondert de 6. en 7. *fig.* in de *tiende Plaat* en A. op de 14. *Plaat*) zyn afgetekent, naar de Origineelen, door de Japoneezen en de Chineezen gemaakt, welke noch te zien zyn onder de verzameling der buytenlandsche Rarigheden van den Ridder *Hans Sloane*.

15. *Tafel*, In de bovenste regel van deze plaat ziet men de Karacters of merktekenen van de tien Elementen of Hoofdstoffen der Chineezen en Japoneezen: In de twee eerste Colommen van de linkerhand, de Karacters der twaalf Hemelsteken. In de overige Colommen, beginnende van de rechterhand, ziet men de Karacters van yder byzonder jaar in den *Cyclus* of omloop van zestig jaaren, welke by de Chineezen en Japoneezen gebruykt worden, gelyk ze voorkomt uyt een insmelting der Karacters van de Elementen met die der Hemelsteken.

16. *Tafel*, I. II. De namen van de tweede opvolging der Godheden *Bladzyde* 103. afgebeeldt en vertoon in betekenende en geleerde Karacters. III. De Naamen van sommige Chineesche Keyzers, waar van gewag word gemaakt in het eerste Hoofdstuk van het tweede Boek. IV. De Naamen van alle de Geestelyke Erfkeyzers van *Japan*, van den tyd van *Sinmu* af, die de Regeering aanvaarde in het 660. jaar voor de geboorte J. C. tot aan *Kinzen*, die op den Throon zat, toen *Doctor Kampfer* in *Japan* was. V. De Eertytels van den Geestelyken Erfkeyzer of liever den Paus van *Japan*. Deze plaat moet staan op *Bladzyde* 100.

17. *Tafel*, Eene afbeelding van *Matsussima*, een *Sintos* Tempel, dienende tot opheldering van 't geene op *bladzyde* 147. en vervolgens beschreven is, geteekent naar een Japanfch Origineel. A. Is een vertooning van een *Tory*, of Poort van den Tempel.

18. *Tafel*, De Tempel van *Ten Sio Dai Sin* te *Isje* op *bladzyde* 160. werwaards de Japoneezers menigvuldige Beedevaarten doen, getekent naar een van hunne eige origineele Schilderyen.

19. *Tafel*, Kaart van de Stad *Nagasaki* en van 't omleggend Land, in 't breede beschreven *bladzyde* 180. en vervolgens, naar eene groote Kaart in *Japan* gemaakt, hier beknopt by een getrokken. Op de voorgrondt ziet men verscheide soorten van gangbaare muntspetien in 't Ryk van *Japan*: te weten A. een *Obani* in Goudt, welke gangbaar is voor tien *Kobani's* hoe wel ze 'er maar 9 $\frac{1}{4}$ weegt. Op vier byzondere plaatsfen draagt ze het Wapenschild van den *Dairi*, en zulke trekken of lynen als de figuur vertoon, op desselfs oppervlakte ingesneden: B. vertoon de eene zyde van de *Kobani* of *Cobang*, welke ook van goudt is gemaakt, ontrent driehentwintig gulden tien stuyvers Hollands, of tusschen de een en twee en veertig Engelsche schellingen waardig; behalven de lynen en strepen gelyk de voorgaande heeft ze noch deze indrukfelen a het Wapenschild van den *Dairi*, b een merk aantonende de waerde van het Stuk. c *Midstjugu* de naam van den Muntmeester te *Jedo* en *Suruga*, afgebeeldt in *Sjo* Karacters, C. de andere zyde van de *Kobani*, waar op d het werk is van den algemeenen opziender over 't goudt en zilvergeldt; de andere tekenen aan weerzyden zyn merken van byzondere Perfoonen, uyt welke merken men zien kan, of ze door hunne handen zyn gegaan, dan niet. De Japoneezers hebben lieft de *Kobanis* die tot *Jedo* gemaakt zyn, welke groote streepen hebben, maar de vreemdelingen houden meer van de andere. Zy nemen de proef of dezelve goed zyn, of door ze tegen hunne borst te houden, waar aan de eerste zeer vast zullen kleeven, of door ze tegen de tanden te kletsen, en

ook fommige wel door ze met een fchaar te fnyden. *D. E.* een goude *Itzebo* met het wapen van de Keyzer op de eene, en met het merk van den Muntmeester op de andere zyde. *F.* Een groote klomp zilver, met verfcheide indrukfelen, als onder anderen dat van *Daikoku* of den Godt der Rykdommen met zyn hamer, ton en zak. Deze zyn van geen gezetten prys, maar worden aangenomen volgens het gewicht. *G.* Een *Ita* of *Schuit* van zilver, *H.* de bovenzyde van een *Senni* of *Putjes*, een koper fluk, met den naam van de *Nengo* in welken het gemunt is, *I.* de andere zyde van een *Senni*. *K. L.* Beide zyden van een dubbelde *Senni*. Deze *Senni's* en de dubbelde *Senni's* hebben in het midden een vierkant gat, om dezelve aan een touw of fnoer te rygen.

20. *Tafel, fig. I.* vertoont op welken manier de Keyzerlyke bevelen en afkondigingen op opentlyke en gemeene plaatsfen worden aangeplakt, *fig. II.* Het Privilegie der Nederlanderen in het jaar 1611. door den Keyzer *Ongofchiosama* vergunt, te zien op de 272 bladzyde. *III. fig.* het Zegel van den gemelden Monarch in 't rood herdrukt. Dit zegel is zo groot als het origineele maar de Letters en Karakters in het Privilegie zyn wat verkleint, *4. fig.* het Zegel van *Taitokouynsama* die het voorgemelde Privilegie in 't jaar 1617. vernieuwde. *V.* Het opschrift van het hernieuwde Privilegie met den naam van *Hendrik Brouwer*, aan wien het vergunt wierd, gefpelt naar der Japoneefser manier van fpellen. *6. fig.* de algemeene form en inhoudt van den Eedt in *Japan*, verklaart en uytgeleyt op de 277 en 278 bladzyde.

21. *Tafel*, de eerste figuur is een Japansch Koopvaardyschep, met de neergelaten mast, beschreven bladzyde 291. *fig. 1.* een afbeelding van het achtersteeven van een Koopdaerdyfchep, vertoonende deffelfs ruyme openingen, roer, riemen, en een gedeelte van 't binnenwerk, *ibid.* de 3. en 4. *fig.* zyn twee *Bjosju*, of gedenktafels, welke de Japoneefen in hunne Huysen oprechten ter gedachtenis van hunne overledene Ouders, Bloedvrienden en namaagen op pag. 178. *fig. 5* en 6 twee Speelschuyten of Pleyzierjachten, met haare zeylen, vlaggen, wimpels; enz. beschreven op de 291. bladzyde *fig. 7.* de koffers en zydkoffers, zynde een gedeelte van de toestellen der Paerden 282 bladzyde *fig. 8.* de *Adofski* of Zydkoffer alleen *ibid. fig. 9* de *Zadel* *ibid. fig. 10* het Afbeeldfel van den Zwartgehoornden *Girwon*, een Afgodt der Japoneefen, beschreven op pag. 297.

22. *Tafel*, Het Gevolg van de Nederlandsche Gezanten op haar Reys naar 't Hof, bestaande uyt de volgende Perfoonen: 1 en 2 Duytsche en Japansche Koks met haar keuken-gereedschap. Deze gaan altyd eenigen tyd voor ons op reys. 3 Twee wegwyzers door de Heeren van yder Landfchap ons toegezonden, om ons te vergefelfchappen op onzen weg door haare Heerlykheden. 4 De Leyder van den treyn. 5 Een hand Paerd van den Nederlandschen Gezant. 6 Een *Dofen*, een van des Gouverneurs Krygslieden van den tweeden rang. 7 Een Kift met Medicynen. 8 Een kift met geldt. 9 De Nederlandsche Gezant in zyn *Norimon* door vier Mannen by beurten gedragen, verzelt door hunne drie Knechten. 10 De eerste Tolk, die gedragen word in een *Cangos*. 11 Een Leerling der Tolken te Paard met een Knecht. 12 Een Baljuw van *Nagasaki*. 13 14. Twee Geheymfchryvers van het Gezantschap, yder met een Knecht. 15 Doctor *Kampfer* als Genees-Heer. 16 Een Onder-Tolk. 17 Een ander Bailjuw van *Nagasaki*. 18 Het Handpaerd van den *Bugjo*. 19 De Stafdraager van den *Bugjo*. 20 De *Bugjo* of Opper-Bevelhebber in zyn *Norimon*, met verfcheide knechts, wordende by beurten door drie mannen gedragen. 21 Eenige zyner vrienden, affcheid van hem neemende. 22

Eenige

Eenige onzer vrienden te *Nagasaki*, die ons twee of drie mylen buyten de Stad uytgeleyde doen. Voor den ganschen treyn gaan twee Klerken te Paerd. Aan 't boven eind en aan beide zyden van deze plaat zyn te zien de Pylkokers, Boogen en Pylen, Stoelen van Staat, Zonne Schermen, Vaandels, en andere eere en geslacht tekenen, welke men gemeenlyk draagt voor de Prinssen en Grooten van 't Japansche Ryk, als zy op reys zyn, genomen uyt de Boeken der Japoneesen, beschreven op de 306. en 307. bladzyde.

— 23. *Tafel*, Een particuliere Kaart van des Schryvers Reys van *Nagasaki* tot *Kokura* bladzyde 320.

— 24 *Tafel*, Een particuliere Kaart van *Kokura* over Zee naar *Khurissima* bladzyde 328.

— * 24 *Tafel* Een particuliere Kaart van *Khurissima* te water naar *Osacca* bladzyde 332.

— 25 *Tafel* Afbeelding van het Naauw van de Straat van *Caminozeki*, en van de twee Dorpen *Morizu* en *Caminozeki* bladzyde 331. benevens die van *Simodsi*, of *Symotfui* bladzyde 333.

Deze te plaatfen tegen pag. 333.

— 26 *Tafel*, Afbeelding van de Stad en Haven van *Muru* bladzyde 334. benevens die van het Kasteel, zo als ze zich verthoont naar de zyde van de Haven.

— 27 *Tafel*, platte grondt van de Stad *Miaco*, de Zetel van den Geestelyken Erfkeyzer van *Japan* bladzyde 345. deze is in 't klein gebracht naar een origineele Japansche Kaart van vyf en een half voet lang, en van vier voet breedt, welke tegenwoordig beruſt onder den Ridder *Hans Sloane*. 1 1 1 de plaats daar de Geestelyke Erfkeyzer zyn wooning houdt 2 is het Kasteel van den Waereldlyken Keyzer 3 de weg naar *Jedo* 4 de Tempel *Kiomids*, 5 de Tempel *Daibods*, 6 de Tempel van de 33333 Afgoden, 7 de weg van *Fusimi*.

— A 28 *Tafel*, Een particuliere Kaart van *Osacca* over *Miaco* tot *Jokaits*, bladzyde 337.

— B 28 *Tafel*, Een particuliere Reyskaart van *Jokaits* tot *Fammamats*, bladzyde 354.

— A 29 *Tafel*, Een particuliere Reyskaart van *Fammamats* tot *Farra* 359. bladzyde.

— B 29 *Tafel*, Een particuliere Reyskaart van *Farra* tot *Jedo* bladzyde 464.

— 30 *Tafel*, Platte grond van *Jedo*, Hoofdstad van 't Japansche Ryk, bladzyde 372. en vervolgens; in 't klein gebracht naar een Origineele Japansche Kaart van vier en een half voet lang, en even zo veele breed, welke noch beruſt onder den Ridder *Hans Sloane*; aan beyde zyde van deze plaat ziet men de Wapens van den Japanschen Adel, en van de Prinssen van 't Ryk. en onder aan in den hoek de tekenen van Eer en gezag, welke men gewoon is voor hen te draagen.

— 31 *Tafel*, De Zaal van hondert matten, in welke de Prinssen van het Ryk, en de Nederlandsche Gezanten by den Keyzer ter gehoor worden toegelaten, bladzyde 379. *a* is de plaats daar de Keyzer in een vertrek alleen zit op eenige tapyten, *b* 't vertrek, daar de Raadsheeren van Staat by deze gelegenheid zitten, als mede, wanneer zy zelve gehoor geven. Als de Keyzer gehoor geeft worden de twee Vertrekken *a* en *b* na de kant van de groote zaal *e e* opengezet, 't welk geschied door het wegnemen

van de Schermen, *c* zyn de Gefchenken welke gedaan worden aan zyn Keyzerlyke Majesteit, op een goede order geschikt, *d* is de plaats, daar de Nederlandsche Gezanten, en de Prinssen van 't Ryk, haare onderdanigheid toonen, door zich zelve voor den Keyzer neder te werpen. *e e* De Zaal van honderd matten, *A B C D E F G H I K L M N O.* zyn de Orgels, Fiolen, Klokken, Fluyten, Trompetten, Trommen, en andere Japansche Musicq Instrumenten, gelyk dezelve gevonden worden in hunne eyge Boeken. Veele derzelve hebben zy gemeen met andere Indiaansche Volkeren. De Beschryving van de Musicq Instrumenten der Perfaanen op de 740. en volgende bladzyden van de *Amenitates Exoticae* van *Doctor Kämpfer* kan zeer grotelyks dienen om deze uyt te leggen.

— 32 *Tafel*, De Gehoor Zaal voor de Nederlandsche Gezanten in het binnen Paleys, bladzyde 380. *A* is het Vertrek, alwaar *Bingosama*, President van den Raad van Staate des Keyzers zit, *b* het Vertrek, daar de gewoone en buyten gewoone Raaden van Staate zitten, *c c* de Gallery, in welke verscheide Amptenaaren van 's Keyzers Hof op een ry zitten. Deze Gallery is lager dan het Vertrek, *b d* is de plaats, daar de Nederlandsche Gezant met zyn Gevolg geboden wierd neer te zitten. Deze was laager dan de Gallery *c c*, zynde de matten weggenomen en de vloer bekleedt met verlakte deelen, *e* een plaats ter zyden, beleyt met kleine steenen, welke na de kant van de gehoorzaal opengelegd was, om de frisse lucht in te laten. 1 Het Scherm waar achter de Keyzer, de Keyzerin, andere Perfoonen van de Keyzerlyke Familie zaten in ons tweede gehoor, 2 2 Schermen, achter welke de Mevrouwen en andere perfoonen van het Keyzerlyk Hof zaten, 3 4 andere Schermen, achter welke de Keyzer en de Keyzerin zich neer zetteden in de eerste Gehoorgeving, en werwaards zy zich nu en dan in de tweede Gehoorgeving ook begaven, 5 de gewoonlyke plaats van *Bingosama*, 6 *Bingosama* zo als hy zat in onze gehoorgeving, om gemakkelyker met den Keyzer te spreken, 7 de gewoone of eerste Raadsheeren van Staate, 8 de jongere of buytengewoone Raaden van Staate, 9 eenige van de voornaamste Amptenaaren van 's Keyzers Hof zittende in de Gallery welke loopt naar de Keyzerlyke vertrekken, 10 de Kamerheeren van den Keyzer, wier beurt het was dien tyd op te passen, 11 Titulaire Kamerheeren en perfoonen van grooter afkomst, 12 Bedienden van het Keyzerlyk Hof van minder rang in eene langer ry, bezettende de Gallery, strekkende naar de gehoor Zaal, 13 de Nederlandsche Gezant *Cornelius van Outsboorn*, 14 *Dr. Kämpfer*, op 's Keyzers bevel danssende, 15 twee Geheimfchryvers van het Gezantschap, 16 onze Tolk, de plaat is rondom verzierd met Japansche Krygswapenen, die zy op verscheide gelegtheden dragen, en in hunne vertrekken ophangen.

— 33 *Tafel, fig. 1* Platte grond van het warm Bad naby *Urissyno*, bladzyde 322. beschreven, waar in *a* is een groote Kampher Boom, *b* een Schilderhuysje, *c*, de Bron van 't warm water, *d* een Zomerhuysje staande op hooge paalen met een trap daar men langs op gaat, *f* een plaats om te rusten, overdekt, *g g g g g g* de bodem, *b b* een floot afgeleyt uyt de groote Rivier *i i* welke langs het Dorp loopt, *fig. 2* platte grond van de Stad *Kokura* bladzyde 327. waar in *a* betekent het binnen Kasteel en woning van den Prins van *Tokura*, *b* het buyten Kasteel, *c* den hoogen Tooren, 't gewoonlyk merkteken van de Princelyke Hofhoudingen, *D* het eerste, *E* het tweede, en *F* het derde gedeelte van de Stad, *g* onze Herberg, *fig. 3 4 5* drie Gereedschappen, welke men gemeenlyk draagt voor de geene, die ter dood worden gebracht, beschreven bladzyde 265. *fig. 6* een groote Klok beschreven bladzyde 429. een *Sluit* zilvers, gelyk dat gemeenlyk genagelt word

aan

aan de plaats daarmen de plakaten aanplakt, tot dat einde als men leezen kan bladzyde 434. *fig. 8.* en 9. Pylaren dienende tot grensicheydingen, *fig. 10.* Platte grond van de *Symmios* Tempel welke beschreven is bladzyde 431. *fig. 11.* Een half ronde brug naar dien Tempel loopende gelyk ze afgebeeld word in een Japansche origineele Aftekening, *fig. 12.* *Kurumado* een Tempel na by *Miaco* beschreven bladzyde 429. *fig. 13.* Eene afbeelding van de Stad en het Kasteel van *Myab*, *fig. 14.* Eene afbeelding van de Stad en het Kasteel van *Quano*.

34 *Tafel*, Eene afbeelding van de *Kiomids* Tempel te *Miaco* bladzyde 394. en 429.

35 *Tafel*, Eene afbeelding van de *Daibods* Tempel te *Miaco* bladzyde 394. en 430. gedaan na een origineele Schildery der Japoneefers, gemaakt met waterverf, nu berustende onder den Ridder *Hans Sloane*.

36. *Tafel*, Eene afbeelding van een *Quanwon* Tempel te *Miaco* in welke zyn 33333 Afgoden Beelden bladzyde 396. in 430. insgelyks gedaan na een origineele Japansche met waterverf.

37. *Tafel*, 't Beeltenis van den Afgodt *Quanwon* zittende op een *Tarante* Bloem, naaukeuriglyk gemaakt na een groote Chineefche prent, onder de bewaaring van den Ridder *Hans Sloane*, waar uyt onderscheidentlyk blykt, wat het in yder hand draagt bladzyde 426.

38. A is een tak van de Theespruyt, met de bladeren, bloemen, en vrugten. B. Is een van de jonge spruyten, die het eerste jaar, na dat de struyk afgesneden is, opkomen. Onder aan leggen de drie-vakkige, twee-vakkige, en een-vakkige vruchten. Onder aan in den hoek ziet men de gedaante van de Theestruyk, zo als de Japoneefers dezelve afbeelden in hun *Kinmodsui*, of gedrukt Kruidboek, ziet bladzyde 439. en 441.

39. *Tafel*, In het midden ziet men 't afbeeldsel van *Darma*, een zeer vermaard en uytmuntend Heylig der Japoneefen, met een riet onder zyne voeten, bladzyde 440. en 441. Hy was de eerste die 't gebruyk van de Theebladen aan de menschen openbaarde. A. B. Zyn twee afbeeldingen van een draagbaar toefstel, in zich bevattende allerhande soort van werktuygen en huysraad, om de Thee te bewaaren, klaar te maken en te drinken; benevens dit ziet men ook de Instrumenten elk op haar zelve afgebeeldt. Dit draagbaar toefstel is wydlopijger beschreven op 451 en 452 bladzyden.

40. *Tafel*, Een tak van de oprechte Papierboom, met desselvs vrucht a bladzyde 456. Een tak van de valsche Papierboom, beschreven 457. bladz.

41. *Tafel*, De *Oreni*, een schoone *Alcea*, het afweeksel van welkers wortel gebruykt word in het maken van 't Japansch Papier, op bladzyde 455. en 457.

42 *Tafel*, Een Heester, welkers afweeksel uyt de bladeren door sommi-ge word gebruykt, in plaats van het afziedsel of uyttrekfel van 'de *Oreni* wortel, beschreven op bladzyde 455. en 458.

43 *Tafel*, De Naaldesteek der Japoneefers om het kolyk of darmkrimping te genezen, beschreven op de 459 en volgende bladzyden, *fig. 1.* ver- toont de zilvere naalden in de doos, *fig. 2.* 't deksel van de gemelde doos, *fig. 3.* een kopere pyp om de naalden in 't prikken te stuuren, *fig. 4.* de kamer met een van de goude naalden een weinig uytstekende, *fig. 5.* een van de goude naalden uytgenomen, *fig. 6.* ver- toont waar, en op welke wyze de menschen gestoken worden.

44 *Tafel*, Twee schetzen, aantonende welke gedeeltens van 't Mensche-lyk Lichaam in verscheide ziekten moeten gebrandt worden met de *Mo- xa*, bladzyde 470 en 471.

45 *Tafel*, Drie verschillende A B C van de Japansche taal; tot welker

heldering eerst voor af moet worden opgemaakt, dat de enkele *Characters* altyd betekenen geheele syllaben, en dat 'er in deze spraak gevolglyk niet zyn kan een A B C, dat zaamgesteld is uyt enkele klinkers (vocalen) en medeklinkers (consonanten) gelyk de A B C. van de Europeische Taalen. De *Firo Canna*, en de *Catta Canna Characters* of Letters, zo als ze genoemd worden boven elke Colom, onder welke ze staan, zyn aan alle Japoneesen zonder onderscheid gemeen, en worden door 't gemeene volk verstaan. De *Imatto Canna*, of liever de *Jamatto Canna* letters worden alleen maar gebruykt aan het Hof van den *Dairi* of Geestelyken Erfkeyzer, en worden aldus genoemd na de Provintie *Jamasyro*, in welke *Miaco*, het Hof van den *Dairi* gelegen is. In yder vierde Colom van de rechte hand af te tellen, is 't geluyd dezer letteren uytgedrukt met Latynsche Letters. In de twee laatste Colommen aan de linkerhand vindt men eenige staaltjens van zaamgestelde letteren, genomen of getrokken uyt een woordenboek in *Japan* gedrukt. De gecne die gemerkt zyn 1. zyn de *Ssin Characters*, gelyk zy ze noemen, zynde de letteren van de uytstekende of geleerde Taal der Chineesen en der Japoneesen, uytgedrukt op de manier der Chineesen. 2 3 4 zyn drie verscheide soorten van *Gemeene Characters*, gelyk ze door de Japoneesen worden genoemd, van welke zy, zo wel als de Chineesen, zich bedienen in het tekenen. De middelste (getekent 3) gelyk ook de vierkantste worden mede *Taf* genoemd. 5 zyn de *Sso Characters* of de Letters van de geleerde Taal, zo als ze door de Japoneesen geschreven worden.

DE BESCHRYVING
EN
GESCHIEDENIS
VAN
JAPAN.

EERSTE BOEK.

Eene algemeene Beschryving van het Ryk
Japan.

EERSTE HOOFDSTUK.

*Dag-Register onzer Reyze van Batavia naar Siam, benevens een verhaal
van 't geene, gedurende ons verblyf aldaar, voorgevallen is.*

Des Au-
curs gele-
genheid tot
deze Reys.

NA dat ik een tyd lang ge-
bleven was tot *Batavia*,
de Hoofd-Stad, der Nede-
rlandsche Oost-Indi-
sche Maatschappy in de
Indiën, en den Zetel van
hun algemenen Hoofd-bevelhebber, ge-
legen op het groot Eyland *Java*, quam
my eene gelegenheid aan de hand, om
op het Schip de *Waal-Stroom*, als Genees-
Heer mede te varen met het Gefantschap,
't welk de Maatschappy eens 's jaars
zendt naar het Hof van den Keizer van
Japan. Het is nu om ende by de hon-
derd jaaren, zedert dat dit Ryk als uyt-
gesloten en buyten gehouden is van al-
len Koophandel met vreemde Natien,
uytgezondert de Nederlanders, dewel-
ke, aangezien wordende voor de op-
rechtste aller vreemdelingen, om die re-
den onder hen toegelaten en geduld wor-
den, hoewel onder een zeer naauw toe-
zicht, en hen word vergunt deze zonde-
rlinge gunstbewyzing, dat hun Ge-
zant jaarlyks aan 't Hof mag komen om
hun ontzag voor den Keyzer te toonen.
Deze is voor het tegenwoordige, de een-
igste gelegenheid, welke een Europeer

hebben kan om daar te komen, en de
Heerlykheid van dat Hof en van dat
Ryk te zien. Ons Schip moest eerst
naar *Siam*, om aldaar een gedeelte van
hare lading te lossen, en goederen, die
in dat Land vallen, in te nemen, waar
door ik ook gelegenheid hadde, om te
gelyk dit beroemde Ryk, en desselfs
heerlyk Hof te bezien.

Op Zondag den zevenden May 1690. Vertrek
ging ik des ochtens vroeg aan boord. van Bata-
Op den zelfden dag lichteden wy het via.
anker, en maakten zeyl met een klein,
doch gunstig koeltje. Ontrent den mid-
dag bereikten wy het kleine Eyland *E-*
dam, leggende eenige weinige mylen
van *Batavia*, langs het welke wy heen
voeren tot laat in den avond, wanneer
wy 't uyt 't gezicht verloren.

's Maandags den achtsten verloren wy
uyt het gezicht het Hooge-Land van
Java, maar niet dat der nabuurige Ey-
landen. Op den achtermiddag kregen
wy eene kalmte, en vorderden weinig,
des wierpen wy het anker uyt op negen
en twintig vademen waters, op dat de
lopende stroomen, welke hier zeer sterk
gaan, ons niet te zeer van onzen streek
zouden

S. Paulus.

zouden vervoeren. Ontrent een halve myl van ons af zagen wy een klein Portugeesch Schip ten anker, met Chinees bootsvolk, het welke twee dagen voor ons van *Batavia* uyt gelopen was. Het wierd genaamt de *St. Paulus*, wiens afbeeldsel op de achtersteeven was geschildert. Ontrent vyf jaren geleden was dit Schip tot *Japan* geweest, niet tegenstaande dat op bevel van den Keyser van *Japan* aan alle Portugeesen, wie ze zyn mochten, verboden was binnen zyne Heerschappyen te komen, op straffe des doods, en verbeurte hunner Schepen en Goederen. Ik verbeelde my, dat het den Lezer niet onaangenaam zal zyn, dat ik hem onderrechte en zegge de gelegenheid en den uytflag van deze reys, welke ik naauwkeuriglyk tot *Batavia* onderzocht heb, te meer, nadien ze zo veel betrekking heeft op 't voornaamst onderwerp deser geschiedenis.

Voor ontrent zes Jaaren wierd een Japoneesch vaartuyg door eenen hevigen storm van de Kusten van *Japan* naar *China* geslingert, en na het uytstaan van veele ongemakken leedt het eindelyk Schipbreuk na by *Macao*, een beroemde Handelplaats, den Portugeesen toebehoorende. De Portugeesche Regeering tot *Macao* oordeelde dit eene gunstige gelegenheid, om haar bemind te maaken by den Keyser van *Japan*, en misschien, 't welk haar meer ter harte ging, haare vorige voordeeligen Koophandel weder te krygen. Om deze reden besloot men de twaalf Japonezers, welke men geborgen had, los te laten, hen met alle vrindelykheid en beleefdheid te handelen, en aan boord van een van haare eige Schepen edelmoediglyk naar *Japan* te rug te zenden. Maar de uytkomst voldeed geenzins aan haare verwachting; want zo ras waren zy niet in de Haven van *Nangasaki* binnen gelopen, of alle de Japonezers wierden zonder onderscheid gevangen gezet, en het Schip naauw bewaart, met scherp verbodt, dat niemant aan land zou hebben te gaan, voor dat de beheerschers van *Nangasaki* van deze tedere zaak verslag konden doen aan 't Keyzerlyk Hof tot *Jedo*, en van daar bevel verwachten, hoe zy zich verder hadden te gedraagen. Het was zeer gezien, dat men de Portugeesen zoude ter dood brengen, en hun Schip verbranden achtervolgens de Keyzerlyke bevelen ontrent dit stuk; doch de strengheid van 't Hof een weinig gestilt zynde, zo door de lengte van tyd, als door het tusschen komen van den Heere *Buteman*, toen *Resident* aldaar

van wegen de Nederlandsche Maatschappij, verkregen zy eindelyk, (uyt aanmerking van hun goed voornemen) verlof om weder te keeren naar *Macao*, en hen wierd voorraad aangeboden, bestaande voornamentlyk in Ryft en Water. Na eene tweejarige strenge gevangenis wierden de ongelukkige Japonezers eindelyk in vryheid gestelt, en onder eene naauw-toeziende wacht na hunne geboorte plaatzen gezonden. Een onzer *Residenten* heeft sommige derzelve ontmoet op zyn te rugreys van *Jedo* naar *Nangasaki*. Dus eindigde deze reystocht zonder het minste voordeel voor de Stad *Macao*. Doch om onze reys te vervorderen.

Na midnacht lichteden wy het Anker, en op den negenden 's morgens bereykten wy de duyzend Eylanden, gelyk ze alhier worden genoemt. Wy waren in 't gezigt van 't hooge Land *Lampon* in *Sumatra* tegen over *Bantam* gelegen. Wy zagen ook de Westersche gebergten zo van *Java* als van *Sumatra*, en inzonderheid een op *Sumatra*, aanmerkelyk van wegens haare hoogte, welke wy tot onze groote smerte eenige maanden te vooren op onze reys van *Atsin* naar *Batavia* zo lang in 't oog gehad hadden. De wind was veranderlyk, meest Zuyden. Na middags hadden wy stilte, en konden voor den avond het Eyland *Noorderwachten* niet bereyken. Na het ondergaan der Zon rees 'er eene heldere en gunstige koelte.

Den gehelen tienden May was de lucht betrokken, de wind was O.Z.O. wy zetteden onsen streek noordwaards uyt het gezicht van Land of Eylanden, uytgenomen eenige der hoogste Bergen in *Sumatra*, welker toppen wy even door de wolken konden bespeuren. Laat op den avond wierpen wy het anker uyt op zes vademen waters, om te vermyden, van by nacht tegen het Land te loopen, 't welk men 's avonds te vooren van de groote mast gezien had, en onderstelt wierd het Eyland *Lucipara* te zyn, leggende aan den mond van de Straat *Banca*.

Vroeg in den ochtendstond op den elfden lichteden wy het anker, maar vermits eene opkomende stilte moesten wy het ras weer laten vallen, en eenige uren blyven leggen. Ontrent twee uren na Zonnen opgang rees 'er eene wakkere koelte uyt het Zuyden, wy stierden naar het Noorden, tusschen het Land heen, 't welk wy den avond te vooren gezien hadden, en bevonden, dat het 't Eyland *Lucipara* was en de kusten van *Sumatra* na de Straat van *Banca*, leggende.

Eer

De reys
van Batavia
naar Siam
gevaarlijk.

Eer ik voortga, kan ik niet nalaten in 't algemeen aan te merken dat de reys van *Batavia* naar *Siam* zeer gevaarlijk is van wegen de menigvuldige kleine Eylandjens, Klippen, Plaat en Zand-Banken. Een zorgvuldig en voorzigtig Loots moet zich altyd op een behoorlyke wydte van 't Land houden, dat is, niet te naby het eene noch te ver van het andere, op dat in geval van sterke storm-en rukwinden, welke menigwerf en onvoorziens op dezen tocht opstaan, hy gelegenheid mag hebben om het anker uyt te laten, en door dit middel het Schip te behouden van tegen den grond te stooten, of te ver uyt de strek te vervallen; om deze reden leggen de Scheepen doorgaans des nachts op anker, en wel te eer, wanneer men den dag te vooren Land, of tekenen van na by 't Land te zyn, gezien heeft. De gevaarlijkste tocht van wegen haare engte, plaat en klippen, zyn de Straaten van *Banca*, gemaakt door een Eyland van dien naam, en de Kusten van *Sumatra*. De Kusten van *Sumatra* langs de geheele Straaten heen, zyn laag, zonder heuvelen of bergen, maar wel voorzien van Bosschen; in tegendeel is *Banca* gescheurt en gebroken, op sommige plaatsen door hooge Heuvelen en Bergen, en op sommige door laage groene velden. Evenwel schynt het een zeer vruchtbaar Eyland. Alle de Scheepen, dewelke naar de Oostersche Kusten van *Malacca* moeten, als naar *Siam*, *Cambodia*, *Cochinchina*, *China*, en *Japan*, passeren deze Straaten. De Kusten van *Sumatra*, tegen over *Banca* gelegen, hebben twee of drie aanmerkelyke uytstekende punten, in deze Straaten uytlopende. Wy geraakten tot binnen een halve myl van de gemelde Kusten, om dat daar een goede zachte gelyke kleygrond is, op zes vademen waters en meer. Wy bereikten voor het ondergaan der Zonne de tweede punt van de Kusten van *Sumatra*, en wy bleven daar tot den volgenden morgen.

De Straaten van
Banca.

Voor den opgang der Zonne op den twaalfden, lichteden wy het anker, en wy geraakten dien morgen tot den derden of laatsten hoek van de Kust van *Sumatra*. De *St. Paulus* (waar van te vooren gezegt heb) die tot nu toe ver achter geweest was, was nu merkelyk voor uyt. Langs de Kust stierden wy N. N. W. Het was eene dikke lucht, en de wind veranderlyk, meest aan het Zuyden. De Kusten van *Sumatra* en *Banca* vertoonden zich als daags te vooren. Op den namiddag veranderde de

wind, waarom wy een gedeelte der zeylen innamen, en een goede wyl laveerden.

Op den dertienden May des avonds geraakten wy veilig aan het einde van de Straaten, tusschen de monden van de Rivier *Palimbang* aan bakboord, en een zeer hooge rotz, *Monapin* genoemd, op de uiterste grenzen van *Banca* aan het stuurboord. De mond van de Rivier *Palimbang*, welke ontrent drie vierde myls afgelegen was, schein ten minsten een halve myle breedt. Buyten dit konden wy geen Land zien, het zy wegens haare uytgestrektheid, of van wegen de donkerheid des avonds. Wy deden zo veel als wy konden om na die mond en de Kusten van *Sumatra* te komen op zeven en een halve vadem waters, om een gevaarlyke Klip, *Frederik Henderik*, genaamt, te myden, welke hier ontrent legt, en waar op een Hollandsch Schip, de *Prins William*, naar *Siam* moettende, voor eenige jaaren ongelukkelyk strandde, de Kapitein echter met zyn volk, reddeden zich noch met de boot. De wind ons dienende en de Straaten van *Banca* door zynde, zeilden wy den geheelen nacht voort.

De Rivier
Palimbang.

De Klip
Frederik
Henderik.

Op den veertienden 's morgens kreegen wy in 't gezicht de Eylanden *Poele Tsju*, dat is de *Zeven Eylanden*; anders de *Zeven Broeders*. Wy stelden onze strek zo, om de gemelde Eylanden aan Stuurboord te laten. Dien gantschen dag was het helder en koel, en wy hadden een frisse koelte. Wy verloren de Kust van *Sumatra* uyt het gezicht, en des avonds quamen wy op de hoogte van het Eyland *Puli Saya*.

De zeven
Gebroeders.

Puli Saya.

Dien gantschen nacht vorderden wy zeer veel, en op den vyftienden 's morgens hadden wy *Puli Saya* zo ver achter, dat wy ter nauwernoot den top van eenen Berg, welke om haare hoogte zeer uytsteekt, bekennen konden. Ontrent den middag bereykten wy *Puli Ligan*, en zeilden de middernachts Linie veilig door. Den nacht te vooren had het redelyk sterk geregent, maar nu helderde het weder op. In den nademiddag hadden wy 't by na ten eenemaal stil, en vorderden zeer weinig; ontrent ten vier uren hadden wy een draaywind, die sterk uyt den N. W. waayde. Wy liepen in deze gevaarlyke Zee twee uren lang voort met eene ongeloofelyke snelheid, als wanneer de wind ophielt, en wy 't anker wierpen, zynde zeer ver buyten onzen strek geraakt.

Op den zestienden des morgens maakten wy weder zeil, met een kleine ver-

anderlyke wind, en schoon weeder, na eenen regenachtigen nacht. Wy vorderden maar tamelyk, en konden voor den avond, dat wy 't anker uytwierpen, niet uyt het gezicht van *Puli Lingan* raken.

Twee uren voor Zonnen opgang op den zeventienden May lichteden wy het anker; wy stевenden N. W. dog zagen dien geheelen dag geen land: de stroomen dreven ons met groot geweld N. en naar het N. N. O: Het waaide zeer slapjens, 's avonds ankerden wy op vierendertig vademen waters, en ten tien uren haalden wy de zeylen weder op.

Den geheelen achienden. Mey was de wind zeer veranderlyk en waayde somtyds zeer straf. Wy stierden naar het N. W. zonder land te zien, en besloten *Puli Timon* aan te doen, (alwaar volgens de bevelen van de Maatschappy de Schepen doorgaans inloopen, om houdt en water,) en met deze zuydelyke winden, recht Noordelyk voort te gaan naar *Siam*.

Wy zeilden den gantschen nacht, en des ochtens op den negentienden den top van een Berg aan bakboord bespeurende, hoopten wy, dat het zoude zyn het Eyland *Puli Thingi*, derhalven stelden wy het recht daar op aan. Wy waren ook niet bedrogen in onze Hoop, en 's nademiddags kregen wy in 't gezicht *Puli Aur*, of *Puli Oor*, en kort daar na *Puli Pisang*.

's Morgens ontrent acht uren op den twintigsten Mey ankerden wy voor het Eyland *Puli Timon*, leggende N. O. ten O. Ik ging met verscheide andere aan land, zo om de gelegendheid van 't gemelde Eyland te zien, als om aan te merken, welke planten en andere natuurlyke dingen het voortbracht, het welk in alle myne reyzen een van myne grootste liefhebberyen en tydkortingen geweest is.

Puli Timon is een van de grootste Eylanden, gelegen naar de Oosterfche Kusten van *Malacca*. Het is onderhoorig aan den Koning van *Johor*, die zyn Zetel houdt tot *Siperka* op het vaste land van *Malacca*. Hy regert het door twee *Orang Kay's*, aan yder zyde van het Eyland een. In de Maleysche Taale betekent *Orang Kay*, een Bosch-wachter, of ymand, aan wien het toeverzicht en zorg over de Boffchen en Wildernissen toevertrouwt is. De Inwoonderen zyn een soort van ballingen, die dit Eyland een geruymen tyd bezeten hebben, en zedert korten tydt zo aangegroeyt zyn, dat over eenige Jaaren een van hunne *Orang Kay's*

die aan boord van een onzer Schepen quam, pochte, dat zy niet minder dan twee duyzend sterck waren, schoon het getal misschien niet half zo groot is. Zy leven afgezonderd van elkander in arme kleine hutten, alleen bestaande uyt een vertreck, met een klein venster en deur om in te komen. Deze Hutten zyn niet meer dan vyf of zes passen lang, en twee of drie breedt. De geheele Huysraadt bestaat in een bank rondom alle de muuren, om op te zitten of om op te leggen: van buyten staan eenige *Pinang-Boomen*: want alhoewel het Eyland byna uyt niets anders bestaat dan uyt steyle klipachtige plaatzen, hebben zy evenwel de zodanige tot hunne Woningen verkoren, daar zy een kleine effe grond kunnen hebben rondom hunne Hutten, met oogmerk, om er eenige *Pinang* of andere Boomen te planten. De Inwoonders zyn redelyk levendig en wel getchapen. Zy zyn eenigzins zwarter dan de *Javanen*, gelyk ze ook nader by de evennachts Linie wonen, sommige derzelve scheenen my zeer ongezond. Zy plukken de haren uyt hunne baarden, gelyk de Bewoonders van *Malacca* en *Sumatra* ook doen, het welke hen doet schynen onguure oude wyven. Zy zyn alle Mahometanssch, hebbende zich deze Gods-dienst by na over het geheele Oosten verspreidt. Hunne kleeding bestaat uyt een stuk van ruuw laken, gemaakt uyt de schors van een Boom, 't welk zy om hun midden dragen. Om hunne hoofden dragen zy een stuk van het zelve stof, op de wyze van een kransje gevlochten; sommige dragen hoeden van *Gabbe Gabbe* bladeren. *Gabbe Gabbe* is een Boom, die door alle de Oost-Indien gemeen is, den Palm-Boom niet zeer ongelyk. De Indiaanen maken daar van hun *Saga*, het welk zy eeten in plaats van brood. De Inwoonders quamen aan boord van ons Schip in kleine bootjens, pasjens groot genoeg om een mensch te voeren, en daar en boven zo licht, dat een alleen dezelve gemakelyk op strand kan halen. De voerder zit in 't midden, hebbende de goederen achter zich: de riemen zyn meer dan een mans lengte, en dus gemaakt, dat wanneer de roeyer dezelve in het midden houdt, hy met beide enden aan weerkanten van de boot roeyt. Zy hebben ook grooter booten, dewelke bequamelyk vier menschen kunnen inhouden, en met deze durven zy zich waagen tot op de Kusten van *Malacca*. Zy brachten ons uytnemende kloeke *Mango's*, grooter dan ik ze ooit gezien heb; *Pisangs* (Indiaan-

fche

sche vygen) ook van een ongemene groote, ontrent anderhalve span lang, en ontrent een span in haaren hoekige omtrek: zeer groote *Suurfacks*, pyn appelen, kleine Lemoentjes, Vogels, en een byzonder soort van Rammen, roodachtig van couleur, lang van hair, en een groote slachtand aan yder zyde. Zy brachten geene van hunne Handwerkse- len aan boord, dan zakken van *Pisang*, netjens gevlochten, en kleine matten van 't zelve slag, gelyk ook van *Gabbe Gabbe* bladeren, insgelyks zeer kunstig gewerkt. Zy wilden voor hunne goe- deren geen geld nemen; maar Linnen, Hembden, Ryft, Yzer en andere snuyf- feryen waren hen zeer aangenaam. Zy schynen geen de minste kennis van Geld te hebben, want hen verscheide stukken getoont hebbende, eyshteden zy voor een kleine mat tienmaal meer dan ze waardig was. In tegendeel zouden zy voor een klein stukje grof Linnen, dat misschien geen blank waardt was, eet- waren ter waarde van twee of drie schellingen geryekt hebben. Zo als ik reeds gezegt hebbe, bestaat het geheele Eyland byna uyt niet anders, dan uyt een hoop Steenen, of Rotzen, en Too-rens hooge Bergen, en 't geen my even- wel aanmerkelyk voorquam, was, dat haare barre toppen, daar men misschien werk hebben zou twee of drie duym breed grond te vinden, bekleed waren met boomen struyken. Wy klommen op de rotsachtige Heuvels, om na versch water te zien, niet zonder moeite en gevaar, door 't behulp der wortels van de boomen, welke opwaards na den top groeye, en om laag na de aarde tot tien, twintig en meer vademmen schietende, ons dienden voor touwen om langs de- zelve op te kloueren. Tusschen deze puynhoopen, want ik mag ze dus wel noemen, vind men veeltyds kleine wellen en bronnen zoet water, het welk op sommige plaatsen zo koud is, dat ik, my eens uyt vermaak gebaad hebbende, my eenige dagen zeer onpasselyk ge-voelde. Wy zagen eene rivier die groot genoeg was om twee molens te doen omloopen. Deze quam af van de top- pen der bergen, loopende over de rotzen en steenen, met zulken snelheid en ge- druysch, dat wy daar by staande, el- kander nauwelyks verstaan konden. Het water was klaar, koel, en scheen my een weinig bitter van smaak. Ik had zo veel tyd niet als ik wel wenschte om alle de planten van dit Eyland na te speuren. In 't algemeen merkte ik, dat alhier veele der geene groeyden, welke

ik gevonden had op het eyland *Edam*, eene weinige mylen van *Batavia* gelegen, en onder de planten van dat Eyland be- schreven hebbe. Langs het strand gaan- de, nam ik in acht deze volgende Boo- men en Heesters.

Terum Lauk, een Heester van een mid- delfoort, met langwerpige bladen, twee of drie duym lang, en anderhalf duym breed, doorgaans donker, met een groo- te zenuw ongeschikt kruysfelings over het midden loopende. De bloem was geel, bestaande uyt vyf bladeren, op de wys van een star geschikt; het zaad was by uytnemendheid schoon, geheel groen en gelyk een star van zeven stralen; drie, vier of vyf van deze Starswyse za- den waren aan elkander gegroeyt, de- welke te zamen een schoone gedaante vertoonden.

Terum
Lauk.

Prya Laut is een Heester, welke een bezie voortbrengt iets grooter dan onze genever bezie, groen, en van een vlees- achtige stoffe. De bladeren zyn zaags- wyse gesneden; dezelve plant heb ik op- gemerkt in *Persien* ontrent *Gamron*, of *Banderabasse*, en ik had dezelve afgete- kent, en wydlopig beschreven onder my- ne persiaansche planten.

Prya Laut.

Maanbu, een redelyke groote Boom, met veele stompe tedere bladen, zacht in 't handelen, zonder een zenuw in 't midden, aan het einde der takken zamen loopende. Den zelven boom heb ik op 't Eyland *Edam* opgemerkt, doch ik had toen het geluk niet, van ze te zien in ha- re bloemen en vruchten, dewelke ik hier in haare volkomenheid zag. De Bloem is iets byzonders, zy bestaat uyt vyf bladen, alle, aan eene kant geschikt op de wyse van een halve maan. Tegen o- ver de bladeren van de bloem is een ge- boge steel, opwaards staande, met een rond groen klein bolletje aan 't opper- einde. Na de bloem volgen vyf bezien van een vleefachtige stoffe.

Maanbu.

Papiniok Heeft een witte bloem, boe- ne bloeyzel niet ongelyk aan welk ge- flacht ze 't naast komt ten aanzien van de bladen, waar van er drie aan yder steel zyn, van welke het middenste lan- ger en breder is, dan de twee andere, die tegen malkanderen over staan.

Papiniok.

Een andere Boom, waar van ik de naam niet kan te weten heeft breede, zachte, rondachtige bladen, den Hazelaar niet ongelyk, maar twee of driemaal grooter; met veele ongeregelde zenuwen in de lengte en over dwarsch daar over heen lopende. De bloem be- stond uyt een onzeker getal van bladen, waar van de oude vrouwen op *Batavia*

een

5 DE BESCHRYVING EN GESCHIEDENIS

een byzonder fmeerfel maken, om te betten, en 't vel der kinderen na de mazelen glad te maken, waar van ik op een andere plaats een verhaal gegeven heb.

Fyne Iris. Onder de planten was inzonderheid om haare ongemene fraiheid aanmerkelyk, een vleesch koleurde *Iris* met gele streepen, en een doornachtige vrucht, zeer na van de groote en de gedaante van een noot muschaat, in drie cellen verdeelt, in yder dezer waren vier ronde witte zaaden, by na zo groot als een erwete.

Alle de schepen van *Batavia* naar *Siam* moettende hebben van de Maatschappy last, om, zo 't mogelyk is te *Puli Timon* in te loopen om hout en water, zynde dit Eyland tot dat einde zeer wel gelegen, ontrent ter halver weg van *Batavia*. My wierd gezegt, en het is niet onwaarschynlyk, dat'er maar weinig onderscheid is tusschen *Puli Timon*, en *Puli Oor* ten aanzien van de gelegenheid, aard van de plaats en manier van leven der Inwoonderen. Op onze aankomst in den morgen wierd'er een stuk geschut geloft, om de Inwoonders te nodigen met ons te handelen; des avonds, na dat men een goede voorraadt van hout en water ingenomen had, wierd het zelve teken gegeven, voor ons die na land waren gegaan, om weer aan boord te komen.

Na 't avond eten maakte wy zeil, met een frissche gunstige koelte; *Puli Timon*, 't welk in den ochtend N. O. ten O. klein en smal geleek, vertoonde zich nu frayer en grooter ten O. N. O. ontrent een half uur afgelegen, en schein ontrent vier uren lang en twee breed.

Den 21. May des morgens verloren wy *Puli Timon* uyt het gezigt, en wy ontdekten de hooge gebergten van *Malacca* op een merkelyke wydte voor uyt; wy stierden te N. W. en N. W. ten W. om schuyns naar 't land te zeylen, 't welck wy voor 't ondergaan der zon in 't oog kreegen, zynde voor 't vaste land van *Malacca* en sommige kleine bygelegene Eylanden. Wy passeerden 's nachts de gemelde Eylanden, en den twee en twintigsten des morgens quamen wy binnen een uur wydte van de kust van *Malacca* langs welke wy onze cours voortsetteden na het noorden, met een zachte voordeelige land koelte. De kusten van *Malacca* scheenen my toe niet ongelyk de kusten van *Ceylon*, zeer gebroken, en rotschtig naar de zeekant, met toorenschooge bergen tot in het land, anders groen en vol bosschen, en na alle oogenschyn zeer vruchtbaar.

Het weder schoon, en de wind den ge-

heelen dag gunstig blyvende berykten wy na zonnen ondergang, de twee Eylanden, *Puli Capas*.

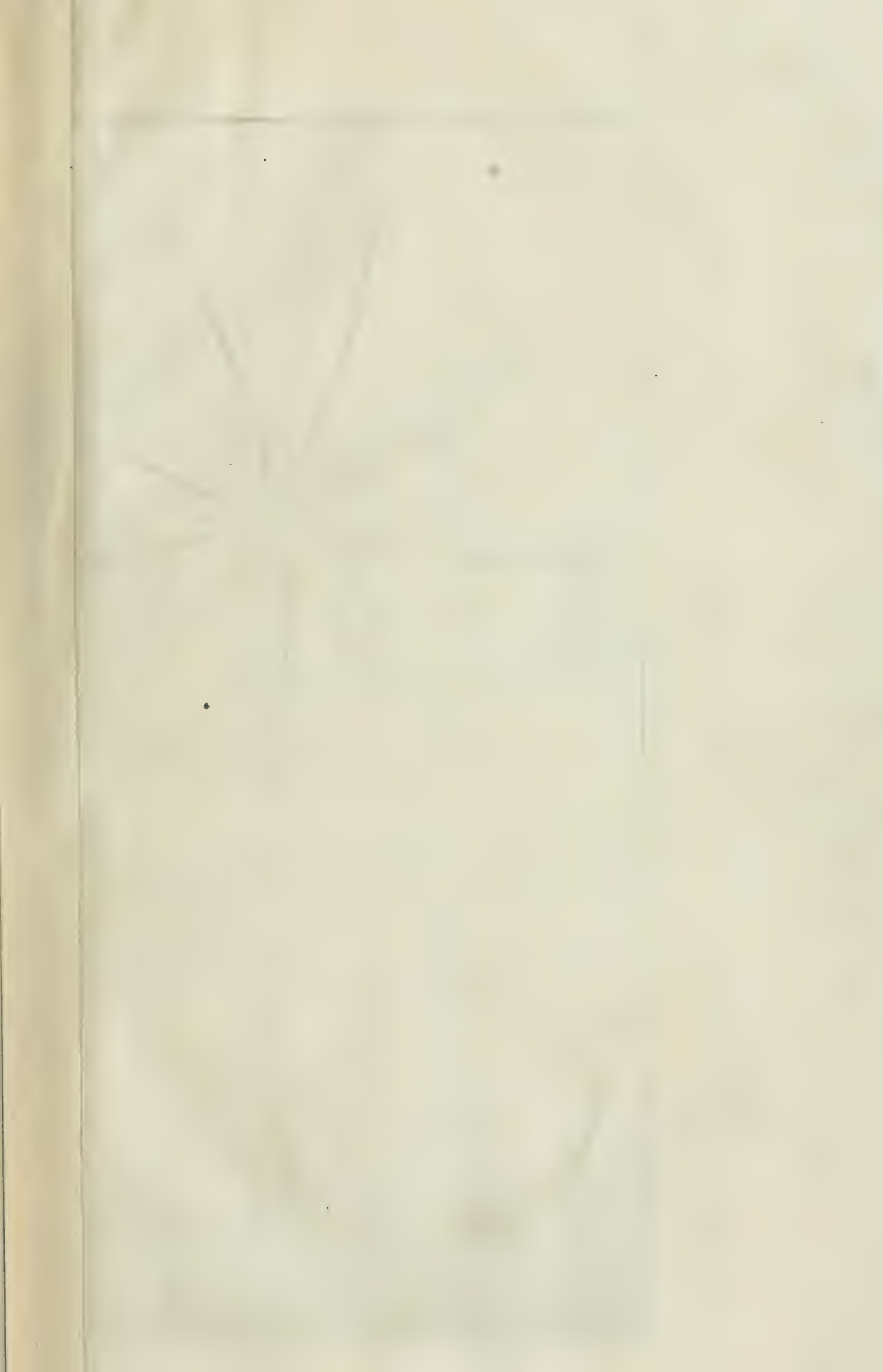
Op den drie en twintigsten vorderden wy weinig van wegen de stilte en tegen winden, welke ons noodzaakten het grootste gedeelte van den dag op anker te blyven.

Op den vier en twintigsten May berykten wy den mond eener rivier, en een klein dorp op 't vaste land van *Malacca*, 't welk in de *Portugeefche* kaarten *Buse* genoemd word. De bewoonders, alle Visschers, noemden het *Terchanu*. Dit Dorp schein te bestaan uyt ontrent vyftig huysen of hutten langs het strand geboudt. Daar lag ten anker een *Portugeesch* schip met zyne ontwondene vlaggen en wimpels, het welk, na 't zeggen der Inwoonderen, van *Macao* quam. De Inwoonders spreken het *Ziamsch* en het *Maleysch*. Drie derzelve quamen in een hunner booten op, naar ons Schip, om visch aan ons te verkopen; en voor een grof tafellaken kregen wy zo veel visch, als twintig hongerige menschen konden eten, onder andere visschen waren er by, die zy *Koningsvisch* noemden den snoek niet ongelyk, en ontrent drie voeten lang, *Korknades* genoemd, door de Neerlanders *Paerdschoufden*, van wegen haare gedaante; roode *Steen-Braassens*, *Salamets*, en *Jacob Evertzens*, vissen. In den na de middag overviel ons eene stilte, en wy wierpen het anker in 't gezigt van sommige kleine Eylanden, de *Redans Eylanden* genoemd. Sommige van 't scheeps volk verlustigden zich na ouder gewoonte, met vissen, en een van hen vong een zeer fraye gesternde visch met negen straalen. Het lichaam dezès vischs was vier duym in de *Diameter*, en yder straal was byna anderhalve span lang, zo dat de middelstreef van 't geheele schepzel ten minsten drie spannen lang was. De bovenkant was rouw in 't aanraken, als of ze vol kleine schobben was. De dikte van 't lichaam zelf was van twee duym breed, eene byzondere star verbeeldende met negen korte straalen, boven de zelf-standigheid van 't lichaam uytstekende, in welker middelpunt een rond gat of mond was, redelyk groot en omzoomd met twee reyen vezelen. De grooter straalen waren in haaren omtrek vierkant, eene vinger dik, recht en spits aflopende, van eene witachtige bleeke kleur, en op de oppervlakte getekent met vlakken, dwarfsch overlopende als wolken, gelykende na die van een *Tygers* huyd. De weerzydsche bovenenden

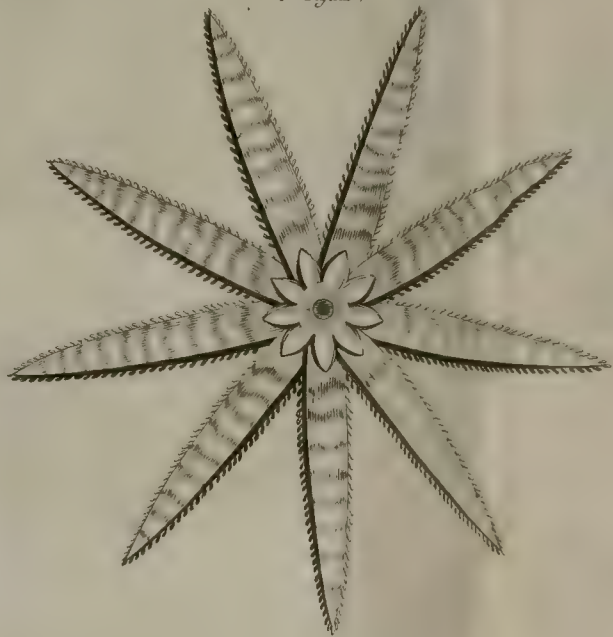
Buse
Terchan-
nu.

Redans
Eylanden

Schoone
gesternde
Visch.

1. Figur.

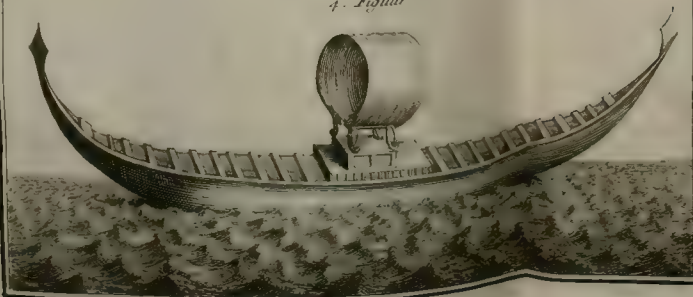
2. Figur.

3. Figur.

4. Figur.

den waren tot aan het spits toe bedekt met een rey steekels, dicht by een gegroeyt, en hoe ze nader aan de punt waren, hoe dichter op een; de ondervlakte van het schepzel was iets zachter in 't aanraken, of van een witte kleur, en yder straal was aan weerkanten bekleed met een rey van kleine voeten, gelyk als een Indiaansche *Millepes*, of veertigvoet, in 't neerduytsch, duyzendbeen, dewelke door zulk verwonderlyk te zamen te bewegen, een koddig en aangenaam gezicht verschafte. In het lichaam zelf was een holligheid, redelyk diep, uyt welke langs yder straal een groeve voort quam. De binnenste stof was wit, hard, en zo bros, dat sommige stralen my in de hand braken. *Zie Tafel. I. fig. 1.*

Op den vyf, zes, en zeeven en twintigsten May hebben wy redelyk goed weer, uytgezondert dat wy van wegen de draaywinden, die wy dagelyks ontmoeteden, en die menigmaal op dezen tocht opstaan, genoodzaakt wierden veelyds te blyven leggen, tot ze overwaayden. De kusten van *Malacca* scheenen langs heene zeer wel bewoont.

Kaap Patany.

Op den acht en twintigsten berykten wy de Kaap *Patany*, wanneer de wind schielyk keerende ten N. W. ten W., wy eene wyle tyds laveerden, weinig vorderende, tot dat wy eindelyk in het gezicht van gemelde Kaap het anker wierpen. Verscheyde visschers quamen aan boord en zy verkochten ons visch voor linnen. Onder andere die zy brachten, waren 'er eenige by, die onze zeeluyden *Zeekatten* noemen, en die rechte *Ichthyotburia* zyn, hebbende noch beenen, noch vezelen, gelyk andere vischen. Op onze reys naar *Japan* vongen wy 'er eene groote menigte, werwaards ik den *Lezer* wyze om een nauwkeuriger beschryving van dezelve te vinden. Het zal niet oneigen zyn alhier aan te tekenen, dat het 't linnen is, waar na de Inwoonders van *Malacca*, zo wel aan deze, als aan de tegen over leggende kusten, naar de Straaten van *Malacca* en de Golf van *Bengale*, als de Inwoonders van de naburige Eylanden, het meest begerig zyn, en zeer greetig ruylentegen 't geen het land voortbrengt, eetwaren en handwerkfelen, tot groot voordeel der zeevarenden. Zy zyn meest alle Vischers, en wonderbare swimmers, gelyk zy ook het beste gedeelte van hun leven in zee verslyten. Veele van ons bootsvolk, die derwaards gezeylt en ooggetuygen geweest zyn, hebben my verhaalt, dat de Bewoonders

van de *Nicobar* Eylanden, dewelke in de Golf van *Bengale* leggen, en die men gemeenlyk ontmoet als men van *Malacca* naar *Bengale* zeylt, zulke zwimmers zyn, dat zy een schip met volle zeylen zullen na zwemmen, en 't zelve in haalen. In het zwemmen springen zy alle nu en dan uyt het water. Zy binden hunne goederen aan den hals, en verkoopen die aan 't scheeps volk voor visch haaken, kleine messen en andere snuyfferyen, maar voornamentlyk voor linnen als zy 't krygen kunnen. Daar zy het schip maar aan klampen, klimmen zy 'er met een groote gezwindheid en vaardigheid op. De *Portugeesen* doen gemeenlyk deze Eylanden aan, om met de Inwoonders handel te dryven. Zy hebben een spraak op haar zelf; evenwel verstaan zy eenige Maleytsche, *Portugeesche* en *Duitsche* woorden. Men zegt dat zy noch zo wild en zo wreed zyn, dat by aldien een *Europcer* 't ongeluk had van in hunne handen te vallen, zy hem greetig zouden opvreeten, en evenwel zyn zy noch minder woest en wreed dan hunne buuren, de Bewoonders van de *Andemansche* Eylanden, dewelke mede in de Golf van *Bengale* leggen. De *Braminen* zeggen, dat de Bewoonders van deze *Andemansche* Eylanden, vleeschelyke duyvels zyn, en aangemoedigt worden door de zielen, van ondeugende en godtloose menschen. Men kan deze Eylanden niet gemakkelyk aandoen, van wegen de zandplaat en klippen die dezelve omringen.

Nicobar Eylanden;

Andemansche Eylanden.

Zeekatten.

Op den negen en twintigsten May maakten wy zeyl voor 't opgaan der zonne. Naauwlyks waren wy onder zeyl, of een storm schielyk uyt het noorden opkomende, overviel ons zo heftig, dat wy niet dan met groote moeyte het zeyl konden gorden. Na verloop van ontrent twee uren, stilde de storm; maar, de wind tegen blyvende, moesten wy tot den dertigsten 's morgens ten anker leggen. Middelwyl vergunne men my een korte uytstap te doen, om een verhaal te geven van de merkwaardige schipbreuk en wonderbare behoudenis van een geboore *Javaan*, een passagier op ons schip van *Batavia* naar *Siam*, 't welk hy zelf aan my verhaalt heeft. Zyn naam was *Hanjemon*; hy was een eerlyk en vernuftig man, en behalven zyn moeder spraak ervaren in de *Chineese*, *Tonquineese*, en *Cochinchineese*, gelyk ook in de *Maleytsche* en *Ziamsche* taalen. Hy was geboren te *Firando* in *Japan*, en zyn vaderland verlaten hebbende, zette de hy zich neer in het Koninkryk *Siam*.

Merkwaardige Schipbreuk in 't gezicht van *Vifia Grande*.

In

8 DE BESCHRYVING EN GESCHIEDENIS

In het Jaar 1682. begaf hy zich aan boord van een groote Siamfche Jonk, naar *Manilbas* in de Filippynfche Eylanden moettende. De Loots van deze Jonk, benevens wien noch vier en festig andere eeters waren, was een Portugeefch. Na eene tamelyk voorfpoedige reys ftrande het fchip by fchoon weder op een klip, ontrent twee mylen van een kleyn laag Eyland, door de Portugeefen *Vifia Grande* genoemt. De Loots benevens eenige andere quamen in de boot, en geraakten na zes dagen dryvens aan de Kufften van *Tonquin*, van waar zy naar *Siam* keerden. Het meefte gedeelte van 't fcheeps volk wierd in zee gerukt, en buyten twyffel door dezelve ingezwolgen. *Hanjemon*, en dertien andere wierden op 't bovengemelde Eyland gefmeten, 't welk niet verder dan twee mylen afgelegen was van de plaats, daar zy ftrandeden, 't viel gelukkig voor hen dat het fchoon weder, en de zee ftill was, nadien zy anderzins onvermydelyk zouden hebben moeten verloren gaan. *Vifia Grande* behoort tot de *Filippynfche* Eylanden, zynde niet verafgelegen van het groot Eiland *Luzon* of *Manilbas*. Het is een laag vlak Eiland zonder bergen en boffchen, maar niet zonder planten en *Bamboes*. Men had bevonden, dat het 357. vademen breed, en 363. vademen lang was. *Hanjemon* en zyne ongelukkige medegezellen vonden op het Eyland voor hun onderhoud, een groote menigte van gevogelte, 't welk zo tam was, dat zy het, als ze wilden met de hand konden vangen. Zy hadden lange nebben, en men bevond dat ze maar vierderley foort uytmaakten. Een foort onder andere was zwart en wit, en het zelve, 't welk de Portugeefen *Parginje* noemen, dit bleek hen het voordeligfte, om de Eyeren, die byna zo groot waren als hoendereyeren, en welke zy 't gheele jaar door konden hebben. Langs de kufften vongen zy groote Schilpadden, waar mede zy zich zes maanden in het jaar geneerden. Onder de kruyden vonden zy het *Dracontium*, welkers groote wortel in de Indien gegeten word, na dat deffelfs fcherpe zap daar uyt gedrukt is. Zy verzamelden zorgvuldiglyk het hout dat aan land gefmeten wierd, en daar van een foort van een vlot gemaakt hebbende, gingen zy met ftill weder daar in naar het wrak, om van daar te haalen het hout, yzer, en andere ftoffen die zy krygen konden, dewelke hen naderhand van zeer groot nut waren om vifch te vangen, en zich van andere noodzakelykheden te voorzien. Zy maakten vuur

op der Indiaanen wyze, door twee gedroogde ftukken *Bamboes* tegen elkander te wryven. Toen hunne kleederen geheel verfteten waren, herftelden zy 't gebrek met de huyden en vederen der vogelen, die zy doodeden, dezelve zo goed als zy konden aen een hegtende. De groote fchulpen, door de Hollanders in Indien *Vader Noachs Schulpen* genoemt, dienden hen voor potten en ketels om hunne fpys in te koken; doch zy bevonden, dat die niet lang tegen het vuur konden duuren: om dit ongemak te helpen, beftreken zy ze met het bloed der gedoode vogelen, by geval tot hun groote blydfchap, opgemerkt hebbende, dat ze dus befmeert langer konden uytharden. Kort om, daar was weinig dat hen ontbrak tot lyfs onderhoud dan verfch water, waaromme zy gaten in de aarde groeven op verfcheide plaatfen van het Eyland om regenwater te vergaderen, 't welk zy dan tot hun gebruyk bewaarden in de gemelde fchulpen. Zy droegen ook zonderlinge zorg, om by een te zamelen en te bewaren alle ftukken houts; die van tydt tot tydt op ftrand gedreven wierden. Op deze wyze reddeden zy zich by na acht volle jaaren, hebbende in dien tyd drie hunner medegezellen verloren, nergens anders op denkende, dan om hunne dagen in die woefstyn te eindigen. Doch eindelyk de luft om tot hunne wyven, vrienden en bekenden weder te keeren zo ver en fterk bovendryvende, befloten zy eenpariglyk van hunnen voorraad van hout een boot, of liever een monfter van een boot te timmeren, en zich weder aan de genade der baaren te betrouwen, veel liever dan langer zodanigen trooftloofen en elendigen leven te voeren op zulk een woefst en onbewoond Eyland. Dit befluyt genomen hebbende teegen zy aan 't werken, en den boot klaar hebbende, fcheepten zy zich, elf in 't getal, en onbewuft werwaards hun noodlot en goed geluk hen voeren zoude. Na een en dertig volle dagen gedreven en veele moelykheden, uytgeftaan te hebben, geraakten zy eindelyk in de Baay van *Tonquin*, op de kufften van 't Eyland *Haynam*, en als of 't hun goed geluk dus gewilt had, aan dat gedeelte van 't Eyland, dat naar *Canton* legt, 't welk den Chineefen toebehoort, 't ander gedeelte naar *Cochinchina*, bewoont wordende, door een onbarmhertig en wild woefst volk. De Chineefche Landvoogd van dit Eyland ontving hen met alle bedenkelijke beleefdheid, kleeedde hen, en zond ze naar *Macao*, van waar drie hunner aan boord van een

Portugeefch ſchip naar *Batavia* moeten- de, gingen, al waar een dezer drie woonde. *Hanjemon* en zyn medegezel gingen aan boord van ons ſchip te rug naar *Siam*; de lautſte verſtond tot zyn groote ſmerte, dat zyn wyf, duldeloos over zyn langduurig en verdrietig afwe- ſen, alle haare hoop, van ooit haaren man weder te zullen zien, opgegeven had, en met een Portugeefch getrouwt was, by wien zy reeds een kind overgewonnen had.

Op den dertigſten ſpoededen wy zeer weinig. Op den een en dertigſten kree- gen wy een klein toeval, wordende zo ſchielyk door een rukwind overvallen, dat eer wy de zeylen konden inhaalen wy onze fokkemast verloren, dewelke van boven tot onderen door ſpleet, en ten deele op het dek en ten deele over boord viel. Twee van ons volk, die boven aan den top van de mast ſtonden, geraakten daar mede over boort, waar van d'een recht na 't ſchip zwom en door middel van touwen en boomen, die men hem toereykte geret wierd. D'ander miſte het ſchip, maar floeg het touw aan, door het welk onze boot aan 't ſchip vaſt was, en hield het vaſt; niet tegen ſtaande het ſchip zeer geweldig voort gedreven wierd, tot dat twee ka- rels in de boot ſtapten, en hem met groote moeyte in dezelve optrokken. Geen van hen beyden ſcheen uyerlyk bezeert of gekneuft, doch d'een klaagde over groote pyn in zyne zyde, en d'an- der in zyne borſt. Het was een geluk voor ons, dat het touw aan de fokke- mast brak, om dat dit anderzins de groo- te mast mede mocht in noodt van bree- ken gebracht hebben. Zo ras hadden wy het anker niet laten vallen, en onze zeylen ingenomen, of de ſtorm dreef o- ver; wy bleven ten anker tot den vol- genden dag, onze fokkemast herſtel- lende.

Op den eerſten Juny keerde de wind ten Z. Z. W., en ten Z. wy drongen alle de zeylen aan zo veel wy konden, en om het ſchip in evenwigt te houden, heyſchten wy beide de blinden op.

Onze fokkemast herſtelt, en weer op- gerecht hebbende, en de wind gunſtig blyvende, vorderden wy zeer veel, in 't gezicht hebbende een laag vlak land, zynde de kusten van *Ligor*, en op den vierden berykten wy drie groote Eylan- den, op tien graaden noorder breedte, bhorende tot het Koninkryk van *Ligor*; het eerſte dat in de kaarten genoemt word *Puli Cornam*, des morgens; het tweede *Puli Sancory*, 't welk net onder

Ligor.

Puli Cor-
nam.
Puli San-
cory.

den tienden graad noorder breedte legt, ontrent den middag; en het derde *Puli Bordia* kort na den middag. Des avonds hadden wy ze alle achter onzen rug, en wy waren ten uytterſte verheugt, over dat wy nu geraakt waren binnen het ryks gebied van *Siam*; want op den vyf- den Juny bereykten wy de kuſt van *Kui*, blyvende de wind gunſtig Z. W. Z. Z. W., en Z. duuren. De kusten hier langs heen zyn zeer hoog en klipachtig, en zo als 't my toefcheen niet ongelyk aan die van *Zweedden*, met veele gevaarlyke plaa- ten, klippen, en kleine Eylanden, langs heen, ten deele bewoont en ten deele on- bewoont, waar over ik my te meer ver- wonderde, om dat daar van niet het al- lerminſte ſtipje in onze kaarten te vinden is; en ik kan niet nalaten in 't algemeen aan te merken, dat de meeſte zee-kaarten zo qualyk gemaakt zyn, dat ik my ver- wondere, dat er geen meer ongelukken gebeuren, na dien men geen de minſte ſtaat maken mag op haare aftekening. *Monproncena*, een Koopman te *Siam*, deed my eenige onderrechting ontrent deze kusten, welke hy zeer grondig kende. Hy was faktoer van den laaſten voor- gaanden Koning, en in de laaſt leden ommekeering van de Regering in *Siam*, (waar van breeder in het volgende hoofd- ſtuk,) wierd hy door de *Franſchen* geno- men, die hem beroofden van al het gee- ne de Koning in zyne bewaaring gege- ven had, en daar benevens hem noch veel van zyne eige goederen ontnamen, en hem toen te *Paliakatta* aan land zette- den, alwaar de oppervoogd hem vrien- delyk ontſing, en hem met zyn huysge- zin naar *Batavia* zond. Hy noemde de grootſte der voorgemelde klippen en Ey- landjens *Samajohn*, en de volgende van daar tot aan den mond van de rivier *Meinam*. De verſcheide rotſen en Eylan- den, welke wy aan bakboord zagen, noemde hy in 't algemeen *Pran*, of *Pra- ni*. Daar na, zeide hy, volgde *Czam*, of *Ceram*, verder opgaande *Utprih*, dan *Iſan*, daar na *Mayaklon*, voorts *Satzyn*, en eindelyk de mond van de *Meinam*, welke in de *Siamſche* ſpraak genoemt word *Pagnam Taufia*.

Puli Bor-
dia.

Op den zesden Juny des avonds qua- men wy behouden op de reede van *Siam*, en van onze aankomſt door vyf kanon- ſchoten kennis gegeven hebbende, wier- pen wy het anker; de mond van de *Mei- nam* was recht noorden drie mylen afge- legen.

Aankomſt
op de ree-
de van
Siam.

Op den zevenden, vroeg in den mor- gen ging ik aan land met *Mr. Gudward* en van *Loon*. Van de plaats af daar wy

B

ten

ten anker lagen tot aan den mond van de Rivier is 'er een zachte, modderachtige kley-grond, waar op allerley soort van schepen veylig reyden kunnen. Wy merkten aan in 't voortgaan, dat op verscheide plaatsen bakens opgericht waren voor zulke schepen, die de rivier kunnen op zeylen, om de droogtens te myden. Wy zagen ook veele visschers schuytjens, en de menschen bezig met te vissen: aan den mond van de rivier konden wy ter naauwer noodt onderscheiden de toppen onzer masten. Verscheide Chineesche en andere jonken lagen daar ten anker. De mond van de *Meknam* ontlast zich zelve in de zee, gelyk als tusschen twee vleugels van laage moerige grond, welke niets anders is, dan eene by een vergaderde flyk, met hoog water overstroomt. Dicht by zagen wy eenige beukeryen met gescht beplant, aan weerkanten van de rivier, die ten tyde van de onlangsche Fransche onlusten opgeworpen zyn. Ontrent den middag quamen wy veylig aan het Hollandsch woon-en-voorraadhuys, *Amsterdam* genaemt, na by twee uren van den mond der rivier gelegen; wy wierden daar door den Bevelhebber van die plaats, zekere *Core*, een Zweed van geboorte, beleefdelyk ontvangen.

Amster-
dam.

Amster-
dam.

Op den achten Juny 's morgens zocht ik in de bygelegene bosschen wat te wandelen om kruyden te zoeken, doch tot weinig nut; 's avonds te vooren had ik het mede begonnen maar met den zelve uytflag, na dien een groot gedeelte der bosschen toen ondergelopen was, en dat het drooger deel onvry was door de tygers en andere verslindende wilde beesten. Onder de *Varens* merkte ik 'er zeer veele, die ik in *Europa* in 't wild had zien groeyen; ik vond ook verscheide soorten van *Cyperssch Gras* op moerige plekken; benevens eene *Alcea Frutescens*, en verscheide andere planten, welke ik op een andere plaats beschreven heb. Een oude gids, die zich vermat, eenige kennisse van de planten te hebben, verzekerde my, dat de *Anacardium* boom, overvloediglyk gevonden word ontrent *Bankok*. Wy zonden onzen boot te rug, om vier kisten met zilver van boord te haalen.

Op den negenden zeylden wy de rivier op in onze eige boot, en verlustigden ons zelve met aapen te schieten, die veeltyds op den oever gezien worden tegen de bomen opklimmende.

Te *Bankok* zagen wy de nieuwe sterkte, door de Franschen op den rechter oever opgericht, geheel om ver geworpen

De oevers boven *Bankok* zyn zeer wel bewoont, en voorzien met huysen en dorpen. Ik maake hier geen gewag van de naamen der byzondere plaatsen, om dat ik dezelve op een kaart van deze rivier geschikt hebbe, waar toe ik nu de gelegenheid had om ze op te stellen in 't opvaaren, en welke ik naderhand op verscheide plaatsen verbeterd heb, toen wy dezelve rivier weder af zakten, om na boord te vaaren. Op den tienden dag van Juny quamen wy aan een klein Eyland, dat bespoelt wierd door twee armen van de rivier, op 't welk verscheide tempels en wooningen zyn der *Talapoins*. Ik ging aan land, en zag in een dezer tempels drie groote zittende, en een groote staande afgod, vergult, met mandarin's mutsen. Ontrent veertig kleinder afgoden hielden hen gezelschap, aan hunne voeten staande. Des avonds wierpen wy het anker eenige mylen van de Hoofdstad.

Op den elfden Juny, quamen wy, god zy lof, in goede gezondheid aan onze Factoory, beneden *Judia*, 's morgens voor negen uren, juyft dat men den Godts-dienst ging verrichten, na dien het zondag was. 's Namiddags wierd aan den *Directeur* van onze Factory bekend gemaakt, dat hy zich met zyn volk den volgenden morgen zoude binnen 's deurs houden, nademaal zyn Majesteit voornemens was uyt te gaan. Wanneer de Koning van *Siam* uytgaat, moet elk een zich van straat houden, gelyk men doet in *Persien*, wanneer 's Konings wyven uytgaan. Alle de vensters worden gesloten, en daar word het minste gedruysch niet gehoort. Zo het by geval gebeurt, dat ymand den Koning of zyne wyven of de Koninklyke Princes in het open veld quame te ontmoeten, moet hy zich plat op zyn aangezicht neer werpen, en den voorbygangeren zynen rug toekeeren, tot dat zy buyten het gezicht zyn.

Den twaalfden Juny, des achtermiddags ten vier uren, wierd de Moeder van *Berklam* of des Kanceliers van *Siam*, die te gelyk de bestelling der buytenlandsche zaaken heeft, met groote staatsie en plechtigheden begraven. De Siamiters noemen haare minnen ook moeders, en die aan dezelve borsten gezogen hebben, broeders ende zusters. Deze was slechts de minne van den *Berklam*; want zyne moeder was ontrent vyftien maanden te vooren gestorven en begraven: de Begravenissen der voornaame Siamiten zyn onuytsprekelyk prachtig en heerlyk. Het lyk word te water na de begraaf plaats gevoert

Begravenis
des moe-
ders van
Berklam.

Komste te
Judia.

gevoert in eene deffige *Prow*, gelyk ze 't daar noemen, dewelke fomtyds geheel en al verguld is, onder het geduurig slaan der trommen, en 't geluyd van mufeiq; het lyk word gelegd of op 't aangezicht in een kist, of geplaatst in een opeftoel om gezien te worden door de aanbouwers, schoon het veelyds onverdragelyk ruykt, van wegen de tydt en arbeid, die tot de voorbereidfelen van deffelfs begraveniffe vereyft worden. En niet te min achten het de menschen van het grootste aanzien een van hunne grootste zorgen, om zo dra zy zich ziekeleyk gevoelen het zy van een hevige, het zy van een langzame quaal, te bevelen dat de noodzakelykheden tot de begraveniffe by tyds vaerdig zyn. De doodkist is een foort van een langwerpige vierkante kist of doos, niet ongelyk de Hoogduytsche doodkisten, verguld of met verguld papier bekleed. Ze word geplaatst onder een lykkoets boven verhemelt, dewelke insgelyks verguld en aardig verciert is met fraaye pylaaren en lofwerken onderschragende verscheide gewelfde, geboge huynen na mate van 't fatoen en staat des overledenen; naast de schuyt met het lyk word een ander van de zelve lengte geroeyt, verciert met een kostelyke vergulde grafnaald of pyramide, op de gedaante van een tooren gebouwt. Voor en achter het lykschuytje zyn veele andere met hooge lange en dikke ftokken van *Bamboes* in het midden, met acht of tien vergulde papiere kroonen behangen. De nevenstaande figuren (zie taf. 1. fig. 2 3.) zullen den lezer daar van een veel beter denkbeeld geven, dan men verwachten kan, van eene aller naukeurigste beschryving. Alle deze schuyten leggen langs den oever van de rivier, tot dat de lykftatie gecindigt is. Op deze wyze word het lyk gebracht naar de begraaf plaats, versfelt door de *Talapoins*, onder het geduurig speelen van 't mufeiq, en daar te gelyk met de kist verbrand. De overblyffelen der beenderen en de affche worden by een verzamelt, en begraven, en voor dezelve een staatelyke graf naald opgerecht, in plaats van een gedenkteeken, welkers hoogte en pragtigheid wederom over eenkomstig is met den staat des overledenen. De begraaf plaats des moeders van *Berklam* was tusschen twee armen der rivier tegen over de stad, en afgeschut door een vierkante ry van vaanen, vlaggen en andere verciercelen, op de wyze van pallissaden geschikt. Op 't midden der plaatse wierd een pragtige tooren van eene uytnemende hoogte opgericht,

aardiglyk opgepronkt en ondersteunt door kostelyke pylaaren, colommen en lofwerken: onder dezen tooren, die twee deuren tegen elkander over had, wierd het lyk gelegd in een heerlyke kist op een stapel van kostelyk hout, waar in de Koning zelf, ter eeren van *Berklam*, voor wien hy een byzondere achting had, het vuur ftak. Aan de eene zyde van dezen tooren was een bequaam gebouw opgerecht voor de *Talapoins*, en de deur derwaards leidende, was bekleed met verscheidene vergulde verhemeltens.

Enige dagen daar na hadden myn Heer van *Hoorn*, Bestierder van onze Factory, nevens Mr. *Daniel*, en Mr. *Moses Broeseborde*, twee luyden zeer ervaren in de *Siamsche*, *Malyische*, en verscheide andere Oosterfche taalen openbaar gehoor by den *Berklam*, als groot Kancelier en Bestierder over de buytenlandfche zaaken, om aan hem over te leveren de brieven en geschenken, die wy met ons schip voor zyn Majesteit ende voor hem hadden overgebracht. De Kapitein van ons schip en ik wierden hier toe mede ingelaaten. Tusschen zeven en negen uren des morgens dat wy ter gehoor zouden koomen, quamen 'er aan onze Factory vier *Opera's* of Mandarins van den tweeden rang, om ons te geleyden; onder welke waren, *Opera Tsyat*, een *Indostan*, opperste der Mooren of Mahometaanen, en 's Konings *Siabander*, of Ontfanger der tolleren van buytenlandfche goederen, gekleed op de wyze van zyn land, in een tabbaard met goud geborduurt, en een tulbandt op zyn hoofd; een Chineesche Mandarin met zyne opgebonden haayren, anderzins gekleed gelyk de *Siamsche* Mandarins; en twee *Siammers*, beide Mandarins, van welke d'een ontrent tachtig jaaren oudt was. Wy onthaalden hen en hun gevolg met brandewyn en banket, doch de *Indostan*, en een der *Siammers* weigerden te drinken. Haare schuyten waren zeer kostelyk en zinnelyk, inzonderheid deze, die gezonden was om de brieven voor den Koning en den *Berklam* over te brengen, aan welkers boord de Tolk alleen ging. Ten aanzien van haar maakzel was ze de andere gelyk, maar iets grooter, en de voor en achter steven waren iets hooger. (zie de eerste tafel, vierde afbeelding.) De schuyt van den *Indostan* had dit afzonderlyk, dat alle de schuytevoerders gekleed waren in hembden of tabbaarden van grof linnen met platte geele en witte mutsen. Zyn stoel was gevoert met groen, geel en wit. Aan

Gehoor by
den Ber-
klam.

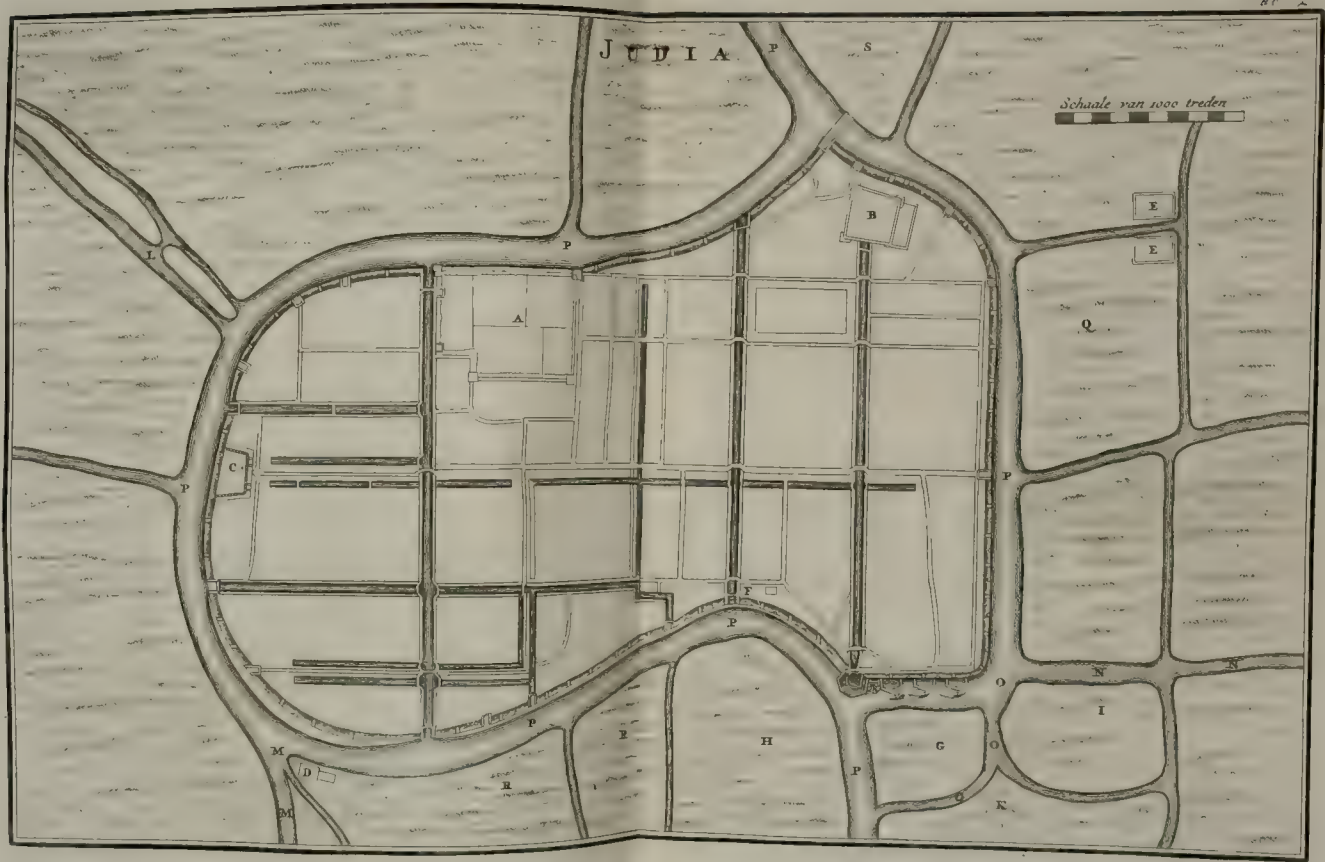
yder zyde der stoel was een bank voor zyn gevolg: maar de stoel stond verhevener dan de twee banken, volgens de gewoonte van 't land, welke vordert dat de sitplaatsen van mannen van staat hooger gestelt worden dan die voor menschen van minder aanzien. Aan yder zyde van de stoel stonden een zwaard en een piek, verguld en met kostelyk gesteente verciert, als tekenen van hun gezag, welke alle de Mandarins zich by plechtige gelegentheden laten na draagen. Deze staatie zwaarden hebben handgreepen ten minsten van een mans lengte, zo dat ze met dezelve kunnen houwen en slaan gelyk met een houwer. De staalen zyn gemaakt uyt verscheide stukken. Recht op het voorsteeven leyt het eerste verdek, ontrent een span hooger dan de randen zynde drie of vier treden lang, en zo breed als de schuyt, netjens gefneden en verciert met schoon lofwerk. Op dit eerste dek word een ander gelegd doch kleinder in omtrek, maar hooger en op dezelve wys opgepronkt. Op dit tweede verdek staat des Mandarins vier voetige vergulde Zetel, en over dezelve is opgericht een soort van scherm of paviljoen, 't welk door middel van vergulde krampoenen aan de Zetel vast gehegt word; het is by na rond, en behalven dat zo wyd, dat desselfs middel streep over de breedte van de schuyt uytstreckt. Het word gemaakt van leer, van binnen met zwart gevoert, van buyten of geheel verguld, of rood met vergulde randen. Alles vaardig zynde, gingen wy op de volgende ordre ter gehoor. Eerstelyk *Opera Tsjat*, de Moor, daar na 'die drie andere Mandarins, yder in haare schuyt. Daar op volgde de schuyt, die de brieven voor den Koning en den *Berklam* bracht, geschreven in de Maleysche en Duytsche taal, en yder gedaan in een beurs met goud geborduurt. De beursen waren gelegd in een goud bekken, 't welk bekleed was met geborduurd laken, en gedaan in een doos van *Pinang*, met paarlen verciert volgens 't gebruyk van 't land. Met deze vercierselen warden ze gelegd op een stoel recht over het midden van 't paviljoen. Voor dezelve zat de Tolk op een tapyt. Daar na volgden wy met des Konings brieven in een byzondere korte schuyt, zittende onder een scherm met rood gevoedert. In deze order voeren wy de rivier op, een wyle tyds langs de muuren van de stad, en toen draayden wy in, naar het huys van den *Berklam*, alwaar hy openbaar gehoor geeft, en met al zyn pracht en Heerlykheid verschynt. Aan deze zyde van zyn

huys staptten wy aan land, en gingen voorts te voet. Het Hof was redelyk vuyl en morsig, hoe wel noch iets zinnelyker, dan zyn ander huys, waar in wy eenige dagen te vooren een afzonderlyk gehoor hadden. Het Hof in gaande, zagen wy ter linker zyde een open huys of vertrek, by na vierkant, zonder muuren, de vloer was belegt met deelen, en vol volks, zommige zittende, zommige wandelende en met elkander koutende. Aan de rechterhand in de stal stond een groote Olyphant ten eenemaal in 't harnasch. Recht over den ingang van 't Hof was een steene trap, leidende naar 't huys van den *Berklam*, alwaar wy gehoor zouden hebben. Wy gingen de zelve op, en trokken toen onze schoenen uyt. Dit huys bestond slechts uyt eene kamer of liever luchtige stal, gelyk een Kerk. Van binnen is het gewit en vol stof en spinnweb. De zoldering wierd aan weerkanten onderschraagt door zelve vierkante pylaaren, en was opgetrokken tot onder het derde dak, netjens geschildert met rood lofwerk. Ontrent het midden van yder pylaar hong een groote Chineesche kopere plaat. In de muur tusschen de pylaaren waren lange openingen met luyken in plaats van vensters. Daar waren twee ingangen in de stal met een venster tusschen beide: aan yder zyde van de stal waren er groote paalen van *Bamboes* aan de pylaaren vast gemaakt, met wit laken behangen, achter 't welke, tusschen de pylaaren en de muur, de dienaaren en huysgenooten van den *Berklam* waren, zonder eenige order, sommige zittende, en sommige op den grond leggende. Voor zaten de Mandarins, als *Oja Tewejaata*, een Mahometaan, opperste Stalmeeester over 's Konings Olyphanten, aan de rechterhand van den *Berklam*; aan de linkerhand *Oja Pipat* onder *Berklam*, beide met goude *Boefets* voor haar. *Boefets* zyn vierkantachtige doosen van *Pinang* gemaakt, en tekenen van 's Konings gunst, met welke hy zyne Mandarins begiftigt, als hy hen hunne naamen geeft, en hen tot deze waardigheid verheft, 't welk nooit geschied, zonder al voorens ingenoomen te hebben den raad van zyne sterrekundigen. Onder deze twee zaten verscheide andere Siamische, Chineesche, en mahometaanische Mandarins. Aan de rechterhand van den *Berklam* telde ik 'er drie en twintig, en een en dertig aan zyne linkerhand. Zeven der voornaamste aan weder zyden boven aan zittende, hadden goude, en de daar aan volgende twee, zilvere *Boefets* voor hen staan. De brieven,

Boefets.

ven,

ven, met de beursen, 't bekken en andere verciercelen wierden ontrent vier of vyf treden voor den *Berklam* gezet. Wy zaten in het midden tusschen de twee ryen der Mandarins; voor yder van ons wierd een schaal van *Pinang* gezet, met klein gehakte *Betel* en *Pinang*; de randen waren cierlykheids halven bestrooit met jasmin's en andere welruykende bloemen. De *Berklam*'s Konings persoon verbeeldende, zat in een bijzonder besloten vertrek, aan het boven einde van de stal, achter een geborduurd tapyt over een stuk *Bamboes* houdt gelegt, twee of drie voeten boven den grond uytkomende, vertonende alleenlyk het bovenste gedeelte zyns Lichaams. Voor hem waren gestelt twee vergulde sonne schermen, aan elken zyde een. Achter hem lagen, op twee goude kussens, twee goude pookken, en aan weer zyden van hem stond een zwaard als voorgemelt is. Achter hem hongen twee Europische Schilderyen aan de muur in gesnedene lofwerk, in plaats van lysten, volgens de manier van 't land. Toen wy alle gezeten waren, vraagde de *Berklam* aan den Heere van *Hoorn*, door middel van den Tolk, hoe de Generaal van onze Oost-Indische Maatschappij voer, hoe lang hy in de Indiën geweest was, hoe veel Krygsvolk wy nu op *Batavia* en te *Bantam* hadden, welk Landschap dezer twee het beste was, en ook, wie wy, de Kapitein ende ik waren? Na dat deze en eenige andere vraagen verscheidentlyk beantwoord waren, wierden de beursen, in welke de brieven waren, geopent, en na dat de zelve door de

handen, der tegenwoordig zynde ge- gaan waren, overluyd gelezen. Vermits de Tolk sommige Maleytsche uytdrukkingen niet verstond, wierden *Mr. Moses* en *Daniel* verzocht hem daar in te helpen. Na dat deze gehoorgeeving ontrent drie vierde van een uur geduurt had, wierden wy geleid door den zoon van den *Berklam*, die tot dus lang achter zynen vader zich vertrokken hadt, door zyn ander huys, naar onze schuyten, en van daar naar het middagmaal, dat voor ons vervaardigt was.

Geduurende ons verblyf tot *Siam* gebeurde daar niets aanmerkelyks, dan dat ontrent het einde dezer maand, een order des Konings afgekondigt en daar by aan zyne onderdaanen verboden wierd zich in de rivier te wasschen. Na dezen zag ik verscheide Siammers zich met rivier water wasschen in hunne booten, nadien 't onmogelyk is, dat dit volk zonder water kan leven. De reden waarom dit verbod uyt quam was, dat onlangs verscheide menschen door een fenynige water slang, of hagedis waren gebeten, en weinige uren daar na gestorven. Men zeide my, dat deze slangen niet langer waren dan een vinger, en zo groot gelyk een bloed zuiger, dat zy bruyn en blauw gesprenkeld waren, en dat ze niet dan om de acht of tien jaaren de rivier besmetteden. Om het volk tot een nauwkeurige naarkoming van dit bevel te verplichten, wierd ter zelve tydt afgelezen, dat de nabestaanden of erfgenaamen van elk een, die aan de beet van dit fenynig schepsel stierf, vyftien *Thails* tot boete zoude betaalen.

De Siammers worden verboden zich zelve in de rivier te wasschen.

Fenynige Hagedis.

II. HOOFDSTUK.

Tegenwoordige staat van 't Siamfche Hof, benevens een Beschryving van Judia, de Hoofd-Stad en plaats van 's Konings Hofhouding.

Tegenwoordige staat van 't Hof van Siam.

HET Koninkryk *Siam* is het machtigste, en desselfs Hof het allerheerlykste, onder alle de zwarte volkeren van *Asia*. De regerende *Tsiau-fa*, of Souverein, is *Petraasia*, die na de dood van zynen voorzaat *Pro Navees Naray e Pintsiau* den Schepter aanvatte, door allen de geenen, die meer recht tot de gevolging hadden, wreedelyk uyt te roeyen. Hy had te grooter macht om dit uyt te werken, vermits, hy by 't

leven des overledenen Konings, Kapitein Generaal was, die daar benevens aan hem had toe betrouwt het voornaamste regerings bewind over het Ryk, geduurende zyne langwylige ziekte, welke eindelyk, schoon hy steeds hoopte op herstelling, ongeneeslyk wierd bevonden. De ontdekking van een verraadt, tegen de naaste erfgenaamen van de Kroon, en hunne vrienden aangelegt, door een dienaar van staat, *Constantin*

Faulcon genaamt, voorzag hem van een schoone gelegenheid, om zyne oogmerken en voornemens te bereiken. Ik zal met weinige woorden de historie van deze verraders, en de byzonderheden van het verraadt zelf, verhaalen.

Historie van Constantin Faulcon.

Faulcon (of gelyk hy zich zelven tekende, *Phaulkon*) was een geboore Griek, zeer verstandig, vrindelyk van gelaat, en liefstalgig van tong. Hy was evenwel niet opgetogen in de kennisse der geleerdheid, maar had zynen jongen tydt meest doorgebracht op zee onder verscheide natiën, inzonderheid der *Engelschen*, wier taalen hy geleert had. In dezer dienst als Bootsman komt hy te *Siam*, en verkrygt een bediening aan 't Hof. Zyne natuurlyke begaafdheden, snel begrip, en voorspoed in de aan hem toebetrouwde zaaken, schoon in 't begin van weinig belang, maar allenskens van meer gewigt, verhefteden hem in den tyd van negen jaaren tot het hoogste aanzien en gezag. Want hy wierd gestelt tot hoofd over 's Ryks financiën, en geld middelen, en hy had ook het bestier over 's Konings Hofhouding: meest alle staats-zaaken van de uiterste aangelegenheid wierden, volgens zynen raad, besloten, en wie iets aan 't Hof te verzoeken had, moest zich by hem aangeven. Hy oordeelde het nodig, om zich te beter in dit gezag te handhaven, het zelve door een vreemde macht te onderschragen, waar toe hy de Fransche natie de bequaamste oordeelde, om zyne voornemens, die zelf op de Koninklyke waardigheid scheenen te doelen, te ondersteunen. Ten dien einde, maakte hy zynen Souverein diets, dat hy met hulp van die natie zyne onderdaanen zou kunnen beschaven en zyne heerschappyen in eenen bloeyenden staat stellen: vervolgens zond men van daar een gezantschap naar *Vrankryk*, om 't welk te beantwoorden twee gezanten van daar naar *Siam* wierden gezonden. Men nodigde in *Vrankryk* Jesuiten, Kunstenaars, en Krygs-Bevelhebbers, om naar *Siam* over te komen. Den Generaal *des Fargues*, met eenige honderden befoldelingen aangekomen zynde, stelde hy in 't bezit der sterkte *Bankok*, de sleutel van 't Ryk, gelegen aan de groote rivier *Meinam*, zes uren gaans van de haven. De Fransche zoldaat, benevens andere die men in 't land geworven had, wierden daar in ter bezettingen gelegd, en de plaats wierd door 't aanleggen van nieuwe werken versterkt. Deze voorbereidselen gemaakt zynde, trad hy in maatregelen met den Franschen Generaal,

Zyn opkomst.

Hy spant aan tegen de Erfgenaamen van den Kroon.

Hy stelt de Franschen in 't reit van Bankok.

en sommige Mandarins, of bedienden van den Kroon, op welke hy vertrouwde. *Monpi Totso* 's Konings schoonzoon, en door hem tot een kind aangenomen, een afhangeling van hem en van de Franschen, zou op den Throon gezet worden, zo ras de zieke Koning stierf, wiens aangroeyende waterzugt hem eene haastige dood dreygde. *Petraatia* en zyne zoonen, twee broeders des Konings, als bekende erfgenaamen van den Kroon, en al wie men dacht, dat des verraders voornemens zou tegenstaan, zoude men om hals brengen. Achtervolgens dit ontwerp hadden de vader van *Monpi* en zyne vrienden reeds veertien duyzend mannen op de been gebracht, die hier en daar door 't land verstroit waren, om de uytvoering van hun voornemen des te gemakkelyker te maken. *Faulcon* deed den zieken Koning geloven, middel gevonden hebbende om in stilten alleen by den Koning in zyne kamer te komen, dat het zeer zou strekken tot veyligheid van zyn persoon, gedurende den slechten staat van zyne gezondheid, den Franschen Generaal met een gedeelte van zyn volk op te zenden naar *Livo*, daar de Koning toen was, zynde een stad vyftien uren ten noorden van *Judia* en de gewoone plaats van 's Konings Hofhouding, alwaar hy het grootste gedeelte van zynen tydt doorbracht. De Generaal *des Fargues* derwaards in aantocht zynde, wierd het verraadt ondeckt door den eigen zoon van *Petraatia*, die met twee van 's Konings Bywyven in eene kamer was, (naast aan die, in welke de verraders waren) en uyt nieuwsgierigheid aan de deur luysterde, en, verstaan hebbende hun genome bloedig besluyt, op staande voet, ylinx naar zynen vader ging, om hem daar van te verwittigen. Zonder tydt verzuym maakt *Petraatia* dit verraadt bekend aan den Koning, en zond toen om *Monpi*, *Faulcon*, en de Mandarins van huunen aanhang, gelyk ook om den Kapitein van de wacht aan 't Hof, en hy liet de misdadigers aanstonds in de boeyen smyten; niet tegenstaande de Koning zyne uiterste misnoegtheid, over dit zyn doen, toonde. *Faulcon* had zich een tyd lang 't Hof onttrokken, maar nu geroepen zynde, kon hy zich niet langer verontschuldigen, hoe wel hy, zo men zegt, eenigen quaden uytflag vreesende, van zyn familie op een zeer droevige wys afscheid nam. Kort daar aan komt zyne zilvere draagstoel waar in hy gemeenlyk gedragen wierd, ledig weder, een slecht voorteken aan zyne vrienden en dienstbo-

't Verraadt ondeckt.

Faulcon en de zamenzweerders gevangen.

den,

den, die niet anders konden, dan zich zelve te bereiden, om mede te deelen in het ongeluk van hun meester. Dit gebeurde den negentienden May 1689. Twee dagen daar na beval *Petraatia* in weer wille des Konings, dat men *Monpi* het hoofd aflieft, en het zelve wierp voor de voeten van *Faulcon*, toen sterf geboeyt, met deze scherpe toe byting, *ziet, daar is uw Koning*. De ongelukkige zieke Koning, hertelyk bedroeft over de ontydige dood van zynen dierbaarsten *Monpi*, verzocht ernstelyk, dat men het lyk niet meer zou bloot stelle voor schande, maar behoorlyk begraven, 't welk geschiede. De vader van *Monpi* wierd door een behendige list gevat op zyn landgoed tusschen *India* en *Livo*, en alle hunne aanhangeren verftrooit. Na dat *Faulcon* gepynigt en veertien dagen uytgehongert was, en daar door by na een geraamte was geworden, zo wierden hem eindelyk de boeyen afgenomen, en hy wiert na zonnen ondergang in een gemeene stoel weg gevoert, onkundig wat zyn noodlot zyn zoude. Eerst wierd hy gebracht naar zyn huys, 't welk hy van alles berooft vond; zyne vrouw lag in de stal gevangen, die verre van afscheid van hem te nemen, hem in 't aangezicht spoog, en zelfs niet dulden wilde, dat hy zyn eenige overgebleve zoontje van vier jaaren (zynde eenen andere onlangsch overleden, en noch onbegraven) kuste. Van daar wierd hy buyten de stad na de gerechts plaats gebracht, al waar hem, niet tegenstaande alle zyne tegenworsteling, het hoofd wierd af geslagen: zyn romp wierd in twee gedeelt, en met weinig aarde bedekt, 't welk de honden by nacht weg krabden, en het lyk tot de beenen op vraten. Eer hy stierf nam hy zyn zegel, twee zilvere kruysen en een *Reliquie* in 't gout gezet, 't welk hy op zyn borst droeg en een geschenk van den Paus was, benevens de Ridder-Order van *Sint Michiel*, door den Koning van *Frankryk* aan hem gezonden, en gaf ze aan een Mandarin, die daar by stond, hem verzockende dezelve te geven aan zyn kleine zoontje. Giften voorwaar, die van weinig nut konden zyn voor dat arme kind, 't welk tot den huydigen dag van deur tot deur met zyne moeder gaat bedelen, niemant voor hen durvende spreken. De Generaal *des Fargues* midlerwyl met weinig volk te *Livo* aan gekomen zynde, kon niet dan ten uyttersten verbaast zyn over dezen onverwachten draay der zaaken: hy wierd in der daad na allen schyn wel ontfangen, en

uyt 's Konings naam beschonken na gewoonte, met een goude *Boeset*, of *Pinnang's doos*: maar eer men hem toestond weder te keeren naar *Bankok*, liet men hem beloven, die plaats aan de *Siammers* te zullen overleveren, en zyne twee zonen, en twaalf zyners landslieden tot *Pantsmannen* tot *Livo* te laten. Op zyne te rug reys derwaards, raazend geworden zynde over deze mislukking, handelde hy recht draads strydig tegens zyne beloften; hy smeet de schuytvoerders die hem af voerden in de gevangenis, hy schoot van de sterkte, op de *Siammers*, en op hunne voor by varende schepen; by welke gelegenheid, hy twee van de bezetting, die inboorlingen waren en zo vaardig niet scheenen als hy ze wilde hebben, op het bolwerk, in 't gezicht hunner landslieden liet op hangen, en bedreef allerley soort van vyandlykheden, die men bedenken kan. Het was waarfchynlyk, dat dit gedrag den *Siammers* zou verbitteren, om een bloedige rol met hem en zyn twee zonen te speelen, dies hadden zy reeds begonnen sterktens langs den oever der rivier op te werpen, om zynen aftocht te water af te snyden. Doch zyn vuur en hitte verflaauwde ras; waar op, en door al den schuld te leggen op 't gedrag van zyn volk, die geene bevelen wilden op volgen, noch hem gehoorzamen, de *Hollandsche Resident*, Plaatshouwer, het Hof overreede, dat het meer tot haare eere zoude strekken zich over hem te wreken, door edelmoediglyk zyne *Bravados*, wind brekeryen, over 't hoofd te zien en niets te achten. Dit verhoog was van dien uytflag, dat hy kort daar na verlof kreeg om met zyn volk te vertrekken. Ik kan niet na laten een koddig geval, dat by deze gelegenheid voor viel, hier in te voegen. De boven gemelde veertien pandslieden, *Hofslagiers*, getracht hebbende uyt *Livo* te ontluchten, wierden achterhaalt, en te paard te rug gebracht; volgens 's lands gewoonte doen de wachters een touw om jeders nek, welke plicht pleging, eenen der Franschen, een *Ingenieur*, Vestingbouwer, zulken schrik aan jaagde, dat hy dood ter aarde viel. Daar waren noch twee Konings schepen met Franschen aan boord in zee, om op de rovers te kruysen, welke men ontrent dezen tydt verwachtte. De *Siammers* poogden deze in hunne macht te krygen, eer dat de Kapiteinen kondfchap konden hebben van de vrede breuk tusschen de twee natien. Haare onderneming gelukte na wensch, want zy tasteden de chaloup aan, welke

Faulcon's
ter dood
brenging.

Hier liet
den
Generaal

Een
Fransch-
man
sterft uyt
schrik

welke de frantsche Generaal in den nacht afzond, om den Kapiteinen het voorgevallene te berichten, zo als ze de rivier afzakte, en buyten het bereik van 't kannon van 't Kasteel geraakt was; zy namen haar na een wanhopig gevegt, en verbrandenze. Alle de andere frantschen, die toen in *Siam* waren, het zy in den dienst van 't land, het zy niet, moesten de verraderlyke praktyken van *Faulcon*, en het quaad gedrag van hunnen Generaal zeer dier betalen, met een langduurige naare gevangenis. *Monsieur Louis* Bischof der Hoofdstad, die lange jaaren in het land gewoont had, dezen zeg ik, wierd zyn nieuw gebouwte Palys buyten de stad geplondert, en hy zelf in verzekering genomen, nevens zyne medebroeders de Jesuiten, zeven of acht zo ik meen sterk, in 't Hof van 's Konings magazynen gebracht. Ik bezocht hen daar, blymoedig woonende in kleine huysen van *Bamboes* en riet gebouwt. *Mr. Louis* is een zeer door geleert Heer, en grondig ervaren in den godsdienst van *Siam* en in de taale van haar heylige boeken en der Priesteren: gelyk hy ook een zeer godvruchtig man is, zo had hy door zyne christelyke leere, en voorbeeldelyk levens gedrag, zo veel gewonnen op de harten zyner bewaarders, gelyk een tweede *Paulus*, dat zy hem erden gelyk een Heilig dienaar van den almachtigen God. Drie andere Jesuiten, die zich tot *Livo* na by den Tempel *Watbniak prani Waan* neer gezet hadden, onder voorwendfel van de Siamsche *Pali*, of taal van haare heilige boeken van de Priesteren te leeren, met welke zy ook over een quamen in 't scheeren van 't hoofd, in hun kleeding, en in hunne levens wyze, waren schielyk en in der yl weg, en men heeft nooit geweten, waar zy gebleven zyn, of wat van hen geworden is. Gedurende deze onlusten, liet *Petraatia* de Hollanders verzekeren van zyne gunst en bescherming; insgelyks wierden er bevelen gezonden naar *Bankok* om haare schepen en vaartuygen ongemoeit te laten voor by vaaren.

Mr. Louis in bewa-
ring ge-
bacht.

De twee
Broeders
des Kon-
nings dood
geslagen.

Naderhand nam *Petraatia* de twee Broeders des Konings gevangen, voorgevende dat zy mede in 't belang van *Faulcon* deel hadden en liet ze buyten de stad *Livo* na eenen nabuurigen Tempel brengen, alwaar zy met knuppels van sandal hout, uyt achtung voor 't Koninklyk bloed, op dat het niet vergoten wierd, dood geslagen wierden. En dus leefde de Koning tot zyn groote smerte, om te zien zyne eige broeders den zelfden dood sterven, welken hy den ne-

genden van Wymaand 1656. zynen oom *Pracitama Ratia* aan gedaan had, die zynen vader opgevolgt, en toen in de derde maand van zyne regering was, wanneer zyn neef bezit van den Throon nam. 't Geen den Koning noch te meer verbaasde, was, dat hy *Petraatia* altyd had gehouden, voor zynen besten boefem vriend, die zyner zusters zoon was, wier zusters en dochters des Konings wyven waren, en die daar en boven by alle gelegtheden had getoont een afkeer te hebben van den last eener kroone, en dus aan den Koning nooit eenige nadenking gegeven van zodanigen wreeden toeleg. Onder deze droefheid bezweek de Koning en stierf twee dagen daar na, zynde den elfden van Hooymaand 1689, of volgens den *Soncarad* (welke is de *Epoche*, tydkorter, van *Siam*) 2232, in 't vyf en vyftigste jaar zyns ouderdoms, en het twee en dertigste van zyne vreedzame regering.

Op deze wyze aanvaarde *Petraatia* de regering, onder den tytel van Koning van *Siam*, *Tanassari*, *Sucketa* en *Poiseluke*, gelyk ook onder dien van Beschermers van *Cambodia*, *Jeboor*, *Pattany* en *Queda*.

Uyt kracht der oude wetten vervalt de Kroon by 't overlyden van den Koning op zynen broeder, en na 't overlyden van dezen, of 'er geen was, op den oudsten zoon. Maar dezen regel had men zo menigmaal overtreden, en het recht van opvolging was zodanig verward geworden, dat tegenwoordig by 't sterven van een Koning, de gene de Kroon aanvaart, die de machtigste is in 't Koninklyk geslacht, en dus gebeurt het zelden, dat de naaste en wettige erfgenaam den Throon beklimt, of in staat is de vreedzame bezitting der zelve te handhaven.

Deze onzekerheid van opvolging geeft zelfs zomtyds gelegtheden aan vreemdelingen, die geen de minste aanspraak of recht tot den Throon hebben, waar van ik twee onlangsch gebeurde voorbeelden kortelyk zal verhaalen. Een Prins uyt het geslacht der Koningen van *Maccasser*, over eenige jaaren met veele zyner landsgenooten gevluht zynde onder de bescherming van *Siam*, sloeg zich neer na by het Leger der *Malagans*, het welk de Koning van *Siam* aan deze laatste natie tot hun verblyf aan geweest had. (Hier dient men aan te merken, dat de verscheide plekken gronds, op welke de *Malagansen*, de *Chineesen*, de *Japoneesen*, de *Portugeesen*, de *Hollanders* en andere Natien in *Siam* woonen, en die afzonderlyker uyt gedrukt worden in het nevens gaande plan

De Koning
stierf.

Petraatia
beklimt
den Kroon.

Wetten
rakende de
opvolging
van de
Kroon.

Opstand
van een
Prins van
Maccasser.

van

van 's Konings Hofhouding, Legers worden genoemd.) Gemelde Prins maakte een toeleg, om met hulp dezer *Malaganen*, die zo wel als hy Mahometanen zyn, de Hoofdstad in te nemen, en zich zelve meester van den Throon te maken. Doch zyn voornemen ondekt zynde, voor het van kracht zyn kon, wierd hy aan 't Hof ontboden om zich te onderwerpen en om vergiffenis te smeeken, 't welk hy weigerende volgens de aengebore hardnekkigheid van die van *Macassar*, met alle zyne landslieden in stukken gekapt, uytgezondert zyne zoon van acht jaaren, na een bloedig gevegt, in 't welk zy zich dapper en kloekmoedelyk verweerden, en een groot getal *Siammers* dood sloegen. De *Malaganen* die hen bygestaan hadden, zich tydelyk onderwerpende, ontquamen deze wreede straf, kregen vergiffenis en wierden herstelt, zynde de Koning goedertiere van aardt. Dit is gebeurt in het jaar 1687. onder de regering van den laatsten overleden Koning.

Opstand van een Peguaansche Priester.

Een Priester van *Pangu*, die te vooren te *Juthia* in bewaring was geweest, en de zaaken van dat Hof kende, verwekte in 't jaar 1689. diergelyken opstand. Hy doortrok het land en wende voor, dat hy de oudste zoon was van de broeders des laatst voorledenen Konings, (dewelke op 't bevel van *Petraatia* doodgeslagen waren) en dat hy gevolgelyk de naafte erfgenaam was tot de Kroon. Dit vord zo veel geloof, dat hy binnen korten tydt ontrent tien duyzend mannen in zyn belang trok, doch voor 't meerendeel was het ongeregeld volk. Kundschap ontfangen hebbende, dat de Kroonprins, verzelt door zyne Hovelingen, naar zekere plaats zoude gaan, om zich te verlustigen, meinde hy een schoone gelegenheid te hebben; hy begeeft zich derwaards, en verbergt zich in een bosch, met oogmerk om 't geheele gezelschap te vermoorden, daar na de stad te overrompelen, en den Koning met alle zyne dienaaren te matsen. Doch hy slaagde niet in zyn ontwerp; want de Prins zo veel volk gewaar wordende, en eenige snooden aanslag vermoedende, liet hem den rug zien en keerde weder naar 't Hof. De Koning zond een leger van twaalf duyzend mannen, met allen haast by een gerukt, deze onbedrevene menigte te gemoet, wyl ze naar de stad in aantocht waren. Deze onverwachte tegenstand baarde in hen zo veel verbaasheid en schrik, dat zy zich aanstonds van een scheideden, en met zulken snellen spoedt vlooden, dat 'er niet

boven de honderd gedood, en slechts drie honderd gevangen wierden; om voor te komen dat deze niet ontsnapten, brandeden de overwinnaars hen de zoolen hunner voeten. Weinige dagen daarna wierd de Priester zelf uytgevonden, leggende onder een boom in het bosch te slaapen, alleenlyk een jongen by zich hebbende. Aanstonds wierd hy naar *Judia* gevoert, en met borst en hals aan een pael gekluyftert wordende, eenige dagen tot een schouwspel openbaar ten toon gestelt; daar na wierd hem levendig den buyk opengefneeden, het ingewand daar uyt gehaalt en den honden gegeven om aan stuk te scheuren en op te vreeten.

's Konings Hof bestaat uyt de volgende hooge Amptenaaren van de Kroon. I. *Peja Surufak*, ook wel *Peja Wani-a* en *Fairwani* genoemd, aan wien de Koning de zaaken de Kroon rakende aanbevolen heeft; als by voorbeeld, het bewind van de Gerechts-hoven over krimineele en verbeurde goederen, als zynde het haatelykste van de Koninklyke macht. Gemeenlyk oordeelt men, dat de Koning door dit ampt aan hem op te dragen, voornemens is hem haatelyk by het volk te doen zyn; maar andere wonden voor, dat het geschied is, om de opvolging voor hem te verzekeren. II. *Peja Prab' Klam*, (de vreemdelingen spreken het uyt *Berklam*) is groot Kancelier, en heeft het bewind over de buytenlandsche zaaken. Hy is wel gemaakter en fraayer van gelaat, dan ik onder de Mooren, die doorgaans kort zyn, en byna als aapen gelyken, ooit ymand gezien heb. Hy heeft ook een snel begrip en is zeer wel gemaniert, waarom hy ook over weinige jaaren als *Ambassadeur* naar *Vrankryk* gezonden wierd; van welk land haare Regering, sterktens en diergelyke hy ons seer gaaren onderhield; en de zaal van zyn huys, in welke wy een afzonderlyk gehoor by hem hadden was behangen met de schilderyen van het Koninklyk geslacht van *Vrankryk*, en met Europische landkaarten; het overige dat men daar zag, was niets anders dan stof en spinneweb. III. *Pejarvam*, anderzins ook *Inau Peja Taranasa* genoemd, is groot Kamerling, en heeft het opzicht over 's Konings Paleyzen en gebouwen. IV. *Peja Jummaraad*, een geleerde Chineesch, is Opper-Rechter. V. *Peja Polethep*, Ontfanger generaal, heeft het bestier over de Kroons Landeryen en 't geen zy opbrengen. VI. *Peja Tsakru* groot Stalmeeester heeft het opzicht, over de Olyfant en Paarden, en over alles dat tot 's Konings ge-

Bedienden van 's Konings Hof.

volg en uytrusting belangt. VII. *Peja Klahom*, opper Hof-Meeſter heeft het beſchik over des Konings ſlaaven, en dienſtboden, over de ſpeeljachten, en over 't Koninklyk Huysraadt. Deze zyn de voornaamſte *Mandarins*, of Staats dienaars, die den grooten Raadt van 't Ryk uytmaken. *Mandarins* is eigentlyk een Chineefch woord onder de vreemdelingen alleen in gebruyk, en in de landtaal word het uytgedrukt door *Tſiankrue*, of *Tſiant Tſiam*. Aan deze volgen de Staats of Hof bedienden van minder rang, en het getal dezer is onzeker, by voorbeeld: *Peja Tareman*, de opperſte der *Malaganen*; *Opera Tſyat*, de overſte der Mooren, gelyk men ze noemt, of Mahometanen: hy is ook *Siabander* of *Ontfanger* der tolln van buytenlandſche inkomende Koopwaaren. *Oja Pipat*, onder *Berklam* was eertyds een bediende van *Faulcon*, van wien hy leerde het kunſtje om vreemdelingen te nypen; *Oja Tewyarta*, Stalmeeſter over de Olyfanten, is een Mahometaan van *Indoſtan*, een braaf voortreffelyk man. *Oja Tamam* Kapitein van de Lyfwacht. *Oja de Tſiu* Kapitein van 't Krygsvolk te land. De Siamiten hebben geene erfelyke Stam-naamen, maar krygen hunne onderſcheidings-naamen na 't goeddunken van andere, inzonderheid van hunne overheeren. De groote worden genoemt na de bediening die zy bekleeden, en zodanige zyn de boven gemelde. Hof-Tytels en waardigheden gaan dus vervolgens. I. *Peja* en *Oja* is zo veel als *Prins*. II. *Opera*, die ontrent veertig ſterk zo aan 't Hof als op 't land zyn, zyn als Baronnen en Vryheeren. III. Haaren grooten en kleinen Adel hiet men *Oluang* of *Luang*. De Koning geeft dezen tytel ook aan zyne vertaalers of Tolken. IV. *Okucen* zyn luyden van groote geſlachten afkomſtig. V. *Omucen* onderofficiers van rang. VI. *Majalaks* zyn Pagies en jonge Edellieden.

Naamen van het Koninkryk Siam.

Deſſelfs gelegentheid.

Het Ryk van *Siam* word door de Inboorlingen genoemt *Muan Thai*, 't welk zo veel wil zeggen als het *Land Thai*. In hunne boeken klinkt het met dezen bynaam, *Krom Thep Pramma baa Ikoon*, (circuitus viſitationis Deorum) *de Kreyts van de bezoeking der Goden*. De *Malaganen* en de *Peguanen* noemen het *Tziam*, waar van de Europeiſche naam *Siam* komt. Het midden ontrent van 't Ryk, alwaar de Hoofſtad is, legt op veertien graaden achteen minuten Noorderbreedte, en volgens de gemeene Landkaarten legt het op hondert achtendertig graaden lengte; maar volgens de latere aanmerkingen der Jeſuiten, op honderd en twin-

tig. Ten ooften grenſt het aan de *Ryken*, *Tonkin*, *Cochinchina* en *Cambodia*; ten zuyden heeft het ten deele de *Zee*, en ten andere de Landſchappen van *Malacca*, waar van de Koning van *Siam* bezit *Ligoor*, *Tanafferi* en eenige andere kleine geweten. Ten weſten paalt het aan het Ryk van *Pegu*, en ten noordén aan dat van *Laos*. Ten aanzien van deſſelfs uytgeſtrektheid is het maar middelmaatig bevolkt, wordende voornamentlyk bewoont langs de oevers der rivieren. De jaarlykſche uytvoer ter zee van zoo'n menigte Herten en Buffels huyden, is een bewys van de groote boſſchen en wilderniſſen, en des te meer, nadien deze dieren in de nabuurfchap alleen gedood worden; de Tygers en de moeraffen den Jagers verhinderende zich diep in de wilderniſſen te begeven. Dit Koningryk bevat twaalf groote Provintien, welke yder op zich zelf, door eenen *Oja* of Prins, als 's Konings Stadhouder, geregeert worden, welke wederom verſcheide *Opera's* of mindere bevelhebberen onder haar hebben. Boven dien is 'er voor yder gewest een *Oja* aan 't Hof, die deſſelfs zaaken beſtiert, en een waakend oog houdt over 't gedrag der plaatshoudende Bevelhebbers. De voorgaande Koning had by deze noch een ander als het dertiende gevoegt, 't welk hy overwonnen had van 't Ryk van *Laos*, ende hy zoude na alle waarſchynlykheid meer andere overwonnen hebben, indien hy in zynen voortgang niet was belet geworden door 't hoog opzwellen eener rivier: doch weinige jaaren daar na wierd het zelve hem weder ontomen, zo dat al de vrucht van een tocht in zoo'n vergelege land en met zulke groote koſten, ondernomen alleenlyk diende om argwaan te verwekken tuſſchen de twee natien, welken argwaan den voorigen handel tuſſchen haarliede ten gronde hielp, en naar *Cambodia* overbracht.

Deſſelfs uytgeſtrektheid.

Deſſelfs verdeling.

Nadien ik van 't Ryk *Laos* gemeld heb, zal het niet ongereymd zyn den Lezer mede te deelen 't geen ik daar van gehoort heb, 't welk anders weinig bekend is, om dat het is een land, veer van de zee binnen in 't land gelegen. *Laos* legt onder het zelfde noorder Climaat als *Tonquin*, en 't is een groot en magtig Ryk, van de nabuurige ſtaaten afgeſcheiden door boſſchen en wilderniſſen. Het legt ontrent eene maand reyzens ten noorden van *Judia*. Het valt zeer ongemakkelyk en moeyelyk te land derwaards te reyzen van wegen de hooge gebergten, en te water langs de rivier

Verhaal van 't Ryk van Laos.

van

van wegen de klippen en watervallen; zo dat de vaartuygen of *Prows*, gelyk zy ze noemen, zodanig gebouwt zyn, dat men ze uyt een kan nemen, en over de uytstekende punten heen dragen, om de reys te water te vervolgen. Het is een vruchtbaar land, van een vette kleyachtige grond, die 's zomers zo hard en vast word, dat de Inwoonders gewoon zyn de ryft daar op te dorfschen, om ze van de basten te zuiveren; waar toe zy op andere plaatsen gebruyken een houten trog. Het brengt voort de beste ryft in overvloedt, en 't voorziet *Cambodia* van de beste *Benzoin* en *Gum Lac*, schoon deze beide ook zelf daar groeyen. Ook brengt het voort de kostelykste *Muscus*, eenig goudt, en sommige edele gesteentens, voornamentlyk robynen; daar en boven paarlen, welke door de Siamiten *Muk* worden genoemd. Waar over men zich te meer moet verwonderen nademaal ik niet kan vernemen, dat in dit geheele land eenige zoute zee was. Haare Godsdienst komt over een met die van *Siam*; ook verschillen zy weinig in 't spreken en in het schryven, uytgezondert alleen, dat de Inwoonders van *Laos* de letteren L. en R. niet kunnen uytspreeken. Zy schryven op bladen gelyk de *Peguanen* en *Malabaren*, en gelyk de *Siamiten* hunne Godsdienstige boeken schryven; maar burgerlyke zaken worden geschreven op een soort van grof papier met aarde pennen. Zy stoffen, dat de *Siamiten* de kunst van schryven, en detaal van haare heylige boeken van haar hebben geleert. In hun maaksel en gebaarden gelyken ze de *Chineesen*, maar zyn geelder en ranker, en gevolglyk van een veel frayer opslag dan de *Siamiten*; zy hebben groote of lange oorlappen gelyk de *Peguanen*, en de bewoonders van de zee kust; de mannen dragen die zonder eenig vercierzel, maar de vrouwlieden, zo lang als zy ongetrouwt zyn, met stukken gouds aan dezelve. De mannen laten hunne beenen van de enklaauwen af tot aan de kuyten schilderen met bloemen en ranken, gelyk de *Braspintados* der *Siamiten*, ten teken van hunnen Godsdienst en dapperheid. Door het land loopt een arm van de *Ganges*, welke zich ontlast in de rivier van *Cambodia*, en dezelve bevaarbaar maakt; zo dat de Inwoonders van *Cambodia* in hunne vaartuygen jaarlyks derwaards gaan, om met die menschen te handelen. De twee voornaame Steden zyn *Landjam*, en *Tsiamaja*. Men zegt dat het geheele land voormaals cynsbaar zou geweest zyn aan den Koning van *Siam*.

Maar om niet van ons bestek af te weiken, zullen wy wederkeeren tot *Juthia* of *Judia*, de Hoofdstad en Zetel van den Koning van *Siam*, welke in sommige reysbeschryvingen verkeerdelyk genoemd word *India*, misschien by een drukfout. Oudtyds stond deze plaats daar nu *Bangkok* legt, aan den wester oever van de groote rivier *Meinam*; van waar ze naderhand overgebracht wierd naar de plaats alwaar ze tegenwoordig is, zynde een laag Eyland door de gemelde rivier gemaakt. Dit Eyland met de daar op staande stad is van 't fatsoen van de voetzoolc eens menschen met de hiel westwaards, en 't is ontrent twee Hoogduytsche mylen in den omtrek. Het legt in een geheel vlak, effen land, zo ver als het oog bereyken kan op een platten grond, die door veele grachten uyt de rivier komende doorsneden word, en hier door in zo veele Eylanden en vierkante plaatsen verdeeld word, dat niemand zonder hulp van schuyten ver kan gaan. De stad word omvangen door eenen steenen muur, ten zuyden en noorden vier en een halve vadem hoog, schoon, wel onderhouden, en met kantelingen verciert; maar het overige is leger, verwaarlooft en vervallen. Op veele plaatsen is deze muur open, alwaar kleine uytgangen zyn naar de rivier; aan de binnen kant zyn er borstweeringen tegen opgeworpen, op verscheidene tusschenwydtens, om 't geschut op dezelve te planten. Aan 't beneden deel der stad, is een groote sterkte tot in 't water uytstekende, en behalven deze zyn er noch verscheidene kleinder. De eerste is met geschut bezet tegen de opkomende schepen. Om de Stadsmuur te beschermen tegen de aandruyschende stroomen der rivier, is er een naauwe bank of kaay gelaten, die op veele plaatsen betimmert is. Door de stad heenen loopen verscheide groote grachten van het oosten naar het westen, en andere van het noorden naar het zuyden, en veele kleindere zyn uyt deze afgeleid; zo dat de schepen uyt de rivier tot in de stad koomen, en aan de kaay leggen kunnen, voor de voornaamste huysen en paleysen. De straaten loopen lyn recht langs de grachten; sommige zyn redelyk breed, doch het grootste gedeelte is zeer naauw, en alle zyn ze doorgaans zeer vuyl en morsig: met 't hoog water worden sommige ook overstroomt. Ten aanzien der grootte van de stad, is ze niet zeer bevolkt, en op sommige plaatsen zeer slecht bewoont, inzonderheid aan de west zyde, ter oorzaak van desselfs afgelegenheid, en aan

Beschryving van Judia.

de zuydzyde van wegen de moerige grond, waar over de menschen zich behelpen te gaan over planken of lompe bruggen. Hier van is het dat men in die gedeelten veele ledige plaatsen vind, en groote hoven achter de straaten, in welke zy de natuur laten begaan, zo dat zy vol gras, kruyden, heesters en boomen groeyen in het wild. De eerste straat als men de stad in komt is die westwaards loopt, zo als de stadsmuur: in deze staan de beste huizen, onder welchen zyn de geenen die voortyds behoorden aan de *Engelschen*, *Hollanders* en *Franschen*, gelyk ook in dezelve straat dat geen, waar in *Faulcon* woonde. De middel-sstraat, die ten noorden naar 't Hof loopt, is de meest bewoonste, en vol winkels van Koopluyden, Kunstenaaren, en Handwerksluyden. In deze beide straaten ziet men meer dan hondert huysen, die toebehooren aan de Chineesen, de Hindostanianen, en Mooren gelyk zy hen noemen. Ze zyn even eens van steen gebouwt, zeer klein, zynde alleenlyk acht treden lang, vier breed, en twee verdiepingen hoog, waar van yder niet boven twee en een halve vadem is. Zy zyn bedekt met platte tichels en hebben halve deuren zonder eenige geschiktheid; de andere straaten zyn min bewoont, en de huysen der gemeene Inwoonders zyn arme hutten, gebouwt van *Bamboes* ('t welk is een hol riet van twee of drie spannen dik) en van planken, en onachtsaamlyk bedekt met *Gabbe Gabbe* ranken, en bladeren van den Palmboom, daar in 't wild groeyende op moerassige plaatsen. De *Mandarins* of Dienaars van staat en de Hovelingen, woonen in byzondere Paleysen, met een pleyn daar voor, welke zeer morssig zyn. De Gebouwen doorgaans, schoon van kley en steen opgetrokken, zyn maar tamelyk, en de vertrekken zyn noch schoon, noch wel gemeubeleert. De Koopwinkels in de stad zyn slecht en zeer gemeen; niettemin, zy staan wel geregelt en lynrecht gelyk met de straaten. Door de veelheid der grachten, worden er zeer veele bruggen vereischt. Die over de grootste gracht leggen, zyn van steen en op steene pylaaren gebouwt, maar gelyk men hier geene wagens noch karren heeft, zyn ze naauw en eng: in 't midden zyn ze hoog en tachtig treden lang; maar de bruggen die over kleinder grachten leggen hebben geen kunst in, en zyn voor 't meerendeel van hout gemaakt; (zie de tweede tafel.)

's Konings Paleyzen.

In deze stad zyn drie Konings Paleyzen. Het eerste is het nieuwe door den

overleden Koning gebouwt aan de noordzyde naar het midden der stad (zie *Tafel. 3. 1. afb.*) Het bestaat uyt een groot vierkant plein met verscheide afdeelingen en veele gebouwen, die volgens der Chineesen Bouwkunde verciert zyn met veele daken en gevels, waar van er eenige vergult zyn. Zo wel binnen als buyten de muuren van het Paleys ziet men lange stallen, in welke eenige honderden deftig geharnaste Olyfanten op een lange ry staan. Zedert de Fransche onlusten, gelyk men ze hier noemt, heeft men maar eenen ingang tot het Paleys gelaten, door welchen niemant, dan alleenlyk te voet ingaan mag; schoon het zo modderig is, dat men somtyds tot aan de kuyten in de slyk stapt, by aldien men zich niet recht in evenwigt houdt in 't gaan over de smalle deelen, die daar over heen geleyt zyn; een der gemeene *Mandarins* durft zelf niet ingaan met meer dan eenen dienaar verzelt. Om deze zelfde reden laat men geene schepen noch booten komen tot aan de groote rivier, zo ver ze langs de muuren van 't Paleys heenen loopt. De Poorten en andere toegangen tot het Paleys zyn opgepropt van naakte menschen, wier geelachtige huys beschildert is met zwarte ruytachtige figuren, geschildert op de wyze als men doet met de beeltenissen aan 't heylig Graf te *Jerusalem*; sommige dezer zyn alleen getekent op de armen, maar andere over 't geheele lichaam tot aan de lendenen, welke met een kleedt omwonden zyn, volgens de gemeene gewoonte der Inboorlingen. Zy worden genoemt met het Portugeesche woord *Braspintades*. Deze zyn 's Konings Lyfwachten, deurwaarders en schuytvoorders, die in plaats van wapenen, korte dikke knuppels dragen; rontsom het Paleys zwervende en loopende gelyk ledige landloopers. Het tweede Paleys, het *voerste Paleys* genoemt, legt in 't noord-oostergedeelte der stad naar desselfs einde. Het is vierkant, maar op verna zo groot niet dan 't voorige. Dit was de oude verblyfplaats der voorige Koningen, maar tegenwoordig in het jaar 1690. word het bewoont door den Kroon-Prins, die twintig jaaren oudt is. Het derde en laatste is kleinder dan een der twee voorige, en legt in het westen en 't minst volkrykste gedeelte der stad. In dit woont nu een Prins van Koninklyken bloeden, en 't word genoemt het Paleys der Stalle van 's Konings Olyfanten, zynde de gemelde Prins de Bestierder en geleider des Olyfants, die den Koning draagt. De Prins rydt niet, gelyk

't Paleys van den Kroon-Prins.

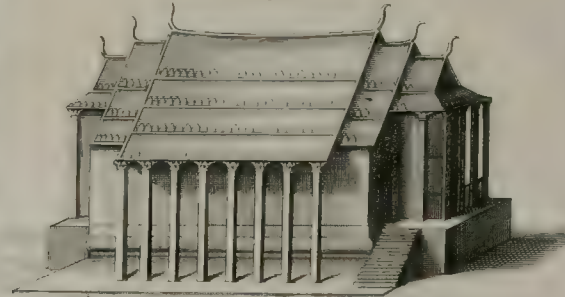
Paley der Stalle van 's Konings Olyfanten.

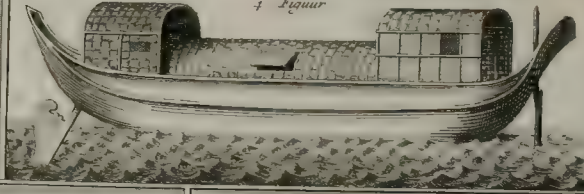
1. *Figuur*

2. *Figuur*

4. *Figuur*

3. *Figuur*

5. *Figuur*

6. *Figuur*

7. *Figuur*

De Boorden van de Rivier
MELNAM

lyk men doorgaans doet, op den hals des Olyfants, maar legt op zyn staart-riem achter den Koning, van waar hy een middel heeft, om het dier te regeren door zekere tekenen, waar aan het gewend is.

Na 't beschryven der Paleysen ga ik over tot de Tempelen en Schoolen dezer stad. Zy zyn menigvuldig; want gelyk het geheele land opgepropt is van Priesters en Munniken, zo vloeyt deze stad in 't byzonder over in alle gedeeltens van Tempelen, welker voorhoven gelyk staan met de straten, en vol zyn van pylaaren en pylatters van verscheide maakfels en vergult. In groothed gelyken zy niet by onze kerken; maar zy munten uyt boven die in uyerlyke fraayheid, van wegen de menigvuldige boogswyze daken, vergulde voorgevels, uytstekende trappen, pylaaren, zuylen, en andere verciercelen. Binnen in zyn ze opgepronkt met veele beelden levens-groote, en noch zelf grooter, kunstig zaamgesteld van pleysterstof, gemengt uyt hars, oly en haar, waar van de buytenkant overgevernift word met zwart, en daar na vergult. Zy worden geplaatst in verscheide ryen aan een uytstekenden hoek, waar op het Outaar staat. In sommige Tempels ook langs de muuren in enkele ryen, met hunne beenen kruysweegs over den anderen zittende, naakt, uytgenomen het midden, waar om heen een donker geel kleed gebonden word; van over de linker schouder tot aan de navel, hangt een diergelyk stuk laken dubbeld zaam gevouwen. Hunne oorlappen zyn in 't midden doorgesneden, en zo lang, dat ze aan de schouders ryken. Hun hoofd-haar is gekruld, en boven op de kruyn gebonden in twee knopen, zo dat men niet kan onderscheiden, of het een muts, of zodanigen opsmokking is. De rechter hand rust op de rechter knie, en de linker legt in de schoot. De voornaamste plaats in het midden, is voor een Afgod van een meer dan menschelyke groote, op dezelve wyze zittende onder een verhemelsfel. Dese verbeelt hunnen oppersten Leeraar, en grondlegger van haaren Godsdienst. De Siamiten noemen hem *Prab*, den Heyligen, of *Prab pudi Dfsau*, den Heiligen van hoogen afkomst, of met eenen byzonderen naam, *Sammona Khodum*, 't welk de *Peguanen* uytspreeken *Sammona Kbutama*, een man zonder driften. De Japoneesers en de Chineesen, noemen hem *Siaka* of *Saka*, de Ceyloneesers *Budbum* of *Budba*. Deze *Prab* of *Khodum* word in sommige Tempelen ver-

beeld in eene waastallige gedaante. In een *Peguaansche* Tempel buyten de stad, word hy genoemt in de *Peguaansche* spraak *Tsianpnan Tsun*, alwaar op een uytstek zodanigen Afgod zit sterk vergult, waar van de overeenkomst of proportie zodanig is, dat by aldien hy stond, hy hondert en twintig voeten lang zoude zyn; wy zullen hier na een ander *Siaka* of Afgod vinden tot *Miaco*, de Hoofdstad van *Japan*, en Zetel van desselfs Erf-geestelyken Keyzer, die niet minder is dan deze van *Judia*, zo van wegen zyne groothed als schoonheid. De gestalte van dezen Afgodt is dezelve met die, in welke *Budba* en zyne leerlingen hen stelden, wanneer zy vrygeestig by zich zelf denkende waren over de Godtsdienstige onderwerpen. Tot dezen huydigen dag zyn de Priesters, zyne navolgers volgens hunne regelen verplicht dagelyks op gezette tyden in de gestalte van hunnen meester te zitten, wanneer zy zich bezig houden in het oefnen van hunnen Godtsdienst, of in 't bedenken van de vrygeestery. In 't zelve optooyzel gaan zy ook uyt, alleen met geschoorene hoofden, hunne aangezichten bedekkende tegen de zon met een waayer van palmhout en desselfs bladen gemaakt.

Naast aan de Tempels zyn de woon-

Huysen der Monniken.

Voor-naamte Afgod der Siamiten.

zelf heb gezien, dat sommige *Pinang* fmeden, dat andere poeders wreeven, wederom, dat andere quikzilver met het zap eeniger kruiden mengden, of hunne handen werk gaven met eenig ander ding te maken. Naby den predikstoel, of op sommige andere plaatfen ziet men 't beeld van *Amida*, overend staande op de bloem *Tarate*, of *Faba Aegyptiaca*, d'Egyptifche boon, of de *Nymphaea magna incarnata*, de groote hoogroode waterroos, welken zy geloven, den middeelaar te zyn der afgeftorvene zielen. Rondfom de zaal zyn opgehangen bloemen en kroonen van papiere vaandels gefneden, en andere vergulde verzierfelen, opgehangen aan *Bamboes* aan welke zy gewoon zyn in de begrafeniffen te dragen.

Geduurende haare vergaderingen heb ik doorgaans opgemerkt een konftwerk voor den predikstoel staande, verkeerdelijk zaamgevoegt van *Bamboes*, op de wyze van een tafel, met geele ftukken laken behangen, waar van de Priesters zich bedienen tot hunne kleeding, of liever om hun middel te bedekken. Om oerlykheids halven waren daar rondfom bloemen heen gefteken, en verfcheide fchotels daar op gezet met ryft, *Pinang*, *Pifang*, gedroogde viffchen, lemoenen, *Mangoftanges*, en andere boomvruchten des lands opgevult; welke offerhanden en gefchenken waren, aan het Klooster. Eens gebeurde het, dat wanneer ik na een dezer vergaderingen ging, ik zodanigen werktuyg aan de trappen ontmoettede, terwyl men bezig was met het zelve, na het eindigen van de vergadering naar huys te dragen: een van beide, of het gedrang van het volk, of de zorgeloosheid der dragers was oorzaak, dat het aan ftuk brak, zo dat de fchotels met de eetwaaren, en alle de prullery t'zaamen op de aarde vielen, 't welk my fpoedig deed zien om een goed heen komen, uyt vreefe dat het graauw my mocht op den hals vallen, als op de oorzaak van hun tegenfpoed.

Voorfteden van Siam.

Bewoonbare fchuyten.

Rondfom de ftadt leggen veele voorfteden en dorpen, van welke sommige veel eer bestaan uyt bewoonde fchepen of vaartuygen, dan uyt huysen, yder twee, drie, of meer huysgezinnen houdende; met deze varen zy van tydt tot tydt, en dryven ze gemeenlyk en doorgaans als het hoog water is, daar kermiffen gehouden worden, om hunne goederen daar te verkoopen, en hunne leeftocht daar door te winnen. (zie de 3. tafel. de 4. 5. 6. afbeelding.) De huysen op de gemcene dorpen, die op vasten

grond staan, zyn doorgaans gebouwt van *Bamboes*, riet, planken, en ander gemeen ftof; sommige der huysen in de dorpen langs het ftand der riviere gelegen, staan op paalen van een vadem hoog, op dat het water, dat het land eenige maanden overftroomt, daar onder vryelyk heen loope. Yder huys heeft trappen, of is voorzien met een ladder, op dat men by droog weeder daar van kan afkomen, als ook met een fchuytje, om by hoog water te kunnen uytvaaren. (zie Tafel 3. de 7. afbeelding) andere dorpen, op hooger en drooger grond staande, gevolgelyk deze overftroomingen niet onderworpen, hebben deze trappen of fchuyten niet noodig. Op deze verhevendheden staan ook Tempels, Kloosters, begraafplaatfen, waar zy hunnen lyken begraven, en kerkhoven, daar zy de beenderen tot affche verbranden, en kostbare zuylen over dezelve oprechten. Een weinig benedenwaards de rivier aan de zuydzyde, hebben de Hollanders hunne *Factory* en voorraadt fchuur, zeer kostelyk en gemakkelyk gebouwt op een drooge grond: iets laager aan den zelve oever zyn andere dorpen, die bewoont worden door volkplantingen der *Japoneefers*, (der voorige Koningen beste Krygsluyden,) door Peguanen en Malakkers. Aan de overzyde der rivier is een dorp, dat bewoont word door een Portugeefch geflacht, by zwarte vrouwluyden geteelt; en meer om laag staat een Kerk, toegewydt aan *St. Domingo*, waar toe de vaders van de Dominikaner orde behooren. Achter deze staat eene andere kleine kerk, welke door de twee vaders van de orde van *St. Augustin* bedient word, die met de drie voorgemelde Dominikaners zaamen geruftelyk in een huys van riet gebouwt woenen. Op dezelve vlakke, niet ver van hier staat een Jefuite kerk *St. Pauwel* genaamt, na de hoofdkerk van *Goa*, aan de vaders van deze orde behoorende; welke beter in hun fchik zyn, en liever hooren willen, door geheel *Asia*, dat men haar *Paulinen* noemt na den naam van die kerk, dan *Jesuiten*. Zuydweft van de ftad, tegen over die zyde der rivier, daar ze een tak *Klang Nam Ja* uytgeeft, heeft de Biffchop der hoofdstadt *Mr. Louis* een fteenen Paleys doen bouwen, benevens een fraye kerk, welke nu zedert zyne gevangenis toegeloten is. De Roomfch Katholykfche geestelyken in *Siam* hebben my verzekert, dat er in de naburfchap van *Judia*, meer dan drie duyzend zes honderd Christenen woenen, boven de zeven jaaren

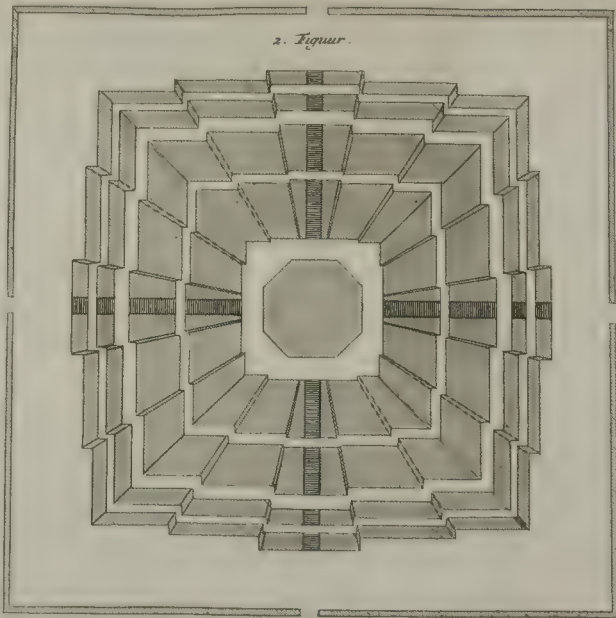
Hollandfche Factory.

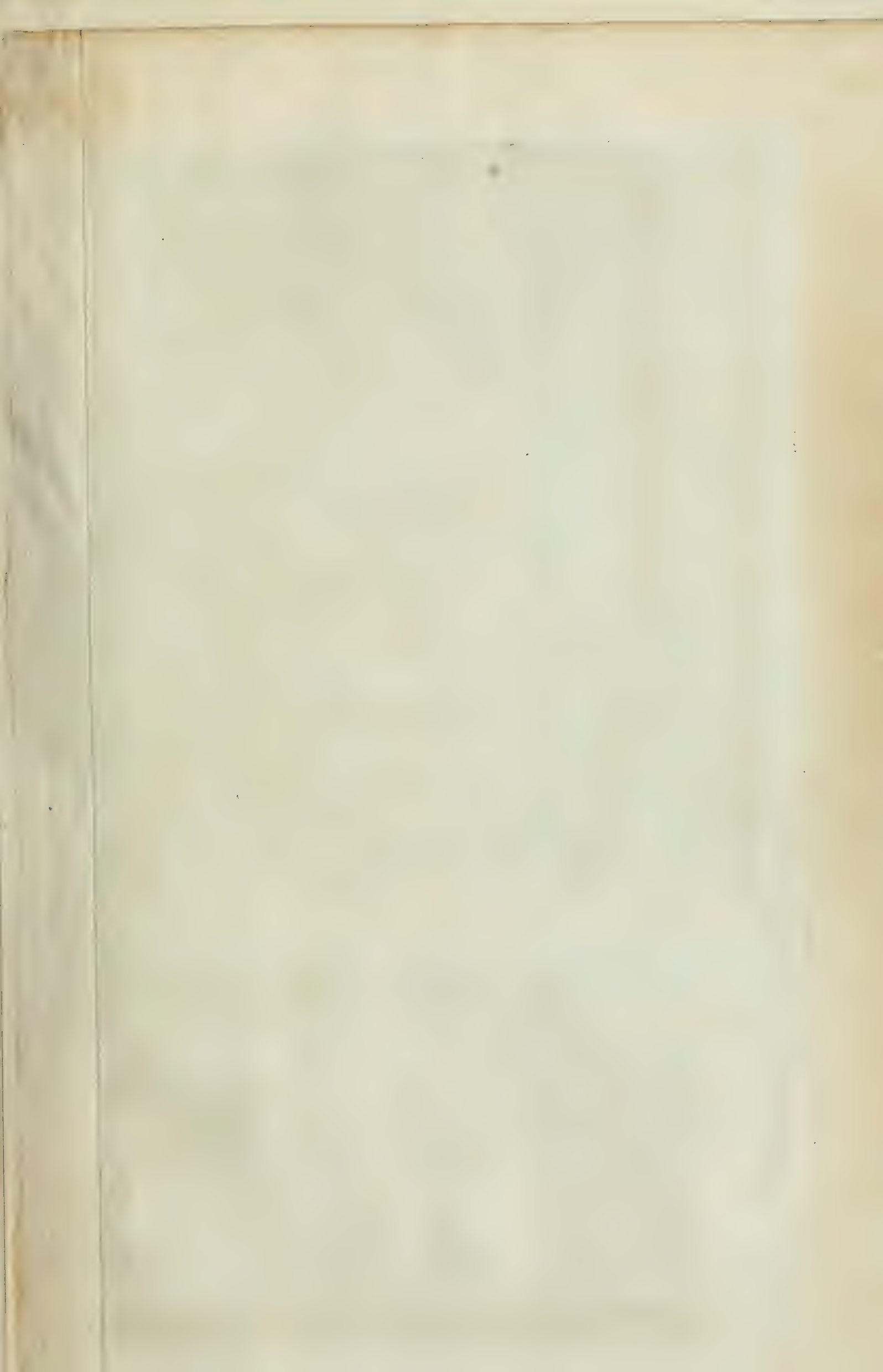
1. *Fig.*
Puka then Pyramis

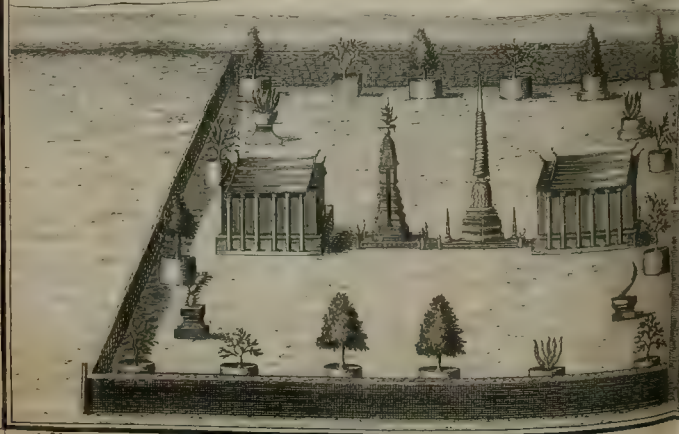

2. *Figuur.*

Schale van 90 gemeene treden
30 60 90

ren oudt, die tot het gebruik van 't avondmaal zyn toegelaten.

Pyramide
Phak Thon
ziet de 4.
tafel.

Ik kan niet stilzwygens voor by gaan twee aanmerkelyke traavigheden naby *Judia*. De eerste is de beruchte zuyl, pyramide, *Phak Thon* of *Puka' Thon*, welke op een vlakke staat een uur gaans ten noordwesten van de stad. Ze is opgericht door de *Siamiten* ter gedachtenis van eene groote overwinning op die plek bchaalt op den Koning van *Pegu*, wien zy dood sloegen en zyn talryk leger geheel afmaakten, zich zelve daar mede bevrydende van de onderwerping, waar onder zy waren, aan de *Peguaanen*, en haare oude vryheid herstellende. Het is een zwaar doch heerlyk gebouw, veertig vademen hoog, staande op een vierkant door een nette laage muur omvangen. Het bestaat uyt twee gebouwen, die op elkander staan. 't Benedenste is vierkant, ieder zyde is honderd en vyftien treden lang, en meer dan twaalf vademen hoog; aan yder zyde eenige treden van elkander komen drie hoeken uyt, die tot boven aan de top opgaan, en desselfs vierkante gedaante veranderende doen het schynen als of het veelhoekig was. Het bestaat uyt vier verdiepingen d'een boven d'ander, waar van de bovenste naauwer toeloopende aan de top van deze, die daar onder is, een ledige plaats overlaat om rond om te gaan. Yder verdieping heeft haare aardige verscheidene hoeken. En alle de omgangen, de onderste alleen uytgezondert worden omvangen met zinnelyke laage muuren, op yder hoek versiert met schoone pylaaren. De middenste hoek van yder verdieping verthoont de gevel van 't gebouw. Het muntuyt in schoonheid en versierzel boven alle andere, inzonderheid door de heerlyke top, waar in het eindigt. De trap is in 't midden, welke loopt tot de bovenste bouwgrond, op het welk 't tweede gebouw getimmerd is, en uyt vierenzeventig trappen bestaat, yder van negen duymen hoog en van vier treden lang. Dit staat uyt in het midden sierlykheids halven, en 't word gelyk de andere, omvangen door een laage nette muur; rondsom heen heeft het een gallery van vyf treden breedt. De trap eindigt aan deze gallery, zynde ieder zyde van den ingang pronkende met pylaaren. De grond of voet van de zuyl van het tweede gebouw, is achtkantig, bestaande uyt acht zyden van eene verschillende lengte, die naar 't zuyden, 't oosten, 't westen, en 't noorden zien, zynde elf, maar die naar 't noordoosten, 't zuyd-

oosten, 't zuydwesten, en 't noordwesten zien, elk twaalf treden lang. Desselfs hoeken zyn zeer na gelyk aan die van 't onderste gebouw, en eenige vademen hoog. Dan begint het niet zeer ongelyk te schynen na een tooren, op welker top verscheide korte pylaaren staan, een zekere wydte van een, met opene plaatsen tusschen beide. Deze pylaaren onderschragen een styl met ronde bollen, die kaarsachtig oploopen, welker middellynen afnemen na maate van haare hoogte. Alles eindigt in een zeer lange spits, en daar en boven zo scherp, dat het zeer is te verwonderen, hoe het zulken langduurigen tyd heeft kunnen blyven staan tegen de ongemakken van weder en wind (zie de 4. tafel de 1. en 2. fig.) Naast aan deze pyramide, zyn sommige Tempels en Schoolen, der *Talapoins*, dewelke omheint zyn met byzondere fraaye steene muuren. De Tempels zyn zeer aardig gebouwt, met verscheide daken overdekt, en door pylaaren ondersteunt. Kortelyk, de lezer kan de nevensgaande afbeeldfels nazien, die hem daar van een veel beter begrip zullen geven, dan men van de allernaauwkeurigste beschryving zou kunnen verwachten.

De andere merkwaardige fraayheid is een dubbeld vierkant zaamen gevoegt, en niet ver van de stad naar 't oosten gelegen; yder vierkant bevat verscheide Tempels, Kloosters, Kapellen, pylaaren, pyramiden, en andere gebouwen van verscheide gedaantens. Zy zyn door een gracht van elkander afgescheiden, en elk met een schoone muur omvangen. Om niet over te gaan tot verdritige byzonderheden heb ik het plan van deze vierkanten plynen nevens eenige der voornaamste gebouwen in 't breede afgetekent (zie de 5. en 6. tafel.) Op het eerste komt voor de Tempel van *Berklam*, gelyk ze genoemt word, getekent met A. van welken de geheele plaats haaren naam voert, en inzonderheid beroemt geworden is. Haar gebouw is in 't algemeen keurlyk schoon, maar inzonderheid is de poort aan den grooten ingang een stuk van verwonderingswaardige kunst, zaamgestelt uyt gesnedene beelden en uytgehouden lofwerk. De bouwkunst gelykt die van de Tempel naby *Pka' thon*, de boven beschreve beroemde pyramide, welke beide verthoont worden in de 3. tafel, in de 2. en 3. figuur; het midden des Tempels is sierlykheids wegen overdekt met vier daken, die gebogen zyn en over elkander leggen. Het onderste dak springt uyt

Berklam's
Tempel.

aan yder kant van den Tempel gelyk een vleugel, door acht pylaaren ondersteunt; binnen is ze gelyk alle andere Tempelen, redelyk donker, nadien 'er geen vensters zyn, zo dat al het licht alleenlyk inkomen kan door de deur, en door eenige gaten in de muur. 't Voorportaal is verheven boven de grond, en door verscheide daken overdekt, welke ondersteunt worden door acht pylaaren met verscheide *Kapiteelen*, hoofdstukken, staande in twee ryen. De buytenste ry pylaaren is zaam gehecht door een roodt tralywerk voor de voorgevel van den Tempel, om de kostelyke deuren derzelve te bewaaren. In dezen voorgevel zyn drie paar deuren, yder van twee zaamen toeflaande, dewelke zeer aardig en kunstig gesneden zyn, in drie foorten van lofwerk door elkander gevlochten, en verciert met bladen en bloemen, tusschen welke verscheide kleine beelden van haare afgoden van verscheide gedaante en gestalte uytkomen; sommige derzelve vier armen en handen hebbende, houdende in dezelve verscheide wapenen en werktuygen; voorts zyn ze gantsch wel geordend en verciert met goudt en verscheidene kleuren. Naast aan den Tempel staat een klyn open huys getekent met de letter A., in welks midden een vergulde klok hangt van twee ellen in zyn middelstreep, welken zy 's morgens en 's avond met een hamer slaan, om de Monniken te roepen tot gebeden en de godsdienstplichten, welke zy verrichten met op 't Choor te zingen met een beevende stem, gelyk de Europische Munniken de Psalmen zingen, (zie *tafel. 6. fig. 7.*)

Letter B. is een andere Tempel de voorigen gelyk, doch zo niet verciert. 't Portaal bestaat uyt twee ope vertrekken, met pleysterwerk en kleine vergulde afgoden opgeschikt. De vloer was bedekt met menigte groote palm bladen, zynde de overblyfselen van haare *Pali*, of Godtvruchtige bocken, die wanneer zy oud geworden en versleten zyn, hier op deze wyze als op eene heylige plaats weggelegd worden. In 't bezigtigen dezer Tempelen merkte ik, als iets zonderlings, aan, dat ik geen beeltenissen zag van dieren, en van afgoden van een monstreuse gedaante, gelyk de Brahminen en de Chincefen in de haare hebben; want alle de afgoden binnen in de Tempels worden verbeeld in 's menschen gedaante, het zy zittende, of staande; hoewel men van buyten, by voorbeeld aan de deuren, ingangen, pyramides, en inzonderheid in deze twee vierkante ply-

nen, waar van wy nu spreken, vind veel wandrochtige beelden als vercierselen, met yslyke vreesfelyke gezichten.

Letter C. is een pyramide op de wys van een tooren, van boven het spits af tot aan de halve hoogte vergult, staande op een voetstuk boven de grond verheven, en met een vierkante omgang omvangen. 't Bovenste topje word omvat door een groote kroon op zyde neerwaards gedraayt, aan welke kleine vergulde klokjens of bellen hangen, welke, door den wind bewogen wordende, geluydt geven.

Letter D. is een klein houtte huys, in 't welk bewaart word een zeer uytnemend zwaare rothaar, met verscheide kleuren gefchildert.

Letter E. is een verwulfd Kapel, met een afgod van een zeer groot lichaam, gelyk *Bacchus*, door de Brahminen *Viccaswara* genoemd. Hy is veel grooter dan een gemeen mensch, geheel over, sterk vergult, met zyn grimlachend aangezicht gekeert na den zo even beschreven Tempel. Onder en boven hem, en aan zyne zyden stonden verscheide kleinder afgoden, gelyk afgebeeld is in de *5. tafel. fig. 2.* voor hem waren leuninggen, op welk zich vertoonden tekenen van waschkaarsen, die daar gebrandt waren.

Letter F. is een ander verwulft gebouw gelyk het voorgaande. Van binnen in 't midden van de muur was een beeld gesneden ten deele geverwt, en ten deele vergult, eenigermaten vertoonende een voet met vier teenen, drie spannen lang en anderhalf breed, welken zy voor iets dat zeer heilig is, houden. (zie de *5. tafel. de 3. fig.*) Onder dezen waren verscheide kleine afgoden gestelt.

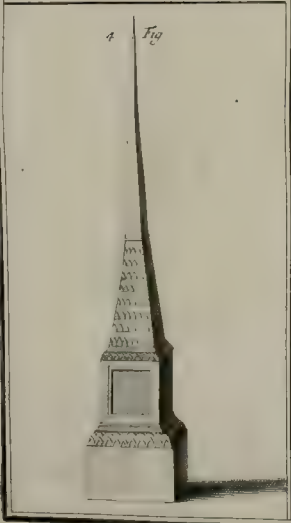
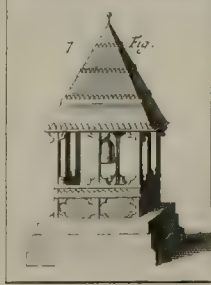
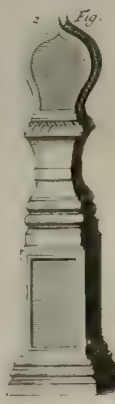
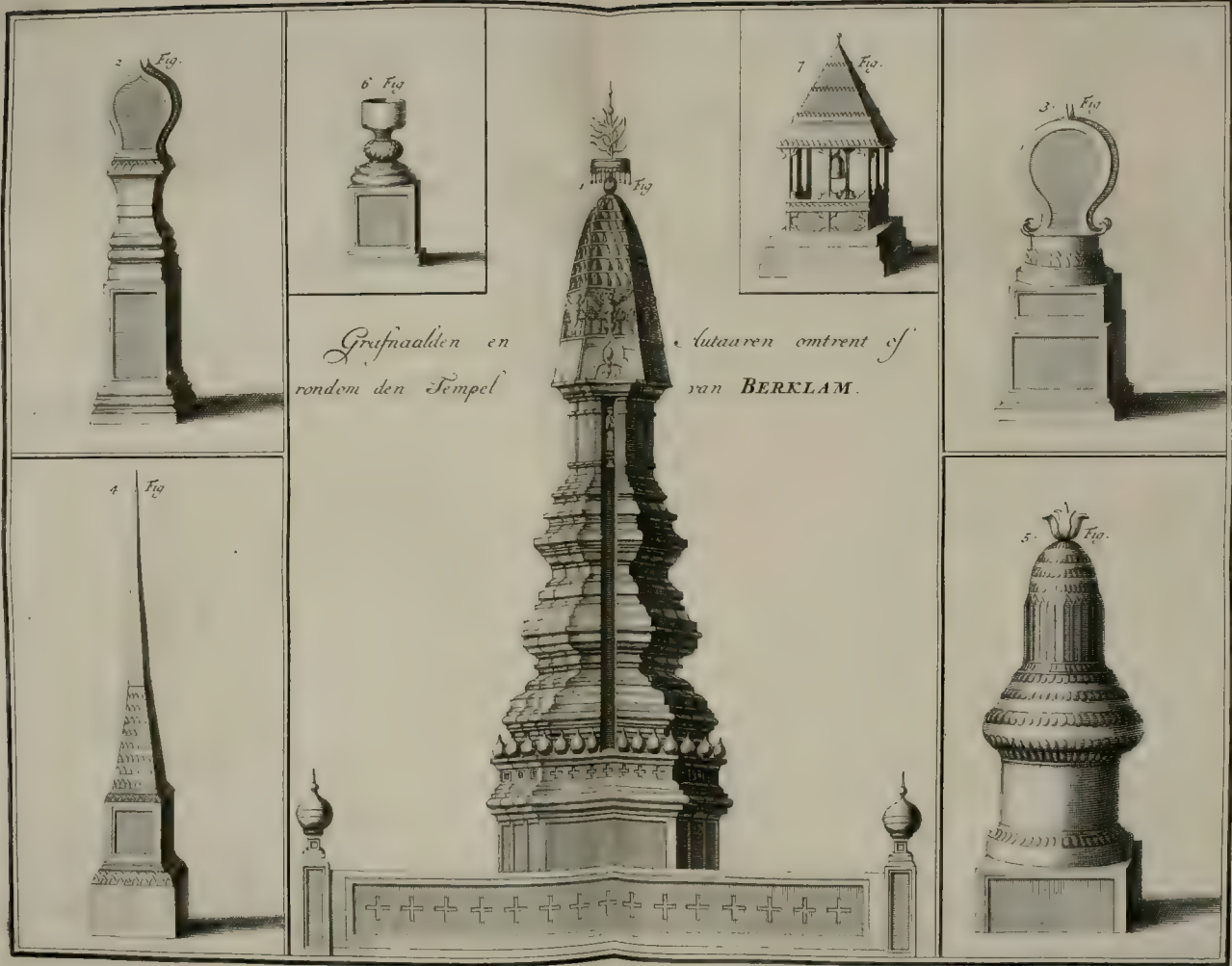
De pyramiden op deze plynen, zyn gebouwt ter eeren van zekere goden, aan welke zy toegeigent zyn, en van dezelve hunnen naam voeren. Doorgaans zyn er schulpen aan gemaakt, in welke de Godsdienstige hunne offerhanden brengen ten voordeele der Priesteren.

In het andere vierkant, (zie de *5. tafel. fig. 1.*) binnen desselvs muuren, waren bloempotten en bakken voor planten. Binnen het zelve stonden ook verscheidene *Topoo* boomen, in de Oost-Indien *Rawasib*, en *Bipel* genoemd. Dit is een soort van een melk of vygen boom, van de grootte eener beukeboom, met uytgestrekte takken, een zachte graauwe schorze, en ronde, doch lang gespiste bladen, dragende een ronde smaakloose vrucht, die alleenlyk tot voedsel der vleermuyfen strekt. Alle de heidenen dezer gewesten houden denzelven voor hei-

Topoo
Boomen.

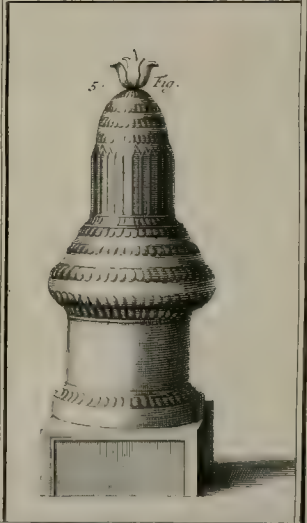

Gruisnaakten en
rondom den Tempel

Lutaaren omtrent of
van BERKLAM.

heyligen en goden welbehagelyk om dat hun groote heylig *Sammana Khodum* haar altyd verloor om daar onder te zitten, en om die reden planten zy ze dicht by haare Tempelen, in dien de grond en de luchtstreek het willen lyden. Dezelve heyligheid word toegeschreven aan eenen anderen melkachtigen of vygenboom, welkers takken zich tot aan den grond nederbuygende, zo ras als zy die raaken, daar in wortel schieten, en zo veele nieuwe stammen maken, waar door dezelve zich zelf zeer ver in de rondte uytstrekt. Deze heeft bladen zeer gelykende na de *Lauro-Cerasus*, maar grooter, en draagt vruchten gelyk de voorgaande, welke de vleermuyfen gaaren eeten. De Ceyloneesen noemen hem ook *Budbum Gas*, dat is *Budbum's* boom; maar hy is moeyelyk om te planten, en niet dienstig na by de Tempels te staan, om dat hy zyne takken zo ver uyt spreidt. Dit tweede vierkant bevat twee aanmerkelyke Tempelen, waar van de eerste aan yder deur in 't voorportaal vertoonde twee wilden met duyvels hoofden, (zie de 5. tafel de 2 fig.) en aan de achterdeur waren geschildert twee Portugeesen levensgroote. In dezen Tempel word jaarlyks een groot feest geviert. Behalven deze stonden 'er noch in dit tweede vierkant verscheide Kapellen, met afgoden daar in, gelyk ook verscheide fraaye pyramiden, van welke eenige vergult, en sommige vol wandrochtige beeltenissen waren. Het zou te verdrietig vallen yder derzelve in 't byzonder te beschryven, en ik oordeele het genoeg de beeltenissen der voornaamste en aanmerkelykste afgetekent te hebben in de 6. tafel, fig. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Merkwaardige Vyge-Boom.

Merkwaardige boom met Vogels nesten.

Eer ik dit onderwerp verlaat moet ik melding doen van een boom van een zeldzaamen aard, welke men ontmoet, wanneer men uyt de stad na deze twee vierkanten gaat, niet lang geleden over den dyk geplaatst, om den zuyder arm van de rivier tegen te houden. Hy is van de grootte eens appelbooms, heeft lange smalle bladen, en lange verspreidende takken, aan welker uiterste dunne takjens vogelnesten hangen, aardiglyk gevlochten van droog gras en ander stof op de wyze van een beurs, met een lange enge hals. De openingen dezer nesten zyn naar 't noordwesten, zo dat de zuyde wind noch de regen daar in kan komen. Ik telde alleen in dezen eenen boom na boven toe vyftig nesten, en nooit heb ik aan eenigen anderen het zelve gezien. De vogels waren van een donker geele kleur, de kanariën zeer ge-

lyk, en sylpde byna gelyk mosschen, van welke er eene groote menigte in dit land is. Iets anders vind men in dezen boom, te weten, dat de tronk en zyne groote takken vol mostige uytwaschen of wratten van verscheide gedaante zyn, waar van zich de Inwoonders bedienen als van een geneesmiddel voor verscheide ongemakken.

Godtsdienst der Siamiten.

De Godsdienst van dit volk is de heydenfcheleere der *Brakmannen*, welke altyd zedert veele eeuwen beleden is geworden onder alle natien van de rivier *Indus* tot aan 't uiterste eind van 't oosten; uytgezondert dat het Mahometaansdom zo veel ingang gevonden heeft aan 't Hof van den grooten Mogol en in zyne groote steden, gelyk ook in *Summatra*, *Java*, *Celebes* en andere nabuurige Eyllanden, dat het schynt 't Heydendom te overtreffen. Dit algemeene Heydendom, ('t welk onderscheiden moet worden van den Godsdienst der oude Perfen, de Zon eerbiedende 't welk nu meest in 't gebruik is) schoonuytgestrekt in verscheide sekten en gevoelens, volgens de verschillende gewoontens, taalen en uytleggingen, is niettemin van een begin afkomstig. De Siamiten verbeelden den eersten Leeraar van hun Heydendom in hunne Tempels, in gedaante van een Moor van eene wonderbaare groote, zittende, zyn haar gekruld, de huyd zwart, maar als uyt eerbied over vergult, aan weerkanten verzelt door een zyner, voornaamste med'gezellen, gelyk ook voor en rondsom hem door de overige zyner Apostelen en leerlingen, alle van dezelve kleur, en meest in dezelve gestalte. Zy gelooven volgens de *Brakmannen*, dat de Godtheit in hem woont, 't welk hy bewyft door zyne leere, manier van leven, en openbaaring. Want *Wistnu*, waar mede zy de Godtheit verstaan, reeds voor veele honderd duyzenden van jaaren onder verscheide gedaantens de geheele wereld acht reyzen bezocht hebbende, verschynt de negende maal in den persoon, van dezen *Moriaan*, welken zy om die reden noemen *Prabpuditsun*, dat wil zeggen, de Heylig van groote afkomt; *Sammana Khutama*, de mensch zonder driften; *Prab bin Tsjan*, De Heylig die Heer is; of slecht *Prab*, de Heylig; of *Budba*, (of *Phutha* in eene lettergreep volgens hunne uytpraak door de keel, gelyk die der Hottentotten.) De Ceyloneesers noemen hem *Budbum*, de Chineesers en de Japoneesers *Sacka* of *Sia-ka*, of eenvoudiglyk *Fotoge*, dat is afgod, en met een eerlyke bynaam *Si Tsun*, de groote Heylig.

Siaka.

Waar ge-
booren.

Ik vinde dat het verhaal dezer Heydenen raakende zyn afkomst en vaderland niet overeenkomt. De Siamiten noemen zyn geboorteland *Lanca*, het welk het Eyland van *Ceylon* is, waar van zy zeggen, dat haaren Godtsdienst eerst tot haar overgebracht is, en naderhand weder voort gezet door de nabuurige Landschappen tot aan *China* en *Japan*. Vervolgens zyn 'er noch eenige overblyffelen van haaren Godtsdienst te zien, gelyk ook van dien die ze eerst oeffenden, als of de andere in desselvs plaats opgewelt was, op den top van eenen hoogen berg in het Eyland *Ceylon*, door de Europeërs *Adams Piek* genoemd, welken zy Heylig achten, en dezelve in hunne Landkaarten in 't middelpunt der aarde plaatsten. De Ceyloneefers zelf noemen zyn geboorteland *Macca Desia*, daar mede meenende 't Koninkryk *Siam*; want zy gebruyken den *Pali* of de Bybel der *Siamiten*, welken de Peguaanen noemen *Maccatapasu*, in de haare *Khom*, of taale van de *Khomuts*, toestaande dat zy die van de *Siamiten* hebben. De Chineesen en de Japoneesen wenden voor dat deze Heylig, en de leere, welke hy geopenbaart heeft, hun begin hadden in het land van *Magatta*, of gelyk de Japoneesen noemen, *Tensik Magatta Kokf*, dat is het groot landig *Magatta*, 't welk volgens haare beschryving en gevoelen het vaste land van *Indien* is, bevattende *Pegu* en *Siam*, daar noch by voegende, dat *Siaka* was de zoon van den Koning dezer landen, van welke de Inwoonders aan elkander toeschryven den oorsprong van hun Leeraar, een Profeet, zo het schynt, altyd hooger geacht wordende om dat hy uyt een vreemd land is afkomstig. De *Benjanen* en de *Brabmannen* geloven dat *Budha* noch vader noch moeder heeft gehad, en gevolglyk erkennen zy, dat zy niets weten van zyne geboorte noch vaderland. Zy beelden hem af in de gedaante van een man met vier armen, en voor 't overige hebben zy geene andere *Legenden* rakende zyne wonderwerken en daaden, behalven een overlevering van zyne aanbiddelyke Godtvrucht, hebbende nu 26430 jaaren gezeten op een *Tarate* bloem, en den grooten Godt altydt gedankt en geloofd zedert 21639 jaaren (te rekenen na het tegenwoordige jaar 1690. na Christus geboorte,) wanneer hy eerst te voorichyn quam, en zich zelve aan de waereld openbaarde. Maar de *Siamiten*, en andere oosterlyker Natien hebben geheele boeken van de geboorte, van 't leven en de wonderwerken van dezen Godt

Prab of *Siaka*. Ik zie geen kans om deze verschillende en tegenstrydige verhalen, welke ik in de bovengenoemde landen by een vergadert heb, over een te brengen, dan door te onderstellen, 't geen ik oprechtelyk meene waarheid te zyn; namentlyk, dat de *Siamiten* en andere, oostelyker leggende volkeren, een jonger Leeraar met *Budha* vermengt hebben, en by misflag den eenen voor den anderen genomen, welke verwarring in de Goden en in hunne benamingen zeer dikwils voorkomt in de Griekische en Egyptische historien; zo dat *Prab* of *Siaka* dezelve niet is met *Budha*, veel min met *Ram*, of *Rama* gelyk vader *Kircher* hem noemt in zyn *China Illustrata*, (verlicht *China*,) zynde deze eenige honderd duyzend jaaren te vooren verschenen, maar dat hy was een nieuwe bedrieger, die zig slechts ontrent vyfhonderd jaaren voor Christus geboorte opgedaan heeft. Behalven dit maken ook veele omstandigheden het onwaarschynlyk, dat de *Prab*, of *Siaka* geen Afiatier of Indiaan, maar een voornaam Eypytisch Prieester moet zyn geweest, waarschynlyk van *Memphis*, en een Moor, die met zyne broederen uyt zyn geboorteland verdreven, den Egyptischen Godtsdienst in de Indiën overgebracht en daar voortgezet heeft, en wel om deze navolgende redenen.

I. In verscheide hoofdpunten blykt er een overeenkomst tuschen dit Oosterfch en het oud Egyptisch Heydendom; want de Egyptiers verbeelden hunne Goden, gelyk deze Heydenen nu doen, op de wyze van verscheide soorten van dieren, en menschelyke monsters; daar in tegendeel hunne nabuuren in *Asia*, by voorbeeld de Persiaanen, de Chaldecuwen, en andere volkeren den zelve Godsdienst belydende, liever de Hemellichten, inzonderheid de zonne en het vuur, als haare afbeeldfels, dienden; en het is waarschynlyk, dat voor de invoering van het hedendaags Heydendom onder de Indiaanen, zy de zelve voort van dienst hadden als de nabuurige Chaldecuwen en Persiaanen. Want gelyk het niet kan onderstelt worden, dat deze gevoelige volkeren zonder eenige de minste Godtsdienst leefden, gelyk de beestachtige Hottentotten; zo is 't ten hoogsten waarschynlyk, dat zy de goddelyke almacht eerbied aandeden door op de wyze der Chaldeen, de Zon en andere Hemellichten te dienen, als zulke deelen van de Schepping, die de uysterlyke zinnen verbaasden, en 't verstand van verwondering ontrent haare onbe-

Siaka en
Budha zyn
niet een en
dezelve.

't Oos-
terfch Hey-
dendom
afkomstig
van den
Egypti-
schen
Gods-
dienst.

vatbaa-

vatbaare eygenfchappen doen verftommen. En tot dezen huydigen dag zyn'er onder deze Heydenen noch eenige overblyfielen van den Chaldeuwfchen Godtsdienft, beftaande in dienft aan Zon en Starren bewezen, 't welk hen evenwel niet geleert word door hunne Priefteren, maar alleenlyk geduld, gelyk eenige overbodige dienft; gelyk 'er zelf noch eenige overgebleven zyn in Chrifhelyke regeeringen, van de aloude Heydenfche gewoontens en bygeloovicheden, inzonderheid de vafteavondsvermakelykheden. Twee artikelen in den Godtsdienft, dewelke op 't heylighe onderhouden wierden, waren de verhuysing der zielen, en de eerbiedigheid voor koeyen, inzonderheid voor de Heylige Koe te *Memphis*, *Apis* of *Serapis* genaamt, aan welke Goddelyke eere bewezen, en die door Priefters bediend wierd. Deze beyde artikelen worden noch hedendaagsch nagekomen door de Afiatifche Heydenen, voornamentlyk door de geene, die aan de weftzyde van de *Ganges* woonen. Want niemant durft daar het minfte fchoon het fchadelykfte diertje dooden, als zynde bezielt met eenige verhuysde ziel uyt een mensch; en de koeyen, welker zielen zy menen, dat door de menigvuldige verhuysingen als vergodet zyn, worden met de grootfte achting en eerbied gediend en opgepakt; haaren drek tot asfche verbrandt maakt men tot een Heylige zalve; haare pis diend voor geheyligt water; de beeltenis van een koe bezit een byzondere Kapel voor hunne Tempelen, en word dagelyks gevoert met verfche bloemen, en men begiet haar met welruykenden oly. Het is ook opmerkens waardig, dat hoe nader deze Heydenen aan Egypten zyn, hoe hun yver grooter is ten opzicht van deze twee artikelen, en hoe verder zy daar van afgelegten zyn, hoe zy te meerder daar in verflappen, zo dat in *Siam*, en de ooftelyker ryken de Priefters zelve geen zwaarigheid maken om koe-vleefch te etten, wel verftaande, dat zy geen aanleiding noch toeftemming hebben gegeven om ze te dooden; ook zo is het gevoelen van de verhuysing der zielen daar zo niet aangenomen, als 't wel is onder de *Benjanen* in *Hindoftan*, want de Inwoonders van de ooftzyde der *Ganges* geven geen genade aan muggen of vliegen, die hen in hunne huyd iteeken. Ik fal alleenlyk zeggen, dat wy onder deze Afiatifche Heydenen niet alleen vinden de meerdere of grootere Godtheden der Egyptenaaren, maar ook zelf de mindere, fchoon zy onder ande-

re naamen en fabelachtige omftandigheden zyn vermomt, dewelke niettemin gemakkelyk kunnen opgeheldert worden.

II. Is het aanmerkelyk, dat over drie en twintig honderd jaaren, of volgens de nauwkeurigfte rekening in het vyfhonderd en zes en dertigfte jaar voor Chriftus geboorte, *Cambyses*, de Perfiaanfche Tyrann, den Godtsdienft der Egyptenaaren omver wierp, haaren *Apis*, of *Heylige Koe* den grootften Befchermeheylig doode, en hunne Priefters of vermoorde of brande. Zo men nu overdenkt, dat de Siamiters haaren *Soncarad*, of kerkelyke *Epocha*, tyd rekening, tellen van 't overlyden hun's grooten Heyligen, komt haar 2233-4 de jaar over een met het onze 1690. na de geboorte Chrifti, en 't zal blyken, dat de gemelde *Epocha* over een ftemt met dien tydt, en dat men daar uyt mag befluyten, dat toen een voornaam Priefter van *Memphis*, aan wien zy den naam *Budha*, *Siaka* of grooten Heylig gaven, met zyne broederen gevlucht is naar de *Indien*, alwaar hy zyne leere heeft verkondigt, welke zo wel aangenomen wierd, dat ze haar uytfpreade tot aan het uysterfte van 't oosten.

III. Hun Heylig afgebeelt wordende met gekrult hair gelyk een Neger, zo geeft dit voet om te befluyten, dat hy geen geboore *Indiaan*, maar onder de luchtftreek van *Afrika* gebooren was; nadien de lucht in de *Indien*, aan deszelfs zwarte Inboorlingen niet geeft die zwarte gekrulde wol, maar lang zwart hair, gansch fluyk, en zeer weinig gekrult: En fchoon de Siamiten het hunne affnyden, en 't slechts een vinger lang laten, als het evenwel recht op ftaat, is het gemakkelyk te onderscheiden van de wolachtige krullen van een Neger, en gevolglyk is het waarfchynlyker, dat *Budha* van eene Afrikaanfche dan van een Siamfche afkomt was.

De Siamiters zyn doorgaans een eenvoudig goedaardig volk. Hunne Geestelyken leiden een bedaard en ftreng leven; want zy ftreven naar een ftaat van volmaaktheid in deze waereld, aangenaam den Hemel, en gepaart met eeuwige belooningen, door 't onderbrengen hunner driften, en door 't dooden hunner begeerten, volgende de leere en 't voorbeeld van hunnen grooten meefter. Zo lang zy in den geestelyken ftaat blyven, trouwen zy nooit, maar woonen by een in Kloofsters na by de Tempels. Zy gaan byna geheel naakt, hebbende slechts een ftuk laken of een fluyer om hun midden, van een donker geele kleur,

Van de Geestelyken van Siam.

gebonden; en over de linker schouder een ander stuk laken afhangende dicht geplooit, 't welk zy in slecht regenachtig weder ontvouwen en over hunne schoulers en 't boven deel van het lichaam spreiden. Hunne hoofden zyn bloot, ongedekt, en kaal geschooren, in haare handen hebben zy een waayer van Palm bladen, of van hout spaanders. Zy zyn van verscheide soorten en trappen. (1) De jongste noemen zich zelve *Dsiances*, of Klooster-Broers en Studenten in de Godtsgeleerdheid, die, na dat zy hun twintigste jaar berykt, en een scherp onderzoek doorgestaan hebben, gevordert worden tot de waardigheid van *Dsiankus* of Vaders; by welke gelegenheid een groote gastery word gegeven. De Peguanen noemen ze *Talapoi*, welken naam 't eerst bekend geworden zynde aan de vræmdelingen, zy nu zonder onderscheid geven aan alle Priesters en Geestelyken van den *Symbolischen*, zinnebeeldigen, Godtsdienst in *Pegu*, *Siam*, *Camboja*, *Ara-au*, *Parma*, *Laos*, *Torkin*, en *Cochinchina*. (2) *Dsiaku*, zyn de gemeene Priesters of *Paters*, die zaamen wonen in genootschappen, bewoonende een of meer gebouwen gelyk Kloosters, naby zekere Tempels. Yder zodanig Klooster word bestiert door een (3) *Prior*, welken zy noemen *Luangwad*, dat is, hoofd van de Tempel, of wel *Sompan*, den Edelen. Alle de Kloosters in eene Provintie hangen af van eenen (4) *Prabkbru*, gelyk een Bisschop. Deze gelyk ook alle andere Geestelyken in het Koninkryk staan weder onder den (5) *Prab Sankara*, als den Primaat, Aards-Bisschop en Hoogenpriester. Hy woont in de Hoofdstad in 's Konings verblyfplaats *Judia*, en hy is zo groot van gezag, dat de Koning zelf verplicht is zich voor hem te buygen. Deze geestelyken zyn niet uyt een byzondere flamme, gelyk de *Brâhmamen*, maar elk een, die daar toe lust heeft en 't verkrygen kan, mag Munnik worden, ja zelf getrouwde mogen haare vrouwen verlaten en in een Klooster gaan wonen. De Geestelyken, als zodanige, en zo lang als zy in de orde blyven, kunnen over geen misdaad hoe ze ook zy, gestaft worden door den waereldlyken Rechter. Om deze reden worden zy eerst afgezet, en van hun Geestelyk gewaad ontbloot, eer zy aan het Recht worden overgelevert. Niettemin, zy worden uyt achtung voor 't karakter dat zy bekleededen, min streng gehandelt dan de waereldlyken. En zelf om doodschuldige misdaden zal de Koning hen somtyds slechts bannen naar een

onbewoond Eyland, *Coccatfan* genaamt, waar heenen hy ook zyne Mandarins, en dienaars van staat zendt, als ze in ongenade vallen. Daar zyn ook Nonnen, welke zy noemen *Nantsy* of *Bagynen*, die even zulken stuk laken dragen als de Monniken, doch wit, in plaats van geel. In voorige tyden woonden deze Nonnen by de Priesteren naby de Tempelen; maar het eens gebeurt zynde op een plaats een uur boven *Judia*, alwaar de Geestelyken van beide *Sexen* onder malkander in een dorp woonden, dat sommige Nonnen bevrucht waren, zo zyn zy zedert dien tyd verplaatst van de Tempels in byzondere huysen, om haare beloften van kuysheid te beter na te komen en te onderhouden. De Tempel van die plaats draagt noch heden den naam van *Wad Nantsy*, of den Tempel der Nonnen.

De Siamiten beginnen haaren *Soncarad*, of *Epocha*, tydrekening, van de dood van hunnen grooten Godt *Sammona Khutama*, anders genoemt *Prab*, en *Budba*.

In 't jaar 1690. toen ik in *Siam* was, tellden zy 2234. zy hebben gelyk de Chi-neesen een kring van zestig jaaren, schoon 'er maar twaalf jaaren zyn, die eenen byzonderen naam voeren, welke vyfmaal herhaalt den geheelen kring uytmaken. Tot voldoening aan den nieuwsgierigen lezer zal ik hier de naamen der twaalf jaaren, gelyk ook de naamen haarer maanden, en te gelyk van de dagen der week, in voegen, gelyk zy my in het land medegedeelt zyn. De naamen der jaaren zyn.

1. *Pye Tsoelat*, het Muysc jaar.
2. *Pye Tsaloe* of *Tslu*, of *Tsialou*, het Koe jaar.
3. *Pye Kaen*, of het Tyger jaar.
4. *Pye To*, of *Tao*, het Haafen jaar.
5. *Pye Marong*, of *Maroni*, het jaar van den grooten Slang.
6. *Pye Maceng*, of *Maseeng*, het jaar van den kleinen Slang.
7. *Pye Mamia*, het Paarden jaar.
8. *Pye Mame*, of *Mamy*, het Rams jaar.
9. *Pye Wock*, of *Wook*, of *Woak*, het Aapen jaar.
10. *Pye-erka*, het Kuyken jaar.
11. *Pye Tso*, of *Tsjoo*, of *Tgio*, het Honden jaar.
12. *Pye Koen*, het Zwynen jaar.

Uyt de lyst der twaalf jaaren blykt, dat *Pye* in 't algemeen een jaar betekent. Het jaar word verdeelt in twaalf maanden, welke maan-maanden zyn, van negen en twintig en dertig dagen by beur-

Nonnen.

Epocha of tydrekening der Siamiten.

Kring of Cyclus van zestig jaaren.

Naamen der jaaren.

ten. Yder derde jaar tellen zy dertien maanden, wanneer een der twaalf tweemaal word getelt. De algemeene naam van de maand is *Duan*, waar by word gevoegt het getal, gelyk zy in ordre volgen, voornaamen van de byzondere maanden, als by voorbeeld *Dfuan Aey*, de eerste maand, *Dfuan Gie* of *Dzi*, de tweede maand, en zo voorts *Saem*, de derde, *Sie*, de vierde, *Ha*, de vyfde, *Hook* de zesde, *Tfet*, of *Tfiet*, de zevende, *Pet*, of *Peyt*, de achste, welke om het derde jaar tweemaal word gerekent, *Cau*, of *Knau*, de negende, *Sieb* of *Sib*, de tiende, *Siebeet*, de elfde, en *Sieb Song*, de twaalfde. De eerste maand is van negen

en twintig dagen, de tweede van dertig, de derde wederom van negen en twintig, en zo gaan ze beurtelings voort, zo dat het geheele jaar bestaat uyt drie hondert vier en vyftig dagen, en elk derde jaar uyt drie hondert vier en tachtig. De dagen der maand tellen zy van de nieuwe maan tot de volle vyftien; dan beginnen zy weer met een en gaan zo voort tot de volgende nieuwe maan. Dit is de reden, waarom sommige van haare maanden zyn van dertig, andere van negen en twintig dagen. Haare week bestaat uyt zeven dagen, welke gelyk gestelt zyn met de onze gelyk volgt.

Dagen der week.

De Zondag word by hen genoemt *Wan Alit* de dag der Zonne.
 Maandag *Wan Tjan* de dag der Maane.
 Dingsdag *Wan Angkaen* de dag van Werken.
 Woensdag *Wan Poeth*, de dag van Ontmoeting, bezoek.
 Donderdag *Wan Prakat*, de dag des Hands.
 Vrydag *Wan Sock*, de Rustdag.
 Zaterdag *Wan Saurw*, de Aanhalende dag, of dag van aantrekking, om dat ze een nieuwe week aanhaalt.

Haare Feestdagen.

De Siamiten vieren den eersten en vyftienden dag der maand, zynde de dagen der nieuwe en volle maan. Sommige gaan ook op den eersten dag van de kwartier maanen na de *Pagoden*, 't welk eeniger maaten overeenkomt met onzen Zondag. Behalven deze hebben zy sommige jaarlyksche plechtige Feestdagen, by voorbeeld een in 't begin van 't jaar, genaamt *Sonkraen*, een ander *Kitimbac* genoemt, ook wel *Ktimbac*, dat is te zeggen, de ommeegang te land, op welk, gelyk men my gezegt heeft de Koning opgaat (in een Siamische Koets,) door menschen voortgetrokken, naar eenen beroemden Tempel, te *Napathat*, om te offeren; een ander word genoemt *Ktinam*, wanneer de Koning, gevolgt van een heerlyken treyn, te water gaat om zyn Godtsdienst te oeffenen en offerhanden te doen aan een staatelyken Tempel *Banibin*, beneden *Judia* gelegen, en volgens 't gevoelen van 't gemeene volk de wateren te snyden, (welke ontrent den tydt van deze plechtigheid op 't hoogste zyn,) en dezelve te gebieden afteloopen. Twee andere jaarlyksche Hoogtyden der Siamiters zyn bekend onder de naam van *Sahutfoian*, 't welk zo veel zeggen wil, als het feest der Waffchingen van de Olyfant; op welke twee dagen de hoofden dezer dieren met een groote plechtigheid worden gewasschen. 't Begin der Feestdagen word by de Siamiten in 't algemeen genoemt *Kaupasa*, en derzel-

ver einde *Oppasa*.

Ik moet voor ik van *Siam* scheidt noch iets zeggen van de gangbaare munt. *Tfiani*, door vreemdelingen *Katti* genoemt, verstaat men van zilver, zynde twee en een half pond, of twintig *Tbails*, of vyftig *Ryxdaalders*, dat is, de dubbele waarde van een *Katti*, zo als ze op *Batavia* en *Japan* gangbaar is. De *Thail* is by de Siamiten genoemt *Tamluni*, schoon 'er geene in het Koninkryk gemunt zyn. Ze is waard vier *Tikals*. Een *Tikal*, door de Siamiten *Baat* genaamt is waardig vier *Maas*, of dertig hollandsche stuyvers. Yder *Maas*, of gelyk de Siamiten het noemen, *Slini*, of *Sling* is twee *Fuang*s. Elke *Fuang*, (de Siamiters spreken het uyt *Phuani* of *Pujang*) houdt twee *Siampais*. Een *Siampai*, of *Sapai* geldt twee *Puimins*. Een *Puimini* is waardig een meer of min getal van *Byas*, door ons genoemt *Kauris*, zynde kleine witte of geelachte hoorntjes van 't soort van de *Concha Veneris*, dewelke ik op haare byzondere plaats bescheven heb. De *Kauris* verschillen veel in wardy; voor eene *Phuang* kan men er koopen van vyf tot acht hondert. Zy worden in groote menigte ingebracht van de *Maldivische* Eylanden. Het zilver geld van *Siam* word gemunt van Hollandsche *Ducats*, dewelke ten dien einde in Neerland geslagen, en door desselfs Oostindische Maatschappy tegen veertien schellingen het stuk word ingevoert.

Munt van Siam.

III. HOOFDSTUK.

Des Schryvers vertrek van Judia, de rivier Meinam benedenwaards af naar de Haave, en van daar naar Japan.

De Schryver zakt de Meinam af.

Banibyn een Pagod.

Phakok.

Amsterdam.

Roodhout.

Op den vierden July 1690. tegen den avond, ging ik met den Kapitein van 't Schip en andere van 't gefelſchap in een boot, om de rivier *Meinam* aftezakken naar het Schip, dat twee dagreyzens van hier op 't anker lag. Vier mylen ontrent van den mond der rivier twee uren weegs gevordert zynde quamen wy aan de beroemde Tempel *Banibyn*, door de vreemden genoemd den *Goude Pagod*. Yder jaar, als 't water op zyn hoogſt is gaat de Koning met een groote ſtaatsie derwaards en een overgroot gevolg, om zyn Godtsdienſtigheid te verrichten, en aan de Priesters te offeren. 't Gemeene volk noemt deze plechtigheid *Kinani*, dat is te zeggen, 't ſnyden of klieven van 't water, van eene miſſelyke overlevering, die zy hebben, dat de Koning by die gelegentheid het water met een mes ſnydt, om het te doen zakken. Mogelyk is deze gewoonte in oude tyden geweest, maar nu is er by deze plechtigheid niets buyten gemeens, behalven de pracht van den omgang, die te water gefchied.

Op den vyfden vorderden wy weinig, wegens den tegenwind, waar door ik veel gelegentheid had om aan land te gaan, en kruyden te roeken, welke ik daar vond.

Morgens op den zesden July quamen wy te *Phakok*, zynde by nacht niet veel gevordert, van wegen de moeyelykheden die ons in den weg waren. Het oude Kasteel, dat op een Eyland ſtaat, van ten wy in goeden ſtaat; maar het nieuwe, door de Franſchen op 't ooſterſtrand gebouwt, was ten eenemaal geflecht. Voor den avond quamen wy aan de Hollandiſche wooning en pal. huys *Amsterdam* genaamt, 't welk alleenlyk twee mylen van zee legt. Het is op de manier van 't land gebouwt op *Bamboes* paalen. De voorraad van herten en buffels huyden word op zolders bewaart; maar het rood hout om te verwen, *Faang* genoemd, of gelyk de Japoneeſers zeggen *Tſiampan*, legt op een ope plaats, tot dat 'er ſchepen komen en het inne-

men, 't welk jaarlyks gebeurt, en 't grootſte gedeelte daar van word naar *Japan* gevoert. Het komt uyt het land *Coy* of *Kui* den Koning van *Siam* toebehoorende, en ook eenig van *Bambiliſoi* op de Kuſten van *Cambodia* gelegen, en van *Bimen* gelyk de Hollanders het noemen, 't welk tuſſchen *Bali* en *Timor* legt. Dit hout met wat kalk en water gewreven, geeft de ſchoonſte violet kleur, die men wenſchen kan. Men zegt dat dit mengſel ſommige puyſten van de huyd geneeft. De Gouverneur van deze plaats was een Korporaal, een Zweed van geboorte, *Core* genaamt. Ik vond hem bedroeft, over 't verlies van een tamme *Suri Kat*, welke hy dien dag wederom vondt, doch in den buyk van een ſlang, welken hy gedoodt had, en die, gelyk hy klaagde, hem veele zyner hoenderen ontſtoolen had, hebbende altyd daar op geloert in de hoeken onder de huysen. Wy hadden een voorval met een ander ſoort van een dief, die by nacht onder 't huys was geraakt, waar in zeven onzer reysgezellen zaamen ſliepen. Hy had een pand van een kamifool aangepakt, dat door een ſcheur van de vloer hing, welke gemaakt was van gefplete *Bamboes*, en hy trok het met zo veel geweld, dat een van ons ontwaakte, die denkende dat 'er een dief was die het vaſt hield, zyne ſlaapende medgezellen om hulp riep. Terwyl zy aan beyde zyden even ſterk trokken, wie het hebben zoude, ſchoot *Core*, die uyt ondervinding, aanſtonds docht, dat het een Tyger was, een ſnaphaan af, en joeg hem dus van ſchrik weg.

Me Nam, of *Meinam* betekent in de Siamſche taal, *de moeder der vochtigheden*, welken naam men aan deze rivier gegeven heeft, van wegen den overvloed van haar water, 't welk het geheele land vruchtbaar maakt. Want dit is de eenigſte rivier in het zelve, zeer diep, ſnel van ſtroom, en breeder dan de *Elve*; maar beneden *Judia* naar de zee kant, verdeelt ze haar zelf in verſcheide takken. Het verhaal, dat de Inboorlingen van haar oorſponk geven, verſchilt van 't gene

Befchryving van de rivier Meinam.

geene in onze kaarten verbeeld word; want zy zeggen, dat zy haar begin neemt gelyk de *Ganges*, van *Bengale* in de hooge bergen van *Imans*, alwaar zy haar zelf verspreyd in verscheide armen, welke door *Cambodia*, *Siam*, en *Pegu* in zee loopen; en zy geven voor, dat deze armen wederom door verscheide kleindere takken zaamen loopen, niet alleenlyk met elkander, maar ook met de *Ganges* zelve; indien men ze alle niet liever moet aanmerken, als zo veele armen van die zelve rivier afgeleyt. Zo het niet ware om de groote moeyte die daar toe vereifcht wierd om alle desselvs verscheidene armen en kanaalen door de bosschen en de woestenyen naar te speuren, en om een vaart te openen, zoude het misschien mogelyk zyn, om met vaartuygen van hier naar *Bengale* te zeylen. Ik wil niet in staan voor de waarheid van dit verhaal; maar wat betreft de beschryving van de rivier van *Judia* tot aan de zee, en de loop, zo als ik ze beschreven heb, dit vereifcht geen bevestiging; voor zo ver heb ik genoegzaame gelegentheid en ledigen tyd gehad om ze in 't op en afzeylen af te tekenen. In den loop, gelyk ik ze aan den lezer in de 7. *tafel verdoone*, heb ik haaren natuurlyken loop afgemaakt, met haare verscheide draajingen, met een groot kompas, haare verscheide armen, zo daar zy zich afscheiden, als daar zy weder in een loopen, de gelegentheid der oevers, en de aangrenzende bosschen, Dorpen, Tempels, en de nieuwe sterktens onlangs opgeworpen, om de ontvluchting van den Franschen Generaal en zyne Zoldaaten voortekomen.

Merkwaardige byzonderheden in de Meinam aange-merkt.

Verscheide merkwaardige byzonderheden zyn in deze rivier aan te merken

I. Zy verspreyt haar takken gelyk de *Nyl* in Egypten, hoewel op tegengestelde tyden, en door het land onder water te zetten, maakt ze het zelve vruchtbaar. Deze overstroming begint met den herfstmaand of wel vroeger, als de zon de kreefts-keerkring ingaande, door haare aannadering, de sneeuw op de hooge bergtens ten noorden gelegen doet smelten. Hier toe helpt mede niet weinig het regenachtig saisoen, 't welk in dien tydt in valt, en vernomen word in alle Landschappen tusschen de twee zonkeerkringen gelegen, wanneer de zon over de hoofden der Inwoonderen gaat. Een aller merkwaardigst bewys van de wysheid en goedheid des almachtigen Schepers. In de wintermaand begint het water allengskens te vallen, en besluyt zich eindelyk binnen zyne voorige boorden.

II. Schoon men door 't graven in de grond ziet dat het water even hoog is met het water in de rivier, merkt men evenwel dat het schieelyk ryft, en over de vlakke van het land stroomt, zelfs voor dat het water in de rivier begint te zwellen, of voor dat ze eenig water over haare boorden in het platte land kan uytlaten.

III. Al het water dat door in den grond te graven opkomt heeft een salpeterachtige, geen zoute smaak 't geheele land door, en gevolglyk niet goed om te drinken; daar in tegendeel het rivier water, schoon modderig, altyd evenwel zoet, goed om te drinken, en gezond is.

IV. Daar alle wateren natuurlyk na de zee loopen, als laager leggende in opzigt van het land, vind men echter, dat deze overstroming zo zeer niet gaat over het land na by het zee strand, als wel over het bovenste en de middelste gedeelten van het Koninkryk.

V. Door dien de wateren de bezaayde velden overstroomen geraakt de ryft zo schieelyk aan 't groeyen, dat het stroo al zo ras opwascht als het water ryft, en de aayren boven de vlakke van 't water uytsteeken, die als ze ryp zyn, door de maayers in schuyten worden afgesneden en verzaamelt; maar het stroo 't welk veeltyds van een ongeloofelyke lengte is, word in 't water gelaten.

VI. Als het water valt, en weer binnen haar eige bestek keert, 't welk voortvalt ontrent het begin van 't noorderfaisoen, gelyk men 't noemt, wanneer de noordelyke winden het water afdryven, en desselvs aflooping bevorderen, vreezen zy dat 'er eene groote sterfte van menschen en vee op sal volgen; om welk onheil af te wenden, men een plechtig feest houdt, door het geheele land, om de verstrooyde geesten, na 't afloopen van 't water overgebleven, te bevredigen. De plechtigheden bestaan in 't ontfteeken van lichtende papiere lantaarnen; by de voornaamste Tempels, in 's Konings Paleys, en in de huysen der voornaamste luyden van aanzien, en van de Priesters, zingende en lezende de gebeden in hunne Kloosters. Onze Europiers hebben opgemerkt, dat indien de noordelyke winden, die op dien tydt, doorgaans zeer hard waayen, niet hoog of sterk genoeg zyn om het water af te dryven, en het gevolglyk zeer slap afloopt, dat 'er dan een slym op de grond blyft; welkers verrotting en stank niet onwaarschynlyk de oorzaak is van de gemelde sterfte.

De dyken van deze rivier zyn laag en voor

Dyken van de rivier Meinam.

Voor 't meerendeel moerassig. Doch rekenende van *Judia* tot aan *Bankok*, 't welk ontrent drie vierde deelen van 't strand uytmaakt, zyn ze redelyk wel bewoond. Langs heen vertonen zich veele dorpen; de huysen dezer staan op paalen, maar van zeer slechte stof gebouwt, en somtyds fraaye Tempels en wooningen van Priesters met menigte vrucht, en geen vruchtdragende boomen, om dezelve heen. Maar van *Bankok* tot aan de haave vind men niets dan bosschen, wildernissen en moerassen, en over al is overvloedt van *Bamboes*, en *Gabbe Gabbe* (een heester met bladen gelyk die van den Palmboom) de Inwoonders voorziende van werkstoffen tot het bouwen van huysen, heyningen, en daken.

Aapen.

Driederley soorten van dieren verschaffen de reyzigers, deze rivier bereykende veel vermaak. Eerstelyk, zyn er te zien een ongeloofelyke menigte zwartachtige Aapen; waar van sommige zeer groot zyn, en sommige kleinder van 't gemeene soort, en van een grauwe kleur, die tam heen en weer gaan, als of het was om zich op 't strand met wandelen of met op de boomen te klimmen te vermaaken; maar tegens den avond zich neerzetten in een groote menigte, gelyk de kraayen, op de hoogste boomen aan en langs het strand. De vrouwelyke of voedsters houden haare jongen zo vast tegen haare borst, dat zy niet zouden los laten, zelf schoon zy van boven neergeschoten wierden. Ze zyn verzot op dezen strek lands, ter oorzaake dat zy hun voedsel daar overvloediglyk vinden aan groote melkachtige boomen, *Tjaak* genaamt, die daar zeer ongemeen veel wassén, met ligt groene bladen van een langwerpig rondt maaksel, en een vrucht de appelen in groote en gedaante niet ongelyk, behalven dat ze zeer zaamgeperft schynt, en van een zeer wrange smaak is.

Glimwormen.

De *Cicindela*, Glimwormen, maken eene andere vertoning, die zich als een vuurige wolk aan sommige boomen zetten, met deze verbaafende omstandigheid; dat een geheele zwerm dezer bloedeloofse gediertens bezit hebbende genomen van eenen boom, en zich uytgespreidt over alle desselfs takken, somtyds hun vuurig'licht alle te gelyk verbergen, en een oogenblik daar na het zelve weder doen schynen met de uysterste geschiktheid en ordre, als of zy in eene geduurige *Systole* en *Diastole*, toetrekking en openfluyting waren. 't Geen ten derden merkwaardig is, zyn de gemeene muggen of vliegen, die by dag zo hier of daar eens gezien worden; maar 's avonds of by

Muggen zeer lastig aan de reyzigers.

nacht met zulke zwermen, dat het bezwaarlyk valt zich tegen dezelve te beschermen. Daar is een soort gelyk die in *Rusland*, met 't welk de reyzigers geplagt worden, doch zy zyn kleinder, hebben een kleinder angel, en gevolglyk doen zy zo veel leedt niet. Dit ongediert maakt deze reys te water, die anders vermaakelyk genoeg zoude zyn, zeer moeyelyk, onaangenaam, en lastig.

Op den zevenden July, zynde vrydag, verlieten wy de rivier en het land, zo als 't begon te daagen, en ten acht uren quamen wy met een gunstige noorde wind aan ons schip, 't welk vier mylen van de mond der rivier op ses vademen water ten anker lag. Deze haave ofte Ree, is het eind van een Baay, tusschen de landen *Cambodia* en *Siam*: ze heeft een zachte kleygrond, en is ontrent vyf of zes vademen, iets meer of min, diep. *Yonken* en geladen schepen kunnen met het ty tot *Bankok* toe opvaren. Daar lagen verscheide *Yonken*, of Chineesche Koopvaardy schepen naby den mond der rivier, alwaar verscheide baaken waren opgericht om de ondieptens aan te wyzen; behalven deze waren 'er verscheide Visschers schuytjens, vangende de Visschers daar ontrent zeer veel visch, inzonderheid Roch, van welker vel of huyd de Japoneesers het schoonste soort van werk maken. De Visschers zyn ook gewoon paalen te slaan op de ondieptens, daar het versche water zich met het zee-water vermengt, welke zy den volgenden dag met de ebbe weder wegnemen, met zo veele schulpvissen daar aan, als vyftig menschen eeten kunnen. Aan boord zynde gekomen, vonden wy 't volk, de Officiers zo wel als de matroosen, zeer verdeeld door een onderlinge jaloersheid, welke aangroeyde door hun buytenspoorig drinken van *Lau*, een soort van brandewyn, welke daar te lande gemaakt word. De Kapitein, een beleeft en goedaardig man, (een hoedanigheid welke zeer zeldzaam is onder de Nederlandsche Zeeluyden) droeg aanstonds zorg, dat zy ter neer gezet wierden, door sommige in de boeyens te leggen, en bereide zich om den volgenden dag onder zeyl te gaan.

Onze weder inscheping.

Toen wy bezig waren op den achften July om onze laatste lading van huysen in te nemen, quamen 'er twee bedienden van de Neerlandische Factory aan boord, om naar gewoonte het scheepsvolk te monsteren. De wind ten zuyd westen van 't strand waayende, verlieten zy ons den elfden, en keerden met hunne boot naar 't land, door ons begroet

groet wordende onder het drievoudig losbranden van vyf stukken. Met dezelve wind stierden wy Z. O., om in 't ruim te komen, en ons daar te bedienen van de zuyder passaad wind, met welken wy moesten stieren N. N. O. langs de kusten van *Cambodia*, *Cochin-China*, en *Cbina*, naar de haavens van *Japan*. De lezer gelieve aan te merken, dat in deze Oostersche gedeelten van *Malacca* naar *Japan*, de winden gestadiglyk geduurenden vier maanden Z. en Z. W. waayen, welke tyd genoemd word het zuyder of wester saifoen of *Monsoen*, dan weder vier maanden N. N. O., 't welk genoemd wordt de noorder of ooster *Monsoen*; tusschen deze twee getyden, zyn twee maanden, geduurende welke de wind altyd veranderlyk is, van de een of d'ander afscheidende tot dat zy zich eindelyk zet in de tegenstelde. Het gebeurt evenwel in sommige jaaren, dat, tot een groote te leurstelling der zeevaarrende, deze passaad winden zich eenige weken vroeger of laater zetten, dan na gewoonte. Deze zaifoenen hebben ook plaats in andere gedeelten der Indiën, alleenlyk met dit onderscheid, dat volgens de gelegenheid der landen, der standen, en der zëen, de wind meer of min gestadig O. of W. waayt, om welke reden deze maanden genoemd worden de ooster of wester *Monsoen*. Na deze *Monsoens* moet alle de zeevaart in de Indiën en in *Asia* gericht worden. In dezen tyd hield het wester *Monsoen* aan, onder welke begunstiging wy onzen streck rekenden te moeten stellen, zo ras als wy uyt dezen golf of baay zouden zyn geraakt. En zo wonden wy beyde onze ankers op met een volkome goede hoop, welke wy evenwel ras mislukt zagen, na dien de wind ontrent het zuyden liep, rechtdraads tegen onzen streck; zo dat wy met 't over eenen anderen boeg te wenden, met stil te leggen, de ankers uyt te laten en weder op te winden na dien het weder veranderlyk, en somtyds zeer ruuw was, veele dagen verspilden, zonder iets van belang te vorderen. Ik zal den lezer niet vermoeven met een verdrietig verhaal van de verscheide winden en 't weeder, en andere kleine byzonderheden van onze vaart, gelyk ik dezelve neergefelt heb in myn dag-boek en de kaart, en daarom zal ik alleenlyk het zaakelykste, in zo weinige woorden als 't mogelyk, is aan roeren.

Vertrek van Siam.

Op den 23. July zynde Zondag, verlieten wy de Kusten van *Siam*, en de bergen van *Kui*, en zeylden de golf over

zuyd-oost stierende; op den zes en twintigsten zagen wy een lang en laag Eyland *Pulipanjang*, eenige weinige uren van ons O. N. Oost leggende, waarts wy onzen streck zetteden. Op den zeven en twintigsten bereikten wy het Eyland *Puli Ubi*, 't welk zaamgestelt schein uyt hooge bergen en verscheidene kleine Eylanden. Wy lieten het ontrent vier mylen van ons aan bakboord. Op den acht en twintigsten zagen wy recht voor ons het groot Eyland *Puli Condor*. Het behoort gelyk ook het voorgaande aan den Koning van *Cambodia* en is onbewoont, doch met een goede haaven en versich water voorzien. Wy zeylden langs het zelve heen, latende het ontrent drie uren aan ons stuurboord, en kort daar na ontdekten wy recht uyt voor ons aan bakboord twee rotzen, tusschen welke wy N. O. heen stierden, de wind tot dien tyd toe Z. W. zynde gebleven. Op den negen en twintigsten des morgens merkten wy dat de stroom van de rivier van *Cambodia* ons te ver uyt het gezicht van 't land gedreven had, 't welk wy poogden te herwinnen door het naar 't noorden te houden, en bevonden *Tsiampa* te zyn. Wy liepen zo geweldig voort met de stroom naar het N. N. Oosten, dat wy, overdenkende de onzekerheid der dieptens in deze gedeelten, hoewel wy zeer voorwaards geraakten, besloten, het anker te laten vallen, 't welk wy vervolgens deden zo ras als wy grond vonden, en daar dien nacht bleven. Op den een en dertigsten hadden wy aan de eene zyde, twee of drie uren wydt afgeleggen een zeer hoog en vreeslyke wal, welke zich op den eersten en tweeden van Oogstmaand iets laager vertoonde, een kaal, onvruchtbaar en schraal gezicht gevende, 't welke somtyds naar het N. Oosten, somtyds naar het Noorden trok. Langs dezelve vervolgden wy onzen streck, met 't dieplood geen grond peylende, met een zachte wind en schoon weeder; in den avondstond bevonden wy ons een weinig boven de Eylanden *Puli Cambir de Terra*, aan 't eind van 't land van *Tsiampa*, en aan de zyde van 't Koninkryk van *Cosin Tsina*, langs welke kust wy heen voeren. Op den vierden Augusti quamen wy in 't gezigt van 't Eyland *Cantaon*, 't welk wy 's namiddags achter ons lieten. Op den vyfden stierden wy N. N. O. met een Z. en O. Z. Ooste wind, om de baay van *Tongquin* over te vaaren. Op den zesden 't weer zeer stil zynde, nam ons bootsvolk de gelegentheid waar om te visschen, 't welk

welk hen zeer wel gelukte. Daar was 'er onder anderen een, die met zyn haak, waar aan hy in plaats van aas een glinsterend stukje tin gedaan had, twee Haayen vong (*Hayes* of *Tuberones*) van een middelbaare grootte, en kort achter den anderen, welke door behulp van een lyn om hunne lichaamen gebonden in het fchip getrokken wierden. Dit foort van visfchen is zeer menigvuldig in alle de Indiaanfche zëen. Zyn volkome langte is tien of twaalf voet, het vleefch hard, en zeer leelyk van fmaak. Het word gehouden voor den wreedften van alle zee-gediertens en eenen grooten vyand van 't Menschelyk geflacht, waar tegen de zeeluyden zeer op hun hoede moeten zyn, wanneer zy zich gaan baaden. Dit is de reden, waarom *Athenëus* hem noemt *Anthropophagos*, of den Mensch-eeter. Hy heeft een wyden mond, niet in het voorfte gedeelte van 't hoofd, maar een weinig laager, om welke reden hy zich moet op den rug keeren, als hy fpys van boven neemt. Drie dingen fchynen my in dezelve aanmerkelyk: 1. Een zeldfaame kleyne visfch aan de zyde van den eenen kleevende, en 't vleefch met zyn bek zo vast houdende, dat men dezelve met geweld moest aftrekken; dezen kleynen visfch noemen de zeeluyden *Zuyger*. 2. Daar waren in den buyk van dezen Haay zes jonge levende, yder anderhalve span lang. Men zegt, dat deze jonge in en uyt den buyk van den ouden kruypen, voor zy grooter worden. 't Was my ommogelyk, de doenlykheid en waarheid van dit gezegde te onderzoeken, vermits de Zeeluyden al te fchielyk waren om hem aan stuk te snyden, te kappen, en naar de keuken te fleepen. 3. In 't achterdeel van 't hoofd dezer twee visfchen naaft aan 't hoofd, lag een goedt deel van witte stof, gelyk kreefts ooggen, in een dun vliefsch omvangen, 't welk zy zorgvuldiglyk bewaarden, als een beproefd geneesmiddel tegen de fteen, en zwaaren arbeid der vrouwen.

Kort daar na vong een ander een zeer fraaye Zeeftar met negen ftraalen, welke niet ongelyk was aan die, welke wy vongen op de kusten van *Malacca* op onze reys van *Batavia* naar *Siam*, onnodig om hier verder te befchryven, nadien ik ze in myn dagverhaal van die reys befchreven heb.

Maar hier ter plaats moet ik niet vergeten aan te merken, dat wy dezen en de voorgaande dagen vernamen zeer veel zekere zee gediertens, welke wy met recht mogen noemen *Ichthyothuris*, of

Zeekatten; om dat zy iets gelyken na ^{Zeekatten.} visfch, en ook dienen tot voedsel van den mensch. De Neerlanders noemen ze ook *Zeekatten*, na den naam die men ze in dit land geeft, welke even zo veel betekent. Hun voorfte gedeelte gelykt een *Polypus Marinus*; een Zee-veelvoet, gelyk als met fnuÿten voorzien, negen ontrent in getal, en van een verfcheide lengte. De buyk is geheel ledig, boven open, en kan opgeblafen worden; het vleefch is doorscheynend zonder beenen of zenuwen. Indien ik my niet vergisfe, heeft *Bontius* deffelfs gedaante en afbeeldfel befchreven, waar aan ik my gedraage, alleenlyk daar by voegende, dat de mond tuffchen de kaaken bekleed is met een vlies, onder 't welk zyn twee zwarte, dikke en kromme tanden, d'een boven d'ander, fterk genoeg om de hardfte voorwerpen te vermorffelen.

Tot op den zevenden *Augusti* ten noordoosten gezeilt hebbende met een zuyde en zuydwefter koelte, zonder eenig land te zien, begonnen wy de hoogte der pool te nemen, zo dikwils als wy door de wolken niet verhindert wierden, welke wy op den achften bevonden te zyn 19. graaden 21. minuten; op den tienden 21. en 4. op den elfden, 22. en 13. Toen wy deze laafte hadden genomen, ontdekten wy voor ons uyt eenige der bergen van *Fokien*, een Provincie van *China*. Op den twaalfden 's morgens bevonden wy ons zelve twee mylyn van de kusten van *China*, alwaar de gemelde geberg tens eindigen, en 's naarmiddags na by een beruchte zandplaat, langs welke de fchepen van *China* en *Japan* komende, naar *Batavia* zeylen. Hier vonden wy een groot getal *Chineefche* Visfchers pinken en menichen, visfchende, en verder af telde ik vier en dertig Visfchers zeylen. Een weinig tydts te vooren wierden wy aan boord geklampt door een *Prawe*, afgezonden van een *Chineefche Jonk*, die ons een deel tabak aanbod te verkoopen. Dezen avond veranderden wy onzen ftreek om 't ^{Zuyd La-} *Zuyd Lamos* te myden, 't welk wy giften dat naby was, wordende in de kaarten afgebeeld door twee of drie laage klippen, op 23. graaden tien minuten. Op den dertienden van *Oogftmaand* zynde *Zondag*, ontdekten wy die gemelde klippen, weinige mylen afgelegen aan 't bakboord, en fterden 'er langs heen door hulp van den froom, zynde de zee en lucht ftill. 's Avonds zagen wy diergelyke andere klippen aan dezelve zyde, welke wy op dezelve wys voorbyfteevenden, en toen N. O. ten O. fterden. Ik gewage

Sommige
aanmer-
kingen
over de
Haayen.

Zuygende
Vifch.

Fokien.

Zuyd La-
mos.

wage van deze Eylanden en Klippen, om den lezer te doen letten op de gevaarlijkheid van onze reys, inzonderheid by nacht, en stormachtig weeder, en dat onze traage voortgang en verandering van streek zo menigwerf, alleen voortquam uyt voorzichtigheid. Op den veertienden quamen vier Visschers tegen 't geen zy gewoon zyn te doen, aan ons boord, met *Haayen* en *Bedelaars*; de goederen die zy ons te koop veilden van geen waardy zynde, kochten wy niets, en lieten ze gaan, na dat wy aan een yder van hen een glas brandewyn, voor hunne moeyte, hadden gegeven. Deze beleefdheid, nodigde andere om mede ons aan boord te klampen, van welke wy eenige hunner vischen namen, waar voor zy weigerden ryft of linnen aan te nemen, maar liever verkoren brandewyn en peper, 't welk ons deed besluyten, dat zy niet behoeftig waren. Zy hadden water-meloenen by zich tegen den dorst. Hunne kleeding was, stroo-je hoeden, en donker bruyne tabbaards komende tot aan de knien, met een band vast gebonden. Zy maakten vreemde kromme sprongen, en een luydt geschater gelyk de Malabaren. De hoogte vonden wy dezendag 23. graaden 58. minuten, in de kaarten getekent op 24. en 10.; wy stierden N. O., en N. ten Oosten, onder de begunstiging van de stroom, zynde het ten eenemaal byna stil. De kusten waren laag met weinige heuvelen. Dien avond bevonden wy ons zelf tegen over de rivier *Ksiansio*. Op den vyftienden bleef alles als daags te vooren, en de kusten scheenen even eens. Voor 't ondergaan der zonne kreegen wy een Chineesch Eyland in 't gezicht, 't welk wy den volgenden morgen, zynde den zestienden, achter ons lieten, en dus de kusten van *China* vaarwel zeiden, en met het zelve weeder en den zelve streek door het ruyme zop naar *Japan* voort zetteden. Ontrent den middag waren wy op de hoogten van 25. en 56. op den zeventienden op 27. en 10. op den achtienden op 28. en 25. Na 't morgengebed stilde de wind dezen dag geheel en al, maar kort daar na kreegen wy een klyn luchtig windje van 't N. ten Oosten, en 't N. N. Oosten. Op de volgende dagen tot den vyf en twintigsten Augusti veranderde het weeder geduurig; zomtyds hadden wy sterke, zomtyds weinig wind, zomtyds was het ten eenemaal stil, en voor 't meerendeel ons altyd tegen; zo dat het scheen, dat het Noord-Ooster *Monsoen* zich vroeger dan na gewoonte instelde, en wy verplicht

waren het over eenen anderen boeg te wenden, met zulken verlies van tydt, dat 't geen wy den eenen dag wonnen, op den anderen by na weer verloren; gelyk blyken zal, uyt de verscheide hoogtens, die wy toen namen, en bevonden op den negentienden van Oogstmaand, 28. en 2. op den twintigsten, op 28. en 42. op den een en twintigsten 28. en 52. op den twee en twintigsten, 29. en 1. op den drie en twintigsten, 29. en 23. op den vier en twintigsten niets. Op den vyf en twintigsten 29. en 34. Geduurende deze dagen ontmoette ons niets merkwaardigs, behalven, dat ik op ontrent den zeven en twintigsten graad zag eene geelachtige groene stoffe op de vlakke zee dryven, 't welk twee dagen duurde, zynde wy toen op vyftig vademen waters, en op zandachtige kleygrond met zee wier, of zee gras. Eenige dagen lang quamen 'er ook eenige zwarte vogels, die zich op verscheide plaatsen van het schip neer zetteden, en zich met de hand lieten grypen. Op zekeren dag wierd 'er een houtsnep onder gevonden; dezen dag was het dood stil, en vreeselyk heet. Tegens den avond rees 'er eene geweldige tegenwind uyt het O. N. Oosten, welke ons noodzaakte naar 't zuyden te stieren en een moeyelyke nacht door te brengen. Op den zes en twintigsten nam de storm toe met donder en blixem. Op twee en dertig vademen waters ondieptens vernomen hebbende, wendeden wy het naar de andere zyde naar het Z. O. ten Oosten. Op den zeven en twintigsten zynde *Zondag*, bleef de storm duuren uyt het N. O. ten Oosten. Wy peylden zes en dertig vademen waters, en stierden naar de andere kant ten O. Z. Oosten. Op den middag namen wy de hoogte der zon, en wy bevonden door dezelve dat wy waren op 29. en 50. Ten negen uuren des avonds sloof een Chineese Jonk met volle zeylen vlak voor de wind aan, en sloof langs ons schip heen om het in d'een of d'andere haave te laten leggen. De zeevarende op deze kust hebben gewisse tekenen, door welke zy een aankomende storm zien, en zich by tyds begeven tot de naaste haaven, die zy kunnen bereyken. Op den acht en twintigsten van Oogstmaand wakkerde de storm met zodanigen geweld, dat wy genootzaak waren ons roer voor 't vallen van den avond vast te binden, het groote en 't bezaans zeyl in te nemen, en het schip te laten dryven. Eenig *Cajan* (Indiaansche wikken) en gekookte ryft in water, wierden op 't verdek gezet voor ons

Groene stoffe in zee dryvende.

Zeldsaame Vogels.

Vreeselyke storm.

Ksiansio.

middagmaal; maar het flingeren van 't fchip was zo geweldig, dat alleenlyk twee bootsgezellen, die den bak vasthielden, in ftaat waren om er iets uyt te grypen, en het in te zwelgen; maar de andere hadden zoo veel werk als zy konden, om op handen en voeten aftekruypen, om hun leven te behouden. Dezen avond vonden wy 't zes en vyftig vademen diep. Op den negen en twintigften, de wind dien nacht omgeloopen zynde tot een volle en heftige ftoorm, wierd de fooling en flingering van 't fchip ondraaglyk; zo dat men niet meer op zyne beenen kon ftaande blyven. Wy poogden ons te bedienen van het roer, doch de aannaderende nacht nootzaakte ons om het weder vast te binden; maar evenwel waren wy 'er daar om niet veel te beter aan; ftootende de zwaare baaren met zulken geweld tegen ons fchip, dat zelfs voor 't aanbreken van den dageraat wy weder genootzaakt wierden de zeylen in te nemen, die reeds aan flarden begonnen te fcheuren, om het roer gebonden te houden, en om ons fchip over te laten ter genade van de twee woedende Elementen. Tegen onze verwachting wierden de zeylen, door het waarnemen van een gelukkige tydsgelegenheid ingenomen. Maar de ftoorm en de verwoedheid der baaren nam meer en meer toe, zo dat het gefchapen fcheen dat alles aan stuk zou breken. De krammen en touwen waar mede de kisten vast gemaakt waren, braken, en de goederen wierden van d'eene kant van 't fchip naar d'andere gefmeten. Men befloot het bezaans zeyl aan te ftaan, maar zo ras als de bootsgezellen daar mede bezig waren, floeg de wind daar in, en fcheurde het aan flarden. 't Geen onzen toefant noch te deerlyker maakte, was de duysterheid van de lucht, die daar beneven vol water was, 't welk my tofcheen uyt een andere oorzaak te fpruyten, dan alleen van regen, en van 't breken der golven, welke de wind met de lucht vermengde. Wy konden elkander de helft van 't fchips lengte niet zien, en 't verwarde gedruyfsch van wind, van zee, en van 't fchip maakte het onmogelyk elkander te kunnen verftaan. De baaren bedekten ons gelyk zo veele bergen, zy floegen onophoudelyk de deuren open, en het water liep in zulken veelheyd 't dek over in de Kajuyt, dat alles onderliep; behalven dit begon het fchip lek te worden, zo dat wy gedrongen wierden het water met emmers uyt te gieten, en by de eene pomp, die geduurig zonder ophouden ging, eene

tweede te voegen. Geduurende dit geraas hoorden wy eene geftadige bonzing tegen 't achter fteven van 't fchip, als of alles aan flukken zou gefloten worden: wy konden de oorzaak daar van niet uytvinden voor 's naarmiddags, wanneer de ftoorm veranderde naar 't Oosten, en toen zagen wy, dat de hengfels van 't roer waren gebroken, de yzere kram uyt gerukt, en 't roer achter aan fleepen. Dit ongeluk vermeerderde het gevaar waar in wy waren, en fchoon wy zochten zo goed als wy konden het roer weder vast te maken aan zyne ketting, bleef de klopping en ftoting echter zo geweldig, dat wy met rede duchteden, dat binnen weinige tuuren het fchip in flukken ftoten en zinken zou. In al dien tyd dreven wy te rug Z. W. en W. Z. Weft, naar de vreesfelyke Chineefche Eylanden, een nieuwe verfhrikkelijke vertooning van 't gevaar, 't welk noch verzwart wierd, door de groote verbaasdheid en verwarring van ons volk, dat niet wilde luyfteren na 't bevel hunner bevelhebbers, die door den fterken drank alzo zeer onthutft waren als zy zelf; want gelyk men geen water om te drinken krygen kon uyt de vaten, en al hun fpys flechts beftond uyt een weinig gekookte ryft, zo waren zy genootzaakt hunne geesten levendig te houden met *Avrak* en brandewyn, het welk hen eindelyk zo buyten fpoor hielp, dat een nuchter menfch zou zidderen en beeven over de op een hooping van zo veele gevaaren. Om alles noch vreesfelyker te maken, naakte de yflike nacht, welke niettemin zo veel trooftelyker fcheen dan het daglicht, voor zo ver ze de fhrikken van ons naakend verderf voor onze oogen verbergde. 't Voornaamfte dat te doen ftond, was, om het fchip te bewaren tegen de vreesfelyke flagen die het van het roer kreeg. Yder ftaag wierd het opgeheft door een opgezwollen baar, weshalven het roer moest lofgemaakt en ingenomen worden, of iets anders gewaagt; ten dien einde ging de fcheeps-timmerman met zyne maats in de kajuyt, voorzien met handfpaaken, halve deuren, touwen en andere werktuygen. Zy maakten de tafels en floelen los, zy braken door de luyken in de vloer in 't onder vertrek, en met touwen gebonden zynde wierden zy door de kajuyt venfters uyt en afgelaten. Doch al hunne moeyte om 't roer te herftellen was te vergeeffch, 't was hen onmogelyk 't geweld der menigvuldige woedende baaren te wederftaan, en zy wierden genootzaakt uyt

te ſcheyden, en zich zelven te redden, zynde door en door nat geweekt. Ter zelve tydt waren zy op 't verdek bezig een ander bezaans zeyl aan te ſlaan, 't welk zy herſtelt en den geheelen dag lang vaardig gemaakt hadden, en dit waren zy gedwongen te waagen, of alle hunne maſten, by nacht te verlieſen, door de toenemende bonzen. De Kapitein, gewacht hebbende op een bequame gelegenheid, gaf een zeyn, en het wierd met goeden voorſpoed in een oogblik byna opgeheyscht. Het was reeds drie uren na Zonnen ondergang, en al wat men dien nacht doen kon, was voort te vaaren met pompen, en het beſte te hoopen. Op den dertigſten 's morgens begon de ſtorm te minderen, en de golven te bedaaren; waar op aanſtonds het blind aangebracht wierd om in plaats van het roer te dienen, met welkers behulp wy zuydwaards voor wind zeylden, en gevolglyk zonder veel geſtoten te worden, 't welk onze timmerlyuden in ſtaat ſtelde, om het roer te kalefateren, werdende de oppertimmerman langs een touw afgelaten die een nieuwe boom aan het roer klampte; en om kort te gaan, de geheele zaak was ontrent den middag verricht, wanneer de lucht ophelderende, de Kok vuur kon maken, en de matrooſen de hoogte nemen, welke zy bevonden 28. en 31. dus heyſteden wy de zeylen wederom by, en ſtevendem met een ſchoone wind Noord-Ooſt.

Dit gevaar dus ontſnapt zynde, wierden wy op den een en dertigſten Auguſti met het kriecken van den dag verquikt door de helder opkomende zon, ſchoon de wind ſterk bleef waayen: en na vyf dagen vaſtens zeer hongereg en by na ten eenemaal door de geſtadigen arbeid en moeyte verflauwt zynde, meenden wy ons te ververschen met een hertelyke maaltyd en goeden dronk; maar onze zotte bottelier, die aan land zelden nuchter en aan boord altyd dronken was, had onzen wyn tot den laaſten druppel uyt gedronken; een gemest zwyn en alle onze hoenderen waren door 't quaad weder geſtorven, en de Kok had niets anders om ons te geven, dan gekookte ryſt, *Cajan*, of duyve erweten, en oud ſpek, waar mede wy by gebrek van beter, goed oier maakten, op hoop van in de ſtilte eenige verſche viſch te zullen vangen. 't Eerſte en zwaarſte werk van dezen dag was, om de ſchroeven aan te dringen, die door de voorgaande ſtoting in den laaſten ſtorm zo onthutſt waren dat zy de maſten niet konden over eind

houden; ter zelve tydt waren andere bezig om de lekken in het ſchip uyt te vinden, zonder evenwel als noch eenige te ontdekken. Sommige baalen zyde en huyden, die nat waren geworden wierden op 't dek gebracht om te drogen, gelyk onſe kleederen en beddegoed, met welk werk wy twee dagen bezig waren. Onze ſtreek was naar het N. O. en 't N. N. Ooſten, zynde de wind O. en O. ten Noorden. Wy bevonden de hoogte 29. en 20. en 's avonds 43. vademem waters. Op den eerſten van Herſtmaand ondeckte men een lek onder de kombuys om 't welk te ſtoppen het ſchip eenige uren op zyde gelegd wierd. Daar waren evenwel noch meer andere lekkingen, welke ons yder uur noodzaakten te pompen; maar wy konden ze niet uytvinden, het welk ons deed beſluyten, dat ze boven water waren. Ik zal den lezer niet op houden met een langwylig verhaal van de winden, maar alleenlyk in 't algemeen zeggen, dat ze den geheelen tyd door, veranderlyk bleven, en voor 't meerendeel ons tegen, en te mets een weinig gunſtig waren; 't welk ons noodzaakte zeer veel by de wind te zeylen (gelyk de zee term is) en te laveeren. Op den middag vonden wy de hoogte op 30. en 9. en 's avonds 23. vademem diepte. Op den tweeden van Herſtmaand waren wy op de hoogte van 30. en 20. en op negentig vademem waters. Op den derden, zynde Zondag was de hoogte 81. en 16. en de diepte 26. vademem. Op den vierden, nadien het ſtormachtig was, konden wy de hoogte niet nemen. Wy hadden van 25. tot 32 vademem diepte, de grond gaf den geheelen dag lang een wit zand op. Op den vyfden 's middags was de hoogte 31. en 15. en de diepte 's avonds 26. vademem. Dezen avond quamen 'er langs ons ſchip heen verſcheide *Zee-Duyvels* of Rochen, zynde platte viſſchen, twee of drie vademem lang, van een leelyke gedaante.

Op den zesden van Herſtmaand bevonden wy de hoogte 31. en 30. dezen namiddag geraakten wy onverwacht in een zeer uytſtekend gevaar, van eenen geheel verſcheiden aardt van 't geen wy in den verleeden ſtorm hadden ondervonden. Wy ſtierden zuydwaards met een klyn koeltje uyt het O. Z. Ooſten, als wanneer wy achter ons in het noorden eenig weerlicht vernamen, en weinig tyds daar na verbaazende hooge holle golven, gelyk zo veele wolken, en met een zeer groote ſnelheid naar ons ſchip toerollende, 't welk daar door in

Zee-Duyvels.

Tweede ſtorm.

zulken ongeschikte en verwarde beweging gebracht wierd, dat wy byna ons verstand verlorē, niet wetende wat te doen of te besluyten. Want de baaren van 't zuyder *Monsoen* tegen onzen streek staande, en niet toelatende dat ons schip ras voortliep, de wind daar benevens zacht, en zo schuyns komende, zo moest noodwendig de kracht der byster groote strydige golven op het agter steven van 't schip aankomen. Twee uren na Zonne ondergang quamen twee dezer golven byna in een oogenblik van achter aan gelyk bergen, en overstelpen 't geheele schip met zodanigen geweld, dat zy 't zelve diep onder water zetteden, met al het volk dat op 't quartier dek stond, waar van ik 'er een was. Geen van ons alle anders denkende, dan dat wy na den afgrond gingen: Deze schok was gepaart met zulken vreesfelyken gekraak en geraas, dat het scheen als of het ganfche achter steven, afgescheurt, en aan stukken geraakt was. Onze Kapitein en Opperftuurman, die beyde meer dan zestig jaaren oudt waren, gelyk ook andere meer, die van kindsbeen af zee gevaaren hadden, bekenden, dat zy nooit in hun leeftyd diergelyken hadden gezien. Zy zagen aanstonds na het roer, 't welk zy geheel vonden hangende in zyne hengfels, uytgezondert dat 'er eenige weynige planken en andere kleine dingen waren afgescheurt. Men zette de pomp aan 't werk, doch men bespeurde geen lek. Maar in de kajuyt was alles byna verdurven, en doorweekt van 't zoute water, en onze dronken bottelier byna geheel verzoopen op zyn bed, schoon hy onder 't dek op een van de veyligste plaatsē lag. Op 't dek stond het water een knie's diepte, en de takels vlotteden overal. En schoon de gaten aanstonds opengezet wierden om het zout water te doen uytloopen, zo was het noch alreeds doorgedrongen tot in 't midden of binnenste van verscheyde dingen, gelyk ik tot myn groote droefheid gewaar wierd, dat het gedaan had in myne papieren en geschreve memorien. Wy hadden een schok van veel meer baaren doorgestaan, wanneer een frisse koelte uyt het noorden komende met regen en stormwind verzelt, den loop van ons schip naar het zuyden en oosten zeer voortzette, en 't zelve daar door beschutte tegen de woede dezer ganfch ylyke golven, schoon met vreesfelyke bonzen, 't welk den geheelen volgenden nacht duurde, en ook den daar aan komenden dag, zynde den zevenden van Herfstmaand, doch zonder

storm, en met draagzaam weer, zo dat dit gevaar aldus voorby was. Het was aanmerkens waardig; dat de wind dezen dag alle de strecken op het Kompas rond liep, tegen den loop der zon in. Wy konden op dezen dag de hoogte niet nemen, maar wy hadden van 30. tot 40. vademen diepte. Den achften op den middag waren wy op de hoogte van 31. en 11. en 's avonds op 42. vademen. De zee was noch zeer ruuw, en veroorzaakte groote schuddingen en een ongeruste nacht. Op den negenden van September was de hoogte 31. en 5. en de diepte van 42. tot 48. vademen.

Op den tienden, zynde Zondag, was de hoogte 30. en 20., maar geen grond te vinden. Dezen namiddag wierden wy op nieuws gellingert door een geweldigen storm uyt het noorden. Wy waren gedwongen om te keeren, de zeylen laag te laten vallen, het roer vast te binden, en het schip dus te laten dryven waar het konde, en voorts het overige op de voorzienigheid te betrouwen. Op den elfden September tegen den avond nam de storm af, na dat ze vier en twintig uren had geduurt, en dus heysten wy het groot zeyl weder op, en konden het roer weder regeeren. Op den middag vonden wy ons op de hoogte van 29. en 55., en 's avonds op 60. vademen; en dus hadden wy drie stormen doorgestaan tusschen *China* en *Japan*, in welke veele goederen waren beschadigt geworden door het stoten en omvervallen. Daar scheen een onwilligheid en misnoegen onder het scheeps volk; ter oorzaak van deze moeyelyke reys, te meer om dat 'er weynig hoop was, van *Japan* te zullen bereyken; nadien het scheen dat het noorder faisoen, 't welk strydig is met onze streek, zich volkomen gezet en vastgesteld had; om deze reden wierd op den twaalfden van Herfstmaand besloten, het schip meer voor wind te laten dryven, gevolgelyk met meer gemak te rug naar het Z. W. ten Westen. Dezen dag hadden wy op den middag de hoogte bevonden 29. en 30. en des avonds op 62. vademen waters. Op den dertienden 's morgens vroeg, wanneer men 't schip kielhaalden, von men, dat de klampen, welke zyn gelyk de ribben of balken van dit dryvend lichaam, los geworden waren in het voorval op den zesden September. Dit maakte den Scheepsbevelhebbers in 't gemeen moedeloos, en matte hen t'eenemaal af met langer te kunnen keeren en wenden. Men oordeelde het raadzaamste om in d'een of d'andere haaven

Derde storm.

van

van *China* in te loopen, om versc h water in te nemen, van 't welk wy geen meer voorraad hadden dan voor eene maand, en daar na, van daar naar *Batavia* te keeren. Sommige reyzigers, en wie maar in eenig aanzien was by de scheeps-Raadt poogden haar in dezen voorslag toe te stemmen, welke ook na alle waarschyndykheid zou zyn goed gekeurt geworden, indien de stuurman daar tegen niet sommige tegenwerpingen had opgeworpen. Wat my zelve aariging, hebbende in myne bewaring een dagregister van een reys naar *Japan*, 't welk ik van een zeer goede hand ontfangen had, zag ik daar in, en bevond, dat een Hollandsch schip eenige jaaren te voren behouden in *Japan* was aangekomen op het einde van Herfstmaand. Dieshalven ging ik in stilte by den Kapitein, en ik gaf het eerst in zyne bedenking, dat de doornatte huyden het bezwaarlyk zouden kunnen uythouden in de heete lucht van *Batavia*, zonder te bederven, en dat hy naderhand zouw verantwoordelyk zyn voor de schaade, als zynde veroorzaakt door zyne vreesachtigheid en schielyke te rugkeering. Daar op vertoonde ik hem de gemelde aantekening in het dagverhaal, waar op hy staroogde, en dezelve driemaal overlezen hebbende, veranderde hy aanstonds van beslyt zonder eenige verdere tegenwerpingen te maken. Op den veertienden September was de hoogte 29. en 36. en 's avonds peylden wy grond van 41. tot 46. vademen. Op den vyftienden bevonden wy de hoogte op 29. en 57. en de diepte op 36. vademen. Op den zestienden was de hoogte 30. en 13., en de diepte 38. vademen. Op den zeventienden zynde Zondag vonden wy geen hoogte, de diepte was 47. vademen. Op den achtienden konden wy in 't stormachtig weder de hoogte niet nemen, maar de diepte was 34. vademen. Op den negentienden was de hoogte 30. en 31. en de diepte 's avonds 45. vademen. Op den twintigsten van September was de hoogte 30. en 36., de diepte 's avonds 58. en des nachts 70. vademen. Dezen morgen doodeden wy met een Worp-pyl eenen Dolphyn of Zeebraasscm; zyn kleur was geelachtig blaauw, en zyn lengte zes spannen, desselfs vleesch was zeer lekker en aangenaam aan onze zieke maagen. Op den een en twintigsten bereykten wy de hoogte van 31. en 30. minuten, 't welk volgens de gemeene kaarten de breedte is van 't rotsachtig Eyland *Matsuma*, in de Japanfche Oceaen gelegen, naar 't welk het zeevaardend volk van

Japan komende of daar heen gaande, uyt zien als na eenen *Hermes*, gencees Godt. Wy zagen het twee uuren na dat wy de hoogte genomen hadden op negen of tien mylen weegs van ons af, leggende N. O., waar uyt wy besloten, dat het in der daad een weinig noordelyker en byna op 32. graaden breedte legt. Een weinig tyds voor den ondergang der zon scheen dezen *Hermes*, na wien wy zo lang gewenscht hadden ontrent vyf mylen noordwaards van ons, zes uuren daar na, de maan zeer helder schynende, en het Eyland een uure weegs aan 't bakboord voor ons uytleggende, merkten wy dat het bestond uyt ontrent zeven spitse, ruuwe, en barre rotzen, naby den anderen leggende, op de meeste plaatsen met den drek der vogelen bevuylt, zo dat ze alleenlyk schynen bewoont te worden door zee meeuwen, welke wy daar in groote menigte zagen. Twee jaaren daar na, op onze te rug reys van *Japan*, zagen wy het zelfde. Wy hadden 't geluk van eenen anderen Dolphyn te vangen, en in den avond waren wy op 78. vademen, op een sandachtige modderige grond. Vroeg in den morgenstond op den twee en twintigsten September zagen wy *Matsuma* W. Z. W. ver van ons af leggen, zo dat wy 't bezwaarlyk konden onderscheiden. Eenigen tydt daar na ontdekten wy een Chineesche Jonk van *Nankin*, en kort daar na twee andere, welke wy uyt hun maakiel afnamen ook Chineesen te zyn, alle van *Japan* komende. Aan ons bakboord zagen wy de *Japanfche* Eylanden *Gotho*, door huyflayden bewoont, en voor 't middag wierd, quam in ons gezicht het hoog bergachtig land voor *Nagasaki*, de lang gewenschte haaven, welken wy met het ondergaan der zon zes of zeven mylen weegs voor ons hadden, N. O. ten Noorden. Wy zeylden daar op aan met een N. wester koelte en weinige zeylen, en ter middernacht op den drie en twintigsten van September, geraakten wy aan den mond van de baay op vyftig vademen waters. Maar de gemelde mond vol klippen en Eylanden zynde, waar van wy t' eenemaal onkundig waren, en welke men onmogelyk by nacht doorzeylen kan, zo krenghden wy tot dat de morgenstond aanquam, wanneer wy 43. vademen waters vonden op eenen zandigen grond, en naar de haaven stierden. Maar schielyk overvallen worden de door stilte, zo konden wy niet vorderen, en wy maakten derhalven onzen aankomst bekend door vyf kanonschooten, dewelke in de Neerlandfche woort-

Eylanden
Gotho.

Aankomst
in de haave
van Nagasaki.

Matsuma.

ning,

ning, twee uren van hier behoort wierden. Vervolgens quamen 'er 's namiddags vier vaartuygen op ons aan, met de *Vafoors* door onze opperflens aldaar afgezonden, verzelt door een geheele reeks van *Japansche* Officieren, Klerken, Zoldaatn, en een opper Tolk, die ons quamen opwachten, en onze geloofs-brieven en zee-papieren afvraagden. Na een kort verblyf vertrokken zy, door ons begroet wordende met zeven schooten, en wy voldgen haar, doch zeer langzaam, zynde de wind veranderlyk, tot aan den berg *Papenberg* genoemt, van waar wy ons schip voort trokken, door hulp van 't anker voor uyt te brengen, tot op eene halve myl van de Stad *Nagasaki*, en wy wierpen dus het anker 's avonds ten tien uren, na den Almachtigen gedankt te hebben voor zyne bescherming op onze reys.

Geduurende onze gheele reys hadden wy geen zicken noch dooden gehad, uytgezonderd alleen den bovengemelden Bottelier, die toen men hem langer weigerde te geven eenige Arrak of Brandewyn, daags te vooren overvallen wierd, door eene beroerte, welk hem aanstonds ongevoelig en spraakeloos maakte, en stuyptrekkingen verwekte, welke weynige uren daar na een einde van zyn leven maakten. Hy was anders een bequaam man, zoon van een beroemd Predikant in den Haag, maar door toegeventheid al vroeg in den drank en in een ongebonden leven vervallen. Zo ras waren wy niet ten anker gekomen, of wy hadden van weerkanten twee *Japansche* wachten, die den ganschen nacht met eene groote neerstigheid de ronde deden. Alle de *Chineefche* Jonken die dezen dag in zee gingen waren ieder met een wacht voorzien, tot dat zy buyten de haaven in de ruyme zee quamen. Niet ver van ons schip zagen wy een vlot van veertig speeljachten ten anker komen, zynde de gewoonlyke prachtige treyn van een aanzienlyk man, die op reys was geweest. Zy waren gebouwt zeer na op de wys van de *Stubes* in *Ruslandt*, welke een soort van vaartuygen zyn, die gebruykt worden op de *Wolga* in 't reyzen van *Moscow* naar *Casan*. Deze kleine vloot maakte in den nacht door haare menigvuldige lichten eene schoone vertooning, gelyk ook in den morgenfond, wanneer ze onder zeyl ging, van welke de helft wit, en de andere helft der zeylen zwart was, welke zy alle te gelyk opheysten.

't Anker geworpen naby *Defima*. Op den vier en twintigsten September vorderden wy met een kleine koelte de

helft van onzen weg, en twintig *Japansche* roeyfschuytjens naderhand aan een touw vastgemaakt, trokken ons de andere helft op, tot op twee honderd treden van de stad en van onze wooning of laage. Deze haaven is befloten met hooge gebergkens, Eylanden en klippen, en door de natuur bewaart tegens de woede der zee, en de verwoedheid van stormende winden. Op de toppen der nabuurige gebergkens staan Wachthuyfen met Wachters voorzien, die met hunne verrekkykers ontdekken wat 'er ter zee gebeurt, waar van zy aanstonds kennis geven aan de Regeering te *Nagasaki*, en door dit middel hadden zy reeds kundschap van ons, twee dagen voor onze aankomst, namentlyk den 22. 's morgens. Langs het strand, 't welk gemaakt word door den voet dier bergen, die de haaven omvangen, staan verscheide ronde Bastions, Bolwerken, aan welke ik alleenlyk merkte valyen of pallisaden, rood geverwt, als of 't cieraads halven was, maar ik zag geen kanon. Behalven deze zyn 'er aan beyde zyden van de stad, niet ver van strand, op twee uytstekende punten twee Keyserlyke hoofdwachten, welke van buyten om te pronken behangen zyn met laken, gelyk ook om 't volk te beletten te zien 't getal der Kanons en Manschap, dat op dezelve is. Toen wy dezelve voorby trokken, groeteden wy yder wacht met twaalf groote stukken, en na dat wy op onze aangeweze plaats gekomen waren, lieten wy 't anker vallen ontrent drie hondert treden van de stad, en even zo ver van *Defima*, 't welk de woonplaats der *Nederlanders* is, op een afzonderlyk Eyland, voorbedachtelyk gemaakt naby het strand, buyten de stad. Toen quamen by ons twee *Buggioses*, of *Edellieden* van de Gouverneurs, door hen met hunne volmagt afgezonden, benevens veele onderklerken, Tolken en Zoldaatn, die alle de nieuw aankomene by naame opriepen, en een voor een voor haar lieten voorbygaan, volgens de lyst aan haar overgegeven, yder een van 't hoofd tot de voeten beziende, en zynen naam, ouderdom en werk met een penseel op 't papier schryvende. Daar benevens wierden 'er ontrent zes persoonen ondervraagt, yder in 't byzonder, over onze reys, namentlyk, van waar wy quamen, wanneer wy op reys waren gegaan, hoe lang wy onderweeg waren geweest, of wy niet ergens aan land geweest waren, enz. en de verscheydene antwoorden wierden zorgvuldelyk aangetekent. Zy deden ook veele vraagen, rakende de dood van de Bottelier,

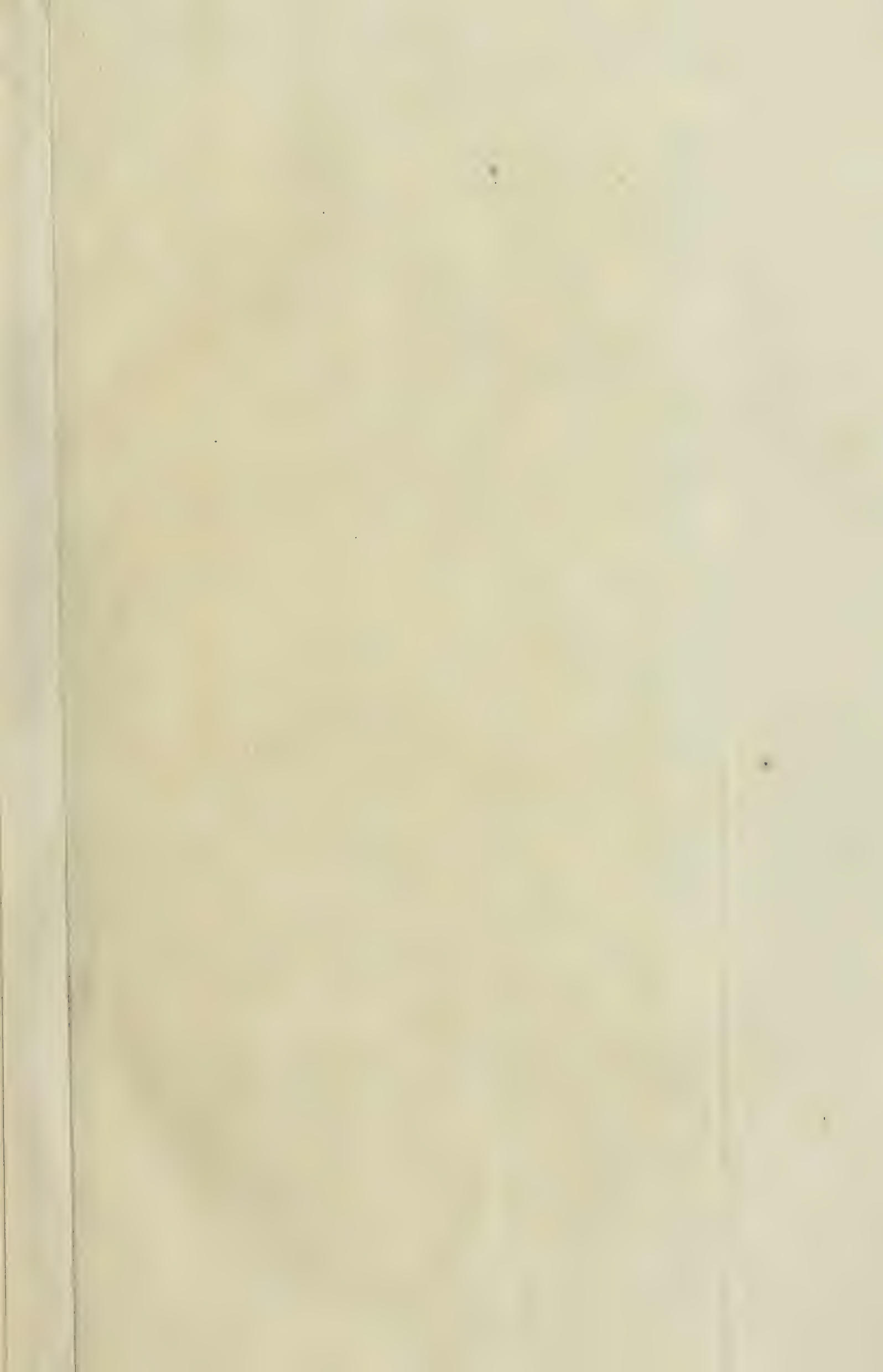
Have van Nagasaki.

Dood van den Bottelier.

Japansche speeljachten.

Defima.

Japanners komen aan boord.

Zee Compas der Chinese en Japonischen eender deken der Europeanen van een Wittenaem met en Gebruik.

Land hoe veel Japanische mullen Volgens de Rekening der Japanischen de Landen van Japan afgelepen Zon in verrijnde Wereld-geledtenen.

van Japan tot Suizan - 330	van Japan tot Tsukku 630	van Japan tot Sinku - 1000
van Sinku tot Suizan - 340	van Sinku tot Tsukku - 640	van Sinku tot Sinku - 1000
van Sinku tot Sina - 340	van Sinku tot Kanton - 640	van Sinku tot Siam - 2200
van Sinku tot Siam - 370	van Sinku tot Amoy - 670	van Sinku tot Japan - 2400
van Sinku tot Japan - 430	van Sinku tot Kanton - 800	van Sinku tot Siam - 2400
van Sinku tot Kanton - 480	van Sinku tot Siam - 880	van Sinku tot Siam - 2400
van Sinku tot Siam - 570	van Sinku tot Siam - 1480	van Sinku tot Siam - 2400

Men rekent in Japan

Grote Heerskapheden - - - -

Provincien - - - - - 68

Rechts gebieden 604

Steden meer dan - - - - 13000

Dorpen - - - - - 903838

Kasteelen - - - - - 140

Sin Sempels - - - - - 27700

Budi de Sempels - - - - 22580

HET KONINKRYK JAPAN.

Verdeelt in Acht en Zestig Provincien in alle Naauwkeurigheid en Zorgvuldigheid Beschreven en in teggeven Volgens de Oorspronkelijke JAPANSCH E KAARTEN als mede Volgens de Aaunmerkingen van den HEER KEMPFER.

door JOH. CASP. SCHEUCHZER van Geboorte een Zurcher. Lidt van de Koninklike Maatschappij en van Die der Genesheeren. in Londen.

Pater noster van de Japanesen

Pater noster van de Japanesen

Pater noster van de Japanesen

telier, en alle de antwoorden wierden ook opgeschreven; zyn borst en huyd wierden naauwkeuriglyk bezigtigt, of 'er eenig kruys of ander Paapisch teken op 't zelve gevonden wierd. Door onze herhaalde verzoeken verwierven wy zo veel, dat het lyk den zelve dag weggehaalt wierd, maar niemant van ons kon verlof verwerven van 't zelve te volgen, en te zien waar het begraven wierd. Deze monstering voorby zynde, wierden de Zoldaten en klerken op alle hoeken gestelt, en 't geheele schip met alle de lading gelyk als in beslag genomen door de Japoneesers. De boot en chaloep wierden aan ons volk gelaten, alleen voor dezen dag, om na haare ankers te zien. Maar de pistoolen, houwens, zabels, en andere wapenen, wierden ons afgeeyfcht en in bewaring genomen, en den volgenden morgen ook het buskruydt in vaatjens gepakt. Om kort te gaan, indien ik te vooren niet onderrecht was geweest van hunne gewoonlyke verrichtingen, zou ik niet anders hebben kunnen besluyten, of wy waren in een vyandlyk land geraakt, of dat wy als verspieters wierden aangezien. Ik moet hier ook zeggen, dat op reys noch zynde, zo ras wy dit landt ontdekten, yder een verplicht was volgens order van hoogerhand en oude gewoonte, zyn gebede boek gelyk ook alle andere godgeleerde Boeken, als mede al het Europische geld, dat men by zig had, aan den Kapitein over te geven, die, na yders naam en hoe veel hy aan hem gegeven had, aangetekent te hebben, alles wegpakte in een oud kasje, en het voor de Japoneesers verborg tot onze terug reys. Dezen avond zond men ons van de Neerlandische Factory, verscheidende soorten van ververschingen, te wten,

vogelen, eyeren, schelvisch en andere visschen, radysen met haare bladen, raa-pen, uyen, verschen gember, pom-poenen, watermeloenen, wittebroodt, en een ton *Sacki* of Japanisch ryft-bier.

Op den vyf en twintigsten September quamen 's ochtens vroeg van *Desima* aan ons boord de beyde *Residenten*, plaats-houders, of *Directeurs*, bestierders van den Nederlandschen Koophandel; te wten Mr. *Sweers*, die atgelost stond te worden door Mr. *Butenheim*, zynen opvolger, onlangs van *Batavia*, met drie geladene schepen aangekomen, met koopmanschappen, al het scheeps volk zaamen geroepen zynde, lazen zy ons voor de bevelen, zo van de Neerlandische Oost-Indische Maatschappij, als van de Regeerders van *Nangasaki*, voornamentlyk tot dat einde strekkende, dat een ieder van ons zich zelf nuchteren en geschikt zou hebben te gedragen ten opzicht der Inboorlingen, na de wetten en gewoontens van het land. Deze orders overluydt voorgelezen zynde, wierden na de costume van *Japan* schriftelyk aan boord gelaten, op dat een yder dezelve konde lezen. 's Namiddags ging ik te *Desima* aan land, by welke gelegenheid men verplicht is een paspoort te nemen van de *Japansche* wacht op het schip, om die aan de wacht op 't land te vertoon-en, en weer van hier naar 't schip keerende een ander, om aan die op 't schip te laten zien. Bevindende dat 't raauwe fruyt dat ons daags te vooren gezonden was, my groote pyn veroorzaakte, wierd ik genootzaakt my schielyk weer naar ons schip te begeven, van 't welk ik op den zes en twintigsten met myne dingetjens weder afging om my te begeven in de wooning, welke men voor my te *Desi-ma* geschikt had.

IV. HOOFDSTUK.

Van het Ryk Japan in 't algemeen, ten aanzien van desselfs gelegenheid, en de grootte van desselfs verscheide Eylanden.

DE Europeaanen noemen dit Ryk *Japan*. De Inboorlingen geven daar aan verscheide naamen en kentekenen. De gemeenste en meest gebruykelykste in hunne Schriften en zaamenhoudingen, is *Nipon*, 't welk somtyds op een veel fraayer wys, aan deze Natien eygen, uytgesproken word *Nison*, en door de Inwoonders van *Nankin*, en de zuydelyke gedeeltens van *China*, *Syppon*. 't Betekent de grondlegging van de *Zon*, wordende afgeleid van *Ni*, *Fire*, en in een verhevener zin, de *Zon*, en *Pon*, de grond of fundament van eenig ding.

Daar zyn noch andere naamen en bynaamen, dewelke in den dagelykschen omgang zelden worden gemeld, maar meermaalen in de schriften voorkomen. De zelve zyn by voorbeeld: (1) *Tenka*, dat is, het *Onder-Hemelsch Ryk*, als of het 't eenigste was onder den Hemel. Hierom word de Keyzer genoemd, *Tenkafama*, de onder *Hemelsche Opperv-Heer*. In voorige tyden was deze naam alleen eigen aan het Ryk van *Japan*; maar zedert de Koophandel hen heeft doen bekend worden verscheide andere landen, vernederen zy zich nu, om dezelve mede met den zelve bynaam te vereeren, inzonderheid de zodanige, welker inwoonders onder hen toegelaten ende geduld worden. Aldus noemen zy het Ryk van *China*, *To Sin Tenka*; de zeven vereenigde gewesten der Nederlanden zyn by haar bekend met den naam van *Holland Hollanda Tenka*. (2) *Fino Motto* is byna het zelve met *Nipon*, en beduyd, eigentlyk te spreken, de wortel der *Zonne*, zynde *Fi*, de *Zon*, en *Motto*, een wortel; *No*, is alleenlyk een ledelen, partikel, door welk deze twee woorden zaamen gelceet worden. (3) *Awadissima* is de oorspronkelyke naam van dit land, en wil zo veel zeggen, als het *Aardsche Schuym Eyland*, betekene *Arwa*, Schuym, *Dsi*, de Aarde, en *Sima*, een Eyland. Deze naam steunt op de volgende fabelachtige overlevering, in haare geschiedenissen aangetekent, van deze oorsprong en eerste Schepping der verscheide Eylanden, welke dit machtig

Ryk uytmaken, die in voorige tyden uyt gebrek van gemeenschaps-houding met andere landen, wierden aangezien en door de Inboorlingen gehouden, als het eenigste bewoonde gedeelte van den Aardkloot. In 't begin der Schepping, bestierde de opperste der zeven eerste Hemelsche Geesten (van welke wydloopiger in 't zevende hoofdstuk dezes boeks) de *Chaos*, of verwarden aerden klomp met een staf, uyt welken, als hy dezelve daar uyttrok, afdroop een modderig schuym, 't welk zaamen stremmende de *Japansche Eylanden* maakte, welke eene op drie na het grootste noch huynen dien naam voert, inzonderheid wordende genoemd *Awadissima*. (4) *D sin Kokf*, of *Camino Kuni*, het land of de wooning der Goden. Want door *Sin* en *Cam* worden de Goden betekent, die in 't byzonder en oorspronkelyk in *Japan* worden gediend; en *Kokf*, en *Kuni* betekenen beyde, een Land. (5) *Akissima*, of volgens de gemeene uytpraak, *Akississima*, is een andere naam oudtyds aan dit land gegeven, welken men menigmaal vindt in hunne tydtboeken en legenden. (6) *Tonissio*, de waare morgen. (7) *Sio*, *All*, naamelyk, alle de verscheide Eylanden, den Keyzer van *Japan* onderworpen. (8) *Jamatto*, welke naam ook gegeven word aan een van haare gewesten. Benevens deze noch verscheide andere, als *Afywara*, *Afywara Kokf*, *Qua*, of *Wa*, en sommige andere meer, welke ik stil zwygens voorby gaa, om niet te langwylig te zyn over zulk een beuzelachtig onderwerp.

Het Ryk van *Japan* legt tusschen 31. Desselvs gelegenheid. en 42. graaden noorder breedte. In een nieuwe Kaart van *China*, door de Jesuiten gemaakt, en door haare Starrekundige aanmerkingen verbeterd, plaatsn zy het tusschen 157. en 175. graaden en 30. min. lengte. Het strekt zich uyt N. O., en O. N. Oost, zynde zeer verschillende en ongelyk in zyn breedte, hoewel in 't voornaamste van 't Ryk redelyk naauw in vergelyking van desselfs lengte, welke men van het eene eind van de Provintie van *Fisen*, tot aan het uysterse eind

eind van de Provintie *Ofu*, rekt te beslaan twee honderd Hoogduytsche mylen in een recht doorgaande lyn, alle de andere afgelegen Kusten en Eylanden, schoon onderhoorig aan den Keyser van *Japan* niet daar by gerekent.

Niet zeer ongelijk aan groot Brittanjen.

In verscheide opzichten mag het verzeleken worden by de Ryken van *Groot-Brittanien* en *Yerland*, zynde zeer op dezelve wyze, hoewel in een veel uytne- mender maate verdeelt en gebroken door hoeken en Kaapen, zee-Armen, groote Baayen en inhammen, diep in 't land inloopende, makende verscheide Eylan- den, halve Eylanden, Zeeboesems en Haavens. Behalven, dat gelyk de Koning van *Groot-Brittanje* Soeverein is van drie Ryken, *Engeland*, *Schotland* en *Yer- land*, de *Japansche* Keyzer insgelyks ook het hoogste rechtsgebied heeft over drie onderscheidene groote Eylanden. Het eerste en 't grootste word genaamt *Nipon*, na de benaaming van 't gantche Ryk. Het loopt in de lengte van 't Oosten naar 't Westen op de wyze van een kaa- kebeen, welkers krom gedeelte naar 't Noorden draayt. Een eng Kanaal of Straat vol Rotfen en Eylanden, van wel- ke sommige bewoont, en sommige on- bewoont zyn, scheidt het van het twee- de, 't welk na dit in groote volgt, en 't welk na desselfs gelegentheid, leggen- de naar het Z. Westen van *Nipon*, ge- noemt word, *Saikokf*, dat is het wes- tersch Landschap. Het word ook ge- noemt *Kiusu*, of het land van *Negen*, wordende verdeelt in negen groote Pro- vintien. Het is in zyn omtrek 148. Hoog- duytsche mylen, en volgens de Japonee- sche mylen 140. van de haare in zyn lengte, en tusschen de 40. en 50. in de breedte. Het derde Eyland legt tusschen het eerste en het tweede. Het is byna vierkant, en verdeelt zynde in vier Pro- vintien, word het door de Japoneesen genoemt *Sikokf*, dat is het Land van vier, te weten *Provintien*. Deze drie groote Eylanden worden omvangen, door een byna onbegrypelyk getal andere, van welke sommige klein, klipachtig en dor zyn, andere groot, ryk en vruchtbaar genoeg om door kleine *Prinsfen* beheerscht te worden, gelyk in 't volgende hoofd- stuk klaarder zal blyken, in 't welk ik voornemens ben voor oogen te stellen, een naauwkeuriger Landbeichryving van dit Ryk.

Desselfs verdeeling.

Nipon.

Saikokf.

Sikokf.

Japan ver- deelt inze- ven gedeel- tens.

Alle deze verscheide Eylanden en Heerlykheden het magtig Ryk van *Ja- pan* uytmakende, zyn door den Kerke- lyken Erf-Monarch, *Siusium*, verdeelt geweest in *Gokisitzido*, gelyk ze door de

Japoneesers worden genoemt, of zeven groote stukken lands in het jaar Christi 590. veele Jaaren daar na in het jaar Christi 681. verdeelde *Ten Mu*, de zeven voornaame groote stukken in zes en zes- tig *Provintien*, zo veele Heeren van zyn Hof aanstellende om dezelve te regeeren en te bestieren als Prinsfen, of zyne Stadhouders. In het laatste afgeloopene hondert jaar getal zyn twee andere Ey- landen *Iki*, en *Tjussima*, in voorige ty- den behoorende aan het Koninkryk van *Corea* overheert geworden; en by het Ryk van *Japan* gevoegt, zo dat 'er nu in 't geheel acht en zestig *Provintien* zyn. Hoewel nu beyde deze verdeelingen van het Ryk van *Japan* tot den huydigen dag stand grypen, zyn echter door de ver- slimmering der tydt desselfs 68. *Provin- tien*, zedert haaren eersten instelling ge- scheurt in 604. minder Rechtsgebieden.

Achtenzes- tig Provin- tien.

In de eerste en gelukkigste tyden van de *Japansche* eenhoofdige Regeering, be- heerschte yder Prins de Regeering van de Provintie, welke de Keyzer aan hem toevertrouwt had, in rust en vrede. De elenden der volgende tyden, de me- nigvuldige krakkeelen en twisten, wel- ke ontstonden onder de voornaamste tak- ken van de Keyzerlyke familie, over de opvolging tot den Throon, wikkelden allengskens het geheele Ryk in een bloedbad en verwarring. Desselfs Vor- sten of Prinsfen vermengden zich onder de verscheidene partychappen, en zo ras waren 'er geene wapenen onder hen ingevoerd, (gelyk de krachtigste ende verzekerste middelen, om hunne onee- nigheden te besliffen) of elk een trachte zich door dezelve te handhaaven in 't be- sit dier landen; welker beheersching en bestiering hy ten eenemaal was verschul- digt aan de Keyzerlyke goodheid. De zulke, die door den Keyzer niet begiftigt waren, droegen zorg om voor zich zel- ven eenige te bemachtigen: De Prinsfen verdeelden hunne Erf-Heerschappyen onder hunne Zoonen, die, schoon in 't bezit gestelt van een gedeelte hun 's Va- ders staaten echter niet minder in groot- heid en heerlykheid wilden zyn, dan zy. Wat wonder dan indien het getal van Prinsdommen en Heerlykheden ge- duuriglyk bleef aangroeyen. De Key- zers van het nu regeerend geslacht, zelfs overweldigens van den Throon, welken zy bezitten, oordeelen deze groote ver- deeling van de landen van 't Ryk op ge- nerley wyze verderfelyk of nadeelig aan haare Regeering, maar veel oer vorderlyk en dienstig, om zich zelven te beter te onderrichten van den waaren staat hun-

Zes hon- dert en vier Rechtsge- bieden.

ner rykdommen en inkomsten ; derhalven ver daar van daan, van haar weder te brengen tot den voorigen staat, scheuren zy ze en verdeelen ze meer en meer, na 't hen goeddunkt, of na dat het hun belang vereischt, waar van sommige onlangsche voorbeelden zyn. De Provincie van *Tsikusen* was niet lang geleden in twee Regeeringen *Tanagawa*, en *Kurume* verdeelt en de Prins van *Tsikungo* ontving bevelen van 't Hof om een gedeelte van zyne heerschappyen over te geven aan den Prins van de twee bovengemelde Eylanden *Iki* en *Tsuffima*, die tot dien tyd niets bezat op 't vaste land van *Japan*

Deffels
Grenzen.

De grenzen van dit Ryk zyn deffels rots-en bergachtige Kusten, en een onstuymige zee, dewelke van wegen haare ondieptens geene andere dan kleine vaartuygen toelaat, en deze zelf niet dan met een uytnemend gevaar, zynde de diepten der meefte baayen en haavens noch onbekend, en de andere, welke de lootsen van 't land grondig kennen, zyn onbequaam om schepen van een merkelijke grootte in de haavens te laten. Het schynt waarlyk, als of de natuur opzettelyk deze Eylanden geformt heeft, als een soort van een kleine waereld op haar zelve, afgescheide en onafhankelyk van de andere, om haaren toegang zo moeilyk te maken, en door haar zo overvloediglyk te verzorgen, van alles wat vereischt word, om het leven der Inwoonders aangenaam en pleyzirig te doen zyn, en haar in staat te stellen om zonder koophandel met vreemde Natien te bestaan.

Nabuurige
landen aan
den Keyzer
van Japan
onderworpen.

Behalven de reeds genoemde Eylanden en Provincien zyn 'er eenige verder afgelegene Landschappen, die eigentlyk niet tot het Ryk van *Japan* behooren, maar die of de Oppervoogdyfchap van den Keyzer erkennen, of onder zyne bescherming zyn. Ik oordeel het nodig van deze eenig vooraf gaand verhaal te geven, voor dat ik overga tot een naauwkeuriger Beschryving van het *Japansche* Ryk zelf. Deze zyn (1) de Eylanden van *Riuku* of *Liquejo*, welker inwoonders zich zelve noemen onderdaanen, niet van den Keyzer van *Japan*, maar van den Prins van *Satzuma*, door wien zy ondergebracht en overwonnen zyn. (2) *Tsiofin*, 't derde en laagste gedeelte van 't half Eyland van *Corea*, 't welk bestiert word in den naam van zyne Keyzerlyke Majesteit door den Prins van *Iki* en *Tsuffima*. (3) Het Eyland *Jeso*, 't welk voor den Keyzer geregeert word door den Prins van *Matfu-*

mai, wiens eige Heerschappyen een gedeelte van de groote Provincie *Ofsju* uytmaken.

I. De Eylanden *Liquejo*, zo als ze in onze kaarten staan, of de Eylanden *Riuku*, gelyk de Inwoonders ze noemen, moeten niet verward worden met de Eylanden van *Leuconien* of de Philippynsche Eylanden. Zy leggen ten zuydwesten van de Provincie *Satzuma*, welke gelegen is op het vaste land van *Saikokf*, en 't nabuurig Eyland *Tana*, of *Tanagafima*, en volgens onze kaarten bereyken zy ontrent de zes en twintigste graad Noorderbreedte. Zo wy de Japoneefers geloven, zyn ze zo vruchtbaar, dat zy twee maalen 's Jaars een Ryft-oogft uytleveren. De Inwoonders, die voor 't grootste gedeelte boeren of visschers zyn, zyn een goedaardig vroolyk soort van menschen, een aangenaam vergenoegd leven leidende, en na hun werk gedaan is, zich zelve verlustigende op haare speel Instrumenten, welke zy ten dien einde voorbedachtelyk van hunne huysen mede naar 't veld nemen, drinkende een glas ryft-bier tusschen beide. Uyt hunne spraak schynen zy van een Chineefche afkomst. In de laatste geweldige opstand en omkeering in *China*, wanneer de Tartaren in 't zelve vielen en zich in 't bezit van dat machtig Ryk stelden, vluchteden de Inboorlingen in groote menigten, en wierden door de geheele *Oost-Indien* verstroyt. Niet weinige vluchteden naar deze Eylanden, waar zy zich zelve voornamentlyk toeleiden op den Koophandel, zynde wel ervaren in de zeevaart, en zeer bekend in alle deze zeen. Noch heden onderhouden en zetten zy voort den handel met *Satzuma*, en gaan jaarlyks eens derwaards. Eenige eeuwen geleden wierden deze Eylanden overvallen en overheert door den Prins van *Satzuma*, welkers Opvolgers haar steeds noch in bedwang houden door hunne *Bugios*, of Stadhouders en sterke bezettinge; hoewel dat anderzins de Inwoonders, van wegen haare verafgelegentheid van *Satzuma* met veel achting, goedheid en zachtzinnigheid worden gehandelt; want zy zyn alleenlyk gehouden aan hunnen Souverein te geven een vyfde gedeelte van 't geene het land opbrengt, daar zyne eyge geboore onderdaanen, de *Satzumeefers* op twee derde gedeeltens geschat worden. Maar buyten het geen zy aan den Prins van *Satzuma* betaalen, heffen zy noch eene schatting onder haar zelve, welke zy eens 's jaars by wege van een geschenk aan den Tartarischen Monarch

Liquejo
Eylanden.

narch van *China* zenden, ten teken van getrouwigheid en onderwerping. Zy hebben gelyk de *Tonquineezen* en de *Japoneezen* een eyge *Dairi*, of een Kerkeleyke Erf-Monarch, aan wien zy groote achting bewyzen, onderstellende, dat hy in een rechte linie afstamt van de Goden van hun vaderland. Hy houdt zyn verblyf tot *Fajama*, een der voornaamste dezer Eylanden, niet ver gelegen van het Eyland *Osima*, 't welk 't tweede is in grootte.

Corea.

II. *Corey*, of *Corea*, is een half Eyland, dat uyt *Tartaryen* uytsteekt, loopende naar *Japan*, tegen over de Kusten van *China*. Van ouds is het gelyk de *Japoneezen* verhaalen, verdeelt geweest in drie Provintien; de laagste en 't naaft aan *Japan* leggende, word door de *Japoneezen* genoemt *Tsiosyn*; het tweede gedeelte, dat het middelste van 't geheele half Eyland uytmaakt, *Corey*, en 't derde en 't hoogste, dat aan *Tartaryen* grenst *Fakkusai*. Somtyds word de naam van ieder dezer drie gewesten wel gegeven aan 't geheel half Eyland. Volgens het verhaal der *Japoneezen* zyn de *Inboorlingen* van *Chineesche* afkomst. Menigmaal zyn zy dienstbaar geweest, en onder verscheide Meesters. Hunne nabuuren, de *Tartaren*, traden somtyds met hen in verbond, op andere tyden overvielen zy haar en brachten hen onder hun jok. *Mikaddo Tsus Ai*, Keyzer van *Japan*, vervolgde hen met Oorlog, maar stervende, voor dat hy een einde van zyne tocht en onderneming konde maken, nam zyne Weduwe, *Dsin Gu*, eene Vorstin van groote hoedanigheden en personeele dapperheid, de Wapenen van haaren overledenen Gemaal in de hand, en zettede de onderneming voort met zulken kracht en uysterste dapperheid, dat zy hen eindelyk cynsbaar maakte aan het Ryk van *Japan* ontrent het Jaar 201. na *Chisti* geboorte. Eenigen tyd daar na sloten zy weer op nieuw een verbond met hunne nabuuren, de *Tartaren*, en bleven dus ongemoeid door de *Japoneezen*, tot dat *Taiko* zich in 't bezit van den waereldlyken Throon van *Japan* stelde. Deze dappere Vorst, de Historien van dit Ryk lezende, vond aangetekent, dat *Corey* door eenen zyner voorzaaten ondergebracht en cynsbaar gemaakt was aan *Japan*: schoon hy zeer onlangsch tot den Throon gekomen was, twyffelde hy echter niet, of hy zoude tydt winnen om zich volkomentlyk te vestigen, en zich zelve in het bezit van dezelve te verzekeren, indien hy eenige der machtigste Vorsten van 't Ryk konde

verzenden op zodanigen Krygs onderneming, en hen door deze middelen van het Hof en uyt het land doen vertrekken. Weshalven hy blymoediglyk deze gelegenheid waarnam, en besloot om zyne eysschingen en recht op het Ryk van *Corea* levendig te maken, te hernieuwen, en staande te houden, en door dit Ryk, gelyk hy voorwende, dat zyn voornaamste oogmerk was, een weg te baanen, om het machtig Ryk van *China* zelf te overheeren. Vervolgens zendt hy eenige gezanten naar *Corea*, om de *Inboorlingen* te vorderen de opperheerschappy van den *Japanschen* Keyzer te doen erkennen, en tekenen en bewyzen van hunne getrouwigheid en onderwerping te geven. Maar in plaats dat de *Coreaanen* daar op antwoordeerden, doodeden zy 's Keyzers gezanten, en gaven hem door dit vyandelyk feyt rechtvaardige redenen, om hen te vuur en te zwaart te vervolgen. Daar op wierd zonder uytstel een machtig Leger overgezonden, onder het bevel van zodanige Prinsfen, wier tegenwoordigheid aan 't Hof men 't meeste van alle had te vreesen. Dezen Oorlog duurde zeven Jaaren, na verloop van welken tydt zyne Generaals eindelyk met een groot geweld braken door den krachtigen tegestand der *Inboorlingen* en hunner bondgenooten, de *Tartaren*, en het land, na een dappere verdediging weder cynsbaar maakten aan het Ryk van *Japan*. *Taiko* ontrent dien tydt stervende, en het Leger wederkeerende, beval *Iejas*, zyn opvolger, dat zy om de drie jaaren een gefantschap zouden zenden aan zyn Hof, om zyne Opperhoofdigheid te erkennen. Zedert dien tydt vervielen zy allengskens onder de Heerschappy der *Tartaren*, en verdreven de *Japansche* bezettingen te rug, tot aan de kusten zelf van *Tsiosyn*, het eenigste gewest dat hen noch overgebleven is van alle hunne overwinningen in *Corea*. Gelyk de dingen nu staan, schynt de Keyzer van *Japan* voldaan, ter bevleyling van zyne eige heerschappyen, meester te zyn van de Kusten, waar van hy de zorg en Regeering gegeven heeft aan den Prins van de Eylanden *Iki* en *Tsuffima*, die daar bezetting houdt van vyftig mannen onder het bevel van een Kapitein of *Bugjo*, gelyk men hem hier noemt. En de *Inwoonders* worden gelast een Gezantschap aan 't Hof te zenden, en den eed van getrouwigheid en onderhoorigheid te doen, alleenlyk een maal in 't begin wanneer de nieuwe Keyzer de Kroon van 't Ryk aanvaart.

De kusten van *Corea* zyn ontrent acht en veertig Japansche water of zee uren, of zestien Hoogduytsche mylen, afgeleggen van het Eyland *Tsussima*, en dit even zo ver van het vaste land van *Japan*. Een menigte van klippen en kleine Eylanden leggen tusschen beyde, dewelke schoon ze voor 't meerendeel onbewoont zyn, echter de Japoneefers bezetten met sterke bezettingen, te weten op de voornaamste dezer, om te letten, op de schepen die daar voorby zeylen, en hen te noodzaaken te vertoonen welke waaren zy aan boord hebben, als zich toeygende de oppermacht over deze Zeeën. De waaren die van *Tsiosyn* worden gebracht zyn, de beste kabeljauwen en andere gezoute visch, okkerneuten, raare medicynsche kruyden, bloemen, en wortelen, inzonderheid de *Ninseng*, zo beroemt wegens derzelve uytmuntende eygenscapen; welke in groote menigte groeyt in de Provintien van *Corea*, en *Fakusai*, gelyk ook in *Siamsai*, een gewest van 't nabuurig *Tartaryen*; deze plant, schoon men ze elders vind, wórd echter geoordeelt, dat die in de voornoemde gewesten groeyt, de andere zeer ver in deugd en eigenschappen overtreft. De Inboorlingen hebben ook eenige weinige handwerkfelen. Onder andere een zeker foort van aerde potten, in *Japy* en *Niuke* gemaakt, zynde deze twee plaatsfen Tartarische Provintien, van waar dezelve worden overgebracht door de *Coreaanen*, die dan by de Japoneefers zeer gezocht en duur betaalt worden. Maar onlangs heeft de Keyzer doen afkondigen, dat ze in het toekomende niet meer zullen mogen worden ingebracht. De schuyten, waar van zich de *Tsioneesers* bedienen, zyn zeer slechte lompe maakfels, waar mede men zich beswaarlyk zou durven wagen om verder dan *Tsussima* te vaaren.

Het Eyland Jeso.

III. *Jeso*, of *Jesogafuma*, dat is het Eyland van *Jeso* is het noorderlykste Eyland dat de Japoneefers buyten hun eige Ryk bezitten. Het wierd overrompelt en overheert, gelyk men my in *Japan* gezegt heeft, door *Joritomo*, de eerste *Cubo*, of waeredlyke Monarch, die het overliet aan den Prins van *Matsumai* (een nabuurig Eyland onderhoorig aan de groote Provintie *Osiu*) om door hem geregeert en bestiert te worden. Eenigen tyd daar na de Inboorlingen de Regeering van vreemdelingen moede zynde, vielen aan op de bezetting, welke de Prins van *Matsumai* daar had gelaten, en doodeze geheel, zo dat 'er geen een man afquam. Deze vyandelyke daad quam

zo ras niet ter ooren van den Prins, of hy zond over een groot leger, en drie honderd Ruyters, om voldoening te eyschen, en in geval van weigering genoegzame voldoening te nemen, en de wederspanningen te straffen. Maar de Prins van *Jeso*, om verdere quaader gevolgen voortekomen, zond een Gezantschap naar *Matsumai*, en om alle achterdocht weg te nemen, als of hy de minste hand of aandeel hadde gehad in deze zaak, zo leverde hy over twintig der voornaamste belhamels, welke ter dood gebracht en hunne hoofden op paalen gestelt wierden op de kusten van *Jeso*. Deze daad van onderwerping verzoende hem ten eenemaal niet zyne overheeren, maar de Inboorlingen zedert dien tyd altoos gehouden wordende voor een weerbarstig en oproerig volk, zo worden 'er altyd sterke bezettingen gehouden op de zuydelyke kusten van dat Eyland, om het de macht te benemen, van ooit het zelve weder te ondernemen; en de Prins is verplicht om eens 's jaars een Gezantschap te zenden aan *Matsumai* met geschenken, ter waarde van een *Mangokf*. Dit Eyland legt op twee en veertig graaden noorder breedte naar het N. N. O., recht tegen over de groote Provintie *Osiu*, alwaar desselfs twee voorgebergten *Sugaar* en *Taajasaki* zeer ver in zee uytlopende, een groote golf maken, welke recht tegen dat Eyland overkomt. Men zegt dat men een dag werks heeft om op dit Eyland over te vaaren, en dat men 'er ten allen tyden niet kan aankomen, van wegen de stroomen, dewelke sterk loopen, somtyds naar 't Oosten, somtyds weder ten Westen; hoewel het anderzijs slechts veertig Japansche zee mylen is, en op sommige plaatsfen niet boven de vyf of zes Hoogduytsche afgeleggen van de kusten van *Japan*. Men zegt dat het zo groot is als het Eyland *Kiusiu*, maar overal door en door zo vol bosschen en wildernissen, dat het niets voortbrengt, 't geen de Japoneefers kan dienen, behalven eenige vachten en bont, welke nochtans de Inwoonders van de zuydergedeelten van *Japan* niet benodigt zyn. En de *Jesoaanen* brengen niets anders dan deze Pelteryen over, als ook de beroemde visch *Karasaki*, welke in groote overvloed ontrent het Eyland word gevangen, van welke de Japoneefers een groote lekkerny maken, dezelve kookende en eetende, gelyk zy de kabeljau doen. Ontrent de gedaante van 't Eyland kon ik niets zekers vernemen, noch uyt de verhalen, welke de Japoneefers daar van gaven, noch uyt de kaartte welke ik van dezels

dezelve in het land vond, welke veel van den andere verschillen. Sommige vertoonen het byna geheel rond, andere maken daar van een zeer ongeschikte gedaante met groote uythoeken, inhammen en baayen, loopende de zee op sommige plaatsen zo ver landwaard in, dat men lichtelyk zou kunnen overreedt worden om te gelooven, dat het uyt verscheide Eylanden was zaamen gestelt. Ik zou denken, dat het land door *de Vries* ondeckt naar het noorden van *Japan* een streek van dit Eyland is. Ik merkte dat in sommige Japansche kaarten, het zuyd wester en grootste gedeelte genoemd word *Matfuki*; maar het was in 't gemeen te spreken zo onverschillend afgetekent dat ik niet zou kunnen bepalen, of het een Eyland op zich zelf, dan of het aan de andere vast is. Volgens 't verhaal, dat de Japoneesers geven van de Inwoonders, zyn ze een sterk, doch wild volk, dragende lang hair en baarden, zeer ervaren in 't handelen van de boog en peylen, gelyk ook in het vischen, voor 't meerendeel byna geheel van visch levende. Verder beschryven zy haar, als zeer morsig en vuyl; maar men kan zich zo vast niet vertrouwen op de waarheid dezer betichting; nadien zy, namelyk de Japoneesers zelf zo uyt-nemend zinnelyk, en bygeloovig zyn in zich menigmaal te wasschen, en hurne lichaamen te zuiveren, dat zy de Hollanderen zelfs van morsigheid beschuldigen. Men zegt dat de taal op *Jedso* iets heeft van die, dewelke op *Corea* word gesproken.

Vaste land van Opper Jeso.

Achter dit Eyland naar 't noorden legt het vaste land van *Okujeso*, gelyk het by de Japoneesers word genoemd, dat is het *Opper* of *Hoog Jeso*. Dat 'er zulk een land is, word in 't minste niet in twyffel getrokken, door de Landbeschryvers; maar tot noch toe zyn zy in geen staat geweest om te bepalen, of het grenst aan *Tartaryen*, of aan *America*, gevolgelyk waar zy zullen plaatsen de straat van *Anian*, of de zo lang gewenschte doortocht uyt de Noord-Zee de in groote Indiaansche Oceaen, gestelt dat 'er zulk een is, of dat die vast gehegt is of aan *Tartaryen*, of aan *America*, zonder eenige tusschen beide leggende straat, of de minste doortocht. Ik heb myn werk daar van gemaakt, zo in myne reyzen door *Muscovien* en *Persien*, als geduurende myn verblyf in *Japan*, om met alle vlyt en naerftigheid te onderzoeken, zo veel my doenlyk was, na den waaren toestand van deze Noordsche Landen, hoewel inderdaad tot zeer weinig nut, hebbende

De Schryvers naarsporingen na den staat der Noorder Landen.

naauwlyks en niet veel moeyte iets kunnen vinden, dat waerdig is om 't aan het gemeen mede te deelen. Tot *Astrakan* en te *Moscourw*, spak ik met verscheide menschen, die of in haare reyzen door *Siberien* en *Kataya*, tot in *China*, of geduurende hun verblyf in *Siberien*, waar heen zy door den *Czaar* waren gebannen, en daar veele jaaren hadden gewoont, opgezamelt hadden de weinige en onzekere onderrichtingen, die zy konden krygen; doch ik kon van hen niets meer vernemen noch leeren, dan dat het groot *Tartaryen* door een *Isthmus* of naauwe streek lands gehegt word aan een nabuurig vast land, 't welk zy onderstelden *America* te zyn, en daar uyt besluten, dat 'er na alle waarschynlykheid zulken gemeenschap niet is tusschen de *Ys-Zee*, en den Indiaanschen Oceaen. In een kaart van *Siberien*, die gemaakt en in hout gesneden was door eenen derwaards gebannen, en in welke de naamen der plaatsen uytgedrukt waren in Slavonische Karakters, waren verscheide aanmerkelyke voorgebergkens, die van de Oostkust in zee uytstaken; van welke een, die te groot was om op de kaart te brengen aan den hoek was afgesneden. Die my deze kaart vertoonde, zeide my ter zelve tydt, dat volgens de verhaalen, welke men van *Tartaren* in die gedeelten woonende, trekken kon, deze voorberg of uytloopende hoek niets anders is dan een *Isthmus*, een eng stuk lands, 't welk loopt na een groot nabuurig vast land, aan 't welk het grenst; maar dat het bestaat uyt hooge, rouwe, en byna ontoegankelyke gebergkens, en dat na zyn gevoelen, indien daar ooit een doortocht was geweest voor de eerste Bewoonders van de waereld om langs dien in *America* te komen, en dat vaste landt te bevolken, zulken tweede onderneming voor het tegenwoordige ten eenemaal onmogelyk zyn zoude. Deze kaart van *Siberien*, zo als ze was, dat is by uytstek slecht gemaakt, zonder eenige schaal van mylen, of graaden der lengte en breedte, was evenwel de eerste, welke aan den *Czaar* van *Muscovien* eenige, doch zeer onvolmaakte bevattingen geven kon van de grootte uytgetrektheid zynner *Tartarische* heerschappyn naar 't noorden. En uyt dezelve is het, dat myn byzondere vriend, de verstandige *Mr. Winius*, die door den *Czaar* aangestelt was tot algemeen opzichter over de Apothek-en Drogist-winkels in *Muscovien*, de eerste ruwe schets maakte van zyne kaart van *Rusland* en *Tartaryen*, welke hy naderhand merkelyk verbeterd en vermeer-

meerdere heeft uyt verscheide verhaalen van veele plaatsen aan hem toegezonden, en dezelve daar en boven heeft gebracht op de nootzaakelyke graaden van de lengte en breedten. In deze onderneming quam hem heel zeer te stude de hulp van den Heere *Spitsbary*, grieksche en latynsche Tolk aan 't Hof van *Muscovien*. Deze geleerde en vernuftige man, wierd door den toenmaals regeerende *Czaar* van *Rusland* als Afgezant gezonden naar den Keyzer van *China* met geheime bevelen en last, om noch moeyte noch kosten te spaaren, om zich naauwkeurig te doen onderrechten van den waaren staat, gelegenheid en uytgestrektheid van des *Czaars* Vorstendommen. Daar op vertrekt hy door de noordergedeelten van *Rusland* en *Tartaryen* en *Pekin*, en zyne zaaken aan 't Hof van *China* verricht hebbende, nam hy zyne te rug reys door de zuyder gewesten, en quam ontrent het jaar 1680. weder te *Moscourw*. Gedurende myn verblyf aan 't Hof te *Moscourw*, wilde het juyft, dat hy onze Tolk zoude zyn, 't welk my by hem zeer deed bekend worden; 't welk my groote hoop gaf, van iets nieuws en byzonders tot noch toe onbekents te zullen leeren, aangaande den staat van die landen; doch ik bevond hem te wantrouwig en te achterhoudende, en te gelyk onwillig om mede te deelen, welke aanmerkingen hy op zyne reys gemaakt had. Wylen de vermaarde *Nicolaas Witsen*, Beminnar der Geleerdheid, en Burgermeester tot *Amsterdam*, een man, aan wien het gemcen zeer grootelyks verschuldigt is, slaagde veel beter in zyne eige doorstufelingen; want in zyn laatste Gesantschap naar 't Hof van *Muscovien* wikkeldde hy zich zelf zo diep in de gunst van den *Czaar*, door zyn uytnemend goed gedrag, groote geleerdheid, en liefzaligheid, en in die van alle Grooten aan 't Hof, dat alle kundschappen, hoe zy ook waren, van alle kanten van *Rusland* aan hen overgezonden, zonder eenige achterhouding aan hem medegedeelt wierden; welke hem in staat stelden, om die uytmuntende en naauwkeurige kaart van gansch *Rusland*, en 't groot *Tartaryen*, met derzelve Bergen, Rivieren, Meeren, Steden en Provintien, meest alle tot dientydt toe onbekent, zaamen te stellen; een werk, dat van wegen zyne groote nuttigheid niet anders kon, dan den nieuwsgierigen ten hoogsten verplichten. Maar hoe naauwkeurig deze kaart van *Doctor Witsen* ook was, die naderhand zeer nut was aan den Heere *Ysbrand Ides* in zyne Reys te land naar *China*, wer-

Nicolaas
Witsen.

waards hy als Gezant ging, zo blyft doch de volkomen uytgestrektheid van de Oosterfche kusten van *Siberien* en van *Groot Tartaryen* tot noch toe onbepaald en onbeslist; en dus blyven wy noch in het duyster, ten opzicht van de betrekking, welke zy hebben op het nabuurig vast land, 't welk waarfchynlyk dat van *Oku Jeso* is.

De Japoneefers zyn van haare kant even zo onkundig van den staat en de uytgestrektheid van dat land, dat achter het Eyland *Jeso Gasima* legt, en dat door hen *Oku Jeso* word genoemd. Zy zeggen alleenlyk dat het drie hondert mylen lang is. Maar door welk gezag zy dit gezegde kunnen bewyzen, weet ik niet. Over eenige jaaren een fchip gevallen op de kusten van dit vaste land gefmeten wordende, vonden zy onder de wilde woefte Inwoonders sommige in fyne Chineefche zyde gekleet; waar uyt men met veel waarfchynlykheid mag afnemen, dat 'er eenige gemeenschaphouding is tuffchen de Inboorlingen en de nabuurige *Daats* of *Tartaren*; ten minften, dat deze landen niet zeer ver van elkander leggen. Ontrent het jaar 1684. quam een *Jonk* van daar te rug, welke men derwaards gezonden had om ontdekkingen te doen, en drie maanden op reys geweest was, met het zelfde verhaal. Een ervaare Japanfche loots, die de Zeen rondfom *Japan* zeer wel kende, hebbende 't geheele Ryk meer dan eens omgezeylt, kon my, op myn verzoek, geen ander voldoende antwoord geven, dan dat tuffchen *Japan* een *Jesogafima* de ftoomen beurtelingsch gingen, fomtyds O., fomtyds W., en dat 'er achter *Jesogafima* een alleenlyk is, welke geduuriglyk en recht noorden loopt; waar uyt hy besloot, dat naby *Daats*, dus noemen zy *Tartaryen*, een andere gemeenschaphouding met een andere Zee zyn moeft naar het noorden. Eenige weinige jaaren geleden, wierd 'er een andere Keyzerlyke *Jonk* uytgezonden, om deze landen te ontdekken. Het zeilde van de Oosterfche Kusten van *Japan*, en na veele moeyten, en ongemakken tuffchen de veertig en vyftig graaden noorder breedte geleden te hebben, ontdekken zy een zeer groot vast land, onderstellende dat het *America* was; alwaar een goede haave vindinge, zy gedurende den winter bleven, en dus het volgende jaar wederkeerden, zonder eenig het minste verhaal van dat land, of derzelve Inwoonders, uytgezondert alleen, dat het verder N. West liep. Zedert dien tydt besloot men aan 't Hof van *Japan*, geen meerder moeyte

Verhaalen
welke de
Japonee-
fers geven
van *Oku*
Jeso.

of

of kouten aan te wenden ontrent de ontdekking van deze landen. Ik vorderde ook weinig meer in 't doorsnuffelen der Japanfche kaarten van deze Zeen, hoe wel ik 'er veele op verfcheide plaatfen gezien heb, gelyk te *Jedo*, in het Paleys van *Tuffimano Cami*, Gouverneur van *Nagafaki*, in den Tempel van *Symmios* naby *Osacca*, en in verfcheide andere Tempels. Die alle verbeelden een groot vast land, 't welk uytfteekt van *Groot Tartaryen*, en zich uytftrekt achter het Eyland *Jefogafima*, bereykende ontrent vyftien graaden lengte verder ten oosten, dan de Oosterfche kusten van *Japan*. Tuffchen dit en het nabuurig *America* is een groote ledige plaats opengelaten. Het land zelf word verdeelt in de volgende Provincien, afgetekent met haare gemeene fchryf-karakters, *Kabersari*, *Orankai*, *Sitfy*, *Ferofan*, ende *Amirifi*. Tuffchen de twee laafte word afgêtekent een groote rivier, dewelke haar ontlast in de zee achter het Eyland *Jefo* ten Z. Oosten. Maar gelyk alle haare kaarten flechts zo wat heen gemaakt zyn, zonder eenige fchaal van mylen of graaden, en gelyk daar en boven de naamen der voorgenoemde Provincien alleenlyk worden genoemt in haare *Canna*, of gemeene letter karakters, en niet gelyk andere geloofwaardiger Handveften in haare *Sifi*, of naadrukke-lyke merktekenen, zal ik het aan der lezers eige oordeel overlaten, hoe wel men zich op dezelve vertrouwen mag. Dit is het al, dat ik in *Japan* kan wys worden aangaande den ftat van deze landen, welke ten noorden van dit Ryk leggen.

Goud en
Zilver Ey-
landen.

Voor dat ik van de algemeene Lands-befchryving van het *Japanfche* Ryk af-ftappe, moet ik niet vergeten twee ande-re Eylanden, welke verder ten oosten of ten O. N. Oosten leggen van de kus-ten van *Ofiu*, ten minfte honderd en vyf-tig mylen, doch zo als de Japoneefers voorgeven, tot haar Ryk behoorende. Zy hebben aan dezelve zeer grootfe naa-men gegeven; aan het kleinste, het noor-derlykfte, en 't verft van *Japan* gelegen-fte, den naam van *Ginsima*, het *Zilver Eyland*, aan het grootfte en naderby leg-gende *Kinsima*, het *Goud Eyland*. Zy hou-den der zelve ftat en gelegentheid zeer geheim voor alle vreemdelingen, voor-namentlyk voor de Europiers, voor zo veel als derfelve ryke naamen hen reeds aangezocht hebben om onderzoek na de-zelve te gaan doen. De Koning van *Spanjen* onderrecht zynde geworden, dat zy ten westen van *America* leggen, in dat gedeelte van de waereld, 't welk door

de verdeeling van den Paus aan hem toe-gewefen was, gelyk alle deze landen, welke ten oosten zouden mogen ondeckt worden, zouden toegewefen worden aan den Koning van *Portugal*, zond ontrent het jaar 1620. een zeer ervaren Loots uyt om dezelve te zoeken. Maar deze reys was te vergeeffch. De Hollanders hebben op verfcheide tyden het zelfde ondernomen, doch al mede vruchteloos. ten dien einde zonden zy in 't jaar 1639. een fchip af van *Batavia*, en in het jaar 1643. twee andere, die bevel hadden om verder te gaan, en de ontdekking der kusten van *Tartaryen*, en van *America* te ondernemen. De reys dezer twee fche-pen, waar van het een *Bresken*, het ander *Castricum* genaamt was, viel onge-lukkig uyt: want behalven dat zy veel door ftorm en onweer leeden, had de Kapitein van het fchip *Breskens* zich zel-ven met eenige van zyn volk aan land begeven in een Haave van *Japan*, leggen-de onder de veertigfte graad noorder-breedte, alwaar zy alle wierden gevan-gen, in boeyens gefmeten, als gevangen naar *Jedo* gevoert, en zo barbaarfch gehandelt, als of hun doelwit geweest was om het Ryk te verraden of te be-fpringen.

Ontdek-
king van
een nieuw
Eyland.

Ontrent het jaar 1675. ontdekten de Japoneefers gevalliglyk een zeer groot Eyland, zynde een hunner barken door ftorm derwaards gedreven, van het Ey-land *Fatsisio*, van 't welk zy het rekenen driehonderd mylen ooftwaards afge-legen te zyn. Zy ontmoeteden geen In-woonders, maar bevonden dat het een zeer vermakelyk en vruchtdragend land was, wel voorzien van verfch water, en overvloedig van een menigte planten en boomen, inzonderheid, den *Arrak Boom*; 't welk evenwel reden geeft om te denken, dat dit Eyland eer ten zuy-den van *Japan* dan ten oosten legt, om dat deze boomen alleen in heete landen groeyen. Zy noemden het *Bunesima* of het Eyland *Bune*, en om dat zy daar op geene Inwoonders vonden, tekenden zy het met het merk van het onbewoond Eyland. Aan 't fttrand vonden zy eene ongelooflyke menigte van viffchen en krabben, van welke sommige van vier tot zes voeten lang waren.

Fatsisio, zo even juyst genoemt, of 't Eyland *Fatsisio Gafima*, 't welk zo veel wil zeg-gen, als het *tachtig vadems Eyland*, is het verft afgelegenfte Eyland, dat de Japo-neeferf naar het zuyden bezitten. Het legt onder dezelve Middagslyn als *Jedo*, en 't word gerekent ontrent tachtig Jap-anfche water mylen van 't vaste land

't Eyland
Fatsisio.

van *Japan* af te leggen, zynde het uyerfte van een lange reeks kleine Eylanden, meest alle aan een rakende. Het is 't voornaamste Eyland, waar op de Grooten aan 's Keyzers Hof, in ongenade vallende, doorgaans gebannen worden, achtervolgens een zeer oude costume, en gevangen gezet op een rotsachtige kust, van eene buytengemeene hoogte, van welke 't geheele Eyland haaren naam ontleent. Zo lang als zy op dit Eyland blyven, moeten zy met hunne handen-werk de kost winnen. Haare voornaamste tyd-korting is weeven, en sommige van de zyde stoffen door hen gewerkt, gelyk zy doorgaans menschen van vernuft,

geeft en groot verstand zyn, zyn zo uyt-nemende fyn, dat de Keyzer op zwaare straf verboden heeft, dezelve uyt te voeren, of aan vreemdelingen te verkoopen. Dit Eyland, behalven dat het bespoelt word door een ruuwe onstuymige zee, is door de natuur zelf zo wel bewaart, dat wanneer 'er eenige voorraadt van dagelyksche levens behoefkens, of eenige nieuwe gevangenen worden ingebracht, of de bezetting verwisselt word, de geheele boot met al de lading moet opgetrokken en weer nedergelaten worden met een kraan, zynde de kusten zo toorens hoog en rotsachtig, dat men geen andere toegang tot dezelve hebben kan.

V. HOOFDSTUK.

Verdeeling en onderverdeeling van het Ryk van Japan in desselfs verscheide Provintien, gelyk ook van desselfs inkomsten en Regeering.

Verdeeling
van het
Ryk Japan.

IN de algemeene Landbeschryving van 't Japanfche Ryk, in het voorgaande Hoofdstuk, merkte ik aan, dat dit Ryk was verdeelt geworden in zeven groote gewesten, welke weder ondergedeelt wierden, in acht en zestig aanmerkelyke Provintien, en deze in zes hondert en vier Rechtsgebieden, of Graaffchappen, zo als men ze wil noemen. Nu ga ik verder over om de groote, uytgetrektheid, vruchtbaarheid, opbrenging en inkomsten van yder Provintie in 't byzonder te beschouwen, gelyk ik dezelve gevonden heb in eene beschryving van dit Ryk, in *Japan* uytgegeven onder den tytel van *Sitzi Joffu*.

Kroons
Landen.

Maar voor ik kome tot eene nauwkeurige beschryving van de zeven groote strecken, in welke het Ryk van *Japan* is verdeelt geworden, en van dezelve verscheide Provintien, zal ik eerst spreken van de *Gokinai*, of *Gokinai Goka*, *Kokf*, dat is de vyf Provintien van de Keyzerlyke inkomsten, dus genoemd, om dat al het geen deze vyf Provintien opbrengen, inzonderheid geschikt is, tot 't bestaan en 't onderhoud van het Keyzerlyk Hof. Zy bedragen hondert en acht en veertig Man, en twaalf hondert *Kokf* ryft. De lezer word verzocht eens voor al aan te merken, dat alle de Inkomsten van dit Ryk gebracht worden tot deze twee maaten in ryft. Een Man houdt 100000. *Kokf*, en een *Kokf* 3000. baalen of zakken ryft. Deze vyf Keyzerlyke Provintien zyn (1)

Jamafyro, anders genoemd *Sansju*. Het *Jamafyro*. is een groot vruchtbaar Landschap. Desselfs lengte van 't zuyden naar 't noorden is hondert Japanfche mylen, en in desselfs bestek zyn verscheide schoone steden en plaatfen van aanzien. Het word verdeelt in acht Rechtsgebieden, *Otokuni*, *Kadono*, *Okongi*, *Ky*, *Udsi*, *Kusse*, *Sakanaka*, en *Tfukugi*, (2) *Jamatto*, of *Wosju*, *Jamatto*. is ook een zeer goed Landschap, en zeer na van dezelve lengte als het voorige, strekkende van het zuyden naar het noorden. Oudtyds had het binnen zynen omtrek verscheide aanmerkelyke plaatfen, welke tegenwoordig tot op een zeer klein getal zyn vermindert. Het is verdeelt in vyftien Rechtsgebieden, *Soono Cami*, *Soonosimo*, *Feguri*, *Firole*, *Katzu-Dsiuu*, *Katsunge*, *Okuno Umi*, *Utz*, *Josino*, *Uda*, *Sikino Simo*, *Sikino Cami*, *Takaidz*, *Tooidz*, en *Jammanobe*. (3) *Kawatzy*. *Kawatzy*, of *Kafiu*, een matig goed Landschap ontrent twee dagreyzens in de lengte, en verdeelt in vyftien Rechtsgebieden, nameentlyk *Nistori*, *Isikawa*, *Fukaitz*, *Jaskabe*, *Ookake*, *Tukajatz*, *Kawatz*, *Sarava*, *Umbarada*, *Katanno*, *Wakaje*, *Sibukaja*, *Sick*, *Tanbokf*, ende *Tannan*. (4) *Idsumi*, of *Sensju* is een zeer *Idsumi*. groot Landschap, doch niet al te vruchtbaar; deszelfs lengte van het zuyden tot het westen is van hondert Japanfche mylen. Aan de eene zyde grenst het aan de zee, en aan de andere kant aan een geheele reeks hooge bergen. Door de byge-

bygelegene zee is het overvloediglyk voorzien van visch: ook brengt het eenig boekweyt, ryft, boonen en erweten voort, doch weinig, en niet van de beste soorten. Het bevat maar drie kleine Rechtsgebieden, *Ootovi*, *Idfume*, en *Fine*. (5) *Sitzu*, anderzins *Tsinokuni*, en *Sisju*, is twee en een halven dag reyzens in zyn omtrek. Het is het uyterste gewest aan de westkant aan een breede baay. Desselfs zuydergedeelten zyn zeer warm, maar de noordergedeelten kouder, en overvloediger in 't geen zy *Gokokf* noemen, 't welk de vyf voornaamste soorten van erweten zyn, die in dat land worden gegeten. Het brengt ook op eenige visch en zout, en is voor 't merendeel een zeer goed Landschap. Het word verdeelt in dertien Rechtsgebieden, *Sy Jos*, of *Symmios*, *Kutaz*, *Fingassimai*, *Nisynari*, *Jatsun*, *Simasimo*, *Simakami*, *Tesjima*, *Kawanobe*, *Muko*, *Awara*, *Arima* en *Nosje*.

Ik gaa nu over tot de zeven groote Landstrecken, in welke het Japansche Ryk verdeelt geweest is, door den Keyzer *Siusjun*.

I. De eerste is *Tookaido*, dat is, de zuyd Oosterfche streek. Boven heb ik gezegt, dat de gemelde zeven groote Landstrecken door den Keyzer *Tennu* verder verdeelt geworden zyn in acht en zestig Provintien, de vyf voorgemelde hier onder begrepen, by welke eenige honderd jaaren daar na noch twee andere zyn gevoegt. De *Tookaido* bestaat uyt vyftien van deze acht en zestig Provintien, welke zyn (1) *Iga*, anders *Isju*, 't welk ten zuyden en oosten grenst aan de zee; naar het noorden word het afgescheiden van de nabuurige gewesten, door een reeks hooge bergen. Het is een heet Landfchap, maar middelmatig vruchtbaar, voortbrengende sommige planten, boomen en *Bamboes*. Het is verdeelt in vier Rechtsgebieden, *Aye*, *Namanda*, *Iga*, en *Nabari*. (2) *Isie*, anders *Sesju*, is drie dagreyzens lang van het zuyden strekkende naar 't noorden. 't Word byna geheel omringt door de zee, maar is by uytnemendheid vruchtbaar, met eene schoone aangename verandering van bergen en vlakten. Het is verdeelt in vyftien Rechtsgebieden, *Quana*, *Asaki*, *Susika*, *Itfisi*, *Aanki*, *Taato*, *Nisikiffima*, *Gofasuma*, *Inabe*, *Mye*, *Ano*, *Itaka*, *Watakei*, *Ino* ende *Taki*. (3) *Sfima*, of *Siffo*, is een klein Landschap, 't welk men in een halven dag dwars over kan reyzen. Het is een zeer onvruchtbaar land; doch de nabuurige zee voorziet het overvloediglyk van visch, oesters, schelvis en

diergelyke. 't Bestaat alleenlyk in drie Rechtsgebieden *Toofy*, *Ako*, en *Kamefima*. (4) *Owari*, anders *Bisju* is een binnelandsche Provintie, geheel afgezonderd van de zee, maar een der vruchtbaarste van 't gantsche Ryk, en zeer volkryk. Ze is drie dagreyzens lang, gaande van het zuyden naar het noorden, en verdeelt in negen Rechtsgebieden, *Amabe*, *Nakassima*, *Kaquuri*, *Nirva*, *Kasjungle*, *Jamada*, *Aitfi*, *Tsitta*, en *Toofynoffima*. (5) *Mikarwa*, anders *Misju*, is een zeer dor en arm land, met al te veele ondiepe rivieren, en staande wateren, welke zeer nadeelig zyn aan de groeying van de *Gokokf*. Het is anderhalf dagreyzens lang, loopende van het oosten naar 't westen, en 't word verdeelt in acht Rechtsgebieden, *Awoumi*, *Kamo*, *Nukada*, *Batz*, *Fori*, *Jana*, *Tsitarra* en *Akumi*. (6) *Tootomi*, anders *Jensju*, een zeer goed en vruchtbaar land, en een der vermaakelykste Provintien, van wegen de fraaye verandering van gezichten ontrent heuvels, rivieren, vruchtryke vlakke velden, steden en dorpen. Men rekt desselfs lengte twee en een halve dagreyzens, strekkende van het oosten naar het westen, en 't word verdeelt in veertien Rechtsgebieden, *Fammana*, *Futz*, *Fuufa*, *Aratama*, *Nangakami*, *Nagassimo*, *Sutz*, *Fammana*, *Kikoo*, *Faisara*, *Tojota*, *Jamaka*, *Sanno*, ende *Iwata*. (7) *Surunga* of *Siusju* verdiend ook dat men 't pryft om de verscheidenheid van desselfs steden, dorpen, bergen, en vruchtbaare Landsdowen. Het is van dezelfde lengte als *Tootomi*, gaande oost en west, en verdeelt in zeven Rechtsgebieden. *Ista*, *Mafusu*, *Udo*, *Itabe*, *Rosarra*, *Fusy*, en *Surunga*. (8) *Kai* of *Kaisju* en *Kisjoobu* is een vlak land, en brengt een groote menigte ryft voort, 't is vol bouw en weyland, zeer voorzien van planten en boomen. Het levert ook uyt eenig vee, voornamentlyk paerden. Het is twee dagreyzens lang van het zuyden naar het noorden, en bevat vier Rechtsgebieden, *Jamanassiro*, *Faatzsiro*, *Coma*, ende *Tsur*. (9) *Idfu* of *Toosju*, een lang half Eyland, worden de byna geheel door de zee besproeyt. Het levert uyt een groote menigte zout, en allerley soorten van visch, en word doorgaans gehouden voor een redelyk goed land. Het is zeer bergachtig, met sommige vlakten en eenige weinige ryftvelden. Het heeft maar drie Rechtsgebieden op 't vaste land van *Nipon*, *Takato*, *Naka* en *Canio*, waar by gevoegt worden twee nabuurige Eylanden, *Oosjima*, en *Firakasima*. (10) *Sungami* of *Soosju*, is drie dagreyzens lang, een plat en dor land, 't

Owari.

Mikawa.

Tootomi.

Surunga.

Kai.

Idfu.

Sangami.

welk ter nauwer nood iets anders uyt-
 levert dat tot onderhoud van 's men-
 schen leven kan dienen, dan schildpad-
 den, visschen en krabben uyt de zee,
 behalven uyt desselfs groote bosschen
 zeer veel hout. Het word verdeelt in
 acht Rechtsgebieden, *Afikaranno Cami*,
Afikaranno Simu, *Oofimi*, *Juringi*, *Ajikoo*
Takangi, *Camakura*, *Myura*, ende *Jesima*.
 (11) *Musasi* of *Busu*, een zeer groote
 Provincie, zynde vyf en een halve dag-
 reyzens in den omtrek. Het is een vlak
 land, zonder bosschen en bergen, maar
 zeer vruchtbaar, overvloeyende van ryft,
Gokokf, tuyn vruchten en planten. Het
 is verdeelt in een en twintig Rechtsge-
 bieden, welke zyn *Kuraggi*, *Tsukuki*, *Ta-*
ma, *Tatfimbana*, *Kaikura*, *Iruma*, *Tofma*,
Fyki, *Jokomi*, *Saitama*, *Kodama*, *Tsibu*
Sima, *Fabara*, *Fafisawa*, *Naka*, *Kami*,
Adats, *Ifitsubu*, *Jebara*, *Totesima*, ende
Oofato. (12) *Arwa*, of *Foofu*, een mid-
 delmatig goed land, met bergen, heu-
 vels, rivieren, en vlaktens, voortbren-
 gende ryft en koorn; het is redelyk wel
 bewoont, en overvloediglyk voorzien
 uyt de nabuurige zee van visch en oesters,
 welker schulpen de Inwoonders gebruy-
 ken om het land te bebouwen. Het is
 anderhalven dag reyzens lang van het
 zuyden naar 't noorden, en verdeelt in
 vier Rechtsgebieden, *Fekuri*, *Awa*, *Afai-*
ma, een *Nakaba*. (13) *Kadsusa* anders
Koosju is drie dagreyzens van 't zuyden
 naar het noorden, een redelyk goed
 land, doch niet zonder hooge ruwe
 bergen; zeer veele der Inwoonders win-
 nen hunnen kost door 't weeven van
Hennip, op 't welk zy zich zeer wel
 verstaan. Het is verdeelt in elf Rechts-
 gebieden, *Sussu Amasa*, *Iturwara*, *Umin-*
gami, *Foiko*, *Mooki*, *Iffimi*, *Farinib*, *Na-*
gawa, *Jammanobe* en *Mussa*. (14) *Simoo-*
sa of *Seosju* word gezegt drie dagryzens
 lang te zyn van het zuyden naar 't noor-
 den, zynde een bergachtig land, middel-
 matig vruchtbaar, maar overvloeyende
 van vogelen en vee. Het is verdeelt in
 twaalf Rechtsgebieden, *Kadofika*, *Tsib-*
ba, *Imba*, *Sooma*, *Sasjuma*, *Junki Tooda*,
Koofa, *Unagami*, *Katori*, *Fannibu*, ende
Okanda. (15) *Fitats* of *Sjoo*, een zeer
 groote Provincie; myn Schryver zegt
 dat ze byna vierkant is, en aan yder zy-
 de drie dagreyzens lang. Het is slechts
 middelmatig vruchtbaar, maar brengt
 voort een overvloed van zyd'wormen,
 en zyde, van welke daar veele hand-
 werkselen worden gemaakt, gelyk ook
 van fommige andere dingen, zynde de
 Inwoonders zeer vernuftig. Zy dryven
 ook handel in vee. Het bestaat in elf

Rechtsgebieden, welke zyn, *Nybari*,
Makaye, *Tsukkumba*, *Kawaats*, *Sfida*, *Um-*
baraki, *Namingata*, *Naka*, *Kussi*, *Taka*
 en *Jengoko*. *Jengoko* betekent een afge-
 legen Landschap, waar door waarschy-
 nlyk verstaan word eenig nabuurig Ey-
 land. De inkomsten van deze vyftien
 Provincien van de eerste groote streek
 lands *Tookaido* genoemt, bedragen in 't
 geheel 494. *Mankokf*.

II. *Toosando*, dat is, de *Oosterfche Berg-*
achtige streek, heeft in haaren omtrek acht
 groote Provincien, welke zyn (1) *Oomi*,
 een uytstekend goed en vruchtbaar land,
 met verandering van bergen, heuvels,
 rivieren, en vruchtbaare velden, ryft en
 koorn voortbrengende, en den arbeyder
 duyzendvoudt gevende, (volgens myn
 Japansche schryvers manier van uytdruk-
 king, om de vruchtbaarheid van dit land
 te beschryven.) In haaren omtrek is zy
 drie en een halve dag reyzens, en ver-
 deelt in dertien Rechtsgebieden, *Singa*,
Karimotto, *Jus*, *Cammoo*, *Kansuki*, *Inun-*
gami, *Sakatta*, *Jetz*, het hoog en neder
Afsai, *Imito*, *Takassima*, *Kooka*, en *Foo-*
fitzumi. (2) *Mino* of *Diofsu*, is niet min-
 der dan 't voorige, noch ten aanzien van
 de aangenaame verandering van heuvels
 en vlaktens, noch ten opzigt van des-
 selfs vruchtbaarheid, voortbrengende
 overvloed van ryft, kooren, en *Gokokf*
 en andere levens behoefkens. Van het
 zuyden naar het noorden is het drie dag-
 reyzens lang, en in achtien Rechtsgebie-
 den verdeelt, *Isyntsu*, *Fusa*, *Awadfi*,
Ikenda, *Oono*, *Mottos*, *Musyroda*, *Kata-*
kata, *Atsumi*, *Kakumi*, *Jamangata*, *Mug-*
gi, *Guundsjo*, *Camo*, *Cako*, *Tokki*, *Jen-*
na, ende *Taki*. (3) *Fida*, anderzins *Fisju*,
 schiet veel te kort by de twee voorgaan-
 de, zo in grootte als vruchtbaarheid.
 Haare verfte uytgestrektheid van 't zuy-
 den naar 't noorden is niet boven de
 twee dagreyzens. Het is rijk van hout
 en bosschen, en geeft een groote menig-
 te van hout, om te timmeren en te
 branden, 't bestaat uyt vier Rechtsge-
 bieden, *Ofarra*, *Mafynda*, *Ammano*, en
Araki. (4) *Sinano*, of *Sinsju*, een zeer
 koudt land. Zoudt en visch is hier zeer
 schaars, van wegen desselfs ver afgele-
 genheid van de zee; en 't is ook niet zeer
 voorzien van vee, van wegen haare
 weinige weylanden. Anderzins is het
 redelyk vruchtbaar, en brengt voort zeer
 veele Moerbezi-boomen, zyde en hennip,
 waar van men daar verscheide goede
 handwerkselen maakt. Men zegt dat het
 vyf dag reyzens lang is van 't zuyden
 naar 't noorden, en dat het is verdeelt
 in elf Rechtsgebieden, *Midsutz*, *Takay*,
Fan-

Too-
 SANDO.
 Oomi.

Mino

Fida.

Sinano

Fan-

Koodfuke. *Fannifina, Tifagatta, Sacku, Ina, Sfirwa, Tfikumma, Atsumi, Sara, en Syna.* (5) *Koodfuke*, anders *Dfosju*, is vier dagreyzens lang, gaande van 't oosten naar 't westen, een warm en redelyk goed land, overvloed van Moerbey-boomen voortbrengende, hoewel de zyde, die zy geeven, niet van 't beste soort is, en de stoffen, die van daar gebracht worden, grof zyn. Het is verdeelt in veertien Rechtsgebieden, *Uffui, Aassa, Sfikanne, Ssetta, Sai, Nitta, Kattaoka, Soora, Gumma, Karva, Tago, Midorino, Naba*, ende *Jammada.* (6) *Simoodfuke* of *Fasju*, is drie en een halve dag reyzens van 't ooste naar 't westen, een redelyk goed land, niet zeer bergachtig, maar eerder vlak, met zeer veele weylanden, en rystvelden, welke het overvloedig voorzien van gras, ryft, koorn en *Gokokf.* 't Bestaat in negen Rechtsgebieden, *Askara, Janada, Afo, Tifuga, Taka, Sawingawa, Surwooja, Nasu* en *Mukabe.* (7) *Mutsu*, of *Oosju* is zeer ver de grootste Provincie in *Japan*, zestien volle dagreyzens lang van 't zuyden naar 't noorden. Het is een zeer uytstekend goed en vruchtbaar land, waar in niets tot 's menschen leven ontbreekt. Deze geheele Provincie was te vooren onderworpen aan eenen Prins, benevens de naby gelege Provincie *Dewa*, van welke in 't vervolg. Het is verdeelt in vier en vyftig (naar de stelling van andere in vyf en vyftig) Rechtsgebieden, *Syrakawa, Kurokawa, Jurwasi, Myaki, Aitz, Nama, Oda, Afaka, Adatz, Sibatta, Karida, Tooda, Natori, Simobu, Kikkunda, Sibanne, assonusa, Namingata, Iwadewaga, Kawatz, Fitzungy, Takano, Wattari, Tamadsukuri, Oonato, Kani, Sfida, Kuriwara, Jesan, Jeki, Misawa, Nagaooka, Tojone, Monowara, Oosika, Gunki, Kaddono, Fasikani, Tfungaru, Uda, Iku, Motojes, Ishara, Taidfi, Sikamma, Inaga, Sirwa, Iwasaki, Kimbara, Kadfinda, Datte, Socka, Fei* en *Kifen.* (8) *Dewa* of *Usju*, is vyf dagryzens lang, een zeer goed land, overvloeyende in goede weylanden, planten en boomen. Men zegt dat het de lente vyftien dagen vroeger krygt dan de andere Provincien. Te vooren behoorde het aan *Osju*, maar nu is het eene Provincie op zich zelf, verdeelt in twaalf Rechtsgebieden, *Akumi, Kawanobe, Murajama, Oitama, Ookatz, Firaka, Tangaira, Dirwa, Akinda Tauri, Senboku, Mogumi*, ende *Jamamoto.*

Alle de inkomsten van deze acht Provincien bedragen volgens de oude schatting 563. *Mankokf*, maar tegenwoordig zyn ze merklyk vermeerderd.

III. *Foku Rokkudo*, dat is de *Noorder*

streek, heeft zeven Provincien, in zynen omtrek. (1) *Wackasa*, anders *Siakusju*, *Wackasa*, is van 't zuyden naar 't noorden anderhalven dag reyzens; ten noorden grenst het aan de zee, die 't overvloedig voorziet van visschen, krabben, schilpadden en diergelyke meer. Het heeft eenige *Yzer Mynen* en word verdeelt in drie Rechtsgebieden, *Oonibu, Ooi*, en *Micatta.* (2) *Jetsifju*, anders *Jetsju*. Desselvs lengte van 't zuyden naar 't noorden is drie dagreyzens. Naar het zuyden is het zeer bergachtig, maar naar 't noorden vlakker en vruchtbaarder, met zeer veel goed weyland, waar op de Inwoonders een overvloed van vee aanqueeten. Ook brengt het voort hennip, moerbezie-boomen, zyde, en de *Gokokf* in een zeer grooten overvloedt. Het is verdeelt in twaalf Rechtsgebieden, *Tsuruga, Nibu, Imadats, Afyba, Oono, Sakai, Kuroda, Iimigawa, Takakida, Joosfida, Sakagita*, en *Namij.* (3) *Kaga* of *Kasju*, is van 't oosten naar 't westen twee en een halve dag reyzens lang, een redelyk goed land, voortbrengende zo veel *Gokokf* als nodig is tot onderhoud der Inwoonderen. Eenige zyde handwerkfelen worden hier gemaakt, en 't brengt voort de beste *Azyn*, *Sacki* en *Soja*, welke uytgevoert worden naar andere landen. Het heeft vier Rechtsgebieden, *Fenne, Nomi, Ifkarwa*, en *Kanga*, by welke sommige noch voegen *Kaboku.* (4) *Noto*, of anders *Seosju*, is een soort van een half Eyland, meest over al rondsom besproeyt door de zee, en om die reden overvloedig voorzien van visschen en krabben. Het heeft verscheide *Yzer Mynen*, maar weinig goed land, en de *Gokokf*, rypt hier veel laater dan in eenige andere Provincien. Van 't oosten naar 't westen is het derdehalve dag reyzens lang, en in vier Rechtsgebieden verdeelt, *Bagui, Noto, Fukeesund*, en *Sfus.* (5) *Jetsju* of *Jacsju*, is in den omtrek drie dagreyzens, een matig goed land, en redelyk wel voorzien van *Gokokf*. Hier word een byzonder slag van aarde potten gemaakt. Ook brengt het eenig hout voort, 't welk inzonderheid word gebruykt tot het maaken van bruggen. Het is in vier Rechtsgebieden verdeelt, *Tonami, Imidsu, Mebu*, en *Nykarwa.* (6) *Jetsingo* of *Jeesju* is een groot Landschap, zes dagreyzens in zyn omtrek. Naar het zuyden is 't zeer bergachtig, anderzins redelyk vruchtbaar, voortbrengende zyde, hennip, en *Gokokf*, doch niet van 't beste soort. Het is verdeelt in zeven Rechtsgebieden, *Kabiki, Kof, Missima, Iwoodfi, Cambara, Nrtavi*, en *Iwasime.* (7) *Sado* of *Sasju*, een redelyk groot Eyland

FORU
ROKKU-
DO.

land van vierdehalven dag reyzens in zyn omtrek; gelegen naar het noorden van Japan, recht tegen over de twee Provintien, *Jeetsju* en *Jetsingo*. Een zeer vruchtbaar Eyland, overvloedig voorzien van koorn, ryft en *Gokokf*. Het heeft ook verscheide bosschen en goed weyland. De zee geeft visch en krabben op aan het zelve. Het is verdeelt in drie Rechtsgebieden, *Umo*, *Soota*, ende *Camo*. De Jaarlykse opbrenging van deze zeven gewesten beloopt op 243. *Mankokf*.

- SANIN- DO. IV. *Sanindo*, dat is, de Noordsche Bergachtige of koude streek, bestaat uyt acht Provintien, (1) *Tanba* of *Tansju* is twee dagreyzens lang, een middelmatig goed land, overvloed van ryft voortbrengende, behalven verscheidenerley soorten van erwten, en peulvruchten; ook levert het uyt eenig brandhout, en word in zes Rechtsgebieden verdeelt, *Kuwada*, *Fumaji*, *Taki*, *Amada*, *Fingami* ende *Ikarunga*. (2) *Tango* of *Tansju*, is anderhalven dag reyzens breed, strekkende zuyd en noord, mede gelyk het voorige een middelbaar goed land, daar men de zyde en hennip zeer goed koop kan krygen. De zee voorziet het overvloedig van visschen, krabben en diergelyke. Het is verdeelt in vyf Rechtsgebieden, *Kaki*, *Foki*, *Tango*, *Katano* en *Kumano*. (3) *Tafima*, anders *Tansju* is twee dagreyzens lang, strekkende O. en West, een middelmatig goed land, zeer gelyk de twee voorgaande, en in acht Rechtsgebieden verdeelt, *Asami*, *Jabu*, *Idsu*, *Ketta*, *Kimofaki*, *Flangaka*, *Sitzumi* ende *Mikummi*. (4) *Imaba* of *Insju* is byna van dezelve lengte en vruchtbaarheid als *Tafima*; ten noorden grenst het aan de zee, en ten zuyden aan een reeks bergen. Daar worden verscheide grove zyde stoffen gemaakt, en 't is verdeelt in zeven Rechtsgebieden, *Togomi*, *Jagami*, *Isidju*, *Oomi*, *Takaguso*, *Ketta* en *Konno*. (5) *Fooki* of *Fakusju*, is derdehalf dagreyzens van 't zuyden naar 't noorden lang, een matig goed land, voortbrengende overvloed van *Gokokf*, hennip en ryft, van welk laatste men hier verscheide goede soorten van stoffen maakt. Het is in zes Rechtsgebieden verdeelt, *Kawamura*, *Kume*, *Fawata*, *Aneri*, *Oomi* en *Fino*. (6) *Idfumo*, anders *Unsju*, is derdehalven dag reyzens breed, van het oosten naar 't westen, byna ten eenemaal omringt door de *Coreaansche* Zee, op de wys van een half Eyland. Het is een zeer vruchtbaar land, voortbrengende verandering van boomen, gras, en planten. Daar worden ook grove zyde stoffen geweven, en

het is verdeelt in tien Rechtsgebieden, *Jju*, *Nomi*, *Semane*, *Akisika*, *Tartemi*, *Jadsuno*, *Kanto*, *Ijis*, *Ninda* en *Oofara*. (7) *Jwami*, anders *Sekisju*, is twee dagreyzens lang, gaande van het zuyden naar het noorden, een middelmatig goed land; overvloed van hennip voortbrengende en ook eenig zout. De Inwoonders geven des jaats tweemaal zo veel aan hun Vorst, dan in andere Provintien. Het is verdeelt in vyf Rechtsgebieden, *Tsikama*, *Naka*, *Oots*, *Mino* en *Canoab*. (8) *Oki*, anders *Insju*, is een Eyland tot een Provintie verheven, en gelegen in de *Coreaansche* Zee, tegen over de kusten van dat half Eyland. Het is een zeer dor, onvruchtbaar land; voortbrengende een weinig *Gokokf*. Het is in zyn omtrek twee dagreyzens en in vyf Rechtsgebieden verdeelt. Alle de jaarlyksche inkomsten van deze acht Provintien bedragen 123. *Mankokf*.

V. *Sanjodo*, dat is, de Zuyder Bergachtige of warme streek, bestaat uyt acht Provintien, welke zyn. (1) *Farima*, of *Bansju*, heeft vierdehalven dagreyzens in den omtrek, een zeer vruchtbaar Landschap, allerley noodzakelykheden in overvloed opbrengende. Daar wordert verscheide handwerkselen, van zyde stoffen, papier en laken gemaakt. Het is in veertien Rechtsgebieden verdeelt, *Akas*, *Kata*, *Kamo*, *Inami*, *Sikama*, *Iwo*, *Akato*, *Sayo*, *Sitz*, *Kansaki*, *Taka*, *Mit-zubo*, *Iffai* en *Itto*. (2) *Mimasaka* anders *Sakusju*, is van 't oosten naar het westen drie dagreyzens lang, een middelmatig goed land, zo veel vruchten, kruyden, eetwaaren en stoffen uytleverende, als nodig is tot onderhoudt van desselvs Inwoonderen. Men heeft als iets aanmerkelyks waargenomen, ende bespeurt, dat deze Provintie minder aan winden onderhevig is, dan eenige andere in het Ryk. Ze word verdeelt in zeven Rechtsgebieden, *Aida*, *Katzunda*, *Tomanisi*, *Tomasigasi*, *Kbume*, *Ooba* en *Musuma*. (3) *Bidsen* of *Bisju*, heeft in den omtrek drie dagreyzens, een middelbaar goed land, voortbrengende overloed van zyde. 't Aardryk is zeer warm, en men heeft opgemerkt, dat de gewaschen op de velden en in de hoven vroeger rypen dan in andere Provintien. Het is verdeelt in elf Rechtsgebieden, *Kosuma*, *Waki*, *Iwanasi*, *Ooku*, *Akofaka*, *Kandatz*, *Minne*, *Ooas*, *Isitaka*, *Isingosima* en *Kamosima*. (4) *Bitsju* of *Fijn* is anderhalf dagreyzens lang van 't oosten naar 't westen, een zeer vruchtbaar land, overvloediglyk voorzien van alle noodwendigheden. De *Gokokf* en hennip zyn hier inzonderheid zeer

Oki.

SANJO- DO. Farima.

Mimasaka.

Bidsen

Bitsju.

zeer goedkoop. Het is verdeelt in negen Rechtsgebieden, *Utz, Kaboya, Kaja, Simomitz, Assangutz, Oda, Sitzuki, Teta* en *Fanga*, by welke gevoegt worden twee Eylanden, *Saburofima* en *Jorifima*.

Bingo. (5) *Bingo*, anders *Fisju* is iets meer dan twee dagrezens lang, gaande van het zuyden naar 't noorden, een middelbaar goed land, overvloedelyk voorzien van ryft en *Gokokf*, dewelke men ook bespeurt, dat hier veel vroeger rypen dan elders. Het is in veertien Rechtsgebieden verdeelt, *Abe, Futsitz, Kanyfi, Asuka, Numafimi, Bonitz, Afyda, Kooni, Mikami, Camidami, Mitsuki, Jesso, Sirra,*

Aki. en *Mywara*. (6) *Aki* of *Gesju* is derdehalven dag reyzens lang van 't zuyden naar 't noorden, een schraal bergachtig land. Langs de kusten maakt men zout; koorn, ryft en *Gokokf* willen hier zeer bezwaarlyk groeyen, maar het is vol bosschen en wildernissen, in welke een zeer groote menigte paddestoelen groeyen. Het is in acht Rechtsgebieden verdeelt, *Numada, Takatta, Tojoda, Sada, Cammo, Sabaku, Aki, Takamaya,* en *Iku Kuffima*. (7) *Surwo* of *Seosju* is drie dagrezens lang, van 't oosten naar 't westen, een middelmatig goed land, voornamentlyk voorzien van kruyden en goed weyland. Van de kusten worden zo veel visschen, krabben, schelpvisschen en andere onderzeesche dingen aangebracht, als in eenig ander Landschap. Het is verdeelt in acht Rechtsgebieden, *Oofima, Kuka, Kumade, Tfino, Sawa* en *Jooki*. (8) *Nagata* of *Tfiosju* is derdehalf dagrezens lang van 't oosten naar 't westen, een redelyk goed land, ten zuyden en ten westen grenzende aan de zee, en ten noorden aan een reeks bergen. Het brengt voort *Gokokf*, visch, krabben, en andere noodzakelykheden, tweemaal meer dan vereischt word tot onderhoud der Inwoonderen. Het word verdeelt in zes Rechtsgebieden, *Atsa, Tojora, Mine, Ootz, Amu* en *Misfima*. De geheele jaarlyksche inkomft van deze acht Provincien bedraagt 270. *Mankokf*.

Suwo. (7) *Surwo* of *Seosju* is drie dagrezens lang, van 't oosten naar 't westen, een middelmatig goed land, voornamentlyk voorzien van kruyden en goed weyland. Van de kusten worden zo veel visschen, krabben, schelpvisschen en andere onderzeesche dingen aangebracht, als in eenig ander Landschap. Het is verdeelt in acht Rechtsgebieden, *Oofima, Kuka, Kumade, Tfino, Sawa* en *Jooki*. (8) *Nagata* of *Tfiosju* is derdehalf dagrezens lang van 't oosten naar 't westen, een redelyk goed land, ten zuyden en ten westen grenzende aan de zee, en ten noorden aan een reeks bergen. Het brengt voort *Gokokf*, visch, krabben, en andere noodzakelykheden, tweemaal meer dan vereischt word tot onderhoud der Inwoonderen. Het word verdeelt in zes Rechtsgebieden, *Atsa, Tojora, Mine, Ootz, Amu* en *Misfima*. De geheele jaarlyksche inkomft van deze acht Provincien bedraagt 270. *Mankokf*.

Nagata. (8) *Nagata* of *Tfiosju* is derdehalf dagrezens lang van 't oosten naar 't westen, een redelyk goed land, ten zuyden en ten westen grenzende aan de zee, en ten noorden aan een reeks bergen. Het brengt voort *Gokokf*, visch, krabben, en andere noodzakelykheden, tweemaal meer dan vereischt word tot onderhoud der Inwoonderen. Het word verdeelt in zes Rechtsgebieden, *Atsa, Tojora, Mine, Ootz, Amu* en *Misfima*. De geheele jaarlyksche inkomft van deze acht Provincien bedraagt 270. *Mankokf*.

Alle de verscheide strecken lands, Provincien, en Rechtsgebieden tot hier toe beschreven, behooren tot het groot Eyland *Nipon*. Nu ga ik over tot het tweede Eyland, 't welk in grootte op *Nipon* volgt; en door de Japoneefers genoemt *Kiusju*; het westerfch Landschap, en *Saikokf*, 't land van negen. Dit levert op aan onze beschouwing.

SAIKAI-DO. VI. Een groote streek lands, *Saikaido* genoemt, dat is de *Westerfche Kust streek*; het is zaam gestelt uyt negen groote Provincien. (1) *Tfikudfen* of *Tfikusiu* is van

't zuyden ten noorden vier dagrezens lang, een middelmatig goed land, voortbrengende koooren en ryft. Daar worden verscheide porcelyne waaren gemaakt, en 't is verdeelt in vier en twintig Rechtsgebieden, *Sima, Kama, Jassyka, Nofima, Mikasa, Monagatta, Onka, Musiroda, Fonami, Sara, Naka, Cassija, Siaka, Musima, Ito, Musyro, Vutz, Kurande, Nokofima, Sinotz, Kasakura, Kamitza Sakura, Kokuf* en *Tassai*. (2) *Tfikungo* of *Tfikusju* is vyf dagrezens lang van het zuyden naar 't noorden, een redelyk vruchtbaar land, voortbrengende in overvloed koooren, ryft, en peulvruchten; de kusten leveren visschen, krabben, en schelpvisschen. Hier word veel banket gebakken, en naar andere gewesten uytgevoert. Het is in tien Rechtsgebieden verdeelt, *Mywara, My, Ikwa, Mi, Mike, Kandfima, Simodfima, Jamma-cando, Jammafeta* en *Takeno*. (3) *Budfen* of *Foosju* is vier dagrezens lang van het zuyden naar het noorden, een redelyk goed land, inzonderheid beroemt wegens 't voortbrengen van uytnemende goede medicinale kruyden. Hier worden zeer veele zyde handwerkselen gemaakt, van welke de Vorst eenige voor zich aanneemt in betaling van zyn Inkomen. Het is verdeelt in acht Rechtsgebieden, *Tangawa, Sakku, Myako, Nakatz, Tfuiki, Kamitzi, Simotzki* en *Ufa*. (4) *Bungo* anders *Foosju* is drie dagrezens lang, tus-schen beide vruchtbaar; 't brengt voort zyde van de Moerbezi boomen, stoffen, hennip, *Gokokf*, en sommige zeldsaame medicinale planten. Het is in acht Rechtsgebieden verdeelt, *Fita, Kees, Narwori, Oono, Amabe, Ookata, Fayami,* en *Kunifaki*. (5) *Fidfen* of *Fisju*, is van het zuyden naar het noorden vyf volle dagrezens lang, en een goed en middelbaar vruchtryk Landschap, behalven de voortbrenging van ryft en koorn, overvloedelyk voorzien van visschen ende vogelien. Daar zyn ook eenige wolle Handwerkselen, en 't word verdeelt in elf Rechtsgebieden, *Kicky, Jabu, Mine, Ooki, Kansopi, Saaga, Maatsura, Kiffima, Futsitz, Kadfuraki* en *Takaku*. (6) *Figo* anders *Fisju* is ontrent vyf dagrezens in den omtrek, een middelmatig vruchtbaar land, voortbrengende overvloed van brandhout en timmerhout, gelyk ook koorn, peulvruchten, visschen, krabben en andere lyfbehoeftens, zo veel als de Inwoonders nodig hebben. Het is in veertien Rechtsgebieden verdeelt, *Tamana, Jamaga, Jamamatto, Kikutz, Afo, Takuma, Kuma, Aida, Masiki, Udo, Jaad-siro, Koos, Amakusa* en *Asskita*. (7) *Fiugo* anders

Tfikungo.

Budfen.

Bungo.

Fidfen.

Figo.

Fiugo.

andere

- andere *Nisju*, is omtrent drie dagreyzens lang, een arm Landfchap, bergachtig, en befwaarlyk voortbrengende zo veel kooren, ryft en andere vruchten, als de Inwoonders nodig hebben tot hun onderhoud; daar groeyen eenige weinige Moerbezi-boomen. Het is verdeelt in vyf Rechtsgebieden, *Uski, Koyu, Naka, Oofumi, Myafaka* en *Morokata*. (8) *Oofumi* of *Gusju*, is twee dagreyzens lang van 't oosten naar 't westen, een kleine doch vruchtbaare Provintie, overvloediglyk voorzien van alle lyfs behoefkens, inzonderheid van zulke als de zee voortbrengt. Hier word een groote veelheid van papier, en fommige weinige zyde stoffen gemaakt. Het is verdeelt in acht Rechtsgebieden, *Oofumi, Fisingari, Kuwabara, Soo, Syra Kimofuki, Komafy*, en *Kumagge*, by welke gevoegt word het nabuurig Eyland *Tanegasima*. (9) *Satzuma* of *Satsju*, is omtrent van dezelve lengte als het voorige, middelmatig vruchtbaar, brengende voornamentlyk voort Moerbezi-boomen en hennip. Men maakt daar weinige stoffen, doch zeer goed. Het kan de andere Provintien voorzien met hennip; 't is verdeelt in veertien Rechtsgebieden, *Idsumi, Takaki, Satzuma, Feki, Ifa, Ala, Kawanobe, Jene, Juumaki, Fire, Fani, Jamma, Okinokosima*, en *Koffkisima*. De jaarlyksche inkomft van deze negen Provintien bedraagt 344. *Mankokf*.
- SIKOKF.** Een Eyland van de derde grootte, 't welk tuffchen de twee voorige legt, word door de Japoncefers *Sikokf* genaamt, dat is, het *Land van vier*, namelyk, Provintien, tegelyk met het nabuurig Eyland *Awadsi*, gelegen ten N. Oosten van *Sikokf*, en 't groote Landfchap *Kynokuni*, 't welk uytftaat van 't vafte land van *Nipon*, uytmakende de zevende groote ftreek lands, by de Japoncefers genaamt.
- NAN-KAIDO.** VII. *Nankaido*, dat is, *de ftreek der zuyderfche Kusten*, en beftaat uyt de zes volgende Provintien. (1) *Kynokuni* of *Kisju* is vier en een half dagreyzens lang, van het zuyden naar het noorden, een plat vlak fchraal land, aan drie kanten door de zee befproeit, en noch koorn, ryft, erweten of peulvruchten voortbrengende. Het is verdeelt in zeven Rechtsgebieden, *Ito, Naka, Nagufa, Amabe, Arida, Fitaka* en *Muro*. (2) *Awadsi*, een Eyland van omtrent een dag reyzens in de lengte, doorgaans zeer fchraal, echter uytleverende stoffen, vifch en zout, zo veel nodig is tot onderhoud der Inwoonderen. Het heeft maar twee Rechtsgebieden, *Tsina*, en *Mywara*, waar by gevoegt worden twee der voornaame nabuurige Eylanden *Muffima* en *Jesima*.
- (3) *Awa* of *Asju*, is twee dagreyzens lang, een middelmatig goed land, wat bergachtig, en overvloediglyk voorzien van vee, viffchen, krabben, fchelpviffchen, en vogelen. Het is verdeelt in negen Rechtsgebieden, *Miofi, Ojen, Nafingasi, Nanifi, Katsura, Naka, Itano, Awa* en *Mima*. (4) *Sanuki*, anders *Sansju*, is drie dagreyzens lang, gaande O. en West. een middelmatig goed en vruchtbaar land, met verfcheidene rivieren, bergen ende velden, voortbrengende ryft, koorn, erweten ende peulvruchten. De Zee levert op een menigte van viffchen en krabben. Deze Provintie is beroemt van wegen veele deftige en uytmuntende mannen, die in dezelve geboren zyn. Ze is verdeelt in elf Rechtsgebieden, *Owutsi, Samingarwa, Miki, Mino, Jamada, Kanda, Ano, Utari, Naka, Tado* en *Kako*. (5) *Ijo* of *Josju* is twee dagreyzens lang, een middelmatig goed land, op fommige plaatfen bergachtig, op fommige vlak, fommige velden zyn zandig, andere ryft, hennip, Moerbezi-boomen, gras en kruyden voortbrengende. Op de kusten word eenig zout gemaakt. Het is verdeelt in veertien Rechtsgebieden, *Nyfucki, Kuwamira, Ootz, Kafafaja, Nooma, Tsike, Otsumi, Kunne, Fuke, Jio, Kita, Urwa* en *Uma*. (6) *Tofa* anders *Tosju*, is van 't oosten naar 't westen twee dagreyzens lang, een middelmatig vruchtbaar Landfchap, voorzien met overvloed van boonen en erweten, hout, vruchten en andere noodzakelyke levens middelen. Het is verdeelt in zeven Provintien, *Tofa, Agarwa, Taka, Oka, Fata, Nanaoka, Katasima*, en *Kami*. De jaarlyksche inkomft van deze zes Provintien belooft 140. *Mankokf*.
- Daar blyven noch overig twee tot noch toe ongenoemde Eylanden, dewelke overwonnen en aan het Ryk van *Japan* gehegt zyn in den laatften oorlog tegen de Inwoonders van *Corea*. Ze worden genoemt *Iki Tsuffima*, wordende haare naamen te gelyk genoemt; nu hebben zy een Prins op zich zelf, zynde te voren onderworpen geweest aan den Vorft, of Onderkoning van *Satzuma*. Het eerste dezer twee Eylanden is *Iki* of *Isju*, het is een dagreyzens lang, en heeft twee Rechtsgebieden, *Iki* en *Ifyda*. Het laatste dezer twee is *Tsuffima* of *Taisju*, dat is iets grooter dan het voorgaande, en insgelyks in twee Rechtsgebieden verdeelt, *Akata* en *Simoakata*, dat is 't hoog en neder *Akata*. Men zegt dat de vruchtbaarheid dezer Eylanden niet zeer groot is, maar men voegt daar by, dat hier fom-

sommige vreemde uytlandsche rarigheden zyn te zien, en van 't groot getal der afgoden, welke door de Inwoonders gedient worden, word zeer veel gesproken. De jaarlykche inkomst of 't opbrengen van deze twee Eylanden beloopt drie *Man* en 5000. *Kokf.*

Inkomsten van 't Ryk van Japan.

De geheele inkomst van alle de Eylanden en Provintien behoorende tot het groote Ryk *Japan*, bedraagt in alles, jaarlyks 2328. *Man*, en 6200. *Kokf.*, volgens 't boven gegeven verhaal. Myn Japanfche Schryver zet het echter maar op 2257. *Mankokf.*

Regeering van Japan.

Schoon het alhier niet is de bequaame plaats om in byzonderheden, rakende de Regeering van 't Japanfche Ryk te treden, noch ook van desselfs Provintien en Rechtsgebieden, schynt het echter noodig, eer ik verder ga, dat daar van iets gezegt word, om deze myne Historie des te beter te verstaan. 't Geheele Ryk in 't gemeen word geregeert door den Keyzer met eene volstreckte opperhoofdige macht, en zo word insgelyk elke Provintie in 't byzonder beheerscht door een Prins, die onder den Keyzer de beheersching van dezelve heeft. De tegenwoordige *Kubo* of waereldlyke Monarch is *Tsinajos*, vierde opvolger, en Zoons, Zoons, Zoon van *Fejassama* eerste Keyzer van de nu regeerende Familie, die zich de Kroon met geweld aanmatigde ten nadeele van den wettigen Erfgenaam, en in 't begin van de zestiende Eeuw regeerde. *Tsinajos* word beschreven als een streng, doch oprecht en voorzichtig Vorst. Hy erfde van zyne voorouderen, met de Kroon een volstreckte en onbepaalde macht over alle zyne onderdaanen, van de geringste afkomst tot den hoogsten trap van aanzien. De grootste Vorsten en Heeren zelf van het Ryk zyn zo ver zyne Vassallen, dat hy dezelve kan verstootten, bannen, en van hun leven en Heerlykheden berooven als 't hem lust, of zo als hy denkt, dat de vrede en 't welvaaren van 't Ryk vereyscht, of hunne misdaden verdienen.

De Keyzer *Tsinajos* nu regeerende.

Daimio Prinzen van het Ryk.

Bezondere Provintien worden geregeert door Erf-Prinzen, *Daimio* genoemd, 't welk betekent *Hoog genaamde*, dat is, Prinzen en Heeren van den eersten rang.

Sommige dezer hebben door kracht van wapenen middel gevonden, om hunne Heerschappyen uyt te breiden. Aldus maakte de Prins van *Satzuma* zich zelf meester van de twee nabuurige Provintien *Oosimi*, ende *Fiugo*, en de Prins van *Caruga*, van de nabuurige Provintie *Noto*, om welke reden deze twee vorsten worden gezegt de machtigste van het Ryk.

Siomio, Heeren.

De Heeren van mindere Rechtsgebieden worden genoemd *Siomio*, wel genaamde, Heeren van minder rang. Hunne Heerschappyen, het zy ze Eylanden zyn, als *Goto*, *Firando*, *Amakusa*, *Matsaki*, en verscheide andere, of het zy dat ze gelegen zyn op het vaste land der drie voornamste Eylanden, het Ryk van *Japan* uytmakende, zyn vermeldt in de lyst van de zes en zefftig groote Provintien, yder onder dat Landschap, waar toe zy behooren, of in 't welk zy leggen: alle de *Siomio* zyn zo ver aan den Keyzer onderworpen, dat zy slechts zes maanden mogen verblyven in hunne Erf-Heerschappyen. De andere zes maanden moeten zy doorbrengen aan 't Keyzerlyk Hof tot *Jedo* alwaar hunne wyven en kinderen jaar uyt jaar in gehouden worden als Pandslieden voor haare getrouwheid.

Kroons Landen hoe geregeert.

Sommige van deze mindere Rechtsgebieden zyn Keyzerlyke Kroonslanden, of om dat zy van oude tyden afgezonderd zyn tot onderhoudt van de Kroon, of dat zy in vervolg van tydt, als zich de gelegentheid daar toe schoon voordeed, van de erfelyke bezitters, by wege van straffing afgenomen zyn en aan dezelve gehegt; zynde het van ouds af altyd een der voornaamste staatkundige maximen der Japanfche Keyzers geweest, om zich zelve te behouden in de vreedzame bezitting van den Throon, door groote Heerlykheden te splitsen in verscheide kleindere, en door alle doenlyke middelen te trachten, den macht en 't gezach der Prinzen van 't Ryk te verzwakken. De grootste dezer Kroonslanden worden geregeert door, zo als men ze daar noemt, *Bugios*, regeerende op de wyse van Onderkoningen, en de kleindre door *Daiquans*, gelyk ze genaamt worden, of Stadhouders. Alle de Inkomsten moeten gebracht worden in 's Keyzers Schatkist.

VI. HOOFDSTUK.

Des Schryvers gevoelen van den waaren oorsprong en afkomst der Japoneesen.

De verschillende gevoelens over de afkomst der Japoneezen ondersoekt.

Verraadt in China.

Zoeking na een algemeen geneesmiddel.

HEt is een altydduurend gevoelen der meeste Europische Landschryvers geweest, dat de Japoneezen oorspronkelyk afkomstig zyn van de Chineesen, en gesproken uyt de Inwoonderen van dat machtig Ryk. Dit gevoelen steunt op deze twee volgende verhalen, welke door de Europische Reyzigers uyt het Oosten overgebracht zyn. Het eerste is: op zekeren tyd is het in *China* gebeurt, dat verscheide Geslachten tegen den Keyzer zaamenzweerden. Op het ontdekken van 't verraadt, wierd bevel gegeven, dat alle de geene die daar in de minste hand slechts hadden gehad zonder eenige genaade ter dood zouden worden gebracht. Maar het getal der medeplichtigen was zo groot, dat de Beulen zelfs moede wierden van 't bloed vergieten, en dat dus de zaak den Keyzer wederom wierd voorgedragen, dewelke daar op besloot, dat hun doodvonnis zou worden verandert in eene vervoering en bannissement naar het nabuurig, toen woest en onbewoond Eyland *Japan*, 't welk zy bevolkten, en dus de voortzetters wierden van deze talryke en machtige Natie, door welke het nu bewoont word. Het tweede verhaal word aldus vertelt; een zeker Keyzer van *China*, ongenegen om zyn Ryk en alle die grootheid en macht, welke hy bezat te verlaten binnen den korten tydperk waar aan 's menschen leven bepaalt is, poogde, ware het mogelyk, eenig algemeen geneesmiddel uytte vinden, dat hem konde onsterffelyk maken. Tot dat einde zond hy uyt verscheide erwaare en bequaame mannen naar alle oorden van de waereld. Onder andere overreedde hem een van zyne eerste Lyfartzen, dat de dienstigste *Ingredienten* voor zulken geneesmiddel, na zyne beste kennis en wetenschap te vinden waren in de nabuurige Eylanden van *Japan*; maar dat zy van zulken tederen en zonderlingen zaamenstel waren, dat zy zouden verwelken, en haare krachten verliezen, indien zy door eene andere dan zuivere en kuyfische hand wierden aangeraakt. En om dit te beter uyttevoe-

ren stelde hy voor, dat drie hondert jonge mansperfoonen en zo veele jonge vrouwlieden, alle van eene sterke en gezonde gesteldheid, derwaards zouden worden overgevoert, waar toe hy zich vervolgens mede begaf; hoewel verre van daar dat hy een waar voornemen had, om zynen Souverein daar mede te voldoen, maar veel eer uyt eene begeerte, om zich zyne dwingelandy te onttrekken, zich neer te zetten in gelukkiger landstreeken, en deze, toenmaals onbewoonde Eylanden te bevolken. Wat dit eerste verhael betreft, daar van is *Linschoten* de auteur; maar hy zegt den lezer niet welk gezag hy voor dit zyn zeggen heeft, of hoe hy daar aan gekomen is, en nadien 'er geen de minste melding gedaan word, noch in de Chineesche, noch in de Japansche Historien, van eenig diergelyk verraadt, zo verdiend het geen geloof, maar behoort ten eenemaal te worden verworpen als verdicht en fabelachtig. Maar wat het tweede belangt, de overkomst van een Chineesch artz met zo veele jonge mannen en vrouwen, dit word door de Japoneezen op geenerley wyze geloochent; neen, verre van daar; noch heden terdage toonen zy een plaats op *Khumano*, (dus noemen zy de zuyderkusten der Provintien,) *Kynokuni*, en sommige nabuurige Landschappen daar hy landde, en zich naderhand met zyne treffelyke volkplanting neersloeg; ook toonen zy noch de overblyfselen van een Tempel, daar ter vereeuwiging van zyn geheugen opgerecht; om dat hy uyt *China* tot haar overgebracht had goede zeden en manieren, en nutte konsten en wetenschappen. Welke nu de gelegentheid geweest zy van zyn overkomst, daar ontrent vind men in de Japansche geschiedenissen aangekend, dat 'er een groot onderzoek wierd gedaan na een algemeen geneesmiddel onder de Regeering van den Keyzer *Si*, of *Sikwo*, of gelyk 't gemeen het uytspreekt *Sino Sikwo*. Deze Keyzer was een der drie Chineesche Neroos, *Sinosko*, *Ketzurwo*, en *Thurwo*, aan welker geheugen men altoos met schrik moet

Linschoten wederlegt.

Een Chineesch Genees-Heer komt over naar Japan met eene volkplanting.

Sikwo Keyzer van China.

moet denken. Hy regeerde zyn Ryk niet alleenlyk met een weergaloofse Tyranny, maar leefde ook met de grootste trotsheid, en de verquistentste overdaadigheid, die te bedenken zyn; waar van men verscheide aanmerkelyke voorbeelden aangetekent vindt, in zyne levens beschryving. Op zekeren tyd liet hy eens een groote plek lands uytgraaven, voor een Meyr, en bevolen hebbende, dezelve te vullen met Chineeſch bier, zeylde hy daar over met prachtige barken. Hy liet een deſtig Paleys *Kojaku* genoemd bouwen, om er zyn verblyf in te nemen, welkers vloeren waren van goud en zilver, en 't geheele gebouw van zulken uytgeſtrekte grootte, dat de Keyzer *Koull*, die den Throon met geweld van dezen zyn Kleinzoon overheerden, wien hy, met alle die van 't Keyzerlyk geſlacht waren, liet dooden, den brand daar in geſtoken hebbende, dezelve volkome drie maanden duurde, eer alles tot aſche verbrand was; welk gedenkwaardig voorval oorzaak gaf tot een ſpreekwoord, waar mede de Japoneeſers de ſchielyke veranderingen en korte geduurzaamheid uytdrukken, waar aan 's menſchen grootheid en geluk onderworpen zyn. Deze Keyzer was het, die uyt een kragtige begeerte, om voor eeuwig zyn Ryk te bezitten, beval dat men een ſterk onderzoek zou doen na een genees middel, dat hem konde onſterffelyk maken. Zo het derhalven gebeurt is onder zyne Regeering, dat de bovengemelde Genees-Heer met zyn volkplanting overging naar *Japan*, moet men aan de Japoneeſers toelſtaen, dat zy ver te kort ſchieten om de voorvaders te zyn van haare natie, dewelke toen reeds geregeert wierd door *Koken*, hun achtſte Monarch; want de aankomſt der Chineeſen was in het zevende jaar der Regeering van *Koken*, 453. jaaren na *Synnu*, eerſte Keyzer van *Japan*, en 209. jaaren voor de geboorte van onzen Zaligmaker, in welk eige jaar *Sinofikwo* in het vyftigſte jaar zyn 's ouderdoms ſtierf. Nadien dan deze twee verhaalen geen voldoende bewys zyn, dat de Japoneeſche natie afkomſtig is van de Chineeſche, zal het niet qualyk voegen te onderzoeken, of het niet mogelyk is een andere waarſchynlyker oorſprong daar aan toe te ſchryven.

Giffingen ontrent den oorſpronk van verscheide Natien genomen uyt haare taal.

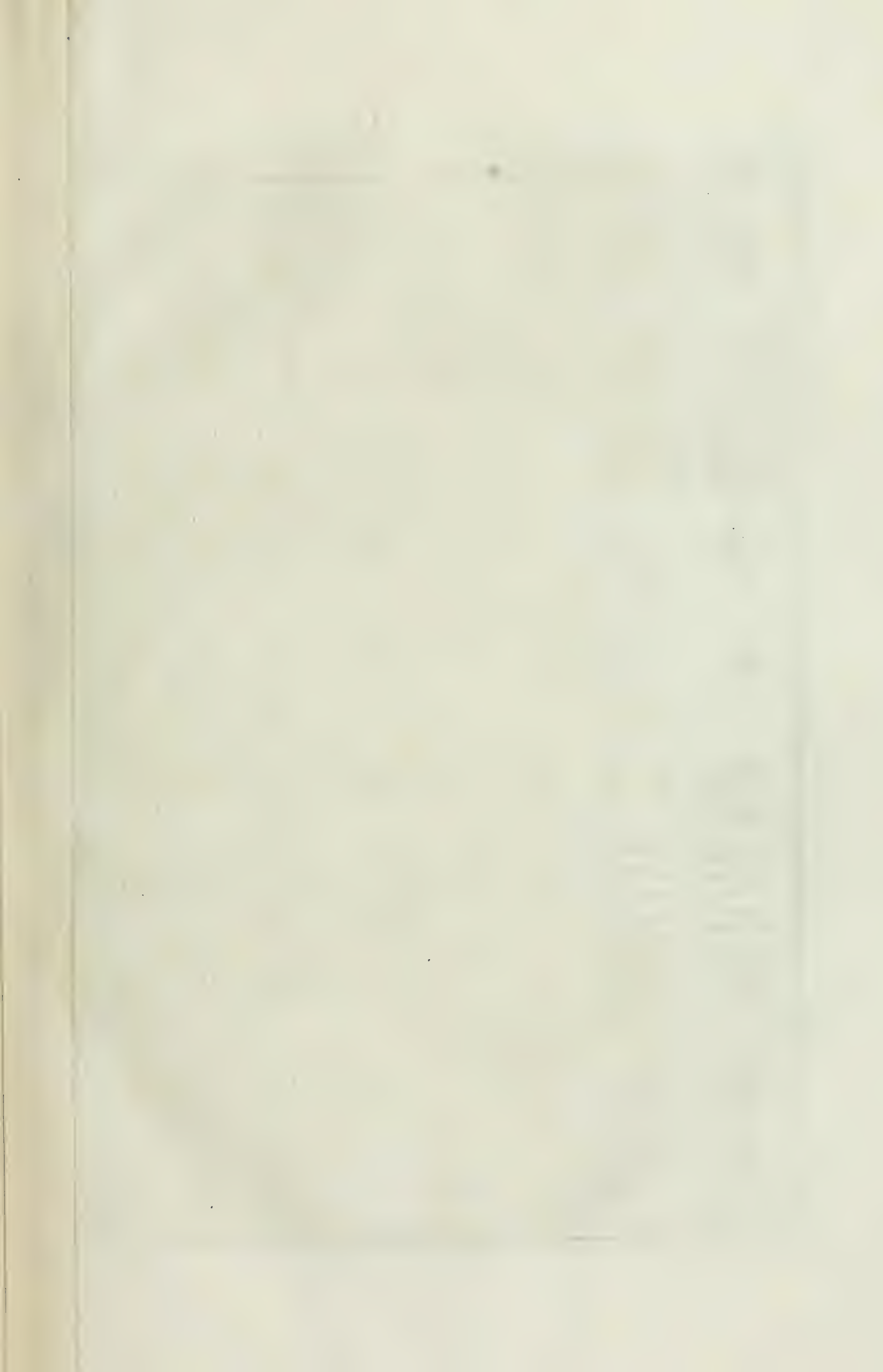
Het is ontwyffelbaar waar, dat talen, en haare eigenschappen zulke vaste en zekere merktekenen zyn, als men mogelyk voortbrengen kan, om door dezelve niet alleenlyk te onderscheiden en naar te ſpeuren, den waaren oorſpronk van eene Natie; maar om ook uyt te vinden,

hoe ze in vervolg van tyd aangroeyde, door gelyk als met andere Natien ingelyft te worden. Hier van geven de meeste Europiſche Natien ons duydelyke bewyzen aan de hand. By voorbeeld, wy kunnen dus uyt de taal alleen gemakke-lyk vinden, dat de Polakken, Boheemers, en Muscoviters van Slavoniſche afkomſt zyn; dat de Italiaanen, Franſchen, en Spanjaarden afdaalen van de Romeinen; dat de Hoog-en-Nederduytschers, de Deenen en Zweeden afgeſproten zyn van de oude Gotten. Ja wy mogen noch verder gaan en ſtaaven, dat de talen alleen van verscheide Natien, en de bequaame aanmerkingen op dezelve, ons zullen in ſtaat en in bequaamheid ſtellen, om waarſchynlyke giffingen te maken, welke omkeringen, *Revolutien*, onder haar zyn voorgevallen, en door welke nabuurige volkeren zy zyn overheert geworden; gelyk ook, of, en hoe zy van tyd tot tyd toegenomen zyn door nieuwe onderſtanden en volkplantingen uyt vreemde landen; want dit mag men als een vaste en geſtadige regel leggen, dat na maate van 't getal der vreemdelingen, die overkomen om zich met 'er woon in eenig Landſchap neer te ſlaan, de woorden die zy ſpreken zullen worden aangenomen in de taale van dat land, en door den tyd als eigen en zo gemeen worden by de Inboorlingen, als of ze oorſponkelyk uyt dezelve waren. Het groot getal van Hoogduytsche en Deeniſche woorden in de Engeliſche ſpraake, geven die niet een klaar bewys dat *Engeland* van tyd tot tyd is overheert geworden door de Deenen, de Neder-Zaxen, en de Franſchen. De latynſche Taal zelfs heeft haare zuiverheid niet kunnen behouden, maar Griekſche woorden wierden vryelyk en in groot getal in dezelve aangenoemen, na dat de Romeinen zich meeſter gemaakt hadden van Griekenlandt, toen de Zetel van geleerdheid en beſchaaftheid. De taal die nu geſproken word in *Transilvanien* (Zevenbergen) beſtaat merkelyk uyt de Latynſche, en de nabuurige Ongerſche. De taal der Inwoonders van *Semigallia* (een klein Landſchap naby *Ruſland*) is zaamengeſtelt uyt de Littauwiſche, Slavoniſche, en de Latynſche. Dezelve aanmerking grypt ſtand zo wel in de andere waerelds deelen, als in *Europa*. *Jan Barros* in zyne *Decades*, tien talen, en *Flaccourt*, in zyne geſchiedenis van *Madagaſcar* verzekeren ons, dat de taal die geſproken word by de Inwoonders van dat groot Afrikaanſch Eyland, opgepropt is met Javaanſche en Malytiſche

woorden, als overblyvende bewyfen van den Koophandel en gemeenschaphouding, die deze twee Natien, ontrent 2000. jaaren geleden, de rykste en machtigste van *Asia*, gedreven hadden met *Madagascar*, alwaar zy zich met menigte neersloegen. De taal die gesproken word op het half Eyland *Crimea* of *Taurica Chersonesus*, in *Asia*, behoud noch veele Hoogduytsche woorden, derwaards gebracht, zo als men onderstelt, door een volkplanting der Gotten, die zich ontrent 850. jaaren na de Zondvloed daar ter neergeslagen hadden. De Heer *Busbeek*, eerlangs keyzerlyke Gezant, by de Ottomannische Porte, heeft by een verzamelt, en in zyn vierde brief uytgegeven een zeer groote menigte dezer woorden; en in myne Reys door dat land heb ik 'er noch zeer veele by aangetekent. Indien wy grondiger kennis hadden van de taal der Javanen, Ceyloneesen, Malabaren, Siamiten, en andere Indiaansche Natien, zouden wy ongetwyffelt in staat zyn om na te speuren, derzelver oopsprong, vermenging met haare nabuuren, en de omkeeringen onder haar voorgevallen. Maar om 't geene gezegt is nader op ons onderwerp toetepassen, durf ik bevestigen, dat indien de Japanische taal grondig en op 't scherpsste wierd onderzocht, wy zouden bevinden, dat ze ten eenemaal zuiver, en onvermengt is met eenige hunner nabuuren, ten minsten zo veer, dat 'er geen schyn zou zyn om te verdenken, dat zy haaren oorsprong van dezelve had. Door haare nabuuren versta ik voornamentlyk de Chineesen, die de Oosterfche zee-gewesten van dat Ryk bewoonen, en handel dryven op *Japan*. Zy spreken drierley taal, volgens de drie groote Provintien onder welke zy behooren, welke zyn *Nanking*, *Tsjaktsju* en *Foktsju*. Een Inboorling nu van *Japan* verstaat geen een woord van een dezer drie talen, uytgezondert de naamen van eenige weinige dingen door de Chineesen met de waaren zelf in *Japan* gebrocht, het welk niets meer in heeft of besluyt dat de Japoneesen afkomstig zyn uyt *China*, dan dat sommige weinige Portugeefche woorden, als *Pan*, *Palma*, *Bolan*, *Cappa*, *Frasco*, *Bidou*, *Tante*, en weinige andere daar overgebleven, zouden kunnen gezegt worden een voldoende bewys te geven, dat de *Japoneesers* oorspronkelyk afdaalden van de Portugeesen; ook was het getal der Chineesen, die van tyd tot tyd quamen om zich in *Japan* neer te zetten niet groot genoeg, om eenige merkelyken verandering te maken in de

Bewysredenen tegen de afstamming der Japoneesers van de Chineesen, genomen uyt de verscheidentheid van haare talen.

moederspraak der Japoneesen; schoon zy konden en ook merkelyk onder hen mededeelden, en invoerden de kunsten en wetenschappen, die lang te vooren in *China* hadden gebloeyt, ja zelfs de wetenschappen van de geleerde en betekende Cyffertaal van dat land, die insgelyk aangenomen is in *Tonquin*, *Corea* en andere nabuurige Landschappen en Koninkryken, zeer na op dezelve wyze, als de Latynsche taal in de meeste Europische Hoven aangenomen is. Maar buyten dien zyn 'er twee wezendlyke eigenschappen van eene spraak, ik meen de zaamenstelling en de uytpraak, in de Japanische taal ten eenemaal zo verschillende van die der Chineesen, dat 'er geen de minste schyn overblyft om te kunnen denken, dat de eene Natie haaren oorsprong aan de andere verschuldigt is. En eerstelyk aangaande de zaamenvoeging en manier van schryven, de Chineesen zetten haare tekenen in eene ry boven elkander, zonder eenige de minste middelyke ledekens om dezelve aan een te binden: Het is waar, de Japoneesers doen ook zo, maar de natuur van hunne spraak vereifcht hier benevens, dat de woorden en tekenen somtyds overgezet, en zomtyds zaamengevoegt worden door andere woorden en ledekens, inzonderheid tot dat oogmerk uytgevonden, en die zo volstrektelyk nodig zyn, dat zelfs in 't herdrukken der boeken van de Chineesen, zy daar by moeten gevoegt worden, om haar volk in staat te stellen, dezelve te kunnen lezen en verstaan. En wat de uytpraak, de *Pronunciatie* betreft, deze is ook zeer grootelyks verschillende in beide de spraake, het zy wy ze aanmerken in 't algemeen, of het zy met opzicht tot byzondere letteren, en dit verschil is zo aanmerkelyk, dat het schynt als of de werktuygen en deelen die de stem moeten maken, op eene andere wyze geformt zyn in de Japoneesers, dan in de Chineesen. De uytpraak van de Japanische taal is in 't gemeen zuiver, geleedert en onderschyden, zynde zelden meer dan twee of drie letters (volgens ons A. B. C.) in een syllaab zaamengevoegt: de uytpraak der Chineesen in tegendeel is een verward gedruysch van veele medeklinkers uytgesproken als in een zingende woordklank, zeer moeyelyk om aan te hooren. Het verschil blykt ook ten opzicht van enkele letters. Dus spreken de Chineesen onze H. uyt, zeer onderscheidentlyk, maar de Japoneesen kunnen geen ander geluyd daar aan geven dan dat van een F. In tegendeel spreken

Zaangestelde Letteren.	Imatto Canna	Catta Canna	Firo Canna	Imatto Canna	Catta Canna	Firo Canna	Imatto Canna	Catta Canna	Firo Canna	Imatto Canna	Catta Canna	Firo Canna	Imatto Canna	Catta Canna	Firo Canna
1 玄 天	る na	ナ	な da ta	道	夕 ta	た ssa	何	サ ka	さ	り	カ a	か	何	ア	あ
2 宮 天	取 ne	ネ	ね de te	と	テ se	せ sse	と	セ ke	せ	テ je	げ	へ	エ	え	
3 雲 雲	み ni	ニ	に dsu tzi	み	チ ra	ち ssi	志	シ ku	し	ヒ	キ i	ヒ	イ	い	
4 令 天	め no	ノ	の do to	ヤ	ナ so	な sso	し	ソ ra	そ ke	こ	コ o	お	ヲ	を	
5 令 天	ぬ nu	ヌ	ぬ tzu	レ	ツ fu	つ ssi	ミ	ス ra	す ke	ル	ク u	ク	ウ	う	
Zaangestelde Letteren.															
1 登 以	わ nu	ワ	わ nu	瓦	ウ ra	う ra	カ	マ ya	ま	ハ =	マ fa	ハ	ハ	ハ	
2 登 以	わ ne	ワ	わ re	瓦	シ ra	し ra	カ	マ ra	ま	ハ je	マ je	ハ	ハ	ハ	
3 登 以	わ ni	ワ	わ ri	瓦	リ ra	り ra	カ	マ ra	ま	ハ je	マ je	ハ	ハ	ハ	
4 登 以	わ no	ワ	わ ro	瓦	リ ra	り ra	カ	マ ra	ま	ハ je	マ je	ハ	ハ	ハ	
5 登 以	わ nu	ワ	わ ru	瓦	ル ra	る ra	カ	マ ra	ま	ハ je	マ je	ハ	ハ	ハ	

ipruken de Japonnefen de R. en D. zeer duydelyk uyt, van welke de Chineefen, inzonderheid die van *Nanking* altyd een L. maken, ja zelfs de zulke, die anderzins wel ervaren zyn in de Europeifche taalen. Ik konde verfeide andere voorbeelden van dezen aardt geven, en verder toonen, dat het geene hier aangemerkt is aangaande het verfehil tuffchen de Chineefche en Japonneefche taalen, even zo waar is in opzicht van de taalen die gefproken worden in *Corea* en *Jedfo*, vergeleken met die der Inboorlingen van *Japan*; doch het is onnodig den lezer en my zelven zo veel moeyte te geven, te meer, nadien niemant ooit voorgegeven of zich onderwonden heeft, om den oorfpronkelyken afkomst der Japonnefen van een dezer twee Natien af te leiden.

Van de verfehillen tuffchen haaren Godsdienft.

Een ander bewysreden tegen de afstamming der Japonnefen, van de Chineefen kan ik trekken uyt het verfehil van den Godtdienft der beide Natien. Indien de Japonnefen eene Volkplanting der Chineefen waren, zouden zy ongetwyfelt van daar hebben overgebracht in de onbewoonde Eylanden van *Japan* de Religie en Godtdienft hunner voorvaderen, en dezelve tot haare nakomelingfchap voortgezet. Maar dit blykt geheel anders. De oude, en waarfchynlyk, de oorfpronkelyke Godtdienft der Japonnefen, welke zy noemen *Sintos*, en de Goden en Afgoden, door deffelfs aanhangers aanbeden, *Sin*, en *Came*, is alleen aan dit Ryk eigen, en deze is nooit toegelaten geweest, noch hunne Goden erkent of aanbeden, nochte ook de Godsdienftige manier van leven nagevolgt geworden door de Chineefen, noch ook zelfs niet door enige heydensche Natie. Behalven dit was ze de eenigfte vafteftelde in *Japan* geduurende eene opvolgende reeks van veele eeuwen. Want de vreedfame Heydensche leere van *Siaka*, welke de Japonnefen nu noemen *Bupo* of *Budfdo*, ende de Goden, welke zy gebied dat men diene, *Buds* en *Fotoge*, fchoon ze zedert haare vroege beginning met ongemeene fpoed voortliep en zich fchielyk verfeide over het grootfte gedeelte van *Asia*, is echter niet eerder in *Japan* ingevoert, dan zes en zefstig jaaren na de geboorte van onzen Zaligmaker, onder de Regeering van den Keyzer *Synnin*, wanneer ze van *Corea* wierd overgebracht. En fchoon ze naderhand, door oogluiking van de Japanfche Keyzeren voorfpoediglyk wierd voortgezet door verfeide Zendelingen, die van *Corea* en de nabuurige Koninkryken overquamen, en zich fpoediglyk

over het gantsche Ryk verfeide, kon ze echter nooit zo ver komen, om de achting en eerbied voor den ouden Godsdienft hunner voorvaderen te bannen uyt de gemoederen van een standvafte en beftendige Natie. In tegendeel hoe meer de *Bupo* leere aangroeyde, hoe meerder moeyte men aanwende om de *Sintos* Godsdienft te behouden, door dezelve te verzieren met nieuwe Goden, Tempels, feeftdagen en fabelen.

Het geen bygebracht is van het onderscheid in den Godsdienft tegen de oorfpronkelyke afkomst der Japonnefen van *China*, konde verder onderfteunt worden, door het magtig onderscheid dat 'er is tuffchen de Characters, die oudtyds by beyde Natien gebruykt wierden, ik meene de groote en rouwe, *Gemeene Karacters*, merktekenen, gelyk zy ze noemen, der Japonnefen, en de eenvoudige en klare beelden der Chineefen. Doch dit een bewys van weynig gewigt zynde, zal ik derhalven daar op niet blyven ftaan, en met weinige woorden alleenlyk twee andere aanmerkelyke verfeillheden bybrengen.

Van het onderscheid der oude merktekenen.

Eerftelyk konde ik duydelyk toonen, dat de Japonnefen grootelyks verfeillen van de Chineefen in haare burgerlyke manieren en levenswys; als in 't eeten, drinken, flaapen, kleding, 't hoofd fcheeren, groeting, zitten en veele andere meer. Ten tweeden zyn zelfs de gemoeds neigingen zeer merkelyk verfeillende tuffchen de twee Natien. De Chineefen zyn vreedfame zedig, groote liefhebbers van een bedaarde, befchouwend, en Filofofifche manier van leven; doch daar beneven zeer overgegeven en geneigt tot bedriegery en woeker. De Japonnefen aan de andere kant zyn krakkeelachtig, geneigt tot oproeren, en een ongebonden leven, wantrouwig, ftaatzuchtig, en altyd gezet op groote aanslagen.

Uyt hunne verfeide gewoontens en manieren van leven.

Uyt de gemoeds Neygingen.

Door het geen tot hier toe aangemerkt is, blykt klaar, dat de Japonnefen eene oorfpronkelyke Natie zyn, ten minften, dat zy niet afkomstig zyn van de Chineefen. De overblyvende zwarigheid om op te helderen, is, hoe en uyt welke gedeeltens der waereld haare waare oorfpronkelyke afstamming na te fpeuren zy. Ten dien einde moeten wy hoger op klimmen, en miffchien zal het met de reden en den aardt der zaake niet onbestaanbaar zyn, te ftaven, dat zy afgeftamt zyn van de eerfte Inwoonders van *Babel*, en dat de Japanfche taal een der taalen is van welke de Heylige Schrift gewaagt, dat de alwyfe Voorzienigheid dienftig oordeelde, by wege van

De Japonnefers zyn afkomstig van de Babyloniers.

straffing en verwarring in te storten in de gemoederen van de ydele en lichtvaerdige opbouwers van den Babelschen tooren. Dit schynt my ten minsten de waarschynlykste giffing, welken weg zy ook mogen in *Japan* gekomen zyn, of welken langen tydt zy ook verspilt hebben in deze haare eerste omzwering. Ja zelf, de zuiverheid van de Japanfche spraak overwegende, durf ik myne giffingen verder voortzetten, en staven, dat zy niet veel tyds nodig gehad hebben op haar eerste reys naar *Japan*; voor zo veel als wy niet kunnen onderstellen, dat zy zicheenigen geruymen tyd hebben opgehouden in eenig land, of by eenig volk, zonder te gelyk toetestaan, dat zy na alle waarschynlykheid sommige woorden uyt de taale van die Natie in de haare zouden hebben aangenomen; waar ontrent ze evenwel nu noch by naauw onderzoek zou worden bevonden ten eenemaal vry en zuiver te zyn; geheel anders als wy bevinden in alle Europifche, en de meeste Oosterfche taalen zo ver ze ons bekend zyn, dewelke schynen van haare eerste beginzelen of zodanig door en door vermengd en verward, dat 'er naauwlyks eene is, die niet eenige woorden van een andere heeft, hoe zeer ze ook mogen verschillen. Indien dan onze Japanfche volkplanting dat gedeelte van de waereld bereykte, 't welk de Goddelyke voorzienigheid geschikt had tot haare toekomstende verblyf en woonplaats, zo ras als de Chineesen, de Tunkuineesen en andere nabuurige Natien de haare bereykteden, moet men onderstellen, dat zy gelukkig gevallen zyn op zulken weg, welke haar veylig en spoedig kon brengen naar de uiterste Oosterfche eindens van *Asia*, van waar slechts een kleine of korte overtocht is naar *Japan*. Om dan ordentelyk na te speuren, welken weg zy waarschynlyk hebben ingeslagen, moeten wy beschouwen den staat waar in de eerste Babyloniers waren na die vreeslyke verwarring van taalen, ten eenemaal verbystert om voort te gaan met hunne lichtvaerdige onderneming, en gebracht tot die smertelyken nood om van elkanderen te scheiden, en over de geheele aarde verstrooit te worden. Laten wy tot dit einde onderstellen (1) dat 'er na alle waarschynlykheid onder de verscheidene partyen ontstond en rees een krachtige nayver, om voor haare toekomstende woonplaatsen te verkiesen zodanige landen, die niet alleenlyk vruchtbaar en vermaakelyk, maar ook min blootgesteld geoordeelt wierden, voor de invallen van andere partyen, of

van wegens haare gemakkelyke gelegenheid aan de zee, of tusschen groote rivieren en hooge bergen, of van wegen haare groote afgelegentheid. En in dit opzicht is het ten hoogsten waarschynlyk, dat zodanige landen, die zeer ver, maar onder een gematigde luchtstreek gelegen waren, niet de minst bewoonde geworden zyn. Dit schynt het geval of de zaak van het Ryk van *Japan* te zyn, zo ver als haare vruchtbaarheid en vermakelyke gelegenheid tusschen de dertig en veertig graaden noorderbreedte, volkomentlyk alle de verwachtingen van een eerste Volkplanting kon beantwoorden. Maar laten wy (ten 2.) onderstellen, dat de voornaamste zorg der eerste aanleggers van eene Volkplanting, in het zoeken naar een land, bequaam tot haare woonplaatsen, noodzakelyk moet geweest zyn, om zodanige wegen en landstreeken te volgen, in welke zy ter zelve tyd zich konden voorzien van alle levens behoefkens. Zodanige voornemens konden naauwlyks krachtadiger worden beantwoort, dan door te reyzen, het zy langs de Zeekusten, of, en met meer waarschynlykheit, langs de groote rivieren en meyen, alwaar zy zich konden geneeren met visch voor hunne spys, met zoet water om hunnen dorst te stillen, en daar zy oogenschynlyk hadden te verwachten goede weylanden voor hun vee, tot dat zy eindelyk een land ontdekten, in 't welk zy oordeelden, dat zy zich geruystelyk en gemakelyk konden neerslaan.

Indien derhalven de vreeslyke verwarring der taalen te *Babel* desselfs Inwoonders gebracht heeft, zo als ze hen zekerlyk moet gebracht hebben, in een onvermydelyke noodzaakelykheit om zich van elkander te scheiden en zich over de gansche aarde te verstroyen, zulke partyen die dezelve taal spraken het by malkander houdende en zich neersettende in welk land haar 't beste aanstond, mogen wy voor toegeftemt houden, dat niet weinige getrokken zyn naar de nabuurige zwarte en Caspifche Zeen, en dat door dit middel het land van *Hircanien*, 't welk gelegen is tusschen de *Caucasus* en de Caspifche oevers, als de beste en vermakelykste plek van *Persien*, eerst bewoont geworden is, gelyk ook kort daar na de nabuurige vruchtbaare landen, gelegen tusschen de zwarte en Caspifche Zeen. De zulke die voorhadden of 't dienstig oordeelden hunne reys verder te vervolgen, ontmoeteden hier twee verscheidene wegen, d'ene op de rivieren *Tanais* en *Volga* naar 't noorden, en

Giffingen ontrent de eerste bevolking van sommige Landen.

de andere langs de Oosterfche oevers van de Caspifche zee naar *Asia*. Tegenwoordig is het buyten myn bestek om aan te toonen, wat van de eerste wierd. Maar wat belangt deze, die langs de Oosterfche Caspifche kusten trokken, die moeten eindelyk gekomen zyn aan den mond van de groote rivier *Oxus* of *Dsiebuun*, alwaar zy haar ontlaf in de Caspifche Zee; en zo wy stellen, dat zy die rivier gevolgt hebben naar haar begin, dan was het geen moeyte voor haar om tot in het binnenste van *Indiën* door te dringen; alwaar zy ras hebben moeten vinden de oorspongen van de rivier *Indus* en *Ganges*, en langs de verscheidene armen neergaande, komen in *Indoſtan*, *Bengale*, *Pegu*, *Siamen* andere nabuurige Koninkryken, veel gemakkeliker en veiliger, dan of zy genootzaakt waren geweest te reyzen over de barre en noch onbewoonde *Mabarouniaanfche* gebergten, of te doorkruyssen de groote uytgestrekte woestynen van *Siftuun* en *Suabestuun*. Tot dezen huydigen dag verkiefen de reyzigers van *Ispahan* naar *Candabar* gaande, liever hunne weg te nemen door *Mesibed* een reys van 375 mylen, dan den kortſten, welke slechts 250. mylen is door deze wilde en gevaarlyke woestynen. Maar om weder te keeren naar de Caspifche zee, voor ik onze Japanfche Colonie van daar afleide op haaren reys naar *Japan*, verzoeke ik verlof een kleine uytſtap te mogen doen ter eere van eene beroemde en dappere Natie der *Turken*, *Turkomannen*, en *Usbeks*, gelyk men ze nu noemt, welke zich neersloeg op deffelfs Oosterfche en Noordooſterfche kusten. *Turk* betekent een Schaapherder, en *Turkeſtaan* een Schaapherders landſtreck. *Jusbeek*, is zo veel te zeggen als, *Honderd Heeren*, 't welk ſchynt in te houden, dat het land van *Usbeck* eens door zo veele Vorſten is geregeert. Beide die Natien hebben dezelve taal, denzelfden Godtsdienſt, dezelve manieren en gewoontens, moeten derhalven worden aangezien als afdalende van eenen oorsprong; aan welke wy billyk de deſtige eernaamen mogen geven, dat ze is de moeder van veele Natien, de voedſter van Doorluchtige Helden, en de bron van machtige Monarchen. Zy verſpreiden zich van de N. Oosterfche kusten van de Caspifche zee, tuſſchen veertig en vyftig graaden noorderbreedte uyt tot aan de grenſen van *Kitaya*. Hunne manier van leven komt over een met hunnen naam, want eenige eeuwen lang woonden zy te zaamen in eenige opgeworpene en zaam-

geraapte hutten, en in kleine gemeenebeſten, verhuyzende van plaats tot plaats met hun vee, waar in hunne voornaamſte rykdommen beſtonden. Van deze *Turken* of *Turkomannen* zyn afgedaalt de *Dageſtaanfche* en *Nagajaanfche* Tartaren, de Tartariſche Inwoonders van 't Koninkryk *Casan*, de *Bofcariaanfche* Tartaren, de Inwoonders van de Provintie van *Mogeflan* in *Perſien*, en ſommige andere Tartaren die in het Koninkryk onder *Tenten* wonen. De *Kiſilbacs* of *Edele*, en deſtige Geſlachten in *Perſien* ſchatten zich zelven machtig hoog, om dat zy van *Turkomanniſchen* afkomt zyn. Van haar zyn ook atkomstig de *Crimſche* Tartaren, welke wonen tuſſchen den *Dnieper* en den *Donauw* op de kusten van de zwarte zee, gelyk mede deze Tartaren, welke de groote Overwinnaar *Sinchiſcham* (een Vorſt, die wel eenen *Plutarchus*, of eenen *Quinitus Curtius* verdiende, om de Geſchiedenis van zyn leven, overwinningen en Heldendaaden te beſchryven,) uytzond op een tocht in *Poolen*, en die in alles niet beantwoord vindinge 't gevolg dat hy daar van verwachtende, liever verloor te blyven, en de tot dien tyd onbewoonde *Pontus* te bevolken, dan zonder eere en Zegepraal weder te keeren. Ik moet ſtilzwygende voorbygaan veele andere takken van dezelve ſtam, welke allengskens vielen onder de Heerſchappy van ſommige nabuurige, (inzonderheid Noorſche) Natien, met welke zy na verloop van tyd zodanig zyn vermengt, en als ingelyft geworden, dat de voetſtappen zelfs van hunne oorspronkelyke afkomst zouden zyn verloren geworden, ware het niet geweest ter oorzaak van eenige weinige overblyffelen van haare voorige taal. Alleenlyk zal ik daar byvoegen, dat de beroemde, *Tamerlaan* een *Usbekiſche Scyth* was, en dat de *Ottomanniſche* Keyzer, de groote *Mogol*, en de Koning van *Sopra*, alle van *Turkomanniſche* afkomst zyn. Düs ver van de *Turken* en de *Usbeckers*. Om nu voorts in order nader tot ons voonemen te komen, zal ik niet ſpreken van die *Maatſchappyen*, die langs de rivier *Jutke*, of van deffelfs oorsponk van de rivier *Oby* langs dezelve afgingen naar de Tartariſchen Oceaan, en de eerste Voorouders geworden zyn van de *Tartaariſche* Natien, in die gedeeltens woonende. Voor het tegenwoordige zal ik my ook niet onderwinden te bepalen, welken weg de *Chineefche* Volkplanting ingeſlagen heeft om naar *China* te reyzen. Het is alleen zes maanden reyzens van de kusten van de

Sommige
aanmer-
kingen
over de
Turken en
Usbeks.

Tuffchen-
wyde van
China van
de Caspi-
sche Zee.

de Caspifche Zee tot aan de grenzen van *China*. *Jagen Andafen* is in 't jaar 1697. in zyne reys naar *China* niet langer onder wegen geweest. Twee Tartarifche Kooplieden met welke ik tot *Astrakan* verkeert heb, en die verfcheide maalen in *China* waren geweest, deden my het volgende verhaal van hunne reys derwaards. Zy gongen van *Astrakan* de Caspifche Zee over, (welke zy rekenden 200. mylen lang en 150. breedt te zyn) naar *Seratsyk* in vyftien dagen, van hier te land naar *Urgentz*, de Zetel van den *Usbekiaanfchen* Vorft in vyf dagen, van daar naar *Bochbau* in vyftien dagen, reyzende door eene groote wilde woefstyn: van *Bochbau* zyn twee verfcheide wegen, van welke de Reyzigers kiezen kunnen, welke zy willen. De eene gaande over *Cafgar* was toen belemmert door de ftruykroovers, weshalven zy d'andre namen, welke hen in veertien dagen door een zeer wel bewoond land bracht tot *Taaskend*, van hier in zeven dagen naar *Oxiend*, van daar naar *Kaasker*, de Hoofdstad van *Turkiftaan*, en de voornaamfte plaats tuffchen *Buchara* en *Katai*, in (dit getal is in het origineel overgeflogen) dagen; van daar naar *Tfutzyk* de eerste Grensstad van *Kattai* in dertig dagen; van hier naar *Hamtzyk* in vyf dagen; dan verder van hier naar de hooge muur of wal van *Kattai*, *Chatai* of *China* in zestig dagen, reyzende door een welbewoond land; en eindelyk van de groote wal naar *Cambalu* of *Peking*, de Hoofdstad van *China*, en 't Hof van den Chineefchen Keyzer, in tien dagen, voleindende de ganfche reys in min dan zes maanden. Een *Calmuckiaanfch* Koopman onder het gevolg van eenen gezant van een Vorft van *Calmuckien* aan den Koning van *Persien*, dien ik tot *Ispaban* kende, alwaar hy my te koop aanbodde de wortel *Taichuun*, dat is, de groote geele wortel, of de *Rhabarbar*, welke hy zelf uyt *China* had medegebragt, gaf my het dagverhaal van zyne reys van *Mienkiflaag* tot de groote wal van *China* aldus. Hy ging van *Mienkiflaag* tot *Dfem* in twintig dagen, van daar na *Gilgaas*, daar zy een breede rivier moeten overvaaren, in vyftien dagen; van daar tot aan *Torkai* in weinige dagen, van hier naar *Milantfy* in tien dagen, van daar tot aan *Toktan* in tien dagen; wederom van hier tot *Ifienrebsu* in vyf dagen, van hier verder naar *Ifyel* in tien dagen, van daar naar *Kalab* in vier, van hier naar *Balane* in zes, van daar naar *Karbokatai* in tien dagen, en van hier naar de hooge wal van *China* in negen dagen, reyzende door een woest

en onbewoond land, in 't welk hy alleen ontmoete weinige Tartarifche Schaapherders, woonende onder zwarte tenten. *Mienkiflaag* betekent in de Land-taale honderdt winterlegeringen of rustplaatfen. Het is een Eyland gelegen aan de Oofterfche kusten van de Caspifche Zee naby de vyf en veertigste graad noorderbreedte; en de Zetel of Hofhouding van *Ajukeh*, Vorft der *Calmuckiaanfche* Tartaren, die de *Turken* of *Turkomannen* uyt haar land jaagden, en hen dwongen om zelfs van de *Oevers der Caspifche Zee* te verhuysen. Uyt het een en 't ander gezegde meen ik dat het op geenerley wyze waarfchynlyk is, dat de eerste Chineefen door zulke barre en woefte landen in *China* gekomen zyn, in welke door te reyzende de Reyzigers veeltyds zyn genoodzaakt voorraad van water en van spyze met zich te dragen. Ik hebbe veel meer over om te gelooven, dat zy meer naar 't zuyden reysden, en mischien langs de Noordzyde der *Imaanfuaanfche* gebergten, alwaar het land zeer vruchtbaar is, met kostelyke weylanden, en overvloed van zoet water, vifch en andere nodige lyfsbehoefte, en waar het zeer waarfchynlyk was dat zy zouden vinden of den mond, of anders eenige takken van de groote rivier *Croceus*, welke hen gemakkelyk ende veylig konden brengen tot in 't hart van *China*.

Doch het word eindelyk hoog tydt om te rug te treden en de eerste Japanfche Volkplanting te haalen van de *Caspifche Oevers*, daar wy haar gelaten hebben, om haaren reys naar *Japan* te vervolgen. Zo wy ftellen dat zy een tyd lang reysden langs de Oofterfche en noordoofterfche kusten van de Caspifche Zee, tot dat zy quamen aan het Eyland *Mienkiflaag*, en dat zy van daar vervolgden fommige der rivieren, die zich daar ontlafte in de gemelde zee, zullen wy vinden dat zy door dit middel geraakten in een groot en vruchtbaar Landfchap zich zelf ver ooftwaards uytftrekkende, en zeer bequaam, vermits deffelfs voordelige gelegenheid en groote vruchtbaarheid, om langfaam en veylig haare reys voort te zetten. Dit aanmerkende, zal het niet ongerymd zyn verder te onderftellen, dat, hebbende eens zodanigen fchoonen en vermakelyken landsdouwe ontmoet, in het welke het hen noch hun vee, aan eenige levensbehoefte ontbrak, zy befloten het zelve te behouden, weigerende de heete dorre en woefte Provintien, die nu door de *Turkefteaans* bewoont worden, in te trekken, en aan de eene of d'andere zyde neer te gaan

Welken
weg de
Japoneefen
namen
op haaren
eerste reys
naar Japan.

gaan langs de rivieren *Istisi*, *Jenisi*, *Sitinga* en andere, die daar ontrent voortkomen, en die hen zouden gebracht hebben naar de onvermakelyker en kouder noordſche Landen. Dus ongevoeliglyk ooftwaard voorttrekkende, ontdekten zy miſchien door den tyd het Meyr van *Arguun*; waar uyt ſpruyt een groote rivier, die den zelven naam draagt, en haare reys langs gemelde rivier vervolgende byna honderd Hoogduytsche mylen, moeften zy noodwendiglyk daar gevonden hebben eenen anderen veel grooter rivier *Amuur* genoemt; welke loopt O. Z. O., en die haar kon, in ontrent twee honderd Hoogduytsche mylen reyzens brengen tot aan de Oofterſche grenzen van *Asia* in het toen onbewoond half Eyland *Corea*, alwaar de gemelde rivier zich zelf ontlafte in den Oofterſchen Oceaan. Zo ook miſſchien, indien onze Reyzigers de rivier *Jenisi*, waren neergeſlagen ontrent honderd en vyftig Hoogduytsche mylen ver, tot op de hoogten van vyf en vyftig graaden noorderbreedte, zouden zy daar hebben kunnen ontmoeten een veel gemakkeliker en pleyzieriger weg naar de rivier *Amuur*, welken onlangs zeer voerſpoediglyk ingeſlagen wierd door de *Muscoviters* in haaren reys naar *China*. Maar wat betreft het geheel plan van den reys, wyze ik den lezer tot de naauwkeurige en uytſtekende ſchoone kaart van *Ruſſland* en groot *Tartaryen*, welke de voortreffelyke Heer *Nikolaas Witzen*, Burgermeſter te *Amſterdam* en eenigen tyd Afgezant der Staaten van Nederlandt aan het *Ruſſiſche* Hof in het jaar 1687. heeft uytgegeven, en daar door den nieuwsgierigen zo grootelyks verplicht, dat hy met recht verdiend de eere, die men verſchuldigt is aan de ontdekkers van onbekende waereldgedeelten. Deze kaart wierd naderhand op ſommige plaatſen verbeterd door den Heere *Ysbrand Ydes*, die dezelve heeft gevoegt by het verhaal van zyne reys door *Tartaryen* naar *China*, en aan de waereld medegedeelt.

Hare overtocht van *Corea* naar *Japan*.

Onze Japanſche Volkplanting nu gebracht hebbende tot aan *Corea*, zal het niet zwaar vallen, gemerkt de nabyheid van *Nagatto*, de weſterlykſte Provintie op 't vaſte land van 't groot Eyland *Nipon*, om haar derwaards over te brengen, en dit te meer van wegen de menigvuldige Eylanden, tuſſchen *Corea* en *Nagatto*, byna in een aaneengeſchakelde ry leggende, inzonderheid de twee grootſte *Iki* en *Tſuſſima*: want het is redelyk t'onderſtellen, dat een *Colonie*, dewelke moeds genoeg had gehad om haare eerſte om-

reyzing zo ver te waagen, en die dikwils was genoodtzaak geworden niet alleenlyk haaren toevlucht te nemen tot meynen en rivieren, maar menigwerf dezelve dwars over te moeten, noch nieuwsgierigheid genoeg overgebleven was, om in ſtil en ſchoon weer in *Canoos* of booten, waar van zy zich in dien tyd waarſchynlyk bedient hebben, uyttegaan op de ontdekking van den ſtaat en uytgeſtrektheid van de *Coreaanſche Zee* en de nabuurige Eylanden; en dat door dit middel ontdekt hebbende het vaſte land van *Nipon*, zy beſloot derwaards over te gaan, 't welk zy gemakkelyk doen kon, zelf met gemeene viſſchers ſchuytjens, en dat land voor haar toekomende verblyf verkoor. Zo nu ymand haar weet tot hier toe te brengen door 't Ooſter *Tartaryen* en het land van *Jefo* (welken weg de *Muriaanſche* Volkplantingen miſſchien genomen hebben) op een veyliger en ſpoediger wyze, ben ik zeer gereedt my daar aan te onderwerpen. Ondertuſſchen komt het my onwaarſchynlyk voor, dat onze Japanſche Volkplanting eenen merkelyken tyd verbleven is op deze weſterſche kusten van *Nipon*. Haare aangeboore nieuwsgierigheid en reyzens gezindheid, en ook miſchien de vrees van gevolgt en ontruſt te zullen worden door andere partyen, moeten haar noodzaakelyk hebben aangezet om het land verder op te reyzen, tot dat zy quamen aan deſſelfs zuydelyke eindens, en inzonderheid in de Provintie *Iſje*, welke van wegen haare vruchtbaarheid, goede lucht, en verafgelegentheid van de weſterſche kusten, volkomentlyk beantwoorde alle de verwachtingen van een veylige en vermaakelyke woonplaats. Te meer ben ik genegen om te geloven, dat zy zich eerſt neerfloegen in deze Provintie, nadien hunne nakomelingen dezelve ſteeds houden voor de plaats, daar hunne voorvaderen gewoont hebben, en als zulken noch eeren met menigvuldige bedevaarden, en andere Godtvruchtige daaden. Tot dus ver myne giffingen, want als zodanig geef ik ze over rakende den waaren grond-aſtammung der Japanſche Natie.

Zette zich neer in de Provintie *Iſje*.

Eer ik dit Hoofdstuk beſluyte zal het niet qualyk voegen iets te zeggen van den aanwas van deze eerſte Japanſche Volkplanting; na dat zy eens tot beſluyt hadden genomen van hier te blyven, en het land te bevolken, alwaar zy ongetwyffelt eenige eeuwen, voor dat 'er eenige merkelyke verbeteringen in den Landbouw en andere kunſten en wetenſchappen gedaan waren, een eenvoudige en nootdrufftig leven leiden, levende

De aangroey van de Japanſche Natie is voornamentlyk aan haar zelf toe te ſchryven.

de van hun vee, en 't geen de aarde van kruyden, wortelen en vruchten voortbracht, en van de visschen en krabben welke de zee opwierp; was het ontwyffelbaar en voornamentlyk aan haar zelve toe te schryven, dat zy in vervolg van tyd zulken talryke en machtige Natie wierden, en dat de tegenwoordige Inwoonders van *Japan* moeten worden aangezien als nakomelingen van deze, die naar de Babelsche verwarring der taalen, overquamen en zich zelve in deze Eylanden neersloegen. Maar men kan aan de andere kant niet ontkennen, dat van tyd tot tyd derwaards nieuwe Volkplantingen zyn overgezonden, voornamentlyk uyt *China* en *Corea* en zo mischien ook uyt andere nabuurige landen. De Japoneesen zelf maken veeltyds in hunne Historien gewag van geleerde Chineesen, die haare boeken en de kennis van nutte konsten en wetenschappen in *Japan* overbrachten; hoewel niet in de latere eeuwen, wanneer de Japansche Monarchie reeds was geworden tot een machtig Ryk. En waarlyk nadien zo weinige vreemde woorden overgebracht zyn en aangenomen in de Japansche taal, dat het moeyelyk te bemerken is, dat 'er eenige de minste verandering in is gemaakt, en nadien de Godsdienst en de oude costumen noch heden standhouden, zo blykt duydelyk dat, welke vreemde Volkplantingen van tyd tot tyd het zy opzettelyk of toevalliglyk overgekomen zyn in *Japan*, hun getal niet aanmerkelyk moet zyn geweest, ten aanzien van 't gros der Japansche Natie.

Maar ook aan Volkplantingen.

Aan Schipbreuken.

Verder aanmerkende, dat de Eylanden van *Japan* omvangen worden door een gevaarlyke en onstuymige zee, zo is het zeer waarschylyk, dat van tyd tot tyd schepen uyt vreemde landen komende op deze kusten zyn gestrant, en dat indien eenige van 't scheeps volk zo gelukkig waren van hun leven te bergen, zy liever verkooren in *Japan* te blyven, en zich onder de Inboorlingen te vertrouwen, dan zich weder te waagen op de genaade der woeste baaren, en gevaar te loopen van eene haghelyke wederkomst in hun eige land. Schoon de zeevaart nu tot den hoogsten top byna gebracht is, gebeuren toch dezelve toevallen zeer dikwils, en daar gaat qualyk een jaar voorby, of sommige schepen worden op de kusten gemeten, komende zomtyds uyt landen, of zo ver afgelegen, of ten eenemaal zo onbekent, dat men nauwlyks eenige giffing over dezelve maken kan, noch uyt het maakfel van het schip, noch ook

uyt de taal en de manieren van het scheepsvolk. Verscheidene aanmerkelyke blyken van zodanige gevallen vind men aangetekent in de Japansche Geschiedenissen. De Japoneesers over eenige honderd jaaren by geval ontdekkende het Eyland *Genkaifima*, ten noorden van *Japan* gelegen, bevonden het bewoont, gelyk als haare Historien vermelden, door *Oni*; dat is zwarte Duyvels, dewelke zy met oorlog vervolgden, en het Eyland gezuyvert hebbende van dit gedierte, gelyk zy het noemde, bevolkten zy het met hunne eige Natie. Het is zeer waarschylyk, dat deze Mooren met eenen geweldigen storm zyn gemeten geworden, op de kusten van dit onbewoonde Eyland. In 't Historisch verhaal van dezen Oorlog word verder opgemerkt, dat zy lange hairen droegen, over de schouders uytgebreid, en dat zy een vreemd slag van huysraad, als onder andere, hooge Europische hoeden hadden. Dat de Japoneesen hen Duyvels noemden, daar over behoeven wy ons in het minste niet te verwonderen, zo wy in acht nemen of hunne zwarte kleur, of de natuurlyke trotsheid van de Japoneesche Natie, welke alle andere Natien zo zeer veracht, dat zy ze noemen *Umakokf*, dat is, de Landen der Duyvelen. Welke Landflieden deze zwarten anders geweest zyn, dat is gemakkelyk te gissen, door hun lang hoofdhaar te dragen, uyt hunne kleeding en andere omstandigheden; en ik meene dat ik niemant zou bedriegen indien ik staave en verzekere dat het *Malagaanen* zyn geweest. Het is genoeg bekend, dat de *Malagaanen* tot dezen huydigen dag by uytstek veel werks maken van hun eige hair, en zich zeer vermaken met het zelve te dragen van eene uytnemende lengte, boven eenige andere zwarte Natien van *Asia*. Behalven dit, dreven zy in voorige tyden zeer ver den grootsten handel op de *Indiën* en voeren af en aan met hunne Koopvaardyschepen niet allen op alle de kusten van *Asia*; maar onderstonden zelfs naar de kusten van *Afrika* over te steeken, inzonderheid op 't groote Eyland van *Madagascar*. De Tytel, welke de Koning der *Malagaanen* zich zelf aanmatigde, van *Heere der winden ende der zeën van het oosten tot westen*, is hier van een duydelyk bewys; maar noch veel meer de *Malagaansche* Taal, welke zich byna over 't geheele oosten uytspreyde, zeer na op dezelve wys, als te vooren het *Latyn*, en onlangs het *Fransch* zich heeft uytgebreid over gansch Europa. De hooge hoeden, welke gevonden

Voorbeelden daar van.

Genkaifima een Eyland, voormaals bewoont door Zwarten of Mooren.

wierden

wierden onder den inboel dezer Mooren, moeten uyt Europa zyn gebracht, nadien ze nooit elders zyn gemaakt geworden. Het was eene oude gewoonte der meeste Oosterfche Vorften (welke noch tot heden in wezen is in 't Koninkryk van *Cambodia*, van *Siam*, *Pegu* en andere,) om hunne eerste Staats-Dienaars en voornaame gunstelingen te vereeren met zodanige hoeden, als tekenen van haare byzondere gunst, en deze alleen hadden het voorrecht om ze te mogen dragen als zonderlinge eere-tekenen. Voortyds wierden zy te land uyt Europa gebracht naar *Ormid*, en van daar door de *Malagaanen*, *Armeniaanen*, en andere handel-dryvende Natien uytgevoert over geheel oosten; maar na dat de Portugeezen een nieuwen weg hadden ondekt naar de Indiën, langs de Kaap de goede Hoop, brachten zy ze uyt Europa (daar zy nu buyten gebruyk zyn) recht over zee. Of nu onder deze zwarte Bewoonders van *Genkuisima* geene groote aanzienlyke Mannen geweest zyn, die deze hoeden van hunnen Vorst ontfangen hadden, of dat die by geval hen ter hand gekomen zyn, is de zaak niet om te onderzoeken. In de Japansche Historien word ook gewag gemaakt van Mooren, die gevonden waren in sommige Eylanden, ten zuyden van *Japan* leggende, en die na alle waarschyndykheid moeten zyn geweest of Malagaansche Kooplieden, of anderszins Inwoonders van sommige der *Molukse* Eylanden, die derwaards gedreven zyn geworden door een storm, en dezelve onbewoont vindende besloten daar te blyven, en dezelve te bevolken. Niet lang voor myn aankomst en gedurende myn verblyf in *Japan*, strandeden 'er op de kusten verscheide schepen, uyt verafgelegene en onbekende landen komende. In dit geval moeten al het Scheeps volk, zo wel die in 't leven blyven, als de lichaamen der verdronkene, als zy aan land aandryven, en al de takeling van het schip, en de boot, zo 'er een is, gebracht worden naar *Nagasaki*, als de bestempelde plaats tot een algemeen onderzoek van de zee zaaken. De Gouverneurs van deze plaats onderzoeken alle de geringste omstandigheden van het ongelukkig geval, met die zorg en argwanende omzichtigheid, welke aan deze Natie alleen eigs is; en om te ontdekken, indien mogelyk, van welk land het schip uytvoer, en welke taal de overgeblevene spreken, dit onderzoek geschied somtyds in de tegenwoordigheid van den Neerlandfchen *Resident*, Plaatshouder, die my by deze gelegent-

heid de gunst bewees, van my met zich te nemen. Het is een plicht, die op yder Prins van het Ryk legt, om te bezorgen, dat in geval eenige schepen op de kusten van zyne Provintie stranden, zy, als voorzegt is, opgezonden worden naar *Nagasaki*, 't welk doorgaans, uyt achting voor den Keyzer, geschied met groote kosten. Niet lang geleden leed een Jonk schipbreuk, die van de *Manilbas* quam, op de kusten van *Satzuma*, aan welker boord waren sommige *Topasfaanen*, een soort van zwarte Christenen. De meeste bootsgezellen waren verdronken, sommige stierven aan land, en drie wierden 'er alleenlyk levend gebracht tot *Nagasaki*, waar van de derde daar in de gevangenis overleed, na een geneesmiddel genomen te hebben, dat een Japansche arts hem voorgeschreven had. Van een ander schip, dat op dezelve kusten strandte, wierden alleenlyk drie zwarte Matroosen geret, die geen een onderscheiden woord konden spreken, dan *Tobacco*; na eenigen tyd in de gevangenis gelegen te hebben, wierden zy aan ons overgelevert, om aan boord van onze schepen vervoert te worden. Een ander schip wierd te *Nagasaki* gebracht, dat op de noorder kusten van *Japan* was vervalten, zonder eene ziel aan boord. Het slecht en ongemeen gebouw van dit vaartuyg, en de overblyfselen van drie Chineefche merken op het agtersteeven, deden de Japoneezen gissen, dat het quam van de uysterste eindens van *Jeso*. Niet lang geleden verging een ander schip op de kusten van 't Eyland *Riuku*, en twee van 't volk wierden alleen behouden; welke eerst naar *Satzuma*, en van daar naar *Nagasaki* wierden gebracht, onder het geleide van acht barken, welke den Prins van *Satzuma* hebben moeten komen te staan op eenige duyzend Ryksdaalders. Zy waren wel geschaape fraaye karels; hunne hoofden waren geschoren zeer na op dezelve wyze als de Polakken doen; zy hadden geene baarden, en in yder oor drie gaten. Uyt hun geschikt en beleefd gedrag, en vry, doch zedig gelaat, toonden zy zeer wel opgevoed, en van eene klare bevatting te zyn, door te trachten de Japoneezen eenig begrip te doen hebben van het getal, gelegentheid, en grootte der Eylanden, van welke zy quamen; 't welk zy deden door steenen van verscheide grootte op een tafel te leggen, elkeen by zynen naam noemende; onder anderen wierd het Eyland waar op zy zelf woonden, door hen genoemt *Patan*. Wy hadden reden om te duchten, dat het goed oor-

Meer voorbeelden van schipbreuken op de Japansche kusten.

Pigmeey
Eylanden.

deel en de levendige bevatting welke zy toonden, toen zy ondervraagt wierden, gelegenheid zouden geven om hen voor hun leven te *Nagasaki* gevangen te houden. Indien wy de Japoneezen geloven, is 'er eene andere onbekende Natie, zeer van deze verschillende in haare manieren, gestalte en taal, welke bewoond het Eyland *Kubitesima*, een der noordertste Eylanden aan *Japan* behoorende. Zy beschryven ze als Dwergeren, en daar van noemen zy het geheele Eyland, het *Dwergjes Eyland*. Van welken afkomst zy zyn, en hoe zy gekomen zyn om dit Eyland te bewoonen, laate ik aan hen zelf over om te bepaalen. Op dit stuk zynde, zal ik dit alleenlyk byvoegen, dat het eerste Europeische schip, 't. welk in *Japan* quam, een Portugeesch Koopvaarder was, derwaards toevallig door storm gedreven.

De Japoneezen verschillen in gestalte en aardt.

Alles dan ingezien zynde, het groot onderscheid dat noch bespeurt word tuschen de Japanfche Inwoonders van verscheide Provintien, ten aanzien van hun gestalte, schynt zeer krachtig te bevestigen, dat 'er van tyd tot tyd nieuwe takken zyn ingegriffyt geworden in den waaren oorspronkelyken stamboom van deze Natie. Want schoon de Japoneezen door den bank, inzonderheid het gemeene volk van *Nipon*, van een zeer onguure gedaante zyn, kort, sterk, dikbeenig, galachtig, met platte neuzen, en dikke oorleden, (hoewel de ooggen niet zo diep staan in het voorhoofd, dan in de Chineezen) zyn doch de afkomelingen van de oudste en edelste geslachten, van de Prinzen en Heeren van het Ryk, iets in hun getchapenheid en gelat heerlyks hebbende, meerder na de Europeaanen gelykende. De Inwoonders van de Provintien *Satzuma*, *Oosymi* en *Finga* zyn van middelbaare grootte, sterk, moedig, mannelyk, anderzins beleeft en beschaaft. Het zelve word opgemerkt van de Inwoonderen van sommige noordergewesten op het groot Eyland *Nipon*, uytgezondert deze van de groote Provintie *Osju*, die gezegt worden boven andere wreed en onbarmhertig te zyn. De Inwoonders van sommige Provintien, van *Saikokf*, inzonderheid die van *Fisen*, zyn kort, teer, wel gemaakt, van een rede-

lyke fraaye gedaante, en by uytnemendheid beschaaft. De Inwoonders van het groot Eyland *Nipon*, inzonderheid van desselfs Oosterfche Landfchappen zyn uyt de andere kenbaar, door hunne groote hoofden, platte neuzen, en spierachtige vleesfelyke gestalte.

Om nu dit Hoofdstuk te fluyten en kortelyk te herhaalen, al het geen in 't breede verhandelt is, zo blykt het, dat in de eerste eeuwen, niet lang na de zundvloed, toen de verwarring der taalen te *Babel*, de *Babyloniers* noodzaakte hun voornemen van een tooren van ongemeene hoogte te bouwen, te laten vaaren, en te weeg bracht hunne verstrooying over de gansche aerde, wanneer de Grieken, de Gotthen, en de Slavoniers trokken naar *Europa*, andere naar *Asia* en *Africa*, en andere naar *America*, dat de Japoneezers toen ook op reys zyn getogen: en dat zy na alle waarschyndlykheid, na veele jaaren omzwervens, en menigvuldige ongemakken uytgestaan te hebben, behagen vonden in dit afgelegen waereldsgedeelte; dat, vergenoegt zynde met desselfs gelegenheid en vruchtbaarheid, zy besloten deze plaats te verkiezen voor hunne woonings-plaats: dat zy naar allen schyn veele eeuwen hebben geleeft op een zeer gemeene wyze van de vruchten des velds, gelyk noch tot op den huydigen dag gedaan word door de Tartaren, levende in hitten, en met hun vee en huysgezinnen het land op en neer kruysfende; dat zy ongevoelig en allengskens zynde gegroeyt tot eene talryke en machtige Natie, het dienstig gevonden hebben ten beste van het land, en tot hunne eige veyligheid, de Regeering over te geven in de handen van een Vorst, en voor hunnen eersten Opperheer hebben gekoren den dapperen *Dsin Mu Ten Oo*; dat zy gevolglyk zyn eene oorspronkelyke Natie, geenzins verschuldigt aan de Chineefche, wegens haare afstamming en bestaansbaarheid; en dat, schoon zy van dezelve hebben aangenomen verscheide nutte kunsten en wetenschappen, gelyk de Latynen deden van de Grieken, zy echter nooit onderworpen noch overheert zyn geworden, noch door haar, noch door eenige andere nabuurige Natie

VII. HOOFDSTUK.

Van den Oorspronk der Japoneesen, volgens hun eige fabelachtig gevoelen.

De Japoneesen leyden haaren afkomst af van haare Godheden.

DE Japoneesen verbeelden zich ten uyttersten gehoort te zyn door den yver van sommige, die zich zelf pynigen om den oorspronk van haare Natie afteleyden van de Chineezen, of andere hunne nabuuren. Zy wenden voor dat zy opgekomen zyn binnen den Kreyts van hun eige Ryk, hoewel niet uyt de aarde, gelyk muysen en wormen, zo als dit den trotzen Atheniensers om die zelve reden schamperlyk verweten wierd door den Cynifchen *Diogenes*. Neen zy matigen zich aan een veel hooger en E-deler geboorte, en achten zich zelven niet minder dan afftammelingen van haare Godheden, welke zy anderzins niet voor eeuwig houden, maar voor onderstellen, dat in de eerste beweging van den ruuwen klomp, uyt welken alle dingen gemaakt zyn, hunne Goden ook dus voortgekomen zyn door desselfs onzichtbare macht. Zy hebben twee verscheide Geslachtrekeningen van haare Godheden. De eerste is eene opvolging van Hemelsche Geesten, van wezens, volstrektelyk vry van allerley soort van vermenging met lichaamelyke zelfstandigheden welke de Japanfche waereld re-

geerden geduurende een onnoemelyke en onbegrypelyke reeks van eeuwen. De tweede is een stam van aerdsche Geesten, of God-menschen, die niet begiftigt waren met dat zuivere wezen, alleenlyk eigen en byzonder, aan hunne voorzaaten. Deze regeerden het Japanfche Ryk door een recht afdaalende opvolging, yder een groot, doch bepaald getal van jaaren, tot dat zy eindelyk genereerden dat derde geslacht van menschen, waar door *Japan* nu bewoont word, en daar in niets meer overig gebleven is van de zuiverheid en volmaaktheden van hunne Goddelyke voorvaderen. Het zal niet qualyk passen als een verder bewys van 't geen ik zegge en voordraage, hier tusschen in te voegen de naamen van deze twee opvolgingen van Godheden, genomen uyt hunne eige schriften. De naamen der eersten zyn zuiver leenspreukig, en het eenige dat daar van gemeld word in hunne Historische boeken; want daar word niets verhaalt noch van haare wetten, leven en daaden, noch van haare Regeeringen. Zy volgden elkander op in deze ordere.

De eerste opvolging van haare Godheden.

Van welke 'er tweederley Opvolging.

Ten d Sin Sijst Dai, dat is de Opvolging van de zeven groote Geestelyke Goden.

1. *Kuni toko Dat sy no Mikotto.*
2. *Kuni Satsu Tsy no Mikotto.*
3. *Tojo Kum Nan no Mikotto.*

Deze drie Goden hadden gene Vrouwen, maar de vier volgende van den zelve stam waren getrouwt, en genereerden elk zynen Opvolger by zyne

Vrouwe, hoewel op een wyze, 't beryk van 't menschelyk verstand ver te boven gaande. Deze waren;

4. <i>Utsy Nino Mikotto</i> ,	ende zyn	Wyf	<i>Susitsi Nino Mikotto.</i>
5. <i>Oo Tono Tfino Mikotto</i> ,	-	-	<i>Oo Toma se no Mikotto.</i>
6. <i>Oo mo Tarno Mikotto</i> ,	-	-	<i>Oo si Wuse no Mikotto.</i>
7. <i>Ifanagi no Mikotto</i> ,	-	-	<i>Ifanami no Mikotto.</i>

Deze zeven Goden worden door hen vertoont als wezens, zuiver Geestelyk en de Historien van hunne Levens en Regeeringen als Droomen. De daadelyke bestendigheit van zulker tyd, wanneer zodanige Geestelyke wezens de Japanfche waereld beheerschten, is 't geen

zy heyliglyk geloven; schoon zy ter zelve tyd bekennen, dat het hun verstand ver te boven gaat om te begrypen hoe het geschiede, en dat het ten eenemaal buyten hun macht is om te bepaalen, hoe lang haare Regeering heeft geduurt.

Tweede
opvolging
van Godt-
menschen.

De laatste van de eerste Opvolging *Izanagi Mikotto*, worden op eene zonderlinge wyze door de Japoneesen geëerbiedt, als zynde de Voorvaderen van den tweede stam der Godt-menschen, uyt welke het derde geslacht van de nu in wezen zynde Inwoonders van *Nipon* voortgekomen is. *Mikotto* is een bynaam, alleen eige aan de eerste opvolging van de geestelyke Goden, en betekent de onbegrypelyke zegening en gelukzaligheid van deze eerste Monarchen van *Japan*. Somtyds evenwel zullen zy den zelve ook geven aan zulke mindere Goden, voor welke zy eene byzondere achting hebben) De Japoneesen die Christenen geworden zyn, noemden hen hunnen *Adam* en *Eva*. Men zegt dat zy gewoon hebben in de Provintie van *Isje*, schoon het onbekent is in welk byzonder gedeelte van die Provintie zy zyn geboren, geleefd hebben, of gestorven zyn. Zy zeggen alleenlyk, dat deze voor-Adamsche *Adam*, (indien 't my geoorloft is hem dus te noemen) de eerste was, die, geleert uyt het voorbeeld van de vogel *Sekiri*, of volgens 't gemeen, *Isitaki*, met zyne Vrouw op een vleeschelyke wyze verkeerde, en by haar zoonen en dochteren won, waarlyk van eene uytnemende natuur, de onze overtreffende, doch grootelyks beneden dien der Goddelyke wezens, van welke zy afgekomen waren. De eerstgeboore Soon van *Izanami* en de eerste van de tweede opvolging van de Godt-menschen, word volgens de wet der eerstgeboorte onderstelt recht te hebben gehad tot een Opperhoofdigheid over zyne Broeders en Susters, waar op, in een recht neergaande linie van hem gegront is het Recht, dat de *Dairi's* of Kerkelyke Erf-Keyzers oudste Zoonen, zich aanmatigen op de Kroon van *Japan* na hunne Vaders overlyden. De opvolging word genoemd

Zyn vyf
in setal.

Isti Sin Go Dai; dat is de opvolging van de vyf aardse Goden of Godt-Menschen, welke zyn

Tensio
Dai Dsin.

1. *Tensio Dai Dsin*, na de taale der geleerden, en na de taal van 't gemeen *ima Tern Oon Gami*. De tekenen, waar mede deze naam uytgedrukt word, betekenen een groote Geest uyt Hemelse straaLEN stroomende Hy is de eerstgeboorene van *Izanagi*, en de eenigste die kinderen nagelaten heeft. Want het waren zyne nakomelingen, schepselen van geen gemingten afkomst, maar van een uytmuntende en byna Goddelyke natuur, die veele millioenen van jaaren het land hebben bewoont, tot dat zy het derde Ge-

slacht van deze kort levende Inwoonders teelden. Alle de Japoneesen, niemant uytgezondert, merken zich zelf aan als onmiddelyke afkomelingen van *Tensio Dai Dsin*, om dat zy zeggen, dat alle zyne jongere Broeders de waereld verlaten hebben zonder kinderen na te laten. Maar inzonderheid grond de Kerkelyke Erf-Keyzer zyn recht op het Ryk ('t welk onlangsch overgegaan is in waereldlyke handen, hebbende hy slechts voor zich zelf behouden den naam en eene schaduw van zyne voorige macht en grootheid) op een lynrechte afdaling van *Tensio Dai Dsin's* eerstgebooren Zoon, en zo vervolgens. *Tensio Dai Dsin* bedreef niet alleenlyk gedurende zyne Regeering veele heerlyke heldendaden, maar zelfs na dat hy deze waereld had verlaten, gelyk in de Japanse Historien word verhaalt, bewees hy overvloediglyk door veele Mirakelen, en gaf blyken dat hy was de machtigste van alle de Goden des lands, en het leven, de ziele, het licht, en oppersten Monarch van alles te zyn. Om die reden word hy Godtsdienstiglyk geëerbied door alle de getrouwe aankleefers van den ouden Japanse Godtsdienst, gelyk die van overoude tyden in *Japan* was vastgesteld. En de aanhangers van alle andere sekten, zelfs hunne grootste Filosofen en Atheïsten, God-loochenaars, toonen een zonderlinge achting en eerbied voor zyn naam in gedachtenis als van hunnen eerste Voorvader. De Japoneesen van allerley rang en staat doen jaarlyks Godsdienstige bedevaarten naar de Provintie daar hy woonde, en alwaar een Tempel is opgericht om zyn gedachtenis te ver-eeuwigen. Zelf is 'er geen Provintie noch Stad in 't geheele Ryk, of ze heeft ten minste eene Tempel waar in *Tensio Dai Dsin* gediend word; en op hoop van door zyn kracht en hulp meer tydelyke zegeningen te ontfangen, wierd hy met grooter vlyt en Godsvruchtigheid ontzien en geëerbied dan eenige andere hunner Goden. In de Japanse Historien word anders geen gewag gemaakt van zyn Vrouw noch van de Vrouwen zynere opvolgers, en derzelve naamen zyn ten eenemaal verloren. Na eene Regeering van sommige honderd duyzenden van jaaren wierd *Tensio Dai Dsin* opgevolgt door zynen oudsten Zoon.

2. *Ooswo ni no Mikotto*, of met zyn Ooswo. vollen Tytel, *Massai Ja Su Katz Katz sui ja si Amami Oosi woni no Mikotto*. Zyn opvolger was.

3. *Niniki no Mikotto*, of met zyn ge- Niniki. heelen Tytel, *Amatsu fiko fiko Fono ni Niniki*

Niniki no Mikotto. Hy wierd opgevolgt door

Demi. 4. *De mi no Mikotto*, of met alle zyne Tytels, *Fikoofoo Demi no Mikotto*. Dezen volgde op

Awafesfu. 5. *Awase Dsu no Mikotto*, of anders weydlopig *Tuki Magisa Take Ugei Fakussa Fuki Awasfi Dsuno Mikotto*. Met dezen eindigt deze tweede, of zilvere eeuw gelyk men 't mag noemen, van de Japanfche waereld. In het eerste Hoofdstuk van het tweede boek zal dezen aangaande noch verder worden gefproken. De naamen van de vyf aardfche Goden van deze tweede opvolging worden genoemt in de 16. Tafel.

Genereering dezer twee opvolgingen van Godheden.

Deze zyn de opvolgingen van de Goddelyke en half Goddelyke wezens van welke de Japoneezen den oorspronkelyken afkomst van deze Natie afleyden: het verhaal dat zy geven hoe deze Goden waren gefchapen, en hoe zy elkander genereerden is niet minder hersenschimmig en fabelachtig. De eerste der zeven groote Hemelfche Geesten, zeggen zy, was het eerste ding dat voortquam uyt de *Chaos*, zynde deffelfs zuiverfte en onzichtbaarfte gedeelte en kracht. Zyn Zoon en Erfgenaam fproot uyt hem op een wyze 't menschelyk verstand te bovengaande, of gelyk sommige zich onderwinden het uyt te leggen, en het dus verftaanbaar te maken, door de beweging en werkelyke kracht der hemelen en ondermaansche Elementen. Op deze wyze dan waren de zeven groote Hemelfche Geesten van de eerste opvolging voortgekomen. De laaste van deze was het, die zyn Vrouw op een vleeschelyke manier bekennde, het tweede geflacht der Godt-menschen, van half Goddelyke en half Menschelyke wezens gewan. Deze, schoon zy ver te kort fchooten aan de volmaaktheid hunner Voorvaderen, hadden echter noch, uyt kracht dezer Goddelyke hoedanigheden, behouden, dat zy hun leven behielden, en de opvolging van haare Regeering aan haare nakomelingfchap overdroegen, welke zy gewonnen op een vatbaarder wyze, voor een onbedenkelyke tyd, ver te boven gaande het tydperk waar aan 's menschen leven nu bepaalt is. Eindelijk ftierven zy alle uyt in den perfoon van *Awase Dsuno*, den laaften van deze tweede ftam, die de Voorvader wierd van het derde geflacht, de tegenwoordige Inwoonders van *Japan*.

Het derde geflacht van Menschen hoe gegeneert.

Aan deze van 't derde geflacht, die in een rechte linie afdaalen van den eerstgebooren Zoon van *Awase Dsuno Mikotto*, van dezès eerstgeboorenen, en zo

vervolgens, of by gebrek van kinderen aan hunne Erfgenaamen, werd door de Japoneezen toegeschreven een boven natuurlyke, byna Goddelyke macht, en een onbepaald gezag over hunne medefchepfelen. Dit word eenigermate uytgedrukt door de groote Tytels en hooglyudende bynaamen, welke zy aan dit geheele geflacht, maar inzonderheid aan hun Hoofd of Vorst geven. Gelyk daar zyn *Oodai*, 't groote geflacht: *Mikaddo*, Keyzer (zynde *Mikotto* alleen eige aan de eerste en tweede opvolging van Goden en halve Goden.) *Tenoo*, Hemelfche Prins, *Tensin*, Zoone des Hemels, *Tee*, Prins, en *Dairi*, door welken naam menigwerf betekent word 't geheele Hof van den Kerkelyken Erfkeyzer, zie de 17. tafel.

Tot dus ver de gemeene overlevering der Japoneezen ontrent de oorsponkelyke aftamming van haare Natie, dewelke al zo Heylig gehouden word als het gezag voor de Heylige fchriften onder de Christenen. Het zou onnodig zyn dezelve te weerleggen, zynde uyt haar zelve van zo een zwak geftel dat ze 't onderzoek van zelfs het allergeingfte verstand niet zou kunnen lyden. Sommige zullen het misschien niet ongerymd houden, dat onder deze twee opvolgingen van Goden bedektelyk gezinspeelt word op de goude en zilvere eeuwen der Grieksche Schryvers, of op de eerste eeuwen der waereld voor en na de Zundvloed. Maar hoe zullen zy dan over een brengen die eindeloofen tyd, welken de Japoneezen voorgeven dat deze twee opvolgingen van Geestelyke wezens de wereld hebben geregeert, met dat klein getal van jaaren dat verlopen is zedert de Schepping, volgens 't Goddelyk verhaal in onze Heylige fchriften ons overgelevert. Het fchynt dat de Japoneezen niet minder wilden zyn dan de Egyptiers, de Chaldeuwen, de Braminen en andere hunner Oosterfche nabuuren, die alle volgens de trotsheid en laatdunkentheid, alle Oosterfche Natien eige, hunnen oorspronk zo hoog afleiden als zy konden, en het heerlyk acheden, dat zy konden toonen een geheel reeks van Monarchen, die over haar hadden geheerscht. Maar waar op zy voornamentlyk schynen gedoelt te hebben, is, om hunne nabuuren de Chineezen de loef af te steeken; want in hunne Historische fchriften stellen zy *Tensio Dai Dsin*, den eersten voortzetter van de Japanfche Natie veele duyzenden van jaaren eerder, dan den eersten, en, zo als zy hem noemen, verdichten grondlegger van

Eenige aanmerkingen op deze Fabelachtige overlevering der Japoneezen.

van de Chineefche Natie, *Sinkwof*, of na der Chineefen uytpraak *Tien Hoamtſy*. En als of dit zelf noch niet genoeg zyn moeft, om zich van eenig vermoeden te zuiveren van eenigermaten van de Chineefen afgekomen te zyn, ſtellen zy 'er noch voor de opvolging van de eerſte groote Hemelſche Geeften, welke zy afleyden van het begin der Schepping zelf. Zy ſtaan evenwel verlegen, wat te antwoorden, wanneer ze gevraagd worden, hoe het quam, dat *Awafe Dſuno* de laaſte hunner aardſche Goden, een wezen, begaaft met zo veele uytmuntende en boven natuurlyke hoedanigheden, als zy aan het zelve toefchryven, zulken armen en elendigen geſlacht, als dat der tegenwoordige Inwoonders van *Japan* gewan. En zo weinig weten zy te zeggen van de ſtaat van hun land, en van de Geſchiedenis hunner Voorvaderen, voor den tyd van *Sinmu* hun eerſte Monarch. Om deze reden hebben verſcheide van hunne eige Schryvers onderſtaan *Japan* te noemen *Ataraſikokf* en *Sinkokf*, dat is *Nieuw Land*, als of het nieuwlyks was uytgevonden en bevolkt onder de Regeering van hunnen eerſten Keyzer. Zo ver is het waar, dat de eige en echte Japaſche Historie flechs begint met de Regeering van dezen eerſten Keyzer, die geleeft heeft ontrent het jaar 660. voor Chriſtus geboorte. En dat de Chineefen hen hier in ver te boven gaan, want die begonnen de Geſchiedenis van hun land te beſchryven ten minſten 2000. jaaren te vooren, en zy kunnen toonen, waar op ik geloof dat geene andere Natie roemen kan, eene opvolging van Keyzeren, met eene Beſchryving van hun leven, Regeering, en merkwaardige daaden van over de 4000. jaaren tot dezen tyd toe. Men moet evenwel bekennen, dat de Japaſche Natie noodzaakelyk moet hebben beſtaan en in het land gewoont, eenen merkelyken tyd voor hun eerſten Keyzer, *Odai*, *Mikaddo*; nadien ze wanneer hy tot den

Throon verheven wierd, reeds zeer talyk was geworden, en om dat niet lang daar na, gelyk in hunne Historien gemeld word, groote Oorlogen onder hen ontſtonden, en veele duyzenden omquamen door Peſt en hongersnood; ten zy dat men ze alle te gelyk op een reys van een ander land wilde overbrengen, of uyt de aerde doen opſtaan en voortkomen gelyk Paddeſtoelen, 't welk en ongerymt en ook onbewyſlyk is. Ik hebbe meer over om te gelooven, dat van den tyd dat hunne Voorvaderen in dit land gekomen zyn, zy eenige eeuwen lang een omzwerwend leven hebben geleit, dwaalende van plaats tot plaats met met hunne huysgezinnen en en vee, 't welk zelf de geſteldheid van het land, verdeelt door bergen, zèen en rivieren, ſcheen vereiſcht te hebben, tot dat de voorſpoedige *Ninus Dſin Mu Ten Oo* hen beſchaafde en in beter order bracht, en 't zy door geweld of 't zy by verkiefing hun eerſte Opperheerſcher wierd. Zedert dien tyd zyn zy naauwkeurig en getrouw geweest in de beſchryving der geſchiedenis van hun land, en van het leven en de Regeering hunner Keyzeren. Om te beſluyten, gelyk *Dadſyno Mikotto* door haar geloofd word geweest te zyn de grootſte van de eerſte opvolging der Hemelſche Geeften, en *Ten ſio Dai Dſin*, de machtigſte van de God-menſchen, zo zien zy *Sin Mu Ten Oo*, aan voor de grootſten van het derde Geſlacht der nu levende Inwoonders, in wiens familie het Erf-Recht tot de Kroon met een meer dan menſchelyk gezag vervolgt en overgegaan is tot *Kinſan Kirwotei* den tegenwoordigen 114. den *Mikaddo*, dat is een reeks van 2360. jaaren te rekenen tot aan het jaar 1700. Ik zeg, het Erf-Recht tot de Kroon; want de Regeering zelf van het Ryk, is in latere tyden overgegaan in waereldlyke handen, gelyk dit op eene andere plaats afzonderlyker zal worden aangetoont

VIII. HOOFDSTUK.

Van het Climaat van Japan, en desselfs voortbrenging van Mineralen.

Climaat
van Japan.

Japan roemt op een gelukkig en gezondt Climaat. De lucht is 'er zeer ongestadig en veele veranderingen onderworpen, in den winter belaaen met sneeuw, en onderhevig aan sterke vorst, in den zomer in tegendeel, in zonderheid geduurende de Hondsdagen, onverdragelyk heet. 't Geheele jaar door regent het dikwils, doch met de grootste flachregenen in de maanden van Juny en July, die daarom worden genoemd *Satsuki*, dat is, *Regen Maanden*. Hoewel dat de regen-tyd in *Japan* niet altyd zo doorgaans op een gezetten tyd komt, dan men ze wel bespeurt in andere en heetere gedeelten van de Oost-Indiën. Donder en Blixem heeft men daar zeer dikwils.

Zee.

De Zee, die de Japansche Eylanden omringt is zeer ruuw en onstuymig, 't welk benevens de menigvuldige rotfen, klippen en zandplaatn boven en onder water de Zeevaart derwaards zeer gevaarlyk maakt. Daar zyn twee groote en gevaarlyke draaykolken. De eene word genoemd *Faisaki* en legt naby *Simabara* beneden *Amakusa*. Deze is ten uiterste gevaarlyk, inzonderheid wanneer het gety verandert, want met hoog water is ze gelyk met de vlakke van de zee, maar zo ras als het gety begint af te loopen, valt ze ook, gelyk men my gezegt heeft, na eenige geweldige draayingen schielyk in, ter diepte van vyftien vademmen, met groot geweld inslokkende de zulke schepen, booten of andere dingen, als in die naare tydsgesteldheid binnen haar bereyk komen, daar zy aan stukken worden geslagen tegen de klippen op den grond. De verbryfelde stukken blyven somtyds onder water, somtyds worden ze weer eenige Hoogduytiche mylen ver van daar opgeworpen. De tweede draaykolk is naby de kusten van de Provintie *Kynokuni*. Ze word genoemd *Narroto*, en van wegen de nabuurschap van de Provintie *Awa*, *Awano Narroto*, dat is, *de invalling van Awa*, om dat ze met krachtig onstuymig geraas aandruyscht tegen een klein rotsachtig Eyland, 't welk door 't geweld van de be-

weging gehouden word in eene geduurige beeving. Deze, schoon van een yffelyke aanzien, word echter min gevaarlyk geacht dan de eerste; om dat men desselfs gedruysch van verre hoorende, dezelve gemakkelyk myden kan. De Japoneesche schryvers, inzonderheid de dichters, zinspelen doorgaans in haare schriften op de wonderbaare natuur en beweging van deze *Narroto*, gelyk ook de Priesters het zelve doen op den Predikstoel.

Men bespeurt ook dikwils in de Japansche Zëen Hoofsen opkomen, die zich op 't land uytstorten. De Japoneesen meenen dat zy een soort van Waterdraaken zyn met eenen langen waterachtigen staart, met een schielyke en heftige beweging in de lucht opvliegende, om welke reden zy ze noemen *Tatsumaki*, dat is, *Spuytende Draaken*.

De grond van *Japan* is in zich zelf voor 't grootste gedeelte bergachtig, klipachtig, en schraal; maar door den onvermoeiden vlyt en naerstigheit der Inboorlingen vruchtbaar genoeg gemaakt, om haar te verzorgen van alle levensbehoef- tens; behalven dat de zee, vischen, krabben, en andere schulpvischen, oplevert. De rotsachtigste en onbeboudste plaatsen zelf leveren haare kruyden, vruchten en wortelen uyt, tot onderhoudt der Inwoonderen, welke hunne behoefte voorouders door de ondervinding hebben leeren klaar te maken en te bereyden, zo, dat ze dezelve niet alleen bequaam maakten tot voedzel, maar ook zelf lieflyk en aangenaam van smaak. Dit en de zuynige manier van leven der Japoneesen in 't algemeen, aanmerkende, behoeft men zich niet te verwonderen, dat dit groote volkryke land zo overvloedig voorzien is met alle levensnooddrustigheden, dat het als een byzondere waereld, welke de natuur schynt voorbedachtelyk afgescheiden te hebben van 't overige des Aardkloots, door dezelve te omringen met een klipachtige en onstuymige Zee, op haar zelf lichtelyk kan bestaan, zonder eenigen bystand uyt vreemde landen, zo lang als de konsten en de Landbouw achtervolgt en door de

K Inboor-

Draay-
kolken.

Hoofsen:

Grond:

Inboorlingen ten nutte aangelegt worden.

Daar benevens is het land overvloedig voorzien van verscĥ water, nadien 'er zeer veele bronnen, meynen, en rivieren door 't geheele land zyn. Sommige der rivieren in 't byzonder zyn zo groot en snelftroomende, of ter oorzaak van de toorens hooge bergen en rotfen daar zy beginnen, of ter oorzaak van de verbaafende slagregens, welke menigmaal vallen, dat zy zonder gevaar niet zyn over te vaaren; te meer, nadien sommige zo onstuymig zyn dat men 'er geene bruggen over leggen kan. Eenige der meest beroemde rivieren zyn (1) *Ujingava* dat is de *Rivier Ujin*. Ze is ontrent een vierde Duytsche myl, of anderhalve Engelsche myl breed, en mitsdien 'er geen brug overleyd, moet ze doorwaadt worden. De kracht en snelheid, met welke deze rivier, afftroomt van de gebergten is zodanig, dat zelfs wanneer het water laag en ter naauwer nood een knie diep is, vyf sterke kaerels, die de grond om ze te doorwaaden wel kennen, moeten te werk gestelt worden om 'er een paerd door te brengen, 't welk met de menigte van groote steenen op den bodem leggende, den doortocht even zo moeyelyk als gevaarlyk maakt. De menschen, wier werk het is de Reyzigers door deze en andere diergelyke rivieren door te waaden, moeten volgens de wetten van het land, verantwoord voor het leven der Reyzigers, op dat zy des te beter zorg draagen. Dat is de reden, waarom 'er slechts weinige ongelukken gebeuren. (2) De *Rivier Oomi* is beroemt om haaren wonderbaren oorspronk; want men vind aangetekent in de Japansche Historien, dat ze schielyk in eene nacht opsprong in het jaar 285. voor Christus geboorte. Ze ontleent haaren naam van de Provintie, in welke zy begint. (3) De *Askagava*, is aanmergelyk, om dat deffels bodem geduurig van diepte veranderd, om welke reden de Japoncesche Schryvers, voornamentlyk de Dichters, menigwerf op de zelve zinspeelen.

Rivieren en zoete wateren.

Ujingava. Rivier.

Oomi Rivier.

Askagava Rivier.

Aardbevingen.

Japan is zeer onderhevig aan aardbevingen, welke daar zo gemeen zyn, dat de Inboorlingen dezelve niet meerder vreezen, dan wy Europeaanen een gemeenen storm van donder en weerlicht. Zy zyn van gevoelen, dat de oorzaak der aardbevingen is een monster groote Walvisch onder de grond kruypende, en dat dit niets te beduyden is. Somtyds evenwel zyn de schuddingen zo geweldig en duuren zo lang, dat gehee-

le steden daar door ten ondersten boven gekeert, en veele duyzenden der inwoonderen onder de puynen begraven worden. Zulken vreesfelyken geval is 'er gebeurt toen *Pater Louis de Froes* in het jaar 1586. in *Japan* was, 't welk hy verhaalt in zyne *verhandeling van de Japansche zaaken*, door *Jan Hay* by een *vergadert en uytgegeven*. De gevolgen en uytwerkselen van deze aardbeving waren zo verbaafd en eysfelyk, dat ik met verlof der lezeren niet voorby kan in 't breede hier in te voegen het verhaal, dat *F. Louis de Froes* daar van doet in een brief gedagtekent den 15. October 1586. Te *Simonofeki* in de Provintie van *Nagata*. Hy zegt, in het Jaar Christi 1586. „wierd *Japan* door zodanige vreesfelyke „aardbevingen geschokt, dat men diergelyk nooit te vooren beleeft had. Van de Provintie *Sacaja* tot aan *Miaco* beetde de aarde veertig dagen achter een volgende. In de Stad *Sacaja* wierden zefftig huizen ter neergeworpen. Tot *Nagafama* een kleine Stad van ontrent duyzend huysen in het Ryk van *Oomi* spleet de aerde en flokte de helft der Stad in; de andere helft wierd door het vuur verteert. Een andere Stad in de Provintie van *Facata*, daar veele Kooplieden quamen, en die door de Inboorlingen mede *Nagafama* genoemd wierd, na dat ze eenige dagen geweldig was geschut geworden, wierd eindelyk door de zee ingezwolgen, ryzende de wateren zo hoog, dat ze het land overftroomden, de huysen wegspoelden, met al wat haar voquam, de Inwoonders verdronken, en geen voetstap overliet van die vooreen ryke en volkryke Stad, dan alleen de plaats daar het Kasteel stond, en deze zelf raakte ook onder water. Een sterk Kasteel in het Koninkryk van *Mino*, gebouwt op den top van eenen hoogen berg, na verscheide vreesfelyke schokken uytgestaan te hebben verzonk en was in een oogenblik onzichtbaar, de aerde scheurde, dat de minste voetstap niet overbleef, en aanstonds rees 'er een meyr op in de plaats daar de fondamenten van het Kasteel hadden gestaan. Een ander geval van dezen aard gebeurde in de Provintie van *Ikeja*. Veele andere spleeten en scheuren bespeurden men door het gantsche Ryk, van welke sommige zo breed en diep waren, dat de kogels in dezelve geschoten niet konden gehoort worden aan het ander eind, en uyt dezelve quam zulken vreesfelyken stank en rook, dat niemant het durfde

„ durfde wagen langs dien weg te re-
 „ zen. *Quabacundono* (die naderhand
 „ *Taicofama* wierd genoemd, had zyn
 „ Hof tot *Sacomot* in het Kasteel *Achee*
 „ toen deze Aardbevingen begonnen,
 „ maar die te sterk wordende en te dik
 „ op een volgende en zeer geweldig,
 „ spoedde zich naar *Ofacca*. Zyne plaat-
 „ fen wierden vreesfelyk gefchokt, doch
 „ niet omvergeworpen.

Diergelyke gevallen zyn zedert dien tyd menigmaal gebeurt. In 't Jaar 1704. ontving ik een brief van een myner vrienden te *Batavia*, toen onlangs te vooren van *Japan* gekomen, waar in hy onder andere my een verhaal mededeelt van sodanige heftige fchok door Aardbeving, in 't jaar 1703. in *Japan* voorgevallen, en van een felle brand, die te gelyk ontftond, waar door byna de geheele Stad *Jedo*, en 't gantsche Keyzerlyk Paleys in de affche gelegd, en meer dan 200000 zielen onder de puynhoopen begraven wierden. Het is aanmerkelyk, dat sommige plaatsen van *Japan* bevrydt blyven van allerley foort van fchuddingen. De Japoncefers redeneren verfeidentlyk over dit voorval. Sommige eigenen het toe aan de Heyligheid van de plaats, en aan de krachtadige befcherming van deffelfs Befchut-Godt. Andere zyn van gevoelen dat deze plaatsen niet gefchut, worden, om dat zy onmiddelyk rusten op het onbeweegbare middelpunt van de aarde. De daad zelf word niet in verfchil getrokken, en die bekent staan dit zonderling voorrecht te hebben, zyn de Eylanden van *Gotbo*, het kleine Eyland *Sikubufima*, op het welk staat een zeer deftige Tempel van *Bonzes*, zynde een der eerfte die in het land gebouwt wierden, de groote berg *Kojafan* naby *Miaco*, beroemt van wegen het getal van Kloofsters en Monniken, behalven noch eenige andere.

De grootfte Rykdommen van de Japanfche grond, en wel zulke, waar in dit Ryk de meefte bekende Landschappen te boven gaat, beftaan in alle foorten van Mineralen en Metalen, byzonder in Goudt, Zilver en Koper. De menigte van heete wellen, op verfeide plaatsen van het Ryk en de verfeide rookende en brandende bergen geven te kennen welken veelheid van zwavel, die de moeder en 't voornaamft *Ingredient* van de Mineralen en Metalen is, verborgen legt in de ingewanden van de aarde; behalven dat 'er noch eene groote menigte van deze ftof op verfeidene plaatsen opgegraaven wordt. Niet ver van *Firando*, daar wy onze woon en voorraadt-huysen hadden,

eer wy naar *Nagafaki* verhuysden, legt een klein rotsachtig Eyland (een van die, welke van wegen haar groot getal door de Japoncefers genoemd worden *Kiukiu Sima*, dat is de negen en negentig Eylanden) 't welk, fchoon zeer klein, en door de zee omringt gebrant en gebeeft heeft eenige honderden van jaaren. Een ander klein Eyland gelegen over *Satzuma*, 't welk de Japoncefers *Fuogo* noemen, welken naam zy ontleent hebben van de Portugeefen en zedert altyd behouden, en die in onze kaarten getekent staat *Vulcanus*, heeft een vuurbraakenden berg, welke ook by verfeide tuffchenpofingen zedert eenige eeuwen gebrant heeft. Op den top van een berg in de Provincie *Figo* is te zien een groote kelder, voortyds de mond van een vuuruytblaafser, maar daar de vlam onlangs heeft opgehouden, waarfchynlyk uyt gebrek aan brandende ftoff. In dezelve Provincie is een andere plaats, genoemd *Afo*, beroemt door een Tempel *Afa no Gongen*, of de Tempel van den Jaloerfchen Godt van *Afo*, van welke niet 'ver afgelegd een byna geduurige vlam voortkomt uyt den top van een berg, by nacht veel zichtbaarder dan by dag. In de Provincie *Tfikufen* legt een andere brandende berg, niet ver van een plaats, die genoemd word *Kujanoffe*. Te vooren was het een Kool-Myn, welke door de onvoorzichtigheid der Koolwerkers by geval vuur vatte, en zedert altyd geduurig gebrant heeft. Op sommige tyden befpourt men een zwarte rook en ftank opgaan uyt den top van den beroemden *Fefi* in de Provincie *Suruga*, welke in hoogte alleen overtroffen word door den *Piek* van *Teneriffe*, doch in fchoonheid en gedaante myn's oordeels geen weergaa heeft. De top deffelfen berg is bedekt met een altydduurende sneeuw, dewelke door de hevigheid des winds wegewaayt wordende, gelyk 't dikwils gefchied, in vlokken, en overal verftrooyt, gelykt als een rookende kap. De Japanfche Historien melden, dat voortyds deffelfs top brandde, maar dat door eene nieuwe opening, welke gemaakt wierd door de heftigheid van het vuur, in de zyde van den berg, de vlam kort daar na ophield. *Unfen* is een wantchape, groote, doch niet zeer hooge berg naby *Simabara*. Ten allen tyden is deffelfs kruyn dor, witachtig van de kleur van zwavel, en ten eenemaal vertonende een *Caput Mortuum*, of uytgebrande ftof. Ze rookt weinig, niettemin kon ik den rook drie mylen ver ontdekken. Deffelfs grond is op verfeide plaatsen brandend

Plaatsen die vry zyn van Aardbevingen.

Rykdommen van Japan waar in beftaan.

Brandende Bergen.

heet, en daar beneven zo los en fpon-achtig, dat weinige plekken uytgezondert, op welke eenige boomen ftaan, niemant daar over gaan kan zonder eene geduurige vrees, van wegen het kraakend hol geraas dat men onder de voeten befpeurt. Deffelfs zwavelachtige reuk is zo fterk, dat men eenige mylen in 't ronde geen vogels ziet; wanneer het regent, bobbelt het water op, en de geheele berg gelykt dan als of zy kookte. Veele koude Fonteynen, en heete baden wellen daar en daar ontrent op. Onder anderen is 'er een berucht heet badt, 't welk zy houden voor onfeylbaar om de Venus ziekte te genezen, indien de lyder eenigen dagen achter den anderen daar flechts voor weinige minuten in gaat en zich in 't zelve baadt. De genezing moet hy beginnen met eerft in een ander heet badt te gaan, dat zo fterk niet is, *Obamma* genoemd, weinige uren van hier gelegen, en den geheelen tyd dat hy de wateren gebruykt, moet hy een heet verwarmende levenswys houden, en zo dra als hy uyt het bad komt zich te bed leggen, zeer wel toedekken, en trachten te zweeten. Niet ver van dit heete bad is een Klooster van de Sekte *Tendai*. De Munniken van deze plaats hebben aan yder heete bron in de nabuurfchap opwellende, eenen eigen naam gegeven en die ontleent van derzelve hoedanigheid, van den aard van 't fchuym dat boven dryft, en van 't bezinkfel op den bodem, en na 't gerucht dat ze maken, als ze uyt de aarde opwellen; zy hebben dezelve gefelt als tot vagevuuren, voor verfcheide foorten van Ambachtlieden, welker handwerk eenige overeenkomt fchynt te hebben met eenige der bovengenoemde hoedanigheden. Dus by voorbeeld, plaatfen zy de berdiegelyke Bier- en Sacki Brouwers op den bodem van een diepe modderige Fonteyn, de Koks en Pafteybakkers in een andere, die aanmerkelyk is om haar witte fchuym, kyvers en krakkeelders in eene andere, die uyt de grond opkomt met een vreesfelyk verwoedt gedruyfsch, en zo voorts. Op deze wyfe het blinde en bygeloovige volk bedriegende, knellen zy hen groote geldfommen af; hen diets makende, dat zy door haare gebeden en voorspraak kunnen verlost worden na haar dood van deze pynigings plaatfen. In die yslyke vervolging die in *Japan* tegen de Christelyke Godtsdienst verwekt wierd, waar van men in gene Historien de weerga vindt, wierden, onder andere ontelbaare tormenten den nieuwbekeerden aangedaan, om hen hun nieuw om-

helsde geloof te doen verzaaken en weder tot het Heydendom hunner Voorvaderen te komen, veele derzelve herwaards gebracht, en in de heete wateren van deze plaats gepynigt. Onder de andere heete baden in *Japan* is een der uytmuntenste en der krachtadigste het bad *Obamma* genoemd. Het legt ten weften van den berg *Ufen*; ontrent drie mylen af; het word gezegt buyten gewoone krachten te hebben in het genezen van verfcheide uytwendige en inwendige quaalen, als onder anderen, door het baaden en zweeten, de pokken, dewelke men evenwel dikwils befpeurt weder te komen, waarschynlyk om dat zy geen kennis genoeg hebben, om deze ziekte te behandelen, of om dat zy het waare verftand niet bezitten om de baden in 't algemeen te gebruyken. De Provintie *Figo* heeft verfcheide heete bronnen, by welke, zo als men my gezegt heeft, *Campher*-boomen van een ongemeene grootte groeyen, hol, ende vol water. Het voornaamste en uytnemendste van wegen haare krachten is het heete badt, niet ver afgelegen van den bovengenoemden Tempel *Afa no Gongen*. In de Provintie *Fifen* zyn ook verfcheide heete Fonteynen, by voorbeeld een in het Dorp *Takyo*, een andere in het Dorp *Urisno*. Beyde zouden zy dienstig zyn in het genezen van ziekten, indien de Inboorlingen wiften hoe dezelve te gebruyken. Ik heb opgemerkt in alle de Afiatische landen, welke ik doorreyft heb, dat de Inboorlingen de heete baden zelden meer dan drie, of ten hoogften niet meer dan acht dagen gebruykten, waar door zy, na allen fchyn, eenig voordeel en verlichting zullen gevoelen, 't welk zy maar al te veel geneigt zyn te houden voor eene volle genezing, en in geval van weder instorting leggen zy alle den fchuld op de wateren.

De meefte zwavel word gebracht uyt Zwavel de Provintie *Satzuma*. Ze word opgegraaven in een klein naby leggend Eyland, 't welk uyt de grooten overvloed die het van deze stoffe uytlevert, genaamt word *Iwogafima* of het *Zwavel-Eyland*. 't Is niet boven de honderd jaaren, dat zy hebben durven waagen derwaards te gaan. Voor dien tyd hield men het voor t' eenemaal ontoegankelyk, en van wegen den dikken damp en rook, welke men geduurig zag opgaan uyt dit Eyland, en van de verfcheide spookten, en andere ongewoone yffelyke verschynfelen, welke de menschen zich verbeeldten dat zy daar, voornamentlyk by nacht zagen, wierd het doorgaans geloofd dat het

het een woonplaats van Duyvelen was; tot dat eindelyk een onvertzaagd en kloekmoedig man zich zelf aanbod, en vervolgens vryheid kreeg, om derwaards te gaan en den staat en de gelegenheid van 't zelve te onderzoeken. Hy verloor vyftig stoute gasten tot deze onderneming, die aan land gekomen zynde noch Hel noch Duyvels maar een groote vlakke plek lands vonden, welkers vlakke zo dik bedekt was met Zwavel, dat waar zy gingen een dikke rook van onder hunne voeten opging. Zedert dien tyd af brengt dit Eyland jaarlyks op aan den Prins van *Satzuma* ontrent twintig kisten zilver, alleen van de Zwavel, die daar word opgegraaven, behalven 't geen hy trekt van de boomen en 't hout dat langs het strand groeyt. Het land van *Simabara*, inzonderheid ontrent de bovengemelde heete baden, bragt ook voort een fyne zuivere Zwavel, welke de Inwoonders evenwel niet durven opgraaven, uyt vrees van den Bescherm-Godt dier plaatse te vertoornen, bevonden hebbende by ondervinding, dat hy dezelve niet gaarn wil misfen. Andere plaatfen ga ik stilzwygens voorby, uyt gebrek van grondige onderrechting.

Goud.

In verscheide Provintien van het Japanfche Ryk, word het Goud, 't waardigste van alle metalen, opgegraaven. Het grootste gedeelte daar van word gesmolten uyt zyn eygen Ertz. Een gedeelte word gehaalt uyt Goud-Zand; en een zeer klein gedeelte vind men ook in het Koper. De Keyzer matigt zich aan 't opper gezag over alle de Goud-Mynen, en ook over alle de andere Mynen, van welke 'er geen een mag geopent noch bewerkt worden, zonder zyn uytdrukelyk verlof en toestemming. Van al het geen de Mynen voortbrengen, die bewerkt worden, eigent hy zich toe twee derde deelen, en het andere derdendeel word gelaten aan de Bestierder van die Provintie, in welke de Myn legt; deze weet evenwel, als op de plaats zynde, zyn derde gedeelte zo wel te beleggen, dat hy byna even gelyk deelt met den Keyzer. De rykste Goud-Ertz, en die het fynste Goud uytleverd, word opgegraaven in *Sado*, een der noorder gewesten op het groot Eyland *Nipon*. Sommige aderen waren eertyds zo ryk, dat een *Catti* Ertz, een en fomtyds twee *Thails* Goud opbracht. Maar zedert korten tyd, zo als men my gezegt heeft, zyn de aderen daar en in de meeste andere Mynen, niet alleenlyk scharfcher geworden, maar brengen ook lang zo veel Goud

niet op dan te voeren, 't welk men ons zeide, dat onder andere redenen gelegenheid gegeven had tot de laatste nauwe orders ten opzicht van den handel en koopmanschap met ons en de Chineezen. In dezelve Provintie is ook een zeer ryk Goud-zand; 't welk de Prins tot zyn eige voordeel laat uytspoelen, zonder daar van eenige kennis te geven, veel min een gedeelte van 't voordeel, aan het Hof tot *Jedo*. Na de Meynen van *Sado*, zyn die van *Surunga* altyd gehouden geworden voor de rykste; want behalven dat deze Provintie ten allentyden een groot gedeelte van goud heeft uytgelevert, zo heeft ook het Koper dat daar gegraven word eenig Goud in. Onder de Goud-Mynen van *Satzuma* was 'er een zo ryk, dat eene *Catti* van de Ertz by 't onderzoek bevonden wierd op te geven van vier tot zes *Thails* Gouds; om welke reden de Keyzer scherplyk heeft verboden daar in te werken, vreesende dat zulken grooten schat te ras zoude uytgeput worden. Een berg aan de Golf *Ookus*, in de Landstreek van *Omu-ra*, die een geruymen tyd aan d'ene zyde overgehangen had, viel eenige jaaren geleden in de Zee, en op den bodem van de plaats daar ze gestaan had wierd zulken ryken Goud-zand gevonden, dat gelyk voor zekerheid door geloofwaardige luyden aan my verhaalt is, het meer dan de helft zuiver Goud uytleverde. Het lag wat diep, en moest door Duykers opgehaalt worden. Maar deze ryke herfst geduurde niet lang; want weinige jaaren daar na, overstroomde de zee in een groote storm, en met een buytengewoon hoog water, deze geheele plek lands, en bedekte op eenmaal deze onwaardeerlyke rykdommen met modder en kley eenige vademen diep. Het slechte volk in de nabuurschap houd zich steeds noch bezig met het zand ontrent dezen berg te spoelen, 't welk noch wel eenig Goud in heeft, doch zo weinig dat zy hunne kostwinning daar by qualyk vinden kunnen. In de Provintie *Tsikungo* is een andere Goud-Myn, niet ver gelegen van een Dorp dat *Tossino* word genoemd, maar zo vol water, dat men niet kan voortgaan met werken. De Myn evenwel is zo gelegen, dat door de Rots te klieven, en beneden de mond der Myn eene opening te maken, het water gemakkelyk daar uyt kan afgeleid worden. Dit wierd vervolgens ondernomen, maar toen zy aan 't werken gingen, rees 'er zulken schielijke geweldige storm, van donder en blixem, dat de arbeyders genoodzaakt waren op te

houden en te vluchten om zich te verschuylen, 't welk het bygeloovig gemeen deed gelooven, dat de beschreven God en Beschutter van de plaats, niet willende, dat de Ingewanden der aarde aan zyne zorg aanbevolen, aldus zouden berooft worden, voorbedachtelyk dezen storm verwekte, om hen te doen gevoelen, hoe zeer hy vertoorent was over deze onderneming. En zedert dien tyd is het nooit weer ondernomen, uyt vrees van zynen toorn en wraak weder op hunnen hals te haalen. Zodanigen toeval, en met gelyken uytflag is gebeurt by het openen van een Goud-Myn op het Eyland *Amakusa*, want ze wierd zo schielik met water gevult, 't welk uyt den Berg vliette, en alle de werken vernielde, dat de Myners naauwlyks tydt hadden te vluchten en hun leven te brengen.

Zilver. Sommige Zilver Mynen zyn 'er in de Provintie van *Bingo*; maar andere veel ryker op een plaats *Katami* genoemd, leggende in een der Noorder-Landschappen: andere zyn 'er op andere plaatsen, welke ik overslaa uyt gebrek van genoegzame onderrechting. De twee Eylanden *Ginsima* en *Kinsima* dat is, de Goude en Zilver Eylanden, die ten oosten van *Japan* leggen, en waar van ik in 't vierde Hoofdstuk van dit boek gesproken hebbe, verdienen hier mede plaats, indien het waar is, dat de Japoncefs roemen, en 't geen derzelver namen en merktekenen schynen mede te brengen, van haaren rykdom.

Koper is het gemeenste van alle Metalen, dat in *Japan* gegraven word, en het opbrengen van de Koper-Mynen verrykt verscheide Provintien van dit Ryk. Tegenwoordig word het voornamentlyk opgedolven in de Provintien van *Suruga*, *Atsingo* en *Kynokuni*. Dat van *Kynokuni* is het fynste, het buygzaamste en 't bequaamste om te bewerken, beter dan ecnig ander in de geheele waereld. Dat van *Atsingo* is ruuw, en zeventig *Catti* van dit moeten gemengt worden met dertig *Catti* van 't *Kyneese* om het smeedbaar en bequaam ten gebruyk te maken. Dat van *Suruga* is niet alleenlyk uytnemend fyn en zonder fouten, maar beladen met een menigte Gouds, 't welk de Japoncefen tegenwoordig afscheiden en louteren, veel beter dan zy te vooren deden, 't welk groote klachten veroorzaakt onder de zuyveraars en de Brahminen, op de kusten van *Cormandel*. Daar zyn ook eenige Koper-Mynen in de Provintie van *Satzuma*, waar toe de Keyzer onlangs vry-

heid gegeven heeft om ze te bewerken, al het Koper word gebracht naar *Saccai*, een der vyf Keyzerlyke Steden, alwaar het gezuuyvert en in kleine baaren gegoten word, ontrent van anderhalve span lang en eene vinger dik. Zo veele van deze baaren als een *Pickel* of 125. ponden gewigt uytmaken, worden gepakt in vierkante houten doosen, en aan de Nederlanders verkocht van twaalf tot dertien *Maas* het *Pickel*. Het is een der voornaamste waaren, welke de Neerlanders in *Japan* koopen, en waar mede zy een groote handel dryven. Daar benevens is 'er noch een ruuwer soort van Koper, 't welk gegoten word in breede platte rondachtige klompen of koecken, en veel beter koop gekocht word dan het andere, gelyk het ook veel minder in deugd en schoonheid is. 't geel Koper is zeer schaars in *Japan* en veel duurder dan het rood. De Calameinsteen word ingebracht van *Tonquin* in platte bollen, en tot een redelyke prys verkocht.

De Provintie van *Bungo* levert uyt Tin. een klein gedeelte van Tin, 't welk zo uytstekend fyn en wit is, dat het naby het Zilver komt. Dit Metaal word weinig in dit land gebruykt.

Het Yzer word alleenlyk gegraven Yzer. op de grenzen van de drie Provintien *Mimasaka*, *Bitsju* en *Bisen*. Maar het word daar in groote menigte gevonden. Het word op de plaats zelfs gezuuyvert, en in staaven of baaren gegoten van twee spannen lang. De Japanische Kooplieden koopen het op de plaats, en vervoeren het door 't geheele Ryk. Het is ontrent van dezelfde prys als het Koper, zynde de yzere gereedschappen ruym zo duur dan die van rood of geel Koper gemaakt worden. Zodanige huysraadt, grenfels, krammen, hangzels en diergelyke in 't bouwen van huysen of schepen nodig, die in andere landen gemaakt worden van Yzer, worden in *Japan* gemaakt van rood of geel Koper. Zy bereiden hunne spyze niet in koper, maar zy hebben een byzonder soort van ketels of pannen, die gemaakt zyn uyt een zamenmengsel van Yzer en redelyk dun zyn. De oude van dit slag worden zeer hoog geschat, en tot een dueren prys gekocht, hebbende iets byzonders in haar fatsoen en maaksel, waar van zy tegenwoordig de kunst niet meer weten om het na te doen.

In *Japan* hebben zy geen koolen, wor- Koolen dende dezelve in groote menigte opgegraven in de Provintie *Isikusen* ontrent *Kujanisse*, en in de meeste noorder Provintien. Het

Zout. Het Zout word gemaakt in de verscheide Zee-Propvintien van Zee-water. Zy maken het aldus. Zy beperken een plek lands, en vullen die met fyn los zand, dan gieten zy daar op het zee-water en laten het droogen. Dit herhaalen zy verscheide maalen, tot dat zy oordeelen dat het zand genoegzaam doortrokken is van het zout. Dan nemen zy 't daar uyt, en doen het in een grooten Trog met gaten in den bodem, en versche zee-water daar op gietende laten zy het door het zand heen zyperen. De loog word gekookt tot een bequaame dikte, en het dus gewonne Zout word gebrand in aarde potten, tot dat het wit, en bequaam word om het te gebruyken en te verkoopen.

Agaaten. Agaaten van verscheidenerley soort, sommige uyt nemend schoon en van een blaauwachtige kleur, de Saphieren gelyk; als mede Cornalyne ende Jaspis worden gebracht van den Berg *Tsugaar*, op de noorderste grenzen van de groote Propvintie *Osju*, tegen over het land van *Jedo* gelegen.

Paerlen. De Paerlen, door de Japoneesen genoemd *Kainotamma*, 't welk zo veel te zeggen is als *Schulp Jurweelen* of *Jurweelen* genomen uyt *Schulpen*, worden meest overal gevonden ontrent *Saikokf* in Oesters en andere verscheide soorten van zee-schelpen. Het staat aan yder een even vry dezelve te visschen. Voortyds maakten de Inboorlingen weinig of geen werk daar van, tot dat zy beter geleert wierden door de Chineesen, die groote sommen daar voor wilden geven, zynde de Chinese Vrouwen zeer hovaardig om kettingen en andere vercierselen van Paerlen te dragen. De grootste en fynste Paerlen worden gevonden in een kleyn slag van Oesters, *Akoja* genoemd, dewelke zeer gelykt na de Persiaansche Paerlschulp, zeer na van dezelve gedaante, beide de klappen of schulpen dicht sluytende, ontrent eene hand breed, zeer uytstekend dun, en bros, zwart, glad, en van buyten blinkend, van binnen redelyk ruuw en ongelyk van een witachtige kleur, en glinsterende gelyk Paerlemoer. Deze Paerel-schulpen worden alleenlyk gevonden in de Zeën ontrent *Satzuma* en in de golf van *Omura*. Sommige Paerlen wegen van vier tot vyf *Condonins*, en die worden verkocht voor honderd *Colans* het stuk. De Inwoonders der *Riuku* Eylanden koopen de meeste der geene die ontrent *Satzuma* worden gevonden wyl zy met die Propvintie handel dryven. In tegendeel die gevonden worden in de Golf van *Omura*

worden voornamentlyk verkocht aan de Chineesen en Tonquineesen, en men rekent op dat zy jaarlyks voor ontrent 3000. *Tbails* koopen. Dit groote voordeel gaf voet tot die scherpe bevelen, welke niet lang daar na uytquamen van de Prinssen van *Satzuma* en *Omura*, behelzende, dat deze Oesters in het toekomstige niet meer zouden verkocht worden op de markt met de andere Oesters, gelyk voormaals gedaan wierd. Ik kreeg 'er eenige voor my in 't geheim, niet zonder veel moeyte, van *Omura*. My is iets by uyt nemendheid zeldsaams verhaalt van dit soort van Paerlen, en krachtig verzekert van de waarheid der zaak welke is, dat zy iets van een voortcellende hoedanigheid hebben; want als sommige der grootste gedaan worden in een doos gevult met een byzonder vernisich voor 't aangezicht der Japoneesen te stryken, welke gemaakt word van een andere schulp *Takanagai* (die ik op eene andere plaats zal beschryven) twee of drie jonge paerlen aan de zyden aangeregen, druypen dezelve, wanneer ze tot rypheid komen 't welk geschied in drie jaaren tyds, af. Deze Paerlen worden van wegen de schaarsheid in byzondere Familien gehouden en de eigenaars scheiden zeer zelden daar af, ten zy by een dringende noodzaakelykheid. Dit alles evenwel geef ik slechts op van hooren zeggen, nadien ik zelf geene Paerlen van dit soort gezien heb. Daar is een andere schulp die zomtyds Paerlen geeft, die overvloedig gevonden word op alle de Japansche kusten, en door de Inwoonders *Awaki* word genoemd. Ze bestaat uyt eene klap, meest langwerpigh rond, redelyk diep, aan eene zyde open, daar ze aan de klippen en aan de bodem van de zee vast is met een ry gaten, die grooter worden hoe ze nader komen aan den omtrek van de schulp, ruuw en kalkachtig aan de buytenkant, menigmaal met Coralen, Zee-planten en andere schelpen bezet, aan de binnekant uytstekend glimmende als de fynste Paerlemoer, zomtyds verheven in witachtige Paerlachtige uytwasschen, welke insgelyks bespeurt en gezien worden in de gemeene Persiaansche Paerlschulp. Een groote klomp vleesch vuld de holligheid van deze schulp, om welke reden alleen zy by de Visschers gezocht worden, zynde zeer goede waar om te verkoopen. Zy hebben met voordacht een werktuyg gemaakt, om ze daar mede af te trekken van de zyden der klippen daar ze aan vast zitten. Een andere schulp, waar van ik de naam niet leeren kon, geeft een

zeer groote Paerl, dewelke fomtyds van vyf tot zes *Condonins* weegt, doch die zyn van een morsige geele kleur, leelyk van fatsoen en van weynig waarden. Een redelyk goed soort van Paerlen ziet men fomtyds gegroeyt in het eige vleesch van de schulp, die door de Inboorlingen word genoemt *Taiyaggi*, en gevonden word in de Golf van *Arima*, tusschen *Janagava* en *Isafaje*. Het is een plat soort van een schulp, langwerpig, byna driehoekig, aan weerzyden wat gebochelt, ontrent anderhalve span lang, en op haar breedste een span breed, dun, doorschynend, glad en geschaaft gelyk hoorn, maar zeer bros.

Naphta. *Naphta* van een roode kleur, by de Japoneesen genoemt *Tsutsuno Abra*, 't welk betekent *Roode Aarde*, word gevonden in een rivier van de Provintie *Jetsingo*, en opgenomen in zulke plaatsen, daar het water weinig of geen loop heeft, en de Inboorlingen branden het in de lampen in plaats van oly.

Amber de Gris. Op de kusten van *Satzuma*, en van de Eylanden *Riuku* word eenige *Amber de Gris* gevonden. Een veel grooter gedeelte komt van de kusten van *Khumano*, gelyk zy ze noemen, waar door moeten verstaan worden de zuyderlyke kusten van *Kynokuni*, *Isje*, en eenige andere bygelegene Provintien. Het word voornamentlyk gevonden in de ingewanden van een walvisch, welke dikwils gevangen worden op de Japansche kusten en door de Inboorlingen genoemt word *Fiakfiro*, dat is visch van honderd vademen, van wegen de lengte desselvs darmen, welke men onderfelt dat zulken lengte uytmaken. Het word, gelyk ik gezegt heb gevonden in darmen van dezen walvisch, voornamentlyk in de onderste darmen, vermengt met kruid en kalkachtige vuyligheden, byna zo hard als steen, en het is van wegen de hardigheid dezer vuyligheden, dat zy in 't doorsnyden giffen, of het waarfchynlyk is dat zy *Amber de Gris* zullen vinden, of niet. De Inboorlingen hebben aan deze kostelyke waar een zeer verachten naam gegeven, doch overeenkomstig met de geringheid van desselvs oorsprong, want zy noemen 't *Kusufwanofu*, dat is *afgang der Walviffchen*. Als de *Amber de Gris* door de baaren word afgescheurt van den bodem der zee, en op de kusten geworpen voor dat het door de Walviffchen word ingelokt, is het eene leelyke, platte, slymige stof, niet ongelyk een koe-drek hoop, en daar beneven van een zeer leelyke, onaangename reuk. De menschen die het dus vinden op zee dryven of op

de kusten leggen, nemen verscheide kleine stukken, wringen en drukken ze naauw op een, op de wyze van een ronde bal, dewelke als ze begint droog te worden, ook vaster en wigtiger word. Anderen mengen en kneeden het met meel of bloem van ryft-baften, waar door zy niet alleen meer veelheid krygen, maar ook de kleur hooger en beter maken. Evenwel is de dus vervaltschte Amber de Gris lichtelyk te kennen; want indien gy 'er iets van neemt, en het zelve brand, zal 'er eene koole overblyven, na mate van de stof of de bloem, die 'er onder vermengt is. Behalven dit heeft men opgemerkt, dat de wormen lichtelyk in dit verbasterd soort komen. Andere vervaltschen het door 't zelve te mengen met een zeker gepoederde harst van een aangename reuk, doch dit bedrog word ook lichtelyk ondekt; want onder het branden, zal de bygedaane harst klaar blyken uyt de eige kleur, reuk en hoedanigheid van de rook. De Chineesen hebben een andere proef om te zien of ze oprecht is; zy schrappen 'er iets af zeer fyn op het kookend theewater; indien ze oprecht is zal ze smelten en zich gelykelyk uytbreiden, 't welk het vervaltschte soort niet doet. De Inboorlingen gebruyken 't niet anders dan een bymengsel onder andere welruykende dingen, om, gelyk zy zeggen, derzelve vlugge reuk bestendiger te maken. Ondertusschen achten zy 't van weinig waardy, en het is alleenlyk toe te schryven aan de Nederlanders en aan de Chineesen die het wilden koopen tot welken prys het ook was, dat zy 't nu geleert hebben in waarde te houden. En evenwel staat het vry aan ieder een om het op te nemen waar hy 't vind, en het te verkoopen als zyn eige. Geduurende myn verblyf in *Japan* was 'er een stuk te koop van 140. *Cattis* zwaar, en van een graauwe kleur. Het was al te groot voor een enkel persoon om te koopen, derhalven verkochten zy het by stukken van zestig tot zeventig *Thails* een *Catti*. Ik heb zelf voor ontrent dertig *Thails* gekocht van het geene 't zwartste was. (Een naauwkeuriger verhaal van de *Amber de Gris* zal men vinden in het ahangzel.)

Alle foorten van onder-zeesche planten, Heesters, Coralen, Steenen, Campernoeljen, Zee-vaarens, Corallynen, wieren, gelyk ook schulpen van allerley soort, worden overvloediglyk in de Japansche Zeen gevonden, in schoonheid niet wykende voor die dewelke ontrent *Amboina* en de Specery Eylanden gevonden

Onderzeesche dingen.

den worden. Maar de Inboorlingen achten ze zo weinig, dat zy zich de moeyte niet willen geven om daar na te zoeken. En zo het by geval gebeurt dat zy onder andere dingen 'er eenige opviſſchen, is het hunne gewoonte dezelve te voeren na den naaften Tempel of Kapel van *Febus*; die de Neptunus, Zee-Godt, van het land is, meenende dat het een welbehaaglyke offer aan dezen God is, wien zy aanmerken en dienen als den Beschermer van 't zeevarend volk.

Mineralen die in Japan niet worden gevonden. Antimoni, Sal Armoniac, Quikzilver, Borax.

Daar blyft noch overig iets te melden van de Mineralen en de Minerale stoffen, die tot noch toe in *Japan* niet zyn gevonden, en van over zee in gebracht worden. De *Antimoni* en het *Sal Armoniac* ontbreken haar volstrektelyk, en derzelver hoedanigheden of nuttigheden zyn in het allerminste aan de Inboorlingen niet bekend. Het Quikzilver en de *Borax* worden door de Chineesen ingebracht. Ik heb evenwel twee soorten van *Borax* natuurlyk in *Japan* groeyende

gevonden. Maar zo doormengt met andere vreemde stoffen, dat de Inwoonders het de tyd niet waerdig achten daar aan te besteden, om ze te zuiveren. Sommige byzondere menschen zoeken en vraagen zeer na de *Mercurius Sublimatus*, en geven daar voor een zeer hooge prys. Zy gebruyken het als 't voornaamst inkomend middel in een Quik-water, dat onder hen zeer gemeen is, tot genezing van zweeren, kankers, en andere gebreken van de huyd. De *Cinnabaris Nativa*, word door haar tegen verscheide ziekten ingegeven. De door kunst gemaakte *Cinnabaris* gebruyken zy tot verw.

Sublimaat.

Cinnabaris.

Beide worden ze van *China* ingebracht. Het koopen en verkoopen van deze waaren is in handen van byzondere Koopluyden, die het alleen opkoopen met Octrooy van den Keyzer. De natuurlyke *Cinnaber* in 't gemeen is van een schoone roode kleur, en sommige zo uytstekende fyn, datze duurder betaalt word dan zilver.

IX. HOOFDSTUK.

Van de Vruchtbaarheid der grond, ontrent Planten.

HEt is in het minste niet te verwonderen, gemerkt aan de eene kant het byzonder geluk van het Japansche Climaat, en aan de andere kant de naarstigheit van desselfs werkzaam Inwoonders, dat het land voortbrengt zulken overvloed, en zodanigen oneindige verscheidenheit van Planten en vruchten, zo wilde, als geteelde, waar op het met recht roemen mag. De meeste van deze hebben hunne Voorvaderen, zo behoefte en zuynig als zy waren, gebruykt tot hun voedsel en onderhoudt. In volgende eeuwen toen weelde en rykdommen aangroeyden, wierd de smaak ook keurlyker, en de tafels kostelyker en heerlyker opgedist. In dit Hoofdstuk zal ik alleenlyk naspeuren zodanige planten, die van een meer uytgebreid nut zyn, en voor het overige den nieuwsgierigen leezer wyzen na myne *Amoenitates Exotica*, Buytenlandsche vermakelykheden, in welke ik een lyst gegeven en begonnen heb een naauwkeurige en kruydkundige beschryving derzelve.

Moerbezi-boom.

Onder de boomen verdiend de *Moer-*

bezi-boom met recht de eerste plaats. Want schoon desselfs vruchten zo de zwarte als de witte ten eenemaal smaakeloos, en niet bequaam zyn om te eeten, word dit gebrek echter overvloedelyk vergoedt door de ongemeene nutbaarheid van desselfs bladen, welke 't gemeene voedzel zyn voor de Zydwormen. Ze groeit op de meeste plaatsen van *Japan*, maar zeer menigvuldig in de noorder Provintien, alwaar veele Steden en Dorpen byna geheelyk bestaan op de zyde handwerkfelen, schoon de zyde die daar geweven word niet van de beste is. De beste en keurlykste stoffen worden gemaakt door de gebanne Grooten op het Eyland *Fatinsio*, zynde het weven haar beste tydkorting, maar zy maken die van fyne uytlandsche zyde. De *Kadsi* of *Papierboom* is van 't Moerbezien soort. Schoon ze in 't wilde groeyt, verplanten en teelen ze die op verscheide plaatsen van wegen haare groote nuttigheit. Men ziet ze groeyen met een verwonderlyke schiepheid en haare takken zeer ver uytbreiden. Ze geeft een groote menigte schorste, uit welke zy papier maken, gelyk

L ook

ook touwen, matten, stoffen, laken, en verscheide andere dingen meer. Dezen Boom, en de manier van papier uyt desselfs bast te maken, 't welk zeer werkzaam en verdrietig is, heb ik wydlopiger beschreven in myne *Amoenitates Exoticae*. (Het verhaal waar van de Schryver hier gewaagt is hier achter in het aanhangsel bygevoegt.)

Vernisfch-
Boom.

De *Urufi* of *Vernisfch-Boom* is een ander edelste en voordeeligste boomen van dit land. Ze geeft uyt een melkachtig zap, 't welk de Japoneesen gebruyken tot Vernisfch te maken, en gelyk wy 't noemen, alle hunnen huysraad als houten borden en schotels, te verlakken, en dit algemeen, van den Keyzer af tot den geringsten boer toe. Want zelf aan 't Hof en op de Keyzerlyke Tafel, worden de *Servisen* van Lackwerk meer geschat dan de goude en zilvere. Een ander soort van den *Vernisfch-Boom* met smalle bladen word genoemd *Faafi*: deze groeyt in het wild op heuvelen en bergen. Ze levert mede eenige melkachtige zap uyt, doch van een zeer slecht soort, en derhalven oordeelen de Inboorlingen het de tyd en moeiten niet waardig dezelve te vergaderen. De oprechte *Urufi* is van een soort dat aan dit land alleen eigen is. 't Groeit in de Provintien *Figo* en *Tsikoku*. Maar die in *Jamatto* groeit, word de beste voor 't gebruyk gehouden, en een beter vernisfch te geven, dan ergens anders buyten deze Provintie. De Indiaansche *Vernisfch-Boom*, welke ik meen te zyn de oprechte *Anacardium*, is een Boom ten eenemaal onderscheiden van de Japansche *Urufi*. Te *Siam* word ze genoemd *Rack-Boom*. In de meeste Oosterfche landen brengt ze vruchten voort; maar men heeft opgemerkt dat zy geen van haar melkachtig zap uytlevert aan de west zyde van de Rivier *Ganges*; of van wegen de schraalheid van de grond, of door de zorgeloosheid en onkunde der Inboorlingen, die niet weten hoe zy dezelve moeten behandelen en teelen. De grootste veelheid van de melk dezies Indiaansche *Vernisfch-Boom* word gebracht uyt de Koninkryken van *Siam* en *Cambodia*, en zeer goedkoop door de geheele Oost-Indiën vrkocht; ja zelf word ze ook in *Japan* ingevoerd, alwaar de Japoneesen dezelve gebruyken om dingen van minder waardy te verlakken, en ook om dezelve te mengen onder haare schaarsche en beste soort van Vernisfch. (De Japansche *Vernisfch-Boom* is beschreven en afgebeeld in de *Amoenitates* pag. 792.)

Laurier-
Boomen

In *Japan* groeyen verscheide soorten

van *Lauri* of *Laurier-Boom*. De geene die roode beziën draagt is eene *Cannelifera Spuria*, of liever, om haare lymachtigheid een *Cassia Lignea*. Ze gelykt volkomenlyk den *Kaneel-Boom*, zo van stal als in gedaante en fatsoen van desselfs bladen. Maar de schil heeft op verre na die aangenaame zoetheid niet, welke alleen eige is aan de schors van den waaren *Kaneel-boom*, en is in smaak meer overeenkomende met de kruydige scherphheid van de *Costus*. Deze onvolmaaktheid meen ik dat alleen toe te schryven is aan de hoedanigheid van de grond, waar in ze groeyt. Want ik heb ook opgemerkt, dat de schorze van de *Malabaarsche*, *Sumatrasche* en *Javaansche* *Kaneel-boom*, (welke laatste geheelijk verwaarlooft is) in verre die uytnemende aangenaame scherphheid in de smaak niet heeft, om welke de oprechte *Ceylonsche* *Kaneel* zo zeer en met zo veel reden zo hoog geschat word; dat ze daar en boven of haare kruydachtige hoedanigheid veel eer verliest, of dat desselfs scherpe steekende deeltjens zodanig opgewonden zyn in de lymige stof, dat ze ten eenemaal onwaardig is den naam van *Kaneel* te dragen, een stoffe welke men onderstelt, dat een fyne, aangenaame, welriekende Oly van zich geeft, 't welk de *Cassia Lignea* nooyt doet. (Zie de *Amoenitates Exoticae* pag. 772.)

Bastert
Kaneel-
Boom.

De *Kus* of *Kampherboom* is ook van 't geslacht der *Laurierboomen*. Zy draagt zwarte en purpere bezyen. De *Kampher* word bereid door het Landvolk in de Provintie van *Satzuma* en de Eylanden *Gotbo*, door een enkel afziedsel van de wortelen en 't hout in kleine stukken gesneden. Ze is uytnemend goedkoop en 80. of 100. *Catti's* van de Japansche gekookte *Campher* kan men krygen voor een enig *Catti* van de oprechte *Borneesche* *Campher*; welke gezegt word eene natuurlyke stoffe te zyn, verzamelt aan de tronken van de oude *Kampher-boomen* op het Eyland van *Borneo*, door insnydingen, tuscheu de schors en het hout gemaakt. (De *Japansche Kampher-Boom* is beschreven en verbeeld op pag. 770. en z. v. van de *Amoenitates*.)

Kampher-
Boom.

Tsanoki, dat is de *Thee Heester*, is een der allernuttste planten in *Japan* groeyende, en echter vergunt men haar geen andere plaats, dan rondsom de ryft en koorn-akkers, en voorts op andere dorre plekken, daar niets anders wil groeyen. De gemeene drank der Japoneesers word gebrouwen uyt de grootere bladen van dezen heester: maar de jonge en tedere worden gedroogt, in poeder gebracht

Tea.

en

en gemengt in een kop heet water op de wyze van een *Soupe*, en in de aanzienlyke huizen voor en na de maaltyden gedronken. En het is de gewoonte van het land om de vrienden, die haar komen bezoeken, te beschenken met een of meer koppen thee, als zy inkomen, en weder uytgaan. (Een volkome beschryving van deze heester, van deselfs aanteeeling, groeying enz. is in het aanhangsel bygevoegt.)

Sanfio.

Sansjo is een middelbaare boom met steekels. Zy gebruyken desselfs schors en haauwkens in plaats van peper of gengber, en zy eten de bladen om haare aangename kruidige smaak, gelyk zy ook doen de *Riches*, welke in het land groeyen. (Zie de *Amoenitates Exotica*, pag. 892. alwaar deze boom beschreven en afgebeeld is.)

Vyge-boomen.

In *Japan* groeyen drierley soort van Vygeboomen. D'eene word genoemt *Kaki*, zo ze anders mag genoemt worden een Vygeboom, verschillende van de andere in verscheide byzonderheden. Zy groeyt menigvuldig op alle plaatsen van 't Ryk. Zy is een zeer byster wanstallig soort van een boom in 't aanzien, zeer gelykende na een oude korte appelboom. Zy heeft lange langwerpige bladen, zonder eenige inkervingen. De vrucht gelykt een roodachtigen appel beide in maaksel en in kleur, en haar vleeschig gedeelte smaakt gelyk een lekkeré vyg. 't Zaad is van een harde en byna steenachtige stof, niet ongelyk het Kouwoerder zaat. Ze is niet min aanprysens waerdig van wege haare groote vruchtbaarheid, als van wege haar wyduytgestrekt nut; want desselfs vruchten gedroogd, leveren uyt een schoon en aangenaam voedsel voor ryke en armen. De Chineesen bewaren ze in zuyker. Het tweede soort van vygen is niet ongelyk die by ons in Europa groeyen, alleenlyk dat zy waschen aan een boom, met breedé, langwerpige, ruuwe bladen, zonder insnydingen. Onze Europische Vygeboom maakt het derde soort uyt. Deze is door de Portugeesen in het land gebracht en daar geplant. Ze dragen een zeer grooté vrucht, grooter dan de onze, en zo my dunkt beter van smaak, maar zyn zeer schaars. Het is niet noodig hier te melden of iets te zeggen van de *Sycomorus* of *Wilde Vyge-Boom*, om dat desselfs vruchten niet worden gegeten in het land, schoon ze daar zeer overvloedig groeyen (de twee eerste soorten van den Vygeboom worden beschreven en afgebeeld op de 803. en volgende bladziden van de *Amoenitates Exotica*.)

Wilde Vyge-boom.

De *Kastanje Boomen* groeyen in grooté menigte in *Japan*, inzonderheid in de Provintie *Tsikusen*, zy dragen Kastanjens veel grooter en beter dan onze. *Appelboomen* gelyk wy in Europa hebben, kent men daar niet. Zy hebben ook niet meer dan een soort van *Peereboomen*, van dien aardt welke wy *Winterpeeren* noemen. Zy groeyen daar menigvuldig en worden uytstekend groot, wegende de kleinste peer zelden minder dan een pond: maar zyn niet bequaam om uyt de hand te ceten.

Kastanje-Boomen.

Peere-Boom.

Okkernoot-Boomen groeyen voornamentlyk in de noorder Provintien. In dezelve Provintien groeyt een zeker groot soort van *Taxus*, by de Japoneesers *Kaja* genoemd, met langwerpige Nooten, omvangen in een vleeschige stof, en in groote en fatsoen niet ongelyk de *Arrack-Noot*. Deze Nooten zyn niet zeer aangenaam van smaak, als ze versch zyn, schoon uyt het vleeschig deel uytgenomen, want zy hebben iets zamentrekends by zich. Als ze gedroogd zyn, smaaken ze beter. Zy hebben een zachte stoelgank makende kracht, welke toe te schryven is aan haare zoete Oly, en zy worden om haar menigvuldige genezende krachten by het nagerecht van de maalyd mede op de tafel gezet. De oly uyt deze Nooten geperst is zeer zoet en aangenaam, en smaakt byna even eens als de Oly van zoete Amandelen. Ze word zeer geprefen van wege haare genezende krachten, en ook gebruykt tot bereyding der spysen. De roet van de pitten dezer Nooten, is een der voornaamste middelen, om de beste en duurste Japanische inkt te maken. (Dit soort van *Taxus* word beschreven en afgebeeld op de 814. bladzide van de *Amoenit: Exotica*.)

Okkernootte-Boom.

Kaja.

Een ander soort van Nooten, *Ginau* genoemd, zo kloek als groote *Pistaches*, groeyen zeer menigvuldig meest over al in *Japan*, aan een dunne hooge boom, welkers bladen niet ongelyk zyn de groote bladen van de *Adiantum*. De Japoneesers noemen ze *Itsonoki*. De Nooten leveren uyt eene menigte van Oly welke ook geprefen word tot verscheide gebruyken. Ontrent de verdere beschryving van dezen Boom wyze ik den lezer na de *Amoenit: Exotic*. pag. 812. Daar zyn tweederley soorten van Eikeboomen, in 't land, doch beyde verschillende van d'onze. De Akers van het grootste soort worden gekookt en door 't gemeene volk gegeten. De vrucht van de *Naatsme* of *Paliurus* van *Prosp. Alpinus*, die in 't land groeyt, is buyten gemeen

Eykeboomen.

Naatsme.

gemeen goed, en zo 't my toefchynt veel grooter dan ik ze ergens gezien heb. *Citroen Appel-Boomen* zyn alleen te zien in de Hoven der liefhebbers. *Orange en Limoenen* groeyen in zeer grooten overvloed, en zyn van verfcheide foorten. Het foort van *Limoenen* dat voor 't befte word gefchat, word *Mican* genoemd. Ze gelyken de Perfiken zo in grootte als in gedaante, en hebben een uytmuntende keurige en geurige reuk, maar van fmaak zyn ze een weinig zuur. Een ander foort noemt men *Kinkan*. Dat foort is veel fchaarfcher, in gedaante en grootte den Notemufchaat niet ongelyk, en by uytftrek zuur. Ze waffchen aan een heefter, eer dan aan een boom, en worden veel gebruykt in 't bereyden der fpy's, en 't geene zy *Atfaer* noemen. (Zie de *Amoenit. Exotica*. bladz. 801.)

Wyngaerden. Zy planten weinig *Wyngaerden*, om dat zy befpeuren, dat de druiven zelden wel ripen. *Braambezen* en *Braamboizen* zyn niet zeer aangenaam van fmaak. De *Aardbezen* zyn t'eenemaal onfmaakelyk en niet eetbaar. Zy zyn overvloediglyk voorzien van *Perfiken*, *Abrikoofen* en *Pruymen*. Zy hebben tweederley foort van *Pruymen*, beyde van d'onze verfchullende, d'ene wit, en d'andere purper, beyde gekarrelt gelyk de *Moerbezen*; zy zyn mede bykomende middelen in de *Atfaer* te maken. *Kerffeboomen* en diergelyk worden alleenlyk gehouden om de bloemen; gelyk fommige de *Abrikoofen* en *Pruymeboomen* mede om de bloemen aanhouden, dewelke zy door de queekkunft zo aantelen, dat de bloemen zo groot worden gelyk roofen, en in de Lente, wanneer ze in vollen bloem ftaan, een zeer aangenaam en vermaakelyk gezicht rondfom haare Tempels, in haare hoven, en wandelplaatfen, uytleveren, zynde zo dik bedekt met bloemen als met fneeuw.

Denne en Cypresboomen. De *Denne* en *Cypresseboomen* zyn de gemeenfte, die in de boffchen en wilderniffen groeyen. Van beide deze zyn 'er verfcheidene foorten. Van dezer hout, bouwt men huysen en Schepen; van 't welk ook gemaakt word allerley flag van huysraad, gelyk kabinetten, koffers, kisten, tobbens, en diergelyke. De takken en al wat afvalt diendt tot brandhout. 't Gemeene volk brandt ook de nooten en bladen, die van de boomen vallen, en dezelve dagelyks by een verzamelande, houden zy de grond en de wegen zuyver en fchoon. Om cierlykheids halven worden zy geplant op reyen langs de wegen, en langs de reyen van heuvelen en bergen, het welk 't aange-

naam maakt voor den Reyziger. Gelyk de Inboorlingen yder duymbreed lands ten nutte aanleggen, dragen zy zorg dat zy dezelve planten op zandige en dorre plaatfen, daar anders niet groeyen kan. Zonder toelaating van de Magiftraat der plaatfen mogen geene *Denne* noch *Cypresboomen* omgehakt worden; en op dat derzelve omhakking met 'er tyd geen te grooten fchaade aan haare groeying toebrengen mocht, moeten zy altyd jonge planten in de plaats van de geene die ze uytgeroeyt hebben.

De *Bambous* is zeer gemeen, en van groote nut alhier, gelyk over al door de geheele Indiën. Verfcheiderley foort van *Huysraad* als manden, korven, en andere dingen worden daar van gemaakt, gelyk ook gooten en pypen om 't water afteleyden, als mede de muuren van de huysen. Een byzonder foort van *Bambous* groeit in de Provintie *Oomi*, welke de Nederlanders uytvoeren onder den naam van *Rotting*, en voor wandelstokken verkoopen. Op een andere plaats zal ik uytleggen, hoe zy bequaam gemaakt worden om te verkoopen. De *Denneboomen* en de *Bambous* zyn beide in groote achting by de Japoneefers, om haare altyd duurende groente; en de bygeloovigen gevoelen, dat ze geen kleinen invloed hebben in de gelukkige gevallen van 't menfchelyk leven. De wandelingen om de Tempels en andere Heylige plaatfen worden met dezelve opgepronkt, voornamentlyk op hunne Feesten en andere Heylige dagen. En zy maken veele toefpeelingen op dezelve in haare zinnebeeldige en Dicht-Schriften, inzonderheid in gelukwenshende veerfen; want zy zyn van gevoelen, dat zy een langen reeks van tyd zullen blyven ftaan, dat de gemeene *Bambous* verfcheidende honderden van jaaren zal duuren, en dat de gemeene *Denneboom*, dewelke zy *Matznoki* noemen, duyzend jaaren zal oud worden; dat ze dan haare takken neerwaards buygen zal na de aerde, als niet langer in ftaat zynde dezelve op te houden. En op dat men aan de waarheid van dit gezegde geen twyffel ftaan mocht, toonen zy hier en daar in het gansche land fommige *Denneboomen* en *Bambous*, waerlyk van eene ongemeene grootte, en geven voor dat zy zeer lang geftaan hebben. Ik heb 'er zelf fommige gezien van eene boven gemeene grootte en uytgestrektheid.

Finoki en *Suggi* zyn twee foorten van Cypresboomen, gevende een fchoon, licht, witachtig hout, maar niettemin van een goede ftof, en aanmerkelyk van wegen

wegen deffels zonderlinge hoedanigheid, dat het geen water inzuygt en doorgaan kan voor Cederhout. De Keyzer heeft fomtyds wel verboden deze boomen om te hakken tot welken gebruyk het wesen mocht. Maar op bevelen van dezen aard slaat men weinig acht, inzonderheid in de verafgelegene Provintien van 't Hof, ten zy 'er eene zwaare straffe bygevoegt is op de overtreders dier bevelen. *Ksamaki*, dat is een stinkende *Maki-boom*, *Sfinoki* een soort van een Eyke, en *Jusnoki*, dat is *Izerboom*, dus genoemt van de ongemeene hardigheid van deffels hout, zyn alle zeer gemeene boomen. De meeste huizen worden van derzelver hout getimmert. *Fatznoki*, een boom, groeyende ontrent de Stad *Jeseri*, en de wortel van de Kampherboom, geeft het besten en ongemeenste hout voor Kabinetten, Schrynwerkers kisten, en diergelyken soort van werk, van wegen de aerdtige streepen die door 't zelve loopen.

Japan meenik dat in stryd speelen mag met de meeste, zo niet met alle bekende landen, over de groote verandering en verscheidenheid van aangename schoone planten en bloemen; waar mede de goederiere natuur zeer mildelyk en aartiglyk haare velden, heuvelen, bosschen en wildernissen opgepronkt en verciert heeft. Sommige dezer verplanten zy in de hoven, en zy teelen dezelve met naerftigheid tot de uytterste, en waarlyk tot een verbaazende trap van volmaaktheid. Het zou te ver van myn tegenwoordig voorwerp afloopen, om alle deze die ik geduurende myn verblyf in dat land gezien heb op te tellen en te beschryven. Ik beware die tot een ander werk, en ik zal hier my alleenlyk bepaalen met slechts eenige der voornaamste te melden. *Tsubacki* is een redelyk groote heester, bloemen dragende, de roosen niet ongelyk. Ze groeit in bosschen en struyken. Ze heeft veelderley schoone soorten, van welke in de Japanfche taal, die zeer woordryk is, 900. naamen zyn, indien het waar is, 't geen de Inboorlingen verhaalen. *Satsuki* is een andere heester met Lelybloemen. De Inboorlingen zeggen van deze, dat men meer dan honderd verscheidene van deze in de Hoven ziet. De twee soorten die in het wild groeyen, d'een met purpere, en d'andere met vleeschcolleurde bloemen geven een schoon cieraat aan de velden en heuvelen in de bloeytyd, uytleverende het schoonste gezicht dat niet uyttespreken is. *Sakanandfo* is een andere heester met

Lely-bloemen, maar veel grooter dan de voorige. Ze is ook veel raarder, en daar zyn van deze maar drierley soorten.

Momidzi, is een soort van *Mapple*. Het word dus genoemt van de purpere kleur van deffels bladen. Daar zyn tweederley van dit soort, dewelke van elkander alleenlyk hier in verschillen, dat de bladen van d'cene in de Lente en die van d'ander in de Herfst purper worden. Beide verschaffen zy aan het oog een zeer aangenaam gezigt. Men zegt ook dat de *Fasi-boom* in de Herfst tyd de kleur van haare bladen in een schoon purper verandert.

Daar zyn onnoemelyke veele soorten van Moederkruid (*Matricaria*) en van Lelyen in dit land. De eerste (welker bloemen door kunst en voorteling zo groot geworden zyn als Roosen) zyn de voornaamste vercierselen van Huizen en Hoven, en de tweede, namelyk de Lelyen, van woeste onbebouwde plaatsen. De natuur is ook niet spaarsamer geweest ten aanzien van de Narcissen, de Lischbloemen, de Angeliere en diergelyke. Doch ik kan niet nalaten een ding aan te merken, 't welk is, dat deze verscheide bloemen zo veel te kort schieten by andere van dat zelve soort die in andere landen groeyen in sterkte en aangenaamheid van reuk, als deze die anders overtreffen in uytgeleefene fraayheid van haare kleuren. Het zelve is ook waar ten opzicht van de meeste vruchten in *Japan* groeyende, dewelke zeer ver te kort schieten in de aangename, lieffelyke en kruidige smaak van die, dewelke in *China* en de Oosterfche Landschappen groeyen.

Zy bouwen ook zo veel Hennip en Kottoen als zy den grond in hunne velden kunnen misfen. *Syro* of de wilde Hennip-netel groeyt overvloedig op de meeste onbewoonde plaatsen. Deze plant maakt eenigermaten goed 't gebrek dat men heeft aan Hennip en Kottoen; want van dezelve worden gemaakt verscheide soorten van stoffen, fyne en grove.

De zaaden der volgende planten geven haaren oly voor 't gebruyk van genees- en huysmiddelen. *Kiri*, is een zeer hooge, dog raare boom. Ze heeft bladen gelyk Klisfenkruid, bloemen gelyk het vingerkruid aan een langen steel, en zaad gelykende dat van de Heems wortel. De *Mikaddo* of Erf-Kerkelyke Keyzer draagt drie bladen van dezen boom met drie bloemstangen in zyn wapenschild. (Ze word beschreven en afgebeeld in de *Amoenit: Exotic.* op de 850. bladzyde.) *Abrafin* is een middelmarige boom

Stinkende
Maki-
boom.
Eyke.
Yzer-
boom.

Mapple.

Fasi-boom:

Moeder-
kruid.
Lelyen.

Tsubacki.

Hennip
Kottoen.
Wilde
Hennip.

Satsuki.

Planten en
zaaden
Oly uyt-
leverende.
Kiri.

Sakanand-
fo.

Abrafin.

boom met de bladeren van een *Platanus*. Haare bloemen gelyken in fatsoen en grootte de Roosen, en de zaaden zyn gelyk die van de *Ricinus*, waarom ik haar genoemd heb, *Ricinus Arboreus folio Alcea*. De *Asadiracht Avicenna*. De *Tsubacki* boven genoemd, gelyk ook de *Urufi*, *Faafi*, en *Kainoki* boomen. De Kottoen-Heester en plant. Tweederley soort van *Sesami* met witte en zwarte zaaden. De Olyen geperst uyt de zaaden van deze verscheidene planten, uytgezondert van de *Sesami* en de *Kai*, worden in de keuken gebruykt, en die zelf noch spaarzaam, nadien de spyen gemeenlyk in dit land bereydt worden zonder boter of oly by dezelve te doen.

Aanmerkingen over den staat van den Landbouw in Japan.

De Japoneesers zyn zulke goede Landbouwers als 'er mischien in de waereld gevonden worden. En waarlyk, het is niet te zeer te verwonderen, dat zy veele en groote voortgangen hebben gedaan in den Landbouw, uyt aanmerking niet alleen van de uytnemendste volkrykheid van dit land, maar voornamentlyk daarom; dat men de Inboorlingen niet toelaat eenigen handel of gemeenschap met vreemdelingen te houden; zo dat zy noodzaakelyk zich zelf moeten geneeren van hun eige arbeid en neerstigheid. Hierom zyn de wetten op dit stuk zeer zonderling en streng. Niet alleenlyk de velden, en 't vlakke land, dat zelden of nooit tot weyland gemaakt word, maar ook zelfs de heuvelen en bergen, brengen voort, koorn, ryft, boonen, peulvruchten en andere eetbaare planten. Elke duymbreed lands word ten besten voordeele aangelegt, en het was niet zonder groote verwondering dat wy in onze reyzen naar en van het Hof zagen heuvelen en bergen, en onder dezelve veele die zelfs ontoegankelyk waren voor 't vee, en die in andere landen geheel bloot en verwaarloost zouden leggen, van beneden af tot den kruyn toe geheellyk bebouwt. Zy zyn zeer behendig en ook verstandig in den grond te mesten, 't welk zy doen op verscheide middelen en met veele verscheidene stoffen, waar ontrent ik gelegentheid zal hebben op verscheide plaatsen van deze Historie verder te spreken. Vlakke laage landen worden beploegt door Ossën, de hooge door Menschen, en beide bemest met menschen drek. In 't byzonder ontrent ryft, welke het voornaamste voedsel der Inboorlingen is, word den grond dien zy bequaamelyk kunnen missen, en die dezelve wil voortbrengen, in ryft velden verandert, voornamentlyk vlak effen land, 't welk zy

door grachten kunnen affnyden, en daar zy 't water naar hun zin kunnen brengen, 't welk tot verbaazens toe den groey van deze plant bevordert, nadien ze een vochtige modderige grond begeert. Weshalven de Japanfche ryft gehouden word voor de beste van geheel *Asia*, inzonderheid deze, die in de noorder Provintien groeyt, dewelke lange jaaren goed blyft, en welke zy om die reden verkiesen om haare pakzolders mede te vullen, hebbende dezelve eerst gewaschen in modderig water en daar na gedroogt. Alle landen moeten jaarlyks beschouwt worden, eer ze worden bezaayt, door *Kemme*, gelyk zy ze noemen; zynde gezwoore Bezichtigers, die zeer groot in aanzien zyn om hun verstand in de Landmeetkunde, en daarom het voorrecht hebben van twee degens te dragen; 't welk anderzins aan niemant word toegestaan, dan aan den Adel en de Krygsluyden. Als den Herfft naderd worden zy noch eens gefchouwt, op welken tyd gerekent word hoe veel de geheele oogst na allen schyn opbrengen zal, 't welk zy doorgaans, waarlyk by giffing, doch met een verwonderende netheid doen; en daar door voorkomen, dat de Huurders hunne Land-Heeren niet bedriegen. Zo het gezien is, dat de Oogst by uytnemendheid groot zal zyn, laten zy een vierkant stuk maayen en dorschen, en daar na maken zy een overflag van het geheel. De Land-Heeren eigenen zich toe *Rokubu*, zes deelen van de tien, van al wat het land opbrengt, 't zy ryft, kooren, tarw, boonen, erweten, of wat het zyn mag; en de Huurder trekt voor zyne moeite en onderhoudt *Sybu*, of vier tiende deelen. De geene die Kroons-Landen in huur hebben, geven maar vier tiende gedeelten aan den Stadhouder van den Keyzer, en het overschot houden zy voor zich zelve. Om de menschen aan te moedigen, die onbebouwde grond bebeyden en bezaayen, word hen de geheele Oogst twee of drie jaaren lang alleen gelaten. De grond in 't algemeen word verdeelt in drierley (1) de *Sfo*, de beste. (2) De *Tfju*, de middelmatige, en (3) *Ge*, slechtste grond. Maar zy zeggen ook *Dfo no Sio*, naaft aan de beste, *Dfo no Tfju*, naaft aan de middelbaare, en *Dfo no Ge*, naaft aan de slechtste. Men ziet ook wat de schatting betreft, eenigermaten op de goede of slechte gesteldheid van den grond, en dit verschilt ook merkelyk in de een of d'andere Provintie, doch doorgaans komt het uyt op zes tiende deelen. Onder
veele

veele uytmuntende wetten, ten aanzien van den Landbouw, hebben zy 'er een, uyt kracht van welke ymant, die zyn land in den tydt van een jaar niet bebouwt, zyn recht en bezitting verbeurt.

Gokokf. 't Voornaamste voortbrengsel der Velden, welk 't meest trekt tot onderhoud des levens, word door de Japoneefers genoemd *Gokokf*, dat is de *Vyf veld Vruchten*. Na dat ze goed of qualyk groeyen, schatten zy de grond, de vruchtbaarheid van 't jaar en den rykdom van den Bezitter. Van deze vruchten maken zy haare beste opdisfchingen by gasteryen, en vervullen dus het gebrek dat 'er is aan vleesch-spys, welke de Costume en de Godtsdienst hen verbieden te eeten.

Ryft. De *Gokokf* zyn (1) *Kome* of *Ryft*. Daar groeyt verscheiderley soort van Ryft in het land. De beste soort heeft haare gelyken niet in alle de Indiën. Die is volkomentlyk wit gelyk sneeuw, en zo voedsaam en lyvig dat vreemdelingen, die daar aan niet gewoon zyn slechts weinig op een tydt daar van eeten kunnien. Tot eene bequaame dikte gekookt eeten zy ze in plaats van brood. Uyt het geene van haaren jaarlykschen voorraad overschiet brouwen zy een soort van sterk dik bier, *Sacki* genoemd, doch in geen grooter meenigte dan zy meenen met haar huysgezin te vertieren. De Vreemdelingen mogen geen meerder ryft noch bier uytvoeren, dan de Magistraten aan hen toestaen. (2) *Oomuggi*, 't welk zo veel wil zeggen als groot *Koorn*, is, dat wy noemen *Garft*. Zy voeden hun vee en paarden daar mede: zommige bereiden hunne spyzen met de bloem van de *Garft* en maken koeken daar van. Daar is een soort van *garft*, dat in *Japan* groeyt, met purperachtige aai- ren, dewelke als ze ryp zyn een schoon en lustig vercierfel zyn op de velden. (3) *Koomuggi*, dat is *klyn Koorn*, is 't geen wy *Tarw* noemen. Dit is uytne- mend goed koop en ik weet niet dat zy daar van iets anders, dan uyt desselfs bloem een byzonder soort van koeken maken. (4) *Daidfu*, dat is *Daidbeans*, een zeker soort van boonen, van de grootte ontrent als *Turksche* Erweten groeyende op dezelve wyze als de *Lupinen*. Deze zyn naast den ryft geacht ontrent haare nuttigheid. Uyt het meel dezer boonen word gemaakt het geene zy noemen *Midsu*, een meelige pap, waar mede zy daar benevens hunne spys toebereiden, gelyk wy met boter doen. 't

Sacki Bier. Geene zy *Soeju* noemen word ook daar van gemaakt, 't welk een soort is van een *Fimbamma* gelyk zy het noemen, 't

Garft. welk zy over tafel eeten om een graage maag te maken. Deze *Soeju* word door de Nederlanders uytgevoert, en zelfs naar *Holland* overgebracht. Haare manier van dezelve te bereiden hebbe ik beschreven in myne *Amoenit, Exotic*. op de 839. bladz. alwaar de plant zelfs deze boomen voortbrengende beschreven en afgebeeld is. (5) *Adfuki* of *Sodfu*, dat is *Sobeans*. Deze groeyen ook op de wyze

Tarw. der *Lupinen*, en zyn zwart, de *Linzen*, of de Indiaansche *Cajan* niet ongelyk. De bloem word met suyker gebakken in *Mansje* en andere koeken. Behalven de verscheide zo even genoemde soorten van *Gokokf*, worden de volgende planten onder den zelven naam begrepen; *Awa*, Indiaansch Koorn, (*Panicum Indicum Tabern.*) *Kibi*, of *miliun vulgare nostras*, onze gemeene Geerft: *Fye*, of *Panicum vulgare juba minore, semine nigricante*: en in 't algemeen alle soorten van koorn, en *Mami*, dat is erweten en peulvruchten.

Soeju. *Raapen* groeyen zeer menigvuldig en overgroot in dit land. Van al wat de velden voortbrengen, strekken deze mis- schien het meest van alle tot onderhoud der Inboorlingen. Maar de landen gemeest wordende met menschen drek, ruyken ze zo sterk, dat de vreemdelin- gen, inzonderheid de Europeaanen de- zelve niet verdragen kunnen. De In- boorlingen eeten ze raauw, gekookt, of ingezult. Micrik wortel, caroten, kau- woerden, meloenen, comcommers, dull appelen, venkel en sommige soorten van salade, die by ons in de hoven geteelt worden, groeyen in *Japan* in 't wild. De *Pastinaca Hortensis*, of het pingster- nakel is niet te krygen. Maar de wilde pingsternakel groeyt over al in menigte. Pieterfely, comyn, suykerey, en onze gemeene Europische latouw, worden door de Nederlanders gezaait, gelyk te vooren gedaan wierd door de Portugee- sen, en tieren buyten gemeen.

Behalven de tot dus ver genoemde planten zyn 'er ontelbare andere die in de velden groeyen, zo ook op heuvelen, bergen, in bossen, wildernissen, op moer- rassige, dorre en onbebouwde plaatsen, ook langs de zeekusten, en met een woord, overal. Van deze alle zyn er zeer weinige. of zy geven haare wortel- len, bladen, bloemen en vruchten, niet alleen tot onderhoud van 't gemeene volk, maar ook zelfs voor de tafels van de aanzienlykste tot lekkerney. Daar is een groote menigte van verscheide soor- ten van Kampernouillens, welker meeste gegeten worden. Sommige zyn in der daad vergiftig, en veelyds komen daar

van

Sobeans:

Raapen:

Grootte
verschei-
denheid
van plan-
ten in
Japan.

van ongelukkige toevallen. Het gebruik van sommige andere planten is veeltyds gepaart met diergelyke gevaarlyke gevolgen, wordende de vergiftige veeltyds by mistasting genomen door de onkundige, voor de gezonde. Sommige weten ook in der daad eenige weynige den schaadelyken aardt en vergiftige hoedanigheden afteneemen. Dus maken zy uyt de *Konjakf* 't welk een vergiftig foort van een *Dracunculus* is, een zoete melkachtige pap. Op gelyke wyze door uytdrukking van het zap, door werking en koking der wortelen van de *Warabi*, of *Fern*, uyt, de *Ren*, of *Faba Æ-*

gyptiaca, by sommige de *Tarate* bloem genoemd, gelyk ook van 't geene zy noemen *Kasne*, maken zy een fyn foort van bloem, welke van zeer groot gebruik is in de bereiding hunner spyfen, en die zy daar en boven alleen eeten op zich zelf in water ontbonden. Van alle de zachte onderzeeſche planten is 'er naauwlyks een, of de Inboorlingen eeten ze. De Viſchers Wyven waſſchen ze, maken ze ſchoon, en verkoopen ze; zy zyn ook zeer behendig in dezelve van den bodem der zee op te haalen tot veertig vademen diepte.

X. HOOFDSTUK.

Van den Overvloed van 't Land, ten aanzien van Beesten, Vogelen, Kruypend en Bloedeloos gedierte.

Dieren van Japan.

VAn de Dieren van dit land zyn sommige enkelyk verdicht, in de natuur niet te vinden, noch door de Japoneeſers zelfs verziert, maar ontleent van hunne nabuuren de Chineeſen. Het zal niet oneigen zyn van deze een weinig te ſpreken, eer ik overgaa tot de beſchryving der geene, die 'er wezendlyk zyn.

Kirin.
Ingebeelde of verzierte Dieren.

Kirin is, volgens de beſchryving en afbeelding, welke de Japoneeſers daar van geven, een gevleugelt viervoetig dier, van een ongeloofelyke ſnelheid, met twee zachte hoorens ſtaande voor de borſt en achter overgeboogen; met het lichaam van een Paerd, en de klauwen van een Hert; en met een hoofd, dat 't naaſt by dat van een Draak gelykt. De goede aardt en heyligheid van dit dier zyn zo groot, dat zy zeggen, dat het byzondere zorg draagt, zelfs in 't gaan, van op een eenige plant te trappen, noch zelfs het allermiſte wormtje niet te beledigen, dat by geval onder zyne voeten mocht komen. Deſſelfs ontfanging en geboorte vereiſſchen een byzonder geſternte in den Hemel, en de geboorte van een *Sefin* op aarde. *Sefin* is een man door de natuur voorzien met een weergaloos verſtand, en een meer dan menſchelyke doordringendheid; een man die bequaam is door te graaven tot in de verborgentheden van Goddelyke en boven-natuurlyke dingen, en daar en boven zo vol van liefde jegens het Menſchdom, dat hy zyne ontdekkingen

tot hun gemeene beſte en voordeel openbaart. Als zodanige zyn beroemd, de twee Chineeſche Keyzers *Gio* en *Sium*, 't geheugen van welker Regeering, en van de groote ontdekkingen die zy gedaan hebben in de kennisſe en de krachten der planten, altoos dierbaar zal gehouden worden in dat Ryk. *Kooſi* en *Moofi* twee Chineeſche Filoſoofen: *Siaka* een Indiaanſch Filoſoof, en groot ondekker van boven-natuurlyke waarheden: *Darma* in *China* en *Sotoktais* in *Japan*, beide grondleggers van verſcheide ſekten, en perſoonen van een onbevlekt Heylig gedrag. Tab. IX. fig. 1. is de gedaante van dit ſchepſel volgens de Chineeſche, en fig. 2. de gedaante van het zelve na de Japanſche afbeelding.

Buyten de *Kirin*, zyn 'er twee andere vercierte viervoetige dieren: het eene word genoemd *Suugu*, afgebeeld in de 9. tafel 3. fig. Het is niet ongelyk den Luypaard ten aanzien van zyn geſtel, maar heeft voor de borſt twee achteroverbuygende zachte hoorens. Het andere word genoemd *Kaitſu* of *Kaiſai*; dit beeft gelykt eenigermaten, ontrent het geſtel, na den Vos, het heeft twee hoorens voor de borſt en een in 't voorhoofd en een ry ſteekels gelyk de Crocodil onder den rug. Zie de 9. tafel de 4. afbeelding.

Na de viervoetige verdichte beeſten, moet volgen de *Tats*, *Dria*, of *Dſiu* gelyk 't de Japoneeſen noemen, dat is den Draak. De Tydboeken en geſchiedeniſen hunner Goden en Helden zyn vol fa-

獅

1. Fig.

Lirin

麒麟

2. Fig.

Lirin

虞馬

3. Fig.

Shuga

豸獬

4. Fig.

Kait su *Kait sui*

蛟

5. Fig.

Dsia Tats Dsia

螭

6. Fig.

Tats ma xi

鳳 凰

7. Fig.

Foo

鳳 凰

8. Fig.

Foo

fabelachtige vertellingen van dit dier. Zy gelooven dat het woont op den bodem der zee, als in zyn eige element. Zy beelden 't af in hunne boeken in de gedaante van een byster groote lange viervoetige slang, schubbig over 't gansche lyf, gelyk de Crocodil, met scherpe prikkels over den rug, maar 't hoofd is boven al het andere zeer monstreus en yslyk. De staart van de Japansche Draak eindigt gelyk als in een tweefnydend zwaart. (Zie de 9. tafel de 5. fig. sommige der Japansche Keyzers klederen, zyne wapenen, zabels, messen en diergelyke, gelyk ook de behangfels van 't Keyzerlyk Paleys, zyn verziert en opgepronkt met de afbeeldfels van dezen Draak, houdende in de rechter voorklaauw een rond juweel of paerel. De Japansche Draak heeft aan yder voet slechts drie klaauwen, waar door hy onderscheiden word van de Keyzerlyke Chineesche Draak, die met vyf klaauwen verbeldt werd. *Tatsumaki* is een andere Draak, met een lange waterige staart. Men geloof dat deze ook op den bodem der zee leeft, en door van daar op te vliegen in de lucht, door zyne geweldige draayingen veroorzaakt 't geene wy noemen *Water-Hoofen*, welk verschynfel zeer gemeen is op de Japansche Zeen, en menigwerf opgemerkt word na de kusten te breeken. (Zie de 9. tafel 6. fig.)

Tatsumaki.
Water-Draak.

Foo. Paradyss-Vogel.

Foo is een verdichte, doch schoone, groote Paradyssvogel, van eene naauwe verwandschap met den *Fenix* der ouden. Deze onthoudt zich in 't hoogste van de lucht, en heeft dit gemeen met de *Kirin*, dat ze nooit van daar na beneden komt, gelyk de Japoneesers heiliglyk gelooven, om de aarde met haare gezegende tegenwoordigheid te vereeren, dan op de geboorte van een *Sesin*, of op die van den groot Keyzer, of by eenige andere buytengewoone gelegenheid. De *Foo* der Chineesen word vertoont in de 9. tafel de 7. fig., en de *Foo* der Japoneesen in de zelve tafel de 8. fig. Tot dus ver van de verdichte dieren. Vervolgens gaa ik over tot de beschryving der geene, die 'er waarlyk zyn.

Dieren van Japan.

Ten aanzien van de grootte en uytgestrektheid van 't Japansche Ryk is het slechts spaarsaamlyk voorzien van viervoetig gedierte, zo wild als tam. De eerste, t. w. de wilde vinden weinige woeste plaatsen daar zy kunnen aangroeyen, vermenigvuldigen en haare schuwachtige manier van leven volgen. De tamme worden alleenlyk aangequeekt om mede te ryden en het land te beploegen. De leere van *Pythagoras* no-

pemde de verhuysinge der zielen meest over al en doorgaans aangenomen zynde, zo eeten de Inboorlingen geen vleesch, en leven voornamentlyk van de veldvruchten; zy weten de grond beter en tot meer voordeel aan te leggen dan dezelve tot weyden en beemden te maken om hun vee te laten graafen en aan te teelen. Om dan van de tamme beesten te beginnen. Men ziet in dat land *Paarden*: zy zyn doorgaans klein, doch sommige der zelve niet minder van maakfel, van snelheid en behendigheit dan de Perfiaansche. Zy strekken om de pracht te vertonen, om op te ryden, om te trekken en om te ploegen. De beste Paarden komen uyt de Provintien *Satzuma* en *Asju*. En een zeeker tuk van kleine Paarden uyt de Provintie *Kai* word zeer hoog geschat. *Offen* en *Koeyen* dienen alleen om te trekken en te ploegen. Zy weten niets van melk noch boter. Zy hebben een soort van groote *Buffels*, van een wandrochtige gedaante, met bochchels op den rug, gelyk Kameelen; welke allen dienen voor wagens en overbrenging van goederen in groote steden. Zy weten niets van Ezels, Muyl-Ezels, Kameelen en Olyfanten. *Schaapen* en *Geyten* wierden voormaals door de Nederlanders en de Portugeesen te *Firando* gehouden, alwaar noch van den aardt is. Zy zouden in dat land tot groot voordeel kunnen aengefokt worden, indien 't den Inboorlingen toegelaten was het vleesch te eeten, en dat zy wisten hoe de wol te handelen en te bewerken. Zy hebben slechts weinige Zwynen, welke van China overgebracht zyn, en door het Landvolk in *Fisen* aengefokt worden; doch niet tot hun eige gebruyk, 't welk stryden zou tegen haare bygeloovige bevattingen; maar om ze te verkoopen aan de Chineesen, die jaarlyks overkomen om te handelen, en groote liefhebbers van 't verkensvleesch zyn; hoewel, dat anders de leere van *Pythagoras* rakende de verhuysinge der zielen ook stand gegreepen heeft in China. Zedert dat de nu Regeerende Keyzer tot den Throon gekomen is, zyn 'er meer honden in *Japan* aengefokt, dan misschien in eenig land ter waereld, en veel meer dan 'er te vooren in dit Ryk ooit geweest zyn. Zy hebben hunne eige Meesters, maar leggen op de straten, en zyn zeer hinderlyk aan de voorbygangers en de Reyzigers. Elke straat moet op uytdrukkelyk bevel van den Keyzer een zeker getal der zelve onderhouden, en de zelve van spys voorzien. In elken straat zyn lootsen opgeflagen,

Paarden.

Offen en Koeyen.

Buffels.

Schaapen en Geyten.

Verkens:

Honden:

9 DE BESCHRYVING EN GESCHIEDENIS

in welke zy bezorgt worden als ze ziek zyn. De geene die steriven, moeten worden gevoert na de toppen van bergen en heuvelen, als de gewoone begraaf-plaatsen, en ordentelyk daar begraven. Niemand vermag, onder zwaare straffe, aan dezelve eenig leedt te doen; en dezelve te dooden is doodstraf, wat quaad zy ook aan ymant mochten gedaen hebben. In zulken geval moet van 't quaad dat ze gedaan hebben, kennis worden gegeven aan haare oppassers, die alleen gemachtigt zyn om dezelve te kafftyden en te straffen. Deze buytengemeene zorg voor de behoudenis van 't honden geslacht is een uytwerksel van een bygeloovig gevoelen van den nu Regeerenden Keyzer, die geboren is geworden onder het Hemelsteken van den Hond, (de Leezer gelieve te letten, dat de Hond een der twaalf Hemelsteken onder de Japoneesers is, gelyk hier na in 't 2. Hoofdstuk van het tweede boek zal worden aangetoont,) en om die reden zulken grooten achting heeft voor dit dier, als men verhaalt dat de groote Roomsche Keyzer *Cesar Augustus* heeft gehad voor de Rammen. De Inboorlingen verhaalen in dit geval een vermaakelyk sprookje. Als op zekeren tyd een Japoneeser bezig was het doode lyk van een Hond op te voeren na den top van een berg om het te begraven, wierd hy onverduldig, knorde, en vloekte op 's Keyzers geboorte-dag, en op zyne misselyke bevelen, zyn medgezel, schoon overtuygt en gevoelig van de rechtvaardigheid zynere klachten, verzocht hem daar op stil te zwygen en gerust te zyn, en dat hy in plaats van vloeken en zweeren de Goden zoude danken, dat de Keyzer niet geboren was onder het teken van het Paerd, om dat in zulken geval, de last noch veel zwaarder zoude geweest zyn. Windhonden en Patryshonden hebben zy niet. Zy jaagen weinig, en alleenlyk met gemeene honden, zynde dit vermaak niet zeer eige voor zulk een volkryk land, en daar zo weinig wild is. Zy hebben een zonderling schoon slag van Katten, 't welk by haar gelyk ook by ons een huysfelyk dier is. Ze zyn witachtig van kleur, met geele, en zwarte vlakken, en een zeer korte staart, als of ze voorbedachtelyk afgekapt was. Zy weten van geen muysen te vangen, maar worden zeer gaaren gedragen, en inzonderheit door de vrouwen gestreelt.

Katten.

Viervoetige wilde Dieren.

Van de viervoetige wilde dieren brengt het land voort, Herten, Haasen, en Beeren, welke alle op zekere gezette tyden

des jaars toegelaten worden aan de aanhangers van sommige sekten om te eeten. Het Eyland *Myosima* of *Akino Myosima* dus genoemt na de nabuurige Provincie *Aki*, is beroemt wegens een byzonder soort van Herten, welke zy zeggen dat zeer tam zyn, en gemeenzaam met de Inwoonders. Het frydt tegen de wetten van het land dezelve te jaagen en te dooden. 't Gemene volk draagt zorg haar doode lighaamen van voor haare akkers weg te brengen; nademaal de Gouverneur van het Eyland door eene andere wet gevolmachtigt is, om deze te vonniffen, voor welkers deuren, of grond zodaanige lighaamen gevonden worden, om eenige dagen te werken, het zy voor de Tempels of ten dienste van den Staat. Zy hebben eenige weinige Aapen van een leerzaamen aardt, met korte staarten, van een donker bruyne kleur, en met kaale roode aangezichten en ruggen. Een quakzalver toonden 'er een door 't land heen, welken hy zeide dat 106. jaaren oudt was, en die met eene groote behendigheit verscheide kunstige dingen deed. Zy hebben ook weinige Beeren in de noorder Provincien, doch van een klein slag. *Tanuki* is een zeer zonderling soort van een dier, van een donker bruyne kleur, met een muyl gelyk en vos, en zeer smal: andersins schynt het van der wolven geslacht te zyn. Zy hebben ook een soort van wilde Honden, met wyde opgeparde muysen. *Itutz* is een klein dier van een roodachtige koleur. Een ander grooter soort van deze eige dieren *Tin* genoemt. Zy beide komen in de huysen, en verschuylen zich zelf onder de daken, en zyn zo tam, dat ze mogen getelt worden onder de huysfelyke dieren. Zy zyn zeer rad in vogelen te vangen, inzonderheit, kuykens en visschen. Het geheele land krielt van rotten en muysen. De rotten worden door de Inboorlingen getemt, en geleert verscheide kunsten te speelen. De dus geleerde rotten zyn 't gewoone vermaak en tydkering van 't gering arm volk. De beste van dit soort, en die 't beste speelen zyn te zien te *Osacca*, als de plaats daar de quakzalvers, landloopers en raare-kyk-volk van alle gedeeltens van 't Ryk na toe vloeyen. De Vossen zyn ook zeer gemeen. De Inboorlingen gelooven, dat zy bezielt worden, door den duyvel, en haare historische, en heylige schriften zyn opgepropt van wonderlyke verhaalen van verscheide quade gevallen, die gebeurt zyn van en ten opzicht van de Vossen. De Vosse-jaagers niettemin zyn zeer er-

Herten.

Aapen.

Beeren.
Tanuki.

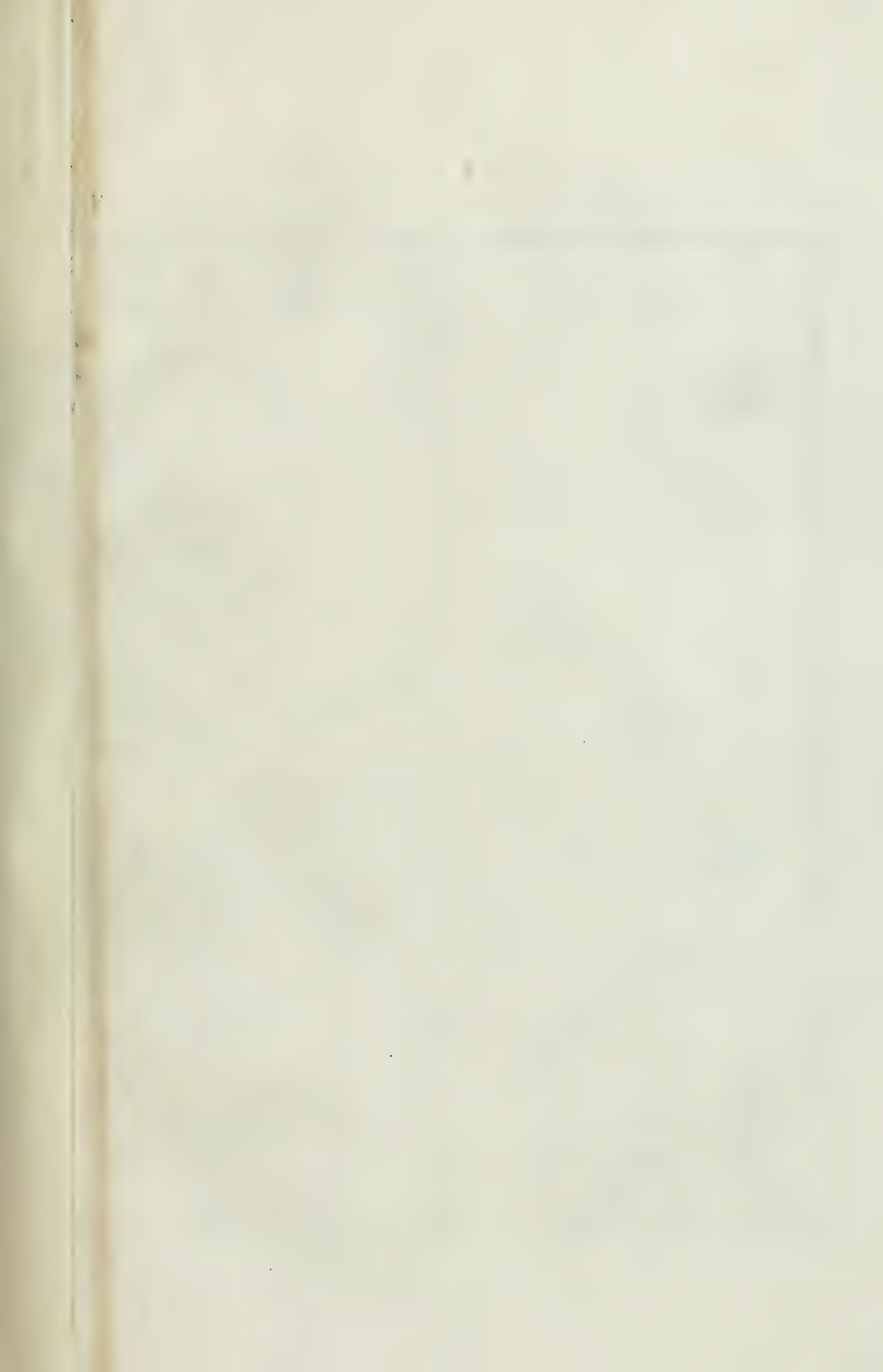
Wilde Honden.
Itutz.

Tin.

Rotten en Muysen.

Vossen.

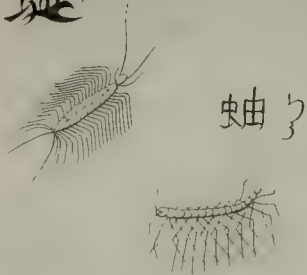
vaaren

1. Fig.

Mukadde Goko.

蛭

虫

2. Fig.

Samakagata
Uwabami.

鱗

3. Fig.

Xinmodae.

鴛鴦

4. Fig.

鴉杜

Token ai Feto tenus.

5. Fig.

鴉

Misago of Bisago.

6. Fig.
蟬

Sebi.

7. Fig.
龜金

Tan me.

vaaren in dezen Duyvel te bezweeren en te verjaagen, nadien het hair en de wol van de Vossen zeer begeert worden tot schryf en schilder penfeelen. Zy maken het zelve onderscheid tusschen de *Kis* of *Vos*, en *Oni* of *Duyvels*, als ze in *Zweeden* tusschen *Faan* en *Dieblen*. *Japan* is t'eenemaal bevrydt van *Tygers*, *Pant- hers*, *Leeuwen*, en diergelyke andere verflindende dieren.

Kruypend
Gedierte.

Dus ver van het tam en wild viervoetig gedierte dat men in *Japan* vindt. Ver- volgens staat ons nu aan te merken het ongedierte of 't kruypende soort; onder deze verdiend de eerste plaats een klein schadelyk schepsel, door de geheele Oost-Indiën bekend met den naam van *Witte Mieren*. Het is een klein teer wormtje, volkome wit als sneeuw. Zy woonen zaamen in een gemeenzaamheid, gelyk onze Europische Mieren, van welke zy in gedaante en grootte zeer weinig verschillen. Haare hoofden en borsten zyn donker bruyn en hard in 't aantasten. De Japoneseers noemen ze *Do Toos*, 't welk zo veel wil zeggen als *Doorboorers*, een bynaam, welken zy zeer wel verdienen; want zy doorbooren en doorgaten al wat haar voorkomt, Steen en Metaal alleen uytgezondert, en als zy eens in een Pakhuys ingekomen zyn, zyn ze in staat, om binnen zeer korten tyd alle de beste goederen te vernielen. Tot noch toe heeft men niets uytgevonden dat haar kan weeren dan zout onder de goederen gelegd en daar over gestrooyt. Onze gemeene Europische Mieren zyn haare doodvyanden, en welken plaats de eene soort in bezit neemt, zo moet de andere dezelve noot- zaakelyk verlaten. Zy zyn alzo weinig in staat de lucht te verdragen als de mol- len, en wanneer ze ooit uytgaan op eene tocht, beschutten zy zich zelve, door boogen te maken langs hun geheelen weg heen, welke zy weten aan den grond vast te hechten. Deze boogen zyn by- na van dezelfde stof als de wespen-nes- ten. My zyn verscheide wonderbaare en droevige verhaalen gedaan van haare snelle en schadelyke tochten en onderne- mingen; doch ik zal 'er slechts een ver- haalen waar van ik zelf oog-getuyge ge- weest ben. Geduurende myn verblyf tot *Coylang*, een Neerlandische sterkte op de Kusten van *Malabar*, was my een vertrek aangewesen in des Gouverneurs huys. Op zekeren tydt ging ik niet voor mid- nacht naar bed, zynde zeer bezig ge- weest. Den volgenden morgen toen ik opstond, merkte ik tekenen van zodani- ge boogen op myn tafel, welke ontrent

Witte
Mieren.

van de grootte van myn kleine vinger waren, en by een naauwkeuriger bezichti- ging bevond ik, dat deze dieren een doortocht geboort hadden van dezelve dikte door eene voet van de tafel, daar na dwars door de tafel heen (doch, als of het goed geluk het aldus beschikt had, zon- der eenige schaade te doen aan de papie- ren en andere dingen die ik op dezelve gelaaten had) en zo weder neer door het midden van de andere voet in de grond. Dit alles was geschied binnen weinige uren. Sommige schryven toe de oor- zaak van zulken schielyken en verbaas- den doorvrecting aan de scherpte van ha- ren drek, doch verkeerdelyk gelyk ik by onderzoek bevonden heb; want ik merkte, dat haare snuyten gewapent wa- ren met vier scherpe gebooge nyptangen, welke myns bedunkens, veel bequaamer werktuygen zyn om zulken schielyken onderneming uyt te voeren, dan eenige vuyligheden hoe scherp en doorvreeten- de ze ook zyn mochten.

Mukadde volgens de gemeene Japanische uytpraak, en *Goko*, in haare betekenen- de of merk, Character-taal, zyn niet die wy noemen *Afelli*, of *Pissebedden*, maar de Indiaansche *Millepedes*, *Rupfen*, of *Veertig-beenen*, een worm van ontrent twee of drie duymen lang, teer, van een bruy- ne kleur, met en groot getal beenen aan weerkanten, waar van het de naam ont- leent. De Indiaansche *Veertig-beenen* zyn zeer venynig, en haare beetten worden gevaarlyk en pynlyker geacht dan die der Scorpioenen. In *Japan* zyn 'er slechts weinige, doch niet zeer beleedigende. Het deel dat gestoken of gebeten is, word verbonden met speeksel, en men bespeurt zelden, dat de beete vergezelt word door quaade gevolgen. (*Ziet de 10. tafel. de 1. fig.*)

Mukadde.

Veertig-
beenen.

De *Hagedissen* van dit land verschillen niet van onze Europische.

Hagedis-
sen.

In dit Land vind men weinige Slan- gen. Een der beruchtste word genoemt *Fitakutz* en *Fibakari*. Deze is groen van kleur, met een platte kop en scherpe tanden. Ze heeft haaren naam ontleent van de lengte der dagen, of van den tyd dat de Zon op 't hoogste aan den Horifond is; om dat men zegt dat de Menschen, die door dezelve gebeten worden voor zonnen-ondergang sterven. De *Zoldaa- ten* zyn zeer graag naar hun vleesch, 't welk zy eeten, vastelyk geloovende, dat het de kracht heeft van hen stout en kloekmoedig te maken. Deze slang ge- brand in een aarde pot op de Chineesche wyze toegezegelt, geeft dat poeder, 't welk zy *Garwasio* noemen, en 't geen

Slangen.

Fitakutz.

zeer beroemt is om zyne deugden in 't genezen van verscheide inwendige gebreken. Dit zelve poeder gestrooit onder de groeven van de huysen word gezegt binnen korten tydt voort te brengen jonge slangen van 't zelve soort. Dit soort van slangen heb ik nergens gezien dan op de kusten van *Malabar*, daar ze my wierden vertoont door de Braminen. Een ander soort van slangen, van een wonderbaare grootte *Jamakagats*, of na de gemeene uyt spraak *Uwabami*, en somtyds *Dsia*, dat is *Draak* genoemt, word gevonden in het water en op bergen. Deze slang is zeer zeldzaam, en, als ze gevonden word, voor geldt te zien. (Zie de 10. tafel de 2. afbeelding. Van 't kruypend gedierte ga ik over tot de Vogelen.

Jamaka-
sats.

Tam Ge-
vogelte.

Van het tam Gevogelte houden zy aan, Kuykens en somtyds Endvogels; maar zynde, gelyk ik boven gezegt heb, ingenomen met de bygelooivige bevattingen van *Pythagoras*, zo wil het gemeen ze doorgaans niet eeten; en ze worden gedoodt en verkocht aan zulke, die 't durven wagen dezelve te eeten, zynde menschen van de geringste afkomst. Als iemand op 't sterven legt, gelyk ook op die dagen, welke ter gedachtenis van den Overledenen geviert worden, mag niemand van hunne maagen en vrienden eenige vogel of beest dooden, het zy hoe het zy. In de Rouw-jaaren over de dood van een Keyzer, en op eenigen anderen tydt, als het den Keyzer goeddunkt zulks te bevelen, mag geen levend schefsel wat het zyn mag, gedoodt of ter markt gebracht worden in eenig gedeelte van zyne Heerschappyen. De Haanen gaan meer vry dan de Hennen, en worden zorgvuldiglyk in 't leven gespaart, om dat ze grootelyks in achting zyn onder de Godtsdienstige ordens, van wegen haare tyd melding en voorspelling van de veranderingen van het weder.

Haanen.

Wild Ge-
vogelte.

Kraan.

't Wild Gevogelte, schoon van natuuren schuw, is in dit Volkryk land zo gemeen, dat veele soorten der zelve mogen getelt worden onder het tam Gevogelte. De *Tsuri* of Kraan, is de voornaamste van de wilde Vogelen in het land, en heeft dit zonderlinge Keyzerlyk voorrecht, dat niemand hem schieten mag, zonder uytdukkelyke last van den Keyzer, en alleen voor 's Keyzers vermaak en gebruyk. In *Saikof* evenwel, en in andere afgelegene Provintien van 't Hof, word zo naauw acht niet gegeven op diergelyke Keyzerlyke bevelen. De *Kraanen* en *Schilpadden*, worden gehouden voor zeer gelukkige dieren in zich zelve, en gelooft dat zy anderen

goed geluk aanbrengen, en zulks van wegen haar voorgewend langduurig en fabelachtig leven; van 't welk verscheide merkwaardige voorbeelden aangetekent worden gevonden in hunne Historische schriften. Om deze reden worden de Keyzerlyke vertrekken, de muuren der Tempels en andere gelukkige plaatfen doorgaans met der zelve afbeeldfels en ook met de figuren van den Denneboom, en de *Bambous*, om dezelve reden, voorzien. Het Landvolk en Voerluyden heb ik dezen vogel nooit anders hooren noemen, dan *O Tsurisama*, dat is, *myn groote Heer Kraan*. Daar zyn twee soorten van dezelve, de eene zo wit als sneeuw, de andere graauw of afchkleur. Daar zyn verscheide soorten van *Saggi* of Reygers, die in kleur en grootte verschillen. De voornaamste zyn de *Syro Saggi*, de witte Reyger, *Goi Saggi* de graauwe Reyger, beide zeer gemeen, en *Arvoi Saggi*, een Reyger van een blaauwachtige kleur, en byna zo groot als een Kraan. Daar zyn tweederley soorten van wilde Gansfen, die elk met haar eige soort paaren. Het eene soort is sneeuw wit, uytgezondert aan de einden van de wieken die zwart zyn: het ander soort is graauw of afchverwig. Beide zyn ze in dit land zeer gemeen, inzonderheid de graauwe, en zo mak, dat men ze zou kunnen nemen voor tamme; want zy zullen niet opvliegen, noch uyt den weg gaan als 'er ymand naby komt. Zy doen zeer veel quaads in de velden, en echter durft niemand dezelve verjaagen of dooden, op straffe des doods, uytgezondert den geene die Octrooy gekocht hebben, om ze op zekere strecken lands te schieten. Om ze af te weeren, heeft het Landvolk de Velden omspannen met netten, schoon tot weinig nut; want zy vliegen over de netten heen, gelyk ik zelf gezien heb, om by hun voedzel te komen.

Reygers.

Wilde
Gansfen.

Eendvogels zyn 'er ook van verscheide soorten, al zo tam als de Gansfen. Ik kan niet nalaten van een soort afzonderlyk iets te zeggen van wegen desselvs verwonderens waardige schoonheid, inzonderheid van 't mannetje, *Kinmodfui*, genoemt, waar van de schoonheid zo groot is, dat, zyn beeltenis in kleur afgeset aan my getoont wordende, ik naauwlyks myne eige ooggen gelooven kon, tot dat ik den vogel zelf zag, zynde dezelve een zeer gemeene. (zie tafel 10. fig. 3.) Zyne vederen zyn wonderbaarlyk van verwe, met de schoonste bedenkyklyke kleuren; om den hals en aan de borst voornamentlyk zyn ze rood; het hoofd word gekroont

Eendvo-
gels.

gekroont met een zeer heerlyke kuyf. De staart schuyns opgaande, en de vleugels opstaande over den rug op een zeer zonderlinge wyze, verschaffen aan het oog, een gezicht al zo vermakelyk als het ongemeen is. Daar zyn ook *Faisanten* van een uytnemende schoonheid. Eene soort inzonderheid is merkwaardig van wegen de verscheidene kleuren en luyfter van haare vederen, en om de schoonheid van de staart, die een halve mans lengte lang is, en in aardige verscheidenheid en onder een menging van de fynste kleuren, inzonderheid van blaauw en goud, in geenen deelen minder dan die van een Paauw. De *Houtfnepen* is een zeer gemeene vogel; zy worden gegeten door de navolgers van eenige sekten, gelyk die mee de *Faisanten*, *Ganssen* en *Endvogels* eeten. Daar is een soort van wilde *Duyven* met zwarte en blaauwe vederen hoewel 'er anders niet veel fraays aan is. De *Inboorlingen* willen deze niet laten nestelen in hunne huysen, om dat zy door de ervarenheid hebben bevonden, dat haaren drek als men ze weg wil nemen lichtelyk vuur vat; en zy zeggen dat veele ongelukken daar door gebeurt zyn.

Oyevaars zyn in dit land 't geheele jaar door.

De beste *Valken* worden gevangen in de noorder Provintien, en worden meer gehouden voor staatzie dan om vermaak.

Haviken zyn hier gelyk ook door alle de Oost-Indiën gemeen, een zeer stoute vogel, gelyk ook is een soort van *Ravens* van een middelmaatige grootte, welke eerst overgebracht zyn van *China*, als een geschenk aan den Keyzer.

Een andere raare Vogel was van *Corea* by wegen van geschenk gezonden aan den Keyzer, en word daarom genoemt *Coreigaras*, dat is een *Coreaansche Rave*.

Onze gemeene Europese *Kraayen*, gelyk ook *Papegaayen* en eenige andere *Indiaansche* vogelen, worden in *Japan* niet gevonden.

Foken of volgens de gemeene uytpraak *Fototenis*, is een zeldsaame *Nachtvogel*, van een uytmuntende lekkere smaak, en een gerecht op de tafel der aanzienlykste luyden alleen by buyten gewoone gelegtheden. Men zegt dat de asch van deze Vogel wit gebrand en gemengt onder oude suure *Sacki*, dezelve weder tot haare voorige smaak en goedheid brengt (zie tafel 10. de 4. fig.)

Misago of *Bisago* is een *Zee-Roofvogel* van 't *Haviks* geslagt. Zy aast gemeenlyk op visch. Ze maakt in sommige

klippen op de kusten, een gat, waar in ze haaren roof en voorraad oplegt, welken men bespeurt, dat zo wel goed blyft als gezoute visch, of *Atsjaar*, en daarom genoemt word *Bisagonofusi*, of de *Bisagoos Atsjaar*. Ze smaakt zeer zout, en word duur verkocht. Die zo een hol of kelder weet, kan daar van zeer veel geld maken, indien hy 'er niet al te veel te gelyk uytneemt. (Zie de 10. tafel de 5. fig.)

Meeurwen, *Zee-Ravens*, *Snippen*, *Zee-Exters*, *Sperwers*, *Zwaluwen*, en eenige andere kleine *Vogels* zyn hier zo gemeen als in Europa.

De *Leeurwerken* zingen hier veel beter dan in Europa.

De *Nachtegaals* zo ze een goede stem hebben, worden somtydts aan liefhebbers verkocht voor twintig *Cobangs* het stuk. Dus ver het geen ik te zeggen had, aangaande de vogelen van dit land.

Van de vliegende bloedelose diertjens heeft het land *Byen*, gevolgelyk eenig *Honing* en *Wasch*, hoewel niet veel. *Hommels*, *Wespen*, gemeene *Vliegen*, *Muggen*, *Krekels*, verscheide soorten van *Torren*, *Weegluyfen*, *Sprinkbaanen*, en een groote verscheidenheid van andere soorten, heeft dit land gemeen met Europa; behalven noch eenige byzondere merkwaardige soorten, welker voornaamste ik hier kortelyk zal optellen.

Onder de *Schoelappers*, of *Kapelletjes* is een zeer groot soort genoemt, *Jamma Tso*, of *Berg Schoelapper*. Deze is geheel zwart, of ten deele gekleurt, en aartiglyk onderscheiden met witte, zwarte en andere vlakken, voornamentlyk op desselvs puntige vleugels. *Komuri* is een groote gevlake, ten deele gekleurde, haayrachte, schoone *Nacht Kapel*. Den zelven naam word ook gegeven aan *Vleedermuyfen*. Onder de *Torren* hebben zy verscheide raare en schoone soorten. Eene soort inzonderheid is zeer groot, in gedaante niet ongelyk den *Strontvlieg*, blinkend zwart, met twee gebooge en getakte hoorns, de eene grooter staande boven de neus, op de wyze van een *Rhinoceros* hoorn, de andere kleinder, komende uyt aan de eene zyde van de schouder. Dit dier kan niet gemakkelyk gaan. Het leeft voornamentlyk onder de aarde. Het is schaars, en de *Inboorlingen* hebben tot noch toe aan het zelve geen naam gegeven.

Een zeker soort van bruyne *Torren* *Sebi* een soort van *Torren*, en somtydts *Semi* genaamt, levert uyt verscheide raare en merkwaardige dingen aan het oplettend oog van een

doorfaaijend Natuurkundige. Zy zyn van drierley flag. Het grootfte foort word genoemt *Kuma Sebi*, (taf. 10. fig. 6. A. B.) In gedaante en grootte komt het over een met dat foort van vliegen, die men by ons in Europa, gemeenlyk ziet vliegen ontrent den avondftond. Doch deze hebben geene vleugelen. In de Lente kruypen ze uyt den grond, (waar in zy den gantschen winter hebben gelegen) by nacht, en zy maken zich zelve met haare fcherpe gchoekte beenen vast aan de boomen, aan haare takken, of bladen, of in alles wat zy in hunne route kunnen aanklampen. Weinig tyds daar na barft en fplyt haaren rug in de lengte open, waar uyt eene andere vlieg voortkomt, den Tor niet ongelijk, die binnen in den eerften ingeloten was, fchoon veel grooter dan de kerker in welke hy gehouden wierd. Eenige uren daar na vliegt deze tweede vlieg weg met een brommend geluydt. Dit kleine aardige dier is befchreven geworden by *Gesnerus* onder den naam van *Cicada*. De bafst waar in het lag openbarftende, en terzelve tyd deffelfs vier wicken uytsparrrende, maakt het een heftig en luyd gedruyfsch, 't welk men zegt dat onderscheidentlyk kan gehoort worden een geheele Engelsche myl van daar (iets dat byna ongelooftelyk is.) Bofchen en bergen zyn vol van 't geluydt dat deze kleine fchepfelen maken. Allengskens verdwynen ze in de Hondsdagen, en men zegt, dat ze weder in den grond kruypen, om weder eene nieuwe *Metamorphose* of lichaams verandering te ondergaan, en om in denzelfden ftat het volgende jaar weder te verfchynen. Hoe ver dit met de waarheid over een komt kan ik niet zeggen uyt gebrek van eige onderzinding en aanmerking. De naam *Semi* of *Sebi*, welken zy draagen, word ontleent van haar mufyk, 't welk langzaam en op een laage toon begint, dan allengskens in rasheid en hoogheid toeneemt, en weder redelyk laag eindigt. Dit geluydt dacht my niet ongelijk te zyn het graas dat een knoopemakers wiel maakt in het omdraayen. Zy beginnen te zingen met het opgaan der Zonne, en houden op ontrent den middag. Het geene zy afleggen, word genoemt *Semi no Mukigara*, en word bewaart tot geneesmiddelen, en openbaarilyk verkocht in de winkels zo wel in *Japan* als in *China*. (zie tafel 9. fig. 6. C. D. E.) Een ander kleinder foort word om haare kleinheid genoemt *Ko-sebi*, of de kleine *Sebi*. (zie tafel 10. fig.

6. F. G. H. I.) zy komen later in het jaar te voorschyn byna op den zelfden tydt dat de andere verdwynen. Deze zingen van den middag tot den ondergang der Zon, en blyven overig tot laat in den Herft. Haar gezang is lang zo hard en krachtig niet, dan dat van 't eerste foort, en word by 't gemeene volk genoemt *Tsuku Tsukuboo*. Het derde foort verfchilt niets van het tweede, noch in grootte noch in maakfel of gedaante, alleenlyk dat zy zingen van den morgen tot den avond. De Wyfkens van deze drie foorten zyn ftom, en hebben haare borft geflooten. In alle andere opzichten zyn zy gelyk aan de Mannetjens (zie tafel 10. de 6. fig. K. L.)

De *Cantbarides* of *Spaansche Vliegen* zyn van dezelve kleur als onze *Franfche Vliegen*, doch wat grooter en ronder, en zeer na zo groot als onze gemeene Europifche Torren. Hun gebruyk is in *Japan* ten eenemaal onbekent. Een ander byzonder foort van fpaansche vliegen word genoemt *Fannio*; zy zyn by uytstek blaadertrekkende, en worden onder de vergiftigen gerekent. Men vindze op de ryft aayren, en zy zyn lang, teer, en kleinder dan de fpaansche vliegen, blaauw of goudverwig met fcharlake of karmofyne vlakken, en ftreepen, waar door zy zeer fchoon fchynen. (zie tafel 10. fig. 7.) Maar de fchoonfte van de geheele ftam der bloedeloofe gediertens, en welke van wegen haare onvergelykelyke fchoonheid door de Mevrouwen bewaart worden onder haare raarigheden, is een zonderlinge en raare Nacht-vlieg, ontrent een vinger lang, tenger, rondachtig van lichaam, met vier wicken, van welke 'er twee doorfchynend en onder de andere twee verborgen zyn, dewelke blinken, en gelyk als gepolyft en op het allerkeurigfte opgepronkt zyn met blaauwe en goude ftreepen en vlakken. De volgende fabel is haaren oorfprong verfchuldigt aan de onvergelykelyke fchoonheid van dit klein fchepfel. Men zegt dat alle andere nacht-vliegen op deze verliefte zyn, en dat deze om zich te ontslaan van haare moeyelyke aanzoekingen, haar fnoodelyk gebieden (ter beproeving van haare standvastigheid) vuur te haalen. De verblinde liefhebbers maken geen zwaarigheid de bevelen te gehoorzaamen, en vliegende na het naafbyzynde vuur of kaars, mist het nooit of zy branden zich zelf dood. Het wyfje is op ver na zo fraay niet dan het mannetje, maar graauw, afchverwig en gevlacht.

Spaansche Vliegen.

Zonderlinge Nachtvliegen.

XI. HOOFDSTUK.

Van de Visschen en Schulpen.

Voort-
brengfels
van de
Zee.

DE Zee en desselvs voortbrengfelsn leveren ruym zo veel uyt tot onderhoud der Inboorlingen, als de veldvruchten, uytgezondert de Ryft. Rondsom geheel Japan is de Zee overvloedig voorzien van allerley soort van Zeeplanten, Visschen, Krabben en Schulpen, van welke alle 'er zeer weinige zyn die door de behoefte Voorouders niet wierden gegeten, en tot den huidige dag noch gegeten worden. Ja zelf zyn 'er veele onder, die in deze weelderige en dartele tyden op de prachtigste tafels en maaltyden van menschen van 't hoogste aanzien worden opgedischt. De visschen, en de krabben en schulpen, worden beide onder eenen algemeenen naam begrepen *Kiokai* of *Iwokai*. In dit tegenwoordig Hoofdstuk 't welk men nemen kan voor eene inleiding tot een der volgende, in 't welk ik voornemens ben van haare tafels, en kookery te spreken, zal ik 'er zo veele optellen, als 'er tot myne kennisse zyn gekomen, te gelyk met haare oprechte Japanische namen; hoewel men in 't algemeen aanmerken moet, dat verscheide derzelve ook in onze Europese en andere Zeen worden gevonden.

Walvis-
schen.

Van alle de diergelyke voortbrengfelsn van de Japanische Zeen, kan ik 'er geen een van zulken wyduytgestreken gebruyk voor ryken en armen, dan de *Kudfuri* of *Walvisch*. Ze word menigwerf gevangen ontrent Japan, doch inzonderheid in de Zee van *Kumano*, welke de zuyderkusten van het groot Eyland *Nipon* bespoelt, als mede ontrent de Eylanden *Tsussima* en *Goto*, en op de kusten van *Omura* en *Nomo*. De gemeene manier van ze te vangen is met schichten of harpoenen, gelyk in *Groenland*: maar de Japanische booten schynen daar toe veel bequaamer dan de onze, zynde klein, eng, uytlopende met een scherpen punt aan 't eene einde, met vyf roeybanken of tien roeyers elk, die met eene ongeloofelyke snelheid roeyen. Ontrent het jaar 1680. vond een ryke Vischer in de Provintie *Omura*, (*Gitayo* genaamt) een nieuw middel uyt om de

Hoe ge-
yangen.

Walvisschen te vangen met netten van sterke touwen van ontrent twee duym dik gemaakt. Welke manier naderhand met een goeden uytslag gevolgt wierd door een Landman op de Eylanden van *Gotbo*, wiens naam was *Iwonomo*. Zy zeggen dat zo ras als de Walvisch zyn kop verward vind in een net, hy niet dan met zeer groote moeyte verder zwemmen kan, en dat hy dan gemakke-lyk op de gewoone wyze met harpoenen kan gedood worden. De reden waarom deze nieuwe manier, die zeer voordeelich schynt, over al niet is aangenomen, is, om dat ze een veel kostbaarder toetaking vereifcht, dan gemeene arme Visschers kunnen uytvoeren: want nadien de geheele kosten van Walvisschen te vangen op de gemeene manier zelden be- loopen boven de twintig kiltjes zilver, zo kan deze wyze zelf met geen minder somme ondernomen worden.

Daar zyn verscheide soorten van Walvisschen, welke verschillen van naam, van gedaante, en ook van grootte. (1) *Sebio* is de voornaamste en ook de grootste visch van der Walvisschen aardt. Deze levert uyt de meeste traan, en desselvs vleesch is zeer goed en gezond, zelf zodanig, dat de Visschers en 't gemeene volk haare goede gezondheid in 't midden van alle ongemakken van koude en weeder, waar aan zy geduuriglyk bloot gestelt zyn, toeschryven voornamentlyk aan hun eten van dit vleesch.

Verscheide
soorten
van Wal-
visschen.
Sebio.

(2) *Awo Sangi*, gemeenlyk *Kokalsura*, dat is de kleine Walvisch, is graauw of aschverwig, kleinder dan de *Sebio*, van welke hy ook iets verschilt in maaksel.

AwoSangi.

(3) *Nagafs* is doorgaans van twintig tot dertig vademen lang, en heeft dit byzonders, dat hy twee of drie uren onder water kan blyven, geduurende welken tyd hy een groote weg kan afleggen, daar de andere walvisschen geduurig boven water moeten komen om de versche lucht te scheppen. (4) *Sotookadsura*, dat is, de Walvisch van 't blinde volk, dus genoemt na de gedaante van een luyt, waar op de blinde menschen in dit land gewoon zyn te speelen, welke

Nagafs.

*Sotookad-
sura*.

men

men zegt dat natuurlyk op zynen rug vertoont word. Deze is niet zeer groot, en zelden meer dan tien vademen lang; hy word dikwils gevangen ontrent *Japan*, doch het vleesch word voor ongezond voedsel geschat, zynde, zo als zy zeggen te heet, en veroorzaakende hoesten, koortsen, uytloopen aan de huid, en somtyds de kinder-pokken. Deze word met andere visch ter markt gebracht, en voor 't vleesch van de *Sebio* verkocht, maar de geene die het kennen, zullen het nooit koopen. (5) *Mako* is nooit langer dan drie of vier vademen. Dezen naam geeft men ook de jonge van de andere soorten. Deze, van welken ik hier spreek, word doorgaans op de Oostersche kusten van *Japan* gevangen, als mede op de kusten van *Kynokuni* en *Satzuma*. In de darmen van dezen walvisch word de Amber de gris gevonden. De kop geeft een groote meenigte traans. (6) *Iwasikura*, dat is de *Sardains Eeter*, heeft een staart en vinnen gelyk gemeene vischen. Dit soort hebben wy gezien toen wy naar 't Hof trokken, tusschen *Camiosjeki* en *Simonosjeki*, en ik zag dezen visch aan voor dezelve, welken de Nederlanders noemen *Noord-Kaaper*. Van alle deze verscheide soorten van Walvischen word niets als nutteloos wegge- worpen, dan alleenlyk de groote schouderbeenderen. De huid die in de meeste soorten zwart is, het vleesch dat rood is en na 't rundvleesch gelykt, de darmen, welke om haare uytnemende lengte genoemd worden *Fiakfiro*, dat is, honderd vademen lang, en alle de ingewanden worden gegeten, ingezult, gekookt, ge- braaden of gefruyt. Het vet word gekookt tot traan, en 't bezinksel zelfs van de tweede kooking gegeten. De beenderen, die als kraakbeenig zyn, worden versch zynde gekookt en gegeten, of afgeschraapt, gezuuyvert en gedroogt om in de keuken te gebruyken. Uyt de zenuwachtige en peesachtige deelen, zo wite als geele, maken zy touwen en koor- den, voornamentlyk tot hunne katoene- Fabriken, gelyk mede voor haare musyk- Instrumenten. De karwey of 't ingewand zelf word niet wegge worpen, maar tot eenig gebruyk in de keuken bewaart. Verscheide kleinigheden worden ge- maakt van de kaakebeenen, de vinnen en andere beenen, dewelke van een veel vaster stof zyn; inzonderheid haare tyne schaaljens om Goud en Zilver daar mede te weegen, worden hier van gemaakt, en hebben hier van haaren naam ont- leent.

Satsifoko. *Satsifoko* is een Visch, twee, drie en

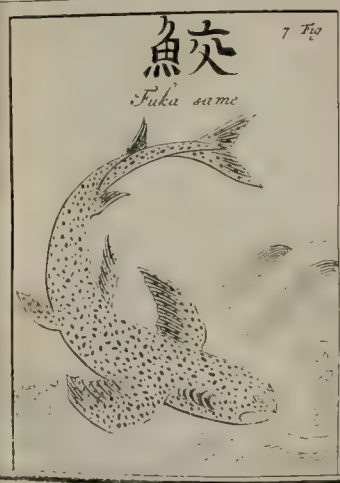
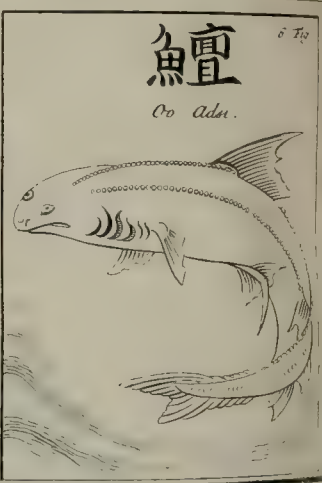
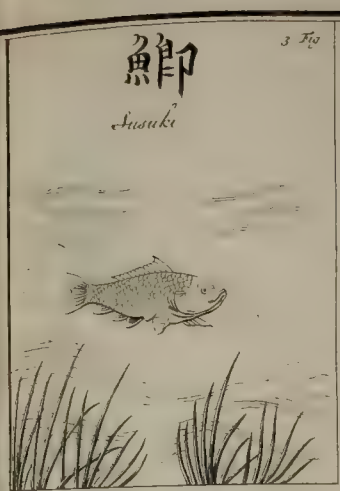
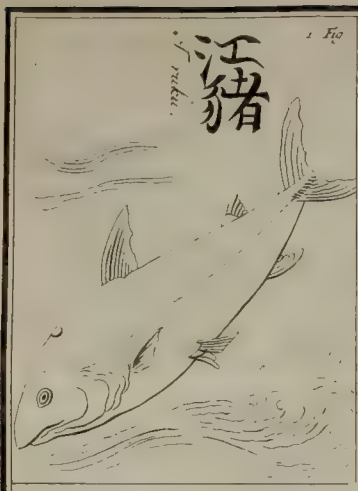
somtyds vyf en zes vademen lang, met twee lange of uytsteekende tanden uyt de mond opwaards staande, die somtyds als uyt cierlykheid gestelt worden op het bovenste topje van Kasteelen, tempels en Staats-Gebouwen. My is door de Vischers gezegt, dat deze Visch eene loofe en doodvyand is van de Walvischen, en dat hy dezelve doodt door in haar bek te kruypen en haare tongen op te eeten. Hy heeft een manier, als hy inkruypt, om zyn hoofd en tanden in zulken gestalte te stellen, dat zy hem niet verhinderen.

Iruku is een bekende Visch, in de Iruku. Indiën *Tenije* genaamt (zie tafel II. de 1. figuur.)

Furube is een andere Visch niet zeer Furube. groot (zie tafel II. fig. 2. De Nederlanders noemen hem *Blaazer*, om dat hy kan blaasen en zich zelfs doen opzwellen op de wyze van een ronde bal. Hy word gerekent onder de vergiftige Vischen, en indien hy geheel gegeten word, zegt men, dat hy onvermydelyk de dood veroorzaakt. Driederley soorten van dezen Visch worden 'er gevonden in de Japansche Zeen, en alle in menigte. Het eerste soort *Susumebuka* genoemd is klein, en word zelden gegeten. De tweede soort word genoemd *Mabuku*, dat is de oprechte *Buku*. Dezen houden de Japoneesen voor een lekkere Visch, en zy zyn zeer verzot op den zelyen. Maar de kop, darmen, graat, en al de karwey moct wegge worpen, en het vleesch zorgvuldiglyk gewaschen en schoon gemaakt worden voor dat het bequaam is om te eeten. Echter sterven veele menschen daar van uyt gebrek, zo als zy zeggen, van ze niet door en door gewaschen en gezuuyvert te hebben. Menschen, die door eenige langduurige en verdrietige ziekten hun leven moede geworden zyn, of die onder andere droevige toevallen en omstandigheden zuchten, verkiesen menigmaal dezen vergiftigen Visch, in plaats van een mes of strop, om zich zelyen van kant te maken. Een Nabuur van myn knecht te *Nagasjuki*, zo krachtig besmet zynde door de pokken, dat zyn neus op 't afvallen stond, nam een besluyt om zyn maalydt met dezen Visch te doen, om daar door op een reys en te gelyk een einde van zyn leven en ziekte te maken. Vervolgens kocht hy een redelyke meenigte van dezen vergiftigen Visch, sneedze in stukken, kookte ze, en om, zo als hy dacht, het vergif noch krachtiger te maken, nam hy roet van het riete dak van zyn huys, en mengde dat onder het andere. Na den

eeten

eeten leide hy zich zelf neer om te ster-
ven, en ras doodelyk ziek wordende,
braakte hy uyt niet alleen het vergif dat
hy ingenomen had, maar ook een groo-
te veelheid van lymige, scherpe, en
vuyle stof, waarfchynlyk wel de groot-
fte oorzaak van zyn ziekte; en door dit
middel vond hy het leven en de gezond-
heid in 't geen hy genomen had om zyn
dood te verhaaften; want hy herstelde,
en leefde naderhand gezond. Vyf per-
foonen van *Nagasaki* over eenige jaaren
een fchotel van dezen Vifch zamen ge-
nuttigt hebbende, wierden kort na den
eeten flaauw, met ftuyppen overvallen, en
ylhoofdig, en vielen in zodanige gewel-
dige bloedfpuwing, dat ze weinige da-
gen daar na ftierven. Echter willen de
Japoneefers zich niet beroven van een fcho-
tel eetens, die in hun gevoelen zo lekker is,
hoe menigvuldige blyken, en hoe veel
doodelyke en gevaarlyke gevolgen zy
ook voor hen zien in de geene die daar
van gegeten hebben. Den Bezoldelingen
en Krygsluyden word het evenwel op
uytdrukkelyk bevel van den Keyzer
verboden, dezen Vifch te koopen en te
eeten. Indien iemand daar van sterft,
verbeurt de zoon de opvolging van zyns
vaders ampt, waar toe hy anders recht
had gehad. Deze Vifch word veel
duurder verkocht dan andere vifch, en
niet gegeten als wanneer hy verfch is.
Het derde foort word genoemt *Kitama-
kura*, welk woord betekent *Noorder-kus-
fen*; de rede van deze benaaming heb ik
niet kunnen uytvorfien. Den zelven
naam word gegeven aan ymand die
flaapt, met zyn hoofd naar 't noorden
gekeert. Het vergif van dit foort is vol-
ftrekt doodelyk, en geen wasfching noch
zuyvering zal het zelve wegnemen.
Dierhalven word 'er nooit na gevraagd,
dan door de geene die zich zelf meenen
om 't leven te brengen.

Zee-Paard.

Het *Zee-Paard* of de *Zee-Hond*, of ge-
lyk de Hoogduytsche hem noemen, *Waf-
ferbauch*, waterbuyk, is een zeer zeld-
faame Vifch, ontrent van de lengte van
een jongen van tien jaaren oudt, zonder
fchubben of vinnen, met een groote kop,
muyl en borst, een ruyme dunne buyk
gelyk een zak, dewelke een groote me-
nigte waters kan inhouden. Hy heeft
dunne scherpe tanden in zyn bek, zeer
gelyk die van een slang. De inwendig-
fte gedeeltens zyn zo klein, dat zy
naauwlyks zichtbaar zyn. Hy heeft twee
platte kraakbeenige pooten met vingers,
niet ongelyk de handen van een Kind,
onder den buyk, door welker middel hy
na alle waarfchynlykheid kruypt of

gaat op den bodem der zee. Alle zyne
gedeeltens, geene uytgezondert, worden
gegeten. Hy word dikwils gevangen
in de baai van *Jedo*, tuffchen *Kamakura*
en die Hoofdstadt, alwaar ik hem zag ter
markt brengen.

Tai, is die, welke de Nederlanders in
de Indiën *Steen-Braaffem* noemen. De-
ze word by de Japoneefers zeer geacht,
als de Koning der Viffchen, en een zon-
derling zinnebeeld van geluk, ten deelen
om dat hy geheiligt is aan haaren *Jebis*,
of *Neptun*, ten deelen van wegen de
fchoone verfcheidenheid van blinkende
kleuren, die op hem fchynen als hy ori-
der water is. Het is een zeer raare vifch,
een Karper zeer gelyk, en aardig bont
met rood en wit. Het Wyfje heeft ee-
nige roode vlakken. Hy is zo fchaars,
dat by een groot gastaal aan het Hof,
of by andere buyten gewoone gelegent-
heden meer dan duyzend *Cohangs* voor
dezelve betaalt worden. Een ander foort
van dezen Vifch word genoemt *Kharo*
Tai, of zwarte *Steen-Braaffem* van de
kleur. Deze is op ver na zo veel niet
geacht, en word menigmaal gevangen
ontrent *Saikokf*.

Tai.

Kharo Tai.

Sufuki is 't geen de Hoogduytschers
noemen *Kablkopf*, dat is Kaalkop. *Tabl.*

Sufuki.

11. fig. 3.) *Funa* is een Vifch de Karper

Funa.

byna gelyk, en word zeer geprefen van
wegens deffelfs genezende krachten, in-
zonderheid tegen, de wormen. Een
grooter foort der zelve word genoemt *Na-
jos*. *Mebaar* is een roodkleurde vifch,
in grootte en maakfel den Karper of
Steen-braaffen niet ongelyk met de oo-
gen buyten de kop uytspuyende gelyk
twee ballen. Deze word overal in groo-
te menigte gevangen, en is de gemeene
fpy's voor 't arme volk. *Kai* is een andere

Najos.

Mcbaar.

Kai.

vifch van 't zelve foort, die ook na de
Karper gelykt, en fomtyds anderhalve
Sackf lang is. Dit foort word gevangen
in de rivieren, voornamentlyk ontrent
de watervallen, tegen welke zy trachten
in te zwemmen. Zy zyn zo fterk, dat
twee menfchen dezelve naauwlyks hou-
den kunnen. Ze worden door het gant-
fche Ryk vervoert, zo wel verfch als
gezouten. In het Meyr van *Saifa* of *Ten-
fu* worden 'er gevangen, die vier *Sackf*
lang zyn. *Maar*, de Zalm, word gevan-
gen in Rivieren en in zoete Meyren.

Maar.

Itojori is een *Salmonat*, of kleine Zalm.

Itojori.

Makuts is de vifch, welken de Neder-
landers noemen *Harder*. *Sawara* een Ko-

Makuts.

Sawara.

nings vifch. *Fiuwo*, word door de Hol-

Fiuwo.

landers genoemt *Draat-vifch*. *Ara* (*tafel.*

Ara.

11. fig. 5.) word door de Neerlanders
in de Indiën genoemt *Jacob Evertfens*.

Kufuna.	<i>Kufuna</i> een Kort-neus. <i>Kamas</i> een	jauw van de noorder Provintien inge-	
Kama.	Snoek. <i>Sufuki</i> is de Scharvisch der Hol-	bracht; de baal van dit slag komt van	
Surabi.	landers, alleenlyk een weinig langer en	<i>Tsiosyn</i> , waarom hy word genoemd	
Adfi.	finakder foort. <i>Adfi</i> is de <i>Maasbancker</i> der	<i>Tsiosyn Tara</i> . <i>Sajori</i> is 't geen de inwoon-	Sajori.
	Hollanders. Van deze zyn 'er verschei-	ders van <i>Nagasaki</i> noemen <i>Sufumoiwo</i> , en	
	de onderscheidene foorten, welke groot-	de Neerlanders <i>Naadelvisch</i> . (taf. 11. fig.	
Taka.	ste en voornaamte word genoemd <i>Oadfi</i> ,	8.) 't welk betekent <i>Naalde-visch</i> . Het is	
Kame.	(zie taf. 11. fig. 6.) <i>Taka</i> is wat de Ne-	een kleine visch, niet boven een span	
	derlanders noemen een <i>Kaay</i> . <i>Kame</i> en	lang, dun, met een ry van lange scher-	
	<i>Takasame</i> (taf. 11. fig. 7.) zyn Roehgen,	pe steekels over den rug. <i>Tobirwo</i> is wat	Tobirwo.
	van welke harde huyd men in <i>Japan</i>	de Nederlanders noemen een <i>Springer</i>	
	doofen en andere fraaye dingen maakten.	(vliegende Visch) om dat ze uyt het wa-	
Jeje.	De huyd van dezen visch word ook in-	ter springt. Die ontrent <i>Japan</i> worden	
	gebracht van <i>Siam</i> , daar ze veel fraayer	gevangen zyn zelden meer dan eene voet	
	word gevonden. <i>Jeje</i> is een breede plat-	lang, en ze is zeer smaakelyk, doch	
	visch met een lange staart. Daar is een	word zelden gevangen. <i>Iwas</i> is de <i>Sardin</i> .	Iwas.
	dezer foorten, welke een hoornachtige	<i>Kissugo</i> is <i>Spieving</i> of Bank-Spieving. <i>Je-</i>	Kissugo.
	of beenachtige angel aan het einde van	<i>so</i> door de Nederlanders genoemd <i>Zand-</i>	Jefo.
	de staart heeft, 't welk de Hollanders in	<i>kruyper</i> is een middel foort van visch	
	de Indiën noemen <i>Pylstaart</i> . De Japo-	tuschen de Spiring en de Aal. <i>Saba</i> zyn	Saba. Ai.
	neesen gelooven, dat deze angel van een	Makreelen. <i>Ai</i> of <i>ai no iwo</i> door de Hol-	
	levendige visch genomen een ontwyffel-	landers <i>Mudevisch</i> genoemd, vind men in	
	baar hulpmiddel is tegen de beetten der	zoete wateren, is niet boven een span	
	slangen, het gebetene deel daar mede	lang, en zwemt verbaasd snel. <i>Syroirwo</i>	Syroirwo.
	vryvende. Om die reden voeren zy ze	is 't geene de Hollanders noemen <i>Kleiner</i>	
Come.	overal met zich onder andere huys ge-	<i>Stind</i> . Zy noemen ze ook <i>Witvisch</i> . De-	
Karei.	nees middelen. <i>Come</i> of <i>Je</i> zyn Tongen,	ze word gevangen ontrent den Lente in	
Bora.	en <i>Karei</i> , Botten. <i>Bora</i> is een visch zeer	de monden der Rivieren. <i>Konofyro</i> door	Konofyro.
	gelykende na een Snoek, met een wit en	de Nederlanders <i>Sassap</i> genaamt is een	
	aangenaam vleesch. Sommige noemen	foort van <i>Haring</i> , niet ongelyk de <i>Zweed-</i>	
	hem de <i>Songaats-Visch</i> , om dat hy gevan-	sche <i>Strohmlings</i> . <i>Kingjo</i> de <i>Goudvisch</i> is	Kingjo.
	gen word in de <i>Songaats</i> , of eerste maand	een kleine visch zelden meer dan eene	
	van 't Japanfche jaar. Zy zouten en roo-	vinger lang, rood met een schoone glans,	
	ken ze, gelyk men te <i>Bremen</i> den Snoek	geele of goudverwige staart, die in de	
	doed. Deze en alle gezoute visch in 't	jongen eerder zwart is. In <i>China</i> , <i>Japan</i> ,	
Karafumi.	gemeen, hoe ze is, word <i>Karafumi</i> ge-	en byna in alle de Indiën word deze	
	noemt. Zy voeren ze uyt van <i>Nagasaki</i>	visch in <i>Vyvers</i> gehouden, en met vlie-	
	en <i>Nomo</i> , daar zy veel gevangen wor-	gen eer haare wieken uytkomen ge-	
	den, en brengen ze naar <i>Jedo</i> en andere	voedt. Een ander foort heeft een zilver-	
	plaatsen van het Ryk, aan stroo-risfen	achtige staart. <i>Unagi</i> is de gemeene Aal.	Unagi.
	gebonden, aan yder rist tien. Ze wor-	<i>Oounagi</i> is een ander foort van Aal, veel	
	den ook uytgevoert door de Neerlanders	grootter dan de gemeene (taf. 12. fig. 1)	
	en de Chineezen. Andere Visch, tot	<i>Jaatzme Unagi</i> , dat is een Aal met acht	Verseerde
	<i>Karafumi</i> of gezoute visch gemaakt, word	oogen, is de geene die men noemt <i>Negen-</i>	foorten
	by de Inboorlingen weinig geacht. Het	Oog, of een Aal met negen oogen (taf. 12.	van Aal.
Katfuwo.	eerste foort van <i>Katfuwo</i> word ontrent	fig. 2.) <i>Doodfo</i> word door de Hollanders ge-	
	<i>Gotbo</i> gevangen. Dezen Visch snyden	noemt <i>Puyt-Aal</i> (taf. 12. fig. 3.) Het is	
	ze in vier stukken, welke zy allengskens	een Visch ontrent een vinger lang, met	
	droogen over de waassem van ziedend wa-	een zeer groote kop in vergelyking van	
	ter, en brengen ze dan zo met desselfs	het lyf, welke veeltyds gevonde word	
	vocht en zap op de tafel. De Hollanders	in waterachtige <i>Ryft-velden</i> en modde-	
	voeren ze uyt onder den naam van <i>Com-</i>	rige staande poelen. Hier van zyn twee	
	<i>blomaas</i> , welke evenwel de eige naam	onderscheidene foorten, de eene met, en	
Managat-	niet is. <i>Managatfuwo</i> is een plat visch	de andere zonder een baard. De Japo-	
fuwo.	de Bot niet ongelyk met een oog aan	neesers meenen dat men ze door konst	
Sake.	yder zyde. <i>Sake</i> , mischien een foort van	kan doen voortkomen, uyt gesneden	
	<i>Cablian</i> , is een gezoute visch, den Ka-	strooi, en met modder en drek gemengt,	
	beljauw niet ongelyk. Deze word inge-	en 's morgens vroeg voor de hitte der	
	bracht van het Landfchap <i>Jefo</i> , en heeft	Zon blootgesteld. <i>Famno</i> door de Ne-	
	zyne naam ontleent van zynen reuk,	derlanders genoemd <i>Conger-Aal</i> is grooter	
	welke niet ongelyk is den reuk van hun	dan een gemeene aal, welke zy gelykt	
Tara.	<i>Sake</i> bier. <i>Tara</i> is een foort van Kabel-	als ze onder water is, doch spigtiger (zie	
		taf. 12. fig. 4.)	Ika

鰻

Co Unagi.

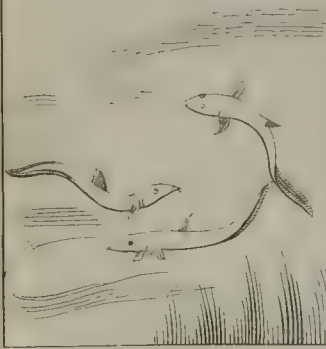
鰻

Taatzme Unagi.

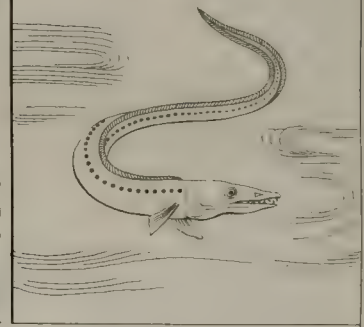
鰻

Dodsico.

海鰻

Fammo.

鰻魚

Ika.

魚賊烏

Ika.

Tako.

章舉

Kuraaoe
Misii Kuraaoe

水母

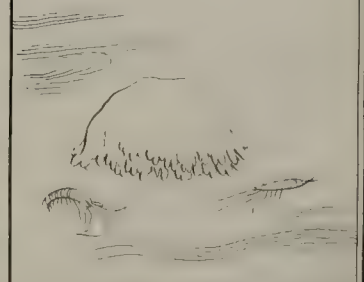

Fig. 1

肉土 ニ

Namako.

Fig. 2

蛎 ニ 虫 ニ 榮 ニ

Imori

Fig. 3

龜 ニ 毛

Mooki of Minoqame.

Fig. 4

龜 ニ 毛 綠

Minoqame.

Fig. 5

龜 ニ

Sucame Sanki.

Fig. 6

Sucame of Doogame. 龜 ニ

Fig. 7

Gami na
al. Keona.

寄 ニ 虫 ニ 蝨 ニ

Fig. 8

魚 ニ

Kabutogami.

Ika, Zee-Quabbe. *Ika* is een gemeene Zee-Quabbe. Beide, de Chinezen zo wel als de Japonese, achten het een lekkere beer. De Vischen worden ook veel eerder gevangen met een stukje van dezer vleesch, dan met ander aasch. (tafel. 12. fig. 5. 6.)

Jako. *Jako* of *Sepia* is een andere Zee-Quab, met lange staarten of voeten, aan welker einden zyn als zo veele haaken, met welke dit schepsel zich vast maakt aan de klippen, of aan den bodem van de Zee. (tafel 12. fig. 7.) Het is een gemeene *Soccano*, of by-gerecht, en word gegeten versh, of gekookt, of ingezouten. Daar zyn twee soorten van *Kuragge*, welke mede van 't Zee-Quabben soort zyn. D'eene word genoemd *Mid-sukuragge* dat is de witte Quabbe. (tafel 12. fig. 8.) Deze is gemeen in alle Zeën, witachtig, doorschynend en waterachtig, onbequaam om te eeten. De andere soort is schaarscher, vleeschiger, en eetbaar, na dat ze bereid en ontdaan is van haare scherphheid. Ze word op de volgende wyze toebereyt. Eerst weeken zy ze drie geheele dagen lang in een aftreksel van gesmolte aluyn; dan vryven, waschen en zuiveren zy ze, tot dat ze helder doorschynend word, 't welk gedaan zynde, word ze ingezouten en tot het gebruyk bewaart. Voor dat men ze te weeken legt word de huyl afgestroot, gewaschen, gezult, en op zich zelf bewaart. Sommige dezer Zee-Quabben zyn zo groot, dat twee menschen dezelve naauwlyks kunnen opbeuren. Zo gezouten als ze zyn worden ze op tafel gebracht; zy zyn van dezelve stof, kleur en smaak als de eetbaare vogels-nesten (*Nidi Alcionum*) die uyt *China* gebracht worden; en my is door de Chineesche Vischers als geloofwaardig verhaalt, dat deze vogels-nesten gemaakt worden uyt het vleesch zelf van dit schepsel.

Namako. *Namako* door de Nederlanders op *Batavia* genoemd *Kasserkull* is eetbaar (tafel 13. fig. 1.) **Imori.** *Imori* is een kleine venynige Water-Hagedis, zwart, wit en rood van buyk. (tafel. 13. fig. 2.) **Takanomakura.** 't welk zo veel te zeggen is, als de peulw van de Zee-Quab *Tako*, is de gemeene Zee-Star en niet eetbaar.

Schildpad-
den. Van alle de voetige dierlyke water voortbrengfels, worden de *Ki* of *Came*, Schildpadden het meeste by de Japonese geacht, wordende gehouden en aangezien als een eenig zinnebeeld van geluk, om het lang leven, dat aan dezelve word toegeschreven; dat soort inzonderheid, 't welk een breede staart heeft, zeer gelyk een groote ronde baard, en 't welk in haare geleerde taal genoemd

word *Mooke*, en by 't gemeen *Mingame*; want schoon ze in de natuur niet bestaat, word ze echter dikwils gezien onder andere zinnebeeldige figuren, met welke zy de wanden van haare Tempels, de zyden van hunne Outaaren, en de vertrekken van den Keyzer en van de Vorsten des Ryks oppronken. (tafel 13. fig. 3. 4.) De gemeenste Schildpadden zyn, *Ificame* of *Sanki*, dat is de steen, of *Berg-Schildpad*, welke dus word genoemd, om dat hy op deze plaatsen gevonden wordt, en is niets anders dan de gemeene Land-schildpad. (tafel 13. fig. 5.) *70 Game*, of *Doo Game*, dat is, vischatige of Water-Schildpad (tafel. 13. fig. 7.) om dat deze in 't water leeft. Zy zeggen dat op de zuyder en ooster kusten van *Japan* gevonden worden Schildpadden, die zo groot zyn, dat ze een mensch van 't hoofd tot de voeten toe kunnen bedekken.

Alle soorten van Kreeften, Krabben en Gernaalen in zoet of zout water gevangen, worden in 't algemeen genoemd *Jebi*. Deze volgende soorten zyn tot myne kennis gekomen. *Jebifako* is de kleine gemeene Krab, die in groote menigte gevangen word op de kusten van de Oost-Zee. *Sako* betekent allerley soort van kleine visch in 't algemeen. *Si Jebi* verschilt zeer weinig van de gemeene Krab, en niet meer dan de geene, die zy noemen *Dakma Jebi*, uytgezondert alleen dat deze gevangen word in zoet water, en binnen een jaar tyds zwart word. *Kuruma Jebi* wil zo veel zeggen, als *Wiel-Krabben*; zy worden dus genoemd om de gedaante van haaren staart. *Umi Jebi*, dat is groote Krab, of Kreeften, zyn gemeenlyk een voet lang. Zy worden gekookt, dan in kleine stukken gesneden, en op tafel gebracht als een *Soccano* of by-gerecht, of by-schotel. Men moet zorg dragen haaren zwarten staart niet te eeten, nadien men heeft opgemerkt, dat ze den *Buykloop* en ook wel het *Bort* veroorzaakt. *Siakwa* is een Krab met een breede staart, welke gemeenlyk met andere kleine visschen word gevangen. Deze heeft zeer weinig vleesch, en ten tyde van de volle maan byna niets. Alle de korst en schulpachtige dieren, die in de deze Zeën, en ook waarlyk over al in den Indiaanschen Oceaan buyten de Oostersehe oevers van de *Ganges* worden gevonden, bespeurt men vleeschiger en volder te zyn ten tyde van de nieuwe Maan, waar van wy in Europa recht het tegendeel bevinden. *Gamina*, (tafel 13. fig. 7.) andersins *Koona* is een Krab, die in een schoone schulp

Zinnebeeldige Schildpadden.

Land Schildpad.

Zee-Schildpad.

Krabben etc.

Jebifako.

Sako.

Si Jebi.

Dakma Jebi.

Kuruma Jebi.

Umi Jebi.

Siakwa.

Gamina.

- van verscheiderley bonte kleuren leeft. (Dezen noemen de Engelsche *Zoldaten-Krab*, *Zoete water Krab*, *Eremyten-Krab*, om dat zy leven in anderer Legers.) *Kani*, 't welk *Zack-Krab* betekent, is onze gemeene Europische zoet waters Krab.
- Kani.** *Kabutogani* of *Unkiu* is een Krab van een zonderling zamenstel, met een scherpe, lange zaagswyze prikkel of zwaard, uytstaande voor het hoofd, en een ronde gladde rug. (*Tafel. 13. fig. 8.*) *Gadsame* is niet grooter dan de gemeene Krab, met de boven schulp aan weerkante spits toeloopende. Deze heeft vier klauwen, twee groote voor en twee kleinder achter. (*tafel. 14. fig. 1.*) *Simagani*, dat is een gestreepte *Zak-Krab*. Ze mocht wel genoemd worden *Wart-Krab*, *Wrat-Krabbe*, om het groot getal van wratten en doorns, dewelke de geheele schulp bedekken, uytgezondert de achterpootten, welke glad en byna geheel rond zyn. (*tafel 14. fig. 2.*) Zy worden veel gevangen op de Oostersche kusten, als mede in de gulf van *Suruga*. Sommige van dit slag zyn ongeloofelyk groot. Ik kocht een van de achterklauwen te *Suruga* in een koks winkel welke volkome zo lang en zo dik was als een menschen scheenbeen. (*tafel 14. A. vertoont dezelve levens groote.*)
- Kabutogani.** Alle foorten van oesters, mosselen, en Schulpvisschen, van welke 'er een zeer groote menigte en verbaazende verscheidenheid in de Japansche Zeën is, worden gegeten, geene uytgezondert, raauw gepekelt, gezouten, gekookt, of gebraden. Dagelyks met het laage water worden zy aan de oevers opgezamelt. De Duykers duynen daar na zeer diep. Andere visschen ze met netten. De volgende foorten zyn de gemeenste en meest bekendste. *Awabi*, welke ik reeds gemeldt heb, toen ik van de Paerlen van dit land sprak, is een opene *Univalve*, *Eenklap*, of enkele schulp, zo groot als een middelmatige Persiaansche Paerelschulp, maar dieper (*tafel. 14. fig. 3.*) Zy leggen diep onder water, vast klevende aan de klippen, of aan den bodem van de zee, van waar zy opgehaalt worden door de Visschers wyven, zynde deze de beste Duykers van het land. Zy gaan om laag, gewapend met lange messen of pooken, om haar zelven te beschermen tegen de *Kaayen* en *Bruyn-Visschen*, en als zy een *Awabi* zien, trekken zy ze haastiglyk af, voor dat het dier 't gewaar word, om dat het andersins zich zelven zo vast zou maken aan de klippen ofaan den bodem der zee, dat men geen macht noch kracht genoeg hebben
- zouw om het af te trekken, of af te rukken. Deze Schulp is gevult met een groot stuk visch van een geelachtige of witachtige kleur, en een zeer taaye stof, doch zonder vezelen. Zy zeggen dat dit het gemeene voedsel was van hunne nooddruftige Voorouders, tot welker gedachtenis, wanneer zy met elkander te gast gaan, zy altyd een schotel van deze visch opdissen. Het is ook een gewoonte by haar geworden, zo wel onder de gemeene, als onder de aanzienlyke luyden, dat wanneer ze aan elkanderen geschenken zenden van geld, lakens, stoffen, vruchten of eenige andere dingen, een snoer of ten minsten een kleine beet van het gedroogde vleesch van dezen schulp mede gezonden word, als een goed *Omen*, voorteken, en te gelyk om haar in geheuge te brengen de nooddruftigheid hunner Voorouderen. Het vleesch word gesneden in dunne schyffens of vezelen, dewelke uytgerekt worden op een bord of tafel en gedroogt. Somtyds vind men in dezen schulp een groote Paerel, doch van een leelyke geelachtige kleur, van een mismaakt gestel en van geen waarde. *Tairagi* is een platte, lange, dunne en zeer groote twee of dubbelde schulp, meest doorschynende, en ten naasten by driehoekig, komende van een groote breede grond, en spits eindigende. Dit dier isaan beyde zyden van de schulp vast verknocht door een sterke pees. (*tafel 14. fig. 4.*) De beste van dit soort worden gevonden in de Golf van *Arima*, alwaar zy somtyds Paerlen uytleveren. *Akoja* is een platte twee-schulp ontrent een hand breed, van buyten schilferig, en van een zeer leelyk aanzien, en van binnen een keurlyk glinsterende Paerlemoer. De beste van dit soort, welke de fynste Paerlen geven, worden gevonden in de Golf van *Omura*. *Mirakai* is de gemeene zwarte zoete water Mossel, die ook in onze Rivieren en Meyren in Duytschland gevonden worden. *Famaguri*, (*tafel 14. fig. 5.*) zyn dubblet-schulpen van 't zelve maakfel en grootte, maar dikker, van binnen glad en wit, van buyten kastanje bruyn van kleur. Verscheide aartige afbeeldingen worden binnen in geschildert, en die dienen als een tydkorting aan 't Hof van den *Dairi*, of Erf-Geestelyke Keyzer, daar ze met dezelve op de volgende wyse speelen. Men werpt groote hoopen op den grondt, en elk een van 't geselschap zyn deel opgenomen hebbende, is hy de winner, die de meeste paeren kan toonen. Elke paar heeft eige hoeken, door welker middel zy lichtelyk gekent

1. Fig. 蠃
Gadsame.

2. Fig. 虫毒
Simasame.

3. Fig. 魚
Arabi.

4. Fig. 龜
Tairanai.

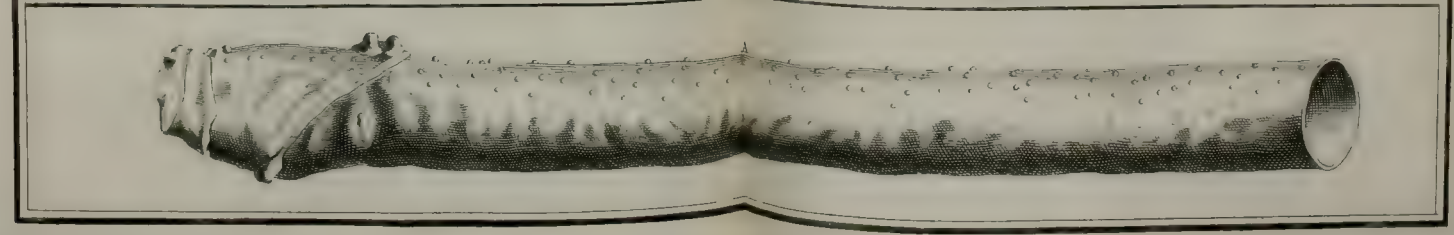
5. Fig. 蛤
Pamaouri.

6. Fig. 蚌
Kisa. Kagai.

7. Fig. 煙
Te. Matee.

8. Fig. 貝
Takaruaai.

9. Fig. 螺
Pasai.

gekent en zamengebracht worden, hoe zeer ze ook onder den anderen vermengt mogen zyn. De beste en meefte worden vergaart op de kusten van *Quano*. *Sidfimi* is een kleine dubblet-schulp, de *Famaguri* niet ongelyk maar dunder, en word gevonden in de modder steekende.

Katfi. *Katfi* of *Utsikaki* zyn *Oesters*. De *Oesters* die ontrent *Japan* worden gevonden zyn mismaakt, ruuw, steenachtig, aan elkander en aan de klippen groeyende. Daar zyn voornamentlyk twee soorten, de eene merkelyk groot, de andere kleinder. De beste en grootste worden in groote menigte gevonden in de Baay van *Kamakura*. *Kifa* of *Akagai* is ook een twee-schulp, van buyten wit met diepe groeven, loopende als in gelyke linien met elkanderen, binnen van een roodachtige kleur. (*tafel 14. fig. 6.*) aan dezen schulp maken zy een handvat, en gebruyken ze in de keuken, in plaats van een lepel of emmer. *Nakatagai* is een groote, leelyke, rondachtige, gestreepte en zwarte schulp. *Afari* is een kleine dunne schulp, graauw of aschverwig. *Te* of *Matee* (*tafel 14. fig. 7.*) is een langwerpige dunne twee-schulp, aan beide einden gaapende. Het dier dat daar in is, word voor zeer lekker gehouden. *Umi Fake* is een andere twee-schulp zeer na van 't zelve soort, ontrent een span lang, en zo dik, dat men ze qualyk bevatten kan tusschen den duym en voorsten vinger. Het vleesch word ingezult en tot 't gebruyk bewaart. Deze schulp word alleenlyk gevonden op de kusten van *Tsikungo*, alwaar 't verboden is op uydukkelyk bevel van den Vorst van dat land, dezelve te visschen.

Voor dat 'er een genoegzaame menigte voor 's Keyzers eige tafel is bezorgt. *Takaragai* in de Indiën *Kauris* genoemd, worden gebracht van de *Maldivische* en andere Eylanden, en in *Bengale*, *Pegu* en *Siam* ingevoerd, alwaar zy voor gangbaar geldt gaan. Deze die in *Japan* worden gevonden, zyn van verscheide soorten. (*tafel 14. fig. 8.*) De beste worden gebracht van de Eylanden *Riuku*, en zyn 't voornaamste dat onder haar witte wangen-blanketsel word gedaan. *Safai* (*tafel 14. fig. 9.*) is een groote, dikke, ruykende, tolronde Een-schulp, wit en gespikkeld. Desselfs mond is vast en dicht gesloten, met een vlak en dik dekzel, van een steenachtige stof, rouw, en aan de buytenkant niet ongelyk de *Lapis Judaicus*, alleenlyk scherper en gladder. *Nisi* is een Een-schulp zeer na van de zelve gedaante, maar grooter en heeft zulken goeden vleesch niet. Beide kunnen zy zich zelve zeer vast hechten aan de klippen en aan den bodem der zee gelyk de *Awabi*. 't Gemeene volk gebruykt deze schulpen om in plaats van potten daar in te spuwen. *Tannisi* zyn de gemeene zwarte Land-Slakken, die voor voedsel opgegaart worden in modderige Ryst-velden. Zy hebben haaren mond gesloten met een langwerpige en byna steenachtig dekzel. *Bai* is en Slak in een gemeene langwerpige, holronde witte schulp. *Ras* of *Mina* is een andere van 't zelve soort, maar zwart en kleinder. Beide worden zy met laag water aan strand opgeraapt. *Kabuto* is een kleine, langwerpige, ronde, en geen tolronde Een-schulp. Een andere kleine tols-wyze Een-schulp word *Sugai* gehaamt.

DE BESCHRYVING
EN
GESCHIEDENIS
VAN
JAPAN.

TWEEDE BOEK.

Van de Staatkundige Regeering van Japan.

EERSTE HOOFDSTUK.

Naamen der Goden, Halve-Goden, en Keyzers, die vermeldt worden in de Japanfche Gefchiedeniffen, als eerfte Monarchen en Regeerders van dat Ryk.

Tydrekening der Japoneefers.

OM te beter te verftaan 't gevoelen der Japoneeferen ontrent den oorfpronkelyken ftaat van haar land ('t welk zy voortyds hielden als het eenigfte bewoonbaare gedeelte der waereld) en van de opvolging hunner Keyzeren en Opperheerfchers tot dezen tegenwoordigen tydt toe, heb ik het dienftig geoordeelt de gefchiedenis en tydrekening van dit Ryk te verdeelen in drie tydperken: eene *Fabelachtige*, eene *Twyfelachtige*, en eene *Zekere*.

De eerfte en Fabelachtige tydrekening.

De eerfte en fabelachtige tydrekening van de Japoneeferche Regeering reykst veel verder dan den tydt der Schepping, zo als deze bepaalt is in de Heylige Schriften. *Japan*, zeggen zy, wierd geduurende een tydperk beheerfcht door een opvolging (of liever opftanding) van zeven Hemelfche Geeften of Goden, dewelke door haar worden genoemd *Ten Djin Sitzi Dai*, dat is, *de zeven groote Hemelfche Geeften*, van welke zeven, elk een, eenen overgrooten, doch onbepaalde tydt regeerde. De Historie van de Japanfche Goden is opgevult van zeldfaame en wonderbaarlyke gevallen, en zwaare bloedige Oorlogen, welke men

Opvolging van zeven Geeften.

zegt gebeurt te zyn in deze eerfte eeuw van de Japanfche waereld. De twee tydrekenende Schryvers, welke ik gevolgt ben in het befchryven dezer Historie, noemen flechts blootelyks hunne naamen, gelyk ook, dat de drie eerfte niet getrouwt waren, maar dat de vier andere elk eene vrouw hadden, als eene medgezellinne in de Regeering, welke naamen insgelyks geboekt ftaan. Van deze eerfte Opvolging der Goden, heb ik reeds gelegenheid gehad in het zevende Hoofdstuk van het eerfte Boek wydloopig te fchryven, in welk Hoofdeel ik fpreek van den oorfponk der Japanfche Natie volgens het gevoelen der Inboorlingen. Derhalven moet ik den Lezer wyzen na dat Hoofdstuk, en verlof vragen, om hier te herhaalen, dat de laafte van deze eerfte opvolging, *Ifanagi Mikotto*, zyne Huysvrouw en Godes *Ifanami Mikotto* vleefchelyk bekend hebbende, een tweede geflacht gewan, van *Halve Goden* of *God-Menfchen*, die de eerfte in de Regeering van *Japan* opvolgden, en vyf in getal zynde daar van genoemd wierden.

Dji Sin Go Dai, dat is, *de vyf groote* Tweede aard. opvolging

天神七代
Ten Sin Siti Dai

I. 地神七代
Si Sin Go Dai

II. 天照大神
Ten Seo Dai Sin

神皇正統記
O Simmas, Aikoto

3. 瓊瓊杵尊
Ninu Kano, Aikotto

4. 彥火瓊瓊杵尊
Hiko Go Domino, Aikotto

5. 尊皇
Fuku, Iwase deuno, Aikotto.

III. Namen der Keizers van China, van welke in deze Geschiedenis van Japan, gevege gemakkt word.
天皇
Ten Kwo Si
攝政
Sit Tei Ki
倉
Katsura Kiki
伏見
Iku ko Fuku
神農
Sin, Wo O al X on Nam
皇帝
Kwo Tu S Nam Li
帝
Tei Gjo
皇后
Tei Sun Gu
夏后氏
Kitewa
商成湯
Siu Seu To
周武王
Siuo Bu O
昭王
Seo Wo
成王
Se Su
光武
Kwo Bu

1. 神武帝 Sin, Bu Ten Go	10. 應神 Oo Sin	21. 敏達 Ki Tatz	32. 孝訪 Koo Ken	43. 崇峻 Siu Sun	54. 推古 Siu Ko	65. 皇極 Kwo Goku	76. 崇峻 Siu Sun	87. 推古 Siu Ko	98. 崇峻 Siu Sun	109. 崇峻 Siu Sun	120. 崇峻 Siu Sun	131. 崇峻 Siu Sun	142. 崇峻 Siu Sun	153. 崇峻 Siu Sun	164. 崇峻 Siu Sun	175. 崇峻 Siu Sun	186. 崇峻 Siu Sun	197. 崇峻 Siu Sun	208. 崇峻 Siu Sun	219. 崇峻 Siu Sun	230. 崇峻 Siu Sun	241. 崇峻 Siu Sun	252. 崇峻 Siu Sun	263. 崇峻 Siu Sun	274. 崇峻 Siu Sun	285. 崇峻 Siu Sun	296. 崇峻 Siu Sun	307. 崇峻 Siu Sun	318. 崇峻 Siu Sun	329. 崇峻 Siu Sun	340. 崇峻 Siu Sun	351. 崇峻 Siu Sun	362. 崇峻 Siu Sun	373. 崇峻 Siu Sun	384. 崇峻 Siu Sun	395. 崇峻 Siu Sun	406. 崇峻 Siu Sun	417. 崇峻 Siu Sun	428. 崇峻 Siu Sun	439. 崇峻 Siu Sun	450. 崇峻 Siu Sun	461. 崇峻 Siu Sun	472. 崇峻 Siu Sun	483. 崇峻 Siu Sun	494. 崇峻 Siu Sun	505. 崇峻 Siu Sun	516. 崇峻 Siu Sun	527. 崇峻 Siu Sun	538. 崇峻 Siu Sun	549. 崇峻 Siu Sun	560. 崇峻 Siu Sun	571. 崇峻 Siu Sun	582. 崇峻 Siu Sun	593. 崇峻 Siu Sun	604. 崇峻 Siu Sun	615. 崇峻 Siu Sun	626. 崇峻 Siu Sun	637. 崇峻 Siu Sun	648. 崇峻 Siu Sun	659. 崇峻 Siu Sun	670. 崇峻 Siu Sun	681. 崇峻 Siu Sun	692. 崇峻 Siu Sun	703. 崇峻 Siu Sun	714. 崇峻 Siu Sun	725. 崇峻 Siu Sun	736. 崇峻 Siu Sun	747. 崇峻 Siu Sun	758. 崇峻 Siu Sun	769. 崇峻 Siu Sun	780. 崇峻 Siu Sun	791. 崇峻 Siu Sun	802. 崇峻 Siu Sun	813. 崇峻 Siu Sun	824. 崇峻 Siu Sun	835. 崇峻 Siu Sun	846. 崇峻 Siu Sun	857. 崇峻 Siu Sun	868. 崇峻 Siu Sun	879. 崇峻 Siu Sun	890. 崇峻 Siu Sun	901. 崇峻 Siu Sun	912. 崇峻 Siu Sun	923. 崇峻 Siu Sun	934. 崇峻 Siu Sun	945. 崇峻 Siu Sun	956. 崇峻 Siu Sun	967. 崇峻 Siu Sun	978. 崇峻 Siu Sun	989. 崇峻 Siu Sun	1000. 崇峻 Siu Sun
--------------------------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	------------------	--------------------	-------------------	------------------	-------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	---------------------

IV. Keizers van Japan voor en na de Geboorte van Christus (getrouwde een reeks van 250, jaren)
崇神
An Ni
孝昭
In Kio
孝安
An Koo
孝聖
Su Raaku
孝元
Se Ni
開化
Gen Sio
崇神
Nin Ken
聖仁
Bu Retz
景行
Ke Te
成務
An Kan
仲哀
Sen Kwa
神皇正統記
Ken He

V. Ein Tschidts en Benschingen der Keizers der Oppressen Prusters of Ueber-Paus der Japanesen
伏見
Fu Simi
後伏見
Go Fu Simi
後三條
Go Ni Dejo
花園
Tanna Sonno
後醍醐
Go Dai Go
光嚴
Kwo Gen
光明
Kwo Mo
光明
Kwo Mo
崇光
Sju Kwo
後光嚴
Go Kwo Gen
後圓融
Go Ten Wo
後三條
Si Dejo
後嵯峨
Go Sa Ga
後深草
Go Fka Rusa
龜山
Kame Tamma
後宇多
Go U da
后原
Katsura Bara

van vyf aardfche Goden of Monarchen. Zy regeerden Halve Goden in de volgende order.

Ten Se O Dai Sin. (1) *Ten Se O Dai Sin*, oudfte Zoon en Erfgenaam van *Ifanagi Mikotto*, aan wiens gedachtenis, en die van zyne Broederen en nakomelingen, de Japoncefen tot den huydigen dag noch eene groote achtung en eerbied bewyzen. Deze word gezegt geregeert te hebben 250000. jaaren. *China*, zeggen zy, wierd gedurende zyn Regeering beheert door *Ten Kwo Si*, aan wien zy ook een langduurige en fabelachtige Regeering toefchryven; en verder zeggen, dat drie afkomelingen van zyn geflacht den eene na den anderen 't Ryk van *China* geregeert hebben.

Osiwo Ni. (2) *Osiwo Ni no Aikotto* leefde en regeerde in alles 300000 jaaren. Gedurende zyne Regeering, en die van zyne Opvolger, tot het begin van het vierde van het Japansche *Dsi Sin*, Regeerde *Sat Teiki* het Ryk van *China*.

Nini ki. (3) *Ni Ni Ki No Mikotto* Regeerde 318533. jaaren. Gedurende zyne geheele Regeering was *Sattei Ki*, Keyzer van *China*.

Fiko Oo Demi no. (4) *Fiko Oo Demi no Mikotto* Regeerde 637892. jaaren. *China* wierd toen geregeert door den Keyzer *Katsura Kaki*, die opgevolgt wierd door vyf Prinzen van zyn Geflacht.

Awafe Dsi. (5) De vyfde en laafte van deze halve Goden was *Fuki Awa se dsu no Mikotto*. Hy heerfchte 836042. jaaren, zo dat het geheele tydperk, gedurende 't welk dit Geflacht van Halve Goden *Japan* hebben geregeert, bevat 2342467. jaaren. Dit is het al dat de Japoncefers weten van den ouden staat en Regeering van hun Ryk, eene overlevering welke fommige verftandige onder haar zelf zeer wel zien dat onderhevig is aan groote twyffelachtigheden en onzekerheden, zo niet ten eenemaal fabelachtig en verdicht. Des niettemin bewyzen ze alle, niemant uytgezondert, een bijzondere achtung en eerbied aan *Ifanagi* en zyne Gemalinne *Ifanami*, als zynde de voorouders van haare Natic, en indien 't my geoorloft is my dus uyt te drukken, haare *Adam* en *Eva*. Het recht dat het geflacht der Erf-Kerkelyke of Geestelyke Keyzers zich toe eigenen op de Kroon en de Regeering van *Japan*, en 't welk zy vry en ongemoeit, gedurende eene Opvolging van veele eeuwen hebben genoten; steunt op een rechte afgaande ofkomt van *Ten Seo Dai Sin*, *Ifanagi's* eerftgeboore Zoon en Erfgenaam, van dezès oudsten Zoon, en zo voort. Daar is naauwlyks een Stad of Dorp, door het gantsche Ryk, die niet een of meer

Tempels heeft tot deffelfs gedachtenis; en de plaats van zyne Hofhouding, welke men zegt dat geweest is in de Provintie *Isje*, word zo Heylig gehouden, dat op zekere tyden van het jaar menschen van allerley rang en aanzien derwaards bedevaarden doen. Dus ver van deze eerste en fabelachtige tydrekening van de Japansche Regeering, van welke ik wydloopiger gehandelt heb in het bovengemelde zevende Hoofdstuk van het eerste Boek.

Ik ga nu over tot de tweede en twyfelachtige tydrekening. Het is weinig bekend en men weet niet veel, wat van den staat dezer landen en van de manier van leven der Inwoonders geweest is van het begin der Schepping. (Wanneer volgens de Befchryving van dien grooten Wetgever *Mofes*, het Opperfte Wezen deze Aardkloot uyt niets, en dezelve Schiep, door zyne oneindige macht, tot een staat ten eenemaal overeenkomstig met zyne Goddelyke Goedheid en wysheid.) tot den tyd van haaren eersten Monarch *Sin Mu Ten Oo*, wiens Regeering redelyk ver voortloopt en ontrent tot het 660. jaar van de Geboorte onzes Zaligmakers. Het is zeer waarfchynlyk, dat in deze vroege tyden de Inwoonders geleefd hebben dan hier dan daar in het land, verftrooit als in troppen, (gelyk noch ten huydigen dage de *Schytyfche* Inwoonders van *Groot Tartaryen* leven) afgefcheiden van het overige der waereld, door eene rotsachtige onftuymige zee, welke haare Eylanden omvangt, zynde tot noch toe in een staat van natuur en vryheid, zonder eene geftelde forme van Regeering, en ontbloot van kunsten en wetenschappen.

't Nabuurig Ryk van *China* was toen reeds groot en Machtig geworden, de konsten en wetenschappen bloeyden daar, en wierden insgelyks door de Chineefen overgebracht in *Japan*. Hier aan was het toe te fchryven dat de Japoncefen door den tyd befehafft en gemaniert wierden, en het is niet onwaarfchynlyk, dat zy, in navolging van hunne nabuurren door welke zy aangedaan waren met de bevattingen van een eenhoofdige Regeering, zich met blymoedigheid daar aan onderwierpen, wanneer *Sin Mu Ten Oo* over hen begon te Regeeren; te meer, om dat deze Prins afstamde van een geflacht zo grootelyks bemint, en voor zo Heylig onder haar gefchat. Op dat evenwel zulken merkelyken verloop van tyd niet leedig zyn zoude in hunne tyd-boeken, hebben zy de opene plaatzen gevult met de naamen der uytmuntendfte

De tweede en twyfelachtige tydrekening der Japoncefen.

Monarchen, die na 't overlyden van *Katsurakuki*, en de vyf nakomelingen van zyn geflacht de Throon van *China* bezeten hebben.

Keyzer van
China voor
Sinmu
Fohi.

De eerste Chineefche Keyzer in dit tweede tydperk, genoemd, is *Fuki*, en met zyn volkome Eertytel *Tai Ko Fuki*. (De Chineefen spreken het uyt *Fohi*.) Deze Prins had na het zeggen van sommige het lichaam, en volgens andere het hoofd van een Slang, met een zeer verheeven doordringend verstand. Hy ontdekte de bewegingen des Hemels, en der twaalf Hemelsteken, en verdeelde de tyd in jaaren en maanden. Boven die vond hy veele andere nutte kunsten en wetenschappen, en deelde die mede aan de waereld ten gemeene voordeele van het Menschdom. De Chineefen stellen hem te zyn hun eerste Keyzer en de grondlegger van hun Keyzerryk; en veele onder haar geven voor, dat zy van zyne Regeering af tot dezen tyd toe toonen kunnen een nette en naauwkeurige Geschiedenis van hun Ryk, en een echte tydrekenende opvolging hunner Keyzers, welke voor zynen tyd zeer twyffelachtig en fabelachtig geweest was. Maar indien hy, volgens eenen myner Japanfche Hiftorifchryvers, begon te Regeeren 20446. jaaren voor *Synmu*, of 21106. jaaren voor Christus, dat is veele duyzend jaaren voor de Schepping, kan hy geen plaats hebben in dit tweede Tydperk, maar behoort verworpen te worden in het eerste en fabelachtige. Myn andere tydkundige Schryver stelt, met meer waarfchynlykheid, het begin van zyne Regeering in het jaar voor *Synmu* 2928, het welk is het jaar voor Christus geboorte 3588. of volgens *Petavius* 396. jaaren na de Schepping. Na het zeggen van eenen Schryver regeerde hy 110. en na het zeggen van den anderen 115. jaaren. Ik oordeele het dienftig den lezer hier te zeggen, dat ik, den laaften Schryver in veele gevallen naauwkeuriger gevonden hebbende, den zelve verkoren heb veel liever dan den eerften na te volgen. De Eerwaarde *Pater Couplet*, in de voorrede van zyne tydkundige tafelen, stelt het begin der Regeering van *Fohi* in het jaar voor Christus geboorte 2953. welke 520. jaaren nader komt by de geboorte van Christus, zynde juyft dien zelve tyd geduurende den welken *Xinnum*, en de zeven aftammelingen van zyn geflacht, welke hy overflaat, op den Throon van *China* hebben gezeten.

Sin Noo. De tweede Chineefche Keyzer was *Sin Noo* (de Chineefen spreken het uyt *Xin*

Num of *Synnum*) en met zyn volle Tytel *Jen Tei Sin Noo Si*. Sommige Schryvers beginnen de tydrekening van het Chineefche Ryk, van de Regeering van dezen Keyzer. Hy kwam op den Throon in het jaar 2549. voor *Synmu*, 't welk het jaar 3209. is voor onzen Zaligmaker, of volgens de tydrekening van *Petavius* het 775. na de Schepping. Deze doorluchtige Vorst, leerde, gelyk een tweede *Aegyptifche Serapis*, den menschen de Landbouw, en die kunsten dewelke opzicht hebben tot onderhoudt des levens. Om deze reden word hy door sommige afgebeeld met den Kop van een Os, door andere alleenlyk met twee hoorns op zyn voorhoofd. Hy ontdekte ook de krachten van verscheide planten, en deelde die aan de waereld mede, in eene verhandeling, welke hy over dit onderwerp schreef, welke buyten twyffel het eerste Kruid-Boek zal geweest zyn dat ooit gefchreven was. Zyne schilderey word by de Chineefen in zeer groote achting gehouden. De Genees-Heeren inzonderheid hebben dezelve hangen in een der beste vertrekken van hunne huysen met een plant of blad in zyn mond, waar aan hy ruykt. Hy regeerde 140. jaaren, en wierd door zeven van zyne nakomelingen opgevolgt, die 380. jaaren hebben geheerfcht; zo dat de Regeering van het Ryk in dit geflacht geweest en gebleven is den tyd van 520. jaaren.

Naa het overlyden van den laaften Keyzer uyt het geflacht van *Xin Num* kwam *Kwo Tei* (of volgens de Chineefen *Hoam Ti*) en met zyn volkome Tytel *Hon Tei Joo Hin Si*, tot de Kroon. De Chineefche Schryvers stemmen eenpaarlyk toe, dat deze Vorst in *China* geregeert heeft. De geene die het bestand van de voorige Regeeringen in twyffel trekken, beginnen de Hiftorie en tydrekening van 't Chineefche Ryk met de Regeering van *Hoam Ti*.

Hy begon te Regeeren in 't jaar voor *Synmu* 2029. en voor Christus 2689. of volgens *Pater Couplet*, wien *Doctor Mentzelius* naauwkeurig navolgt, 2697. Hy was maar elf jaaren toen hy tot de Kroon kwam. Geduurende zyne minderjaargheid wierd het Ryk geregeert door wyze en voorzichtige Raads-Heeren, die groote zorg en moeyte aanwendeden om den Jongen Monarch eene opvoeding te geven overeenkomstig met zulken grooten Vorst, en om hem te onderwyzen in alle nutte kunsten en wetenschappen tot dien tyd toe bekend. De Chineefen zyn aan dezen Keyzer verschuldigt de kunst van

van den pols-flag te voelen, welke konst hy zelf geleert had van zyne voogden, en naderhand bevalen wilde, dat ze medegedeelt wierde aan de waereld. Hy Regeerde 100 en leefde 111 jaaren. Hy wierd opgevolgt door vyf nakomelingen van zyn geslacht, in welk het Ryk bleef 313. jaaren.

Tei Gio.

Van de vyf Prinsen, opvolgers van *Hoam Ti*, was *Tei Gio*, of volgens de Chineefche uitspraak *Ti Jao*, de Doorluchtigste. Hy was een groote *Sefin* dat is een man ongemeen wel ervaren in verborge kunsten en wetenschappen. Hy was ook een zeer deugdzaam Vorst, en een waare vader des vaderlands. Zyne dood wierd algemeen beklagt by alle zyne Onderdaanen, die drie jaaren over hem rouw droegen. Hy quam tot de Kroon in het jaar 1697. voor *Synmu*, en in het 2357. jaar voor Christus. Hy regeerde 72. jaaren, en stierf onder de Regeering van zynen opvolger in het 118. jaar zyns ouderdoms. Schoon hy twaalf kinderen, tien Zoonen en twaalf Dochters had, gaf hy echter de Kroon en de Regeering van het Ryk over aan een eerlyk en verstandig Landbouwer, aan welken hy zyne twee Dochters uyttrouwde.

Tei Syun.

Tei Syun, andersins *Gu*, of volgens de Chineesen *Ju Ti Syun* of *Ju Ti Xun* was de Schoonzoon en opvolger van *Ti Jao*. Hy regeerde acht en twintig jaaren met *Ti Jao* en drie en dertig alleen, in alles een en zestig jaaren. Myn Schryver stelt het begin van zyne Regeering in het jaar 1634 voor *Synmu*, 't welk is het jaar voor Christus 2294. Gedurende zyne Regeering gebeurde eene groote Zundvloed in *China*, dewelke veele Provintien overstroomde, en eene zeer groote menigte van menschen deed verdrinken. Blyvende het land eenige jaaren daar na op sommige plaatsen noch onder water.

Uu.

Uu, en met zyn vollen Tytel *Katewu*, dat is; Keyzer *Uu*, uyt het geslacht van *Ka*, of gelyk de Chineesen het uytspreken *Ju*, van het geslachte *Hia*, heerfchte zeventien jaaren, met den Keyzer *Tei Syun*, en na desselvs dood tien jaaren, in 't geheel zeven en twintig jaaren. Hy wierd Gekroont in het 1573. jaar voor *Synmu* en in het 2233. voor Christus. Deze Keyzer deed grachten en sluysen maken, om de wateren, die een groot gedeelte van *China* onder de Regeering van zynen voorzaat overstroomt hadden, af te leyden naar de zee. Door dit middel quamen 'er diepe Rivieren, en het land wierd bevryd en ontlast van de vloed. Hy leefde honderd jaaren, en wierd opgevolgt door elf nakomelingen uyt zyn

geslacht, die 431. jaaren Regeerden, zo dat de Kroon in deze familie bleef 458. jaaren. De laatste uyt dit geslacht was beroemd om zyne ongemeene sterkte, maar hy tyrannizeerde zyne onderdaanen zeer, en leefde in zulken overdaad, dat hy door twee duyzend mannen een Meyr liet graaven, en het zelve met Chineesch bier vullen. Men zegt dat hy ook een tooren heeft laten bouwen van Goudt en Edele Gesteentens voor eene zynere Minnarellen. Hy wierd afgezet en gebannen in het 52. jaar zyns ouderdoms.

Sioo Sei Too, dat is *Koning Too* uyt het geslacht van *Sjoo*, of gelyk de Chineesen het uytspreken, *Koning Tam* uyt het geslacht van *Ksjam*, quam tot de Kroon in het jaar 1106. voor *Synmu*, en in het 1766. voor Christus, zynde toen zeven en tachtig jaaren oudt. Hy Regeerde dertien jaaren, en stierf in zyn honderdste. Gedurende zyne Regeering was 'er in *China* een groote hongersnood, dewelke zeven jaaren duurde, gelyk die beruchte Egiptische hongersnood, waar van de Heylige bladen gewagen. Hy wierd opgevolgt door zeven en twintig Prinsen uyt zyn Geslacht, die in alles Regeerden den tyd van 631. jaaren; zo dat het Ryk in zyne familie gebleven is 644. jaaren. De laatste Keyzer uyt dit geslacht was een groot Tyran; om welke reden de Prinsen zyne Onderdaanen eenen Oorlog en Opstand tegen hem verwekten, en hem in zeer groote benaauwtheden gebracht hebbende, stak hy den brand in zyn Paleys, en verbrande zich zelf met zyne familie en huysgenooten, latende het Ryk over aan den overwinnaar.

Sioo Sei Too.

Siu no Bu O, dat is, Keyzer *Bu*, uyt de stam van *Siu*, of volgens de Chineesen *Uu Vam*, uyt het geslacht van *Sjeu*, quam tot de Kroon 462. jaaren voor *Synmu*, en 1122. voor Christus. Hy heerfchte zeven jaaren, en wierd opgevolgt door zeven en dertig nakomelingen uyt zyn geslacht, in 't welk het Ryk, volgens de Japansche Historien, bleef 868. jaaren, dat is tot het jaar. 255. voor Christus, en 404. na *Synmu*. Onder *Soowo*, en volgens de Chineefche uytpraak *Sjoovam*, de vierde Keyzer uyt dit geslacht, in het twee en twintigste jaar van zyne Regeering, 't welk was het 367. voor *Synmu*, en het 1027. voor Christus, op den achtsten dag der vierde maand, wierd in Indiën gebooren de groote Heidenfche Profcet *Siaka*, die om zyne weergaloofse en onvergelykelyke hoedanigheden naderhand genoemt wierd *Fo*, of *Fotoge*, dat is de Godt, en by de Chineesen

Siu no Bu O.

Geboorte van Siaka.

Sicsjun, dat is de groote en de volmaakte. Zyne leere wierd ras door zyne leerlingen verspreidt door verscheide gedeeltes van de Oost-Indiën. Hy stierf, oud zynde negen en zeventig jaaren, in

het jaar voor *Synmu* 289. en voor onzen Zaligmaker het 949. Tot dus ver 't geen ik te zeggen had rakende het tweede twyffelachtige tydbestek der Japoneesen.

II. HOOFDSTUK.

Van de Geestelyke Erfelyke Keyzers van Japan in 't gemeen, van haare Opvolging, Verblyfplaatsen en Hofhoudingen, gelyk ook van de tydrekening der Japoneesen.

Derde Tydrekening der Japoneesen.

Japansche Keyzers van welken afkomst.

DE derde en laatste tydrekening van 't Japansche Ryk, welke is die van haare *Oo Dai Sin Oo*, of Geestelyke Erf-Keyzers, begint met het 660. jaar voor Christi geboorte, zynde het zeventiende jaar der Regeering van den Chineefchen Keyzer *Karwo*, volgens der Chineefen uytpraak *Hurvam*, (die de zeventiende Keyzer was uyt het geslacht van *Sjeu*) van dien tydt af, hebben honderd en veertien Keyzers alle uyt den zelveu stam afkomstig, elkanderen op den Throon van *Japan* gevolgt. Zy waarden zich zelveu ten uystersten, dat zy gesproken zyn van den oudsten tak van de stamme *Tensjo Dai Sin*, dien Allerheyligsten Grond-legger van de Japansche Natien, en de recht neergaande afkomelingen van zynen eerstgeborenen Zoon en zo vervolgens. Eene ongemeene achtung, en meer dan eene Menschelyke Eerbiedigheid, word haar om die reden door haare Onderdaanen en Landzaaten bewesen en toegedragen. Maar voor en al eer ik overgaa tot de geschiedenis van haare opvolging, hunne Levensbeschryvingen en daaden, zal het niet qualyk voegen eenig voorafgaand verhaal te geven, van haare Geheiligde Persoonen en Hof, gelyk ook van de Tydrekening van dit Ryk, waar by de opvolging van de Keyzeren moet worden gerekent.

Tytels van de Geestelyke Keyzers van Japan.

Hier staat in de eerste plaats aan te merken, dat deze Kerkelyke of Geestelyke Erf-Monarchen, schoon zy Erfgeenaamen zyn van de Kroon en de Regeering, hunner Goddelyke voorvaderen, echter niet geërfst hebben den tytel van *Mikotto*, een naam, welke alleen geheyligt is aan de Goddelyke en Half-Goddelyke wezens, van de eerste en tweede opvolging. Zy worden genoemt *Mikad-*

do, (het welk is een verklein naam van *Mikotto*) en ook *Dai*, *Oo*, ende *Kwo* en *Tai*, welke alle betekenen een Keyzer, een Vorst en Groot Heer. Zy worden mede genoemt *Tensin*, dat is *Zoonen des Hemels*, en veele andere Eernaamen van dien aardt worden aan hen gegeven. In den gemeenen ommegang worden zy doorgaans genoemt *Dairi*, welk woord eigentlyk betekent hun geheele Hof; om welke reden hy ook somtyds genoemt word *Kintjusama*, dat is, het Hoofd, of Heer van 't Kerkelyk Hof. Als hy van zich zelveu spreekt, neemt hy den Tytel aan van *Tsin*, en wanneer hy iets tekent, dien van *Maro*.

Maar om nader tot ons oogmerk te komen. Het was ontrent den bovengenoemden tyd, dat de Japoneesen, die tot dus ver geweest waren zonder eenige gesteltenis van Regeering, 't zy eenhoofdige of andere, een levensgedrag leydende als eertyds de Patriarchen, alwaar de verscheide geslachte stonden onder 't bevel en gezag van haare vaderen, of by gebrek van deze den wyften en voorzichtigsten onder hen zelveu gehoorzaamden. Ontrent dien tyd zeg ik, was het, dat zy overeenquamen om zich aan de Regeering van een Vorst te onderwerpen. Het is niet onwaarschynlyk, of de Chineefen, die van tyd tot tyd naar *Japan* overquamen, opgevoedt zynde onder eene eenhoofdige Regeering, hebben daar in zeer grootelyks de hand gehad, om de Japoneesen te overreden tot de verkiesing van zodanige eenhoofdige Regeering in plaats van zo onder elkanderen evengelykelyk te regeeren. In deze gesteldheid der zaaken, had niemant waarlyk meerder recht tot het opperft gezag ende macht, dan een Vorst in eene rechte linie afkomstig van den eerstgebooren

Hun recht tot den Throon.

gebooren Zoon van 't geslacht van *Tensio Dai Sin*, die uyt het recht zelfs van Eerstgeboorte, natuurlyk bevoorrecht schein tot de Opperheerschappy dewelke toegeschreven wierd aan dien grondlegger van haare Natic, wiens heyligheid en deugden hy daar beneven ook beërfdede.

Achtigh
aan dezel-
ve betoont.

Voorbeel-
den van de
grootte
zorg, die
zy voor
zich zelf
draagen.

De Prinzen zelf uyt dit geslacht afkomstig, en inzonderheid die op den Throon zitten, worden tot den huydigen dag toe aangezien en gehouden als allerheyligste Personen in haar zelve, en als geboore Pausen. En om deze voordeelige bevattingen in de gemoederen van hunne Onderdaanen te behouden, worden zy verplicht eene ongemeene zorg te draagen voor haare geheiligde Personen, en om zulke dingen te doen, die getoetst wordende by de costumen van andere Natien, zouden worden aangezien als belachgelyk en ongerymt. Hy denkt dat het zeer nadeelig zoude zyn aan zyne waardigheid en heiligheid met zyne voeten den grond te raaken; om deze reden moet hy, als hy ergens wizen wil, derwaards worden gedragen op menschen schouders. Veel min wil men dulden, dat hy zyn geheiligd Persoon zoude bloot stellen voor de ope lucht, en de Zon acht men niet waardig om zyn hoofd te beschnen. Aan alle de deelen van zyn lichaam word zulken heiligheid toegeschreven, dat hy noch zyn hayr, noch zynen baard, noch zyne nagels durft afsnyden; op dat hy evenwel niet al te vuyl ende te morsig zoude worden, mach men hem in den nacht wanneer hy slaapt, reynigen, om dat men zegt, dat het geene op dien tyd van hem genomen word, hem is afgestolen, en dat zodanige diefstal geen nadeel bybrengt aan zyne waardigheid of heiligheid. In oude tyden was hy verplicht yder morgen eenige uren op den Throon te zitten, met de Keyzerlyke Kroon op zyn hoofd, maar net gelyk een beeld, zonder handen of voeten, hoofd of oogen, noch zelf eenig gedeelte van zyn lichaam te verroeren; om dat men meende, dat hy door dit middel de rusten en vrede in zyn Ryk kon bewaren; want indien hy by ongeluk zich zelf keerde na de eene of de andere zyde, of indien hy eenigen tyd zag na eenig gedeelte van zyne Heerschappyen, vreesde men dat Oorlog, Hongersnood, Brand, of eenig ander groot ongeval aanstaande was om het land te verwoesten. Maar naderhand ondekt zynde, dat de Keyzerlyke Kroon het *Palladium* was, welke door haare onbeweeglykheid

de vrede in het Ryk kon bewaaren; vond men dienstig zyn Keyzerlyk persoon; alleen geschikt tot lust en vermaak, te verlossen van dezen zwaaren last, en daarom word de Kroon hedendaags alle morgen eenige uren op den Throon gelegd. Zyne spys moet elke reys in nieuwe potten bereid, en in nieuwe schotels opgedischt worden. Potten en schotels zyn beide even schoon en zuiver, doch slechts van gemeene kley gemaakt, op dat men ze zonder merkelyke kosten mag verwerpen of in stukken breken, na dat ze eens gebruikt zyn. Gemeenlyk worden zy gebroken, uyt vrees dat ze zouden geraaken in handen der Leeken; want zy gelooven heyliglyk, dat by aldien eenig Leek zich onderstond zyne spys te nemen uyt deze geheiligde schotels, het zyn mond en keel zoude doen opzwellen. Den zelfden quaden uytflag vrees men van de geheiligde kleederen van de *Dairis*; want men geloofst, dat in geval een leek dezelve droeg zonder uytdukkelyk bevel of verlos van den Keyzer, zy gezwollen en pynen in alle gedeelten van zyn lichaam zouden veroorzaaken.

Zo dra als door het overlyden van een *Mikaddo* de Throon open valt, word door het Ministerschap van dit Geestelyk Hof in des overledenen plaats gestelt den geenen, die zy meenen de naaste Erfgenaam te zyn, zonder te zien na jaaren of *Sexe*. Hier van is het, dat somtyds naar de jaerige Prinzen, of jonge ongetrouwde Prinzen den Throon beklimmen, en ook zyn 'er voorbeelden, dat de overledene Keyzers Weduwe haaren Man is opgevolgt. Indien 'er verscheidene mededingers na de Kroon zyn, en dat het niet duydelyk blykt, wie 't meest recht daar toe heeft, word het verschil op een vriendelyke wyze beslist, volgens billykheid, en de Oppermacht gevolgelyk aan een yder van hen opgedraagen voor een zeker getal van jaaren, na maate van de na bloedverwantschap, waar in zy met den overledenen *Mikaddo* bestonden. Somtyds draagt de vader de Kroon over aan een of meer van zyne kinderen; op dat hy en haare moeders, terwyl zy noch leven, 't genoegen mogen hebben van haar op den Throon te zien, waar van zy misschien na hun overlyden zouden uytgelloten worden. Dit alles geschied aan 't Hof zo stil als mogelyk is, en een *Mikaddo* kan sterven, of de Kroon overdragen, en een ander in zyn plaats gestelt worden, zonder dat ymand, (dan 't Hof) daar iets van weet, voor alles gedaan is. Evenwel gebeurde

Haare op-
volging.

het fomtyds, dat deze van 't Keyzerlyk geflacht, die zich zelven gerechtig meenden tot de opvolging, maar uytgefloten wierden, hun recht handhaafden met kracht van wapenen, en poogden den *Dairi* uyt te ftoten, wien zy meenden dat onwettelyk den Throon beklommen had. Hier uyt sprooten, Oorlogen en oneenigheden zeer nadeelig voor het Ryk. De Prinzen begaven zich by d'eene en by d'andere aanhang, en deze onlusten eindigden zelden, dan met den volkomen ondergang en neerlaag van eene der twistende partyen, gevolgt van eene wreede uytroeying van geheele Familien.

Hun Hof. 't Geheelé Hof van den *Dairi* is uyt het geflacht van *Tensio Dai Dsin*, en het is van wegen zulken uytnemende en deftige geboorte, dat zy zich zelf gerechtig meenen tot een veel grooter graad van achting en ontzag, dan ymand der leeken durft denken. Schoon zy alle afkomstig zyn van een geflacht, zyn zy echter van tyd tot tyd, zo uytgebreid in verscheide takken, dat zy tegenwoordig eenige duyzenden in getal uytmaken. Sommige weinige zyn voorzien met abdyen, en priooryen, van ryke kloosters, door 't gantsche Ryk hier en daar gesticht. Maar het grootste gedeelte van hen blyft aan 't Hof, heiliglyk gehegt aan des *Dairi's* allerheiligste persoon, van wien zy geheellyk moeten afhangen, ten aanzien van hun bestaan en onderhoud; elk na mate van het aanpt of waardigheid, waar mede hy voorzien is.

Voorzorg
gedragen.
tot hun
onderhoud.

Tegenwoordig geeft de waereldlyke Keyzer de nodige onderftanden tot onderhoud van den *Dairi* en zyn Geestelyk Hof. Tot dit einde waten aan hem opgedragen alle de Inkomsten van de Stad *Miaco*, en al wat daar onder behoort; maar om dat die ver te kort fchoten aan zyne onkosten, is men over een gekomen dat het geene daar aan ontbreekt, zoude goed gedaan worden uyt de waereldlyke Keyzers Schatkist: Beide deze onderftand gelden zyn zo gering, en worden behalven dat zo ongeregelt betaalt, dat het Hof daar van bezwaarlyk kan bestaan, ten minften, dat het die staatie niet kan houden, dan te vooren, toen de *Dairi* zelf meester van het Ryk was, en alle de Inkomsten in zyne eige befchikking had. Niettemin houden zy hunne voorige grootsheid en Heerlykheid steeds noch op, en men kan met eene oprechte waarheid van dit Hof zeggen, dat het merkwaardig is van wegen een kostelyke armoede. De Grootte verloopen

zich in schulden, en de mindere bedienden en Lakeyen, wier Jaar of daggelden in verre na niet genoeg zyn om hen te onderhouden, moeten om de kost werken. Daarom maken zy en verkopen zy ftrooye mandjens, tafels, schoenen voor menschen en paarden, en andere geringe dingen van dien aardt, (Zie 't eerste Hoofdstuk van 't vyfde Boek). De *Mikaddo* waarlyk schoon zyne inkomsten gering zyn in vergelyking van 't geene zy in voorige tyde waren, dezelve echter in zyne eige handen hebbende, is voor eerst daar op bedagt om voor zich zelf zorg te dragen, en zich te voorzien van al wat nodig is en vereischt word om zyne voorige pracht op te houden, en aan zyne wellusten en verquistingen te voldoen. Hy is te meer en te beter daar toe in staat, als zynde een zeer merkelyk voorrecht van de Kroon en van 't hoogste gezag, dat hy eens gehad heeft, en dat hem noch overgelaten word door den waereldlyken Monarch, 't welk is de wegschenking en vergeeving van Eertytelen aan groote luyden van het Ryk en aan hunne kinderen en vrienden, 't welk zeer veel opbrengt voor zyne fchatkisten. Hy volgt de gewoonte zynor voorzaaten, houdende twaalf vrouwen, waar van 'er eene, die moeder van den Erfprins of printes is, den naam van Keyzerin voert. Het zou al te verdrietig en langwylig vallen alle de kostelyke en prachtige plechtigheden te verhaalen, welke nagekomen worden by zyn trouwing, by het in de kraam komen van zyne Keyzerin, en by het verkiefen van eene Minne voor den Erfgenaam van de Kroon, en voor zyne opvoeding. Het zal genoeg zyn, te zeggen, dat ze groot en heerlyk zyn boven maate en niet om uyt te spreken, en dat, schoon al het geluk en welvaaren van 't Ryk alleen afhang van de geboorte van dezen Erfprins, ze evenwel niet grooter konden zyn.

Daar zyn verscheide uytmuntende Ampten, die aan dit Geestelyk Hof behooren, en desselfs Adel is zaam gestelt uyt Perfoonen van verscheidene rang en waardigheden. De *Mikaddo* zelf is de bron van Eer. Daar zyn in 'er daad zekere bedieningen gehecht aan zekere Eertytels. Maar andere Eerwaardigheden zyn alleenlyk *Titulair*, by naam, en deze worden veelyds door den *Mikaddo* opgedragen aan waereldlyke perfoonen, aan de Vorsten van het Ryk, en voorname lieden. Dit geschied op aanpryging van den waereldlyken Monarch, of op haar eige verzoek, mits daar voor betalende

Rang
en Eertytels
der
Hovelingen.

lende eene groote geldfomme. Alle Eertytelen worden verdeelt in zes I, gelyk zy ze noemen, dat is range of foorten. De tytel voor deze eerste *Classe* is, *Dai Seo Dai Sin*. De Perfoon die met dezen tytel vereert word, word zo groot en heilig geacht, dat men geloof dat zyne ziel op het oogenblik van haare verhuizing uit het Lichaam een *Cami* of Godt word. Om deze reden houd de *Mikaddo* die voor zich zelf, en geeft ze zeer zelden aan ymant. De waardigheid van *Quanbuku* behoort insgelyks mede tot deze eerste foort. *Quanbuku*, is de tweede Perfoon van het Geestlyk Hof, en Onderkoning van den *Dairi*, en eerste Staats dienaar in alle zaaken die het Ryk aangaan. (*Dezen Tytel word aangenomen door den waereldlyke Keyzer, of gegeven aan den bekenden Erfgenaam der Kroon, en is even zo veel, als Quabacondono, van welken naam men dikwils melding vindt in de brieven der Jesuiten.*) De drie volgende Eeretytels behoren tot den tweeden I, of rang, *Sa Dai Sin*, *U Dai Sin*, en *Nai Dai Sin*, deze worden nooit aan meer dan aan drie Perfoonen van 't Hof gegeven. De *Dai Nagon*, en *Ifunagon* maken de derde *Classe* uyt, en deze twee Eeretytels zyn altoos gehecht aan zekere ampten. De tytels van de vierde en vyfde I. rang of *Classe*, zyn *Seonagon*, *Ifunagon Ifunseo*, *Seosjo*, en *Sidfu*. Beide deze Classen zyn zeer talryk, en weder onderverdeelt in verscheide verschillende rangen. De Perfoonen van dezen rang worden ook genoemd *Tensfo Bito*, dat is *Hemelsch Volk*, en 't geheele Geestelyke Hof in 't gemeen voert den tytel van *Kuge*, 't welk zo veel betekent als Geestelyke Heeren, en zulks by wege van onderscheiding van de *Gege*, onder welken naam zy begrypen, alle de leeken en minder foort van volk, die van zulken heyligen en deffigen afkomst niet zyn. De Eertytelen van de zesde en laatste *Classe* zyn *Tai U*, *Goi*, en veele andere van weinig belang. Alle benaamingen en Eertytelen, welke zy ook mogen zyn, worden, gelyk ik reeds gezegt heb, door den *Mikaddo*, en wel door hem alleen, vergeven. Toen de waereldlyke Monarchen de regeering van het Ryk aanveerden, behield de *Dairi* voor zich zelf, te gelyk met het Oppergezag, dezen aanmerkelyken en gewigtigen tak van de Keyzerlyke voorrechten. Hierom moeten alle Eertytelen, welke de waereldlyke Monarchen voornemens zyn aan haare gunstelingen of eerste Staats Dienaars opgedragen verkregeren worden van de *Mikaddo*. Daar zyn voornamelyk twee tytels, wel-

ke de waereldlyke Keyzer met toestemming van den *Dairi* kan opdragen aan zyne eerste Dienaars van Staat, en aan de Prinssen van 't Ryk: deze zyn *Maquandairo*, en *Cami*. De eerste was voormaals Erffelyk, en betekent zo veel als *Hartog* of *Graaf*. De tweede betekent *Ridder*. Men moet hier aanmerken, dat het merkteken, 't welk beduit een vergoode ziele, ook word uytgesproken *Cami*. maar dan is het van een aardt, t'eenemaal verschillende van die, dewelke den tytel en eere van Ridderfchap betekent. Alle de Goden en Afgoden van het Land in het algemeen voeren den naam en merkteken van *Cami*.

Onder alle andere tekenen van onderscheiding, worden de perfoonen van dit Geestelyk Hof onderkent uyt eene byzondere manier van kleeding, aan hen alleen eigen en hemels breedte verschillende van de kleederen der waereldlyken, welke zy versmaden en verachten, als zynde van een geringe onheylige opvoeding. Ja zelfs is 'er zulken verschil onder hen zelve, in hunne kleeding, dat men uyt dezelve alleen gemakkelyk kennen kan van wat rang zy zyn, of welk ampt zy aan 't Hof bekleeden. Zy draage lange wyde broeken, en een breede mantel of tabbaart over dezelve heen, welke zeer wyd en op eene zonderlinge wyze gemaakt is, voornamelyk ontrent de schouders, met een lange sleep, welke over de grond nasleept. Zy dekken hunne hoofden met een zwarte verlakte muts, uyt welkers maakfel en gedaante, nevens andere onderscheidings tekenen, men zien kan, van welke waardigheid zy zyn, of welke ampten zy aan 't Hof hebben. Sommige hebben een breeden band van zwart krip of zyde op haare mutsen gestikt, welke of omgewonden is of langs de schouders afhangt. Andere hebben een foort van een Lap, gemaakt op de wys van een waayer voor haare oogen uitstaande. Sommige draagen een foort van een Scherp, of van een breed lint, 't welk voorwaards van de schouders afhangt. De lengte van dezen Scherp is wederom onderscheiden, na een 's yders waardigheid of ampt; want het is de gewoonte van dit Hof, dat niemant zich laager buygt, dan dat het einde van zyne Scherp aan de vloer raakt. Der vrouwen kleeding aan het Hof van den *Dairi* is ook zeer zonderling en verschillend van die der waereldlyke vrouwen; maar inzonderheid de twaalf wyven van den *Dairi* zyn gekleed in zo veele kostelyke kleederen, niet gevoedert, geweven met Gou-

Hunne kleeding

de en zilvere bloemen, en daarenboven zo groot en wydt, dat het haar zeer veel en groote moeyte geven moet om te gaan, als zy dus volkomentlyk gekleed zyn.

Haare tyd-
korting.

Studie en Geleerdheid zyn de voornaamste tydkortingen van dit Geestelyk Hof. Niet alleenlyk de *Kuge*, of Hovelingen, maar zelfs veele van de schoone *Sexe* hebben groote achting verkregen door haare dichtkundige, geschichtkundige en andere schriften. Alle de Almanacken wierden voortyds aan 't Hof gemaakt: maar nu is het een geleerd Burger te *Miaco* die dezelve schryft. Ze moeten evenwel aan 't Hof nagezien en goedgekeurt worden, door zekere daar toe gemachtigde personen, die bezorgen dat dezelve gezonden worden naar *Isje* als de heylige plaats, om daar te worden gedrukt. Zy zyn groote Liefhebbers van de Mufyk, inzonderheid de vrouwlieden, die met eene groote behendigheid op allerly foorten van mufyk instrumenten speelen. De jonge Edelheden verlustigen hen zelf met ryden, in wedloop te loopen, in 't danffen, schermen, op de kaatsbaan te speelen, en diergelyke andere Lichaams oefeningen, overeenkomende met hunne Staat. Ik heb niet onderzocht, of zy aan 't Hof bly of treurspelen vertoonen. Maar gelyk de Japonefers in 't algemeen zeer verzet zyn op spelen, en zeer veel geld daar aan besteeden zou ik overhellen om te gelooven, dat deze Geestelyke personen, niet tegenstaande haare staatigheid en heyligheid, niet geerne zulken aangenaamen onderhouding zouden willen ontbeeren, te meer om dat het zulken eenvoudige vermaak is.

De Dairi's
Hof of
Residentie
plaats.

In vorige tyden toen de *Dairi* alleen meester was van het Land, hield hy zyn Hof daar het hem aanstond, met zyne geheiligde tegenwoordigheid nu dezen, dan dien plaats of Provintie van zyn Ryk vereerende en zelden gebeurde het dat twee op elkander volgende Keyzers dezelve plaats verkooren om te wonen. Zedert eenigen tyd is hun verblyfplaats als gevestigd geweest tot *Miaco*. Zy bezitten het Noord Ooster gedeelte van deze Hoofstad, dewelke wel verdiend een stad op haar zelf te worden genoemd, niet alleenlyk van wegen haare groote uytgestrektheid, en het getal der straaten, Paleysen en huysen binnen haaren omtrek gebouwt, maar ook om dat het merkelyk afgescheiden is van *Miaco*, en beschut tegen een schielijke en onverwachte aanval van een onverhoedsche vyand, door grachten, muuren, bolwer-

ken en poorten. De *Mikaddo* zelf leeft ontrent in het midden, in een breed wyd, en ruym Paleys, uyt de andere bekend door de hoogte en heerlykheid van desselfs tooren. Zyne Keyzerlyke Gemaalin woont met hem in het zelfde Paleys, en die van zyne andere wyven staan naast het zyne aan. Een weinig verder zyn de huysen van de Kamerheren van den *Dairi*, en van zodanige andere meer, wier werk of ampt vereischt dat zy geduuriglyk zyn geheiligd perfoon opwachten. Indien een *Mikaddo* zyn plaats afftaat, word hem een byzonder Paleys aangewesen, voor zyne familie en zyn Hofgezin, gelyk ook een ander aan den Erfprins en aan zyn Hof. De overige straaten en huysen worden verdeelt onder de amptenaaren van dit Hof volgens haaren rang en waardigheid. De waereldlyke Monarch houdt altyd een sterke wacht van *Bugjos* en Zoldaaten aan 't Hof van den *Dairi*, als of het was uyt tederheid en zorg voor de behoudenis en veiligheid van zyn geheiligd perfoon en familie; maar in der daad om het buyten zyne macht te stellen, om ooit te kunnen ondernemen de verwinning of herstelling op den Throon in 't opperste gezag, 't welk hy hem afgenomen heeft.

Tot dus ver van den *Dairi*, zyn Hof en Regeering in 't algemeen. Nu is nog overig, voor ik overgaa tot de Historie en opvolging van de Geestelyke Keyzers, om eenige algemeene aanmerkingen vooraf te geven, strekkende tot verklaring van de tydrekening, van welke men zich in dezelve bediend.

De Japoneesen hebben twee voornaamste tydrekeningen. De eerste en ook de gemeenste begint met de Regeering van haaren eersten Keyzer *Synmu*, in het jaar 660. voor Christus geboorte. Het jaar Christi 1693., welk was het zesde van den *Nengo Genrokf*, was by gevolg het 2353. van *Synmu*. Deze tydrekening word by haar genoemd *Nin O*, 't welk eigentlyk te spreken betekent, een groot en machtig Heer of Monarch, en in een verhevener Zin, de aller Eerste.

De tweede tydrekening waar van men zich in *Japan* bediend word *Nengo* genoemd. Deze was uytgevonden door de Chineesen om een meerder zekerheid in de Tydkunde te hebben dan zy oordeelden dat haare gemeene tydrekeningen konden lyden, en deze wierd niet eerder in *Japan* ingevoerd, dan onder de regeering van den zes en dertigsten Keyzer. Deze bevat in zich een tydperk van slechts weinige jaaren, gemeenlyk onder de

Tydrekeningen der Japoneesen.

Nin O.

Nengo.

de twintig, en zelden boven dit getal. Het begin, gelyk ook de bequaame figuur van de zelve uitdrukken, worden door den Keyzer bepaalt, 't welk doorgaans geschied ter gedachtenis van eenig merkwaardig geval, of van eenige merkelyke verandering in Kerk of Staat. Gelyk de Keyzer de geheele macht heeft om dezelve in te stellen, zoo kan hy ze ook doen duuren, zoo lang als hy het goed vind. Het Japanfche merkteken om de *Nengo* uyt te drukken, die toen liep terwyl ik in *Japan* was, waar van het zesde jaar invalt met het 1693. jaar na Christus geboorte, wierd uytgesproken *Genrokf*, 't welk betekent *Het geluk van Natuur en kunst*; waar mede de toen regeerende *Mikaddo* zinspeelde op het wenschelyk en heuchelyk geluk en gerustheid van een afgezonderd Leven, 't welk de voornoemde Keyzer, zyn vader, besloot te leyden, na zyne aftand van de Kroon. Deze tydrekening gebruykt men in haare almanachen, Ordonnantien Afkondigingen, Dagregisters, Brieven en geschriften. In haare gedrukte boeken, voornamentlyk de geene die opzicht hebben tot de Historie en tydrekening, word het loopende Jaar van de *Epocha Nin O* daar by gevoegt. Men moet weten, dat een nieuw *Nengo* altyd begint met een nieuw Jaar, schoon het eenige maanden te vooren bevolen en ingestelt was. Somtyds gebeurt het ook, dat schoon een nieuw *Nengo* alreeds begonnen is, echter de Jaaren van de voorgaande *Nengo* achtervolgt worden op de tytelbladen van hunne boeken, brieven, dagregisters en zoo voorts. Dit meen ik dat daar van daan komt, of dat het volk geen zin heeft in het merkteken een nieuw *Nengo* uytdukkende, of dat dit noch niet wel bekend is, 't welk niet onmogelyk is in een Ryk van zulken grooten uitgestrektheid. Dus by voorbeeld de almanachen van het eerste en tweede jaar van de *Nengo Genrokf* waren gedrukt met het vyfde en zesde jaar van de voorgaande *Nengo*, *Dsiokio*, schoon deze toen reeds afgelopen was. In dit geval word niettemin zorg gedragen, dat geen misflag of verwerring zou veroorzaakt worden in haare tydkronyken door zulken onachtsaamheid. En om deze reden was het, dat in den volgenden almanach, welke was die van het jaar 1690., 't derde jaar van den toen loopende *Nengo*, zo ter neer gestelt wierd, zonder eenige gewagmaking van de twee eerste. Het merk van een *Nen-*

go is zaamgesteld uyt twee, zelden uyt meer figuren, welke zyn en genomen moeten worden, uyt een byzondere tafel tot dat einde opgesteld.

Daar blyft noch overig een derde tydmerk, 't welk men ook gebruikt in de tydkunde der Japoncefen, die bestaat in tydperken van zestig jaaren. De Japoncefen zyn dit verschuldigt aan de Chineesen, gelyk ook dat van haaren *Nengo*. Deze zestig jaaren komen voort uyt eene byeenvoeging van de *Jetta*, welke zyn de naamen der twaalf Hemelsteken, met de naamen van haare tien Elementen. De merken der Hemelsteken op verscheide wyzen vereent en zamen gevoegt wordende met de tien Elementen, of deze zesmaal met de voorige, komen 'er uyt voort zestig zamengestelde Figuren of Karacters, welker yder voor een jaar word gerekent. Als de zestig jaaren verlopen zyn, word een nieuwe tyds bestek begonnen, 't welk weder loopt door alle deze zamenvocgingen. De Japoncefen gebruiken dit tydperk van zestig jaaren, om te beter te geheugen de aanmerkelykste voorvallen in Kerk en Staat, welke in hun Historien worden aangetekent en overgebracht onder het loopende jaar van dezen tyds omloop van zestig jaaren, zo wel als by die van de twee andere tydrekeningen *Nin O*, en *Nengo*; door welk middel zy ook verkrygen eene geduurige overeenstemming tusschen haare eige historie en tydboeken, en tusschen die der Chineesen; doch met die onderscheid, dat de Chineesen in hunne Historische schriften niet alleenlyk stellen het jaar, maar ook het getal van den *Cyclus*, of zestig jaarige omkryts, in het welk zodanige dingen gebeurt zyn, daar de Japoncefen alleen het jaar zetten. Deze tydperken der Japoncefen worden niet getelt, waar van de reden klaar blyken zal, indien wy overwegen de aangeboore trotsheid van deze Natie, en hoe ver zy zoude te kort schieten, in deze byzonderheid, by hunne nabuuren de Chineesen, die toonen kunnen een geheele reeks van tydperken zelfs van veele eeuwen voor de grondlegging van de Japanfche Monarchy. In de volgende Historie, welke ik voorgenoomen heb te geven van de opvolging der Japanfche Monarchen, zal ik vermyden den Lezer te vermoeyen met alle deze verscheidene tydbestempelingen, hoewel ik het nodig geacht heb eenig vooraf gaande verhaal derzelve te doen.

Tydperken van zestig jaaren.

Haare Hemelste-
kenen.

De *Jetta* of twaalf Hemels tekenen der Japoneezen, zyn

1. *Ne*, de Muys.
2. *Us*, de Os of Koe.
3. *Torra*, de Tyger.
4. *Ow*, de Haas.
5. *Tats*, de Draak.
6. *Mi*, de Slang.
7. *Uma*, het Paerd.
8. *Tsufuse*, het Schaaap.
9. *Sar*, de Aap.
10. *Torri*, de Haan of Hen.
11. *In*, de Hond.
12. *I*, de Beer.

Haare Uuren.

Dezelve naamen worden gegeven op dezelve ordere aan de twaalf uren van den dag, en aan de twaalf gedeeltens, in welke yder uur door hen word afgedelt; door welk middel zy in haare Historien met een groote naauwkeurigheid kunnen melden, niet alleen op welken dag de merkwaardigste gevallen gebeurt zyn,

De naamen van haare tien Elementen, zyn

1. <i>Kino Je</i> , Hout.	2. <i>Kino To</i> , Hout.
3. <i>Fino Je</i> , Vuur.	4. <i>Fino To</i> , Vuur.
5. <i>Tsutsno Je</i> , Aerde.	6. <i>Tsutsno To</i> , Aerde.
7. <i>Kanno Je</i> , Erts.	8. <i>Kanno To</i> , Erts.
9. <i>Mideno Je</i> , Water.	10. <i>Midsno To</i> , Water.

In de hier bygevoegde vyftiende tafel, heb ik de merken der twaalf Hemelste-kenen, die van de tien Elementen, en deze van den geheele omloop van zellig jaaren afgebeeld gelyk zy uyt eene zamenvoeging met de eerste voortkomen.

Begin van het Japan-
sche Jaar.

Het begin van het Japansche jaar valt in tusfichen de winter zonnenftand en evenlangen dag en nacht in de Lente, ontrent den vyfden van Sprokkelmaand. Maar gelyk de Japoneezen boven maaten bygeloovig zyn in 't vieren van den dag der nieuwe Maane zo beginnen zy 't gemeenlyk met de nieuwe Maan, die even voor of na den vyfden komt; dus begon het eerste jaar van de *Nengo Genrokf*, 't welk in de *Cyclus* genoemt word *Tsutsno Je Tats*, (zynde het jaar Christi 1688.) op den tweeden van February. Het

maar ook op welk uur, en in welk gedeelte van het uur. Men moet evenwel acht geven dat 't geene zy *Dag* noemen, dien tusfchentyd is van het opgaan der Zon tot desselfs ondergang, en dat de tyd word verdeelt in zes gelyke deelen of uren, gelyk ook de nacht, van zonnen ondergang tot den opgang in zes andere uren of gedeeltens. Hier om is het dat haare uren alle dag in lengte verschillen, dat in den somer de uren des daags veel langer zyn dan die van den nacht, en in tegendeel des winters weer korter.

Eigentlyk zyn haare Elementen maar vyf, en het is alleen door twee verscheidene naamen en merktekenen aan yder derzelve te geven, dat zy het getal tot tien gemaakt hebben; 't welk volstrekt noodzaakelyk was, op dat door haare zaamen onder een vermenging met de twaalf Hemelstekenen vyfmaal herhaalt zy konden krygen den tydbestempeling van zestig jaaren.

tweede jaar van *Genrokf*, in den *Cyclus Tsutsno To Mi* (het jaar Christi 1689.) op den een en twintigsten van Louwmaand; het derde jaar van *Genrokf*, in den *Cyclus* genoemt, *Kanno Je Uma*, (het jaar Christi 1690.) op den negende van Sprokkelmaand. Het vierde van *Genrokf*, in den *Cyclus Kanno To Tsufuse* (het jaar Christi 1691.) op den een en twintigsten January. Het vyfde van *Genrokf*, in den *Cyclus*, *Midsno Je Sar* ('t jaar Christi 1692.) op den zeventienden van February: en het zesde van *Genrokf*, (of ons jaar 1693.) op den vyfden van Sprokkelmaand. De Japoneezen hebben elk derde een Schrikkel jaar, of in negentien gemeene Jaaren zeven Schrikkel-jaaren.

Merk tekenen van de tien Clementen.	1. Uno Te 甲	2. Xino To 乙	3. Fino Te 丙	4. Kino To 丁	5. Tsuteno Te 戊	6. Tsuteno To 巳	7. Kanno Te 庚	8. Kanno To 辛	9. Kanno Te 壬	10. Kanno To 癸
Merk tekenen van de twaalf Hiems tekenen.	Merk tekenen van de twaalf Hiems tekenen, samen gevoegt met die der tien Clementen in den Cirkel of omloop van zestig jaeren.									
1. 子	2. 丑	3. 寅	4. 卯	5. 辰	6. 巳	7. 午	8. 未	9. 申	10. 酉	11. 戌
De Muys	De Os of Koe	De Lyder	De Mias	De Draak	De Slang	Ums	Hiluse	Het Paard	Sar.	Torra
12. 亥	1. 子	2. 丑	3. 寅	4. 卯	5. 辰	6. 巳	7. 午	8. 未	9. 申	10. 酉
De Lyder	De Mias	De Draak	De Slang	Ums	Hiluse	Het Paard	Sar.	Torra	Den Aap	De Yuan of Nin
11. 戌	12. 亥	1. 子	2. 丑	3. 寅	4. 卯	5. 辰	6. 巳	7. 午	8. 未	9. 申
Den Aap	De Yuan of Nin	Den Hond	De Beer	Den Hond	De Beer	Den Hond	De Beer	Den Hond	De Beer	Den Hond

III. HOOFDSTUK.

Van de Geestelyke Erf-Keyzers in 't byzonder, en eerstelyk van de geene die geheerscht hebben van het begin van de Japanische Monarchy tot aan de Geboorte van onzen Zaligmaker.

De aanvankingen van nieuwe Regeeringen hoe die in haare Historien gemeldt worden.

NU ben ik gekomen tot de Geschiedenis en Opvolging van de Geestelyke Erf-Keyzers van *Japan*; maar voor dat ik dezelve begin, moet ik niet vergeten aan te merken, dat eene nieuwe Regeering in haare geschicht en tyd boeken altyd begonnen word met een nieuw jaar. Schoon een nieuwe Keyzer, 't welk dikwils gebeurt, door overlyden of afstand van een ander, eenige maanden bezit neemt van de Throon, eer het jaar afgelopen is, word echter al het overschot van dit jaar gevoegt by de Regeering van zyne voorzaat. Dit geschied zo als zy voorgeven, om alle verwarring voor te komen in haare tydrekenende tafelen; want in haare Historische verhandelingen en aanmerkingen over dezelve, melden zy altoos welken maand, en op wat dag van den Maand, yder *Mikaddo* bezit genomen heeft van den Throon.

Japanische Schryvers uyt welke deze Historie is genomen.

In 't beschryven dezer Geschiedenis van de Japanische Heerschappy, heb ik 't raade gegaan met twee Kronyken, geschreven en uytgegeven in *Japan*, in welke zeer weinig melding word gedaan van de Levens der Keyzeren, van haare deugden en ondeugden, en van het staatkundige van haare Regeering; maar haare naamen, geslacht, geboorte, opvolging, de tydt van haare Regeering, de naamen der *Nengo's* door haar ingestelt, en hoe veele jaaren yder van dezelve heeft geduurt, de plaats van haare Hofhouding, en diergelyke, worden met meer naauwkeurigheid gemeld; benevens veele andere merkwaardige gevallen, zo als die gebeurt zyn onder elke Regeering; als by voorbeeld: de Bouwing en Inwyding van groote *Sintos* of *Budsdo* Tempels; de geboorte en dood van groote Helden, van uytmuntende Priesters en van andere doorluchtige Perfoonen, de opkomst en val of ongenade van hooge Staats-Bedienden aan 't Hof; Rebellyen, Oorlogen, Brand, verschynzelen van Staart-Starren, van nieuwe Starren te vooren nooit gezien, en van vreemde Hemelslichten; Aardbevingen, Hongersnoden,

Pestilentialle en andere grasseerende ziekten; het overkomen van nieuwe Afgoden, Priesters, volk of dingen uyt vreemde landen; de uytgeving van wigtige boeken; de instelling en viering van Feestdagen ter eere van hunne Goden, Heiligen, en Helden; den tyd wanneer sommige van hunne Afgoden zyn gesneden, of van den eenen Tempel na den anderen gevoert geworden, met de naamen der Kunstenaaren; de verscheiningen van haare Goden en Geesten; de wonderlyke Openbaaring van hunne Afgoden, van groote gewigtige dingen voorzegt en geprofeteert, en de Mirakelen door hen gedaan; gelyk ook de merkwaardigste dingen van tyd tot tyd in *China* voorgevallen. Van alle deze en veele andere in deze twee Japanische Schryvers aangetekent, heb ik alleen uytgetrokken 't geene nodig was tot myn tegenwoordig oogmerk, of 't geen ik oordeelde dat der lezers aandacht en opmerking niet onwaardig zoude zyn.

Syn Mu, en met zyn geheele Titel, *Syn Mu Ten Oo* leide de grond van de Japanische Heerschappy in het acht en vyftigste Jaar, van de vyf en dertigsten Chineesche tydrekening of *Cyclus*, toen *Teikwo*, of volgens der Chineesen uytpraak *Hoyvam*, reeds was getreden in het achtste jaar zyner Regeering, in het 660. jaar voor Christus geboorte, en in het 78. zyns ouderdoms.

Voor dien tyd wierd hy genoemd *Iwa Fikono Mikotto*, en hy was de vierde en jongste zyner broeders, die hem voorgingen in de Regeering, maar zo weinig tyds leefden, en op zulken slechten wys regeerden, dat de grondlegging van het Ryk, met den Tytel van *Nin O*, dat is de opperste der Menschen, door alle Japanische Schryvers eenpaarlyk aan hem, als aan haaren *Julius Caesar* word toegeschreven.

Hy beschaafde de Inwoonders van *Japan*, 't welk toen genoemd wierd *Akifussima*; hy voerde onder hen in de tydrekening, verdeelende den tyd in jaaren, maanden en dagen, en hy maakte een

geheele hervorming in de Wetten en Regeering van het land.

In het 59. Jaar van zyne Regeering, 't welk het 601. was voor Christus, het 346. na de dood van *Siaka*, op den veertigden dag van de negende maand, wierd in *China*, in de Provintie *Sokokf* gebooren de groote Filosoof *Rooſi*, 't welk betekent een *Oud Kind*, zynde dit woord zaamgesteld uyt *Roo*, *Oud*, ende *Si*, een *Kind*. Men geloofde dat de ziele van *Kassobofats* de medgezel en voornaamste Leerling van *Siaka*, door de verhuysing in hem is komen wonen; en evenwel is zyne leere ten eenemaal verschillende van die van *Kassobofats*. *Siaka* leerde zyne navolgers de onsterffelykheid onzer zielen, de vergelding onzer daaden in het toekomstige leven, en hoe nootzakelyk de oefening van deugd in dit leven was voor alle, die in het toekomstige leven hoopten gelukkig te zyn. *Rooſi* in tegendeel loochende deze zwaarwigtige waarheden, en staafde dat al ons geluk bestond in lang en voorspoedig te leven. In gevolg van deze bevattingen trachte hy door de alchymie uyt te vinden een algemeen middel, 't welk zyn leven kon verlangen, zo niet onsterffelyk maken. Dit zelve hebben zyne leerlingen naderhand ook ondernomen, en de aanhangers van zyne Sekte, kunnen met even groot gevolg pocchen zo wel als onze Europeische Filosoofen, dat zy mede gevroet en gezocht hebben in haare doorsnuffelingen na den Filosoofisen steen. Hy leefde 84. jaaren.

Ontrent dezen tyd, in het jaar 600. voor Christus wierden 't eerst vreemde afgoden in *Japan* gebracht en in *Khumano* aangebeden.

Synmu, regeerde negen en zeventig jaaren, en den Throon op zyn nakomelingschap verzekert hebbende, stierf in het 157. jaar zyns ouderdoms. Met zyne Regeering begint de Japanfche tydreckening *Nim O*.

SUI SEI.
2. Dai. *Sui Sei*, *Synmu* derde Zoon volgde zynen Vader in het 80. jaar van zyne Regeering, het 580. voor Christus geboorte, en het 51. zyns ouderdoms.

In het dertigste jaar van zyne Regeering, het 399. na het overlyden van *Siaka*, en het 551. voor de geboorte van onzen Zaligmaker, op den vierden dag van de elfde maand, wierd in *China*, in de Landstreek van *Rokokf*, gebooren de doorluchtige Filosoof *Koofi*, volgens de Chineefche spraak *Cumfusu*, die door onze Europeische Schryvers word genoemd *Confutius*. De Chineefche Schryvers zeggen, dat 'er ten tyde van zyne ge-

Geboorte van Confutius.

boorte in den Hemel een mufyk wierd gehoord, dat de starren naader by de aarde quamen, en dat toen het kind gewassen wierd twee draaken hem quamen verzellen; dat de natuur zyn voorhoofd had getekent met een kleine uytpruyling, of puist gelyk dat van den Keyzer *Sium*, dat zyn aangezicht geheel na dat van den Keyzer *Gio*, en om kort te zyn, dat hy alle tekenen had van een toekomstige *Sesfin*, dat is een persoon, van een ongemeen verstand en diepe geleertheid. Toen hy tot zyne jaaren quam, was zyne gestalte heerlyk en deftig, want hy was 9. *Sak* en 6. *Sun* hoog. Zyne schriften inzonderheid die de zedekundige wysgeerte raaken, zyn in *Europa* niet onbekent. Door zyne schriften, in welke hy ontvouwde al zyne geleerdheid tot algemeen nut van 't Menschdom, door zyn deugdzaam en voorbeeldelyk gedrag, en door het groot getal zynlerlingen, die nooit minder dan 3000. waren, geraakte hy tot zulken uytmuntenden trap van roem en achting onder zyne eige Landslieden, zo wel als in *Japan*, dat na zyn dood ter zynler gedachtenis Tempelen zyn gebouwt, in welke men hem een uytterste eerbied, en byna Goddelyke aanbidding tot dezen huydigen dag aandoet. Hy stierf in zyn 74. jaar.

Sui Sei Regeerde driendertig jaaren en leefde 'er 84.

Zyn Zoon *Annei* volgde hem op in 't ANNEI.
jaar van *Synmu* 113. en voor Christus 3. Dai.
geboorte 548. en in het twintigste zyns levens.

In het twee en dertigste jaar zynler Heerschappyvoering, 't welk het 516. jaar was voor de Geboorte van onzen Zaligmaker, wierd in *China* in de Provintie van *Rokokf*, gebooren eene *Ganquai*, een zeer geleerd man, en een groot leerling van *Confutius*. Van hem word gezegt iets dat zeer aanmerkenswaardig is, dat hy op zyn achtende jaar 't eenemaal gryswierd en een oudt man geleek. Hy leefde maar twee en dertig jaaren. Men geloofde dat de ziele van *Quosobofats* in hem was komen wonen.

Annei Regeerde acht en dertig, en leefde vol uyt zeven en vyftig jaaren.

Zyn tweede Zoon *I Toku* volgde hem I TOKU.
op in het 151. jaar van *Synmu* en 't 511. 4. Dai.
voor Christus en 't vier en veertigste zyns levens.

In het vierde jaar van zyne Regeering verplaatste hy zyn Hof en Zetel naar *Kietz*, alwaar hy stierf na een Regeering van vyf en dertig jaaren, in het zeven en zeventigste zyns ouderdoms.

Zyn Zoon *Kofio* volgde hem in 't KOSIO.
jaar 5. Dai.

jaar 186. van *Synmu*, het 476. voor Christus, en zyn drie en dertigste.

In het vyfde jaar zynere Regeering rees 'er eene oorlog tusschen de Provincien *Setz* en *Go*, welke de eerste is, van welke de Japanische Historien gewag maken.

Hy Regeerde naby drie en tachtig jaaren, en stierf in het een honderd en vyftiende zynes ouderdoms.

KOAN.
6. Dai.

Zyn tweede Zoon *Koan* volgde hem op in de Regeering in 't 269. jaar van *Synmu*, en het 392. voor Christus in 't zes en dertigste zyns levens.

Hy verplaatste zyn Hof na *Muro* in *Farima*, en sommige jaaren daar na naar *Khuroda*.

Onder zyne Regeering vertoonde zich in *China* een Comect, en daar was zulken taaning in de Zon in *Japan*, dat den dag, volgens haare uytdrukking zeer schielek verandert wierd in een heldonkere nacht.

Hy Regeerde honderd en een jaar, en stierf in den ouderdom van honderd en zeven en dertig jaaren.

KOREI.
7. Dai.

Zyn oudste Zoon *Korei*, anders *Kofy* genoemd volgde hem op in het 371. jaar van *Synmu*, in 't jaar 290. voor Christus geboorte en in zyn drie en vyftigste.

In het zesde jaar van zyne Regeering, 't welk was het jaar voor Christi geboorte 284. ontsprong schielek in eene nacht het Meyr en de Rivier *Oomi* in de Provincie van die naam.

In het drie en dertigste jaar van zyne Regeering, het 257. voor Christus wierd de groote Tyran *Sinofikwo* in *China* gebooren.

In het zes en veertigste jaar van zyne Regeering en het 244. voor de geboorte Christi, wierd het Ryk van *Japan* 't eerst verdeeld in zes en dertig Landschappen. Hy Regeerde zes en zeventig en leefde honderd acht en twintig jaaren.

KOOKIN
8. Dai.

Zyn Zoon *Kookin* volgde hem op in het 447. jaar van *Synmu*, voor Christus geboorte het 214. en het 60. van zyn ouderdom.

Hy verplaatste zyn Hof naar *Karutz*.

Ontrent dezen tyd Regeerde in *China*, *Sikwo* of *Sino Siko*, uyt het geslacht van *Cin*, een Vorst in de Chineefche en Japanfche Historien even zeer beroemd wegens zyne verquisting en pracht, als hy gevreesd wierd door zyne Onderdaanen door zyne weergaaloofse wreedheid en tyrannifche Regeering. Hy kwam tot den Throon van *China* in het jaar voor Christus geboorte 246. en stierf na eene

Regeering van zeven en dertig jaaren, in het vyftigste zyns ouderdoms. Van alle de voorbeelden van zyne wreedheid en tyranny welke by myne Japanfche auteuren worden beschreven, zal ik alleenlyk eenige weinige uytfchryven. Eens liet hy een groot Meyr graven, en met Chineefch ryft-bier vullen, waar na hy daar over zeilde met fyne fchuyten en met zyne moedernaakte minnareffen. Hy bouwde de beroemde Chineefche muur, die 300. Hoogduyfche mylen lang is, om zyn Ryk te veyligen tegen de invallen der *Tartaren*. Hy zond 300. jonge mannen en even veel jonge vrouwluyden over zee, onder het bevel van een zynere artfen, die hem daar toe overreedt had, om daar te zoeken, en vervolgens over te brengen planten en andere middelen, om een algemeen geneesmiddel te maken, waar na hy zeer begeerig was. Deze Genees-Heer ging over met zyn fluks en gezond volk, en zettede zich daar ter neer, ver van daar, dat hy eenige gedachten had, om ooit weder naar *China* te keeren. Hy bouwde het befaamde Paleys *Kanjoku*, 't welk zo veel is, als een groot *Huys den Hemel verbeeldende*, van 't welke de vloeren belegt waren met goud en zilver, en 't geheele Paleys zo kostelyk, groot en heerlyk, dat het naderhand tot een spreekwoord veranderd is. Het raakte in vlam, en verbrande in het jaar 205. voor Christus, op het bevel van *Kool*, die zich zelf aankante tegen 't geslacht van *Cin*, en ter dood gebracht hebbende den Keyzer *Syfe*, den Opvolger van *Sikwo*, zich zelf van den Throon meester maakte. De Japanfche en Chineefche Historie melden, dat het drie maanden branden, eer het volkome in de asfche lag; waar uyt men afmeten en giften kan desselfs grootte en uytgestrektheid. Hy was schrikkelyk wreed jegens zyne onderdaanen, en hy oordeelde de grootste tormenten noch te kleine straf voor hunne allergeeringste feylen. Om die reden word hy geacht als de eerste der drie beroemde Chineefche *Neroos*, *Sinofiko*, *Katfuwo*, en *Tfuwo*, van altyd vreesfelyker gedachtenis.

Kookin Regeerde 56. en leefde 116. jaaren.

Hy wierd opgevolgt door zyn tweede Zoon *Kaikwo*, of *Kai Quo*, in 't 504. jaar van *Synmu*, het 157. voor Christus, en het 52. zyns ouderdoms.

KAIKWO
9. Dai.

Deze Keyzer verplaatste zyn Hof en wooning in het derde jaar van zyne Regeering naar *Ifagawa*.

In het zeventiende van zyne Regeering,

ring, het 140. voor Christus, vielen 'er voor drie geweldige aardbevingen in *China*, en het volgende jaar verscheen de Maan in eene purpere kleur.

In het negentiende jaar van zyne Regeering, het 138. voor Christus, wierd de eerste *Nengo* in *China* begonnen, door den Keyzer *Koo Bu*, niet lang na zyn komst tot den Throon. *Nengo* is een byzondere tydrekening, gemeenlyk getekent van sommige merkwaardige tuschenvallen, en afgebeeld door twee merken. Het is niet bepaalt aan een zeker getal van jaaren, maar duurd zo lang als de Keyzer het goed vind. Het merkteken van dezen eersten *Nengo* was *Ken Ken*.

Hy Regeerde negen en vyftig jaaren, en stierf in zyn 111. jaar tot *Isagawa*.

SYNIN. 10. Dai. Zyn Zoon *Siuusin*, of *Siusin*, volgde hem op in het 564. jaar van *Synmu*, het 97. voor Christus, en het twee en vyftigste van zyn ouderdom.

In het vierde jaar van zyne Regeering het 93. voor Christus, verplaatste hy zyn Hof en Zetel naar *Seki*.

In het zevende van zyne Regeering, het 90. voor Christus geboorte, was 'er eene groote sterfte in *Japan*.

In het elfde jaar van zyne Regeering het 86. voor Christus, wierd de Tytel en het Ampt van *Seogun* het eerst opgerecht, die het bewind had van alle krygszaaken, en het bevel over het leger in geval van Oorlog, of oproer. De Keyzer droeg dezen Tytel op aan eenen zynen Zoonen.

In het negen tiende van zyne Regeering, het 78. voor Christus, wierden de eerste *Fune*, Koopvaardy en Oorlogschepen in *Japan* gebouwt.

In het acht en zestigste jaar van zyne Regeering zag men twee Maanen in het Oosten.

Siusin Regeerde 68. en leefde 119. jaaren.

SYNIN. 11. Dai. *Synin*, zyn derde Zoon volgde hem op in het 632. jaar van *Synmu* het 24. voor Christus, en in zyn een en veertigste.

In het eerste jaar van zyne Regeering had men rype Perfiken in *China* laat in den Herfft.

In het zes en dertigste jaar van zyne Regeering regende het in *Japan* Starren van den Hemel.

Op een schoone en helderen dag gebeurden 'er in *China*, in het veertigste jaar zynen Regeering, een schielijken, heftigen, en geweldigen storm van donder en weerlicht: Staart-Starren, vuurige

Draaken, en ongewoone verschynfelen zag men in de lucht, en het regende vuur van den Hemel.

In het zestigste jaar zynen Regeering begon men in *Japan* Visch-vyvers te maken om de Rystvelden te besproeyen en dezelve met slooten en grachten te omvangen.

In het zes en zestigste jaar en in de zevende maand van zyne Regeering, wierden veele menschen in *China* door den Blixem en Hagel gedoodt. Dezen storm wierd gevolgt door zodanigen yselyken hongersnoot, dat de menschen elkander doodeden en aten.

In het acht en tachtigste jaar zynen Regeering wierd 'er een uytstekend gezwind en hartloopend Paard uyt de *Indiën* in *Japan* overgebracht. Dit Paard kon op een dag duyzend mylen afloopen. (Een wedloop tuschen dit Paard en het vermaarde Paard van *Ali*, zoude een zeer vermaakelyk gezicht zyn geweest.)

In het vyf en negentigste jaar onder zyne Regeering, quam *Bupo*, anders *Kobotus* genaamt uyt de *Indiën* over in *Japan* en bracht met zich over op een wit Paerd, de *Kio*, of 't Boek van zyne religie en leere. Naderhand is 'er een Tempel voor hem opgericht, dewelke noch genaamt word *Fakubasi* of de Tempel van het witte Paerd. Zedert dien tyd is de vreemde Heydensche Afgodendienst der Chineesen en andere Natien verspreid beginnen te worden in *Japan*, en het getal der Tempels en Geestelyke gebouwen groeyde van tyd tot tyd merkelyk aan.

De Regeering van dezen Keyzer is de langduurigste van alle, die ooit op den Throon van *Japan* hebben gezeten, want hy regeerde 98. en leefde 139. jaaren.

Ik moest niet vergeeten aan te tekenen eer ik dit Hoofdstuk sluyte: dat in het negen en twintigste jaar der Regeering van dezen Keyzer, 't welk was het 661. jaar van *Synmu*, het zesde en laatste jaar van den Chineeschen Keyzer *Ai*, door de Chineesen genoemt *Hiaon Gai Ti* (die toen reeds gestorven en opgevolgt was door den Keyzer *Hiao Pim Ti*.) en het tweede jaar van zyn laatste *Nengo*, gebooren wierd Christus, de Zaligmaker der waereld, en dat hy in het zes en zestigste jaar van de Regeering van *Synin*, 't welk was het negende jaar der Regeering van den Chineeschen Keyzer, *Kwoo Bu*, gekruyst en begraven wierd, en wederom opstond van den doode, gestelt wordende, dat zyn dood voorviel in het drie en dertigste jaar zyn's levens.

IV. HOOFDSTUK.

Van de Geestelyke Erf-Keyzers, die geleest en geregeert hebben met een onbepaald gezag van de geboorte onzes Zaligmakers tot aan Jerotimo, den eersten waereldlyken Monarch.

KEIKOO.
12. Dai.

KEikoo, Synin's derde Zoon volgde zynen Vader op in de Regeering, in het 731. jaar van Synmu, het een en zeventigste na de geboorte onzes Zaligmakers en het vier en tachtigste zyns ouderdoms.

In het drie en twintigste jaar zynen Regeering, quam 'er een nieuw Eyland op van den bodem der Zee. Dit wierd genoemt *Tsikubafima* toegewydt aan *Nebis*, die de Zee-God of *Neptunus* der Japoneesen is. Drie jaaren daar na wierd een *Mia* of Tempel *Takajanomia* genoemt op het zelve Eyland gebouwt ter eere van *Nebis*, en een genoegzaam getal van *Bon-sey's* of Priesters aangestelt, om dezelve te dienen. In volgende eeuwen is dezen Tempel zeer vermaard en ryk geworden, en men zegt dat het Eyland zelf altoos vry geweest is van aerdbevingen. Hy Regeerde zestig, en leefde honderd drie en veertig jaaren.

SEIMUU.
13. Dai.

Sei Muu, zyn vierde Zoon volgde hem in 't 791. jaar van Synmu, het 131. van Christus, en het negen en veertigste zyns ouderdoms.

Hy verplaatste zyn Hof en Hofhouding naar *Sigga* in de Provintie *Oomi*.

In het zesde jaar van zyne Regeering, stelde hy de grenzen van alle de Provintien van het Ryk.

Hy Regeerde zestig en leefde honderd en acht jaaren.

TSIUU
AI.
14. Dai.

Tsiuu Ai, tweede Zoon van *Sei Muu's* Zuster (welke getrouwt was aan *Jamatta Dakino Mikotto*) *Keko's* klein Zoon, volgde hem op in de Regeering in 't jaar van Synmu, 872. in het 192. van Christus, en in 't vier en veertigste zyns ouderdoms.

Hy baande zich den weg tot den Throon door het vermoorden van *Kumasi Usomukuno Mikotto*.

Hy Regeerde maar negen jaaren en stierf twee en vyftig jaaren oud zynde.

SINGU-
KOGU.
15. Dai.

Singukogu, of *Djin Guukwoo Gun* volgde hem op in het 861. jaar van Synmu, het 201. van Christus, en het dertigste haars ouderdoms.

Zy was Weduwe van den overleden

Keyzer, en daar en boven had zy recht tot de opvolging, van wegen de verwandschap aan den Keyzer *Keikoo* in den vyfden graad bestaande.

Zy voerden oorlog tegen de *Coreaanen*, en in 't begin zelf van haare Regeering ging zy over met een talryk Leger, het welk zy in persoon beval, maar haar zelf bezwangert vindende in een vreemd land, spoedede zy te rug naar *Japan*, en verlostte (in *Tsikusen* in de Provintie van *Mikassa* alwaar zy toen haar Hof hield) van een Zoon, die in zyne jonger jaaren wierd genoemt *Wakono Oosi*, maar toen hy tot jaaren en op den Throon quam, *Oosin Ten Oo*, en na zyn dood *Jawatta Fatzman*, 't welk zo veel zeggen wil, als *Mars* of de Oorlogs-God van *Jamatta*, zynde om zyne helden en deugdzaame daaden gestelt geworden onder de Goden van het land. Zy hield haare Hofhouding in *Tsikusen*, maar veranderde dikwils van plaats, dan hier en dan daar in die Provintie. Zy stierf na eene zeventigjarige heerlyke Regeering in het honderste van haare ouderdom, en wierd na haar dood gestelt onder het getal der Godeffen van het land met den naam van *Kassino Dai Miofin*.

Gedurende de Regeering van deze Keyzerin hebben de aerdbevingen, rebellen, strooperen, en andere rampen het Ryk van *China*, verwoest.

Oosin of *Woosin* haar eenige Zoon volgde haar in het 930. jaar van Synmu, en het 270. van Christus, en het een en zeventigste zyns ouderdoms.

Hy was een groot Prins, beyde in vrede en in oorlog, en een waare en trouwe Vader van zyn Vaderland, 't welk hy met groote voorzichtigheid, en zachtzinnigheid drie en veertig jaaren Regeerde. Hy stierf oud zynde honderd en dertien, en wierd na zyn dood vereert met den Goddelyken Tytel *Fatzman*, 't welk zo veel wil zeggen, als de *Mars der Japoneesen*, en Broeder van *Ten Sio Dai Sin*.

Nintoku, zyn vierde Zoon volgde hem

OOSIN.
16. Dai.

NINTO-
KU.
17. Dai.

op in de Heerschappy in het 973. jaar van *Synmu*, het 313. van Christus, en het vier en twintigste zyns leeftyds.

In het achtste jaar van zyne Regeering wierd een monstreus kind in *Fida* gebooren, met twee aangezichte, vier armen ende vier beenen.

Hy was een goed en deugdzaam Vorst, zeer bemind van zyne onderdaanen, aan welke hy verscheidemaal de schattingen quyd schold.

Hy Regeerde zeven en tachtig en leefde honderd tien jaaren: In *Tsinokuni*, daar ter zynere gedachtenis een Tempel is gebouwt, noemt men hem *Naniwa Takakuno Mia Korefirano Dai Mio Dsin*.

RITSIU.
18. Dai. Zyn oudste Zoon *Risju* volgde hem op in de Regeering in het 1060. jaar van *Synmu*, en het 400. van Christus, en zyn twee en zeventigste.

Hy hield zyn Hof te *Koos*, in de Provintie van *Jamatto*.

Hy Regeerde zes jaaren, en stierf in het acht en zeventigste zyns ouderdoms.

FAN SEI.
19. Dai. *Fan Sei* zyn jonger Broeder, en *Nintoku's* tweede Zoon, volgde hem op in het 1066. jaar van *Synmu*, het 406. van Christus, en het vyf en vyftigste zyns ouderdoms.

Hy hield zyn Hof te *Siwagaki* in de Provintie *Kaawaats*.

Hy Regeerde acht, en leefde drie en zestig jaaren.

INKIOO.
20. Dai. *Inkioo*, *Fansei's* jonger Broeder, en *Nintoku's* jongste Zoon volgde zynen Broeder op in het 1074. jaar van *Synmu*, in 't 414. van Christus, en in zyn negen en dertigste.

Hy hield zyn verblyf tot *Aska* in *Jamatto*.

Hy liet uyt *China* een Lyfarts voor zich overkomen, om op zyne gezondheid acht te geven.

Hy heerfchte veertig jaaren en stierf in zyn tachtigste.

ANKOO.
21. Dai. *Ankoo*, tweede Zoon van *Inkioo* volgde zyn Vader op in de Regeering in het 1114. jaar van *Synmu*, en het 454. van Christus, en in zyn eige het vieren vyftigste.

Hy hield zyn woonplaats in *Jamatto*.

Zyne Regeering duurde kort, want in het derde jaar na zyne komste tot den Throon, rebelleerde *Mayurwa* een zynere bloedvrienden tegen hem, en overwon en doode hem, in 't zes en vyftigste jaar zyns ouderdoms.

JUURIAKU.
22. Dai. *Juu Riaku*, jonger Broeder van *Ankoo*, en vyfde Zoon van *Inkioo* volgde hem op in 't hoogste Ryks gebied in het 1117. jaar van *Synmu*, en het 457. van Christus

Van dezen Keyzer word gezegt, dat hy grys gebooren was. Hier van komt

het misfchien, dat sommige Schryvers zyne komste tot den Throon stellen in het een en zeventigste zyns ouderdoms, 't welk niet over een komt met de tydrekening en de ouderdom van de Keyzers zyne voorzaaten.

Hy wreekte den dood van zynen Broeder op *Mayurwa* of *Mayurwano O Sin*, gelyk sommige hem noemen, welken hy liet ombrengen.

In 't zevende jaar zynere Regeering trouwde hy de Prinses *Wakaki*, verklaarde haar Keyzerin, en maakte ter zelve tyd een wet, die noch in wezen is, inhoudende, dat de kinderen van deze, der *Dairis* wyven, die Keyzerin verklaart was, zouden worden erkent als wettige Erfgenaamen van de Kroon.

In het negende jaar van zyne Regeering, wierden der eerste *Putjes* in *Japan* gemunt door eenen *Sinka*.

Hy Regeerde drie en twintig jaaren. Hoe lang hy geleefd heeft is onzeker.

Zyn tweede Zoon *Sei Nei* volgde hem op in de Regeering in het 1140. jaar van *Synmu*, in 't jaar Christi 480. en in het zeven en dertigste zyns leeftyds.

Hy Regeerde slechts vyf jaaren, en stierf in zyn twee en veertigste.

Gen Soo, klein Zoon van den Keyzer *Risju* volgde op *Sei Nei*, in 't 1145. jaar van *Synmu*, 't 485. van Christus, en 't zes en veertigste zyns ouderdoms.

Hy Regeerde drie jaaren, en stond de Kroon af. Hy leefde tot zyn vyf en tachtigste jaar.

Zyn Broeder *Ninken* volgde hem in het 1148. jaar van *Synmu*, van Christus het 488. en in zyn een en veertigste.

Hy Regeerde elf jaaren en leefde 'er een en vyftig.

Zyn Zoon *Buretz* volgde hem in de Regeering in het jaar van *Synmu* 1159. en het 499. van Christus.

Hy was een wreed en woest Vorst, hy schepte veel vermaak in de menschen onverhoeds het hoofd af te slaan. Hy reet met zyne eige onmenschelyke handen de buyken der zwangere Vrouwen open, by welke gelegentheid men zegt dat 'er vuur van den Hemel viel, en dat de Keyzer, om zich daar tegen te beschermen, eene kamer geheel van steen liet maken. Hy toonde veele andere blyken van zyne onvergelykelyke wreedheid. Hy liet de menschen de nagels van de vingers en teenen trekken, van welke myn Japansche schryver zegt, dat hy spaaden liet maken om de wortels uyt de aarde te delven. Andere pynigde hy, door hen hunne haayren uyt alle de gedeeltens van hun lichaam te trekken.

An-

Andere beval hy op hooge boomen te klimmen, en als zy boven in den top waren, schoot hy ze met pylen, of gaf order, dat de boomen omgezaagt, of geschudt wierden tot dat zy van boven neer tuymelden, 't welk hem zeer groot vermaak gaf, en hem zeer hartelyk kon doen lachen. Op deze barbaarsche wyze regeerde hy acht jaaren. Hoe lang hy leefde of op wat wyze hy aan zyn dood raakte, word niet gemeld.

KEI TEI. 27. Dai. *Kei Tei* volgde hem op in het jaar van *Synmu* 1167. 't jaar Christi 507. en het vier en vyftigste zynes ouderdoms.

Hy was een Kinds-kinds Zoon van den Keyzer *Oofin*, gebooren van de Princes *Fkoarufi*, die een Kleindochter was van dien Keyzer.

Hy hield zyn verblyf tot *Tfutuki* in de Provintie *Jamafyro*, van waar hy zyn Hof verplaatste naar *Fotoguani* in dezelve Provintie.

In het twaalfde jaar van zyne Regeering, 't welk was het 519. Christi, quam *Darma*, een groot Devotaris, en Profeet der Heidenen, derde Zoon van *Kafurwo*, en de acht en twintigste opvolger op den Heyligen stoel van *Siaka*, in *China* van *Seitenfiku*, dat is, het westerfch hemelfch land, waar by men moet verstaan het vaste land van *Indien*, dat ten westen van *China* legt.

Kei Tei stierf na eene roemruchtige Regeering van zeven en twintig jaaren, in het een en tachtigste zyns ouderdoms. Zyn dood wierd in 't algemeen, by grooten en kleinen beklagt. Zyn opvolger stelde hem onder 't getal der Godden in *Jetsyfin*, en vereerde hem met den Goddelyken Tytel, *Askano Dai Mio Sin*.

AN KAN. 28. Dai. Hy wierd opgevolgt door zyn Zoon *An Kan* in het 1194. jaar van *Synmu* het 534. Christi, en het negen en zestigste zyns ouderdoms.

Ankan hield zyn Hof in *Jamatto*, en stierf na eene korte Regeering van twee jaaren.

Drie jaaren na zyn dood wierd hy mede onder den rang der Godden gestelt, en word nu noch aanbeden als den beschermer van de Provintie *Jamatto*, onder den naam van *Kimbo Senno Gongin*.

SENKWA 29. Dai. *Senkwa* zyn jonger Broeder quam in zyne plaats in het 1196 jaar van *Synmu*, en het 536. Christi, zynde zelf reeds zeventig jaaren oud.

Hy verhuysde zyn Hof en wooning naar eene andere plaats in dezelve Provintie.

Hy Regeerde naby de vier jaaren, en stierf, na dat hy eerst zynen Broeder hadde vergoodt, en erkent als een Be-

scherm-Godt van *Jamatto*.

Kin Mei, of fraayer uytgesproken, *Kim Me*, een andere Zoon van den Keyzer *Kei Tei* volgde zyn Broeder op in de Heerschappy in het 1200. jaar van *Synmu*, het 540. van Christus, en in zyn twee en dertigste.

KIMME. 30. Dai.

Hy hield zynen Zetel in de kleine Provintie *Skinnokori*.

Hy was een zeer Godsdienstig Vorst, en zeer gunstiglyk hellende na de vreemde Heydensche *Budsdo Godsdienst*, dewelke geduurende zyne Regeering zich verspreide, en grooten voortgang maakte in *Japan*, in zo ver dat de Keyzer zelf verscheide Tempels liet bouwen voor vreemde Afgoden, en beval, dat de Afgod *Buds* of *Fotoge* in *Fakkusai* dat is in *China* gesneden en uytgehouden wierd.

Myn Japansche Schryver noemt het volgende als iets zeer aanmerkens waardig, en zegt, dat het gebeurde in het een en dertigste jaar van zyne Regeering, en zeer veel hielp tot de voortzetting van den Godsdienst van *Budsdo*. Ontrent duyzend jaaren geleden, zegt myn Schryver, was daar in *Tsutenfiku*, (dat is het middenste *Tensiku*, waar door moet verstaan worden het land der *Malabaren*, en de kusten van *Choramandel* in *Indien*) een uytmuntende Fotoke, genoemd *Makuren*, een Leerling van *Siaka*. Ontrent den zelfden tydt wierd de Leere van *Jambadan Gonno Niorai* (dat is, *Amida*, de groote Godt en Patroon der verhuysde zielen) overgebracht in *China* of *Fakkusai*, en door de nabuurige landen verspreidt. Deze Leere, vervolgt hy, openbaarde haar zelve nu ook in *Tsinokuni* of *Japan*, op een plaats, genoemd *Naniwa*, alwaar het beeld van *Amida* verscheen aan den ingang van een paardewet, omscheenen met goude stralen, niemand wetende hoe het daar gebracht was. De Godtvruchtige Keyzer stelde ter gedachtenis van dit wonder en Mirakuleus geval, de eerste *Nengo* in *Japan*, en noemde ze *Konquo*. Het beeld zelf wierd door *Tonda Josymitz*, een Vorst van grooten moedt en Godtvrucht gevoert in het land van *Sinano*, en geplaatst in den Tempel van *Sinquosi*, alwaar het naderhand onder den naam van *Sinquosi Norai*, (dat is de *Norai*, of *Amida* van *Sinquosi*) veele groote wonderwerken verrichte, waar door die Tempel door het gantsche Ryk vermaard wierd. Tot dus ver myn Japansche Schryver.

Kimme Regeerde twee en dertig jaaren, en stierf oud zynde, drie en zestig.

Hy wierd opgevolgt door zyn tweede

FITAT- de Zoon *Fitatzu* of *Fintatz*, in het 1232.
71. jaar van *Synmu*, en het 572. na Christi
31. Dai. geboorte.

Myn Schryver maakt geen gewag van zynen ouderdom, maar verhaalt de volgende merkwaardige gevallen onder zyne Regeering gebeurt.

In het derde jaar van zyne Regeering op den eersten dag, der eerste maand, wierd gebooren aan 's Keyzers Hof, *Sotoktais*, de groote Apostel der Japoneesen. Zyne geboorte gingen voor af en verzelden veele aanmerkelyke omstandigheden. Op zekeren nacht zag zyne moeder in den droom haar zelf omringt met Hemelstraalen, zo helder als de Zon, en zy hoorde de volgende woorden tot haar spreekken: *Ik de Heylige Gufobofatz, moet op nieuw gebooren worden om de waereld te Leeraaren, en daarom kome ik neder om in urwe Lyfmoeder te gaan*: waar op zy ontwaakte, en bevond haar zelf zwanger. Acht maanden daar na hoorde zy het kind klaar en duydelyk in haare Baarmoeder spreekken, en in de twaalfde maand was zy, niet alleenlyk zonder eenige pyn, maar verlost met groot vermaak en vreugde van een Zoon, die toen genoemd wierd *Faisfino*, en na zyn dood wierd geheten, *Tais* en *Sotoktais*. Het kind gaf al zeer vroeg tekenen van zyne toekomstige grootheid en vreemdheid. Godvrucht en gebeden waren zyne grootste vermaakingen, in zyne tederste jaaren. Toen hy maar vier jaaren oud en in vuurige gebeden was, wierden de beenderen en de overblyffelen van het verbrande lichaam van den grooten *Siaka* op eene mirakuleuse wyze in zyne handen overgelevert.

De Afgodendienst groeyde in 't algemeen zeer grootelyks aan in *Japan* gedurende de Regeering van dezen Keyzer. En men zag een groote menigte van Afgoden, van Beeldhouwers der Afgoden, en van Priesters, uyt verscheidene landen van over zee overkomen.

In het zesde jaar van zyne Regeering wierd een plakaat afgekondigt, inhoudende, dat op zes verscheide dagen van yder maand alle levende schepselen van welken aard zy zyn mochten, in vryheid zouden worden gestelt, en dat deze zyner onderdaanen, die 'er geene hadden, wel doen zouden dezelve te koopen; ten einde, dat het hen niet mocht ontbreken aan gelegendheden op deze dagen, om openbaare blyken te geven van haare goedertierene geneigdheid voor deze schepselen.

In het achtste jaar van zyne Regeering wierd het eerste beeld van *Siaka* van over

zee ingebracht, en naar *Nara* gevoert in den Tempel van *Kobusi*, alwaar het noch in groote eerbied gehouden word, en gezet is op de voornaamste en aanzienlykste plaats van dien Tempel.

In het veertiende jaar van zyne Regeering, verwekte eene *Moria*, een groot tegenstander en bekende vyand van *Sotoktais*, groote onlusten, en verschillen in den Godsdienst van het Ryk. Hy droeg eenen doodelyken haat tegen alle de *Fotoge*, of Afgoden van het land, dewelke hy uyt de Tempels nam en verbrande, voor zo veel als hy 'er krygen kon. Maar binnen twee jaaren tyds kreegen zyne vyanden de overhand over hem, en hy moest zyn stoutmoedige onderneming met zyn leven betaalen. Daar word bygevoegt, dat toen hy de asch van de verbrande Afgoden in een Meyr had geworpen, daar een hevige schielyke en zeer yfselyke storm van donder, blixem en regen opgestaan was.

Hy Regeerde veertien jaaren. Hoe lang hy leefde is onbekent.

Hy wierd opgevolgt door *Joo Mei*, JOO MEI.
zyn vierde Zoon in het jaar van *Synmu* 32. Dai.
1246. en het 586. van Christus.

Myn Schryver zegt niet een woord van den ouderdom deses, noch van dien eeniger volgende Keyzeren.

Onder zyne Regeering wierd *Moria* geslagen en gedoodt, en de Tempel *Sakatatama* in de kleine Provincie *Tamatsukuri* gebouwt, ter gedachtenis van dit voorval.

Hy Regeerde slechts twee jaaren.

Siu Siun zyn Broeder volgde hem in SIU SIUN
het jaar *Synmu* 1248. het 588. na Christi 33. Dai.
geboorte.

In het derde jaar van zyne Regeering, in de zevende maand, wierd het Ryk van *Japan* eerst verdeelt in zeeven grooten Landstreeken, genoemd *Goki Sitzi Do*, welke verdeeling (waar van ik wydloopig geschreven heb in het vyfde Hoofdstuk van het eerste Boek) tot noch toe stand grypt, en in alle haare kaarten kan gezien worden.

Hy Regeerde vyf jaaren en stierf.

Suiko of *Syko*, tweede Dochter van SUIKO.
den Keyzer *Kimme*, en weduwe van 34. Dai.
Fitatz den Keyzer, volgde *Siu Siun* op den Throon, in het jaar *Synmu* 1253.
en het 593. Christi.

In het vyfde jaar van haare Regeering, quam een buytenlandsch Prins, (van *Fakusai*) over naar haar Hof, enkelyk om zyn eerbied te betoonen aan *Sotoktais*.

In het zesde jaar van haare Heerschappyvoering wierd van over zee overgebracht een Kraay en een Paauw, tot een geschenk

geschenk aan de Keyzerin. Beide voort-
ten zyn noch in wezen, en de kraayen
inzonderheid, die tot zulken menigte
zyn aangegroeit, dat zy voor 't tegen-
woordig zeer veel quaads doen.

In het zevende jaar van haare Regee-
ring wierd geheel *Japan* geschokt op een
vreeslyke wyze door aardbevingen, en
grootte vaste gebouwen omvergeworpen
en ingezwolgen.

Het volgende jaar viel 'er vuur uyt
den Hemel, en daar na zulke menigte
van plasregens, dat veele steden onder-
liepen.

In het tiende jaar haarer Regeering,
wierd 'er een Godsdienstig Boek, *Rekko-
zofu* genoemd, uyt *Fakkusai* overge-
bracht.

In het twaalfde, liet de Keyzerin een
beeld van *Siaka* van koper gieten. Dit
beeld is naderhand weder gesmolten om
geld te munten, en een ander van ply-
ster, of kalk in desselfs plaats gestelt.
Dit zelfde jaar wierd 't Goud het eerst
overgebracht in *Japan* uyt *Corea*.

Men zegt dat in het een en twintigste
jaar van haare Regeering *Darma* versche-
nen is aan *Sotoktais*, in de Provintie *Ja-
matta* op een berg *Katta Joka*; en men
voegt daar by, dat zy voor de vuyft op
elkanderen versen en gedichten maa-
kten.

Op den twee en twintigsten dag der
tweede maand van het acht en twintigste
jaar haarer Regeering, stierf *Sotoktais* in
den ouderdom van negen en veertig
jaaren.

In het vyf en dertigste jaar van haare
Regeering, bespeurde men in het land
een zwerm van vreemde Vliegen, met
een groot hommelachtig geluyd, die
veel quaad deden.

Suiko stierf na eene zes en dertig jaari-
ge Regeering.

DSIOME.
35. Dai.

Dsiome, Kleinzoon van den Keyzer
Fitatz volgde haar op in het 1289. jaar
van *Synmu*, en het 629. van Christus.

Hy hield zyn Hof in *Jamatto*.

In het derde jaar van zyne Regeering
op den eersten dag van de eerste maand
wierd in *Japan* gebooren de zeer Godt-
vruchtige *Giemo Giofa*, grondlegger van
de Godsdienstige ordre der Japanfche
Heremyten, of *Jammabos*, gelyk zy
worden genoemd, dat is Berg-Priesters,
of Godtvruchtige perfoonen op de ber-
gen, in de bosschen en wildernissen le-
vende. In het zelve jaar verscheen een
Komeet (een volkome verhaal van deze
ordre vind men in 't 5. Hoofdstuk van
't derde Boek dezer Historie.)

In het twaalfde zynere Regeering, op

den zevenden dag van de tweede maand
zag men een Star in de Maan.

Hy Regeerde twaalf jaaren.

Kwoogoku, zyne Keyzerin, en aange-
nome Dochter van Keyzer *Fitatz* volgde
hem op in 't jaar *Synmu* 1302. het 642. 36. Dai.
van Christus.

In het tweede jaar van haare Regee-
ring, wierden vyf verscheide kleuren in
de lucht gezien. In de vierde maand
van het zelve jaar, viel der zeer veel
hagel.

Zy Regeerde drie jaaren.

Kootoku haar jonger Broeder, quam
in haare plaats in het jaar van *Synmu*
1305. het 645. van Christus. KOOTOKU.
37. Dai.

Hy verplaatste zyn *Miaco* of Zetel en
Hof naar *Nagora Tojofaki*.

Hy was de eerste die zyn Staatsdiena-
ren en Amptenaaren van 't Hof vereerde
met Eertytels en onderscheidings teke-
nen, na haaren verscheiden rang. Hy
stelde ook een reglement in, op welken
wyze men behoorlyke eerbied toedragen
zouw aan waereldlyke Perfoonen, die niet
tot zyn Hof behoorden, maar in bur-
gerlyke bedieningen gestelt wierden.

De jaaren tot dezen tyd toe getelt zyn-
de geworden, na de tydrekening *Nin O*,
of van het begin der Regeering van *Syn-
mu*, den grondlegger van de Japanfche
eenhoofdige Regeering, voerde hy kor-
ter tydperken in, genoemd *Nengo's*, en
beval dezelve door zyn geheele Ryk te
gebruiken en waar te nemen. Deze
Nengo's evenwel waren niet van zyne
uytvinde, maar wierden door hem in-
gevoert in navolging der Chineesen; al-
waar zy zedert eenige eeuwen in ge-
bruik waren geweest, zynde begonnen
geworden door den Chineeschen Keyzer
Koo Bu, kort na zyne komste tot den
Throon, ontrent hondert en veertig jaa-
ren voor de geboorte onzes Zaligmakers.
Zy worden zaamen gestelt, gelyk ik te
vooren heb getoont, uyt twee merken,
en gemeenlyk gerekent van eenig merk-
waardig voorval of gebeurde zaak. Ge-
lyk het volkomentlyk in den wil en 't
welbehagen des Keyzers is dezelve te be-
ginnen en te merktekenen, zo kan hy
ze ook laten duuren, zo lang als 't hem
goeddunkt, of tot dat d'een of d'ander
aanmerkelyke verandering in Kerk of
Staat de geboorte aan een nieuwe geeft.
In de Brieven, Reken-boeken, Alma-
nachen en dagelykschen omgang, be-
diend men zich doorgaans van deze *Nen-
go's* om datze een veel lichter en korter
manier van telling zyn. In hunne jaar-
en geschicht-boeken, gelyk ook in an-
dere gedrukte, word het jaartal van *Nin O*
daar

daar by gevoegt. De eerste *Nengo* was *Fakutsy* en begon met het zesde jaar van de Regeering dezes Keyzers, 't welk was het 1310. van *Synmu*, of het 650. van Christus. Deze *Nengo* duurde twee en twintig jaaren, te weten tot aan het eerste jaar van de Regeering van den Keyzer *Ten Mu*.

Hy Regeerde tien jaaren.

SI ME.
38. Dai. *Si Me*, *Kwoo Goku's* Dochter, eene ongehhuwde Princes, volgde haaren Oom in het 1315. jaar van *Synmu*, en het 645. van Christus.

Zy verplaatste ras haar Hof en wooning naar *Fonga* in *Jamatto* en in het laatste jaar van haare Regeering naar *Afakura*.

Zy Regeerde zeven jaaren, geduurende welken tyd de eerste *Nengo* van haaren Oom bleef duuren.

TENT-
SH.
29. Dai. *Tentsii*, Zoon van *Dsiome* en *Itoku* van de Keyzerin *Kwoo Goku* quam tot den Throon na het overleyden van *Si Me* in het jaar van *Synmu* 1322. en het 662. van Christi geboorte (*Itoku's* zyn zo veel als Neeven, of Vaders, Moeders, Broeders of Sisters Zoonen.)

In het vierde jaar van zyne Regeering werd gebouwt de beroemde Tempel *See Guanfi*, en desselfs grootste Beeld gesneden door den vermaarden Kunstenaar *Kassiga*, die wegens zyne onvergelykelyke wetenschap in dit soort van kunstwerk, na zyn dood onder 't getal der Heyligen gestelt wierd.

Hy verplaatste zyn Hof in 't zesde jaar zynrer Regeering naar *Siga*, in de Provintie *Ootz*.

In het tiende jaar van zyne oppergezag-voering wierd in de Provintie *Tsiku-go* vertoont een wanschape Hert met acht beenen.

Hy heerschte tien jaaren.

TEN MU.
40. Dai. *Ten Mu*, zyn jonger Broeder volgde hem op in het jaar 1332. van *Synmu* en het 672. na Christi geboorte.

Het was niet zonder groote moeyte en onlusten dat deze Keyzer zich in 't bezit hield van den Throon, welken hem betwift wierd door zynen jonger Broeder *Oto Mo No Oofi*, die zyn recht tot de Kroon door kracht van wapenen, en aan 't hoofd van een talryk Leger, zocht te handhaaven. Maar deze ongelukkige mededinger wierd in vyf maanden tyds geheel verslagen, wanneer hy uyt wanhoop zynen eigen buyk opreet. Zyn lichaam wierd eerlyk begraven in den Tempel *Okamoto*, gelegen in de Provintie *Jamatto*, in den negenden maand der Regeering zyn's Broeders.

Ter gedachtenis van deze overwinning stelde *Ten Mu* in de *Nengo Fakwo*,

welke veertien jaaren duurde tot aan 't begin van de derde *Nengo Siurwu*.

In het tweede jaar zynrer Regeering, wierd de befaamde Tempel *Midera* gebouwt. Dit zelve jaar wierd het Keylig Boek *Issaikio*, 't welk een soort van een gebede boek is, uyt *China* overgebracht.

In het derde jaar van zyne Regeering, wierd van *Tsuffima* zilver overgebracht, alwaar men het hadde begonnen te graaven en te bewerken.

In 't vierde jaar zynrer Regeering, op den vierden dag der vierde maand, wierd de eerste *Matsuri* geviert tot *Nara* ende *Tatzta*, welk voorbeeld naderhand door veele andere plaatsen in het Ryk wierd gevolgt. *Matsuri* is een groote Feestdag, geviert ter eeren van dien Godt, die erkent word als de byzondere Patroon en Beschermer van een plaats, en onderhouden word met alle bedenkelyke pracht en plechtigheid, met staatelyke omgangen, deftige spelen, danssieren, mulyk concerten, en andere vermakelykheden.

In het zevende jaar zynrer Regeering in de zesde maand vielen 'er hagelsteenen zo groot als Perfiken.

In het achtste jaar na zyne komfte tot den Throon had men rype Perfiken tot *Ikedamura* in de eerste maand, welke is onze *Februarius*.

Het zelfde jaar op den derden dag der elfde maand, scheen de lucht zeer verlicht naar het Oosten als of alles in helderen vlam stond.

In 't negende jaar zynrer Regeering wierd het zilver geld verboden, en in desselfs plaats kopere *Senni's* gemunt, welke door de vreemdelingen worden genoemd *Puies*.

Ontrent deze tyd wierd het Ryk van *Japan* verdeelt in zes en zestig Provintien. De Eylanden *Iki* en *Tsuffima*, welke te vooren behoorden aan het Koninkryk *Corea*, in de voorgaande eeuw overwonnen en ingelyft zynde, in het Ryk van *Japan*, zyn 'er nu in 't getal acht en zestig Landschappen.

In het dertiende jaar van zyne Regeering, op den veertienden dag van de tiende maand was 'er een geweldige aardbeeving.

In het veertiende jaar zynrer Regeering wierd een nieuwe *Nengo*, *Suirwu* genoemd, ingestelt, welke slechts een jaar duurde.

Het zelfde jaar stierf deze Keyzer op den negenden dag der negende maand. Zyn dood veroorzaakte aan het geestelyk Hof, over de opvolging nieuwe onlusten

ten verwekt door *Ootzno Oofi*.

DSITTO.
41. Dai.

Dfuo, Keyzerlyke echtgenoot van *Tenmu*, en ook zyne Nicht, volgde haaren Gemaal en Oom, niet tegenstaande de eysschen van *Ootzno Oofi*, in het jaar van *Synmu* 1347. en van Christus het 687.

Zy hield haar Hof tot *Fufiwara* in *Jamatto*.

In het zesde jaar van haare Regeering, wierd het eerste *Sakki* of rystbier gebrouten in *Jekifnokori* in de Provintie *Oomi*.

Zy heerfchte tien jaaren.

MON-
MU.
42. Dai.

Zy wierd opgevolgt door *Monmu*, Kleinzoon van *Tenmu* in het jaar 1357. van *Synmu* en het 697. van Christus.

Weinig tyds na 't aanvaarden van den Ryks-staf begon hy een nieuw *Nengo Gen* genaemt, welke vier jaaren duurde, en gevolgt wierd door de *Nengo's*, *Tempo* van drie, en *Keewuin* van vier jaaren, doch weinig gebruykt.

Hy was de eerste die *Tfaps*, of byzondere Wapenschilden aan elke Provintie vergunde, 't welk geschiede in het achtste jaar zyner Regeering.

In het negende jaar liet hy een vierkante houtte maat maken, (door de Japoneesen genoemt *Seo* en *Maas*, door de Hollanders *Ganten*, welker drie net vier ponden ryft houden Hollands gewigt) deze liet hy zenden als een Patroon na alle de Provintien van zyn Ryk, met strikte ordres dat die van nu voortaan zouden zyn de vastgestelde maat om Ryft, Koorn en allerley graanen te meten.

Hy Heerschte elf jaaren.

GENMEI.
43. Dai.

Genmei, Dochter van den Keyzer *Tentfy* volgde hem, uyt krachte van haar Erfrecht in het 1368. jaar van *Synmu* het 708. van Christus.

Zy hield haar Hof tot *Nara*.

Zy stelde in een nieuwe *Nengo*, *Wat To*, welke zeven jaaren duurde tot aan de *Nengo Reiki*.

In het eerste jaar van haare Regeering liet zy Goud en Zilver geld munten, doch deze laatste munt wierd het volgende jaar weder verboden. In dit zelfde eerste jaar wierd gebooren *Abenokamar* een Prins van Keyzerlyken bloede, zeer beroemt in de Japansche Geschiedenissen.

In 't derde jaar van haare Regeering wierd de beruchte Tempel *Koobokufi* gebouwt, alwaar een Beeld van *Siaka* is, gegoten van koper en goud onder een gemengt door den grooten Kunstenaar *Taisoquan*.

In 't zesde jaar van haare Regeering gaf zy de naamen aan alle de Provintien

Steden en Dorpen door het gantsche Ryk, en beval, dat zy dus zouden worden aangetekent en opgeschreven in de Staats registers.

Zy Regeerde zeven jaaren en stierf.

Zy wierd opgevolgt door *Genfoo*, Zoons Dochter van den Keyzer *Tenmu* in het jaar 1375. van *Synmu* en het 715. van Christus, in de negende maand.

GEN-
SIOO.
44. Dai.

Deze Keyzerin stelde in de *Nengo's* *Reiki* van twee, en *Jooro* van zeven jaaren.

Haare Regeering is voornamentlyk beroemt van wegen de wonderbaare verschyning der Goden *Khumano Gongin*, *Amida*, *Jakufi*, *Sensiu Quamwon* ende *Biffammonten* in verscheiden gedeeltens van 't Ryk.

In het vyfde jaar haarer Regeering maakte zy nieuwe schikkingen en reglementen ontrent de kleeding der luyden.

Zy Regeerde negen jaaren, en stond de Kroon af aan *Sioomu* haars Broeders Zoon. Na haaren afstand leefde zy vyf en twintig jaaren, en stierf in 't acht en veertigste van haaren leeftyd, en in 't jaar van *Synmu* 1408. in de vierde maand.

Sioomu quam tot de Kroon door den afstand van zyne Moey in het 1384. jaar van *Synmu* en het 724. van Christus geboorte.

SIOOMU.
45. Dai.

Eerst hield hy zyn Hof te *Nara*, van waar hy het vier jaaren voor zyn dood verplaatste naar *Namiwa*.

Hy stelde in de *Nengo Sinki* in 't eerste jaar zyner Regeering, welke vyf jaaren duurde, en gevolgt wierd door de *Nengo Tempe*, welke twintig jaaren uytmaakte.

De Japansche Historien melden, dat in het achtste jaar zyner Regeering, de Zee op de kusten van *Ky*, vyf achter eenvolgende dagen zo roodt als bloed zag, en dat het naaste jaar daar op volgden vreeslyken stormwinden, eene groote droogte en onvruchtbaare oogst, voornamentlyk in de *Gokokf*, 't welk een groote hongersnood veroorzaakte.

In het dertiende jaar van zyne Regeering waren de Kinderpokjes door het geheele Ryk zeer doodelyk. (De Japansche Doctoren maken drierley onderscheid in de Pokjes. De gene die wy eigentlyk Pokjes noemen worden door haar genoemt *Fooso*; eene tweede soort noemen zy *Fafika*, deze zyn de *Mazelen*; het derde soort word genoemt *Kare*, 't welk zo veel zeggen wil als waterachtige puysten. Zy rekenen het zeer noodzakelyk in de Kinderpokjes te genezen de Lyders in rood laken te

winden ; wanneer een van 's Keyzers kinderen door deze ziekte aangetast word, word niet alleen het bed in de kamer met rood belegt en behangen, maar ook zelfs alle de perfoonen die dicht by den zieken komen, moeten in 't rood gekleed zyn. De groote pokken zyn in *Japan* niet onbekent, zy noemen die *Nambankassa*, dat is de *Portugeefche ziekte*.)

In het zestiende jaar zyner Regeering begon men Nonne Kloofsters in *Japan* te stichten.

In het twintigste jaar wierd gebouwt de groote Tempel van *Daibods*.

Sioomu Regeerde in het geheel vyf en twintig jaaren.

Hy wierd opgevolgt door zyn Dochter *Kooken*, in het 1409. jaar van *Synmu*, het 749. Christi, op den tweeden dag van de zevende maand.

Of zy getrouwt dan ongetrouwt was, melden myne Japanfche Schryvers niet.

Met haare Regeering begon de *Nengo Tempe Seofu*, of *Foofi*, welke acht jaaren duurde tot aan de *Nengo Tempe Singo*.

In het eerste jaar van haare Regeering, wierd voor de eerste maal in *Ofo* Goud opgegraaven en aan de Keyzerin vertoont. Dit metaal was tot dien tyd toe uyt *China* ingevoerd.

In het vierde jaar bouwde zy den Tempel *Toodaisi*, volgens eene gelofte gedaan van den laatsten Keyzer, haaren Vader, die door zyne dood belet wierd dezelve na te koomen. By de Inwyng van dezen Tempel verzocht eene *Giogy* in zyne gebeden de ondersteuning van *Barramoas*, een groot en uytmuntend God in de westergedeelten der Indiën (over het Ryk van *Japan*) die daar op overquam op een wonderbaare en Mirakuleuse wyze, en zich op dat zelfde oogenblik aan hem vertoonde.

Ontrent op den zelfden tyd wierd gebouwt *Isia Jamma*.

In het negende jaar 'van haare Regeering begon zy een nieuwe *Nengo Tempe Singo* genaamt, welke staande bleef gedurende het overige van haare en de geheele Regeering van haaren opvolger, in alles acht jaaren.

Zy Heerschte tien jaaren.

Hy werd opgevolgt door *Fai Tai*, kinds kinds Zoon van den Keyzer *Tenmu*, en zevende kind van *Tonneri Sin O*, in het 1419 jaar van *Synmu*, en het 759. van Christi geboorte.

Geduurende zyne Regeering gebeurden 'er niets merkwaardigs, dan dat hy in 't derde jaar zyn Hof naar *Fora* in *Oomi*, in 't vierde naar *Tairanokio* en in 't zesde

naar *Fairo* in de Provintie van *Arwafsi*, verplaatste.

Hy Regeerde zes jaaren.

Seo Toku, oudste Dochter van de Keyzerin *Kooken* volgde hem op in 't 1425. jaar van *Synmu*, het 765. Christi.

SEO TO-KU.
48. Dai.

Zy begon te gelyk met haare Regeering een nieuwe *Nengo*, welke zy noemde *Sinkoke Un*, die twee jaaren duurde, tot aan de *Nengo Fooke* die drie jaaren bleef.

Onder haare Regeering wierd gebooren *Kiamar*, die naderhand wierd een zeer voornaam *Kuge*, of een groot Man aan 't Hof.

Zy Heerschte vyf jaaren.

Koonin, Klein-Zoon van *Ten Tfy* volgde haar op in de Regeering in het 1430. jaar van *Synmu*, zynde het 770. Christi.

KOONIN
49. Dai.

Met zyne Regeering begon de *Nengo Fooki*, welke elf jaaren duurde.

In het tweede jaar van zyne Regeering geviel 'er een storm van donder en blixem, boven maten vreesfelyk, en niet om uyt te spreken. Het regende vuur van den Hemel gelyk starren, en de lucht was vervult met een yslyk gedruisch. Om die reden beval de Keyzer *Matsuri's*, of plechtige Feesten en omgangen door alle de gedeelten van het Ryk te vieren, om de vertoornde *Jakufi*, of boose Geesten, die 't bevel over de lucht en de velden hebben, te bevreedigen.

In het vyfde jaar van zyn Regeering wierd gebooren *Kobotais* een beroemt Priester, en groot Heylig by de Japoneesen.

In het achtste jaar droogde de Rivier *Fuju* (*Singava*) 'eenemaal op.

In het tiende stierf in *China*, *Abeno Nakemar*, een Man zeer berucht in de Japanfche Historien.

In het zelfde jaar ontstond 'er eene vreesfelyke brand te *Miaco*, dewelke alle de Tempels van de stad in de asche leyde.

In het elfde jaar voerde hy een nieuwe *Nengo* in, welke hy noemde *Tenwo*, ende maar een jaar duurde.

Hy Regeerde in 't geheel niet meer dan twaalf jaaren.

Zyn Zoon *Kwan Mu* volgde hem op in het 1442. jaar van *Synmu*, het 782. Christi, en 't zes en veertigste zyns ouderdoms.

KWAN
MU.
50. Dai.

Kort na dat hy den Throon beklommen had begon hy een nieuw *Nengo*, genoemd *Fenriaku*, welke vier en twintig jaaren duurde.

In 't derde jaar van zyne Regeering bracht hy zyn Hof en woonplaats over naar *Nagajoka* in *Famasyro*, en elf jaaren daar na van hier naar *Fejanfsoo*.

In 't zesde jaar quam een vreemde Natic, geen Chineefche, maar inboorlingen

van

van eenig verder afgelegene land, in *Japan* over, om 't zelve op eene vyandelyke wyse te bespringen. De Japoneesen deden al wat zy konden, om hen 't hoofd te bieden en te rug te dryven, doch te vergeeffich; nadien hun verloren volk geduurig door nieuwe aankomende Manschap vervult wierd. Negen jaaren na hunne overkomst, wierd *Tamamar* een wakker en beroemd Generaal tegen hen in 't veld gezonden, dat zeer wel slaagde; want hy bracht hen in een zeer groote naarheid, en doode hunnen *Troji* of Opperbevelhebber; niettemin verweerden zy zich noch eenigen tyd lang, en wierden niet t'eenemaal gedempt en ondergebracht dan in het 1466. jaar van *Synmu*, achteen jaaren na hun eerste overkomst.

Quammu Regeerde 24. en stierf, oud zynde zeventig jaaren.

FEI DSIO
51. Dai.

Fei Dsio zyn oudste Zoon volgde hem in de Regeering in het jaar 1466. van *Synmu*, en het 806. van Christi.

Geduurende zyne Regeering is niets merkelyks gebeurt, dan dat hy met 't aanvaarden derzelven een nieuwe *Nengo* instelde, welke genoemd wierd *Taito* en die vier jaaren duurde.

Hy Heerschte vier jaaren en stierf.

SA GA.
52. Dai.

Hy wierd opgevolgt door zynen jonger Broeder *Sa Ga*, tweede Zoon van den Keyzer *Quammu*, in het 1470. jaar van *Synmu*, het 810. Christi.

Zo als hy de Regeering aanvaarde voerde hy in de *Nengo Koonin*, dewelke tot zyn dood bleef, veertien jaaren lang, geduurende welken tyd niets van belang voor viel, dan dat verscheide staatelyke *Sfm*, of *Mya's*, en *Budfussi* of *Tira*, dat is Tempels van de Goden van 't land, en van vreemde Afgoden op verscheide plaatsen van 't Ryk wierden gebouwt.

Hy Regeerde veertien jaaren.

SIUN
WA.
53. Dai.

Zyn jonger Broeder *Siun Wa*, derde Zoon van den Keyzer *Quammu*, volgde hem op, in het 1484. jaar van *Synmu*, het 824. Christi.

Hy volgde de gewoontens zynner voorzaaten, in het aanstellen van een nieuwe *Nengo* kort na dat hy op den Throon geklommen was, welke men noemde *Ten Isio*, en die tien jaaren duurde.

Myn Schryver merkt aan, dat in het tweede jaar van zyne Regeering, *Urasima* wederkeerde van *Foreisan* in *Japan*, in het 348. jaar zyn's ouderdoms. Hy had den geheelen tyd onder water, met de *Water-Goden* geleest, daar zy gelooven dat de menschen niet oudt worden.

Siunwa, Regeerde tien jaaren.

Nimmio volgde hem op in het 1494. jaar van *Synmu*, het 834. van Christus. NINMI'O.
54. Dai.

Deze Keyzer was de tweede Zoon van *Saga*, en *Siunwa's* *Oi*, of Neef, zyn's Broeders Zoon.

In het eerste jaar van zyne Regeering stelde hy in de *Nengo Sioa*, welke duurde veertien jaaren, en daar na de *Nengo Kaffoo*, van drie jaaren.

Hy Heerschte zeventien jaaren.

Montoku of *Bontoku*, zyn eerstgeboore Zoon volgde hem op in het jaar van *Synmu* 1511. na Christi geboorte het 851.

MON-
TOKU.
55. Dai.

By zyne komste tot den Throon voerde hy in de *Nengo Ninsiu*, die drie jaaren duurde, en gevolgt wierd door de *Nengo's Saye* en *Tenjan*, de eerste van drie, en de laatste van twee jaaren.

In het tweede jaar zynner Regeering gebeurden 'er verscheide geweldige aardbeevingen in *Japan*; door eene dezer wierd op den vyfden dag der vyfde maand het hoofd van den grooten *Dai-buts* of Afgod van *Siaka*, van boven neer gesmeeten op den grond in zyne Tempel tot *Miaco*.

Montoku Regeerde acht jaaren.

Hy wierd opgevolgt door zyn vierden Zoon *Seirwa*, in het jaar *Synmu* 1519. het 859. na de geboorte onzes Zaligma-
kers.

SEIWA.
56. Dai.

Hy volgde zyne voorzaaten in het invoeren van een nieuwe *Nengo* by zyne aanvaarding van de Regeering, welke genoemd wierd *Toquam*, en achteen jaaren duurde.

In 't vyfde jaar van de Regeering dezes Keyzers, wierden de Boeken van den doorluchtigen Chineeschen Filosoof *Confutius* eerst aan 't Hof gebracht, gelezen, en goedgekeurt.

In het negende jaar van zyne Regeering wierd in *Jamatto* gebooren *Isje* Dochter van *Isike Kugu*, Prins van Keyzerlyken bloede. Deze Mevrouw wierd naderhand zo beroemt van wegen haare ongemeene geleerdheid, waar van zy aan de waereld een blyk gaf, door het maken en uytgeven van een Boek, 't welk tot dezen huydigen dag grootelyks in *Japan* gewaardeert word.

Seirwa Regeerde achteen jaaren, en stond de Kroon af aan zyn Zoon.

Na zynen afstand leefde hy noch vier jaaren en stierf, op den achtsten dag van de vyfde maand.

Jo Sei, *Sewa's* oudste Zoon was maar negen jaaren, toen zyn Vader de Kroon aan hem afstond, in het 1537. jaar van *Synmu*, het 877. Christi.

JO SEI.
57. Dai.

Met zyne Regeering wierd een nieuwe *Nengo* begonnen, welke acht jaaren duur-

duurde en genoemd wierd *Genjwa*.

In 't derde jaar zyner Regeering ver-
scheenen 'er twee Zonnen in *China*.

De Kroon was aan dezen Keyzer zul-
ken zwaaren laet, dat hy in korten tyd
zyne zinnen verloor. Om deze reden
oordeelde het de *Quanbuku*, gelyk hy
genoemt word, of *eerste Dienaar van*
Saat, die de eerste Perfoon naast den
Keyzer is, het dienstig en nodig om hem
af te zetten, 't welk vervolgens geschie-
de na dat hy acht jaaren had geregeert,
ende

KOOKO
58. Dai. *Kooko*, tweede Zoon van den Keyzer
Nimio, een jonger Broeder van *Montoku*
wierd in zyne plaats gestelt in het jaar
Synmu 1545. het 885. Christi.

In de zevende maand van 't eerste jaar
zyner Regeering regende het zand en
steen, waar door de geheele ryft oogft
byna bedorven was.

Met zyne Regeering begon de *Nengo*
Ninwa, welke vier jaaren duurde.

Hy Regeerde slechts drie jaaren.

UDA.
59. Dai. Zyn derde Zoon *Uda* volgde hem op
in het jaar 1548. van *Synmu* en het 888.
van Christus.

In het tweede jaar stelde hy in de
Nengo *Quanpe*, welke negen jaaren
duurde.

In dit zelve jaar viel 'er den ganschen
zomer door zeer veel regen, waar door
en te gelyk door groote overstromingen
der rivieren de veldvruchten veel leden,
tot groote schaade van den oogft-bouw.

Hy Regeerde tien jaaren.

DAIGO.
60. Dai. Zyn oudste Zoon *Daigo* volgde hem
op in 't jaar van *Synmu* 1538. het 898.
van Christus.

De *Nengo's* door dezen Keyzer inge-
stelt, waren *Sootai* van drie jaaren met
het begin van zyne Regeering, *Jengi* van
twee en twintig, ende *Jentsjo* van acht
jaaren.

In het eerste jaar zyner Regeering op
den derden dag der zesde maand wierd
het schielyk zo donker (waarschynlyk
door een geheele verduyftering der Zon)
dat de menschen elkander niet konden
zien.

In het tweede jaar stierf *Somme Donno*,
die verklaart was *Kissaki*, dat is de op-
perste Vrouw, 't welk de Tytel is, die
men geeft aan de zodanige der *Dairis* wy-
ven, welke hy tot Keyzerin verklaart,
en die Moeder is van den rechten en
waarschynlyken erfgenaam van de Kroon.

In 't zestiende jaar, op den tweeden
dag der vyfde maand ontstond 'er brand
te *Miaco*, 's Keyzers Hofhoudings plaats,
waar door 617. huizen in de asch wier-
den gelegd.

In het zes en twintigste jaar wierd een
haas met acht pooten uyt de Provintie
Jamatto aan het Hof gezonden.

Hy Regeerde drie en dertig jaaren.

Siusaku, zyn twaalfde kind volgde
hem in de Regeering in het jaar van
Synmu 1541. en het 931. van Christi
geboorte. SIUSAKU
61. Dai.

Deze Keyzer stelde twee *Nengo's* in,
de eene *Seofei* in 't begin van zyne Re-
geering, duurde zeven jaaren, en de an-
dere *Tenkei* negen jaaren tot zyn dood
toe.

In het tweede jaar stond *Massakaddo*
een Prins van Keyzerlyken bloede, en
een der aanzienlykste aan 't Hof tegen
hem op. Deze rebelly kon niet gedempt
worden dan na verloop van zeven jaaren;
wanneer *Massakaddo* geslagen en gedoodt
wierd.

In het derde jaar op den zeven en
twintigsten dag der zevende maand was
'er eene geweldige aardbeeving, en in
het zevende jaar op den veertienden der
vierde maand, openbaarden 'er zich noch
eene. Gedurende zyne Regeering was
Japan zeer onderworpen aan stormen
van donder en blixem, welke op veele
Tempelen en geestelyke Gebouwen vie-
len, en dezelve tot den grondt toe ver-
branden. Inzonderheid in het dertiende
jaar van zyne Regeering waren de stor-
men byna algemeen door alle de Land-
schappen van het Ryk.

Hy Regeerde zestien jaaren.

Hy wierd opgevolgt door *Murakami*,
veertiende Kind van den Keyzer *Dai Go*,
in het 1607. jaar van *Synmu*, en het 947.
van Christus. MURA-
KAMI.
62. Dai.

Na de komste dezes Keyzers tot de
Kroon begon hy een nieuwe *Nengo* *Ten-
riaku*, welke tien jaaren duurde, en ge-
volgt wierd door de *Nengo's* *Tentoku* van
vier, *Oowa* van drie, en *Koofu* van vier
jaaren.

In 't veertiende jaar van zyne Regee-
ring wierd een Synode of Raad gehou-
den aan 't Hof in de groote zaal *Seiro*
Deen, over de zaaken van den Godsdienst,
waar by zich tegenwoordig bevonden de
hoofden der Sektens die toen in wezen
waren.

Hy Heerschte een en twintig jaaren.

Hy wierd opgevolgt door *Ren Sei*, of
volgens een ander Schryver *Reifen* zyn
tweede Zoon, die in 't 61. jaar zyns levens
tot de kroon quam, welke was het jaar
Synmu 1628. en het 968. jaar Christi. REN SEI.
53. Dai.

Hy Regeerde maar twee jaaren, wel-
ken tyd de *Nengo* *Anwa* duurde die met
zyne Regeering was begonnen.

Jenwo, of gelyk andere 't uytspreeken
Jen JENWO.
64. Dai.

Jen Jo, zyn jonger Broeder, en vyfde zoon van Keyzer *Muracami* volgde hem op in de Regeering in het 1360. jaar van *Synmu*, het 970. van Christi geboorte.

De *Nengo's* door hem ingestelt waren *Tenrok* van drie, begonnen met zyne komste tot den Throon, *Teyen* mede van drie, *Teiquan* van twee, *Tengen* van vyf, en eindelyk *Jeiquan* van twee jaaren.

Hy Regeerde in 't geheel vyftien jaaren.

QUASSAN.
65. Dai.

Quassan of *Kwassan*, de Keyzer *Ren-sei's* eerste Zoon en Neef van *Jenwo*, volgde hem op in het jaar *Synmu* 1645. in dat van Christus geboorte 985. in 't zeventiende zyns leeftyds.

By 't aanvaarden der Kroon maakte hy een nieuwe *Nengo Genwa*, welke maar twee jaaren duurde.

In het tweede jaar zynere Regeering welke ook het tweede van de gemelde *Nengo* was, wierd hy zo schielyk bevangen met een begeerte van een afgezonderd en Godtvruchtig leven, dat hy in den nacht in stilte zyn Paleys verliet, en zich in het Klooster van *Quansi* begaf, alwaar hy zich liet scheeren gelyk de andere Munniken, en den naam van *Nigugakf Foogu* aannam. Hy leefde in dit Klooster twee en twintig jaaren en stierf een en veertig oud zynde.

ITSI
DSIO.
66. Dai.

Itsi Dsio, Zoon van den Keyzer *Jenwo*, en Neef van *Quassan* volgde hem op toen hy zich in 't Klooster begeven had in het jaar *Synmu* 1647. en het 987. na de geboorte van onzen Zaligmaker.

De *Nengo's* welke hy, staande zyne opperheerschappy, ingevoerd heeft, waren *Jejen*, van twee, *Jengen* van een, *Soorak* van vyf, *Isio Toku* van vier, *Isiofo* van vyf, en *Quanko* van acht jaaren.

In 't achtste jaar van zyne Regeering was 'er door gansch *Japan* eene groote sterfte.

Zyne Regeering was vermaardt van wegen veele uytmuntende en geleerde Mannen, die toen aan 't Hof bloeyden.

SAND-
SIO.
67. Dai.

Hy Heerschte vyf en twintig jaaren. Hy wierd opgevolgt door *Sandsio* tweede Zoon van den Keyzer *Ren Sei*, in het jaar *Synmu* 1672. zynde het 1012. van Christus.

Hy stelde in de *Nengo Dsio A*, welke vyf jaaren duurde.

In 't derde jaar verbrande zyn Hof en 't volgende jaar weder een groot gedeelte van 't zelve.

Hy heerschte vyf jaaren en stierf in zyn een en vyftigste.

GOITSI
DSIO.
68. Dai.

Hy wierd opgevolgt door *Ga Itsi Dsio*, dat is, *Itsi Dsio*, de tweede, die twee-

de Zoon was van *Itsi Dsio* den eersten, en hy quam tot de Kroon in het jaar 1677. van *Synmu*, en het 1017. Christi, het negende zyns leeftyds.

De *Nengo's* welke deze Keyzer heeft ingestelt zyn *Quanin* van vier jaaren beginnende met zyne komsten op den Throon, *Tsyan* van drie, *Mansju* van vier, en *Tsiooquan* van negen jaaren.

In 't vyfde jaar van zyne Regeering, kreeg *Sai Sin* verlof van den Keyzer, om gereeden te worden in een *Kburuma* of overdekte wagen, door twee Ossen voortgetrokken, 't welk een yder zo wel geviel, dat het geheele Keyzerlyke Hof wel draa dit voorbeeld volgde.

In 't zelve jaar op den twee en twintigsten der zevende maand, was 'er eene geweldige storm, die zeer veel schaade deed. In dezelve maand wierden in *China* twee Mannen aan de lucht gezien.

In 't zesde jaar ging de *Feki* of *Pelt* zeer in zwang door het geheele Ryk.

In het twaalfde jaar zynere Regeering in de vierde maand, (welke overeenkomt met onze Juny) viel 'er zeer veel sneeuw, welke de grond bedekte ter hoogte van vier *Sak* en vyf *Suns*, dat is ontrent vier en een halve voet.

In het negentiende jaar, op den negenden maand was 'er weder een zeer geweldige storm.

Hy Regeerde in alles twintig jaaren.

Gofusaku, dat is *Siufaku* de tweede, zyn jonger Broeder volgde hem op in het jaar van *Synmu* 1697. van Christus het 1037. en zyn acht en twintigste.

GOSIU.
SAKU.
69. Dai.

De *Nengo's* door hem ingestelt waren *Tsioraku* van drie, *Tsokiu* van vier, ende *Quantoku* van twee jaaren.

In 't vyfde jaar zynere Regeering op den eersten dag der eerste maand gebeurde 'er een geweldige aardbeeving.

Hy Regeerde negen, en stierf, oud zynde, zeven en dertig jaaren.

Hy wierd opgevolgt door zyn oudsten Zoon *Go Rei Sen* of *Re Sen* de tweede in het 1706. jaar *Synmu*, van Christus het 1046. en 't zeventiende zynes ouderdoms.

GO RE
SEN.
70. Dai.

Sttaande zyne Regeering heeft hy ingestelt deze *Nengo's*: *Jeiso* van zeven, *Tenki* van vyf, *Feiko* van zeven, en *Tsoku* van vier jaaren.

In 't dertiende jaar rebelleerde *Foori Ije* tegen den Keyzer, in de Provintie van *Ojju*. De Rebellen hielden stand vyf jaaren vol uyt, tot dat *Jori Fosi* Kroons Generaal en Opperbevelhebber van alle de Keyzerlyke Krygstroepen hem sloeg, en hunne twee dappere Generaals *Abimo Sadato*, ende *Takano Munso* ombracht.

Deze

Deze rebelly is uytvoorig beschreven in een boek genaamt *Osju Gassen*, of Oorlogen in *Osju*.

Hy Regeerde drie en twintig en leefde 40. jaaren.

GO SAN
DSIO.
71. Dai. Hy wierd opgevolgt door *Go San Dsio*, of *Sandsio*, de tweede, zyn jonger Broeder, en tweede Zoon van *Gofusaku*, in het jaar *Synmu* 1729. het 1069. na de geboorte van onzen Zaligmaker.

Hy stelde in de *Nengo Jenkui*, welke vyf jaaren duurde.

Hy heerschte slechts vier jaaren en stierf in 't veertigste zyns ouderdoms.

SIIRA-
KAWA.
72. Dai. Zyn oudste Zoon *Sirakawa* volgde hem in de Regeering in het 1733. jaar van *Synmu*, het 1073. van Christus.

In 't tweede jaar zynen Regeering stelde hy eerstelyk in de *Nengo Seofu*, van drie jaaren, daar na de volgende, *Seoria-ku* van vier, *Jeefo* ende *Ootoku*, yder van drie jaaren.

De zomer van het negende jaar zynen Regeering was by uytnemendheid droog, tot zeer groot madeel van de veldvruchten.

Hy Heerschte veertien jaaren.

FORI-
KAWA.
73. Dai. Zyn tweede Zoon *Forikawa* volgde hem in de Regeering in het jaar 1747. van *Synmu*, 1087. van Christus geboorte.

De *Nengo's* geduurende de heerschappy dezès Keyzers ingestelt, waren *Quansi*, van zeven jaaren, welke begon weinig tyds na zyn komste tot den Throon. *Kassoo* van twee, *Jetsio* van een, *Sootoku* van twee, *Kooa* van vyf, *Tsoosi* ende *Kassio* ieder van twee jaaren.

Hy Regeerde in 't geheel een en twintig, en wierd dertig jaaren oudt.

TO BA.
74. Dai. Hy wierd opgevolgt, door zyn oudsten Zoon *To Ba*, in het jaar van *Synmu* 1768. en het 1108. van Christus.

Dees Keyzers *Nengo's* waren *Tennin* van twee, *Tenjei* van drie, *Jeikju* van vyf, *Guanje* van twee, ende *Foan* van vier jaaren.

In 't eerste van zyne Regeering wierd een wonderlyk geluydt in de lucht gehoort als of de trom geslagen wierd, 't welke enige dagen aan malkander volgde.

In het tweede jaar van de *Nengo Foan*, welk was het veertiende van zyne Regeering, wierd gebooren *Kijomori*, een Prins van den bloede, zeer berucht in de Japansche Geschiedenissen. Hy matigde zich aan den Tytel van *Dairi*, of Keyzer, en hy maakte zich zelf een Hof van zyne aanhangers, op dezelve wyze als 's Keyzers eige Hof; maar in geen staat zynde om zynen Tytel en waardigheid op te houden, was hy genootzaakt

te vluchten naar het beroemde Klooster *Midira*, op den berg *Jeesan*, alwaar de Monniken hem beschermden tegen het Keyzerlyk Hof, en zyne vyanden het hoofd boden by *Feki*. Weinig tyds daar na liet hy zich scheeren om Munnik te worden, en nam den naam aan van *Sioo-kai*. In dit Klooster leefde hy veertien jaaren, en stierf in het zestigste zyns ouderdoms, 't welk het 1841. was van *Synmu*, op den vierden dag der tweede maand, aan eene quaadaardige heete koorts, welke hem zo roodt deed schynen, als of hy geheel in brandt was geweest, eene rechtvaardige straf, zegt myn Japansche Schryver, voor zyne vermetele opstand tegen zynen wettigen Souverein.

To Ba Heerschte zestien jaaren.

Hy wierd gevolgt door zynen oudsten Zoon *Sintoku*, in het jaar van *Synmu* 1784. van Christus het 1124.

SINTO-
KU.
75. Dai.

De *Nengo's* door dezen Keyzer ingestelt, waren *Tentsi* van zeven, *Tensio* van een, *Tsooso* van drie, *Fojen* van zes, en *Jeeitsi* van een jaaren.

Hy Heerschte achtien jaaren.

Onder zyne Regeering wierd de Stad van *Kamakura* gebouwt.

Hy wierd opgevolgt door zyn jongsten Broeder *Konjei* achtsten Zoon van den Keyzer *Toba*, in het jaar *Synmu* 1802. en in 't jaar Christi 1142.

KONJEI.
76. Dai.

De *Nengo's* onder zyne Regeering ingestelt waren *Kootsi* van twee, *Tenjo* van een, *Kiuan* van zes, *Nimpe* van drie, en *Kysu* van twee jaaren.

Onder dezen Keyzer leefde *Jorimassa*, een Prins van Keyzerlyken bloede, een tweede Japansche *Hercules*. Door de hulp van *Fatzman*, dat is des Japanschen *Mars*, of Krygs-Godt, doode hy met zyne pylen den helschen Draak *Nuge*, die 't hoofd had van een Aap, de staert van een slang, en het lichaam en de klauwen van een Tyger. Dit monsterdier onthield zich in het Paleys van den Keyzer, en was zeer lastig zo aan zyn geheiligde Majesteits persoon, als aan zyn geheele Hofgezin, inzonderheid by nacht, hen vervaerende en in den slaap onrustende. Deze *Jorimassa* wierd zeven en twintig jaaren daar na, in de burgerlyke oorlogen, die tusschen de vier machtigste geslachten van 't Ryk, inzonderheid de *Feki*, en *Gendfy*, gevoert wierden, door zyne vyanden overwonnen, en met zyn geheele geslacht uytgeroeit. Dezen langduurigen en bloedigen oorlog, welke het land veele jaaren verwoefte, tot de geheele onderbrenging van de *Feki's* anhang, en den dood van hun Vorst, die

die hen geleyde, wien de *Gendfys* met alle zyne vrienden en maagen vermoorden, is wydloopig en omftandig befchreven in een boek, genaamt *Fekinowonogatari*, dat is: een verhaal van 't geene voorgevallen is in den Oorlog met de Feki's.

In het zesde jaar van zyne Regeering, op den twee en twintigften der zevende maand verſcheen een Staart-Star.

In het tiende jaar van zyne Regeering, 't welk was het vierde van de *Nengo Kiuan*, wierd aan 't Hof gebooren *Joritomo*, de eerſte groote *Seogun* of Kroons Generaal. De opvolgende binnenlandsche Oorlogen, die het Japansche Ryk verwoesteden, en na allen ſchyn het zelve zouden aan ſtarſten geſcheurt hebben, verſchafteden hem gelegenheid van zyn macht en gezag tot zo ver uyt te breiden en te doen aangroeyen, dat hy eenpaariglyk by alle de Japansche Schryvers geboekt ſtaat, als de eerſte van de nu Regeerende waereldſche Monarchen. Het was ontrent dien tydt dat het hoogſte en onbepaalde gezag van de *Dairi's*, of Geestelyke Erf-Keyzers, het welk zy tot dus ver met volle macht hadden geoeffent, begon te daalen. De Prinſen van 't Ryk, beheert wordende door eerzucht, argwaan en nydt, verſlaauwden allengskens in hunne plichten van getrouwheid en gehoorzaamheid, welke zy verſchuldigt waren aan hun Souverein; zy matigden zich zelven aan een volſtrekte macht in de Regeering van haare Heerlykheden en Vorſtendommen; zy traden in verbond en tot hunne eige zekerheid en beſcherming, en voerden Oorlog tegen malkanderen, om wraak te nemen over de verongelykingen, die

zy deden, of waanden van andere te hebben ontfangen. In deze geſteldheid der zaaken, wierd *Joritomo* door den Keyzer aan 't hoofd van een talryk *Leger*, en met eene volſtrekte macht afgezonden, om de verſchillen te effenen, en de Oorlogen tuſſchen de Vorſten van 't Ryk te beſliſſen. Het is eene bekende grondregel, door de ondervinding van alle eeuwen bekrachtigt, dat menſchen, voorzien van macht, zelden daar van afſcheyden. Zodanig was het geval van *Joritomo*, die blymoedig zulken ſchoone gelegenheid aanvaardende, als hem ter handen geſtelt wierd, het belang der verſchillende partyen aantrok, 't welk hy oordeelde het ſchoonſte om zyn eige te onderſchragen; en door dit middel groeyde zyn macht tot zulken trap, dat hy niet alleen zich zelf aanmatigde een volſtrekt gezag in de beſliſſing van alle waereldlyke zaaken van het Ryk, maar ook aan zyne nazaaten overliet een ſchoonſchynend voorwendſel om het zelve aan hen zelf toe te eygenen. Aldus kreeg de macht der geestelyke Erf-Keyzers het eerſte eenen krak door de ongehoorzaamheid en krakkeelen der Vorſten van het Ryk, en wierd hen eindelyk geheel en al ontnomen, door de geweldige inneeming van haare Kroons Generaals; hoewel zonder nadeel en ſchennis van haare hoogſte waardigheid, rang, Heiligheid, en zommige andere voordeelen en voorrechten, dewelke eigentlyk niet behooren tot de waereldlyke zaaken van het Ryk, gelyk dit klaarder zal blyken in het volgende Hoofdstuk.

Kon Je Heerſchte veertien jaaren.

V. HOOFDSTUK.

Van de Geestelyke Erf-Keyzers, die na Joritomo hebben geleefd tot den tgenwoordigen tydt.

GOSIIRAKAWA.
77. Dai.

Kon Je wierd opgevolgt door zyn Ouder Broeder *Gosirakawa* of *Syrakawa* de tweede, vierde Zoon van den Keyzer *To Ba* in het jaar *Synmu* 1816. en het 1156. Christi.

Na zyne komfte tot den Throon stelde hy in de *Nengo Foogien*, welke drie jaaren duurde.

In het eerste jaar van zyne Regeering, op den elfden der zevende maand, rebelde *Ssi In* tegen den Keyzer. Deze muityery veroorzaakte eenen bloedigen en verderffelyken Oorlog, welke van 't begin desselfs genoemt word, *Foogienna Midarri*, dat is, *de verwoesting van den tyd Foogien*, en is onder dezen naam in haare Historien wydloopig beschreven.

In 't derde jaar van zyne Regeering, in de achtste maand, was 'er eene geweldige aardbeeving.

Na eene korte drie jaarige Regeering droeg hy de Kroon over aan zyn Zoon. twaalf jaaren daar na begaf hy zich in de heylige ordens, liet zich scheeren, en nam aan den naam van *Fooffin*. Hy stierf in zyn drie en veertigste jaar.

NID-SIOO.
78. Dai.

Nidsoo, *Gosyrakawa's* oudste Zoon was zestien jaaren, toen zyn Vader de Kroon aan hem opdroeg, in het jaar 1819. van *Synmu*, en in 't 1159. na de geboorte Christi.

De *Nengo's*, staande de Regeering van dezen Keyzer ingestelt zyn *Feitsi* van een, *Jeiraku* van een, *Oofso* van twee, *Tsioquan* van twee en *Jeeman* van een jaar.

In het eerste jaar van zyne Regeering, rebelleerde de twee groote Generaals *Nobu Fori* ende *Jositomo Joritomo's* Vader, beyde Prinzen van den bloede, tegen den Keyzer. Deze rebelly en oorlog daar door veroorzaakt, worden genoemt van de tyd dat ze begonnen, en zyn beschreven in haare geschicht-boeken onder de naam van *Feitsi no Midarri*, of de verwoesting van den tyd *Feitsy*. Twee jaaren daar na wierd *Jositomo* gedood in de Provincie *Owari*, en zyn Zoon *Joritomo* wierd daar op gebannen naar *Idsu*.

In 't vyfde jaar van zyne Regeering,

en het eerste van de *Nengo Tsioquan*, verlofte eene Vrouw van drie kinderen, van welke elk twee hoofden ende vier voeten had.

Hy Regeerde zeven, en leefde drie en twintig jaaren.

Roku Dsioo zyn oudste Zoon volgde hem in de Regeering in het 1826. jaar van *Synmu*, en het 1166. van Christus.

ROKU
DSIOO.
79. Dai.

Hy stelde in de *Nengo Ninjani*, welke drie jaaren duurde.

Hy Regeerde maar drie, en stierf dertien jaaren oud zynde.

Hy wierd opgevolgt door *Takakura*, derde Zoon van den Keyzer *Gosyrakawa* in het 1829. jaar *Synmu*, het 1169. na Christi geboorte, en het negende zyns ouderdoms.

TAKA-
KURA.
80. Dai.

Hy was getrouwt aan een Dochter van *Kyomori*, waar van gesproken is onder de Regeering van den Keyzer *To Ba*.

Hy stelde in de *Nengo's*, *Kavoo* van twee, *Sioun* van vier, *Angen* van twee, en *Dsyffo* van vier jaaren.

In 't derde jaar van zyne Regeering, wierd zyn Vader gefchoren, en liet zich Munnik maken, den naam *Fooffin* aannemende.

In 't vierde jaar op den drie en twintigsten dag, der eerste maand, wierd een groot gedeelte van de Hoofdstad en der Hofplaats des Keyzers in d'asschen gelegd.

In het zevende jaar waren de kinderpokken door 't gantsche Ryk doodelyk.

In 't elfde jaar verplaatste de Keyzer zyn Hof en Zetel naar *Kuwara*.

In 't twaalfde jaar zynere Regeering, in 't laatste van de *Nengo Dsyffo* wierden de vyanden van *Joritomo* in de Provincie *Isju* geflagen, en *Jorimassu* wierd met zyn geheele familie gedoodt.

Hy Regeerde twaalf jaaren, en stierf in den ouderdom van een en twintig.

Zyn oudste Zoon *An Toku*, geteelt by de Dochter van *Kijomori* volgde hem op in het 1841. jaar van *Synmu*, het 1181. van Christus.

AN TO-
KU.
81. Dai.

Hy stelde in de *Nengo's Joowa* van een, en *Sinje* van twee jaaren.

In

In 't eerste jaar zyner Regeering was 'er eene groote hongersnood in Japan, aan de eene kant veroorzaakt door den kleinen oogst, en aan d'andere kant door de noch woedende Oorlogen. In dit zelfde jaar stierf *Kijomuri*, des Keyzers Grootvader op de bovengemelte wyze. In het zelfde jaar verliet de Generaal *Kadsiwara* de party van *Feki*, en ging over tot die van *Joritomo*, die toen genoemd wierd *Tiejnoski*. Deze *Kadsiwara* was van een zeer geringe afkomst, maar door zyn moed en heldhaftige daaden verhief hy zich zelf tot een der aanzienlykste Prinssen van het Ryk. In dit zelfde jaar wierd gebooren *Jore Ije*, *Joritomo's* Zoon, en zyn opvolger in het bevel over de Legers en de Regeering van waereldlyke zaaken.

Na eene korte Regeering van drie jaaren wierd *Antoku* genootzaakt de Kroon af te staan.

Hy wierd opgevolgt door *Go To Ba*, of *Toba*, de tweede, vierde Zoon van den Keyzer *Takakura*, in het 1844. jaar van *Synmu*, en het 1184. van Christus.

Hy stelde in de *Nengo's Genriaku* van een, *Buanitz* van vyf, en *Kenkiu* van negen jaaren.

In 't eerste jaar van zyne Regeering stierf *Josnaga*, een groot Generaal, van welkers heldendaaden menigmaalen gewaagt word, in de Historien van de Oorlogen met de *Feki's*.

In het derde jaar zyner Regeering, wierd zyn voorzaat *Antoku* door zyne vyanden vervolgt, en verdronk ongelukkelyk in de westersche Zeën. Na zyn dood noemde men hem *Antokuten O*, hebbende na zyn afstand van den Kroon den naam aangenomen van *Sen Tei*.

Ontrent dien tyd stierf *Josnaga* schoonzoon van *Joritomo*.

In het zesde jaar van zyne Regeering wierd dood geslagen *Jositzne*, een ander zeer uytmuntend Bevelhebber. Zyn dood wierd gevolgt door die van *Fidifira* zyn Stadhouder Generaal, en door de uytroeying van zyn geheele geslacht.

In het elfde jaar ging *Joritomo* naar 't Hof, om zyne onderdaanigheid te betuygen aan den *Mikaddo*, door wien hy wierd geëertytelt *Sei Seogun*, welken naam zedert altoos gegeven is aan de Kroons Generaals, en aan de waereldlyke Monarchen.

In 't veertiende jaar van zyne Regeering wierd van het Eyland *Awadsi* ten Hove tot een geschenk aan den Keyzer gezonden een Paard met negen voeten.

Hy Regeerde vyftien jaaren, en stond

de Kroon af ten behoeve van zyn oudsten Zoon.

Hy stierf oud zynde vyftig jaaren.

Tjutsi Mikaddo (*Mikaddo* is hier des Keyzers naam) was maar drie jaaren oud, toen hy, mits den afstand van zyn Vader, aan de Kroon quam, in het jaar *Synmu* 1859. en na Christi geboorte het 1199.

De *Nengo's* door hem ingestelt waren *Seotzi* van twee, *Kenin* van drie, *Genkiu* van twee, *Kenje* van een, en *Soojen* van vier jaaren.

In 't eerste jaar van zyne Regeering, stierf *Joritomo* Kroons Generaal, en eerste waereldlyke Monarch. Zyn Zoon *Jori Ije* volgde hem in 't bevel over de Legers, en wierd vyf jaaren na zyn's Vaders dood door den *Dairi* vereert met den Titel van *Sei Seogun*. Twee jaaren daar na wierd hy doodgeslagen.

Tsutsi Mikaddo Regeerde twaalf jaaren, en stond de Kroon af aan zynen jonger Broeder. Hy leefde zeven en dertig jaaren.

Siuntoku zyn jonger Broeder, derde Zoon van den Keyzer *Gotoba* volgde hem in het 1871. jaar van *Synmu*, het 1211. van Christus.

De *Nengo's* welke hy instelde, waren *Genriaku* van twee, *Genpo* van zes, ende *Seokiu* van drie jaaren.

In 't vierde jaar zyner Regeering, het tweede van de *Nengo Genpo* stierf *Foonen Seonin*, grondlegger van de Sekte van *Seodosju*.

In 't zesde jaar van zyne Regeering en 't vierde van de gemelte *Nengo* wierden de eerste *Fune's* of Oorlogschepen in Japan getimmert op bevel van *Sonnetomo*, tweede Zoon van *Joritomo*, die zich zelf zocht door kracht van wapenen te handhaaven in de opvolging van zyn's Vaders ende Broeders bedieningen.

In 't negende jaar der Regeering van dezen Keyzer op den twee en twintigsten der tweede maand, zyn de twee kostelyke Tempels *Kiomidz* ende *Girwon* tot den grond toe afgebrandt.

Hy Regeerde elf jaaren en stierf, oud zynde zes en veertig.

Hy stond de Kroon af aan *Go Forikawa* of *Forikawa* de tweede, kleinzoon van den Keyzer *Takakura* in het 1882. jaar *Synmu* het 1222. Christi.

De *Nengo's* onder deze Regeering, waren *Teewo* van twee, *Gen In* van een, *Karoku* van twee, *An Te* van twee, *Quanki* van drie, ende *Teejei* van een jaar.

In het eerste jaar van zyne Regeering, en 't eerste van de *Nengo Teewo* op den eer-

TSUTSI
MIKAD-
DO.
83. Dai.

SIUNTO-
KU.
84. Dai.

GO FO-
RIKAWA
85. Dai.

GO TO
BA.
82. Dai.

112 DE BESCHRYVING EN GESCHIEDENIS

den dag der tweede maand, wierd in de Provintie *Awa* gebooren, *Nitfyren* een beroemde Heydensche Leeraar, en stichter van een byzondere sekte.

Go Fori Kawa Heerschte elf en leefde vier en twintig jaaren.

SI DNO.
86. Dai. *Si Dno* zyn oudste Zoon toen maar vyf jaaren oud, volgde hem op in het jaar *Synmu* 1893. het 1233. na Christi geboorte.

De *Nengo's* staande zyne Regeering, waren *Tentoko* van een, *Buariaku* van een, *Kassuku* van drie, *Riaknin* van een, *Jengo* van een, ende *Nintzi* van drie jaaren.

In 't zevende jaar zynere Regeering quam de *Seogun* of Kroons Generaal *Toritane*, die toen zyn Zetel hield tot *Kamakura Seogun*, aan 't Hof te *Miaco*, om zyne eerbiedenis aan den Keyzer te bewyzen.

Hy Regeerde tien jaaren en stierf oud zynde vyftien.

GO SA-
GA.
87. Dai. Hy wierd opgevolgt door *Go Saga*, of *Saga* de tweede, des Keyzers *Ijutsi Mikadodo's*, tweede Zoon, in het jaar van *Synmu* 1903 en het 1243. Christi.

Hy stelde in de *Nengo* *Quan Jun*, welke vier jaaren duurde.

Hy stierf na eene korte Regeering van vier jaaren in het drie en vyftigste zyns ouderdoms.

GO FI-
KAKUSA
88. Dai. Zyn tweede Zoon *Go Fikakusa*, of *Fikakusa* de tweede volgde hem op in het jaar *Synmu* 1907. het 1247. Christi.

Hy stelde in de *Nengo's* *Quantsi* van twee, *Footsi* van twee, *Gentsio* van zes, *Koojen*, *Sooka* en *Sooguan* elk van een jaar.

In het elfde jaar zynere Regeering op den drie en twintigsten dag der tweede maand was 'er eene geweldige aardbeving.

Na eene Regeering van dertien jaaren stond hy de Kroon af, en leefde zelftig jaaren.

KAME
JAMMA.
89. Dai. *Kame Jamma*, zyn jonger Broeder quam door zynen afftand tot den Throon in het jaar *Synmu* 1920. in het 1260. van Christus.

Sttaande dezere Regeering zyn ingestelt de *Nengo's* *Bunwo* van een, *Kotsio* van drie, en *Burje* van elf jaaren.

In 't vyfde jaar van zyne Regeering op den eenentwintigsten der elfde maand stierf *Sinran*, 't hoofd van de Sekte *Iko-siu*, en voortyds leerling van *Foonin Seonin*, die stichter was van de *Seodofusje* Sekte.

In het zevende verscheen 'er een groote Staart-ster, welke ook in *China* gezien wierd.

In het negende op den achtsten dag der vyfde maand wierden twee Zonnen

gezien, en in het tiende, op den elfden dag der tweede maand drie Maanen.

In 't vyftiende en laatste jaar van zyne Regeering, hield *Mune Taka*, die toen Kroons Generaal was, en de waereldlyke zaaken bestierde zynen Zetel in de Stad van *Kamakura*.

Hy Heerschte vyftien jaaren en stond de Kroon af aan zynen oudsten Zoon.

Hy leefde twee en dertig jaaren na zynen afftand, en stierf in het zeven en vyftigste zyns ouderdoms, in het vyfde jaar der Regeering van den Keyzer *Gonidsy*.

Gouda volgde zyn Vader op in het jaar van *Synmu* 1935. het 1275. van Christi.

GOUDA.
90. Dai.

De *Nengo's* gedurende zyne Regeering waren *Gentsi* van twee, *Kentsi* van vier, *Kooan* van vier, ende *Sioo* van drie jaar. Sommige Schryvers gewagen alleenlyk van twee *Nengo's* *Gentsi* van drie, en *Kooan* van tien jaaren.

In 't negende jaar van zyne Regeering op den een en twintigsten der vyfde maand, verscheen de Tartarische Generaal *Mooko* op de kusten van *Japan* met en vloot van 4000. zeylen, en 240000. mannen. De toen Regeerende Tartarische Keyzer *Sysu*, na het Ryk *China* overheert te hebben ontrent het jaar Christi 1270. had dezen Generaal gezonden om het Ryk van *Japan* insgelyks onder te brengen. Maar deze tocht viel qualyk uyt. De *Cami*, (indien wy de Japanfche Schryvers gelooven) dat is, de Goden van 't land en beschermers van 't Japanfche Ryk waren zo vertoornt over den hoon hen aangedaan door de Tartaren, dat zy op den eersten dag der zevende maand een heftige en vreeslyke storm deden opkomen, welke deze geheele beruchte onverwinnelyke Armee gansch en gaar vernielde. De *Mooko* zelf verdronk, en slechts weinige van zyn volk ontquam het. (Deze onderneming, waar van wydloopiger gesproken is in de voorrede des Schryvers, is beschreven door *Marcus Paulus*, een Venetiaansch Edelman, die toen zelf in *China* was, en aan 't Hof van den Tartarischen Keyzer *Sysu* eene bediening had.

In het tiende jaar zynere Regeering, op den dertienden der tiende maand stierf in de Provintie *Musasi* de bovengemelde *Nitfyrim*. De aankleeveren van de Sekte *Foketsu* houden noch een jaarlyksche Feestdag ter gedachtenis van zyn dood.

Gouda Regeerde dertien jaaren, en leefde acht en twintig.

Hy wierd opgevolgt door *Fusimi*, FUSIMI.
tweede Zoon van *Go Fikakusa*, en zyn Neef
91. Dai.

Neef in het jaar *Synmu* 1248. het 1288. van Christus.

De *Nengo's* onder zyne Regeering waren *Soorwo* van vyf, ende *Jenin* van zes jaaren.

In het eerste jaar van zyne Regeering op den darden dag der derde maand wierd gebooren zyn Zoon en opvolger, aan wien hy den Kroon overdroeg na eene Regeering van elf jaaren.

Hy leefde drie en vyftig jaaren.

GO FUSIMI.
92. Dai.

Go Fusimi, of *Fusimi* de tweede, volgde zynen Vader op in het jaar van *Synmu* 1259. en het 1299 van Christus, in 't twaalfde zyns leeftyds.

Hy stelde in een nieuwe *Nengo*, welke wierd genoemd *Seoon*, en drie jaaren duurde, tot dat hy afstand deed van de Kroon.

Hy leefde vyf en dertig jaar na zynen afstand, en stierf, oud zynde acht en veertig jaaren, in het jaar 1297. van *Synmu*, en het 1337 van Christus.

GO NIDSIU.
93. Dai.

Hy stond de Kroon af aan *Go Nidsio*, of *Nidsio* de tweede, oudste Zoon van den Keyzer *Gouda*, in het jaar *Synmu* 1262. het 1302. na Christi geboorte.

Deze Keyzer stelde in de *Nengo's Kagen* van vier, en *Tokuds* van twee jaaren.

In het vyfde jaar van zyne Regeering in de achtste maand gebeurde 'er eene geweldige aardbeving. Het zelve jaar is merkwaardig wegens de dood van den Keyzer *Kame Jamma*, en de geboorte van *Takaudsi*, die naderhand Kroons Generaal, en waereldlyke Keyzer wierd.

Hy Regeerde zes jaaren en stapte van den Throon ten behoeven van

FANNA-SONNO.
94. Dai.

Fanna Sonna, jonger Broeder van den Keyzer *Go Fusimi*, en tweede Zoon van *Fusimi*, in het jaar 1268. van *Synmu*, het 1308. Christi.

De *Nengo's* gedurende zyne Regeering waren *Jenke* van drie, *Ootsjo* van een, *Sooa* van twee, ende *Bun O* van vyf jaaren.

Hy Heerschte elf jaaren, en stond de Kroon af aan *Go Daigo*, jonger Broeder van *Go Nidsio*, en tweede Zoon van *Gouda*.

GO DAIGO.
95. Dai.

Go Daigo, of *Daigo* de tweede beklom den Throon in het 1279. jaar van *Synmu*, het 1319. van Christus.

Hy stelde in de *Nengo's Genwo* van twee, *Genko* van drie, *Seotsju* van twee, *Karaku* van drie, *Gentoku* van twee, en *Genko* van een jaar.

In het laatste jaar zynen Regeering wierd veel bloeds vergoten door de binnenlandsche Oorlogen, welke het Ryk verwoesteden, en die beschreven zyn in

een boek, dat tot opschrift draagt *Taiseki*.

Hy Regeerde dertien jaaren en stond de Kroon af aan *Kwo Gien*, oudste Zoon van *Go Fusimi*.

Kwo Gien, of *Koo Gien* quam op den Throon in het jaar van *Synmu* 1292. het 1332. van Christus.

KWO GIEN.
96. Dai.

Hy stelde in de *Nengo Seoke*, welke twee jaaren duurde.

In het tweede jaar van zyne Regeering quam *Takadsi*, die toen Kroons Generaal en waereldlyke Keyzer was, aan 't Hof, om zyne eerbiedigheid aan den *Mikaddo* te bewyzen. In het zelfde jaar bracht *Takakoku* een vermaard Generaal zich zelf om den hals, door zich den buyk open te ryten.

Na eene korte Regeering van twee jaaren stond *Kwo Gien* de Kroon af aan zynen voorzaat. Hy leefde twee en dertig jaaren daar na, en stierf in het jaar *Synmu* 2026 het 1366. van Christus.

Go Daigo nam dieshalven de Kroon weder aan, in het jaar van *Synmu* 1294. van Christus het 1334.

Toen stelde hy in de *Nengo's Kemmu* en *Jenken*, yder van twee jaaren.

In het derde jaar van zyne tweede Regeering stierf de geweze Keyzer *Go Fusimi*, gelyk ook *Kusnokimaka Sugge*, een vermaard Generaal. Dit zelfde jaar in de achtste maand, wierd *Japan* vreesfelyk geschokt door aardbevingen.

Hy Regeerde dezen tweeden tyd maar drie jaaren.

Hy wierd opgevolgt door *Quo Mio*, jonger Broeder van *Kwo Gien* en vierde Zoon van den Keyzer *Go Fusimi* in het jaar van *Synmu* 1297. van Christus het 1337.

QUO MIO.
97. Dai.

De *Nengo Jenken* door zyn voorzaat ingestelt bleef loopen gedurende het eerste jaar zynen Regeering, en wierd gevolgt door de *Nengo Riakurwo*, welke vier jaaren staande bleef.

In het tweede jaar van zyne Heerschappy wierd de Kroons Generaal *Takaudsi* door hem beschonken met de voortreffelyke tytel van *Sei Dai Seogun*.

Myne twee Japanfche Schryvers verschillen ontrent de langduurigheid van dees Keyzers Regeering. De eene zegt dat hy twaalf jaaren regeerde, maar de andere wil, dat hy na eene korte Regeering van twee jaaren opgevolgt wierd door

Go Mura Cami, of *Muracami* de tweede, zevende kind van den Keyzer *Go Daigo*, in het jaar *Synmu* 1299. het 1339. Christi. Deze Keyzer evenwel word op de lyst onder het getal der *Mikaddo's* niet gevonden.

De *Nengo Riakuwo* wierd geduurende de drie eerste jaaren zyner Regeering onderhouden, vooronderstelt, dat hy in 't bezit geweest was van den Throon van *Japan*, en wierd gevolgt door de *Nengo's Kooje* van drie, en *Tewa* van vier jaaren.

Hy zy wie hy zy, die geduurende deze verscheide *Nengo's*, *Japan* geregeert heeft, komen doch beide myne schryvers overeen, dat na dat de *Nengo Tewa* afgelopen was, *Sinkwo* tot den Throon quam.

SINKWO.
95. Dai.
Sinkwo, oudste Zoon van den Keyzer *Koo Gen* begon te Regeeren in het jaar *Synmu* 2009. en het jaar Christi 1349.

Ik vinde niet dat in 't eerste jaar zyner Regeering een *Nengo* ingestelt is, want de *Nengo Quano* begon met het tweede jaar, en duurde twee jaaren.

In 't eerste jaar zyner Regeering eindigde de Oorlog *Sydsio Nawato*.

Hy Heerschte drie jaaren.

GOK-
WOO
GEN.
99. Dai.
 Hy wierd opgevolgt door *Gokwoo Gen*, of *Kwoo Gen* de tweede, zyn jonger Broeder, in het jaar *Synmu* 2012. en 't jaar Christi 1352.

De *Nengo's* ingestelt geduurende dezès Regeering, waren *Bunjwa* van vier, *Jenbun* van vyf, *Kooan* van een, *Teeidsi* van zes, en *Ooan* van zeven jaaren.

Deze laatste *Nengo* bleef duuren staande de drie eerste jaaren der Regeering van zynen opvolger.

In 't derde jaar van zyne Regeering quam *Josysaki* derde Zoon van den Kroons Generaal *Takandsi* aan 't Hof.

In 't vierde jaar wierd *Takandsi* zelf door den Keyzer gezonden naar de Provintie *Oomi*, om de vershillen die in dat gedeelte van 't Ryk ontfonden by te leggen.

In 't achtste jaar van zyne Regeering, op den negen en twintigsten dag der vierde maand stierf *Takandsi*. Zyn Zoon *Josysaki* volgde hem in zyne Ampten, en verkreeg in dat zelfde jaar van den Keyzer den Tytel van *Sei Dai Seogun*.

In 't elfde jaar van zyne Regeering, wierd de nieuwe Kroons Generaal *Josysaki* gezonden om het Keyzerlyk Leger in *Oomi* te gebieden.

In 't achtste jaar wierd *Fosfmitz*, Zoon van *Josysaki* Kroons Generaal gemaakt, en beschonken met den Tytel van *Sei Dai Seogun*. *Gokwoo Gen* regeeret twintig jaaren.

GO JEN-
100. Dai.
 Hy wierd opgevolgt door *Go Jenju*, zyn oudste Zoon, in het jaar van *Synmu* 2032. het 1372. van Christus.

De laatste *Nengo* van zyn Vader hield stand de drie eerste jaaren zyner Regeering. In het vierde stelde hy in de *Nengo Kooraku*, de welke vier jaaren duurde, en gevolgt wierd door de *Nengo's*

Sei Toku van twee, en *Koowa* van drie jaaren, welke laatste in gebruyk bleef geduurende het eerste jaar der Regeering van zynen opvolger.

In 't achtste jaar vertoonde zich een Staart-Star

Hy Heerschte elf jaaren.

Hy wierd opgevolgt door zyn oudste Zoon *Gokomatzi*, in 't jaar *Synmu* 2043. het 1383. Christi, en in 't derde van de *Nengo Koowa*.

GOKO-
MATZ.
101. Dai.

De *Nengo's* geduurende zyne Regeering ingestelt waren *Sitoku* van drie jaaren, begonnen in 't tweede van zyne Regeering, *Kakei* van twee, *Ikoo O* van een, *Meetoku* van vier, en *Oo Fei* van vier en dertig jaaren.

In 't negende jaar was 'er een Oorlog in het land van *Udsy*.

In 't veertiende, op den zeventienden dag der elfde maand, wierd de beroemde Tempel *Kenmisi* in d'assche gelegd.

In het twintigste jaar in de Lente tyd verscheen een Komeet, en men had den volgenden zomer en herfst een groote droogte en gebrek aan water, en in den daar aan volgenden winter veele zwaare aardbeevingen.

In het twee en twintigste jaar begon een berg te *Nasno* in de Provintie van *Simotski* te branden, en steen en asch uyt te werpen, doch de vlam hield eene kleine wyl daar na op.

In het vyf en twintigste jaar was het een zeer natte Herfst, waar door veele gedeeltens van 't Ryk wierden overstroomt. Dit wierd gevolgt door stormachtig weer en aardbeevingen.

Hy heerschte dertig jaaren.

Hy wierd opgevolgt door zyn Zoon *Seokwo* in 't jaar *Synmu* 2073. en het 1413. van Christus, en het twintigste van de *Nengo Oojei*.

SEOK-
W O.
102. Dai.

De *Nengo Oojei*, bleef geduurende de eerste vyftien jaaren van zyn Regeering, wanneer hy een nieuwe instelde, welke genoemt wierd *Seotsjo*, en slechts een jaar duurde.

In het vierde jaar van zyne Regeering rebelleerde *Uje Suggi*, dat is, *Uje*, uyt het geslacht van *Suggi*, tegen den Keyzer.

In het negende jaar, op den twaalfden der tiende maand scheenen 'er twee Zonnen.

In het zestiende jaar, op den achtiensten der maand stierf *Fosmots* toen Kroons Generaal, en wierd in zyne Tytels en bedieningen opgevolgt door *Josynobu*.

In dit zelfde jaar op den zeven en twintigsten dag der zevende maand stierf de

de Keyzer zelf, na eene Regeering van zeshien jaaren.

GOFUN-
NA SO.
103. Dai.

Hy wierd opgevolgt door zyn Zoon *Gofunna So*, in het jaar van *Synmu* 2089. het 1429. van Christus.

De *Nengo's* gedurende zyne Regeering ingestelt, waren *Jeiko* van twaalf, *Kakiz* van drie, *Bunjan* van vyf, *Fotoku* van vyf, *Kosio* van twee, *Tsioorok* van drie, ende *Quanisjo* van zes jaaren.

In het eerste jaar zynere Regeering, op den vyfden dag der achtste maand verscheen een zeer groote en vreeslyke Komeet, en in het eldte jaar in de derde maand eene andere.

In het zestiende jaar wierd *Josymassa* door den Keyzer beschonken met den Tytel van *Sei Seogun*.

In 't achtende jaar wierd 's Keyzers Paleys in d'assiche gelegd.

Gedurende de laatste zeven jaaren van zyne Regeering, wierden veele wonderbaarlyke zeldzaame verschynselen aan den Hemel gezien, van welke de Japanfche Schryvers veel gewagen; dezelve wierden gevolgt door hongersnoodt pestilentie, en een groote sterfte door het gantsche Ryk.

Hy Regeerde zes en dertig jaaren.

Hy wierd opgevolgt door zyn Zoon *Go Tsutsi Mikaddo*, of *Tsutsi Mikaddo* de tweede, in het jaar van *Synmu* 2125. het 1465. Christi.

GO
TSUTSI
MIKAD-
DO.
104. Dai.

De *Nengo's* door deze Keyzer ingestelt, waren *Bunso* van een jaar, begonnen in het tweede jaar van zyne Regeering, *Onin* van twee, *Funjo* van achtien, *Tsiooko* van twee, *Jentoku* van drie, en *Me O* van negen jaaren.

In 't eerste jaar van zyne Regeering, in de tweede maand liet zich een Komeet zien, wiens staert drie vademen lang schein.

In 't tweede viel en 'er voor eenige aardbeevingen, inzonderheid op den negen en twintigsten dag der twaalfde maand. In dit zelfde jaar was 'er zo groote hongersnood in *China*, dat de menschen elkander vermoorden en opaten.

Het derde jaar was zeer ongelukkig voor *Japan*, 't welk opgehoopt was van onlusten en binnenlandsche oorlogen. Deze groote verwoesting begon op den zesden dag der vyfde maand.

In het vyfde op den tienden der negende maand verscheen een andere Komeet, met een staert van meer dan een vadem lang.

In het zevende was 'er eene groote sterfte door 't geheele Ryk.

In 't zelfde jaar, op den eersten dag der twaalfde maand verscheen weder een

Komeet, grooter dan men ooit gezien had, met een staert, volgens de aantekening van myn schryver, langer als een straat.

In 't negende stierf *Fossokawa Katsmoto* een dapper Generaal, en zeer beroemt wegens zyne heldhaftigheid en Oorlogsbedryven. Na zyn dood wierd hy vereert met den tytel van *Riu Ans*, en dien van *Sei Seogun* wierd gegeven aan *Josy-
navo*.

In 't elfde op den zesden der achtste maand waayde het zeer sterk, en de wateren ontrent *Amagasaki* in 't Landfchap *Setz* zwollen zo hoog, dat een groot gedeelte van dat land onderliep, en zeer veele der Inwoonderen verdronken.

In het vyf en twintigste jaar op den zes en twintigsten dag der derde maand stierf *Josynavo*. Hy was Zoon van den Kroons Generaal *Josymassa*, en had behalven den Tytel van *Sei Seogun*, met zyn Vader aandeel in het gebied over 't leger, en van de waereldlyke zaaken van het Ryk.

Het volgende jaar zynde het 1490. van Christus, stierf *Josymassa*, en zyn dood wierd zeer beklagt.

In het negen en twintigste wierd *Josy-
simmy* vereert met den Tytel van *Sei Dai
Seogun*. Weinig tyds daar na vertrok hy om het Leger in *Jasjyro* te gebieden.

In het dertigste jaar op den zevenden dag der achtste maand gebeurde 'er eene andere geweldige aardbeeving.

Hy Regeerde zes en dertig en leefde negen en vyftig jaaren.

Hy wierd opgevolgt door zyn Zoon *Kasjuwabara* in het jaar *Synmu* 2161. het 1501. na de geboorte van onzen Zaligmaaker.

KASJU-
WABA-
RA.
105. Dai.

De *Nengo's* gedurende zyne Regeering ingestelt, waren *Bunki* van drie, *Seejeo* van zeventien, en *Teye* van zeven jaaren, welke laatste gedurende 't eerste jaar der Regeering van zynen opvolger staande bleef.

In 't vierde jaar was 'er in *Japan* een groote hongersnood, en in het zestiende jaar een tweede.

In 't zesde jaar in de zevende maand verscheen een Komeet

In 't achtste jaar wierd de Tytel van *Sei Seogun*, en het bevel over het Leger aan *Josytanne* opgedragen.

Het tweede jaar was verderffelyk voor *Japan*, zo van wegen den Oorlog als de aardbeevingen.

In het twaalfde jaar in de vyfde maand trok *Josytanne* naar 't Hof, om zyne eerbiedigheid aan den Keyzer te beweyzen.

Kasju-

Kafurwabara Regeerde zes en twintig jaaren.

GONA-
R.
15. Dai.

Hy wierd opgevolgt door zyn Zoon *Comra*, in het jaar 2187. van *Synmu*, het 1527. van Christi geboorte.

't laatste jaar van *Nengo Teye* door zyn Vader ingestelt, duurde onder zyne Regeering, na 't welk hy instelde de *Nengo's Koraku* van vier, *Tembun* van drie en twintig, en *Koodsi* van drie jaaren.

Kort na zyne komste tot den Throon wierd een einde gemaakt van den Oorlog tussehen *Fossokawa* en *Kadsuragawa*. De eerste dezer bracht zich zelf twee jaaren daar na om hals, oprytende zynen eigen buyk met zulken moet, en cordaatheid, dat deze Heidenen zich daar over zeer verwonderden.

Gedruifende de Regeering dezès Keyzers wierd het Ryk tweemaal bezocht door de Pest, en eene zeer groote sterfte: driemaal door uytnemende natte regen faltoenen, waar door de wateren zodanig opzwellen, dat ze een groot gedeelte van het land onder zetteden; en eens met zulken heftigen en doorgaanden storm, dat daar door veele prachtige gebouwen en een gedeelte van 's Keyzers eige Paleys, om ver waayden.

In 't vyfde jaar, op den negen en twintigsten dag der zesde maand, verscheen een Komeet, en eene andere in de twaalfde maand van 't twaalfde jaar.

In 't zevende, op den achtsten dag der tiende maand, bespeurde men eene taaning in de Maan.

In het een en twintigste jaar op den zeventienden der tweede maand, ontving *Jofy Tir* van den Keyzer den Tytel van *Sei Dai Seogun*, en te gelyk het bevel over de Legers. Achtien jaaren daar na bracht deze *Jofy Tir* zich zelf om hals, door 't open ryten van zyn buyk.

In het vier en twintigste jaar, op den vierden dag der vyfde maand stierf de Kroons Generaal en waereldlyke Monarch *Jofy Far*.

Gonara Regeerde een en dertig jaaren.

OOKI-
MATZ.
15. Dai.

In zyne plaats volgde zyn Zoon *Ookimatz* in het jaar *Synmu* 2218. of het 1558. Christi.

De *Nengo's* door hem ingestelt waren *Jeekoku* van twaalf, *Genki* van drie, en *Jensoo* van negentien jaaren, welke laatste duurde den tyd van vyf jaaren, staande de Regeering van zynen opvolger.

In 't eerste jaar van zyne heerschappyvoering was 'er eene groote hongersnoodt in *Japan*, na eene voorafgaande by uytnemendheid drooge zomer.

In 't achtste jaar van zyne Regeering

vermoorde *Jofy Tir*, toenmaals Kroons Generaal, zich zelven op de bovengemelde wyze.

In 't elfde jaar wierd *Jofy Tira* aangestelt tot Kroons Generaal, en door den Keyzer beschonken met den Tytel van *Sei Seogun*.

Als iets aanmerkelyks word gemeld, dat in het zestiende jaar van zyne Regeering in den Lenten tyd gevangen wierd een Schildpad met twee hoofden. Op den derden dag der vierde maand in dit zelfde jaar, staken eenige brandstichters den vlam in *Ka Mio*, dat is, de bovenstad van *Miaco* ('t beneden gedeelte word genoemd *Si Mio*,) waar in de Keyzer zelf zyn woonplaats had, en door welken het grootste gedeelte in d'assche gelegd wierd.

In het twintigste jaar, op den negen en twintigsten dag der negende maand verscheen een groote Komeet, die niet voor het volgende jaar verdween.

Het een en twintigste was zeer nat, en een groot gedeelte van het land liep op den twaalfden dag der vyfde maand onder water.

In het drie en twintigste jaar was de ziekte en sterfte zeer groot door het gantsche Ryk.

In het vyf en twintigste op den tweeden dag der zesde maand, wierden de Kroons Generaal en waereldlyke Monarch, *Nobunanga*, en zyn oudste Zoon te *Miaco* vermoort.

In het zes en twintigste jaar quamen eenige Gezanten van de Eylanden *Riuku* aan 't Hof.

In het acht en twintigste jaar, 't welk was het 1585. na Christi geboorte wierd *Fide Jos*, die naderhand den naam van *Taiko* of *Taikofama* aannam, in de zevende maand door den Keyzer begiftigt met den Tytel van *Quanbuku*, en aan hem betrouwt, 't bevel over de Legers en over de Regeering der waereldlyke zaaken van het Ryk. *Quanbuku* is de eerste perfoon, naast den *Dairi*, en uyt hoofde van dezen Tytel, zyn opperste Regeerder en Onderkoning van zyne heerschappyen. Deze *Taiko* was van een zeer geringe afkomst, en die zich zelf tot deze uytmuntende bediening verheffen deed enkelyk door zyn moed en bequaamheid. Hy was, eigentlyk te spreken, de eerste voltrekte waereldlyke Oppervorst van *Japan*, dat is, de eerste, die voor zich zelf aanvaarde de voltrekte Regeering van het Ryk, waar van de Geestelyke Erf-Keyzers tot dien tyd toe noch eenig gedeelte voor zich behouden hadden. Altoos zedert dien tydt zyn de waereldlyke Mo-

Monarchen onafhankelyk gebleven van de Erf-Kerkelyke Keyzers, aan dewelke niets wierd overgelaten, dan de enkele schaduw van hun voorig gezag, benevens eenige weinige, niets om 't lyf hebbende voorrechten, als ten aanzien van hun rang en Heyligheid, en de eertytelen, welke door haar moeten worden opgedragen.

In het zelfde acht en twintigste jaar, op den negen en twintigsten der elfde maand was 'er eene geweldige aardbeving, dewelke t'elkens, doch met geene zwaare schuddingen, byna een geheel jaar duurde.

In 't negen en twintigste jaar, deed hy afstand van de Kroon ten behoeve van zyn Zoons Zoon, en stierf zeven jaaren daar na.

Go Jofei zyn klynzoon, oudste Zoon van den Erf-Prins *Jookwo*, die 's jaars te vooren op den zevenden dag der elfde maand was overleden, quam tot de Kroon in het jaar *Syumu* 2247. het 1587. Christi.

De laatste *Nengo* door zyn Grootvader ingestelt, bleef duuren de eerste vyf jaaren van zyne Regeering, na welke de volgende wierden ingestelt: *Bunroku* van vier jaaren, en *Keitsjo* welke negentien of drie jaaren na zyn dood duurde.

In 't derde jaar van zyne Regeering doodde *Fidetsugi* (een Neef van den waereldlyken Monarch *Taiko*, door wien hy tot zyn opvolger was benoemt, hoewel naderhand in ongunst geraakt, en veroordeelt om zynen buyk open te haalen) *Foodsjo*, in de Provintie *Sagami*, en roeyde zyn geheele geslacht uyt volgens de krygsregelen in *Japan* onderhouden wordende, welke medebrengen dat men door dit middel op eene reys den geheelen oorspronk van het quaad uytroeye.

In 't vyfde jaar wierd de eernaam van *Quanbuku* aan den gemelden *Fide Tsugi* gegeven.

In 't zesde jaar, 't welk was het 1592. van Christus verklaarde *Taiko* den Oorlog tegen de *Coreaanen*, en zond een talryk Leger over onder voorgeven, zo als hy zeide, om zich meester makende van dit half Eyland, zich den weg te baanen, om het Ryk van *China* zelf te overheeren. Deze Oorlog duurde zeven jaaren.

In 't zevende stierf *Ookimatz*, des Keyzers Grootvader en voorzaat.

In 't elfde jaar wierd *Jeias*, een groote begunstigde van *Taiko*, en zyn eerste dienaar van staat, door den Keyzer beschonken met den Tytel van *Nai Dai Sin*.

In 't zelve jaar, op den twaalfden der zevende maand, gevielen 'er verscheide geweldige aardbevingen, en de schuddingen duurden by vlaagen een geheele maand. Ontrent dien tyd regende het op verscheide plaatsen van het Ryk hayr van vier tot vyf duym lengte. Dit verschynfel word menigwerf aangehaalt in haare geschiedenissen.

In 't twaalfde jaar, 't welk was het 2258. van *Syumu*, en het 1598. van Christus, op den achttienden der achtste maand, nam *Fide Jofei* aan den naam van *Taiko*, welk woord betekent een groot Heer. Deze groote Monarch stierf het zelfde jaar, (op den zestienden van Wintermaand, N. S.) 's ochtens vroeg, de waereldlyke Regeering overlatende aan zynen eenigen Zoon *Fide Jori*, wien hy onder de voogdy en toeverzigt stelde van *Jejas*.

In 't veertiende jaar muyte *Jofyda Tsibu*, die aan 't Hof van *Fide Jori* een bediening had, tegen den Keyzer; de rebellen wierden ras afgemaakt, en hun overste met zyn geheele geslacht uytgeroet.

In 't zeventiende wierd de Tytel van *Sei Dai Seogun*, welke aan den Kroons Generaal toekomt, gegeven aan *Jejas*, voogd over den Erf-Prins *Fide Jori*, eenige Zoon van *Taiko*. Dit zelfde jaar wierd *Fide Jori* zelf begiftigt met den Tytel van *Nai Dai Sin*.

In 't negentiende jaar wierd de Tytel van *Sei Dai Seogun* gegeven aan *Fide Tadda*, Zoon van den Kroons Generaal *Jejas*.

Op den vyftienden dag der twaalfde maand van dit eige jaar, gebeurde 'er een zeer zeldzaam geval; want in den tyd van eene nacht rees 'er een berg op uyt de Zee, naby het Klipachtig Eyland *Fatsifio*, na 't welk die van 't Hof des waereldlyken Keyzers gemeenlyk gebannen worden als zy in ongenade vallen.

In het een en twintigste, zynde het 1608. van Christus geboorte, quam 'er te *Suruga* een Afgezant van den Chineschen Keyzer, om den waereldlyken Monarch van *Japan* te begroeten en heyl te wenschen.

In het drie en twintigste beval *Jejas* een sterk Kasteel te bouwen in het Landschap *Owari*.

In 't vier en twintigste jaar wierden de Eylanden *Riuku* ingenomen en overheert door den Prins van *Satzuma*; zedert dien tyd heeft men ze altyd gehouden als tot het Japanfche Ryk behorende.

Go Jofei regeerde in alles vyf en twintig jaaren.

DAISE-
O: WO
TEI.
109. Dai.

Zyn Zoon *Daiseokwo Tei* quam in zyne plaats in het jaar *Synnmu* 2272. het 1612. Christi.

In 't vierde jaar zyner Regeering stelde hy in de *Nengo Geniwa* van negen jaaren, welke gevolgt wierd door de *Nengo Quan Je*, die twintig jaaren bleef, gedurende het overige van zyne, en de geheele Regeering van de Keyzerin, zyne opvolgereffe.

In 't tweede jaar van zyne Regeering bespeurde men weer, dat het op verscheidene plaatsen van 't Ryk hayr regende, voornamentlyk in den Herfft.

In 't derde jaar, op den vyf en twintigsten der tiende maand, geviel 'er eene zeer geweldige aardbeeving. Het zelfde jaar wierd *Fide Jori* eenige Zoon en Erfgenaam van den laatsten waereldlyken Keyzer *Taiko* op het Kasteel van *Osacca* belegerd door *Fejas*, die zyn voogd en aangestelde Vader was. Het Kasteel wierd in het vierde jaar, op den zevenden der vyfde maand overgelevert. Maar de Prins liet het Paleys, daar hy zich met zyne getrouwste aanhangers heen begeven had in den brand zetten, liever verkiesende door het vuur om te komen, dan te vallen in handen van een overkomenden vyand, schoon zo na aan hem vermaagtschap.

In 't vyfde jaar, op den zeventienden der vierde maand stierf *Fejas* zelf, in 't vol en vreedig bezit van den waereldlyken Throon, welke hy overweldigt had van zyn wees, en overliet aan zyn eyge Zoon. Deze *Fejas* was de eerste Keyzer van het nu Regeerend geslacht. Hy wierd begraven te *Nicquo*, en volgens gewoonte, onder de Goden geplaatst, onder den naam van *Gongensama*.

In 't achtste jaar, het jaar Christi 1619. verscheen een zeer aanmerkelyke Komeet.

In het tiende wierd de Geestelyke Keyzer met groote staatsy en plechtigheid getrouwt aan de Dochter van den Waereldlyken Monarch *Fide Tada*.

In het twaalfde ging de Zoon van *Fide Tada Jemitz* naar *Miaco* om zyne eerbied te bewyzen aan den waereldlyken Keyzer, van wien hy den Tytel kreeg van *Sei Dai Seogun*.

In 't achtende jaar stond hy de Kroon af aan zyne Dochter. Na zyne afstand leefde hy vyftig jaaren en stierf in het negentigste zyns ouderdoms, en het achtste van de *Nengo Tempo*, op den achtsten dag der achtste maand, of laat in den herfft, toen volgens de uytdrukking myner Japanfche Schryvers, de boomen hunne bladeren reeds hadden laten vallen.

Nio Te, of *Seo Te*, dat is, Mevrouw *SEO TE*. *Mikaddo*, of volgens andere *Fonin*, des laatsten Keyzers Dochter quam tot de Kroon in het jaar *Synnmu* 2290. het 1630. Christi.

De laatste *Nengo* van haar Vader hield zy gedurende haare Regeering.

In 't derde jaar van haare Regeering, op den vier en twintigsten der eerste maand stierf de waereldlyke Monarch *Fide Tada*. Na zyn dood wierd hy volgens de costume onder de Goden geplaatst, onder den naam van *Teitokuin*.

De waeredlyke Keyzer *Jemitz*, Zoon en opvolger van *Fide Tada* trok in het vyfde jaar naar 't Hof van den *Dairi*.

In 't zevende jaar, in de tiende maand, wierden de Chineezen weder toe gelaten in *Japan* te komen, om handel te drijven, 't welk men hen eenigen tydt te vooren verbooden had.

't Begin van de vermaarde rebelly der Chineezen tot *Simabara* in de Provintie *Fifen*, valt in de elfde maand van het achtste jaar, zynde het jaar Christi 1637.

In 't negende jaar in de tweede maand op den 12. van Grasmaand 1638. wierden op eenen dag 37000. Christenen ter dood gebracht. Deze wreede daad maakte eensklaps een einde van de rebelly, en een beslissende slag van de gantsche vernietiging der Christelyke Religie in *Japan*.

In het twaalfde jaar, het 1641. van Christus, op den vyfden dag der achtste maand wierd gebooren, *Jjetzna*, vader van den nu Regeerenden waereldlyken Monarch. Het zelve jaar was 'er een groote hongersnood en sterfte in *Japan* van 't begin der Lente af tot den volgenden Herfft.

Deze Keyzerin Regeerde veertien jaaren, en deed afstand van de Kroon aan haaren jonger Broeder.

Gokwomio, doorgaans genoemd *Goto Mio*, de laaste Keyzerins jonger Broeder, volgde zyne Zuster op in het jaar van *Synnmu* 2303. en het 1643. van Christus, op den zevenden dag der negende maand; hoewel hy den Tytel van *Mikaddo* niet aanvaerde, en volkome bezit van den Throon nam voor den vyfden dag der elfde maand.

De *Nengo's* gedurende zyne Regeering ingestelt, zyn *Seoso* van vier, *Kejan* van vier, en *Sevo* van drie jaaren.

In het derde jaar van zyne Regeering op den drie en twintigsten dag der vierde maand wierd de Tytel van *Seonai Dai Nagon* gegeven aan den waereldlyken Monarch *Jjetzna*.

In

110. Dai.

GOK-
WOMIO
111. Dai.

In het elfde jaar op den twaalfden dag der achtste maand ontstond 'er brand in de *Dairi*, of Paleys van den Geestelyken Erf-Keizer, welke een groot gedeelte van het zelve met verscheide nabuurige Tempels en Gebouwen verteerde. In dit zelfde jaar wierden verscheide jongelingen van twaalf tot veertien jaaren oud gevangen gezet, op vermoeden, dat zy den brand daar in gestoken hadden, en ook te gelyk op verscheide andere plaatsen van de stad *Miaco*.

In het zelfde jaar op den zesden der zevende maand, quam uyt *Cbina* over *Ingen*, een uytmuntend Heydensch Prediker. 't Oogmerk van zyne overkomst was om het volk te bekeeren tot zyn Heydensche Godtsdienst, en om zo 't mogelyk was, de verscheidene Sekten, die toen in 't Ryk bloeyden, te vereenigen. Een moeyelyke zaak waarlyk.

In dit zelfde jaar, op den twintigsten der negende maand, stierf de *Mikaddo*, en wierd met groote staatsie begraven in den Tempel van *Sen Oufi*, op den vyftienden dag van de volgende tiende maand.

Hy wierd opgevolgt, door zyn derden en jonger Broeder *Simin*, in het jaar van *Syumu* 2314. van Christus het 1654.

De *Nengo's* onder zyne Regeering ingestelt, waren *Meiruku* en *Bantsi* elk van drie jaaren, en *Seowo*, of volgens andere *Quan Bun*, van twaalf jaaren, welke laatste bleef tot in het elfde jaar der Regeering van zynen opvolger.

Sommige Schryvers meenen, dat het geweest is in het eerste jaar der Regeering van dezen Keyzer, dat de Chineesen vryheid verkreegen, om hun koophandel op *Japan* te hernieuwen.

In het derde jaar van zyne Regeering, (1657. Christi) op den dertienden der eerste maand, ontstond 'er eene schrikkelijke brand te *Jedo* de Zetel van den waereldlyken Monarch, welke brand met geweld bleef duuren drie dagen, en 't grootste gedeelte van die destige Hoofdstad in de asche leyde. (*De Heer Wagenaar, toen Ambassadeur van de Oost-Indische Maatschappij by den Keyzer van Japan, en die toen zelf in Jedo was, heeft daar van een wydloopig verhaal gedaan, 't welk ingevoegt is by de merkwaardige Gezantschappen aan den Japanschen Keyzer, door Montanus uytgegeven op de 370. bladz.*)

In 't vyfde jaar wierd eerst begonnen de *Rakujo* of bedevaart na de driendertig *Quanwon* Tempels, welke zedert geschied door veele Godsdienstige menschen van beyde Sexen.

In 't zevende jaar wierd weder een groot gedeelte van des Geestelyken Keyzers Hofstadt in d'asche gelegd.

In 't achtste jaar op den eersten dag der vyfde maand, was 'er eene geweldige aardbeving, door welke een berg in 't Landschap *Oomi*, aan de rivier *Katzira* verzonk even wyt met de grond gelyk, zonder de minste voetstap over te laten dat ze daar gestaan had.

Hy Heerschte acht jaaren.

Hy wierd opgevolgt door zyn jonger Broeder *Kinsen*, of *Tei Sen*, of met zyn volkome Tytel, *Kin Seokwo Tei*, des Keyzers *Daiseokwo Tei's* jongste Zoon, in het jaar van *Syumu* 2323. van Christus het 1663.

De laatste *Nengo* van zyn Broeder duurde noch de tien eerste jaaren van zyne Regeering; wanneer hy aanstelde de *Nengo Jempo*, welke acht jaaren duurde, en gevolgt wierd door de *Nengo's Tenwa* van drie, en *Dsiokio* van vier jaaren

In het derde jaar van zyne Regeering, in de zesde maand, wierd op nadrukkelyk bevel een onderzoeks-Hof aangestelt, in alle de steden en dorpen van 't gantsche Ryk. Het werk van dit Hof is onderzoek te doen van wat Godtsdienst, geloof of Sekte yder huysgezin, of desselfs onderhoorige leden zyn. Dit onderzoek word alle jaar eens gedaan, hoewel niet op een zekeren bepaalden tydt; maar gemeenlyk eenige dagen of weeken, na dat 'het vertrappen der beelden van onzen gezegenden Zaligmaker, en de Maagd *Maria*, in yder huysgezin geschied is, als een overtuigend bewys van hun affchrik van den Christelyken Godtsdienst.

In 't vierde jaar in de vierde maand beval de Keyzer de *Jusja Fufe*, een tak van de *Fokefiusche* Sekte te verdelgen, aan alle zyne onderdaanen verbiedende, na dezen dezelve aan te kleeven. De navolgers van deze Sekte koesterden in zich zodanige belachgelyke bevattingen, van hun eige zuyverheid, reynheid en Heyligheid, dat zy meenden, dat de omgang zelf met andere menschen hen zouw besmetten en goddeloos maken.

In 't zesde jaar, op den eersten der tweede maand en vyf en veertig volgende dagen, leed de Stad *Jedo* zeer veel door het vuur, 't welk scheen voorbedachtelyk daar in gestoken, en dit goddeloos voornemen voornamentlyk begonnen te zyn in der Kooplieden pakhuysen, en in de plaatsen daar de Zoldaaten geinquartiert waren.

In 't zevende, zynde eene groote

hongersnood in *Japan*, veroorzaakt door de uytnemende droogte van 't jaar te vooren, beval de Keyzer, dat van den twintigften dag der eerste maand af hondert achter een volgende dagen, aan den arme uytgedeeft wierde, op zyn eige koste, en door 't geheele Ryk, een zeker gedeelte gekookte ryft.

In 't achtste jaar had men in *Osacca* en andere Zee-Provintien zeer vreeslyke stormen, die gevolgt wierden door overstromingen, en een groote sterfte onder menschen en vee.

In 't negende jaar in de vierde maand vond men by 't ophalen en schoonmaken der rivier, die by *Osaua* loopt, een groote menigte van Goud en Zilver, dat men na alle waarschynlykheid daar had laten zinken, gedurende de burgerlyke Oorlogen.

In 't elfde jaar op den negenden der vyfde maand ontstond 'er brand aan 't Hof van den *Dairi*, welke met zulken woede voortfloeg, dat een groot gedeelte van de Stad *Miaco* in d'asche wierd gelegd; en om dat het ongelukkig gebeurde, dat onder andere gebouwen verscheide Staats koornschuuren door den vlam verteerden, beval de Keyzer tot troost en verlichting van zyne onderdaanen, dat men drie *Koku's* ryft geven of leenen zouw aan yder huysgezin, dat het zelve nodig had, gelyk doorgaans in tyde van hongersnood gedaan word.

In de tweede maand van het twaalfde jaar, wierd op uytdukkelyk bevel van den Keyzer, een onderzoeks-Hof gehouden in zyne Hoofdstad *Miaco*, wanneer het bleek, dat in de 1850. straaten van deze stad, waren 1050. van de *Ten Dai's* Godsdienst; 10070. van de sekte *Singon*; 5402. van *Fosso*; 11016. van *Sen*; 122044. van *Scodo*; 9912. van *Rit*; 81586. van *Jocke*; 41586. van *Nis Fonguans*; 80112. van *Figas Fonguans*; 7406. van *Takata-Monto*; 8306. van *Bukwoo*; 21080. van *Dainembuds*; 6073. van de Sekte van *Fanimabos*; dat is in 't geheel 405643. ('t Hof van den *Dairi* niet gerekent) onder welke waren 182070 Mannen, en 223573. Vrouwen. (Zie het laatste gedeelte van het negende Hoofdstuk, van het vyfde Boek.

In dit zelfde jaar, op den derden der vierde maand, stierf in het beroemde Klooster *Obaku* de bovengenoemde Chineefche zendeling *Ingen*, in het twee en tachtigste zyns ouderdoms. De volgende maanden leeden de veldgewasschen veel door regen en hagel, waar door

een groote hongersnood opquam; waarom de Keyzer op nieuws beval den armen in de voornaamste steden ryft uyt te deelen.

In 't achtiende jaar, het achtste van de *Nengo Iempo*, op den achtsten dag der vyfde maand (den 24. Juny 1680.) stierf de waereldlyke Keyzer *Ijetzua*; volgens 't gebruyk wierd hy na zyn dood onder de Goden geplaatst met den naam van *Gen ju in den*.

In 't negentiende jaar, in de vyfde maand wierd de Prachtige Tytel van *Sei Dai Seogun Nai Dai Sin Sioni i Ukonjeno Taifo*, door den Keyzer opgedragen aan den nu heerschenden waereldlyken Monarch *Tsinajos*, die een jonger Broeder was van *Geniun*, en *Jietiru* of *Daijoin* zyn derde Zoon.

In het twintigste jaar, het tweede van de *Nengo Tenwa* ('t 1682. Christi) was 'er weder een groote hongersnood en sterfte in *Japan*, voornamentlyk in en omtrent *Miaco*.

In de twaalfde maand van dit zelfde jaar, op den acht en twintigsten dag, ontstond 'er brand te *Jedo*, door welchen 't beste gedeelte van die groote Stad wierd verteert.

In het een en twintigste jaar, het derde van de *Nengo Tenwa*, stierf *Tokumatz*, de nu Regeerende waereldlyke Keyzers eenigste Zoon en Erf-Prins, over wiens dood het gantsche Ryk algemeen rouw droeg; zo dat men op geen musyk instrument mocht speelen, noch eenigerley soort van blydschap toonen in den tyd van drie jaaren.

In dit zelfde jaar leed de Stad *Jedo* weder zeer veel door brand op den vyfden dag der twaalfde maand.

Deze Keyzer Regeerde vier en twintig jaaren en stond de Kroon af aan zyn Zoon.

Kinsen of *Kinseokwo Tei* voerde den zelfen naam als zyn Vader, wien hy opvolgde in het jaar van *Synmu* 2347. het 1687. Christi. KINSEN.
114. Dai.

In 't tweede jaar van zyne Regeering begon hy de *Nengo Genroku*, welkers vyfde jaar was het 1692. van Christus toen ik zelf in *Japan* was, 't welk in de *Cyclus*, omkreits, van zestig jaaren den naam draagt van *Midsno Je Sar*.

De naamen van deze honderd en veertien geestelyke Erf-Keyzers van *Japan*, uyt de Japanfche Tydboeken getrokken, in de geleerde taal der Chineesen gedrukt, zyn gesneden in de 16. Tafel.

VI. HOOFDSTUK.

Van de Kroons Generaals, en Waereldlyke Vorsten, van Joritomo, tot aan den Keyzer Tsinajos nu Regeerende.

1. **J**oritomo, de eerste Kroons Generaal en waereldlyke Monarch was gebooren onder de Regeering van den 76. *Dairi* in het jaar Christi 1154. Hy Regeerde twintig jaaren.
2. *Jory Fe*, *Joritomo's* Zoon Regeerde vyf jaaren.
3. *Sannetomo*, tweede Zoon van *Joritomo* Heerschte zeventien jaaren.
4. *Joritzne*, een Zoon van *Quan Baku Dooka* Regeerde achtien jaaren.
5. *Jori Sane*, of *Jorissuga*, Zoon van *Joritzne* Heerschte acht jaaren.
6. *Mune Taka Sinno* of *Soo Son Sinno*, een Zoon van den Geestlyken Erf-Keyzer *Sagga* den tweeden, Regeerde vyftien jaaren.
7. *Korejas Sinno*, oudste Zoon van *Mune Taka* Regeerde vier en twintig jaaren.
8. *Kiume Sinno* of *Sanno Ofi*, derde Zoon van den Geestlyken Erf-Keyzer *Fikakusa* Regeerde twintig jaaren.
9. *Morikuni Sinno*, zyn Zoon, Regeerde vyf en twintig jaaren.
10. *Sonun Sinno* of *Sonnum Sinno* tweede Zoon van *Daigo* den tweeden Regeerde twee jaaren.
11. *Nari Josi Sin Oo*, vierde Zoon van *Daigo* den tweeden Regeerde drie jaaren.
12. *Takaudsi*, Zoon van *Askago San-nokino Cami Nago Udsi* Regeerde vyf en twintig jaaren.
13. *Josi Jaki* derde Zoon van *Takaudsi* Regeerde tien jaaren.
14. *Josimitz* Zoon van *Josi Jaki* Regeerde veertien jaaren.
15. *Josimotfi* Zoon van *Takamitz* Regeerde een en twintig jaaren.
16. *Josi Kassu* Zoon van *Josimotfi* Regeerde onder zyn Vader.
17. *Josi Novi* Zoon van *Josimitz* Regeerde veertien jaaren.
18. *Josi Katz* oudste Zoon van *Josi Novi* Regeerde drie jaaren.
19. *Josi Massu* tweede Zoon van *Josi Novi* Regeerde negen en veertig jaaren.
20. *Josi Navo* Regeerde onder zynen Vader *Josimassa*.
21. *Josi Tanne* Broeder van *Josinavo* Regeerde achtien jaaren.
22. *Josi Symmi* Zoon van *Josi Tanne* Regeerde veertien jaaren.
23. *Josi Far* Zoon van *Josi Symmi* Regeerde dertig jaaren.
24. *Josi Tir Josifar's* Zoon Regeerde zestien jaaren.
25. *Josi Taira* of *Tira* Zoon van *Josi Tir* Regeerde vier jaaren.
26. *Josi Aki* Zoon van *Josi Taira* Regeerde vyf jaaren.
27. *Nobbenaga* of *Nabunaga*, tweede Zoon van *Oridano Dansio Taira* Regeerde tien jaaren.
28. *Fide Nobu*, *Nobu Tada's* Zoon Regeerde drie jaaren.
29. *Fide Josi*, daar na genoemt *Taiko* en *Taiko Sama*. Deze vermaarde Monarch, was een Landmans Zoon, en in zyne jongere jaaren Bottelier by een Eedelman. Maar door zyn moed en verdienste, quam hy zo ver dat hy zich verhief tot Keyzer van *Japan*. Alle de Landschappen van *Japan*, tot dien tyd toe verdeelt, en door byzondere Prinsfen bestiert en geregeert, bracht hy onder zyne macht en oppergezag, en wierd dus de eerste volstreckte waereldlyke Monarch; na zyn dood wierd hy volgens de manier van 't land onder de Goden geplaatst, en door den *Dairi* vereert met den Goddelyken Tytel *Tojokuni Daimiosin*. De Tempel, waar in zyn Lykbus bewaart word, staat te *Miaco*, maar is tegenwoordig voor 't meerendeel vervallen, zynde 't gezag van 't waereldlyk Ryk overgegaan tot een ander geslacht.
30. *Fide Tsagu* anders *Quabacundono*, die Zoon was van *Joo in Iziro*, en Neef van *Taicosama*, Regeerde onder zynen Oom, doch slechts een kleine wyl.
31. *Fide Jori*, Zoon van *Taicosama*, minder jaarig zynde toen zyn Vader overleed, wierd door hem gestelt onder 't opzicht en voogdy van *Iejas Sama*, een van zyne gunstelingen en Raadsheeren van staat, die zich zelf door een plechtigen eed, met zyn eige bloed ondertekent, verplichte, dat zo ras als de

jonge Prins tot jaaren gekomen was, hy zyn Regentschap zoude afstaan, en de Regeering van het Ryk in zyne handen overgeven. Onder dat beding wierd de dochter van *Jejas* aan den Erf-Prins uytgetrouwt, die het Ryk bekleedde, of ten minste den naam daar van had, onder zynen voogd en Schoonvader, veertien jaaren.

32. *Jejassama* anders *Ongosio*, en *Dai-fusama* overweldigde de Kroon van *Fide Jori* zynen Schoonzoon. Hy vergunde aan de Nederlandfche Oost-Indifche Maatschappy een vryen handel op *Japan*, in het jaar Christi 1611. Na zyn dood wierd hy naar gewoonte vergoodt en *Gongensama* genoemd. Hy legt begraven te *Niko*, naby *Miaco*, de begraafplaats van dit geslacht. Hy Regeerde in 't geheel veertien jaaren, sommige van zyn Regentschap daar by ingesloten. Niettemin zyn 'er eenige die meenen, dat hy slechts vier of vyf jaaren Regeerde, op een onderstelling, dat hy zeventig jaaren oud was, toen hy bezit nam van den Throon.

33. *Fide Tada*, derde Zoon van *Iejassama*, die na zyn overlyden genoemd wierd *Taitokomi* of *Taitokuinsama*, vernieuwde de voorrechten, welke zyn Vader aan de Nederlanders had toegestaan, in het jaar 1616. of 1617.

Hy Heerschte achtien jaaren.

34. *Ijetiruko*, anders *Ijemitzko*, Zoon van *Fide Tada*, die na zyn affterven wierd genoemd *Dayoinsama* of *Tayoinsama* Regeerde een en twintig jaaren.

35. *Ijetznako*, zyn Zoon, die na zyn dood genoemd wierd *Ginjoinsama* of *Genjuinsama* Regeerde dertig jaaren, en stierf op den vierden Juny 1680.

36. *Tsynaiosiko*, anders *Tsynaiosiko*, of *Tsynasosama*, of met zynen vollen Tytel, welchen hy niet lang te vooren verkregen had, *Dairi Sei Dai Seogun*, *Nai Dai Sini Ukonjeno Tai So*, de nu Regeerende Monarch volgde zynen Broeder in de Regeering. Hy was in 't drie en veertigste jaar zyns ouderdoms toen ik in 't jaar 1692. in *Japan* was, en had den Throon twaalf of dertien jaaren bezeten.

DE BESCHRYVING
 EN
 GESCHIEDENIS
 VAN
 JAPAN.

DERDE BOEK.

Van den Staat der Religie in *Japan*.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de Godsdiensten van dit Ryk in 't gemeen, en van de Godsdienst Sintos in 't byzonder.

De Godsdiensten van Japan.

DE vryheid van het gewisse, zo ver ze zich niet bemoeyt met de belangen der waereldlyke Regeering, of de vrede en gerustheid van het Ryk aandoed, is van alle tyden af, in *Japan*, gelyk in de meeste andere Landfchappen van *Asia*, toegelaten geworden. Hier van is het, dat vreemde Religien met gemak ingevoert en met goed gevolg voortgezet zyn, tot groot nadeel van de geene die van aloude tyden af in dat land de vastgestelde was. In deze laatfte honderd jaaren waren 'er voornamentlyk vier Godsdiensten, aanmerkelyk wegens het getal derzelve aanhangers, te weten.

Sinto. 1. *Sinto*, de oude Godsdienst, of Beeldendienst der Japoneesen.

Budso. 2. *Budso*, de dienst van vreemde Afgoden, welke overgebracht zyn in *Japan*, uyt het Koninkryk van *Siam* en het Keyzerryk van *China*.

Sinto. 3. *Sinto* de Leere van haare Zedekundige en wysgeeren.

4. *Deivus* of *Kiristando*, is zo veel te zeggen als de weg van Godt en Christus, waar door moet verstaan worden de Christelyke Godsdienst.

Het was toe te schryven aan de pryswaardige yver, en de onvermoeyelyke zorg der *Spaansche* en *Portugeesche* zendingen, inzonderheid die der Jesuiten, dat de Christelyke Religie 't eerst ingevoert wierd in *Japan*, en voortgezet met een goede uytflag, de verwachting on-eindigmaal te boven gaande, tot zo ver, dat van den eersten aankomst dezer Vaders van de Societeit, in de Provincie *Bongo*, 't welk was ontrent het jaar Christi 1549. (of zes jaaren na de eerste ontdekking van *Japan*) tot aan het jaar 1625. of zeer na by het jaar 1630. zy zich verspreyde door de meeste gewesten van het Ryk, veele der Prinssen en voornaamste Heeren dezelve opentlyk omhelzende. Gemerkt den grooten voortgang die ze gemaakt had tot dien tyd, in 't midden zelf der stormen en moeyelyk-

Deivus.

Noodlot der Christelyke Godsdienst in Japan.

heden,

heden, waar voor ze blootgeftelt was, had men zeer groote reden om te mogen hoopen, dat binnen een korten reeks van tyd, het geheele Ryk zich zoude bekeert hebben tot het Geloof van onzen Zaligmaker; indien niet de staatzuchtige doelwitten, en onverdulde poogingen dezer Vaders, om zo wel de tydelijke als de Geestelyke vruchten van hunne zorg en arbeid te plukken, de hoogste Majesteit van het Ryk zodanig hadden vertoornt, dat zy tegen haar zelf en tegen haare bekeerden eene vervolging verwekte, van welke men de weerga in geene Historien vind, waar door de Godtsdienst, welken zy Predikten, en alle de geene, die dezelve beleeden, binnen weinige jaaren geheel en al wierden uytgeroeyt.

De Religie
Sintos.

Van de drie voornaame Religien, die nu bloeyen en in *Japan* toegelaten worden komt de *Sintos* de eerste plaats toe, meer van wegen haare oudheid en lang gebruyk, dan van wegen 't getal deszelfs aanhangers.

Sinto, 't welk ook word genoemd *Sinsju*, en *Kamimitsi*, is de beeldendienst, van ouds af in 't land vastgeftelt. *Sin* en *Kami* betekenen de beelden, welke het voorwerp zyn van dezen dienst. *Jo* en *Mitsi* is zo veel als te zeggen de weg of manier van deze beelden te dienen. *Siu*, betekent Geloof of Godtsdienst. *Simsja*, en in het meervoudig *Sinsju* zyn de perfoonen, die dezen Godtsdienst aankleven.

Geloof der
Sintoisten.

't Onmiddelykste oogmerk, dat de Navolgers van deze Religie zich zelve voorstellen, is de gelukstaar in deze waereld. Zy hebben in der daad eenige, doch slechts duyftere en onvolkomene bevattingen van de onsterffelykheid onzer zielen, en van den toekomenden staar van geluk, en zegen, of van elende. En echter hoe weinig oplettende zy zyn, ontrent het geene dat van hen in dien toekomenden staar wezen zal; zo groot is hun zorg en aandacht gevestigd tot dienst van deze Goden, welke zy gelooven dat eenig aandeel in de Regeering en de bestiering van deze waereld hebben, met een onmiddelyker invloed, elk na zyne bedieningen, over de voorvallen en noodzakelykheden van 't menschelyk leven. En alhoewel zy waarlyk erkennen een opperft wezen, dat, gelyk zy gelooven, in 't hoogste der Hemelen woond, en schoon zy ook insgelyks toestaan eenige mindere Goden, dewelke zy stellen onder de Sterren, zo dienen noch aanbid-den zy dezelve niet, en hebben ook geene Feestdagen aan dezelve toegeheylt,

denkende, *quæ supra nos, nihil ad nos*, dat wezens die zo veel hooger zyn dan wy, zich weinig met onze zaaken zullen bemoeyen. Des niettemin zweeren zy by deze grootere Goden, welker naamen altyd in 't formulier van haaren eed vloeyen. Maar zy dienen en aanbidden die Goden, welke zy gelooven dat een Souverein gebied over hun land hebben, en 't opperbewind over desselfs voortbrengfels, als des zelfs elementen, water, dieren, en andere dingen, en die uyt hoofde van deze macht, onmiddelyker hunnen tegenwoordigen staar raaken, en hen ongelukkig of gelukkig in dit leven kunnen doen zyn. Zy zyn te meer oplettende om een behoorlyke eerbewyzing en dienst aan deze Godheden te doen; om dat zy schynen meer overtuygt te zyn, dat dit alleen genoeg is om hen te zuiveren en haare harten te reinigen, en dat zy ongetwyfelt door haare medewerking en tusschenkomfte, in het toekomende leven zullen genieten belooningen overeenkomstig met hun gedrag in dit leven. Deze Godtsdienst schynt byna even zo oud te zyn als de Natie zelf. Indien het eenigermate waarschylyk en bewyslyk is, dat de eerste Japoneefers afkomstig zyn van de Babyloniërs, en dat ze terwyl zy noch te *Babel* waren, eenige bevattingen hebben gehad van den waaren Godtsdienst, van de Scheppinge der waereld, en van desselfs staar voor dien tyd, gelyk zy aan ons overgelevert zyn door de Heylige Schriften, zo mogen wy op al zulke goede gronden onderstellen, dat dezelve door de verandering van haare taal, en door de ongemakken en vermoejingen van zoo een langen en verdrietelyken reys, byna ten eenemaal uyt hunne geheugenis zyn gewischt geworden; dat zy, by hun aankomft in dit uytterste einde van het Oosten, plichtshalven een zeer hooge achting hebben toegedragen aan hunnen leydsman, die hen gelukke-lyk door zo veele gevaaren en zwaarigheden hadde geleydt, dat zy hem na zyn dood gestelt hebben in den rang der Goden; dat in de volgende eeuwen andere groote Mannen, die voornaame diensten aan hun vaderland hadden bewezen, 't zy door haare voorzichtigheid en wysheid, of het zy door hun moed en heldendaaden, insgelyk geplaatst zyn geworden onder het getal der Goden, of haare *Kamis*, dat is onder de onsterffelyke Geesten, die waerdig zyn, dat men haar Goddelyke eere bewyze; en dat, om haare gedachtenis niet in vergetelheid te doen geraaken, tot zulken einde *Mias*
of

Giffingen
ontrent de
oudheid
van 't Ge-
loof Sintos.

of Tempels, by tyds voor haar zyn gebouwt geworden. (*Mia* betekent eigentlyk het huys of woonplaats van eene levende ziele.) 't Ontzag en de eerbiedigheid deze groote Mannen passende, wierd door den tyd zo algemeen, dat men zedert altyd geoordeelt heeft het eene noodzaakelyke plicht te zyn voor elken oprechten beminnaar van zyn vaderland, aan welke Sekte hy ook toegedaan zyn mocht, openbaare blyken te geven van zyne eerbiedigheid en dankbaare erkenenis voor hunne deugden en uytmuntende dienften, door 't bezoeken hunner Tempelen, en door 't buygen voor haare beeltenissen, of op zodanige dagen als byzonderlyk toegeheyligt zyn aan hunne gedachtenis, of by eenige andere bequaame gelegenheid, voorbehouden dat zy in geen staat van onreynigheid, of onbequaam zyn om tot deze Heylige plaatfen te naderen. Aldus wierd het geen, dat men in 't begin verrichte, als eene bloote daad van achting en dankbaarheid, allengskens verandert in aanbidding en Godtsdienst. De bygeloovigheid liep eindelyk zo ver voort, dat de *Mikaddo's*, of Geestelyke Erf-Keyzers, zynde rechte afstammelingen van deze groote Helden, en vooronderstelt wordende te zyn mede erfgenaamen van haare uytmuntende hoedanigheden, aangezien wierden zo ras als zy bezit genomen hadden van den Throon, als waare en levende beelden van hunne *Kami's*, of Goden, als Goden zelf, begaaft met zulken uytnemenden trap van zuiverheid en heyligheid, dat geen *Gege*, (*Gege* is een verachte naam, welken de *Kuge*, dat is, de leden van 's Keyzers geestelyk Hof geven aan haare Landslieden, die niet van dezelfde Adelyke en Goddelyke afkomst zyn,) zich durft onderwinden in haare tegenwoordigheid te verschynen; ja zelf, wat noch meer is, dat alle de andere *Kami's* of Goden van het land verplicht zyn, om hem eens 's jaars te bezoeken, en zyn geheiligde Persoon op te wachten, hoewel op eene onzichtbaare wyze, gedurende de tiende maand. Zy zyn zo zeer overtuygt van de waarheid dezer zaak, dat staande de gemelde maand, welke door hen word genoemd *Kaminatsuki*, dat is, de maand zonder Goden, geen feestdagen geviert worden, om dat vooronderstelt word, dat de Goden niet 't huys in haare Tempels, maar aan 't Hof zyn, om haaren *Dairi* op te wachten. Deze Japansche Paus, matigt zich zelf ook aan, de geheele macht en 't gezag alleen, om andere tot Goden of Heyligen te maken, in-

Achting voor de *Dairi's*.

Hy heeft de macht alleen om Heyligen aan te stellen.

dien 't hem toefchynt dat zy 't verdienen, het zy door de verschyningen hunner zielen na de dood, of door sommige Mirakelen door hen uytgewerkt. In dit geval draagt de Keyzer een uytmuntende Tytel op aan dezen nieuwen Godt of Heylig, en beveelt dat een *Mia*, of Tempel gebouwt word tot zynere gedachtenis; 't welk geschied of op zyne eige onkosten, of op de liefdaadige giften van vroome en en welgestelde personen. Zo het naderhand dus gebeurt, dat deze, die in dien Tempel dienen, en zich naauwer op een byzondere wyze overgeven aan den nieuwen Godt, voorspoedig zyn in haare ondernemingen, ja wat meer is, indien eenig ongewoon wonderwerk gewrocht is geworden, waarschyndlyk door zyne macht en medehulp, zal het andere menschen aanmoedigen om zyne bescherming van hem te smeeken en door dit middel, het getal der Tempelen en der Godsdienstige ras aangroeyen. Aldus word het getal der Godheden jaarlyks vermeerderd in yder eeu w. Maar behalven alle de doorluchtige Mannen, die van tydt tot tydt, van wegen hunne helden daaden, of zonderlinge Godvrucht door de Geestelyke Keyzers geplaatst zyn geworden onder de Godheden van het land, hebben zy noch een andere reeks van Goden, van een veel ouder aenstelling. Van deze twee opvolgingen is reeds gesproken. De eerste is de opvolging van de *Tensin Sitzi Dai*, of zeven groote Hemel-Geesten, die gezegt worden bestaan te hebben in de alleroudste tyden der Zon, lang voor de bestaanbaarheid van menschen of hemelen, en te hebben bewoont de Japansche waereld (het eenigste land, naar hun gevoelen, toen in wezen) veele millioenen van Jaaren. De zevende en laaste dezer groote Hemel-Geesten *Isanagi* genoemd, op eene vleeschelyke wyze zyne Goddelyke Gemalinne bekenet hebbende, in navolging van 't geen hy opgemerkt had ontrent den Vogel *Isiataduki*, gewan een tweede opvolging van Godheden, in der daad minder dan de eerste, maar hooger dan alle deze, die na haaren tyd in wezen geweest zyn. Het tweede geslacht is na het getal hunner voornaamste hoofden genoemd *Dsi Sin Go Dai*, of de opvolging van de vyf aardfche Godheden, die geleest en het land van Japan beheerscht hebben eenen langduurigen, doch bepaalden tyd. Het is onnodig hier wyd uyt te weiden over dit Hoofdstuk, nadien reeds een volkome verhaal van de belachgelyke en fabelachtige bevattingen der Japonceen, nopen-

De opvolging van haare Godheden.

de deze twee opvolgingen van Godheden gegeven is in het zevende Hoofdstuk van het eerste boek, en in het tweede Boek, in 't eerste Hoofdeel. Ik zal 'er alleenlyk byvoegen, dat de Historie van de tweede opvolging opgevult is met vreemde en ongemeene zeldsaame gevallen, van doolende Ridders, 't ombrengen van Reusen, Draaken en andere monsters, die toen het land verwoesteden, tot grooten schrik en vrees van desselfs Half-Goddelyke Inwoonderen. Veele Steden en Dorpen in 't Ryk hebben haare naamen ontleent van sommige diergelyke merkwaardige daad, dewelke in de nabuurschap gebeurde. Zy bewaren noch in sommige hunner Tempelen, Zwaarden, Wapenen, en andere Oorlogs tuygelyke instrumenten, welke zy houden als overblyffelen van dien ouden tyd, en gelooven dat het deze zelfde zyn, die in de handen van deze Half-Goddelyke Helden zo verderffelyk en doodelyk geweest zyn voor de ontrusters van de vrede en rust van het land. Een ongemeene achting word aan deze Heylige overblyffelen bewezen door de aanhangers van de *Sintos* Religie, en sommige houden en gelooven noch dat ze bezielt zyn door de zielen van haare voorige bezitters. In 't kort, 't geheele zamenstel van de *Sintos* Godtgeleerdheid, is zulken lamme, belachhelyke zamenweeffel van wandrochtige onbevattelyke fabelen, dat zelfs de geene, die hun werk daar van gemaakt hebben van ze te bestuderen beschaamt zyn te bekennen en aan huune mede aankleeveren van dien te openbaaren alle desselfs ongerymtheden; veel min zullen zy ze bekent maken aan de *Buds-doisten* en de navolgers van andere Godsdienst. En misfchien zouw ze zo lang niet gestaan hebben, zo het niet waare geweest om desselfs naauwe verknochtheid met de burgelyke costumen, in welker onderhouding deze Natie by uytnemendheid naauwkeurig en omzichtig is. De Tempels der *Sintoisten* worden niet bedient door Priesters en Geestelyke perfoonen, maar door Leecken, die door den bank 't eenemaal on-

kundig zyn van de gronden en redenen van de Religie, dewelke zy belyden, en ganschelyk onervaren in de Historie der Goden, die zy dienen. Eenige weinige zyn 'er evenwel onder de *Sintosju*, of aankleeveren van de *Sintos* Religie, inzonderheid onder de ordre van *Canusi's*, die nu en dan eene redenvoering zullen doen aan het volk, en eenige moeyte nemen in 't onderweyzen van jonge kinderen. Geduurende myn verblyf in *Japan*, quam een dezer *Canusi's* van *Miaco*, om te Prediken in den Tempel van *Tenfi*, en naderhand in die van *Surwa*. Yder dag deed hy een Predikatie, om uyt te leggen de Wet of 't gebod *Nacotominotarraï* of *Nacottomibarraï*; maar zyne redenvoeringen waren op 't best, quallyk geschikte verwarde zamenstellingen van romansche en belachhelyke vertellingen van hunne Goden en Geesten. Zy zullen haar gestel van Godgeleertheid aan andere leeraaren uyt eige inzicht en onder verplichting van geheymhouding; voornamentlyk als zy komen aan het laatste artikul, 't welk raakt het begin aller dingen, nemen zy byzondere zorg, om dezelve niet te openbaaren aan hunne leerlingen, voor dat zy zich onder eede hebben verbonden, en met hun hand en zegel ondertekent, dat zy zulke geheyligde en diepe verborgentheden niet zullen schenden, door dezelve te openbaaren, aan de onwetende en ongehoovige leeken. De grondtext van deze verborgene leere is begrepen in deze volgende woorden, genomen uyt een boek, 't welk zy noemen *Odaiki*; *Kai fakano fasime Dsiusio Fuso Tatojaba Fujono sui soni ukunga Gotosi Tentsyno utfyni Itsi butsu wo seosu Katats Igeno gotosi fenquas ste sin to nar kuni toko datsno Mikotto to goos*: Dat is, *In 't begin der openbaaringe aller dingen vloette 'er een Chaos, gelyk de Visschen uyt pleyzier in het water zwemmen. Uyt dezen Chaos, quam voort een ding gelyk een prikkel beweeglyk en veranderlyk van gedaante: dit ding wierd een Ziel of Geest, en deze Geest word genoemt Kunitokodatsno Mikotto*.

Kabusama Een Santos Tempel

XVII Tafel

II. HOOFDSTUK.

Van de Tempelen, 't Geloof, en Dienst der Sintos.

Naamen
der Sintos
Tempels.

DE *Sinsju*, dat is, de aanhangers van de *Sintos* Godtsdienst noemen haare Tempelen of Kerken *Mia*, welk woord, gelyk ik heb aangetekent, beduydt de woonplaatsen der onsterffelyke Zielen. Zy komen 't naaste by de *Fana* der oude Romeinen, gelyk die doorgaans genoemd worden als zo veel duurzaame gedenkstukken opgericht ter gedachtenis van groote Mannen. Zy noemen ze ook *Jasyro* ende *Sia* of *Sinsja*, welk laatste influyt het geheele Hof van de *Mia* met alle de andere gebouwen en afhankelykheden daar toe behoorende. De Goden, welke het voorwerp zyn van hunnen dienst, noemen zy *Sin* en *Cami*, welke beteken en zielen of geesten. Zomtyds vereeren zy die ook met den bynaam *Miofsin*, verhevene, doorluchtige, Heylige, en *Gongen*, rechtvaerdige, gestreng, jaloersche. De aanhangers van andere Godsdiensten noemen de Kloosters van hunne Godtvruchtige, en de plaatsen van hun Godtsdienst, *Sisia Tira*, dat is Tempelen, en de Goden zelf, die zy aanbidden, *Fotoge*. Alle andere vreemde beelden, welker aanbidding van over zee in *Japan* ingevoerd is worden begrepen onder den algemeene naam van *Bofaz* of *Budz*. De *Mia's* en waarlyk ook alle Kloosters en Godshuysen in 't gemeen, zo wel van deze als van haare andere Sekten, zyn gelegen in de vermaakelykste plaatsen van 't land, op de beste plekken grondts, en doorgaans binnen, of naby de groote steden, plaatsen, dorpen en andere bewoonde vlekken. In dit Hoofdstuk zal ik my alleenlyk bepaalen op de *Mia's* der *Sintoisten*. Een ruyme wyde laan (met schoone ryen van Cypressboomen beplant, die in het land groeyen en een recht opgaande schoone hooge boom maken, leyd recht aan op de *Mia*, of anders op het Kerkhof, op 't welk zomtyds verscheide *Mia's* by malkanderen staan; en in zulken geval, strekt de gemelde laan zich uyt op die, dewelke de voornaamste word gehouden. De *Mia's*, doorgaans gesproken, zyn gelegen in een vermaakelyk bosch, of aan den opgang van een schoone

groene heuvel, en hebben zinnelyke steene trappen om langs dezelve daar by te komen. Naast aan de Heere of groote weg, aan den inkomst van de laan, die naar den Tempel loopt, staat tot een onderscheidings teken van andere Heere wegen, een zonderling gefatsoeneerde Poort, *Tory* genoemd, en of van steen of van hout gebouwt. Het maakfel van deze Poorten is zeer slecht en recht, bestaande uyt twee recht opstaande posten of pylaren met twee boomen in 't dwarsch overelkander, van welke de bovenste cierlykheids halven in 't midden neergebogen is, staande de twee eindens opwaards. Tusschen de twee dwarsboomen is een vierkante tafel geplaatst, gemeenlyk van steen, waar in gehouwen is de naam van den Godt, aan wien de *Mia* is toegeweydt, in goude merktekenen (Zie de zeventiende Tafel Letter A.) Somtyds is 'er een andere Poort die voor de *Mia* zelf staat, of voor 't Kerkhof, indien 'er verscheide *Mia's* gebouwt zyn op een plein. Niet ver van de *Mia* is een bekken, doorgaans van steen, met water gevult voor de geene die 'er gaan, bidden, om zich te wasschen. Dicht aan de *Mia* staat een groote Aalmoeskist. De *Mia* zelf is noch kostelyk noch heerlyk gebouwt, maar zeer gemeen en eenvoudig gemaakt, gemeenlyk vierkant, en van hout opgetrokken, met staaken en nette balken voorzien. Zy is zelden hooger als de lengte van twee of drie man, en twee of drie vadem breed. Ze staat meer dan een el verheven boven de grond, door korte houten paalen onderschraagt wordende: daar is een kleine omgang of gallery om ze rond te gaan, en weinige trappen, die men opklimt om op deze gallery te komen. De voorgevel van de *Mia* is alzo eenvoudig als het andere, bestaande alleen uyt een of twee getralyde vensters, voor de geene die komen aanbidden om daar door te zien, en zich te buygen naar de hoofdplaats van binnen. Ze is ten allen tyden gesloten, en dikwils zonder dat ymand het oog daar over heeft, of zorg voor dezelve draagt.

Tempel
Poorten.

Beschry-
ving van
haare
Mia's.

Sommige *Mia's* zyn iets grooter, somtyds met een voorkamer, en twee zyd vertrekken waar in de bewoonders van de *Mia* zitten ter eeren van den *Cami*, kostelyk gekleed in haar schoon geestelyk gewaad. Alle deze verscheide vertrekken hebben traaly vensters en deuren, en de vloeren zyn bedekt met keurlyke matten. Doorgaans zyn drie zyden van den Tempel gesloten met houten deelen, wordende geene opening gelaten dan in de voorzyde. Het dak is gedekt met steene tegels, of houten spaanderen, en steekt aan alle kanten redelyk wydt over, om de wandelplaats rondom den Tempel te bedekken. Het verschilt van andere gebouwen, doordien het aartiglyk gebogen is, en zaamgesteld uyt verscheide laaghen van schoone houten balken, welke van onderen uytstietende, het zeer zonderling doen schynen. Aan het bovenste van 't dak is somtyds een sterke houten balk grooter dan de andere, in de lengte gelegd, aan welkers einden twee andere balken opstaan, elkander overkruysende; somtyds word achter deze een derde dwarsch over dezelve gelegd. Dit gebouw is in navolging en te gelyk ook ter gedachtenis van den eersten Tempel *Ise*, dewelke schoon eenvoudig, echter zeer kunstig, en byna onnavolglyk verstandig en zodanig gemaakt was, dat de zwaarte en zaamenvoeging van deze verscheide balken, dienden om 't geheele gebouw staande te houden. Boven de Tempeldeuren hangt somtyds een groote platte bel, en een sterke lang geknoopte koord, waar mede deze, die komen om haaren Godsdienst te verrichten, de klok luyden, als of 't geschiede, om aan de Goden kennis te geven van haare tegenwoordigheid. Deze gewoonte is evenwel niet zeer oud, en behoort niet oorspronkelyk aan den Godsdienst van de *Sintos* Religie; want ze is ontleent van de *Budodo* of vreemde beelden-dienst. Binnen den Tempel is wit papier opgehangen, aan kleine stukjens gesneden, waar van het oogmerk is, om 't volk in te oefenen de zuiverheid van de plaats. Somtyds is 'er in 't midden een groote spiegel gesteld, op dat de aanbidders zich zelve daar in kunnen spiegelen, en daar en boven merken, dat alzo onderscheidentlyk, als de vlakken van hunne aangezichten in het spiegel blyken, even zo zichtbaar zyn de geheime vlakken, smetten en bedriegeryen hunner herten in de oogen der onsterfelyke Goden. Deze Tempels zyn zeer dikwyls zonder eenige Beelden der *Cami* of van Afgod-

den, aan dewelke zy geheiligd zyn. Ook houden zy waarlyk geenerley beelden in haare Tempels, ten zy ze het om een byzondere reden verdienden; het zy om de achting en Heyligheid van den Beeldhouwer, of om eenige boven natuurlyke en ongemeene wonderwerken door haar uytgewrocht. In dit geval is 'er een zonderlinge bus verzonnen aan het bovenste einde van den Tempel, tegen over desselfs getralyde gevel, welke bus genoemt word *Fongu*, dat zo veel wil zeggen, als de wezentlyke, waare Tempel. In deze doos, waar voor zich de aanbidders buygen, is de Afgod opgesloten, en word nooit daar uytgenomen, dan op den grooten Heyligen Feestdag van den *Cami*, welken hy verbeeld, welken dag maar eens om de honderd jaaren geviert word. In dezelve doos of laade, zy insgelyk opgesloten, alle de overblyffelen die zy hebben van de beenderen, kleederen, wapenen, of handwerkfelen van den zelve Godt. De Hoofd-Tempel van elken plaats, heeft een of meer *Mikosi*, gelyk men ze noemt, die aan dezelve behooren, zynde vier zes of acht kantige *Sacella* of Kappelletjes, kunstiglyk verlackt, met vergulde hoeken opgepronkt, van binnen met spiegels, gesneden wit papier en andere vercierfelen, hangende aan twee draagboomen, om ter gelegener en bequaamer tyd omgevoert te kunnen worden; 't welk met groote pracht en staatsie op een plechtige wyze gedaan word, wanneer op de *Jennitz*, dat is, de voornaamste Feestdag van dien Godt, aan welke de *Mia* toegewydt is, de *Canusi*, of opzienders en bedienden des Tempels den *Matsuri* vieren, waar van in 't vervolg breeder. Somtyds word het beeld van den *Cami*, aan wien de *Mia* ingezegent is, of de zulken zyner overblyffelen als daar bewaart worden, in deze *Mikosi*, by dezelve plechtige gelegentheid omgevoert. Het Hoofd of opperste der *Canusi's* neemt ze uyt de kist van den Tempel, alwaar ze bewaart worden in keurlyke witte doosen, draagt ze op zynen rug naar de *Mikosi*, en zet ze achterwaards in dezelve, het volk zich midlerwyl uyt den weg gevende, als zynde een te onreyn en te onwaardige stam en geslacht, om deze Heylige dingen te zien. De buytenkant van de *Mia*, of de voorkamer en andere vertrekken dicht aan dezelve gebouwt, zyn gemeenlyk behangen met verscheide op-tooyfelen van korte zwaarden keurlyk gesneden, modelle van schepen, verscheiderley soort van beelden, of andere

Mikosi wat ze zyn.

Jemma of
verciertse-
len van
den Tempel.

dere zeldsaame fraayigheden, verschaf-
fende een aangenaam tydverdryf aan de
ledige aanbouwers, die konien om te
zien en te bidden in dezen Tempel op
hunne Heylige dagen. Deze verkleede
verciertelen worden genaamt *Jemma*, en
zyn vrywillige geschenken aan den Tempel-
gegeven door de aankleefers van
dezen Godsdienst; volgens geloften,
welke zy gedaan hebben, 't zy voor zich
zelven, of voor hunne maagen en vrien-
den, wanneer zy aangetaft zyn door
eenige heftige ziekte, of leggen te zwoe-
gen onder eenige andere tegenspoeden,
en welke zy naderhand zeer omzichtig-
lyk volvoeren; zo om te toonen de
macht der Goden, wier hulp zy ver-
zochten, als hun eige diep en inwendig
gevoelen van dankbaarheid voor de zeg-
ningen, welke zy van dezelve ontfangen
hebben. Dezelve gewoonte word mede
achtervolgt door de aanhangers van de
Bofatz of *Budso* Religie. De *zeventiende*
Tafel is een vertooning van sommige de-
zer *Sintos* Tempels en *Mikosi*, genomen
uyt een oorsponkelyke schildery der Ja-
poneesen. Deze *Mia's* of *Sintos* Tempels,
worden niet bedient door Geestelyke
Perfoonen, maar door waereldlyke
menschen, die genoemt worden *Negi*,
Canusi en *Siannin*, ende onderhouden
worden, 't zy uyt de legaten door den
stichter van de *Mia* daar toe gestelt; of
door de onderstand-gelden door den
Mikaddo hen toegelegd; of door de liefdaa-
dige opbrengingen der vroomen en wel-
meenende menschen, die daar hun
Godsdienst komen verrichten. *Mikaddo*
betekent volgens de letterlyke zin van
het woord, de *verheve Poort*, zynde *Mi*
het zelve met *On*, *Goo*, *Oo*, *Gio*, groot,
machtig, doorluchtig, hoog, verheven,
en *Kaddo*, betekende een Poort, of
deure. Deze *Canusi* of waereldlyke Prie-
sters, als zy uytgaan, zyn, om onder-
scheiden te worden, gekleed in wyde
ruyme tabbaards, doorgaans wit, som-
tyds geel, en veelyds van andere kleu-
ren, zeer na gemaakt op het zelve fat-
soen van 't Hof van den *Mikaddo*. Zy
dragen evenwel hunne gewoone wae-
reldlyke kleederen onder dezen tabbaard.
Zy scheeren hunne baarden, maar laten
hunne haayren groeyen. Zy dragen
eenen styven, langwerpigen, verlakten
muts, in maaksel niet ongelyk een
schip, over hunne voorhoofden uyt-
staande, en onder de kin gebonden met
zaamengevlochte zyde koorden; van
welke afhangen geknoopte franjens,
welke langer of korter zyn, na de be-
diening en hoedanigheden van den per-

Mias,
door wien
bedient.

soon, die ze draagt; die niet gehouden is
zich laager te buygen voor menichem
van een hooger rang en staat, dan dat de
eyndens van deze knoopen aan de vloer
raaken. Hunne oudsten hebben hun
hoofdhaar opgebonden onder een zwart
gaes of krep, op een zeer sonderlinge
wyze, en hebben hunne ooren bedekt
met een byzonder slag van een lap,
ontrent anderhalve span lang, en twee
of drie duymen breed, by haare wangen
uytstaande of neerhangende, volgens de
waerdigheden of eertytelen aan hen door
den *Mikaddo*, geschonken.

In geestelyke zaaken zyn zy onder het
volstrekte gebied van den *Mikaddo*, maar
Door wien geregeert.

in tydelyke of waereldlyke staan zy, en
nevens haar alle andere Kerkelyke
perfoonen in het Ryk, onder 't bevel
van twee *Dsi Sin Bugios*, als men hen
noemt, of *Keyzerlyke Tempel-Rechters*,
door den waeredlyken Monarch aange-
stelt. Zy zyn boven mate hovaardig
en trots, zich inbeeldende dat zy van
een veel beter geslacht en ouder afkomst
zyn dan andere menschen. Wanneer zy
zich in een waereldlyk kleed vertoon-
en, dragen zy twee zwaarden, op de wyze
der adelyke Heeren. Schoon zy zelf
waereldlyke menschen zyn, achten zy
het hun plicht en met hun staat overeen-
komstig, zich heyliglyk te onthouden
van alle gemeenzaamheid en vrendelyke
verkeering met het gemeene volk. Ja
zelfs dragen sommige haare bekom-
merlyke bevattingen ontrent hunne eige
zuyverheid en heyligheid zo ver, dat zy
vermyden de omgang zelf met andere
Godsdienstige perfoonen, die niet van
dezelfde Sekte zyn, uyt vrees van de
zelve te verongelyken. Wat evenwel dit
hun gedrag aangaat, moet ik bekennen,
dat men iets zouw kunnen tot hun voor-
deel bybrengen, voor zo veel als dit hun
ongemeen gedrag, en haare onschendbaare
onthouding van allerley soort van ge-
meenschap met ander volk, het beste
middel schynt, om hunne grove onwe-
tentheid te verbergen, gelyk ook de
yslykheid en onbestaanbaarheid van haar
ontwerp van Godtgeleerdheid; 't welk
niet anders zouw kunnen, dan zeer grootelyks
bespot worden, indien in de ver-
keering en omgang met andere menschen
het gesprek over deze zaaken mocht
uytloopen. Kortom, de geheele *Sintos*
Religie is zo slecht en bedroefd, dat
buyten een deel fabelachtige en verdichte
vertellingen van hunne Goden, halve
Goden, en Helden, onbestaanbaar met
rede en een gezond oordeel, hunne
Godsgeleerden niets hebben, noch in

Hun af-
beeldse!

hunne Heylige boeken, noch by overlevering, waar mede zy 't onderzoek van keurlyke liefhebbers kunnen voldoen, ontrent den aard en de wezendlykheid van hunne Goden, ontrent hun macht en Regeering, over de toekomstige staat van onze ziel, en zulke anderen wezendlyke stukken, waar ontrent de andere Heydensche stellingen van Godtheit niet gansch en gaar stil zwygen. Om deze reden was het, dat toen de vreemde Heydensche *Budsdo* Religie in *Japan* wierd ingevoerd, dezelve zich niet alleen spoedig en met een verbaasden voortgang uytspreide, maar ook ras een verschil en scheuring verwekte tuschen deze die stantvastig en getrouw bleven aankleeven de Godtsdienst hunner voorouderen, door geboorte te geven aan de twee Sekten, in welke de *Sintoisten* nu verdeelt zyn. De eerste dezer Sekten word genoemd *Juitz*. De rechtzinnige aanhangers van deze, bleven zo vast en bestendig in de Religie en gewoonten van hunne voorvaderen, dat zy in het allerminste stipje niet wilden toegeven, hoe klein en gering het ook wezen mocht; maar zy zyn zo weinig in getal, dat de *Canust's* of Priesters zelve het meeste deel daar van uyt maken. De andere Sekte is die van de *Riobu's*; deze zyn toegevendende en vleyende, die tot hun eige voldoening, en om grooter kennis in Religie zaaken te verkrygen, inzonderheid ontrent de toekomstige staat van onze zielen, trachten, zo 't mogelyk was, over een te brengen de vreemde Heydensche Godsdienst met die hunner voorouderen. Tot dat einde stellen zy, dat de ziel van *Amida* welken de *Budsdoisten* aanbidden als hun Zaligmaker, door de verhuizing is gaan wonen in den grootsten van haare Godden *Ten Sio Dai Sin*. Het wezen, gelyk zy hem noemen, van het licht en de zonne. De meeste *Sintoisten* beleyden zich van dese Sekte. De *Dairi* zelf of 't geheele Hof van den Geestelyken Erf-*Keyzer*, misschien genoeg bewust van de valsheid en onbestaanbaarheid van de Religie, welke zy beleyden, en overtuigt, hoe onnosfel en zwak haare bewysredenen zyn, met welke zy trachten te ondersteunen de opperste Goddelyke Majesteit en Heyligheid, welke hun Meester zich zelve toeigent, schynen tot deze toegeventheid over te hellen. Ja zelf, zy hebben niet lang geleden getoont, dat zy geene groote vyanden zyn van de vreemde Heydensche Godsdienst zelf, want zy hebben het Aardsbisdom, en twee Bisdommen van *Ikofiu*, de ryk-

De Sekten der *Sintoisten*.
De *Juitz*.

De *Riobu's*.

ste en talrykste Sekte der *Budsdoisten* opgedragen aan Prinzen van 't *Keyzerlyk* bloed. De waereldlyke Monarch beleydt den Godsdienst zyner voorvaderen, en toont zyn achting, eerbied en plichtbewyding eenmaal des jaars aan den *Mikaddo*; hoewel voor het tegenwoordige niet in eigener persoon, gelyk voortyds geschiede, maar door een plechtig gezantschap en ryke geschenken. In persoon bezoekt hy de graffteeden van zyne *Keyzerlyke* voorfaaten, en gaat ook in de voornaame Tempels en Godshuysen, daar zy gedient worden. Terwyl ik zelfs in *Japan* was, wierden 'er twee staatelyke Tempelen gebouwt op bevel van den waereldlyken *Keyzer* ter eeren van den *Chineeschen* Filosoof *Koosju*, of gelyk wy hem noemen *Confutius*, wiens kennis in de wysgeerte zy gelooven, dat aan hem onmiddelyk uyt den Hemel medegedeelt is, welk gevoelen de *Grieken* oudtyds ook gehad hebben van de Filosofie van hunnen *Socrates*. Een ding dient noch aangemerkt, dat veele, en misschien de meeste dezer, die in hun leeftyd stantvastelyk de *Sintoistische* Religie beleeden, en zelf zommige der *Sintosju's* of zedekundigen, op hun doodbed haare zielen bevelen aan de voorbedding van de *Budsdo* geestelykheid; verzoekende, dat de *Namanda* voor haar mag worden gezongen, en hunne lichaamen verbrandt en begraven, op de wyze der *Budsdoisten*. De aanhangers van de *Sinto* Religie, gelooven niet in de *Pythagorische* Leere van de verhuizing der zielen, schoon deze byna algemeen aangenomen is by de *Oostersche* Natien. Evenwel onthouden zy zich van het dooden en 't eeten dezer beesten, welke dienstig zyn aan 't menschedom, oordeelende het een wreede en ondankbare daad. Zy gelooven dat de zielen, na haar vertrek uyt het lichaam, verhuysen naar een plaats van gelukzaligheid, gelegen even beneden de drie en dertig Hemelen en woonplaatsen van hunne Goden, welke zy om deze reden noemen *Takamanofarra*, 't welk betekent, *hooge Onderhemelsche Velden*; dat de zielen der geene, die een goed leven in deze waereld hebben geleydt, zonder uytstel of verhuizing worden toegelaten, maar dat aan de zielen der quaaden en goddeloofen den ingang word geweygert, en dat die veroordeelt worden om een geruymen en genoegzaamen tydt buyten om te zwerven, om voor hunne misdaden te boeten. Dat is al wat zy van een toekomstige gelukstaat weten. Maar buyten deze *Elizeesche* velden, deze gelukstaaten, erkennen zy geen

De Religie van den waereldlyken *Keyzer*.

't Geloof der *Sintoisten* over de toekomstige staat.

geen Hel, geen pynigings plaatfen, geene *Cimmeriaanfche* naare duyltere plaatfen, noch van eene ongelukkige staat, die onze zielen in de toekomstige waereld vezelt. Zy weten ook van geen andere Duyvels, dan dien welke zy onderstellen, dat de Vossien bezielt, zeer schadelijke dieren in dit land, die zo zeer gevreesd worden, dat sommige van gevoelen zyn, dat de godlofen na hun dood verandert worden in Vossien, welke hunne Priesters noemen *Ma* dat is, boose geelten.

Wesendlyke punten van de Sintos Religie.

De voornaamste stukken van de *Sintos* Religie (en deze, welke nakoming en onderhouding desselvs aanhangers gelooven, dat hen aangenaam maken by de Goden, en waardig om van haare goddelyke genade te verwerven de toelaating in de gelukstaar na dit leven, of waar op men in het gemeen 't meest van allen oogt, een reeks van tydelyke zegeningen in dit leven) zyn, (1) de inwendige zuiverheid van 't herte, (2) een Heylige onthouding van al wat een mensch onreyn maakt. (3) Een naarfuge onderhouding van de plechtige Feesten, en Heylige dagen. (4) Bedevaarten naar de Heylige plaatfen te *Isje*; by welke door sommige Godsdienstige ten (5) noch bygevoegt word, een kastyding en dooding van hunne lichaamen. Van deze zal ik nu in 't byzonder handelen.

De inwendige zuiverheid van 't Herte.

Om derhalven te beginnen met de inwendige zuiverheid des herte. Dezelve bestaat in 't doen of 't nalaaten dier dingen, welke zy gelaft zyn te doen of te vermyden, het zy door de wet der natuur, en de ingeving der reden, of door 't onmiddelyk en zonderling bevel van de burgerlyke overheden. De Wet van uytwendige zuiverheid, waar van hier na breeder, is de eenigste, welke nakoming op het allerstrikste en 't naauwkeurigste aangepreefen word aan de navolgers van dezen Godsdienst. Zy hebben geen andere wetten aan hen gegeven, noch door 't Goddelyk noch door 't Geestelyk of Kerkelyk gezag, om zich daar naa te schikken en te richten, in hun uytterlyk gedrag. Hier uyt zouw men natuurlyker wys denken, dat zy zich zelven zouden overgeven aan allerley wellusten en zondelyke vermaaklykheden; en dat zy zich zonder eenige weerhouding zouden uytleggen op alles wat aan hunne wenschingen en begeerte voldoen kan, als geen de minste vrees hebbende, dat zy handelen tegen den wille der Goden, en weinig beducht voor de gevolgen van hunnen toorn en gramfchap. En dit zouw misschien het

elendig geval wezen van eene Natie in dezen staat en gesteltheit, indien het niet was om een krachtdaadiger heerscher binnen hunne herten, te weten de natuurlyke reden, die zich zelf hier met volle macht vertoont, en uyt haar zelven genoegzaam bequaam is, om te weerhouden van haare snoode ongeregeldheden in te volgen en onder de Heerschappey van de deugd te brengen alle de geene die slechts luyfteren willen na desselvs ingevingen. Maar daar en boven hebben de burgerlyke overheden bequame zorg gedraagen, om te vervullen het geen ten dezen opzicht ontbreekt; want door hun gezag zyn 'er nu verscheide strenge wetten in wezen tegen alle soorten van misdaden en van bedryven. En waarlyk de Japansche Natie, in 't algemeen aangemerkt, toont klaarlyk, dat de ingevingen van de natuurlyke reden en de wetten van burgerlyke overheden, gewisse en trouwe leydslieden of wegwyzers zyn voor alle de geene, die een goed en deugdzaam leven willen leyden, en hunne gemoederen en gewissens bewaren in een staat van zuiverheid.

Maar wat belangt de uytwendige zuiverheid, welke onderhouding schoon minder zaakelyk in zich zelf, echter seherper aanbevolen is geworden, ze bestaat in de onthouding van 't bloedvergieten, van 't eeten van vleesch, en het aanraken van doode lichaamen. Deze, die zich door eenige dezer onzuiver gemaakt hebben, zyn daar door onbequaam geworden na de Tempels te mogen gaan, tot het bezoeken der Heylige plaatfen, en in 't algemeen om te verscheinen in de tegenwoordigheid der Goden. Hy zy wie hy zy, die bevekt is met zyn eige of een 's anders bloed, is *Fusio* voor zeven dagen, dat is onzuiver, en onbequaam om de Heylige plaatfen te naderen. In geval in het bouwen van een *Mia* of tempel, een der werklieden zich mocht komen te quetsen, zo, dat 'er bloed na volgt, word het voor een zeer groot ongeluk gerekent, en zulk een is voor altoos onbequaam om ooit of ooit aan eenig Heylig gebouw te arbeiden. Indien het zelve gebeurt in 't bouwen of herstellen van eenige Tempels van *Tensio Dai Sin* tot *Isje*, raakt het ongeluk den arbeyder niet alleen, maar de Tempel zelf moet omver gehaalt, en weder op nieuw gebouwt worden. Geen vrouwsperfoon mag by den Tempel komen, terwyl zy haare maand-stonden heeft. Men geloofst doorgaans, dat in haare Heylige Bedevaarten naar *Isje*, de maand-stonden voor dien

Wetten van de uytwendige zuiverheid.

tyd

tyd geheel ophouden ; het welk indien het waar is, moet toegeschreven worden, of aan de vermoedheden van een langduurige en verdrietige reys, of dat zy groote moeyte doen om het te verbergen, uyt vrees dat haaren arbeid en kosten daar door vruchteloos zouden zyn. Die eenig vleesch van een viervoetig dier, uytgezondert dat van een Hert, eet, is *Fusio* voor dertig dagen. In tegendeel, die van een vogel het zy tamme of wilde eet, water vogels, Fesanten en Kraanen uytgezondert, is maar een Japanfch uur *Fusio*, 't welk overeenkomt met twee onzer uren. Die een beest dood, of tegenwoordig is by de uytvoering van een dood vonnis, of een stervend mensch oppaft, of in een huys gaat daar een lyk is, die is *Fusio* dien gantschen dag. Maar onder alle dingen, die ons onzuiver maken, word 'er geen zo besmettelijk geoordeelt, als de dood van ouders en naast bestaande. Hoe nader men bevrint is aan den overledenen, zo veel te grooter is de onreynigheid. Alle de plechtigheden die by deze gelegendheid waar te nemen zyn, den rouwtyd, en diergelyke, worden volgens dezen regel bepaalt. Door het niet nakomen dezer bevelen maken de menschen zich zelf schuldig aan uytwendige onzuiverheid, welke by de Goden vervloekt is, en worden onbequaam haare Tempelen te

naderen. De overgrootte en al te naauw gezette menschen, die als groote Heyligen willen aangezien worden, trekken de zaaken noch veel verder, en beelden zich in, dat de onzuiverheid van andere, haar op drierley wyze zal besmetten. *Namentlyk*, door de oogen, die onreyne dingen zien, door den mond die van de zelve spreekt, en door de ooren, die dezelve aanhooren. Deze drie wegen tot zonde en onreynheid worden vertoont door het zinnebeeld van drie Aapen, zittende aan de voeten van *Dsyfo*, met hunne voorpooten toefluytende den eenen zyne oogen, den tweeden zynen mond, en den derden zyne ooren. Dit zinnebeeld word gevonden in de meeste Tempelen der *Budsdoisten*, van welke het is ontleent. Wy hebben het ook gezien op verscheide plaatsen langs de Heere weg. Een myner bekenden te *Nagasaki* was zo uyt-nemend vies, keurig en zwaarmoedig in dit stuk dat wanneer hem ymand slechts ter loops bezocht, wien hy meende reden te hebben om te verdenken dat *Fusio* was, hy zyn geheele huys van boven tot beneden liet wasschen, zuiveren en schoonmaken met water en zout, en nochtans word hy, niettegenstaande alle deze bygeloovige zorg, door de verstandigste zyner Landslieden versleeten voor een volslage hypocriet of geveinsde.

III. HOOFDSTUK.

*Van de Sintos Rebi, dat is, haare geluk en Heylige dagen;
en der zelver viering.*

Viering
der Heyli-
ge dagen.

DE viering der plechtige Feest en Heylige dagen, 't welk het derde wezendlyke stuk van de *Sintos* Religie is, bestaat in 't geen zy noemen *Majiru*, dat is, in 't gaan naar de *Mia's* en Tempels van de Goden en overledene groote Mannen. Dit kan en mag 't alertyd geschieden, maar behoort niet verzuymt te worden op die dagen, dewelke inzonderheid aan haaren dienst geheyligt zyn; ten zy de geloovige in een staat van onreynheid, en niet behoorlyk bevoegt is om te verschynen in de tegenwoordigheid der onsterffelyke Goden, die alle onreynigheid verfoeyen. De zwaarhoofdige aanbidders trekken de zaaken noch verder, en meenen het onbetaamelyk te zyn, in de tegenwoordigheid der Goden te verscheynen, wanneer zelfs de gedachten of 't geheugen van hunne rampspoeden hunne hersenen bezetten. Want gelyk deze onsterffelyke wezens woonen in een onafgebrooke staat van zeegen en geluk, oordeelt men, dat zodanige voorwerpen aan hen ergerlyk en onaangenaam zouden zyn, gelyk de aanzoekingen en smeekingen van menschen, wier herten, van welke het allerbinneste voor hunne doordringende oogen open legt, arbeiden en zwoegen onder groote zorg en droefheid. Zy verrichten hun Godsdienst in de Tempels op de volgende wyze. De aanbidders hebben hunne lichaamen eerst gewasschen en gereynigt, het beste kleed dat zy hebben, aangetrokken, met een *Camisyno*, gelyk zy 't noemen, of een *Plecht-Gewaad*, een ygelyk na hy 't doen kan. Dus gekleed zynde, gaan zy met een stemmig en staadig gelaat naar het Kerl.hof, en ten eersten naar 't bekken met water, om daar hunne handen te wasschen, zo 't nodig is, tot welken einde een emmer daar nevens aanhangt; als dan hunne oogen neerslaande gaan zy voort met groote eerbiedigheid en nedrigheid naar de *Mia* zelf, en de weinige trappen opgegaan zynde, die naar de gallery rondom den Tempel strekken, en geplaatst zyn tegen over de groote vensters van de *Mia*, en

het spiegel daar binnen, vallen zy op hunne knien, buygen met hun hoofd tot op de aarde, langzaam en met een diepe nedrigheid en onderdaanigheid; daar na heffen zy 't hoofd weder op, steeds knielende, en hunne oogen keerende naar het spiegel, doen zy een kort gebed; waar in zy aan de Goden openleggen haare begeertens en nooden, of opzeggen een *Takamano Furokami Jodomari*, en dan eenige *Puies* of kleine geldstukjens geven, als een offer aan de Goden, en liefde voor de Priesters, het zy door de tralyen op de vloer van de *Mia*, of in een Arm-bos, die daar dicht by staat: dit alles verricht zynde trekken zy driemaal aan de klok, die opgehangen is boven de deur van de *Mia*, tot vermaak en verlustiging der Goden, welke zy gelooven dat veel genoegens scheppen in 't geluyd van musiek Instrumenten; en dus gaan zy weder te rug, om zich zelfs 't overige van den dag te verlustigen met wandelen, tyd-kortingen te nemen, met eeten en drinken, en elkander te onthaalen op de beste wyze als zy kunnen. Deze geringe en eenvoudige Godsdienst-pleging welke men ten allen tyde verrichten kan, zelfs wanneer men niet in hun beste gewaad opgesmukt of opgekleedt is, word op de plechtige Feestdagen gedaan door alle de aankleevers van de *Sintos* Religie aan de Tempels van een of meer Goden, in welke zy een zonderling vertrouwen stellen; het zy dat zy de voorstanders zyn van de kunsten en wetenschappen, welke zy oeffenen, of het zy ze 't buyten dat in hunne macht hebben om hen te helpen en te bevorderen in hunne geheime en afzonderlyke ondernemingen. Zy hebben geene vastgestelde Kerkregelen of gewoontens, geene *Paternosters*, noch bepaalde formulieren van gebeden. Het staat een ygelyk vry zyn nood voor te dragen aan de Goden, in welke woorden en op wat wyze het hem goeddunkt. Ja zelf zyn 'er sommige onder haar, die oordeelen dat het onnodig is in een van alle te doen, op eene onder-

stelling.

stelling, dat het binnenste van hunne herten, alle haare gedachten, wenschingen en begeertens, zo volkomentlyk bekend zyn aan de onsterffelyke Goden, gelyk hunne aangezichten onderscheidentlyk gezien worden in het spiegel. Het is ook op geenerley wyze noodig, dat zy door eenige byzondere dooding hunner lichaamen, of andere Godsdienstige daad, zich behoeven te bereyden om waerdiglyk te vieren, haare gewoone of buyten gewoone Heylige, of gedachtenis-dagen van hunne overledene ouders en naaft bestaande vrienden. Zelfs op deze dagen, die meer afzonderlyker toegeweydt zyn om te gedenken aan den dood hunner Ouders, en welke zy zeer Heyliglyk onderhouden, vermogen zy alles te eeten en te drinken, wat hen goeddunkt, voorbehouden dat het anders niet frydt tegen de gewoonte van het land. In 't algemeen merkt men, dat hunne Feest en Heylige dagen, dagen zyn eerder geheyligt en toegeweydt aan onderlinge plichtbewysingen en beleeftheden, dan aan daaden van Heyligheid of Godtvrucht, om welke reden zy ze ook noemen *Rebi's*, 't welk zo veel wil zeggen, als *Bezoeks-dagen*. Het is in der daad waarheid dat zy zich verbeelden, dat het een vereyfcchte plicht van hen is, om op deze dagen te gaan naar den Tempel van *Tensio Dai Sin*, het eerste en voornaamste voorwerp van hun Godsdienst, en naar de Tempels van hunne andere Goden, en uytmuntende voornaame Mannen; en al schoon zy naauw gezet genoeg zyn in de naarkoming van dezen plicht, word doch 't beste gedeelte van hun tyd doorgebracht in 't bezoeken en 't begroeten hunner overstans, vrienden en bekenden. Haare Feesten, Huuwelyken, gehoorgevingen, groote gastmaalen, en in 't algemeen allerley soort van openbaare en afzonderlyke vreugde bedryven, worden veel liever op deze dan op andere dagen gehouden; niet alleenlyk dat zy dan meer ledigen tydt hebben, maar voornamentlyk om dat zy zich verbeelden, dat de Goden zelf zeer veel genoegen en vermaak scheppen, als de menschen zich zelfs op een redelyke wyze wel vermaaken en verlustigen. Alle hunne *Rebi's* of Heylige dagen in 't gemeen zyn onbeweeglyk en op zekere vaste dagen bestempelt. Sommige komen maandelyks, andere jaarlyks. Deze beyde foorten zal ik nu afzonderlyk beschryven.

De maandelyke Heylige dagen zyn drie, de eerste word genoemt *Jsiatz*, en is de eerste van yder maand. Ze behoort

de liever genoemt te worden een dag van plicht-plegingen en onderlinge burgerlyke beleeftheden, dan een Zon-of Kerkdag. Op dezen dag staan de Japoneesen 's ochtens zeer vroeg op, en brengen hun tyd door met van huys tot huys te gaan, by haare overheden, vrienden en maagen, om hun eerbied en plicht te betaygen, en hen te wenschen *Medito*, of geluk en blydschap over het gelukkig wederkeeren van de nieuwe maan. Het overige van den dag word versten ontrent de Tempels en andere vermaakelyke plaatsen, daar een pleyzirige wandeling is. Sommige verlustigen zich zelve met het drinken van *Soccana*, een soort van een drank aan dit land eigen. Andere slyten den achtermiddag in 't gezelschap van Vrouwlieden. In 't kort, elk een brengt dien dag door in zulken vermaak en tydkorting als hem 't best gevalt. En deze gewoonte is zo algemeen geworden, dat niet alleen de *Sintojsten*, maar alle de Japoneesen zonder onderscheid van rang of Sekte en Godsdiensten, dezelve onderhouden, als een gewoonte afkomstig van hunne Voorouders, en waerdig, al ware het enkel om deze reden alleen, dat men dezelve in eenige achting houde.

De tweede maandelyksche Heylige dag is de vyftiende van yder maand, zynde den dag der volle Maane. De Goden van 't land hebben een grooter aandeel in de bezoeking die de Japoneesers op dezen dag afleggen, dan haare vrienden en maagschappen.

Hun derde maandelyksche Heylige dag is de acht en twintigste van elke maand, zynde de dag voor de nieuwe Maan, of de laatste van de afgaande Maan. Voor dezen heeft men in ver na zo veel achting niet, dan voor een der twee voorige, en de Tempelen der *Sintos* worden zeer weinig bezocht. Op deze dag is 'er veel grooter toeloop naar de Tempelen van *Budsdo*, zynde het een der Heylige maandelyksche dagen aan *Amida* toegeeigent.

Zy hebben vyf groote jaarlyksche *Rebi* of *Sekf*, dat is, Feest of Heylige dagen, die om hun getal worden genoemt, *Gosékf*, dat is, de vyf plechtige Feesten. Zy zyn voorbedachtelyk gezet op deze dagen, die van wegen haare oneevenheid geoordeelt worden de ongelukkigste te zyn, en ook van daar hunne naamen ontleent hebben. Zy zyn (1) *Songuat*, of Nieuwjaarsdag, (2) *Sanguat* *Sanmitz*, de derde dag der derde maand. (3) *Goguat* *Gonitz*, de vyfde dag der vyfde maand. (4) *Sitfguat*

Fanuka

Dag van de Nieuwe Maan.

Dag der volle Maan.

Hun derde maandelyksche Heylige dag.

Jaarlyksche Feestdagen.

Maandelyksche Heylige dagen.

Fanuka de zevende dag der zevende maand, en ten (5) *Kuguatx Kunitz* de negende dag der negende maand.

Deze vyf groote jaarlykſche Feestdagen zyn wederom weinig anders dan *Festa politica*, dagen van algemeene vreugd-bedryving. Reeds is 'er gezegt, datze door hunne voorouders voorbedachtelyk en voorzigtelyk angeſtelt waren om geviert te worden op deze dagen, dewelke om haar oneeven getal wierden geoordeelt de ongelukkigſte, en dit ten einde, om hunne *Cami* of Goden te verluſtigen door hunne algemeene vrolykheid, en door aan elkander wenschingen van blydſchap en geluk te doen te vermyden en te ontgaan alle ongelukkige toevallen, die hen anderzins mochten overkomen: om deze reden aan de eene kant, en aan de andere kant, om dat het dagen zyn niet zo zeer toegeweydt tot dienſt van hunne Goden als wel tot vermaak en blydſchap, worden ze ſlechts zo wat heen geviert, niet alleen door de *Sintoïſten*, maar door den bank van alle Japoneeſen, welke Sekte of Godtsdienſt zy anderſins aanhangen.

Nieuw-jaars dag.

Maar om ze afzonderlyker te verhandelen zal ik beginnen met de *Songuatx* of *Nieuwjaarsdag*, dewelke in *Japan* met de uytterſte plechtigheid, meer dan eenige Heylige dag, word geviert. De voornaamſte bezigheid van dezen dag beſtaat, in elkander te bezoeken en te begroeten over 't gelukkig begin van het nieuw jaar; in te eten en te drinken, en na de Tempels te gaan, 't welk ſommige doen om te bidden, maar verre de mees- te uyt vermaak en tyd korting. Elk die zich ſlechts bewegen kan, maakt dat hy 's ochtens vroeg op is, zyne beſte klee- deren aandoed, en naar de huizen van zyne voorſtanders, vrienden ende bloed- verwanten gaat, aan welke hy een diepe buyging, zyn *Medito*, gelyk zy 't noemen, of plichtpleeging, overeenkomende met der tyds gelegentheid, maakt, en hen ter zelve tyd beſchenkt met een doos, waar in zyn twee of drie waayers, met een ſtuk gedroogd vleesch van de *Awabi* of *Auris Marina*, aan dewelke vaſt gebonden, en zyn naam op de doos geſchreven; tot betekenis van den perſoon, aan wien 't geſchenk gedaan word, in geval hy niet t' huys zyn mocht, of geen ledigen tyd had om gezelschap af te wachten. Het ſtuk vleesch van de *Awabi* in 't byzonder ſtrekt om hen te doen gedenken aan de ſpaarzaamheid, gelyk mede aan de behoefte hunner voorou- deren, die zich voornamentlyk geneer- den met het vleesch van deze ſchulp-

Viſch, en om hen indchtig te maken hun tegenwoordigen geluks en over- vloeds ſtaat. In de huysen der aanzien- lyke, daar het getal der Bezoekers op dien dag noodwendig zeer merkelyk groot zyn moet, houden ze voorbedach- telyk een Man aan den ingang van het huys, of in een van de benedenſte ver- trekken, om beide de gelukwenschingen en de geſchenken die op dien dag ge- daan worden, aan te nemen, en aan te tekenen de naamen der geene, die ge- komen waren om zyn meester op te wachten, te gelyk daar by ſchryvende welke geſchenken zy mede brachten. De voormiddag dus doorgebracht zynde, en door hier in daar een teug ſterken drank, waar mede men hen op ſommige plaat- ſen beſchenkt, genomen te hebben, is 'er reeds een goede grondslag gelegd voor de aankomende vroolykheid; de plech- tigheid van den dag beſluyten zy met een overvloedige maalyd, dewelke ge- meenlyk gegeven en bezorgt word door den oudſten of voornaamſten in yder ge- ſlacht. Deze bezoeking, en omlooping van d'eene plaats naar d'andere, duurd drie dagen, maar het eten en drinken, en elkanderen te onthaalen, duurd de ge- heele maand door. In de eerſte drie of vier dagen word alles in overvloed ver- ſchaft, en elk een is zo zinnelyk en kos- telyk gekleed, als het zyn ſtaat kan toelaten. Het geringe volk zelf draagt by deze gelegentheid een *Camifyno*, gelyk men 't noemt, of een *Kleed van Plechtigheid*, met een Zwaard of Hou- wertje op haaren gordel geſtoken. Zo zy 'er geen van zich zelf hebben, leenen zy ze van andere menſchen, uyt vreeſe van uyt eerlyke gezelschappen buyten geſloten, en dus ontzet en berooft te worden van hun aandeel in dees algemeene vroolykheid en vermaakelykheid; ſommige weinige gaan hunnen Gods- dienſt verrichten aan de Tempels, in- zonderheid aan die van *Tenſo Dai Sin*.

De tweede *Sekf* of groot jaarlykſch Feest, word *Sanguatz Sannitz* genoemt, om dat het geviert word op den derden dag der derde maand. Na de gewoon- lyke plichtplegingen en bezoeken welke de vrienden en bekenden aan elkanderen, en de mindere aan de meerdere bewy- zen, afgelegd zyn op dezen dag, verluſ- tigt zich een iegelyk zo hy beſt kan. Het jaargety, 't begin van de Lente, de boomen, voornamentlyk de pruymen, kerſie en abrikoos-boomen, die dan in vollen bloeſſem ſtaan, en beladen zyn met ontallyke witte en inkarnaate bloe- men, enkele en dubbelde, en niet min aan-

Tweede jaarlyk- ſche Feest- dag.

maakt hem haare grootte en menigte, en van haare zonderlinge schoonheid, en om elk een om de verlustiging van het land te neemen, en om de natuur in haare riuwe onnavolglyke en onnafspeurlyke uytlofing te beschouwen. Maar deze zelfde Feestdag is behalven dit een dag van playzier en verlustiging voor de jonge meysjens, om welkers wille doorgaans een groote gastery word aangerecht door haare ouders, waar by genodigt worden haare naaste bloedvrienden en verwandschappen; een groot en ruym vertrek word kostelyk opgeciert met poppen van groote waerde, welke verbeelden het Hof van den *Dairi*, of Geestelyken Erf-Keyzer met den persoon van *Finakuge*. Voor yder pop word een tafel gezet opgedischt met Japansche spyzen, en onder andere met koeken gemaakt van ryft, en bladeren van jonge byvoet. Den Gasten word die spyzen en een schotel met *Saki* aangeboden door deze jonge meysjens, tot welker vermaak deze gastery aangelegt is, of indien zy te jong zyn, doen het haare ouders. De volgende vertelling is haaren opkomst verschuldigt aan deze gewoonte. Een Ryk man, die woonde naby *Riusagava*, 't welk zo veel wil zeggen als de *Vogels-Rivier*, had eene dochter *Bunsjo* genoemd dewelke was getrouwt aan eenen *Symmios Dai Miofin*. In eenige jaaren geen kinderen by haaren man krygende, beval zy haar zelf zeer ernstig in haare gebeden aan de *Cami* of Goden van het land, en met zulken goeden gevolg, dat zy kort daar na haar zelf zwanger bevond, en in de kraam quam van vyfhonderd eyeren. De goede vrouw ten uyerften ontzet over dit ongemeen geval, en vol vrees, dat de eyeren indien ze uytgebroeyt wierden, wandrochtige gediertens mochten uytleveren, pakt ze derhalven alle by malkander in een doos, en liet ze dryven in de Rivier *Riusagava*, met deze omzichtigheid nochtans, dat zy op de doos schreef het woord *Fosjoroo*. Eenigen tyd daar na wierd deze doos dryvende gevonden, door een oud Visscher, die naar de beneden zyde der Rivier redelyk ver af woonde. Hy nam ze op uyt de Rivier, en bevonden hebbende dat ze vol eyeren was nam hy ze met zich naar huys, om ze aan zyn vrouw te geven, die van gevoelen was, dat iets buyten gemeens in dezelve zyn kon, en dat ze zekerlyk in 't water waren gezet geworden, met eenig goed oogmerk, waarom zy haaren man raadde dezelve weder te brengen ter plaatsen, daar hy ze gevonden had:

maar de oude man voegde haar te ontmoet: myn beminde, zeyde hy, wy zyn beyde oud, en staan beyde met een voet in 't graf, het zal een zaak van zeer weinig aangelegentheid voor ons zyn, wat 'er ook van de eyeren geworden, en derhalven meen ik dezelve uyt te brengen, en te zien wat uyt dezelve zal voortkomen. Vervolgens broeyde hy ze uyt in een oven, in het zand, tusschen kussens, gelyk de manier en gewoonte in de Indiën is, en dezelve naderhand geopent hebbende, vonden zy in elk een kind. Om zulk een getal van kinderen te onderhouden, was een zeer zwaaren last voor dit oude paar menschen. Evenwel behielpen zy zich, en voededen ze op met byvoet bladeren klein gekapt, en met gekookte ryft. Maar met 'er tyd wierden zy zo groot, dat de oude man en vrouw dezelve niet langer konden onderhouden en voeden; zo dat zy genoodzaakt waren, om zo goed als zy konden voor zich zelf te zorgen, en aan 't rooven gingen op 's Heeren wegen. Onder andere ontwerpen, wierd hen voorgesteld, om de Rivier op te gaan naar het huys van een ryk man, die zeer bekend was om zyne groote goederen in dat gedeelte van het land. Als of het goed noodlot het dus geschikt had, geviel het dat dit juyft was het huys van haar moeder. Na aan de deur geklopt te hebben, vraagde een der dienaaren hoe zy hietten, waar op zy antwoordeden, dat zy geen naamen hadden, dat zy waren een gebroed van vyf honderd eyeren, dat enkel het gebrek aan nooddrufft hen had verplicht de goede luyden aan te spreken, om zo liefdaadig te zyn van hen te voorzien met eenige levensmiddelen, en dat zy dan weer heen zouden gaan. De knecht de boodschap aan zyne Mevrouw gedaan hebbende, zond deze hem te rug om te vraagen, of 'er niet iets was geschreven geweest boven op de doos, in welke de eyeren gevonden waren, en geantwoord zynde, dat daar op gestaan had het woord *Fosjoroo*, kon zy toen niet langer twyffelen, of dat het haare eyge kinderen moesten zyn, en erkende en ontfing ze vervolgens als zodanig, ende rechte een groote gastery aan, by welke een ygelyk gast wierd beschonken met een schotel *Sokana*, koeken van byvoet bladen en ryft, en een tak van den Abrikoosen boom. Dit is de reden die zy geven, waarom op dit feest takken van Abrikoose boomen worden gelegd over de ketel, en waarom de koeken worden gemaakt van byvoet en ryft, welke

Historie
van Bunsjo
of Godes
der Ryk-
dom.

welke zy noemen *Futsumatzi*, dat is *Byvoets-koeken*, die ze op de volgende wyze toe bereyden: de Byvoet bladen worden eene nacht geweekt in water, dan uytgeperst, gedroogt, en tot poeder gemaakt, en naderhand met ryft gemengt, die in water gezoden is geweest, dan wederom tot poeder gebracht, en gemengt met gekookte ryft en *Adzuki* of roode boonen grof in poeder gewreeven en zo tot koeken gebakken. De moeder dezer kinderen wierd naderhand onder de Godinnen van het land geplaatst, onder den naam van *Bensaiten*. Zy gelooven dat zy in de gelukkige Landstreeken der Goden word opgewacht door haare vyf hondert Zoonen, en zy eerbieden haar als de Godin der Rykdommen.

De derde jaarlykche Feestdag.

De derde *Sekf* of jaarlykch Feest is *Goguatx Gonitz* of de vyfde dag der vyfde maand. Ze word ook genoemt *Angono Seku*, en is zeer na aan den zelven aart met de voorgaande, met dit onderscheidt alleen, dat ze voornamentlyk gericht is tot vermaak der jongens, die zo wel in dit als in andere landen niet verzuymen eenige gelegenheid, om een Heyligen dag te hebben en met malkanderen te speelen. De Inwoonders van *Nagasaki* verlustigen zich op dezen en eenige volgende dagen, met heen en weer te roeyen op de Rivier in schuyten, tot dit eynde fraay verciert, roepende na de gewoonte der Chineezen *Peiruun*, *Peiruun*. Op de daken en over de muuren van hunne huysen worden byvoet bladen gelegd. Doorgaans word geloofd; dat de Byvoet ontrent dezen tyd van 't jaar verzamelt, en wel inzonderheid op deze Heylige dagen, de beste en krachtigste *Moxa* uytlevert, als ze drie of vier jaaren oud is. Deze Feestdag is haaren oorspronk verschuldigt aan de History van *Peiruun*, Koning van het Eyland *Maurigafima*, van wien, en de droevigen ondergang van dit eerst ryk en bloeyende Eyland, ik een wydloopig verhaal medegedeelt heb in myne *Amoenitat Exotic.* fasc 3. §. 13. waar toe ik den lezer wyze. (zie de *Historie van de Thee in het aanhangsel.*) Dit Feest is eerst begonnen geviert te worden tot *Nagasaki*, door het volk *Foktsui*, die het zelve eerst ingevoert hebben onder de jonge Zoonen, en het zelve eenigen tyd onderhielden, eer dat de ouder en staatiger perfoonen zich in deze gewoonte wilden inlaten. Men zegt dat op de plaats daar het Eyland gestaan heeft, by laag water noch gezien worden eenige overblyfselen. De allerbeste aarde voor Porcelyne waaren word op dezelve plaats gevonden, en somtyds

Historie van Peiruun.

geheele potten van een fyne, dunne; groenachtige, oud Chineeische maakfel, worden door de Duykers opgehaalt, dewelke by de Japoncefen zeer hoog geschat worden, om denzelver outheid en goede hoedanigheid, welke men zegt dat zy hebben, niet alleen om de thee een geruymen tyd te bewaaren, maar ook zelfs om de oude thee weder te recht te brengen, die reeds aan 't vervallen is, tot haare voorige kracht en deugdzaamheid.

Vierde jaarlykche Feest.

't Vierde jaarlykche Feest word genoemt *Sitfiguatz Fanuka*, om dat het geviert word op den zevenden dag der zevende maand. Zy noemde het ook *Misfeki Tanabatta*, 't welk even 't zelve betekent; en *Tanabata no Iwa*, het welk zo veel te zeggen is, de *Help-steen*. De gewoonlyke vermaakingen en verlustigingen bestaande in elkander te bezoeken, in eeten en drinken, worden op dezen dag met dezelve vryheid en onbepaaltheit achtervolgt als op alle andere plechtige dagen. De schooljongens in 't byzonder, rechten onder verscheiderley andere soorten van speelen, paalen of posten op van *Bamboes*, en maken aan dezelve vast eenige versen van hun eige maakfel, om haare neerftigheid en vordering in de schoolen te toonen.

't Vyfde en laatste der groote jaarlykche Feesten word *Kunitz* of *Kuguatx Kokonoka* genoemt, om dat het geviert word op den negenden dag der negende maand. Het drinken is de lieffelykste tydkorting op dezen dag, doch zonder nadeel toe te brengen aan haare andere gewoonlyke playzieren. Geene kosten worden gespaart, om in overvloed allerley spys en drank by een te brengen, een ygelyk na hy 't uytvoeren kan. De vreugde en blydschap is algemeen. De nabuuren onthaalen elkander by beurten op dien en op eenige volgende dagen. Vreemdelingen en onbekende menschen laat men niet verby gaan, zonder dezelve binnen te nodigen, om zich met het gezelschap te verlustigen. In 't kort, men zou zich verbeelden, dat de Bacchanalien der Romeinen overgebracht waren in *Japan* en zich daar neergezet hadden. Tot *Nagasaki* is de plechtigheid zo veel te grooter, om dat de Feestdag van *Sawa*, eertvds een beroemd Jaager, en nu Godt en Beschermmer van de Jacht, juyft op dezen dag invalt. Alle soorten van vermaakingen, en openbaare vertooningen, dansen, speelen, omgangen en diergelyken (welke zy noemen *Matsuri* een offer, ende *Matsurn* dat is een offerhande doen) geven aan het volk zo veel

Vyfde jaarlykche Feest.

vermaak en tydkorting, dat veele veel liever hun maaltyd verloop, dan nalaten langs de straaten te dansen en te staan gaapen tot diep in den nacht toe.

Maar behalven deze vyf groote jaarlykche Feesten, worden 'er veel meer Heylige dagen in *Japan* geviert, van minder belang, en toegeweydt aan byzondere Goden en Beelden; tot welker eere zy onderhouden worden, of algemeen door het gantsche Ryk, of alleenlyk op zodanige byzondere plaatsen, dewelke op een afzonderlyker wyze derzelve gunst en bescherming erkennen. Het zoude onnodig en byna oneindig zyn deze alle op te tellen: om evenwel aan den lezer eenige voldoening te geven, zal ik 'er sommige ophaalen, en my alleen bepalen tot de voornaamsten. Maar eer ik voortga, moet ik aanmerken, dat het grootste gedeelte niet van zulken oudheid en lange duurzaamheid is, dan de groote jaarlykche Feestdagen, boven genoemt, maar van een laater instelling, en ingevoert op verscheide tyden ter eere en ter gedachtenis van sommige hunner Keyzeren, en andere groote Mannen, die of in haaren leeftyd zeer uytmuntende diensten aan haar land bewezen hebben, of door haare verschynningen na hun dood door ongemeene wonderwerken door hen uytgevoert, en door hunne krachtdaadige hulp in geheime ondernemingen, hunne landzaaten hebben overtuygt, dat zy, overgevoert zynde in het land der onsterffelyke geesten, geen klein aandeel hebben behouden in de Regeering van deze waereld, en dat zy om deze reden verdienen, dat men hen Goddelyke eere bewyze en diene.

Feest van
Tensio Dai
Sin.

Tensio Dai Sin is de opperste van alle Goden der Japoneesen, en erkent als de Patroon en Beschermmer van 't geheele Ryk. Zyn jaarlyks Feest komt op den zestienden van de negende maand, en word geviert in alle steden en dorpen door 't gantsche Keyzerryk, onder andere dingen met plechtelyke *Matfuri's*, gelyk zy ze noemen, of omgangen en openbaare vertooningen ter eeren, en dikwils in de tegenwoordigheid van zyn beeld en zyne Priesters. Het is een manier, die in alle steden en dorpen stand grypt, om yder jaar twee zodanige *Matfuri's* met groote pracht en staatsie ter eeren van dezen Godt te houden, aan wiens meer zonderlinge zorg en bescherming zy zich zelf hebben overgegeven. Ten gevalle van *Tensio Dai Sin*, worden, behalven zyn groot jaar-Feest op den zestienden der negende maand, noch

toegeweydt de zestiende, een en twintigste, en zes en twintigste dagen van yder maand, doch met geen groote plechtigheid geviert.

De negende ('t gemeen voegt daar by een negentienden en negen en twintigsten) van yder maand zyn geheyligt aan *Suwa*. Alle liefhebbers van de Jacht, en alle de geene die zich zelve bevelen in de onmiddelyke bescherming van *Suwa*, laten nooit na op deze dagen hun dienst en plicht aan hem te bewyzen in zyne Tempels. Zyn jaarlyks Feest word met meer dan gemeene pracht en plechtigheid geviert op den negenden dag der zesde maand. De *Canusi's* doen alle de geene, die op dien dag komen de Tempelen van *Suwa* bezoeken en hem dienen, door een hoepel kruypen van *Bamboes* rondom met linnen omwonden, ter gedachtenis van zeker geval, 't welk men zegt dat dezen Heyligen in zyn leven is overgekomen. Maar het grootste van zyne jaarlykche Feesten word tot *Nagasaki* geviert op den negende dag der negende maand. Deze Stad heeft eene byzondere achting en eerbied voor *Suwa*, en de *Matfuri's* en andere openbaare en afzonderlyke vreugd-bedryven by deze gelegentheid gemaakt, duuren drie achter een volgende dagen.

Feest van
Suwa.

Tensin heeft twee jaar-Feest-dagen, den eenen op den vyf en twintigsten der tweede maand, den anderen op den vyf en twintigsten der achte maand; welke laatste met veel grooter prachtigheid onderhouden word, dan de eerste. Zyn voornaamste Tempel is te *Saif*, de plaats van zyn ballingschap. Hy heeft een andere te *Miaco*, alwaar hy zich zelve door veele mirakelen openbaarde. Zyne aanbidders gaan van alle kanten van 't Ryk naar dezetwee plaatsen in bedevaarten, voornamentlyk op den vyf en twintigsten der achtste maand. Hy heeft ook een byzondere Heyligen dag op den 25. van yder maand.

Feestda-
gen van
Tensin.

Het Feest van *Fatzman*, een Broeder van *Tensio Dai Sin*, word insgelyks geviert op den vyf en twintigsten dag der maand. By zyn leven wierd hy genoemt *Oofin*, en was de zestiende Keyzer van *Japan*.

Feesten
van Fatz-
man.

De Feestdag van *Mori Saki Dai Gongen* is op den elfden dag der derde maand.

Simios Dai Miofin.

Sitenno.

Gotfutemmo, of *Giwon* heeft zyn Feest te *Nagasaki* op den vyftienden der zesde maand. Zyn maandelykche Heyligen dag is dezelve met dien van *Fatzman*, doch word weinig acht op gegeven.

Gotfutem-
mo.

Inari

Inari. *Inari Dai Miofin*, is de groote Godt der Vossèn. Zyn jaarlykche Feestdag is op den achtsten dag der elfde maand, en zyn maandslydche Heylig n dag op den achteften van elke maand.

O Jafyro. *Idsumo no O Jafyro*, dat is *O Jafyro* van de Provincie *Idsumo* is een andere Godt voor wien zy een groote achting hebben. Onder andere verscheide en heerlyke verrichtingen, doodde hy een vreeslyk boosen en verslindenden Draak. Hy word ook genoemt *Ojzawa ni no Mikotto*.

Kassino. *Kassino Dai Miofin*, zy was Keyzerin van *Japan*, en in haar leeftyd genoemt *Singukoga*.

Benfaten. *Benfaten*. Haar Feest word gehouden op den zevenden dag der achtste maand. De Historie van deze Godin is wydloopig beschreven in het begin van dit Hoofdstuk.

Kumano Gongen.

Naniwa. *Naniwa Takakino Mia Kokfirano Dai Miofin* was de zeventiende Keyzer van *Japan* en in zyn leeftyd genoemt *Nintoku*.

Askano. *Askano Dai Miofin* was de zeven en twintigste Keyzer van *Japan* en by zyn leven genoemt *Kei Tei*.

Kimbo Senno Gongen. *Kimbo Senno Gongen*, in leven zynde *Ankan* genoemt, was de acht en twintigste Keyzer van *Japan*.

Goden der Kooplieden. De Kooplieden bidden en begeven zich op een veel zonderlinger wyze aan de vier volgende Goden, als Goden van geluk en voorspoed.

Jebiu. 1. *Jebisu* was Broeder van *Tensio Dai Sin*, maar in zyne ongenade vervallen en gebannen naar een onbewoond Eyland. Men zegt van hem, dat hy twee of drie dagen kon leven onder water. Hy is gelyk de Zeegodt van het land, en de Beschermmer der Visschers en Zeevaarenden. Zy beelden hem af zittende op een rots, met een hengelroede in de eene, en de vermaarde Visch *Tai* of *Steenbraassem* in de andere handt.

Daikoku. 2. *Daikoku* zegt men dat de macht heeft, om over al, waar hy met zyn hamer tegen klopt, uyt te haalen al wat hem ontbreekt: als by voorbeeld, ryft, spyzen, kleederen, geld enz. Gemeenlyk word hy afgebeeld zittende op een baal ryft, met zyne gelukkige hamer in de rechter hand, en een zak naast hem, om

daar in te steeken al wat hy uyt geklopt heeft.

3. *Tossitoku*, door sommige genoemt *Kurokusi*. De Japoncesen eerbieden hem in 't begin van 't nieuwe jaar, ten einde om door zyne hulp te verkrygen geluk en voorspoed in haare onderneming. Hy word vertoont staande, gekleed in een wyde rok, met lange mouwen, met een lange baard, een byster groot wanstallig voorhoofd, en groote ooren, met een waayer in zyne rechter hand. De afbeeldels van deze drie Goden zyn te zien nevens andere vercierfelen in de achtste tafel, of de groote Kaart van *Japan*.

Tossitoku.

4. *Fottei*, door sommige genoemt *Alroin* word vertoont met een byster groote dikken buyk. Zyne aanbidders verwachten van zyne gunstige hulp en bystand, onder andere goede dingen, gezondheid, rykdommen en kinderen.

Fottei.

Deze zyn de grootste van hunne Goden, en Heylige dagen aan dezelve toegeweydt. Daar zyn veel meer Heylige en groote Mannen, wier gedachtenis op byzondere dagen word geviert, om haare groote deftige daaden en diensten aan het land gedaan. Maar gelyk die bepaalt zyn tot byzondere plaatsen, wordende genoemt de Heylige van dezen of geene plaats, en daar beneven, gelyk zy nooit Heylig gemaakt zyn door den *Mikaddo*, die dit alleen doen kan, noch vereert zyn met een *Okurina* gelyk zy 't noemen, of doorluchtige Tytel welk gemeenlyk aan nieuwe Goden of Heyligen gegeven word, heb ik 't de pyne niet waardig geoordeelt nauwer onderzoek na dezelve te doen.

Dus ver, 't geen een nauwkeurig en oplettend Reyziger leeren kan in het land, aangaande de *Sintos* Religie en de Goden, die het voorwerp van dezelve zyn. Een wydloopiger en netter verhaal van beide word bevat in twee Japanfche boeken; waar van het eene genoemt word *Nippon Odaiki*, zynde een Historisch en Tydrekenend verhaal van haare *Kintsju* of groote Mannen, en van derselver merkwaardige daaden; en het ander is beschreven onder den Tytel van *Sin Dai Ki* dat is de Geschiedenis en daaden van hunne groote Goden.

IV. HOOFDSTUK.

Van de Sanga of Bedevaart naar Isje.

Bedevaart
der Japo-
nezen.

DE Japonezen zyn zeer genegen om Bedevaarten te doen. Zy hebben 'er verscheide, en naar onderscheidene plaatsen. De eerste en voornaamste is naar *Isje*; de tweede naar de drie en dertig voornaame *Quanwon* Tempels van het Ryk; de derde naar eenige der uytmuntendste *Sin* of *Cami* en *Fotoge* of *Buds* Tempels, berucht om de groote Mirakelen die daar worden gedaan, en van wegen de voorspoed en 't welvaaren die de Pelgrims gevonden hebben, door daar te gaan aanbidden: de zulke zyn by voorbeeld, *Nikotira*, dat is, de *Tempel van den glans der Zon* in de Provintie *Osju*, sommige Tempels van *Fatzman*, sommige van den grooten Leeraar *Jakusi* en andere meer; van welke het aan een ygelyk vrystaat zodanigen te verkiesen, die hem 't best gevalt, of welke het beste met zyne gelegenheid overeenkomt, om daar heenen te trekken. Een waare rechtzinnige *Sintoist* bezoekt in zyne Bedevaart geen andere Tempels, dan die van zyne eige Goden, en den Tempel *Saif* in *Isikusen*, daar *Tensin* stierf. Het zal niet qualyk voegen hier in 't algemeen aan te merken, dat van de drie boven gemelde drierley verscheide soorten van Bedevaarten, de laatste zonder onderscheid gedaan wordt, door de *Sintoisten* zo wel als door de *Budsdienstigen*, doch met dit verschil, dat elk een slechts gaat naar die Tempels, en aanbidt alleenlyk deze Goden, welke hem zyne Religie gebiedt aan te bidden en te dienen. De tweede, welke is de Bedevaart naar de drie en dertig *Quanwon* Tempels, is aan geen van deze twee Religien eige en byzonder; maar word zonder onderscheid gedaan door de aanhangers van die beyde, en word doorgaans by alle Japonezers aangezien als een verzekert middel om geluk in deze, en zeegen in de toekomstende waereld te verkrygen. Maar de eerste die naar *Isje* geschied, zal het voornaam onderwerp zyn van dit Hoofdstuk.

Bedevaart
naar Isje.

Deffels
naamen.

Sanga, na den letterlyken zin van het woord, is zo veel te zeggen, als den *Opzug naar den Tempel*, en moet alleenlyk worden verstaan van den alleruytmuntendsten Tempel van *Tensio Dai Sin*, of *Tensio Ko Dai Sin*, dat is volgens de

letterlyke betekenis van de woorden, *de groote Erf-Keyzerlyke Godt van Hemelsche Stam*.

Deze *Tensio Dai Sin* is de grootste van alle de Japanfche Goden, en 't eerste en 't voornaamste voorwerp van der *Sintoisten* Godsdienst; om welke reden zyn Tempel ook genoemd word *Dai Singu*, dat is de Tempel van den grooten Godt; want *Dai* betekent groot, *Sin* en *Cami* een Godt, een Geest of onsterffelyke ziel, en *Gu*, zaamengevoegt met deze woorden, een *Mia*, dat is, een Tempel of Heylig gebouw, opgericht ter eeren en ter gedachtenis van een Godt of onsterffelyke Geest. 't Gemeen noemt het *Isje Mia*, of de Tempel van *Isje*, na eene Provintie van dien naam, in welke ze staat. Aan dat Landschap word eene byzondere ende ongemeene Heyligheid toegeschreven, om dat *Tensio Dai Sin*, in het zelve was gebooren, leefde en stierf, van waar zy ook den naam, *Isje*, afleyden.

Volgens 't verhaal der geene die derwaarts geweest zyn om den Tempel te zien, legt ze op een ruym pleyn, en is een droevig flecht laag houten gebouw, bedekt met een laag, plat, rietdak. Men wend ongemeene zorg en vlyt aan, om ze te behouden, gelyk ze gebouwt wierd in 't begin, op dat ze zy en blyve een eeuwig gedenkteken van de groote armoede en behoefte hunner voorouders, de stichters van den Tempel, of van de eerste menschen, gelyk zy ze noemen. In het midden van den Tempel is niets dan een spiegel, van metaal gegoten en gepolyft, op de wyze van het land, en sommige stukken gesneden papier langs de muuren opgehangen; het spiegel is daar gezet, als een zinnebeeld van het alziend oog van dezen grooten Godt, en van zyne kennis van alles wat in 't binnenste van 't hert omgaat; het gesneede wit papier strekt om te vertoonen de zuiverheid der plaats, en om de aanbidders in gedachten te brengen, dat zy niet voor hem behooren te verschynen, dan met een onbevlekt herte en een zuiver lichaam. Deze voornaame Tempel word omringt, door byna honderd kleine Kapellen, ter eeren van de mindere Goden gebouwt, dewelke wei-

Tempel te
Isje.

De Tempel van TENGIO DAT SIN tot JSIE.

weinig anders van een Tempel hebben, dan het bloote fatsoen, zynde voor 't meere deel zo laag en klein, dat een mensch in dezelve naauwelyks kan over eind staan. Yder van deze Kapellen word bedient door een *Canusi* of waereldlyke Priester, van de *Sintos* Religie. Dicht by den Tempel en de Kapellen waren zeer veele *Nege*, Heeren of Officieren van den Tempel en *Taye*, gelyk zy zich zelve ook noemen, dat is *Euangelisten* of *Boodschappers der Goden*, die huysen en vertrekken hebben, om de reyzigers en de Pelgrims te huysvesten. Niet ver van daar legt een Stad of liever een groote Burgt, van den zelfden naam als de Tempel, die bewoont word door Herbergiers, Drukkers, Papiermakers, Boekbinders, Kabinet en Schrynwerkers, en diergelyke handwerkslyuden, welker werk en bezigheid eeniger maate opzicht heeft op den Heylige Koophandel, die op deze plaats gedreven word.

Bedevaart naar Isje door wie, en hoe dikwils gedaan.

De rechtzinnige *Sintoisten* gaan eens in 't jaar, of ten minsten eens by hun leven in Bedevaart naar *Isje*. Ja zelf houd men 't voor een noodzaakelyke plicht, die op elk trouw voorstander des Vaderlands legt, welke Sekte of Religie hy anderzins ook aankleeven mag, en ook voor een opentlyk merkteken van eerbied en dankbaarheid, 't welk een ygelyk behoort te bewyzen aan *Ten-sio Dai Sin*, zo niet al, als aan den Godt en Beschermmer van de Natie, ten minsten evenwel, als aan desselfs grondlegger en eersten voorvader. Maar behalven dat zy het aanzien als een plicht, zyn 'er veele merkelyke voordeelen, dewelke gelyk zy gelooven, den geenen aangroeyen, die in bedevaart deze Heylige plaatsen bezoeken: by voorbeeld, quydtschelding en verlossing van zonde, verzekeringen van een gelukkige staat in de toekomstige waereld, gezondheid, rykdom, eerampten en kinderen en andere tydelyke zeegeningen in dit leven. Om het bygeloovig gemeen te houden in deze voordeelige bevattingen, word yder Pelgrim, door de *Canusi's* beschonken, slechts een kleine erkentenis daar voor betalende, met een *Ofurrai*, gelyk zy 't noemen, dat is, een groote *Reinigmaking*, zynde als een openbaar en ongetwyffelt middel van de vergeving en quydtschelding zyner zonden, aan hen door deze Heylige acte verzekert en verzegelt. Maar gelyk veele menschen niet in staat zyn, om deze in persoon te *Isje* te haalen, 't zy dat zy niet kunnen van wegens ziekte, of hoogen ouderdom, of van wegens hunne ampten en bedienin-

gen by den Vorst, of van wegens eenige andere gewigtige oorzaak, zo is daar voor zorg gedragen, om hen zulken grooten en zonderlingen zeegen niet te laten ontbeeren, maar hen daar van aan hun eyge huysen te voorzien. Veele der *Budsdoisten* doen Bedevaarten naar deze plaats ten minsten eens, zo niet meermalen in hun leven, al zoude het slechts zyn om den naam te hebben onder hunne landslieden, van een oprecht voorstander des vaderlands te zyn. Doch daar zyn 'er evenwel noch veele, die 't huys blyven, en meenen dat het genoeg is, tot rust en vrede van haare consciëntien, om buyten de jaarlykse afaaten en quydtscheldingen van hunne eige Priesters, de *Ofurrais* van *Isje* te koopen, van waar 'er jaarlyks eene zeer groote menigte verzonden worden naar alle de gedeelten van het Ryk.

Deze Bedevaart geschied in alle getyden des jaars; maar de grootste toevloed van menschen derwaards, is in de drie eerste maanden, *Maart*, *April* en *May*) wanneer de tyd van 't jaar en 't schoone weer, de reys zeer aangenaam en vermaakelyk doet zyn. Menschen van allen rang en hoedanigheden, ryke en arme, oude en jonge, mannen en vrouwen trekken derwaards; de Heeren alleenlyk van 't hoogste aanzien, en de magtigsten Prinssen van 't Ryk uytgezondert, dewelke daar zelden in persoon komen. Alle jaar word derwaards in de eerste maand, een Gezantschap van den Keyzer afgevaardigt; op welken tyd insgelyk een andere Ambassade gaat naar *Miaco*, by den Geestelyken Erf-Keyzer met groote geschenken. De meeste Vorsten van 't Ryk volgen 's Keyzers voorbeelden. Wat de Pelgrims betreft, die derwaards gaan in persoon, dien staat het vry de reys te doen zo als zy willen; machtige luyden doen het op hunne eige kosten in draagstoelen of te paard, met een gevolg overeenkomende met hun staat. De arme menschen gaan te voet, levende op de aalmoesten welke zy langs den weg beedelen. Zy dragen hun bed met zich op den rug, zynde een opgerolde strooye mat, en zy hebben een Pelgrims-staf in haare handen, en aan

Geschied op alle tyden van het jaar.

Pelgrims-kleeding.

zyn; op dat in geval een schielijke dood of eenig ander ongemak hen overviel langs en op den weg, men kennen kan, wie zy zyn, en aan wien zy behooren. De geene, die het bybrengen kunnen, dragen een korte witte rok, zonder mouwen over hun dagelyks kleed, met haare naamen voor op den borst en achter op den rug daar op gestikt. Menigten dezer Pelgrims ziet men dagelyks langs den weg. Het is byna ongeloofelyk hoe veele 'er uyt de Hoofdstad *Jedo*, en uyt de groote Provintie *Osju*, alleen uytgaan. Het is niet ongemeens te *Jedo*, dat de kinderen van hunne ouders wegloopen om een Bedevaart naar *Isje* te doen. Diergelyke onderneming zoude veel moeylyker vallen op andere plaatsen, daar een reyziger, die niet verzien is van de nodige vrygeleybrieven, zich zelven zeer veel moeyte en onlusten zoude op den hals haalen. Wat deze aangaat, die van *Isje* wederkeeren, die hebben het voorrecht, dat de *Ofarrai*, welke zy van daar mede brengen, overal aangenomen en goed gekeurt word voor een behooryke paspoort.

Uytwerk-
selen van
onreinheid
op de Pel-
grimmen.

Na dat de Pelgrim zich op reys heeft begeven naar *Isje*, word 'er een touw met een wit papier ront om heen gevlochten boven de deur van zyn huys opgehangen, tot een teken voor alle de geene, die schuldig zyn aan een *Ima*, gelyk zy het noemen, dat is aan een groote onreynheid, voornamentlyk veroorzaakt door de dood van hunne ouders of naastbestaande, om niet binnen te treden; nadien men opgemerkt heeft, dat indien by geval, of door onvoorzichtigheid, zodanig onreyn persoon in 't huys van den Pelgrim quam, de Pelgrim zich ter zelvertyd zeer gequelt vond met vreemde ongeruste droomen, of bloot gestelt wierd voor sommige ongelukken. Diergelyke merktekenen van reynheid worden ook opgehangen boven de ingangen der laanen, die naar de *Mia's* of Tempels strekken.

Wetten
van reyn-
heid voor
de Pelgrims
waar te
keeren.

Maar daar en boven word vereischt, dat de Pelgrim zelf, wanneer hy zich tot deze Heylige reys vervaardigt, of dezelve reeds begonnen heeft, zich heyliglyk onthoudt van al dat hem onreyn maken kan; als onder andere van hoerery, ja zelf, van niet by zyne eige vrouw te slaapen; niet dat men het reekent als een onheylige daad, en den Goden onaangenaan, om de plichten der gehuuwde te verrichten, maar om dat zy beducht zyn, dat die te doen op een tydt, wanneer hunne gedachten geheellyk moeten ingenomen zyn met deze Heyli-

ge daad, waar mede zy bezig zyn om uyt te voeren, hen zeer nadeelig zyn zouden. De *Jam:nabos*, dat is, de *Berg-Priesters* (een zekere Godsdienstige orde, een zeer gestreng leven leydende) om deze belachelyke bevattingen in de gemoederen der bygeloovigen altyd levendig te houden, laten nooit na te verspreyden, en het volk diets te maken en te doen gelooven, verscheide zeldsaame gebeurtenissen of ten minsten vertellingen van menschen in zulken geval, die zo vast en zo dicht aan elkander vereenigt waren, dat niets dan de kracht haarer be- tooveringen, en zwarte kunstnarye hen van elkander konden krygen. Zoude een *Fusio*, een mensch die eenigermaate onreyn is, zich onderwinden deze Heylige reys te doen, voor dat hy zich volkomentlyk gezuuyvert had, hy zoude ontwyffelbaar over hem en over zyn geheele huysgezin haalen den *Sinbatz*, dat is, de ongenade en wraak der vroome en reyne Goden. De *Siukkie* of Priesters van de *Budsdo* Religie zyn voor eeuwig uytgesloten van deze Heylige plaatsen, om dat zy volgen een onreyn belydenis, en verplicht zyn de zieken op te passen en de dooden te begraven.

Als de Pelgrim tot *Isje*, de gewenschte plaats van zyn reis onderneming gekomen is, 't welk dagelyks door zeer veele, en op verscheide byzondere dagen door veele duyzenden geschied, begeeft hy zich op staande voet naar een der *Canus's*, by wien hy bekend is, of aan wien hy aangeprefen is, of door wien hy te vooren is voorzien geworden met *Ofarrais*, en genaakt hem op een beleefde en onderdanige wyze, zich met zyn voorhoofd buygende ten eenemaal tot de aerde toe, volgens de gewoonte van het land. Hier op gaat de *Canusi* zelf met hem, en met andere Pelgrims die zig tot het zelve einde by hem aangegeven hebben, of hy beveelt zynen dienaar met hen te gaan, om haar te toonen de verscheide Tempels, en aan hen te zeggen de naamen der Goden, voor welke zy gebouwt zyn; 't welk geschied zynde, brengt hy in persoon haar voor den voornaamsten Tempel van *Tenfo Dai Sin*, alwaar zy zich met een groote eerbiedighcid plat tegen de grond neer werpen, en in deze verflage gestalte hunne gebeden opzenden, aan deze machtigen Godt, hun gebrek en noodtdruft aan hem voordragende, en biddende om geluk, rykdommen, gezondheid, een lang leven en diergelyke. Op deze wyze is het, dat zy hun plicht betrachten jegens *Tenfo Dai*

Hoe de Pel-
grims zich
hebben
te gedragen
te *Isje*.

Dai Sin, en het oogmerk van hun Bedevaart volvoeren. Zo lang als zy te *Isje* blyven, worden zy onthaalt door den *Canusi*, die hen in zyn eige wooning huysvest, indien zy in geen staat zyn, om de onkosten te dragen van in een Herberg hun verblyf te neemen. De Pelgrims niettemin zyn doorgaans zo dankbaar; dat zy aan den *Canusi* een behoorlyke vergelding doen voor zyne beleeftheid, al zouden zy het zelf geven van 't geen zy gebedelt hadden, en hy is beleefd genoeg om het niet te weigeren.

Ofarrai of
aflaat doos.

Alle de Godtvruchtige daaden tot deze Bedevaart vereifcht wordende geschied zynde word de Pelgrim door den *Canusi* begiftigt met een *Ofarrai* of aflaat. Deze *Ofarrai* is een smalle langwerpige vierkante doos ontrent anderhalf span lang, twee duymen breed, en anderhalf dik, uyt dunne tinne platen gemaakt, en vol kleine tinne stukjens, van welke 'er sommige opgewonden zyn in wit papier, om den Pelgrim te binnen te brengen, dat hy reyn en ootmoedig is, zynde deze twee deugden den Goden zeer aangenaam. Op de voorzyde van de doos is de naam van den Tempel *Dai Singu*, dat is, de Tempel van den grooten Godt, in groote merktekenen gedrukt, op dezelve geplakt, en den naam van de *Canusi*, die de doos heeft gegeven (want daar zyn 'er zeer veele, die dezen handel voortzetten) vind men op de achterzyde in kleinder merken, met den deffigen tytel van *Tayu*, 't welk zo veel te zeggen is als, *Boden der Goden*, een tytel welke alle de bedienden van de *Mia's* zich zelve aanmatigen.

Hoe die in
achtgeno-
men en
bewaart
word.

De Pelgrims ontfangen deze *Ofarrai* met groote tekenen van achting en eerbied, en bindenze aanstonds onder hunne hoeden, om ze te bewaren voor regen; zy dragen ze juyft aan 't voorhoofd, en maken 'er een tegenwigt over van een andere doos, of een bondeltje stroo, ontrent van dezelve zwaarte en gewigt, welke zy aan d'andere zyde van den hoed vast maken. Die te paard reysen hebben beter gelegenheid om ze te bewaren en te verschuylen. Wanneer de Pelgrims weder behouden 't huys gekomen zyn, dragen zy zonderlinge zorg om dezen *Ofarrai* te bewaren, als een gedenkftuk van een zeer groot gewigt en aangelegentheid voor hen; en schoon de gevolgen en krachten derzelve bepaalt zyn binnen een jaar, zo vergunnen zy echter aan dezelve een zeer goede plaats in een der voornaamste vertrekken van hunne huysen, op een plank ten dien einde gemaakt meer dan eens mans lengte hoog. Op sommige plaatsen is

het de gewoonte om de oude *Ofarrais* boven de deuren van hunne huysen te houden, onder een klein verdek. 't Arme volk bewaart dezelve, by gebrek van bequaamer plaats, in holle boomen achter hunne huysen. Op gelyke wyze worden de *Ofarrais* van de overledene, en de geene die op de reys verloren zyn, als ze gevonden worden, zorgvuldiglyk bewaart in den naaftbystaande hollen boom.

Groote menigten van deze *Ofarrais* worden door de *Canusis* alle jaaren verzonden naar alle gedeeltens van 't Ryk, om de geene, die niet gemakkellyk kunnen of ongenegen zyn te komen om dezelve te *Isje* af te haalen, te voorzien. De *Ofarrai* Kooplieden maken hun werk daar van, dat zy naar de voornaamste en volkrykste Steden reysen tegen de *Sanguatz*, gelyk men 't noemt, of den *Nieuwjaarsdag*, zynde dezen een der plechtigste Feesten, en een dag van groote reyniging, en den tyd zekerlyk, wanneer zy na alle waarfchynlykheid het spoedigste hunne waaren met voordeel zullen kunnen flyten. Ter zelve tyd verkoopen zy nieuwe almanachen, die gemaakt zyn op bevel van den *Mikaddo*, of Geestelyken Erf-Keyzer, en nergens mogen gedrukt worden dan te *Isje*. Men kan een *Ofarrai* en een Almanach zaamen koopen voor een *Maas* of een *Itzebo*. Ryke luyden zullen by wege van liefdaadigheid meer voor dezelve besteden. De geene die ze eens koopen, kunnen zich verzekeren, dat zy 't volgende jaar weer zullen worden angesproken, en begiftigt met drie dingen: te weten, een *Quitantie*, van den *Canusi*, of liever een dankzegging aan den kooper, een nieuw *Ofarrai*, en een nieuwe Almanach. De zulke die redelyk wel betaalen, en meer dan behoorlyk, 't welk het gemeen zelden doet, ontfangen daar en boven een *Sakkant*, of een verlakte houten kop, als een kleine vergelding voor haare edelmoedigheid.

Worden
gezonden
naar alle
gedeeltens
van 't Ryk.

Het volgende verhaal van den tegenwoordigen staat en gelegenheid der Tempelen tot *Isje* is genomen uyt *Itznobe* een Japanfch Schryver. Daar zyn twee Tempels tot *Isje*, ontrent twaalf ftraaten lengte van elkander staande, beyde geringe laage gebouwen. De grond op welke zy staan heeft niet meer in zyn omtrek, dan ontrent zes *Mats*, de plaats daar de *Canusi*, ter eeren van den Godt *Tensio Dai Sin*, zit, daar onder begrepen. Beide zyn ze gedekt met een riet dak, en gebouwt, 't welk zeer merkwaardig is, zonder dat ymand der arbeidlieden

Verhaal
van *Isje*
getrokken
uyt een
Japanfch
Schryver.

eenig letzel aan 't een of 't ander gedeelte van zyn lichaam gekregen heeft. Achter deze twee Tempels op een kleine verheventheid, staat de kleine, doch *waare Tempel* van *Tensio Dai Sin*, welke word genoemd, *Fongu*, dat is, de *waare Tempel*, die voorbedachtelyk hooger gebouwt is dan de andere, op dezelve wyze gelyk de Tempel van *Suwa* tot *Nagasaki*. Binnen dezen Tempel, waar van eene schildery gegeven word in de 18. *Tafel*, gevolgt na Japanfche aftekening, is niets te zien, dan een spiegel en stukken van wit papier.

De eerste der bovengenoemde Tempels is *Geku*; daar zyn veele *Canufi's* om dezelve te bedienen, en rondfom dezelve ontrent tachtig *Massia* of kleinder Tempels, ter eeren van de mindere Goden gebouwt. Yder dezer is ontrent vier *Mats* breed, en bewaart door een *Canufi*, binnen dezelve zittende, om de liefdegiften der menschen te ontfangen, dewelke het verval of profyt zyn voor zyne opwachting.

De tweede *Mia* word *Naiku* genoemd, en staat ontrent de lengte van twaalf straaten verder; deze word mede bedient door veele *Canufi's*, en dezelve word omringt door veertig *Massia's* of kleinder Tempels, in yder der welke een *Canufi* zit gelyk in de voorige. De *Canufi's* van deze kleinder Tempels of Kapellen, hebben een byzonderen Tytel, wordende genoemd *Mia Dfusume*, 't welk betekent, *Tempel Musschen*.

Regelen, die men waar te nemen heeft in het merkwaardige tot *Isje* te zien.

De geene, die deze Tempels, en 't geene merkwaardig in en aan dezelve is zien willen, zonder beigeleydt te worden door een *Canufi*, of delfels dienaars, moeten deze volgende regels in acht nemen. Voor eerst gaan zy naar de Rivier *Myangarwa*, welke langs de Stad *Isje* heen loopt, tegen over de Tempels, om zich daar in te baaden en te reynigen. Dan gaande naar de huysen der *Canufi's* en der andere Kooplieden, 't welk ontrent is de langte van drie of vier straaten, van den oever der Rivier, en dezelve huysen voorbygaande, komen zy aan een breede zandige weg, welke hen recht uyt leydt

naar den Tempel *Geku*: hier aanbidden zy 't eerst, en gaan dan rond, om de kleinder Tempels te bezoeken, beginnende van de rechter hand, en dus voortgaande tot dat zy weder by den gemelden Tempel komen; van waar zy recht uyt gaan naar den tweeden, *Naiku* genoemd, alwaar zy bidden als by de eerste, en de Kapellen rondfom dezelve gelegen bezoeken. Van dezen tweeden Tempel gaan zy weder op naar de bygelege heuvel, niet ver van den oever gelegen, en ontrent de lengte van vyftien straaten gegaan hebbende, komen zy, aan een kleine spelonk, *Awano Matta* genoemd, dat is, de *Kusten des Hemels*, dewelke niet boven de twintig *Ikins* van Zee aflegt. In dezen spelonk was het dat de groote *Tensio Dai Sin* zich zelf verbergde, en de waereld daar door beroovende van het licht der Zon en der Starren, toonde, dat hy alleen was de Heere, en de fonteyne des lichts, en de opperste aller Goden. Deze spelonk is ontrent anderhalve *Mat* breed, met een kleine Kapel, in welke zy een *Cami* of Afgod houden, zittende op een *Koe*, genoemd wordende, *Dainitz no rai*, dat is, de groote vertoonning van de Zon. Dicht by wonen sommige *Canufi's*, in twee huysen op de kusten gebouwt, die hier ontrent zeer steyl en rotsachtig zyn. De Pelgrim verricht hier ook aan dezen spelonk en Tempel zyn Godsdienst, en beschenkt de *Canufi's* met eenige *Puizes*, hen daar beneven verzoekende, een *Sugi plant* daar te zetten, ter gedachtenis dat hy daar is geweest. Van den top van dezen berg is een groot Eyland te zien, ontrent anderhalve myl van de kusten gelegen, 't welk zy zeggen, dat opgekomen is uyt den Oceaen ten tyden van *Tensio Dai Sin*. Deze zyn de merkwaardigste dingen, die te *Isje* te zien zyn. Eer dat de nieuwsgierige Pelgrims weder naar *Isje* keeren, gaan zy twee mylen verder op, om een staatelyke *Budsdo Tempel* te zien, die genoemd word *Asamadaki*, alwaar zy aanbidden een *Quanwon Kokufobosatz* genoemd.

V. HOOFDSTUK.

Van de Jammabos, of Berg - Priesters, en andere Godsdienstige Ordens.

De Japoneezen zyn genegen tot Godsdienstige geloften te doen.

DE bygeloovige Japoneezen zyn niet minder genegen om Godsdienstige geloften te doen, dan in Bedevaarten de Heylige plaatsfen te bezoeken. Veele onder haar, inzonderheid deze, die stréeven naar een snelle onbellemerde doorgang naar haare Elizeefche velden, of naar een uytmuntender plaats van gelukstaat, geven zich zelve over onder een zekere Godsdienstige orde van Eremiten, *Jammabos* genoemd in de Landtaal. Andere, die onder eenig tydelyk tegentpoed zuchten, of voorhebben iets van groot gewigt te onderneemen, doen dikwils een gelofte, dat, in geval, van verlossing uyt het tegenwoordig ongeval en rampspoed, of van een goede slaaging in haare onderneminge, zy zullen, uyt erkentenis en dankbaarheid aan de Goden, naar zekeren Tempel gaan om aan te bidden, of een Heylige vasten houden op zekere dagen, of Tempels bouwen, of groote geschenken doen aan de Priesters, en uytsteekende aalmoessen geven aan den armen, en diergelyke meer.

Wat Jammabos zyn.

Jammabos betekent eigentlyk, een *Berg Zoldaat*. Waarlyk het kenteeken, waar door dit woord word uytgedrukt, beantwoord niet volkome deze betekenis, welke meer afhangt van de regelen van haare orde, en haare oorspronkelyke instelling, by welke alle de onderscheidene lieden van deze Maatschappy, in geval van nood, zyn verplicht, om voor de Goden en voor de Religie van het land te stryden. Zy zyn een soort van Kluyfenaars, die voorgeven het tydelyke te verzaaken voor het geestelyke en het eeuwige, een gerust en gemakkelyk leven te verwisselen voor een zuur en streng, en vermaakelykheden voor afstervingen, hun meesten tyd verslytende in de Heylige bergen op en neer te gaan, en zich zelve dikwils baadende in koud water, zelfs in 't midden van den winter.

De rykste onder hen, die meer uyt zyn op hun gemak, wonen in hunne eyge huysen. De armste gaan zukkelen en beedelen door het land, inzonderheid in de Provintie *Syryga*, in de buurschap

van den hoogen Berg *Fusi Jamma*, tot welkers top, zy, volgens de regels van haare orde verplicht zyn een maals 's jaars in de zesde maand, op te klimmen. Sommige weinige hebben *Mia's* of Tempels, maar doorgaans zo slecht bezorgt, dat zy naauwlyks hun leeftocht daar van kunnen hebben.

De stichter van deze orde was eene *Gianno Gioffa*, die geleef heeft ontrent elf hondert jaaren geleden. Zy kunnen het allerminste niet zeggen van zyn geboorte, ouders, of vrienden. Hy had ook geen kinderen. Hy was de eerste die dit eenzaam leven verkoor, tot dooding van zyn lichaam. Hy besteede zyn geheelen tyd in 't doolen en 't dwaalen door de woestynen, wilde en onbewoonde plaatsfen; 't welk eindelyk van een aanmerkelyk nut en voordeel voor zyn vaderland was, in zo ver, dat hy daar door ondeckte de gelegentheid en aardt van zulke plaatsfen, welke niemant voor hem ooit durfde bezoeken, of door te gaan, vermits der zelve ruuwheid, en wild aanzien; en door dit middel uytvond nieuwe, gemakkelyker en korter wegen van de eene plaats naar de andere, tot groot nut der reyzigers. Zyne navolgers verdeelden zich in gevolg van tyd in twee ordens.

Door wien de orde van Jammabos gesicht.

In twee gescheiden.

D'Eene word genoemd *Tosansa*. Die deze aankleeven, moeten een maal 's jaars klimmen naar den top van *Fikoofan*, een zeer hooge berg in de Provintie *Busen*, op de grenzen van *Tsikusen*, een reys van geen kleine moeyte en gevaar, van wegen de steylte en hoogte van dezen berg, en de menigte des zelfs steyltens aan alle kanten; maar noch veel meer, om dat ze, gelyk zy voorwenden, deze byzondere hoedanigheid heeft, dat alle de geene, die zich onderstaan dezelve op te klimmen, terwyl zy *Fusio's* zyn, dat is, op eenigerley wyze onreyn, by wege van straf over haare goddeloose vermetelheid bezeten worden met de Vos (andere zouden zeggen met den Duyvel,) en volkomen dol en gek worden.

Toiansa.

De tweede orde word *Fonsansa* genoemd. Die zich onder deze begeven,

Fonsansa

moeten eens in 't jaar een Bedevaart doen naar het graf van hun stichter op den top van een hoogen berg in de Provintie *Jostfyno*, dewelke om deszelfs hoogte word genaamt *Omine*, dat is de kruyn van den hoogen berg. Men zecht dat het boven op dezen zeer vreeslyk koud is; de hoogte en steilten dezès maken de opklouering niet min gevaarlyk, dan van den voorgemelde. Zo ymand zich deze reys mocht onderwinden, zonder alvorens zich behoorlyk gereynigt en daar toe bereidt te hebben, zou hy gevaar loopen van de yslyke styltens neer geploft, en in stukken gemorselt te worden, of ten minsten door een quynende ziekte, of eenig ander aanmerkelyke rampspoed zyne vermetelheid moeten betaalen, en de smaad der vertoornde Godden op zynen hals haalen. En niet tegenstaande alle deze zwarigheden en gevaaren, moeten alle persoonen die zich in een van deze beide ordens begeven, deze reys eens 's jaars ondernemen. Tot dien einde bevoegen en bequaamen zy zich zelf dooreen voorafgaande dooding; uyt welken hoofde zy zich eenigen tyd moeten onthouden by haare vrouwen te leggen, van onreyn voedsel, en andere dingen, door welker gebruyk zy eenigerley onreynheid mochten krygen, en hoe gering het ook zyn mocht, laten zy nooit na, van zich menigwerf te wasschen en te baaden in koud water. Zo lang als zy op reys zyn, mogen zy niets anders nuttigen, dan wortels en kruyden die zy op den berg vinden.

Rangen en
Tytels van
de Jam-
mabos.

Indien zy behouden 't huys komen van deze gevaarlyke reys, begeven zy zich aanstonds yder naar den Generaal van hunne orde, die zyn verblyf houdt tot *Miaco*, doen hem een klein geschenk in geld, 't welk zy, indien ze arm zyn, moeten beedelen, en ontfangen van hem een eerlyker tytel, en een hooger waardigheid, welke eenige verandering maken in hunne kleeding, en hun aanzien vermeerderen, 't welk de broeders van dezelve orde aan hen moeten bewyzen. Zo ver is 't 'er van daan, dat de staat en eerezucht zoude gebannen zyn, uyt deze Godsdienstige Broederschappen; want dus gaan zy allengskens op, zeer na op dezelve wyze en in dezelve order, als in de Maatschappy van de Blinde, van welke ik op 't einde van dit Hoofdstuk zal spreken.

Haare
Kleeding.

De Geestelyke van deze orde dragen de gemeene kleeding der waereldlyke persoonen, met eenige bygevoegde vercierfelen, voorgeschreven door de wetten en instellingen van de orde, van welke

yder een byzondere naam en beduyding heeft. Deze zyn,

Wakisafi een zwaard van *Fudo*, 't welk zy dragen aan hun linker zyde in den gordel gestooken. Dit is iets korter dan een *Katanna*, en in een platte scheede bewaart.

Bygevoegde
Op-
tooyfelen.

Sakkudfio een kleine staf van den Godt *Dfiso* met een koper hoofd, aan 't welk vast gehegt zyn vier kopere ringen. Zy ratelen met dezen staf in haare gebeden, wanneer zy zekere woorden spreken.

Foranokai een groote schulp die ontrent een pint water houdt, en omwonden is gelyk een trompet, glad, wit, met schoone rode vlakken en streepen. Deze word voornamentlyk gevonden ontrent *Array* by laag water. Deze hangt af van haaren gordel, en dient hen in stee van een Trompet, zynde ten dien einde een pypje daar aan gemaakt, door 't welk zy blaazen wanneer 'er reizigers aankomen, om aalmoessen van hen te vraagen. Ze luyden ontrent gelyk de hoorens van de koe-weiders.

Dfusukake een gevlochte koord of scherp met franjens aan het eind; zy dragen die om den hals. Door de lengte van dezen scherp, gelyk ook door het fatsoen en grootte der franjens, weet men tot welke tytels en waardigheden zy door hunne overstans zyn verhoogt.

Foki een muts, of hoofd-huldsel, 't welk zy op hun voorhoofd dragen; dit is eigen aan sommige alleenlyk onder hen.

Oji een zak, in welke zy hebben een boek, eenig geld en laken. Deze dragen zy op hun rug.

Jatzuwono warandzie, zyn hunne schoenen, of zoolen zonder overleer, welke gevlochten zyn van stroo en de steelen van de *Tarate* Bloem, welke plant in een byzondere achting van Heyligheid onder hen is. Zy dragen die, inzonderheid op hunne boetvaardige Bedevaarten naar de toppen van de twee bovengenoemde Heylige Bergen.

Iza Taka no Dfusufu is haar gebedeketting of *Paternoster*, door welken zy hunne gebeden opzeggen. Ze is gemaakt uyt ruuwe balletjens. De uytvinding en 't gebruyk derzelve is van een laater instelling dan de orde; weshalven van dezelve niets vermeld word in deszelfs statuten of wetten. (Deze *Paternosters* met eenige andere zyn te zien onder de vercierfelen van de achtste tafel, of van de Kaart van Japan.)

Kongo Dfufe een dikke sterke stok, is een zeer nut werktuyg op de reys naar de gemelde Bergen.

De

De voornaamste onder hen hebben hun hoofdhair van achter, en kort afgesneden. Andere laten het groeyen, en binden het zaamen; veele scheeren zich zelven kaal, gelyk dit in 't byzonder de nieuwelingen doen by hun intrcede in de orde, in navolging van de *Budso* Priesters, van welke zy deze manier hebben ontleent.

Tegenwoordige staat van deze orde.

Deze *Sintoïstische* Kluyzenaars zyn nu zeer ontaardt van de gestrengheid hunner voorzaaten, die in navolging van 't voorbeeld hun's stichters, en volgens de regelen door hem ingettelt, van hun eerste aankomst in de orde, leefden, op niets anders dan kruyden en wortels, en zich zelven uytleiden op geduurige en zeer onguure beproevingen en doodingen der wellusten, op vasten, op zich zelf te baaden in koud water, omzwerfende door boschen, wildernissen, woesteynen, onbewoonde plaatsen en diergelyke. Op dezelve wyze zyn zy ook zeer afgeweken van de eenvoudigheid van den Godsdienst, welken zy eertyds beleden, toelatende de aanbidding van zodanige vreemde Afgoden, welke zy oordeelen dat de grootste macht en invloed hebben over de voorvallen van 's menschen leven. Zy hebben hun bestek van de Religie vermeerderd, en 't getal van bygeloovige ceremonien uytgebreid. Onder andere dingen hebben zy zich zelfs aangemaatigt een soort van handel, welke hen zeer voordeelig is, en het gemeen bedriegt: zy geven voor dat zy by uytnemendheid bedreeven zyn in de toverkunst, voorwendende, dat zy uyt kracht van zekere plechtige gebedens, en duystere verborgene woorden en bekooringen alle de Goden van het land die daar aanbeden worden kunnen bevelen, zo wel die der *Sintoïsten* als die der *Budsoïsten*, welkers dienst van over zec is ingevoerd, om de booze geesten te bezweeren en uyt te dryven, en veele boven natuurlyke dingen te doen, in geheyme en verborgene dingen door te dringen, gestole goederen weer te recht te brengen, de dieven te ontdekken, toekomende dingen te voorzeggen, droomen uyt te leggen, gevaarlyke ziekten te genezen, den schuld of onschuld van menschen beschuldigt over bedrevene misdaden uyt te vinden, en diergelyke meer.

Haare manier om ziekten te genezen.

Ik verbeelde my zelfs, dat het den lezer niet onaangenaam zal zyn eenige verdere onderrechting te ontfangen ontrent hunne manier van handelingen in deze byzonderheden. Om te beginnen met de genezing der ziekten. De lyder is gehouden aan den *Jammabos* te geven

zulken naauwkëurigen verhaal van zyne ziekte, als hem doenlyk is, en van den staat waar in hy zig bevind. Na dat de *Jammabos* dit volkomentlyk heeft aangehoort, schryft hy sommige merken, *Characters*, op een stukje papier; welke merken zo als hy voorgeeft, een byzondere overeenkomst hebben, met de gesteltenis van den lyder, en met den aardt van zyne ziekte. Dit gedaan zynde legt hy het papier op een Outaar voor zyne Afgoden, veele bygeloovige plechtigheden verrichtende, ten eynde zo als hy dan voorwendt, mede te deelen een genezende bequaamheid aan dezelve; waar na hy van dezelve pillen maakt, van welke de zieke yder morgen een moet neemen met een teug water, 't welk weder moet gehaalt of geput worden uyt de rivier of een bron, niet zonder eenige geheimenis, en na zulken gedeelte des waerelds als de *Jammabos* voorschryft. Deze Character Pillen worden genaamt *Goof*. Men moet evenwel weeten, dat de *Jammabos* zelden ondernemen, en de lyders noch zeldsaamer besluyten om deze geneezing te ondergaan, eer dat byna alle hoop van herstelling verdweenen is. In min gevaarlyke gevallen neemt men zyn toevlucht tot natuurlyker geneesmiddelen.

Haare Rechtsgedingen van schuld of onschuld van menschen beticht met misdaden en wanbedryven, geschieden in de tegenwoordigheid van een Afgod, *Fudo* genaamt, zittende in 't midden van vuur en vlam, niet op een gerechtelyke en opentlyke wyze, gelyk de *Brabminen*, *Siamiten*, en andere Heydenen doen, noch door ondervraaging, gelyk veelyds in *Europa* geschied, voornamentlyk in gevallen van tovery, maar afzonderlyk in de huysen, daar het feyt was bedreven, en in tegenwoordigheid der Huysgenooten, of door een bloote bezweering en uytting van zekere woorden, of door vuur, of door een teug *Khumano Goo*. Indien het eerste, een enkele bezweering, krachteloos is, neemt men zyn toevlugt tot het tweede, te weten eene onderzoeking door 't vuur; 't welk geschied door de verdachte personen driemaal te laten gaan over en door een gloeyend vuur van koolen, ontrent een vadem lang; indien zy dit doen kunnen zonder aan hunne voetzoelen gebrandt te zyn, worden zy vrygesproken. Zommige worden tot bekentenis gebracht door een teug *Khumano Goo*. *Goo* is een papier gevult met Characters en tekeningen van zwarte Vogels, als Ravens en andere, toegezegelt met de

Om uyt te vorschen of de menschen schuldig of onschuldig zyn.

Wapens

Wapens van de *Jammabos*. 't Word geplakt op de deuren der huizen om de boose geesten af te keeren, en dient tot verscheide andere bygeloovige oogmerken en eindens. Het word zonder onderscheid door alle de *Jammabos* gemaakt, maar de beste komen van *Khumano*, waarom zy ook dien naam dragen. De betichte persoon moet een klein stuk hier van afgescheurt doorflikken met een dronk waters, en men zegt, dat indien hy schuldig is, het in hem werken en vreeslyk pynigen zal tot dat hy bekent. Zy spreken wonderlyk groots van de verbaasende en wonderbaare krachten van haare betooveringen en bezweeringen; door welke zy voorwenden in staat te zyn, om brandende koolen en gloeyend yzer te handelen, zonder eenig letzel daar van te ontfangen; dat zy schielyk 't vuur kunnen uytdooven, en koud water kookend heet maaken, en in een oogenblik het heete water yskoudt, om der menschen zwaarden en degens zo vast in de scheede te houden, dat men ze met geen geweld daar uyt kan trekken; dat zy zich zelfs kunnen bewaren van niet gekwactst te worden door deze of andere wapenen, en veele andere diergelyke en zeldsaame dingen te kunnen uytvoeren; dewelke, indien ze nauwkeuriger onderzocht wierden, misschien niets anders zouden bevonden worden, dan guychelaars loopjens en kunsten, en uytwerkselen van natuurlyke oorzaken. Zy noemen ze *Jamassu*, 't welk betekent *Bezweerende Trekken*. Deze machtige trekken zyn niet anders, dan zekere bewegingen van hunne handen en vingeren, door welke zy voorgeven te vertoonen Crocodillen, Tygers, en andere monsterdieren, ter zelve tyd uyttende zekere onverstaanbaare geluyden. Hier door, en door menigwerf deze gestaltens en vertooningen te veranderen, gelyk ook door hun stem te verheffen en te laten daalen, trachten ze, zeggen zy, als met zo veele kruystrekken te komen binne 't bereyk van 't voorwerp dat bezworen moet worden, tot dat zy endelyk alle beletselen uyt den weg geruynt en door dezelve heen gebroken zynde, hun voorgestelde oogmerk bereyken.

Haare grootste bezweering.

Een van hunne voornaamste en diep verborgenste *Sin*, gelyk zy die somtyds noemen, of betoveringen, is, wanneer zy beide handen opstekende, en de vingeren als door malkanderen vlechtende, vertoonen willen *Si Tensî O*, dat is de vier machtigste Goden van den drie en dertigsten of laatsten Hemel. De gestal-

te, in welke zy hunne vingers plaatsfen, is dus. Zy houden de twee middenste vingers recht op en neer tegen elkander, en maken dat de twee naaste vingers aan weerkanten den andere overdwarschen op zodanigen wyze, dat zy naar vier verscheidene oorden van de waereld wyzen, ter betekenisfe van deze vier Goden, welke zy noemen *Tammonden*, *Tsigokten*, *Sosjoten*, ende *Kamokten*. De twee middenste vingers, byna recht op en neer gehouden, gelyk ik opgemerkt heb, dienen hen, na hun voorgeven, gelyk als bespiedglafen, om door dezelve de boose geesten en de ziekten te bespeuren, om de *Kitz* of *Vos*, en de *Ma*, of boose geest in 's menschen lichaamen gehuyft te zien, en stiptelyk en nauwkeuriglyk uyt te vinden, van welken aardt zy zyn; ten einde zy naderhand hunne bezweeringen en bygeloovige Ceremonien net kunnen richten en schikken, om ze des te krachtdaadiger uyt te dryven. Doch deze zaamenstelling der middenste vingers, ten opzicht van de andere, dient om daar benevens te vertoonen *Fudo Mio wo*, dat is de Heylige groote *Fudo*, eertyds een *Giosia*, een groote Godvruchtige onder hunne orde, die onder andere buyten gemeene doodingen, dagelyks in het midden van een groot vuur zat, zonder evenwel 't minste letzel te ontfangen, en door wiens krachtige medehulp zy gelooven, dat zy om die reden in staat zyn, om niet alleenlyk de brandende stof en hoedanigheid te vernielen, wanneer zy slechts willen, maar ook dat het op hun bevel diene en strekke tot zodanige eindens, als zy goed vinden. Voor het beeld van *Fudo*, word altyd een brandende lamp gehouden, gevult met een oly, gemaakt van een zekere zwarte venynige water-Hagedis, *Inari* genoemd.

De *Jammabos* maken een groot geheim van deze bezweeringen en verborge kunsten. Niettemin zullen zy voor een redelyke belooning dezelve mede deelen en leeren aan andere menschen, doch onder beding van geheymhouding. Het verhaal dat ik in dit Hoofdstuk van deze zonderlinge orde gegeven heb, heb ik voornamentlyk van een jonge Japoneesch, wel ervaren in de zaaken van zyn vaderland, wien ik gedurende myn verblyf in *Japan* de genees en heelkunde leerde, en die zelf een van hunne leerlingen geweest was. Hy verhaalde my, dat eer zy hem wilden inlaten in het geheym, zy hem deden ondergaan een zeer gestrenge proef. Eerstelyk, dat hy zich moest onthouden van al wat leven had

Beproeving der nieuwelingen.

had gehad, en alleen te leven van ryst en kruyden zes achter een volgende dagen. Ten tweeden, bevolen zy hem zich zelve zeven maal dags te wasschen in koud water; en op de grond te bukken met de huten op zyne hielen, en zyne handen over zyn hooft te klappen, en zich zelf zeven hondert en tachtig maal alle dag op te heffen. Dit laatste van zyn proef vond hy ook het zwaarste; want door op te ryzen en neer te bukken twee of drie hondert reyzen, geraakte hy van 't hooft af tot de teenen toe geheel aan 't zweeten, en wierd zo vermoeid en afgemat, dat hy dikwils in beraad had gestaan zyne meesters te ontloupen; doch een jonge fluksegalt zynde, overhaalde het de schaamte veel eer dan de nieuwsgierigheid om het tot 't einde toe uyt te houden.

Dus ver van de *Jammabos*. Buyten deze zyn 'er noch veele andere Godsdienstige ordens en Maatschappyyen in dit land opgerecht, van welke alle een afzonderlyk wydloopig verhaal te geven, dit Hoofdstuk verbaasd veel zou doen uytduyden. De Bygefoovige eerbied van 't gemeene volk voor hunne geestelyken, en de gemak-en vermaakelykheden van een geestelyk leven zo groot zynde, is 't geen wonder, dat het getal van kostelyke Tempels, ryke Kloosters, en diergelyke *Conventen*, in welke, onder den dekmantel van afzondering, en goddelyke dienst, de Monniken zich zelve overgeven tot luyheid en wellustigheid, gegroeyt is tot een uytspoorigheid, byna ongeloofelyk. Maar daar zyn ook eenige byzondere maatschappyyen, niet enkel geestelyk, noch tot de geestelykheid alleen bepaalt, maar veel eer van een gemengden aardt, met een slag van wereldsheid. Uyt veele is die der Blinde onze aanmerking wel de pyne waard, zynde een zonderling, doch zeer oud en talryk lichaam, zaamgesteld uyt perfoonen van allerley rang, bediening, en belydenis. In den beginne maakten zy slechts een lichaam uyt, maar in vervolg van tyd zyn ze gescheurt in twee afzonderlyke lichaamen, waar van het eene word genoemt, *Fekifado*, of de *blinde Feki's*, en het ander de *Bussetz Sato*, of de *blinde Bussetz*. Het zal niet quaalyk voegen den oorsprong en de instellingen van beyde te onderzoeken. De *Bussetz Sato* komen eerst in overweeging, als zynde van een ouder instelling. Deze Maatschappyy bestaat tegenwoordig alleen uyt Geestelyke perfoonen, welker regelen en manieren niet zeer verschillen van die der *Jammabos*. Haare grondlegger

was *Sennimar*, derde, of volgens sommige schryvers, vierde Zoon van den Keyzer *Shinmu*.

De gelegentheid van desselfs instelling word in de *Japanische Histories* gemeldt, dat zoude geweest zyn deze volgende. *Sennimar*, van een Ingevan van een weergrote *Blindheit*, en by uytneementheid bemind van alle die hem naderden; het gebeurde dat een Prinses van Keyzerlyken bloede doodelyk op hem verliefde: haare schoonheid en bevalligheid waren aan den jongen Prins alsoo groote onweerstaanbare betoveringen, als zyn aangenaam perfoon en princelyke hoedanigheden aan haar bekoorlyk waren. Eenigen tydt lang genoten deze gelukkige Minnaars alle vergenoeging en onderlinge beantwoording van elkanders liefde en genegentheden, wanneer de dood der Princesse ondertuschen invallende, *Sennimar* het zo ter harten nam, dat hy niet lang daar na door droefheid en hartzeer zyn gezicht verloor. Hier op besluyt hy (om de gedachtenis van zyn aller bemindste te vereeuwigen, en aan de nakomelingtschap te doen zien welken ongelukkigen gevolg, zyne ongeveinsde droefheid en hartzeer over haar te verliefen in hem had uytgewerkt) om met verlof van zyn Vader, en onder zyn Keyzerlyk Octrooy, een Maatschappyy op te rechten, in welke niemant zoude worden toegelaten dan die 't ongeluk had van blind gebooren of by toeval blind geworden te zyn. Zyn voornemen wierd vervolgens uytgevoert. De nieuw opgerichte Maatschappyy vorderde by uytstek, en bloeyde, en geraakte in groote achting aan 't Hof, en door 't geheele Ryk. Ecnige eeuwen lang bleeven zy vereent in een lichaam, tot dat een nieuwe Maatschappyy van de *Feki Blinde*, gelyk ze nu word genoemt, opstond; dewelke in korten tyd zo ver de overhand over de eerste kreeg, dat veele grooten van 't Ryk, die blind waren, zig vrywilliglyk in dezelve begevende, zy allengskens veel van haare achting verloor, en slechts gering in getal bleef, en alleen maar bestaat uyt geestelyke perfoonen. Van het eerste begin der instelling af, volharden de *Feki Blinde* in een ongemoeyd en vreedig bezit van alle achting en gezag, 't welk de *Bussetz* te vooren hadden genoten. Ja zelf, noch meer in getal zynde, wierden zy ook na mate hooger geacht. Zy zyn haaren opsprong verschuldigt aan de binnenlandfche oorlogen tuschen de *Feki's* en de *Conde's*, beyde strydende om het Ryk. Geheele

Maatschappyy der Blinden.

Die van de *Bussetz*.

Haaren Stichter.

Maatschappyy van de *Feki Blinde*.

Gelegentheid van haare instelling.

boeken zyn beschreven over de langduurige en bloedige onlusten tusschen deze twee voortyds vermaarde en machtige partyen, en van de veelvuldige rampen dewelke het Ryk daar uyt zyn overgekomen. De zaak van *Feki* en zynere aanhangeren rechtvaardiger toefchynende aan den toenmaals regeerende *Dairi*, dan die der *Gendzi's*, oordeelde hy zich gemocds halven verplicht dezelve te ondersteunen; 't welk hy ook zo krachtdaadiglyk deed, dat *Gondzi* en zyne party wierd geslagen en byna geheel en al uytgeroeyt. De overwinnende *Feki*, gelyk voorspoed veeltyds gevolgt word door trotsheid en staatzucht, vergat ras zyne verplichtingen aan den *Dairi*, en hy gedroeg zich zelf met zo veel moetwilligheid en ondankbaarheid jegens hem, dat deze besloot zich de zaak van *Gendzi* en zynere aanhangeren, schoon byna ten eenemaal in den grond geraakt, aan te trekken, hen alle hulp en bystand beloovende, indien zy al hun macht wilden zaamen trekken en de wapenen opvatten tegen *Feki* en zynen aanhang. Hier op namende zaaken schielyk eenen anderen draay; in een beslissende veldslag begunstigde de overwinning de party van *Gendzi*. *Feki* zelf wierd gedood naby *Simonofeki*, en zyn geheele Leger geslagen, zo dat 'er slechts weinige ontquam. Onder deze die hun leven behielden, was *Kakekigo*, een Generaal, zeer grootelyks beroemt wegens zyne dapperheid, en boven natuurlyke sterkte, welke geloof werd dat hy verkregen had van *Quanwon*, tot een belooning voor zyne gestadige Godsdienst-verrichting aan dien Godt. Deze Generaal vluchte in een klein schuytje. *Joritomo*, Generaal van de *Gendzi's*, een zeer wakker Krygsman, wist van welken gevolg het zyn zoude den persoon van *Kakekigo* te verzekeren, en tot dien tyd toe, eer hy hem hadde, de overwinning onvolkome rekenende, liet hy hem vervolgen en gevangen nemen. Niettemin, onthaalde hy hem, toen men hem voor zich gebracht had zeer vriendelyk, en met alle achting een persoon van zyn staat en hoedanigheid toebehoorende; daar nevens hem zo weinig in zyne gevangenis bepaalende, dat *Kakekigo* verscheide reizen middel vond om te vluchten, maar even zo dikwils achterhaalt wierd. De Edelmoedige *Joritomo* had geen gedachte om hem ter dood te brengen, schoon hy zyn vyand en gevangne was. Ja zelf, ver van daar, hy schatte zyne vriendschap en de genegenheid van zyn persoon zo hoog, dat hy 't de moeyte waardig achtte om

hem het koste wat het wilde, ten allen prys, in zyn belang om te koopen. Op zekeren dag, wanneer hy by hem sterk aanhield, om zich in zynen dienst te begeben, op alle zodanige voorwaarden als hy zelf zou gelieven voor te stellen, antwoorde de gevangne Generaal hem op de volgende rondborstige wyze. *Ik ben eens, zeide hy, geweest een getrouw dienaar van een goedaardig Meester. Nu hy dood is, zal geen ander pocchen noch roemen van myne getrouwheid en vriendschap. Ik bekenne, dat gy my ten uytersten verplicht hebt, ook bekenne ik myn leven verschuldigt te zyn aan uwe goedertierenheid. En evenwel is myn ongeluk zodanig, dat ik myne oogen niet op u slaan kan, dan met een begeerte, om over hem en my zelf wraak te nemen, uw het hoofd af te slaan. Weshalven ik deze myne oogen, deze toeliggende werktuygen van 't quaal, aan uw zal opofferen, als de eenigste erkentenis voor uw edelmoedig gedrag jegens my, welke myn ongeluksstaat my zal toelaten aan u te geven.* Dit gezegt hebbende, stak hy zich zelf beyde de oogen uyt, en dezelve op een tafelbord hebbende gelegd, bood hy ze *Joritomo* aan, onverzaagt, gelyk die stoutmoedige Romein, die in 't gezicht van *Porfenna* zyn rechterhand op het Altaar verbrande. *Joritomo* verbaasd over zodanigen groothartigheid en besluyt, stelde op staande voet den gevangen Generaal in vryheid, die zich daar op begaf naar de Provintie *Finga*, alwaar hy leerde speelen op de *Bywa*, een byzonder muzyk instrument in *Japan* gebruykelyk, en hy stelde in deze Maatschappy van de *Feki Blinde*, van welke hy zelf de eerste *Kengio* of Hoofd was. Dit is 't verhaal, 't geen de Japansche Geschiedenissen mede deelen van de oorspronkelyke instelling van deze Maatschappy, welke zedert zeer talryk is geworden, zynde zaamgesteld uyt perfoonen van allerley rang, staat, of Religie. Zy scheeren hunne hoofden, gelyk ook doen de *Bussetz Sato*, of de Geestelyke Blinde. Anders zyn ze Waereldlyke perfoonen. Zy dragen ook een Waereldlyk kleeid, evenwel verschillende van de gemeene dracht der Japoneesen, en ook onder hen zelf onderscheide na mate van den rang en waardigheid, welke zy bekleeden. Zy leven niet op de aalmoessen, maar behelpen zich, na haare verscheidene bequaamheden, om voor zich zelven de kost te winnen, en te zorgen voor het onderhoudt van haar gemeenebest verscheide beroepen volgende, niet ten eenemaal onbestaanbaar, met den ongelukkigen staat in welke zy zyn. Veele onder

Historie van *Kakekigo* haare grondleggen.

Tegenwoordige staat van deze Maatschappy.

der hen leggen zich uyt op de muzyk, in welke bequaamheid zy gebruykt worden aan de Hoven van Vorsten en groote Heeren, gelyk mede by openbaare plechtigheden, Feesten, Omgangen, Bruyloften en diergelyke. Die cens aangenomen is tot lidt van deze Maatschappy, moet zulks zyn leven lang blyven. Zy zyn verstrooit hier en daar door 't gantsche Ryk, maar hun Generaal houd zyn verblyf tot *Miaco*, alwaar de Kas van de Maatschappy gehouden word. Hy word genoemt *Osiokf*, en hem word toegelegd door den *Dairi*, tot onderhoud 4300. *Thails* jaarlyks. Hy regeert 't gemeenebest, wordende daar in geholpen door tien Raadsheeren, *Siu Ro* genoemt, 't welke betekent ouderlingen, schepenen, van welke hy, de Generaal zelf, de oudste is. Zy wonen tot *Miaco*, en hebben, zaamen met den Generaal, macht van leven en dood, doch evenwel onder deze bepaling, dat niemant kan ter dood gebracht worden, ten zy het vonnis goedgekeurt, en de uytvoering ondertkent is door den Opper-Rechter te *Miaco*. De Raad van Tienen, stelt haare minder bedienden aan, die in alle de Provintien wonen. Sommige worden genoemt *Kengio*, als of zy zeiden, Vader Provinciaal, zynde elk in zyne Provintie, het zelfde, dat de Generaal is ten opzicht van de geheele Maatschappy. De grondlegger of stichter nam voor zich slechts den tytel aan van *Ken Gio*. Maar de Maatschappy, in vervolg van tyd,

zeer talryk geworden zynde, oordeelde men het noodig de Regeering te veranderen, en een hooger Hof boven de *Kengio's* aan te stellen. Yder *Kengio* heeft zyne *Kotos* gelyk ze worden genoemt, om hem met raad en daad te helpen. Somtyds beheerschen de *Kotos* verscheide Rechtsgebieden by zich zelfs. Tot *Nagasaki* zyn een *Kengio*, en twee *Koto's*, onder welker bevel alle de Blinden van de Stad en 't omleggende land staan. De *Kengio's* en *Koto's* hebben veele andere mindere bevelhebbers onder haare bestiering, die genoemt worden *Sybun*, en die weder onder elkanderen staan. Zy verschillen van 't gemeene lichaam der blinden, door lange broeken te dragen. Gelyk zy verscheidene rangen en tytels onder hen zelven hebben, zo zyn zy ook verplicht om alle vyf jaaren een nieuwe *Quan*, dat is een nieuwe en hooger tytel te koopen van haaren *Kengio* van twintig tot vyftig *Thails*. Indien zy 't verwaarloosen, of niet in staat zyn om het te doen, worden zy onder een minder rang verplaatst. 't Voornaamste gros van de Blinden word begrepen onder een algemeene naam van *Mukwan*. Deze dragen geen broeken, en worden verdeelt in vier *Quans*, rangen of classen. Die van de vierde en laatste rang zyn in staat om *Sybuns* te worden, van welke ampt zy trapswyze opklimmen tot de waardigheid van *Koto*, *Kengio*, en zo voorts. Somtyds ryzen zy zeer schieelyk door geld of gunst.

VI. HOOFDSTUK.

Van de Budso, of vreemde Heydensche Godtsdienst en van deszelfs Stichter.

Vreemde
Heyden-
sche Gods-
dienst.

De zelfs
oorsprong.

Budha des-
zelfs Stic-
ter.

Zyn Va-
derland.

DE vreemde Goden, worden om ze te onderscheiden van de *Cami*, of *Sim*, die van aloude tyden in het land aanbeden wierden, genoemd *Budsa* en *Looke*. De merken, door welke deze twee woorden worden uytgedrukt verschillen ook van die van *Sim* en *Cami*. *Budso* betekent na den letterlyken zin van 't woord, *de weg van vreemde Afgoden*, dat is *de weg of wyze van vreemde Afgoden te dienen*. Men moet den oorsprong van deze Religie, dewelke haar zelf schieelyk verspreyde door de meeste *Asiatische* Landschappen, tot aan de uysterste eindens van 't oosten (byna gelyk de *Indiaansche* Vygeboom, die zich zelve voortzet en ver uytbreid, door van de uyteinden haarer takken weder nieuwe wortelen te schieten) afleyden van de *Brahminen*. Ik heb groote reden om te gelooven, zo van wegen de gelykheid der naame, als van den waaren aardt van deze Religie, dat deszelfs auteur en stichter dezelve persoon is, welken de *Brahminen* noemen *Budha*, en gelooven dat een wezendlyk deel is van *Wisthnu*, of haare Godtheit, die zyne negende verschyning in deze waereld deed onder dezen naam, en in de gestalte van dezen Man. De *Chineesen* en de *Japoneesen* noemen hem *Buds* en *Siaka*. Deze twee naamen wierden waarlyk na verloop van tyd een gemeene bynaam van alle de Goden en Afgoden in 't algemeen; welker aanbidding overgebracht wierd uyt andere landen. Zomtyds wierden ze ook gegeven aan de *Heylige*, en andere groote Mannen, die deze nieuwe leerstukken predikten. Het gemeene volk in *Siam* noemt hem *Prab Pudi Dsau*, dat is, de *Heylige Heere*, en de geleerden onder hen in haaren *Pali* of *Heylige taal*, *Sammona Kbodum*. De *Peguaanen* noemen hem *Sammama Kbutama*, ziet 1 *Boek 2. Hoofdstuk*.

Zyn vaderland is volgens de *Japoneesen*, (in welker geval hy voornamentlyk hier ter plaatse aangemerkt word) *Megattakokf*, of de *Provintie Magatta* in het land *Tenfik*. *Tenfik* betekent in den let-

terlyken zin, *een Hemelsch Landschap* of 't *Land der Hemelen*. De *Japoneesen* begrypen onder dezen naam het Eyland *Ceylon*, de *Kuften van Malabar* en *Cormandel*, en in 't algemeen alle de zuyder Landschappen van *Asien*, 't vaste land zo wel als de nabuurige Eylanden, die door *Mooren* bewoont worden, als daar zyn het *Half-Eyland Malacca*, de *Eylanden van Samatra*, *Java*, de *Koninkryken Siam* en *Pegu* enz.

Hy wierd gebooren in het zes en twintigste jaar der Regeering van den *Chineeschen* Keyzer *Soorwo*, die de vierde opvolger was van den beroemden *Suno Buo*, op den achtsten dag der vierde maand. Dit was volgens sommige het jaar voor de geboorte onzes *Zaligmakers* 1029. en volgens andere het 1027. (het 1690.) toen ik in *Siam* was) telden de *Siamiters* 2232. jaaren van haaren *Budha*, wiens geboorte zo hy de zelfde is met de *Siaka* der *Japoneesen*, niet verder loopt dan 542. jaaren voor *Christus*. Zyn Vader was *Koning van Magattakokf*, een machtig *Koninkryk* in het land *Tenfik*. Ik gisse dat dit het Eyland *Ceylon* is. Het *Koninkryk Siam*, word noch hedendaags dus genoemd door het gemeene volk in *Japan*.

Toen *Siaka* negentien jaaren oud was, Zyn *Leven*. verliet hy zyn *Paleys*, zyn vrouw en zyn eenigen *Zoon*, en begaf zich vrywilliglyk, uyt eyge verkiezing, by *Arara Sennin*, een *Kluyzenaar* van groote achtting, die op den top van den berg *Dandokf* woonde, om door hem onderwezen te worden. Onder het opzicht van dezen *Heyligen Man*, stelde hy zich tot een zeer gestreng levens gedrag, geheellyk ingenomen met een byna onafgebroke bespiegeling van *Hemelsche* en *Goddelyke* dingen, in een zeer zonderlinge gestalte in zich zelf, maar zeer bequaam gehouden tot deze dieppeynzende manier van denken; namelyk, met de beenen kruyswyze over elkanderen, met zyne handen op den borst zodanig geplaatst dat de tipjens van beide de duymen aan elkander raakten: eene gestalte,

te, welke men daar voor houdt, dat ze ymands gemoed wikkelt in zulken diepen overdenking, en dezelve zo geheel binnen zich zelven inneemt, dat het lichaam voor een wyl tyds als gevoelloos, en onoplettend, en onbeweeglyk legt, voor eenige uytterlyke voorwerpen van wat aardt ze zyn mochten. Deze diepe Geestdryvery word door haar genoemd *Safen*, en de Goddelyke waarheden aan zodanige menschen geopenbaart *Satori*. Wat *Siaka* zelf aanbelangt, de kracht van zyne Geestdryvery was zo groot, dat hy door middel van dezelve doordrong in de allergeheimste en zwaarwigtigste stukken van den Godtsdienst, ontdekkende de bestaanbaarheid en staat van Hemel en Hel, als plaatsen van belooning en straf, den staat van onze zielen in het toekomende leven, de verhuizing derzelve, den weg tot de eeuwige gelukzaligheid, de Goddelyke macht der Goden in de Regeering van deze waereld, benevens veele andere dingen, die 's menschen verstand ver te boven gaan; welke hy naderhand ruymborstig mede deelde aan de talryke gedrangen en menigte van schaaren zynlerlingen, die hem om zyne leering en onderrechtigen in troepen volgden, dezelve gestrengte levenswys, welke hy zelfs voerde, omhelzende.

Zyn Dood.

Hy leefde negen en zeventig jaaren, en stierf op den vyftienden der tweede maand, in het jaar voor Christi geboorte 950.

Zyne wezendlykste leerstukken zyn de volgende.

Zyne Leer-
re.

De zielen van menschen en beesten zyn onsterffelyk. Beide zyn ze van dezelve zelfstandigheid, en verschillen alleenlyk ten opzicht van de verscheide voorwerpen, in welke zy zyn geplaatst, het zy menschelyke of beestelyke.

Na de afscheiding uyt de lichamen worden de Zielen beloont in een staat van geluk, of van elende na dat zy zich hier in dit leven hebben gedragen.

Plaats van
Geluk.

De plaats des geluks word genoemd *Gokurakf*, dat is een *Plaats van eeuwigduurend vermaak*. Gelyk de Goden verschillen in haare natuur, en de zielen der menschen in de verdienste van hunne voorledene daaden, zo verschillen insgelyks de trappen van vermaak en geluk in haare Elizeesche velden; op dat yder beloont werde na hy verdient heeft. De geheele plaats is niettemin zo door en door opgevult met blydschap en vreugde, dat yder gelukkig Inwoonder meent dat zyn deel het beste is, en verre van

daar, dat hy den gelukkiger staat van andere zoude benyden, alleenlyk wenscht zyne eige voor eeuwig te mogen bezitten.

Amida is de opperbevelhebber van deze Hemelsche staaten, (want zyne geheele leere is door de *Brabminen* niet ingevoerd, dan na de opstanding van onzen Zaligmaker.) Hy word aangezien als de algemeene voorstander en beschermer van menschen zielen, maar met meer nadruk als de Godt en de Vader van dezen die gelukkig verhuysen naar deze geluk-plaatten. Door zyne, en door zyne bemiddeling alleen is het dat de menschen vergevinge van hunne Zonden, en aandeel in den gelukstaat van het toekomende leven verkrygen.

Amida.

Een deugdzaam leven te leyden, en niet te doen dat strydt tegen de geboden der wet van *Siaka*, is de eenige weg, om aangenaam te worden by *Amida*, en waardig den eeuwigen gelukstaat.

De vyf geboden van de Leere van *Siaka*, welke het vaste richtsnoer zyn van gedrag en 't leven aller zynlergetrouwe aanhangers, worden genoemd *Gokai*, 't welk zo veel beduydt, als de *vyf voorzorgen of waarschouwingen*. Dezelve zyn.

Vyf geboden van
Siaka.

Se Seo, de wet om niets te dooden dat leven heeft ontfangen.

Tsu To, de wet om niet te steelen.

Syain, de wet om niet te hoereeren.

Mago, de wet om niet te liegen.

Onsu, de wet om geen sterken drank te drinken; eene wet welke *Siaka* op het aller ernstigste aan zyne leeringen aanprees, om naauwkeuriglyk door hen te worden onderhouden.

Na deze vyf groote en algemeene Geboden, dewelke eygentlyk inhouden de geheele wet van *Siaka* volgen tien *Sikkai*, gelyk zy ze noemen, dat is *Raadgevingen* of vermaningen, zynde niets anders, dan de eerste vyf wetten uytgebreidt, en toegepast op afzonderlyker daaden, strekkende tot een stipter onderhouding van deugd. Voor de Geleerden, en de zulke die streeven naar een meer dan gemeene staat van deugd en volmaaktheid zelfs in deze waereld, heeft men noch een grooter onderdeeling verzonnen en *Go Fiakkai*, dat is, in *vyf hondert raadgevingen* en vermaningen, in welke met de uytterste naauwkeurigheid en byzonderheid uytgedrukt staan en bepaalt worden, alle de daaden, welke na hunne bevatting, de minste neyging hebben tot deugd of ondeugd, en derhalven behooren gedaan of gelaten te worden.

Der zelve
verdeeling
en onder-
verdeeling
in Sikkai.

't Getal dezer *Go Fiakkai* zo wy daryt-
getrekt

En Go
Fiakkai.

gestrekt zynde, is 't geen wonder, dat deze, die zich willen verbinden tot een stipte naarkoming derzelve, zo weinig zyn; te meer om dat zy strekken tot zulken gantsche dooding hunner lichaamen, als om te meeten en voor te schryven de allerkleinste deelen van hun voedsel, naauwlyks hen zo veel vergunnende, als genoeg is, om niet van honger te sterfen. Daar is niets dan de eersucht van een grooten naam van volmaaktheid en Heyligheid in deze, en een begeerte van een uytmuntender gelukstaat in de toekomstige waereld te verkrygen, dat eenig mensch aanzetten kan, om zulken rouwe en strenge tucht te ondergaan, als hen voorgeschreven word door de *Go Fiakkai*; en weinige zyn 'er, zelfs onder de beste Geestelyken, die, om een grooter aandeel van geluk in de toekomstige waereld te erlangen, bereydwilling zouden zyn om de allerminste vermaakelykheden van dit leven te verzaaken.

Plaats van
pyniging
en straf.

Alle menschen, waereldlyke of geestelyke, die door hun zondig levensgedrag en snoode daaden zich zelf de vermaakelykheden den deugdzaamen toebe-reyde, onwaardig hebben gemaakt, worden na hun dood gezonden naar de plaats der elende, *Dsigokf* genoemd; om daar opgesloten en gepynigt te worden, wel niet voor eeuwig maar evenwel voor een zekeren onbepaalden tyd. Gelyk de pleyzieren van de Elizeefche velden in trappen verschillen, zo verschillen ook de pynen en smerten in deze hel'sche plaatsen. Het recht vorderde, dat elk een gestraft wierd, volgens den aard en 't getal zyner misdaden; volgens 't getal der jaaren dat hy in de waereld heeft geleefd, den staat waar in hy leefde, en de gelegentheden die hy had om vroom en deugdzaam te zyn. *Jemma* of met een heerlyker Karakter *Jemma O* (onder welken eigen naam hy ook bekend is by de Brahminen, Siamiten en de Chineesen) is de strenge rechter en vry machtige Bevelhebber over deze plaats der duysternis ende elende. Alle de snoode daaden van 't menschedom zyn hem, in alle haare verschrikkelykheid en verfoeyelykheid, openbaar door middel van een groot spiegel, voor hem gestelt en genaamt, *Sfosarino Kagami*, of spiegel van kennissen. De elenden van arme ongelukkige zielen opgesloten in deze gevankenis van duysterheid zyn niet zo groot en langduurig, of men mag groote ontlasting verwachten van het deugdzaam gedrag en de goede werken van haar geslacht, vrienden en bekenden, die zy nagelaten hebben. Doch

niets is 'er dat zo veel helpt om dit gewenschte oogmerk te bekomen, dan de gebeden en de offerhanden der Priesters aan den grooten en goedertierenen *Amida*, die door zyn krachtige voorspraak zo veel verwinnen kan, op den byna onverbiddelyken rechter van deze hel'sche plaats, dat hy hem doe afzien van de strengheid van zyn vonnis, om de ongelukkige gevangene zielen met zachmoedigheid te handelen, ten minsten zo ver, als het niet onbestaanbaar is met zyn rechtvaardigheid, en met de straf, welke de misdaden verdienen, en hen eindelyk wederom te zenden zo ras als mogelyk is in de waereld.

Wanneer de elendige zielen een genoegzaamen tyd indeze duysternissen zyn bewaart geworden om hunne zonden te boeten, worden zy uyt krachte van 't vonnis van *Jemma O* te rug gezonden in de waereld, niet om de lichaamen der menschen, maar om die van zulke slechte schepselen, welker aardt en eygenchappen naauwe overeenkomst hebben met hunne voorige zondige neygingen, als by voorbeeld in slangen, padden, wormen, vogelen, visschen, viervoetige en andere diergelyke, te bezielen. Uyt de slimste dezer allengskens verhuyzende in andere en betere, worden zy eyndelyk toegelaten in der menschen lichaamen te gaan wonen; door welk middel het in haar macht is, het zy door een vroom en deugdzaam gedrag, haar zelve waardig te maken den ongestoorden en onafgebroken staat van gelukzaligheid, of het zy door een nieuwen voortgang in ondeugden haar zelve bloot te stellen, om noch eens te ondergaan alle de elenden en gevankenis in een plaats van plaagen en pynigingen, gevolgt op een nieuwe ongelukkige verhuyzing.

Wederkeering der Godtloose zielen in de waereld.

Tot dus ver van de wezendlyke leerstukken van *Siaka*.

Onder de leerlingen van *Siaka* sproten verscheide uytmuntende mannen voort, dewelke zeer veel toebrachten tot de voortplanting van deze leere, en die weder opgevolgt wierden door andere insgelyks geleerde en ernstige; in zo ver, dat wy ons niet behoeven te verwonderen, dat zyne leere zich binnen een kort bestek van tyd uytbreyde tot aan de uytterste einden van het oosten, niettegenstaande alle de moeyelykheden met welke zy te stribbelen hadde.

Leerlingen van Siaka.

De voornaamste onder zyne leerlingen waren *Annan* ende *Kasia*, of met hare volle Tytels *Annan Sonsja* ende *Kasia Sonsja*. Zy verzamelden zyne wyze spreuken en 't geene na zyn dood wierd

Annan en Kasia.

wierd gevonden, met zyn eyge hand gefchreven op de bladeren van een boom, in een boek, dat om desselfts byzondere uytmuntendheid word genoemt, *Iokekio*, dat is het *Boek van nygelezene Bloemen* (in vergelyking met de Heylige *Turats Bloem*), en ook wel somtyds by wege van uyttek *Kio*, het *Boek*, als zynde de volmaakte in zyn zoort, en de Bybel van alle de oosterfche Natien over de *Ganges*, die de leere van *Siaka* aanhangen. De twee zaamenstellers van het zelve wierden om haare moeyte en arbeid daar aan besteedt, onder de Heyligen geplaatst, en worden nu te gelyk met *Siaka* aangebeden, in wiens Tempels, en op wiens Outaar zy worden gestelt, d'een aan zyne rechter, en d'ander aan zyne linkerhand.

Oude
Godsdienst
der Japo-
neesen en-
der Chi-
neesen.

Eer de Leere van *Siaka* overgebracht wierd in *China*, en van daar door *Coraa* in *Japan*, was de oude *Sintos* of *Cami* Godtsdienst, hoe slecht en eenvoudig ze ook was, echter de eenigste die in dit Ryk bloeyde. Zy hadden slechts weinige Tempels en weinige Heylige dagen, en de jaarlykse Bedevaart naar den Tempel van *Tensio Dai Sin* wierd geacht voor 't beste en verzekerste middel tot de gelukzaligheid. Het is waar, dat in vervolg van tyd het getal der Goden en Heyligen aanwiesch, en dat haar begrip van de Godtgeleerdheid opgepronkt wierd met nieuwe Fabelen, en dat ook de kunsten en wetenschappen verbeterd wierden, voornamentlyk zedert den tyd van *Synmu Ten O* hun eerste Monarch. Maar dat evenwel noch een zekere eenvoudigheid de overhand had, en dat het volk de ingevingen van reden opvolgde, en nergens meer naar haakte en streefde, dan om wel en zediglyk te leven. Voor dien tyd ook volgden de Chineezen de doorluchtige voorbeelden en zedelessen van haare twee groote Keyzers *Tee Gio*, dat is de Keyzer *Gio*, die volgens haare tydrekening heeft geleefd 2359. jaaren voor Christus, en van zynen opvolger *Tee Siun*, of Keyzer *Siun*, die, schoon een Boer, echter wegens zyne voorzichtigheid en eerlykheid door *Gio* gestelt wierd tot mede deelgenoot in de Regeering, en na zyn overlyden, tot zynen opvolger, hoewel tot nadeel van zyne eygen *Gios*, twaalf kinderen, te weeten tien Zoonen en twee dochters. Deze twee Doorluchtige Vorsten, waren de twee eerste *Sefins*. *Sefin* is een Filosoof, bequaam om waarheid en wysheid uyt te vinden, enkel uyt krachte van zyn eige verstand, en zonder van ymant onderwezen te zyn. Deze naam

is somtyds gegeven geworden by misflag aan haare uytmuntendste Goetsgeleerden.

Eenige honderden van jaaren na de Regeering dezer Prinssen, rees in *China* op de Heydensche Leere van *Roos*. Deze man was gebooren in *Sokokf*, dat is het Landschap *So*, op den vierden dag der negende maand, 346. jaaren na de dood van *Siaka*, of 604. voor de geboorte onzes Zaligmakers. Men zegt, dat zyne Moeder een en tachtig jaaren was zwanger geweest; om welke reden zy, toen zy verlost was, hem noemde *Roos*, 't welk zo veel wil zeggen als *Oude Zoon*, of oud Kindt. Verder voegen zy daar by, dat de ziel van *Kassobozatz*, of de Heylige *Kasso*, de oudste Discipel van *Siaka*, door de verhuysinge in hem was komen woonen; 't welk het hem gemakkelyk en licht maakte om zulken hoogen top te beryken van kennis ontrent den aard der Goden en Geesten, ontrent de onsterffelykheid der zielen, van een toekomstenden staat, en van zodanige andere zwaarwigtige stukken, die ten hoogsten nut en voordeel zyn voor de zulke, die leergierig zyn, en om 't licht geloovig gemeen met verwondering in te neemen. Hy leefde vier en tachtig jaaren.

Leere van
Roos.

Ter zelve tyd dat de Leere en Filosofie van *Roos* in *China* grond won, verscheen 'er een andere weergaaloose *Sefin* op het wysgeerig toneel van dat Ryk. Deze was *Koofi*, of gelyk wy Europeers hem noemen *Confutius*, gebooren in de Provintie *Kok* op den vierden der elfde maand, 399. jaaren na de dood van *Siaka*, en 53. na de geboorte van *Roos*, die toen noch leefde. Zyne geboorte was op een mirakuleuse wyze, verzelt met zichtbaare tekenen van een toekomstende *Sefin*.

Leere van
Confutius.

Hy had eenige natuurlyke tekenen aan zyn hoofd, gelyk die van den Keyzer *Gio*, en zyn voorhoofd was even van het zelfde maakfel, als dat van den Keyzer *Siun*. Ten tyde van zyne geboorte wierd in den Hemel een musyk gehoord, en men bespeurde twee draaken oppassien toen het Kind wierd gewassen, zyne gestalte was groot geworden zynde, zeer deftig en ontzachgelyk, van negen *Saku*, en negen *Suns*, overeenkomstig met de grootheid van zyn verstand en geest. Stilzwygende voorby gaande 't geen Fabelachtig en Roman-achtig is in de Historie van zyn leven, kan 't echter niet geloochent worden, dat hy een weergaaloos oordeel en uytmuntend begrip had, en misschien de grootste wysgeer was, welken het Oosten ooit uytgelevert heeft. Zyne schriften en Filosofie heb-

Zyne Ge-
boorte.

Zyn Le-
ven.

ben

ben eene vaste en onafgebrooke achtung behouden zedert meer dan twee duyzend jaaren herwaards, en worden geloofd uyt den Hemel neder gedaalt te zyn, gelyk oudtyds de wysgeerte van *Socrates* in *Griekenlandt*.

Zo in *China* als in *Japan* word door hooge en laage Stands-Perfoonen, een diepe eerbied voor zyne gedachtenis betoont. Noch onlangsch heeft de Keyzer van *Japan* twee Tempels voor hem laten bouwen in zyn Hoofdstad *Jedo*, na welke hy in persoon ging, zo ras als ze volbouwt waren, en by deze gelegenheid met een aangenaame cierlyke aanspraak aan zyne Hovelingen uytbreide de verdiensten van dezen grooten Man, en van de byzondere uytmuntendheid van de maximens der Regeering door hem voorgestelt. Men vergunt aan zyne schildery de aller eerlykste plaats in de beste vertrekken der huysen van Filofofen en van alle die zich op de geleerdheid uytleggen, nooit zynen naam noemende dan met byzondere tekenen van achtung. Het was dan geen wonder, dat de herflenschimmige, en in verscheide byzonderheden onbegrypelyke leere van *Roos* niet in staat was stand te houden tegen de redelyke, en lieffelyk zeedige van *Confutius*, maar gelyk als in haare kindsheid stikte, en ongevoeliglyk afnam, na mate dat de aanhangers van *Confutius* toenamen; na welken een toevloed was van alle gedeeltens van het Ryk, meer dan men zich byna zou kunnen verbeelden. Hy stierf in 't drie en zeventigste jaar zyn's ouderdoms, achter latende veele braave Mannen, die zyne leere en Filosofie voortzetterden, niet alleenlyk door dezelve aan andere te onderwyzen, maar ook door alle zyne wyze spreuken, en zeedelyke lessen, welke hy hen by zyn leven mededeelde, in een boek by een te verzamelen, 't welk genoemt word *Sindo*, dat is de *Filosophische wyze van leven*, of *gedrag van leven aangenaam met de wysgeerte*, 't welk zedert altoos, nu zedert meer dan twee duyzend jaaren, aangezien word, als een onvergelykelyke volvoering in zyn soort; een boek dat geprefen word niet alleenlyk door de liefhebbers van *Confutius*, maar waar over zich, wegens deszelfs zedelyke en staatkundige *Maximes*, zelfs de aanhangers van de *Budsdo* en andere Godtsdiensten verwonderen, net op dezelve wyze, als over de schriften van de oude Grieksche en Romeynsche Filofofen, die de algemeene schipbreuk van den tyd ontkomen zyn, dewelke ten verwondering strekken van geheel Europa, en

tot eeuwigduurende gedachtenis van den uytmuntenden geest hunner groote Schryvers.

Ter zelve tyd dat de leere en welgevallige wysgeerte van *Confutius* in *Japan* begon te bloeyen, en zich te verspreyden in het nabuurig Ryk van *Japan*, was het niet gezien dat de Leere en Godtsdienst van *Siaka*, toen reeds doorgedrongen zynde tot in de Koninkryken van *Siam* ende *Laos*, zeer aangenaam zoude worden ontfangen in dezen afgelegensten hoek van het Oosten. Indien wy geloof mogen geven aan de Japanfche Geschiedschryvers, quam de eerste, die deze Religie in *China* leerde, derwaards over omtrent het jaar Christi drie en zestig, en verkreeg verlof om een Tempel te bouwen, die noch genoemt word *Fakubasi*, dat is de *Tempel van het witte Paard*, om dat de *Kio*, of 't Heylig Boek van *Siaka* overgebracht wierd op een wit Paard. De grootste zwaarigheid, met welke de Predikers van deze nieuwe Leere daar beneven te stribbelen hadden, was de Wysgeerte van *Confutius*, toen in haaren vollen luyfter uytblinkende, en in 't algemeen by yder een goedgekeurt wordende. En het blykt ook waarlyk, dat de Godtsdienst van *Siaka* in eenige honderden van jaaren een zeer geringen voortgang gehad heeft, tot dat omtrent het jaar Christi 518. eene *Darma*, een groote Heylig, en drie en dertigste, opvolger van den Heyligen Zetel van *Siaka*, van *Seitenfiku* over quam in *China*, (*Seitenfiku* drukken 't de Japoncesen uyt, waar mede zy verstaan dat gedeelte der waereld, 't welk ten westen van *Japan* legt) en om eygentlyk te spreken de eerste en vaste gronden leyde van het *Budsdoistische* gevoelen in dat machtig Ryk. De Faam van zyne waardigheid en Heyligheid, de strengheid van zyne levenswyze, zyne vuurige onverflauwende Godtvrucht, welke zo krachtig was dat hy in zyn grooten yver niet schroomde zyne eige oogleden af te snyden, om dat die hem eens getrokken hadden uyt zyne geestdrievende overdenkingen in slaap, brachten met 'er haast een grooten toevloed van menschen by hem, die zich over hem verwonderden. Maar de krachtigste en overtuygenste bewysredenen, van welke hy zich bediende, om de menschen aan te spooren tot de aanbidding der Goden, waren de leere van de onsterffelykheid der zielen, en de beloften van eene belooning in het toekomende leven, welke hen niet missen kon te verkrygen, indien zy de zelve slechts wilden dienen en aanbidden,

Wanneer de leere van *Siaka* is ingevoerd in *Japan*.

bidden, gelyk zyne leere, Godtsdienst en voorbeeld hen zoude onderwyzen. Deze nieuwe Godtsdienst eens grond gezet hebbende in *China*, liep ras voort tot in *Fakkusai*, ('t welk toen de naam was, dien men gaf aan het Half Eyland *Corea*, en nu een vandeszelfs drie Provintien is) alwaar de eerste *Budz* of Beeld van *Siaka* wierd opgerecht en aanbeden in het jaar Christi 543. *Japan*, welkers inwoners toen verdeelt waren tusschen de oude Religie van het land, en de wysgeerige leerstukken hen door die van *China* mede gedeelt, kon het nu niet langer uythouden; maar liet draa toe de invoering van de Religie van *Siaka*, hier in, gelyk zy in veele andere dingen gedaan hadden, volgende het voorbeeld van de nabuurige Landschappen. De eerste *Bukkio* wierd overgebracht in *Japan* ontrent het 550. jaar Christi. Ontrent achttien jaaren daar na, volgens de

Japansche Schryvers, verscheen 'er op een mirakuleuse wyze, in de Provintie *Tsino Cami*, een kostelyk gesnede Beeld van *Amida*, 't welk eenige jaaren te voren uyt *Tensiku* overgebracht was in *Fakkusai*, ten eenemaal omringt met schitterende straalen; waar op een Tempel wierd gebouwt in *Sinano* ter gedachtenis van deze merkwaardige verschynning, welke wierd genoemd *Sanquosi*, en noch heden ten dage de voornaamste en grootste Tempel is van die Provintie. Ontrent dien tyd Heerschte over *Japan*, *Kimmei*, die geen vyand was van deze Religie, en deszelfs invoering en verspreiding door de vingeren zag. Deze was de zelfde Keyzer, die den tyd in *Nengo's* verdeelde, in navolging der Chineesen. De *Nengo* toen in wezen, wanneer dezen Tempel gebouwt wierd, was genoemd *Cengo*.

VII. HOOFDSTUK.

Van de Siuto, dat is, de Leere en Levensgedrag van hunne Zeedekundige en wysgeeren.

Leere van de *Sindosju* of wysgeeren.

Siuto betekent in den letterlyken zin gewoonte of manier der Filosofen. *Sindosja* of in 't meervoud *Sindosju*, zyn de wysgeeren die dezen regel volgen. Deze hebben eygentlyk geen de minste Religie, dat is, zy voegen zig niet na eenige dezer formen van aanbidding der Goden, welke in het land vast gestelt zyn. Zy zeggen, dat de grootste volmaaktheid en 't hoogste goet, dat een mensch verkrygen kan, bestaat in dat vermaak en pleyzier, 't welk onze gemoederen vinden in een goed en deugdzaam gedrag. Zy lyden geene, dan alleen tydelyke straf en beloning, en alleen de zulke, die als noodzaakelyke gevolgen zyn van deugd of ondeugd. Zy zeggen dat wy verplicht zyn deugdzaam te wezen, om dat de natuur ons heeft begaaft met reden, voorbedachtelyk, op dat wy, levende volgens de ingevingen van de reden, zouden toonen ons onderscheid en heerschappy over de onredelyke domme beesten. *Koofi* of *Confutius* over 2243. jaaren in *China* gebooren, te rekenen van 't vyfde jaar van *Genrokf*, (of 1692. Christi) was de eerste, die leer-

de, dat 't hoogste goed bestond in de oeffening van deugd, die gevolglyk moet aangezien en gehouden worden voor den eersten grondlegger van deze Philosophische Sekte. Daar en boven had men opgemerkt, hoe nadeelig de *Sioogakf*, of het boek waar in begrepen zyn zyne wetten en zeedenlessen, aan de toen bloeyende leere van *Roofi* was. *Moofi* een van de discipelen van *Confutius* was zeer in de weer om deze wysgeerte vast te staaven en voort te zetten, welke Filosofie hy uytgaf in *Sifio*, of vier boeken, die noch op den huydigen dag groote lyks gezocht en gelezen worden in alle de Landschappen, in welke de geleerde taal, in welke zy beschreven zyn, verstaan wordt.

Zo ver als deze wysgeerte de oeffening van deugd en goede zeeden betreft, mag ze gebracht worden tot de vyf volgende deelen, welke zy noemen, *Dsin*, *Gi*, *Re*, *Tsi*, en *Sin*. *Dsin* leert hen deugdzaam te leven; (hier van *Dsinjsja* een deugdzaam Man) *Gi*, leert hen een ygelyk gelyk en recht te doen; *Re*, om beleeft en gemaniert te zyn; *Tsi*, pryft aan de gronden

Haare vyf voornaamste stukken.

gronden van een goede en voorzichtige Regeering; en *Sim* handelt van een vry gewisse en oprechtheid des herten. Zy stemmen niet toe in de verhuizingen der zielen, maar gelooven een *Animam Mundi*, een algemeene ziel, geest of macht, verspreidt door de geheele waereld, dewelke alle dingen bezielt, welke de verstorvene zielen weer aanneemt, (gelyk de zee alle de Rivieren en Stroomen van alle de gedeelten des aardkloots in dezelve vloeyende weer ontfangt) als in eene gemeene ontfanger, en dezelve, als, weder zonder onderscheid laat uytvloeyen, om andere schepselen te bezielen. Deze algemeene ziel verwarren zy met het opperste wezen, aan het eene toefchryvende dezelve Goddelyke hoedanigheden, die alleen aan het ander behooren. Zy gebruyken dikwils het woord *Ten*, Hemel of natuur, in dingen, die onmiddelyker ons leven en onze werken raaken. Aldus danken zy den Hemel en de natuur voor hunne spyfen en levens behoefstens. Sommige onder hen met welke ik verkeert heb, stonden toe een onbegrypelyk en onlichaamlyk wezen, maar alleenlyk als regeerder en bestierder, en niet als den oorspronk of maker van de natuur; ja zelf, zy wenden voor, dat het een uytwerksel is van de natuur, voortgebracht door *In* en *So*, Hemel en Aarde, d'een werkende, d'ander lydende, d'een 't begintzel van de schepping, d'ander van de bederving. Op dezelve wyze verklaarden zy ook eenige andere werkende krachten van de natuur geestelyke wezens te zyn. Zy stellen de waereld eeuwig te zyn, en dat de menschen en dieren voortgebracht zyn geworden door *In So*, de Hemel en de vyf aardfche Hoofdstoffen. Geen Goden toestemmende, zo hebben zy ook geen Tempels, noch huizen van Godtsdienstpleeging. Hier in evenwel komen zy over een en stemmen toe in de algemeene gewoonten en costume van 't land, dat zy de gedachtenis van hunne overledene Ouders en vrienden vieren, 't welk geschied door allerley soorten van spyzen, raauw en gekookt te zetten op een *Biosju*, gelyk zy het noemen, of tafel voorbedachtelyk gemaakt tot dit oogmerk; door 't branden van kaarsen voor haar; door neer te buygen tot der aarde als of ze noch in leven waren; door maandelyksche of jaarlyksche maaltyden, by welke genodigt worden de na maagen en vrienden van den overledenen, die alle gekleedt komen in hunne beste gewaaden, en zich drie dagen te vooren als ter voorbereyding

wasschen en zuiveren; geduurende welken tyd zy zich onthouden by haare vrouwen te slaapen, en voorts van alle onreine dingen; en verder door veele andere tekenen van achting en dankbaarheid. Wat de begraaving hunner dooden betreft, zy verbranden die niet, maar houden het lyk drie dagen, en leggen het dan op den rug in een kist met het hoofd iets hooger, volgens de Europische wyze. Somtyds word de doodkist gevult met speceryen en welriekende kruyden, om het lichaam te bewaaren voor verrotting, en wanneer alles vaardig is, verzellen zy het naar het graf, en begraven het zonder eenige verdere plechtigheid.

Deze Filosoofen staan niet alleenlyk toe de *Eyge zelfs Moord*, maar zien dezelve aan als een helden en ten hoogsten pryswaardige daad, en het eenig eerlyk middel om te verhoeden een schandelyke dood, of om voor te komen het vallen in de handen van een overwinnend vyand.

Zy vieren geen Feestdagen, en willen geen achting bewyzen aan de Goden van het land, dan een gemeene beleeftheid en welgemaniertheid vereiffchen. De oeffening van deugd, een vry gewisse, en een goed en eerlyk gedrag is 't al wat zy beoogen. Men verdenkt hen zelfs van in 't geheim de Christelyke Godtsdienst toegedaan te zyn; om welke reden, na dat de gemelde Religie ten eenemaal door 't kruys en 't vuur uytgeroeit, en bequaame maatregelen genomen zyn, om voor te komen dat zy ooit herleeve, hen ook bevolen wierd, elk het Beeld, of ten minsten den naam van een der Goden, die in 't land aanbeden worden, in hunne huysen te stellen, op een zichtbaare en eerlyke plaats, met een bloempot, en reukvat voor het zelve. Doorgaans verkiezen zy *Quanwon* of *Amida*, welker afbeeldfels zy na de manier van het land plaatfen achter de haartsteede. Sommige hebben daar benevens uyt hun eige vrye keure de *Biosju* in haare huysen, of anders den naam van den een of den ander geleerden Man. In haare openbaare scholen is opgehangen de schilderey van *Koofi* of *Confutius*. Oudstydts was deze Sekte zeer talryk. De kunsten en wetenschappen wierden door haar aangequeekt en verbeterd, en 't grootste gedeelte van de natie beleed dezelve. Maar die onvergelykelyke vervolging van den Christelyken Godtsdienst, verzwakte dezelve zeer grootelyks, en zedert dien tyd is ze altoos afgenomen en vermindert; de groote streng-

Zy staan toe de zelfs Moord.

Hun levens gedrag.

strengheid van de Keyzerlyke plakaten doet het volk omzichtig zyn om hare boeken zelfs niet te lezen; die anders in voorgaende tyden gevelft zyn de lust en de verwondering van de Natie, en in al zalken grooten waarde gehouden, als de schriften van *Plato*, van *Socrates*, en van andere Heydenfche Schryvers in Europa geacht worden.

Hiftorie van den Prins van Sifen.

Om trent derig jaren geleden, poogde de Prins van *Sifen* en *Inaba*, een groot *Siudofia* en voorftander van geleerde lieden, deze wysgeerte, toen byna ten eenemaal uytgedooft, in zyne heerschappyn weder te doen herleven. Ten dien einde ftichte hy een hooge school, befchonk ze met groote voorrechten, en bestempelde redelyke jaargelden voor alle bequaame geleerde Mannen, die hy uyt alle de gedeeltens van het Ryk ontbood. Het oogmerk van zyne onderneeming was, om de oogen zyner onderdaanen te openen, en hen te leeren, indien 't mogelyk was, hun reden en verftand te gebruyken; 't welk zy zo ras niet deden, of zy begonden door te zien de onbehoorlyke, ongerymde en belachelyke fabelen van hunne Priesters, en hunne bedriegeryen te ontdekken, weygerende hen eenig verder onderhoud te geven; waar door dit talryk rot, dat tot dien tyd toe geleefd had op de liefdaadigheid van het lichtgeloovig volk, gebracht wierd tot den staat om van honger te vergaan. Van zodanigen gevaarlyken nieuwigheid wierden hevige klachten gedaan aan beide de Keyzers, en het was zeer waarfchynlyk dat de ongelukkige Prins tot een offer zoude geworden zyn van zyne goede voornemens, indien hy niet door eene vrywillige afstand van zyne Heerschappyn aan zyn Zoon, den doodelyken slag van de Keyzerlyke ongenade, die reeds vaardiglyk

over hem en zyne familie flondt uytgevoert te worden, voorgelomen was. Zyn Zoon, liet geen twyffel over, of hoort hy van een voorfchijter en ingetogenen gelych want uyt zyn beleid en manier van leven, of zyne grondftellingen waren even de zelfde als die van zynen Vader, waar van ik hier een voorbeeld in dit Hoofdstuk geven zal om het te besluyten, haewel het juyft niet zeer met myn onderwerp overeenkomt.

Op de *Songuatz* of *Nieuwjaars dag*, een hunner grootste Feesten, was 'er een zeer talryke toevloed aan 't Hof, van Edellieden en Mevrouwen, die daar in hunne beste kleederyen waren gekomen, om den Prins by gelegenheid van dien dag te begroeten en zeegen te wenschen, welke alle door hem ter maaltyd onthaalt wierden. Onder andere geschenken dien dag aan hem gedaan, was 'er een van een Paauw ende Paauwin; yder was verheugt, en van verwondering opgetogen, over de ongemeene schoonheid van deze zeldsaame, vreemde vogelen, waar uyt de Prins de gelegenheid nam om haar alle te vraagen, welke van die beyde zy meenden dat den Haan en welke de Hen was. Uyt beleeftheid voor de Mevrouwen stemden de Heeren eenpaariglyk op de schoonste, dat deze de Hen of Paauwin zyn moest; de Mevrouwen in tegendeel dachten by zich zelve zeer zediglyk en zeyden, dat de schoonste van beide de Paauwen de Haan moest zyn. Gy hebt gelyk, antwoorde de Prins daar op, de natuur zelfs wil, dat de man het best gekleed zy, en het dunkt my toe onbegrypelyk, dat het wyf meer hovaardy zoude hebben, en kostelyker gekleed zyn, dan haaren Man, nadien hy de kosten moet doen om haar te onderhouden. Eene uytnemende Nieuwjaars Predikatie van een Heydenfch Vorst.

DE BESCHRYVING
 EN
 GESCHIEDENIS
 VAN
 JAPAN.

VIERDE BOEK.

Van *Nagasaki*, de plaats daar de vreemdelingen zich onthouden; van hun Koophandel, hunne Koopmanschappen enz.

EERSTE HOOFDSTUK.

Van de gelegenheid van Nagasaki, en deszelfs Haave; gelyk ook van deszelfs openbaare en byzondere Gebouwen.

De vyf
 Keyzerly-
 ke steden.

Onder de Keyzerlyke Inkomsten of Kroons Landeryen worden begrepen den *Gokosio*, gelyk men ze noemt, dat is de vyf groote Zee of Handelplaatsen in het Ryk. Deze zyn *Myaco* de Zetel van den Geestelyken Erf-Keyzer, in de Provintie *Jamasyra*; *Jedo* de Zetel van den waereldlyken Monarch in het Landchap *Ausafu*; *Oosaka* in de Provintie *Setz*; *Salai* in *Jassumi*; ende *Nagasaki* in *Fisen*. De vier eerste zyn gelegen op het groote Eyland *Nipon*, en zeer beroemt van wegen deszelfs welvaart en rykdommen, gelyk het noodwendig ryk en machtig in goederen zyn moet indien men 't oog slaat op de vruchtbaarheid van 't land rondtom heen, op hunne waaren en Koopmanschappen, en binnentalliche geryfelykhe en benevens veele andere aanmerkelijke groote voordeelen, gelyk by voor-

beeld, de Hofhouding der twee Keyzerlyke Hoven, het groot getal vreemdelingen, en onder dezelve veele Edellieden, groote Heeren, en Prinsfen, die in hun heen en weer reys, met een grooten treyn en nasleep van dienaaren, na en van 't Hof, veel verteeren. In tegendeel, is *Nagasaki*, het onderwerp van myne tegenwoordige overweeging, gelegen op het uytterste westerlykste eynde van het Eyland *Kiusju*, op een middelbaare en schraale grond, tusschen steyle Rotzen en hooge Bergen, afgelegen van het volkryk en machtig *Nipon*, en byna opgesloten met den Koophandel zelfs van vreemde Natien. Zo dat de menigvuldige tegenhe'en en nadeelen, waar onder deze Stad legt, maken, dat ze zeer weinig bewoont word door Kooplieden, Herbergiers, Kraamers, Handwerkslieden, of door andere ryke men-

Van welke
 Nagasaki
 eene is.

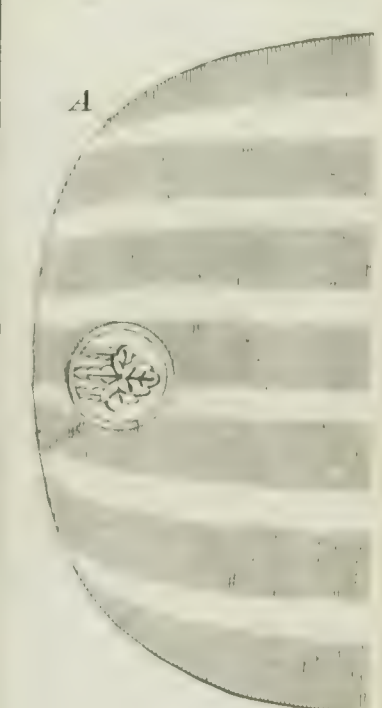
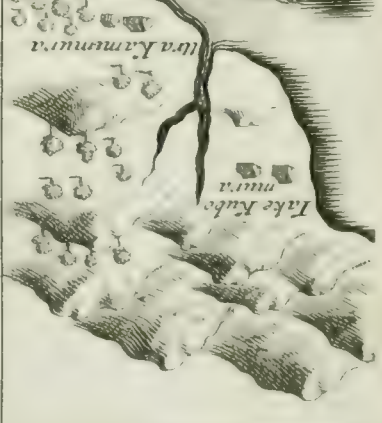
Wachten die van de hoogste toppen
bergen door verkykers siddekken wat
zee omza

Sint Dal. Ho. Sin. An.

Botokusi of
Magene Sempel.

DE STAD NAGASAKI.
 met de Haven en het omleggende Land
 door J. G. SCHEUCHZER
 uit der JAPONEZEN originele Kaarten.
 met daarbygevoegde Aanteekeningen
 van ENGELBERT KÄMPFER uitgaaven.

In NAGASAKI zyn 87 Straaten.
 --- zyn 20 Steene Bruggen.
 --- zyn 13 Steene Bruggen.
 In en buiten de Stad
 zyn 49 BUDDO Tempels.
 SYN Tempels zyn er 5.
 SAMMAROS Tempels zyn er 7.

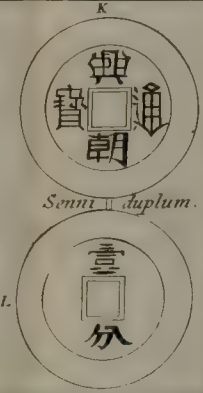
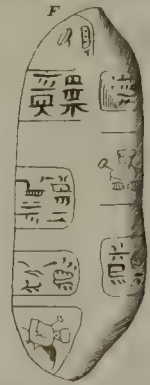
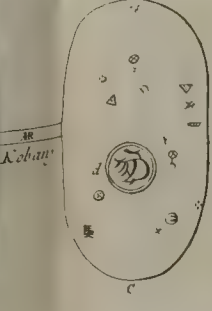
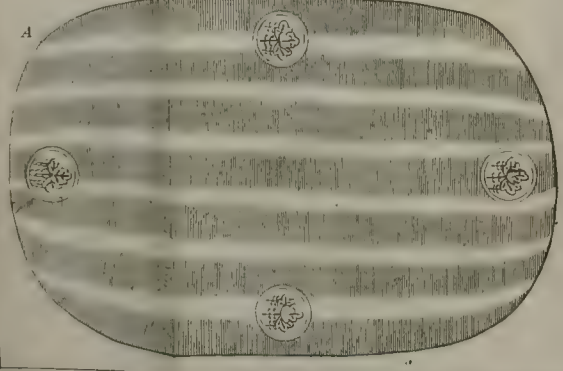
- a 7 Gesangen huys.
- b Plaats waar men de Keyzerlike bevelen en plakaten aanplakt.
- c Woonplaats van den Gouv. en neur.
- d Indes woonplaats voor den breedten Gouverneur.
- e De tempel Audiend. waar de Lord Gouverneur voor eenen tede van verhoof houd.

Deze geheele reeks Bergen word doorgaans geneemt Ingsatsaki

Maer omfchikkende de
 plaats daar men de Tempel
 Audiend en wonddeke
 zoligen verstaen

Oban

Goude Zilver en Koper Japanfche Munten

Senzu duplum.

menschen. 't Grootste getal deszelfs Inwoonders bestaat uyt daghuinders, arbeiders en gemeen volk, die hun kost moeten winnen door hunnen dagelykschen arbeid. Evenwel doet de gemakkelyke en veylige gelegenheid van deszelfs Rce, het de gemeene haave zyn voor zodanige vreemde Schepen en Volkeren, welke toegelaten worden op *Japan* te handelen, om vreemde waaren in te brengen, en dezelve aan Japanfche Kooplieden te verkoopen, die op zekere tyden van het jaar derwaards komen, uyt verscheide gedeeltens van het Ryk. Deze byzondere gunst en dit voorrecht is alleenlyk toegestaan aan de Chineesen, of zodanige oosterfche Natien, dewelke onder dien naam handel dryven, en aan de Nederlanders; aan beyde waarlyk onder groote bepalingen, en een zeer naauw en strikt onderzoek. Na die wreede vervolging van den Christelyken Godsdienst, welke ten laatsten eindigde deszelfs geheele uytroeying in het jaar Christi 1638. waar by veele duyzenden van Inboorlingen het leven inschoten, wierd onder andere nieuwe wetten toen ingestelt, eene opgerecht en besloten door 't Keyzerlyk gezag en macht, dat de Haave van *Nagasaki* in het toekomende de eenigste zyn zouw voor vreemdelingen, en dat by aldien enig Schip genoodzaakt wierd, om door gebrek, onweeder, of andersins, in eene andere Haave in te loopen om zich te redden, niemant van het volk zou toegelaten worden voet aan land te zetten; maar dat aanstonds, zo ras als het gevaar overgewaayt was, het zynen reys zou vervolgen naar *Nagasaki* onder het geleyde van Japanfche Wacht-Schepen, indien 't nodig was, en aan den Gouverneur van die plaats aantoonen de redenen, waarom het in eene andere Haave was ingelooopen.

Haave van Nagasaki.

De Haave begint aan het Noorden van de Stad. Deszelfs inkomst is zeer eng, en slechts weinige vademen diep met een zandige grond. Niet ver van de zelve loopen eenige Rivieren in Zee van de nabuurige bergen. Ze word ras breeder en dieper, en wanneer ze ontrent een halve myle breed en vyf of zes vademen diep word, loopt ze naar 't zuydwesten, en gaat zo voort tusschen hoog land en bergen ontrent een myl ver, zynde doorgaans een vierde van een myl breed, een weinig meer of min, tot dat ze komt aan een Eyland, of liever een berg, door de Zee omringt, genaamt *Taka Jama*, of *Taka Boko*, 't welk zo veel wil zeggen, als de *Piek Bamboes* of *Hooge Berg van Bamboes*. De Nederlan-

ders noemen ze *Paapenberg*. Deze laatste benaaming steunt op een fabelachtige vertelling van sommige Rooms Catholykfche Priesters, welke men zegt dat in den tyd der vervolging van dezen berg in de Zee zyn gesmeten en verdronken. Alle de Schepen van *Nagasaki* naar *Batavia* moetende, laten gemeenlyk naby dit Eyland het anker vallen, om na gelegenheid te wachten om de haave uyt te loopen, 't welk gemakkelyk zouw kunnen geschieden in twee uren tyds of daar omtrent; indien het niet verhindert wierd door de menigvuldige banken, plaaten en ondieptens, dewelke den rechten doortocht evengelyk moeyelyk en gevaarlyk maken; om welke te myden de Schepen westwaards moeten stieren, latende het vaste land aan de rechterhand, en zo zeylende tusschen verscheide Eylanden uytkomen in de ruyme Zee. Langs de Haave zyn eenige bolwerken gebouwt, als of het was om dezelve te beschermen, doch daar is geen geschut op. Omtrent een halve myl van de Stad zyn twee Keyzerlyke wachten, tegen elkander over, en met Pallisaden omzet. Zy bestaan yder uyt ontrent zeven honderd Man, daar onder getelt, die in de wacht-Schepen zyn, welke in de haave leggen, zo tot deszelfs bescherming, als om de vreemde Schepen, die ten anker leggen, te bewaren. Naby den *Paapenberg*, daar eigentlyk de haave begint, is een klein Eyland, daar het laatste Portugeefche Schip, dat van *Macao* naar *Japan* gezonden was, met alle de goederen die aan boort waren, verbrandt wierd, ontrent het jaar 1642. Zedert dien tyd heeft men het altoos genaamt de *verbrand plaats van vyandyke Schepen*, zynde dezelve plaats geschikt, om diergelyke uytvoeringen in vervolg daar altyd te doen.

Deszelfs Wachten.

Men telt 'er zelden minder dan vyftig Japanfche Schepen en schuyten in deze Haave. Behalven eenige honderden Visschers Pinkjens, en andere kleinder booten van de buytenlandfche Schepen zyn 'er zelden, eenige weinige wintermaanden uytgesloten, minder dan dertig, meest Chineefche Yonken. De Neerlandfche Schepen blyven daar nooit langer dan drie maanden in den Hertst, ja zelfs, zelden zo lang; want ontrent dien tyd verandert het zuyder en wester faizoen, of *Monsoen*, waar mede zy daar gekomen zyn, en het Noorder of 't N. Ooster *Monsoen* zet zich in, onder welkers begunstiging zy wederkeeren moeten naar *Batavia* of naar andere plaatsen, werwaards hun reys legt. De anker-

Getal van Schepen en Schuyten.

grond is aan het einde van de Baay, binnen 't bereyk van de Keyzerlyke wacht, ontrent een musket schoot van de stad, alwaar de Shepen op 't anker ryden op een zachte kleygrond en op zes vademmen by hoog en vyfde half by laag water.

De Stad *Nagasaki*, haare Haave, en een gedeelte van 't omleggende land worden vertoont in de 19. tafel, afgetekent in 't klyn na een zeer groote Kaart, door de Japoncefen zelf gemaakt.

Nagasaki legt op 32. graaden 36. minnuten en noordbreedte en op 131. graaden lengte; aan 't eind van de Haave daar ze 't breedste is, en daar ze naar 't noorden keert, maakt ze een byna halfrond strand, ze heeft de gedaante van 'een halve maan, iets zweemende na een driehoek. Langs het strand is ze gebouwt in een smalle valley, welke oostwaards loopt, en gemaakt word door de opening van de nabuurige bergen. Ze is ontrent drie vierde van een myl lang, en byna even zo breed, loopende de voornaamste en breedste van deszelfs s'traaten byna zo ver de valley op. De Bergen die dezelve omzingelen, zyn niet zeer hoog, maar steyl, anderzins groen tot hunne kruyn toe, en daar beneven van een zeer vermaakelyk en aangenaam gezicht. Even achter de Stad in 't opgaan der bergen, zyn veele staatelyke Tempels gebouwt, kostelyk verciert met schoone Hoven, en gras perken en wandelingen, na de manier van het land. Hooger op zyn ontelbaare Grafiteden achter den anderen. Noch verder ziet men hooger bergen, vruchtbaar en wel beteelt. In 't kort, de geheele gelegenheid verschaft aan het oog een allervermaaklykft en romanachtig gezicht.

De merkwaardigste plaatten in de nabuurfchap van *Nagasaki* zyn *Fukafori*, een vermaakelyk dorp, gelegen naar het zuydwesten ontrent vyf Japansche zee uren, of twee kleine Hoogduytsche mylen, van de Stad; het Dorp heeft een kleine sterkte of Kasteel, de Zetel van *Bugio*, die het geheele gebied regeert voor den Prins van *Fifen*, als eygenaar. 't Brengt voort een groote menigte van brandhout, en deszelfs jaarlykse inkomsten belooopen naby drie *Mangokf*, schoon het in de algemeene lyst van de Inkomsten maar gestelt is op een. Niet ver van dit Dorp is een groot Meyr of staand water, 't welk men zegt dat deze byzondere hoedanigheid heeft, dat schoon het omringt word met boomen, men echter nooit eenig blad of eenig vuyl ding op het zelve ziet. Dit schryven zy toe aan de groote zuiverheid en reynheid van den geeft, onder welkers be-

scherming dit Meyr staat; om welke reden zy zulken hoogachting voor het zelve hebben, dat het op zwaare straf verboden is in het zelve te visschen. Ten noorden van *Nagasaki* legt de Prinsselyke Stad en Hofzetel *Omura*, aan eene Baay en in het gebied van den zelfden naam. Weinige mylen verder naar 't oosten legt de Stadt *Ifasai*, toebehoorende aan den Prins van *Iifen*, op een arm van de Baay *Simabara*.

De Stad *Nagasaki* zelf legt open, gelyk de meeste andere Steden in *Japan*, zonder Kasteel, Wallen, Beschanfingen, of eenige andere werken tot verdediging. De s'traaten zyn niet recht, noch breed, den Berg oplopende en eyndigende naby de Tempels. Drie grachten zoet water loopen door de Stad, welke affstromen van de nabuurige bergen. De middelste en grootste loopt dwarsch door de valley van 't oosten naar 't westen. 't Meeste gedeelte van 't jaar hebben zy naauwlyks water genoeg, om de ryft-Akkers te besproeyen, en eenige weinige molens om te doen loopen, hoewel ze in regenachtig weer zodanig hoog kunnen opzwellen, dat zy gheele huysen wegsjolen.

Nagasaki heeft haaren naam verkregen van haare voorige Heeren, die het in bezit hadden, te gelyk met deszelfs geheele gebied van 3000. *Kokf* jaarlyksche Inkomsten, van *Nagasaki Kotari* den eersten van den naam geduurende eene opvolging van twaalf in de rechte linie afftammende nakomelingen, tot aan *Nagasaki Syn Seyemon*. Zy vertoonen noch op een kruyn van zekere berg achter de Stad de puynhoopen van haaren voorigen Zetel. De laatste Heer van *Nagasaki*, ik verftaa den voorgemelden *Nagasaki Syn Seyemon*, zonder kinderen stervende, ontrent twee honderd jaaren geleeden, verviel zyn geheele gebied aan den Prins van *Omura*. De plaats, daar de Stad nu staat, was toen niets anders dan een armelyk ellendig gehucht, de woonplaats van eenige Visschers, en wierd genoemt *Fukaje* of *Irye*, dat is, *de lange Baay*, van wegen de lengte van deszelfs Haave, gelyk ook om 't te onderscheiden van een ander vlek niet ver van de gemelde Haave afgelegen *Fukafori* genoemt, 't welk zo veel wil zeggen als het *lange Meyr*, welken naam het tot noch toe behouden heeft. De nieuwe Heer van *Fukaje* oordeelde het toen goed den naam van zyn gehucht te veranderen in die van *Nagasaki*, en 't is alleen toe te schryven aan zyne zorg en oplettentheid, dat het in vervolg van tyd aangegroeit is tot een zeer aan-

Gelegentheid van de Stad Nagasaki.

Beschryving van de Stad Nagasaki.

Deszelfs Staat in oude tyden.

Merkwaardig dorp van Nagasaki.

Merkwaardig Meyr.

merkelyk Dorp of Burgt.

In de tyden
der Portu-
geefen.

Op dezen voet bleven de dingen tot eenigen tyd na de eerste aankomst der Portugeefen in *Japan*. Deze Natie genoot eenigen tyd een vryen handel, op dezelve voorwaarden als de Chineefen, toen ook op deze Eylanden handeldryvende. Want zy waren niet gebonden aan eenige byzondere Haave, maar hadden vryheid om over al in te loopen, daar zy wilden en voor hen 't dienftigft oordeelden. Vervolgens maakten zy verfcheide wooningen op het eyland *Saikoku*, voornamentlyk in de Provintie *Bungo* en *Fifen*, en inzonderheid 't eerst in de Provintie *Fifen*, in een Dorp genaamt *Fakuda*, gelegen op het Eyland *Firando*, niet ver van den mond van de Haave van *Nagasaki*, ontrent zes Japanfche water of zee uren, of twee groote Hoogduytsche mylen van de Stad. Deze plaats was onder het Rechtsgebied van den Prins van *Omura*. Haare naafte woonfteede was in 't bovengenoemde Dorp *Fukafori*. Op deze en alle andere plaatsen, waar zy zich eens neer floegen, waren twee dingen het voornaamfte voorwerp van hunne zorg en nyverheid; het eene was hunnen Koophandel, en het andere den Christelyken Godtsdienft voort te zetten, en in dit verafgelege Ryk de Baniere van onzen Zaligmaker op te rechten. Zy flaagden in deze beyde naar wensch. Zy vorderden boven verwachting in hunnen Koophandel, en door hun goed gedrag, 't welk in 't begin nederig en toegevend was, wonen zy de herten, niet alleen van 't gemeene volk, maar ook zelfs van de aanzienlykfte Mannen, te meer, om dat 'er eenige natuurlyke overeenkomst was tuffchen de gemoederen en neygingen van beide de Natien. Ontrent dien tyd omhelsde de Prins van *Omura* opentlyk den Christelyken Godtsdienft, en nodigde de Portugeefen zich tot *Nagasaki* neer te flaan; welke plaats toen reeds aangegroeit was tot een schoon Dorp, beftaande uyt ontrent drie en twintig ftraaten, dewelke nu dat gedeelte van de Stad uytmaaken, genaamt *Uefimats*, of de binnen Stad, in 't geheel bevattende zes en twintig ftraaten. In dezen staat wierd ze door den gemelden Prins overgelevert in de bezittingen der Portugeefen, zo om den Koophandel voort te zetten, als om het Euangelie voort te planten. Of dit door hem gefchiede met een waarachtig oogmerk om de Christelyke Godtsdienft te bevorderen, dan of het was uyt inzicht, om zyne inkomsten te vermeerderen en zyne Inwoonderen

te verryken, door deze plaats als te maken het middelpunt van den Koophandel met de vreemde Natien, zal ik niet op my nemen te bepaalen. Het zy zo 't wil, dat is altoos zeker, dat deze nieuwe oprichting in veele opzichten binnen korten tyd zeer voordelig was voor deze Stad. Want de bequaame en veylige gelegenheid van deszelfs Haave, benevens veele andere voordeelen, nodigden de Chineefen ook om met hunne Schepen en goederen derwaards te komen, en ook Japoneefen aangelokt door 't vooruytzicht van winft, quamen zich daar neerzetten in zulke menigten, dat de oude Stad niet groot genoeg was, om hen alle te bevatten. Derhalven wierden 'er nieuwe ftraaten gebouwt, en genoemt na de verfcheide Provintien, Steden of Burgten, van welke derzelven eerste Inwoonders gekomen waren, als by voorbeeld *Bungomatz*, *Jedomatz*, *Kabafimatz*, *Firandomatz*, *Omuramatz*, *Simabaramatz*. Behalven deze zyn 'er eenige andere ftraaten, *Bumis* genoemt, na een der eerste leden van deze nieuwe volkplanting, die dezelve op zyne eige kosten heeft gebouwt. Aldus wierd *Nagasaki* voormaals een gering slecht gehucht, by trappen tot een voornaame en volkryke Stad, in welke nu ontrent zyn zeven en twintig ftraaten, alle even vol van Inwoonders.

De bloeyende staat, en toenemende voorspoed van de Stad *Nagasaki*, toen ze was in de bezitting en macht der Portugeefen, verwekten wel ras stoffe van jaloesheid en misnoegen aan 't Hof. De toen maals Regcerende waereldlyke Keyzer *Taico* bestrafte den Prins van *Omura* zeer heftig, om dat hy onvoorzichtelyk afstand gedaan had van een plaats van diergelyke aangelegentheid, ter begunftiging van een vreemde Natie, en zeide hem daar en boven, dat nadien hy onbequaam was om ze langer te behouden en te beheerschen, hy ze aan zyne eyge Heerschappyen wilde hechten. Het trots gedrag der Portugeefen hielp niet weinig tot dit besluyt. Opgeblazen van grootsheid en geluk, lichteden zy het momaangezicht te vroeg af, en oordeelden het wanftallig en onbehoorlyk met de cere en deftigheid van haare Natie, dat zy zo veel beleeftheid en achtung bewezen aan de grooten van het Ryk, waar toe zy zich te vooren vernedert hadden. Een oud Japoneefer heeft my verhaalt, dat dit volgende geval, met of nevens veele andere van gelyken aard, den Keyzer zeer verbitterde en hem aanzette om zo spoedig dit besluyt te nemen,

Is den Prins van Omura afgenomen, en waarom.

men, om de trotse verwaande Portugeezen te doen gevoelen de gevolgen van zyne Keyzerlyke ongenade. Om te nader by der hand te zyn, om de onderneming in *Coraa* te ondersteunen en by te springen, hield *Tacio* zyn Hof en Zetel eenigen tyd in *Facatta*. Een Portugeesch Priester op zekeren dag onderweegs een der voornaamste Raadsheeren naar 't Hof reyzende, te gemoetkomende, liet zich hem voorbydragen, zonder stil te laten houden of uyt zyn draagstoel te komen, gelyk in 't land gebruykelyk is, ja dat meer is, zonder zelfs de allergemeenste tekenen van achting of beleeftheid te betoonen. Het is lichtelyk te denken, hoedanig zulk een trots en veracht gedrag een Man van zulken waardigheid, als de Raadsheer was, moest vertoornen; waarom hy besloot zo ras als hy aan het Hof zoude gekomen zyn, den Keyzer het gebeurde bekent te maken, 't welk hy vervolgens deed, en in zyne grootste misnoegtheid en verbittertheid een allerhaatelykste schildery gaf van de grootsheid van de Portugeesche Natie in 't gemeen, daar beneven te kennen gevende, hoe onbestaanbaar het was met des Keyzers ontwerpen, en van welken gevaarlyken gevolg het zou kunnen worden, deze vreemdelingen langer toe te laten hun belang en invloed over zyne onderdaanen uyt te strekken, hebbende reeds al te veel gronds gewonnen. Met een woord, of de Keyzer waarlyk misnoegt was dat men aan zynen Staatsdienaer geen achting betoonde, of dat hy 't oog had op de toeneemende voorspoed van de Portugeesche Natie en op de aangroeying en voortplanting van den Christelyken Godtsdienst in 't algemeen, als verderffelyk voor de rust en vrede van het Ryk, zo vertchafte ten minsten dit onbescheide gedrag van dezen Priester hem een schoonfchynend voorwendfel, om deze vreemdelingen te doen gevoelen de eerste proeven van zyne ongenaade, door hen af te nemen haare Stad en haaren voorstander den Prins van *Omura*, en dezen laatsten daar en boven te berooven van zyn geheele gebied en aankleeven van dien, van 3000. *Kokf* jaarlyksche inkomsten, dewelke hy aan zyne eyge heerschappyn inlyfde.

Dit van de Stad *Nagasaki* in 't algemeen voor af gefegt hebbende, gaa ik nu over tot een byzondere beschryving der zelve.

Verdeeling van *Nagasaki*. *Nagasaki*, of (gelyk het zomtyds uytgesproken, doch niet geschreven word) *Nangasaki*, is verdeelt in twee deelen;

't een word genoemt *Utsimatz*, of de binnen Stad, bestaande uyt zes en twintig *Tsjoo*, of straaten, alle zeer ongefchikt gebouwt, gelyk zy aangelegt zyn in 't begin van 't stichten der Stad. 't Ander word genoemt *Sottomatz*, 't welk zo veel zeggen wil als de buytenstad, of gelyk men 't anders ook uytdrukken kan, de voorsteden. Deze bevat in zig een en zeltig straaten, zo dat 'er in 't geheel zyn zeven en tachtig.

De merkwaardigste Staats Gebouwen in en omtrent *Nagasaki* zyn:

Gebouwen van den Staat. *Janagura*.

Eenige *Janagura*, gelyk zy ze noemen, aan den Keyzer behoorende, zynde vyf groote huysen van hout gebouwt, aan de Noordzyde van de Stad op een laage grondt niet ver van het strand, daar zy drie groote Keyzerlyke *Jonken* of oorlogfchepen houden, met alle haare toetaking, om op 't eerste bevel te kunnen afloopen.

Jen Siogura, of het Kruythuys, staat op het strand tegen de Stad over. Tot meerder zekerheid, en om quaaade toevallen voor te komen, hebben zy op den nabuurigen heuvel een groot gewelfdfel gemaakt, waar in zy het Buskruyt bewaaren.

Kruiythuys.

De Paleysen van de twee blyvende Gouverneurs beslaan een groote plek gronds, staande iets hooger dan het overige der straaten. De huysen zyn zeer net en fraay, alle even gelyk van een en dezelve hoogte. Na 't Hof toe zyn sterke Poorten en wel bewaart. De derde Gouverneur, heeft zyn intrek te *Tattejama* in een Tempel, tot dat zyn voorzaat, door zyn vertrek naar *Jedo* aan hem zyn Paleys inruymt.

Paleysen der Gouverneurs.

Behalven de Paleysen der Gouverneurs zyn 'er ontrent twintig andere huysen en pleynen, behoorende alle aan de *Dai Mio*, en aan sommige der uytmundendste *Sio Mio*, (*Dai Mio* zyn Heeren van den eersten rang, of Prinzen van 't Ryk, en *Sio Mio* alle andere Heeren van minder rang) van 't Eyland *Kiusju*, of gelyk het anders genoemt word *Saikokf*, dat is, het *Westerfche Land*, en in 't welk de Stad *Nagasaki* legt. Eenige van hunne Edellieden houden daar altyd hun verblyf, om by alle voorvallende gelegentheden zorg te dragen voor de zaaken en het belang van hun Vorst, zynde by haare te rugkomst verantwoordelyk voor 't geene geschied is. Indien de *Dai Mio's*, of *Sio Mio's* zelf in perfoon tot *Nagasaki* komen, dienen de gemelde huysen hen, en hun gevolg, tot wooning.

Huysen van de Prinzen en Heeren van 't Ryk.

De vreemdelingen woonen buyten de Stad op afgezonderde plaatfen alwaar zy naauw

Wooningen der vreemdelingen.

naauw befped en bewaart worden, gelyk menſchen die men verdenkt van ſnoode praktyken. De Hollanders wonen op een klein Eyland, in de haave gelegen, dicht by de Stad, *De Sima* genaamt, dat is, het Eyland *De*. De Chineefen, en nabuurige Natien, die denzelven Godtsdienſt belyden, en onder den zelve naam handel dryven, wonen achter de Stadt, aan het zuyderlykſte einde van dezelve, op een verheeve grond. Haare wooningen zyn omcingelt met een muur, en worden genoemd *Jakujin*, of de Artzeny-Hof, na 't geen zy te vooren was, en ook wel *Djuſensju* na de Keyzerlyke beſpiegaten, die van de toppen van de nabuurige bergen zyn, om uyt te zien welke vreemde Schepen naar de Haave ſteevenen, en van derzelver aankomſt kennis te geven aan de Gouverneurs van de Stad.

Tempels. Daar zyn in 't geheel zo binnen als buyten de Stad twee en zestig Tempels, te weten vyf *Sinſa* Tempels, opgerecht voor de *Cami*, of de Goden en Afgoden, die van ouds af in het land aangebeden wierden: zeven Tempels van de *Jamma-bos* of Berg-Prieſters, en vyftig *Tira*, Tempels van Afgoden, welkers Godtsdienſt van over Zee ingebracht was. Van deze laaſte zyn 'er een en twintig binnen, en negen en twintig buyten de Stadt, in 't opklimmen van de bergen, met ſchoone ſteene trappen, om by dezelve te komen. Deze Tempels zyn geheyligt niet alleenlyk tot Godtvrucht en aanbidding, maar ſtrekken ook tot vermaak en verluſtiging, zynde ten dien einde voorbedachtelyk verciert met koſtelyke Hoven, fraaye wandelingen, en ſchoone vertrekken, en veel beter dan de beſte gebouwen van de Stad, van wegen de gezonde lucht, zoete gelegenheid, en allerplezierigſt uytzicht over de Stad *Nagaſaki* zelf, en over een groot gedeelte van de Haave en 't omleggende land. Ik heb voorgenomen een naauwkeuriger beſchryving van deze en diergelyke Godshuizen te geven in het vierde Hoofdstuk van dit Boek.

Hoerhuizen. Myn naaſte overgang zal, volgens de gewoonte van het land, zyn uyt de Kerken in de Hoerhuizen, zynde den toeloop der menſchen al zo groot in deeze dan in geene. Dat gedeelte der Stad daar zy ſtaan, wórd genoemd *Kefimatz*, dat is der *Hoeren Bewooningen*. Dit gedeelte legt ten zuyden op een verheeve heuvel *Mariam* genoemd. Het beſtaat volgens 't zeggen der Japoneeſen, uyt twee ſtraaten, welke een Europier by abuys voor meerder neemen zouw, in welke ſtaan

de ſchoonſte byzondere gebouwen van de gantsche Stad, alle bewoont door Koppelaarſters. Deze, en noch eene andere plaats in de Provintie van *Tſikufen*, hoewel zo vermaart niet als deze, zyn de twee eenigſte *Mariams*, gelyk zy ze noemen, of toegelatene en geotrojeerde Hoerhuizen in *Saikokf*, daar de arme menſchen van dit Eyland, 't welk de aanminniſte ſchoonheden van *Japan* voortbrengt, (de vrouwlieden van *Miaco* alleen uytgezondert, die men zegt dat deze noch overtreffen) zich kunnen ontfiaan op deze wyze van haare dochters, te weten indien ze ſchoon en wel geſchapeen zyn. Voorts is de plaats zeer wel voorzien, en na die van *Miaco* de beruchſte van 't geheele Ryk, zynde den Koophandel hier veel voordeeliger dan elders, niet alleen om het groot getal van vreemdelingen, zynde *Nagaſaki* de eenige plaats, daar zy verlof hebben te mogen komen, maar ook ter oorzaak van de Inwoonders zelfs, die men zegt dat de ontuchtigſte en luyſte menſchen zyn van 't gantsche Ryk. De meisjens worden van de ouders gekocht, noch zeer jong zynde. De prys is meer of min, na dat zy ſchoon zyn, en min of meer jaaren hebben, welke doorgaans zyn van tien tot twintig. Yder hoerwaard houd 'er zo veele als hy kan in een huys by malkanderen, van zeven tot dertig in 't getal. Zy worden zeer wel onderhouden in ſchoone kamers, en men draagt goede zorg om haar te leeren danſen, zingen, op muſiek Inſtrumenten te ſpeelen, brieven te ſchryven, en om haar in alle andere opzichten bequaam te maken, tot het gedrag van leven, 't welk zy genoodzaakt zyn te leiden. De oude verſtandiger en ervaarener zynde onderwyzen de jonge, en deze dienen haar weder als haare leermeesteren. De geene, die ſterk aanneemen in 't geen haar geleert is, worden om haare ſchoonheid en aanminnigen omgang, meer gewild tot groot voordeel van haare meesters, ook worden zy zelf beter door hem onthaalt in kleederen en woonplaats van kamers, en dat alles op de koſten van haare Minnaars, die zo veel te meer moeten betaalen voor de gunſten die zy van haar genieten. De prys die zy aan den waard betaalen is van een *Maas* tot twee *Itzobi's* voor een nacht, meer te eysſchen is hen op zwaare ſtraffe verboden. Een der leelykſten lompeſte en byna uytgeſletene door 't veelvuldig gebruyk, moet by nacht de deur bewaaren in een klein kamertje, naaſt aan de deur ſtaande, alwaar eenig voorbyganger met

haar mag te doen hebben, alleenlyk be-
taalende een *Maas*. Andere worden ge-
vonnist om de wacht te houden, by we-
ge van straf over haare misdryven. Na
dat zy haaren tyd hebben uytgedient,
by aldien zy komen te trouwen, worden
zy by 't gemeene volk aangezien voor
eerlyke vrouwen, wordende de schuld
van haar voorgaande gedrag aan haar op
geenerley wyze te last gelegd; maar op
haare ouders en vrinden, die haar op zul-
ken schandelyke wyze verkochten om in
haare kindsheid haaren levens nooddrift
te winnen, eer dat zy in staat waren, om
een eerlyker manier van leven te verkie-
sen. Behalven, dat, gelyk zy doorgaans
wel opgevoedt zyn, het haar min moe-
velyk valt, om Mannen te vinden, die
haar aanzoeken om te trouwen. De Koc-
chels of Hoerwaarden in tegendeel,
welke groote rykdommen en landgoede-
ren zy ook mochten hebben overgewon-
nen, worden nooit in eenig eerlyk ge-
zelschap toegelaten. Men noemt hen
met den schandelyken naam *Katsuma*,
welk betekent het ergste soort van 't
graauw en kanailje, en men stelt hen op
een gelyke voet met de *Jetta* of *Leertou-
wers*, na hun gevoelen het aller onge-
achtste soort van menschen, die in dit
land verplicht zyn het werk van open-
baare beuls te doen en buyten de Stad te
leven in een afgezonderd dorp, niet ver
af van de gerechts-plaats. De Hoer-
waarden zyn ook verplicht hunne eyge
knechts te zenden, om by alle openbaare
strafoeffeningen de *Jetta's* te helpen, of
ander volk te huuren, om dit in plaats
hunner knechten te doen. Tot hier toe
van de *Kesimat*. Het zal niet oneige
zyn hier op te laten volgen de

Stads Ge-
vankenis.

Goknja, Hel, of gelyk 't anderzins
genoemt word *Roja*, de Kouw. Hier
door verstaan zy de gevangenis, welke
staat ontrent in 't midden van de stad,
op den hoek van een afgaande straat. Ze
bestaat uyt veele afgezonderde kotten, en
kleine vertrekken om de gevangenen
volgens hun staat te behandelen, of vol-
gens de misdaden waar over zy daar
gebracht zyn. Behalven de geene die
over misdaden in *Nagasaki* begaan ge-
vangen zitten, worden de smokkelaars
en alle verdachte perfoonen den Christe-
lyken Godtsdienst toegedaan te zyn, hier
ook vastgezet; zo dat 'er veeltyds meer
dan honderd gevangenen in zyn, en al
schoon gezuuyvert zynde door menigvul-
dige rechtsoeffeningen, zelden minder
dan vyftig in dezelve worden gevonden.
Binnen deszelfs omtrek is een plaats daar
de gevangenen worden gepynigt; een

plaats van geheyme ter doodbrenging
van zodanige, die niet zeer bekende
quaaddoenders zyn; een keuken; een
plaats daar de Gevangenen voorzien wor-
den van spys of Levensmiddelen; een
plaats daar hen op zekere tyden word
toegelaten om te wandelen, en de lucht
te scheppen; en eindelyk een *Tange*, ge-
lyk ze 't noemen, of een Bad om zich
zelve te baaden en te wasschen. Som-
mige der Gevangenen worden beticht
met Hoofd-misdaden, andere zet men
enkel op vermoeden, andere wederom
zyn veroordeelt tot eene eeuwige gevan-
genis. Onder deze laatste is de *Bungoso*,
dat is het Graauw van *Bungo*, met wel-
ken naam zy betekenen de weinige over-
geblevene Christenen, van welken 'er
hier noch meer dan vyftig zaten toen ik
in *Japan* was, haare vrouwen en kinde-
ren mede gerekent. Nu en dan brengen
zy 'er noch eenige by, doch zeer zelden.
In 't jaar 1688. wierden 'er drie opgevat.
Dit arme volk was zeer onkundig in de
Christelyke Religie, weinig meer we-
tende dan den naam van onzen Zaligma-
ker en van zyne gezegende Moeder; en
niettemin zyn zy zo ernstelyk dezelve
aankleevende, dat zy veel liever verkie-
zen zeer ellendiglyk hun leven te versly-
ten in den Kerker, dan door haar geloof
te verzaaken (waar toe zy dikwils aangemaant worden,) haaren vreiheid weder
te verkrygen. 't Is voor de eerste maal
gebeurt in Herfts-maand 1692. dat drie
der gevangenen eenig geld zonden aan
de Tempels van *Amida*, om te bidden
voor de zielen van eenige hunner afge-
storvene vrienden. De Priesters wilden
het niet ontfangen, zonder altoorens den
raad en 't verlof van den Gouverneur daar
toe gevraagd te hebben. De Gouverneur
wilde ook niet op zich nemen iets te be-
sluyten in zulken keurigen viesel geval,
voor dat hy daar ontrent van het Key-
zerlyke Hof onderrechtingen had ontfan-
gen. Deze Christenen worden evenwel
niet ter dood gebracht gelyk voortyds
zonder genade; en dit uyt aanmerking
van haare groote eenvoudigheid, en aan
de andere kant van de weinige noodzaa-
kelykheid, welke 'er in dezen tyd is om
groote strengheid te oeffenen. Maar zy
worden veroordeelt om hun elendig le-
ven door te brengen in deze Tydelyke
Hel, uyt welke men hen nooit toelaat te
komen, dan wanneer zy gebracht wor-
den naar het Paleys van den Gouver-
neur, 't welk eens geschied in de twee
maanden, om aldaar verhoort te worden;
maar in der daad meer uyt de fleur, dan met
eenige stroefheid, en gedwongen te wor-
den

Tegen-
woordige
staat van 't
Christen-
dom in
Japan.

den om andere Christenen te ontdekken. Alle de uren van tydkorting, die men deze arme gasten vergunt, zyn, dat men ze tweemaal des jaars haalt uyt de onderaardsche hollen, in welke zy gevangen zyn, om gebrand te worden met *Moxa*, volgens de gewoonte van 't land; om zich zesmaal in 't jaar te baaden in de *Tange* van de Gevangenis; en om zes reyzen 's jaars een wandeling te doen in een groot en ruym huys, tot dit einde gebouwt, binnen de muuren van de Gevangenis. Het overige van hun jammerlyk leven besteden zy in hennip gaaren te spinnen om matten om te zoomen, zy naaven haare kleederen met naalden van *Bamboes* gemaakt, mogende geene staale naalden hebben. Sommige maken socken en eenige andere kleynigheden van dezen aardt. Het geld dat zy door hunnen arbeid en vlytigheid winnen, is hun eige, en zy mogen daar voor eenige ververschingen koopen, waar van zy vryelyk mogen zenden aan haare vrouwen en kinderen, die gevangen worden gehouden in de zelve Kerker, hoewel op afgezonderde plaatsen. Uyt het overschot van de Ryft, welke men hen dagelyks tot hun onderhoud geeft, maken zy, door dezelve eene nacht te laten giften, een byzondere drank, *Ama Saki*, of de aangenaame *Saki* genoemt, dewelke om deszelfs liffelyke zoetigheid, een van haare grootste ververschingen is. Nu en dan worden hen door hunne vrienden in *Bungo* eenige kleederen gezonden, dewelke in deze tegenwoordige schaarsheid van de aanhangers van het Christelyk geloof, en deze schoon Christenen, meer in den naam dan in de daad, zo iets door de vingeren gezien worden; hoewel zy veele straffe berispingen en ondervragingen moeten ondergaan. De Gouverneur geeft hen alle jaar een mat om op te leggen. Onlangs geleden hebben eenige weinige verlof gekregen om zich te mogen bedienen van een *Kogatani* of klein mesje, om haar werk te doen.

Bruggen. Onder de Stads Gebouwen van *Nagasaki* moeten de Bruggen niet worden vergeeten. Van deze zyn 'er in 't geheel vyf en dertig zo groot als klein, van welke twintig van steen en vyftien van hout zyn gebouwt. Daar is in derzelve maakfel, 't welk zeer eenvoudig is, niets zonderlings, zynde meer gemaakt om sterkte dan om cieraadt.

Straaten. De staaten doorgaans zyn noch recht noch breedt, maar ongeregelt, morffig, eng, loopende sommige den berg op, andere weer af, van wegen de ongelyk-

heid des gronds, op welke de Stad gebouwt is. Langs sommige der steylste zyn steene trappen, om te gemakkelyker op en af te gaan. Zy zyn opgepropt van Inwoonders zo veel ze houden kunnen. Zy worden van elkander afgesloten door twee houten Poorten, aan yder einde een, dewelke by nacht, en veelyds by den dag als het de gelegenheid vereist toegelooten worden.

Daar beneven is 'er in yder straat een *Quasi Doogu*, gelyk zy 't noemen, dat is een plaats daar zy bewaaren 't geen nodig is in geval van brand, welke in dit land een groote schaade doet, nadien alle de huysen van hout worden gemaakt; in die plaats zyn by voorbeeld een put vol waters, een emmer, brandhaak enz. De ladder staat ter beschutting van den bevelenden Officier van de straat, en word in zyn huys bewaart. Men moet weeten, dat de straten van *Nagasaki* en van andere steden in *Japan* nooyt uytloopen in een te groote lengte. Evenwel zyn zy niet alle van de lengte van een Japanfche *Tso*, 't welk een maate is van zestig *Kins* of *vademen*, schoon zy hun naam daar van ontleent hebben, maar zy zyn zodanig aangelegt, dat zy gemakkelyk aan weerkanten kunnen gesloten worden met Poorten. Dus by voorbeeld, een straat mag uytloopen op de lengte van een geheele *Tso*, en noch eenige weinige huysen meer in zich bevatten, welke alle staan onder het bevel van een Officier. Wat aangaat het getal der huysen, zelden zyn 'er meer dan zestig of minder dan dertig in eene straat.

De huysen van 't gemeene volk zyn ^{Huysen.} zeer slechte, lompe gebouwen, klein, laag, zelden meer dan van eene verdieping. Indien 'er twee zyn is de bovenste zo laag, dat ze naauwlyks den naam verdiend. Het dak is gedekt met spaanderden van brandhout, dewelke alleenlyk vast gemaakt worden door andere stukken houts dwarfch daar over heen gelegd. De huysen zyn van hout gebouwt, gelyk alle andere gebouwen door het gantsche Ryk. De muuren van binnen zyn met waagenschot beschoten en behangen met geschilderd papier van verscheiderley kleuren. De vloer is bedekt met matten, geweeven, van een zeer groote dikte, welke zy zorg draagen dat by uytnemendheid zuiver en schoon worden gehouden. De vertrekken of kamers zyn van elkander gescheiden, door schuyfraamen en papiere schermen. Zy hebben geen stoelen noch banken, en alleenlyk weinig huysraad, voornamentlyk 't geen zy volstrektelyk nodig hebben

tot dagelyks gebruyk in de keuken. Achter yder huys is een hof voor geheime dienften, die hoe klein ze zyn, evenwel altyd in hebben eenige fchoone fraaye planten, tot vermaak van 't oog, dewelke zy met groote zorg voortqueeken. De huysen van voornaame Kooplieden, zo Vreemdelingen als Inboorlingen, en van andere ryke menfchen, zyn van een beter zaamenftel, en op de Chineefche manier gebouwt, met een groot plein voor een Hof achter dezelve.

Inwoon-
ders van
Nagafaki.

Nagafaki word voornamentlyk bewoont door Kooplieden, Winkeliers, Ambachtslieden, Kunstenaars, Brouwers, behalven noch door een groot gevolg van de Gouverneurs der Stad, en het volk dat gebruykt word in den Nederlandfchen en Chineefchen handel. Hier zyn meer arme menfchen en bedelaars en onbefchaamder dan ergens anders. Onder de Bedelaars zyn veele *Quansin Bos*, en *Quansin Bikuni* of Bedel-Monniken en Bedel-Wyven. In eene enkele ftraat, die genoemt word *Jawatta Matz*, en fomtyds *Fatsmanmatz* zyn 'er over de honderd. Zy zyn arme menfchen, die gelofte gedaan hebben een Godtvruchtig, kuyfch en geftreng leven gelyk de Priesters te leiden, ten welken einde zy hunne hoofden laten fcheeren, en zich zelf in 't zwart kleeden gelyk andere Geestelyke, om zo veel te meer medoogen in de menfchen te verwekken. In dit gewaad met een Roofekrans of *Paternoster* in haare handen, en ook met Beelden, kleine fchelletjes, en andere tekenen van een ongemeene Godtsdienftigheid gaan zy door de Stad bedelen. Sommige dezer zyn in 't openbaar gefchoren in een der Tempels, en tot dezen flechten manier van leven met groote plechtigheid ingezegent, prevelende de Priesters zekere gebeden en onverftaanbare woorden binnen's monds. Doch dit gefchied alleenlyk, wanneer oude ryke menfchen beflyuten deze orde aan te nemen, en het overige van hun leven door te brengen in hunne huysen, op een Godtvruchtige en afgezonderde wyze van leven. De Monniken van *China* en uyt andere *Sensju* Kloofsters zenden ook eenige uyt hun Broederfchap af om zes maal des maands te gaan bedelen, 't welk zy meer doen volgens de gelofte die zy gedaan hebben, wanneer zy in de orde aangenomen wierden, om het voorbeeld van hun grooten Stichter en voorftander *Siaka* te volgen, dan uyt eenig gebrek of noodzaakelykheid.

Honden.

Onder de Inwoonders van *Nagafaki* verdienen de honden mede gemeldt te

worden, nadien dezelve ruym zo wel, ja zelf beter bezorgt en onderhouden worden, dan veele andere; en fchoon de Keyzerlyke bevelen in dezen opzichte hier niet nagekomen worden in die ftriktheid als in andere gedeeltens van het Ryk moet gedaan worden, dewelke zo ver niet van 't Hof afgelegen zyn, leggen doch de ftraaten vol van deze dieren, luy en gemakkelyk, voor menfchen noch paarden plaats ruymende. Indien 't gebeurt dat zy ymand byten of eenig ander quaad doen, dat zy de dood verdienen, durft niemant zich verftouten dezelve aan te raaken, dan de Stads Beul, en deze ook zelf niet, zonder uytdrukelyk bevel daar toe te hebben van de Gouverneurs. In yder ftraat zyn hutten gebouwt, om de zulke die oud en machteloos zyn in dezelve te bewaren, en als zy fterven, moeten zy gevoert worden naar de toppen der bergen, om ze daar te begraven. Deze ongemeene zorg en achtting tot behoudenis van het honden geflacht, is 't uytwerkfel van een bygelooovige grol van den nu regeerenden Keyzer, die, zynde gebooren in het teken van den Hond, geen minder achtting voor dezelve heeft, dan de groote Roomsche Keyzer *Augustus* gezegt word gehad te hebben voor de Rammen. Op een andere plaats heb ik verhaalt de kluchtige zaamspraak tuffchen twee Japoncefers, die een dooden hond naar de kruyn van een berg voerden om hem te begraven.

De Handwerkfelen zyn doorgaans te *Nagafaki* zo goed niet als in de andere gedeeltens van 't Ryk, en evenwel word alles duurder verkocht, inzonderheid aan de Vreemdelingen. Het geene niettemin gewerkt word in Goud, Zilver en *Sawaas*, zynde waaren niet zo bequaam voor den Binnenlandfchen dan voor den Buytenlandfchen Handel, word hier op een veel beter proef gemaakt, en van een veel fchoonder en fraayer kunstwerk, dan ik geloove dat ergens gefchied.

Hand-
werkfelen.

Wat belangt fpyzen drank, brengt het land rondfom *Nagafaki* zo veel Ryft niet op, als nodig is tot onderhoud van zelfs Inwoonders, welke Ryft 't gemeene voedsel is door ganfch *Afien*, weshalven de nodige voorraadt ingebracht moet worden uyt de nabuurige Landfchappen *Fifen*, *Figo*, en *Tfikungo*, en van de Eylanden *Amakufa* en *Gotho*, welke ten Noorden van deze Stad leggen. De Hoven in en ontrent de Stad, de nabuurige bergen en dorpen voorzien ze overvloedig van alle foorten van vruchten, kruyden, wortelen, en brandhout, gelyk ook van wildbraad, en gevogelte.

Op wat
wyze Na-
gafaki
voorzien
word van
Levens-
middelen.

De

De Haave en nabuurige oevers verschaften menigte van Visschen en Krabben. De Rivieren, die door de Stad loopen, voorzien haar van schoon zoet water, zeer bequaam tot dagelyksen drank, zynde de *Saki* of 't Ryst-Bier, zo als 't in *Japan* gebrouwen word, te sterk, en dit voornamentlyk, dat te *Nagasaki* word gebrouwen, van een onaangename smaak. Een ander schoon klaar en helder water komt op uyt den nabuurigen berg *Tatta*. De Schepen in de Haave neemen haare voorraad van water in, uyt een klare bron, niet ver van de Stad ten Oosten gelegen. Het water, schoon het zeer goed en klaar is, (gelyk het in der daad is in alle gedeelten van het Ryk) heeft men echter opgemerkt, dat het 't colyk en buykpyen aan 't volk veroorzaakt, eene ziekte, waar aan de Inwoondersen zelve zeer onderhevig zyn, inzonderheid als zy haaren *Saki* koud, en in te grooten veelheid, drinken.

Is zeer woelig.

Deze Stad is nooit zonder een groot geraas. Op den dag loopt men met eetwaaren en andere Koopmanschappen langs de straten. De Daghuurders moedigen elkander aan aan 't werken door een zeker geluydt. De Zeevaarende die in de haave leggen rekenen den voortgang van hun arbeyd op een anderen luyden toon. De nachtwerkers en Zoldaaten, die by nacht op schildwacht staan, zo in de straten als aan de Haave, toonen haare wakkerheid, en verkondigen ter zelve tyd de uren van de nacht door

met twee sterke stukken houts tegen malkanderen te slaan. De Chineesen doen het haare mede hier toe, inzonderheid des avonds, wanneer zy eenige stukken verguld papier verbranden, en in de zee werpen, als een offerhande aan haaren Afgodt *Maatso Bosa*, of wanneer zy den gemelden Godt om zynen Tempel draagen, welke beyde plechtigheden, zy verrichten met slaande Trommels, en onder het geluydt der Cimbaalen. Doch dit alles is weinig in vergelyking van het geschreuw en 't gebalk der Priesters en vrienden van stervende, of overledene personen, die of zyn in het huys daar het lichaam legt, of anders op zekere dagen geheiligt aan der overledenen gedachtenis een *Namanda* zingen met een luyde stem, en met 't luyden der klokken, tot verlossingen van zyne ziele. *Namanda* is een kort-gebed, (zaamgetrokken uyt de woorden *Namu Amida Budsu*), en gericht aan haaren Godt *Amida*, wien zy bidden voorspraak te zyn by den Opperrechter van 't helische Hof, ten beste van de arme veroordeelde zielen. Diergelyke geschied door de *Nembuds Koo*, zekere broederschappen of maatschappyyen van Godtvruchtige nabuuren vrienden of bekenden, die by beurten by malkanderen komen in elkanders huysen, alle dag des morgens of des avonds, om gezaamentlyk een *Namanda* te zingen, by wege van voorzorg voor de toekomende verlossing van hunne eige zielen.

II. HOOFDSTUK.

Van de Regeering van Nagasaki.

Regeering
der Key-
zerlyke
Steden.

Van Naga-
faki.

ELke Keyzerlyke Stad word geregeert door twee Gouverneurs, of Onderkoningen, die door de Onderdaanen worden genoemd *Tono Sama*, dat is, Opper-Heer of Prins. Zy Regeeren by beurten en terwyl de eene in zyne Regeerings Plaats is, is de andere aan 't Hof van den Keyzer tot *Jedo*, tot dat hy bevel krygt te rug te keeren en zyn voorzaat af te lossen, die dan naar 't Hof gaat. *Nagasaki* alleen word geregeert door drie Gouverneurs, zynde dit dienstig gevonden zedert het jaar 1686. (tot meerder beveyliging van zulken gewichtigen plaats, en om te beter een waakend oog te houden over het gedrag van zodanige vreemde Natien, dewelke vryheid hebben om daar te handelen) om een derde daar by te voegen, en de zaaken op zodanigen voet te stellen, dat 'er altoos twee blyven in de plaats, en de derde aan 't Hof. De twee Gouverneurs, die in *Nagasaki* zyn, beveelen en heerschen gezaamentlyk, maar zitten voor by beurten om de twee maanden, en wanneer veel jaaren verloop en zyn, word de oudste dezer twee afgeloft door den derden, door den Raad van Staate aangestelt, om hem op te volgen. Zo ras als de nieuwe Gouverneur aangekomen is in *Nagasaki*, geeft deze, wien hy komt aflossen zyne macht en zyne vertrekken in het Paleys aan hem over en maakt zich gereed tot zyn vertrek naar *Jedo*, om daar aan den Raad van Staate open te leggen, te gelyk met de gewoonlyke geschenken, een verhaal van de zaakelykste verhandelingen van zyne Regeering by geschrift, en haar mondeling wydloopiger te onderrichten van andere dingen van minder aangelegenheid. Wyders maakt hy zyn werk, zo lang als hy in de Hoofdstad *Jedo* is, om de eerste Staatsdienaars en groote Mannen aan 't Hof, die 't meest in de gunst des Keyzers staan, te bezoeken en te beliefskoosen, aan de welke hy kostelyke geschenken geeft, na dat hy 't uytvoeren kan, zo tot erkentenis van hunne voorledene aan hem beweefene gunsten, en 't welk noch meer zyn inzicht is, om zich te verzekeren van hunne goede diensten in

't toekomende. Hy blyft ontrent zes maanden te *Jedo*, in welken tyd hy de vryheid heeft om by zyne vrouw en kinderen te woonen; want zo ras als hy bevel gekregen heeft van den Raad van Staate om te vertrekken naar zyn vorig of eenig ander Gouvernement, moet hy aanstonds en op staande voet vertrekken, latende zyne Huysvrouw en Kinderen te *Jedo* tot zyne te rugkomst, op een wyze, als Panden voor zyne getrouwigheid. Ja zelfs al den tyd dat hy in zyn Landvoogdyschap is, mag geen vrouwsperfoon toegelaten worden binnen zyne woonplaats of vertrekken, op straffe van 's Keyzers ongenade op zynen hals te haalen, welkers doodelyke gevolgen niet minder zyn, dan door zyn eyge hand gedood, of anders voor eeuwig gebannen of gevangen gezet te worden met een onvermydelyk geheelen ondergang en bederf van zyne familie, wordende het geacht te zyn beneden de Majesteit van den Keyzer, een minder straf te oeffenen en op te leggen, over de allergeeringste verachting van de Keyzerlyke bevelen.

't Gedrag van de drie tegenwoordige Gouverneurs, in 't bestieren der zaaken onder haar bewind, en in 't verbeteren van den buytenlandschen handel, is zodanig geweest, dat het gestrekt heeft tot groote vergenoeging van den Keyzer, en van den Raad van Staate; te meer nadien de Inwoonderen van *Nagasaki* enkelyk voordeelen daar by vonden, tot groot nadeel gelyk men zich lichtelyk zal kunnen verbeelden, van de vreemde Natien hier op handel dryvende. Om deze reden, en uyt overweging van hunne getrouwe diensten, vond de Keyzer niet alleenlyk goed hen in de Regeering te laten volharden, maar aan hen op te draagen de eere van Ridderfchap, onder den Tytel van *Cami*, welken twee van hen reede op hun laatste reysen naar 't Hof hebben ontfangen, en de derde noch verwacht om mede beschonken te worden, als hy de naaste reys derwaards gaat. *Cami*, betekent in de Japanfche taal verscheide dingen, by voorbeeld een groote, machtige Geest, Goddelyke eere waardig;

Gedrag der
drie tegen-
woordige
Gouver-
neurs.

waardig; een verheve en onsterffelyke Ziele; een overlede Keyzer of groot Man, wien de *Mikaddo* heeft vergoedt, en geboden onder de Goden van 't land aanbeden en gediend te worden; en in den laagsten zin, een Ridder. De Perfoonen, die met dezelve vereert en beschonken zyn, als den Tytel van Ridderfchap, voegen daar gemeenlyk by, om dezelve van meer gewigt en gezag te doen zyn, den naam van eenige Provincie, of gedeelte van een Landschap. Maar om weder te keeren tot onze drie Gouverneurs, zal het niet oneige zyn, eer ik verder voortga, hunne naamen te melden, en met weinige woorden hunne afbeeldfels te geven.

Tfino
Cami.

De eerste is *Kawagutz Gensjemon*, of volgens zyn tegenwoordigen Tytel, (in welke hy behouden heeft den naam van zyn geslacht) *Kawagutz Tfino Cami*. Zyn jaarlyksche Inkomft van zyn eyge goed bedraagt 4700. *Kokf*. Hy is een mooy wel gefchape Man, ontrent vyftig jaaren oudt, verftandig, doch quadaardig, een groote vyand der Hollanders, een onrechtvaardig en geftreng Rechter, maar een aangenaam, mild, en gelukkig Hoveling.

Tfuffimano
Cami.

De tweede is, *Jama Oka Siubjooje*, of volgens zyn tegenwoordigen Tytel, *Jama Oka Tfuffima no Cami*. Te vooren was hy groot Konftabel, en door den Keyzer aangefteft, om de Keyzerlyke Hoofdstad *Jedo* te zuiveren van dieven en beurfefnyders, van de welke hy in een korten tyd, met behulp van de Zoldaaten onder zyn bevel, meer dan duyzend uytroeyde, en naderhand beloont wierd met deze voogdyschap. De Inkomften van zyn eige goederen bedragen jaarlyks 2000. *Kokf*. Hy is omtrent zefftig jaaren oudt, kort van gefalte, oprecht, beleefd, mild, inzonderheid aan de arme menfchen onder zyne Regeering, aan dewelke hy, toen hy de laafte maal naar 't Hof ging, alle zyne buytenkansjens schonk, dewelke zo groot waren, dat sommige der Inwoonders hoofd voor hoofd boven de honderd *Tails* ontvingen. Of nu deze mildheid waarlyk toe te fchryven was aan zyne Edelmoedigen inborft en gefteltenis, of dat hy daar door poogde zynen deelgenoot in de Regeering achteruyt te zetten of geheel buyten te fluyten, kan ik niet bepaalen. Dat is zeker, dat zyne Edelmoedigheid, en andere goede hoedanigheden, niet tegenftaande de oeffening en bekleeding van zyn voorig ampt, hem noch zo vast aankleeven, dat hy veeltyds zyne eige huysgenooten of dienft-

booden laat ter dood brengen, hoe klein en gering en beuzelachtig hunne feylen en misdryven ook zyn mogen.

Mijaki
Tonomo.

De derde is *Mijaki Tonomo*, een Edelman van een groote Edelmoedigheid begaaft met veele uytftekende hoedanigheden. Hy is ontrent van den zelfden ouderdom met *Jama Oka Tfuffima no Cami*, en heeft 4000. *Kokf* aan jaarlyfche inkomften van zyne eige goederen, maar tot noch toe geen Eertytel.

Na dat het een Ampt is van zulken gewigt, is hunne wedde zeer klein, want ze is niet boven 1500. of 2000. *Kokf* Ryft, 't welk ontrent in geld bedraagt, na dat de prys van de Ryft is, die zeer verandert, van 7000. tot ontrent 10000. *Tails*. Maar de buyten winften zyn zo merkelyk, dat zy binnen weinige jaaren groote Landgoederen zouden overwinnen, indien de gefchenken, welke moeten gedaan worden aan den Keyzer en aan de grooten van zyn Hof, het grootste gedeelte van hun profyt niet wegnamen.

Hunne
wedde.

Uyt dit kleine jaargeld moeten zy evenwel al dien ftaat, grootsheid en heerlykheid houden; welke over een komt met de waardigheid van haare bediening en met de Majesteit van hun meester. Haar Hof beftaat uyt tien *Joriki*, die Krygs en burger Officieren zyn, en alle Edelluyden van deftige afkomft; verders uyt dertig *Doosju* die insgelyks Krygs en Burger Bevelhebbers zyn, doch van minder rang, afkomft, en bediening dan de voorige. Hun werk is den Gouverneur by te ftaan met hunne raad, en indien 't nodig is, zyne bevelen uyt te voeren. Het was ten minften met dit inzicht dat de Keyzer dezelve in 't eerst aanftelde, van wien zy voortyds afhongen en betaalt wierden uyt de Keyzerlyke Treforie. Maar onlangs verdert het jaar 1688. hebben de Gouverneurs van *Nagasaki* op haar aanhoudend verzoek, verlof gekregen, om ze zelfs te mogen verkiefen, en hen uyt hun eige jaargeld te betaalen: want dikwils kanteden zy zich tegen de Gouverneurs, enkel om hun gezag te toonen, als *Fattamatto*, dat is, onafhankelyke Keyzerlyke Officieren, waar door veeltyds groote verwarring onftond, en de Gouverneurs te loor ftelde in de uytvoering van veele goede oogmerken, en ondernemingen. Om deze reden (en om hen te onderscheiden van deze Adelyke Heeren, die in dienst zyn van de Gouverneurs van andere Keyzerlyke Steden, of van de Prinffen van 't Ryk, op den zelve voet, als of zy van niemant, dan van den Keyzer alleen afhankelyk waren,

Haare
Hofhouding.

ren,

ren,) wierden hen hunne Tytels ook afgenomen, en worden nu genoemd, de eene foort *Kiu Ninsiu*, en d'ander *Sita Jaku*, wordende de Tytels van *Joriki* en *Doosju* hen alleenlyk gegeven door 't onwetend gemeene volk, dat ook somtyds de *Joriki's* vereert met den Tytel van *Bugjo*, welke aan niemant toekomt, dan aan zodaanige, die gedurende haaren laftbrief 't voorrecht genieten, dat een Gouverneurs piek voor hen word gedragen, als een teken van de macht en 't gezag, waar mede zy voorzien zyn geworden van hun Meester. Na den styl van 't Hof word de Tytel van *Bugjo* alleenlyk gegeven aan zodanige Keyzerlyke gemachtigden, en andere Bevelhebberen, het zy Krygs of Burgerlyke, die hun volmacht van den Keyzer zelf krygen, en van hun gedrag voor hem alleen verantwoordelyk zyn.

Doch om weder te keeren tot de *Jorikis*, of gelyk zy nu genoemd worden *Kiu Nin Sin*, het is hun ampt en plicht, hier en in andere Regeeringen, en aan alle Hoven van de Prinffen van 't Ryk, daar zy zyn, hun meester met raad by te staan, na hun beste vermogen, en getrouwelyk uyt te voeren alle bevelen welke hy aan hen geeft, het zy als Krygs-bevelhebbers in geval van Oorlog, of als Magistraaten in burgerlyke zaaken, in onderzoekingen van Recht, Rechts-oeffeningen derzelve en diergelyke. Zy worden ook gebruykt in Gezantschappen, in Boodschappen van gewigt, en in alle andere zaaken, daar 't nodig is en vereischt word, dat het zag van hunne Meesters worde vertoont. By deze en diergelyke gelegentheden worden zy verzelt en opgewacht door de *Doosju* en andere minder bedienden en knechten, wier hul'p of bystand zy mochten nodig hebben tot uytvoering van hunne laft en bevelen. Behalven 't hier voorgemelde, worden zy te *Nagasaki* gebruykt tot verscheide andere gemeener en geringer dienften, en na hun gevoelen zeer quaalyk voegende met hun Character en hoedanigheid als Edellieden: dezelve zyn, een waakend oog te hebben op de vreemdelingen, op hun handel en wandel, om tegenwoordig te zyn by 't koopen en verkoopen van goederen, by het laaden en ontladen der Schepen, en andere dingen van dezen aardt. Om deze reden zyn 'er slechts weinige Edellieden van braave geslachten, die zoeken in den dienst van de Gouverneurs van *Nagasaki* te geraken, te meer, om dat zy ten eenemaal moeten afhangen van hun goeddenken, hebbende zy het in hun macht,

hen te ontfiaan, wanneer zy willen, en om dat zy betaalt worden, uyt de Gouverneurs eige beurs, die, zo als licht te denken is, hen zo min als mogelyk is, toeleggen. Onder hen zelve hebben zy eenige onderscheiding, ten aanzien van hun rang, volgens de verscheide dienften, die zy bekleeden. De voornaamste van de geene die te *Nagasaki* zyn, is de *Kirifan Bugjo*, of algemeene onderzoeker na de Christelyke Godsdiens, die 't bewind heeft over alle zaaken, raaken te de verdere uytroeying en onderdrukking van dezelve. De wedde van de *Joriki's* te *Nagasaki* is zeer klein, zynde niet meer dan honderd *Tails* in 't jaar, benevens de vrye tafel en een nieuw kleed, zo dat zy naauwelyks in staat zyn de nodige pracht te houden, die zy als *Joriki's* behoorden te houden, zo als by voorbeeld, een piekdrager, een bewaarder van haar degen van staat, een schoe of muylen drager, veel min om een huysgezin te kunnen onderhouden. Om deze reden verlaten zy veeltyds den dienst hunner Meesters, 't welk hem noodzaakt eenige andere zyner huysgenooten of dienstbooden te gebruyken, om haarlieder werk te doen.

De *Doosju* zyn een foort van medehelpers van de *Joriki's*; en worden door haar, of door de Gouverneurs gebruykt tot verscheide minder dienften. By voorbeeld, zy dienen in de Hoven, zy doen hun werk aan boord der Schepen, Oorlogschepen, Galeyschepen, en inzonderheid op de bovengemelde Wachtschepen of uytleggers, in welke moet gewaakt worden by der nacht tot veyligheid van de Stad en Haave. By deze en diergelyke gelegentheden dienen zy of als gebiedende Officieren, of als gemeene Zoldaten; en in geval van aangetaft te worden, worden zy doorgaans om hun moed en dapperheid voor aan in 't front gestelt. Somtyds bekleeden zy het ampt van Schouten of gerechtsdienaars, en nemen 't volk in bewaaring, tot welken einde zy altyd een strop by haar hebben. Buyten de vrye tafel is hun jaargeld niet boven de vyftig *Tails*, uyt welk geld zy yder een knecht moeten onderhouden.

De *Karoo*, of Hofmeesters zyn in hooger rang en aanzien dan de *Joriki's* zy zyn twee en somtyds drie, en hebben 't opperbewind over des Gouverneurs Hof, alle huysfelyke zaaken worden door haar onderzocht en afgedaan, of by haar alleen, of indien 't zaaken van belang zyn, met den raad van sommige der *Joriki's*, welke zy tot hun hulp inroe-

inroepen, om voortekomen 't verweken van argwaan en mistrouwen in hunne Meesters, door zich te gelaten van zich al te veel macht te willen aanmatiggen. Indien zy zich wel gedragen, mogen zy zich verzekert houden, van een groot aandeel te hebben in hun Meesters vertrouwen, door wien zy dikwils worden gebruykt als hunne geheime Schryvers of geheyme Raaden, en somtyds in wigtige zaaken als haare Stadhouders. Zy worden door de Meesters gekoren uyt de oudste, bequaamste en getrouwste dienaars, of uyt des overledenen Hofmeesters naaste bloedvrienden, indien 'er eenige bequaam zyn om hem op te volgen. De Zoonen komen dikwils in de plaats hunner Vaders.

Daar zyn noch eenige andere Huysbedienden minder in aanzien dan de *Joriki's*, gelyk de *Sosjo*, of Heeren van de Bedkamer, die vryheid hebben om ten allentyden in de Gouverneurs kamer te komen, zynde het hun werk en bediening om de menschen binnen te geleiden, en boodschappen binnen te brengen: de *Tsugosjo*, of Kamerdienaars, die haar kleeden en ontkleeden; eenige *Juwitz* of Klerken; behalven een groot getal Lakeyen en geringer dienaars.

Sosjo.
Tsugosjo.
Juwitz.

Order van de Gouverneurs Hof.

Wacht van de Doosju.

Deze verscheide Persoonen tot hier toe gemeld maken het Gouverneurs Hof uyt, en indien hy 't huys is, doen zy hun werk en vertoonen zich op de volgende order. Aan den ingang van het Hof, binnen de buytenste poort in een open vertrek word een wacht van *Doosju* gehouden, van welke 'er altyd vier of vyf zyn, by beurten achter de deur zittende om uyt te zien. Zy hebben een dubbeld zwaard, of een zwaard met een houwer, 't welk zy dragen aan hun linkerzyde op den gordel gestoken, en een sterke zwaare stok, gemaakt van 't geen zy noemen yzerhout. Zy moeten ook acht geven, welke dienstbouden in of uytgaan; want elk een die uytgezonden is om een boodschap te doen, moet een getekent vierkant hout plaatje uyt trekken en by zyne wederkomst weder in steeken, op dat men 't aller tyd weete uyt het getal der uytgetrokkene plaatjens, hoe veele dienstbouden afwezend zyn. Ten zeven uren sluyten zy de deur, na de Japanse manier van rekenen, 't welk is ontrent ten vier uren 's namiddags. Als dez tyd voorby is, kan niemant der knechts of onder Officieren zonder uytdukkelyke ordre binnen komen. By voornaame voorvallen, of indien sommige aanzienlyke luyden den Gouverneur komen bezoeken, worden 'er noch twee of vier

Doosju meer by deze wacht gevoegt, om dies te beter vertooning te maken.

Van deze buyten wacht het pleyn overgegaan zynde vind men in 't voorhuys naast de groote poort, daar men over drie trappen op te gaan, aankomt, de groote staatie of Huyswacht, *Genquaban* genaamt. Deze word gehouden door de *Joriki's*, die daar by beurten zyn, uytziende naar 't plein en de voorpoort. Wanneer de *Karoo*, *Sosjo* en *Tsugosjo* niets anders te doen hebben komen zy het getal vermeederen. De *Sosjo* en *Tsugosjo* zitten onder de *Joriki's* en de *Karoo* boven hen. Een der *Joriki's* van de *Genquaban* zit op die plaats, daar de *Genquasio* of *Daglyst van de Wacht* word gehouden, waar op hy schryft, gelyk 't de gewoonte is in de huysen der groote Heeren, de naamen der Persoonen, die dien dag in of uytgegaan zyn tot voldoening van zyn meester, die des avonds deze lyst veeltyds naleeft.

Huyswacht.

Naast aan de *Genquaban* is de *Nengiofsjeja* een klein vertrek, voor de plaats bekleeders der Burgermeesteren van *Nagasaki* om te vergaderen. Daar zyn 'er altyd vier, waar van 'er altoos twee opwachten aan 't Hof van den voorzittenden Gouverneur, om te mogen weten of hy niet eenige bevelen aan haar te geven heeft, of die de Stad raaken. De Inwoonderen beelden zich in, dat deze persoonen hun werk maken om zorg te dragen voor haar belang, vryheden en noodzaakelykheden aan 't Hof van den Gouverneur, en om deze reden nemen zy deel in de kosten en moeyte van dit ampt, volk huurende om hen te ontlasten, of zelfs de wacht waarnemende als zy daar toe geroepen worden.

Nengiofsjeja.

Des Gouverneurs uytrusting en gevolg wanneer hy uytgaat, bestaat in een Hand-Paard, een *Norimon*, of Draagstoel, waar in hy gedragen word, vier *Kats* of Lakeyen, gaande voor de *Norimon*, vier van zyne voornaamste *Tsugosjo*, of Kamerheeren, aan weerzyden van de *Norimon* gaande, twee *Jarimutz* of Stafdragers volgende achter de *Norimon*, en eindelyk een zeer talryke nasleep van *Karros*, *Joriki's*, *Doosju*, met hunne eige knechts en gevolg. Zyn gevolg is noch grooter en veel prachtiger op zyn reys naar *Jedo*, hoewel hy 't geduurende zyn verblyf aldaar vermindert tot een Stafdrager en sommige weinige dienstbouden.

Toerusting des Gouverneurs.

De macht der Gouverneurs van *Nagasaki* strekt zich niet alleenlyk uyt over de Japanse Inwoonders van de Stad, maar ook over de vreemdelingen, die

Hun macht en gezag.

zich hier ter neer geflagen hebben, die zo wel als de Inboorlingen onderworpen zyn aan de wetten van 't Ryk, en om dezelve boetens en straffen, op de overtreders gestelt, te ondergaan, van welke zy de maatiging of quydtschelding ten eenemaal moeten stellen aan de goedgunstigheid van den Gouverneur, en daar en boven by alle gelegentheden, of zyne afkondigingen en bevelen tot hun voordeel of schaade zyn, hun vergenoeging en dankbaarheid aan hem betuygen over de moeyte die hy ten haaren opzicht neemt. Onder de vreemdelingen zyn begrepen de Nederlanders, of het volk dat tot de Nederlandsche Factory behoort, en gebruykt word in zaaken rakende den Koophandel van de Nederlandsche Oostindische Maatschappij in *Japan*, en de Chineesen, of de zodanige hunner nabuuren, die onder haaren naam op dit Ryk handelen, als *Tunquinesen*, *Gambodianaan*, *Siamiten*, en andere, behalven eenige Chineesen, die niet in *China* wonen, maar zich op verscheide plaatsen van de Oostindien met der woon hebben neer geslagen. Buyten een byna volstrekte macht, welke de Gouverneurs van *Nagasaki* hebben over de levens en Goederen van de Inwoonders, 't zy vreemdelingen of Inboorlingen, van deze plaats, hebben zy ook het bewind van den buytenlandfchen Handel, de macht om gerechtelyk te onderzoeken en te overhooren de Smokkelaars en Christenen, en de geene die van een van beyde aangeklaagt en schuldig bevonden worden, te straffen; de bestieringen over de vreemde Schepen, die in deze haave inloopen; gelyk ook over zodanige Schepen en volk, die door storm en rampspoeden vervallen zyn op de kusten van *Japan*; alle welke, zo wel als de aanhangers van den Christelyken Godtsdienst, in eenig gedeelte van dit westersche Eyland ontdekt wordende, naar *Nagasaki* moeten worden overgebracht.

Beteugeling op de Gouverneurs gemaakt.

Op dat evenwel zo veele zaaken, en van zodanigen groote aangelegentheid niet geheel zouden overgelaten worden aan het goed bestier en de getrouwheid der Gouverneurs, 't welk niet wel overeenkomen zou met de gronden van eene Regeering zo wantrouwig als die van *Japan*, heeft het Hof daar in grootelyks voorziening gedaan, dat hunne daaden en gedrag nauwkeurig gade geslagen wierden. Dit geschied door ymand die te *Nagasaki* woont in bediening van *Daiquan*, of Keyzerlyke Factoor. En op dat ook deze niet met 'er tyd mocht overgehaalt worden in het belang der

Gouverneurs, of voorbedachtelyk hunne valsche stappen over zien, heeft men 't ook dienstig geoordeelt om hem een toom op te leggen; ten welke einden aan alle de Heeren van de verscheide Provintien in *Kiusju* bevelen afgezonden zyn, dat zy aan hunne *Residenten* te *Nagasaki* zouden gelasten, aanstonds aan 't Hof kennis te geven van al het geene voorviel, dat eenigzins van gewigt was. In geval van aantasting of opstand moeten deze Prinssen met alle spoed hunne Troepen derwaards laten optrekken. Zo menigvuldige voorzorgen maken het onmogelyk voor de Gouverneurs of voor ymand anders, om iets te ondernemen, waar van het Hof door 't een of 't ander middel niet aanstonds kundschap krygen zou.

Ten geval van den Koophandel en gemeenschaphouding met vreemde Natien onderhoudt de Keyzer op jaargelden een bequaam getal van Tolken in de Hollandfche, Portugeesche, Tunquinesche, Siamsche, de drie Chineesche, en verscheide andere Taalen. Maar de kennis en wetenschap van deze, is in 't gemeen gesproken, weinig anders, dan een slechte, middelmatige zaamenhang van afgebroke woorden in de boven gemelde taalen, welke zy zaamenstellen, na de byzondere spraak van haar eige taal, zonder te letten op den aard en geeft van de taal, uyt welke zy overzetten, en dit doen zy op zulken slechten wyze, dat men veelyds andere Tolken nodig zou hebben, om te maken dat men deze verstaan kon.

Tolken.

Om de Haave te verzekeren tegen eenigen inval van buyten 's lands, en om de Inwoonders hier woonende buyten staat te stellen, van iets te ondernemen tegen de gemeene rust en vrede, heeft men vier wachten gestelt van een byzonderen aard, op zodanigen voet geschikt, dat zy beide dienen om de Stad en de haave te veyligen, en om den een den anderen te bewaaken. Van deze zal ik nu een kort verhaal geven.

Voorziening gedaan tot beveyliging van de Haave.

De eerste is de *Groote Keyzerlyke Wacht*. Deze is onafhankelyk van de Gouverneurs, en word in 's Keyzers naam onderhouden op de kosten van de Prinssen van *Fisen*, en *Isikusen* by beurten, elk voor een jaar. Ze word genoemd *Gobansio*, *Goban*, en *Goban Tokoro*, dat is de voornaamste wacht, hoofd wacht of de Keyzerlyke wacht, om dat ze onafhankelyk is van de Gouverneurs. Ze word omtrent een halve duytfsche myl van de Stad gehouden, op twee verheve plaatzen tegen elkander over, waar van die aan de linkerhand

kerhand in 't uytzeilen van de Haave genaamt word *Tomasfi*, en die aan de rechter hand *Nisidomari*. Daar zyn geen muuren, bolwerken, noch grachten om heen, ook zyn ze niet voorzien van geschut tot haare verdediging. Op de aankomst of 't vertrek van onze Schepen, worden zy rondsom behangen met rood laaken, als of het geschiede om te pronken, en het is de manier een yder van de twee te begroeten met het losbranden van ons geschut aan boord. In deze beide zyn omtrent 700. Man, die wacht houden, doch zo ze voltallig waren, zouden zy niet min dan duyzend uytmaken. Zy woonen in barakken van hout, en worde geregeert door een *Gobangafyra*, dat is, een Kapitein van de Keyzerlyke wacht; eenige weinige onder hen zyn *Joriki's*; andere *Doosju*, de overige zyn *Bus*, of gemeene Zoldaaten. Zy hebben een schoon ruym uytzicht over de geheele Haave, en een groote schuyt of Schip, tot hun gebruyk en bestelling, 't welk vaardig legt iets beneden de Stad, om hen in alle spoed te brengen daar hunne tegenwoordigheid vereycht word.

Scheeps-
wacht.

De tweede is de *Funaban* of Scheeps-
Wacht. Deze bestaat uyt achtien *Bus*, of gemeene bezoldelingen, die een goed getal uytleggers tot hun dienst hebben; met de nodige bootsgezellen aan boord. Zy moeten de wacht houden over alle de vreemde Schepen die naby de Stad ten anker leggen, en by nacht de Haave rond gaan. Zo draa als een vreemd Schip de Haave in komt, worden aan weerkanten van het zelve twee dezer Schepen gelegd, yder ophebbende een *Doosju* als Bevelhebber. Alle drie uren worden zy door twee andere afgeloft. Dit duurt zo lang als zy in de Haave blyven. Op haar vertrek; verzellen zy haar tot dat zy uyt de Haave in volle zee zyn. Deze Wacht-Schepen worden gehouden op de kosten van de Inwoonders der waterstraaten; gelyk men ze noemt, of de straaten die langs de waterkant gebouwt zyn, die ook gehouden zyn te bezorgen; het noodig getal van Roeyers. En op dat deze geen redenen van klaagen zouden hebben, van eenige uytsteekende zwaare lasten, word een ander van den zelfden aardt gelegd op de Bewoonders van 't oppergedeelte van de Stad, naar de Bergen toe, of de Landstraaten gelyk zy ze noemen, die zes, en zo 't nodig is, meer *Kuli's* alle dag moeten zenden aan 't Hof van den Gouverneur, om door hem gebruykt te worden, in de afdoening van noodzaakelyke dingen. Geen huys, geen straat is bevrydt van

dezen last, welke alle de Inwoonders op hun beurt moeten dragen. De *Funaban*; of gemeene Scheeps wacht word geholpen en versterkt door een derde, genaamt

Derde
Wacht.

Mi Okuri Bune, dat is, de *Geleydende Toezichtnemers*, die de derde der groote wachten uytmaken, gestelt tot beveyliging van de Haave. Hun werk is de uytlopende Schepen zo ver buyten de Haaven in den Oceaan te begeleyden, als 't nodig is, op dat zy geen rede of voorwendfel hebben mochten van onder d'een of d'andere glimp, weder in te komen. Ten zelve einde, maar inzonderheid om de Chineesen te beletten met haare *Yonken* ergens anders dan te *Nagasaki* te landen, als zynde de eenigste Haave, in welke zy toegelaten worden; als mede om de *Japansche* sluykers te ontdekken, die dikwils genomen worden, zyn er verscheide andere Japansche Boorten, elk met acht riemen; die geduurig langs de Kusten kruysen. 't Voornaamste werk van dit volk is de Walvischvangst. Zy staan alle onder het bevel van een Hoofd-Officier, die een jaarlysche wedde heeft van 300. *Tails*, en zorg draagt voor de Walvischvangst, als mede ook om te beletten dat de Schepen ergens anders dan tot *Nagasaki* inloopen, en om de Smokkelaars na te zetten. Met dit inzicht verkiefen zy voor de Walvischvangst welken tyd zy willen, en zodanige Kusten, daar zy denken dat ze dezelve het waarschynlykste zullen aantreffen.

De vierde en laatste der voornaamste wachten in de Haave is de *Tomiban*, welk zo veel wil zeggen als de verspie-wacht of de verre ziende. Deze bestaat uyt twintig slechte *Bus*, of gemeene Zoldaaten, genoemt *Siu Nimsi* of de wacht van tien, om dat zy te vooren niet sterker was. Zy woonen met haar huysgezinnen aan 't zuyd ende van de Stad, niet ver van 't strand op eenen heuvel; van waar zy een klaar uytzicht hebben over de wooningen der Chineesen, die haare naaste buuren zyn, en over die der Neerlanders. Hun werk is van de *Tomi Dake*, gelyk zy ze noemen, zynde kleine huysen of hutten; gebouwt op de toppen der bergen rondsom de Haave, met hunne verrekykers uyttezien naar de zee, en zo ras als zy een Schip ontdekken, dat na de Haave stevent, daar van kennis te geven aan den Gouverneur, en ook om hem van tyd tot tyd te verwittigen hoe zeer het vordert, 't welk gedaan word door snelle schuytjens, die tot dit einde alleen worden gehouden. Dier-

Tomiban
of verspie-
wacht.

gelyke goede verspiedplaats is 'er op den top van een berg, genaamt *Fooqua San*, of de Juweels-Bloem berg, niet ver van de Stad, op welken zy altyd houden een goede menigte van Brandstoffs in gereedheid om aan te steeken, in geval een vloot van tien of meerder Europische Schepen ondeckt word naar de Haave te zeylen, of op zekere kundschap van de aankomst van eenig Portugeesch Schip, zynde aan dezelve volstrekt en voor altoos de inkomst in dit Ryk geweigert; of eindelyk in geval van een schielyken opstand in eenig gedeelte van dit westerfch Eyland *Kiusju*. Dit vuur 't welk evenwel niet mag aangestoken worden zonder toestemming of uytdukkelyk bevel van de Gouverneurs, zet aanstonds 't geheele land in rep en roer, als zynde een teken van eenig groot naakend ongeval, 't welk spoedige hulp vereifcht. Het word gezien tot op een hoogen berg in de Provintie van *Amakusa*, daar zy een ander vuur aansteeken, 't welk weer gezien word te *Figo*. Door dit middel, en door dus vuur aan te steeken op de verscheide hooge bergen langs de zuyderlyke kusten van *Japan*, kan men binnen den tyd van vier en twintig uren het Hof te *Jedo* daar van kennis geven.

Burgermeesters van Nagasaki.

De Sad *Nagasaki* en deszelfs Inwoonders worden onder 't oppergebied van de Gouverneurs geregeert door vier Burgermeesteren, of hunne plaats bekleedende. Zy blyven een jaar in dit ampt, en worden staande deze hunne Regeering genoemt *Ninban*, 't welk in een letterlyken zin betekent de *jaarlyksche Toezien-der* of *Wachthouder*, dat is de Regeerende *Major* of Burgermeester. Zyn werk is den Gouverneur zyne dagelyksche verichtingen in de oeffening van zyn ampt bekent te maken; van zaaken van groote aangelegentheid in persoon aan den Regeerenden Gouverneur verslag te doen; in moeyelyke gevallen, of onlusten tusschen hem en de andere Burgermeesters ontstaande, het geval voor des Keyzers bank of Gerechts-Hof te leggen, of met toestemming van dat Hof over telaten aan de Gouverneurs om het te besliffen.

't Hof van 's Keyzers Bank.

Alle burgerlyke zaaken worden voor dit Gerechts-Hof gebracht; de partyen en de getuygen worden door 't zelve gehoord en ondervraagt, en na een formeele overhooring van beyde de Partyen, word 't vonnis geveld volgens de wetten van 't Ryk, volgens haare gedrukte bescheyden, de Keyzerlyke bevelen en Plakkaaten, of volgens 't gevoelen van geleerde en ervaare personen in de Rech-

ten. Als in dit Hof eens vonnis is geveld, is 'er geen beroeping op eenig ander. Doch de zodanige die ter dood veroordeelt zyn, kunnen niet ter dood gebracht worden, zonder ondertekening van den Raad van Staate tot *Jedo*, welken Raad insgelyks moet geraadpleegt worden in alle gewigtige zaaken, die onmiddelyker het algemeen welvaaren van het Ryk aangaan, ten zy ze van zulken aardt zyn, dat zy nadeel zouden lyden door 't uytstel van gins en weder renbooden te zenden.

De vier Burgermeesteren, worden ^{To Sy Jo-ri.} anders genoemt *To Sy Jori Siu*, na de Letterlyke betekenis der merken, door welke deze woorden worden uytgedrukt, *Ouderlingen*, om dat zy in voorige tyden wierden verkoren uyt de oudste en de voorzichtigste Inwoonders. Maar zedert weinig tyds is dit ampt eenigermate effelyk geworden, en ten opzicht van de verdienste des Vaders, word den Zoon somtyds toegelaten hem op te volgen in zyne bediening, voorbehoudens dat de Gouverneurs hunne toestemming daar in geven, en dat de Amptverwachter goed gekeurt word door des Keyzers Raad van Staate, aan welke hy zyne dankzegging in persoon moet gaan doen, voor deze zonderlinge gunstbewyzing aan hem opgedragen. Op dezen eigen tyd heeft *Takaku Goparo*, een kind van elf jaaren, den Tytel en waardigheid van zynen Vader *Takaku Syro Bioje* geërft, die omtrent een jaar geleden gestorven is, en wanneer hy zyne jaaren bereykt heeft, zal hy met het Ampt zelf worden voorzien. Een ander van de tegenwoordige Burgermeesters *Takaku Sajemon*, die te vooren genoemt wierd *Takaku Genso*, heeft reeds vyf jaaren geleden by het affterven zyn 's Vaders, zyn Tytel en waardigheid geërft, schoon hy nu noch niet meer dan twee en twintig jaaren bereykt. Ja zelfs, tegenwoordig zyn 'er drie naa vrienden van het geslacht van *Takaku* in de Bediening van 't Burgermeesterschap, en een vierde van 't zelve geslacht heeft het bestier over het omleggende land. In voorige tyden hongen de Burgermeesters van *Nagasaki* af van des Keyzers Raad van Staate, van welke zy ook haare lastbrieven hadden. In dien tyd genoten zy het voorrecht van twee houwens te dragen, gelyk de Edellieden van het Ryk, en van een piek voor hen gedragen als een openbaarlyk teken van hun gezag. Maar zedert de Gouverneurs van deze Stad door den Keyzer zyn begiftigt geworden met een grooter macht en gezag, dan zy te vooren

vooren hadden, 't welk geschied is in 't jaar 1683. is de grootsheid en macht der Burgermeesteren hier en in andere Steden van den Keyzer tot een naauwer bestek vermindert. Onder veele voorrechten en gerechtigheden, van welke zy toen genootzaakt waren af te stappen ten behoeve van de Gouverneurs, waren haare verkiesingen, en de opleggingen van Schattingen op haare Inwoonders. Kort om, hen is weinig overgebleven van hun voorige staat en groothed, uytgezondert, dat, hebbende de jaarlyksche bedieningen van hun ampt afgelegd, zy volgens de manier van 't land naar 't Hof moeten gaan, om hunnen Eerbied aan den Keyzer te betoonen, en voor den Keyzerlyken Raadt van Staate open te leggen een verhaal van de zaakelykste verhandelingen geduurende hun Burgermeesterschap, gelyk mede, om van de zelve te ontfangen nieuwe bevelen ontrent hun verder gedrag. Ter zelve tyd worden haar, om de ontflaaging van hun ampt te gemakkeliker te maken, twee Stedehouders toegevoegt, die haar voornamentlyk behulpzaam zyn in de zaaken, dewelke het bewind van *Tsutomatz*, of de nieuwe Stad, aangaan.

Stedehouders der Burgermeesteren.

De *Dsiojosi*, dat is, in den letterlyken zin, geduurige, of altydblyvende Hoofden, of Bevelhebbers, om dat zy hunne Ampten tot hun dood toe bekleeden, volgen in rang en gezag aan de *Tosjori* of Burgermeesters, zynde als der zelve Stedehouders en plaats bekleeders, in zaaken rakende het bestieren van de *Tsutomatz*, of Buytenstad, terwylen zy, de Burgermeesters zelve, met haare *Otona's* de onmiddelyke Regeering van de *Utsimatz* of Binnenstadt waarnemen. (*Otona* is een ander byzondere Overheid gelyk als Vreederechter van de straat waar in hy woont, gelyk ik in 't volgende Hoofdstuk breeder aantoonen zal.) Het is een gedeelte van het ampt van den *Dsiojosi*, te gelyk met *Otona* te vereffenen en by te leggen de verschillen van weinig aangelegentheid, in dat gedeelte der Stad, 't welk aan hun bewind toevertrouwt is, opryzende. Zy worden verkoren uyt de *Otona's* door den Regeerenden Burgermeester, met toestemming van den Gouverneur, en doorgaans genomen uyt de oudste leden van deze Maatschappy. Zy hebben zo wel als de Burgermeesters een kleine somme door den Keyzer aan haar toegelegd, by wege van jaargeld, en sommige buytenkansjens spruytende uyt den uythemfchen handel, voor zo ver als het hun ampt aangaat, en evenwel gelyk als 't gemene

volk oordeelt van 't inkomen van hun Ampt, uyt de gedaante en staat die zy vertoonen, zo trachten zy haare waardigheid op te houden, altyd levende in eene kostelyke en prachtige armoede.

Naast aan de *Dsiojosi* volgen vier *Nengiofi*. Het merkteken van 't woord *Nengiofi* beduyd zo veel als jaarlyksche hoofden of Officieren, 't welk zy in der daad zyn, voor zo ver als zy in hunne bediening maar een jaar blyven. Zy zyn vier in getal, twee van de *Utsi*, en twee van de *Sotomatz*. Zy worden aangestelt door de Burgermeesters, om uyt haaren naam een getrouw verslag te doen aan de Gouverneurs, van de dagelyksche verrichtingen in de oeffening van hun Ampt. Zy zyn ter zelve tyd een soort van plaatsbekleeders voor het volk, welkers belang zy moeten behartigen aan 't Hof van den Gouverneur. Tot deze beide eindens is hen een klein vertrek aangewesen in het Paleys van den Gouverneur, naast aan de *Gonquaban*, of de groote wacht van de *Joriki's*, alwaar zy den geheelen dag wachten, tot dat de Gouverneur ledigen tyd heeft, om haare boodschappen aan te nemen, welke zy uyt den naam der Burgermeesteren hebben over te leveren, of de verzoeken, welke zy aan hem te doen hebben, uyt den naam van byzondere perfoonen, en hem te vraagen 't zy mondelings 't zy door sommige van zyne *Karoo*, welke bevelen hy heeft te geven, of aan de *Tosj Jory's*, of aan de *Otona's*, of aan de Tolken van de vreemde Natien alhier opgericht, gelyk mede om hem te vraagen, welke andere dingen hy verlangt of wil, dat door de Inwoonders gedaan worden, het zy aan zyn eige huys, of ergens anders. Het is een zeer keurig, vies, en moeyelyk Ampt, en vereischt alle mogelyke voorzichtigheid en oplettentheid, indien zy 't ter herte nemen, zich in de gunste van den Gouverneur te handhaaven. Zy worden even als de *Dsiojosi* verkoren uyt de bequaamste *Otona's* van beiden de gedeeltens der Stad.

Deze zyn de voornaamste Overheden, en Bevelhebbers van de Stad *Nagasaki*. Zy hebben geen Stadshuys, noch eenige openbaare vergaderings-plaats. Wanneer zy over zaaken t' zaamen komen, geschied het aan 't huys van den voorzittenden Burgermeester.

Ik ga nu over om een kort verhaal te geven van sommige andere minder Officieren, door welker middel en hulp, de goede order en gemaniertheid in deze Stad onderhouden worden.

Tsiofino Mono zyn de Stadsbooden die ook Stadsbooden.

dienen als Gerechtsdienaars en Schouten. In voorige tyden stonden zy onder 't bevel van de Burgermeesters, maar zedert hun macht en gezag zeer besnoeyt is geworden, en dat der Gouverneurs toegenomen tot haarlieden verderf, worden zy inzonderheid gebruykt in dienst der laatste. Hun getal bestaat uyt ontrent dertig familien, in eene straat by malkander woonende, welke daarom word genoemd *Tsioosimat*, de *Stads-Boodenstraat*. Dit getal groeyt aan, na mate dat de strikte en goede reglementen onder welke de Inwoonders gehouden worden, aangroeyen; en zeer onlangs heeft men voor hen een nieuwe straat beginnen te bouwen, die genoemd zal worden *Sint-sioosimat*, dat is, de *Nieuwe Stads-Boodenstraat*. Haaren naam is veel eerlyker dan hun bediening, welke voornamentlyk bestaat in straffchuldige te vervolgen en te vangen. Nu en dan worden zy ook gebruykt in openbaare ter doodbrengingen, inzonderheid by onthoofding. Zy zyn alle goede wórstelaars, en hebben byzondere middelen om met eene gewindheid hun party te vangen en te ontwapenen, hoe zeer hy op zyn hoede is. Tot uytvoeringen van hun Ampt dragen zy altyd een strop by zich. Hun bediening schoon gering en in der daad veracht, is vermaart in de rechten als Krygskundig en Edel. Om deze reden dragen zy twee houwers gelyk de Edellieden. Sommige onder hen zyn van minder aanzien en worden genoemd *Saiff*. Deze dragen alleenlyk een houwer. De

Zoonen volgen hun Vaders beroep, en komen in haare plaats na haaren dood, of zelfs noch by hun leven.

Maar daar is by de Japoneesen geen beroep zo zeer veracht, als dat van de *Fetta* of *Leertouwers*, welker werk het is het doode vee te villen, het leer te bereyden en te touwen tot schoenen, muylen en diergelyke. Deze menschen zyn verplicht het werk van Beulen te doen, de menschen te pynigen, en te doden, 't zy dat ze onthoofd, of gehangen zullen worden of eenige anderen dood moeten sterven. Zy woonen afgezonderd by een in een Dorp buyten de Stad, niet ver van de plaats des Gerechts, welke hier en overal in het Ryk aan de westzyde van de Stad legt, niet ver van de Heere weg. De Hoerewaarden zyn gehouden, hen by alle ter dood brengingen hunne knechts te leenen.

De laatste van de openbaare bedieners is de klokluyder, wiens werk is de tyd te verkondigen, en de uren bekend te maken, door de klok te luyden, dewelke om gemakkelykheid's halven opgehangen is aan de zyde van een berg, niet ver van den Tempel *Daikooff*. De groote Klok van dezen Tempel luydt alleen met het opgaan, en met het ondergaan der Zon; of by aldien ze tuschen beide getrokken wordt, is het om 't volk te roepen om naar den Tempel te komen, om te hooren eene verklaring of uytlegging over eenig zedelyk Gebodt, of van eene text genomen uyt een van haare Godtvruchtige boeken:

III. HOOFDSTUK.

Van de Policie, of Regeleering der Straaten van Nagasaki, als mede van de Regeering van 't omleggende Land.

IN 't voorgaande Hoofdstuk, heb ik zeer wydloopig gehandelt van de Regeering van *Nagasaki* in 't algemeen, nu gaa ik over, tot een naauwkeuriger beschryving, van de order en bestiering van elke straat, waar in 't voornaamste oogmerk is, een waakend oog te houden op 't gedrag der Inwoonders, en om de Stadsvoogden, de Burgermeesters, en andere voornaame Officieren te gemoet te komen en te verlichten in het quyten van hunne Ampten. Ten dien einde heeft men nodig geoordeelt de volgende Amptenaaren voor yder straat aan te stellen.

Otona.

De eerste Persoon is de *Otona*. Hy is 't hoofd en hooge overigheid van zyne straat. Hy geeft de nodige bevelen in geval van brandt; hy draagt zorg dat 'er by nacht goede en geschikte wacht word gehouden, en dat de bevelen van de Gouverneurs en der Burgermeesters stiptelyk worden nagekomen. Hy houdt boek, en tekent aan, welke personen in een straat worden gebooren; hoe veele sterven, of trouwen, of gaan reyzen, of uyt de straat verhuysen; gelyk ook welke nieuwe Inwoonders in dezelve komen, te gelyk met hunne naamen, Geboorte, Godtsdienst, Handwerk enz. In geval van kleine geringe verschillen, spruytende tusschen de Inwoonders van zyne straat, laat hy de partyen voor zich komen, om hen te bevreedigen, en zo 't mogelyk is de zaak te beslissen. Kleine misdaden straft hy door de schuldigen gevangen te nemen, of dezelve in boeyens te sluyten. De misdadigers laat hy door zyn eige volk binnen zyn gebied opvatten, en bewaart ze tot nader bevel van de hooge Overheden, voor de welke hy alle straf-schuldige misdaden en alle zaaken van gewigt openlegt. Eindelyk, hy is verantwoordelyk voor alle toevallen, die binnen het bestek van de straat, waar van hy 't Hoofd en Bevelhebber is, geschieden. Hy word verkoren door de Inwoonders van de straat uyt het midden van hen. Elk Inwoonder schryft den naam van den

Persoon, wien hy wilde dat tot deze waardigheid verheft wierd, op een stukje papier, 't welk hy ondertekent, en zyn zegel daar op zet. Alle de stemmen ingezamelt zynde, worden de papieren geopent, en de naamen der geene, die de meeste stemmen hebben, worden door de *Nengiofi* voor den Gouverneur gebracht, met een ootmoedig verzoek van de Inwoonders, dat het hem mocht gelieven, een van hen aan te stellen en te benoemen tot hun *Otona* of Hoofd van de Straat.

Haare wedde is een tienvoudig gedeelte uyt de gemeene Schatkist, of Tresorie van de straat, of, 't welk op 't zelve uytkomt, uyt het geld, dat voortkomt uyt de buytenlandschen handel voor het gezamentlyk voordeel van alle de Inwoonders der Stad.

Yder *Otona* heeft drie mindere onder zich, die genoemt worden *Oogumi*, *Oja* of *Oogumigafira*, dat is voornaamen of Hoofden van 't groot geselschap of Gilde. Zy zyn als des *Otona's* Stedehouders, en staan hem by met raad en daad tot beter uytvoering van zyn Ampt, en spoediger afdoening van zaaken, opzicht hebbende tot de Regeering van de Straat.

Zyne Stedehouders.

De Inwoonders in yder straat worden verdeelt in *Goningumi* dat is gezelschappen, of rotten, van vyf man, van welke 'er tien of vyftien, in yder straat zyn over of min, na ze groot is. Zy worden zaamgesteld, alle uyt vyf, en somtyds uyt weinige meer van hunne nabuuren, en alleenlyk zulke, die eigenaars zyn van het huys en erf, dat zy bewoonen. De andere die geen eige huysen hebben, schoon zy Inwoonders van dezelve straat zyn, worden in deze gezelschappen niet toegelaten, maar aangezien als huurders, en gevolglyk afhangelingen van hunne Huysheeren en Eigenaars der huysen. Van deze zyn 'er somtyds vyftien of meer familien behoorende aan een *Goningumi*, of Maatschappy van vyf. Deze huurders zyn vry van schattingen en andere lasten, dewelke gelegd worden op hun Huysheer, de *Monban*, dat is,

Gezelschappen van vyf.

de

de Nachtwacht alleen uytgezondert, welke zy gehouden zyn zelfs waar te nemen, of te bezorgen dat ze waargenomen wordt, zynde dit een algemeene plicht, welke alle de Inwoonders gehouden zyn te verrichten, elk op zyn beurt. Dit schoonfchynend voordeel is niettemin verzelt door andere groote nadeelen in andere opzichten; want zy hebben geen stem, in de verkiefingen van de Officieren van de straat, en geen recht op eenig aandeel van het Lands-geld; behalven dat de huurgelden die zy aan hunne Huysheeren betaalen, zeer groot zyn, ten aanzien van de kleine en lompe huysen die zy bewoonen. De huur word maandelyks betaalt, en word gefchat volgens 't getal der matten, met welke zy de vier beleggen, betaalende voor yder mat in de armfte flechtste huysen vyf, en in de beste tien *Condors*.

Hoofd van
't Rot.

Elk Rot heeft een *Kogomi Oja*, of *Kogomi Gafyra*, dat is, 't Hoofd van 't gezelschap of Ouderling. Hy heeft het opzicht over het gedrag van zyne vier medgezellen, en is daar beneven verantwoordelyk voor hunne bedryven, die, zo ze ftrydig zyn tegen de wetten, hy mede moet boeten, met nevens zyne makkers de straf, welke hen door de hooger Overheid opgelegd word, te ondergaan.

Openbaar
Notaris.

De *Fifia*, Secretaris, of openbaar Notaris is een ander Officier van de Straat. Zyn werk is de bevelen van de *Otona* te fchryven, en aan de Inwoonders der ftraaten af te kondigen: vrygeleybrieven uytgegeven, gelyk ook getuygenisfchriften, en brieven van ontslag. Hy houd de boeken en dagregisters van de *Otona's*, zo als daar zyn, de lyst van alle de huysen in de straat, en van derzelve Inwoonders, nevens hunne naamen, ouderdom, Handwerk of Koophandel, Godtsdienst en zo voorts; een boek waar in gefchreven worden de naamen van alle menfchen, die in de straat fterven; den tyd en de manier van hun dood, met bequaame blyken, van den Godtsdienst, welke zy op hunne fterfbedden belyden; een registerboek, bevattende, welke paspoorten uytgegeven zyn, geduurende zyne bediening, met de naamen der menfchen, aan wie ze verleent zyn, de bezigheden, die hen buyten 's lands roepen, den tyd van haar vertrek en te rug komft; eindelyk een dagverhaal van alle dagelykfche voorvallen, die binnen 't bereyk van de straat gebeuren.

Treforier.

Takura Kaku, dat is volgens de betekenis van het merkteken, waar mede dit woord word uytgedrukt, de *Juwelhe-waarder*, is de Treforier van de straat,

die het gemeen Lands-geld bewaart, en van tyd tot tyd daar van rekening doet aan zyne mede Inwoonders, uyttrekken- de welke fommen hy ontfangen en uytgegeven heeft. De Lands-Schatkift beftaat voornamentlyk in de gelden, welke de Stads Overheden belaften af te houden van den prys der vreemde goederen, tot algemeen voordeel der Inwoonders, om evengelykelyk onder hen te worden verdeelt, volgens het getal der ftaten, en dit, ten einde om in ftaat te zyn te betaalen, dezulke onderftandgelden, als van hen gevordert worden. De Inwoonders nemen dit Ampt op zich zelf, en bedienen het by beurten, elk een jaar.

Nitzi Jofi betekent een perfoon, wiens dagelyks werk is boodfchappen heen en weer te brengen, of de *Boode van de Straat*. Hy moet de Opperbevelhebbers kennis geven wanneer ymand fterft, of uyt de straat vertrekt, of als 'er iets anders gebeurt, waar van zy kundfchap moeten hebben. Hy geeft ook aan dezelve over de verzoek fchriften der Inwoonders van de straat, en de getuygenisfchriften, welke zy verkregen hebben van haare *Kogomi Oja*. Hy zaamelt in de *Kassakf*, of Schatting geld voor het gefchenk, 't welk op zekere tyden gedaan word aan de Gouverneurs, en de hooge Overheid. Hy verwittigt de *Kogomi Oja*, of Hoofden van de Rotten, de bevelen der Magiftraaten, en hy verkondigt dezelve door de straat.

Boode.

Tot beveyliging der ftraaten by nacht, worden twee wachten gehouden.

Wachten.

De eerste is de voornaamfte of Hoofdwacht, op welke de Inwoonders zelfs by beurte waaken, drie te gelyk. Om deze reden word ze gepoemt *Dyfinban*, 't welk betekent, de *Perfoonlyke Lyfwacht*.

Hoofd-
wacht van
de straat.

Zy hebben een kamer of huys hier of daar in 't midden van den straat, of anders op een hoek van een Kruys-Straat. Op plechtelyke groote dagen, en op andere tyden, wanneer het de Magiftraaten nodig bevinden, moeten ze den gantschen dag worden gehouden. Als men beducht is voor eenig gevaar moet ze verdubbelt worden, en in zodanigen geval, moet de *Otona* met een van zyne Stedehouders in perfoon daar by zyn, een goed gedeelte van de nacht, tot dat het grootste geraas en gevaar voorby is. Want zo 'er eenig ongeluk gebeurde, dat op enigerley wyze kon toegeschreven worden aan haare zorgeloosheid of verzuym, zouden zy en de geheele straat daar voor moeten verantwoordt, en strengelyk geftraft worden. Zulken grooten ontzag moet men hebben voor deze

deze wacht, dat het de dood verdiend zo ymand dezelve tegenstaat of hoont.

De tweede is de *Monban*, of rondgaande wacht, aangestelt om te waaken op brandt en op dieven, en op 't alleringingste gevoelen daar van kennis te geven. Deze bestaat uyt twee arbeiders, of andere armer luyden onder de Inwoonderen van de straat, zittende yder in een Schilderhuysje, ten dien einde, gebouwt, aan elken Poort. Zy gaan over en weer by elkander den gantschen nacht door, en toonen hunne waakzaamheid, en maken de uren van de nacht bekend, (gelyk alle andere waakers aan land of aan boord der Schepen doen) door met twee houten tegen malkanderen te slaan. Zy worden onderhouden op kosten van de Inwoonders der straten, van welke sommige op hun eige beurt de wacht houden. In sommige Steden is 'er een kleine hut gebouwt op den top of aan de zyde van een huys, omtrent op 't midden van de straat, voor een mensch om in te waaken in gevalle dat 'er brand ontstond.

Tegenwoordige staat der Inwoonders van Nagasaki, ten opzigt van de burgerlyke zaaken.

Het kan niet ontkent worden, uyt zo veele nauwe en strikte reglementen, en zo menigvuldige moeyelyke bedieningen, dat de Inwoonders van *Nagasaki* gehouden worden onder eene zeer zwaare onderwerping en slaaverny, welke in der daad weinig haar weergaa heeft; maar aan de andere kant hebben zy dat merkelyk voordeel, dat zy niet overlaaden worden, door schattingen, gelyk de onderdaanen van de meeste Europische Vorsten zyn, en wat noch meer is, dat zy bygesprongen worden in de betaaling zelfs van de weinige lasten en schattingen, die van hen gevraagd worden, door de sommen, welke de Overheden der Stad afhouden van den prys van buytenlandsche goederen, en naderhand gelykelyk onder hen worden verdeeld; een voordeel, dat *Nagasaki* alleen eigen heeft, als zynde de eenigste Stad van alle de Keyzerlyke Steden, in welke de handel met de vreemdelingen toegelaten word. Van deze drie dingen, ik meen, de nauwe en gestrengte onderwerping, waar in de Inwoonderen van *Nagasaki* worden gehouden; de kleine, en de geringe schattingen, of onderstandgelden, die zy hebben op te brengen; en van de voorzorg der Overheden om hen te verlichten en in staat te stellen om dezelve te kunnen betaalen, in 't voorbygaan den Lezer verzekerende, dat ik niets zal zeggen dan 't geen ik weete dat waarheid is.

In *Japan* worden geen misdaaden gestraft met boetens of geldsommen op te brengen; want ingeval, zeggen zy, dat straffen konden worden afgekocht met geld, zou het aan den ryken vry staan om al te doen wat hy wilde, iets naar hun gevoelen, en ook in deszelfs aardt ongerymt, en onbestaanbaar met recht en reden. Dit is het, waarom zy niets, dan van lyfstraffen weten, als doodt, gevankenis, banning, verlies van goederen, voortrekking en diergelyke. Zy hebben verscheide soorten van pynigingen, om hunne misdadigers te pynigen, en tot bekentenis te brengen, maar wanneer zy overtuygt, en tot sterven veroordeelt zyn, worden zy onthoofd, of op een radt gelegd, na den aardt en ylykheid van de misdaad, waar over zy gerecht worden. Andere straffen, en deze veeltyds geoeffent over misdaaden en wanbedryven van andere, schoon zeer gering in zich zelf, zyn een eeuwige gevankenis, banning uyt de Stad of 't Land, met verbeurte van hunne goederen en Ampten. Van deze en diergelyke is niemant ooit verzekert, voor zo veel als men aangetaft word voor de misdaaden van andere, waar in men onvoorzien valt. Dus moeten de Officieren van de straten lyden voor de misdaaden van de bewoonders hunner huysen, die wonen binnen 't gebied aan haare zorg toebetrouwt, de Inwoonders voor de misdaaden van hunne dienstboden en die by haar inwoonen, de meesters voor die van hunne knechts, de kinderen voor die van haare Ouders; een Rot of gezelschap voor haare medeleden, en eindelyk de nabuuren voor elkanders misdryf. In 't opleggen dezer straffen word evenwel veel opzicht genomen op den aardt der misdaad, op den staat van den persoon die dezelve bedreven heeft, en het aandeel van de schuld die men redelyker wyze leggen kon op zyne Overstems, vrienden, of nabuuren. Buyten de last van zo menigvuldige Wachten, die zo binnen als buyten de Stad moeten worden gehouden, gelyk ook in de Haave, en zo veele moeyelyke bedieningen, die of in persoon, of door Stedehouders moeten geschieden, (een tweede groot nadeel, waar onder de Inwoonders van *Nagasaki* zuchten,) is, dat nu en dan de straten ten eenemaal voor eenigen tydt worden opgesloten, en dat niemant word toegelaten om uyt of in te gaan. Dit geschied, wanneer zy beducht zyn voor eenig gevaar, muytery, of opstand, of in geval van onderzoek na Misdadigers, en in veele andere onderzoekingen, hoe-

Lasten onder welke zy leggen.

wel, gelyk het veelyds gebeurt, na zeer beuzelachtige dingen. Maar nooit wort 'er zo veel voorzorg en omzichtigheid gebruykt, dan op het uyttrekken van vreemde Schepen of *Yonken*, om voor te komen dat de Inwoonders haar volgen, om goederen te sluyken; 't welk een misdaad is, die op straffe des doods is verboden; wanneer de uytgaande Schepen zeyl maken, tot dat zy uyt het gezicht der Haave zyn, word 'er naauw onderzoek gedaan in alle de straaten, of 'er geene van de Inwoonders ontbreken, die men kan verdenken, dat op zulke of diergelyke gelegtheden uyt zyn. Zodanigen onderzoek word gedaan op onzekere tyden, driemaal in der nacht, by voorbeeld, somtyds des avonds, somtyds ontrent ter midnacht, en somtyds in den ochtend, in tegenwoordigheid van den *Otona*, zo hy tyd heeft, of van zyne *Ogumigasyra* of *Otona's* plaats bekleeder, of door twee *Koogumi Oja*, of Hoofden van de Rotten of gezelschappen, en den *Nitzi Jofi* of Boode van de straat. Elk een moet vaardig zyn in deze huyszoeking, om wanneer hy by zyn naam genoemt word, te antwoorden. De Bodes van de straaten leeren alle de namen der huysgenoten uyt de registerboeken. Om spoediger voort te raaken, genoegt hy zich zelf zomtyds met het getal der tegenwoordig zynde te vergelyken by het getal dat hy op zyn lyst heeft, zonder na elk een in 't byzonder te vraagen. Gedurende den tyd van dit onderzoek, en wanneer de Poorten der straat geslooten zyn, gelyk ook op andere tyden, wanneer men beducht is voor enig onheil, schoon de Poorten niet gesloten zyn, staat het niemant vry om uyt de eene straat in de andere te gaan, zonder een *Forifuda*, een klein stukje houts, door den regeerenden Burgermeester getekent. Op het vertonen van dit zonderling soort van paspoort, word hy door den *Monban*, of rond gaande wacht van yder straat vergezelt van het eene einde der straat tot het anderen, en dan overgelevert aan den *Monban* van de andere straat, en zo voort, tot dat hy komt aan de plaats daar hy wilde zyn. Indien een Inwoonder de straat en 't huys waar in hy woont wil verlaten, en naar een andere verhuysen, moet hy zich voor eerst en al vervoegen by den *Otona* van de andere straat, met een verzoek, om toegelaten te mogen worden onder de Inwoonders van de straat. Als hy zyn verzoek overlevert, beschenkt hy ter zelve tyd den *Otona* met een schotel Visch, hier op onderrecht zich de *Otona* ontrent

zyn leven, en gedrag, en zend dan den *Nitzi Jofi* of *Bode van de Straat* naar elk een der Inwoonders, om van haar te vernemen, of zy den verzoeker willen of niet willen toelaten als hun nabuur; indien ymand van de Inwoonders zich kant tegen hem toe te laten, en iets tot zynen lasten heeft, als by voorbeeld; dat hy genegen is tot dronkenschap, of van een krakkeelachtigen aardt, of overheld tot eenige andere misdaad, waar van hy betuygt en tegen protesteert, dat hy daar voor niet verantwoordelyk wil zyn, is het genoeg om hem buyten te sluyten. Maar indien de verzoeker de toestemming van alle de Inwoonders verkrygt, begeeft hy zich naar den *Fifsa*, of openbaaren Beamptfchryver van zyn voorige straat, om een getuygschrift van zyn gedrag en een brief van ontslaging beide door den *Otona* getekent te hebben. Deze twee brieven worden door den *Nitzi Jofi*, of den Boode van die straat, overgebracht naar den *Otona* van die straat, in welke de verzoeker voornemens is te gaan wonen, die hem daar op neemt onder zyne bescherming, en hem onder de Inwoonders van zyne straat inlyft. Ter zelve tyd is hy niet verantwoordelyk voor 't gedrag van den verzoeker, zo lang als deze twee gemelde brieven niet overgelevert zyn, en indien men hem schuldig bevond aan eenige misdaden voor dien tyd bedreven, zouden ze gelegd worden ten laste van de straat, in welke hy te vooren woonde. Om deze reden betuygt de *Otona* van die straat in zyn brief van ontslag, dat hy van den tyd van zyne ontslaging af niets te doen wil hebben om in te staan en te verantwoorden voor zyn levens gedrag, 't welk het noodzaakelyk maakt, dat de verzoeker zorg draagt, dat de voorge- melde brieven met alle mogelyke spoed overgelevert worden aan zyn nieuwen *Otona*. Na dat de verzoeker toegelaten is geworden onder de Inwoonders van de nieuwe straat, en zyn naam in het registerboek ingetekent, geeft hy een redelyke maalyd voor zyn Intrede, of aan zyn eige *Kumigasyra*, of Rot, of zo hy wil, aan alle de Rotten van de straat. Na alle deze moeyte, blyft de grootste zwaarigheid noch overig, en dat is, de verkooping van zyn oud huys. Dit kan wederom niet geschieden zonder gezamentlyke toestemming van alle de Inwoonders van de straat, en deze houden dit veelyds meer dan een jaar tyds tegen, zynde de *Kooper*, voor wiens wanbedryven zy in het toekomende zouden moeten lyden, niet genoegzaam be-
kent,

kent, of niet aangenaam by haar alle. Doch alle beletzelen eindelyk uyt de weg zynde geruynt en 't huys verkocht, moet de Kooper acht van 't hondert betalen in de *Sotomatz*, en iets meer dan twaalf van 't hondert in de *Utsimatz* (van den prys die hy met den verkooper is over een gekomen) aan de Treforie van de straat tot gemeen voordeel der Inwoonders. Van dit geld, dat genoemd word *Fatsybun* of 't achtste deel, moeten vyf deelen gelykelyk worden gedeelt onder de Inwoonders voor de moeyte die zy gehad hebben ter oorzaake van zyne ontfanging, en de drie andere deelen worden geschikt voor een gemeene maalyd, die echter zelden word gegeven. Zo dra als de nieuwe Inwoonder bezit genomen heeft van zyn huys, komen alle de buuren uyt de zelve straat hem verwelkomen, bieden hem hunne dienst aan, en verzekeren hem van hunne vriendelyke en buurzaame hulp van haar kant. Wanneer een Inwoonder van eenige straat in *Nagasaki* buyten 't land wil reyzen, een bedevaart doen naar eenige Heylige plaats, of om eenig ander inzicht, moeten de *Kogomi Oja* of Hoofd en de andere leden van het Rot waar toe hy behoort aan hem een getuyg-schrift geven, houdende aan de Overheden van die straat, waar in zy getuygen dat het dit of dat eerlyk en goed voornemen is, 't welk hem verplicht Landwaard in te reyzen, en dat zy midlerwyl borg willen blyven voor zyne te rugkomst binnen een zekeeren bepaalden tydt. Tot dat einde hebben zy een byzonder boek *Kitte no Sita Gaki* genaamt, dat is, het boek voor 't tekenen van vreygeleybrieven, waar in by deze gelegentheden, de Inwoonders op bevel van den *Otona* hunne naamen tekenen, onder de voorgemelde getuyg-schriften, en tot noch verder verzekering hunne zegels daar by drukken. Het getuyg-schrift en verplichtings brief in 't zelve boek aange tekent zynde, wort het dan op ordre van den *Otona* door den boode van de straat gebracht naar het Huys van den *Ninban Tosy Jori*, of voorzittenden Burgermeester, en overgelevert aan den *Genquaban*, of groote Huys-Wacht. De *Genquaban* geeft het over aan den Burgermeester, die zynen *Jusitz* of Geheimchryver beveelt, een paspoort voor den verzoeker te schryven, en het met zyn groot zegel, waar van hy zich geduurende zyn Burgermeesterschap bediend, te bezegelen. Dit Zegel is in de bewaaring van den *Jusitz*. 't Is ontrent van de grootte als een Engelsche Kroon, en bestaat uyt het merkteken van zyn

eige *Nanori*, of Krygs-geslacht-naam. Deze Paspoort word daar na gebracht naar den *Nengiofi*, die ook zyn naam en zegel daar op zet, of in zyn plaats naar den *Dsio Josi* van de *Sotomatz*, indien de verzoeker een Inwoonder van dat gedeelte der Stad is. Voor al dit werk word niets betaalt dan alleenlyk drie *Condors*, welke men geven moet aan den *Nitzi Josi*, of Boode van de straat, voor een sterk, dik blad papier, 't welk hy voor dit geld bezorgt, zynde dit een van de buyten kanssen van zyn Ampt.

Indien een Inwoonder van de Straat word beschuldigt van eenige misdaad of wanbedryf, word de zaak eerst gebracht voor den Raad van de straat, of vergadering van haare Hoofd-Bevelhebbers, als daar zyn de *Otona*, zyne drie Stedehouders, de *Kumi Gasyra*, en alle de *Kogomi Oja*, of Hoofden der Rotten. Indien zy by 't onderzoek bevinden dat de zaak te moeielyk is om door haar te worden afgedaan, of dat ze te duyster, en boven haare macht en verstand is, brengen zy ze voor den gemeenen Raad van de Stad. Indien de leden van dezen Raad dezelve zwaarigheden ontmoeten, worden de *Nengiofi* verzocht daar over te spreken met sommige van des Gouverneurs *Karoo's*, en indien zy 't nodig vinden, de zaak aan de Gouverneurs zelf bekent te maken. Dezelve order word gehouden in de Gouverneurs bevelen over te geven aan de Inwoonders. Hy maakt het of zelf in persoon, of door eenige van zyne *Karoo's* bekent aan de *Nengiofi*. Deze verwittigt ze aan de Burgermeesteren van de Stad, deze wederom aan de *Otona's* die dezelve in haare Straaten afkondigen of zelfs in persoon, of door haare *Nitzi Josi's*, straatsbodens. Somtyds verkondigt de Gouverneur zyne bevelen door geschreve plak kaaten, dewelke door alle de Inwoonderen worden aangezien als wetten, en onovertreddelyke Keyzerlyke bevelen.

Indien krakkeelen of verschillen ontstaan in een straat, het zy dat ze zyn tusschen de Inwoonders of vreemdelingen, zyn de buuren verplicht aanstond het krakkeel te scheiden, want zo 't gebeurde dat 'er een dood bleef, schoon het de aanrander zyn mocht, moet de ander onvermydelyk sterven, niet tegenstaande al wat hy in te brengen mocht hebben, van zyn eige lyf te hebben verdedigt enz. al wat hy doen kan, om den schandelyke dood op 't schavot te ontgaan, is zich zelf om hals te brengen, door zynen buyk open te ryten. Ook word de dood van zulken rampzaligen

Behandeling in straffchuldige zaken.

Beslissing van haare verschillen.

ligen niet voldoende geoordeelt na haare wetten, tot verzoening van 't bloed van den gefneuvelden. Drie van deze familien, die 't maast by de plaats woenen, daar 't voorval gebeurt is, worden in hunne huysen opgesloten, voor drie, vier of meer maanden lang, en ruuwe houten deelen worden voor hunne deuren en vensters gespykert, na dat zy zich behoorlyk voorbereid hebben tot deze gevangenissen, door zich te voorzien van de nodige levensbehoefstens. De overige Inwoonders van de straat, deelen ook mede in de straf, wordende gevonnist tot zwaaren arbeid aan 's lands werken voor eenige dagen of maanden, of om de Overheden eenigen tyd te dienen, tot groote schade van hunne eige beroepen. Deze straffen worden hen opgelegd na maate van 't aandeel dat zy in de schuld hebben, en dat yder met zyne uysterste macht niet gepoogt heeft het quaad en doodelyk gevolg van dit krakkeel voor te komen. Gelyken straf en veel zwaarder word opgelegd aan de *Kumi Gasyra* of Hoofden van de Rotten, van die straat, daar het feyt geschied is. Het verzwaart ten hoogsten haare misdaad, en na maate word ook de straffe vermeerderd, indien zy te vooren wisten, dat de daaders van een krakkeelachtigen aard waren, of 't welk in andere straffchuldige misdaden evenveel is, genegen tot de misdaad, voor welken zy lyden moeten. De Heeren en Meesters ook van de Misdaadigers deelen mede in de straffe voor de wanbedryven van hunne Inwoonders of knechten. Deze strenge handelinge van de Japoneesen in diergelyke gevallen schynen gegrondt te zyn op het zelve grondstelling met de *Canon Facientis* § 86. *Facientis culpam procul dubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare.* dat is, *Hy is ongetwyffelt schuldig aan den zelve misdaad zo wel als de daader, die dezelve heeft verzuymt voor te komen, daar hy 't in zyne macht had.*

Die zyn degen trekt, schoon hy zynen vyand niet raakt noch quetst, is de dood schuldig, indien hy word aangeklaagt, en het feyt volkomentlyk voor de Magistraat beweezen wordt.

Indien ymand der Inwoonders het Gerecht ontvlucht, is de *Kumi Gasyra*, of Hoofd van 't Rot verplicht hem aan de burgerlyke Overheid over te leveren, en hy moet derhalven hem vervolgen, of andere menschen daar toe huuren, tot dat men hem vind, op straffe aan den lyve, ter bevinding van zaaken volgens den staat van 't geval, of na den aard der misdaad van den gevluchten.

In de laatste maand van 't jaar, maakt de *Nitzi Giofi* van elke straat de *Fito Aratame* op, dat is, hy schryft op alle de naamen der Inwoonderen van yder huys, oud en jong, met den tydt en plaats hunner geboorte, en de *Simu*, of Godsdienst van de Huysvaders. Zomtyds gebeurt het, dat ernstige perfoonen, inzonderheid de navolgers van de Sekte *Siodo*, niet voldaan zyn met het opschryven van de *Nitzi Giofi*, van welken Godsdienst de Heere van 't Huys is, maar dat zy willen, dat haare eige daar by geschreven word. In dit onderzoek worden de vrouwluyden alleen maar getelt, en by de lyst gevoegt hoe veele, dat 'er zyn.

Na dat de lyst van alle de Inwoonderen van yder straat, van Mannen en Vrouwen, oude en jonge, t' eenemaal voltooyt is, 't welk doorgaans tegen 't uytloopen of eindigen van 't jaar gedaan word, geschiedt 'er na haar gevoelen een andere plechtige en zwaarwigtige zaak ontrent het begin van 't nieuwe jaar. Dat is de *Jesumi*, in den striksten zin genomen betekent het, de *Beeldvertrapping*, om dat zy treden of stampen op het beeld van onzen gezegenden Zaligmaker, uytgestrekt aan het Kruys, en op het Beeld van zyne Heilige Moeder, of van eenigen anderen Heilig, als een overtuygend en onwraakbaar bewys, dat zy voor eeuwig Christus en zynen Religie verzaaken. Deze verdoemde plechtigheid begint op den tweeden dag der maand. Zy beginnen op een en den zelfden tyd op twee verscheide plaatsen te gelyk, en gaan voort van straat tot straat, en van huys tot huys, op eenen dag, vier vyf of meer straten aflopende, tot dat alles volbracht is, 't welk ten minsten zes dagen duurt. De Officieren van de straat die by dit werk tegenwoordig zyn moeten, zyn de *Oitona* 't Hoofd van de straat, zyne drie *Oogumi Ojas* of plaats bekleeders, de *Fiziu*, of Secretaris, *Nitzi Jofi* of boode van de straat, behalven noch de twee *Monban* of Waakers, die de beelden omdraagen. De beelden zyn ontrent een voet lang, van geel koper gegoten, en bewaart in byzondere doofen tot dat einde gemaakt. 't werk zelf word verricht op de volgende ordre. Na dat de onderzoekers zich zelf hebben gezet op een mat, worden de Heer van 't Huys, zyne Vrouw en Kinderen, en alle dienstboden, van beide sexen, oude en jonge, en alle die in 't zelve huys woenen, zomtyds ook de naaste buuren indien hunne huysen niet groot genoeg zyn, om de plechtigheid

Fito Aratame.

Daad van trapping op de Beelden van onzen Zaligmaker en van de Maagd Maria.

heid in dezelve te vieren, by malkanderen in de kamer geroepen, daar de bovengemelde beelden op de bloote grond gelegd zyn, waar na de *Fesumi Iſio*, of Secretaris van de *Inquisitie* de Lyst der Inwoonders in de hand neemt, en haare naam een voor een opleest, hen roepende te voorschyn te komen, en met hunne voeten over de beelden te gaan. De jonge kinderen die noch niet gaan kunnen, worden door de Moeders op de armen genomen, en om laag gehouden, om met de voeten de beelden aan te raaken. Dat geschied zynde stelt de Huysvader zyn Zegel op de Lyst, als een getuygſchrift, om den Gouverneur voor te leggen, dat de *Inquisitie* in zyn huys geschied is. Na dat zy op deze wyze gegaan hebben door alle ſtraaten en huysen van de Stad, treden de *Inquisteuren* zelfs op de beelden, en 't laaft van allen doet het de *Ottoma*, strekkende zy tot elkanders getuygen, en beveltigende ook haare getuygſchriften met hunne Zegels. Deze *Inquisitie* geschied alleenlyk te *Nagasaki* in het gebied van *Omura* en de Provintie van *Bungo*, daar de Christelyke Godtsdienst eertyds den grootſten voet en aanhang had.

Handelingen in geval van ſterven.

Wanneer ymand ſterft, moet zyn Huysheer, of indien deze zelf ſterft, zyn Familie, de *Kogomi*, of Leden van het Rot waar onder het huys behoort, verzoeken om getuygen te wezen van zyn dood, datze natuurlyk en onchristelyk is. Deze zitten by het Lyk, en bezien het naauwkeurig, of 'er eenige uysterlyke tekenen van geweld of merken van de Christelyke Godtsdienst aan zyn; indien zy geene van deze vinden, geven zy hem een getuygſchrift, met hun hand en Zegel bekrachtigt, 't welk door de *Nitzi Gioſt* overgegeven word aan den Regeerenden Burgermeester.

Daar worden slechts weinige Schattingen geheven van de Inwoonders van *Nagasaki* en alleenlyk van de geene, die eenige vaste Landgoederen hebben binnen de stad, het zy door erffenis, het zy door aankoopſing. De overige Inwoonders worden niet gehouden en aangezien als waare Burgers, of Vrye Luyden en zyn uyt dien hoofde ontslagen van de Schattingen en andere Ongelden, niet tegenstaande zy ver het grootſte gedeelte van dezelve uytmaken. De Schattingen die van de andere Inwoonders worden geheft zyn.

De Landschatting of Verponding.

Dſyſi Gin; is eigentlyk de Landschatting of Erfpacht, die uyt den naame des Keyzers geheft worden in de achtſte maand, van alle zulke menschen, die eyge Huysen of Erven binnen de Stad

hebben. De Erven worden niet gemeten na de *Area Quadrata* of vierkante vlakke, maar alleenlyk volgens de lengte, te weten van de voorgevel van 't huys aan de ſtraat, waar voor zy moeten betalen voor yder *Kin*, dat zy aan ſtraat hebben vier *Maas* in de *Soto*, en zes *Maas* in de *Utzi* stad. Een *Kin* is een maat van omtrent een vadem lengte. Men ziet niet daar op hoe ver de huysen na achteren uytloopen, zo maar de diepte niet meer dan vyftien *Kin* bedraagt, 't welk zo zynde, al was het slechts de breedte van een *Bu*, of *Stroo*, meer, moet men dubbele Erfpacht daar voor betalen, en dat is, zeggen zy, om dat het is voor den Keyzer, aan wien men recht moet doen, by alle mogelyke middelen.

Fassaku Gin, is een andere Schatting op de Inwoonders van *Nagasaki*, indien ze anders dien naam verdiend, zynde wel eer een vrywillige gift tot een geschenk voor de Gouverneurs, van alle zodanige menschen, die binnen de Stad Erflanden of Leenen bezitten, of van mindere bedienden aan hooger Overheden. Dit geschenk word gemeenlyk gedaan, op den eerſten dag der achtſte maand, 't welk een Feestdag zynde, *Fassaku* genaamt, van daar den naam *Fassaku Gin* gekregen heeft, dat is *Fassaku Geld*. Deze, die in Staat, of Stads Ampten zyn, en deel in de Regeering van de Stad hebben, doen, behalven 't gemeen opbrenggeld, een ander byzonder geschenk, elk na zyn welgevallen en na zyn staat, aan de Gouverneurs van de Stad, aan de Tresorier, en Rentmeester van de Keyzerlyke Landeryen en Renten, te *Nagasaki* woonende, en aen de Burgermeesteren. De Zoonen zelf van de Tolken, ik meen de geene die onderweſen zyn in de vreemde Taalen, doen by deze gelegenheid, op hoop van in hunner Vaders plaats op te volgen, aan yder der Gouverneurs een geschenk van vyfentwintig *Maas*, en aan de andere zo evengenoemde hooge Amptenaaren, na maate van yders bediening. Dit Schatting-geld word van 't gemeene volk niet gevordert, dan na de Feestdag voorby is; wanneer het in alle de ſtraaten word opgezamelt, en daar na aan de Stads Voogden overgegeven. Zy heffen het na de uytgestrektheid van de grond is, op welke de huysen staan, eyschende voor de *Kasjo* van yder huys in de *Sotomatz* zes, en in de *Uzimatz* van negen tot tien *Maas*. Welke in 't geheel uytmaken 4350. *Kasjo*, of 2630. *Tails*, ſtellende vyftig *Kasjo* voor yder ſtraat. *Kasjo*, is een vierkante vlakke, zo als ze eerſt gemeten

Fassaku Gin.

was in 't begin der verdeling van den grond, waar op de straat naderhand gebouwt wierd, en gelyk 't opgeschreven is in het Grond- of Erf-boek van de Stad: In vervolg van tyd wierden verscheide *Kasjo's*, in een getrokken tot groote Gebouwen, andere wierden verdeeld in kleine huysen. Deze Schatting op de huysen word nergens geheven dan te *Nagasaki*, uyt welken inzicht, en om de Inwoonders van deze stad te gemoet te komen in het gemaklyker opbrengen van deze bovenmatige lasten, zy hebben verfonnen de *Fannagin*.

Fannagin. *Fannagin* (waar van hier na breder) word genoemd dat geld; 't welk de Gouverneurs afhouden van de prys van vreemde waaren, tot het gezamentlyk voordeel der Inwoonders, onder welke het naderhand na maate van yders aandeel word verdeelt. In alle andere Steden door 't geheele Ryk, daar ze behooren aan de Keyzerlyke Inkomsten of Kroons-Landen, of aan de Heeren van byzondere Landfchappen, word geen andere Schatting geheft van de Inwoonders, dan de Erfpacht, bovengemeld. De stad *Miaco* was door een byzonder voorrecht voorzien door den Keyzer *Taiko*, om van deze tiende vry te zyn, en is het noch tot dezen huydigen dag.

Behalven deze twee Schattingen zyn 'er andere kosten van minder belang, welke moeten gedragen worden door deze Inwoonders van *Nagasaki*, die Land bezitten binnen den omtrek van de Stad. De meeste dezer worden besteedt ter eeren van den Godt *Surwa*, die de patroon en beschermer is van de Stad, als by voorbeeld, 800 *Siumome's* tot onderhoudt van zyn Tempel, en de Persoonen die dezelve bedienen, gelyk ook voor de Comedien die tot zyn vermaak worden gespeelt in zyn Tempel, en eindelyk voor het herstellen van den Tempel. Maar evenwel moet tot het betalen van deze lasten niets genomen worden uyt de *Fannagin*, of uyt 't geld dat van den buytenlandfchen handel komt, maar de geheele last moet geheft worden door vrywillige giften van de vrye luyden in de Stad.

De Feestdag van dezen Heylig, is een tweede gewigtig stuk, geviert wordende met groote pracht en plechtigheid, met omgangen, toneel-vertoningen, spelen danfien, en allerley openbaare vreugdebedryvingen. Maar niet tegenstaande dit eens in 't jaar word gehouden, zyn echter alle de Inwoonders der Stad niet verpligt jaarlyks daar toe geld op te brengen, wordende de nodige gelden alleen-

lyk geligt of geheven uyt tien of elf fraaten yder jaar, zo dat zy om de zeven of acht jaaren slechts eens daar toe betalen, als de beurt weer op haar lieden komt. Deze schikking is gemaakt geworden, om de betaaling gemaklyker te doen zyn.

Niettemin dat gedeelte van de Stad, daar de Tempel staat, is in deze byzonderheid niet begrepen, want de Inwoonders moeten haar aandeel alle jaaren daar in opbrengen. Dit Feest altyd geviert wordende met de uysterste staatie en grootsheid, met nieuwe spelen, vertooningen, gezangen, danfingen en zo voorts, en alle de speelders in 't nieuw gekleed en voor alles zeer duur betaalt wordende, is het geen wonder, dat de kosten hoog loopen, in zo verre dat 'er tusschen de drie en vier honderd *Siumome* uyt yder straat moeten worden geheven.

De gelegenheid van dees volkryke Stad, op de uysterste grenzen van de Provintie *Fisen*, tusschen de Zee en de hooge Gebergten, byna aan 't eind van een veylige en gemaklyke Haave, schoon ze aan de eene kant zeer voordeelig is voor den Koophandel met zodanige Buytenlanders, die geduld en toegelaten worden by deze argwaanende Natie, is niettemin aan de andere kant verzelt met dit merkelyk nadeel, dat 't voortbrengfel van 't omgelegè Land op geenerley wyze in staat is om de Inwoonders te onderhouden, veel min om hen in staat te stellen, om de nodige Schattingen en Onderstandgelden op te brengen. Gelyk als de zelfde Handel, voor welchen de Stad zo gemaklyk gelegen is, de Inwoonders daarenboven stelt op zeer veel byzondere moeyte, kosten, misnoegtheden en quellingen, zo heeft de reden en den aardt der zaaken hen geleert die grondstelling van *Fustianus*; *secundum naturam esse, commoda cuiuscumque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda*. Dat is, *Dat het niet meer dan natuurlyk is, dat de geene die alle de moeyte van iets alleen draagen, 't voordeel daar van ook alleen trekken*.

Weshalven zo ras als het opperbewind van den uytheemfchen Handel in handen gestelt was der Gouverneurs, bequaame wegen en middelen uytgevonden wierden, om dezelve profytelyk en voordeelig voor de Onderdaanen te doen zyn. Ja zelfs ware het te wenschen geweest, dat zy, onder 't voorwendfel van gewoonte, in zich zelf recht en redelyk, niet verder waren gegaan, om onrechtvaardiglyk de Vreemdelingen te bedriegen in een redelyke en wettelyke winst, om geen andere reden, dan om de In-

Voordeelen der Stad *Nagasaki*, spruytende uyt den buytenlandfchen Handel.

boorlingen in staat te stellen om de nodige Schattingen te betalen, en zich zelve gemakkelijker te doen bestaan. Het geld dus geheft, word door hen genoemd *Fanna Gin*, 't welk zo veel wil zeggen, als *Bloem* of *Spul-Geld*, misschien om dat zy in verwachting zyn, dat steeds noch grooter voordeelen, dan de geene, waar van zy zich reeds verzekert hebben, bloeyen zullen uyt den buytenlandschen Handel, of om dat zy dit geld vergelijken by de bloemen, en de winst der Kooplieden by de vruchten. Het bestaat in 't geen de Gouverneurs van de Stad, en haare onderhorige Officieren, door menigvuldige bedriegelyke praktyken aftrekken en afhouden van den prys en 't voordeel van alle uytlandsche Goederen, die hier te koop worden gebracht. Dit moet men evenwel ter rechtvaardiging van de Stads-Voogden zelfs, zeggen en bekennen, dat zy zelve geen deel in dit geld hebben. Maar haare onderhorige Officieren, en de Stads Overheden, en alle Personen in 't algemeen, die eenig bewind hebben, onder de uytheemsche Natien, die hier wonen, om haaren Handel te dryven, neemen een gedeelte daar van voor zich zelve, als wettige profyten, voor de moeyte die zy haarenthalven moeten doen. 't Overschot word gezonden aan de *Kanna Sa*, of Tresorie van elke straat. Dit gedeelte word gelaten aan 't bewind van den *Ostona*, die 't zelve gelykelyk verdeeld onder de Inwoonders, na het getal van de *Kaso* die zy bezitten, altyd zo veel overhoudende als hy denkt dat vereischt word tot noodzaakelyke herstelling der Straaten, van deszelfs Poorten, Pompen, en Stads Gebouwen, tot de onderhouding van de werktuygen om den brand te dempen, gelyk mede voor de kosten, die gedaan moeten worden voor zodanige werken, die op bevel van de Stads-Voogden worden aangelegt, voor al het welke de *Ostona* jaarlyks verantwoord, zendende zyn rekening aan een ygelyk der Inwoonders van zyn straat om dezelve na te leesen. De uytdeeling geschied op ordre van de Gouverneurs, twee, drie à viermaal des jaars, of ook wel meer, na 't getal van *Camban*, dat is, verkooping van vreemde Koopmanschappen, die toegestaan zyn. Elk een die geen aandeel begeert in dit Lands-Geld, word om die reden ontslagen van de gemeene lasten van de straat, gelyk by voorbeeld, in veele moeyelyke voorvallen mede te moeten helpen, by nacht te waaken en de ronde te doen en diergelyke, ook is hy niet verplicht eenige andere Schatting te be-

talen, buyten de Keyzerlyke Erfpacht, en de *Fassaku Gin*, of Onderstand-Geld tot een gelikenk aan de Stads-Voogden. Maar niet tegenstaande dat dit een zeer aanmerkelyk voordeel is, zyn 'er echter zo veel als ik weete, zeer weinige, zelfs onder de rykste Inwoonders van de Stad, bereidwillig, om het zelve te koopen voor hun aandeel in dit *Fannagin*, of *Bloem-Geld*.

Dus veel van de Regeering van de Stad in 't algemeen, en van de order en beschikking der Straaten in 't byzonder. 't Verhaal tot hier toe gegeven, kan strekken als een staaltje van de Regeering, zo als ze vastgesteld is in alle andere Steden, Burgten en Dorpen door 't gantsche Ryk, 't zy ze behooren aen de Keyzerlyke Kroons Landen, of onderworpen zyn aan andere Prinssen en Heeren, met dit onderscheid alleenlyk; dat de Overheden, schoon begiftigt met dezelve macht, misschien verscheidene naamen hebben, en dat de Regeering in 't algemeen niet zo strikt noch gestreng is in andere Plaatzten dan ze is te *Nagasaki*.

Regeering van andere Plaatzten.

Het zal niet oneyge zyn, dat ik, voor ik dit Hoofdstuk eindige, iets melde van de Regeering van de nabuurige Dorpen, in 't omleggende Land, dat zich eenige weinige mylen van de Stadt af tot na de Bergen uytstrekt. Deze Regeering is gestelt aan een Keyzerlyke Rentmeester, die in zyn's Meesters naam opzaamelt de jaarlykche *Nengu* gelyk zy 't noemen, of aandeel in de Ryft, Koorn, en alle de voortbrengfels van bezaayde Velden. Van zodanige plekken gronds, die beplant zyn met Vruchtboomen, of andere Hofplanten, moet zo veel in geld jaarlyks betaalt worden, als volgens een redelyke uytrekening 't voordeel bedragen zou, indien 't was aangelegt tot Ryft of Koornveld. Het aandeel van den Ryft of Graan belooft op iets meer, dan op de helft van den Oogst, 't welk de Landman moet brengen naar de *Okura* of *Komegura* (Keyzerlyke Magazynen of voorraads-Schuuren, die dicht by de *Mangome* of Noorder-Voorstad staan) zuyver en schoon gedorft op zyne eige kosten, na eene waardeering, gedaan door bequaame opzichters, die voor 't begin van den Herfst uytgaan, en de Velden bezien en rond gaan, en de Rekening vervolgens maken, het zy by giffing; of indien den Oogst zeer goed schynt, door te beveelen, dat een *Tsubo*, (of een vierkante plek gronds van een *Kin* of *Vadem*) afgemaait en gedorft word; en hier na opmakende hoe veel de geheele Oogst

Regeering in het omleggende Land.

zal bedraagen. De Boffchen en Wilderniffen betalen een kleine *Doffi Gin*, of Erfrente, 't welk verfchilt na het getal der *Tfubo's*, en de goedheid en vruchtbaarheid van de grond. De inkomften van het Land ontrent *Nagafaki*, opgenomen volgens de manier van het Land, bedragen in 't geheel 3000. *Koku*, 't welk beloopt in gelde 't eene jaar door 't ander, zynde de prys van deze Waar zeer veranderlyk, op 15000. *Siumome*, yder *Koku* gerekent op vyf *Siumome*. Het beftier en 't opzicht over deze Landen, heeft een zeer geruymen tyd erfelyk geweest in de Doorluchtige Familie van *Sye Tfugu Fefo*, en van deszelfs mannelijke Erfgenaamen. Zy heerfchten in de hoedanigheid van *Daiquans*, of onafhankelyke Keyzerlyke Gevolmachtigden, met een ftaathouding, overeenkomende met de Heerlykheid van hun Meester, en gepaft met de Waardigheid van hun Ampt, en hielden zich daar en boven in zo grooten achting aan 't Hof, dat de Stads-Voogden van *Nagafaki* zelve, niet tegenftaande hunne Rang en Gezag, zeer veel achting voor haar betoonden, en hen dikwils raadpleegden in zaaken van gewigt, de Regeering der Stad raakende: Maar een doodelyk geval, dat in het jaar 1676. gebeurde, maakte op eene reys een einde van de grootheid van dit erfelyk Ampt. Want op de ontdekking van eenige Degens en andere Wapenen, in een mat verborgen, dewelke in filte en in 't geheym zouden gezonden worden naar *Corea*, door het beftier van zynen *Fedai* of Rentmeester, wierden deze ongelukkige gierigaart en zyn makker veroordeelt om gekruycigt, en ter dood gebracht te worden op het klein Eyland *Sufu da Gafima*, tegen de Stad overgeleggen, na dat zy ten toon omgevoert waren door de voornaamfte ftraaten van *Nagafaki*. Zyn eenige Zoon, een onnofel kind van flechs zeven jaaren, wierd insgelyks, in dezen droevigen omgang, op de armen van een der Beulen gedragen, en naderhand in 't gezicht van zyn Vader, die aan het kruys hong, onthoofd; om niet te melden van de andere ter dood brengingen, en ftrengge ftrafoeffeningen over fommige Kooplieden, en andere Perfoonen, die in deze ongelukkige zaak deel hadden. De oude *Dai-*

quan had mede zyn deel in de ftraf volgens de Wetten van het Ryk, en wierd met zyne twee Zoonen gebannen naar het Eyland *Okino Sima*, gelegen na by de Provintie *Tfugokf*. Zyne Vrouw, de Moeder van de twee Zoonen wierd gebannen naar *Firando*: Geduurende myn verblyf in *Japan*, in 't jaar 1692., waren noch verfcheide Perfoonen van dit ongelukkig Geflacht, in leven, gelyk ook de Perfoon, die de geheele zaak had ontdekt, en te vooren knecht was geweest by een der ter doodgebrachte, maar naderhand uyt aanmerking van zyn gedaane dienst, verheven tot een *Defima Ottona*. Zedert dien tyd mag geen eene mat verkocht worden aan de Hollanders of de Chineefen, zonder alvorens naauwkeurig onderzocht te zyn. Zyn Ampt wierd gegeven aan *Fakaki Sakujemon*, die nu 't opzicht en de beheerfching over deze Landen heeft, onder de beftiering en met de hulp van de twee Burgermeesters der Stad, doch zonder den Tytel van *Daiquan*, en dat noch meer is, zonder de macht die by dien Tytel hoort. Want hy heeft het voorrecht niet, dat hem een piek word voorgedragen, als een teken van 't onafhankelyk gezag, waar mede zy door hun Meester zyn voorzien. Hy mag ook niet dragen twee Zwaarden gelyk de Edellieden van het Land, en de Keyzerlyke Officieren, van welke beyde voorrechten hy ontzet en berooft is, zo dra als hy zyn Ampt aanvaarde. Hy leeft met geen meer pracht noch ftaat, dan een gemeen Inwoonder van de Stad, ook mag hy niet op zyn eige goeddunken zodanige dingen ondernemen, waar toe zyne bediening anderzins fchynt recht te geven. Dit is onlangs in zeker geval gebleken, wanneer hy, zonder de toeftemming van de Gouverneurs, geen van zyne eige knechts mocht laten ombrengen, die overtuigt was van hem tweemaal te hebben beftolen, niet tegenftaande, dat volgens de Wetten van het Land, de knechts zo ver onder de macht en beftiering van hunne Meesters ftaan, dat in geval zy ymand in hunne grootfte vertoorntheid by ongeluk doodeden, haar niets zou te lafte gelegd werden, onder beding nochtans, dat zy klaarlyk kunnen bewyzen de misdaad, over welke zy hem ftrafte.

IV. HOOFDSTUK.

*Van de Tempels en Geestelykheid van deze Stad.*Tempels
en Geestelykheid
van Nagasaki.

OM de Beschryving van *Nagasaki* volkomen te hebben, blyft 'er noch over een verhaal te geven van deszelfs Tempels en Geestelykheid. De Geestelykheid is verdeelt in verscheide Sektens en Godtsdiensten. Die van elke byzondere Sekte hebben haar Hoofd, Generaal of Overste, woonende te *Miaco*, 't middelpunt van Godtsdienst, Godtvrucht en Heyligheid, daar het Hof van den Geestelyken Erf-Keyzer word gehouden. Van daar zenden zy af hunne Gevolmachtigden of gelyk men ze na den styl van *Europa* zoude noemen, de Provinciaalen, Superieuren, Abten en Prieuren, naar elke Provintie, tot bestiering en regeering van haare Geestelyken, Kloosters en Tempels. Tot *Nagasaki* en in de Nabuurschap van deze Stad, schoon 'er verscheide Tempels en Godtschuysen zyn behoorende aan eene Sekte of Godtsdienst, als by voorbeeld, de *Budodo* Religie, hebben zy echter geen byzonder Hoofd of Bisschop van het Sticht, gelyk men ze zou kunnen noemen, over hen gestelt, maar zy staan alle onder het onmiddelyk bevel van hunnen Generaal te *Miaco*.

Surwa Patroon of Beschermmer van Nagasaki.

Onder de *Sin* of *Cami*, dat is, de Lands-Goden, moet ik in de eerste plaats zetten de *Udfigami* van deze Stad. *Udfigami* is de voornaamste Godt, Heylig en Beschermmer van een Landschap, Stad, of Dorp. De Inwoonders van *Nagasaki* erkennen en dienen als een zodanigen *Surwa Dai Miofin*, dat is, het groot Heylig Beeld *Surwa*. Zyn Tempel staat niet ver van de Stad, op den berg *Tatta*; Een schoone steene trap van twee honderd optreden legt 'er naar de *Mia*, voor welken hy aangebeden word, en 't welk het hoogste Gebouw van zyn Tempels is; want *Surwa* onlangs een Doorluchtiger Tytel gekreegen hebbende van den *Dairi*, of 't Geestelyk Erf-Keyzerlyke Hof, zo wierd zyne *Mia* ook hooger gebouwt, dan ze te vooren stond. Het Voorhof van den Tempel staat iets laager dan de *Mia* zelf, in 't af hangen van den voorgemelden berg. Aan den ingang van 't Hof, naby de Poort is een lang ope vertrek of Gallery, alwaar spelen worden vertoont zo tot vermaak van

Surwa als van zyne Aanbidders. Dit vertrek is aardiglyk verciert met konstige Schilderyen, en gesnedene Beelden, zynde de gewoonlyke geschenken en giften, welke de aanhangers van deze Godsdienst by gelegenheid beloven te geven, aan de *Sinsja* of Tempels van de Lands-Goden. Wat verder af staan verscheide Kapellen of Tempels van hout gebouwt, klein en zindelyk, doch zonder eenige vercierselen. In het zelfde Hof staan de Tempels van *Murafaki Dai Gongen*, dat is, de groote en oprechte *Murafaki*, en de *Symios Dai Miofin*, dat is, de Groote en Heylige *Symios*; elk van deze twee Goden heeft ook zyn *Mikosi*, of kleine achtkantige kist, aardiglyk verciert, en hangende aan stokken, in welke hunne Beeltenissen en Overblyffelen worden omgedragen op plechtige dagen. Ik merkte ook op een andere byzondere kleine Kapel, of Tempel, gebouwt ter eeren van den Godt en Heere van duyzend beenen, omhangen met zeer veele nommers van zyne aanhangers, dat is, met beenen van allerley slag en grootte, door zyne aanbidders gegeven, om dezelve te verciere. Daar zyn verscheide Feestdagen toegeweydt aan *Surwa*, waar van de voornaamste, en te gelyk een der grootste jaarlyksche Heylige dagen, de negende dag is der negende maand, bekend onder den naam van *Kunitz*, of *Kuguatz Kokonoka*. Deze zyn geboortedag zynde word met algemeene vreugdeblyken geviert door het gantsche Ryk, maar wel inzonderheid tot *Nagasaki*, zynde hy de Patroon en Beschermmer van deze Plaats, met een algemeene pracht en heerlykheid, plechtelyke *Matsuri*, dat is, openbaare vertooningen van Spelen, Comedien, Omdrachten, en diergelyke.

De plechtigheid begint reeds op den zevenden dag van de gemelde maand. Op den achtsten, welke voor den Heyligen dag zelfs komt, word de Godt op kosten van Ryke en Godtsdienstige menschen in zynen Tempel verlustigt met een byzonder soort van een Musyk Concert, 't welk geschied door Jongens, slaande op Trommen en Klokken. Dit Musyk is het zelve, dat men gebruykte om de oppersten Godt, of *Cami* van het

Land te bevreedigen, toen *Tensio Dai Sin* zich uyt misnoegtheid en verbolgentheid verborg in een Spelonk, en daar door de watereld beroofde van het Licht en van de Zonne. De twaalfde dag der negende, of geboorte maand van *Suwa*, insgelyks hem geheyligt, word voornamentlyk geviert met openbaare Spelen en Vertooningen. De Perfoonen die den dienst in de Tempels van *Suwa* verrichten, worden genoemd *Nege*, fomtyds ook, doch verkeerdelyk, *Kuge*, behorende deze Tytel alleen aan 't Heylig Hof van den Geestelyken Erf-Keyzer. Zy zyn gelyk alle andere *Sinsjo*, of Bedienaars van de Tempels van de *Sin*, dat is, Lands-Goden, niet Geestelyke, maar Waereldlyke en getrouwde Perfoonen, licewel zy ter zelve tyd zich van wegen hun eerwaardig Beroep en Bediening, een veel hooger trap van heyligheid en achting aanmatigen, dan zy oordeelen dat het gemeen gros van waereldlyke menschen toekomt. Zy wonen met hunne huysgezinnen in huysen voor hen gebouwt in 't afhangen van den gemelden Berg, niet ver van 't Hof des Tempels. Hun gedrag van leven, gelyk ook hunne gewoonlyke manier van kleeding zo in als buyten 't Land verschillen op geenerley wyze van die der andere Inwoonders, uytgezondert alleen, dat zy hunne hoofden niet scheeren, maar de haayren laten groeyen, en dezelve achter 't hoofd toebinden: als zy na den Tempel gaan, kleeden zy zich in een geestelyk gewaad, met verscheide hoofdoptooyfelen, na yders Ampt en Staat. Zy bestaan uyt de Aalmoessen en de Offerhanden, die hen worden gegeven door de Inwoonders, by haare verschyning in de plechtige Omgangen van de *Matsuri* (van welke hier na breeder) en op andere tyden, wanneer zy by den Tempel komen aan te bidden. De ryke lieden doen hen byzondere geschenken, daags te vooren voor het groote Feest van *Suwa*, 't welk is op den eersten dag der negende maand, en dit voor een byzonder Musyk, om buyten gewoonte gehouden te worden tot pleyzier van de Beelden of Afgoden. Twee der *Otona's* zyn aangestelt tot der zelve onderzoekers, uyt yder gedeelte van de Stad een, voor welke bediening zy een jaargeld trekken uyt 't Lands Schatkist. Zy worden geholpen door twee andere Leden van haar Maatschappy, die haar by beurten elk voor een jaar oppassen, doch deze worden daar voor niet betaalt. Hun werk is, om den Tempel en deszelfs Gebouwen te herstellen wanneer 'er iets aan

ontbreekt, zorg te dragen voor 't onderhoud van de *Nege*, gelyk ook om toe te zien, dat de *Matsuri* Spelen, en andere openbaare Vreugdebedryven ter eeren van dezen Godt verricht worden met die pracht en heerlykheid, welke men oordeelt, dat met zyne Grootheid overeenkomt. De omgangen van deze Waereldlyke Geestelykheid, want zo is het in der daad, gedaan ter eeren van dezen grooten Beschermmer van *Nagasaki* worden verricht in de volgende pracht en order. (1.) Twee Hand-Paarden, half uytgehongert, en in allen deelen zo schraal en mager, als dat, waar op de Patriarch van *Moscou* op *Palm-Zondag* gaat zitten, wanneer hy na de Hoofd-Kerk rydt. (2.) Verscheide Geestelyke waaren, en teekenen van eeren, als by hunne voorouders in gebruyk waren, en noch in gebruyk zyn aan 't Geestelyk Hof te *Miaco*. Deze zyn by voorbeeld een korte breede Speer geheel vergult, een paar Schoenen, merkwaardig om derzelve grootte, en lomp maaksel, een grooten Bondel van wit papier gebonden aan het einde van een korte stok, als een merkteken van het Geestelyk gebied. (3.) Holle banken, om de *Mikosi* op te zetten. Deze worden omgekeert gedragen op dat de menschen hunne liefdegiften in dezelve kunnen goyen, ten welken einde ook twee Arbeyders worden gehuurt, om een groote en zwaare Armkist om te dragen. (4.) De *Mikosi* zelf, zynde achtkantige kisten, byna al te groot om door een mensch gedragen te worden, verlakt, en konstiglyk opgepronkt met vergulde hoeken, metale spiegels, schoon en glad gepolyft, en onder andere vercierfelen een vergulde kraan boven op. (5.) Twee kleine houten Stoelen, of *Palankins*, iets verschillende in fatsoen van een *Norimon*, en gelyk die, dewelke gebruykt worden aan 't Hof van den Geestelyken Erf-Keyzer. In deze worden gedragen de twee Overstems, *Superieuren*, van den Tempel. (6.) Twee andere Hand-Paarden, met al haar optooyfelen, toebehorende aan de twee gemelde *Superieuren*, en al zo mager en schoon als de twee aan 't begin van den Omdragt. (7.) De Geestelykheid gezaamentlyk, in goede ordre te voet gaande, in een groote betamelykheid. (8.) De Inwoonders en 't gemeene Volk van *Nagasaki*, in de gewoonlyke wanordre den treyn sluytende: Na dat de Geestelykheid aan 't Hof van den Tempel is gekomen, met de *Mikosi*, kisten en andere vercierfelen, en de plaatsen voor haar geschikt, ingenomen hebben.

hebben, vertoonen zich de Gevolmachtigden der Gouverneurs met hun geheele gevolg, en daar en boven, wegens de plechtigheid van den dag, met twintig lange Picken van staat, aan welke einden gehegt zyn Bondels van houts spaanderen, verlakt en geschildert, als om te verbeelden de vederen van een Indiaanschen Haan. Vier der voornaamste, hunne hemden eerst hebbende gewassen in het bekken, dat voor den Tempel staat, gaan naar den zelve op, en wel met zulken ootmoedigheid, als met de heyligheid van de plaats overeenkomt, om in hunner Meesters naamen en voor zich zelve de gewoonlyke plichtbetuygingen af te leggen, aan de twee *Superieuren*, van den Tempel, die zich tot dat eynde, om dezelve betamelyker wyze aan te nemen, gezet hebben tusschen de twee *Mikosi*, of achtkantige Kisten. Dit gedaan zynde, vult een der *Nege*, een groote goude Lepel met een zeker zoeten vocht *Amasaki* genoemd, en giet het uyt, ter crinering van hunner voorouders behoefte, in een kleine onverglaasde aarde Schotel, welken hy aan de afgezonden van de Gouverneurs aanbiedt. *Amasaki* is een byzonder foort van bier, dat gebrouwen word van gekookte ryft, die eene nacht gegift heeft. Doorgaans brouwen zy het voor haare hooge Heylige dagen, om het op dezelve te drinken, en zich daar door te doen gedenken aan de spaarzaame en zuynige manier van leven hunner Voorouderen, die van geen ander wisten dan van dit slecht eenvoudig gebrouwt. Op den eersten der Heylige dagen aan *Surwa* toegeweydt, vertoonen zich de twee bovengemelde Lichaamen, hier door versta ik de Geestelykheid, en de afgezonden van de Gouverneurs, niet voor dat de plechtige daad van dien dag byna over is. Maar op den derden en grooten Heyligen dag, welke de geboortedag is van den Afgod, en een van de grootste jaarlyksche Feesten, verschynen zy vroeg in den Ochtestond, ten einde om de volgende *Matsuri* by te wonen. *Matsuri* betekent om eigentlyk te spreken, en in een algemeene zin, eene offerhande aan den *Cami*; in den zin, waar in het moet opgenomen worden, om het oogmerk van zulken grooten Heyligen dag te beantwoorden, betekent het een plechtig Juug-jaar, om doorgebracht te worden met ongemeene blydschappen, Omdrachten, Danssingen, Komedien, en andere openbaare vertooningen, ter eeren en tot vermaak van dien Godt of Afgodt, die erkent en aangebeden word als *Udsigami*,

dat is, Beschermmer van de plaats, op zyn geboorte dag.

Nadien de *Matsuri* eene der Prachtigste en Heerlykste Feesten is, welke men in deze of eenige andere Stad zien mag of kan, vleye ik my zelf, dat de Lezer niet onaangenaam voorkomen zal, eene byzondere beschryving van eene, welke ik zelf tot *Nagasaki* gezien heb, en welke dienen kan voor een staaltje van andere, die aldaar geviert worden.

De *Matsuri*, gelyk ik alvorens gezegt heb, word tot *Nagasaki* geviert ter eeren van *Surwa*, op den negenden der negende maand, zynde de geboortedag van *Surwa*. Ze bestaan niet in prediken, aan te bidden en naar de Tempels te gaan, maar in byzondere Omdrachten door de voornaamste straten der Stad, en in schoone openbaare Vertooningen, op een Toneel gebouwt op een groote Markt, alleen tot dit oogmerk, 't welk van de bezoeking, die het op dien dag krygt van de Beelden van *Surwa* en zyn Metzgezellen, die derwaarts in Omgang gedragen worden, word genoemd *Oo Tabi Tokora*, 't welk zo veel te zeggen is, als de plaats van de grootste verre reys. Op deze plaats is, om de plechtigheid van den dag, een Tempel gebouwt van *Bamboes*, met vleugels aan weerkanten, het voorste is na de kant van de markt-plaats open, en 't dak gedekt met stroo, eindigende in een top van *Tsugi* takken. Dit geheele gebouw verdiend naauwlyks, dat het vergeleken word by een van onze Schuuren, om dat het zo slecht en eenvoudig is, want het moet voorbedachtelyk zo gebouwt zyn, volgens de slechte en lompe Bouwkunde van hunne arme behoefte Voorouderen. Aan weerkanten van de voorgevel van dezen Tempel staat een hoogen denneboom. Drie zyden van de plaats worden bezet rondom met banken en kamertjens tot gemak van de toezinders.

Alles vaardig zynde, komt de gezamentlyke *Sintos*, Geestelykheid, met een prachtig gevolg, in omdracht overbrengende de *Mikosi* van haaren grooten *Surwa*, en te gelyk, om hem te vergezellen, dien van *Symios*. *Murasaki* wierd t'huys gelaten, om dat 'er in de Historie van zyn leven en dood geen voorbeeld word gevonden, waar uyt men bewyzen kon, dat hy pleyzier schiepte in wandelen of in 't reyzen. By deze gelegenheid, noemt de *Sintos* Geestelykheid haar zelve *Ootomi*, de hooge groote staat, niet tegenstaande dezen prachtige Tytel is de Aalmoeskist een der voornaamste dingen die zy omdragen, in den Omdracht, en waarlyk

Byzondere
Beschry-
ving van
een *Matsuri*.

met een zeer groot voordeel, want daar word zulken menigte van dingen onder hen gegoort, door den drang en overgroote menigte van de bygeloovige aanbouwers, als of zy voorgenomen hadden, hen uyt enkele liefdadigheid te steenigen. Wanneer zy aan de voorgenomde plaats komen, zetten zich de Geestelyken in goede ordre, en volgens haare waardigheid, welke genoegzaam af te meeten is uyt hunne kleeding, op drie banken voor hen gestelt recht voor 't front van den Tempel. De twee Superieuren van den Tempel namen de bovenste bank in, zynde gekleedt in 't zwart, met een zonderling Hoofd-Ciersel, en een korte Staf als een teken van hun gezag. Vier andere die hen in rang volgen, zitten op de tweede bank, in witte Geestelyke kleederen, met een zwarte verlakte Muts, iets verschillende van deze, die de *Superieurs*, dragen. 't Voornaamste Lichaam neemt bezit van de derde en laagste bank, zittende zonder onderscheid door malkanderen, alle in witte kleederen, met een zwarte verlakte Muts, eenigzins gelykende naar die der Jesuiten. De Dienaars en Dragere geschikt om de Heylige Huyscieraaden van den Tempel te dragen, en andere menschen, die iets by deze plechtigheid te doen hebben, staan naast de Geestelyken bloots hoofds.

Aan de andere zyde van 't vierkant tegen de Geestelyken over, zitten de afgevaardigden van de Gouverneurs onder een Tent, op een fyne schoone mat iets verheven boven de grond. Staats halven, en uyt eerbied voor deze Heylige daad hebben zy twintig Pieken van staat voor haar in de aarde geplaat. Zy laten den drang van 't volk met stokken afhouden en moeten bezorgen, dat 'er geen ongelukken gebeuren, en dat 'er geen wanordre op dien dag door het graauw geschiedt, ten welken einde sommige der *Joriki's* geduurig af en aan gaan van en naar 't Gouverneurs Hof, om bekent te maken het geen 'er omgaat, en om te vraagen, wat zy te bevelen hebben aan hunne afgezonden.

De openbaare Vertooningen op dezen dag zyn een soort van Spelen of Schouwspelen, die verricht worden door acht, twaalf of meer Persoonen. Het onderwerp is genomen uyt de Geschiedenissen hunner Goden en Helden. Haare merkwaardige gevallen, Helden-daaden, en somtyds haare Liefde en Minnehandelingen, op rym gestelt, worden gezongen door de Dansiers, terwylen andere speelen op allerley soort van

Musyk Instrumenten. Indien het onderwerp geoordeelt werd al te staatig en te beweeglyk, komt 'er somtyds op 't onvoorzienste een geestige Snaak op het Toneel, om met zyne koddige gebaarde en korswylig gesprek, het volk wat te verlustigen. Sommige van haare andere Spelen zyn alleenlyk zaamgesteld uyt *Balletten* en dansen, gelyk de Potsmakers op het *Romeinsche Schouwbuurg*. Want de Dansiers spreken niet, maar trachten den inhoud van de geschiedenis welke zy voorhebben te vertoonen, uytgedrukken zo natuurlyk als mogelyk is, zo uyt haare kleeding als door haare gebaarden en daaden, geschikt na het geluydt der Musyk Instrumenten. De voornaamste voorwerpen van de Spelen, gelyk Fonteynen, Bruggen, Poorten, Huysen, Haaven, Boomen, Bergen, Dieren, en zo voorts, worden insgelyks vertoont, sommige levens grootte, en doorgaans zyn ze alle zodanig gemaakt dat zy kunnen verplaats worden wanneer men wil, en in stukken weggenomen, gelyk de vertooningen in onze Europeische Spelen.

De *Akteurs* zyn doorgaans jonge Meysjens, genomen uyt de hoerhuysen; en ook Jongens en Kinderen uyt die straten, op welker kosten de plechtigheid word verricht. Zy zyn alle heerlyk uytgedoft, in zyde Tabbaarts van verscheiderley kleuren, overeenkomende met de Charactere welke zy te verbeelden hebben; en om haar 't recht te doen dat haar toekomst, moet men bekennen, dat zy in 't algemeen, haare rol speelen met zo veel vrymoedigheid en welvoegende behendigheid, datze niet kunnen overtroffen, ja zelfs naauwlyks zo wel uytgevoert worden door de beste Europeische Comedianten. De straten die de kosten van de plechtigheid dragen, maken haare vertooning op de volgende order. Voor af word gedragen een ryk Schutfel, of anders een Zonnescerm, gemaakt van zyde, zynde het beschermfchut van de straat. Boven het zelve in het midden is geplaatst een schild, waar op in groote merktekenen is geschreven de naam van de straat. Daar op volgen de Musikanten gemaskert in byzondere lievereyen. Het Musyk is zo van stemmen als van Instrumenten. Deze zyn voornamentlyk Fluyten van verscheide soorten, en kleine Trommen: Nu en dan worden een groote Trom, Cymbalen, en Klokken tusschen beide in gebracht. Dit werktuyglyk Musyk is zo slecht en jammerlyk, dat het veel eerschynt haare Goden te voldoen, dan in 't minste

Spelen en
Vertoon-
ingen.

minste aangenaam te zyn aan 't oor van een liefhebber der Mufyk. Ook is het Gezang der stemmen niet veel beter dan 't geluyd der Instrumenten, want schoon zy redelyk wel de maat houden, en ver volgens eenige nooten zingen doen ze 't echter op zulken zeer langzaame wyze, dat deze Mufyk veel eer gericht schynt, om haare daaden en bewegingen van 't Lichaam in haare Baletten en danssen te richten, in welke ik bekennen moet, dat zy zeer kundig en behendig zyn, en weinig minder dan onze Europifche Dansfers, uytgezondert alleen, dat het schynt dat zy een weinig meer beweging en snelheid in haare voeten moesten hebben. Maar om weder te keeren tot den Omgang. De Mufikanten worden gevolgt door de nodige konftwerken en de geheele toefstel, voor de daar op volgende vertooningen, wordende de grootste gedragen door arbeyders, de kleindere gelyk banken, stokken, bloemen en diergelyke, door de kinderen van de Inwoonders zindelyk gekleedt. Naaft daar aan volgen de *Afteurs* zelf, en na deze alle de Inwoonders van de straat by malkanderen, in haare heylige-daagsche, Zondaagsche, dat is, beste kleederen, met de plechtgewaaden. Om de vertooning des te grooter te maken, word de Omdracht gefloten door een zeer groot getal volks, dat stoelen en andere dingen draagt, gaande paar aan paar. De Dansfingen en Vertooningen van eene straat duuren gemcenlyk drie vierde gedeeltens van een uur, en deze verricht zynde, trekt het gezelschap af in dezelve ordre als het gekomen was, om plaats te maken voor de komfte en de Vertooningen van een andere straat, welke weder gevolgt word door een derde, en zo voorts. Alle de straaten streeven om 't elkander in pracht, gevolg, en verwonderens waardige Toneelftukken af te winnen. De Omdrachten en Vertooningen beginnen vroeg in den morgenftond, en ontrent de middag is alles geeindigt. De Vertooningen en de Spelen zyn byna dezelve op den zevenden van deze maand, gelyk als op den negenden, den geboortedag van *Suwa*, alleenlyk is 'er een klein verschil in de kleeding van de *Afteurs*, en in haare dansfingen, gelyk ook in de ordre en optocht van den Omgang, zy keeren op eenen dag den zelve weg wederom, dien zy op den anderen dag gekomen waren. Wanneer alles gedaan is, staan de twee Overftens der Geestelykheid, van haaren bank op, als zich nu gequeeten hebbende van de plichten van hun Ampt, en gaan naar de Tent daar de

afgezondene van de Gouverneurs zitten, dewelke zy bedanken voor haare gunftige tegenwoordigheid by dit heylig werk, en wel byna met dezelve tekenen van eerbied en onderwerping, welke de gemelde afgevaardigde in den morgenftond aan haar bewefen. De Vertooningen, Konftwerken, Gezangen, en Danssen moeten alle nieuw zyn, en men zou het beneden de waardigheid en Majesteit van dien Grooten Godt rekenen, by aldien men by gelegenheid van 't verhaalen van dezelve Historie, dezelve ten minften niet op een nieuwen trant en fatfoen fchikte.

Tot meerder voldoening van den Lezer maake ik geen zwaarigheid een wydloopiger Befchryving te geven van de verscheide Vertooningen, Toneelen, Werktuuygen en zo voorts, van een onlangs gehoude *Matsuri*, welke gefchiede terwyl ik zelf in *Japan* en by dezelve tegenwoordig was.

1. *Toneel*; Acht jonge Dochters in gekleurde Tabbaarts gekleedt, met groote witte bloemen doorweeven, en groote breede Hoeden op, als of 't was om haar te befchermen tegen de hitte der Zon, met Waayers en Bloemen in haar handen, dansfende by beurten. Van tyd tot tyd wierden zy afgeloft door twee oude Vrouwen, in een andere kleeding dansfende.

Toneelen van een *Matsuri* tot *Nagafaki*.

2. *Toneel*. Een Hof met fchoone Bloemen aan weerzyden van de plaats daar het Toneelftuk vertoont wierd, in 't midden een Huys met een stroodak, uyt het welke acht jonge Meysjens fprongen, in wit en rood gekleedt, dansfende met Waayers, Rottingen, en Bloemandjens. Zy wierden afgeloft door een zeer behendige *Actrice*, die alleen danfte.

3. *Uytkomft*. Acht Triumfwagens met Ofsen daar voor van verscheide kleuren, zeer natuurlyk vertoont, en voortgetrokken door acht Jongens zeer wel gekleedt. Op dezelve wagens stond een *Tsubaki* Boom in bloem, een Berg met Boomen bedekt; een Wildernis van *Bamboes*, met een Tyger op de Leer leggende; een vracht Stroo met een ganschen Boom met deszelfs wortels en takken; een Walvifch onder een Klip, half bedekt met water. Eindelyk verscheen 'er een andere Berg, met een levendige Jonge, heerlyk gekleedt, die boven op den top stond onder een Abrikoofen Boom in vollen bloeffem, deze Berg wierd weder voortgetrokken door Jongens.

4. *Uytkomft*. Sommige Dansfers tusfchen

En zes Bloembetten, welke te gelyk met een groenen Boom door Jongens op de plaats wierden opgetrokken. Negen andere Jongens even eens gekleedt, elk gewapent met twee Degens en een Snaphaan, dansten den boerendans.

5. *Uytkomst.* Een Berg gedragen op menschen schouwers, een Fonteyn met een Wandelplaats omheen, een groot Vat, en een Huys, wierden verscheidentlyk op de plaats gezet. Toen begonden twee gemaskeerde Reusen, met vreeslyke groote hoofden, verbeeldende eenige *Fotoge*, of Indiaansche Godheden, te dansen. Daar op quam 'er een derde, van noch een veel yslyker gestalte uyt een Berg te voorschyn, zynde gewapent met een groot breed Zwaard. Hy wierd gevolgt door twee Chincefen, uyt den zelve Berg springende (die na allen schyn zeer klein was,) te zaam met de Reusen dansende. Na eenigen tyd gedaant te hebben, sloeg deze vreemde groote Reus het vat aan stukken, uyt het welke een kleine Jongen, zeer fraay gekleedt, voortquam die na een deftige lange aanspraak, welke hy op een zeer aangename liefstalige wyze uytbracht, met den grooten Reus alleen danste. Terwylen deze hier mede bezig waren, quamen 'er drie Aapen levensgrootte, met hoofden als een Reebok, uyt de Fonteyn opspringen, op de Wandelplaats rondom dezelve heen, en maakten een dans, dien van den Reus en den Jongen, nabootsende. Dit geschied zynde, ging elk weer naar zyn plaats, en dus eindigde deze vertooning.

6. *Uytkomst.* Een ronde Chineeſche Triumfboog, Land-Huys, en Hof. Een dans van tien Jongens gewapent, en gekleedt in Tabbaards gevoert met geel groen en blaauw, met een byzonder flag van Broeken aen. Een Harlequin tusschen haar in springende, en pratende, om het volk te vermaken. De uytkomst wierd hesloten door twee dansers in een vreemde kleeding, die quamen uyt den Hof uyt dansen.

7. *Uytkomst.* Een Berg met *Bamboes* en Denneboomen op dezelve groeyende, gelyk mede twaalf bloeyende Boomen elk van een verscheide soort, zeer natuurlyk vertoont, wierden verscheidentlyk getrokken dwarsch over 't Toneel, gevolgt van een talryken treyn volks heerlyk uytgedoſt. Daar na verschenen twee Perſoonen in 't wit gekleedt, en acht andere in 't geel, dansende en speellende op klokken. Kort daar na quamen daar by zeven andere, met Bloempotten op hunne hoofden dansende.

8. *Uytkomst.* Het prachtig gevolg van een Prins reyzende met zyn Zoon, zeer natuurlyk door Jongens vertoont en afgebeeldt.

9. *Uytkomst.* Een groen Huys geplaatst op 't midden van 't Theater; voor en rondom het zelve dansten tien Jongens in zwarte kleederen, met fraaye broeken, elk met twee Degens voorzien. Zy dansten eerst met Bloemen in hunne handen, en daar na met Degens, Pylen en Picken. Zy wierden afgeloft in haare dansen door eenige snaaksche tusschen beyde spreekers. Eindelyk quamen hunne knechts met doofen op hunne schouwers in springen, en dansten onder haar in, waar mede deze uytkomst besloten wierd.

10. *Uytkomst.* Een Toneel geplaatst naby een Berg met boomen begroeyt. Een gewapende Jonge, in 't zwart en 't geel gekleedt, verscheen op het Toneel spreekende en dansende omtrent den tyd van een half uur, midlerwyl quamen 'er acht Jongens op, in bonte gekleurde kleederen met tusschen beide geweve bloemen, een dans aanrechten, eerst alleen, daar na in gezelschap met een ander Perſoon, en met een Aap, die ter zelyer tyd uyt den Berg quam inspringen.

11. *Uytkomst.* Een fraaye welgemaakte jonge springer, voor wien gezet was een Tafel, een soort van een stellaadgie, aan de eene zyde opgaande met acht trappen, en aan de andere met acht afgaande, dwarsch over het stellaadgie was gelegd een holle *Bamboes*, en een deur, met een rond gat aan de bovenkant, 't welk niet meer dan derdehalve span lang was in de middelstreep. Deze knaap deed verscheide verwonderlyke stukken, van welke sommige na myn gevoelen niet de minste, waren: als eertelyk, hy lag plat op de Tafel, of op zyn buyk of op zyn rug, en sprong met een verbaasende behendigheit in een oogenblik op zyne beenen. Hy ging op Stelten de eene trap van 't Stellaadgie op, toen over de holle *Bamboes*, en zo de andere trap op stelten weder af. Op de tusschen wydte van omtrent drie vademen lengte sprong hy door 't gat in de bovengenoemde deur, niet tegenstaande de kleinte deszelfs, en de grootte van den hoedt, dien hy toen op 't hoofd had, dewelke merkelyk breeder was, dan de middelstreep van het gat.

12. *Uytkomst.* Verscheide zeer groote Werktuigen, naauwkeuriglyk vertoonnende zo in grootte als kleur, de dingen

gen die te verbeelden waren, maar van een dunne stoffe gemaakt, zo dat een mensch dezelve gemakkelijk op zyn rug kon dragen. Maar behalven dezen vrucht op den rug, had elk een dezer Mannen een zeer grooten Trom voor hem hangen, waar op sommige andere speelden met Ballen. Op deze wyze kruyften zy 't Toneel al dansende over, hoewel zy niet zeer hoog sprongen, van wegen haaren vrucht, die, schoon de dingen alleenlyk waren gemaakt van zeer licht en dun stof, evenwel zo zwaar en lastig waren dat zy moesten rusten eer zy op 't Toneel quamen, gelyk zy reeds gedaan hadden op verscheide andere plaatsen in haaren omgang door de straten, op stoelen, die voor hen ten dien einde waren neergezet.

De dingen die zy omdroegen over het stellaadgie waren.

Een Bron met alle Werktuygen om den brand te lesschen.

Een groote Kerkklok, met al het houtwerk dat daar toe behoort, en een Draak daar om heen geflingert om cierlykheids halven

Een Berg met Sneeuw bedekt, van gedaante als het hoofd van een Draak, met een Arend, zittende op den top

Een koper stuk Geschut, schietende vier en twintig pond, met alle deszelfs toebehooren.

Een zwaare last van reyzigers Koffers opgepakt in twaalf stroo baalen, volgens de gewoonte van 't Land.

Een Walvisch in eene schootel.

Verscheide Schulpvischen en Vruchten, levens grootte, alle door een man gedragen.

Maar om voort te gaan in 't verhaal van de Tempels dezer Stad, moet men letten, dat behalven den Tempel van *Suwa*, welke een der voornaamste is, veele andere gebouwt zyn voor de *Cami* of Nationale Goden, die aangebeden worden door de Aanhangers van *Sintos* Godtsdienst, als van ouds af in dit Land vastgesteld. Onder andere is 'er een gebouwt voor *Tensio Dai Sin*, een ander voor zynen Broeder *Ten Sin*. Daar zyn ook eenige Kapellen, naauwlyks den naam van Tempels verdienende, opgerecht voor Afgoden van minder aangelegenheid. Deze worden niet opgewacht door *Nege* of Waereldlyke Priesters van de *Cami* Tempels, maar of door *Jammabos*, dat is *Bergzoldaten*, of een soort van Kluyfenaars, die vrouwen mogen als zy willen, en die in haaren Godsdienst en aanbidding zich voor een groot gedeelte vergelyken en schikken na de

vreemde Heydentelche *Budsdo* Leere; of door de *Tendai* anders *Singon* genoemd, een ander slag van Priesters; die mede hun werk maken om de vreemde Heydensche *Budsdo* Godtsdienst overeen te brengen met den Godtsdienst van 't Land, zo als die van ouds af in het Land is vastgesteld. Deze laatste kunnen aangezien worden als navolgers van de Sekte van *Lanzu*, gelyk de Chineesen ze noemen, of volgens de Japoneesen, *Noofi*, welke in *China* begon in den tyd van den grooten wysgeer *Koofi*, in *Europa* bekend onder den naam van *Confutius*, en naderhand in *Japan* aangenomen wierd, zynde dezelve niet onbetaanbaar met een dezer twee Religien. De Keyzer *Gongen* kleefde deze Sekte aan, om welke reden tot *Anfsu* een van de *Tendai* Tempels, een *Ifai*, of Tafel opgerecht is tot zynen Gedachtenis, voor welke de Priesters dagelyks hunne gebeden doen voor het geluk en welvaaren van zyn ziele.

Alle de *Nege*, dat is, Waereldlyke Priesters van de *Mia* of *Cami* Tempels, erkennen den *Dairi*, dat is, het Hof van den *Mikaddo*, of Geestelyken Erf-Keyzer, voor haare Overheid. Vervolgens is op bevel en gezag van dit Hof, *Jofyda Donno*, een man van 't hoogste aanzien by 't zelve, aangestelt tot Hoofd of Overste over de geheele *Nege* Geestelykheid, en als zodanig door den *Mikaddo* zelf ingezegent, die hem ter zelve tyd de macht gaf, om grooter Eertytelen uyt te geven en op te dragen, niet alleenlyk aan de *Nege*, maar ook aan haare Beelden en Afgoden, en aan de Zielen van overledene grootte Mannen, hoewel dat dit nooyt geschied is, zonder de toestemming en goedkeuring van den *Mikaddo*.

De *Jammabos* hebben een Hoofd of Generaal van hun eige, die tot *Miaco* zyn verblyf houdt. (Zie 't derde Boek, 't zesde Hoofdstuk.)

De *Sintos* Tempels afgehandelt hebbende, gaa ik over tot de Beschryving van de *Budsdo* of *Bupo*, dat is vreemde Heydensche dienst, welke oorspronkelyk overgebracht is uyt *India* in *Japan*. Door de vier Hoofd-Sekten van dezen Godtsdienst, zyn verscheide staatelyke Kloosters en Tempels tot *Nagasaki* gebouwt geworden, van welken eenige weinige binnen de Stad, maar ver de meeste buyten dezelve leggen, aan 't opklimmen van de nabuurige Heuvelen en Bergen. Ze hebben schoone steene Trappen derwaards opleydende, en verscheide kleine Kapellen of Tempels binnen 't zelve Pleyn gebouwt; niet zo zeer pryswaardig om haare grootte en kostelykheid,

Nege door wien geregeert.

Budo Tempels.

Andere Tempels te *Nagasaki*.

lykheid, als wel om haare pleyfierige en aangename gelegenheid, zynde daar en boven verciert van binnen met schoone verheve Outaaren, en vergulde Beelden levens grootte, verlakte Pylaren, Poorten, Stylen, alle veel eer zindelyk en net, dan Heerlyk. Alle deze *Budsdo* Tempels worden bedient door Priesters van den zelfden Godtsdienst, en yder byzondere Tempel door Priesters van die eige Sekte, aan welke zy toebehoort. Alle de Tempels belangende tot dezelfde Sekte worden onderscheiden in *Tonfi*, dat is, de voornaamste of Hoofd-Tempel, en in *Matsufi*, 't welk betekent, kinderlyke of afbankelyke Tempels of Kloosters, om dat zy afhangende zyn van de eerste, en onder 't gebied van dezelve overstans staan.

Kataifi is 't voornaamste Klooster en Tempel van de *Sensju* of Sekte van *Sen*, welke is van de orde (of liever scheuring) van *Sotosa*, of *Sotosju*. Aan de zyde van deze Tempel, binnen deszelfs Hof, staat een andere Tempel of Kapel, die aan alle kanten open is, met het afbeeldfel van *Siaka*, den grondlegger van deze Religie, verguld, van een ongemene grootte, en zittende op een vergulde *Tarate Bloem*, (*faba Aegyptiaca*): verscheide *Matsufi*, of minder Tempels zyn van dezen afhangende, in dewelke onderhouden worden veele Geestelyke Persoonen of Munniken, oud en jong.

Siuntokufi. *Siuntokufi* is een andere voornaame Tempel van de Sekte van *Sensju*, van de orde van *Rinsaisa*. De Overste heeft ook verscheide *Matsufi* onder zyn bewind, in welke alzo veele Munniken worden onderhouden als in de voorgaande.

Senriufi. *Senriufi* is een andere Tempel van deze laatst genoemde orde. De Overste van deze heeft geene *Matsufi* onder zich, schoon hy anders zo wel als de Overstans van de twee bovengenoemde Tempels staat, onder de eenige en middelyke afhankelijkheid van hunnen Generaal tot *Alhwa*.

Deze *Sensju* Tempels worden bezocht door de meeste Inwoonders van deze Stad. De Geestelyken derzelven reyzen veel, en worden dikwils verandert en verzonden naar andere Kloosters, 't welk maakt, dat men hun getal niet zeker weet, hoewel 'er zelden minder zyn dan drie honderd.

Daiwonfi. *Daiwonfi*, is de voornaamste Tempel van de Sekte *Siodosju*. Verscheide *Matsufi* staan onder 't bewind van deszelfs Overstans. In alle de Tempelen van deze Sekte zyn Tafelen, of gedenktekenen,

opgerecht ter Gedachtenis van de overledene Keyzers van 't nu regeerend geslachte, die zich van deze belyden te zyn. De Monniken doen dagelyks hunne gebeden voor deze Gedenktekenen voor de Zielen van de overledene Keyzers, en op sommige gestelde dagen offert een uyt hun getal spyfen. Het getal der Geestelyken die de Tempels van deze Sekte bedienen is ontrent het zelfde met dat der voorgaande.

Forinfi, is de voornaamste Tempel van de Sekte *Fokke Siu. I siosiofi* en sommige weinige *Matsufi* staan onder de Regeering van den Oversten deszelven. De Geestelyken zyn in ver na zo talryk niet als van de twee voorrige Sekten, zynde 'er slechts weinige menschen, die dezelve aanhangen.

Daikoofi, is de voornaamste Tempel van de Sekte van *Omoteno Ikosju*, dat is, van de *verste Iko Sekte*, dus genoemd na de woning van deszelfs Generaal tot *Miaco*.

Koojensfi, is de voornaamste Tempel van de tweede Orde van de gemelte *Iko-Sekte*, *Aurano Ikosju* genaamt, dat is, de *achterste Iko-Sekte*, welke wederom dus genoemd word van de verblyfplaats van haaren Generaal, en van de gelegenheid deszelven ten aanzien van den voorgaanden.

Aan de Munniken van deze twee Ordens van de *Iko-Sekte* word toegelaten te trouwen, schoon 'er slechts weinige zyn die het doen, en alleenlyk die der voornaamste onder hen. De geene die getrouwt zyn hebben verlof om hunne mannelijke kinderen in het Klooster op te voeden, om welke reden het getal van jonge Geestelyken somtyds zo toegenomen is, dat alle de inkomsten van het Klooster naauwlyks genoegzaam waren om hen te onderhouden. In deze omstandigheden vertrekken de geene die ongetrouwt zyn naar *Iko* Kloosters van andere Provintien, of anderzins gaan ze ook wel over, onder voorwendfel van bekeering, naar de andere Sektens, omme, indien 't mogelyk waar, in hunne Kloosters toegelaten te worden. De Overstans van de twee bovengemelde *Iko* Tempels hebben geen *Matsufi* onder haar, ook zyn 'er niet meer dan twintig volwasse Monniken met de Familien of Huysgezinnen van sommige in yder Klooster. Haare Tempels werden 't meest bezocht door 't gemeen, en door byna alle de Land-luyden, om dat zy een groote Godtvrucht en eenvoudigheid verbeelden in hun dagelykschen omgang, in hun Prediken, en in hun Schry-

Iko Munniken.

Schryven; hunne schriften worden in de gemeene werken gemeen gemaakt, welke men noemt *Kammo*, met voordacht om ze verstaanbaar te doen zyn by 't gemeene Volk.

Quansienfi.

Daar is noch een andere kleine Tempel of Kapel, van deze *Iko* Sekte *Quansienfi* genoemd, welkers *Danna*, dat is, de Personen die daar aanbidden; onlangs opbrachten ieder na zyn staat van tien tot honderd *Siumome* tot herbouwing en vergrooting van dien. Tot dien einde zonden zy voorleden jaar den *Osie*, of Oversten van den Tempel, met het byeenverzaamelde Geld naar *Miaco*, om het ter bestiering van hun Generaal aan te bieden. Maar in plaats dat hy naar *Miaco* zoude gaan; bleef hy te *Osacca*, alwaar men zegt, dat hy byna al het geld doorgebracht heeft. Hy had zyn Vrouw en Kinderen te *Nagasaki* gelaten. De *Danna* in een geruymen tyd niets van hem hoorende, beslooten, by aldien hy in 't kort niet te rug quam, haare onderneming te staaken, en zich zelf in te lyven onder de *Danna* of Parochiaansgezinden en aankleevers van een andere *Iko* Kerk, of Tempel.

De Geestelyke van de voorgemelde Sektens van den *Budso* Godtsdienst, hebben geene omgangen, noch eenige openbaare vertooningen, gelyk de *Sintos* Geestelykheid. Zy houden zich altyd binnen 't bestek en gebied van hun Klooster; alwaar zy buyten een betamelijke zorg voor hun onderhoudt, zelden iets anders doen dan op zekere vaste uren hunne gebeden te doen in de Tempels. Hun onderhoud bestaat in de giften die hen worden gedaan voor de gebeden van de afgestorvene Zielen, gelyk mede uyt de vrywillige en liefdaadige aalmoessen van haare *Danna*, of tot haaren Tempel behorende aanbidders. Uyt het geene boven gezegt is blykt, dat yder Klooster bestaat onder het bewind van een *Prior* of *Superieur*, wien zy noemen *Dsjunfi* of *Osjo*, aan wien alle de Munniken van 't Klooster verplicht zyn behoorlyken eerbied en gehoorzaamheid te bewyzen. De *Superieuren* staan onder 't bevel van den Generaal of *Osjo*, Hoofdgebieder van haare Sekte, zyn verblyf houdende tot *Miaco*. De *Superieuren* van de *Kosju* Kloosters van de beide Ordens in deze Sekte, worden genoemd *Sionin*. De Generaals van deze Orde, die tot *Miaco* wonen, nemen aan den prachtige Tytel van *Monseki*, of *Gomonseki*, 't welk in den letterlyken zin betekent, de plaats van 't verlatene verbevene Hof; om dat zy van 't Geslacht en uyt den

bloeden waren van *Mikaddo*, welken zy verlieten om na deze Sekte over te gaan, en deze waardigheid te omhelsen. Om deze redenen schatten zy zich noch, als de naaste in rang aan 't Hof van den *Mikaddo* zelf, waar door gemeent worden Geestelyken Erf- Keyzer. Het woord *Mikad'o*, in den letterlyken zin genomen, verbeeldende het verbevene Hof.

Tot *Nagasaki* zyn drie Tempels, die aan de Chineesen behooren, en die alle even aanmerkelyk zyn om hun fraay gebouw, en om 't getal der Munniken, dat in dezelve word onderhouden. Zy behooren eigentlyk tot de Sekte van *Sen*, hoewel zy van binnen zyn verciert met de Afgoden en Beelden van verscheide Chineesche Keyzers en Heyligen, levensgrootte. Op derzelver Pleynen ziet men schoone Triumfboogen, en veel andere zeldsaame vercierselen. De Chineesen, en de zulke hunner nabuurige volkeren, die schoon verscheide Taalen spreekende, echter onder den zelven naam op *Japan* handel dryven, hebben dezelve gebouwt na de gantsche uytroeying van den Christelyken Godtsdienst, tot de vrye oeffening van haare Religie, en tot de ontfanging van hunne Scheeps Goden.

Tempel's der Chineesen.

Want zo draa als haare Schepen in de Haave van *Nagasaki* binnen gelopen zyn, worden de Beelden aan land gebracht en geplaatst in zekere Tempelen voor dezelve gebouwt, dicht by den grooten Tempel. Dit geschied met een ongemeene eerbied, en byzondere plechtigheden, met speelen op Cymbaalen en 't slaan der Trommels, welke zelfde Ceremonien weder verricht worden, wanneer op 't vertrekken der *Jonken* de gemelde Afgoden weder aan boord derzelve worden gebracht. Deze Kloosters en Tempels dragen den naam van het Land of Provincie van derzelver stichters, benevens een anderen ontleent van haare rykdommen. Zy zyn:

1. *Nankindira*, dat is, de Tempel van de Stad *Nankin* en 't nabuurig Land. Deze is de eerste Tempel die in *Japan* door vreemdelingen gebouwt is, inzonderheid door de *Nankineesen*, en derzelver buuren, die dezelve Taal spreken, die ook te gelyk aan dezelve den naam gegeven hebben van *Koofukusi*, dat is, de Tempel van de bevestigde Rykdommen.

Nankin-dira.

2. *Tsiaksjuaira*, of *Tsiamsjudira*, dat is, de Tempel van het Land van *Aimos*, door welk moet verstaan worden, de zuyderlyke Provincien van het Keyzerryk *Cbina*. De Chineesen, die 't Eyland *Formosa* bewoonen, en zich neergestelt hebben in andere Landschappen van *China*

Tsiaksjudira.

afgelegen, behooren tot dezelve. Daar is een *Matfusi* of afhankelijk Klooster onder het bestier van deszelfs Overste; Het is een van de grootste en 't beste voorzien met Monniken. De andere naam van dezen Tempel is *Fukusi*, dat is, de Tempel van Rykdommen.

Fokfudira.

3. *Fokfudira*, dat is, de Tempel van de Noorderfche Landen, wierd gebouwt en word bezocht door deze Chineesen, die van de Noordergedeelten van *China* komen. Deszelfs bynaam is *Fuku Saifi*, dat is, de Tempel van Rykdom en Offerhanden.

Onderhoudt der Monniken.

Deze Kloosters wierden te vooren bedient door Chineesche Priesters alleen, en ook alleen op de kosten van deze Natie onderhouden. Maar zedert de toefluiting van het Ryk, en de nieuwe strikte Reglementen gemaakt ten opzichte van den buytenlandfche Handel, dulden zy alleenlyk in yder derzelve twee geboorne Chineesen te wonen. Hun onderhoudt, gelyk ook dat van alle de andere Tempels van deze vreemde *Budso* Godsdienst, spruyt uyt de vrywillige giften hunner Lands-Lieden, gelyk ook uyt de gelden die hen worden gegeven om Gebeden en Offerhanden te doen, tot verlossing van de verstorvene Zielen. Indien 't geld dat door deze middelen verkreegen wordt niet genoeg is om hen te onderhouden, hoopt men op een onderftandt van de goedertierentheid en mildaadigheit des Keyzers. De Overstems van deze drie Kloosters staan onder de onmiddelyke bestelling van een byzonder Generaal voor hen eige zelf, die zyne wooning heeft naby *Miaco*, aan den Berg *Oobaku*, en die zegt, dat hy is de derde Aards-Biffchoplyke Opvolger op den stoel van *Ingen*, en gevolglyk het Hoofd over de gantsche Geestelykheit van deze vreemde Heydensche Godsdienst. Om dit te beter te verftaan, zal het noodig zyn de Historie van dezen *Ingen* hier by te voegen.

Historie van *Ingen*.

Ingen was een Inboorling van *China*, alwaar hy op den Heyligen stoel van *Darma*, de eerste Chineesche Paus, volgde, en die zelf de achtentwintigste opvolger was van *Siaka*, die de Grondlegger was, en tot den huydigen dag erkent word voor de Beschermmer van deze Religie. De liefde voor zyne Landslieden, die in de drie voornoemde Kloosters woonden, zonder een Overste en eene sterke zucht en yver, die hy in zich zelf gevoelde om de *Bupo*, of *Budso* Leere in 't Ryk van *Japan* voort te zetten, gelyk mede om de vaststelling derzelve te veyligen tegen de *Murrokoku*, (dezen

naam word gegeven aan de Christenen, en in 't gemeen aan alle de tegenkanters van deze Leere, schoon de eerste toen byna niet meer genoemt wierden, zedert die beruchte en weergaloofse vervolging, welke in 't Ryk ontstond) haalden hem over en bewoogen hem af te staan van de waardigheit en macht, met welke hy voorzien was, ten voordeele van zynen opvolger, en om over te gaan naar *Japan*, om daar op te rechten een soort van een *Calipbat* of Aards-Biffchoplyke Zetel van deze Leere. In het Jaar Christi 1650. quam hy in *Japan*, en wierd met alle bedenkelyke achtung ontfangen. De Prinssèn en Heeren van 't Ryk quamen hem verwelkommen, gekleedt in haare *Camifimo*, of Plechtgewaaden. De Keyzer bood hem aan tot zyn verblyf, een Berg, in de nabuurfchap van de Heylige Stad *Miaco*, welken hy noemde *Oobaku*, met den naam van zyn voorige Pausfelyke woonplaats in *China*. Een toeval, dat korts na zyn aankomft gebeurde hielp zeer veel om zyne voornemens te bevorderen, en verwekte in veele Inwoonders van dit Ryk een ongemeene achtung voor zyn perfoon, en een groot gevoelen van zyne Heyligheit. Na een zeer groote droogte, verzochten het Landvolk zyn nabuuren, dat hy een *Kitoo*, of buytengewoon plechtig Gebed wilde doen, om den regen van den Hemel af te sneeken voor hunne Rystvelden. Hy antwoorde, dat het niet in zyne macht was regen te maken, en dat hy hen niet kon verzekeren, dat zyn *Kitoo* dezelve zoude verwerven. Op hun sterk aanhouden, beloofde hy evenwel zyn uytterste best te zullen doen. Vervolgens ging hy op na den top van den Berg, en deed zyn *Kitoo*. Den volgenden dag vielen 'er zulke flagregens, dat zelfs de kleinste bruggen in de Stad *Miaco*, wierden weggespoelt, 't welk beide de Stedelingen en de Land-Luyden deed gelooven, dat zyn *Kitoo* veel eer te krachtig was geweest. Zynen Metzgezellen, die met hem uyt *China* waren overgekomen, wierd mede zeer groote achtung toegedragen, als onmiddelyker deelgenooten van zyne Heerlykheit, in zo ver, dat zelfs een Kock, die overgekomen was met dit Geleerde en Heylig Gezelschap, verheven wierd tot de Waardigheit van Overste van *Fakfudira*, een der drie Kloosters tot *Nagasaki*, alwaar hy door zyn verheve geest, en beroemde groote kennisse in de Goddelyke verborgentheden verkreegen tot noch toe behoud den naam en achtung van een *Godo*, dat is, een Perfoon gezeegent met

een

een Goddelyk en zeer fcherpzinnig doordringend verftand, wien zy onderftellen in ftaat te zyn, om uyt te vinden door zyne *Satori*, of Vrygeestige Befpiegelingen, zodanige verborgene waarheden, die zeer ver het bereyk van 'smenſchen begrip te boven gaan. Op de dagen aan *Siaka* toegeweydt, zet deze oude Heer zig in zyn Klooster op een verhevene plaats, alwaar hem zo veel achting en eerbied bewezen word door de toevloed van de bygelooovige aanschouwers, als aan de Goden zelf. Hy zit met een wonderbaarlyk ftatig gelaat, en zonder beweging of eenig 't minfte geluydt te geven, gelyk of hy ten eenemaal leven en ſprekeloos was; alleenlyk, om zyne dankbaarheid te betuygen aan het Volk voor deze uytmuntende Eeretekenen, laat hy het nu en dan een klein en byna onzichtbaar goedgunftig blik zyner oogen toekomen. Hy houdt een kleine Staf in zyn hand met eenig Paardshaair aan het eind vaſtgebonden, als een byzonder merkteken van zyne verborgene manier van denken. Zynde dit gewoonlyk by alle de *Safen* Priefters om iets van dezen aardt met zich te voeren. *Safen* is een diepe overweging of beſpiegeling van Goddelyke verborgentheden, en Heylige zaaken, welke een 's menſchen gemoed zo volkomen innemen en bezetten, dat zyn Lichaam legt als gevoel en leveloos, onbeweeglyk door eenig uytterlyk voorwerp, wat het ook wezen mocht. Doch, om weder te keeren tot *Ingen*. Veele aanhangeren van de *Sinto*, of Filoſofifche Sekte boven beſchreven in 't 7. Hoofdstuk van 't derde Boek, en veele van de *Sintos*, of van de volks Religie, van ouds af in het Land vaſtgeſtelt, omhelſden na zyne overkomt de Leere van *Buds*, en wel te meer, om dat de Chriſtelyke Godtsdienſt, (welkers aanklevers zich gemakkellyk konden verbergen onder een van deze twee, hier door verſtaa ik de *Sinto's* of de *Sinto's* Sekten) toen juyſt zynde in haar grooſte afneeming en als byna op 't punt van den laaſten ſnikgeving, een bevel uyt quam van den waereldlyken Monarch, gebiedende aan alle zyne Onderdaanen van alle Sekten, Rangen en Waardigheden, om een *Dſiſi* in hunne huysen te houden, dat is, een Hoek, of Outaar, geweydt aan eenig Afgod, 't welk zy liever verkoren te doen voor den *Fotoge*, of Goden van de *Buds* Godtsdienſt, dan voor andere. Dezen *Dſiſi* te gelyk met het Beeld, aan wien ze toegeweydt is, moet elk een die een huys koopt, eerſt en voor al koopen, en 't aan zyne na-

buuren vertoonen, die andersins verantwoordelyk zouden zyn voor deze nalaaſtigheid, indien men by onderzoeking daar zulk eenen niet bevond. Deze *Ingen* evenwel kon, niet tegenſtaande zyne hooge waardigheid, welken hy bekleedde, en niet tegenſtaande zyne ongemeene geleerdheid zo veel niet verwinnen op de Geestelyken van dit Ryk, toen verdeelt (gelyk zy noch zyn) in verſcheide Sekten, ja zelfs niet op die van zyne eyge, om hen te overreeden om zyne beſcherming aan te nemen, en hem te erkennen als hun Opperhoofd. Hy wierd opgevolgt door eenen *Okuffi*, een man van weinig bequaamheid, geleerdheid of gezag, naar wiens overlyden een Inboorling van *Japan* in zyne plaats geſtelt wierd, en verklaart tot Overſte van 't Klooster aan den Berg *Oobaku*, en tot Generaal van de drie Chineefche Tempels en Kloosters tot *Nagasaki*

De Geestelyken van alle Sekten en Ordens tot *Nagasaki*, en alle gedeeltens van het Ryk, hebben hun Generaal, woonende in *Miaco*, die door de oogluykende toegeventheid, en andere de beſcherming van den Keyzer, een volſtrekt gebiedt, en in zekeren opzicht een Souverain gezag hebben, elk over die van zyn eige Sekte en Orde. Zy maken hun werk daar van, om zich door alle nedrigheid te houden in de gunſt van de Burgerlyke Overheid, alleenlyk om dat zy by gelegentheid hunne hulp en beſcherming mochten nodig hebben. De Overſten van de Kloosters door haar aangeſtelt, hebben de macht om aan de Munniken van hunne Kloosters de nodige Paſpoorten of Vry-geley Brieven te geven voor haare reysen. Dit wegnemende hebben zy zeer weinig te doen met burgerlyke zaaken, en zy zyn gelyk andere Waereldlyke Perſoonen onderworpen aan den Keyzer, die haar regeert doortwee *Dſiſia Bugjo*, gelyk zy genoemt worden, of anders met een grooſter Tytel, *Dſiſia Go Bugjo*, dat is, Keyzerlyke Gevolmachtigde. Onderzoekers, Beſchermers, en Rechters van alle Tempelen, en de Munniken tot dezelve behoorende. Dit Ampt is naaſt dat van den Raadt van Staat des Keyzers, een van de beſte in 't Ryk, en de Perſoonen met het zelve voorzien, zyn aan 't Hof zeer veel geacht. Zy houden hun Hof tot *Jedo*. Alle burgerlyke zaaken, den Geestelyken raakende, gelyk daar zyn Rechtsgedingen, twiſten, ontſtaande over de Grenspaalen of over de Inkomſten van hunne Landeryen, vervolgingen over

Generaals van de verſcheide Ordens.

Dſiſia Bugjo, of Klooster Rechters.

verongelykingen of schaaden by hen geleden, worden dagelyks by menigte aan dit Hof gebracht om beslist te worden. Wederom alle strafwaardige gevallen, als muyteryen, versmaading der Keyzerlyke bevelen, en plakaaten, en in 't algemeen van al e doodschuldige misdaden, door de Geestelyken bedreven, worden voor 't zelve Hof onderzocht, en in geval van overtuyging met de dood gestraft, hoewel dat deze straffschuldige

veel meer toegeventheid vinden, dan andere, en niet ter dood kunnen gebracht worden zonder de toestemming en ondertekening van 't Vonnis, door hunnen Generaal tot *Miaco*. Een ander stuk van 't werk dezer *Difia Bugjo* is, zorg te dragen voor 't onderhoud der Geestelyken, om de Tempels te hermaken of te herstellen, en voorts by alle gelegentheden haar te helpen, daar zy de waereldlyke macht en 't gezag nodig hebben.

V. HOOFDSTUK.

Van de Aankomst en Ontfanging der Portugeesen en Spanjaarden in Japan; van haaren Koophandel, en hoe zy nyt het Ryk wierden gebannen.

Ontdekking der Oost-Indien door de Portugeesen.

VAN alle de Europeaanfche Natiën zyn de Portugeesen de eerste geweest die den Indiaanfchen Oceaan bebouwt hebben. In 't jaar 1497. wierden vier Schepen uytgeruft op bevel, van den Koning *Emanuel van Portugal* onder 't gebied van den Zeevoogd *Vasco de Gama*. Zy quamen tot *Calicut*, alwaar men overeenquam over een Vreedē en Koophandel met de *Zamorin*, of Koningen van dit Land. De overwinning van *Goa* in het jaar 1510. door *Alonso de Albuquerque*, was de grondslag van de toekomstige macht, en van de vaste bestendige neerzetting in de *Indien*. Van dien tyd af hebben zy hunne ontdekkingen en aanwinsten dapper voortgezet onder de weerloose Indiaanen, en hunnen Koophandel over 't geheele Oosten uytgebreidt tot aan het ver afgelege Ryk van *China*. In 't jaar 1542. wierd een van haare Schepen, naar *China* moettende, door storm gesmeten op de kusten van de tot dien tyd toe onbekende Eylanden van *Japan*, alwaar het na 't uytstaan van zeer veele ongemakken eindelijk ten Anker quam in eene Haave van de Provintie van *Bungo*, een der negen Landschappen van 't Eyland *Kiusju*. De Japoneefche historien melden, dat het eerste Europifche schip, op haare Kusten gezien, ten Anker quam voor *Awa*, tegen over het Eyland *Isikokf*. Het zy zo 't wil, de eer van de eerste ontdekking van *Japan* door de *Indien*, behoort zonder tegenspraak aan de Portugeesen, schoon het toevallig geschiedde. Naderhand wierd om het tweede jaar een

Ontdekking van *Japan*.

hunnen Schepen met koopmans Waaren afgezonden naar dezelve Provintie van *Bungo*. In 't jaar 1549. gaf een jong Japoneefer, die naar *Goa* gevlucht was en daar gedoopt wierd, eenig licht aan sommige Portugeefche Kooplieden, van de groote winst, die onze Europifche Waaren na alle waarschynlykheid in zyn Land zouden voortbrengen, en ter zelve tyd sprak hy met de *Paters* Jesuiten, over de moogelykheid om zyne Landslieden te bekeeren tot het Geloof in Christus. Beide deze inzichten deeden den Portugeesen bedacht zyn, op een betere vaststelling en op een oprichting van een Factory in *Japan*, ten welken einde de jonge Japoneefer te rug gezonden wierd naar zyn Vaderland aan boord van een Portugeefsch schip; en sommige Jesuiten gingen met hem, onder welker getal was de Eerwaarde Broeder *Franciscus Xavierius*. Het Ryk van *Japan* was toen noch niet opgesloten, noch de Prinffen of Onderkoningen gehouden onder zulken strikte gehoorzaamheid en onderwerping aan hunnen Keyzer, gelyk zy nu zyn. De Japoneefer hadden de vryheid om te reyzen binnen of buyten 's Lands, daar zy wilden, of daar hun Ampt of Handel riep. Vreemde Natiën konden toen het Ryk doorkruysen op welken wyze zy wilden, en in alle Haavens, die zy de bequaamste oordeelden inloopen. Dit was het geval der Portugeesen, die het niet alleen hadden in hun vrye macht om te trekken naar welke Gedeelten van het Ryk zy dienftig vonden, maar die ook zeer gelief-

Eerste vaststelling der Portugeesen.

kooft

koost wierden door de Prinssen van het Eyland *Kiusju*, en daar benevens door hen genodigt om zich in hun gebied neer te slaan. Ja zelf de voordeelen die men te gemoet zag dat hier door voor hunne Onderdaanen stonden aan te groeyen, uyt de Handel met de Portugeesen, verwekte groote jaloersheden onder hen. Elk een stelde zyne dringende poogingen aan, om deze vreemdelingen te verplichten in zyne Haavens, die beter waren dan de andere in te loopen. Door dit middel geraakten zy gemakkelyk en graag van hunne Koopwaren door 't gantiche Ryk. De Japoneesen zo nieuwsgierig, gelyk zy zyn streefden om 't zeerst, wie eerst deze vreemde aardigheden in zyn bezitting zoude krygen, en onkundig zynde van dezelve innerlyke waarde, betaalden gewilliglyk al wat voor dezelve wierd geeischt. De eerwaarde Paters Jesuiten, die met deze eerste volkplanting in *Japan* waren overgekomen, waakten niet minder om het Evangelium onder deze ongeloovige voort te planten. Het viel zo veel te meer gemakkelyk aan de Portugeesen, om haaren Koophandel in een bloeyenden staat te brengen, en ter zelve tyd voort te zetten en te ondersteunen de bekeering der Japoneesen tot het Geloof van onzen Zaligmaker, om dat de nabuurige Stad *Macao* in *China*, waar van zy toen reeds in bezit waren, hen op hun bevel kon voorzien met een genoegzamen voorraadt van Europische en Indiaansche waaren, en van een bequaam en vereyscht getal Priesteren hunne Landslieden. De Spanjaarden, die toen gezeten waren in de Stad *Manilbas* op de *Philippynse Eylanden*, niet ver afgelegen van *Japan*, waren insgelyks in de weer om hen in geval van noodzaakelykheid by te springen, en de Stad *Goa* zelf, kon als een Indiaansch Romein, en de Hoofdstad van alle de Portugeesche Heerschappynen in het Oosten, schoon verder afgelegen van *Japan*, hen gemakkelyk, en zonder schaade van deszelfs Inwoonders, nieuwe Geestelyken toezenden. Het is dan niet te verwonderen, dat de Portugeesen binnen korten tyd geraakten tot den hoogsten trap van 't geluk. De Kooplieden wierden by ruyling voor haare Europische en Indiaansche waaren, als ruuwe Zyde, tyne Stoffen, Drogeryen, Wynen, Geneesmiddelen en een groote verscheidenheid van andere, zo natuurlyke als door kunst gemaakte aardigheden, bezitters van de onnoemelyke schatten, en van den Gouden Zeenuw van 't Land. De Paters Jesuiten wonen van haaren kant de harten van 't

De Bloeyende staat van haaren Handel, en voorspoed in de voortplanting van het Evangelium.

Volk, die altyd graag zyn na nieuwigheden, door de zachten en vertroostelyke Leere van 't Evangelium, 't welk tot dien tyd nieuw en geheelyk aan de Japoneesen onbekent was, door de voorbeelden van hun zedig en deugdzaam gedrag, door haare liefdaadige en zonder eige belang hebbende hulp, aan de zieken en armen, gelyk mede door de staatie en heerlykheid van hun Goddelyke dienstverrichting; waar in de Japoneesen boven al ongemeen veel vermaak scheppen. Behalven alle deze voordeelen, een natuurlyke overeenkomst, tusschen de gemoederen en neygingen van de Japoneesen en de Portugeesen, beide geboren byna onder den zelve Luchttreek, en in 't byzonder, de groote gespraakszaamheid, en die ernstige, en bevallige staatigheid eige aan beide Natien, gelyk die aan de eene kant veel toebrecht tot de voortzetting en bloeyenden staat der Portugeesen Handel, zo vervuldeze aan de andere kant de Jesuiten met rechtvaardige gronden om te hoopen op een goeden uytflag in de bekeering dezer Heidenen tot het Geloof in Christus. Het is de waarheid, dat zy in 't eerste begin, gelyk de beginzelen altyd 't moeyelykft zyn, die leerzaamheid in de Japoneesen niet vonden welke zy verwachtete, in zo ver, dat zelfs die groote Apostel der Indiaanen *Sint Franciscus Xavierius*, onwillig om daar langer met zo weinig vrucht te blyven, besloot het Land te verlaten, en zich naar eene plaats te begeven, daar hy oordeelde dat zyne tegenwoordigheid veel nutter zyn kon. Doch deze toeschynende zwarigheden, met welke zy in 't begin te worstelen hadden, zyn lichtelyk te verantwoorden, nademaal deze *Paters*, zynde toen noch onkundig in de Manieren, Gewoontens, Taal en Staatkunde der Japoneesen, verplicht waren hunne Predikation en al wat zy den volke voor te dragen hadden, te laten overzetten in 't Japansch, door maar tamelyk ervaren Tolken, en de Japoneesche woorden uyt te drukken in Latynsche Letteren, 't welk geschied zynde, lazen zy uyt hunne papieren 't geene zy zelfs niet verstonden, en op een manier, gelyk men zich lichtelyk kan verbeelden, welke hen bloot stelde om uytgelachen te worden, waar door ze min ernstige en aandachtige toehoorders moesten hebben. Maar toen zy zich in vervolg van tyd gemeenzaamer maakten met de Inboorlingen, en derzelve Taal leerden, zich zelf uytleyden om hun Godsdienst, hunne Gewoontens en neygingen door te snuffelen, vonden zy

zulken goeden voorſpoed in hun werk, dat het zeer ver de verwachting die men daar van had, te boven ging. Het getal der bekeerden, inzonderheid op het Eyland *Kiusju*, daar zy zich het eerſte ter neerfloegen was byna onbegrypelyk, en dit te meer, om dat de Prinſſen van *Bungo*, van *Arima*, en van *Omura*, niet alleenlyk in 't openbaar 't belang van den Chriſtelyken Godtsdienſt omhelsden, maar ook zich zelfs bekeerden en zich lieten doopen, en in 't jaar 1582. ſommige van hunne naaſte vrienden overzonden met brieven en geſchenken, aan den Paus *Gregorius* den XIII. om aan hem hulde te doen, en om zyne Heyligheid te verzoeken, van haare kinderlyke onderwerping aan de Kerk; van welke plechtig Gezantschap een verhaal gegeven word in de Werken van den weergaaloofen Hiſtorie Schryver *Thuanus*, als mede door veele andere Rooms Katholykſche Schryvers. Dit Doorluchtig en Godtvruchtig voorbeeld dezer Prinſſen wierd ras gevolgt niet alleenlyk door hunne eige Onderdaanen, maar ook die der nabuurige Prinſſen, met dien yver en voortvaarendheid, dat men met recht van hen mag zeggen, dat zy zich gewelddadiglyk in den Hemel drongen. Het Evangelium dus in *Japan* voortgeplant zynde, op ſommige plaatſen waarlyk langſaam, doch op andere met een onvergelykelyken voorſpoed wierden nieuwe zendelingen en arbeiders tot zulken goeden, doch onverwachten Oogſt overgezonden van *Manilbas*, van *Macuo*, en van *Goa*. Midlerwyl wierden ſommige Inboorlingen van *Japan* by de Jeſuiten opgevoedt, en naderhand in hunne Orde toegelaten. Deze zetteden de voortplanting van 't Chriſtendom voort, veel meer dan de Europiſche *Paters* doen konden, bequaam zynde om met hunne Landslieden in hun eige Taal te ſpreken, en hen te doen zien de ongerymdheid en onbeſtaanbaarheid van haare Religie, en Afgoden-dienſt. Uyt aanmerking dezer was 'er goede grond om te hoopen, dat de bekeering van 't gantſche Ryk van *Japan*, door den tyd zoude uytgewrocht worden, wanneer ſchielyk, en op 't onverwachtſte de zaaken een geheel anderen keer namen. Deze nieuwe Religie, en 't groot getal Perſoonen van allerley Rang en Bedieningen, die zich bekeert hadden tot het zelve, maakten zeer groote veranderingen in de Kerk, ten alleruyterſten nadeelig voor de Heydenſche Geestelykheid, en men was beducht, dat dezelve mochten worden vergezelt door doodelyke gevolgen, zelfs

voor den Staat, om welke en verſcheide-
ne andere redenen, in 't vervolg te melden, de waereldlyke Keyzer 't nodig oordeelde om dit aangroeyend quaad te beletten, en aan alle zyne Onderdaanen op ſtraffe des doods te verbieden, een Godsdienſt te omhelfen, die men te gemoet zag dat zo verderffelyk zouden zyn. Ten dien einde wierden in 't jaar 1586. Plakaaten afgekondigt. In 't zelve jaar begon de vervolging, en verſcheide Perſoonen wierden ter dood gebracht over 't niet gehoorſaamen aan de Keyzerlyke bevelen. Deze onverhoedſen draay was evenwel niet bequaam om den voortgang van 't Chriſtendom te verhinderen en tegen te houden. Het gemeene volk voer voort dezelve opentlyk te omhelfen en te belyden, en veele menſchen van aanzien deden het zelve uyt vreeſe en met omzichtigheid in 't geheim. De verſlindende vlammen zelfs van de vervolging, de yffelykſte, waar van men in eenige Hiſtorien leeft, ſcheenen in 't begin van dien vrucht niet te zyn, welke de Heydenſche Regeering daar van verwachtete. Want ſchoon volgens de brieven der Jeſuiten, in het jaar 1590. alleen, 20570. Perſoonen om het geloof in Chriſtus moeſten ſterven, maakten zy echter in de jaaren 1591, en 1592, wanneer alle de Kerken werkelyk toegeſloten waren, 12000. nieuwe bekeerden. De Japoneeſche Schryvers zelve ontkennen niet, dat de jonge Keyzer *Fide Jori*, die in 't jaar 1616. ter dood gebracht wierd, door zyn Voogd *Jzejas*, die hem den Throon ontwendigde, verdacht wierd een Chriſten te zyn, en dat het grootſte gedeelte van zyn Hof, Zoldaten en Krygsbevelhebbers dezelve Godtsdienſt beleden. De blymoedigheid, met welke alle de nieuwe bekeerden veel liever alle bedenkelyke pynigingen, en de allerwreedſte dood uytſonden, dan hunnen Zaligmaker te verzaaken, wekte de nieuwsgierigheid van veelen op, om te weeten welke Leere het was, die haare navolgers zo blymoedig maken kon zelfs in de angſten des doods, en zo draa waren zy niet onderrecht in dezelve, of zy bleek klaar en duydelyk zo waarachtig en trooſtryk, dat veele beſloten dezelve te omhelfen.

Ik zal de Religie zaaken hier een weinig laten ruſten, om met weinige woorden iets te zeggen van den Koophandel der Portugeeſen. De Kooplieden in hun Handel, en de Prieſters in de voortzetting van 't Evangelium, vorderde beyde even gelykelyk. De Kooplieden trouwden met de Dochters van de rykſte Inwoonders, en leyden haare goede-

Staat van
der Portu-
geeſen
Handel.

ren aan ten meesten profyten. Het Goud van 't Land wierd geruyt tegen Europeaanse en Indiaanse Fraajgheden, Geneesmiddelen, stoffen, en andere dingen van denzelfen aardt. Alle jaaren wierden meer dan drie honderd tonnen van dit kostelyke Metaal uytgevoert, want in dien tyd hadden zy volkomen vryheid om in en uyt te brengen, welke Goederen, en in welken menigte zy wilden. In dien tyd van haare aangroeyende grootheid brachten zy hunne Goederen binnen, met groote Schepen, maar in 't verflappen van hunnen Handel, quamen zy alleenlyk derwaards met Galliooten, gelyk zy ze noemen, of kleinder vaartuygen. In 't eerst liepen zy in de Haavens van *Bungo* en *Firando*. Toen quamen zy alleenlyk naar *Nagasaki*. Dus wonen zy ten minsten honderd ten honderd op de ingebrachten waaren, en niet weinig op de geene, die men uytvoerde. Men geloofst, dat indien de Portugeesen den Handel slechts twintig jaaren hadden mogen behouden op den zelfden voet, als zy ze eenigen tyd dreeven, zulken rykdommen zouden zyn uytgevoert geworden uyt dit *Ophir* naar *Macao*, en dat daar zodanige overvloedt zou geweest zyn van Goud en Zilver, als de Heylige Bladen melden, dat 'er binnen *Jerusalem* was ten tyde van *Salomon*. Het is onnodig hier ter plaats op te stellen alle de byzonderheden van hunnen Koophandel, en ik oordeele te kunnen volstaan met te zeggen, dat zelfs de laatste jaaren dat zy naar *Japan* reisden, toen hun Handel in 't grootste verval was, dat is in 't jaar 1636. 2350. kisten met Zilver, of 2350000. *Thails*, behalven 287. Portugeesen met hunne vrienden en huysgezinnen aan boord van vier Schepen gebracht wierden van *Nagasaki* naar *Macao*. In 't jaar 1637. brachten zy goederen in, en voerden uyt het geld ter waarde van 2142365 *Thails* 4. en 1. aan boord van zes Schepen; en in 't jaar 1638. ter waarde van 1259023. *Thails*, 7. en 3. alleenlyk met twee Galjooten. En ik heb aangetekent gevonden, dat zy weinige jaaren te vooren met een van haare kleine Schepen weggezonden hebben meer dan honderd tonnen Gouds.

Veele geloofwaardige Japoneesen hebben my dikwils verzekert, dat trosheid en inhaaligheid in de eerste plaats veel toegebracht hebben tot den val der Portugeesen; de trotsheid onder de Groote, en de inhaaligheid of baatzucht onder de gemeene brachten zeer veel toe om de geheele Natie gehaat te maken. De nieuw bekeerde Christenen zelf waren

verbaast, en wierden onverduldig, toen zy zagen, dat hunne Geestelyke vaders niet slecht doelden op de zaligheid hunner zielen, maar ook het oog hadden op hun Geld en Goederen, en dat de Kooplieden zich van hunne Goederen op een zeer woekerachtige en onredelyke wyze bedienden. De aangroeyende rykdommen, en de onverwachte voorspoed in de voortplanting van 't Evangelium, maakten beide, Geestelyken en Leeken, zeer opgeblaaten. De Hoofden der Geestelyken dachten het beneden hun waerdigheid langer te voet te gaan, in navolging van Christus, en zyne Apostelen. Niets kon hen voldoen, of zy moesten over al gedragen worden in statelyke Stoelen, nabootsende de pracht van den Paus en zyne Kardinaalen te *Romen*. Zy stelden zich niet alleenlyk even hoog in rang met de Grootsten van 't Ryk, maar opgezwollen door Geestelyke hovaardy, verbeeldeden zy zich, dat een hooger rang zelfs niet meer was dan hen toequam. Het gebeurde op zekeren dag, dat een Portugeesch Bisschop op den weg ontmoette een van de Raadsheeren van Staat op reys zynde naar 't Hof. De Hoogmoedige Prelaat wilde niet bevelen zyn stoel dragers stil te staan, om daar uyt te komen, om zyn eerbied aan dezen grooten aanzienlyken Raadsheer te betoonen, gelyk het de gewoonte in dat Land is, maar zonder hem eens aan te zien, ja zelfs zonder hem de allerminste tekenen van burgerlyke beleefdheden te bewyzen, gebod hy zyne knechts zeer verachtelyk om hem voorby te dragen. Zodanige onverzichtige stap, daar en boven zo strydig met de zachtmoedigheid en nedrigheid, welke deze Heeren belyden, en daar benevens op een tyd, wanneer de Portugeesen reeds het meeste gedeelte van die achting en gunst, waar in zy te vooren waren, verloren hadden, kon niet anders dan verzelt worden door doodelyke gevolgen, ten allerhoogsten nadeelig voor het belang van de geheele Natie. Deze Staats-dienaar, verbittert over zulk een merkelyken hoon, droeg van dien tyd af, den Portugeesen eenen doodelyken haat toe; en in zyne grootste en billyke vertoortheit, deed hy zyn beklag aan den Keyzer zelf, met zodanigen haatelyken schildery van de moedwilligheid, trotsheid, en laadunkentheid van deze Natie, dewelke niet anders dan des Keyzers hoogste ongenaade op haaren hals moest te weeg brengen. Dit gebeurde in 't jaar 1596. In 't volgende jaar begon de vervolging der Christenen op nieuws; zes

Val der Portugeesen.

entwintig Perfoonen, en daar onder twee vreemde Jefuiten en verfcheide *Paters* van de Franciscaner Orde wierden gekruyct. De tegenftrydigheid van de Chriftelyke Leere met de Religie en Afgodendienst, gelyk ze toen vaftgeftelt was in het Land, was eene tweede wezendlyke oorzaak van die wreede vervolging tegen derzelver aanhangers aangerecht. De nieuwe bekeerde Chriftenen vertelden aan hunne Landgenoten, dat zo lang als zy Heydenen bleven, zy niets te verwachten hadden, dan de eeuwige verdoemenis; en niet alleenlyk dit, maar hun yver voor dezen nieuwlyks omhelste Leere, en hunnen haat tegens den Heydenschen Afgodendienst, en deszelfs *Bonzes* of Priefters voerden hen zo ver, dat zy de Tempels en Afgoden om verhaalden: En het ftond te duchten, dat beide, Kerk en Staat, daar door zouden geploft worden in noch veel grooter verwarring, by aldien dit aangroeyende quaad niet tydelyk verholpen wierd. De vereeniging en de onderlinge eensgezindheid, welke men befpeurde onder de Chriftenen te zyn, en hunne zaamgevoegde poogingen om de Heydensche Godtsdiensten van 't Land te vernietigen, en op de puynhoopen derzelve haare eige op te rechten, baarden stoffe van jaloersheid en argwaan aan den voorzichtigen Keyzer *Taico* en zynen Opvolger *Jjejas*, de eerste dezer twee was de Kroon en zyne grootheid alleen verschuldigt aan zyn dapperheid en beleyd, en de laatste aan zyne verradery en onbehoorlyke praktyken. *Jjejas* had in der daad zo veel te meer reden om te vreesen, dat de aangroey van den Chriftelyken Godtsdienst nadeelig mogt uytvallen voor zyne belangen, om dat zyn weeskind *Fide Jori* (eenigste Zoon van *Taico*, wien hy den Throon met geweld ontweldigde) en 't meeste deel van zyn Hof en aanhang, of zelfs Chriftenen waren geweest, of ten minften dezelve gunftiglyk toegedaan fcheenen. De een zo wel als de andere, *Taico*, en zyn Opvolger *Jjejas*, gelyk zy geen van beide eenig Erfrecht op den Throon, die zy bezaten, hadden, maakten tot hun eige zekerheid hun werk, om alle beletfelen uyt den weg te ruymen, dewelke eenigzins mochten kunnen ftrekken, om de bezitting derzelve hen moeyelyk en ongeruft te maken, en onder andere, om een volkome hinderpaal in den weg te leggen, tot verdere voortplanting van eene Religie, zo onbestaanbaar en onovereenkomende met eenige andere, die toen in het Land geoorloft wierd, en die daar

beneven zo zichtbaarlyk vyandschappen en argwaanen moest veroorzaaken tusfchen hunne Onderdaanen.

Weshalven eerst en voor al een Keyzerlyk Plakaat wierd afgekondigt, verbiedende dat de Leere der *Vaderen*, gelyk de Japoneesen toen de Roomfch Katholyfche Religie noemden, onderweefen en verder voortgezet zou worden. Daarna wierden de Gouverneurs, Vorften en Prinffen van de verfcheide Provintien verzocht, door vrindelykheid of door geweld hunne Onderdaanen te dwingen het geloof van onzen Zaligmaker te verzaaken, en weder te keeren tot haaren voorgigen Godtsdienst. De Bestierders over den Portugeefchen Handel ontfin-gen ook fcherpe bevelen om geen meer Geestelyken met haare Schepen over te brengen, en eindelyk wierd aan alle Munniken en Priefters, toen in 't Land zynde, bevolen, op fttaande voet te vertrekken. Op deze Keyzerlyke bevelen wierd niettemin in 't begin weinig acht gegeven. De Prinffen en Gouverneurs van de verfcheide Provintien lieten waarlyk niets na, om hunne Onderdaanen het Geloove in Christus te doen afzweeren, en weder te keeren tot de aanbidding van hunne Afgoden. Maar de Portugeesen en de Spanjaarden lieten niet af, van aan boord hunner Schepen over te brengen, (hoewel in 't geheym,) nieuwe vervullingen van Geestelyken; ook konden de Jefuiten, toen in het Land genestelt, door geen middelen gebracht worden, om aan de Keyzerlyke bevelen te gehoorzaamen, en door het Ryk te verlaten, op een reys te gelyk te verliezen het geen waar over zy zo lange jaaren gewerkt hadden, om het ten einde te brengen. Byna op een en den zelfden tyd geviel 'er een ander ongelukkig toeval.

Sommige Franciscaner Ordens Broeders, die door den Gouverneur van *Manilbas*, in de Philippynse Eilanden, waren overgezonden als zyne Afgezanten aan den Keyzer van *Japan*, Predikten, gedurende hun geheele verblyf in 't Land, opentlyk in de ftraaten van *Miaco*, alwaar zy hun wooning hadden, en waar zy op hun eige goeddunken een Kerk bouwden, ftrydende tegen de Keyzerlyke bevelen, en tegen den Raad en ernstige aanhoudingen der Jefuiten. Zy hadden niets in te brengen voor zulken ontydige en onvoorzichtige handeling, dan een brandende begeerte en verlangen na de Kroon van 't Martelaarfchap, en 't bevel van den Apostel, dat men Godt meerder behoort te geboorzaamen dan den menschen, fchoon

schoon het duydelyk en klaar was, dat zulken openbaare schending der Keyzerlyke bevelen, en zodanige kenbare overtreding en verbreeking der wetten van het Ryk, op het eind niet alleenlyk doodelyk moesten uytvallen voor hunne Persoonen, maar ten hoogsten nadeelig tot de bevordering van 't Christendom en van 't welzyn van de Kerk. En waarlyk, de vervolging naderhand tegens de Christenen aangerecht, heeft geen weergaa in eenige Historie, en eindigde ten laaftten na een wreede slachting van veele duyzenden derzelve aanhangeren, na verloop van veertig jaaren, in eene geheele uytroeying van de Religie, in het verlies van dien voordeeligen Handel, welken de Portugeesen en de Spanjaarden omtrent honderd jaaren lang gedreven hadden, en in een eeuwige uytbanning van deze Natie. Na het uytverscheide blyken toefchynt, was het in 't begin 't oogmerk niet van 't Hof, om de geheele Portugeesche Natie aan haare wraakzucht op te offeren. Op sommige valsche kundschappen was *Taico* wel eens opgevolgen in een schielyke drift tegen de Paters Jesuiten, en beval hen binnen twintig dagen het Ryk te verlaten; maar kort daar na, verzachte hy zyn besluit niet alleen, maar gaf hen verlof een Kerk te bouwen naby *Miaco*, hoewel hy hen ter zelve tyd beval nooit in dezelve te prediken, 't welk toonde, dat zyn misnoegen en haat meer gericht was tegen den Godsdienst, welken zy beleden, dan tegen hunne Persoonen. Ook blykt het niet, dat des Keyzers Opvolgers voorgenomen hadden de zaak zo voort te zetten, om de geheele Natie voor altoos uyt te bannen. Zy wilden niet gaarn ontryft zyn van de vreemde Waaren en Fraayigheden, welke door de Portugeesen wierden ingevoerd. Zelfs op 't einde van die vreeslyke vervolging der Christelyke Religie, wanneer 'er slechts weinige van alle Portugeesche en Spaansche Paters overgebleven waren, spaarden zy de Kooplieden en Waereldlyke Persoonen, met oogmerk om den Handel en Koopmanschap met haar aan te houden, welken zy aanzagen als een zaak ten eenemaal onafhankelyk van de andere. Tot dien einde wierd het Eyland *Desima*, nu in bezetting der Nederlanders, in de Haave van *Nagasaki* voor hen opgerecht, en toegewesen om daar te woonen. Maar eenigen tydt daar na, maakte de verderffelyke ontdekking van een gevaarlyk verraadt, 't welk zy, en de noch overgeblevene aanhangers van den Christelyken Godtsdienst aangevan-

gen hadden tegen den Persoon des Keyzers, als een Heydensch Vorst, een besliffende slag van hun geheele verderf, en verhaaste het Vonnis, dat korts daar na uytgesproken wierd, dat zy voor altoos zouden uytgebannen blyven buyten des Keyzers Heerschappyen. Dit geval gebeurde op de volgende wyze. De Hollanders bekoort door den voorspoedigen en voordeeligen Handel der Portugeesen op de Indien, besloten insgelyks hunne Zeevaart uyt te spreiden naar deze afgelegene deelen der waereld, weinige jaaren voor 't jaar 1600. De eerste Factory die zy in *Japan* hadden was op *Firando*, en zy verkregen by opene Brieven des Keyzers verlof om een vryen Handel te dryven. Het belang van haaren Koophandel in de Oost-Indien toen in een gewenschten en bloeyenden staat, zettede hen aan om te doen, 't geen zy andersins op dien tyd wel doen mochten, (als zynde in Oorlog met *Spanjen*, toen Opperheerscher over alle de Heerschappyen van *Portugal* in *Europa* zo wel als in 't Oosten;) namentlyk om de Portugeesen te onderkruypen, en zo veel als in hun macht was, hunnen Handel te bederven. Maar schoon deze twee redenen al niet genoeg waren geweest, om hunne handelingen te rechtvaardigen, zo hadden zy noch daar en boven eene, veel dringender, en dit was om hen zelve en hun Character recht te doen en te billyken. De Portugeesen bedienden zich van alle doorsleepene, snoode; quaadaardige vonden, om de Nederlanders zwart te maken, hen noemende Rebellen tegen de Spanjaards hunne voorige Opperheerschers, Zeerovers en diergelyke, met een woord, zy beschreven haar als 't snoodste en 't onrechtvaardigste volk van de waereld. In zulken geval waarlyk waren de Nederlanders niet zeer te beschuldigen welke ondernemingen zy naderhand ook in 't werk stelden, om hun belang en goed geloof staande te houden. Om haar te zuiveren van die snoode lasteringen hen aangewreeven, en daar benevens om zo veel zy konden zich te wreken op haare vyanden. Ik geloof dat elk een in haare omstandigheden zynde de schoone gelegenheid daar toe zou hebben waargenomen, welke zich weinig tyds daar na opdeed: want, genomen hebbende naby de Kaap de Goede Hoop een Portugeesch Schip, naar 't Vaderland keerende, vonden zy in 't zelve verscheide verraaderlyke Brieven aan den Koning van *Portugal*, geschreven door eene Kapitein *Moro*, Hoofd der Portugeesen in *Japan*,

zynde zelfs een Japoneef van geboorte, en een groot yveraer voor den Christelyken Godtsdienst, droegen zy byzondere zorg, om dezelve zo ras als mogelyk was over te leveren aan hunnen Beischermer, den Prins van *Firando*, die den inhoud derzelve zonder tydverzuym mededeelde aan den Gouverneur van *Nagasaki*, als Opperbewindhebber en Rechter in de buytenlandsche Zaaken, die een groot vriend was der Portugeesen. Kapiteyn *Moro*, gevat zynde, loochende stout en onbeschaamd de geheele zaak, gelyk ook deden alle de Portugeesen toen tot *Nagasaki* zynde. Niettemin was noch de gunst die de Gouverneur hen toedroeg, noch hunne gestadige ontkenning in staat om hen te zuiveren en te bevryden van dien duysteren wolk, die vaardig stond over hen uyt te breeken. Hand en Zegel overtuygden haar. De Brief wierd opgezonden naar 't Hof, en Kapitein *Moro* gevonnist om levendig aan een paal verbrandt te worden; 't welk vervolgens ook wierd uytgevoert. Deze Brief openbaarde 't geheele verraadt, 't welk de Japansche Christenen, te zaamen met de Portugeesen hadden gesmeedt tegen 's Keyzers Leven en Throon; het gebrek dat zy hadden aan Schepen en Soldaaten, welke hen belooft waren uyt *Portugal*, de naamen der Japansche Prinsfen, die in 't verraadt deel hadden, en eindelyk, om alles te kroonen de hoop en verwachting van den Pausselyken zegen. Deze ontdekking, door de Hollanders gedaan, wierd naderhand bevestigd door een anderen Brief, door den gemelten Kapitein *Moro* geschreven aan de Portugeesche Regeering tot *Macao*, welke onderschept en door een Japanfch Schip naar *Japan* gebracht wierd. Gemerkt deze ontdekking, en de achterdocht, welke 't Hof reeds had opgevat tegen de Portugeesen, viel het niet zwaar, de weinige achting en aanzien, welken zy zich tot noch toe hadden weten te behouden, ten eenemaal om ver te stooten, te meer, om dat, niet tegenstaande de strenge Keyzerlyke bevelen, zy niet nalieten in 't geheym en stilte meer Geestelyken over te brengen. Vervolgens wierd in het jaar 1637. een Keyzerlyk Plakaat, door de voornaamste Raads-Heeren van Staat ondertekent, naar de Gouverneurs van *Nagasaki* afgezonden; met last en bevel, om het zelve te zien ter uytvoering te brengen. Toen was het, dat het Ryk van *Japan* voor altoos geslooten wierd, zo voor Vreemdelingen als voor Inboorlingen. Van dien tyd af zou geen vreemde Natie de vryheid heb-

ben om in het Land te komen, en aan geen van des Keyzers Onderdaanen zou geoorloft worden buyten 's Lands te gaan, gelyk blykt uyt de volgende volstrekte bevelen, vervat in 't voorge- melde Plakaat.

Aan *Sakaki Barra Findano Cami*,
en aan *Baba Sabray Sejimon*.

„ Geen Japansche Schip noch Schuyt,
„ van wat naam het mocht zyn, noch
„ geen Inboorling van *Japan* zal zich
„ onderwinden buyten het Land te
„ gaan; die dat overtreed, zal sterven,
„ en het Schip met 't Volk en Goederen
„ aan boord, zal tot naader bevel wor-
„ den in bewaaring gestelt.

„ Alle Japoneesen die van buyten
„ 's Lands weder inkomen, zullen ter
„ dood gebracht worden.

„ Al wie een Prieester ontdekt en aan-
„ brengt zal een belooning hebben van
„ 400 tot vyf honderd *Shuets*, en na
„ maate voor de ontdekking van yder
„ Christen. (*Een Shuet zilver weegt on-
„ trent vyf oncen, zo dat vyfhondert Shuets
„ loopen op 2500. oncen, 't welk ontrent
„ 2500. Ryksdaalders of vyf hondert pon-
„ den Sterlings is.*

„ Alle Persoonen; die de Christelyke
„ Leere voortzetten, of dezen schandely-
„ ken naam voeren, zullen worden ge-
„ vangen gezet in de *Ombra* of gemeene
„ Gevangenhuis van de Stad.

„ 't Geheele Geslacht der Portugee-
„ sen, met haare Moeders, Minnens, en
„ al wat tot dezelve behoort zal geban-
„ nen worden naar *Macao*.

„ Al die geene die zich onderwindt
„ een brief van buyten 's Lands in te
„ brengen, of weder te keeren na dat hy
„ gebannen is, zal met zyn geheele huys-
„ gezin sterven; zo ook de geene, die
„ zich onderstaan voor haar tusschen te
„ spreken, zullen ter dood gebracht
„ worden.

„ Geen Edelman, noch eenig Soldaat
„ zal toegelaten worden iets van een
„ Vreemdeling te koopen, &c.

„ (De overige Artykelen van dit Pla-
„ kaat slaa ik over, als zynde buyten
„ myn tegenwoordig oogmerk.)

Gedaan in het dertiende jaar van onze
Regeering, in het negentiende van
Quanje, in de vyfde maand.

Was Getekent,

Saccaja Sanikkeno Cami.

Dymo Ojeno Cami.

Cangano Cami.

Matzendeyro Infemo Cami.

Abono Bongono Cami.

Haaregan-
sche uyt-
dryving.

Schoon nu de Gouverneurs van *Nagasaki* op het ontfangen van deze strafte Keyzerlyke bevelen, zorg droegen dat zy gehoorzaamt en ter uytvoering gelegd wierden zonder tyd verzuym, konden echter de Bewindhebers van den Portugeeschen Handel, zich met veel moeyte, twee jaaren langer in *Japan* onthouden, zich steeds noch kittelende met de hoop van vryheid te erlangen om op het Eyland *Desima* te blyven, en daar in hunnen Handel te volherden, welken zy zo onwillig waren te verliefen, als hun leven. (Dit Eyland, 't welk in de Haave legt, niet ver van de Stadt, aan welke het vastgemaakt is door een brug, is voorbedachtelyk opgeworpen uyt den bodem van de Zee in 't jaar 1635., en omringt met sterke Poorten, Pallissaden en Wacht-huyfen met een oogmerk om de Portugeesen daar in te besluyten ter oorzaak van hun Handel, en hen te houden, als *Godo's* of Ketteren afgezondert van eenigen verderen omgang met de Inboorlingen.) Maar zy vonden zich eindelyk ten eenemaal in hunne verwachting te leurgesteld. De Keyzer had vastelyk besloten zich volkomen van hen te ontslaan, en op de verzekeringen aan hem gedaan door de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappy, dat zy voor het toekomstige zorg dragen zoude, om het Land te voorzien met al zulke Waaren als voortyds door de Portugeesen waren ingevoerd, verklaarde hy Haar en de Spanjaarden, en alle die hem aangingen voor vyanden van 't Ryk, met de uytterste strengheid verbiedende, om ooit of ooit de Goederen van hun Land in te brengen, als daar waren hunne Lakenen, Leeder, Wolle, Stoffen, en met een woord al het voortbrengsel en alle de Handwerkfelen van dat Land, de Spaansche Wyn alleenlyk uytgezondert, welke zou ingebracht worden tot het byzonder gebruyk van 't Hof. Op deze wyze was het, en om deze verscheide bygebrachte redenen, dat de Portugeesen verlooren hunnen voordeeligen Handel en gemeenschap met *Japan*, en ten eenemaal uyt het Land gedreven wierden voor het einde van 't jaar 1639.

Vruchte-
loofse aan-
zoeingen
der Portu-
geesen om
hun Koop-
handel te
doen her-
leven.

Niet tegenstaande alle de veelvuldige moeyelykheden, en groote verliefen welke de Portugeesen ondergaan en geleden hadden, besloten zy echter, eer dat zy alle hoop lieten vaaren van dezen voordeeligen tak van Koophandel aan te houden, of te doen herleven, noch eene stap te doen, weshalven de Regeering van *Macao*, in het jaar 1640, 't eerste na haare geheele uyt-dryving buyten *Ja-*

pan, twee Ambassadeurs met een talryk gevolg, in 't geheel bestaande uyt drie-enzeventig Persoonen, aan den Keyzer zondt. Zo era waren deze Ambassadeurs niet in de Haaven van *Nagasaki* gekomen, of zy wierden op staande voet, volgens de bovengemelte Keyzerlyke bevelen, in beslag genomen met hun geheelen treyn, en het Schip wierd prys verklaart, hoewel zy geene waaren medegebracht hadden, om te toonen, dat zy niet gekomen waren met oogmerk om Koopmanschap te dryven. Aanstonds wierd door een Renboode kennis gegeven aan het Hof van hun aankomst, en gevangenneeming, waar op de Keyzer tegen 't Recht der volkeren, hen alle veroordeelde om onthoofd te worden, uytgezondert twaalf mannen van 't gemeenste soort, die te rug zouden worden gezonden naar *Macao*, om aan hunne Landslieden over te brengen het nieuws van deze ongelukkige onderneming, hen mede gevende een allertroost en dreigendste boodschap van den Keyzer, behelzende, dat indien de Koning van *Portugal* zelf in Persoon, ja zelf de Godt der Christenen zich mochten verstitouten in zyne Heerschappyen te komen, hy hen op dezelve wyze onthaalen zou. Hoe het naderhand met deze twaalf afgelopen is, is onbekent, want zy zyn te *Macao* niet aangekomen, en het is zeer waarschynlyk, dat zy by gebrek van bequaamheid en verstand om het Schip te beheeren, in Zee zyn vergaan. De overblyvende rampzalige, die ter dood gedoemd waren, hadden volgens 't gebruyk van 't Land, yder hun eige Scherprechter by hen staan, zo dat op 't geven van een zeyn, alle hunne hoofden op een oogenblik afgeslagen wierden.

In een Japanfch Handschrift, door een Inwoonder van *Nagasaki* geschreven, die in die tyden geleefd heeft, vind ik een ander treurig geval, 't welk eenigen tyd voor deze ter doodbrenging gebeurde aan een groot Spaansch Schip, 't welk in *Japan* quam van de Philippynse Eylanden, 't welk met alle de Goederen aan boord zonk, en al het Volk verdronk of doodgeslagen wierd in de Haave van *Nagasaki*. Ik zal de geheele Geschiedenis van dit ongelukkig geval hier invoegen, zo als ik het gevonden heb in 't voorgesemde Handschrift, niet twyffelende aan de waarheid deszelfs, hoewel daar van in het Dagregister der Nederlanders, die toen hunne Factory tot *Firando* hadden, niets gemeld word. Het ging toe op de volgende wyze.

De *Castiliaanen* (dus wierden de *Spanjaarden*)

Wat een
Spaansch
Schip van
de Philip-
pynsche
Eylanden
wedervoer.

jaarden, door de Japoneefers genoemd) hadden een Japansche Jonk genomen naby *Manilbas*, en al het Volk van 't zelve verdronken, meenende door dit middel de gedachten zelfs van zulken barbaarschen daad te smoooren. Maar des niet tegenstaande wierd ze ras ruchtbaar aan 't Hof van den Japanschen Keyzer. Omtrent een jaar daar na, quam een Spaansch drie deks Schip van de Philip-pynse Eilanden naar *Japan* moe'tende in de Haave van *Nagasaki* ten Anker, waar van aanstonds in allerhaast door de Gouverneurs van de Stad kennis gegeven wierd aan 't Hof. Op 't ontfangen van die tyding zondt de Keyzer bevel aan den Prins van *Arima*, om 't gemelde Schip te vernielen en te verbranden, met alle de Goederen en Menschen die op 't zelve waren. Omtrent drie dagen voor dit bevel aanquam, wierden de Spanjaarden gewaarschouwt door eenige welmeenende, die hen genegen waren en die tot *Nagasaki* woonden, dat 'er een storm over hen stond uyt te barsten, en zy wierden geraden door een spoedige vlucht dit maakend' gevaar te ontvlieden. Maar de gierigheid in 't eerst, en daar na de tegenwinden verhinderden hen dezen heylzaamen raad te volgen; Dach en nacht waren zy doende om het Schip te laaden met Goud, Zilver en andere kostelyke Japansche Goederen, brengende zo veele rykdommen aan boord, als het Schip laaden kon, zich vaardig makende om te vertrekken, en in geval van aangetaft te worden zich te verweeren. Ter zelve tyd quam de Prins van *Arima*, aangestelt om de Keyzerlyke bevelen uyt te voeren in de Haave met een behoorlyk getal van Soldaaten, en een groot gedeelte van Schepen en Schuyten. Het Spaansche Schip wierd aanstonds omcingelt, 't welk benevens de tegenwinden belettede en het onmogelyk maakte, om daar door heen te komen, en te vluchten. In dit uytterste namen de Spanjaarden eenpaariglyk een vast besluit, om hunne levens dier te verkoopen, en de Japoneefers vonden het zo gemakkelyk niet als zy zich verbeelt hadden, om dit Schip te nemen en te verbranden. De Prins aan zyn kant deed al wat hy kon, door zyne tegenwoordigheid, en groote beloften van belooning om zyne Soldaaten aan te moedigen tot een dapperen aanval, maar ziende dat niemant de eerste wilde zyn, sprong hy zelf de eerste op 't Spaansche Schip en wierd in een oogenblik gevolgt van zulken getal zyn'er Soldaaten, dat het geheele dek vol was. Hier op vertrokken zich de Spanjaarden onder 't

verdek, en slooten de luyken achter zich toe. De Prins overdenkende, dat dit niet geschiede dan met eenig quaad oogmerk sprong weer over aan boord van zyn eige Schip, als of het was om meerder Volk te haalen, en een oogenblik daar na, de Spanjaarden 't vuur gestoken hebbende in eenige tonnen Buskruyt, 't welk zy onder 't dek gelegd hadden, vloog het in de lucht met alle de Japoneefers die daar op stonden. De eerste slag over zynde beval de Prins verscht Volk om den vyand voor de tweedemaal aan te klampen, waar op de Spanjaard weer gedeynst zynde onder het tweede verdek, het zelve op gelyke wyze deed springen. Insgelyks ook met het derde, na dat de Japoneefers een nieuwe aanval op het zelve hadden gedaan. Door deze herhaalde slagen was de Haave bedekt met Japoneesen, doode, gewonde, en gekneusde, eer dat zy zelfs eens aan de Spanjaarden komen konden, die zich zelve met de uysterste kloekmoedigheid en dapperheid eenige uren verweerden, zich niet overgeevende tot dat zy alle tot een man toe doodgeslagen waren. Dit gevecht, in 't welk meer dan 3000. Japoneefers sneuvelden, duurde zes volle uren. Ongeloofelyke schatten wierden naderhand op de plaats daar het Schip gezonken was gevonden; men zegt dat 'er ontrent 3000 kisten met zilver gevonden wierden. Tot dus ver myn Japansche Schryver. My is verhaalt, dat over weinige jaaren geleeden op dezelve plaats noch eenig zilver opgevist is.

De Japoneefers, het Land eindelyk gezuyvert hebbende van alle de Portugeesen (eenige weinige *Paters* uytgezondert, die zich steeds hier en daar verborgen hielden) kreeg het Hof te *Jedo* kundschap; dat zy zeer vriendelyk ontfangen waren in *China*, en dat zy in groote achting en aanzien waren aan 't Hof van den Chineeschen Keyzer. Dit noodzaakte haar op hunne hoede te zyn. Ten dien einde wierden Wachthuysen (of Baakens) die noch in weezen zyn opgerecht op de toppen van hooge Bergen, en de Soldaaten op de wacht zynde, kreegen bevel, om op de ontdekking van een vloot van tien of meerder Europeansche Schepen, naar *Japan* zeylende, aanstonds daar van kennis te geven door het aansteeken van vuuren, waar toe zy altyd brandbaare stoffe by zich gereed hebben. Deze vuuren gezien wordende, en andere aangestoken op de toppen van ver afgelegene bergen, kan het Hof tot *Jedo* binnen vier-entwintig uren daar van tyding hebben,

Verfpied-
Wachten
op de top-
pen der
Bergen.

en gevoeglyk zonder uytstel de nodige bevelen geven ter bescherming van het Land, te meer, om dat altoos zedert zulke goede maatregelen genomen zyn, dat zo ras als deze vuuren zyn aangeito-

ken, een ygelyk weet welken post hy nemen moet, en wat zyn werk is tot verdediging en bescherming van zyn Vaderlandt.

VI. HOOFDSTUK.

Van den Nederlandschen Handel op Japan in 't gemeen.

DE Hollanders, bekoort door den voordeeligen Handel, besloten kortst na 't oprichten hunner Oost-Indische Maatschappij, en zelfs in 't eerste begin hunner Zeevaart op de Indien, ontrent het begin van de voorrige Eeuw, eene bequaame ter neerstelling te maken in *Japan*, en zorg te dragen voor de ontfanging der Schepen en Goederen, welke zy voornemens waren jaarlyks derwaarts te zenden. Haare eerste Factory en wooning werd gebouwt op een klein Eyland, niet ver van de Stad *Firando*, en aan dezelve vastgehegt door een Brug. Zy waren te meer welkoom, en beter ontfangen, hoe grooter vyanden zy waren van deze, van welke de Hoogste Overheid reeds voorgenomen had haar te ontslaan, en uyt het Land te dryven, ik versta de Portugeesen. Deze Natie waarlyk stelde haare uyterste krachten in 't werk, en alle welsprektheid, en 't aanzien dat zy tot noch toe behouden had, by verscheide Grooten van het Ryk om de Nederlandsche ter neerstellingen in 't begin reeds te dwarfchboomen, en zich den geheelen Handel voor haar alleen te verzeekeren, doch alles te vergeefs. De toenmaals regeerende Keyzer *Jjejas*, die na zyn overlyden genoemt wierd *Gongen*, vergunde in het jaar 1601. aan de Nederlanders een vryen Handel op alle zyne Heerschappijen, door een uytdrukkelyk *Gosjunim*, gelyk zy 't noemen in *Japan*, 't welk in den Letterlyken zin betekent een *Groot Vermiljoen teken* en verstaan moet worden, van opene Keyzerlyke Brieven, getekent door alle de Raadsheeren van Staat, en gezegelt met het Rood Keyzerlyke Zegel, waar van het geheele *Instrument* zyn naam ontleent heeft. Uyt kracht van deze Keyzerlyke vergunnings brieven hadden de Nederlanders de vryheid hunne Goederen in te brengen en te verkoopen in alle Gedeelten van 's Keyzers Heerschappijen, en deze toelating was ondersteunt, door een krachtige aandrang aan alle

zyne Onderdaanen, om hen te helpen en zo veel in hun macht was, by te springen, zynde alles geschreven in zeer nadrukkelyke en gunstige bewoordingen en merktekenen. Na 't overlyden van den Keyzer *Jjejas* hielden de Nederlanders aan om eene vernieuwing van hun voorrecht. Deze onvoorzichtige stap, t'eenemaal strydig zynde met de Costumen der Japanische Natie, welke een groote achting heeft voor de wetten en beloften door hunne voorouders gedaan, en dezelve onschendbaar onderhoudt, wierd hun verzoek echter toegestaan, en hun voorrecht vernieuwt zeer na in dezelve bewoordingen, doch in veel nadeeliger bestempelingen. Midlerweyl, den voorspoed der Portugeesen dagelyks afnemende, en hellende tot een doodelyken ondergang, lieten de Nederlanders niets ter waereld naa, om op haar naakende verderf een grondslag te bouwen tot hun eige vaststelling. Geen moeyte noch kosten wierden gespaart, om den Keyzer te behaagen, van wien alleen het goed of quaad gevolg van hunnen Handel afhong. Al wat men maar bedenken kon, wierd in 't werk gestelt, om de Raadsheeren van Staat en inzonderheid den Prins van *Firando* en andere Grooten te verplichten, die het in hun macht hadden, om haar belang en achting aan 't Hof voort te zetten of te doen daalen. De allerkeurigste raare zeldsaame dingen, die natuur of kunst voortbrengen konden, wierden gekocht, en voor jaarlyksche Geschenken overgebracht. De misfelykste en zeldzaamste Dieren in 't byzonder, wierden opgekocht in de afgelegenste Koninkryken van *Europa*, *Persien*, en de *Indien*, om ten eenemaal te kunne voldoen aan hunne begeertens, hoe belachelijk en zot als ze doorgaans ook waren, haakende na Dieren zo vreemd in aardt, kleur, en maakfels als natuur mischien nooit voortgebracht had, hoewel zy voorgaven ons de schildery derzelve te geven, om in staat te zyn dezelve uyt

Hun gedrag ten aanzien van 't Keyzerlyk Hof.

te vinden. Om kort te gaan, het belang der Nederlanders en de groote voordeelen, die men te gemoet zag dat uyt zulken merkelyken tak des Koophandels aan haare Oost-Indifche Maatschappy komen moesten, indien zy zich konden handhaaven in de achting en gunst van deze Natie, stelden hen onder eene volstreckte noodzaakelykheid, om blindelings en lydelyks te gehoorzamen aan alle de bevelen die hen wierden opgelegd, hoe zwaar en onredelyk ook in haar zelve. Dit zal klaarder blyken uyt de volgende voorbeelden. In het jaar 1638. wierden zy door den Keyzer gelaft om hun Factory en Pakhuys, dewelke zy zeer onlangsch op 't Eyland *Firando* gebouwt hadden af te breeken en tot aan den grond toe te sleggen; dit bevel quam zo schielyk op, dat men zou gemeent hebben, dat het zyne grootste vyanden waren, en dit geschiede om geene andere reden, dan om dat zy opgetrokken waren van uytgehouwen steen en fraayer waren dan de gebouwen van 't Land, en om dat het jaar getal na de Geboorte onzes Zaligmakers voor in de Gevel stond. Deze onverwachte order hoe onredelyk in zich zelve waren zy genootzaakt aanstonds te gehoorzamen, niet alleen zonder de minste tekenen van misnoegen te toonen, maar zelfs met schyn van genoegen. Niet lang daarna in 't zelve jaar maakte het Hof geen zwaarigheid, om een veel strenger proef van haar te nemen, en af te vorderen de overtuygenste blyken, welke van deze beide grooter was, hun ontzag voor de Keyzerlyke bevelen, of de liefde voor hunne Mede-Christenen. Het geval was dus: Omtrent veertig duyzend Christenen tot de uysterste wanhoopige raadslagen vervoert door de menigvuldige weergaaloofse wreedheden en pynigingen, veele duyzenden van hunne medebroeders reeds aangedaan, en welke smerten zy zelfs ter naauwer noodt waren ontsnapt, stonden op en vertrokken zich in een oude versterkte plaats in de nabuurschap van *Simabera*, met een volstandig besluyt, van zich tot den laatsten druppel bloeds met al hun macht te verweeren. Hier op wierden de Nederlanders als Vrienden en Bondgenoten van den Keyzer verzocht, om den Japoneesen te helpen in 't belegeren van deze plaats, en tot de volkome onderbrenging van de belegerde Christenen. De Heer *Kockebekker* toen Bewindhebber van den Nederlandfchen Handel en Natie tot *Firando*, de ordre des Keyzers tot dat eynde ontfangen hebbende, vertrok derwaarts

zonder uytstel, aan boord van een Hollandfch Schip, dat in de Haave van *Firando* ten Anker lag, (zynde alle de andere Schepen daags te vooren onder zeyl gegaan, misschien onder de hand verwtigt, dat haar zodanigen verzoek zoude worden voorgehouden) en beschoot binnen den tyd van veertien dagen de Stad met 426. Kanonkogels, zo van Boord als van een Battery op 't strand opgeworpen, en met zyn eige Hollandfch Geschut beplant. Deze toegeventheid der Hollanders, en hun gedrag gedurende de belegering was volkomentlyk tot genoegen der Japoneesen, en schoon de belegerde geenzins gereed scheenen om zich over te geven, gelyk zy evenwel door deze Kanonneering zeer veel in getal waren vermindert, en hun macht krachtig gebroken, ontfing de Heer *Kockebekker* verlof om met zyn Schip van voor 't beleg te mogen vertrekken, na dat zy hem verplicht hadden noch zes stukken Geschuts boven de geene die reeds aan Land waren, te laten tot gebruyk der Japoneesen, niet eens overweegende, dat het Schip daar door buyten staat gestelt wierd van zich te kunnen verweeren op zulken onveyligen reys, als in dien tyd de tocht van *Japan* naar *Batavia* was. Door deze onderdaanige vaardigheid om den Keyzer te helpen in de uytvoering zyner voornemens, ten aanzien van de volstreckte uytdeeling van 't Christendom in zyne Heerschappyen, is het in der daad wel waar, dat wy zo veel wonnen, dat wy ons zelf handhaafden in het Land, en dat ons geoorloft wierd onzen Handel vorder te dryven, schoon het Hof toen in eenige bedenkingen nam, om alle vreemdelingen zonder onderscheid geheel en al buyten te sluyten. Maar veele Edelmoedige en Destige Persoonen aan 't Hof van den Keyzer, oordeelden gansch anders van ons beleyd en gedrag, en gansch niet gunstiglyk voor 't aanzien en de achting, die wy daar door hadden trachten te winnen. Het scheen hen toe onbestaanbaar met de reden, dat men verwachten kon dat de Hollanders voor altoos zo oprechtelyk getrouw zouden zyn aan een vreemd Monarch, en zelfs aan eenen, wien zy aanzagen als een Heydensch Vorst, nadien zy zoo veel bereydwillegheid toonde om hem te helpen in de uytroeying van een volk, met het welke zy anderzins over eenquamen in de wezendlykste stukken van haar Geloof, gelyk de Japoneesen onderricht waren door de *Portugeefche* en de *Mamilleefche Paters*, en om aan hun

hun eige waereldlyk belang op te offeren de geene, die Christus langs den zelve weg volgen, en het Koningryk der Hemelen door den zelve poort ingaan. (uytdrukkingen, welke ik menigmaal heb gehoord dat de Inboorlingen gebruiken, wanneer het gebeurt dat de gesprekken over dit onderwerp uytloopen.) Kortelyk, het was zo ver af, dat wy door ons ootmoedig, meegaande, en verplichtend gedrag deze trotsse en argwanende Natie brachten tot eenige grooter vertrouwelykheid, of naauwer verband van vriendschap, dat in tegendeel hun argwaan en mistrouwen scheen aan te groeyen, na maate van de menigvuldige overtuigende blyken van getrouwheid en oprechtheid, die wy hen deden, en dat hoe wy het meer verdienden, hoe zy ons meer scheenen te haaten en te wantrouwen; tot dat eindelyk in het jaar 1641. kort na de volkome uytdryving der Portugeesen, aan ons bevelen gezonden wierden, onze oude Factory te *Firando* te verlaten, om de bescherming van een goed en toegevend Prins te verwisselen voor een strikte en strenge Regeering van *Nagasaki*, en om ons onder een zeer naauw toezicht te bepalen, binnen dat kleine Eyland, veel liever mocht ik zeggen, *Gevankenis*, 't welk voor de Portugeesen gebouwt was. Zo groot was de begeerigheid der Hollanders, en zo uytnemend groot de bekoorlyke kracht van 't Japansche Goudt, dat zy veel eer, dan 't verliezen van het vooruytzicht van een Handel, waarlyk zeer voordeelig, gewilliglyk ondergingen eene byna altyd duurende gevangenis, want zodanig is in der daad onzen staat en verblyf op *Desima*, en verkooren zo veele moeyelykheden in een vreemd Heydensch Landt te lyden, om verstoffen te zyn van 't verrichten van hun Godsdienst op Zon-en Heylige dagen, in 't nalaten van in 't openbaar te bidden en psalmen te zingen, en ten eenemaal te verlaten het teken van het Kruys, het aanroepen van Christus in de tegenwoordigheid van de Inboorlingen, en alle de uytwendige tekenen van Christenheid, en eindelyk om geduldiglyk en ootmoediglyk te verdragen, het misselyk en onrechtvaardig beleedigend gedrag dezer trotsse ongeloofigen jegens ons, zo dat 'er niets is dat smaadelyker zyn kan aan een Edelmoedig en deftigen Geest.

*Quid non mortalia PeSora cogis Auri
Sacra fumes?*

Doch ik gaa over tot een byzondere

Beschryving van de Nederlandsche *Gevankenis* in *Japan*; want dus mag ik met recht haare *Wooning* en *Factory* tot *Nagasaki* noemen. De plaats daar de *Nederlanders* wonen word genoemt *Desima*, dat is, het *Voor-Eyland*, het Eyland voor de *Stad* gelegen: Somtyds word het ook wel genoemt *Desimamatz* dat is, de *Voor-Eyland-Straat*, wordende begreepen onder de *Straaten* van *Nagasaki*, en onderhevig aan dezelfde *Reglementen* en *beschikkingen*. Ze is niet ver van de *Stad*, en is opgemaakt uyt het zand der *Zee*, dewelke hier ontrent zeer rotsachtig en zandig is, leggende droog by laag water. Het *Fondament* is van anderhalf tot twee vadem diepte van *hardsteen*, en is by *hoogwater* ontrent drie voeten hooger dan 't water. In gedaante gelykze byna een waayer zonder handvat, zynde van een langwerpige vierkante figuur, van welke de twee langer zyden zyn strooken van een rondte. Ze is aan de *Stad* gehegt door een kleine steene brug, van weinige treden lang, aan welks einde een sterk *Wachthuis* is, alwaar altyd *Schildwachten* staan. Aan de *Noordzyde* van het *Eyland* zyn twee sterke *Poorten*, welke zy *Waterpoorten* noemen, die nooit geopent worden dan by 't laaden en ontladen onzer *Schepen*, waarby eenige *Gevolmachtigde* der *Gouverneurs* tegenwoordig zyn. 't *Geheele Eyland* word omvangen met redelyke *hooge houten Schuttingen*, met kleine daken overdekt, op welker top geplant is een dubbelde rey met *Picken*, gelyk het geene zy noemen, een *Cheval de Frize*, zynde in 't geheel zeer zwak, en in geval van noodt in geen staat, om het tegen eenig geweld uyt te houden. Eenige treden van het *Eyland* in het *Water*, zyn dertien zeer *hooge Paalen*, op bequaame wyde van een staande, met kleine *houten Platen*, boven aan, op welke geschreven is in *grooten Japanschen Letters*, een bevel van de *Gouverneurs*, scherpelyk en op zwaare straf verbiedende aan alle *Booten* en *Schuyten*, om binnen dezelve te komen, en het *Eyland* te naderen. Even voor de brug na de *Stad* toe is een plaats gesticht van vierkante steenen, op welke zy plakken de *Keyzerlyke bevelen* en *Plakaaten*, gelyk ook die der *Gouverneurs*. Twee *orders* van de *Gouverneurs* zyn daar *geduurig* te zien, op twee planken geschreeven. Een dezer bevelen raakt de *Ordering* van de *Wacht*, de andere houdt aan de *Straats Bevelhebbers* van *Desima*, en aan alle de geene, die daar iets te doen hebben, en om die reden *genootzaakt*

zaakt zyn in en uyt te gaan. Behalven deze, laat de *Ottoma* of Hoofd-Officier van de Straat, aan de eene kant om zyne waakzaamheid, en aan de andere kant om het gezag, waar mede hy voorzien is, te toonen, voornamentlyk ten tyde van de verkooping onzer Goederen, een derde, zyn eige, aanplakken, zeer na van de zelfden inhouden, tot het zelfde oogmerk als die van de Gouverneurs, om gestelt te worden aan de andere zyde van de brug, juyft aan den ingang van ons Eyland. Van alle deze verscheidene Bevelen en Plakaaten heb ik voorgenomen in een afzonderlyk Hoofddeel te handelen. (Zie het 10de. Hoofdstuk van dit Boek.) De platte grond van ons Eyland reekent men doorgaans over een te komen met een *Stadium*, hebbende 600. voet in de lengte, en 240. in de breedte. Door myne eige meeting heb ik bevonden de breedte te zyn 82 gemeene treden, en de grootste lengte 236 treden; Ik zeg de grootste lengte, om dat, gelyk 't blyken zal uyt de nevensgaande afbeelding, het smalder is na de kant van de Stad, en breeder na de kant van de Haave. Dwarfsch over 't geheele Eyland loopt een breede Straat, ook is 'er een kleine smalle wandeling om rond heen te gaan langs de schuttingen, die het zelve omvangen. Dit gangpad kan ten allen tyden opgesloten worden, zo 't nodig is. De Rioelen loopen alle in Zee, zynde gebochte enge pypen, voorbedachtelyk zo gemaakt, op dat niets door of langs dezen weg mocht uyt het Eyland worden gevoert, 't welk zy meenen dat lichtelyk geschiede kon indien ze recht waren gemaakt. Die Straat alleen, die in de lengte dwarfsch over het Eyland loopt, is aan weerkanten met huysen bebouwt. Deze huysen en 't geheele Eyland zyn gesticht op kosten van sommige Inwoonders van *Nagasaki*, aan welke, of aan welker Erfgenamen, wy noch betalen, uyt hoofde van 't eerste beding en overeenkomst, een jaarlyksche rente van 6500 *Siumome*, een prys ver boven de wesentlyke waarde. Alle de huysen zyn van hout gebouwt, voornamentlyk van denne, en daar beneven ten eenemaal lomp en slecht, meer gelykende na hutten. Zy zyn twee verdiepingen hoog, van welke de eerste diend in plaats van Pakhuysen. Op de bovenste wonen wy en deze moeten wy op onze eige kosten meubileren, met geschilderd papier, in plaats van behangfels, gelyk de gewoonte is in dit Land, en wy moeten ons zelve voorzien van matten, om de vloer te bedekken, gelyk ook van

deuren en slooten, indien wy onze Goederen veylig willen hebben, en de kamers by nacht gesloten. De andere gebouwen binnen den omtrek van ons Eyland zyn drie Wachthuyfen, aan yder eind een, en een op 't midden van het Eyland; Een plaats dicht by den inkomft, alwaar men alle nodige werktuygen houd om den brand te blusfchen, ten welken einde ook eenige kuylen gegraven zyn, om water te haalen, dewelke evenwel gesloten, en zo toegefpykert zyn, dat ze in geval van noot, gemakkelyk kunnen geopent worden; Al het water, dat wy in de keuken en tot het dagelyks gebruyk nodig hebben, komt uyt de Rivier, die door de geheele Stadt loopt. Dit word overgebracht door pypen van *Bamboes*, en loopt in een Bak binnen het Eyland gebouwt. Voor dit water, moet men afzonderlyk betalen. Achter de groote straat heeft de Maatschappy op haar eige kosten, een bequaam huys laten bouwen om onze Goederen te verkoopen, gelyk ook twee Pakhuysen sterck genoeg en wel voorzien tegen brandt; (nadien de voorgeselde Pakhuysen van de eerste verdiepingen van onze Woonhuysen blootgestelt waren voor regen en brand, en zeer slecht geveiligd tegen de Dieven;) Een groote keuken, een huys voor de Afgezondene van de Gouverneurs, die door haar aangestelt zyn om onzen Koophandel te bestieren en te reguleeren, een huys voor de Tolken, 't welk alleenlyk gebruykt word in den tyd, als wy onze Goederen verkopen; Een keuken en pleyzier tuyn; Een plaats om ons Linnen en andere dingen te wasschen; eenige byzondere eige hoven, en een Bad. De *Ottoma*, of Hoofd Officier van de Straat heeft ook een huys en Hof voor hem zelf. Men heeft een plaats leedig gelaten voor sommige kraamen welke opgeslagen worden geduurende den tyd, dat onze Schepen in de Haave leggen. Ook is 'er een andere hoek, om lompen, touwen en andere noodzaakelykheden en goederen in te pakken, en te bewaaren. Zeer onlangs zyn 'er eenige op deze zelfde plaats ter dood gebracht, over het sluyken, en de Gouverneurs zeiden ons by die gelegentheid, dat, ten zy men voor het toekomende geen goede zorg daar voor droeg, de Nederlanders alzo wel voor die misdaad zouden moeten lyden, als de Inboorlingen. (*In des Schryvers eige Hoogduytsch Handschrift, waren eenige over weyzingen tot de grond, of beschouwing van het Eiland, zo als ik geloof, doch dezelve niet vindende onder zyne andere*

Ontwerpen en Papieren, was ik genootzaakt dezelve uyt te laten. Ondertuffchen word de Leezer verzocht het Plan van Nagafaki na te zien in de 19. Tafel.

Dit is de tegenwoordige staat van het Eiland, het klein bestek, waar in de Nederlanders bepaalt zyn door de Japoneesen; en gelyk de zaaken nu staan, moeten wy daar mede zo ver vergenoegt zyn, geen hoop overig zynde, dat wy ooit beter zullen te recht raaken, of dat aan ons meerder vryheid toegelaten zal worden by zulken argwanende en omzichtige Natie. Zo draa als onze Schepen, die eens in 't jaar in deze Haave loopen, door en door van de Japoneesen onderzocht, en behoortlyke Lyften overgenomen zyn van alle de Goederen die aan boord zyn, word toegelaten, dat het Scheepsvolk aan Land komt om zich te ververschen, en daar te blyven, zo lang als de Schepen in de Haave leggen. 't Welk gemeenlyk is den tydt van twee of drie maanden. Na dat zy uyt de Haave vertrokken zyn, blyft de *Directeur* van onzen handel in het Eyland met een klein getal volks, met zeven ontrent of meerder na hy het dienstig vind. In voorrige tyden, toen onzen Handel vry en uytgestrekter was, waren zy zelden minder dan twintig die daar bleven. Gemerkt dat 'er nu zo weinige Nederlanders in het Eyland blyven, zouden men zich verbeelden, dat de Japoneesers geen reden ter waereld hadden om ongerust of eenigermaaten beducht en bevrees te zyn voor hun gedrag. Waarlyk zulk een klein getal volks, daar by ontwapend, en berooft van voorraadt ('t eerste dat de Japoneesers in hunne bewaaring nemen by de aankomst van onze Schepen,) zou nooit denken om iets te ondernemen tegen de rust en vrede van het Ryk. Wat aanbelangt het sluyken, daar ontrent hebben zy al te goede zorg gedragen om iets van die natuur van onze kant te ondernemen, door niet alleen een naauwkeurige staat op te nemen van alle onze medegebrachte Goederen en Koopmanschappen, maar door dezelve ook onder hun eyge Zegel op te sluyten. Het Laken en de Stoffen zelf, die wy tot ons eyge gebruyk mede brengen, moeten overgelevert worden in de bewaaring van den *Ostona*, tot dat een van hunne gezwoore kleermakers, dezelve snydt, aan ons elk net zo veel affnydende om een goed kleed te maken. Maar waar voor zy noch veel minder reden hebben om bevrees te zyn, is de omkeering van hun Heydensche Godtsdienst en Leere, zo weinig zichtbaar zyn de grondstellin-

gen van 't Christendom in ons gedrag en handelingen. Niettemin waren 'er zo veele Wachten, Rotten, en Maatschappyn, met haare talryke gevolgen alle onder Eede, en zy zelfs nadenkende en wantrouwende van elkander, aangestelt om ons te hoeden, en naauwkeurig te bewaaken, als of wy waren de grootste quaaddoenders, verraaders, verspieters, in een woordt het godloofte en gevaarlykste slag van volk, of om my te bedienen, van een zeer nadrukkelyke bevoording der Japoneesen, als of wy waren, 't welk ik oordeel dat wy waarlyk zyn, *Fitozitz*, dat is, des Keyzers Pandslyden. Dit leidt my om een naauwkeuriger Beschryving te geven van de verscheide Wachten, en Opzienders, onder welker toezicht wy staan.

De eerste en voornaamste van onze Wachten is de *Monban*, of *Poortwacht*, dewelke de poort na de Stad toe bewaakt, zynde dit de eenige doortocht om in of uyt te gaan, en om dingen uyt of in te brengen. Deze trekt dagelyks op met vyf mannen, drie knechts daar niet onder gerekent. Op den tydt van de verkoping onzer Goederen zyn 'er nooit minder dan tien, maar somtyds twaalf of meer, zynde het getal op dien tydt onzeker. Ter zelve tydt zyn 'er geduurig twee mannen van de *Funaban*, of Scheeps en Haave Wacht, twee van de *Siununsi* of Verspiedwachten, een knecht van den *Ninban Tofy jori* of voorzittenden Burgermeester, en een dienstknecht van den *Dsiofosi* of Burgermeesters plaatsbekleeder, als de Hoofd-Officieren van de *Sottomari* of laage Stad, daar schildwacht houden. Een der twee laatste houdt het Dagregister van de Wacht, in welke aangetekent word, wat van uur tot uur omgaat, welke Persoonen in of uyt gaan, en welke dingen in of uytgevoert worden, tot onderrechting van de Gouverneurs der Stad, die nu en dan, ten minsten eens ter maand, dezelve eyschen en nazien; en nochtans word 'er zonder uytdukkelyke bevelen van de Gouverneurs, of zonder verlof van den *Ostona* niets doorgelaten, dan 't geen gezonden word, door menschen die zorg dragen moeten om ons te voorzien met allerley noodzaakelykheden en onverbode goederen. Tot meerder verzekering, zyn by deze wacht gevoegt drie gezwoore Doorzoekers, om elk een die in of uyt gaat te betasten en te onderzoeken, of zy geene *Contrabande* Goederen by zich hebben: Niemant is daar van bevrydt van onderzocht te worden, dan de Gouverneurs, hunne Plaatsbekleeders of Ge-

De wacht
aan de
Poorten.

volmachtigden, met hun gevolg en die-naaren, gelyk ook onze gewoonlyke Tolken en haare Zoonen, ik versta deze die tot het getal hunner Leerlingen behooren. Den geheelen tyd dat onze Schepen in de Haave leggen, moeten noch vier andere menschen onderhouden worden ten koste van de Inwoonderen der Stad, die dezelve by hun beurt verschaffen, en noch vier andere maar ten laste van de Kooplieden in zyde: Deze gelyk zy hun aandeel hebben in den last, hebben insgelyks ook hun aandeel in 't voordeel dat daar van komt. Zulk een verscheidenheid van volk, van verscheide plaatsen, waardigheid en bediening gestelt zynde om elk hun plicht op de wacht waar te nemen, nootzaakt aan d'eene kant elk een, zyn uytterste macht en kracht in 't werk te stellen om zyn Ampt wel te bedienen, en aan de andere kant stelt het de Regeering buyten alle vrees van t'zaamenrotting en verraadery; want in der daad dienen zy niet alleen om ons, en 't volk dat met ons eenige dingen te verrichten heeft, en om die reden in en uyt gaan, maar ook hen zelf in hunne eige daaden en handelingen te hoeden en te bewaaken. Onder de dingen die staan of opgehangen zyn aan en by de muuren van 't Wachthuys, zyn yzere boeyens en koorden om de misdadigers te kluyfteren en te binden, zwaare stokken om haar af te rossen, en een byzonder werktuyg waar van zy zich bedienen om dieven en overloopers te vangen, het welk gemeenlyk mede overgevoert word by haare openbaare ter doodbrengingen der misdadigers.

Mawariban of de Rondt-Wacht.

De tweede wacht is de *Mawariban* of Ronde, deze bestaat uyt zes der armste Inwoonderen van *Nagasaki*, of uyt arbeiders. Zy hebben hunne byzondere plaatsen binnen 't kleine omtrek van ons Eyland, van welken zy den geheelen nacht tot malkanderen of en aan gaan, en roepen volgens de gewoonte van 't Land, om hunne waakzaamheid en de uren van de nacht bekent te maken, door met twee houten tegen elkander te klappen. Zy moeten ook opzicht nemen op dieven, toevallen van brandt, en diergelyke. Eens ter maand worden zy afgeloft. Alle de Staaten van *Nagasaki* leveren op haare beurten hun getal. Geduurende den tyd van onze verkooping, nemen de Hoofd-Officiers, of *Otona*, van de Straat, onze Huysheeren, en de Amptenaren van onze Treforie de wacht zelf waar, als verantwoordelyk zynde voor alle toevallen, of anders zenden zy hunne vertrouwste dienstbooden.

Zo lang als onze verkoping duurt, word eene andere byzondere wacht gehouden, met oogmerk om te waaken voor toevallen van brandt, door onze *Otona*, zyne Klerken, onze Huysheeren, de Officiers van onze Treforie, en door de Koks. In haar eerste ronde kloppen zy aan yder deur, en vraagen of in 't huys geene Japoneesers zich verscholen hebben, en beveelen de Inwoonders zorg te dragen voor 't vuur. De *Otona* moet in Persoon, ten minsten eens in yder nacht, daar by tegenwoordig zyn, wanneer volgens de gewoonte van 't Land zyn yzere Brandstaf, met yzere ringen omhangen, als het merkteken van zyn gezag, hem al ratelende achter naa gedragen word. Ter zelve tyd houden de Nederlanders eene andere Wacht van hun eige volk, die haare ronden moeten doen over het Eyland den gantsche nacht door, en bezorgen, dat hunne Meesters niet bestolen worden door de Japoneefche Wachten.

Bygevoegde Wacht geduurende onze verkoping.

Behalven alle deze verscheide Wachten, tot hier toe gemeld, zyn 'er eenige andere gestelt, om een algemeen opzicht te nemen over alle Vreemdelingen, (ik meen de Nederlanders zo wel als de Chineesen, en deze Oostersche Natien, die onder haaren naam op *Japan* handelen.) De voornaamste dezer is de *Funaban*, of Scheeps en Haave Wacht, welke de ronde in de Haave doet, voornamentlyk rondsom ons Eyland, den gantschen nacht door. Doch ik zal my hier niet ver inlaten over de Beschryving dezer, hebbende reeds eenig verhaal van dezelve gegeven in 't derde Hoofdstuk van dit Boek. Derhalven gaa ik over tot onze Bevelhebbers, ik versta deze Persoonen, die eenig bewind hebben in de Regeering van ons Eyland, en in 't voortzetten van onzen Koophandel, 't zy ze aangestelt zyn door de Gouverneurs van *Nagasaki*, of door ons gehuurt en betaalt uyt het geld, 't welk jaarlyks, gekort word van den prys van onze Goederen. Deze alle, schoon zy met hunne geheele huysgezinnen alleen bestaan van 't geen zy van ons en in onzen dienst winnen, zou men echter uyt hun gedrag afnemen, dat zy onze gezwore vyanden waren, altoos gegen ons al het quaad te doen, dat zy kunnen, en die zo veel te meer te vreesen zyn, als hun haat en vyantschap verborgen legt onder den glimp van vriendschap, achting en goedwillige genegenheid.

Funaban, of Scheeps en Haave Wacht.

Officiers van het Eyland.

De opperste onzer Officiers, en die in de eerste plaats diend gemeld te worden is *Josykawa Gibujemon*, onzen tegenwoord-

Otona.

woor-

woordigen *Otona* die behalven 't bestier over een der Straaten der Stad, ook voorzien is met 't gebied over ons Eyland *Defima*. Hy is de eerste in rang na onzen eersten Tolk, die niet staat onder de bestelling of ordre van den *Otona*. Zyn werk is, zorg te dragen voor alles wat ons aanbelangt, ons Eyland en onze Regeering. Hy heeft 't opzicht over onzen Handel, en over de jaarlyksche verkoping onzer Goederen, te zaamen met de hulp der Tolken. Hy houdt een byzondere Lyst van deze Goederen, die aan byzondere Perfoonen toebehooren, welke hy in zyne bewaring neemt, en order stelt, wanneer en op wat wyle men zich daar van moet bedienen. Hy geeft acht dat onze Straaten, Huysen, en andere Gebouwen wel worden onderhouden, en ook zo veel als in zyn macht is, dat zy niet worden verongelykt door dieven brandt of andere toevallen. Hy beschermt onze Knechts, Koks, Opzienders over de Keuken, en alle Perfoonen die binnen 't bereyk van zyn Rechts-Gebied zyn. Hy beslist de onderlinge ontstaane verschillen tusschen haar. Hy stelt haar aan en neemt hen den Eedt af in haare byzondere bedieningen, en zetze weer af, wanneer hy wil. Hy verleent Paspoorten en Briefjens om in *Defima* te komen, zynde het aan niemant toegelaten het Eyland te betrede zonder zyne ordre. Uyt krachte van zyn Ampt, en door den Eedt aan de Regeering gedaan, is hy verplicht naauwkeurig te onderzoeken het leven en gedrag, niet alleen van onze Dienaars en Amptenaaren, maar ook van ons zelve, en ons te houden onder een strikte gehoorzaamheid van de Keyzerlyke bevelen; doch hy is zeer omzichtig om ons geene bevelen op zyn eige gezag op te leggen, wel wetende dat wy zouden weigeren aan dezelve in zulken geval te gehoorzamen. Niettemin heeft hy zo veel macht over ons, dat in geval eenige zwaare misdaad word bedrevent, of eenige verachting getoont voor de Keyzerlyke bevelen, door ymand van ons, hy denzelven mag in hegtenis nemen, en in boeyens sluyten, waar van veele en byna alle dag, voorbeelden zyn. Onze regenwoordige *Otona*, gelyk hy zich aan d'eene kant zeer diep ingedrongen heeft in de achtig en gunst van de Regeering, door zyne groote gestrengheid in de uytvoering van zyn Ampt, maar voornamentlyk door ons en ons belang onlangs in zeker geval te hebben verraaden, zo word hy van de andere kant even zo zeer van ons gehaat. Ik zal my niet onderwinden om te onderzoeken welke rede-

nen hy had om zyn gedrag in die zaak te rechtvaardigen, schoon men my als geloofwaardig verzekert heeft, dat hy zeer groote redenen daar toe heeft gehad. Zo veel recht moet ik doen aan zyn Persoon, en bekennen, dat hy zeer groote voorzichtigheid doet blyken en toont in zyn beleydt en gedrag, dat hy geenzins tot baatzucht of valsheid genegen is, gelyk ook, dat hy een vyand is van onwetendheid en onbeschofftheid, en zo wel ervaren in de Zedekunde van *Koofi* (of *Confutius*) en in de Geschiedenis, Wetten en Godsdienst van zyn Land, dat hy verzocht is geworden de Historie van het Landschap *Fifen* te beschryven. Tot de uytvoering van zyn Ampt als *Otona* heeft hy de volgende Amptenaaren onder zich; een *Nitzi Jofi* of Boode, wiens werk is daagelyks te bezichtigen den staat en veyligheid der slooten aan de waterpoorten, naar den staat van onze Pakhuysen en andere Gebouwen om te zien, en aan zyn Meeftter kennis te geven van al wat hy ontstelt vindt; verscheide *Fifia* of Klerken, die gehouden zyn Lysten te maken van alle tilbaare Goederen behoorende aan byzondere Perfoonen, van welke men zich ontdoen kan, dezelve in den naam van den *Otona* te verzegelen, en dezelve in een veylige bewaarplaats te stellen. Om nu niet te melden van verscheide mindere Bedienden, die altyd vaardig staan om zyne bevelen uyt te voeren. Hy heeft het zelfde Jaargeld, door de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappy hem toegelegd, als de eerste Tolk heeft, en het zelve aandeel in 't geld, dat op ordre van de Regeering afgehouden word van de prys onzer Goederen, behalven noch verscheide andere voordeelen, als by voorbeeld, zyn wedde als *Otona* van een andere Straat in de Stad, veele giften en geschenken die hem worden gedaan door de Eygenaars op ons Eyland, en een groot gedeelte van de jaarlyksche Rente, die wy daar voor betaalen, hebbende hy alreeds gekocht ontrent een derde gedeelte van onze huysen. Zyne grootste profyten spruyten uyt de Nederlandsche Goederen, voor hem opgekocht tot een kleine prys op andere naamen, en naderhand door hem verkocht voor een veel hooger prys, dan ze ingekocht zyn.

Naast aan den *Otona* volgen de *Defima* Eygenaars
Tsijoonin, dat is, onze vierentwintig Huys- van het
heeren, of Eygenaars van ons Eyland. Eyland.
Deze bezoeken ons zeer zelden, uytge-
zondert op den tyd van onze verkoping,
wanneer zy dagelyks zich vertoonen, om
te zien na den staat onzer huysen, om

tegenwoordig te zyn, en de behulpzame hand te leenen in 't opmaken van een Lyft van alle onze Goederen, Huysraadt, en andere dingen, en wat meer is, om zelfs een waakend oog te houden over ons, haare huurlingen, en onderzoek te doen naar onsen handel en wandel, als zynde, uyt krachte van de Wetten en Costumen van 't Land voor dezelve verantwoordelyk, en in geval van misdaden en wanbedryven gevonnist hun deel te dragen in 't verlies of in de straffe.

Maatschappij van Tolken.

't Voornaamste en uytgestrekte Gezelschap of Maatschappij der bedienden van ons Eyland is die van de Hollandsche *Tsjuunsi*, of Neerduydsche Vertaalers, een zeer talryk Lichaam, doorgaans bestaande uyt ontrent honderd vyftig Personen. In den tyd dat ik in *Japan* was, was hun getal niet vol, zynde toen niet meer dan honderd drientwintig. De Regeering droeg zorg om zulken getal Tolken aan te stellen, met voordacht, om het voor ons onnodig te maken de Taale van het Land te leeren, en door dit middel ons, zo veel in hun macht was, onwetende te houden van deszelfs tegenwoordigen staat en gesteldheid, van deszelfs Costumen, Wetten, Handel, Geschiedenis, en andere dingen, welke waardig mochten zyn dat wy dezelve wisten en onderzochten. In voorrige tyden waren zy op ver naar zo talryk niet, maar zedert heeft men dienstig gevonden hun getal te vermeerderen, inzonderheid om twee redenen, eerstelyk, dat daar door zo veel meer Inwoonders van *Nagasaki* zouden in staat zyn om een eerlyke kostwinning te hebben, ten tweeden, dat wy ten tyde van de verkooping daar door na maate meer zouden bewaart worden. Een nauwkeuriger verhaal van deze Maatschappij, van deszelfs bestiering, Wetten en Gewoontens, 't welk kon strekken tot een Patroon van andere diergelyke Maatschappijen in dit Land opgerecht, zou een te wydloopigen onderwerp zyn om my voor 't tegenwoordige daar ontrent verder uyt te laten, weshalven ik het zal uytstellen tot het volgende Hoofdstuk. Om deze zelve redenen zal ik nu voorbygaan de *Desima Fisa* of Secretarissen van ons Eylandt, die plaatsbekleeders der Tolken zyn; de *Desima Isetzsi* of de Opzichters van onze dragers en arbeidsluyden, en de *Cannabema Kama* of de Bewindhebbers en andere Bedienden van onze Treforie, hebbende alle deze byzondere Bedieningen en Maatschappijen een byzondere betrekking tot onzen Koophandel, dewelke het onderwerp zal zyn van het volgende Hoofdstuk.

Na de verscheide voorgemelde Maatschappijen en Bedieningen, komen in overweeging de *Kaimono Iskai*, of zo als zy anders met een half Portugeesch woord genoemd worden *Compranakama*, 't welk zo veel wil zeggen als Gevolmachtigden tot de Levensmiddelen. Deze bestaan tegenwoordig uyt ontrent zeventien Huyshouders binnen *Nagasaki*, met hunne Familien. Hun werk is ons Eyland te voorzien van Eetwaaren, Drank, Huysraadt, en al wat wy nodig hebben, en ons geoorlooft is te koopen. Het staat aan niemant, dan aan de Leden van dit Gilde vry eenige Eetwaaren of Goederen aan ons te verkoopen, schoon zy ons zo veel afeysschen, dat zy ze ons ten minsten twee of driemaal zo duur doen betalen, als ze op de markt worden verkocht. Zy moeten ons volk, dat 'er om vraagt, voorzien van Hoeren, en waarlyk onze jonge Bootsgezellen onkundig, gelyk zy doorgaans zyn, wat de deugd van onthouding en gemaatigheid is, schaamen zich niet vyf Ryxdaalders te besteden voor 't byslapen van eene nacht, en daar en boven by zulke lichte kooyen, die een Inboorling van *Nagasaki* hebben kan voor ontrent twee of drie *Maas*, zynde zy geenzins van de fraayste noch schoonste. Ook trekt de Hoerewaard daar van niet meer dan een *Siumome*, zynde ontrent een derde van 't geld, 't overige word opgelegd in de kas van deze Maatschappij voor hun eyge gebruyk, en zo als zy voorwenden om bequaame Dienstboden te huuren, om deze Vrouwlieden naar ons Eyland te begeleiden.

Gemachtigden tot de Vic-tualie.

Daar aan volgen de *Daidokoro Nomono*, dat is, de Opzienders over de Keuken. Dit Gezelschap bestaat uyt drie Koks, die by beurten dienen, elk een maand. (voor welchen dienst hen toegelegt is vierentwintig *Siumome* aan elk,) uyt twee Knechts, uyt een of twee leerlingen, die gemeenlyk Zoons zyn van de Koks, en waarschynlyk met der tyd hunne Vaders zullen opvolgen, en eindelijk uyt sommige arbeiders, om water te dragen. Somtyds helpen ook de knechts van de Gemachtigden om de Eetwaaren te bezorgen. Dit is de reden, dat onze Tafel zo uytnemend duur komt te staan, nadien 't meesten deel van 't jaar, den tyd van de verkooping alleen uytgesloten, daar merkelyk meer Koks zyn, dan menschen om voor te kooken. En wy hebben evenwel scherpe bevelen van de Gouverneurs van de Stadt, het getal in 't allerminste niet te veranderen, noch onze spysen door ons eige volk

Opzienders over de Keuken.

te laten klaar maken. Te vooren waren aan den eersten Kok toegelegd zes, aan den tweeden vier, en aan den derden drie *Thails* yder maand. Maar zedert het jaar 1674 zyn wy op bevel der Gouverneurs genootzaakt geworden aan den eersten te geven in 't jaar 150 *Thails*, aan den tweden 130 en aan den derden 100, zynde ontrent eens zo veel dan te vooren. Daar zyn behalven deze noch eenige andere, die nu en dan een geringen dienst tot onze keuken toebrengen, zo als een Hovenier, een man die op ons vee past, (hoewel 't getal zeer klein is, en van zeer weinig nut voor ons, om dat de mannetjens gemeenlyk vergeven, of by nacht de beenen gebroken worden, om voor te komen dat zy te veel vermenigvuldigen, 't welk zy vreesen, dat schadelijk zou zyn aan de Gemachtigden voor onze Eetwaaren) en verscheide andere geringere Bedienden. Wordende dit by het slechter soort van volk in *Nagasaki* gehouden voor een klein profytje, waar in elk een op zyn beurt blyde is deel te hebben; deze Knechts worden alle maand afgeloft door andere uyt yder Straat van *Nagasaki*, maar de voornaamste reden, waarom zy dezelve zo dikwils verwisselen, is, om dat zy vreesen, indien zy langer tyd by ons bleven, zy te gemeenzaam met ons zouden worden, en ons belang en intrest mischien te meerder begunstigen.

Knechts
der Neder-
landers.

Uyt een byzondere gunst, word aan de Nederlanders toegelaten eenige kleine Jongens te hebben, om haar by dag op te passen. Deze worden ingetekent in het Boek van den *Otona* als Boodschappers. Gemeenlyk zyn zy kinderen van de Onder-Tolken, en van andere Bedienden van ons Eyland, die zich by deze gelegentheid van de Duytsche Taal te leeren, bequaam maken, om met 'er tyd hunne Vaders op te volgen. Evenwel dragen zy zorg, dat zy in onzen dienst niet blyven, dan zo lang als men ze noch verslyt als eenvoudige en onkundige in den Staat en 't waare belang van hun Land, of anders zo lang als het den *Otona* goeddunkt hen verlof te geven, doch nooit zonder genoegsame verzekering en borgtocht onder Eede, van een eerlyk Inwoonder van *Nagasaki*, die zich zelf verbindt verantwoordelyk te zyn voor hun quaad gedrag. Dit recht moet men doen aan deze Jongelingen, dat men nauwlyks by eenige Natie in de wereld meer vaardigheid zou vinden om te doen wat hen bevolen word, noch ook geen grooter getrouwheid in de bewaring der Goederen, die hen door hunne Meesters toevertrouwt worden.

Eyndelyk, men laat ook eenige Handwerkslieden en Kunstenaars van verscheide Gildens toe, om, gevraagd wordende, op ons Eyland te komen, voorbehoudens dat zy verlof daar toe hebben van de Gouverneurs, 't welk yder reys dat men dezelve vordert, moet gevraagd en verleent worden. Zy verdeelen de voordeelen met de andere van 't zelve Ambacht, en daar en boven om in de gunst te staan van den *Otona*, en van onze Tolken, als de voornaamste Bewindsmannen van onze zaaken, doen zy aan hen eens 's jaars een Geschenk.

Hand-
werks-
Lieden.

Daar zyn verscheide Bedienden die deel hebben in de bestiering van ons Eyland en van onzen Handel, aan welke het om deze reden geoorloft is, om by ons te komen, en met ons te verkeerren, doch nooit zonder een aannemelyk voorwendfel, en toch kan men op geenerley wyze oprechte vriendschap en goed verstand, of gemeenzaamheid van haar verwachten. Want eer zy in onzen dienst worden toegelaten, moeten zy met plechtige Eeden zweeren en zich verbinden, ons te weygeren allerley soort van openbaaring van belange of vriendschap, eenigermate strekkende tot ondersteuning of bevordering van ons Interest. Deze verplichting moet menigwerf door haar worden vernieuwt zo lang als zy in onzen dienst zyn.

De Eedt die te *Nagasaki* en overal in 't Ryk word gedaan, is een plechtelyke verbintenis zulke of zulke dingen te doen, gericht naar een vastgestelde form, zo als het vervat is in de Wetten en Statuten van het Ryk. De Persoon die dezen Eedt doet, bidt den toorn der Opperste Goden der Hemelen, en van de hooge Overigheden van zyn Land, over zich, over zyn Vrouw en Kinderen, over zyne Dienstboden, en over zyne Namaagen en Bloedvrienden, indien hy niet getrouwelyk volbrengt en nakomt elk byzonder Artykel, gelyk zy hem voorgelesen en uytgelegd zyn by het doen van den Eedt, welken hy nevens deze Artykelen moet Ondertekenen en Zege-len, met zyn Zegel gedoopt in zwarten Inkt, tot sterker bevestiging deszelve, laat hy daar in storten eenige druppelen Bloeds, welke hy uyt een zyner vingeren prikt achter de nagel. Deze Eedt hoe vreeselyk en verbindende, zoude evenwel weinig nagekomen worden door deze Natie, indien 't niet was om de gestrenge straf, door de Burgerlyke Overheden gestelt op de allerminste overtreding derzelve, een misdad, welke niet kan geboet worden, dan door 't ei-

ge bloed , met 't welk de Eedt volkomenlyk is bekrachtigt geworden.

Artykelen die betworen moeten worden.

De Artykelen dus getekent en plechtiglyk bezworen verschillen in getal, en in gewicht der zaaken, na de Perfoon is die Eedt doet, na den aardt van zyn Ampt, en de uytgestrektheid van de macht waar mede hy voorzien word.

Zy kunnen in drie soorten worden verdeelt; De eerste en meeste van gewicht, welkers overtreding ook op de allergestrengste wyze gestraft word, word getekent en bezworen, door den *Otona*, den eersten Tolk, zyne Afgezonden, en Leerlingen, als vermoedelyke Opvolgers in zyne bediening. Zy vernieuwen den Eedt alleenlyk by de aankomst van een nieuwe Stadsvoogdt, die dezelve in Perfoon afneemt in zyn eige Paleis, latende de Perfoonen die den Eedt zullen doen de woorden niet herhaalen, noch hunne drie vingeren opsteken, noch hunne handen leggen op eenig Heylig Boek, gelyk de gewoonte is in sommige Europische Landen, maar door haar de gemelde Artykelen te doen tekenen, met hun Bloed en Zegel, gelyk boven verhaalt is. De Artykelen van 't tweede soort, die van minder belang en gevolg zyn, worden op dezelve wyze getekent en bezworen door het geheele gros van onze Tolken, Koks, Bedienden van onze Treforie, de Secretarissen en Klerken van ons Eyland, de *Kulimasters*, of Opzienders over onze Arbeiders, en door de gemachtigden tot het bezorgen van onze Eetwaaren. Deze alle doen den Eedt in handen van den *Otona* en van den eersten Tolk, in den Tempel *Ansenfi*, van de Sekte *Ten Dai*, als de gewoone plaats van hunne byeenkomsten. De Artykelen van 't derde soort en van de minste aangelegenheid, worden beswooren door alle onze Dienstbooden, en minder Bedienden, door de Jongelingen, welke men vergunt om ons op te passen, door de Arbeyders en Handwerksmannen, die iets met ons te verrichten hebben, en die den Eedt alleenlyk afleggen in de tegenwoordigheid van den *Otona*, en in zyn eigen Huys. Deze laatste Eedt, als gedaan wordende door geringe, jonge, en slechte menschen, word ook niet voldoende geoordeelt tot dat einde, waar toe 'ze afgelegd word, weshalven yder een van deze gehouden is een goed eerlyk Huyshoudend Man in de Stadt op te zoeken, die borg blyft voor hun goed gedrag, en die aansprekelyk en verantwoordelyk is voor hunne misdryven. Insgelyks zyn de Gemachtigden tot het verzorgen van Spys en Drank, verant-

woordelyk voor de Knechts die tot haare bediening behooren, en laten hen een byzonderen Eedt doen, waar onder zy hun Zegel, maar niet hun Bloed moeten zetten.

De Argwanende en Yverzuchtige Overheid, is gansch niet te vreeden, dat onze Bedienden en Knechts van 't tweede soort maar eens 's jaars den Eedt doen. Neen dezelve moet ten minsten tweemaal in 't jaar vernieuwt worden; eerst ontrent het begin van 't jaar, op den tyd wanneer zy die plechtige daad verrichten van te trappen op het Beeld van onzen Gezegenden Zaligmaker hangende aan het Kruys, op dat van de Maagd *Maria*, en op die van andere Heyligen als een openbaar en ontwyffelbaar bewys, dat zy voor eeuwig de Christelyke Religie afzweeren. De tweede reys neemt men ze hen af, na de aankomst van onze Schepen in de Haave, en dit ten einde, om hen te binnen te brengen, de plechtige verbindtenissen waar onder zy leggen, en hun haat tegen ons te vernieuwen. De Perfoonen die ons moeten verzellen op onze reys naar 't Hof, moeten even voor hun vertrek een Eedt doen, op de boven gemelde plechtige wyze belovende, dat zy ons onder een gestrengte tucht zullen houden, en een waaksaam oog hebben op ons gedrag, zo lang als wy op reys zyn, en dat zy ons geene byzondere blyken van vriendschap zullen bewyfen, noch zich in eenigerley soort van gemeenzaamheid met ons inlaten.

Hoe dikwils de Eedt herhaalt word.

Behalven alle de gemelde Artikelen, die zo plechtelyk beswooren worden, zyn 'er verscheide andere Orders gemaakt, en afgekondigt door den *Otona*, en op sommige Plaatsen van ons Eyland aangeplakt, welke voornaamste inhoud is, om de geene, die toegelaten zyn eenige gemeenschap met ons te hebben, te onderrechten, hoe zy zich zelf hebben te gedragen ten aanzien van ons, en ontrent de afdoening van onze zaak; zo lang als zy te *Desima* blyven. Vyf zodanige Orders zyn 'er aangeplakt, ten tyde van onze verkooping, aan den ingang van het Huys van den *Otona*, alwaar hy gedurende den Somer woont. De eerste betreft de onderzoeking van onze Goederen die in of uytgevoert worden. De aangestelde Onderzoekers, ontfangen van den *Otona* de nodige onderrechten, en een Lyst van alle de verbode Goederen, waar na zy zich zelve te richten hebben. Een Plakaat van de Gouverneurs raakende het gedrag van zodanige Perfoonen, die gedurende de verkooping in of uytgaan van het Eyland,

Bevelen van den *Otona* &c.

land, is op alle hoeken van de Straaten aangeplakt. De nodige ordres raakende de beschikking en bestelling van onze Treforie, zyn in dat Comptoir opgehangen, en deze die betrekking hebben op onze Vertaalders, in het Huys, daar zy gewoon zyn te vergaderen.

Kooplicden.

Behalven de beëdigde Perfoonen in de verscheide bedieningen, met betrekking tot de Regeering van ons Eyland, en de bestiering van onzen Handel, hebben sommige andere verlof by ons te mogen komen, doch alleen ten tyde van de verkoping, en op andere bepaalde dagen. Onder dit getal zyn de Kooplicden, die overkomen om Goederen door ons ingebracht te kopen, en de Handelaars in Koper, of anders derzelve Makelaars en Afgzondenen, die voornamentlyk van *Miaco* en uyt andere Gedeelten van het Ryk komen. Als onze verkoping geëindigt is, worden eenige Waaren van 't Land, gelyk verlakt werk, verscheide dingen van Koper, 't welk de Japonese ongemeen net werken, en sommige andere Goederen te koop geveylt op een afzonderlyke plaats, tot dat einde gebouwt. Geen van de tot noch toe gemelde Perfoonen mag door onze Poorten ingaan, ten zy hy zich zelf laat onderzoeken, en een goede Paspoort vertoont, 't welk gemeenlyk geschiedt als zy uytgaan. Hier van zyn niettemin uytgezondert, de Gemachtigden of Afgzondenen van de Gouverneurs, voor welken men een piek draagt als een teken van hun gezag, en alle de zulke van haar gevolg, die twee Zwaarden dragen, gelyk ook de *Otona*, acht van onze Opper-tolken en hunne Zoonen of Leerlingen, die bevoorrecht zyn om onze Taal te leeren, ten einde om zich bequaam te maken, om in 't toekomende haar op te volgen. Deze byzondere gunst word hen toegestaan, aan de eerste, als Gemachtigde Onderzoekers van ons gedrag, aan de andere, als onze bekende vyanden, zo wel uyt hoofde van haaren Eedt, als ter zaake van hun eyge belang.

Paspoort.

Het Paspoort is een klein plankje van omtrent drie duym lang en twee breed. Aan de eene zyde heeft het de gemeene of geslacht naam van den *Otona* van die straat, in welke de houder van 't zelve woont, met zyn Zegel daar onder in zwarten Inkt, een bepaaling hoe lang het goed is, en den naam van den drager. Aan de andere zyde is een indrukfel van een grooter merk van onzen *Otona*, met een gloeyend yzer gedaan, met zynen Tytel *Desuna Otona* daar by gezet. Wanneer onze Schepen in 't kort verwacht

worden, in de Haave, zend hy een bequaam getal van deze dus getekende Plankjens aan alle de *Otona's* van de Stad, tot gebruyk der Inwoonders, van haare Straaten, of van Vreemdelingen, die op dien tyd derwaards komen uyt alle de Gewesten van het Ryk, ter oorzaak van onzen Handel.

De bevelen van de Japansche Regeering aan de Nederlanders, worden ten deelen den Bestierder van onzen Handel voorgelezen in het Keyzerlyk Paleys tot *Jedo*, in 't bysyn van sommige Geheime Raaden, en ten deelen aan ons medege-deelt door de Stadsvoogden van *Nagasaki*, het zy mondeling, het zy door haare *Bugjo's* en onze Tolken. By de aankomst van onze Schepen, dragen de Tolken zonderlinge zorg, om ons te vermaanen behoorlyke achting te hebben voor deze bevelen; welke inzonderheid strekken om de sluykeryen van wat aardt zy zyn voor te komen, gelyk het naauwkeurig uytgedrukt staat in haare Last-Brieven omtrent de nieuwe aankomelingen, om te vermyden alle uytterlyke tekenen van Christelykheid in 't bysyn der Inboorlingen, en in een goed verstand te leeven, zo met onze eige Officiëren, en Dienstboden, als met andere Inwoonders van *Nagasaki*, anders behoeven zy ons niet te beveelen, om te blyven binnen de paalen van gemaatigheid, om dat 'er zo veele Wachten en Waakers op alle hoeken van het Eyland voor ons gezet zyn, dat men oordeelen zou, datze meer dan genoeg waren, om alle middelen van losheid, buytenspoorigheid en ongebondendheid voor te komen.

Ordres van de Japoneseen aan de Nederlanders.

Aldus leeven wy 't geheele jaar door, weinig beter dan gevangenen, besloten binnen den omtrek van een klein Eyland, onder het geduurig en naauw toezicht onzer bewaakers. Het is in der daad waarheid, dat ons nu of dan een kleine uytspanning toegelaten word; eene toegentheid, dewelke zonder ons zelf te vleyen, wy op geenerley wyze kunnen stellen te zyn een uytwerksel van hunne liefde en vriendschap, nademaal het nooit aan ons vergunt word, ten zy om onze Eerbiedigheid te bewyzen aan sommige groote Mannen, of om eenige anderen dingen, noodig aan onze kant, en voordelig aan de Inboorlingen. Ook geeft ons dit uytgaan by deze gelegentheden geen meerder vryheid, dan wy by ons zelf in onze eige huysen genieten, gelyk blyken zal, door de groote onkosten op onse reysen en bezoeking, groot of klein, door het getal van Wachters en Opzienders, die ons geduuriglyk byblyven,

Vermaankelykhe-den hen toegelaten.

blyven, als of wy verraaders waren, en opehtlyke vyanden van het Ryk, en door 't optellen van de byzoniere gelegtheden, die ons buyten het Eyland roepen, gelyk daar zyn de volgende.

Reys naar
t Hof.

Na het vertrek van onze Schepen, gaat de Bestierder van onzen Koophandel, of de *Resident* van de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappy, op reys met een talryk gevolg naar 't Hof om zyn Eerbiedt te bewyzen aan den Keyzer, en de jaarlyksche Geschenken over te brengen. Deze reys naar 't Hof, moet alle jaar gedaan worden, niet alleenlyk door de Nederlanders, maar zelfs door alle de Prinssen en Grootte Heeren van 't Ryk, als zynde des Keyzers Vassallen, en ons Gezantschap word aan 't Hof gehouden, als een hulde die de Neerlandische Natie aan den Keyzer van *Japan* doet, als hun Souverainen Heer en Vorst. Om deze zelfde reden is het, dat voor het vertrek van onze Gezanten van *Fedo*, verscheide bevelen en reglementen hen voorgelezen worden, raakende ons gedrag in dit Land, en dat wy, in de wandeling doorgaans genoemd worden *Fitozitz*, dat is, *Gyzelaars*, namentlyk van de Neerlandische Natie. Op de reys zelf vergunt men ons geen meerder vryheid, dan zelfs naauw bewaarde gevangenen recht hebben te eyschen. Wy werden niet toegelaten met ymand te spreken, ja zelf niet met de Huysgenooten en Dienstbooden van de Herbergen daar wy t'huys gaan, zonder uytdukkelyk verlof daar toe te hebben. Zo ras als wy in een Herberg komen, worden wy zonder uytstel na boven gebracht zo 't doenlyk is, of anders in de achterkamers, die geen andere uytzichten hebben dan op de Hoven, welke noch tot meer verzekering, en om alle gedachten van ontvluchting voor te komen op staande voet gesloten en toegespykert worden. Ons gevolg 't welk op bevel van de Gouverneurs van *Nagasaki*, ons bewaakt, verzelt, en op reys helpt, bestaat uyt de Tolken, en Koks van ons Eyland, (waar van boven gesproken is.) en daar beneven uyt een goed getal van Soldaaten, Schouten, Dienaars, Draggers, Volk dat op onze Paarden past, en op de Bagagie, die te paard moet nagevoert worden. Alle deze, hoe onnodig ze ook zyn, moeten onderhouden worden op kosten van de Maatschappy.

Bezoek
by de
Gouver-
neurs

Voor ons vertrek naar *Fedo*, en by onze wederkomst van daar, gaat onze *Kapitein*, dus noemen de Japoneesen onzen *Directeur*, met een van zyn Gezelschap, de Gouverneurs van *Nagasaki* aan haar Pa-

leys bezoeken, om haar te bedanken voor haare gunsten, en om hen te bidden de volftandigheid in hem met de zyne te beschermen. Dit bezoek zelf, kan niet geschieden zonder een talryk gevolg van Schildwachten, Soldaaten, en Schouten, dragende stropen in hunne sakken. De *Otona*, sommige van onze voornaamste Tolken, en eenige weinige van onze Bedienden gaan mede om den treyn te vergrooten. 't Geheele Gezelschap is dikwils verplicht een geruymen tyd te moeten wachten aan de *Genquaban*, of by de groote Huyswacht, eer het ter gehoor word toegelaten.

De Directeur van onze Factory, gaat met diergelyken talryken treyn de Gouverneurs bezoeken op de *Fassaku*, dat is, den eersten dag van de achtste maand, wanneer 't gebruykelyk is, dat hy aan dezelve een Geschenk doet.

Indien de Gouverneurs ymand van de Nederlanders willen spreken, by eenig ander Reglementen, rakende de Nederlanders. bezonder voorval, het zy om aan hem eenige nieuwe bevelen mede te deelen, of anders om eenige anderen onderrechting te hebben, bediend men zich van dezelve middelen en omzichtigheid om haar naar 't Paleys te brengen, en hy moet het nemen voor een zonderlinge gunst, indien hy toegelaten word in de tegenwoordigheid van de Gouverneurs, die veeltyds slechts eenige van hunne Officieren by hem zenden, om hem te zeggen, waarom men hem ontboden had.

De weinige Nederlanders, die op *Desima* na 't vertrek der Schepen blyven, laat men toe eens of tweemaal des jaars een wandeling te doen in het bygelegene Land, en in 't byzonder om de Tempels ontrent *Nagasaki* te bezien. Deze vryheid word dikwilder toegestaan aan Genees-Heeren en Heelmeefters, onder voorwendfel van Medicinale Planten te gaan zoeken. Deze plaaisierige wandeling valt ons evenwel zeer kostelyk, want ze moet geschieden in 't byzyn van den *Otona*, van onze gewoone Vertaalders, en van andere Bedienden in onzen dienst, die alle door ons kostelyk ter maalyd worden onthaalt, in een der Tempels, van de *Ikosju* Sekte, en wy moeten by deze gelegentheid, zelfs met schyn van voldoening en genoeg zien, dat onze beurfen wakker gedrukt en ledig gemaakt worden voor de allergemeenste beleeftheden, die ons betoont worden door de Priesters van dien Tempel.

Een andere dag is 'er gestelt om vyf groote Schuyten te besichtigen, die geduurig moeten gehouden worden op kosten van de Nederlandsche Maatschappy, tot

tot laading en lossing van onze Schepen. Dit geschied weer op dezelve wys met het zelve talryk gevolg, 't welk wy daar na in een van de nabuurige Tempels ter maaltyd onthaalen.

't Eest van *Suzwa* Patroon en Beschermer van *Nagasabi*, waar van in 't breede verhandelt is) juyt invallen te op dien tydt, dat onze Schepen in de Haave leggen, word ons Volk toegelaten deze plechtigheid te zien van een Stellaadje, op ons eige kosten gebouwt, nadien zy onze tegenwoordigheid niet alleen rekenen te strekken tot cere van dien Heylige, maar, 't welk zy hooger achten, dat ze voordeel is, aan veele zyner aanbidders. Men kan zich lichtelyk voorstellen, dat onze treyn en wachten by zodanige gelegenheid niet vermindert worden. In tegendeel wy worden viermaal ondervraagt en onderzocht, eer wy op de plaats komen daar de plechtigheid verricht word, en daar na wederom verscheide maalen met alle naauwkeurigheid overgetelt, wanneer wy op het Stellaadje gaan, en daar van weder af komen, als of het aan eenige van ons mogelyk was hunne handen te ontglippen. Onze Slaven worden mede toegelaten by deze plechtigheid, als zwarte Nederlanders.

Wanneer men ontdekt heeft dat een van onze Schepen naar de Haave stiert, worden sommige der Nederlanders op *Desima* het zelve te ontmoet gezonden, om altoorens onderrechting in te haalen van haare laading en staat, tot ons eige, en tot des Gouverneurs naricht. Tot dit einde houdt de Maatschappy altyd twee Barken klaar, groot genoeg om onze gewoone treyn aan boord te nemen, welke gezaamentlyk met de *Compra Nakama*, of Gemachtigden tot verzorging der Eetwaaren, in een van hunne eige Barken, met een goed gedeelte van Spys en Ververschingen moeten onthaalt worden op het klein nabuurig Eyland *Iwora Gafima*, alles wederom op kosten van de Maatschappy.

Daar zyn ook ordres in geval van brand op of byna *Desima*, om ons en onze Goederen in een veylige bewaaring naar een andere plaats te voeren. Deze en sommige andere bevelen zyn wydloopig te zien in het laatste Hoofdstuk van dit Boek.

Deze zyn de dagen, die ons tot onze uytspanning worden toegestaan, indien men 't anders mag eene uytspanning noemen, om geleid te worden als gevangenen, onder het naauw toezicht van zo veele oplettende oogen. Ik kan my evenwel niet onthouden van zo veel recht te doen aan de Inboorlingen, dat zelfs on-

der alle de onlusten en moeyelykheden, die wy in dit Land moeten uytstaan, wy ten minsten deze vertroosting hebben, dat wy door onze menigvuldige Bewakers en Opzichters gehandelt worden met een schynende beleeftheid, liefkoofting, plichtpleging, en geschenken van Eetwaaren, en andere tekenen van achting voor zo ver als ze niet stryden tegen haare redenen van staat. Doch dit hun vriendelyk en redelyk gedrag ten onzen behoefte is meer toe te schryven aan de Costume van het Land, en aan de ingeboore beleeftheid, en de goede manieren der Inboorlingen, dan aan eenige zonderlinge achting, welke zy voor ons hebben, of aan eenige gunst, welke zy willen aan ons bewyzen. Slecht het tegendeel blykt duydelyk in veele gevallen uyt hun gedrag jegens ons, 't welk niet alleenlyk onredelyk maar in den hoogsten graad oneerlyk en schandelyk is. Het zal niet ongerymd zyn weinige staaltjens daar van te verhaalen, welke ik weete dat gebeurt zyn, uyt eige ondervindinge, of uyt haare eige bekenenisfen in byzondere gesprekken. Het zou eindelooos zyn op te tellen alle de schelmische strecken en bedriegeryen, welke onze Vertaalders ons ten allen tyden gespeelt hebben; Alle de onrechtvaardige afknevelingen van ons gevordert, inzonderheid geduurende den tyd van onze verkoopning, en de onbeschofte verzoeken aan onze Kapiteins gedaan, gelyk zy hem noemen, of de Directeurs van onze Factory, niet tegenstaande het geheiligd Character dat zy hebben, als openbaare Ambassadeurs aan hun eige Keyzer.

In 't algemeen word geen Japoneeser, die eenige achting of vriendschap schynt toe te dragen aan de Nederlanders, gehouden voor een eerlyk man, of voor een trouw liefhebber van zyn Vaderland. Deze maniere steunt op de volgende grondstelling, dat het volstrekt strydig is met het belang van het Land, tegen het welbehaagen van hun Souverain, ja zelfs, uyt kracht van den Eedt, dien zy gedaan hebben, tegen de opperste wil der Goden, en de ingevingen van hun eige gewisse, eenige gunst te betoonen aan Vreemdelingen, wat meer is, zy trekken deze valsche redeneering veel verder, en wenden voor, dat een vriend der Vreemdelingen, nootzaakelyk een vyand moet zyn van zyn eige Land, en een weerspannige tegen zynen Souverain. Want zeggen zy, indien 't gebeurde dat het Land aangetast of ingenomen wierd door deze Vreemdelingen, zouden de Wetten en Banden van Vriendschap hen

Haare onrechtvaardigheid.

Staaftjens daar van.

Beleefdheden der Japoneesen.

verplichten om haar te helpen en gevolgelyk moet hy een verraader worden van zyn Vaderland en Opperheer.

Hierom worden alle deze dingen, als een Hollander te overfchatten, buytenfporige pryfen van hem te vraagen, en hem te bedriegen, voor zo veel als zy meenen dat het geen nadeel toebrengen kan aan haaren goeden naam, waar voor zy een zeer groote achting hebben; haare voordeelen en vrydommen te verminderen, nieuwe ontwerpen voor te slaan, om haare dienstbaarheid en ftaat noch erger te maken, en diergelyke meer, aangezien als goede, pryfelijke en wetelyke dingen in haar zelve, en als onweerspreekelyke bewyfen van een goed voorftander des Vaderlands.

Indien ymand de Nederlanders iets ontfteelt, en 't by hem gevonden word (waar in de *Kuli* of Kruyers, die wy ten tyde van onze verkooping gebruyken, zeer behendig zyn,) word hem zelden eenige andere straf opgelegd, dan het geftolene weder te geven, benevens eenige weinige ftockflaagen van de Soldaaten, die aan onze poort de wacht hebben, fomtyds bant men hem voor een kleinen tyd van het Eyland, of by aldien de misdaad zeer ruchtbaar is, uyt de Stadt, hoewel dat dit zeer zelden gefchiedt. Maar de straf op de fluykers is niet minder dan de dood, 't zy door onthoofding of kruyciging, na dat, den aardt der misdaad of de grootte van 't misdryf is.

Het laaden en ontlaaden van onze Schepen, en andere dingen van dezen aardt mogen niet gedaan worden door ons eige Volk, maar door de Inboorlingen, die wel rykelyk voor hun arbeid betaalt worden, terwyl de onze leedig daar by ftaan en niets te doen hebben, dan het aan te zien. Doch dit is de eenigfte hardigheid niet, waar van wy reden hebben ons in dit geval te beklagen; want zy nemen daar toe altyd tweemaal zo veele menfchen, als 'er noodig zyn, en al fchoon zy maar een uur op den dag werken, moeten wy hen niettemin voor een ganschen dag betaalen.

Alle die iets voor ons en met ons te doen hebben, hoe gering en onnodig het ook zyn mag, moeten door ons worden onderhouden, 't zy [directelyk door daar toe geftelde weddens, of indirectelyk door 't geld, 't welk de Gouverneurs van de Stad afhouden van den prys onzer Goederen op de boven verhaalde wyze.

Gen Nederlander vermag een Brief

uyt het Land zenden, ten zy den inhoudt eerft aangetekent is in een Register boek, tot dit einde gehouden, en dat daar van een affchrift gelaten word by de Gouverneurs. Hierom moeten 'er altyd twee gelyklydende affchriften overgegeven worden aan den behoorlyken Officier, waar van d'ene moet blyven, en d'ander gezonden word aan boord van de uytgaande Schepen. Wat belangt de Brieven die van buyten inkomsten, moeten alle de Staats-Gefchriften rechttraads gezonden worden aan de Stadsvoogden, eer men ze opent, maar ontrent deze aan byzondere Perfoonen houdende, zyn 'er wegen en middelen, om ze in 't geheim aan ons te brengen, 't welk de Regeering by oogluiking toelaat, fchoon het tegen de Wetten ftrydt.

Aan geen Japoneefer word toegelaten eenige Brieven of Gefchenken, buyten 's Lands te zenden aan hunne vrienden (zynde 'er noch eenige gebleven uyt voorige Huwelyken met de Nederlanders) of van dezelve eenige te ontfangen, ten zy ze eerft gebracht worden by de Gouverneurs, om door hen te worden geopent, en ten eenemaal aan hunne befchikking gelaten te worden.

Wanneer in voorige tyden een Nederlander tot *Nagasaki* ftierf, wierd zyn Lyk hunne aarde onwaardig geoordeelt, en in Zee geworpen hier of daar buyten de Haave. Maar onlangs is ons een ledige plek dor woest Lands op den Berg *Inassa* toegewefen, en aan ons vryheid gegeven, om onze dooden daar behoorlyk te begraven, hoewel 'er naderhand een Japansche wacht by aangefteelt is, om de plaats te bewaaken, 't welk doorgaans met zoo een groote zorg gedaan word, dat het weinige dagen na de begraavenis byna onmooglyk is uyt te vinden, waar het Lyk is begraven.

Het valt zeer gemakkelyk voor elk een, het zy Inboorling, of Vreemdeling, eysch te doen op de Nederlanders; maar wy vinden 't zwaar recht te verkrygen van andere. In 't eerste geval is de Regeering altyd vaardig om de klaagende party vergoeding der fchade toe te wyzen, zonder zelfs eens te overwegen, of de eysch zy op 't geheele gros, of op sommige van deszelfs Bedienden en Knechts, en of het recht is dat men de eerste daad lyde over de wanbedryven van de laafte. In 't tweede geval, indien wy iets te klaagen hebben, ontmoeten wy doorgaans zo veele zwaarigheden, en verdrietelyke uytftellingen, dat het ymand moet doen fchrikken, om zelfs

zelfs de allerrechtvaardigste zaak te vervolgen. Een voorbeeld uyt veele zal genoeg zyn, om den Lezer de waarheid van dit gezeyde te doen zien. De beruchte Chineesche Zeerover *Coxeng*, zich zelf meester gemaakt hebbende van het Eyland *Formosa*, en van onze sterkte *Tayovan* of *Zelandia*, op het gemelde Eyland, namen wy de gelegentheid waar ontrent het jaar 1660. by wege van *Represalje*, wedervergelding, een van zyne groote Oorlogschepen naar het gemelde Eyland moettende, met ontrent drie honderd mannen aan bood, aan te tasten, en haar met ons Geschut zo buyten staat te stellen, dat schoon zy dertien dagen na de aantasting bleven dryven, echter niet meer dan negen menschen van al het volk hun leven daar van afbrachten. Hier op wierden hevige klachten gedaan

aan de Regeering tot *Nagasaki*, en met zulken gewenschten uytflag, dat dit zelfde jaar aan hen toegewesen wierden 27000 *Siumome* uyt onze Tresorie. Eenigen tyd daarna, omtrent het jaar 1672. een onzer Schepen genaamt *Kuylenburg*; by ongeluk strandende op de Kusten van *Formosa*, wierden alle de Zielen aan boord op een barbaarsche wyze vermoort, en de geheele laading aangelagen door de Chineesche Onderdaanen van *Coxenga*, waar op wy onze klachten deden aan het zelfde Hof, tegen deze vyandlykheid, doch met zo weinig vrucht, dat verre van daar, dat men ons eenige vergoeding voor onze schaade zoude toelagen, wy zelf niet verkrygen konden de wedergeving van eenig ding ter waarde van een oortje.

VII. HOOFDSTUK.

Van den Nederlandschen Handel in Japan, in 't byzonder, en eerstelyk van de verscheide Maatschappyyen tot dien einde opgerecht.

Maatschappyy der Tolken.

IN 't voorgaande Hoofdstuk heb ik reeds iets gesproken van de Maatschappyy der *Tsiuusi*, of Vertaalders, van welker getrouwheid, een talent dat zeer zeldzaam onder haar is, wy alleen afhangen moeten in onzen voordeeligen Handel en Koopmanschap in dit Land voort te zetten. Het is een zeer talryk Lichaam, indien 't voltallig is, zelden minder, dan uyt honderd en vyftig bestaande. Ik meen in 't verhaal derzelve, my eenigzins in 't breede uyt te laten, niet tegenstaande, zy 't onwaardig zyn, en voor oogten te stellen de regels en gronden, na welke zy bestiert worden, zo ver als ze tot myne kennis gekomen zyn, om dat het kan strekken als een Patroon, hoe andere Maatschappyyen geregeert worden, en aan welke stipte bepalingen de staatkundige regeering van dit Land onderworpen is.

Haare verdeeling.

Tsiuusi, of *Tsiuusi Siu*, in den Letterlyken zin der Merken, door welke dit woord uytgedrukt word, is zo veel als te zeggen, een door mond, of een door mond-volk, waar door moeten verstaan worden menschen, door welke monden de dingen moeten afgevaardigt worden. Zy verschillen in Rang en Waardigheid,

en kunnen gedeelt worden in twee Ordens. Deze van de eerste, die in 't gemeen onze Tolken zyn, hebben vryheid om in en uyt het Eyland te gaan, wanneer, en by welke gelegentheid zy willen. Die van de tweede Orde werden alleenlyk toegelaten geduurende den tyd van onze verkooping, en zelfs dan niet zo zeer om ons te dienen als Vertaalders, als wel om de Regeering te dienen, om een waakend oog op ons gedrag te houden.

De eerste Orde van onze Tolken bestaat uyt acht Persoonen, *Fon Tsiuusi* of *Fon Tsiuusi* genoemd, 't welk betekent, *Getrouwe Vertaalders*. Uyt hooft van hun Ampt zyn zy verplicht ons te helpen en te verzellen, wanneer wy hen nodig hebben, en zo ver waarlyk volvoeren zy hun plicht met zeer groote stiptheid, dat wy naauwlyks een oogenblik kunnen ontslagen zyn van hunne lastige tegenwoordigheid; want gelyk zy verantwoordelyk zyn voor ons gedrag, zo spaaren zy geen moeyte noch arbeid om naauwkeurig op het zelve te letten.

Eerste Orde der Vertaalders.

Vier van deze zyn *O Tsiuusi*, dat is, *Hooge*, of *Hoofd-Tolken*, van welke een is *Ninban*, 't welk in den Letterlyken zin

Hoofd-Tolken.

van 't woord betekent, een *Jaarlykſche Opziender*, gelyk ook een Perſoon, die aan een ander zyne verhaalen moet doen. Dit Ampt is alleen voor een jaar: Onze verzoeken, klachten en al wat betrekking op ons en onzen Handel heeft, moet aan hem worden overgelevert, en door hem met toefstemming zynere medebroederen, aan den regeerenden Stadsvooſgd, of dezelfs Plaatshouwer. Hy heeft 't grootſte deel in de beſttering van ons Eyland, van onzen Handel, en van alle onze Zaaken in 't algemeen. Als *Ninban*, zit hy de eerſte in de Vergadering van de acht eerſte Tolken. De andere vier Vertaalders, ſchoon van dezelfde Orde, worden genoemd *Ko Tſuſe*, dat is, mindere Tolken. Zy hebben in ver na den macht en 't gezag niet, waar mede de andere zyn voorzien, dewelke zy moeten helpen in de uytvoering van haar Ampt. Zy hebben een *Ninban*, of Voorzitter onder haar zelf, die als een Plaatsbekleeder is van den eerſten *Ninban*, en de eerſte ſtem heeft, in het *Viermanſchap*, of de Vergadering van vieren, van welke hy Voorzitter is. Op onzen reys naar 't Hof verzellen ons deze beyde *Ninbans*, en op onze wederkomst van daar tot *Nagafaki*, leggen zy hunne bedieningen neer als Voorzitters in deze twee Vergaderingen. Indien iets dat onzen Koophandel of onze Perſoonen betreft, moet worden gebracht voor de Vergadering van de acht eerſte Tolken, om door dezelve te worden beſliſt, moet het geſchieden in de tegenwoordigheid van den *Otona* van ons Eyland, die zyne plaats neemt naaſt den eerſten Voorzittenden *Ninban*, hoewel dat dikwils alleenlyk deze, die naaſt aan de vier voornaamſte volgt, voor hem opengelaten word.

De *Tſijo*, dat is de Jaargelden en Profyten van onze voornaamſte Tolken, bedragen jaarlyks een merkelyke ſomme, en zyn als volgt. Een *Jakukio* of Wedde, welke zedert onze inſluyting en Handel op 't Eyland *Deſima* door den Keyzer toegeleſt is na maate van yders Ampt en Bediening, welke hy in de Maatſchappy bekleedt. Dit was voortyds een zekere bepaalde ſomme gelds: Voor het tegenwoordige beſtaat 't uyt een zekere hoeveelheid van Zyde, welke zy, zo als men my onderrecht heeft, van ons vermogen te koopen, en dewelke, in het Land verkocht wordende, omtrent zo veel zuiver winſt aan geld uytlevert, als hun voorige Wedde bedroeg. Behalven dat legt deze Maatſchappy haar jaarlyks toe eenige ruuwe Zyde, by wege van een Geſchenk, of Vergelding voor hun-

ne moeyte, namentlyk van 141 $\frac{1}{2}$ *Catti* voor yder Hoofd-Tolk, dewelke wy koopen voor omtrent 400 *Thails* en in *Japan* 850 waardig is. Aan yder der mindere Tolken word de helft toegeleſt. Door de Kooplieden in Kooperwerk word hen jaarlyks een andere vrywillige gifte toegeleſt, als of het was in vergelding voor hunne moeyte, maar in der daad, om hen om te koopen in haar belang, en om hen te verplichten de verkoopning van 't Kooper tot hun meeſte voordeel te beleggen. Dit nood prangt ons om meerder te bieden, en de doeltwitten der Kooper Handelaars onder of tegen te mineeren, door hen een grooter vrywillige gifte te ſchenken van 300, 600, of 800 *Thails* meer of minder, na maate van de veelheid en deugd van 't Kooper dat door ons gekogt word. Toen d'Heer *Kamphuyſen* Beſtierder van onzen Handel was, kocht hy 22466 *Pickels* Geloutert Kooper, tot twaalf en een halve *Thail* het *Pickel*, en 102 *Pickels* Ongeloutert ruuw Kooper en deed aan yder der Hoofd-Tolken een Geſchenk van 1360 *Thails*, behalven noch een *Pack*, in plaats van een *Pickel*, en aan een yder der mindere Tolken een half *Pack*. De *Kofen*, dat is, de Schatting, welke gelegd is op alle vreemde Waaren aan byzondere Perſoonen behoorende, niet bedragende boven de 40000 *Thails* licht geld, zo als zy 't noemen, of goud geld, moet betaalt worden door den Kooper, tot zo veel ten honderd. Dit beloopt een ſomma ver over de 20000 *Thails*, welke toegeleſt zyn tot profyt voor de Gouverneurs, den Regeerenden Burgermeester, den *Otona*, en voor 't geheele groſder Tolken. Schoon deze Schatting betaalt word door de Koopers, word ze doch op een bedektelyke wyze ons afgeknevelt, voor zo ver als de Koopers doorgaans hun rekening daar na maken, en ons zo veel te minder voor onze Goederen betaalen. Een ander zeer voordeelig buytenkansje zo voor de Tolken als voor den *Otona* ſpruyt uyt de verkoopning van ſommige Goederen van eenige byzondere Perſoonen, die overblyven en hooger beloopen dan de jaarlykſche toegeſtaane Somme van 40000 *Thails*, en voor haar zeer goed koop worden gekocht. Doed hier dan noch by de 150 *Cubangs*, welke de Ooſt-Indiſche Maatſchappy haar toelegt geduurende den tydt van onze verkoopning voor koſt geld, om dat zy dien geheelen tydt moeten oppaſſen. Zy ontfangen ook aanmerkelyke Geſchenken voor de minder bedienden van ons Eyland, van byzondere

Koop-

Hunne
Weddens
en Profy-
ten.

Kooplieden, Kunstenaars, Ambachts-
 luyden, en dikwils by byzondere gele-
 gentheden van de Nederlanders zelf, om
 niet te melden van de strecken en bedrie-
 geryen, sommige kenbaar genoeg, en
 andere min te bemerken, welke zy ons
 geduurig speelen; Ik had byna vergeten
 een andere aanmerkelyke tak van hunne
 buytenwinsten, 't huurgeld voor de *Ku-
 lis*, of 't Volk, dat gebruykt word in 't
 laaden en ontladen onzer Schepen, waar
 van zy een zeer groot gedeelte voor zich
 zelf houden. Want zy doen ons betaalen
 voor yder zes *Thails*, daar zy aan
 hen niet meer dan vier betaalen, en daar
 en boven veel meer huuren, dan 'er no-
 dig zyn. De voordeelen, welke de twee
 aangestelde Tolken, om met ons naar
 't Hof te gaan op de reys maken, telt
 men dat 1200 *Thails* beloopt. Dat dit
 zo is, zal uyt de volgende staaltjens klaar
 blyken. Daar is een vast getal van twintig
 Paarden om Ons en onze Bagagie by
 Land te voeren van *Osacca* naar *Jedo*, en
 zo veele om ons wederom te brengen van
Jedo naar *Miaco*. Maar zy huuren 'er al-
 tyd noch wel twintig meer, en brengen
 ze in rekening tot vyftien *Thails* het stuk,
 hoewel zy nooit meer dan acht voor yder
 betaalen.

Op dezelve wyze handelen zy tenaan-
 zien van de geene, die gebruykt worden
 om onze Bagagie te laaden en te ontladen
 en onze Paarden te bezorgen. Zy doen
 ons de 186 *Cubangs*, die ons voor onze
 Paarden en Draggers toegelegd worden,
 ruym tweemaal betaalen. Insgelyks win-
 nen zy ook op de Schuyt, die onze Ba-
 gagie van *Nagasaki* naar *Osacca* voert;
 want zy bedienen zich van deze gelegent-
 heid, om Goederen aan de daar wonende
 Kooplieden over te brengen, en zy ste-
 ken de vracht altyd in hunne zakken.
 Tot *Jedo* ontfangen zy eenige Geschen-
 ken van alle de Grooten aan 't Hof, aan
 dewelke men gewoon is, uyt naam van
 onze Maatschappy Geschenken te geven.
 Zo dat de geheele inkomst van een eerste
 Tolk in alles mag bedragen 3000 *Thails*,
 en daar boven, en die van een minder
 Tolk is zekken minder dan 1500, en niet
 tegenstaande al dit inkomen, leven zy
 zeer zuynig, om dat zy uyt dit geld
 moeten onderhouden talryke huysgezins-
 nen, en somtyds arme vrienden, dewel-
 ke zy, volgens den aangebore grootsheid
 van deze Natie, niet dulden willen, dat
 behoeftig zouden schynen. Eenig gedeel-
 te van hunne inkomsten word ook be-
 steedt om Geschenken te doen aan de
 Gouverneurs van *Nagasaki*, en aan der-
 zelve *Karoo* of Plaatsverbeelders.

De Maatschappy der Vertaalders is niet
 alleenlyk de uytgestrekste van eenige, die
 belang hebben in de bestiering van ons
 Eyland en Koophandel, maar ook de
 kostbaarste, en daar en boven de nadee-
 ligste tot onze Eer, Vryheid en Wel-
 vaaren. De twee Grond-Maximen waar
 op zy voortgaan, zyn, voor eerst, al te
 doen wat in hun macht is, om ongevoe-
 liglyk de jaarlyksche onkosten der Ne-
 derlanders te doen aangroeyen, ten voor-
 deelen van hunne Landsluyden, gelyk
 het alle goede Patriotten past; ten twee-
 den, om zo veel als mogelyk is te ver-
 bergen alle de strecken en bedriegeryen,
 die zy ons geduuriglyk speelen, op dat de
 Inboorlingen dezelve niet mochten mer-
 ken. Beide deze oogmerken zoeken zy
 te verkrygen, om ons noch meer en
 meer te bepalen, dit aanzien, als de
 verzekerste middelen om ons onkundig
 te houden in de Taal van 't Land, en
 om voor te komen alle omgang of ge-
 meenzaamheid met de Inboorlingen. In-
 dien 'er ymand onder de onze mochte
 zyn, die merkelyk gevordert was in
 de Japanische Taal, zyn zy wel verzekert,
 onder het een of ander voorwendfel, een
 order van de Gouverneurs te zullen kry-
 gen om hem uyt het Land te dryven.
 Het eenige, waar in de Kapiteins, ge-
 lyk zy hier worden genoemd, of *Dir-
 ecteurs* van onzen Handel (een post, waar
 mede de Japoneesen niet willen dulden
 dat zy zich veel mede bemoeyen) aan de
 Maatschappy nut kunnen zyn, en haaren
 yver toonen voor hunner Meesters dienst,
 is recht strydig te werk te gaan tegen
 deze Grond-Maximen, en wegen en mid-
 delen uyt te vinden, om beleefdelyk af
 te slaan alle nieuwe verzoeken, welke
 haar van tydt tot tydt gedaan worden:
 Want zo men haar maar eens een van
 hunne verzoeken inwilligt, of eenige
 nieuwe belasting, hoe gering die ook
 zyn mocht, toelaat op ons te leggen,
 maken zy dit voor altoos in vervolg tot
 een voorbeeld: Hier in zoeken zy de
 nieuwe *Directeurs* voornamentlyk te be-
 driegen, die nooit te vooren in het Land
 geweest zyn, en die zy dieshalven on-
 derstellen niet volkomentlyk onderrecht
 te zyn van hunne manier van handel-
 ingen. Om deze reden zullen zy haar veel-
 tyds in 't eerste jaar zeer helpen tot een
 zeer voordeeligen Handel, wetende, dat
 in geval hen hunne eischen niet worden
 toegestaan, hoe zy dezelve in het volgen-
 de zullen evenaaren, met een die meer
 kost en min voordeelig is.

Na de Hoofd of voornaamste Tolken,
 vereischt de order dat ik iets melde van

Mindere
 Tolken en
 Leerlingen

de *Keeko Tsjusi*, dat is, Leerende Vertaalders. Zy zyn nooit minder dan acht, maar somtyds meer, alle Zoonen van de Hoofd-Tolken by geboorte, of by aanneming. Deze komen alle dag by ons, om de *Duytsche* en *Portugeesche* Taalen, gelyk ook de kunst en 't geheym om met Vreemdelingen om te gaan, te leeren. In verscheide gelegentheden worden zy gebruykt als Verspieders, gelyk ook om opzicht te hebben op het lossen en laaden van onze Schepen, om de Bootsgezellen en de zodanige die aan of van boord gaan, te doorzoeken, om de inkomende en uytgaande Goederen te onderzoeken, voor welke moeyte in deze byzondere dingen hen door de Maatschappy toegelagt word een beloning van veertig *Thails* in 't jaar. Zy hebben ook aandeel in de kostgelden en in verscheide andere buytenkansjens.

Huys-Tolken.

Na de *Keeko Tsjusi*, of Leerlingen, volgen de *Naitsjusi*, dat is, in den Letterlyken zin, *Binnen* of *Huys-Vertaalers*, om dat zy gebruykt worden, door byzondere Nederlanders, binnen haare huysen. Zy hebben niets te doen op ons Eylandt, ten zy het was op den tyd van onze jaarlyksche markt, of verkooping, wanneer zy na een plechtlyken Eedt gedaan te hebben om alle gemeenschap, vertrouwelykheid en vriendschap met ons te vermyden, door den *Otona* worden toegelaten in onzen dienst, en tot dat einde elk voorzien met een van zyne Paspoorten. Aan yder Nederlander worden 'er van twee tot zes toe aangewesen, in hoedanigheid van Tolken, zo lang als onze verkooping duurd, maar in plaats van Vertaalders zyn zy werkelyk niets anders dan Verspieders, om zyne handelingen na te gaan. Want onder tien is 'er nauwlyks een die een Duytsch woord verstaat, uytgenomen eenige weinige, die te vooren knechts geweest zyn by de Hollanders.

Schikkingen van deze Maatschappy.

Daar zyn 'er meer dan honderd van deze *Naitsjusi*, die alle onder 't bevel staan van de Hoofd-Tolken, en voornamentlyk van den *Ninban*, of Voorzitter in der tyd. Zy hebben zo wel als de Leden van andere Gildens onder haar verscheide Rang en Waardigheden, en zyn verdeelt in de volgende ordens. (1.) Twaalf van deze zyn *Ko Gasyra*, 't welk betekent, kleine Hoofden, staande in Rang boven de andere. Twee van deze twaalf zyn *Nimbans*, of Voorzittende. Zy zyn regeerend in haare vergaderingen, en bekleeden dit Ampt by beurten, yder een jaar. Alle zaaken die deze Maatschappy aangaan moeten voor deze

twaalf worden gebracht, en indien zy haar macht of verstand te boven gaan, voor de Hooge Vergadering der eerste Vertaalders. (2.) *Kumi Gasyra*, Hoofden van byzondere Maatschappyn, in welke de overige van dat Gildt verdeelt worden. Yder van deze *Kumi Gasyra*, heeft negen of tien *Naitsjusi* die 't naaft by hem wonen, onder zyn opzicht, de bevelen van hunne Overstens deeld hy haar mede, en neemt haare Smeekschriften aan, om dezelve voor te dragen aan de gemelde Overstens, en hy is daar en boven voor een groot gedeelte verantwoordelyk voor hun gedrag. Zy hebben ook twee *Nimbans* of Voorzitters, die ter zelve tyd Leden zyn van de Vergadering van de *Ko Gasyra's*, en hun Ampt elk een jaar bekleeden. Het geheele gros van deze *Naitsjusi* van tachtentig tot ontrent honderd stuks, is weder verdeelt in twee ordens; De *Dsjjo*, gelyk zy worden genoemd, Heeren van een hooger Rang, die ook een grooter aandeel ontfangen tot hun Jaargeld uyt de kass van de Maatschappy, en *Tsju*, onder welken algemenen naam alle de andere worden begrepen. Hun Jaargeld is een onzekere somme gelds, genomen uyt de bovengemelde Taxen, gelegd op de Koopliden, 't welk de Gouverneurs van *Nagasaki*, en de Hoofd-Tolken hen van tyd tot tyd toeleggen. Het verschilt na maate van de veelheid van Goederen die wy verkoopen, en men stelt 't eene jaar door het andere te bedragen ontrent zes duyzend *Thails*, welke zy onder haar zelve verdeelen, volgens hun Rang en Bediening, ende men rekent dat de twaalf voornaamste van hen hoofd voor hoofd op 't meest gerekent 200 *Thails* trekken, en de overige moeten zich met de helft ja zelfs somtyds met minder vergenoegen.

Zy hebben vier *Takurajaku*, of Treforiers, die zorg moeten draagen voor de Gildekass, en rekening houden van al wat inkomt en uytgegeven word; benevens noch twee *Fisja* of Klerken, die alle hunne Weddens uyt de gemelde kass trekken.

Treforier en Klerken van de Tolken.

In dit Gildt worden geene andere toegelaten dan de Zoonen van de Overledene Leden. De toelating geschied op de volgende wyze. De Aanzoeker die daar na staat, krygt ymand om een *Sosjo* of Smeekschrift voor hem op te stellen, 't welk hy overlevert aan den *Ninban*, of Voorzitter van de *Kumi Gasyra*, benevens de overlevering van het zelve zich zelf by hem aandienende en in zyne gunst aanprysende 't zy woordelyk alleen,

Nodige hoedanigheden tot de toelating in 't Gildt der Tolken, en plechtigheden daar by gebruykelyk.

alleen, of zomtyds door 't inslaan van eenige omwegen, om zyn guast te winnen. De *Ninban* roept zyne medebroederen te zaamen om de zaak te overwegen, en te onderzoeken, of de *Candidaat* recht of geen recht heeft volgens zyne geboorte, jaaren, en verdiensten, tot het geene, waar na hy staat, en indien zy bevinden, dat hy alle de nootzakelyke hoedanigheden heeft, levert hy 't Verzoekschrift over aan den *Ninban* van de *Ko Gasyra*, die insgelyks zyn tyd neemt, om de zaak te onderzoeken, met de Leden van zyn vergadering, en indien zy den *Candidaat* mede goedkeuren, word het Verzoekschrift in handen gestelt van den *Ninban* van de *Fontsjus*, of Voorzitter in de vergadering der Opper-Tolken. Hier blyft de zaak zomtyds twee of drie jaaren hangen, tot dat door menigvuldige aanhoudingen en onderwerpingen, maar voornamentlyk door 't geen zy noemen *So de no fita*, dat is, te handelen onder den mouw, (die zy zo weyd dragen, dat 'er gemakkelyk een Geschenk in kan verborgen worden zonder het te zien) de *Ninban* eindelyk overreedt word om den aanhouder te begunstigen; hier op legt hy, eerst daar toe verlof hebbende van zyne medebroederen, het verzoek, en 't geval van den Verzoeker voor den Gouverneur, die zelden weigert zyne toestemming daar toe te geven. Alle beletselen ten laatsten uyt den weg geruymt zynde, gaat de nieuwe Tolk yder Lidt van zyne Gilde bezoeken, en haar bedanken voor haare gunst, en voorts om de gelukwenschingen van haar te ontfangen.

Dus ver van onze Tolken.

Vervolgens gaa ik over tot de vyf *Desima Fisja*, of gewoonlyke Klerken van het Eyland *Desima*. Zy zyn een soort van Stedehouders van de Opper-Tolken. Hun werk is boek te houden van de Geschenken door de Hollanders gedaan, van hunne dagelyksche kosten, van de onkosten op hun reys naar 't Hof, en van andere dingen van dezen aardt, dewelke geoordeelt worden beneden de waardigheid van een eerste Tolk. Ja, zy zelve zyn altyd niet bereidwillig om in persoon hunne zaaken te verrichten, en houden daarom hunne Onderklerken. De Maatschappy geeft alleenlyk aan twee een vast Jaargeld, en deze zyn gehouden ons op onze reys naar 't Hof te verzellen. De andere worden beloont door redelyke giften ten tyde van onze verkoopning.

Onder de Afnipenaars van ons Eyland moet ik niet vergeten de *Desima*

Istetzeni, of Opzienders van onze *Kuli's* of Arbeyders. Dit eerlyk Gezelschap bestaat uyt vyftien Persoonen, die een Lyfl hebben van onze Arbeyders, ten einde om het werk te verdeelen onder haar, en aan een ygelyk aan te wyzen hoe veel hy doen moet. Een van deze vyftien is *Quartiermeester*, die 'er zelf in Persoon moet tegenwoordig zyn, om hen aan te moedigen en toe te zien, dat het werk geschied. 't Geheele Gezelschap moet bezorgen, dat wy niet bestolen worden door de *Kuli's*, waar in zy zeer gaauw zyn, als zy de kans daar toe slechts eenigzins schoon zien. Om deze reden geeft onze Oost-Indische Maatschappy hen een vast Jaargeld. De *Kuli's* die gebruykt worden in 't laaden en ontladen van onze Schepen, zyn menschen aan ons onbekent, en die uyt de Stad genomen worden. Al dat wy van haar weten, is, dat wy haar wel moeten betaalen voor hunne moeyte. Om dit werk voordeelg voor de geheele Stad te doen zyn, moet yder *Otona* een Lyfl houden van elk een in zyn straat, die gereed en in staat is, om als *Kuli* te dienen, op dat zy op hun beurt worden overgezonden naar *Desima*.

De *Cannaba Nakama*, dat is de *Officieren van onze Treforie*, schieten noch over om gemeldt te worden. Deze moeten het Geld ontfangen voor de Goederen, die wy verkocht hebben, om 't zelve te verwisselen in Goude *Kobanj's*, en dezelve door onze Tolken aan ons over te leveren, die dezelve aan ons voortellen. De *Cannaba Nakama* houden een van 't honderd voor hunne moeyte, en vyftien of meer voor 't gemeene welzyn van de Stad, volgens de jaarlyksche waarde van de *Cobani*, welke is van 55 tot 59 *Mome* of *Maas* in Zilver. Noch niet vergenoegt met dit redelyk profyt zelf, doen zy ons de *Cobani* ontfangen tegen 68, behalven dat de *Directeur* van deze Bediening een jaarlyksche Wedde trekt van de Nederlanders van honderd *Thails*, en de overige Leden elk vyftig *Thails*. Deze Maatschappy bestaat uyt zes en dertig Persoonen, zo hooge als laage bedienden namentlyk vyf Opzichters, die niets te doen hebben dan toe te zien en hunne vier mindere Toezienders te gebieden, die al het geld ontfangen, in Goud verwisselen, in hunne bewaaring houden, en het aan ons door onze Tolken overgeven. Deze negen zyn Opperste of Hooge Bedienden gelyk zy ze noemen. De minder bedienden die elk alleen zitten, zyn, eene die de Goude munten kent, een die de munt van al het Zilver geld kent, en hoe het goede van het valiche

Officieren van onze Treforie.

Klerken van het Eyland.

Opzienders over de Arbeyders.

en

en nagemaakte te onderscheiden; Twee om het Zilver te wegen; Twee om 't Geld van de Japanfche Koopluyden te ontfangen; Twee Opperklerken, of gelyk zy hen noemen *See Tjjo Kati*, dat is Boekhouders; verfcheide andere Medehelpers, Plaatsbekleeders, Dienftbouden en Knechten zo van de hooger als minder Bedienden; verfcheide uyt den naam van den *Otona*, van de Opper-Tolken, en Burgermeesters van de Stad daar by

oppaffende, behalven noch verfcheide van hunne Gunftelingen, aan welken zy eenigen dienft willen betoonen, en die alle aangetekent worden als Klerken. Behalven 't werk van deze genoemde, als Bedienden van onze Treforie, moeten zy tegenwoordig zyn by de toetfing en onderzoeking van de inkomende of uytgaande Goederen, aan byzondere Perfoonen behoorende.

VIII. H O O F D S T U K.

Eenige andere Byzonderheden aangaanden den Neerlandfchen Handel in Japan.

Manier van Handelen by de aannadering onzer Schepen.

DE Neerlandfche Schepen worden in de Haave verwacht een weinig in den Herftmaand, tegen het eindigen van de *Z. W. Monfoen*, zynde dit de eenigen bequaame tyd voor deze vaart. Zo dra als de Spie-Wachten door hunne Verkykers een Schip ontdekken dat naar de Haave ftiert, en daar van kennis geven aan den Gouverneur van *Nagasaki*, worden drie Perfoonen van onze Factory met hun gewoonlyk gevolg gezonden om het te ontmoeten ontrent twee mylen buyten de Haave, en aan onzen Kapitein over te leveren de nodige toegezegelde bevelen en onderrechtingen van onzen Directeur, ten aanzien van zyn gehouden gedrag. De Tolk en de Plaatshouders der Stadsvoogden vraagen aanftonds de Lyft van de Laading en van het Volk, als mede de Brieven die aan boord zyn, welke gebracht worden naar *Nagasaki*, alwaar de Gouverneurs dezelve ecrft onderzoeken, en daar na aan onzen Bestierder van den Handel overgeven. Het Schip volgt zo ras als het kan, en in de Haave binnen gekomen zynde, groet het yder Keyzerlyke Wacht met al haar Gefchut, en werpt dan 't Anker uyt tegen over de Stad, ontrent een Musketscheut van ons Eyland. Indien het tegen wind is, worden Roeyfchuyten (tot dit eynde door 't gemeene volk van de Stad gehouden) op onze kosten, doch niet op ons verzoek gezonden, om het met kracht op te boegfieren. By ftill wæder zenden zy tien van deze Schuyten; Indien het stormt en de wind ftrydig is, word het getal tot vyftig en fouatyds tot honderd vermeerderd, zo veele als zy denken nodig te zyn, dat is, ten minften tweemaal zo veel als 'er

aan 't werk kunnen komen. Wanneer het Schip in de Haave gekomen is, worden twee Wacht-Schepen met een goed getal Soldaaten aan boord derzelven, aan weerkanten van 't zelve gelegd, en daar gehouden tot dat het weer uyt de Haave in volle Zee geraakt is, wordende deze twee alle dagen afgeloft door verfche Soldaaten die op de wacht komen. Zo ras als het Schip 't Anker heeft laten vallen, komen 'er zeer veele Officieren aan boord, om te eyschen al ons Gefchut, Zwaarden, Degens en andere Wapenen, gelyk mede ons Buskruydt in tonnetjens, dewelke in haare bewaaring worden genomen, en in een Pakhuys tot dit eynde gebouwt gehouden, tot dat het Schip weder vertrekt. In voorrige tyden hebben zy ook ondernomen gehad om het Roer uyt te nemen, maar het ondoenlyk vindende, laten het nu daar aan. Daags na deszelfs aankomft, komen de Gevolmachtigden der Stadsvoogden aan boord met hun gewoonlyk gevolg van Soldaaten, Vertaalders, en mindere Bedienden, om in de tegenwoordigheid van onzen *Directeur* een nauwkeurige monftering te doen van al het volk dat aan boord is, volgens de Lyft hen daar van gegeven, en op welk gefchreven is eens yders naam, ouderdom, geboorteplaats, plaats waar hy woont en zyne bediening, hen ondervraagende van ftukje tot beetje. Veele vraagen worden gedaan naar de geene die op reys gestorven zyn, en wanneer; en aan welke ziekte zy ftierven. Zelfs zal nu en dan een dooden Aap of Papegaay gelegentheid verfchaffen tot een ftipt onderzoek ontrent de oorzaak en manier van hun dood, en zy zyn zo befhroomt,

schroomt, dat zy haare verklaring niet willen geven, zonder op het Lyk zelfs te gaan zitten en het zelve zorgvuldiglyk te onderzoeken. Hier na worden de bevelen van onzen *Resident*, en ook van de Gouverneurs van *Nagasaki*, raakende ons gedrag ten opzicht van de Inboorlingen, in 't Neerduytsch gelezen, en naderhand tot een's yders onderrechting op verscheide plaatsen, aan boord van 't Schip, en op *Desima* aangeplakt. Al het zelve geschied met onze andere Schepen, van welke 'er twee, drie of vier jaarlyks van *Batavia* naar *Japan* worden gezonden, na maate der menigte van 't Kooper dat men nodig heeft. In voorrige tyden toen de Hollanders een vryen Handel genoten, zonden zy zelden minder dan zes of zeven Schepen, somtyds meer, na maate van de Goederen, welke men meende dat lichtelyk zouden worden verciert.

Als de Monstering verby is, of anders op welken tydt het hen goeddunkt beginnen zy het Schip te ontlaaden. Ondertusschen blyven sommige *Joriki's* als Plaatsverbeelders van de Gouverneurs, sommige van de *Dosen*, een Eerste Tolk, een Onder-Tolk, en een Leerling, behalven verscheide Klerken en mindere Bedienden aan boord, en nemen van alle de hoeken op het Schip bezit, om toe te zien dat 'er in 't geheim niets weggedragen wordt. De tyd van het lossen van 't Schip bepaalt zynde, worden de Sluysen van ons Eyland, door welke de laading moet worden ingebracht, opengezet in de tegenwoordigheid van den *Karoo*, dat is, grooten Gevolmachtigden van de Gouverneurs met haar gevolg. Zo lang als de Sluysen open zyn, staan de *Karoo's* met hunne *Onder-Karoo's* en andere in een Kamer, tot dit einde gebouwt, niet ver van daar. 't Geheele Lichaam van Tolken, gelyk ook onze Huysheeren, Klerken en andere Amptenaaren van ons Eyland zyn daar op dien tyd by, en brengen alle noodzakelyke hulp toe. Dan gaan zy aan 't werk met 300 of meer *Kuli's* of Arbeiders, altyd ten minsten tweemaal zo veel als 'er nodig zyn. Het lossen van yder Schip behoort binnen twee dagen geschiedte zyn, doch niet tegenstaande het groot getal der Arbeiders die zy aan 't werk stellen, maken zy datze doorgaans drie dagen werk daar aan hebben, om het dus te voordeeliger te doen zyn voor de Stad. De Goederen worden van boord gebracht in kleine Schuyten, Praauwen genaamt, die alleen tot dit einde op koste van de Maatschappy worden onderhouden, en

Hoe zy ontlaaden worden.

dan binnen de Waterfluysen gelegd voor de Commissarissen, die ze opschryven, tellen, vergelyken met de Lyt, die aan haar is gegeven, een baal of twee van yder soort openen, en dan bevel geven dat zy opgesloten worden onder hun Zegel in des Maatschappys Pakhuysen, tot den tyd van onze verkooping.

De kisten aan byzondere behoorende, werden neergezet aan den ingang van het Eyland, en daar geopent en onderzocht. Indien de Eygenaar niet op staande voet voor den dag komt met zyn sleutel, gaan zy zonder eenig vertoeven voort, en hakken ze open met bylen. Alle de verkoopelyke Goederen worden daar uyt genomen, en onder hunne Zegels opgesloten. Eenige andere dingen, die zy niet goedkeuren, als by voorbeeld, Wapenen, Stoffen en Lakenen met Goud en Zilver gewerkt, gelyk ook alle verbode Goederen, worden in bewaaring genomen van den *Otona*, die dezelve aan den Eygenaar by zyn vertrek weder behandelt.

Geen Europisch of eenig ander vreemd Geld, en in 't algemeen niets dat de gedaante van een Kruys, Heylig, of Gebede-ketting heeft, word toegelaten door te gaan. Indien iets diergelyks by ymand van ons Volk gevonden wierd zou het zulk een verwarring en schrik onder de Japoneesen veroorzaaken, als of het geheele Ryk verraaden was. In het Dagverhaal van onze Reys heb ik aangetekent, dat toen wy naby de Haave quamen, elk een verplicht was zyne Gebede en andere Godtvruchtige Boeken, volgens de ordre, over te geven, gelyk ook al het Europisch geld, dat ymand by zich had, aan den Kapitein, die het alles by een pakte in een oud kasje, en het voor de Inboorlingen verhoolen hield.

Verbode Goederen.

Deze die nieuwelings aangekomen zyn, moeten zich in het in en uytgaan van het Eyland laten onderzoeken, of zy geene verboode Goederen by zich hebben, inzonderheid Amber en Koraal, welke zy zouden mogen wisselen tegen Goud, zynde de Inboorlingen zeer verzet op deze Waaren. Aan een van onze *Directeuren* zelf (die naderhand verheven is geworden tot het hoogste Ampt van *Directeur Generaal*) wierd dit gedaan by zyn eerste aankomst in *Japan*. Dit geschied evenwel zeer zelden.

Ordres ontrent de Onderzoekking.

Een ygelyk die aan 't Schip moet wezen, het zy voor zich zelf, het zy voor des Maatschappy's dienst, is gehouden een Paspoort te nemen van de Gemachtigden by de Waterpoorten, en

Paspoorten.

aan die op het Schip te vertoonen; en op dezelve wyze, weder aan land komende, moet hy 'er een vertoonen van die op het Schip zyn; door dit middel weten zy altyd hoe veele menschen dat 'er aan boord of aan Land zyn.

Haare
verhande-
lingen aan
boord in
den Nacht.

Des Avonds, wanneer de *Commissarij-
sen* op het Schip met hun gevolg of trein weder keeren naar *Nagasaki*, word de *Kayuyt* in haare tegenwoordigheid toegezegelt, en alle de Neerlanders nauwkeurig overgetelt, om te zien of 'er niemant ontbreekt, 't welk een zeer groote verwarring zoude veroorzaaken. Terwyl ik in *Japan* was, gebeurde het dat een gemeen Bootsgezel ongelukkigelyk by nacht verdronk, en dat niemant hem had hooren vallen. Op de Monstering des Ochtens (want die word altyd alle morgen en avond gedaan) wierd de Kaarel gemist. Dit ongelukkig geval verhinderde schielyk alle handelingen, en de vrees, dat het een Roomsche Catholyks Priester mocht zyn, die het in 't Land was ontvlucht, verwekte zulken vreeslyke verslagenheid onder de Japoneesen, dat alle de Officieren omliepen krabbende hunne Hoofden, en zich aanstellende en tierende of zy van verstand en zinnen berooft waren, en sommige der Soldaaten op de Wacht-Schepen, maakten zich reeds vaardig om zich zelve den buyk open te haalen, eer dat 'er bevelen van hooger hand konden komen, om hen te doen rekenfchap geven voor hunne zorgeloosheid en verzuym. In dezen staat bleven de zaaken, tot dat eindelyk 't lyk van dezen rampfalygen, van den grond der Zee opgehaalt zynde, een einde maakte van hunne vrees en verdere onderzoekingen.

Water-
Poorten
gefloten.

Op alle andere tyden, uytgezondert wanneer onze Schepen lossen of laaden zyn de Schutdeuren gefloten. Door dit middel is alle gemeenschap tusschen die aan Boord, en die aan Land zyn, afgefneden, zynde evengelykelyk gehouden tusschen hunne eige paalen. De geheele Laading op deze wyze gebracht zynde in de Pakhuysen, blyven de Goederen daar leggen zo lang tot 't haar goeddukt, dezelve in twee of drie weyl-dagen, welke zy *Cambangs* noemen, te verkoopen; 't geen onverkocht blyft word te rug gebracht naar de Pakhuysen, en daar bewaart tot de verkooping van het volgende jaar.

Goederen
door ons
ingebracht.

De volgende Goederen worden door ons ingebracht: Ruuwe Zyde van *China*, *Tunquin*, *Bengale* en *Persien*; alle soorten van Zyde, Wollen en andere Stoffen van de bovengemelde en eenige ande-

re Landschappen (voorbehoudens noch-
tans, dat zy niet doorwerkt zyn met Goudt of Zilver) als daar zyn *Taffaceel* van *Bengale* en de Kusten van *Cormandel*; groote witte opgerolde *Pelangs*, witte *Gilangs*, *Armosynen*, *Sumongis's*, *Florette* *Gaaren*; verscheide soorten van half zyde Indiaansche *Zitsen*, en grove *Katoene* Stoffen zonder Bloemen ongeverwt; witte *Gunis*, *Salempouri's* en *Paraceels*; wolle Lakenen uyt *Europa*, behalven sommige andere Zyde en Wolle Stoffen, inzonderheid *Sergies*, en Engelsche *Sergies*; *Tsiampan*, of Verfhout (gelyk wy 't noemen in Europa) *Brafilienhout*, *Buffels* en *Harten Huyden*, *Roggevelen*, *Wasch* en *Buffelhoorens*, van *Siam* en *Cambodia*; *Cordowans* en gelooyde of bereyde *Huyden* van *Persien*, *Bengale*, en andere Plaatsen, maar niet uyt *Spanjen* of de *Mamilbas*, op straffe van haare hoogste ongenade, en zeer hard gehandelt te worden; *Peper*, en *Zuyker* in *Poeder* en *Kandy*, van verscheide gedeelten van de Oost-Indien; *Kruyt-nagels* en *Nootmuscaaten* van de *Specery* *Eylanden*, *Amboina* en *Banda*; (na *Kaneel* word tegenwoordig niet gevraagd,) wit *Zandelhout* van *Timor*, *Campber de Baros*, verzaamelt in het *Eyland Borneo* en in *Sumatra*; *Quikzilver*, *Vermiljoen*, en *Saffraan* van *Bengale*; *Loot*, *Salpeter*, *Borax* en *Aluyn* van *Bengale* en *Siam*; *Muscus* van *Tunquin*; *Gum Benzoin* van *Atsyen*, *Gom Lack* van *Siam*; *Rosmal*, of *Storax liquida*, en *Catechu*, doorgaans genoemt *Terra Japonica* van *Mochau* in 't gelukkig *Arabie*; de wortel van *Futsjuk* of *Costus Amara*, van *Suratte* en *Siam*; *Koralen*, *Amber*, de rechte *Antimonie*, (welke zy gebruyken in 't verwen van haar *Porceleyn*, en *Spiegels* van *Europa*) de gebrooke *Spiegelglazen*, om daar van te maken *Verspiedglazen*, *Verrekkykers* en *Brillen*. Sommige andere dingen van minder belang, gelyk *Mafang de Vaca*, zynde een *Medicinale steen*, genomen uyt de *Galblaas* der *Koeyen* in *Mofanbek*; *Slangenhout*; *Atsjaar* van *Bamboes*; *Mangos* en andere onrype *Oost-Indische Vruchten*, ingelegt met *Turksche Peper*, *Knoflook* en *Azyn*; *Zwart Loot* en *rooden Inkt* en *Pennen*, om mede te schryven; de om hoog gedreve *Quik*, (maar niet de zevenmaal opgedrevene,) *fyne Vylen*, *Naalden*, *Brillen*, groote *Drinkglazen* van 't fynste soort; *nagemaakte Korallen*, *zeldsaame Vogels*, en andere vreemde rarigheden zo natuurlyk als door kunst gemaakt: Sommige van deze worden veeltyds in 't geheim door de *Bootsgezellen*

en byzondere Perſoonen verkocht, zonder te voorchyn gebracht te worden op de *Cambang*, en in dit geval maken de Nederlanders geen zwarigheid zo veel boven haare wezentlyke waarde daar op te winnen, als hen immers mogelyk is.

De meest voordeeligste Waaren.

Van alle de ingebrachte Goederen word de ruuwe Zyde 't meest gezocht, schoon ze 't minste voordeel van allen opbrengt, waarom de Portugeesen de verkooping van deze Waar noemden, *Pancado*, welke naam als eige is geworden in het Land, en noch in gebruyk onder de Inboorlingen. Alle soorten van Stoffen en Lakenen geven een merkelyke, en zekere winst, en daar kan nooit zulken veelheid ingebracht worden of het vertiert in zodanigen volkryken Land, zal steeds altyd noch grooter zyn. Van het Brasilienhout, *Tsiampan*, en van Huyden kan men ook met groote winst afraaken. De voordeeligste waaren zyn Zuyker, *Cetechu*, *Rosmal* of *Storax liquida*, *Patsju*, *Campher* van *Borneo*, (welke zy boven alle andere soorten van Campher begeren) Spiegels, en verscheide andere dingen van dezen aardt, maar alleenlyk, als zy die nodig hebben, en wanneer de Chineeſen dezelve weinig hebben medegebracht: Korallen en Amber zyn twee der waardigste Waaren in deze Oosterſche Waereld-deelen, maar *Japan* is daar van zo vol op verzien geworden door de Smokkelaars, dat men tegenwoordig nauwlyks vyftig ten honderd op dezelve winnen kan, daar men in tegendeel in voorige tyden dezelve tienmaal, ja honderdmaal duurder kon verkoopen. De prys van deze dingen, en van alle natuurlyke en konstige raarigheden verschilt zeer veel, na 't getal of menigte, en de gesteltheit der Koopers, die zich kunnen verzekeren honderd ten honderd zuyveren winst daar op te zullen hebben, tot welken prys zy dezelve ook inkoopten. In voorige tyden, toen wy noch een volkomen vryheid in onzen Handel genoten, zonden wy zelden minder dan zeven Schepen jaarlyks met de bovengemelde Goederen. Tegenwoordig zenden wy 'er nooit meer dan drie of vier, van welke 'er een eerst naar *Siam* gaat, om een gedeelte van haare Laading in te nemen met Goederen van dat Land. 't Geen onverkocht blyft, word in onze Pakhuysen opgelegd tegens de naastvolgende jaarlyksche verkooping.

De Nederlandſchen Handel in Japan, nage-

Zedert onze eerste aankomst is de staat van onzen Handel en Koopmanschap in dit Land onderhevig geweest aan verscheide veranderingen en noodſchikkelyk-

heden, ten opzicht van de Waaten, die van tydt tot tydt aan ons verboden wierden in of uyt te brengen, ten opzicht van de trapswyze besnoeying van onze Vryheden en Voorrechten, van de vermindering onzer voordeelen, en van de manier op welke wy door de Inboorlingen wierden behandelt. Zedert onze eerste neerstelling bevinde ik vier aanmerkelyke tydperken, dewelke ik nu elk in 't byzonder gaa overwegen, ten einde om mynen Lezer een getrouw en volkome verhaal te geven van dezen aanmerkelyken tak van den Nederlandſchen Handel in de Oost-Indien.

ſpeurt in deszels verscheide Tydperken.

Het eerste Tydperk bevat meer dan dertig jaaren, van onze eerste neerzetting in de Stad en 't Eyland *Firando*, en het voorrecht van een vryen Handel en Koopdryving, 't welk kort daar na, in het jaar 1611, ons door den Keyzer vergunt wierd, tot het jaar 1641, wanneer wy order kregen van den Keyzer, om onze Factory over te brengen naar *Nagasaki*. De Handel der Kastiliaanen en Portugeesen, die een groote en bloeyende volkplanting tot *Nagasaki* hadden, was toen in haaren grootſten luyſter, en zy hadden een zeer groot voordeel boven ons, om dat zy *Japan* konden voorzien van ruuwe Zyde en Zyde Stoffen, eene Waare, waar van toen was, en als noch is een zeer groote vertiering in dit volkryk Keyzerryk. Wy hadden tot dien tyd toe als noch geen vaste wooning in *China* en in de nabuurige Koningryken, daar de beste en fynſte Zyde voortkomt. Het Ryk van *China* zelf als noch geregeert wordende door deszels natuurlyken Monarch, voor de onlangſche Tartariſche overheering, was opgeſloten en gehouden buyten allen Koophandel met vreemde Natien. Den Chineeſen verboden zynde uyt hun Land te gaan, en iets van haare Lands voortbrengfels uyt te voeren, konden zy ons niet voorzien dan met weinig Zyde, en dit weinige zelfs waren zy genootzaakt ter sluyk te doen, ook durfden wy het zelfs niet op haare Kuſten gaan haalen. De Portugeesen in tegendeel, een Factory hebbende op *Macao*, een klein Eiland op de Kuſten van *China*, aan welk Ryk het noch behoort, hadden veel beter gelegenheit om zich deze waardige, en toen veel voordeeliger Waaren te bezorgen. Daar en boven hadden wy geen Koophandel op *Tunquin*, tot ontrent het jaar 1637, noch eenige vastgestelde Factory in de Koninkryken van *Bengale* en *Persien*. Maar toen het geluk, en ons goed gedrag ons eens den weg geopent haaden na deze

Eerste Tydperk.

Zydryke Landfchappen, en na dat wy daar eens vaste voet gekregen hadden, konden wy de Japoneefers voorzien met deze en andere Waaren, die zy begeerden, ruym zo wel als de Spanjaarden en Portugeefen. Ter dier tydt verkochten wy als noch onze Zyde en andere Goederen vry en zonder belemmering aan den meeftbiedende, en voerden jaarlyks uyt een fomme van zestig tonnen Gouds, meer of min, (volgens den Nederlandfchen manier van tellen,) dat is 600000 van haare Guldens, of meer dan 500000 ponden St. Dit bracht in zeer groote voordeelen aan de Maatschappij, zelfs schoon sommige van de door ons ingebrachte Goederen op ver naar zo veel voordeel toen niet opbrachten, dan ze nu doen, en schoon dat de Zeevaart in haar zelf toen veel gevaarlyker was en meer onderhevig aan Schipbreuk en verlies, voor zo veel als wy onzen ftreek niet namen, langs de veylige Kusten van *China*, toen noch niet volkomentlyk bekend, maar dwarfch door de gevaarlyke en doodelyke Zeeën omtrent *Formofa* en de nabuurige Eylanden. Onze voornaamfte Hoofdfomme bestond in dien tydt in Zilver, waar van wy alle jaaren ten minften uytvoerden van 1200 tot 1400 kisten, of 1400000 *Thails*, 't welk een fomme uytmaakt van 490000 Guldens, (of omtrent 450000 pond St.) fomtyds waren onze winften noch veel grooter en beliepen tot zes Millioenen. Dit was de eerfte en Goude Eeuw van onzen Koophandel in dit Land, gedurende welke wy volle vryheid genoten, om van onze Goederen te befchikken ten meeften voordeele, en zulks uyt krachte van een voorrecht, aan ons verleent onder het groot Keyzerlyk rood Zegel, in het jaar 1611, door den toenmaals regeerenden Keyzer *Jiejas*, anders genaamt *Ongofchio*, en na zyn dood *Gonginsama*. Dit voorrecht ('t welk ingevoegt is in het laafte Hoofdstuk van dit Boek, en afgebeeld in de 20 Tafel) waar by, aan ons vergunt wierd vryelyk en zonder hindernis onze Goederen in te brengen en te verkoopen, wanneer, en in welke gedeelten van het Ryk 't ons behaagde, wierd naderhand in 't jaar 1619, op ons eige verzoek vernieuwt door zyn Zoon en Opvolger *Fidetada*, die na zyn dood genoemt wierd *Teitokujin*, hoewel in eenigzins min voordeelige bewoordingen en beftepmelingen. En nochtans schoon op dien tydt alles fcheen wel te gelukken naar harten wensch, hadden wy echter zeer veel zorg en moeyte te ondergaan, veele

quelachtige moeyelykheden over te komen, en menigvuldige harde en onredelyke eysfchingen of tegen te houden, of op een voorzigtige wyze, en met een goedvindelyk gelaat zachjens te weigeren. De Spanjaarden en Portugeefen lieten niets ter waereld na om ons en onzen Handel uyt te roeyen, door ons te lasteren en aan 't Hof zwart af te maalen, ons noemende Zeeroovers, Rebelen tegens haare Spaanfche Regeering, Befpringers van de Indiaanfche Koninkryken, Verdrukkers van onze Wettige Opperheeren en diergelyke meer. Wy wierden fmaadelyk bejegent in de aller-verbitterfte en lafterlykste bewoordingen, om dat wy gelyk de Castiliaanen, geloofden in Christus, en deshalven om die eene zaak alleen, moesten fchuldig zyn om ten eenemaal alle gunft aan 't Hof te verliefen. Men moet bekennen, dat het de vrees was, van uyt dezen *Opbir* verftoten te worden, gelyk dit lot reeds den Portugeefen te beurt gevallen was, welke ons nootzaakte in het jaar 1638. de Japoneefen te helpen in 't beleg van *Simabara*, en in de ombrenging van veele duyzenden van Christenen, (welken de wanhoop en vrees voor pynigingen genootzaakt had zich in die plaats op te fluyten), en van dien tydt af na te laten in 't openbaar te bidden en psalmen te zingen, en alle uytwendige tekenen van den Christelyken Godsdienst te vermyden; Eyndelyk om in het jaar 1641. na dat de Christelyke Religie byna volkomentlyk was uytgeroeyt in *Japan*, en dat de Castiliaanen en Portugeefen uyt het Land waren verdreven, onze Factory en nieuw gebouwde Pakhuysen tot *Firando*, te verruylen tegen het Eyland *Defima*, in de Haave van *Nagasaki*, en met het verlies van onze vryheid, en de vrydom welke wy tot hier toe genoten, onder een toegevend Befchermer, ons zelve te bepaalen onder het naauw toezicht van de talryke Bewaarders van deze Gevangenis.

Menigvuldige redenen hielpen daar toe, om ons aan 't Hof verdacht en gehaat te maken, en veroorzaakten eendelyk de droevige verwiffeling welke wy ter dier tydt ondergingen; maar de belydenis die wy deden van den Christelyken Godsdienst, was een der voornaamfte, zynde 't gansche Hof in den uytterften graad tegen dezelve verbittert, als een algemeene fchaade, en de eenige oorzaak van den ondergang en 't verderf van zo veele duyzende, van des Keyzers Onderdaanen; en miffchien zoude het voor ons onmogelyk zyn geweest ons zelf in

Redenen van onze verhuysing en influyting tot *Defima*.

het

het Land en in 't bezit van onzen Handel, te handhaven, indien wy ons niet benaerftigt hadden, aan het Hof overtuygende blyken te geven, dat wy in der daad Christenen waren, maar geheel en al van een andere Sekte, en bekende openbaare vyanden van de Roomsche Priesters, welker gevaarlyke verraaderen tegen den Keyzer en het Ryk wy zelf hadden ontdekt. Dit benevens 't ontzag, en de bereydwiligheid, die wy toonden in de Japoneesen te helpen in 't beleg van *Simabara*, beschutte ons zo veel, dat wy geduld wierden in het Land te blyven, en onzen Koophandel te vervolgen, hoewel onder zulken strikten wacht, en onder zulken naauwen toezicht, dat 'er altoos, zedert dien tydt naauwlyks eenige gelegenheid aan ons overgebleven is, om met de Inboorlingen om te gaan. Zo als de zaaken nu staan, is de voornaamste pooging van de Japansche Regeering, om ons onkundig te houden van 't geen in 't Land, en aan 't Hof omgaat, en om voor te komen eenige aanzoeking, die wy doen mochten om de Inboorlingen over te brengen tot het geloof in onzen Zaligmaker, 't welk waarfchynlyk weder nieuwe moeyte en onlusten in het Ryk mocht voortbrengen en voortzetten. Zy zyn zo veel te meer op hun hoede, om dat, de Spanjaarden en Portugeesen geene gelegentheden zullen laten voorbyflippen, om den hoon, en de gestrenge behandeling haar aangedaan, te wreken, en zy duchten, dat om dit uyt te voeren, zy zich den een of den anderen tydt mochten vereenigen en verzoenen met de Nederlanders. Het geviel juyft dat wy op diert tydt een nieuw Pakhuys tot *Firando* bouwden, 't welk grootelyks den argwaan, die de Japoneesen reeds van ons opgevat hadden, aanzette, en niet weinig hielp om onze verhuysing van daar te doen verhaasten naar *Nagasaki*; want het was strydende tegen de manier van 't Land, al te hoog gebouwt, en geheel van steen; zo dat het meer geleet naar een Kasteel, dan naar een Pakhuys; 't geen daar en boven 't geval noch veel erger maakte, was dat het jaartal van de Geboorte onzes Zaligmakers uytgehouden was op een steen in de Voorgevel. My is in 't geheim gezegt door een geloofwaardig Japonees, dat terwyl de Hollanders bezig waren met het lossen van een hunner Schepen, om de Goederen op te leggen in de nieuw gebouwde Pakhuysen, het gebeurt is, dat een groote kist losraakende, in plaats van Koopmans Goederen, daar uyt viel een koopere Mortier; Wat

'er van de waarheid dezer vertelling is, laat ik daar; het zy hoe 't zy, dit is waarheid, dat wy kort daar na bevel kregen, op een stel en sprong, en op straffe des doods, ons nieuwgebouwd Pakhuys te flechten, en onze woonplaats en de vryheid die wy tot *Firando* genoten te verwisselen tegen de Gevangenis tot *Desima*, 't welk een einde maakte van het eerste en Goude Tydperk van onzen Koophandel in dit Land. *Brasman*, anders *Jenseimon*, onze eerste Tolk, een man van 't negentig jaaren, die toen reeds in Compagnies dienst is geweest, verzekerde my, dat het trots en grootsch gedrag van den Heer *Caron*, toen Bestierder van onze Handel in *Japan*, een zeer groote oorzaak gegeven heeft tot deze schielyke verandering. Hy zeide my dat de Japansche Regeering niet kon verdragen eenige grootsheid noch trotsheid in Koopluyden, welke door de geheele Natie worden aangezien in den vierden en geringsten graadt van 't menschedom. De Opperrechter van *Miaco*, die toen ter tydt 't bewind had over de buytenlandfche zaaken, vond zich zo uytnemend geergert over het stout gedrag van den Heer *Caron*, dat hy hem tot *Miaco* geen gehoor wilde verleen, noch de Geschenken van onze Maatschappy aannemen, en dat wanneer naderhand die gelegenheid zich opdeed van het bouwen van ons voorgemelde nieuw Pakhuys, hy die greetig waargenomen en de zaak merkelyk zwaarder gemaakt had, dat hy aan den Keyzer de snoode voornemens der Nederlanders zo krachtig had voorgedragen, dat hy bevelen ontving tot flechting van ons Pakhuys, en weinig tyds daar na, tot onze verhuysing.

Deze *Caron* is dezelve, die een kort verhaal van *Japan* heeft uytgegeven, 't welk eerst geschreven was in 't Hoogduytsch, en naderhand overgezet is in verscheide andere Taalen. Hy diende eerst als Koksmaat op een Neerlandfch Oost-Indisch Schip. Zyn doordringende Geest, en vaardig verstand, brachten hem aan de Pen, en vorderden hem allengskens tot het Bewindhebberschap van onzen Handel in *Japan*, 't welk hy verscheide jaaren bekleede. Daar na te leur gestelt zynde in zyne hoop en verwachting van een der aanzienlykste Ampten op *Batavia* te verkrygen, 't welk hy meende, dat men hem geven moest, ging hy over om zynen dienst aan te bieden aan de Portugeesen en Franschen, maar strandte en verging in 't gezicht van de muuren van *Lisbon*, eer dat hy zyne voornemens, ongetwyffelt zeer

Historie
van den
Heer
Caron.

nadeelig aan de Maatschappy, welke hy te vooren gedient had, konde werkelijk maken of uytvoeren. Ik kan niet nalaten hier ter plaats iets te melden van den blaam, welke sommige Schryvers den Nederlanderen valschelyk aangewreven hebben, te weten, dat zy, door de Japanfche Regeering gevraagd wordende of zy Christenen waren? Zouden hebben geantwoord, neen, geen Christenen, maar Duytschers. Ik heb met naauwkeurigheid, en van groote onzydigheid dit onderzocht, maar ik heb niets het allerminste van dien aardt kunnen vinden in de Dagverhaalen en andere Schriften, (behoorende tot onze Factory tot *Nagasaki*,) die altoos van 't eerste begin af, dat wy in dit Land gekomen zyn zeer naauwkeurig bewaart en gehouden zyn. Maar behalven dit, heeft onze voornoemde eerste Tolk, die zekerlyk, zo 'er zo iets geweest was, geen de minste reden had om de waarheid te verbergen, my dikwils van het tegendeel verzekert, en verhaalt, tot beantwoording van dergelyke vraagen, dat zy stantvastelyk, en zeer grootelyks tot hun eige nadeel, zich zelf beleden Christenen te zyn, maar niet toegedaan de Sekte der Portugeesche Priesteren. Het geen waarfchylyk oorzaak gegeven heeft tot dit gerucht, was het antwoord van zekeren *Michiel Zandvoort*, een Nederlander, die op de Kusten van *Japan* gestrand zynde, zich naderhand met een zyner Landslieden neerzette tot *Nagasaki* onder de Inboorlingen, en onafhankelyk van de Nederlanders. By de invoering en instelling van de Japanfche *Inquisitie* deze man gevraagd wordende, of hy een Christen was dan niet, antwoorde hy, om zyn en zyn's medgefels leven te behouden. *Wat Christenen, Christenen, wy zyn Duytschers*; met welke belydenis de *Inquisiteuren* toen scheenen voldaan te zyn.

Tweede Tydperk van den Nederlandschen Handel.

Ik kom nu tot het tweede Tydperk van onzen Handel in dit Land, 't welk zyn begin neemt van den tyd dat wy *Firando* verlieten, en naar *Nagasaki* verhuysden. Zo ras waren wy niet in de Haave, of aanstonds verzekerden zy ons op het Eiland *Desima*, en beroofden ons eensklaks van alle de vrydommen en voorrechten tot dien tyd genoten. Omcingelt zynde met talryke Wachten zo binnen als buyten het Eyland, wierd ons geweigert alle soorten van verkeerung met de Inboorlingen, behalven alleen met de geene die in onzen dienst waren, en die zich zelf met een plechtlyken Eedt verplichteden, denzelven daar en boven met hun eige bloed verzegelende,

dat zy zich nooit zouden inlaten met ons in eenige gemeenzaamheid, noch aan ons iets mededeelen ontrent den staat der zaaken van het Land. Zo draa lieten onze Schepen het Anker niet in de Haave vallen, of zy wierden door hen in bezit genomen, aan yder kant een Wacht-Schip gelegd, 't Buskruydt, Kogels, Zwaarden, Pieken en allerley Wapenen aan Land gebracht en in veylige bewaaring gehouden tot het vertrek derzelve toe. De zwaarste Kanonstukken, en het Roer zelfs wierd toen uytgelicht, en aan Land gebracht; maar nu hebben zy afgelaten van hen zelve zulken grooten moeyte, en daar benevens zulken onnutten arbeid te doen. Van al het Volk aan boord wierd de monstering gedaan volgens de aan hen behandigde Lyft, en een naauwkeurig toezicht genomen van een ygelyks ouderdom, naam, en werk. De geene die aan Land moesten zyn, 't zy in haare Stad of in 't werk van de Maatschappy, wierden strikt onderzocht, hunne Degens en Schietgeweer, gelyk ook zodanige dingen welke zy moeten verkoopen, in bewaaring genomen van den *Otona*, en alhoewel de plaats daar de Schepen ten Anker leggen, niet boven de driehondert treden van *Desima* aflegt, wierd echter aan geen levendige ziel vryheid gegeven om aan Land te gaan, of weder aan Boord te komen, zonder 't nemen van een Paspoort, van de daar toe aangestelde Amptenaars. Onze Schepen wierden geloft, en de laadingen door hun eige volk aan Land gebracht, en onder hunne bezegeling in onze Pakhuysen opgesloten. In 't kort wy wierden toen, en zedert altoos gehandelt als Verraders en bekende Vyanden van het Land. Schoon de Japoneesen in deze schieclyke verandering van onze zaaken, de schoonste gelegenheid ter waereld hadden, om ons onze voorrechten te besnoeyen, en onze voordeelen tot zulken kleinen bestek te brengen, als zy zelfs wilden, kon evenwel de volkryke Stad *Nagasaki*, en deszelfs Regeering, onlangs berooft van den voordeeligen Handel der Portugeesen, niet wel bestaan zonder Koophandel met Vreemdelingen; zo dat wy noch eenigen tyd voortvoeren met alle jaaren zes of zeven Schepen derwaards te zenden, en onze laading met groot voordeel te verkoopen. Dat zelfde jaar van 1641, zo merkwaardig van wegen den doodelyken keer die onze zaaken namen, was een der voordeeligste, die wy ooit hadden gehad, want wy maakten van onze Goederen de waarde van tachtig tonnen Gouds of acht Millie-

nen

nen Guldens, en wy voerden uyt niet minder dan veertien hondert kisten met Zilver. Eenigen tyd daar na verzochten wy aan 't Hof verlof, om gelyk wy voor dezen gedaan hadden, Kooper in verwisseling en voor een gedeelte in betaaling te nemen voor onze vreemde Waaren; zynde de uytvoering van dit Metaal verboden geweest zedert het jaar 1637. Het Hof stond ons verzoek gewilliglyk toe, maar in de plaats van dit wierd ons verboden voor het toekomende eenig Zilver uyt te voeren, welk verbod onze intrest was om blymoedig aan te nemen; want als wy betaalt wierden in Zilver, konden wy daar op niet boven de vier van 't honderd winnen, daar het Kooper in tegendeel een voordeel uytleverde van 90 tot 95 ten honderd, inzonderheid te *Suratte*, waar heen wy ontrent 6000 kisten jaar voor jaar zonden.

Dus wierden de menigvuldige moeylykheden en ongemakken, die wy gedwongen waren te ondergaan, en de onreedelyke cyffchingen die ons telkens wierden voorgehouden, evenwel eeniger maaten vergoedt door het merkelyk voordeel, zo wel op de Goederen die wy in, dan die wy uytbrachten, tot dat ontrent dertig jaaren na onze verhuysing naar *Nagasaki*, in het jaar 1672, wy schieleyk en onverhoeds vervielen in het derde Tydperk van onzen Koophandel in dit Ryk. Want 't ongeluk gehad hebbende, van te vervallen in de ongenade van *Inaba Mino*, eersten Staatsdienaar en grootsten Gunsteling van den toenmaals regeerenden vreedzaam Keyzer *Daijojin* (die met *Uto*, een ander Raats-Heer van staat, en te gelyk diep in de gunst van den Keyzer, het geheele Ryk regeerde) wierd het *Gulde Vlies*, dat wy jaarlyks van dit *Colchus* gehaalt hadden, in een zeer gering en gemeen verandert, en onzen Handel gebracht in een geringen en armelyken staat. Het zal niet ondienstig zyn dit ongeval van deszelfs eerste beginzelen na te speuren, al was het alleenlyk, om een staaltje te geven van de wraakgierigheid dezer Natie. *Mino*, anders met zyn bygevoegden Tytel, welke gemeenlyk gegeven word aan de Grooten van 't Hof, *Minosama*, een der eerste *Ministers*, aan wien de Keyzer zelf oordeelde zeer veel verplichtingen te hebben, en die, behalven het aandeel dat hy had in de bestiering van 't Ryk in 't gemeen, voorzien was met het bewind der buytenlandsche zaaken in 't byzonder, dacht, als 't groot oogmerk, waar op deze Hovelingen meest doelen, is om hunnen Souverain te behaagen, dat het

den Keyzer ten uyttersten aangenaam zoude zyn, om den Tempel, waar in zyne Keyzerlyke Majesteits Voorouders begraven waren, te beschenken niet een groote Europische Lamp, zo als doorgaans in onze Kerken ophangen, zynde eenie diergelyke door de Hollanders vereert geworden, toeri zy te *Firando* noch waren aan een zyner Voorzaaten, door wien ze zeer dankbaarlyk aangenomen was. Men diend te letten, dat het door den Keyzer aangezien en geschat wierd, gelyk het ook in 't algemeen by de geheele Natie daar voor word gehouden als een wezendlyk deel van Godsvrucht en Godsdienst, den Kinderlyken plicht waar te nemen en te onderhouden ter gedachtenisse van hunne Voorzaaten, en verstorvene Ouders, door derzelver geheugenis te vieren, en de Tempels of Gebouwen voor hen opgerecht, te bezoeken. Hier op wierden de Neerlanders verzocht met alle mogelyke spoed zodanigen Lamp te bezorgen uyt *Europa*, 't welk vervolgens geschiede: Maar het gebeurde ongelukkelyk door de onvoorzichtigheid en onoplettentheid van de toenmaals regeerende Stadsvoogden van *Nagasaki*; aan welken het toekomt te kiezen en te bepaalen, welke Geschenken gedaan zullen worden aan het Hof, dat deze Lamp, in plaats van gegeven te worden aan *Mino*, voor wien ze geschikt was, gevoegt wierd by de Geschenken dewelke dat jaar aan den Keyzer zelf zouden worden gedaan, niet buyten hoop zynde of zy zouden zich daar door dies te meer in zyne gunst inwikkelen. Dit gebeurde in 't jaar 1666. *Mino* in zyne verwachting te leur gestelt, oordeelde zich ten uyttersten gehoont, en vattede van dit oogenblik zodanigen haat op tegen de geheele Nederlandsche Natie, dat hy voornam zich op een gevoelige en voldoende wyze daar over te wreken, volgens de gewoonte der Inboorlingen, al was het zelfs na zyn dood noch door zyne Nakomelingen en Vrienden. Wanneer alle de Japoneesen in 't algemeen eens een haat tegen ymand hebben opgevatt, weeten zy 't voor een zeer geruymen tyd te verbergen, tot dat zich een gunstige gelegenheid opdoet om wraak te nemen over den hoon dien zy hebben of meenen te hebben ontfangen. Op gelykewys wachte *Mino* zyne gelegenheid af, om de weerwraak die hy overdacht had op ons te nemen, uyt te voeren, en deze deed zich zo ras niet op, of hy vatteze greetig aan, en kastyde ons zeer gestrengelyk. Want de Regeering van *Nagasaki* verworven hebbende voor

Ujingomi

Derde
Tydperk
van den
Neder-
landschen
Handel.

Ufjigomi Jussejemon, een van zyne naaste Bloedvrienden, bracht deze nieuwe Gouverneur, zo ras als hy in 't jaar 1672 bezit daar van nam (ten tyde dat de Heer *Kamphuyzen*, die naderhand Generaal op *Batavia* wierd, *Directeur* van onzen Handel in *Japan* was) onzen Koophandel tot den volgenden beklaglyken toestand. Hy vorderde staaltjens en monsters van alle de Goederen die wy inbrachten om te verkoopen, ten einde om dezelve te vertoonen aan eenige Persoonen, die eenige kennis hadden van derzelve goedheid, deugd, en waarde, om door hen geschat en gewaardeert te worden. Midlerwyl begeven zich de Kooplieden naar zyn Paleys, om daar de Goederen te bezien, en besloten hebbende welke goederen zy voornemens waren te koopen, en in welke menigte, maakte de Gouverneur met haar een verding en verkocht ze zelf, zonder ons toe te laten daar by tegenwoordig te mogen zyn. 't Verdrag gesloten zynde, gelyk lichtelyk te denken is, voor een veel minder prys, dan wy dezelve gemeenlyk verkochten, maakte hy 't aan ons bekend, ons evenwel zo ver te ontmoet komende, dat hy 't aan onzen keur stelde of wy de Goederen wilden afftaan voor dien prys door hem daar op gestelt, dan of wy ze weder wilden uytvoeren. Door deze ongehoorde handeling, en onredelyke waerdeering, wierd de waare grond en 't fundament der voorrechten, aan ons genadelijk verleent door de voorgaande Doorluchtige Keyzers *Gongen* en *Teitokuni*, verdelgt en op een reys ten ondersten boven gekeert, en de goude plaaster afgerukt, welke wy tot noch toe daar op gelegd hadden, om de smerte te verzachten van de moeyelykheden en onrechtvaardigheden, welke wy genootzaakt waren geweest te ondergaan, altyd zedert het eerste slot van ons geluk, met geduld te lyden. De prys op deze wyze op onze Goederen gestelt, wierd jaar op jaar vermindert, en wy waren genootzaakt dezelve liever voor een kleine winst over te geven, dan dezelve met schaade weder uyt te voeren. Zy nootzaakten ons in 't verdrag, in betaaling voor onze Goederen de *Cobang* te ontfangen (welke wy tot die tyd toe aangenomen hadden tot 59 of 60 *Maas*, en welke onder de Inboorlingen gangbaar is van 54, tot 59) tot 68; al wat zy wonnen op deze wyze van handelen, gelyk ook van 't overschot van de Prys op de Goederen gezet, wierd door haar genoemd *Aidagin*, dat is, het *Middelgeld*, en toegeeeigent tot nut en gemeen voordeel van de Stad

Nagasaki. In dezen staat was het onmogelyk voor ons geweest langer in 't Land te blyven, en de voortgang van deze handelingen zou ons onvermydelyk gedwongen hebben onzen Koophandel aldaar te laten vaaren. Derhalven besloten wy alle wegen en middelen te beproeven, om onzen Handel te herstellen op dien voet als ze te vooren geweest was. Niets was 'er dat waarfchynlyk van beter gevolg zou kunnen zyn, dan onze bezwaarnissen in een ootmoedig adres voor te houden aan een Keyzer, die buyten twyffel onkundig was in deze klaarblykelyke verbreking der geheyligde voorrechten, ons, door de Keyzers, zyne Voorzaaten verleent. Dit Smeekfchrift wierd vervolgens in een behoorlyke wyze geschreven, in Chinesche Characters, en door bevel van den *Directeur* Generaal op *Batavia* overgeleverd aan de Gouverneurs van *Nagasaki*. Want niets kan door Vreemdelingen aan den Keyzer worden voorgedragen, indien het niet eerst gestelt word in handen van de Stadsvoogden van deze plaats. Na drie jaaren wachtings, verkreegen wy eindelyk een gunstig antwoord van 't Hof, voornamentlyk inhoudende, dat onzen Handel zoude herstelt worden op den zelven voet, als ze te vooren was geweest uyt krachte van onze Privilegien. 't Gevolg van een Bevel, in den eersten opslag zo gunstig voor onzen Koophandel, was in der daad nadeeliger aan dezelve, dan wy tot noch toe gehad of gevoelt hadden, en brachtze van de derde tot de laatste en yzere Tydperk, waar in ze zedert altoos is gebleven.

De Gouverneurs van *Nagasaki* waren ten alieruytersten misnoegt over deze nieuwe order, niet alleenlyk, om dat ze niet was verworven door haare begunstiging en voorspraak, nog gekocht door groote Geschenken, maar ook om dat zy en andere Japansche Bestierders van onzen Handel, daar door berooft wierden van zeer groote sommen, welke zy wonnen, door de taxering van hun eige goeddunkelyke prysstelling op onze Waaren. Onze *Otona* heeft eens aan my bekend, dat hy voor zyn eige aandeel jaarlyks door dit bevel, verloor een Somme van 3600 *Tbails*. *Minosama* noch niet vergeten hebbende de bovengemelde ongelukkige te leurstelling, was by deze gelegenheid niet stil van zyne kant, en schoon hy vier jaaren te vooren door het overlyden van den Keyzer zyn Meester, en door de komste op den Troon van den Keyzer *Tsinajos*,

Winsten der Japoneesen gedurende het derde Tydperk van onzen Handel.

najos, van zyne Ampten was afgezet, en gevolglyk buyten staat, om ons zelf eenig quaad te doen, drong hy niettemin op de naauwe bepaaling van onze voorrechten aan 't Hof, door zyn Schoon-Zoon *Kangofama*, toen een der eerste Dienaaren van Staat, en Geheim Raadt; en overreedde insgelyks zynen Neef *Genfejemon*, Gouverneur van *Nagasaki*, om ons zo veel nadeel en schaade toe te brengen als 't hem doenlyk was. Deze laatste in 't byzonder, en te gelyk met zyne mede Amptgenooten vertoonden aan 't Hof, hoe nadeelig deze vernieuwing onzer voorrechten was aan de Inboorlingen, en welke groote voordeelen ze aan ons, Vreemdelingen toebrecht. Dit deden zy met zulken goed gevolg, dat gelyk wy uyt hoofde van dit onlangsch bevel vryheid hadden verkregen om onze Goederen vry te mogen verkoopen aan den meestbiedenden, het nu besloten wierd, dat deze order zoude blyven in haar volle kracht, en dat wy zouden vryheid hebben om in te brengen welke Goederen wy wilden en ook in welken veelheid het ons goeddacht, maar dat wy zo ver zouden bedwongen worden in de verkooping, datze niet hooger beliep dan een somme van 300000 *Thails* jaarlyks, en dat de onverkochte Goederen zouden opgelegd worden in onze Pakhuysen tegen de verkooping van 't volgende jaar. En dus viel de herstelde vryheid voor ons veel nadeeliger uyt; dan de waardeering zelf, welke wy evenwel aanzagen als een onverdraagelyke hardigheid. Want het was veel voordeeliger voor ons groote Laadingen te verkoopen met een kleine winst, dan kleine met een grooter voordeel. Op dat het ter zelve tyd niet zoude schynen als of deze ongelukkige besnoeying alleen aangelegt was en gericht om de Nederlandsche Natie te beleedigen, zo wierd uyt staatkunde, aangenaam aan den Keyzer, en voordeelig voor het Ryk, den Koophandel der Chineesen, en zodanige Oosterfche Natien, als onder haaren naam op *Japan* handeldryven, insgelyks vermindert op een somme van 600000 *Thails*. De Keyzer was zo vergenoegt over deze uytvinding, door welke zonder krenking van de vryheid aan ons vergunt, door zyne laast uytgegevene Keyzerlyke bevelen, onze Koophandel geregeleert en ons profyt waarlyk laag genoeg vermindert was; hoewel niet ten eenemaal zo laag, dat wy zouden genootzaakt worden, het Land te verlaten, (waar voor het Hof zeer vreesde) dat Hy, zeg ik zo wel vergenoegt was over dit uytgevonde middel,

en over 't voorzichtig beleid van de Gouverneurs van *Nagasaki*, dat hy eenigen tyd daar na aan haar opdroeg den Heerlyken en Doorluchtigen Tytel van *Cumi*

De Hollanders hadden noch geen tyding van deze nieuwe schikking, toen zy in den Herfit van 't jaar 1685 met haare rykgelaade Schepen in de Haave aanquamen. De blydschap over haare veilige aankomst was zo veel te grooter, om dat zy zich op nieuws goude bergen beloofden, en wel gegrondehoop hadden, om haaren Koophandel eens weder te zullen zien herleven in haaren eersten en gelukkigsten Tydperk. Maar wy hadden naauwlyks een begin gemaakt met lossen, en slechts de Laading van een Schip aan Land gebracht, wanner tot onze onuytspreekelyke droefheid en smerte, nieuwe bevelen afgezonden wierden van 't Hof; om de aan ons herstelde vryheid te bepalen tot een zekere bepaalde som, boven welke niets zou verkocht worden, en dat om 't lorrentdraayen voor te komen, men een naauwkeurige Lyft zou moeten overgeven van de geheele Laading, om naauw onderzocht te worden, en naderhand opgelegd in onze Pakhuysen met onze eige sloten waarlyk wel toegemaakt, doch met hunne Zegels daar op gezegelt. Ook is het ons zedert nooit toegelaten geworden in dezelve te gaan, en zorg te draagen voor onze Goederen, ten zy met hun verlot en in haare tegenwoordigheid.

De jaarlykse somme tot hoe hoog den Nederlanderer toegelaten word te verkoopen de door hen ingebrachten Goederen, en welke net de halve som is, aan den Chineesen toegestaan, bedraagt in Hollands Geld tien en een halve tonnen Gouds, dat is 1050000 Guldens, (zeer naby 100000 Pond. St.) en in Japansch Geld op 300 kisten of doofen Zilver, yder van 1000 *Siumome* of *Thails* (welk laaste woord in *Japan* ingevoerd is door de Hollanders,) 't welk in alles bedraagt 300000 *Siumome* in Zilver, of 50000 *Cobangs* in Goud. De hoogste prys van een *Cobang*, zo als ze in 't Land gangbaar is, is van zestig *Momi* of *Maas* van Zilver, maar de Japoneseen hebben het zo gestelt, dat de Compagnie ze moet aannemen tegen acht en zestig, en dat alles in Goud betaalt word, zo dat de Compagnie in der daad jaarlyks verkoopt van haare Goederen voor 300000 *Thails*, maar eigentlyk niet meer ontfangt dan de wezentlyke waarde van 260000 *Thails* in zuiver Zilver geldt. Door dit middel heeft de Regeering van *Nagasaki* een

Staat van
onzen
Handel in
't jaar
1685

fonds uitgevonden, om de Bewindsmannen en andere die deel hebben in de voortzetting van onzen Handel, eenige vergelding te doen voor haare moeyte en arbeid, door aan hen toe te leggen eenige byzondere voordeelen, onafhankelijk van die van de Maatschappy, en door aan hen te vergunnen van hunne eige Goederen te beschikken, welke zy te vooren verkochten in welke meenigte zy wilden, ter waarde van 40000 *Thails* of 5888 *Cobangs*, welke te zaamen met de bovengemelde 260000 *Thails* de jaarlyksche zom uytmaken, die door de laatste Keyzerlyke bevelen bepaalt is. Het staat niet in de macht van de Compagnie deze s̄chikking te veranderen, nademaal de Japansche Regeering het heeft dienstig geoordeelt 't dus te beveelen, ook kan zy geene hindernis toebrengen aan derzelve Officieren, noch eenig verbod doen om voor te komen de verkooping van hunne eige byzondere waaren. Deze 40000 *Thails* worden verdeelt onder de verscheide Bedienden, die belang hebben in 't bevorderen van onzen Koophandel in *Japan*, op de volgende wyze. Aan den Kapitein, gelyk hy hier word genoemd, of den eersten Persoon in der tyd, als Ambassadeur aan 't Keyzers Hof, word toegelegd 10000 *Thails*, aan den nieuwen *Directeur* onlangs aangekomen om hem af te lossen 7000 *Thails*, aan zynen Stedehouder of den tweeden Persoon na hem 6000 *Thails*, aan de Kapiteins op de Schepen, aan de Kooplieden, Schryvers en andere die met de laatste Schepen overgekomen zyn elk na maate, na dat zy in den gunst staan van de voornaamste Bewindsmannen, en by de Japoneesche Tolken, aan welke beide het gezaamentlyk staat om de gemelde somme te verdeelen, en zorg te draagen, dat 'er niets verkocht word boven het geen aan elk een toegelegd is.

Directeur
van den
Neder-
landschen
Handel.

De Lezer gelieve hier op te merken, dat de Compagnie, gestadig houdt een *Directeur*, of gelyk hy door de Japoneesen word genoemd, Kapitein der Neerlanders, die 't bevel heeft over al het Volk van onze *Factory*, nevens het opzicht over de bezorging van onzen Handel. Deze zelfde Persoon moet 't Hoofd wesen van 't Gezantschap, 't welk eens in 't jaar naar 't Hof word gezonden. Volgens de gewoonte van 't Land moet hy na verloop van 't jaar worden afgeloft. De Schepen van *Batavia* brengen zynen Opvolger, met een *Onderdirecteur*, eenige weinige Koopluyden en Klerken, die hem geduurende den tyd van onze verkooping moeten helpen. Wanneer de

verkooping gedaan is, en de Schepen vaardig zyn om weg te zeylen, gaat hy aan Boord om weder naar *Batavia* te keeren, en zyn plaats aan zynen Opvolger in te ruymen, die het volgende jaar door een anderen op dezelve wyze word afgeloft.

De verkooping onzer Goederen geschied als volgt. Den dag van de *Combang* (dus noemen zy onze verkooping) welke moet bepaalt worden door 't Hof, op handen schietende, word een *Lyst* van alle de Goederen opgehangen aan de Poorten buyten ons Eyland, geschreven in zeer groote Letters, op dat elk een het lezen kan op een bequaame wydte. Midlerwyl maakt de Regeering bekend aan de *Ottoma's* van de Stad, en deze weer aan de Kooplieden, die uyt verscheide Gedeelten van het Ryk derwaards zyn gekomen, en hunnen huysvesting binnen haar gebied genomen hebben, welke belasting gelegd zal worden op 't honderd, tot profyt van de Inwoonderen van *Nagasaki*, van verscheide onzer Goederen, om hen bequaam te maken om daar op te kunnen besluyten, welchen prys zy mogen besteeden om een redelyke winst daar op te hebben. Waarlyk een fyne streek, waar door zy op een slinksche wyze onze Goederen schatten, en ons in 't verdrag uytlachen, over de herstelling van onzen vryheid en voorrechten. Want, zeggen zy, en het is zoo in der daad, toen wy uwe Goederen waardeerden, quaat gy Lieden met niet minder dan zeven Schepen, en verkocht groote laadingen; nu kunt gy maar drie of vier Schepen zenden, en slechts weinige Goederen verkoopen; was het niet beter voor U Lieden geweest, te blyven gelyk gy waart, dan te verzoeken om een vernieuwing van uwe Voorrechten, om uwen staat te slimmer te maken? Op den dag voor den *Combang*, worden aan alle de Poorten der Straaten Bekentmakingen angeplakt, om de Kooplieden te nodigen den volgenden morgen te *Desima* te verschynen, alwaar zy tot verdere narieting voor yder Pakhuys een *Lyst* vinden van de Goederen in 't zelve opgelegd. Gelyk de bestiering van onzen Handel ten eenemaal is in handen van de Regeering te *Nagasaki*, zo kan inzonderheid de *Combang* niet gehouden worden, dan in de tegenwoordigheid van twee Rentmeesters van de Gouverneurs, in hoedanigheid als derzelve afgezonden, door hen gevolmachtigt om daar by te zyn. De Hoofd-Officieren van ons Eyland moeten mede tegenwoordig zyn;

Verkoop-
ping onzer
Goederen.

zyn; De eerste Tolk zit voor, en reguleert alles, terwyl onze eige Driemanschap, ik meen den ouden en nieuwen Directeur, en den Onderdirecteur, weinig of niets te zeggen hebben. Alle Personen, die by de verkooping zyn moeten, by elkander gekomen zynde, bevelen onze Directeuren een Monster van alle onze Koopmans Waaren in 't openbaar te vertoonen, en geven dan een zeyn met een Gum Gum (een plat soort van een Schel een Bekken niet ongelyk) aan de Kooplieden om binnen te komen. Het Huys waar in de verkooping word gehouden is een zeer net gebouw, gesticht op des Maatschappy's kosten, en word dan door 't wegnemen der houte luyken na de straat toe opengezet op dat de menschen daar in kunnen zien. Rondom het zelve is een kleine Gallery, van binnen gedeelt in verscheide afzonderingen, zeer gemakkelyk tot dit einde verzonnen. De verkooping zelf geschied op de volgende wyze. Een soort van goed word alleen opgeveylt. De geene die van zins zyn het zelve te koopen, geven elk eenige briefjens in, met verdichte naamen ondertekent, inhoudende hoe veele *Quan*, *Me*, *Momi*, *Burin*, *Me*, en *Futz*, zy willen geven voor een stuk of een *Catti* van de Goederen, welke opgehangen zyn, wordende de geheele menigte van die Goederen tot een en dezelfde prys verkocht. Ik heb gezegt, dat yder Koopman verscheide briefjens ingeeft. Dit geschied om te zien hoe de zaaken zullen loopen, en om ze tot een kleine prys te houden, in geval hy berouw heeft van een hooger gebode prys, ten welken eigen einde zy alleen getekent zyn door verdichte naamen: En om dat het van wegen het groot getal, en onder verdeling van het klein geld zelden gebeurt, dat twee briefjens net met elkander over een komen. Na dat alle de bieders haare briefjens ingegeven hebben, gaan onze Directeuren voort om dezelve te openen, en de hoogere pryfen van de laagere af te scheiden. Dan worden ze overgelevert aan den voorzittenden eersten Tolk, die dezelve overluydt leeft, het een voor, het ander naa, van 't hoogste beginnende. Zy vraagen driemaal na den bieder, en by aldien 'er niet word geantwoord, legt hy dat briefje aan een kant, en neemt het geene daar aan volgt, zoo gaat hy voort, altyd een minder nemende, tot dat de Bieder uytroept, *Hier ben ik*, en dan toetreedt om het briefje te tekenen, en zyn rechte naam daar onder te zetten met zwarten Inkt, welken de Japoneesen altyd tot diergelyke eindens by zich dra-

gen. De opgehangene Goederen verkocht zynde, gaan zy over tot andere, welke zy op dezelve wyze verkoopen, en dus voortvaaren, tot dat de door den Keyzer bepaalde somme geheven is, 't welk doorgaans geschied in twee of drie, zelden in vier *Combangs*, of verkoopdagen. Daags na yder *Combang* worden de Goederen aan den Kooper geleverd, en van ons Eyland gevoert. Een Maatschappy van Kooplieden uyt de vyf Keyzerlyke Steden hebben by opene Keyzerlyke Brieven verkreegen de alleenkoop om ruuwe Zyde te koopen en te verkoopen. Deze Waare word eerst verkocht tot hun groot voordeel en ons groot nadeel, en zy wilden ons gaarn noodzaaken, een derde van de geheele laading van ruuwe Zyde te maken. De *Quanmotsz*, Tol op de Goederen gelegd, word weinig gebruykt in *Japan*. Ze is ingevoert geworden te *Nagasaki*, enkel met een voornemen, om deel te hebben aan de groote voordeelen, welke de Vreemdelingen op haare Goederen wonen, om dezelve te besteden ten nutte en tot onderhoudt van de armere Inwoonders van deze Stad. Te vooren was ze maatic genoeg, maar de laatste Schatting, dewelke zo zeer voordeelig was geweest voor de Gouverneurs en de andere Overheden van de Stad, afgeschafft zynde, hebben de Stadsvoogden 't dienlig geoordeelt dezelve te heffen, met opzct om de Japansche Kooplieden te verplichten onze Goederen tot een minder prys te koopen, na maate van den Tol, die daar op legt. Deze *Quanmotsz*, gelicht wordende, word door de Japoneesen genoemd *Koofen*, of *Kofen Gin*, een *Belooning*, of *Geld om ymands moeyte te beloonen*. In de uytdeeling noemen zy 't *Fannagin*, of *Bloey-Geld*, om te betekenen dat het vloeyt uyt den buytenlandschen Handel tot onderhoudt en voordeel van de arme Inwoonders van *Nagasaki*. Het word onder hen verdeelt, na maate van de moeyte, die zy doen moeten, ter zaake van de Stads Bedieningen, welke zy by beurten moeten waarnemen; 't welk verschilt na de gelegenheid der Straaten, in dewelke zy wonen; gelyk ook om hen eenige vergoeding te doen, voor veele andere moeyelykheden en ongevallen, waar over zy reden hebben zich te beklagen, te meer, nadien de schraalheid van het Land ontrent *Nagasaki*, en veele andere nadeelen, veroorzaakt door den buytenlandschen Handel, hen andersins mocht aanzetten om te verloopen na eenig ander gedeelte van het Ryk, daar zy met minder kosten en meer gemak

mochten leven. Zy ontfangen doorgaans by deze verdeeling van drie tot vyftien *Thails* yder. De Schatting zelf gelegd op de Goederen aan de Compagnie behoorende, is vyftien *Thails* ten honderd, 't welk over de geheele fomme van 300000 *Thails* aan Tol opbrengt 45000 *Thails*. De Goederen aan byzondere Perfoonen behoorende, die gemeenlyk verkocht worden op het einde van den *Combang* betaalen veel meer, en niet minder als 65 van 't honderd, van alle Stoffen en Goederen, die by het stuk worden verkocht, 't welk van eene fomme van 20000 *Thails* inbragt 13000 *Thails* aan Tol. De Goederen die by 't gewicht worden verkocht, geven 70 ten honderd aan Tol, 't welk over 20000 *Thails*, bedraagt 14000. De reden die zy van dit groot onderscheid in den opgeleyden Tol, op de Compagnies en op byzondere Perfoonen Goederen, geven, is, om dat de Goederen van de byzonderen worden overgebracht met de Schepen van de Maatschappy, op haar gevaar en fchaade, en gevolgelyk minder voordeel verdienen. De Chineefen betaalen om dezelve reden, dat is, om dat zy zo veele kosten niet hebben van zulken langen en gevaarlyken reys als de Hollanders, maar nader by leggen, eene Schatting van zefftig ten honderd van alle Goederen; welke over de 600000 *Thails*, ter welker waarde hen toegelaten word jaarlyks te verkoopen, aan Tol inbrengt een fomme van 360000 *Thails*. Indien hier by gevoegt word de jaarlyksche Renten voor onze Huysen en Factory, welke bedraagen 5580 *Thails*, en die van de Chineefche Factory alle jaar 16000 *Thails*, bedraagen ze in 't geheel een fomme van 453580 *Thails*, welke de buytenlandfche Handel in 't jaar opbrengt aan de Overheden en aan de Inwoonders van *Nagasaki*.

Voordeelen op der Nederlanders Goederen.

Wat belangt de voordeelen, welke de Compagnie doet op de door ons ingebrachte Goederen, dezelve verschillen zeer veel, en veranderen alle jaar, wordende dezelve Goederen niet altyd verkocht in een zelfde veelheid, noch tot den zelfden prys. Dat hangt alles af van de prys, die yder foort van Goed tot *Miaco* geld, en dit fchikt zich doorgaans

na het vertier en 't gebrek 'dat daar van is in het Land. De voordeelen die onze Goederen opbrengen mag men rekenen te bedraagen het eene jaar door het andere op zefftig ten honderd, doch zo men alle de lasten en onkosten van onze verkoopting in acht neemt, dan kunnen wy niet wel boven 40 of 45 van 't honderd zuivere winst hebben, en dus geven de Goederen die wy in *Japan* verkoopen ter waarde van tien en een halve Tonne Gouds, of 1050000 Guldens, niet meer dan vier of vier en een halve Ton Gouds, dat is 400000, of 450000 Guldens zuiver voordeel, een winst waarlyk zeer klein voor zodanigen grooten Maatschappy, die gefladig ten minften in betaaling moet houden 18000 Menschen, op kosten van over de 260000 Guldens, (byna 24000 ponden ft.) ter maand, alleenlyk aan Loon, behalven het groot getal van Schepen, Factoryen, en Sterktens, welke zy te onderhouden en waar te nemen hebben door alle de Ooft-Indien. Uyt aanmerking van zulken kleinen geringen winst, zoude het naauwlyks de pyne en moeyte waard zyn voor de Compagnie, om dezen tak van onzen Handel langer aan te houden, indien het niet was, dat de Goederen die wy van daar brengen, en inzonderheid het gezuiverde Kooper byna even zo veel voordeel uytleverden, zo dat men rekenen mag dat de geheele winst bedraagt ontrent op tachtig of 't negentig van 't honderd. De lasten en onkosten die wy doen moeten zyn alle jaar niet even eens. Zy zyn grooter indien 'er iets moet gebouwt of herstelt worden, of wanneer 'er grooter of meer Gefchenken moeten worden gedaan, of zo 'er iets buytengewoons voorvalt. Tot voldoening en vergenoeging van den Lezer zal ik hier ter neerftellen de onkosten van twee jaaren, gelyk zy waren, in het laaste en vierde Tydperk van onzen Koophandel, te weten in het jaar 1686, toen de Heer *Licentiaat Cleyer Directeur* was, en de onkosten veel hooger beliepen dan gewoonlyk, en in het jaar 1688, toen de Heer *Butenheim Directeur* was, en de onkosten zo weinig bedroegen als men mogelyk verwachten kon.

Onze lasten.

	Onkosten van 1686		van 1688
Voor Levensmiddelen	23580	Guldens, —	13166
Voor Kostgelden	9791	—	6828
Buyten gewoone onkosten	14097	—	4993
Onkosten aan de Schepen	10986	—	7589
Gefchenken	107086	—	100789
Intresten en maandelyk- sche afbetaalde Loo- nen	8092	—	7318
Huur voor <i>Defima</i> en on- ze Pakhuysen	19530	—	19530
	<u>193162</u>		<u>160213</u>

Prysen van ver-
scheiden
Goederen
in Japan.

Wat aanbelangt de prys en 't voordeel op yder soort van Goederen in 't byzonder, meen ik dat het my niet toe staat dezelve naauwkeuriglyk en duydelyk op te tellen, ook zoude het den *Lezer* mischien niet aangenaam zyn. Om hem evenwel eenige voldoening hier in te geven, zal ik hier opnoemen de gangbaare prys van vreemde Koopmanschap-

pen in het jaar 1692, tot *Miaco*, zo als my dezelve medegedeelt zyn.

Chineesche Zyde, Cabessa of de beste het *Pickel* van 125 *Hollandsche* ponden voor 665 *Siumome* of *Thails*; *Chineesche dito Bariga* of middelfoort voor 638. *Thails*.

Bengaalsche Zyde, Cabessa, of de beste voor 530 *Thails* het *Pickel*, *ditto Bariga* tot 406 *Thails*.

Tunquineesche Zyde tot 440	<i>Thails</i>	het <i>Pickel</i>	of de 125 pond
Florette Gaaren — 240	—	—	—
Vermiljoen — 600	—	—	—
Kruytnagelen — 223	—	—	—
Peper — 23	—	—	—
Kandy Zuyker — 21	—	—	—
Poeder Zuyker — 14	—	—	—

Kampher van *Baros* een *Katti* van een en een vierde pond tot 33 *Siumome* of *Thails*.

Patfuk of *Costus Arabica* tot 10 *Thails* het *Katti*.

Groote witte, gerolde *Chineesche Pelangs* tot 14 *Thails* het stuk.

Armofynen tot 7 *Thails* 4 *Maas* het stuk.

Tafaceels van *Choromandel* de beste tot 6 *Thails*, 8 *Maas* het stuk, de grover soort tot 6 *Thails*.

Tafaceels van *Bengale* tot 4 *Thails*, 3 *Maas*.

Gemeene witte enkele *Gilangs* tot 4. 8. 4. het stuk.

Sumongis van *Tunquin* tot 3. 3.

Wit *Gunis* Linnen tot 7 *Thails*.

Salempouris gemeen bleekfel tot 3. 1.

Paraceels, gemeen bleekfel tot 1. 5. 3.

Voordeelen op de Goederen aan byzondere Per-
foonen be-
horende.

Eer ik van dit onderwerp aftappe, en overgaa tot het verzenden van onze vier Schepen, met de profyten en de nieuwe laading op haaren te rug reys naar *Batavia*, zal het niet qualyk voegen iets te zeggen van de voordeelen, welke de Goederen aan byzondere behorende, opbrengen, en inzonderheid, wat

de drie eerste Bewindsmannen van onzen Handel in haare bedieningen kunnen winnen. De Goederen aan byzondere Menschen behorende, overgebracht en verkocht zynde zonder eenige kosten voor den Eygenaar, brengen alle zuivere winst op, welke, niet tegenstaande de groote Tol die op dezelve is, evenwel in geenen deelen minder is dan 't voordeel op de Compagnies Goederen, schoon die maar een kleine Schatting betaalen. De twee eerste *Directeurs*, (die volgens de Order van 't Hof,) niet langer dan drie jaaren mogen dienen, en dezen tydt zelfs niet achter den anderen, verplicht zynde, na dat zy 't Ampt een jaar hebben bekleedt, weder te keeren met de Schepen naar *Batavia*, van waar zy wederom gezonden worden met de eerste Schepen, of ook wel na verloop van twee jaaren, hebben hier in het grootste aandeel; want aan hen staat vry by hun aankomst te mogen verkoopen ter waarde van 7000 *Thails*, en in hun eige bewindhebberschap, wanneer zy te rug zullen keeren naar *Batavia*, ter waarde van 10000 *Thails*, gevolglyk voor 17000 *Thails* in een jaar. De *Onder-Di-*

Directeur, kan voor zyn deel verkoopen voor 12000 *Thails*. Indien de *Directeuren* wel staan by den eersten Tolk, en wegen en middelen hebben gevonden om zich van zyne gunst te verzekeren, door hem groote schenkaadien van eens anders goeet te doen, kan hy de zaak zo beleggen, dat sommige van hunne Goederen opgeveylt en verkocht worden op den eersten of tweeden *Combang*, onder des Compagnies Goederen, en gevolgelyk, van wegen de kleine Schatting ten minsten opbrengen een winst van 65 tot 70 ten honderd. Dit kan ook geschieden zonder nadeel aan onze Maatschappy, want in het optrekken van de somme der Goederen die reeds verkocht zyn, om de 300000 *Thails* op te maken, worden deze posten overgeslagen. Indien zy eenige Goederen hebben boven de somme, waar toe zy wettelyk gerechtigd zyn, inzonderheid rood Koraal, Amber en diergelyke, valt het best dezelve in 't geheim te verkoopen door hulp van de Amptenaars van ons Eyland, die deze Goederen doorgaans zelfs wel van hen willen koopen. De *Ottoma* zelf heeft veeltyds mede zyn aandeel in zodanige koopsbedingen, als zynde hem zeer voordelig. In voorige tyden konden wy dezelve door een gevormachtigde verkoopen aan de Vreemdelingen, die op den tydt van onze *Combangs* overquamen op ons Eyland, en dit middel was ver het voordeligste voor ons. Maar een van onze *Directeuren* in 't jaar 1686 speelde zyn rol zo onvoorzigtig, dat tien Japoneefers onthoofst wierden over 't sluyken, en hy zelf voor eeuwig uyt het Land gebannen. De blyvende *Directeur*, die ook als Ambassadeur naar 't Hof des Keyzers gaat, heeft daar en boven noch een ander zeer merkelyk voordeel in zodanige Geschenken, welke op 't begeeren van de Stadsvoogden van *Nagasaki*, aan den Keyzer gedaan worden, maar niet in des Compagnies Pakhuysen zyn, en die derhalven mogen gekocht worden van de Chineesen; Want hy kan dezelve verschaffen uyt zyn eige Kapitaal, indien 't gebeurt dat hy ze heeft, in welk geval hy al het voordeel voor zich zelf heeft, zonder eenig nadeel aan de Compagnie te doen. Ja zelf zouden zy noch verder kunnen gaan in 't voortzetten van hun eige byzonder profyt, zo het niet was, dat zy trachteden door te gaan voor menschen van eer en gewisse, of ten minsten bevreesd te schynen, op dat zy niet mochten geschat worden al te zichtbaaryk beide het vertrouwen en het belang van hunne Meester te benadelen. Dit is

in geenen deelen myn oogmerk om hen te beschuldigen van eenige flinksche wegen, als by voorbeeld, omtrent de jaarlyksche onkosten, schoon deze zelf misschien somtyds oploopen tot een onnodige grootte: Het is ook in 't minst myn oogmerk niet, de eer, achting, en vroomheid te benadeelen van zo veele waardige Heeren, die dit Ampt met eere bekleed en zich van hun plicht gequeten hebben met de uysterste getrouwheid voor hunne Meesters. Om evenwel staande te houden 't geen ik hier gezegt heb, en om te toonen, dat indien de *Directeuren* niet meer het belang der Compagnie behertigden, dan hunne eige byzondere voordeelen, zy zich zelven zouden kunnen verryken, door hunne Heeren en Meesters te bedriegen, moet ik hier van een staaltje aantoonen. De onderrechtingen van de Regeering van *Batavia* ten opzicht van het gezuuyvert Kooper, zyn, om het niet minder te koopen dan tot twaalf of twaalf en een halve *Thails* het *Pickel*. Dit doen zy, om de Zuyveraars in een goede luym te houden, en hen niet mismoedig te maken, door hen een al te geringen winst toe te leggen. Niettemin kunnen de Tolken het somtyds wel een *Maas* minder krygen, 't welk op 12000 *Pickels*, zo veel als 'er gemeenlyk gekocht word, een somme bedraagt van 600 *Thails*, welke zy kunnen, zo zy willen, in hunne zakken steeken, om dat het sryd tegen haare Instructien, het Kooper tegen zo veel minder in haare rekening te brengen. Of zy dit nu werkelyk doen dan niet, staat my niet te bepaalen. Dit kan ik zeggen, zonder vergrooting, dat het Directeurschap van den Neerlandfchen Handel in *Japan* een Ampt is, waar van de Bezitter niet gaarn zou aftappen voor 30000 Guldens. 't Is waar, dat het een groote schaade zoude zyn voor den *Directeur*, en zyne profyten merkelyk verminderen, indien hy niet een goed Kapitaal van zich zelf had, om zich voor zyn vertrek derwaards te voorzien van eene genoegzaame veelheid van Goederen maar dezelve moest opnemen op goed geloof, en op zyn wederkomst de profyten met zyne schuldeyffchers deelen. Want behalven dat moet hy zich niet ondernemen *Batavia* te verlaten, veel min derwaards te keeren, zonder waardige erkentnissen aan zyne weldoenders, ten zy hy in 't toekomende niet wil uytgesloten blyven buyten eenig diergelyk Eer-Ampt. De Goederen die hy te rug brengt naar *Batavia* zyn Zyde Tabbaards, welke hy ontfangen heeft als Geschenken

ken van den Keyzer en van zyne Staats Dienaars, dewelke hy weder schenkt aan zyne Vrienden en Voorstanders; Eetwaaren, Porceleyn, verlakt Japanfch Goed en andere Handwerkfelen van 't Land, dewelke hy op *Batavia* kan verkoopen met 50 ten honderd winft, en daar benevens noch eenige *Cobangs* in Goud. In voorige tyden namen wy de *Cobangs* aan tegen 54 *Tbails* het stuk, en konden ze daar na verkoopen op de Kusten van *Choromandel* tot 28 ten honderd voordeel. Maar zedert wy verplicht zyn geworden dezelve tot een hooger prys aan te nemen, geven zy een veel minder winft, en doorgaans een zeer gering voordeel. Het is veel voordeeleriger voor den Directeur, als hy 'er eenige overig heeft, om Amber de Gris en gezuvert Kooper te koopen, en dit, zo 't doenlyk is te zenden met de Maatschappy's Schepen naar *Malacca*, ik zeg, zo 't mogelyk is, om dat 'er een strikt verbod van de Compagnie tegen gedaan is.

Doch het word eindelyk tyd om onze Schepen te rug te zenden. Om haare Laading goed te maken, word een groot gedeelte van de 1050000 Guldens, voor onze waaren betaalt, besteed aan gezuvert Kooper, van 't welk wy jaarlyks koopen van 12000 tot 20000 *Pickels* (een *Pickel* is 125 pond Hollandfch gewigt.) Al het gezuvert Kooper word gegoten in kleine ronde staaven van ontrent een span lang, en naby een duym dik. Yder *Pickel* word opgepakt in een kleine denne houte doos om gemakkeliker te vervoeren. Drie van de vier Schepen die wy derwaards zenden, maken hunne laading voor een gedeelte daar mede uyt. Een van de vier spoedt haaren reys naar *Batavia*. De andere loopen in te *Puli Timon*, (een Eyland op de Kusten van *Malacca*) van waar zy haaren reys voortzetten naar *Malacca*, om door onzen Gouverneur aldaar verder te worden gezonden of naar *Bengale*, of naar de Kusten van *Choromandel*, naar *Suratte*, of naar eenige andere plaats, daar men te gemoet ziet dat zy hunne laading met veel voordeel kunnen quyd raaken. Wy koopen insgelyks eenig ruuw Kooper, 't welk aan ons geleverd word in breede platen ronde koeken, fomtyds nemen wy in eenige honderden *Pickels* of Kisten van koopere *Casjes*, of Oortjens, doch niet, ten zy 'er tot *Tunquin* of op andere plaatfen na gevraagd is. Al het Kooper word aan ons verkocht door een Maatschappy van Kooplieden, die uyt hoofde van een Keyzerlyk voorrecht alleen Octrooy hebben om 't zelve te zuiveren

en aan Vreemdelingen te verkoopen, waar voor zy moeten betalen aan den Keyzerlyken Opper-Rechter tot *Miawo*, als Opziender voor den in wezen zynde tyd der Buytenlandfche Zaaken 400 *Shuets* Zilver in 't jaar, by wege van een Geschenk. Om onze Tolken te verplichten een goed verdrag voor ons aan te gaan met de Kooper-Kooplieden, geven wy haar een belooning van zes honderd of meer *Tbails* jaarlyks, en zy speelen doorgaans hun rol zo wel, dat zy maken geen minder fom te trekken dan deze, van de Kooper-Compagnie, by wege van een vrywillige gifte. Het andere gedeelte van onze Laading word opgemaakt door Japanfche Kampher van 6000 tot 12000, en fomtyds tot meer ponden in 't jaar, in houte vaten gepakt; met sommige honderden baalen van Porceleyn gepakt in stroo; met een doos of twee Gouddraad, van honderd rollen yder doos, doch niet, ten zy het ontbreekt en dat men 't nodig heeft; met allerley foorten van Japanfche Kabinetten, Doofen, Koffers met Lofwerk en diergelyke meer, alle van 't beste zoort dat men vinden kan, Zonnfchermen, Schutten, en verscheide andere Handwerkfelen van Rottingen, Hout, Buffels en andere Hoorens, hard gedroogde Huyden van Vifchen, welke zy bewerken met een ongemeene zindelykheid en bestendigheid, in Steen, Kooper, Goud, en *Sowaas*, 't welk een Metaal is door kunst gemaakt uyt Kooper, Zilver en Goud, en even zo hoog gefchat als Zilver, zo niet hooger; met *Rollangs*; met Papier door Oly en Vernifch doorschynend gemaakt; gefchildert en gekleurde Papieren met valsch Goud en Zilver tot Behangfels van Kamers; met *Ryft* de beste van geheel *Asia*; met *Sacki*, een sterke drank van *Ryft* gebrouwen; met *Soje* een foort van ingezout goed om by gebrad te eten; met gepekeld Vruchten in vaten gepakt; met gekurve Tabak, Thee, Marmeladen; behalven eenige duyzenden *Cobangs* in zuiver Goud.

Onze Schepen kunnen niet gelaaden worden, en mogen niet uyt de Haave zeylen, voor dat 'er van wegen het Hof bevel toe is gegeven, en den dag tot derzelve vertrek door 't zelve bepaalt. Als zy gelaaden zyn, moeten alle onze bezondere Goederen, en al wat wy verder aan boord te brengen hebben, nauwkeurig worden onderzocht. Tot dien einde roepen twee van onze Huysheeren, twee Leerlingen van de Tolken, en twee Klerken, het zy van den *Ortona*, her

Laadingen van de 't huys gaande Schepen.

Handelingen by het vertrek.

het zy uyt de Treforie, benevens eenige *Kull's* of arbeiders, twee of drie dagen voor het vertrek yder een in zyn eige vertrek, zo wel de geene, die tot *Desima* blyven, als de geene, die wederom gaan, en gehuysveft zyn geweest in onze ledige huysen geduurende den tyd van onze verkooping. Deze doorzoeken alle hoeken en gaten, en alle onze dingen stuk voor stuk, nemende een naauwkeurige *Lyft* van al het geen zy vinden, bindenze dan t'zaamen met strooye touwen, en zetten hunne *Zegels* daar op, te gelyk met een *Lyft* wat het *Pak* inhoudt tot naricht van de wacht aan de Poort, die dezelve anderzins op nieuws zoude openen. Alle verbode Goederen worden by deze onderzoeking verbeurt gemaakt, als daar zyn by voorbeeld, al wat de gedaante heeft van een Afgod van het Land, van een *Kuge*, of een Geestelyk Persoon van 't Hof van den *Dairi* in zyn gewaad; alle gedrukte Boeken en Papieren, Spiegels, of andere Metalen met Japanfche merktekenen; Zilver Geld; Stoffen in het Land geweven; maar inzonderheid Geweer, en al wat eenigzins onder dezen naam kan worden begrepen; als de gedaante van een Soldaat, Zadel, Schip of Schuyt, Wapentuig, Boog en Pylen, Zwaarden en Pieken. Zo eenige dezer bevonden wierden by een Hollander, zou de eygenaar op het minst voor eeuwig gebannen worden uyt het Ryk, en de Vertaalers, en de aangestelde Dienaars om op deze zaken te letten, en alle andere verdachte Persoonen zouden op de Pynbank worden gebracht, tot dat de verkooper en alle zyne medeplichtigen ontdekt waren, door welker bloed alleen zodanige misdaad kan geboet worden. Hier van hebben wy een voorbeeld onlangs gebeurt aan den Geheimschryver van des Keyfers Rentmeester, die getracht hebbende eenige bladen van Zwaarden over te zenden naar *China*, daar over ter dood wierd gebracht met zyn eenigen Zoon, een onnosfel kind niet boven de acht jaaren oud. Op myn eige vertrek, Ichoon myne dingen om goede redenen slechts ter loop, en onder een glaasje onderzocht wierden, hielden zy evenwel aan een oud Japanfch Scheermes, en eenige weinige stokken die in plaats van Zwaarden gebonden waren aan de poppen, om dat zy die juyft zagen.

Al het Goud aan byzondere behoorende, moet opentlyk worden uytgevoert, en voor hun vertrek van *Desima* vertoont aan de Gevolmachtigden, om te zien, of het in hunne handen geweest is, 't

welk zy kennen door een teken, dat zy op alle *Cobangs* stempelen in de Treforie. Door dit middel kunnen zy uytvinden of het niet gewonnen is door sluykeryen. Hier in evenwel kunnen zy zo naauwkeurig niet zyn, van wegen de groote aandrang van andere dingen, die afgevaardigt moeten worden by ons vertrek. Alle deze vertcheide strikte bevelen en schikkingen der Japonneesen zyn voornamentlyk ingestelt met oogmerk om de sluykery voor te komen, een misdaad die streng gestraft word door den Keyzer, en waarlyk niet zonder groote en voldoende reden; want het doet de Waaren niet alleen gemeender en beter koop zyn, maar door het verminderen der *Kofen*, of Schatting, is het zeer na-deelig voor de Stad *Nagasaki*, welkers Inwoonders een merkelyk aandeel van hun kostwinning uyt de gemelde Tol trekken. De straf op deze misdaad gestelt is de dood, zonder hoop van verlossing, maar zy strekt zich alleen uyt over den overtuygden en zyne medemakkers, en niet over hunne huysgezinnen, gelyk de straffingen over andere misdaden. En niettemin zyn de Japonneesen zo genegen in dezelve te bedryven, dat, volgens de optelling, ten minsten 300 Persoonen daar over ter dood gebracht zyn in den tyd van zes of zeven jaaren, alleen over het sluyken met de Chineesen, welker vertrekkende Schepen zy navolgen tot in de volle Zee, en koopen van hen; die Goederen, die zy op haare verkooping te *Nagasaki* niet konden verkoopen. Daar zyn niet veele Exempelen van Menschen die ter dood gebracht zyn over 't sluyken met de Hollanders. In den tyd van ontrent twee jaaren, doen ik in *Japan* was, zyn 'er meer dan vyftig Smokkelaars omgekomen, van welke sommige in de Hechtenis zich zelf ombrachten, andere opentlyk op het Schavot, en andere weder in stilte in de Gevangenis wierden gerecht. Niet langer geleden dan in 't jaar 1691 wierden op ons Eyland twee Japonneesen onthoof, over het sluyken van een Neerlander, van een pond *Campher* van *Baros*, 't welk by den kooper wierd gevonden, juist zo als hy ze meende mede van 't Eyland te nemen. Doch ik wil eerst onze Schepen te rug zenden, en dan dit langwylyg Hoofdstuk besluyten met de Historie van deze Gerechtsuytvoering. De bestemden dag tot het vertrek onzer Schepen naderende, wordenze een voor een gelaaden. 't Laatste van allen word het Geweer en 't Buskruyd aan Boord gebracht, gevolgt wor-

Bevelen
omtrent
het sluyken.

wordende door 't Scheepsvolk, 't welk weder volgens de overgegevene Lyft by den aankomst van onze Schepen, word gemonstert. Het Schip zeylvaardig zynde, moet op dat eige oogenblik de Ankers opwinden, en twee uren van de Stad gaan afleggen, naar den mond van de Haave, alwaar het moet blyven tot dat de andere Schepen op dezelve wyze gelaaden zyn. Wanneer alle de naar huys gaande Schepen by elkanderen zyn, gaan zy op reys, en na dat zy in volle Zee zyn geraakt, op een bequaame wyde van de Haave, verlaten haar de Japanfche Scheepswachten, die haar altyd bygebleven zyn van haaren eerften aankomst tot dien tyd toe, en keeren wederom naar de Haave. Indien de wind de uytgaande Schepen tegen is, boegseeren een groot getal Japanfche Roeyfchuyten met een touw aan dezelve vastgemaakt, haar met kracht naar buyten, het eene Schip voor het andere na. Want des Keyzers bevelen moeten worden uytgevoert in weerwil van wind en weeder, al zouden de Schepen gevaar loopen van fchibbreuk te lyden.

Ik kome nu tot de Historie van de boven genoemde ter doodbrenging, waar mede ik voorgenomen heb dit verdrietig Hoofdstuk te fluyten. Op den tienden van Wintermaand 's ochtens vroeg, liet de regeerende Stadsvoogd, eertyds genoemd *Ginfejemon*, nu *Tfino Cami* door den *Otona* van ons Eyland aan onzen *Directeur* aanzeggen van zich met de andere Nederlanders gereedt te houden, om de Misdadigers te zien rechten. Ontrent een uur daar na quamen over de talryke Schaaren van onze Tolken, Huysheeren, Koks, en den geheelen treyn van *Defima*, met de Schouten en andere Dienaars van 't Gerecht, in alles ten minsten uytmakende een getal van 200 Perloonen. Voor 't Gezelschap wierd gedragen een Piek, met een Tafel, waar op de misdaad, waar over de schuldigen stonden gestraft te worden, uytgedrukt was in groote Letteren, op dat een ygelyk 't zelve van verre zou kunnen lefen. Daar op volgden de twee Misdadigers omringt met Schouten. De eerste was de Kooper, een Jongman van drie-entwintig jaaren, by wien de Kampher was gevonden, toen hy dezelve zocht mede te nemen buyten het Eiland zeer slecht gekleed zynde. De tweede zag 'er zeer wel uyt, en was wel in de kleederen, ontrent veertig jaaren oud, die alleen moest sterven, om dat hy aan den eerften, die eertyds knecht by hem was geweest, geld geleent had om de Kam-

pher te koopen. Een van de Schouten droeg voor uyt recht om hoog een werktuyg, gemaakt gelyk een Hark, met yzere haaken, in plaats van tanden, om zich daar van te bedienen, indien een der Misdadigers mocht ondernemen te vluchten, om dat het lichtelyk in ymands kleederen vast houdt. Een ander droeg een ander werktuyg, bequaam om me te houwen, te steeken, en ymand dicht tegen een muur aan te rygen. Toen volgden twee Amptenaaren van des Gouverneurs Hof met hun gevolg, als Gevolmachtigden, om by deze uytvoering de eerste plaats te bezitten, en een weinig verder van haar af volgden twee Klerken. In deze ordre gingen zy dwarfsch over ons Eyland naar de Gerechtsplaats. Wy Nederlanders, zeven in getal (zynde onze Schepen reeds vertrokken) belloten niet dichter by te komen; Maar onze *Directeur* raade ons te gaan, om dat hy gehoord had, dat indien wy niet wilden, wy met geweld daar toe zouden worden gedwongen. Ik volgde dezen raad, en ging zonder uytstel om 't Gerecht te zien uytvoeren. Ik vond de twee Misdadigers op het midden van de plaats, de een achter den ander knielende, met ontbloote schou- ders, en de handen op den rug gebonden. Elk had zynen Scherpreechter by zich staan, de een was een Leertouwer (want de Leertouwers doen in dit Land het werk van Beuls) de andere zyn beste Vriend en Kameraat, wien hy ernstig verzocht had, gelyk 't de gewoonte in dit Land is, door hem dezen dienst te doen, de vriendschap die hy altyd voor hem had gehad te bevestigen. Op de wyde van ontrent twintig treden van de Misdadigers, zaten de twee Gemachtigden op een bank, en de twee Klerken op een andere. Een derde wierd opengelaten voor onzen *Directeur*, die evenwel niet verscheen. Alle de andere stonden zonder onderscheid onder een waar zy wilden. Ik zelf drong met myn Japanfche Knecht zo diep door naby de Misdadigers als ik kon. Midlerwyl dat men na de overige Neerlanders uitzag, hoorde ik een zeer ongemeen gesprek tusschen de twee Quaaddoenders. Want toen de oudste binnen 's monds zyn *Quanwonjo* prevelde (*Quanwonjo* is een kort gebed aan den Honderd-Handigen Afgod, door de Japoneefers *Quanwon* genoemd; dit Gebed is genomen uyt *Fatzenomaki*, het achtte deel van 't groote Boek *Fakejo*, 't welk bestond uyt 48 Deelen) bestrafte de andere, by wien ik 't naaste stond, hem in de volgende

Ter dood
brenging
van twee
Japanfche
Smokke-
laars.

woorden; Foey, *schaaft u, dat gy u zelf dus verzaert aanstelt!* ho, ho, zeide de andere, *ik bid maar een weinig. Gy hebt tyd genoeg om te bidden*, antwoorde de jongste, *dat doet 'er tegenwoordig niet met allen toe, dan om u zelf ten toon te stellen, en aan de Neerlanders te doen blyken welken Bloedaard gy zyt.* Deze redenvoering was van die uytwerking op den anderen, dat hy naliet te bidden. Op dat eige oogenblik dat alle de Hollanders op de Gerechtsplaats by een gekomen waren, wierd 'er een teken gegeven, en beide de Beulen sloegen te gelyk elks misdadigers hoofd af met een kort Zabeltje, zo dat de rompen tegen der aarde vielen. De Lyven wierden elk opgewonden in een groven biezemat, en beide Hoofden te zaamen in een andere, en zo gevoert van *Desima* naar de gewoonlyke Gerechtsplaats, een veld naby *Mangome*, een klein dorp niet ver van *Nagasaki*, alwaar men zegt, dat de jonge Luyden hunne kracht, en de scherpte van hunne Zabels beproeven

op de Rompen, door dezelve in kleine stukken te kappen van naauwlyks een duym lang of breed, welke zy naderhand laten begraaven. Beide de Hoofden wierden na de gewoonte van 't Land, op een paal gestelt en zeven dagen opentlyk vertoont. De Gerechts-oeffening voorby zynde, trok het Gezelschap zonder eenige ordre weder van *Desima* af. Onze *Directeur* ging de Gevolmachtigden te gemoet, en daar na de twee Klerken, op de Dwarsstraat, toen zy weder naar huys gingen, bedankte hen voor de moeyte die zy by deze gelegenheid hadden gehad, en hy nodigde hen aan zyn huys om een pyp te rooken. Hy kreeg geen ander antwoord op zyn vrendelyke nodiging, dan een scherpe vermaaning, met een bestraffing, om zorg te dragen voor zyn volk, dat in het toekomende zulke ongevallen niet meer gebeurden. Dit was de eerste maal, dat 'er op zodanige wyze bloed vergoten wierd op ons Eyland.

IX. HOOFDSTUK.

Van den Manier van Leven, Koophandel en Voorrechten der Chineesen in Japan.

Oudtyd-
sche staat
van den
Chinees-
chen
Handel.

VAN de aloudfte tyden af voerden de Chineesen de voortbrengfels en de Waaren van hun Land uyt, inzonderheid de ruuwe Zyde, waar van het overvloeyt, door 't geheele Oosten. Van daar komt het, dat zy door de Grieken en de Romeinen genoemt wierden *Seres*. Zy handelden inzonderheid op de Koninkryken en Eylanden gelegen buyten *Sumatra* en *Malacca* naar het Oosten. Zedert de laatste Tartarische Overheering veele van hen, onwillig om de bevelen van hunnen Overwinnaar in te volgen, om hunne hoofden te scheeren op de wyze der Tartaren, hebben hun Vaderland verlaten en zich neergeflagen in de zelfde Koninkryken en Eylanden, welke zy tot dien tyd toe allen bezocht hadden als Kooplieden. Zy hadden ook van een byna ongeheugbaaren tyd Handel gedreven op *Japan*, schoon een kleine, en slechts met weinige Yonken. Want onder de Regeeringen van sommige voorige Keyzers was *China*, gelyk *Japan* nu is, op en afgefloten van allen Koophandel met vreemde Volkeren, en den In-

woonderen was strenglyk op zwaare straffen verboden de Voortbrengfels van 't Land uyt te voeren, of eenige gemeenschap te houden met hunne Nabuuren. Niet te min de geene die langs de Zee-Kusten en in de nabuurige Eylanden woonden, vonden middelen, doch met eenige moeyte, en bedektelyk, om een klein getal *Yonken* uyt te rusten, en nu en dan over te gaan naar de Koninkryken en Eylanden, die 't naaft aangelegen waren, waar van *Japan* een was. Op dezen voet stonden de zaaken toen de laatste Tartarische Overwinnaar van *China*, en deszelfs Opvolger, de nu heerschende Monarch van dat machtig Ryk, oordeelende dat het zeer veel toebrengen zoude tot Eer van zyne Onderzaaten, en tot voordeel voor zyne Heerschappyen, voor het toekomende toe te staan een vryen en onbelemmerden Koophandel, besloot aan zyne Onderdaanen te vergunnen om buyten 's Lands te handelen, en aan de Vreemdelingen toe te staan een vryen toegang in zyne Heerschappyen. Zedert dien tyd hebben de Chineesen de

Voort-

Voortbrengfels en de Waaren van hun Land altyd in een grooter menigte uytgevoert, dan voorheen, en hunnen Koophandel uytgebreidt, gelyk by de meeste Oosterfche Volkeren, zo voornamentlyk met hunne Nabuuren de Japoneezen, by welke zy altyd waren ontfangen geworden als aangename Gasten, en toegelaten, vermits de naauwe overeenkomst die 'er is tusschen den Godsdienst, Gewoontens, Boeken, Geleerde Taalen, Kunsten en Wetenschappen der beyde Natien. Eertyds bezochten zy de Haave van *Osacca* en andere die nog onveyliger waren wegens de menigvuldige Klippen, Rotzen en Zandplaten, dewelke de geheele Zeevaart om die reden by uytneementheid moeyelyk en gevaarlyk maken, en ten eenemaal ondoenlyk voor Schepen van eenige zwaarte. Eenigen tyd daar na wezen de Portugeezen hen den weg naar de Haave van *Nagasaki*, welke niet alleen veel veyliger is, maar ook in veele opzichten veel voordeeliger. De toevloed van Kooplieden naar deze plaats, die van alle de Gedeeltens van 't Ryk aanquamen om met de Portugeezen te Handelen, was al te groot, om den Chineezen niet aan te lokken, om niet liever in deze, dan in andere Haavens in te loopen. Eindelyk de bevelen van 't Hof, medebrengende, dat voor het toekomende de Haave van *Nagasaki* de eenigste zou zyn in alle de Japansche Heerschappyn, open voor alle Vreemdelingen, zo stelden zy zich daar ter neer. Zedert hebben de Chineezen, zo wel die in *China* woonen, als andere die door de laatste Tartarische overheering verstroyt zyn in de Nabuurige Landschappen en Eylanden over de *Ganges* naar 't Oosten, altoos op *Nagasaki* gehandelt, 't zy voor haar eige rekening, of voor die hunner Meesters, en eenigen tyd lang met alle de vryheid, die zy na alle mogelykheid zouden hebben kunnen wenschen. Zy quamen over wanneer, en met welken getal van Menschen, Yonken en Goederen zy wilden. Zulke uytgestrekte en voordeelige vryheid kon niet anders dan hen zeer aangenaam voorkomen, en hen aanspooren om te denken op een verzeckerder vaststelling; ten welken einde, en tot de vrye oefening van hunnen Godsdienst zy drie Tempels bouwden, volgens de drie Hoofdtalen, die zy spraken, om elk bedient te worden door een Priester van haare eige Natie uyt *China* overgezonden. Het getal der Chineezen en der Chineefche Yonken groeyde zodanig aan, dat de achterdachtige en omzichtige Japoneezen, by uytneementheid jaloers van

hen wierden. Want om alleenlyk eenige versche staaltjens te melden, in de jaaren 1683 en 1684, quamen zy yder jaar over ten minsten met twee honderd Chineefche *Yonken*, met vyftig man op yder (tegenwoordig word hen niet toegelaten meer dan dertig mannen aan boord te hebben) zo dat 'er niet minder dan tien duyzend menschen jaarlyks van *China* naar *Nagasaki* overquamen. Buyten de nodige Zeelieden, waren op eenige der grootste *Yonken* veele Reyzigers en andere byzondere Persoonen, die voor hun eige Rekening quamen handelen, en op verscheide van de Schepen vonden men van vyftig tot tachtig, ja zelfs tot honderd Koppen. Hoerery scherpeylyk verboden zynde in *China*, en opentlyk toegelaten in *Japan* quamen veele jonge ryke Luyden naar *Japan* over, enkel om aan hunne lusten te voldoen, en dus een gedeelte van hun geld door te brengen met de Japansche lichte Kooyen, 't welk zeer groot voordeel aan de Stad toebrecht. Niet lang geleden quam een Tartarische *Mandarin* over met een zeer talryk gevolg, en in hoedanigheid van Zeevoogd over een kleine vloot van zes *Yonken*, doch hy wierd genootzaakt aantsonds weder te keeren naar *China*, want de Japoneezen lieten hem weten, dat hun Land geene andere Bevelhebbers en *Mandarins* wilde dulden, dan Inboorlingen. De vryheid welke de Chineezen eenigen tyd in dit Land genoten was te groot om lang stand te houden zonder verandering, en verviel ras in een quaad einde. Den Japoneezen was kundfchap gezonden, dat de Jesuiten, hunne dood vyanden, die voor eeuwig uyt *Japan* waren gebannen, gunstiglyk onthaalt wierden aan het Hof van den toenmaals regeerenden Tartarischen Monarch van *China*, door welchen zy de vryheid verkregen om te prediken, en het Evangelium voort te planten door alle zyne wyd uytgestrekte Heerschappyn. Sommige Rooms Catholyksche Boeken, welke de *Paters* van de Maatschappy in *China* en in de Chineefche Taal hadden weten te doen drukken, wierden onder andere Chineefche Boeken in *Japan* overgebracht, en bedachtelyk onder de hand verkocht, 't welk de Japoneezen deed duchten, dat door dit middel de Christelyke Godsdienst, die met zo veel moeyte, en met verlies, van zo veele duyzenden van menschen uytgeroeyt was, weder in het Land mocht herleven. Men had ook eenige achterdocht van Christelykheid op derzelve Inbrengers, en schoon zy niet wierden aangezien als werkelyke

Besnoeying van den Chineefchen Handel en redenen waarom.

bekeerden, wierden zy ten minften gehouden de Roomfch Catholyke Godtdienst gunftelyk toegenezen te zyn. Om deze verſcheidene redenen, welke van zeer groot gewigt waren by zulken ja-loertchen en ſchroomachtigen Natie, wierd aan 't Hof voorgeltelt, om de uytgeftrekte vryheid der Chineefen tot een naauwer bepaaling te brengen, en hen zeer na op den zelven voet te handelen als de Nederlanders, zo ten opzigt van hunnen Koophandel als hun Levenswyze. De gedachten van 't Hof, in 't begin ſtrekkende om den ſtaat der Chineefchen Handel eerſt te beſnoeyen, en daar na hunne Perſoonen op te ſluyten, als zy met de Nederlanders op *Deſima* gedaan hadden, en hunne Factory te onderwerpen aan dezelve naauwe en ſtrengſte beſtempelingen en toeverzichten, waar onder de onze zwoegt, wierden krachtelyk onderſteunt door de aankomſt van den boven genoemden *Mandarin*, en door den dagelykſchen aangroey der Chineefen en Tartaaren verdacht van Chriſtenen te zyn, het ſlimſte waar van men ze verdenken kon.

Tegenwoordige ſtaat van den Chineefchen Koophandel.

Wat aangaat het eerſte, ik meen de beſchikkingen, raakende den Handel in 't zelfde jaar 1685 wanneer de Nederlandſche is vermindert geworden op een ſomme van 300000 *Thails*, of 300 kisten Zilver in 't jaar, vond het Hof dienſtig den Chineefchen mede te bepaalen op een zekere ſomme, boven welke ſom niets van haare Goederen zoude worden verkocht. Deze ſom moet niet hooger belooſen dan 600 kisten met Zilver, dat is 600000 *Siamome* of *Thails*, en na der Hollanders rekening een en twintig tonnen Gouds, dat 2100000 Guldens (ontrent 200000 pond ſt.) Ter zelve tyd wierd ook bevolen, dat de Goederen welke men redelyker wyze mocht ſchaten 600000 *Thails* op te zullen brengen, moeſten overgebracht worden op zyn hoogſt met zeventig *Yonken* en wel volgens de onderſtaande verdeeling, door de Japoneefen zelf gedaan; te weten met zeventien *Yonken* van de Provintie *Hokſju*, of *Fokſju* of *Fukateju*; Zestien van *Nankin*; Vyf van de Stad en Landſchap *Cantoo* of *Canton*, Vyf van *Nefa*; Vier van *Sintsjeu*; Vier van 't Eiland *Aymo*, of *Aynan*, en de Kuſten van 't nabuurige vaſte Land van *China*; Drie van *Kootz*, of *Kootſja*; Drie van 't Koninkryk *Siam* of *Syam*; Twee van het Koninkryk van *Tunquin*; Twee van *Cammon*; Twee van 't Koninkryk van *Cambotsja*, of *Cambodia*; Twee van *Takkafagga*, anders *Taswaan* op het Eyland *Formoſa*; Een van *Fuda-*

ſan, gelegen beneden *Raktsju*, alwaar een beroemde *Quanwon* Tempel is; Een van *Kootſji*, of *Cofynſyna*; En een van *Tani*; 't welk een van de grootſte is der *Kiuku* Eilanden, behalven eenige andere, dewelke ik niet heb kunnen vernemen. Op deze wyze heeft het den Japoneefen goed gedacht 't getal der bepaalde *Yonken* der Chineefen op de bovengenoemde Ryken en Eylanden te verdeelen. Zy laten 'er ook toe van *Siakkatarra* of *Batavia*; Een van *Peking* of *Peking*, welke twee laaſte of by de andere zouden gevoegt worden om het getal van zeventig uyt te maken, of anders toegelaten in plaats van de geene die te laat quamen, of op de reys verſtrooit wierden. Niet tegenſtaande nochtans de groote naauwkeurigheid en ſtrikte toezicht der Japoneefen, worden zy echter dikwils, door de Chineefen bedrogen. By voorbeeld, ſommige der *Yonken* die vroeg in 't jaar tot *Nagafaki* quamen, zo ras als zy haare Goederen verkocht hebben, keeren weder om zich ſchoon te maken, en op nieuws geverwt en geteert te worden, dan nemen zy een andere laading in, en ander volk aan boord en doen dus tweemaal in het zelve jaar de reys, zonder dat de Japoneefen in ſtaat zyn hun bedrog te ontdekken. Andere gaan vroegtyds in 't jaar naar de Provintie *Satzuma*, als of zy daar door ſtorm en tegenwinden ingefmeten waren, verkoopen wat zy kunnen, en ſpoeden zich te rug om een nieuwe laading in te nemen, en zeylen dan naar *Nagafaki*. Indien zy in 't zeylen naar *Satzuma* ontmoet worden door de Japaneſche Kuſtbewaarders, die op ordre van de Regeering in deze Zeën kruyſſen om de Inboorlingen te beletten het ſluyken, veranderen zy van ſtreek, als of zy tegen hun zin en wil verzeylt waren, en zy vervolgen dus hun reys recht naar *Nagafaki* als de eenigſte *Haave*, in welke de Vreemdelingen worden toegelaten.

Wat nu belangt het tweede ſtuk der bovengemelde, welke het Hof beoogde, ten aanzien van de Chineefche Natie, ik meen om ze in te ſluyten, gelyk zy de Nederlanders gedaan hadden op *Deſima*, dat wierd niet uytgevoert, dan drie jaaren daar na; Want voor als noch genoten zy een volkomen vryheid tot het jaar 1688, wanneer de ſchoone Hof van *Sye Sſugu Feſo*, onlangs Rentmeester van de Keyzerlyke Landen en Goederen ontrent *Nagafaki* (wiens doodelyke ongenade ik boven verhaalt heb) aan hen toegeweſen wierd voor hun verblyf. Deze Hof lag zeer pleyzierig, byna aan

Inſluyting der Chineefen.

't einde van de Haave, niet ver van de Stad noch van 't Strand. Ze was met veele kosten onderhouden geworden, als 's Keyzers vrye Eigendom, en ze was wonderbaarlyk verciert met een groot gedeelte fraaye Planten zo in als uytlandsche, zynde deszelfs Bezitter een groot liefhebber van de Kruydkunst geweest. Op dezen plek Lands wierden verscheide ryen kleine Huyten gebouwt, om de Chineesen te huysvesten, yder ry was gedekt met een gemeen dak, en alles omringt met Grachten, Pallissaden, en sterke wel bewaakte dubbelde Poorten. Dit alles geschiede met zulken spoed, dat dezelve plaats, die in 't begin van Sprokkelmaand een der pleyzierigste tuynen was, reeds tegen het einde van Bloeymaand zich vertoonde als een vreesfelyk gezicht van een naauwe sterke Gevangenis, om de Chineesen in dezelve te verzekeren, die volgens verdrag, altyd jaarlyks daar voor moeten betaalen een huur van 1600 *Thails*: Wanneer zy tot *Nagasaki* komen, moeten zy hier wonen; en zo groot is hunne inhaalige begeerlykheid en zucht tot winst, datze dulden datze zo naauw bewaart worden, en in alles zo slecht, indien niet slimmer gehuisvest, als ik boven gezegt heb van de Nederlanders op *Desima*. Daar is evenwel een merkelyk onderscheid aan te merken ten aanzien van de behandeling der Nederlanders en die der Chineesen. (1) Den Chineesen word de gunst niet toegelaten van een's jaars te verschynen in de tegenwoordigheid des Keyzers; maar in plaats van dien spaaren zy de moeyten en reyskosten van drie Maanden, en van zo veele Geschenken, welke aan zyne Keyzerlyke Majesteit en aan deszelfs Staatsdienaars moeten worden gedaan. (2) Brengt men haar tot aan de Poorten van haare Factory Levensmiddelen te koop, daar wy in tegendeel op onze kosten een geheele Maatschappy van Japanische Inboorlingen, Gevolmachtigden om ons de spys te bezorgen, moeten onderhouden. (3) Aangezien wordende als byzondere Kooplieden, en daar benevens het slecht gevoelen, dat de Japoneesen van haar hebben, aangroeyende, door de menigvuldige verschillen en krakkeelen die onder hen ontstaan, worden zy met zo veel beleefdheid niet behandelt als wy, door hunne Opzichters, Wachten, en Vertaalders, die geen zwaarigheid maken hen nu en dan, by wegen van straf, rottingslagen toe te tellen over geringe misdryven. (4) Zy hebben geen *Directeur* over hun Koophandel, die daar

altyd blyft gelyk de Hollanders, maar wanneer de verkooping hunner Goederen over is, gaan zy alle aan Boord van haare *Yonken*, en laten hunne Huyfen leedig.

Zy hebben drie verkooping en op drie verscheide tyden in 't jaar, een in de Lente, wanneer zy verkoopen de laading van twintig *Yonken*, een tweede in den Zomer, van dertig, en de derde in den Herfst wederom van twintig. Alle de *Yonken* die boven dit getal overkomen, of na dat de verkooping geeindigt is, moeten weder vertrekken, zonder dat men hen zelf toestaat eenige Goederen te lossen. Haare ladingen bestaan in ruuwe Zyde van *China* en *Tunquin*, en van alle soorten van Zyde en Wolle Stoffen, die ook door de Nederlanders worden ingebracht, en in het voorgaande Hoofdstuk opgenoemt zyn. Zy voeren ook Zuyker in van verscheide Gedeelten der Oost-Indien, *Calamint Steen* van *Tunquin* tot het maken van Kooper en Kooperwerk; *Terpentyn* (van wilde *Pistachie* Boomen); *Gom*, *Myrrha*, *Agaat*, en *Calambak* hout van *Tjampa*, *Cambodia* en de nabuurige Landen; de kostelyke *Kampher* van *Baros* van *Borneo*; de kostelyke Chineesche wortel *Nisin*, of *Ninjeng* (wilde Zuyker wortel) van *Corea*; verscheide andere Droogeryen en Geneesmiddelen, zo enkele als zaamgestelde van *China*; behalven verscheide Filosofische en Godtgeleerde Boeken in *China* gedrukt. Aangaande deze is 't gebeurt, gelyk ik alvooren aangetekent heb, dat sommige raakende den Christelyken Godtsdienst, die zaamgesteld en gedrukt waren door de Jesuiten in *China*, onder de andere mede inslopen. Toen dit eerst door de Japoneesen uytgevonden wierd, noodzaakten zy den Eigenaar van deze Boeken op de allerplechtigste wyze te betuygen, dat hy geen Christen was, en dat hy geene van deze Boeken opzettelyk overgebracht had, wetende wat zy behelsden; daar op zonden zy hem te rug met de geheele laading, zonder hem toe te laten het allerminste daar van te verkoopen, om hem dus in het toekomende voorzigtiger te doen zyn. Voorts wierd hier op bevolen; dat in het toekomende alle de Boeken, hoe ze ook waren die door de Chineesen zouden worden ingebracht, eerst zouden onderzocht en van yder soort een gelezen en goedgekeurt moeten zyn, eer zy vryheid kregen van ze te verkoopen. Dit Ampt van Onderzoekers is met een behoorlyk Jaargeld gegeven aan twee Geleerde Mannen van deze Stad, waar van

Goederen door de Chineesen ingebracht.

deene is Vader Prior van het Klooster *Sintokus*, die alle Geestelyke Boeken moet lezen en onderzoeken; de andere is eene *Sinto's* Filosoof en Lyfarts van den *Dairi*, gelyk hy zich zelf noemt, die lezen en onderzoeken moet alle Wysgeerige, Geschiedkundige en andere Boeken. Deze laatste woont tot *Tattajamma*, en draagt lang haayr, 't welk hy in den nek zaamenbind, gelyk het de gewoonte in dit Land is van alle de Philosophen, Doctoren en Heelmeefters.

Handelingen by haare verkooping.

De omftandigheden by de verkooping der Chineefche ingebrachte Waaren nabij dezelfde zynde als by de onze, is 't onnodig iets meer by te voegen by de beschryving daar van gegeven in het voorgaande Hoofdstuk. Alleen diend aangemerkt te worden, dat gelyk de reys der Chineesen korter, en niet blootgesteld is aan zo menigvuldige gevaaren, ook niet onderhevig aan zulke grooten kosten, de Regeering uyt aanmerking van dit alles, goed gedacht heeft, een veel hooger Schatting op alle haare Waaren te leggen te weten van zefftig ten honderd, om door den Kooper betaalt te worden ten voordeele van de verscheide Bedienden in het bestieren van den Chineefchen Handel, en van andere Inwoonderen van *Nagasaki*, onder welke dit geld naderhand word verdeelt. Deze zwaare Schatting is de reden, waarom haare voordeelen lang zo groot niet zyn als de onze; zynde de Koopers die de belasting betaalen moeten niet gewillig om 'er groote sommen voor te bieden. Daar benevens is 'er bevolen, van 't begin af zedert de befnoeying van haaren Handel, dat het geld, dat voor haare Goederen betaalt word, niet zou worden uytgevoert, maar in 't geheel weer aangelegt worden in het Kooper en andere Handwerkselen van 't Land, zo dat het hen nu niet vryftaat een enkele *Ftzebo* of Penning Japanfch geld uyt te voeren.

Vertrek van haare Yonken.

Zo ras als een *Yonk* zulken gedeelte van haare Laading verkocht heeft, welk in de verdeeling voor haar aandeel toegewesen is, geleyden haar de *Funaban* (of Wacht-Schepen, die zo ras als het in de Haave quam, aan haare beyde zyden gelegd wierden) buyten de Haave tot dat ze in de ruyme Zee is. Den dag voor haar vertrek, word de Chineefche *Neptunus* of *Zee-God*, *Pusse*, of *Boffu* uyt den Tempel gehaalt, alwaar hy geplaatst wierd zo als 't Schip in de Haave gekomen was, en word met groote pracht en staatigheid, onder het geluyd van Trompetten en andere Mufyk-Instru-

Aanbid- ding van hun Zee-Godt.

menten aan Boord gebracht. Deze *Boffu* is een Afgod, onbekent in *Japan*, en door de Japoneesen niet aanbeden. De Chineefche Zeeluyden voeren hem over al mede op alle hunne reystochten, en doen hem groote geloften, als zy in gevaar zyn. Alle avond word een verguld Papier voor hem ontfoken, en in de Zee geworpen als een Offerhande, onder 't luyden van Klokken en 't geklank van Mufyk-Instrumenten. Indien zy een goede reys doen, inzonderheid wanneer zy eenig merkelyk gevaar ontkomen zyn, speelen zy *Weijangs* of Blyfpelen by nacht in de Straaten tot zyn verluftiging. Men zegt, dat zy ook aan hem offeren Zwynen en andere dieren, welker vleesch zy naderhand eeten. Om deze reden offeren zy nooit Koeyen aan hem, om dat zy een groote eerbied voor dit dier hebben, en heiliglyk zich onthouden van haar vleesch te eeten. De Chineefche Kooplieden doorgaans vertrekkende met veele onverkochte Goederen, worden dikwils gevolgt door de Japanfche Smokkelaars, die het overfchot van hunne Goederen tot een laage prys koopen. Doch deze rampfalige knevels worden byna even zo dikwils achterhaalt door de Japanfche Kruyfters, en aan de Regeering tot *Nagasaki* overgelevert, welke altyd streng en onmedogend genoeg is om hen te straffen. Niet lang na myn aankomft in *Japan*, te weten, op den 20 November 1690, wierden elf Perfoonen gevangen in eene Boot, en tot *Nagasaki* in de Gevankenis gebracht, alwaar zy weinige dagen daar na moesten sterven. Om van geene andere voorbeelden te gewaagen, wierden 'er op den 28 December 1691. drieentwintig ter dood gebracht, van welke tien wierden onthoofd, en de andere gekruycigt. Onder de laatste waren 'er vyf die zo als zy gevat waren zich zelf om den hals brachten, om de fchande te ontgaan van een onvermydelyke openbaare ter dood bringing, doch hunne Lichaamen wierden niet te min bewaart in zout, met voornemen, om ze naderhand aan het Kruys te hangen.

Eer ik dit Hoofdstuk fluyte zal het niet oneigen zyn in weinige woorden te melden een andere Maatschappy van Kooplieden van *Rinku* of *Liquejo* Eilanden, aan welke toegelaten is een afzonderlyken Handel te dryven op het Landschap *Satzuma*. Door de *Rinku* of *Liquejo* Eylanden moet worden verftaan die reeks Eylanden, welke van de Zuydwest Kusten van *Satzuma* neerloopt naar de *Philippynfche Eylanden*. De Inwoonders

Handel van de *Liquejo*, Eylanden op *Japan*.

ders spreekten gebrooke Chineesch, 't welk een bewys is van haaren oorspronkelyken afstamming van *China*. Van alle tyden af hebben de Chineesen op deze Eylanden gehandelt. Na de laatste Tartarische overheering van *China*, quamen zeer veele met hunne huysgezinnen over om zich hier neer te zetten, en zy wierden vrendelyk ontfangen door de Inwoonders als oude bekenden, en Landslieden. Eenigen tyd geleden wierden deze Eylanden besprongen en overheert door den Prins van *Satzuma*, onder wiens onderwerping zy steeds blyven. Schoon zy den Prins van *Satzuma* aanzien als hun Overwinnaar en Souverein, aan wiens *Bugjo's*, of Stadhouders, zy een klein gedeelte van 't voortbrengsel van hunne Velden, by wegen van een Schatting opbrengen, willen zy echter de Opperhoofdigheid van den Japanischen Keyzer niet erkennen. Alle jaar zenden zy een Geschenk over aan den Tartarischen Monarch van *China* in teken van onderdaanigheid. Schoon zy eeniger maate mochten worden aangezien als Onderdaanen van den Keyzer, worden zy evenwel ontrent den Koophandel gehandelt gelyk andere Vreemdelingen. Zy worden gelast naar de Haave van *Satzuma* te gaan, en zich niet te verftouten eenige andere van de Japanische Heerschappyen aan te doen. Dezen invoer en verkooping van haare Goederen is ook bepaalt op een jaarlyksche somme van 125000 *Tails*, boven welke niets

meer mach worden verkocht. Niet te min vertieren zy veel grooter laadingen, door oogluiking van de Japanische Bestiorders over haaren Koophandel, die voor zich zelf in geenen deele schaade daar by vinden. De Goederen die zy inbrengen zyn alle soorten van Zyde en andere Stoffen, benevens verscheide andere Chineesche Waaren, die zy met haare eyge Yonken van *China* haalen; daar beneven eenig voortbrengsel van hun eige Land, als Kooren, Ryft en Peulvruchten: *Awamuri* een sterk soort van gebrande Wyn, gemaakt uyt het overschot van haaren Oogst; *Takaragai* en *Fimagai*, dat is Paarl-Schulpen, en dat soort van kleine Hoorntjes, in de Indien genoemt *Kauris*, welke voornamentlyk van de *Maldivische* Eylanden gebracht worden naar *Bengale* en *Siam*, daar zy voor gangbaare munt gaan. Uyt deze, die in *Japan* ingevoert worden door de Inwoonders van de *Rinku* Eylanden, op welkers Kusten dezelve in groote menigte worden gevonden, word een wit blanketsel gemaakt, waar mede de Jongens en Meysjens zich zelf besmeeren. Zy brengen ook in een soort van groote platte Schulpen, glad en byna geheel doorschynend, waar van de Japoneesen zich bedienen in plaats van Vensters, en om zich zelven te dekken voor regen en koude; verders brengen zy mede eenige zeldsaame Bloemen en Planten in potten, behalven noch verscheide andere dingen.

X. HOOFDSTUK.

Van sommige Plakaaten, Paspoorten, Bevelen &c. waar van in de voormelde Hoofdeelen is gesproken.

1.

Gosju In, dat is, opene Brieven onder het Rood Keyzerlyk Zegel, door den Keyzer *Gonggingfama* (by zyn leven genoemt *Ongoschjo Sama*) vergunt aan *Jacob Spex*, ten behoeven van de Vereenigde Maatschappy van Nederlandsche Kooplieden, handelende op de Oost-Indien, en haare Factory tot *Firando*.

Alle Nederlandsche Schepen, die in myn Ryk van *Japan* komen, op welke Plaats of in welke Haave zy inloopen, willen en beveelen wy aan elk en een ygelyk van onze Onderdaanen dezelve niet te beledigen op eenigerley wyze, noch hen ergens in te beletten, maar in tegendeel hen op alle manieren by te springen, te begunstigen en te helpen. Elk een zal acht geven om de vriendschap te onderhouden, in welke verzekering het ons goed gedacht heeft ons Keyzerlyk woord aan deze Natie te geven, en elk een zal zorg dragen dat myne bevelen en beloften onschendbaar onderhouden worden.

Gedaan (na den Japanschen styl) op den 25 dag van den 7 *Mune* zynde den 30 Augusti 1611.

Deze opene Brieven, met het Rood Zegel, zyn vertoont in de 20 Tafel. de 2. en 3. afbeelding.

2.

Op nieuwe aanzoeking der Nederlanders wierden diergelyke opene Brieven onder het rood Zegel en byna in dezelfde bewoordingen in het jaar 1617. verleent door den Keyzer *Taitokoujnsama*, *Ongoschjo Sama's* Opvolger aan *Hendrik Brouwer*, die tot dit einde gezonden was als Ambassadeur aan den gemelden Keyzer. De Order gelyk ze aan de buyten kant stond is afgebeeld en gesneden in de 20. plaat, de 4 figuur, alwaar men moet aanmerken, dat de Japoneesen de Letter *L* niet wel kunnende uytspreeken, schryven en spreken *Horanda* in plaats van *Holanda*. *Fanrei Borowara* is de naam van den Ambassadeur *Hendrik Brouwer*, gespelt op de Japansche wyze. Wat belangt het woord *Gosju In*, 't welk betekent het rood Keyzerlyk Zegel, heb ik elders aangetekent, dat hier ook by deze gelegentheid niet quaalyk voegen zal te herhalen, dat *Go*, is het merkteken van Grootheid en Heerlykheid in 't algemeen, maar op een byzondere wyze beduyd de verhevene Hoogheid van den Keyzer als Opperste alleen Heerscher van *Japan*, dat *Sju* betekent Rood, en *In* een Zegel, zo dat gevolglyk *Gosju In* zo veel te zeggen is, als, zyn *Verhevene Hoogheids rood Zegel*. Het rood Zegel van den Keyzer *Ongoschjo Sama* word vertoont in de 20. Tafel de 3. Figuur, en dat van zynen Opvolger *Taitokoujnsama* in de 4. afbeelding van dezelfde Tafel.

3.

Keyzerlyke Orders door de Raaden van Staate gezonden aan den Prins van Firando, raakende het gedrag der Nederlanderen aldaar.

In haast zenden wy U onze bevelen.

DE Nederlandsche Schepen zullen hunnen Handel voortzetten tot *Firando*, zo als hunne Kapiteins het goedvinden en tot noch toe gedaan hebben.

Hoewel wy het niet gebieden alle jaar, zult gy eens voor al weten, dat gy zult hebben zorg te dragen, dat de Nederlanders de Leer hunner Vaders niet verspreiden. Dit laten wy over aan uwe bestiering.

Wy zyn Eerbiedende, Eerbiedende met achting zeggende.

Nu-

Naschrift, of liever Tusschenschrift.

DE Kooplieden van *Miaco* en *Sakai* zullen ook by u komen Handelen, zo 't hen best gevalt. Dus zal het goed zyn, zo is het.
't Opschrift aan *Matsura Fisinno Cami*
Donno Fito Fito.

dat is, *Mans Man.*

Getekent,

Doji Oje Nofske.

Ando Tsuffimano Cami.

Itakura Ingano Cami.

Fonda Sinano Nofske.

(L. S.) *Nagakatz.*

(L. S.) *Sigenobus.*

(L. S.) *Katzuge.*

(L. S.) *Massatsungu.*

Op den drie-en-twintigsten dag der achste Maand.

4

Godsiomo Ku, scherpe Keyzerlyke bevelen.

i. **O**Nze Keyzerlyke Voorzaaten hebben ontrent U Nederlanders bevelen, dat gy Lieden vryheid zoud hebben om tot *Nagasaki* eens in 't jaar te komen Koophandel dryven. Derhalven, gelyk Wy U te vooren bevelen hebben, zult gy geen gemeenschap houden met de Portugeesen; Indien gy eenige verstandhouding met haar hield, en wy zulks uyt vreemde Landen mochten hooren, zal u de vaart op *Japan* verboden worden. Gy zult aan Boord van uwe Schepen geen Portugeesche Waaren invoeren.

2. Indien gy niet wilt gemoeyt worden in uwe Zeevaart en Handel op *Japan*, zult gy ons door uwe Schepen kennis geven van al 't geen ter uwer ooren komt van eenige aanslagen of ondernemingen der Portugeesen tegen Ons. Wy verwachten ook van U te hooren, of de Portugeesen eenige nieuwe Plaatfen of

Landen overheeren, of haar bekeeren en overbrengen tot de Christelyke Sekte; Al wat gy te weten komt in alle Landen daar gy Lieden Handel dryft, verwachten wy dat gy bekend zult maken aan onze Stadsvoogden tot *Nagasaki*.

3. Gy zult geen Chineeische *Yonken*, naar *Japan* moetende, nemen.

4. In alle Landen daar gy met uwe Schepen komt zult gy, zo 'er Portugeesen zyn, geen gemeenschap met dezelve houden. Indien 'er eenige Landen zyn daar beide de Natien Handelen, zult gy in geschrift de naamen van zodanige Landen of Plaatfen, door de Kapiteins, die gy jaarlyks met uwe Schepen in *Japan* zendt, overleveren aan onze Gouverneurs tot *Nagasaki*.

5. De *Liquejaanen* Onderdaanen zynde van *Japan*, zult gy geene Schepen noch Schuyten ontnemen.

Het zy zoo:

5.

Kinfai Desimamatz.

(1) *Kee Seno Foka onna irukotto.*

(2) *Koja fisirino foka Sinke* (3) *Jammabus irukotto.*

So quan sin no mono narabini kotfusiki irukotto.

Desima mawari foos Kui Jori utfyni fune norikomu kotto tsuketarri fassinosta fune nori sooru kotto.

Fuje naku sise Horanda sin Desima jori idsurukotto.

f.

Orders raakende de Straut Desima.

Hoeren alleen en geene andere Vrouwlieden zal men laten ingaan.

De Geettelyke van den berg *Koja* alleen zullen toegelaten worden, alle andere Priesters en alle *Jammabus* zullen daar van uytgesloten blyven.

Alle Bedelaars, en die van Aalmoesfen leven, zal men niet laten ingaan.

Niemant zal zich onderwinden met eenig Schip of Schuyt binnen de Pallissaden van *Desima* te komen. Niemand zal zich verftouten met eenig Schip of Schuyt onder de brug van *Desima* heen te vaaren.

't Zal geen Hollander toegelaten worden uyt te komen, dan om wichtige redenen.

Mm

Alle

Migino dsio dsio Katakū limamoru beki.

Alle de voorgenoemde bevelen zullen stiptelyk nagekomen worden.

Mono nari.

Dus ver.

Sar.

In 't jaar van den Aap.

———— *Gua* ———— *Pi* ————

———— maand ———— dag ————

Getekent,

Tfino Cami.
Siu Bioje.
Tonomo.

Tfino Cami.
Siu Bioje.
Tonomo.

(1) (*Defimamatz*) *Defima* is een Eiland door kuint in de Haave van *Nagasaki* niet ver van de Stad opgeworpen. In voorige tyden was het de Factory der Portugeesen. Tegenwoordig woenen 'er de Hollanders. Het word getelt onder de Straaten van *Nagasaki*, en is onderworpen aan dezelve Reglementen, om welke rede het word genoemd *Defimamatz*, dat is, de Straat van *Defima*.

(2) (*Koja Fifiri*) *Koja* is een Berg in de nabuurschap van *Miaco*. Deszelfs bewoonders, veele duyzenden sterk, leiden een Geestelyk leven, en worden om deze reden genoemd *Koja Fifiri*, dat is te zeggen de Munniken en Geestelyken van den Berg *Koja*, hoewel het woord *Fifiri* inhoudt, dat zy op ver na zulke stipte Regels niet te onderhouden hebben, dan andere Geestelyke Ordens. Deze Berg is een vryplaats voor Misdadigers, op dezelve worden geene Schouten noch Gerechtsbedienden toegelaten. Elk een word daar toegelaten, die het begeert of derwaards vlucht voor zyn behoudenis, en naderhand voor zyn leven lang onderhouden, indien hy slechts ken in-

brengen dertig *Tbails* tot gebruyk van 't Klooster, en anders gewillig is 't gemeenebest te dienen elk na 't geen hy bequaam is. *Kobodais* was de Stichter van deze Orde. Voor zyn Afbeeldsel worden geduurig brandende Lampen gehouden, en men rekt het voor een goe'd en verdienend werk zulk een Lamp te stichten, 't welk geschieden kan door een gering *Legaat* van honderd *Maas*, zynde de rente van dit geld genoeg om daar voor een genoegzaame veelheid van Oly te koopen. Deze Munniken zyn niet volstrekt bepaalt op dezen Berg, maar mogen 't geheele Land doorreyzen op welke wyze en om welke zaak zy willen. Zeer veele van hen geneeren zich met den Koophandel. Zy komen wel niet tot *Nagasaki*, maar zo zy wilden, zouden zy daar al zo wel toegelaten worden als andere Kooplieden.

(3) (*Jammabus*) *Jammabus* betekent Bergpriefters. Dit is een zeer byzondere Geestelyke Orde, welke veel afzonderlyker beschreven is in het vyfde Hoofdstuk van 't derde Boek van deze Historie.

6.

Dzio Sadamari.

Nippon sui Ikokusiu gosutto Soomuki nanigo toki Jorassu akusirwo takumi Reimotzuwo idasi tanomu mono korre Araba kitto moosi idzubezi Tatto Jeba Dorui tarito futomo togawo Furus sono rei motzno Idsi Gofobbi Kuda Sarubes mosi Sonnis kore arune Oitewa Seiqua nanbeki.

Mono nari

———— *Qua* ———— *Pi* ————

Tonomo.
Siu Bioje.
Setzno Came.

6.

Orders raakende verbode Goederen.

Indien eenig Vreemdeling of Japonees tracht, tegen de Orders, eenige verbode Goederen te verkoopen, en het ontdekt word, zal daar van op staande voet kennis worden gegeven aan de Overigheid, daar het behoort. Indien ymant der medeplichtigen zich zelf aangeeft en 't feyt bewyft, zal hy pardon hebben, en daar en boven een vergelding na maate dat de misdaad is. De Overtreders die op 't bewys der medeplichtigen schuldig bevonden worden zullen worden gestraft volgens de Wet.

Dus veel.

———— Maand ———— Dag ————

Getekent,

Tonomo.
Siu Bioje.
Setzno Came.

Desima Narubixi kindsjo qualino setz ,ait tfitomo Beki Sidai, dat is,
*Orders in geval eenigen Brand ontstond op het Eiland Desima
 of in de buurt van 't zelve.*

Desima Ottona, dat is Opperste of Hoofdbevelhebber over de Straat Desima; Hollanda Tsusi, de acht eerste Tolken; Desima Tswonin, de Huysheeren of Eigenaars van ons Eiland en Huyzen, zynde vier-en-twintig in getal; Kannaba Bannamono, de Officieren van onze Tresorie zynde zes-en-dertig; Hollanda Naitsuusu Kogasyra, de byzondere Vertaalders der Hollanders, welker getal onzeker is; Desima Tsjerzki, Kuli-meesters en Opzichters over onze Draggers, Kruyers en Daghuurders, zynde vyftien sterck; Desima Daiku, Timmerlieden die vryheid hebben om op ons Eyland te komen; Daidokoronomono de Bedienden van onze Keuken.

Indien 'er Brand mocht ontstaan in de buurt van Desima, zullen alle de voorgenomde Bedienden zich derwaards begeven, en zo zy willen hunne eige Knechts met zich nemen: Doch, zy zullen niet op het Eyland gaan, maar aan de Poort by een vergaderen, en daar vertoeven, tot dat een Kindsjo of bevelhebbend Amptenaar door de Gouverneurs afgezonden is. Indien de Brand vreeslyk mocht voortgaan, en het dreygend gevaar zeer groot worden, eer de Kindsjo komt, zullen zy gehoorzamen aan de bevelen van Takaki Sakujemon, Matzdofjori, Dsjojosi en den Ottona of Hoofdbevelhebber van Desima, die de nodige Orders zullen geven om den Brand schieklyk te blussen.

Indien 'er Brand ontstaat op het Eyland Desima wanneer 'er de Neerlandische Schepen in de Haave leggen, zullen alle de Nederlanders zich begeven aan Boord van hunne eige Schepen, ten welken einde men gemeenlyk houden zal een bequaam getal dezer Schuyten, die naby de Straat Jedomatz leggen, aan de Waterpoort om haar over te voeren. Maar indien 'er Brand mocht ontstaan, na dat de Neerlandische Schepen zyn weggezeilt, zullen de Nederlanders in zulken geval door onze Wacht-Schuyten gevoert worden naar Nomotomiban, of de Huysen van onze Verspied-Wachten op den berg Noomo, alwaar zy zullen onthaalt worden zo veel doenlyk is. De tusschen beide overgaande Tolken en een Tsionfi zullen met haar derwaards gaan, en zullen te gelyk met een Joriki en met een Dofen 't bevel over hen hebben voor dien tyd.

Quasidoogu, dat is de bequaame Werktuuygen om den Brand te blussen, zullen altyd in gereedheid worden gehouden; op het Eiland Desima.

Het zy zoo;

Gedaan in het Tydperk Jempo in het vyfde jaar.

Mino.

Siguatz.

De Eedt, gelyk ze gedaan word aan 't Huys van den Burgermeester van Nagasaki in het Sakkimoku, gelyk zy 't noemen, of des Burgermeesters Boek.

Alle Amptenaaren die iets te zeggen hebben in het bestier van het Eiland Desima, en in de zaaken daar toe behoorende, moeten zich zelf verbinden door een plechtige Eedt, eer zy met de bedieningen voorzien worden, de volgende Artikulen Heyliglyk te onderhouden.

1. Den Nederlanders niet te bedienen dan by dag. Zich niet in te laten in eenig gesprek of verkeerling hoe ze zyn

mocht ontrent de verbode Sekte der Christenen. Niets te doen strydig tegen eenige Wetten of Bevelen opzicht of betrekking hebbende tot het Eyland Desima. Om voorzichtig te zyn in geval 'er Brand ontstaat in het Huys of Vertrek van eenig Nederlander.

2. Zich niet in te laten in eenige gemeenzaamheid of afzonderlyke gesprekken met de Nederlanders over welk onderwerp het ook zyn mocht. Indien eenig Japoneesch u mocht verzoeken eenig

Geld of Goed naar *Defima* of van het zelve Eiland te brengen, stiptelyk u te onthouden van diergelyke verzoeken in te volgen. Geene *Gotsiofimo* of verboode Goederen te verkoopen, veel min eenige Geschenken van dezelve te doen aan ymand hy zy wie hy zy.

3. Indien eenig Nederlander u mocht vraagen iets voor hem in de Stad *Nagasaki* te koopen, of het op *Defima* over te brengen, het zelve niet te doen, noch het voor u zelf te koopen, noch bequaame middelen met haar te beraamen, hoe zy eenige diergelyke Waar mochten verbergen, noch het over de muur, welke om het Eiland heen is, te werpen, noch het te verbergen in uwen boesem, noch toe te laten dat eenige zodanige Goederen ingepakt en aan boord gevoert worden, ten tyde wanneer de Nederlandsche Schepen op hun vertrek staan, noch ook toe te laten dat iets 't geen aan een Nederlander behoort, in de Stad word gebracht en daar verkocht, en in tegendeel, indien gy eenige diergelyke aanzoekingen of poogingen weet, dezelve op staande voet bekend te maken.

Deze en diergelyke andere Artikulen zo 't nodig is voor af gegaan zynde, word de algemeene form van den Eedt daar aan gehegt, getekent met den naam van den Eedtdoender, en met zyn bloed verzegelt. De gemeene gewoonlyke form van den Eedt, het zy ze gedaan word als een noodzaakelyk bevoegtmaking tot

eenig openbaar ampt, of om byzondere feyten te getuygen, of tot rechtvaardiging van ymands onschuld, of ter bevestiging van byzondere aangegaanen verdraggen, of in 't algemeen by welk geval het zyn mag, luydt als volgt.

Bonden Taizaku Si Dai Tenno, Soofite Nippon Goktsju, Rokkusu Josjuno, Dai Siono Singi, Kotonirwa, Idzu Fakone, Rioosono Gogin Missima Dai Mioosin, Fatzman Daibofatz. Tenman Dai Sifai Tensin, Burui kenfok sinbatz mioobatz owoono makari, komo urubeki. Mono nari.

Dat is.

By aldien ik niet heyliglyk en stiptelyk alle de verscheide bovengenoemde Artykelen nakoom, *Mogen de vier groote Goden van den onafmeetelyke en onbepaalden Hemel, de Goden van alle de zes en zestig Landfchappen van dit Keyzerryk, alle de groote en kleine Goden, de twee schielyke straffende en strenge Goden van Idzu, de Goden van Fakkone en Rioosju, de God van Missima, de God Fatzman, en de God Temmandai Tensin, hunne wraak en toorn uytstorten over my, en zy mogen myn geheele Huysgezin, en myne Vrienden en Bloedverwanten doen gevoelen de zwaarwichtigheid van haar rechtvaardig misnoegen en straffen.*

Het zy zo.

(Naam en Zegel
van den Gouverneur;
of in een
Huwelyks verdrag
van de Bruydt.)

(Maand
en
Jaar)

(Jaar
van 't
Tydperk.)

(Naam van de Perfoon
die den Eedt doet met
zyn Zegel in zyn eige
Bloed rood geverwt.
In een Huwelyks
Contract de Naam en
Zegel van den Bruydegom.)

Ten aanzien van de byzondere knechts der Nederlanders, die geschikt zyn om hen in hunne huysen te dienen, zal het niet qualyk voegen aan te merken, dat gelyk zy doorgaans Jongens, en noch niet bequaam zyn om zodanigen plechtigen Eedt te doen, zy een eerlyk Burger van *Nagasaki* moeten opzoeken, die borg wil blyven voor haar goed gedrag, en zich verbinden zorg te dragen, dat zo lang als zy in onzen dienst zyn, de bovengemelde Artykelen door hen stiptelyk worden nagekomen. In dit geval evenwel

word de bovengemelde form van den Eedt overgeslagen, en alleenlyk in 't algemeen in deszelfs plaats in deze of diergelyke uytdrukkingen, daar by gevoegt. *Ik beloove te zullen zorg dragen, dat N. N. alle de voorgemelde Artykelen onderhoudt: Indien by 'teeniger tyd anders doen mocht, zal ik gewilliglyk ondergaan de straffe, die het U zal gelieven my op te leggen.* Dit geschied in de tegenwoordigheid van den Burgermeester van de Stad, en van de andere vereifchte Amptenaaren.

*Orders, die waargenomen moeten worden geduurende den tyd van de
Nederlandsche verkooping, en aangeplakt in de groote Straat
van ons Eyland, tot onderrechting inzonderheid van
zodanige Persoonen, die op dien tyd tot
Desima komen.*

Dfio, volstrekt Bevel.

HET zal aan geen Nederlander vry
staan, zonder verlof van *Desima* te
komen.

Niemant zal vermogen op het Eiland
te komen voor dat de verkooping begint,
dan de gewoonlyke Amptenaaren en Die-
naars.

Voor de verkooping zullen geene
Goederen, zy zyn hoeze zyn, uyt het
Eyland gevoert worden. Geen *Isimasaki*,
(Wyn Tint) noch eenige *Budoosju*,
(Spaansche Wynen) zullen buyten het
Eyland worden verzonden zonder een
byzonder verlof.

Geen Japansche Wapenen, noch de
Schilderyen of Afbeeldfels, of Poppe
Figuuren van eenig *Musia*, of Krygs-
Volk, zullen naar *Desima* worden ge-
bracht. Volgens onze dikwils herhaalde
scherpe en strenge bevelen, zullen geen-
derley Goederen van wat aardt zy zyn,
bedektelyk aan de Nederlanders mogen
worden verkocht; ook zullen van haar
geene Goederen in stilte en 't geheim
mogen gekocht worden.

Wanneer de tyd van 't vertrek der
Hollandsche Schepen nadert, zal 'er ken-
nis worden gegeven aan den *Otona*, en
aan de Maatschappy van Tolken, welke
Goederen aan de Nederlanders zyn ver-
kocht geworden, daar benevens een ge-
schreve Lyst, op dat dus de overeenge-
komene prys by tyds betaalt zy, en alle
moeyelykheden en onlusten geweert
worden op de laatste dagen dat zy noch
in de Haave zyn.

De Nederlandsche en Portugeesche
Tolken die op het Eyland komen en
daar toe geoorloft zyn, zullen niet zaa-
menspannen, noch in 't geheim met el-
kander verkeeren.

Niemant zal op *Desima* komen zonder
uytdrukkelyk verlof, dan de *Bugjo* en de
Bevelhebbers op het Eyland.

Elk een word gelast de bovengemelde
Artykelen slijpt en getrouwelyk na te ko-
men.

— Maand — Dag —

Nagasaki,

Bugio.

*Gotfioosi monono Objoje, dat is, een Lyst van de verboode Goederen,
welke door niemant van de Nederlanders mogen worden ver-
kocht, of buyten het Land gevoert.*

G*omon*, des Keyzers Wapenschild,
alle Printen, Schilderyen, Goede-
ren en Stoffen, daar dezelve op staan.

Budoogu Oorlogs-Werktuigen.

Musaige, Schilderyen en Afbeeldfels,
gedrukte of andere, van Soldaaten en
Krygslieden.

Jejro no Giendsi, Schilderyen of Vertoo-
ningen van eenige Persoonen behorende
tot het Hof van den *Dairi*, of Geestelyke
Erf-Keyzer.

Nippon hune no Kogatta narabinye, Schil-
deryen of Modellen van Japansche Sche-
pen of Booten.

Nippono Jedsu Kaarten van het Ryk
van *Japan*, of van eenig gedeelte van
dien. *Plans* van Steden, Kasteelen, Tem-
pels en diergelyke.

Jakko Kenqua Ningio, Poppen of klei-
ne Figuurtyens verbeeldende Krygsluy-
den.

Diutru Jurigana, kromme Messen als
de Timmerlieden gebruyken.

Fino Ginu, een soort van Zyde Stoffen
tot *Fino* gemaakt.

Kaga Ginu, dezelve soort gemaakt te
Kaga, en deze beide worden opgemaakt
in lange rollen, gelyk de Tonquinsche
Zyde Stoffen.

Isfumuggi, een ander soort van Zyde
Stoffen in lange rollen, die gewerkt wor-
den in *Japan*.

Gumai no rui, alle soorten van fyne
Zyde Stoffen.

Nuno no rui, alle soorten van Stoffen
gemaakt van Hennep.

Momen no rui, Stoffen van Katoen gewerkt.

Mawatta, Matten van Zyde.
Gin, Zilver.

Ken Hollanda Gattana Nippon gofy raje.

Alle soorten van Zwaarden, Zabels, en andere Wapenen in *Japan* gemaakt, in navolging van de geene, die door de *Hollanders* zyn ingebracht.

11.

Formulier van haare Paspoorten.

N*Agasaki*. De naam van de Straat. De Stamnaam van den Perfoon. Zyn eige Naam. Zyn Ouderdom. Van welke Sekte hy is. Gaande naar dit of dat Landschap, om zulke of zodanige byzondere redenen, wy verzoeken dat gy hem vry en ongemoeyt wilt laten derwaards reyzen en wederkeeren.

Het zy zoo.

Nengo — Jaar — Maand — Dag.

Getekent,

Houdende aan
Aratame Sui Dju.
Aan alle Onderzoekers en Toezichters.

Nagasaki Tosy Jori (Naam en Zegel)
Dsjo Jofsi (Naam en Zegel)

12.

HEt Plakaat-bordt, gelyk zy 't noemen; of de plaats, daar alle de Keyzerlyke Plakaaten, de Bevelen van de Prinsfen van het Ryk, van de Stads-Voogden der Keyzerlyke Steden, der Overheden en zo voorts worden angeplakt, tot narichting der geene, den welken het aangaan mag om dezelve te weten, word vertoont op de 20. Tafel, de 1. Afbeelding.

DE BESCHRYVING
 EN
 GESCHIEDENIS
 VAN
 JAPAN.

VYFDE BOEK.

Des Schryvers twee Reyzen, naar het Keyzers Hof tot *Jedo*, de stad daar hy zyn verblyf houdt.

EERSTE HOOFDSTUK.

Voorbereidselen tot onze Reys, benevens eene Beschryving van de manier van Reyzen in dit Land.

Oorsprong van de Jaarlyk-sche Reys naar's Keyzers Hof.

Edert de Regeering van *Joritomo* de eerste Waereldlyke Monarch van *Japan*, die den grondslag gelegd heeft van de tegenwoordige Form van Regeering, is de gewoonte altoos onderhouden geworden, niet alleen door de Gouverneurs van de Keyzerlyke Steden, en de Stadhouders der Provintien, Landen en Goederen tot de Kroon behorende, maar ook door alle andere *Daimio*, ende *Siomjo*, gelyk zy hier worden genoemd, dat is, de Heeren van allen Rang en hoedanigheid door dit groote Ryk, eens in 't jaar naar 't Hof te gaan, en hun plicht af te leggen: De Heeren van een hooger Rang, die van wegen de uytgestrektheid van hunne Macht en Heerschappyen, wel genoemd mochten worden Koningen of Prinssen,

aan den Keyzer zelf, maar de andere alleenlyk aan zyne eerste Dienaars van Staat, in den Raadt vergadert. Hunne plichtplegingen worden verzelt door Geschenken over een komende met hun Staat en Rykdom, ten teken dat zy de Opperhoofdigheid van den Keyzer erkennen. Toen de Nederlanders zich in 't allereerst in *Japan* neergestelt hadden, volgden zy deze oude gewoonte mede op, gelyk de Portugeesen zulks ook deden in haaren tyd. De *Resident* van onze Oost-Indische Maatschappy, en Opperbestierder van onzen Handel in der tyd, doet deze Reys met een Geneesheer of Heelmcester, en met een of twee Geheym-Schryvers, verzelt met groote toppen Japoneesen van allerley Rang en Waardigheid, welke door de Stadsvoogden van *Nagasaki*, als onze Overigheden in dit Land, wiens Orders en Bevelen

wy

wy moeten involgen, aangestelt worden, als of het geschiede om ons te vereeren en te begeleyden, als menschen die een bezoek gaan geven aan de Opperste Majesteit van het Ryk, maar in der daad en voornaamentlyk, om ons te hoeden en te bewaaren, en een waakend oog te houden op ons gedrag, om ons voor te komen van eenige verdachte en onwettige omgang en verkeerung te houden met de Inboorlingen, van in 't heymelyk aan haar over te brengen Kruyssen, Beelden, Heilige overblyfselen, *Reliquien*, of eenige andere dingen, die eenig gelykenis hebben naar den Christelyken Godsdienst, van haar te beschenken met eenige andere Europische Rarigheden, of van dezelve in stilte aan haar te verkoopen, en wel inzonderheid om zorg te dragen, dat niemant van ons in 't Land ontvlucht, het zy om daar te ondernemen 't Christelyk Geloof te doen herleven en het voort te planten, of het zy om oproeren en onlusten daar te verwekken tot nadeel van de rust, die 'er nu in het Ryk vastgestelt is. Nadien 'er zulk een groot en wichtig vertrouwen gestelt word in onze Japansche Reys-Gezellen, zal de lezer zich lichtelyk kunnen verbeelden, dat daar toe geene andere worden verkoren, dan Personen van bekende deugd en trouw, en die anders gebruykt worden in zaaken, raakende den toeverzicht en schikking van onzen Handel, behalven noch sommige van de eige Huysgenooten en Dienstbooden der Gouverneurs. Ja dat noch meer is, verre van daar van enkelyk te vertrouwen op haare getrouwheid en oprechtheid, schoon duyzendmaal daar van verzekeringen hebbende, moeten alle, die met ons zullen gaan, van den hoogsten af tot den geringsten Knecht toe (deze alleen uytgezondert, die op de Paarden moeten passen, en dikwils verwisselt worden), eer zy met ons op reys gaan zich zelve met een plechtigen en vreeslyken Eedt, naar gewoonte met hun eige Bloed verzegelt, verbinden, kennis te zullen geven aan de Regeering van *Nagasaki* van al wat zy merken dat gedaan word, het zy door de Nederlanders, of het zy door hunne eige Landslieden, strydende tegen de Wetten van 't Land, en tegen de menigvuldige byzondere bevelen, aan hen gegeven.

De Schryver heeft deze Reys tweemaal gedaan.

Ik zelf heb deze Reys tweemaal tot myn overgroote vergenoeging, gedaan. Eerst in het jaar 1691. met *Hendrik van Butenheim*, een Heer van een groote Vroomheid, Welspreekentheid, en Edelmoedigheid, zeer ervaare in de Costu-

men en Taalen der Japoneesen, die door zyn goed beleyd de achtung zyner Meesters wist op te houden zonder nadeel of schaade toe te brengen aan hunne belangen: De tweede Reys in het jaar 1692. met *Kornelis van Outboorn*, Broeder van den *Generaal* op *Batavia*, een Heer van groote Geleerdheid, uytmuntend verstand, en zeer ervaaren in verscheide Taalen, die door zyne aangeboore lieftaalgheid middel vond om zich zelf inzonderheid in te dringen in de gunst van deze trotse en jaloersche Natie, en die door zo veel als in zyn macht was, het belang zyner Meesters voort te zetten, zich in alle deelen van zyn Ampt queedt tot volkome vergenoeging zo van de geene, die hem gezonden hadden, als van de geene, tot welke hy gezonden was. Ik zal hier by wege van een Dagverhaal een naauwkeurig verflag doen van al het geen my op deze twee Reyzen merkwaardig voorgekomen is, na eerst vooraf eenige algemeene aanmerkingen voorgesteld te hebben, welke my toefchynen noodzaakelyk, om een klaarder begrip te hebben van 't geen ik in de Dagverhaalen zelf, met alle oprechtheid die in myn macht is, ter neerststellen zal.

De toebereidselen tot onze Reys bestaan in de twee volgende Hoofdzaaken. Het eerste dat gedaan moet worden is, uyt te zien naar bequaame Geschenken voor zyn Keyzerlyke Majesteit, voor zyne Geheime Raaden, en voor sommige hooge Amptenaaren tot *Fedo*, *Miaco*, en *Osacca*, in 't geheel bedragende zo na als mogelyk is, een zekere bepaalde som; dezelve te forteeren, en inzonderheid aan te wyzen, aan wien zy zullen gedaan worden. Daar na moeten zy gedaan worden in leedere zakken, die zorgvuldiglyk worden ingepakt in matten, om ze te bewaaren voor alle toevallen op zulken langduurigen reys, en tot meerder zekerheid worden 'er verscheide Zegels op gezet. Het is het werk van de Stads- Voogden van *Nagasaki* om te oordeelen en te bepaalen, wat 't Hof aangenaam zal kunnen zyn. Zy nemen uyt onze opgelegde Goederen in onze Pakhuysen 't geene zy dienstig vinden, en geven hunne bevelen aan den te rugkeerenden *Direkteur*, om zulke of zulke dingen tegen het toekomende jaar van *Batavia* over te zenden. Somtyds worden eenige van hunne eige Goederen, met welke de Chineesen haar beschonken hebben, onder deze Geschenken gedaan, om dat zy door dit middel dezelve ten meesten profyten kunnen quyd raaken, het zy

Vootbereidselen tot onze Reys.
1. Verkiefing van de Geschenken.

door

door ons te verplichten dezelve van haar tot een uytnemende hooge en diere prys te koopen, of het zy door daar tegen eenige van onze Godderen te ruylen. Nu en dan worden eenige zeldsaame rarigheden, 't zy uyt de natuur of door kunst, overgebracht uyt *Europa* en andere waereld-deelen, met voornemen, om den Keizer daar mede te beschenken. Maar veelyds gebeurt het, dat ze niet goedgekeurt worden door deze scherpe Onderzoekers. By voorbeeld, by myn tyd wierden 'er overgebracht twee Koopere stukken Geschut van de nieuwste uytvinding, maar de Gouverneurs vonden het niet dienstig, dat dezelve aan den Keyzer vereert wierden, en gaven ze dus aan ons te rug, na dat zy dezelve eerst hadden zien afschieten, en een Patroon daar van genomen: Op een anderen tyd wierd van *Batavia* overgezonden de *Cassuaary* Vogel, maar ook afgekeurt en de eere onwaardig geoordeelt voor den Koning te verschynen, om dat zy hoorden, dat hy nergens toe nut was, dan om een groote menigte spys op te flokken. Na dat 'er een geruymen tyd verlopen is in 't verkiesen en in 't vervaardigen dezer Geschenken, worden ze aan Boord van een Bark met de noodige lyfs voorraadt gebracht, drie of vier weeken voor ons vertrek, en te water verzonden naar *Simonofaki* een kleine Stad, gelegen op het uytterste einde van 't groot Eyland *Nippon*, alwaar zy onzen aankomst te Land inwachten. In voorrige tyden placht onze Ambassadeur met zyn geheele trein zich in te schepen, op den zelfden tyd, om te water derwaards te gaan, waar door wy zeer groote moeyte en veele onkosten uytwonnen, dewelke wy nu te Land reizende doen moeten, maar de geheele Treyn door eenen geweldigen storm eens in zeer groot gevaar zynde geraakt, en de reys dikwils te langduurig en te verdrietelyk geweest zynde wegens de tegenwinden, zo heeft de Keyzer bevolen, dat wy in het toekomende te Land derwaars zouden reizen. Deze Bark, in welke de Keyzerlyke Geschenken naar *Simonofaki* worden gevoert, word op kosten van de Maatschappy in de Haave van *Nagasaki* alleen tot dit einde gehouden, en mag tot geen ander gebruik van wat aardt het zy, dienen. De Geschenken voor 't Keyzerlyk Hof en de groove Bagagie voor uyt gezonden zynde, word het overige van den tyd voor ons vertrek versleten in het maken van zulke groote toebereidselen, als of wy voorhadden eenige onderneming van groot gewicht te doen in een verasgelegden waerelds Gedeelte.

't Eerste en waarlyk 't wezendlykste gedeelte van deze voorbereidselen bestaat in de benoeming en in de nodige bevelgeving aan vercheide Bedienden en aan den geheelen Treyn, die met ons naar 't Hof zullen gaan. De Gouverneurs stellen aan, een hunner *Joriki's* of Krygsbevelhebbers van den eersten rang, om *Bugjo* dat is Hoofdbevelhebber te zyn. Hy moet 't gezag van zyne Meesters ophouden, ten welken teken hem een pick achter na gedragen word. Een *Dosin* of onder Krygs Officier word hem toegevoegt als zyn Hulp of Stadhouder. De *Joriki* en de *Dosin* worden beide genomen uyt de Huysgenooten van een der Gouverneurs, die dat jaar tot *Nagasaki* blyven. By deze voegt men twee Bedellen onder den naam, en in hoedanigheid van *Tsjoosin*, of Stads-Boodens. De beide *Tsjoosin*, en de *Dosin* voeren uyt hoofde van haar Ampt een strop by zich, om op 't bevel of wenken van den *Joriki* te vatten en zich te verzekeren van eenig Persoon die schuldig of slechts verdacht word schuldig te zyn aan wanbedryven. Alle deze Persoonen, behalven de Officieren die den *Bugjo* vergezellen, worden aangezien als Krygsluyden, en als zodanige hebben zy 't voorrecht van twee Zwaarden te dragen. Hier van is het dat zy worden genoemd *Samurai*, 't welk betekent Persoonen die twee Zwaarden dragen, of Zoldaaten, wordende aan alle Persoonen die geen Edellieden zyn by geboorte, of in eenige Krygsbediening, door een onlangs afgekondigt Plakaat dit voorrecht ontzeit.

In 't voorgaande Boek heb ik opgemerkt, dat onze Tolken verdeelt zyn in twee Maatschappyen, in de eerste of opperste, bestaande uyt de acht voornaamste, en in de mindere, alle de andere insluitende. De *Ninban*, of Voorzitter in der tyd van yder dezer Maatschappyen is volgens zyn rang aangestelt om ons op dezen reys te verzellen. By deze word nu gevoegt een derde als Leerling, wien zy met zich nemen, om hem bequaam te maken tot de opvolging, en om hem by tyds en by eige onderneming te toonen, hoe hy zich in het toekomende by diergelyke gelegentheden moet gedragen. Alle de Hoofd-Officieren, en alle andere, die in staat zyn het te kennen doen, nemen eenige Knechts met zich, ten deele om haar op te passen, en ten deele uyt staatsie. De *Bugjo* of Opperbevelhebber en de Hoofdtolk nemen 'er zo veele mee als zy willen, de andere Amptenaars elk twee of drie, na dat zy in staat zyn, of na dat het hun Ampt

2. Het aanstellen der Persoonen die ons zullen verzellen naar 't Hof.

Tolken.

medebiengt. De Nederlandſche Kapitein of Ambaſſadeur mag 'er drie nemen, en aan yder Nederlander in zyn gevolg ſtaat men een Knecht ſtoe. De Tolken pryſen daar toe doorgaans aan ons haare gunſtelingen aan, maar hoe onkundiger deze in de Duytſche Taal zyn, hoe 't beter met hunne inzigten overeenkomt. Om niet te melden van ſommige andere, die op bevel, of uytdukkelyk verlof van de Gouverneurs en Tolken, de reys in ons Gezelfchap doen, en waarlyk noch dat meer is op onze eige koſten, ſchoon zy zich met onze zaaken in geen en deele te bemoeien hebben. Alle deze toekomende Medgeſellen op onze reys, die ik tot hier toe heb opgetelt, hebben verlof om ons eenige vriendelyke bezoeken op *Deſima* te geven, eenigen tyd voor ons vertrek, ten einde om met elkander eenige kennis te maken. Veele zyn 'er onder hen, die gaarn wat vryer en openhartiger wilden zyn, indien het niet was om den plechtigen Eedt, die zy alle doen moeten voor hun vertrek, maar veel meer uyt vrees van door andere verraaden te worden, nadien zy uyt krachte van den zelfden Eedt verplicht zyn alle, en een ygelyk van hen een ſcherp en waakend oog te houden, niet alleen over de Nederlanders, maar ook over het gedrag van elkanderen, inzonderheid ten opzicht van de Nederlanders.

't Huuren van Paarden en Dragers.

Een ander wezentlyk ſtuk van de nodige voorbereidſelen tot onze reys, is het huuren van Paarden en Dragers voor ons en onze Bagagie. Dit is het werk van den eerſten Tolk, als houder van onze beurs, die ook geſtelt is om te bezorgen, dat al wat geduurende den gantſchen reys ontbreekt, verzorgt word. Hy is het ook die order ſtelt om alles vaardig te houden om voort te trekken volgens de route, die de *Bugjo* of Hoofdbevelhebber gelieft te geven.

Toeſtellen en manier van reyzen te Paard.

Twee dagen voor ons vertrek van *Nagaſaki* moet een ygelyk aan byzondere lieden overgeven zyn Valies en Mantelzak, om zodanig opgepakt te worden, dat zy in een oogeblik op de Paarden gebonden en weer ontbonden kunnen worden. Dit geſchied niet op onze Europeiſche wyze, maar op hun eige, welke verdient dat ik dezelve hier beſchryve.

Een vlakke houten Zadel, niet ongelyk de Pakzadels der Zweedſche Poſtpaarden word door een Borſriem en Staatriem op 't Paard gegordt. Op de Zadel worden twee Riemen gelegd die aan weerzyden van het Paard afhangen, om met dezelve gemakkelyk op te binden twee Mantelzakken, welke aan yder zyde ge-

legt zyn in die geſtalt, welke de bequaamſte geacht word om ze in een recht evenwicht te houden. Want als zy eens zaamengebonden zyn, worden zy blootelyk op 's Paards rug gelegd, zonder eenigen anderen riem of leeder, om ze vaſter te binden aan de Zadel of aan 't Paard. Evenwel om ze eeniger maaten vaſt te maken word een ſnalle lange Doos of Koffer, door de Japoneezen *Adofski* genoemt, over beide Mantelzakken gelegd op 's Paards rug, en met gepsen aan de Zadel vaſtge maakt; over dit alles word gelegd des Reyzigers bed en dekens, welke vaſtge maakt worden aan de *Adofski*, en zyd Koffers, met breede ſchuyfladen; de middelholigheid tuſſchen de twee Koffers, opgevult met eenig zacht ſtof, is des Reyzigers zitplaats, daar hy zit als op een vlakke Tafel, anderſins gemakkelyk genoeg, het zy met de beenen over elkanderen of wel aan weerzyden afhangende by den nek van 't Paard, zo als hy wil, en 't hem het gemakkelykſte is. Men moet zonderlinge zorg dragen om recht in 't midden te zitten, en niet te veel aan d'ene of d'ander kant over te hellen, 't welk of het Paard of anders de Zyd Koffers en den Ryder zou doen vallen. In 't op en afgaan der Bergen houden de Knechts en de Stalknechts de twee Zyd-Koffers vaſt, uyt vrees voor zulk een toeval. De Reiziger ſtygt op en af van 't Paard, niet aan de zyde gelyk wy in *Europa*, maar aan de borſt van 't Paard, 't welk zeer ongemakkelyk is voor die ſtyve beenen hebben. De Paarden worden in een oogeblik ontzadelt en ontladen. Want het beddegoed weggenomen hebbende, 't welk zy 't eerſte doen, behoeven zy niet meer dan een of twee riemen los te maken, waar in zy zeer behendig zyn, en alle de Bagagie valt dan te gelyk af. De Riemen, Tongen, en Gordels van welke zy zich tot deze verſcheide eindens bedienen, zyn breed en ſterk, gemaakt van Katoen, en daar benevens zeer net gewerkt met kleine langwerpige houte ſtukjens aan beide einde, welke van groot nut zyn om de riemen te houden en de dingen vaſt te binden. (Ziet de 21. Tafel, Fig. 7.)

De Zadel (Tafel 21. 8. Afbeelding) is van hout, zeer vlak, onder gevoert, en een tuyg daar achter over 's Paards rug, met des Reyzigers wapen daar op geſtikt. Een ſterk grof deken hangt af aan yder zyde, als een dekkleed voor 't Paard, om het te bewaaren van door ſlyk bemorft te worden. Deze twee ſtukken worden losjens onder den buyk

toe-

toegebonden. 't Hoofd is bedekt met een net van kleine doch sterke koordjens, om het zelve, en wel voornamentlyk de oogen, voor de vliegen die het zelve zeer lastig vallen te beschermen. Den hals, borst, en andere deelen worden behangen met kleine bellen.

De Zydkoffers of Mantelzakken, die alleen gevult zyn met licht stof, en somtyds slechts met stroo, zyn een soort van vierkante Valifen gemaakt van Paardeleeder, ontrent van vyf spannen lang, drie breed en hoog. De deksel is ook van Leeder gemaakt, iets grooter, en zo diep, dat zy aan weerkanten tot aan den bodem toe hangt. Schoon ze zeer wel tegen den regen kunnen, worden ze egter tot meer zekerheid, in matten opgewonden, en met sterke touwen rond om dezelve heen gebonden, om welke reden, en om dat 'er eenigen tyd toe vereischt word, om ze op te pakken, zy zelden ontpakt worden, voor dat men ten einde van de reys komt, en de dingen, die men 't meest onder weegs nodig heeft, worden bewaart in de *Adofski*, (ziet de 21 Tafel, de 8 Fig.)

De *Adofski* (Tafel 21. Figuur 9.) is een klein dun Koffertje of doos ontrent zes spannen lang, een breed, en een diep. Ze heeft een enkele laade zeer na van dezelve lengte, breedte en diepte. Aan de eene zyde is een deurtje of opening, welke kan gesloten worden, en waar door men gemakkelyk by de laade kan komen zonder de *Adofski* los te maken. Al wat men dagelyks nodig heeft op den weg, moet hier in worden bewaart. Ze diend ook om de twee Mantelzakken of Zydkoffers vast te houden, waar toe anders een stok zou vereischt worden. Ze is gemaakt uyt dik sterk graauw Papier, en om ze voorts te beschutten tegen alle toevallen op een lange reys, worden 'er blaauwe koorden nets wyze zeer aardiglyk om heen gebonden.

Andere deelen van een Reyzi- gers toe- rusting.

Om den toetsel onzer Reyzigers ten vollen te hebben, worden 'er noch eenige andere dingen vereischt, welke gemeenlyk gebonden worden aan de Mantelzakken. De zodanige zyn.

Een rifs met *Senni* of *Puties*, Kooper geld, met een gat in 't midden, zynde veel gemakkelyker om de noodzakelykheden op weg te koopen, dan voor 't Zilvergeld, 't welk moet gewogen worden. De geene die te Paard reyzen, binden deze rifs achter zich daar zy zitten, de Voetgangers dragen ze in mandjens op hun rug.

Een Lantaaren van gevernist en gevouwe Papier, met het Wapen van den

Eigenaar daar op geschildert. Dezen word door de te voet gaande Knechts op hunne schouders den Reyzigers by nacht voorgedragen. Ze word gebonden achter een van de Zydkoffers, in een net of zak, op welke wederom het Wapen of Merk van den Eigenaar geschildert is, gelyk doorgaans de Kleederen en alle beweegbaare Goederen, daar mede getekent zyn, die de Reyzigers van alle Rang en Waardigheid op hunne reyzen met zich voeren.

Een Borstel gemaakt van Paardshaayr, of van zwarte Haaneveeren, om uw Zetel en Kleederen te stoffen. Deze word achter de zitplaats gehouden meer voor 't oog dan voor 't gebruik.

Een Waterremmer, aan de andere zyde van de zitplaats tegen over de Borstel, of op eenige andere plaats.

Schoenen of Muylen voor Paarden en Voetgangers. Deze zyn gevlochten van stroo, met touwen, mede van stroo, van dezelve neerhangende, door welke ze gebonden worden om der Paarden voeten, in plaats van onze Europische Hoefyzers, dewelke in dit Land niet gebruykt worden. Zy zyn ras afgesleten op steenachtige gladde wegen, en men moet dikwils nieuwe hebben. Om die reden, nemen de oppassers op onze Paarden, altyd een groot gedeelte met zich, aan de Mantelzakken gebonden; hoewel ze in alle Dorpen te krygen zyn, ja zelfs te koop geveylt worden door arme Kinderen die langs den weg bedelen. Hierom zou men mogen zeggen, dat in dit Land meer Hoefsmeden waren, dan mislichien in eenig gedeelte des Waerelds, daar 'er nochtans in der daad geen een is.

Ik verzoek verlos hier aan te tekenen, dat buyten de verscheide tot dus ver gemelde dingen, welke de Reyzigers gemeenlyk met zich op reys voeren, ik myn eige byzonder gebruyk had van een zeer groote Javaansche Doos, welke ik met my van *Batavia* had gebracht. In deze doos had ik bedektelyk een groot Zee Compas, om de schikkingen der wegen, Bergen en Kusten te meten; maar openlyk en voor yders gezigt had ik een Inktkooker, en ik leide gemeenlyk daar in Planten, Bloemen, en Takjens van Boomen, welke ik aftekende en beschreef (ja zelf onder dit voorwendfel al wat my merkwaardig voorquam;) Dit doende, gelyk ik het vry en onverhinderd deed, daar yder een het zag en wist, zou men my verkeerdelyk beschuldigt hebben iets te doen, 't welk nadeelig mocht kunnen geweest zyn aan den Koophandel van onze Maatschappy in dit Land; of daar

Verscheide dingen door den Schryver medegevoert.

door eenige quaade achterdocht gelaaden hebben op ons gedrag van zulken jaloufchen en omzichtigigen Natie. Ver van daar, ik moet bekennen, dat van den eerften dag af dat wy op reys gingen, tot onze wederkomst tot *Nagasaki*, alle de Japanfche Medgezellen op onze reys, en inzonderheid de *Bugjo* of Opperbevelhebber, uytfteekend gaarn aan my zeiden, welke ongemene Planten zy zagen, te gelyk met haare oprechte naamen, kentekenen en gebruyken, welke zy naarftelyk onderzochten by de Inboorlingen. De Japoneefen zyn een zeer redelyk en gevoelig volk, en zelve grootte Liefhebbers van Planten, zien de Kruidkunde aan, als een studie die nut is, en waar in geen arg fteekt, dewelke volgens 't ingeven zelfs van de reden, en de wet der Natuur, door elk een behoorde voortgezet te worden. Zo veel weet ik door myn eige ondervinding, dat onder alle Natien die ik gezien, en met welke ik verkeert heb in myne langduurige en verdrietige reyzen, deze het minfte de kennis der Kruidkunde begunftigden, die ze 't meest hadden behooren aan te moedigen. Op myne wederkomst tot *Nagasaki*, liet *Tonnemon* Geheimschryver en Eerfte Raad van de Gouverneurs, eens op *Defima* zynde, my by hem komen, en deed my door den Hoofd-Tolk *Siukobe* het volgende *Compliment*: Dat hy met zeer groot vermaak gehoord had van *Afagina Sindaanofin*, onzen *Bugjo*, hoe aangenaamelyk ik myn tyd doorgebracht, en welken pleyzierige tyd korting ik genomen had op onzen reys in die uytmuntendfte en pryswaardigfte studie van de Kruidkunde, waar van hy *Tonnemon* zelf, een groot Liefhebber en Voortzetter was. Maar ik moet ook bekennen, dat ik in het begin van onze reys vry wat moeite nam, en onderzocht, door welke middelen ik my zou kunnen verzekeren van de vriendschap en hulp van myne mede Reysgenooten, door sommige te verplichten met een nedrig en onderdaanig gedrag en vaardige byftand, ten aanzien van Geneesmiddelen, en raad te geven, en andere met geheime belooningen voor de allergeeringfte dienften en gunften, welke ik van hen genoot.

Mantel.

Een Reyziger moet niet vergeeten zich te voorzien van een groote Mantel, tegen 't regenachtig weeder. Deze word gemaakt uyt dubbeld vernift geolydt Papier, en daar en boven zo ruym en wyd, dat ze te gelyk bedekt den Man, 't Paard, en de Bagagie. Het fchynt dat de Japoneefen het gebruyk

daar van geleert hebben te gelyk met den naam *Kappa* van de Portugeefen De Voetgangers dragen ze in regenachtig weer in plaats van rokken van het felve stof, als ze reyzen.

Om de hitte der Zon af te weeren, ^{Hoedt.} moeten de Reyzigers zyn voorzien van een grooten hoedt, welke gemaakt is uyt gefplete Bamboes of van Stroo, zeer aardig en kunftiglyk gevlochten, op de wyze van een uytgestrekte Zonnefcherm, ze worden onder de kin gebonden met breede zyde Banden met Katoen gevoert. Ze zyn doorschynend en uytnemend licht, en fchoon ze eens door nat zyn, zullen ze echter geen regen doorlaten. De Mannen dragen niet aileen zodanige Hoeden op hunne reyzen, maar ook de Vrouwen in de Steden en Dorpen ten allen tyden en in allerley foort van weeder, en het staat haar niet onaangenaam.

Op reys dragen de Japoneefen zeer ^{Broeken.} wyde Broeken, naar onderen spits of smal toeloopende om de beenen te bedekken, met een sneede aan weerkanten om de eindens van hunne wyde lange Tabbaards in te fteken, welke hen andersins lastig zouden zyn in 't gaan en 't ryden. Sommige dragen een kleine Mantel of Rok over de Broek. In plaats van Kouffen binden sommige een breed Lindt om hunne beenen. Gemeene Knechts, voornamentlyk de *Novimon* Luyden en Piekdraggers, dragen geen Broeken in 't geheel, en om fpoediger hun werk te doen hegten zy de flippen hunner klederen vast, aan haaren draagband, gevende hun rug en fchaamdeelen bloot voor een yders gezigt, waar over zy geen de minfte reden hebben, zeggen zy, om zich te fchaamen.

De Japoneefen zo Mannen als Vrouwen gaan nooit op reys zonder Waayer, gelyk wy Europeaanen zelden doen zonder Handschoenen. Op hunne reyzen bedienen zy zich van een Waayer, waar op de wegen afgetekent zyn, en die hen aanwyft hoe veele Mylen zy te reyzen hebben, welke Herbergen zy moeten aandoen, en hoe veel de prys der Levensmiddelen is. In plaats van zulke Waayers gebruyken eenige een Reys-Boek, welke hen in menigte door de arme Kinderen langs den weg bedelende te koop geveylt worden. 't Word den Nederlanders niet toegelaten, ten minften niet dat ymand het ziet, eenige dezer Waayers of wegwyzende Boeken te koopen.

Op deze wyze rusten zich de Reyzigers in dit Land toe, om op reys te gaan. Een Japoneefch te Paard op de-

ze wyze opgetooit, vertoont van verre een zeer misselyke en belachelyke figuur: Want behalven dat zy doorgaans kort en dik zyn, zo doet hen daar en boven haaren breedten Hoedt, weyde Broek en Mantel, te gelyk met hun manier van met de beenen kruysweegs over den anderen te zitten, hen veel breeder gelyken dan zy lang zyn. Op den weg ryden zy een voor een. De Kooplieden laten haare Paarden met de zwaare Bagagie in twee of drie Pakken of Kisten opgepakt, voor zich heen leiden; en zy volgen op de voorgezeide wys te paardt. De Reyziger heeft zich niet te bemoeien met den toom, 't Paart word door een Man die te voet aan de rechter zyde van het paards hoofd gaat, geleyd, die te gelyk met zyne metgesellen het een en 't ander vrolyk deuntje zingt, om zich zelve te vermaaken, en hunne Paarden aan te moedigen.

De Japoneesen zien onze manier van te Paard te zitten aan, en den toom zelfs te houden voor strydhafte, en eigentlyk een Krygsman passende. Om deze zelfde reden gebruyken zy zelden of nooit op hunne reizen. Het is meer gebruykelyk onder aanzienlyke Luyden in de Steden, wanneer zy elkander gaan bezoeken. Maar even dan houd de Ryder (die een slecht postuur maakt, als hy op onze wyze te Paard zit) den toom slechts om welstaanshalven, nadien het Paard evenwel geleydt word door een en somtyds door twee Knechts, die aan weersyden by de kop gaan, houdende het by 't gebit. De opzadeling van hunne Paarden verschilt gansch weinig van de onze. Hunne Zadels gelyken meer naar onze Hoogduytsche Zadels, dan naar die van eenige Asiatische Natie. Haare Stegelreepen of *Gambados* zyn zeer kort. Aan weerkanten hangt af een breed rond leeder, op de manier der Tartaren, om hunne beenen te beschutten. De Stygbeugel is gemaakt van Yzer, of *Sowaas*, en daar beneven zeer dik en zwaar, zeer gelykende naar de zool van een voet, en aan d'eene zyde open, op dat de Ryder indien 't gebeurde dat hy viel, zyn voet gemakkelyk zou kunnen los krygen. De Stygbeugels zyn doorgaans zeer net gewerkt, en met Zilver ingeleyt. De leyzeelen van den toom zyn niet van Leeder, gelyk de onze, maar van Zyde, en aan 't Gebit vastgemaakt. Om voor het tegenwoordige niet te spreken van andere vercierfelen.

Buyten het te Paard reysen is 'er een andere staatelyker en kostelyker wyze van reysen in dit Land, namentlyk ge-

voert te worden in *Norimons* en *Cangos* of byzondere soorten van Stoelen of Zetels. Dezelve gebruykt men als in de Steden. Aanzienlyke Luyden worden op deze manier gedragen om staatsie en pracht, andere om gemak en verlichting. Daar is een machtig groot onderscheid tusschen de Draagstoelen, in welke de aanzienlykste, en in welke die van een geringer soort gaan. De eerste zyn prachtig, kostelyk, en heerlyk, naar yders rang en rykdom. De andere zyn slecht en eenvoudig. De eerste worden gemeenlyk genoemt *Norimons*, de tweede *Cangos*. Het gemeene Volk (in alle Nationen meester van de spraak) hebben ze genoemt met tweederley onderscheidene naamen, schoon ze in der daad een en 't zelfde zyn. *Norimon* betekent eigentlyk na den Letter, een ding, om in te zitten. En *Cangos* een Mand of Korf. Van beide soorten is zulk eene groote verscheidenheid, van den laagste tot den hoogsten, van den eenvoudigsten tot den fraaysten, dat een schoone of fraaye *Cangos* naauwlyks te onderscheiden is van een effe en eenvoudige *Norimon*, dan alleen door de boomen. De boom van een *Cangos* is effen, vast, geheel van een stuk, en kleinder dan die van een *Norimon*, welke groot is, kostelyk opgepronkt en hol. De boom van een *Norimon* is opgemaakt uyt vier dunne planken, net zaamengevoegd in gedaante van een ruyme boog, en veel lichter dan ze schynt. De grootte en de lengte van deze boomen is bepaalt door de Politike Wetten van het Ryk, overeenkomstig met een ygelyks staat. De Prinssen en Groote Heeren toonen hun Rang en Adeldom onder andere dingen, inzonderheid door de lengte en grootte van de draagboomen van haare *Norimons*. Menschen, die zich zelf inbeelden van veel grooter aanzien te zyn, dan ze waarlyk zyn, laten nu en dan de boomen van haare *Norimons* en *Cangos* grooter maken, dan zy ze behooren te hebben. Maar dan zyn zy ook schuldig, en worden verplicht door de Overheden, indien die het weten, om ze tot de gestelde maat te verminderen, met een strenge bestraffing, zo niet een merkelyke boete volgens een verdrag. Dit Reglement raakt evenwel de Vrouwluyden niet, want die mogen, zo zy willen, grooter boomen gebruyken, als wel haar eige of haarer Mannen waardigheid haar recht geeft. De *Norimon* zelf is een klein vertrek, van een langwerpig vierkante gedaante, groot genoeg voor een mensch, om gemakke-lyk daar in te leggen, of te zitten,

Manier van reysen in *Norimons* en *Cangos*.

aardiglyk gevlochten uyt dunne doorgespleete, schoone *Bamboes*, fomtyds verlakt, en kostelyk geschildert, met een kleine vouwdeur aan weersyden, en fomtyds een klein venster voor en achter. Somtyds maakt men ze toe om gemakke-lyk daar in te slaapen. Boven eindigt het in een klein verhemelte, 't welk in regenachtig wêer overdekt word met een deksel van verlakt Papier. Ze word gedragen door twee, vier, acht of meer menschen, na de waardigheid van den Persoon die daar in zit, die, indien hy een Prins of Heer van een Provintie is, door de boomen in haare handen gedragen word, anders leggen zy ze op hunne schouders. Alle deze Draagstoel Luyden zyn gekleed in het zelve leverey, met de Wapens of Merken van hunne Meesters. Zy worden elk nu en dan afgeloft door andere, die ter zelve tyd nevens den *Novimon* gaan. Doch hier van op een andere plaats uytvoeriger. De *Cangos* zyn in ver na zo fraay niet, noch

ook zo wel verzelt. Zy zyn zeer gelyk de andere in fatsoen, doch kleinder, met een vierkante, vaste, dichte en fomtyds ronde boom, welke of vastgemaakt word aan 't bovenste deel van 't dak, of onder 't zelve word gehegt. De *Cangos*, welke men gemeenlyk gebruykt om te reyzen, voornamentlyk om de menschen over de bergen te brengen, zyn zeer slecht en eenvoudig, en daar beneven zo klein, dat men niet, dan met groot ongemak in dezelve kan zitten, met 't hoofd om laag te buygen, en de beenen dwarsch over elkander te leggen; want zy zyn niet ongelyk een Korf met een ronden bodem, en een plat dek, waar tegen men met zyn hoofd komt. In zodanige *Cangos* worden wy gedragen over de Rotfen en Bergen, die niet lichtelyk te Paard te bereyzen zyn. Tot yder *Cango* zyn drie mannen geschikt, die waarlyk wegens de swaarte van hun vracht, genoeg daar mede te doen vinden.

II. HOOFDSTUK.

Een algemeene Beschryving van de reys te Water en te Land van Nagasaki naar Jedo, daar de Keyzer zyn Hof houdt.

Heeren of Grootte weg.

VAN over veele Eeuwen is het Ryk van *Japan* verdeelt geworden in zeven groote Landstreeken, gelyk ik wydloopig aangetoont heb in het vyfde Hoofdstuk van het eerste Boek, in het welk ik ter neersteldeen algemeene Landbeschryving van het Ryk. Om het reyzen licht en gemakke-lyk te maken is yder dezer Streeken afgescheiden door een groote Heere weg, en nadien ze in vervolg van tyd weder onderdeelt zyn in verscheide Provintien, zo zyn 'er ook byzondere wegen na en van deze Provintien strekkende, en alle uytkomende op de groote weg, gelyk de kleine Rivieren zich zelf in de groote ontlasten. Zy hebben haare snaamen ontleent van die streek of tot dat geweest werwaards ze strekken. Doch hier van breeder op een andere plaats.

Beschryving der-zelve.

Deze groote wegen zyn zo ruym en breed, dat twee Compagnien, hoe groot ze zyn, gemakke-lyk en zonder verhin-dering elkander kunnen voorby trekken. In dit geval neemt dit Gezelschap, dat na haare manier van spreken, *opgaat*, dat is, naar *iviaco*, de linker zyde van

den weg, en de andere die van daar komt, de rechter. Alle de groote wegen zyn verdeelt tot naricht en voldoening van de Reyzigers, en in Mylen afgeme-ten, welke alle getekent zyn, en begin-nen van de groote brug tot *Jedo*, als het gemeene Middelpunt van alle de groote wegen. Deze brug word by wege van uytstrek genoemt *Niponbas*, dat is de *Brug van Japan*. Door dit middel kan een Reyziger, in welke gedeelten van het Ryk hy ook zy, ten allen tyden weten, hoe veele Japansche Mylen hy van *Jedo*, des Keyzers woonplaats is. De Mylen zyn getekent door twee kleine heuvel-tjens, aan yder zyde van den weg opge- worpen, tegen elkander over, op den kruyn met een of meer boomen beplant.

Paalen op de groote wegen.

Aan het einde van yder Streek, Pro- vintie, of kleiner Rechtsgebied, is een houte of steene Post of Pylaar op de groote weg opgerecht, met mer tekenen daar op, aantoonende welke Provintie of Landen het zyn, die daar aan elkander grensen, en aan wien zy behooren.

Diergelyke Posten of Pylaaren vind men aan 't begin van de Zydwegen opge- recht,

recht, die vanden grooten weg afloopen, insgelyks met Letters op dezelve, toonende naar welken Landschap of Heerschappy zy strekken, en hoe veele uren, de naalte voornaame plaats van daar leyt.

Onze reys naar 't Hof in drie deelen verdeelt.

In onze reys naar *Jedo* betreden wy twee van deze groote wegen, en gaan te water van den eenen naar den anderen, zo dat onze geheele reys is verdeelt in drie deelen. In 't begin gaan wy te land van *Nagasaki* dwarfch over het Eiland *Kiusju*, naar de Stad *Kokura*, alwaar wy in vyf dagen aankomen. Van *Kokura* vaaren wy in kleine Schuytjens de straa- ten en naauwtens over naar *Simonofeki*, 't welk ontrent twee uren afgelegten is, alwaar wy onze bovengemelde Bark ten anker vinden, wachtende naar onze aankomst, zynde deze Haave zeer gemakke- lyk en veylig. De weg van *Nagasaki* naar *Kokura* word door de Japoneesen genoemt *Saikaido*, 't welk zo veel te zeggen is, als de *Wijsterfche Grond of Land weg*. Tot *Simonofeki* gaan wy in onze Bark, om van daar voort te vaaren naar *Osacca*, alwaar wy in acht dagen aanlanden, eer of laa- ter, na dat de wind meer of min gunstig is; somtyds gaan wy niet verder met onze Bark, dan tot *Fiogo*, wegens de on- dieptens, en de onveylige ankergrond in de Haave van *Osacca*. *Osacca* is een Stad zeer vermaart om haaren grooten Koop- handel, en rykdom van deszelfs Inwoon- ders. Ze legt ontrent dertien watermy- len van *Fiogo*, welke reys wy in kleine Schuyten doen, latende onze groote Bark daar ter plaatse op onze wederkomst wachten. Van *Osacca* gaan wy wederom te Land over 't vaste Land van 't groot Eyland *Nipon* tot aan *Jedo* des Konings Hof, alwaar wy in ontrent veertien da- gen of iets meerder aankomen. De weg van *Osacca* naar *Jedo* word door de Ja- poneesen genoeamt *Tookaido*, dat is de Zee, of Kustweg; wy blyven tot *Jedo* ontrent twintig dagen of wel langer, en na dat wy by zyn Keyzerlyke Majesteit gehoor gehad en onze plichtbewysingen by som- mige van zyne eerste Dienaars van Staat, en groote Gunstelingen afgelegt hebben keeren wy langs den zelven weg naar *Nagasaki*, onze geheele reys volvoerende in ontrent drie maanden tyds.

Deszels lengte.

Onze reys van *Nagasaki* naar *Jedo* is ten minsten drie honderd en twintig Ja- pansche uren van verscheide groote. Van *Nagasaki* tot *Kokura* tellen zy drie en vyf- tig uren en een half; van *Kokura* tot *Osacca* ten minsten honderd zes en dertig, en op 't hoogste honderd zes en veertig; en van *Osacca* tot *Jedo* honderd drie en

dertig uren en dertien *Tsjo*, zo dat het geheel uytloopt op drie honderd en drie en twintig ten minsten, en ten meesten op drie honderd drie en dertig Japansche uren, welke men mag tellen dat om- trent gelyk uytkomen met twee honderd Hoogduytsche Mylen.

De Japansche Uuren of Mylen zyn niet even lang. De Land-Mylen op het Eyland *Kiusju* en in de Provintie *Isje* zyn yder van vyftig *Tsjo*, de andere ge- meene uren zyn slechts van zes en der- tig. *Tsjo* is de maat van de lengte van eent straat. Op goede wegen bevond ik de eerste lange uren te zyn een groot uur rydens, en de laatste en korte van ontrent drie vierde uur. De *Tsjo* houden zestig *Kin* of Maaten, naar haare manier van meting, of ontrent zo veele Euro- pische vademmen, zo dat de groote uren bevatten drie duyzend, en de kleine twee duyzend een hondert en zestig *Kins* of Vademen. Aangaande de Watermylen, twee en een half van deze maken ontrent een Hoogduytsche Myl buyten het Land, maar binnen 't zelve, gelyk zy zich zelf uytdrukken, dat is tusschen en ontrent haare Eylanden, meten zy ze volgens den loop der Kusten, zonder eenige de min- ste zekerheid, zo dat ik niet wel in staat ben te bepaalen welken overeenkomst zy hebben met de Land-Uuren of Hoog- duytsche Mylen; Ik heb alleenlyk in 't algemeen bevonden, dat zy korter zyn dan de Land-Uuren.

Lengte en verdeling van de Ja- pansche Mylen.

Op de meeste plaatsen van *Saikaido*, *Wegen*. en over al op *Tokaido*, tusschen de Ste- den en Dorpen, is aan weerkanten van den weg een rechte ry denneboomen ge- plant, dewelke door haare aangenaame lommerde reys pleyzierig en gemakkelyk maken. De grond word net en zuiver gehouden, bequaame slooten en geuten zyn aan de kanten gemaakt, om het re- genwater naar de laage Landen af te ley- den, en sterke dyken zyn opgeworpen, om het water te weeren dat van hooger plaatsen afftroomt. Dit maakt de wegen ten allen tyden goed en pleyzierig, ten zy het juyft regenachtig weer en de grond slikkig is. De nabuurige Dorpen gezaa- mentlyk moeten dezelve onderhouden en bezorgen, dat zy alle dag geveegt en ge- zuyvert worden. Menichen van groote staat die op reys zyn, laten de wegen vegen met belemen, even voor zy de- zelve overgaan; en op behoortlyke wyd- tens leggen hoopen zands vaardig (dat daar eenige dagen te vooren gebracht is) om het over den weg te strooyen om te droogen, in geval het mocht regenen by hun aankomst. De Heeren van de ver- scheid

scheide Provintien, en de Prinssen van den Keyzerlyken bloede, vinden op hunne reysen, yder twee of drie uren van den anderen, Hutten of Priceltjens van groene takken voor haar opgerecht, met een geheim vertrek, in welke zy kunnen ingaan voor hun vermaak of uyt noodzaakelykheid. De Opzienders over de groote wegen hebben niet veel moeyte in volk te vinden om dezelve te onderhouden en schoon te maken; want al wat de wegen vuyl en morfig maakt, is van eenig gebruyk voor de nabuurige Boeren, zo dat zy 'er veel eer om streven wie de eerste is om het van daar weg te voeren. De Pynappels, takken en bladen die dagelyks van de denneboomen vallen, worden by een verzamelt tot brandstof, om 't gebrek aan hout, dat op sommige plaatsen zeer schaars is te vergoeden. De paarde mest legt ook niet lang op den weg, maar word ras weggenomen door de arme Boeren Kinderen, en diend om de Velden te mesten. Om dezelfde reden word zorg gedragen, dat de drek der Reyzigers niet verlooren gaa, en daar zyn op verscheide plaatsen naby der boeren Huysen, of in haare Velden, Secreten gemaakt voor die ze noodig hebben. De oude Schoenen, van Paarden en Menschen, welke als onnut worden weggevoerd, worden in dezelve Huysen by een vergadert, en tot asfche verbrandt, met der menschen drek, tot gemeene mist, met welke zy hunne Velden bemisten. De voorraad van dit morfig zaamenmengsel word bewaart in groote Tobbens of Tonnen, welke begraven worden even gelyk met de grond in haare Dorpen en Velden, en niet gedeckt zynde, uytleveren al zulken onaangenaamen en verrotten reuk van radyfen (welke het gemeen voedsel is van de Land-Luyden) aan viesneusen, als de zuiverheid en schoonheid der wegen aangenaam zyn voor het oog.

Bergen.

Op verscheide plaatsen van het Land loopen de wegen over heuvelen en bergen, die zomtyds zo steyl en hoog zyn, dat de Reyzigers genootzaakt worden zich over dezelve te laten dragen in *Cangos*, zo als ik ze in 't voorgaande Hoofdstuk beschreven heb, om dat men ze niet dan met zeer groote moeyte en levensgevaar te paard kan overreyzen. Nochtans is dit gedeelte van den weg, 't welk men in vergelyking van de andere, slecht of quaad mag noemen, groen en aangenaam om den overvloed van boomen klaar water en groene boschjens, 't geheele jaar door, maar inzonderheid in de Lente, wanneer de bloemdragende boomen

en heesters, gelyk de *Fusi*, *Tsubacki*, *Satsuki*, *Utsugi*, *Timariqua*, dan in haaren vollen bloessem staande, zulken aangenaamen schoonheid aan het gezicht verschaffen, en den neus met zulken frissen welriekenden reuk vervullen, dat men nauwelyks het zelve elders zou kunnen vinden.

Verscheide Rivieren, die wy over Rivieren. moeten, voornamentlyk op *Tookaido*, loopen met zulken vreeslyken snelheid naar de Zee, dat 'er geen brug over de zelve kan gemaakt worden, en dat ze met geen Schuyten te bevaaren zyn, en dit ten deelen van de nabuurige Sneeuwbergen, daar zy hun oorsprong nemen, en ten deelen door de menigvuldige plasregens, die ze zodanig doen opzwellen, datze over haare Oevers stroomen. Deze Rivieren moeten op ondiepe plaatsen worden doorwaadt. Menschen, Paarden, en Bagagie worden overgelevert aan de voorzorg van zekere Luyden in dit werk opgevoed, die kennis hebben van den bodem der Rivieren, en van de plaatsen die 't bequaamste zyn om door te waaden. Gelyk deze Menschen verantwoordelyk zyn voor het leven der Reyzigers, en voor alle toevallen die hen mochten overkomen, stellen zy alle hunne krachten, zorg, en behendigheid te werk, om hen met haare armen te ondersteunen tegens de verwoedheid der Rivier, en tegen de steenen die van de Bergen afrollen, daar de Rivieren hun oorsprong hebben. Door het zelve volk worden de *Norimons* op de armen overgedragen.

De voornaamste dezer Rivieren is de vreeslyke *Ojingawa*, die de twee Landschappen *Tootomi* en *Surunga* van elkander scheidt. Alle Reyzigers zyn zeer bevreesd voor den overtocht van dezen, niet alleenlyk om deszelfs ongemeene sterke en felle loop, maar om datze somtyds, inzonderheid na 't geregent heeft, zo hoog opswelt, dat zy genootzaakt zyn eenige dagen op een der Oevers te blyven, tot dat de val van het water het doenlyk maakt, of tot dat zy de doorwaading willen waagen, en begeeren op hun eige gevaar overgezet te worden. De Rivieren *Fusi*, *Jedagawa*, en *Abikawa* in de laatst gemelde Provintie zyn van den zelfden aard, doch niet zo gevreesd.

Daar zyn veele andere ondiepe en snel loopende Rivieren, maar om dat zy in ver na zo breed niet zyn dan de voorge- Byzondere Schuyten. melde, ook in ver na zo snel niet, worden de Reyzigers in Schuyten over de zelve gevoert, welke gebouwt zyn op een byzonder fatsoen, dientig voor zulk een

ken overtocht, met platte dunne bodems, welke meegevend zyn, zo dat indien zy aan den grond of aan eenige groote steen raaken, zy lichtelyk en zonder eenig gevaar weder van dezelve afraaken. De voornaamste dezer zyn de Rivier *Tenriu* in het gewest *Tootomi*; *Fudskawa*, in het Landschap *Suruga*; *Benriu* in de Provintie *Musasi*, en de Rivier *Askagawa*, welke inzonderheid aanmerkens waardig is, om dat haaren bodem geduurig verandert van diepte, om welke reden onstandvastige Menschen in een gemeene spreekwyze met dezelve vergeleken worden.

Bruggen.

Over alle andere Rivieren, die met zulken snellen stroom niet afvlieten, noch welker Grond of Bodem zo vertchillend is, zyn sterke breede Bruggen gelegd. Deze zyn gebouwt van Cederenhout, en worden zeer waardig altyd onderhouden, zo dat ze alle tyden zien, als of ze eerst nieuw gemaakt waren. Aan weerkanten zyn ze net balyen. De recht opstaande Stylen staan ontrent een vaders wyde van elkander, en op yder boog zyn 'er twee, indien ze niet van een grooter foort zyn, tot gemakkelijker doortocht van de Schepen en Schuyten onder de brug door. Gelyk men door gansch *Japan* kan reyzen zonder eenige Lasten of Schattingen te betaalen, zo weten zy ook niets van eenig geld te vorderen by wege van een Tol tot onderhoud der groote wegen en bruggen. Op sommige plaatsen alleen is het de manier, in wintertyden aan den Brugbevaarder, die het toezicht over de brug heeft, een *Senni*, of Oortje te betaalen voor zyne moeyten.

De beroemdste bruggen en de merkwaardigste om haar gebouw en grootte, in *Japan* zyn (1) *Setanofas*, de brug over de Rivier *Jedogawa*, daar ze komt, uyt een groot Meyr van zoet water, in de Provintie *Oomi*. In het midden word de brug onderschraagt door een klein Eyland, en bestaat gevolglyk uyt twee deelen, waar van het eerste heeft 36 vademmen, en het tweede 96 *Kins* of vademmen, in de lengte. Deze Rivier, die door *Osacca* loopt, en zich dan in de Zee ontlaf, heeft noch verscheide bruggen over dezelve, van welke sommige noch grooter zyn. By voorbeeld een is 'er naby de kleine Stad *Udsi*, twee naby *Fusimi*, twee naby *Jedo*, en zeven in de Stad *Osacca*; om niet te melden van eenige kleinder; die over deszelfs armen leggen. Deze Rivier is ook bevaarbaar voor kleine Schepen, maar die komen niet hooger dan tot *Udsi* (2) *Jasagibas* naby

de Stad *Okasacki* in de Provintie *Mikawa*, is 208 vademmen lang. Deze Rivier is mede bevaarbaar voor kleine Schepjens, die van de zee kant zo ver opkomen tot aan de brug. (3) *Josidanobas*, naby de Stad *Josida*, in 't zelve Landschap is 120 *Kins* of vademmen lang, by hoog water kunnen groote Barken dezen Rivier opkomen tot aan die Stad zelf. (4) *Rokugonofas* in de Provintie *Musasi* was 109 *Kins* lang; deze brug wierd door de woestheid der Rivier, door groote regenplassen hoog opgezwollen, in het jaar 1687 weggespoeld, en zal na alle waarfchynlykheid niet weer herbouwt worden, om dat de Rivier zeer dicht by de Wooning en Hofhouding van den Keyzer zynde, zyne veyligheid fchynt te vereiffchen, dat 'er geen brug over dezelve is. (5) *Niponbas*, dat is, de Brug van *Japan*, dus by een verhevene naam genoemd. Ze legt juyst over het Keyzerlyk Paleys in 't midden van de Hoofdstad *Jedo*, en is inzonderheid vermaart, om dat de uuren, waar in alle de groote wegen in *Japan* verdeelt worden, van dezelve beginnen gerekent te worden, en verder worden getelt tot aan de uiterste grensen van dit groot en machtig Ryk. Alle de Bruggen zyn gelegd over de Oevers van de Rivier, ten minsten twee vademmen lengte aan yder zyde, en zyn open aan haare balyen gelyk twee vleugelen. Om deze reden moeten vier *kins* of vademmen gevoegt worden by de bovengemelde lengte.

Dit gedeelte van onze reys naar 't Hof, 't welk wy te water moeten doen, geschied langs de Kusten van het groot Eiland *Nipon*, 't welk wy aan onze linker zyde laten, onzen streck zo nemende, dat wy altyd in 't gezicht van het Land blyven, op het meeste niet verder dan een of twee uren van het zelve af, op dat wy in geval van storm het in onze macht hebben, om in de een of d'ander Haave in te loopen. Uyt de straaten van *Simonofeki* komende, gaan wy eenigen tyd voort in 't gezicht van 't Land der Zuyd-Oosterlyke Kusten van het Eyland *Kiusiu*, welke wy te Land doorgetrokken zyn reyzende van *Nagasaki* naar *Kokura*. De Kusten van *Kiusiu* verlaten hebbende, krygen wy in 't gezicht die van het Eyland *Isikoku*, daar na komen wy aan het Eyland *Awadsi*, en stierende tusschen dit Eyland ter rechter, en 't vaste Land van de Provintie *Idsumi* aan onze linkerhand, bereyken wy eindelyk de Haave van *Osacca*, en voleinden dus dat gedeelte van onze reys naar 't Hof, dat ter Zee geschieden

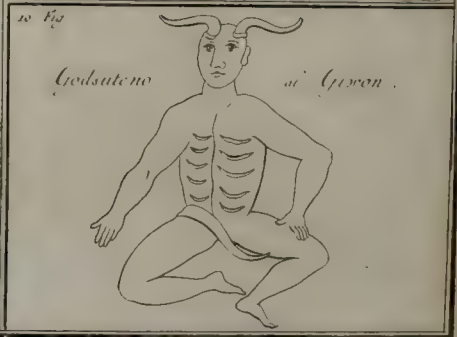
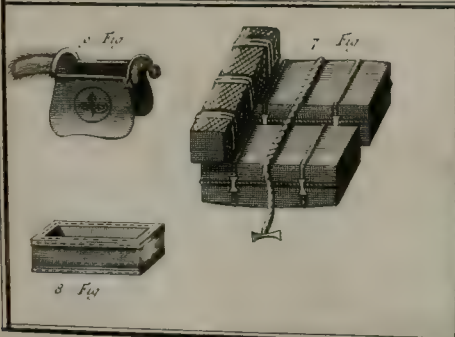
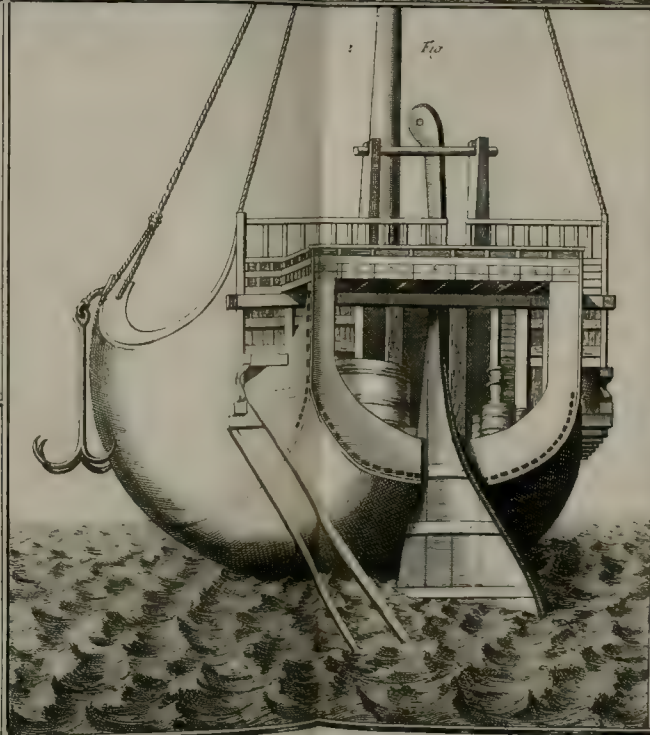
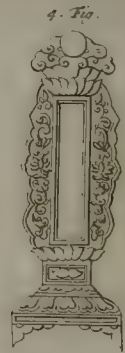
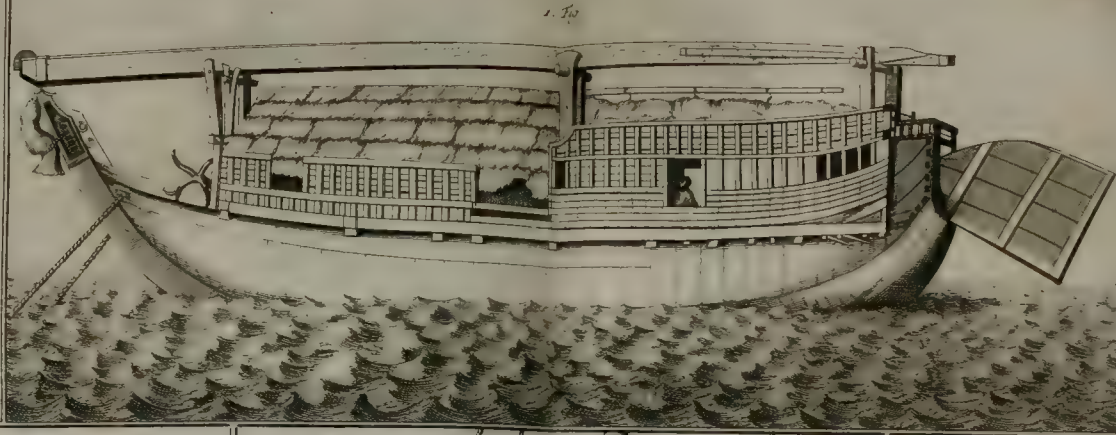
Reys van
Simonofe-
ki naar
Osacca.

moet. Alle deze Kusten worden zeer dikwils bereyft, niet alleen door de Prinsfen en Heeren van 't Ryk, met hun treyn, naar en van 't Hof gaande, maar ook door de Kooplieden van het Land, van de eene Provintie naar de andere trek-kende, om handel te dryven, om hunne Goederen te verkoopen, en om weder andere in te koopen, zo dat men veeltids op eenen dag meer dan honderd Schepen onder zeyl mag zien. De Kusten hier ontrent zyn rotzachtig en bergachtig, en veele der bergen bebouwt tot op haaren kruyn toe; andersints zyn de Kusten wel bewoont, en van Dorpen, Kasteelen, en kleine Steden wel voorzien. Op verscheide plaatsen vind men zeer goede Haavens, in welke de Schepen 's avonds inloopen, om op anker te komen, door-gaans op een goede schoone grond van vier tot acht vademen waters.

Eilanden. Op deze reys varen wy voorby ontelbare kleine Eylanden, en de Straaten tus-schen, *Tsikoko* en *Nipon* zyn daar van zeer vol. Zy zyn geheel bergachtig, en voor 't meerendeel barre en onbebouwde rot-sen. Sommige weinige hebben een redelyke goede grond, en zoet water. Deze worden bewoont, en de Bergen, hoe steyl ze ook zyn, tot boven aan de toppen zelf bebouwt. De bergen van zodanige bewoonde Eilanden (gelyk ook van het vaste Land van *Nipon*) hebben verscheide ryen van denneboomen op de zelve geplant, om ze te vercierren, langs de randen van haaren kruyn, dewelke haar van ver doen vertoonen, als

of ze met franjen waren bezet, en daar beneven uytleveren een zeer aangenaam uytzicht. Daar is naauwlyks een van de bewoonde Eylanden, of het heeft een bequaame Haave, met een goede Ankergrond, daar de Schepen veylig kunnen leggen. Alle de Japansche Lootsen weten dit zeer wel, en zullen veeltids op 't een of 't ander licht voorwend-sel daar Ankeren. Zy zyn waarlyk ook niet zeer te beschuldigen, over een te groote zorgvuldigheid of omzichtigheid, 't welk sommige zouden noemen vrees of lafhartigheid: Want men moet weten, dat volgens de Wetten van het Ryk, haare Schepen niet sterk genoeg mogen gebouwt zyn, om de schokken en bon-sen van de holgaande baaren te verdragen. De Kajuyt zelf en de Goederen aan boord, zyn naauwlyks verzekert tegen den regen en het zee-water, voor zy 't Anker laten vallen, en de Mast neer-laten. Het dek is zo on dicht gebouwt, dat het water daar door heen loopt, eer de Mast neergelaten, en het Schip gedekt is, ten delen met Matten, ten delen met Zeylen. Het achterstevan is geheel open, en wanneer de Zee hol gaat, slaan 'er de golven in van alle kanten. Met een woord, 't geheele gestel is zo zwak en dun, dat een opkomende storm, ten zy het Anker op staande voet word uytge-smeten, de Zeylen ingenomen en de Mast neergelaten, het yder oogenblik in gevaar is, van aan stukken te slaan en te zie-ken.

III. HOOFDSTUK.

Een algemeene Beschryving van de verscheide Gebouwen, zo Staats als byzondere, die wy langs den weg zagen.

Op onze reys naar 't Hof zagen wy de volgende Gebouwen en maakfels, alle soorten van Schepen en Barken, op onze reys ter Zee, en in onze reys te Land veele heylige, Staats en byzondere Gebouwen, als by voorbeeld; Kasteelen, Steden, Burgten, Dorpen, Gesichten, Posthuysen, Herbergen, Huysen om te eten, openbaare plaatsen, tot afkondiging van de Plakaaten en Orders van de Regeering, Gerechtsplaatsen, Tempels, Kloosters, Afgoden en Overblyffelen, van welke alle ik voorgenomen heb een algemeene Beschryving te geven in dit en het volgende Hoofdstuk.

Alle Schepen en Schuyten die wy op onze reys ter Zee ontmoeteden, waren gebouwt van Denne of Cederhout, welke beide in grooten overvloed in dit Land groeyen. Zy zyn van een verschillend maakfel, volgens de oogmerken, en de waters waar voor ze gebouwt zyn.

De Pleyzier-schuyten, die een soort uytmaken, en gebouwt zyn, om zich van te bedienen in het op en af vaaren van de Rivier, of om enge Baayen over te kruysen, zyn wederom zeer verschillend in hun gebouw, naar 't goetvinden van derzelver Eygenaars. Doorgaans zyn ze gebouwt om te roeyen, het eerste en onderste dek is laag en vlak. Een ander dat luchtiger is met ope vensters komt daar boven, en dit kan door gevouwe schermes afgescheiden worden in zo veele verdeelingen als zy willen. Het oppetdek, en verscheide deelen van het Schuytje, zyn aardiglyk opgepronkt met eene verandering van vlaggen en andere vercierfelen. De afbeeldingen dezer Schuyten zullen den Lezer een veel beter denkbeeld daar van geven, dan men zou kunnen of mogen verwachten van de allernaaufste beschryving. (Ziet de 21. Tafel, de 5. en 6. Fig.)

De Koopvaardy-Schepen die zich op Zee begeven, schoon niet zeer ver van de Kusten, en dienen om Menschen en Goederen over te voeren van het eerte Eiland of Provintie naar de andere, zyn de grootste Scheeps gebouwen van dit Land. Zy verdienen een naauwkeuriger

Beschryving, nadien door middel van deze den Koophandel voortgezet en gedreven word op alle deelen van het Ryk. Zy zyn gemeenlyk veertien vademen lang en vier breed, zo wel gemaakt tot zeylen als tot roeyen, zy loopen spits toe van het midden af naar de boeg; beide eindens van de kiel steken zeer merkelyk uyt boven het water. Het lichaam van het Schip is niet rondachtig gebouwt, gelyk onze Europische, maar dat gedeelte dat onder de oppervlakte van het water komt, loopt doorgaans byna geheel recht naar de kiel. Het achtersteeven is breed en plat, met een groote opening in het midden, welke byna reykt tot den bodem van het Schip, en de geheele binnenkant ope voor het oog verthoont. Deze opening was in 't begin verzonnen tot gemakkelyker bestiering van het roer, maar zedert de Keyzer besloten heeft zyne Heerschappyen te sluyten voor alle Vreemdelingen, wierden 'er insgelyks orders gegeven, dat geen Schip zoude getimmert worden zonder zodanigen opening, en dit wel ten dien einde, om voor te komen, dat zyne Onderdaanen zouden ondernemen uyt te gaan in volle Zee, of op eenige reys hoe ze zyn mocht. Het dek is iets verheven naar de achtersteeven, het is breeder aan de zyden, daar het plat en recht is. Het bestaat alleenlyk uyt planken die los zyn, zonder iets dat haar zaamenhoud. Wanneer het Schip zyn volle laading heeft, komt het slechts even boven het water. Het is byna geheel bedekt met een soort van een Kajuyt, een groote mans lengte hoog, wordenden alleenlyk een klein gedeelte naar de boeg toe ope gelaten, om het Anker en de andere toetaakeling op te leggen. Deze Kajuyt springt ontrent twee voet uyt aan yder zyde, en rondom in dezelve zyn vouwvensters welke kunnen op en toegesloten worden wanneer men wil, of na het de gelegentheid vereischt. In het afgelegenste deel zyn de Kajuyten of Vertrekken voor de Reyzigers, van elkanderen afgescheiden door vouwshutten, en deuren, en de vloer bedekt met fyne schoone matten. De al-

Schepen.

Pleyzier-schuyten.

Koopvaarders.

berverfte Kajuyt word altyd voor de beste gerekent, en hierom gefchikt voor den voornaamften Reyziger, het opperdek is platachtig, en gemaakt van fchoone deelen, kunftiglyk zaamengevoegt. By regenachtig wéeder laat men de Mast op het bovendek zakken, en het Zeil word over de Mast uytgefpreidt voor de Matroofen en 't Volk dat tot het Schip behoort, om zich daar onder te dekken en by nacht te flaapen. Somtyds om het bovendek te beter te bezorgen, word het gedekt met gemeene Stroomatten, die zy tot dat einde by der hand hebben. Het Schip voert flechs een Zeyl, gemaakt van Hennip, doch zeer groot. Ook heeft het maar eene Mast, fttaande ontrent een vadem lengte van het midden of naar achter. Deze Mast, die zo lang is als het Schip word door Katrollen opgewonden, en weder neergelaten op het dek, als het Schip ten Anker komt. De Ankers zyn van Yzer, en de Kabels van Stroo gevlochten, en fterker, dan men zich zou kunnen verbeelden. De Schepen van deze grootte hebben gemeenlyk dertig of veertig menfchen te roeyen, als de wind gaat leggen. De banken der Roeyers zyn naar het achterfteven toe. Zy roeyen na een gezang of deuntje van fommige woorden, of na een ander geluydt, 't welk ter zelve tyd dient om hun werk te fchikken en te raamen, en elkander aan te moedigen. Zy roeyen niet op onze Europifche wyze, hunne Riemen recht uytftekende, en even de vlakke van het water door klievende, maar zy laten ze byna lynrecht in het water vallen, en heffen ze dan weer om hoog. Deze manier van roeyen beartwoord niet alleen de andere in alle opzichten, maar gefchied ook met minder moeyte, en fchynt veel voordeeliger, ten aanzien, of van de engte van den doortocht, die de Schepen fomtyds hebben wanneer zy door een ftraat of elkander voorby vaaren, of het zy dat de banken van de Roeyers merkelyk verheven zyn boven den oppervlakte van het water. Haare Roeyfpaanen of Riemen zyn daar en boven op eene byzondere wyze gemaakt, gefchikt na deze manier van roeyen, zynde niet r'eenemaal recht gelyk de onze, maar eenigzins gebogen, met een beweeglyk lid in 't midden, 't welk medegevende aan de geweldige perffing van 't water, haar verlicht om dezelve op te haalen. De houte ftukken en planken zyn in hare leden en eindens vafte-gemaakt met haaken, en koopere banden, 't voorfteeven is opgefchikt met een knoop franjes, gemaakt uyt dunne lange

zwarte koortjens. De Heeren van Macht en Aanzien op reys zynde, hebben hun vertrek rontfom behangen met Laken, op het welke hun Wapenfchild is gefikt. Haare Piek van Staat, ten teken van hun gezag word geplant op de achterfteeven aan de eene zyde van het roer. Aan de andere zyde is een Windvlag tot gebruyk der Lootfen. Zo ras als de kleine Schepen ten Anker komen, word het Roer opgewonden en op 't Land gelegd, zo dat men gemakkellyk kan gaan door de openingen van het achterfteeven, als door een achterdeur, en gaande over het Roer, als over een brug, aan en op 't Land komen. (De 21. Tafel, de 1. en 2. Afbeelding is een van deze Koopvaardyschepen in tweederley vertooningen opengelegd.) Tot dus ver van de Schepen. Nu gaa ik over tot de andere Gebouwen, welke de Reyzigers te Land zien en ontmoeten.

In 't gemeen dient men aan te merken, dat alle de Gebouwen van het Land, het zy Geestelyke, het zy Burgerlyke, Staats of byzondere, in geenen deelen zyn te vergelyken, by de onze in Europa, noch ten aanzien van hare grootte, noch ten aanzien van derzelve heerlykheid, zynde doorgaans laag en van hout gebouwt. Uyt krachte van de Wetten van het Ryk, zyn de Huysen van byzondere Perfoonen niet hooger dan zes *Kins* of Vademen. Dat meer is, het gebeurt zeer zelden, dat zy hunne huysen zo hoog bouwen, ten zy het is met oogmerk om 'er met een een Pakhuys van te maken. De Paleysen zelf van den *Dairi*, of Geestelyken Erf-Keyzer, die van de Waa-reldlyken Monarch, en van alle de Prinsfen en Heeren van het Ryk, zyn niet boven eene verdieping hooger. En fchoon 'er veele gemeene Huysen zyn, inzonderheid in de Steden, van twee verdiepingen, is doch de bovenfte verdieping, zo ze dien naam verdiend, doorgaans zeer laag, onbequaam om bewoont te worden, en weinig anders toe nut, dan om eenige min noodige Meubilen op te leggen, zynde dezelve veeltyds zonder eenige andere dekking, dan het bloote dak. De reden van hunne huysen zo zeer laag te bouwen, is de menigte der aardbevingen, waar aan het Land onderheven is, en welke fchaadelyker by de uytkomst blyken aan lustige en groote zwaare steene Gebouwen, dan aan laage en kleine houte Huysen. Schoon de Huysen der Japoneefen niet zo groot, breed en wyd, of zo steevig gebouwt zyn als de onze, moet men zich aan de andere kant grootelyks verwonderen over

Gebouwen.

Woonhuysen.

des-

derzelver ongemeene netheid, schoonheid, en kostelyken Inboel. Ik kan niet nalaten aan te merken, dat haaren Inboel, en de verscheide oppronkingen van haare vertrekken, een veel aangenaamer en fraayer vertooning geven in vertrekken van zulken kleinen omtrek, dan zy doen zouden in groote ruyme Zaalén. Zy hebben geene of slechts weinige middelmuuren, om yder vertrek van elkander te scheiden, maar zy bedienen zich in plaats van deze met vouwschutten, gemaakt van gekleurd of verguld Papier en gelegd in houten raamen, welke zy kunnen uytrekken of intrekken als zy willen, en door dit middel haare vertrekken vergrooten of verkleinen, na het 't best overeenkomt met haar zinlykheid of gemak. De vloeren zyn iets hooger dan de vlakke der straat, geheel van houten deelen, netjens bekleed met gevoerde, welgestoffeerde schoone matten, welke randen kostelyk zyn gefranjet, geborduurt, of op een andere wyze zeer netjens opgepronkt. Een andere Wet van 't Ryk brengt mede, dat alle matten even groot moeten zyn in alle gedeelten van het Keyzerryk, te weten van eene *Kin* of *Vadem* lang en een halve *Kin* breed. Het geheele onderhuys, de trap om na de tweede verdieping te gaan, zo 'er een tweede is, de deuren, vensters, posten en doorgangen zyn aardiglyk geschildert en verlakt. De zolderingen zyn netjens bekleed met verguld of verzilvert Papier, opgepronkt met bloemen, en de schermen in verscheide vertrekken kunstig geschildert. Met een woord, daar is geen een hoekje in 't gansche huys, of het ziet 'er kostelyk en zindelyk uyt, en wel te meer, nadien al den Huysraad 't voortbrengsel is van het Land, en tot een zeer maatige prys kan gekocht worden. Ik moest niet vergeeten te zeggen, dat deze huysen zeer gezond zyn om te bewoonen, en dat zy in deze byzonderheid de onze in Europa ver overtreffen, om dat zy gebouwt zyn geheel van Cederen of Dennenhout, waar van een groote overvloed in het Land is, en om dat de vensters doorgaans zodanig zyn gemaakt, dat door dezelve te openen en de schermen weg te nemen, die de vertrekken van een scheiden, een vrye doortocht gegeven word aan de lucht, om 't gansche huys te doorwaayen. Ik merkte aan dat het dak, 't welk bekleed is met planken of latten, rust op dikke sterke, zwaare balken zo groot als zy ze kunnen krygen, en dat de tweede verdieping gemeenlyk sterker is gebouwt, en veel vastter dan de eerste. Dit doen

zy om reden van de menigvuldige aardbevingen, die in dit Land voorvallen, om dat zy opmerken, dat in geval van een geweldige schok, de perffing van het oppergedeelte van het huys op het laager, 't welk veel lichter gebouwt is, het geheele huys houd van niet om ver te vallen.

De Kasteelen van den Japanschen Kasteelen Adel zyn gebouwt of aan groote Rivieren, of op Heuvelen en verheve plekken Lands. Zy beslaan een ruyme plaats, en bestaan gemeenlyk uyt drie verscheide sterktens of afschuttingen, die elkander dekken en beschermen, of indien mogelijk, omvangen. Yder Omheyning is omringt en beschut door een schoone diepe gracht, en een sterke muur gebouwt van steen of aarde, met sterke Poorten. Zy hebben geen Geschut. Het voornaamste en binnenste Kasteel of Schutting word genoemd *Fon Mas*, dat is, 't ware of voornaamste Kasteel. Het word bewoont door den Prins of Heer, die bezitter van het zelve is, en als zodanig word het van andere onderscheiden door een vierkante, groote, witte Tooren, drie of vier verdiepingen hoog, met een klein dek om yder verdieping gaande, gelyk een kroon, of tuyltje. In het tweede *Nimmas* genoemd, dat is, het tweede Kasteel, zyn gehuysvest de Kamerheeren, Rentmeesters, Geheimschryvers en andere hooge Amptenaaren van den Prins, die byna geduurig den Prins moeten opwachten. De leedige plaatsen worden beteelt, en af gemaakt tot Hooven, of bezaayt met Ryft. Het derde en buytenste word genoemd *Sotogamei*, dat is, de buytenste borstweering, gelyk ook *Ninnomas*, dat is het derde Kasteel. Dit is de verblyfsplaats van een menigte Soldaaten, Hovelingen, Dienstboden, en van andere Menschen, zynde het aan een ygelyk geoorloft daar binnen te komen. De witte Muuren, Bolwerken, Poorten, welke yder met twee of drie verdiepingen hooger opgetrokken zyn, en voornamentlyk de schoone Tooren van 't binnenste Kasteel, zyn by uytnemendheid fraay van ver aan te zien. Buyten het Kasteel is gemeenlyk een plaats genaamt *Oo-se-guts*, dat is de groote Frontiers ingang, geschikt tot de Monsterring, der Soldaaten. Hier uyt blykt het, dat nadien de Oorlogen en Belegeringen in dit Land worden gevoert en voortgezet zonder grof Geschut, deze Kasteelen genoegzaam beschermt en sterk genoeg zyn, om een lange belegering uyt te houden. De Eigenaars zyn verplicht, byzondere zorg te dragen, dat zy geduurig wel

onderhouden worden. Zo 'er echter eenig groot gedeelte van dezelve vervalst, kan het niet herbouwt worden zonder kennis en uytdukkelyk verlot van den Keyzer. Veel min lyd de Keyzer dat 'er eenige nieuwe in zyne Heerschappyen worden gebouwt. De Kasteelen, op welke de Prinssen en Grootte Heeren wooncn, leggen gemeenlyk aan het einde van de eene of de andere groote Stad, welke dezelve omringt op de wyze van een halve maan.

Steden. De meeste Steden zyn zeer volkryk en wel bebouwt. Doorgaans zyn de Straaten recht uyt gaande, en elkander met rechte hoeken overdwarslende, als ofze alle te gelyk waren aangelegt volgens een algemeen grondbestek. De Steden zyn niet omvangen met Wallen en Grachten. De twee grootste Poorten, waar door de Menschen uyt en ingaan, zyn niet beter dan de gemeene Poorten aan het einde van yder straat, en worden by nacht gesloten. Somtyds is 'er een stuk van een wal aan yder zyde van dezelve opgeworpen, enkelyk om fraayheid. In grooter Steden, daar de een of d'ander Prins zyn verblyf houdt, zyn de twee grootste Poorten een weinig mooyer, en beter onderhouden, en daar trekt doorgaans een sterke Wacht op, alles uyt achtting voor den daar woonenden Vorst. Het overige van de Stad legt gemeenlyk open naar de Velden, en is zeer zelden omringt en ingesloten door een gemeene schutting of gracht. De Grenssteden van de Keyzerlyke eige of Kroons-Landen, schoon niet versterkt door veel kunst, zyn echter van wegen de naauwe wegen, die derwaards leiden, en die men niet wel vermyden kan, beschermt door sterke Poorten, aan welke dagelyk een sterke Keyzerlyke toezieende Wacht optrekt. In onze reys naar 't Hof telde ik dricendertig Steden, en Wooningen van Prinssen van het Ryk, door sommige dezer reysden wy heen, andere zagen wy van verre. Ik telde van de gemeene Steden, en groote Dorpen of Burgten van vyfenzeventig tot over de tachtig, om niets te zeggen van sommige groote Paleysen, die alleenlyk bewoont worden door de Schouten of Opzichters van eenige Streken van het Land, noch ook van eenige andere die gebouwt zyn om de aanzienlyke Heeren op reys naar en van het Hof te huysvesten. Ik kan my niet genoeg verwonderen over de menigte van winkels, die wy in alle Steden en Dorpen zagen, zynde geheele Straaten byna niets anders, dan aaneengeschakelde ryen van

winkels aan weerkanten, en wat my aangaat, ik moet bekennen, dat ik niet wel begrypen kan, hoe het geheele Land in staat is genoegzaame klanten uyt te leveren, om de Winkeliers pasjens hun broodwinning te bezorgen, ik laate staan om rykdommen over te winnen.

De Dorpen langs de groote wegen op het groote Eiland *Nipon*, zyn bewoont door weinige Boeren en Daghuurders, wordende het grootste gedeelte der Inwoonders uytgemaakt door ander Volk, dat derwaards gaat, om hun kost te winnen, het zy door sommige beufelingen te verkoopen aan de Reyzigers, of door eenige dagelyksche slaafsche dienst. Hier van daan komt het dat de meeste Dorpen alleenlyk bestaan uyt eene lange straat, aan weerkanten raakende aan de Heere weg, welke zich somtyds zodanig in lengte uytstrekt, datze aan het naaste Dorp komt, op een vierde van een myl meer of minder. Hier van daan is het ook, dat sommige Dorpen twee naamen hebben; Want in den beginnen twee Dorpen geweest zynde, die door de aangroeying der Inwoonders en Huysen allengskens als tot een geworden zyn, behoudt yder gedeelte haaren eigen naam, hoewel dat menschen die dit onderscheid niet weten, den naam van het een of 't ander gedeelte by misflag aan 't geheele Dorp geven. De Lezer gelieve hier aan te merken, dat de naamen en woorden niet altyd geschreven en uytgesproken worden op dezelve wyze, zynde het niet onbestaanbaar met de fraayheid van de Japansche Spraak, om sommige woorden te verkorten, om sommige letters in andere te veranderen, na dat het ymand goeddunkt, of om by eenige lettergreepen te voegen de letter *n*, 't welk zy menigmaal doen, om een gemakkeliker, lichter en aangenaamer uytpraak. Zo schryven zy somtyds *Fonda* voor *Fon Tomida*, *Matzira* voor *Matzidira*, *Tagawa* voor *Takawa*, *Firangawa* voor *Firakawa*, *Nangafaki* voor *Nagafaki*, en zo voorts. Ik oordeelde het noodig eens voor al deze aanmerking te maken, en den Lezer te verzoeken het niet qualyk op te nemen, indien hy dezelve naamen op verscheidene plaatsen op eene andere wyze geschreven vind.

Der Boeren Huysen zyn zo klein en slecht, dat weinige regels zullen kunnen volstaan om den Lezer een volkome begrip derzelve te doen hebben. Zy bestaan uyt vier laage muuren, gedekt met een gespart enkel dak. In het achterdeel van het huys is de vloer iets verheven boven de straat, en daar hebben zy hunne haartstede;

Dorpen.

Boere
Huysen.

stede; 't overige is bedekt met schoone matten. Achter de straatdeur hangt een ry groove strooje touwen, niet om te beletten dat de menschen in of uytgaan, maar om te dienen in plaats van een traaly venster, om te verhinderen, dat de geene die buyten zyn, kunnen inzien, wat 'er binnen's huys omgaat. Huysraad hebben zy weinig. Gemeenlyk zyn zy wel voorzien van veele kinderen, en zyn zeer armoedig; en niet tegenstaande de kleine voorraad van Ryft, Kruyden en Wortelen, leven zy echter vergenoegt en gelukkig.

Afkondigingsplaat-
sen.

De Steden, Dorpen en andere bewoonde Plaatsen doorreyzende, vonden wy altyd op een der voornaamste straten een *Fudanotsiuts*, gelyk zy 't noemen, zynde een kleine plaats, afgezet met tralien, voor de opperste wil, gelyk de gemeene spreekwyze in dit Land is, dat is voor de Keyzerlyke Bevelen en Plakaaten (zie Tafel 20. Fig. 1.) Het is de Vorst of Landvoogd van yder Provincie, die dezelve in zyn eige naam afkondigt tot onderrechting der Reyzigers. Zy zyn geschreven, Artysel voor Artysel, in groote schoone Letters op een vierkante Tafel van een voet of twee in de lengte, staande op een paal ten minsten van twee vademen hoog. Wy zagen op onze reys veele van deze Tafelen, van verscheide dagtekeningen en over verscheide onderwerpen. De voornaamste, grootste en oudste behelst het Plakaaat tegens de Roomsche Katholyksche Religie, als mede de bequaame bevelen tot onderzoeking, (welke ik wydloopig beschreven heb in het derde Hoofdstuk van 't voorgaande boek) en de belooning welke men zal geven aan een Persoon of aan Persoonen die een Christen of Priester ontdekken. De Prinsien of Gouverneurs van Landschappen laten hunne eige Plakaaten en Bevelen aan dezelve plaats plakken. Dit is de reden, waarom 'er somtyds zo veele achter of naast den anderen staan, dat het byna onmogelyk is dezelve alle te kunnen lezen. Somtyds ziet men 'er eenige stukken Goud of Zilvergeld op zommige vastgespykert, welke zullen gegeven worden tot een belooning aan eenig Persoon of Persoonen, die ontdekken zullen eenig Feyt, Persoon of Misdaadiger daar in vermeldt.

Deze getralyde plaats en Plakaten aan te plakken zyn in de groote Steden, zo als men inkomt; in Dorpen en Buurschappen, in het midden van de voornaamste straten, die het meest betreden worden, of op eenige andere plaats daar men ze na alle waarschijnlijkheid het

lichtste ontdekken kan. Langs den weg gaande op onbewoonde plaatsen, vind men eenige andere Bevelen, en Orders voor de Reyzigers op diergelyke, doch laager paalen geplakt. Deze komen van de Schouten en Opzichters over de wegen, en van andere mindere Amptenaaren, en schoon de dingen die daar in bevolen en aangekondigt worden, gemeenlyk van weinig belang zyn, kunnen zy echter een overtreder, of onachtzamen naarkomer in groote moeyte en kosten wikkelen.

Iets anders merkwaardigs dat wy ontmoeteden, in onze voortreyzing, waren de Openbaare Gerechtsplaatsen. Deze zyn lichtelyk te kennen door kruysien, paalen en andere overblyffelen van voorrige ter doodbrengingen. Zy leggen gemeenlyk buyten de Steden of Dorpen aan de West-Zyde. Het is het gemeen spreekwoord dat in alle Landen waar bevonden word; te weten *hoe meer Wetten hoe meer Overtreders*. Wat aangaat de Overheden, is het een overgroot bewys van haare wysheid, en voorzichtigheid, gelyk ook van tederheid en liefde voor haare Onderdaanen, dat zy hun werk daar van maken, om zelfs alle bedenkyke ongeregeldheden te beletten, die het volk zouden kunnen verzoeken en aanzetten tot het bedryven van misdaden, door strenge en uytdrukkelyke Wetten, die in geval zy niet, of qualyk nagekomen worden onvermydelyke lyfstraf, of de dood inhouden op de minste overtreding. Hierom is het, dat in dit Heydensche Land weiniger Hoofdmisdaden worden gebracht voor de gemeene Gerechtshoven, en minder bloed gestort word door handen van openbaare Beulen, dan misschien in eenig gedeelte van 't Christenryk. Zo krachtig werkt de vrees voor een onvermydelyke schandelyke dood op de gemoederen van eene Natie, andersins zo hardnekkig gelyk de Japoneesche, en zo weinig bekomert voor haar leven, dat niets anders, dan zulken onbepaalde striktheid in staat zoude zyn, om haar te doen blyven binnen de behooryke paalen van onthouding en deugd. Het is waar, *Nagasaki* kan niet roemen van die weinige ter doodbrengingen. Want behalven dat deze plaats op zekere wyze als toegheyligt is geworden aan wreedheid en bloedvergieting, door gestelt te zyn tot de gemeene slachtbank van veele duyzenden Japansche Christenen, die in de laatste vervolging hun geloof verzegelt hebben met hun bloed, zo zyn 'er boven dien zedert zeer dikwils misdadigers ter dood gebracht,

Openbaard
Gerechts-
Plaatsen.

gebracht, inzonderheid van zodanige, die tegen de strenge Keyzerlyke Plakaa-ten, zich niet onthouden kunnen van een Sluykhandel voort te zetten met Vreemdelingen en Buytenlanders, en die alleen, misfchien onder de geheele Natie, maar vermaak fchynen te nemen in deze onwettige winst, dan vreesachtig te zyn voor de fchandelyke ftraf, die zy onvermydelyk ondergaan moeten, indien zy op de daad betrapt en gevangen, of verraden en by de Gouverneurs aangebracht worden. Doch het is tyd onze oogen af te wenden van deze onaangenaame voorwerpen, en voort te gaan tot overweging en befchouwing van andere die vermaakelyker zyn.

Tempels.
BudsTempels.

Van alle de Geestelyke Gebouwen, in dit Land te zien, zyn buyten alle twiſt, de *Tira*, dat is de *Buds Tempels*, of de Tempelen gebouwt voor vreemde Afgoden, met de byleggende Kloosters, de merkwaardigſte, als zynde veel deſtiger in vergelyking van alle andere, van wegen haare ſtaatelyke hoogte, koſtelyke daken, en talloſe andere ſchoone vercierſelen, welke den aanschouwer aangenaamlyk verbaazen en doen verwondert ſtaan. De zulke die gebouwt zyn binnen de Steden of Dorpen, ſtaan gemeenlyk op verheve plekken, en op de zichtbaarſte plaatſen. Andere die buyten ſtaan, zyn gebouwt in 't opgaan van Bergen en Heuvelen, alle zyn ze zeer aangenaam gelegen. Een ſchoon gezicht over 't omleggende Land, een Bron of Fonteyn van helder water, en een bygelege Boſch, met pleyzierige Wandelingen, noodzakelyke hoedanigheden zynde van deze plekken gronds, op welke deze heylige Gebouwen ſtaan geſicht te worden. Want zy zeggen, dat de Goden een uytnemend vermaak ſcheppen in zulke hooge en pleyzierige plaatſen, en ik twyffel geenſins, of hunne Prieſters ſtemmen zeer gaarn toe in dit zelve gevoelen, zynde de zodanige de bequaamſte voor hunne eige pleyzieren en verluſtigingen. Alle deze Tempels zyn gebouwt van de beſte Cederen en Denneboomen, en van binnen verciert met veele gefnedene Beelden. In het midden van den Tempel ſtaat een ſchoon Outaar, met een of meer vergulde Beelden op het zelve, en een koſtelyke Kandelaar met welruykende Kaarſen voor dezelve brandende. De geheele Tempel is zo zindelyk en koſtelyk opgepronkt, dat men zich zoude verbeelden in een Roomsche Catholykſche Kerk gevoert te zyn, zo niet de wanſtallige gedaante der Beelden, die in dezelve

worden aangebeden, het tegendeel aantoonen. Zy zyn niet ongelyk de *Pagoden* der Siamiters en Chinceſen, beide in geſtel en cieraadſien, waar van het hier de rechte plaats niet is om een wydloopiger of naauwkeuriger beſchryving te geven. 't Geheele Ryk is vol van deze Tempels; en haare Prieſters zyn ontelbaar. Alleen in en omtrent *Miaco*, worden gerekent 3893. Tempels, en 37093. *Siukku* of Prieſters om dezelve te bedienen.

De Heiligheid van de *Mija*, of Tempels toegewyd aan de Beelden, die van ouds in het Land gedient wierden, vereiſcht ook dat zy gebouwt worden op eenige verheve plaats, of ten minſten op eenige aſtand van een onreine gemeene grond. Ik heb te vooren aangetekent, dat zy alleenlyk worden bedient door waereldlyke Perſoonen. Van den grooten weg af loopt 'er naar deze Tempels een ſchoone breede Laan. Aan den ingang van deze is een ſtaatelyke en heerlyke Poort 't zy van ſteen, 't zy van hout gebouwt, met een vierkante Tafel van omtrent anderhalf voet hoog, waar op de naam van den God, aan wien de Tempel toegewyd is, is geſchreven of uytgehouden met vergulde Letteren (ziet de 17. Tafel A.) Van wegen deze heerlyke ingang zou men met recht mogen zeggen, *Parturiunt Montes*, de Bergen zullen baaren. Want als men komt aan het einde van de Laan, dewelke fomtyds eenige honderd treden lang is, vind men in plaats van een prachtig heerlyk gebouw niets dan een laage, ſlechte, geringe hout timmeragie, veeltyds geheel verborgen in 't midden van Boomen en Bosjens, met een enkel getralyd venſter om 'er in te zien, en van binnen geheel ledig, of alleenlyk verciert met een Metaal Spiegel, in 't midden deſzelfs geſtelt, en omhangen met eenige bondels Stroo, of gefnede wit Papier, in lange ſtrengen gebonden, op de wyze van Franjes, als een teken van de zuiverheid en heyligheid van de plaats. 't Zelve wit Papier word ook gehangen rond om de Toorens, en Galleryen die by de meeſte zyn. De allerprachtigſte Poorten ſtaan voor de Tempels van *Tenſio Dai Sin*, *Fatzman*, en dien *Cami* of God, welke byzondere plaatſen verkiefen om te dienen als haaren beſcherm God, en als hem die het naauwſte toezicht en zorg draagt om haar te beſchutten en te bewaaren. 't Is onnodig dat ik my langer bezig houde over dit onderwerp, nadien ik van het zelve reeds wyd en breed geſproken heb in het tweede Hoofdstuk

Mija Tempels.

van het derde Boek, als mede in het vierde Hoofddeel van het vierde Boek

Beelden langs de wegen.

Andere Godsdienstige voorwerpen, welke de Reyzigers langs de wegen ontmoeten, zyn de *Fotoge*, of vreemde Afgoden van steen, inzonderheid die van *Amida* en *Dzifoo*, gelyk ook andere monstreuse Beelden en Afgoden, welke wy vonden op de groote wegen op verscheidene plaatsen, aan de ingang van bywegen, naby Bruggen, Kloosters, Tempels, en andere Gebouwen. Ze worden opgerecht ten deelen tot vercierfel van de plaats, en ten deelen om de Reyzigers te binnen te brengen de Godtvrucht en dienst die den Goden toekomt, en de paden van deugd en vroomheid welke zy behooren in te slaan en te bewandelen. Tot dit zelve einde worden schetsen van deze Afgoden, gedrukt op heele of halve bladen Papiers, geplakt op de Poorten van Steden en Dorpen, op houten posten, naby de Bruggen, op de Tafels daar de Plakaaten worden vastgemaakt, en op verscheidene andere plaatsen op de groote wegen, die 't meest ten toon en in 't gezicht der Reyzigers staan. De Reyzigers zyn evenwel niet verplicht voor dezelve neer te vallen, of aan dezelve eenig ander teken van eerbied en achting te bewyzen, dan zy vrywillig doen.

Afgoden geplakt op de deuren der Huysen.

Op de deuren en huysen van gemeen Volk (want aanzienlyke Luyden laten zelden toe dat de haare dus mismaakt worden) is gemeenlyk geplakt een leelyk Schildery van haare Huys-Goden, gedrukt op een half blad Papier. De allergemeenste is de zwart gehoorende *Giwon*, anders genaamt *Godsu Ten Oo*, dat is volgens de letterlyke betekenis der merktekenen, door welke dit woord word uytgedrukt, *de Os-hoofdlige Prins des Hemels* wien zy geloven den macht te hebben van het huysgezin te bewaren voor ziekten en andere ongelukkige toevallen, inzonderheid van de *Sekbio* of Kinderpokkens, dewelke doodelyk zyn aan zeer groote menigten hunner Kinderen. (Ziet de 21. Tafel de 10. Fig) Andere verbeelden zich dat zy zeer voo spoedig zyn en gelukkig leven onder de bescherming van een Landsman van *Jeso*, wiens wonderachtige vreeslyke gedaante zy op hunne deuren plakken,

zynde geheel haarig over zyn gantsche Lichaam, en voerende een groot zwaard met beide handen, 't welk zy geloven dat hy gebruykt om af te weeren en te keeren alle soorten van ziekten en ongelukken, die zoeken in huys te komen. Aan de gevels van nieuwe en schoone huysen heb ik somtyds gezien Draaken of Duyvelshoofden, geschildert met een wyde ope mond, groote tanden en vuurige oogen. De Chineesen en andere Indiaanische Naticen, ja zelf de Mahometanen in *Arabien* en *Persien*, hebben dezelve geplaatst boven de deuren van hunne huysen, om door het vreeslyk gezicht van deze wonderachtige gedaante, af te keren, gelyk deze laatste zeggen, de benyders om de vrede in de huysgezinnen te ontrusten. Dikwils zetten zy ook een tak van de *Fanna Skimmi* Boom boven haare deuren, 't welk insgelyks geloofd word goed geluk in te brengen in hunne huysen; of anders het *Leverkruid*, 't welk zy menen een byzondere kracht te hebben, om de boose Geesten af te weeren, of ook wel eenige andere Planten of Takken van Boomen. Op de Dorpen stellen zy hunne Aflaatsdoosen, die zy te rug brengen van haare bedevaarten naar *Isie*, boven hunne deuren, denkende dus door dit middel, geluk en voorspoed over hunne huysen aan te brengen. Andere plakken lange stukken Papier op haare deuren, met welke de Aanklevers van de verscheidene Godsdiensten, Sekten en Kloosters, begiftigt zyn door hunne Geestelyken, voor d'een of d'ander kleine gift. Op deze Papiere zyn misselyke onbekende Merken en verscheide Formulieren van Gebeden geschreven, welken bygelovige zig vastelyk verbeelden, de onseylbare kracht te hebben, van besweering, en afkeering van allerley soorten van ongelukken. Dat meer is zy hangen zelfs deze eige Papiere op binnen 's deurs in verscheide vertrekken van hunne huysen. Veele andere tegengiften van den zelfden aard, plakken zy op hunne deuren, en inzonderheid die dewelke dienen tegen de Pest, ziekten, en byzondere ongevallen. Ook is 'er een dat diend tegen Armoede. Huysen met dit laatste getekent moeten noodzaakelyk zeer veylig zyn tegen Dieven en Huysbrekers.

IV. HOOFDSTUK.

Van de Posthuysen, Herbergen, Gaarkukens, en Theewinkels.

Posthuysen.

TOT gemak der Reyzigers is 'er in alle groote Dorpen en Burgten een Posthuys, behoorende aan den Heere van de plaats, daar zy ten allen tyden kunnen vinden een genoegzaam getal van Paarden, Kruyers, Voetknechten, en van al wat hen zou kunnen ontbreken, om hunne reys spoedig voort te zetten, voor zekere gezette pryfen. Paarden of Menschen die of te veel vermoeid zyn op den reys, of niet verder gehuurt waren, kan men op deze plaatsen verwisselen. Reyzigers van allerley Staat en Ampten gaan met hun treyn aan deze Posthuysen, door de Japoneesen genoemt, *Sinku*, om dat gemak van alles vaardig te vinden wat zy mochten noodig hebben. Zy leggen van anderhalve tot vier mylen van elkander, maar zyn doorgaans in ver na zo goed noch zo wel voorzien niet op *Kiusju*, op den weg van *Nagasaki* naar *Kokura*, dan wy ze vonden te zyn op het groot Eiland *Nipon*, alwaar wy 'er zedert vyftig aandeden, van *Osacca* naar *Jedo*. Eigentlyk zyn de Posthuysen niet gebouwt tot Herbergen, maar alleen tot gemakkelyke Paardeftallen, om welke reden, en om voor te komen dat de verwisseling van Paarden en Menschen op de straaten hinderlyk mochten zyn, yder Posthuys een groote plaats voor zich heeft. Klerken en Boekhouders zyn 'er genoeg, die in hun Meesters naam aantekening houden, van alle dagelyksche voorvallen. Van al wat men aan deze Posthuysen huurt is de prys door 't geheele Ryk gereguleert, niet alleenlyk na de tusschen wydte van de eene plaats naar de andere, maar ook met behoorlyk opzicht op de goedheid of quaadheid der wegen, na de prys van eetwaren en paardevoeder, en wat dies meer is. Den eenen weg door den anderen komt een *Novikaki*, dat is een Paard om te beryden met twee Mantelzakken en een *Adofski* of Koffer, te staan op 33. *Senni* yder Myl. Een *Karassiri*, dat is een gezadelt Paard zonder een Mensch of Bagagie te voeren, op 25. *Senni*, de Kruyers en *Cango's* Draggers op 19 *Senni* en zo voorts. Dag en nacht zyn 'er Boodens die aan de Posthuysen wachten, om de Brieven, Bevelen, Plakaten &c. van

den Keyzer, en de Vorsten van het Ryk weg te brengen, welke zy op 't oogenblik dat ze aan 't Posthuys werden gebracht aannemen en ze in aller yl naar het volgende brengen. Zy zyn gesloten in een kleine zwarte geverniste doos, waar op het Wapenschild van den Keyzer, of van den Vorst die ze zend geschildert is, en de Boode draagt ze op zyn schouder aan een klein stokje. Altyd loopen 'er twee Boodens t'zaamen, op dat 'in geval een van beide eenig ongemak op reys overquam, de andere het werk verrichte en de doos aan het naaste *Sinku* overbrenge. Alle Reyzigers, wie ze zyn, ja zelf de Prinssen van het Ryk en hun gevolg, moeten zich uyt den weg geven, en vryen doortocht verlenen aan deze Booden, die Brieven of Bevelen van den Keyzer overbrengen, waar van zy op een behoorlyke wydte aan hen kennis geven, door een kleine bel te ringelen, welken zy tot dit einde altyd met zich voeren.

Langs den gantschen weg zyn Herbergen genoeg en ook redelyk goed. De beste zyn in deze Dorpen, daar de Posthuysen zyn. In deze kunnen zelf de Prinssen met hun Prinsselyken trein, gemakkelyk gehuysvest en onthaalt worden, volgens hun rang, en voorzien met alle noodzaakelykheden. Zy zyn gelyk andere wel gebouwde huysen, alleenlyk van eene verdieping, of indien 'er twee zyn, is de tweede laag en tot weinig ander gebruyk dan Goederen op te stuuwen. De Herbergen zyn van vooren niet breeder dan andere huysen, maar zeer lang, somtyds tot veertig vadem, met een *Tsubo*, dat is, een kleine Lust-Hof daar achter, omheint met een zinde-lyke witte muur. De gevel heeft geen andere dan traaly vensters, die den geheelen dag open staan, gelyk ook de vouwshutten, en beweeglyke afdeelingen, die de verscheide vertrekken van een scheiden, ten zy 'er op dien tyd een aanzienlyk Heer met zyn gevolg is gehuysvest. Dit geeft den voorbygaande Reyzigers een zeer aangenaam ver vooruytzicht, door 't geheele huys heen tot achter in den Hof. De vloer is ontrent een halve vadem hooger dan de straat,

Herbergen.

en

en eenigzins uytſpringende naar den ſtraat en naar den Hof, maakt het gelyk als een Bank, of Gallery, welke gedekt is, daar de Reyzigers hun tyd doorbrengen, met zich te verluſtigen, met te zitten of te wandelen. Van deze bank ſtygen zy ook op hunne Paarden, uyt vreeſe van hunne voeten te bemorſſchen, indien zy op ſtraat te paard flommen. In ſommige groote Herbergen is een poort gemaakt tot meer gemak van aanzienlyke Heeren, op dat zy uyt haare *Norimons* komende, zy recht doorgaan kunnen naar haare vertrekken, zonder gehouden te zyn door het voorhuys te gaan, 't welk gemeenlyk niet over ſchoon is, en daar en boven zeer duyſter, zo dat het ſlechts maatig uytziet. Het is bedekt met ſlechte ſlordige matten, en de Kamers alleenlyk verdeelt door gemeene traalyvenſters. De Keuken is ook in het voorſte gedeelte van het huys, en dikwils vol rook, hebbende geene Schoorſteenen, maar alleen een gat in het dak om den rook door te laten. Hier onthouden zich de Reyzigers te voet en 't gemeene Volk by de Knechts. Menſchen van aanzien worden in het achterſte gedeelte van het huys bedient, 't welk zuiver en verwonderlyk ſchoon gehouden word. Het minſte vlakje ziet men niet op de muuren, op de vloer, ſpreyen, poſten, venſters of ſchutten, en met een woord, nergens in de geheele Kamer, die 'er altyd uytziet als volkome nieuw, en eerſt nieuwelyks gemeubeleert. Daar zyn anders geene Tafels, Stoelen, Banken noch eenige ander Huysraad in de Kamers. Alleenlyk zyn ze opgepronkt met eenige *Miferaatſie's*, gelyk zy ze noemen, welke gemeenlyk waardige dingen zyn, kunſtiglyk gemaakt, en by deze Natie zeer hoog geacht. Zy worden gezet of opgehangen in de Kamers, op dat de Reyzigers eenige van haare leedige oogeblikken kunnen beſteden, om dezelve te bezichtigen, en te doornuffelen, 't welk ſommige, in der daad, zeer wel waardig zyn en verdienen. De *Tſubo*, of Hof achter het Huys, word ook zeer fraay onderhouden, op dat de Reyzigers zich in dezelve mochten verluſtigen met wandelen en 't beſchouwen der ſchoone keurlyke bloemen, waar ſtede ze gemeenlyk beplant is. Ik hoop dat het niet ongerymt zal worden opgenomen, dat ik een naauwkeurige beſchryving geve van de *Miferaatſies* en *Tſubo*; Doch alvorens zal ik een kort en algemeene ſchets mededelen van de Kamers.

Kamers.

De Vertrekken in de Japaneſche Huysen hebben zelden meer dan eene vaſte

muur, die gepleyſtert en overſtreeken word met kley van *Oſacca*, zynde deze zeer fyn; en dus bloot gelaten zonder eenig ander vercierſel. Daar en boven is ze zo dun, dat ze met de minſte ſtoot in ſtukken zou breken. Aan alle de andere zyden word de Kamer omvangen, of door venſters of door vouwſchutten en deuren, die in dubbelde geleden zich boven en onder bewegen, op dat zy gemakkelyk kunnen ingehangen, of weggenomen worden, na de gelegenheid het vereiſcht. De onderſte leden zyn gefneden in een drempel, die even zo hoog komt met de ſpreyen op de vloer, de bovenſte leden bewegen zich in een boom, die ontrent twee of drie voet laager komt dan de zoldering. De Papiere venſters; door welke het licht in de Kamer komt; hebben aan weerzyden houteluyken, die by dag niet gezien worden, maar by nacht worden aangehangen, op dat niemant voor van het Pleyn of uyt de Gang, welke langs de buytenkant van het huys loopt, zoude inkomen. De boomen in welke de hengfels zyn, zyn inſgelyks bedekt of beſtreken met kley van *Oſacca*, gelyk ook de plaats tuſſchen de bakken en de zolder. Deze is niet glad noch effen, van wegen de ſchaarheid en aardigen loop der aderen en greynen in 't hout, in welchen geval zy alleenlyk beſtreken word met een dun licht vlies van een doornſchynend vernis, om ze te behouden voor vervalling. Soms tyds beplakken zy ze met dezelve ſoort van bont gekleurt gebloemt papier, van 't welke hunne ſchutten zyn gemaakt.

In de vaſte muur van de Kamer is altyd een *Tokko*, gelyk zy 't noemen, of een ſoort van Rechtbank, omtrent een voet of iets meer boven de vloer verheven, en byna twee voeten diep. Deze ſtaat doorgaans in dat gedeelte van de muur, 't welk recht tegen over de deur komt, wordende gerekent voor de eerlykſte plaats, gelyk in de *Ruffiſche* huysen, die hoek, daar zy hunnen *Bog* of Heilig ophangen. Even onder dezen *Tokko* of Rechtbank zyn twee ongemeene fyne tapyten gelegd over malkander, en beide op de gemeene ſpreyen of matten, met welke zy hunne vloeren bedekken.

Deze zyn voor Heeren van 't eerſte fatſoen om op te zitten, want op de aankomſt van Menſchen van minder rang, worden ze weggenomen. Aan de zyde van de *Tokko* is een *Tokkiwari*, of zyd Rechtbank; met eenige weinige planken in het midden, ſtaande op een byzondere wyze over malkanderen, welkers gezicht eenige tydkorting verſchaft

Tokkiwari.

aan een nieuwsgierigen Reyziger. De Planken zelf worden genoemd *Tsigaidanna*, en dienen den Waard of den Reyzigers, indien zy 't goedvinden, om hun meest geachte boek op dezelve te leggen, houdende zy dit, gelyk de Turken hun *Alcoran*, al te heylig, om op den grond te leggen. Op de aankomst der Nederlanders word dit heylig boek van den huyswaard uyt den weg gelegd. Boven de *Tsigai* is een byzondere laade, waar in zy hunne Inktkookers, Papier, Schrift en Boeken, en andere dingen van dezen aard leggen. Hier vinden de Reyzigers somtyds ook het houte Koffer, 't welke de Inboorlingen by nacht gebruyken in plaats van Kussens. Het is byna Taarlingswyze, hol, en gemaakt uyt zes dunne planken zaamengevoegt, aardiglyk vernist, glad, en zeer net van buyten, ontrent een span lang, maar niet volkome zo breed, op dat de Reyzigers door het om te keeren na 't hen goed dunkt, het mogen leggen op de wyze die hen 't gemakkelykste is. De Reyzigers hebben geen andere nachtkleederen noch beddegoed van den Huyswaard te verwachten, en zy moeten hun eige met zich voeren, of anders op de Sprey leggen, die de vloer bedekt, en hun zelf voorts met hunne eige kleederen toedekken, leggende hunne hoofden op dit stuk houts, als op een peuluw. Aan die zyde van de Kamer, naast aan de *Tokko* is doorgaans een zeer schoon *Balkon*, van een ongemeene doch zeer fraaye bouwkunde dienende voor den Persoon die in deze Kamer huysvest, omtrent als in het beste vertrek van 't huys, om uyt te zien in den Hof of nabuurige Velden, of op 't byleggende water, zonder zich te bewegen van de Tapyten, die onder de *Tokko* leggen.

Haardsteden.

Onder de vloer die bedekt is met fyne wel gemaakte Matten en Spreyen, is een vierkant bemuurt gat, 't welk in wintertyd, na dat men de Spreyen eerst weggenomen heeft, met asche gevult, en met koolen op dezelve belegt word, om de Kamer warm te houden. De Waardinnen zetten in haare Kamers een laage Tafel over dit vuurhol, en spreiden een groot Tapyt of Tafelkleed over dezelve heen, op dat de Menschen daar onder zitten, en zich tegen de koude beschermen, zeer na op dezelve wyze, als ze doen in *Persien*, onder een *Kurisy*. In Kamers daar geene vuurgaten zyn, bedienen zy zich in den winter van koepere of aarde potten zeer kunstig gemaakt, en met asche gevult, met twee yzere stukken, dewelke hen dienen in

plaats van een tang, byna even eens als zy zich bedienen van twee kleine andere yzere stukken aan de Tafel in plaats van vorken.

De boven aangeroerde *Miseraatsie's*, zo als zy ze noemen, zyn aardige en tyd-kortende vercierfelen in haare vertrekken. Op onze reys naar 't Hof heb ik de volgende aangemerkt, hoewel niet alle in eene Kamer, maar in verscheide Herbergen, daar wy op onze reys aanquammen. (1) Een Papier zindelyk geraamt met een deftig geborduurt stuk, in plaats van een raam, of, met de Schildery van een Heylig, na allen schyn met een grof penceel gedaan, en in weinige, misfchien in drie of vier strecken, waar in evenwel de overeenkomst en gelykenis zo ver is waargenomen, dat het naauwelyks aan ymant missen kan uyt te vinden, wien men daar mede voor heeft uyt te beelden, en men zich moet verwonderen over de geest en 't verstand van den Kunstenaar: of anders een zinryke zedelyke Spreuk van eenig beroemd Wysgeer of Dichter, met zyn eige hand geschreven; of het schrift van een Schryfmeester in die Stad of dat Landschap, die zyn wetenschap wil te kennen geven door weinige schielyke trekken of merken, in den eersten opslag vry slecht, doch niet te min zeer geestig getrokken, en die genoegzaamen stof verichaffen tot tydkorting, en beschouwingen voor een nieuwsgierig en oplettend bezichtiger. En op dat niemant twyffelen mocht aan derzelve echtheid, zyn ze gemeenlyk getekent, niet alleen door de Schryfmeesters zelve, maar ook door de Handtekeningen en Zegels van andere Getuygen bekrachtigt. Zy worden nergens anders opgehangen, dan in de *Tokko*, als de eerlykste plaats van het vertrek, en dit om dat de Japoneesen dezelve zoo hoog schatten. (2) De Schilderyen van oude Chineesen, gelyk ook van Vogelen, Boomen Landschappen en andere dingen, op witte schermen, door eenig uytmuntend Meester gedaan, of liever gefchraapt met weinige, schielyke, strecken, op zodanigen wyze, dat ze ten zy ze op een bequaame wyde worden gezien naauwlyks natuurlyk gelyken. (3) Een Bloempot staande onder de *Tsigaidanna*, voor welke zy byzondere zorg dragen, om dezelve altyd in goede ordre te houden, vervult met alle soorten van aardige Bloemen, en groene takken van Boomen, naar dat de tyd van 't jaar medebrengt, en konftiglyk geschikt naar de regelen van de kunst, zynde het in dit Land al zo groote kunst om een Bloempot in ordre te schik-

Miseraatsie's.

schik-

schikken, als in Europa een Tafellaken of een Zervet aardig en kunstig op te plooyen. Somtyds vind men 'er in plaats van een Bloempot, een Reukvat, van een uytnemende kunst gemaakt, in geel of root Kooper gegooten, vertoonende een Kraan, Leeuw, Draak of ander vreemd dier. Eens heb ik gezien een aarde Keulse pot, zulk een daar men gewoon is Spaawater in te bewaren, met alle de scheuren en breuken zorgvuldig gestopt, deze stond in plaats van een Bloempot, zynde geacht als een zeer groote rarigheid, wegens de veerheid van de plaats van waar ze quam, wegens de aarde waar van ze gemaakt was, en wegens deszelfs ongemeene gedaante. (4) Sommige uytlandische zeldsaame stukken houts, in welke de kleuren en greynen of natuurlijk loopen op een ongewoone en fraaye wyze, of door kunst gewrocht zyn om iets zonderlings te vertoonen. Somtyds word de *Tsigaidanna* zelf uyt zulken zeldsaamen hout gemaakt, en somtyds de raam en kas van het *Balkon*, of de *Tokko*, of de *Tokowara*, of de deur, die in de Kamer komt, of die, dewelke leyd naar de Gallery naar den Hof, somtyds ook de Posten en Pylaaren, die in de Kamer zyn, inzonderheid die, waar op de *Tokko* steunt. Welke dingen het ook zyn, die gemaakt worden uyt zulke zeldsaame stukken houts, houden zy zeer dikwils ruuw en ongeschaaft met de schorze daar aan op vele plaatsfen, uyt vreesse dat zy ze mochten verminderen, en om ze te bewaaren, als ook te gelyk om de zinlykheids halven, bedekken zy ze met een dun, licht doorschynend vernis. (5) Eenig fraay en schoon net werk of loofwerk, vercierende of het *Balkon* en vensters naar den Tuyn toe, of de boven einden der deuren, schutten en afdeelingen van de voornaamste vertrekken. (6) Eenige andere raare en ongemeene stukken houts, of een bondelken van een boom, of een stuk van een verrotte wortel of oude stomp, aanmerkelyk om deszelfs wanstallige monstreuse gedaante, welke of worden opgehangen in den eenen of den andere hoek van de Kamer, of in de *Tokowara* leggen.

Op deze wyze zyn de voornaamste en achterkamers voorzien in de groote Herbergen, en in Huysen van ryke Luyden. De andere vertrekken verminderen allengskens in die zinnelykheid, schoonheid, zuiverheid, en in de fraayheid van meubelen, om dat de schutten, vensters, matten, spreyen, en andere vercierselen en huysraadt, na dat ze een tyd lang de voornaame vertrekken hebben verciert,

en beginnen gevlaakt en oud te worden, stuk voor stuk allengskens verplaats worden in de andere vertrekken, om daar geheel te worden afgesleten. De beste en grootste van de andere Kamers is daar zy hun Schootelen, Porceleyn, en andere Goederen houden in reyen gestelt op de vloer op een aardige en zeer byzondere wyze, volgens haar grootte, satsoen en gebruyk. De meeste dezer Goederen zyn gemaakt van hout, dun, doch sterk verlakt, ten meesten deelen op een donker roode grond. Zo dra als zy gebruykt zyn, worden zy yder reys met warm water afgewasschen, en met een kleed schoon afgedroogt, en dus weggelegd, tot dat men ze weder noodig heeft. Door dit middel zullen zy, indien ze wel zyn verlakt en het vernis goed is, hoewel ze geduurig worden gebruykt, schoon en helder en eenige jaaren in haaren vollen glans blyven.

De kleine gang, die aan de zyde van ^{Sekreet:} 't huys naar den Hof loopt, gaat naar het Sekreet, en naar een Badstoove. Het Sekreet is gebouwt aan d'een zyde van het achterste deel van het huys, en heeft twee deuren om in te gaan. Daar in gaande vind men ten allen tyden een paar nieuwe matten, of van stroo of spaansche biezen gemaakt, gereed leggende tot gebruyk van zodanige Perfoonen, die 'er niet om geven om de grond met hunne bloote voeten te raaken, al schoon ze zindelyk en tot verwondering zuiver word gehouden, zynde altyd bedekt met matten. Men ontlast zich van 't noodige zittende op de Afiatische wyze door een gat in de vloer gehouwen. De Bak of Ontfanger daar onder staande, is gevult met licht kaf, waar in de vuyligheid zich zelf op 't ogenblik verbergt. Op de aankomst van Groote aanzienlyke Heeren, word de rand die tegen u over is wanneer men op deze gevoegelyke wyze zit, bekleed met een blad helder en schoon wit Papier gelyk ook de grenfels en bouten van de twee deuren, of eenig ander gedeelte, waar aan zy waar-schynlyk hunne handen zullen slaan. Niet ver van het Sekreet is een Bekken gevult met water, om de handen te wasschen na dat men zich ontlast heeft, dit Bekken is gemeenlyk een langwerpige ruuwe steen, waar van 't bovenste gedeelte aardiglyk uytgehouwen is op de manier van een Bekken. Een nieuwe Emmer van *Bambous* hangt daar naast aan, en is gedekt met een schoone Denne of Cypressse deksel, waar aan zy zo dikwils als ze gebruykt word, een handvatfel doen, te weten een versche stok van

Bambous, zynde dit een zeer fuyver foort van hout, en eeniger maate uyt de natuur gevernift.

De Kamer om zich te baaden.

Het Bad, of de baadplaats is gemeenlyk gebouwt aan de achterzyde van den Hof. Zy maken ze van Cypresschout. Het bestaat of in een *Froo*, gelyk zy 't noemen, een heete stoove, om te zweeten, of een *Ciffroo*, dat is, een warm bad, en somtyds uyt beide te gelyk. Het is warm gemaakt, en alle avonden vaardig gehouden, om dat de Japoneesen zich gemeenlyk baden, of zweeten, na dat zy hun dagreys voltrokken hebben, menende door dit middel zich zelve te ververschen, en hunne vermoeidheid uyt te zweeten. Behalven dat zy zich in een oogenblik kunnen ontkleeden, zo zyn zy vaardig als zy slechts een oogenblik te vooren gewaarfchouwt worden, om in het bad te gaan. Want zy behoeven hun scherp slechts los te maken, en dan vallen alle hunne kleederen te gelyk van 't lyf, blyvende moeder naakt staan, uytgezondert een smalle band, welke zy dicht om hun middel dragen. Tot voldoening van den Lezer, zal ik hier een naauwkeuriger beschryving byvoegen van haar *Froo*, of heete Stooven, in welke zy alleen gaan om te zweeten. Het is byna een teerlings wyze Kist of Stoove, ontrent drie of vier voeten boven de grond, en dicht gebouwt aan de muur van de baad-plaats aan de buytenkant. Het is niet ten vollen een vadem hoog, maar anderhalve vadem lang, en even zo breed. De vloer is beleggt met gladde latten of planken, welke eenigé duymen van elkander leggen, zo tot gemakkelyker doortocht van de opgaande dampen, als tot de gemakkelyker uytlating van het water, waar mede de menschen zich daar en boven wasschen. Men gaat, of liever men kruypt daar in door een kleine deur of luyk. Daar zyn twee andere luyken, aan yder zyde een, om de overvloedige dampen uyt te laten. De ledige plaats beneden deze stoove, tot aan den grond, is omringt met een muur, om voor te komen dat de dampen niet aan de zyden uytvliegen. Na de zyde vanden Hof toe is een furnuys, even beneden het Heethuys. Het gat daar men 't vuur in stookt is gefloten tot aan de stoof toe, op dat de rook daar niet in kome. Een gedeelte van het furnuys staat buytenwaards naar den Tuyn, waar in zy 't nodige water en de kruyden doen. Dit gedeelte word gefloten met een dichte deksel, wanneer het vuur aan 't branden is, om te maken dat alle de dampen en waassem opklimmen door het binnenste

en ope gedeelte in de heete Stoove. Daar zyn altyd twee Tobbens, de een met warm, en de ander met kout water in deze Heethuysen, voor de zulke die zich zelve willen wasschen, het zy uyt pleyzier, het zy uyt noodzaakelykheid.

De Hof is de eenigste plaats, waar in de Nederlanders, die in alle opzichten weinig beter worden gehandelt dan gevangenen, vryheid hebben te wandelen. Deze beslaat al de plaats achter het Huys. Ze is gemeenlyk vierkant, met een achterdeur, en zeer wel omheint, gelyk een Regenbak, om welke reden ze genoemt word *Tsubo*, 't welk in de Japansche spraak betekent, groote water Trog, of Regenbak. Daar zyn weinige goede Huysen en Herbergen, of zy hebben haar eige *Tsubo*. Indien 'er geen plaats genoeg is voor een Hof, hebben zy ten minsten een oude Pruymen, Kerffen of Abrikoosen Boom. Hoe ouder, hoe krommer, en wanstalliger dezen boom is, hoe zy ze hooger waardeeren. Somtyds laten zy de takken groeyen tot in de Kamers. Om te maken dat ze grooter en meerder bloemen voortbrengt, snoeyen zy ze gemeenlyk af tot weinige, misfchien tot twee of drie takken. Men kan niet ontkennen, dat het groot getal van schoone, Inkarnaate en dubbelde Bloemen, welke zy op haare tyden dragen, een verwonderlyk cieraad zyn aan dit achterste gedeelte van het Huys, maar zy hebben dit nadeel, dat zy geen vruchten dragen. In sommige kleine Huysen en geringe Herbergen, daar geen plaats genoeg is, noch voor een Hof noch voor Boomen, hebben zy ten minsten een opening of venster, om licht te scheppen in de achterkamers, voor welk venster zy tot tydkorting en vermaak van Reyzigers een kleine Tobbe vol water zetten, waar in zy somtyds houden eenige goude of zilvere Visschen, gelyk zy ze noemen, zynde levende Visschen met goud of zilververkleurde staarten. Tot meer cieraad van dezelve plaats staan 'er doorgaans een of twee Bloempotten. Somtyds planten zy daar eenige laage boomtjens, die lichtelyk op puyt of andere lichte steen groeyen willen, zonder dat 'er eenige aarde by is, mits dat de wortel in 't water geleggt word, waar uyt zy genoegzaam voedsel haalen. Gemeene Menschen planten dikwils dit zelve foort van boomen voor de deuren aan de straat, tot hun vermaak zo wel als tot oppronking van hunne Huysen. Doch om weder te keeren tot de *Tsubo* of Hof; indien 't een goede Tuyn is, moet ze ten minsten zyn dertig voet in 't vierkant, en uyt deze

Hoven of Tuynen.

wezent-

wezentlyke dingen bestaan. (1) De grond is ten deele bedekt met rondachtige steenen van verscheide kleuren, by een verzamelt in de Rivieren of op 't Zeestrand, wel gewassen en gezuyvert, en die van een zelfde soort zyn zaamengevoegt op de wyze van beddens; ten deele met grof zant, dat alle dagen geveegt en tot verwondering schoon gehouden word, zynde de groote steenen in het midden gelegd als een pad om op te wandelen, zonder op het zand te stappen, zynde alles in een schynende doch geestige verwarring. (2) Sommige bloemdragende Planten ongeschiktelyk gepoot, doch niet zonder eenige sekere regels. Tusschen de planten staat somtyds een *Saguer*, gelyk zy 't noemen, of zeldsaame uytlandsche Boom, en somtyds een of twee naantjens. (3) Een kleine Rots of Heuvel in een hoek van den Hof, in navolging van de natuur gemaakt, aardiglyk verciert met Vogelen en *Insecten*, in koper gegoten, en tusschen de steenen ingevoegt; somtyds staat 'er een model van een Tempel boven op gebouwt, gelyk die gemeenlyk ter zaaken van uytzicht op een merkelyke verheventheid, of op de randen van een hoogte staan. Somtyds ruyscht 'er een klein beekje met een aangenaam gedruysch af langs en tusschen de steenen, alles in behoortlyke overeenkomst, en zo na als mogelyk is de natuur verbeeldende. (4) Een klein boschje aan de zyde van den heuvel, waar toe de Hoveniers zodanige boomen verkiezen, die dicht in een willen groeyen, en zy planten en snoeyen die na haare grootte, aard, en kleur van haare bloemen en bladen, zo dat alles zich vertoont zeer naauwkeurig als een natuurlyk bosch of wildernis. (5) Een Regenbak of Kom als boven gezegt is, waar in levende Visschen worden gehouden rondom beplant met zodanige Kruyden, die een waterachtige grond willen hebben, en haare schoonheid en groenheid zouden verliezen, indien ze in een drooge aarde wierden gezet. Het is een byzondere kunst deze Hoven aan te leggen, en dezelve zo fraay en schoon te onderhouden, als zy behoren te zyn, gelyk ik gelegentheid zal hebben om in 't vervolg van deze Historie uitvoeriger aan te toonen. Het vereischt ook niet minder Geest en Verstand om te verzinnen en te maken de bovengemelde Rotsen en Heuvels volgens de regels van de kunst. 't Geen ik tot hier toe gezegt heb, zal genoeg zyn om den Lezer een algemeen begrip en denkbeeld te doen hebben van de Herbergen in *Japan*. Van het gemak en geryf 't geen de Reyzigers in de zelve

vinden, heb ik voorgenomen in een afzonderlyk Hoofddeel op zich zelf te handelen.

Daar zyn ontelbare kleinder Herbergen, Koks winkels, *Sacki* of Bierhuysen, Pafteybakkers, en Zuykerbakkers winkels den geheelen weg langs, zelfs in 't midden van boschen en wildernissen, en op de kruynen der bergen, daar een vermoeyde Voetganger, en 't geringe soort van Menschen ten allen tyden vinden, voor weinig geld eenig warm Eeten, of heet Theewater, of *Sacki* of iets anders van dien aard, om zich mede te ververschen. Het is waar, deze Koks winkels zyn slechts arme lompe huysen in vergelyking van de grooter Herbergen, zynde bewoont door arme Menschen, die genoeg te doen hebben, om met deze hunne neering den kost te winnen; en niet te min is 'er zelf in deze altyd het een of 't ander om de Reyzigers te vermaaken en hen in te lokken; Somtyds een Hof en Boomgaard achter het huys, waar in men van de straat ziet door de deur en vensters, en die door deszelfs schoone Bloemen, of 't aangenaam gezicht van een stroomend klaar water, afdaalende van een nabygelege natuurlyke of door kunst gemaakte Berg, of door eenig ander fraay cicraad van dezen aard, het volk lokt om in te komen, en zich onder de lommering neer te zetten om te rusten; Op andere tyden staat 'er een groote Bloempot in het venster met bloeyende takken van boomen, (want de Bloemen van Planten, hoe schoon ze ook mogen zyn, zyn te gering om plaats in zulken pot te hebben) op een zeer aardige en zonderlinge wyze geschikt; Somtyds staat 'er een frisse mooye Meyd, of een paar jonge wel gekleede Meysjens aan de deur, en nodigen de Reyzigers zeer beleefdelyk om in te komen en iets te koopen. De Eetwaaren, gelyk Koeken, of wat het zy, worden in een open vertrek gehouden voor uytstekende aanspectjens van *Bambous* op dat de Reyzigers, als zy verby gaan, dezelve mogen aftrekken zonder zich in hunne reys op te houden. De Waardinnen, Koks en Meyden blazen het vuur aan, zo ras als zy ymand van verre zien aankomen, op dat het hen schyne als of de spyze reeds vaardig was. Eenige houden zich bezig met Thee te maken, andere maken het vaardig in de kop, andere weer vullen de koppen met *Sacki*, of met andere dranken, om ze den Reyzigers aan te bieden, den geheelen tyd door praatende, smaaterende en hunne Koopwaaren aanprekende zo luyd en sterk, dat hunne nabuuren van dezelve neering het gemakelyk hooren kunnen. De

Eetwaaren.

De Eetwaaren in deze Gaarkeukens, zyn behalven de Thee, en fomtyds de *Sacki*; *Mansje* een soort van ronde Koeken, welke zy hebben leeren maken van de Portugeezen; zy zyn zo groot als gemeene henne Eyeren, en fomtyds van binnen gevult met zwarte bloem van boonen en met zuiker; Koeken van het libbig zop van de *Kaads* wortel, die gevonden word op de bergen, en in ronde schyven gefneden, gelyk Karooten en gebraden; Slakken, Oesters, Schulp en andere kleine Visschen gebraden, gekookt of gezouten; Chineeſche *Laxa* is een dunne soort van een pap of deeg, gemaakt van fyn tarwe bloem, gefneden in dunne, lange kleine schytjens en gebakken; alle soorten van Kruiden, Wortelen en Spruyten, welke het gety van 't jaar opbrengt, gezuyvert en gewasfchen, en dan in water en zout gekookt; ontelbare andere ſchotelen spys aan dit Land eigen, van zaaden en planten, van gepoederde wortelen, en plantgewasfen, gekookt of gebakken, en op veelley wyzen van verscheide gedaantens en kleuren vaardig gemaakt, een noch overblyvend bewys, van de behoefte en bekrompene wyze van leven hunner Voorouders, en van de oorspronkelyke barheid van het Land, eer dat het beteelt en verbeterd was tot dien staat, waar in het nu is. De gemeene faus voor deze en andere gerechten is een weinig *Soje*, gelyk zy 't noemen, gemengt met *Sacki* of Bier van 't Landt. *Sansjo* bladen worden op de randen van de ſchotel gelegd, cierlykheids halven, en ook wel fomtyds dunne schyfsjens van fyne Gengber en van Limoenschillen. Somtyds doen zy poeder van Gengber, van *Sansjo*, of van eenige wortel in het Land groeyende, in de faus. Zy zyn ook voorzien van Banket van verscheide soorten en kleuren, welke gemeenlyk veel aangenamer zyn voor 't oog, dan lekker in de smaak, zynde slechts weinig zoet van zuiker, en daar beneven zo taay, dat men zeer goede tanden moet hebben om ze te kaauwen. Die te voet reyzende het in hunne gedrukte reysboeken, die zy altyd met zich dragen, waar, en tot wat prys de beste spyzen van dit soort te bekomen zyn.

Theewinkels.

Nu blyft noch overig om met weinige woorden iets te zeggen van de Thee, te meer nadien de Reyzigers op den weg

naauwlyks iets anders drinken. In alle Herbergen en Gaarkeukens langs den geheel weg word ze verkocht; behalven deze zyn 'er veele Theewinkels in 't midden der Velden of der Boffchen ja zelf op de toppen der Bergen voor deze neering opgerecht. De Thee die op alle deze plaatsen verkocht word is een slecht soort, zynde alleen de grootste bladen, die aan den Heester blyven, na dat de jongste en tederste op twee verscheide tyden afgeplukt zyn, ten gebruyk van deſtige Luyden, die dezelve voor en na de maalyd drinken. Deze grootere bladen worden niet opgerolt en gekrukt gelyk de beste soorten, maar enkelyk gedroogt in een pan, en geduurig geroert, terwyl ze droogen, op dat ze geen brandende smaak mochten hebben. Als ze genoeg gedroogt zyn, doen zy ze in strooye mandtjens onder het dak, naby daar de rook uytkomt. Zy zyn ook niet ter waereld zinnelyker in dezelve te bereyden tot drank, want gemeenlyk nemen zy een goede hand vol Theebladen, en kooken ze in een groote yzere pot vol waters. Somtyds zyn de bladen opgerolt in een kleine zak, maar indien niet, hebben zy een klein bennetje in de pot zwemmende, waar van zy zich bedienen, om de bladen neer te houden, wanneer zy een zuiver afziedſel daar uyt willen nemen. De helft van een kopje van dit afziedſel word gemengt met koud water, als de Reyzigers daar om vraagen. Thee dus vaardig gemaakt ruikt en smaakt gelyk loog, zynde de bladeren waar van ze gemaakt is, behalven dat ze van een slecht soort zyn, zelden minder dan een jaar oud; en niettemin oordeelen de Japoneezen datze veel gezonder voor 't dagelyks gebruyk is, dan de jongere tederre bladen, op der Chineeſche wyze toebereid, welke zy zeggen dat het hoofd te sterk aandoen, al schoon deze zelf een zeer groot gedeelte verliesen van haare slaapverwekkende hoedanigheid, als ze gekookt worden.

Ik gaa hier voorby de Winkels en Kraamers Huysen, die zonder getal zyn zo binnen als buyten de Steden, in de Dorpen en Burgten, om dat zy niet zeer verschillen van de onze in Duytschland, en om dat ik op eene andere plaats gesproken heb van de Goederen en Koopmanschappen, van het Land, die in dezelve geveylt worden.

V. HOOFDSTUK.

Van het groot getal van Menschen, die dagelyks langs den weg reyzen.

Menigte van Menschen op de wegen in Japan.

Menigte van Menschen op de wegen in Japan. **I**S byna ongelooffelyke welken menigte van Menschen dagelyks in dit Land, op de wegen gevonden worden; Ik kan den Lezer by myne eige ondervinding verzekeren, zynde dezen weg vier maalen over gereyft, dat op *Tokaido*, 't welk een van de grootste en waarlyk van de meest betredene is, van de zeven groote wegen in *Japan*, op sommige dagen meer drang van Menschen is, dan in de openbaare straaften in een der volkrykste steden in *Europa*. Dit is ten deele toe te schryven aan de uytnemende volkrykheid van het Land, en ten deele aan de menigvuldige reyzen, welke de Inboorlingen meermalen ondernemen, dan misfchien eenige andere Natie, het zy gewillig en uyt eige verkiefing of om dat zy daar toe zyn genoodfaakt. Tot genoegen en voldoening der Lezers, zal ik hier invoegen een kort voorafgaand verhaal van de aanmerkelykste Perfoonen, gezelschappen, en gevolgen, of treynen welke de Reyzigers dagelyks op den weg ontmoeten.

Prinffelyke gevolgen.

De Prinffen en Heeren van 't Ryk, met hun talryke treyn, gelyk ook de Gouverneurs van de Keyzerlyke steden en Kroons-Landen verdienen het eerst gemelt te worden. Het is hun plicht eens's jaars ten Hoove te reyzen, en haare achtung en onderdanigheid te bewyzen aan den waereldlyken Monarch op zekere tyden, door de oppermacht daar toe gestelt. Hierom moeten zy deze weg tweemaal 's jaars overtrekken, gaande naar, en wederkeerende van het Hof. Op deze reys worden zy verzelt door hun geheele Hof, en zy doen ze gemeenlyk met die pracht en heerlykheid, welke men overeenkomstig oordeelt met hun eige staat en rykdommen, zo wel als met de Majesteit van dien Machtigen Vorft, wien zy gaan begroeten. De treyn van sommige der uytmuntendste onder de Prinffen van 't Ryk, beslaat den weg eenige dagen; want schoon wy zelve redelyk schielyk reyden, ontmoeteden wy echter de Bagagie en de voorste van den Treyn bestaande uyt de Dienaars en de Onderofficieren twee dagen achter den

anderen, verftrooyt in verscheide benden; en de Prins zelf volgde slechts op den derden dag, wordende verzelt van zyn talryk Hof, alle voorttrekkende in een verwonderlyke ordre. De treyn van een der voornaamste *Daimios* gelyk zy genoemd worden, reket men dat omtrent beloopt op 20000 Menschen meer of min, die van een *Siomio* op omtrent 10000; die van een Gouverneur van de Keyzerlyke Steden en Kroons-Landen, op honderd of verscheide honderden, volgens hun staat en inkomsten.

Indien twee of meer dezer Prinffen en Heeren met hunne talryke gevolgen, by geval te gelyk op reys waren, zouden zy elkander zeer veel in den weg zyn en beletten, inzonderheid, indien zy te gelyk quamen aan het zelve *Siuku* of Dorp, voor zo ver dikwils geheele groote Dorpen naauwlyk groot genoeg zyn, om den treyn van een eenig *Daimio* te huysvesten. Om deze ongemakken voor te komen, zyn de groote Heeren en Prinffen gewoon de verscheide *Siuku's*, die zy doortrekken moeten, en alle de Herbergen die daar zyn, eenigen tyd te vooren te bespreken; als by voorbeeld; eenige van den eersten rang een maand, andere een week of twee voor hunne aankomft. Daar en boven word de tyd van hun aanstaande komft bekend gemaakt in alle Steden, Dorpen en Burgten, die zy doortrekken moeten, door kleine plankjens te slaan aan hooge paalen van *Bambous*, aan den ingang en 't einde van yder Dorp, met weinige merken beduydende op wat dag van de Maand zulken of zulken Heer door dat Dorp zal trekken, daar eeten, of overnachten.

Om aan der Lezers nieuwsgierigheid te voldoen, zal het niet qualyk voegen een van deze Prinffelyke treynen te beschryven, overslaande de Voorloopers, Bagagie, Handpaarden, *Cangos*, *Palankins*, die een dag of twee vooruyt gezonden worden. Doch het verhaal dat ik hier zal geven, moet niet verstaan worden van den treyn der machtigste Prinffen en Onder-Koningen, zodanige

als zyn de Heeren van *Satzuma*, *Cango*, *Owari*, *Kynokuni*, ende *Mito*. maar alleenlyk van dezze der andere *Daimio's*, waar van wy 'er verscheide ontmoet hebben op onzen Reys naar 't Hof; te meer om dat zy slechts weinig van den anderen verschillen, uytgezondert alleen in de Wapenschilden en byzondere Pieken, en eenige goeddunkelyke order op den tocht, en in 't getal der Handpaarden, *Fassanbaks*, *Norimons*, *Cangos*, en dezer Oppassers.

1. Grootte benden van Voorloopers, Huysbestellers, Klerken, Koks, en andere minder bedienden beginnen den tocht, moettende bezorgen huysvesting, spysen, en andere nootwendigheden, tot onderhoud van haaren Prins en Meester met zyn Hofgezin. Deze worden gevolgt door.

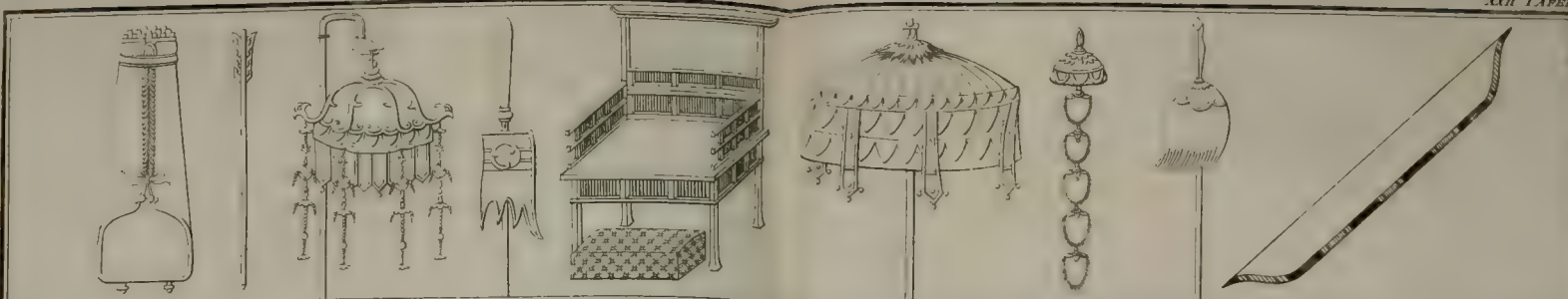
2. 's Prinssen zwaare Bagagie, gepakt of in kleine Koffers zo als ik boven beschreven heb, en op Paarden meegevoert, yder met een Vaan voerende den Naam en 't Wapenschild van den Eigenaar; of anders in groote Kisten bekleed met root verlakte leeder, insgelyks met het wapen van den Bezitter, en op Menschen schouderen gedragen, met menigten van toezinders om op dezelve te passen.

3. Zeer veele kleiner treynen, behoorende tot de hooge Amptenaars en Edelen die den Prins verzellen met Pieken, Zwaarden, Boogen en Pylen, Zonnescermen, *Palankins*, Handpaarden, en andere tekenen van hun groote staat, overeenkomstig met haare Geboorte, Hoogheid en Ampt. Sommige dezer worden gedragen in *Norimons*, andere in *Cangos*, en andere ryden te paard.

4. 's Prinssen eige talryk gevolg, trekende in een wonderlyke schoone ordre, en verdeelt in verscheide benden, yder geleyd door een eige Bevelhebber: Gelyk (1) vyf, meer of min Handpaarden, yder geleyd door twee Stalknechts, aan yder zyde een, en twee Voetknechten daar achter gaande. (2) Vyf of zes, en somtyds meer Dragerys of Kruyers, kostelyk gekleed, gaande een voor een, en dragende *Fassanbaks*, of verlakte Kisten, en verlakte schoone Koffers en Korven op hunne schouderen, in welke zyn de Tabbaarden, Kleederen en andere optooyfelen, nodig voor 't dagelyks gebruyk van den Prins, yder drager word verzelt door twee voetknechten, die zyn vracht by beurten op zich nemen. (3) Tien of meer Gasten, wederom een voor een gaande, voerende kostelyke Zwaarden, Pieken van Staat, Schietgeweer, en andere Wapenen in verlakte hout-

Doosen, gelyk ook Pylkookers met boog en pylen. Somtyds zyn 'er om groote pracht te toonen meer *Fassanbaks* Dragerys en andere Handpaarden, die dezen trop volgen. (4) Drie of meer Mannen, die de Staats Pieken dragen, als tekenen van des Prinssen macht en gezag, boven aan 't eind verciert met bondels van Haaneveeren, of zekere ruuwe Huyden, of andere byzondere optooyfelen, aan dezen of geenen Prins eigen. Zy gaan een voor een, en worden yder verzelt door twee Voetknechten. (5) Een Heer, dragende des Prinssen Hoed, welken hy draagt om zich zelf te beschutten voor de hitte der zon, en die bekleed is met zwart Fluweel. Deze is insgelyks verzelt door twee Voetknechten. (6) Een Heer, dragende des Prinssen *Somberiro* of *Umbrello*, Zonnescerm, insgelyks met zwart Fluweel bekleed, en verzelt door twee Voetknechten. (7) Eenige andere *Fassanbaks* en geverwde Koffers, bekleed met gevernist Leeder, met des Prinssen Wapen op dezelve, yder met twee Menschen om dezelve te bewaaren. (8) Zestien, meer of mindere Prinssen Pagies en Kamerheeren, kostelyk gekleed, gaande paar aan paar voor zyn *Norimon*. Deze worden genomen uyt de Aanzienlykste van zyn Hof. (9) De Prins zelf zittende in zyn staatelyke *Norimon* of *Palankin*, gedragen door zes of acht Mannen, in ryke lieveryen gekleed, met verscheide andere aan de zyden naast de *Norimon* gaande, om ze by beurten te dragen. Twee of drie Kamerheeren van den Prins gaan ter zyden den *Norimon*, om aan hem te geven 't geen hy eischt, en hem te helpen en te ondersteunen in 't uyt en ingaan van den *Norimon*. (10) Twee of drie Paarden van Staat, de Zadels met zwart bekleed. Een van deze Paarden draagt een groote Leun of Armstoel, die somtyds bekleed is met zwart Fluweel, en geplaatst op een *Norikako* van het zelve stof. Deze Paarden worden verzelt door verscheide Stalknechts en Voetknechten, alle in lieverye, en sommige worden geleyd door des Prinssen eige Pagies. (11) Twee Piekdragerys. (12) Tien of meer Menschen, dragende yder twee Mandtjens van een wanstallige gedaante, vastgehegt aan de eindens van een stok, die zy op hunne schouderen op zulken wyze dragen, dat het eene Mandtje voor hen en het andere achter hen hangt. Deze Mandtjens zyn meer voor staatlic, dan tot eenig gebruyk. Somtyds gaan 'er eenige *Fassanbak* Dragerys tusschen hen in, om den hoop te vermeerderen. Op deze

deze ordre trekt des Prinſſen eige treyn, welke gevolgt word door.

5. Van zes tot twaalf Handpaarden, met hunne Geleyders, Stalknechts en Voetknechten alle in lieverey.

6. Een menigte van des Prinſſen Dienſtboden en andere Amptenaren van zyn Hof, met hun eige zeer talryke Treyns en Oppaffers, Piekdragers, *Faffanbak* Draggers en Voetknechten in lieverey. Sommige dezer worden gevoert in *Cangos*, en de geheele bende word geleyd door des Prinſſen Opper-Hofmeester, gedragen in een *Norimon*.

Indien een der Zoonen van den Prins zynen Vader op deze reys naar 't Hof verzelt, volgt hy met zyn treynaanſtonds na den *Norimon* van zyn Vader.

De Stoel van Staat, Zonneſchermen, Pylkookers, Boogen en Pylen, eenige Vaandels en andere tekenen van eer en gezag, welke gemeenlyk gedragen worden voor de Prinſſen van het Ryk, en voor Menſchen van grooten ſtaat, zyn afgebeeld in de 22. Tafel.

Het is een uytnemend fraay gezicht, en verwonderingswaardig te zien alle de Perſoonen, die het talryk gevolg van een groot Prins uytmaken, de Piekdragers alleenlyk, alle de *Norimon*-draggers, en de Lakeyen uytgezondert, in zwarte zyde gekleed, trekkende in eene ſchoone ordre, met een behoorlyke welvoegende ſtaaticheid, en zich zo ſtil houdende, dat men het allerminſte gedruyſch niet hoort, dan 't geen nootzaakelyk ontſtaan moet uyt de beweging en geklater van hunne Kleederen, en het trappen van der Menſchen en Paarden voeten. Aan de andere kant ſchynt het belachelyk voor een Europier alle de Piekdragers en *Norimon* Luyden te zien met alle hunne Kleederen tot boven het midden opgeſchort, hun achterſte bloot voor het oog der Aanſchouweren vertoonende, hebbende hunne ſchaamdeelen ſlechts bedekt met een ſtuk laaken. 't Geen noch gekkelyker en miſſelyker ſtaat, is, te zien, dat de Pagies, Piekdragers, de Zonneſchermen, de Hoeddraggers, de *Faffanbak* of Kiftedragers, en alle de Lakeyen te voet, wanneer zy door eenige groote Stad of Burgt gaan, of voorby den treyn van een ander Vorſt of Prins, een potsachtige of belachelyken gang aanneemen, als of zy danſten; yder ſtap die zy doen, trekken zy d'een voet op geheel tegen haaren rug, ſtrekkende ter zelve tyd den arm van de andere zyde zo ver uyt als zy kunnen, en ſtellende zich in zodanigen poſtuur, als of zy door de lucht wilden zwemmen. Ter zelve tyd danſſen

en ſlingeren de Piekden, Hoeden, Zonneſchermen, *Faffanbaks*, Doofen, Korven en al wat zy dragen, op een zonderlinge wyze rond, volgens de beweging die zy met hunne Lichamen maken. De *Norimons*-draggers hebben hunne mouwen zo na aan de ſchoulers als zy kunnen met koorden vaſtgebonden, en gaan met ontbloote armen. Zy dragen de ſtok van de *Norimon* of op hunne ſchoulers, of anders op de palm van hunne handen, houdende die om hoog boven hunne hoofden. Terwyl zy met de eene vaſthouden, ſtrekken zy de andere uyt, leggende de hand vlak uyt, waar door, en door haare korte omſichtige treden, en ſtyve knien, zy een belachelyke vrees en omzichtigheid nabootſen. Indien de Prins uyt zyn *Norimon* ſtapt in een van de groene hutten opzettelyk voor hem gebouwt, op bequaame wydens langs den weg, of indien hy in een byzonder huys gaat, het zy om een kop thee te drinken, of het zy om zyn gevoeg te doen, laat hy altyd een *Cohang* voor den Huyswaard, als een belooning voor zyne moeyte. Voor het eeten des middags en des avonds zyn de koſten veel grooter.

Alle de Pelgrims die naar *Iſje* gaan, uyt welke Landtrek van het Ryk zy ook mogen komen, moeten een gedeelte van dezen grooten weg overreyzen. Deze bedevaart word in alle getyden van het jaar gedaan, maar inzonderheid in den Lententyd; en het is omtrent dien tyd dat men zeer groote menigten van dit Volk op de wegen ziet. De Japonceſen van beide ſekten, jonge en oude, ryke en arme, ondernemen deze verdienende reys doorgaans te voet, om op deze Heylige plaats te verkrygen aſlaat, en vergeving hunner zonden. Sommige dezer Pelgrims zyn zo arm, dat zy ten eenemaal moeten leven op 't geen zy winnen door het beedelen langs den weg. Het is voornamentlyk om deze reden, en van wegen hun groot getal, dat zy by uytnemendheid laſtig zyn aan de Prinſſen en Heeren, die op dien tyd van 't jaar naar 't Hof reyzen of van daar komen, hoewel zy zich evenwel op een zeer beleefde wyze, by hen bloodhoofds aangeven, en hen met een zachte weemoedige ſtem aanſpreken, zeggende, *Groote Heere dat het U geliefde den armen Pelgrim een Penningje te geven tot de onkoſten van zyne reys naar Iſje*, of anders woorden die het zelve willen te kennen geven. Onder alle de Japonceſen zyn de Inwoonders van *Fedo* en van de Provintie *Oſju* de meeft genegene tot deze Heylige Bedevaart, en reyzen menigmaal naar *Iſje*

Pelgrims
naar Iſje.

buyten weeten van hunne Ouders of Vrienden, en zonder verlof van hunne Overheden, 't welk zy andersins verplicht zyn te verzoeken in deze en in de andere Provincien. Kinderen zelf die vreefen dat zy streng zullen gestraft worden over hunne misdryven, zullen van hunne Ouders loopen en naar *Isje* gaan, om van daar een *Ofarrai* of Aflaat te haalen, welke, by hun wederkomst geacht word een genoegzaame voldoening van haare zonden, en een verzekert middel om hen weder met hunne Ouders te verzoenen. Zeer veele dezer Pelgrims zyn verplicht geheele nachten door te brengen onder den blauwen Hemel, blootgettelt voor alle ongemakken van weêr en wind, sommige uyt gebrek van plaats in de Herbergen, zynde alle deze en de Huysen van sommige groote Dorpen op sommige tyden van het jaar niet bequaam noch genôeg om alle de Reyzigers te herbergen; andere wederom uyt armoede; en van deze laatste worden 'er veele dood gevonden op den weg, in welken geval haare *Ofarrai*, zo zy 'er een by zich hadden, zorgvuldiglyk opgenomen, en in den naaften Boom of Boschje geborgen word. Somtyds gaan 'er luye ledig-gangers, onder voorwendfel van deze Bedevaart, 't geheele jaar door beedelen, of zo lang als zy genoeg kunnen winnen, waar van zy bestaan kunnen, en deze luye levenswyze voeren. Andere doen dezen Bedevaart op een boertige en koddige wyze, der menschen oogen op haar trekkende zo wel als om hun geld te krygen. Sommige dezer begeven zich in eene maatschappy, welke gemeenlyk bestaat uyt vier Persoonen, gekleed in wit linnen, op de wyze der *Kuge*, of Menschen van het Geestelyk Hof van den *Dairi*, of Geestelyken Erf-Keyzer. Twee derzelven gaande een staatige, langzaame bedachtzaame tred, en dikwils stilstaande, dragen een groote Berry, verciert en omhangen rondsom met denne takken, en gesnede stukken wit papier, waar op zy setten een groote Klok van een lichte stof of een Ketel, of iets anders, genomen en zinspelende op eenige oude Romansche Historie van hunne Goden en Voorvaderen. Terwyl een derde met een bevelhebers staf in zyne hand, uyt achting van zyn Ampt, verciert met een bondel wit papier, gaat of liever danst voor de Berry, zingende met een gekkelyke grove stem een deuntje, opzicht hebbende tot het onderwerp 't welk zy bezig zyn te vertoonen. Ter zelve tyd gaat de vierde langs de huysen beedelen, of spreekt de liefdaadige Reyzi-

gers aan, en ontfangt en bewaart het geld, dat hem uyt liefdadigheid gegeven word. Hunne dagreyzen zyn zo kort, dat zy gemakkelyk een geheel zomer doorbrengen kunnen op zulken tocht.

De *Siumre* verschaffen aan den Reyziger een ander merkwaardig gezicht. *Siumre* zyn menschen, die in bedevaart bezoeken de drie en dertig voornaame *Quanwon* Tempels, die op verscheide plaatsen hier en daar door de Provincien zyn verstroot. Zy reyzigen gemeenlyk met hun beide of drien t'zaamen, zingende een ellendig droevig *Quanwon* gezang, gaande deur aan deur, en somtyds spelende op een Fiool, of op een Luyt, gelyk de Landloopers en Beedelaars in *Duytschland*: Niettemin vallen zy de Reyzigers niet lastig om aalmoessen. De naamen van zodanige *Quanwon* Tempels, die zy noch niet bezocht hebben, zyn geschreven op een klein plankje hangende op ordre aan hun hals. Zy zyn gekleed in het wit, op een zonderlinge manier, aan deze Sekte alleen eige. Het staat veelen zo wel aan op deze wyze het Land door te zwerven, dat zy zich aan geen ander beroep noch handwerk willen overgeven, om hunne kost te winnen, maar verkiefen hun leven te slyten in deze altyd duurende Bedevaart.

Somtyds ontmoet men zeer wonderlyke vreemde Gezichten, by voorbeeld, Menschen in de strengste vorst moeder naakt over straat loopende, hebbende niets dan een weinig strooy om hun midden, om de schaamdeelen te bedekken. Deze Menschen ondernemen doorgaans zulken buytengemeenen en moevelyken reys, om zekere Tempels te bezoeken, achtervolgens de Godsdienstige geloften welke zy belooft hebben te volbrengen, in geval zy van de goedheid hunner Goden verwierven de verlossing van eenige doodelyke ziekte, waar aan zy zelf, hunne Ouders of Maagschappyen, onderworpen waren, of van eenige andere groote tegenspoeden, die hen over 't hoofd hingen. Zy leven zeer armelyk en ellendiglyk op den weg, nemen geene aalmoessen aan, en gaan voort op hun reys, meest altyd loopende.

Op alle de wegen in alle de gedeeltens van het Ryk vind men machtig veele Beedelaars, maar inzonderheid op de zo dikwils en geduurig betrede weg *Tokaido*. Onder deze zyn veele braave jonge Kaarls, die hunne hoofden scheeren. Deze gewoonte van 't hoofd te scheeren is oorspronkelyk ingevoerd door *Soroktais* een yverig voortplanter van de *Fotoge*, of Leere van de vreemden Heidenschen Gods-

Pelgrims
naar de
Quanwon
Tempels.

Zeldsaame
geloften.

Beedelaars.

Godsdienst, en is zedert altyd onderhouden. Want eenen hevigen tegenstand vindende, in de voortplanting van zyne Leere, door zekeren *Moria*, beval hy aan alle die zynen Godsdienst omhelst hadden om een gedeelte van hunne hoofden te scheeren, om daar door onderscheiden te worden van de aanhangers van *Moria*, insgelyks beval hy dat de mannelijke Kinderen het geheele hoofd geschooren word, op de wyze hunner Priesters, en uyt kracht dezès hebben zy enkelyk het voorrecht van te mogen beedelen.

Beedelorde van Nonnen.

Tot deze geschoore beedel-stam behoort een zekere merkwaardige Godvruchtige orde van jonge Meysjens, *Bikuni* genoemd, 't welk zo veel beduyd, als *Nonnen*. Zy leven onder de bescherming van de Nonnekloofsters tot *Kamakura* en *Miaco*, aan welke zy jaarlyks een zekere somme opbrengen, uyt het geen zy door 't beedelen winnen, ten teeken van de erkenning van haar gezag. Sommige betalen daar benevens een soort van schatting aan de *Khumano* Tempels tot *Isje*. Haar gewoonlyke wooning is in de nabuurschap van *Khumano*, waar van daan zy ook genoemd worden *Khumanono Bikuni*, of de Nonnen van *Khumano*, tot onderscheid van andere Godsdienstige Nonnen. Zy zyn myns oordeels verre de mooyste Meysjens die wy in *Japan* gezien hebben. De Dochters van arme Ouders, indien ze mooy en aanminnig zyn, verzoeken en verkrygen lichtelyk dit voorrecht om te mogen beedelen in Nonnen gewaad, wetende dat schoonheid een der meeste beweegende en overtuigende aandoeningen is op de Reyzigers, om harr te doen gevoelen de uytwerkliken hunner Edelmoedigheid. De *Jammabos*, of beedelende Bergpriesters (van welke hier na breeder) steeken hunne eige Dochters dikwils in deze Godsdienstige orde, en zy nemen haare Vrouwen uyt deze *Bikuni's*. Sommige derzelve opgevoed zynde in Hoerhuysen, en haaren tyd daar hebbende uytgedient, koopen het voorrecht van in deze Godsdienstige orde te gaan, om in dezelve het overige van haare jeugd en schoonheid te verslyten. Zy koomen met haar tweën of driën by malkander, en gaan alle dag eenige Mylen af van haar huys. Zy zien gemeenlyk uyt op Menschen van fatsoen, die in *Norimons*, in *Cango's* of te paard reyzèn. Zo ras als zy ymand bespeuren gaan zy daar op los en bidden, doch niet alle by een, maar elk in 't byzonder, doende yder een Heer aan, en hem liettalig vleyende, en zingende een boere deuntje: indien hy zeer

mild en liefdaadig is, zal zy hem eenige uren verzellen, om hem te vermaaken. Gelyk het aan de eene kant niet blykt, dat zy veel Godsdienstigheid hebben, zo blykt het aan de andere kant ook niet, dat zy onder eenigerley soort van armoede leven. Het is wel waar, dat zy haar zelve richten na de regelen van haare orde, door haare hoofden te scheeren, maar zy dragen zorg dezelve te bedekken en te omwinden in Mutsen of Hoeden van zwarte zyde. Zy gaan bekoorlyk en zindelyk gekleed op de manier van de gemeene Vrouwlieden, en zy dragen Handschoenen zonder vingers aan haaren arm. Zy dragen ook een grooten Hoed om haare aangezichten te bedekken, dewelke veelyds besmeert of geblanket zyn, en om zich te schutten voor de hitte der Zon. Zy hebben doorgaans een Schaapherders staf of schop in haare handen. Haare stem, gebaarden en uytterlyk gedrag zyn noch te stout, noch te dartel, noch te zeer beschromt en gemaakt, maar vryborstig, aangenaam, en schynend zeedig. Om evenwel haare zeedigheid niet te zeer te verheffen boven 't geen ze verdiend, moet men wecten, dat zy geen zwaarigheid maken van haaren boesem t'eenemaal bloot te leggen voor het oog der milddaadige Reyzigers zo lang als zy hem gezelschap houden, onder voorwendfel, dat het de gewoonte is in het Land, en datze voor zo veel ik weet, op welken Godsdienstigen wyze zy ook mogen geschoren wezen, al zo onbeschaamt en geyl zyn als eenige Hoer in een openbaar Hoerhuys.

Hebbende dus een verhaal gegeven *Jammabos*. van deze *Bikuni*, zal het niet oneigen zyn met weinige woorden hier by te voegen een andere Godvruchtige beedelorde van de *Jammabos*, zo als zy doorgaans genoemd worden, dat is *Bergpriesters*, of liever *Jammabus*, dat is, *Bergzoldlaaten*, om dat zy altyd gewapent zyn met Zwaarden en Degens. Zy scheeren hunne hoofden niet, en volgen de regels van den eersten grondlegger van deze orde, die zyn lichaam t'onderbracht door het opklouderen van steyle hooge Bergen; ten minsten schikken zy zich na hem in haare kleeding, uytterlyk gedrag, en uytwendige plechtigheden, want zy zyn zeer ver afgeweken van zyn streng levensgedrag. Zy hebben hun Hoofd of Overite van de orde tot *Miaco*, aan wien zy verplicht zyn, een sekere somme jaarlyks op te brengen, en in vergelding voor dezelve van hem te verkrygen een hooger waardigheid, met het een of 't ander bygevoegt vercierfel, waar door zy onder

hen zelve worden onderscheiden. Gemeenlyk wonen zy in de buurt van eenige beroemde *Cami-Tempel*, en zy verwoegen zich by de Reyzigers in den naam van den *Cami*, die aldaar aanbedden word, doende een kort verhaal van zyne heiligheid en wonderwerken, met een holle grove stem; om ter zelve tyd het geluyd noch grooter te maken, raatelen zy met hunne lange stokken aan 't boven eind behaaden met yzere ringen, om de aalmoessen op te nemen, die hen gegeven worden; en eindelyk blaasen zy op een Trompet, gemaakt van een groote Schuip of Hoorn. Zy nemen hunne Kinderen gemeenlyk met zich op het zelve beedelwerk, gekleed gelyk hunne Vaders, doch met geschoore hoofden. Deze kleine basterds zyn by uytstek lastig en moeyelyk aan de Reyzigers, en gemeenlyk vallen zy haar aan om iets te hebben, als zy eenigen Berg of Heuvel moeten opklimmen, daar zy, om den moeyelyken opgang niet wel voorby kunnen, om van haar ontlagen te worden, of zy moeten haar iets geven. Op sommige plaatsen smeecken zy met hunne Vaders, de Reyzigers, in gezelschap van eene bende van *Bikuni's*, en zy maken met hun Raatelen, Ringen, Trompetten, kaakelen en schreuwen zodanigen, vreesfelyken en schrikkelyken geluyd, dat men 'er gek en doof van zoude worden. De Bergpriesters worden dikwils aangezocht door bygelovigen tot bezweering, gelukzegging, voorzegging van toekomstige dingen, tot weder verkryging van verloren Goederen en diergelyken meer. Zy geven zich uyt te zyn van de *Cami* Godsdienst, zo als ze van ouds af vastgesteld is, en niettemin worden zy nooit geduld eenige der *Cami* Tempels te bedienen.

Verder
verhaal
van de
Beedelaars.

Langs den weg ontmoeten de Reyzigers veele andere Beedelaars. Sommige dezer zyn oude, en na allen schyn eerlyke Liederen, die om de menschen te meer te overreden om aalmoessen aan haar te geven, geschooren en gekleed zyn op de wyze der *Sinbo*, of *Budsto* Priesters. Somtyds ziet men 'er twee by malkanderen staan, yder met een klein langwerpige boek voor zich, gevouwen byna even eens als de Staats Schriften in de Kancelery van *Siam*. Dit Boek behelst een gedeelte van haaren *Fokekio* of Bybel, gedrukt in de betekenende of geleerde Taal. Ik wil evenwel niet dat de Lezer denke, als of zy zelf eenige kennis hadden van die Taal, of wisten hoe zy 't Boek dat voor haar legt, lezen konden. Zy leeren alleenlyk eenig gedeelte daar

van door 't gehoor, en spreken het overluyd, ziende naar het Boek, als of zy het waarlyk daar in lazen, verwachtende iets van hunne hoorders tot een belooning voor hunne moeyte. Andere ziet men zitten naby eenige Rivier, of loopend water, makende een *Siegaki*, een zekere plichtpleginge tot verlossing van afgestorvene Zielen. Deze *Siegaki* geschied op de volgende wyze. Zy nemen een groenen tak van den *Fanna Skimmi* Boom, en eenige woorden overluyd uytspreekende, wasschen en veegen zy met dezelve eenige houtspaanders, waarop zy geschreven hadden de namen van sommige overledene Persoonen. Dit gelooven zy dat merkelyk toebrenge tot verlossing en verversching der afgestorvene zielen in 't Vagevuur, en voor zo veel als ik weet, kan dit al zo wel en ruym zo wel voldoen aan dat oogmerk, als eenig getal van Missen, zo als zy gedaan worden ten zelve einde in de Roomsch Katholyksche Landen. Elk een die 't voordeel of 't nut van deze wassching wil koopen voor zich zelf of voor zyne vrienden en bekenden, gooyt een *Senni* op de mat, welke naby den Beedelaar gespreid is, die zich zelf zo veel niet verwaardigt, om hem op eenigerley wyze te bedanken voor zyne liefdaadigheid, menende dat zyn kunst en Godvrugt noch meer verdiend, behalven, dat het niet de gewoonte is onder de Beedelaars van aanzien, om de Menschen te danken voor hunne liefdegiften. Elk een, die de vereischte plechtigheden heeft geleert, nodig om een *Siegaki* te maken, heeft de vryheid om het te doen. Andere van deze stam, die 't meeste deel uytmaken, zitten den geheelen dag door langs den weg op een kleine grove mat. Zy hebben een platte Klok, gelyk een vyzel voor zich leggen, en doen niets anders, dan op een erbermelyken zingenden toon het woord *Nu-manda* herhaalen, 't welk in een getrokken is uyt *Namu Amida Budsu*, een kort Formulier van Gebed, waar mede zy den God *Amida*, als een voorstander en voorspraak van de afgestorvene Zielen, aanbidden. Ter zelve tyd slaan zy byna geduuriglyk met een kleine houtte hamer op de boven gemelde Klok, en dit zeggen zy, om te eerder verhoort te worden by *Amida*, doch ik geloove, met oogmerk dat zy te eerder zouden gezien worden door de voorbygangers.

Nadien ik tot hier toe den Lezer onderhouden heb met een verhaal van de Beedelaars, en menigvuldige gezelschappen der zelve in dit Land, moet ik,

ik, voor ik van dit onderwerp aftappe, veel verzoeken, om noch twee of drie andere soorten op te tellen. Een ander soort zagen wy, in 't voorby reyzen, middelmatig gekleed, sommige in een Geestelyk, andere in een Waereldlyk habyt. Deze stonden in de Velden naast den weg, en hadden doorgaans een soort van een Outaar voor zich staan, op welken zy stelden het Beeld van hunnen *Briarés* of *Quanwon*, gelyk zy hem noemen, gesneden in hout, en verguld; of de Schilderyen van andere Afgoden lomp gedaan; als by voorbeeld, de Schildery van *Amida*, de Opperrechter van de afgestorvene Zielen; van *Jemas O*, of de Opper Cipier van de gevankenis, waar in de verdoemde Zielen gevangen zyn; of van *Dsisoo*, de Hoofdbevelhebber in 't Vagevuur der Kinderen en van sommige andere, daar by en benevens eenige vertooningen van de vlammen en pynigingen, toebereyd voor de Godloosen in de toekomstige waereld, door welke zy der Reyzigers mededoogenheid en liefdaadigheid trachten op te wekken.

Andere Beedelaars, en naar allen schyn zeer eerlyke, vind men langs den weg zitten, byna op dezelve wyze gekleed als de *Quanwon* Beedelaars, met een *Dsisoo* stok in hunne handen. Deze hebben gelofte gedaan van in zekeren bepaalden tyd niet te spreken, en drukken hunne begeertens en gebrek alleenlyk uyt door een droevig, neerslachtig en weemoedig gelaat.

Om niet te melden van ontelbaare andere gemeene Beedelaars, sommige ziek, andere lustig en sterk, die de aalmoesten van 't Volk krygen, door bidden, zingen, speelen op 't Fiool, Luyt, en andere Musiek Instrumenten, of eenige Potsemakers grillen bedryven, zal ik het verhaal van dit Volk besluyten met een gekkelyk, aanmerkelyk slag van Beedelaars Musiek, of liever gebeyer van klokken, 't welk wy somtyds, doch zelden op onze reys naar 't Hof, ontmoet hebben, en 't welk na het getal der klokken word genoemd *Fatso Canne*, 't gebeyer of 't Musiek van achten. Een jongen met een soort van een houte huif of dek van zyn hals afhangende, en met een touw van acht koorden daar aan, van welke acht klokjens van een byzondere toon afhangen, loopt rond in een kring, met een snelheid byna ongeloofelyk, op zulken wyze, dat beide het werktuig dat op zyne schouders rust, en de klokken zich gelykelyk met hem met den omloop der Zon omdraayen, midlerwyl slaat de jongen met een groote

behendigheit en gezwindheit met twee hamers op de Klokjens, 't welk een misfelyk vreemd soort van overeenstemmend geluyd maakt. Om het geluyd te vergrooten, slaan twee Menschen, die naast hem zitten, d'een op een grooter, d'ander op een kleinder trom. Die geene, die vermaak vinden in dit Schouwspel, smyten dan sommige *Semi's* of Oortjens tegen den grond.

Het gedrang, en 't krioelen op de wegen in dit Land, word niet weinig vermeertert door groote menigte van Kramers en Kinderen der Boeren, die van den morgen tot den avond omloopen, de Reyzigers volgen, en hunne armelyke voor 't meerendeel eetbaare waaren te koop veylen; gelyk by voorbeeld verscheide soorten van Koeken en Banket, waar in zo weinig zuyker is, dat men ze naauwlyks daar in kan proeven; andere Koeken gemaakt van bloem, *Soccani*, of anders alle soorten van wortelen gekookt in water en zout, Reysboekjens, strooye Schoenen voor Menschen en Paarden, Touwen, Koorden, Tandstookers, en een menigte van andere beuzelingen van Hout, Stroot, Riet en *Bambous*, naar dat de gelegenheit van yder plaats uytleyert.

Op sommige plaatsen zo binnen als buyten de Steden en Dorpen ontmoet men somtyds ledige *Cangos* en *Palankins*, of ledige en gezadelde, hoewel anderzins slecht uytziende Paarden met de Menschen die dezelve oppassen, en die zich zelve en hunne Paarden aanbieden aan de vermoeide voetgangers, om hen te brengen naar het naast bygelegen Posthuys, of waar zy wezen willen, voor een kleinigheid. Doorgaans zyn ze reeds eens gebruykt geweest, en zy zouden genootzaakt zyn ledig wederom te keeren naar de plaats, van waar zy gekomen waren, indien zy onderweegs niet den eenen of den anderen aanklampten, die zich wil laten voeren.

Om 't verhaal, 't geen ik voorgenomen had te geven van de menigte van Menschen, die men dagelyks op den weg ontmoet, te voltooyen, moet ik niet vergeeten aan te tekenen en in 't byzonder te gewaagen van de menigvuldige Hoeren, waar mede de groote en kleine Herbergen, Theewinkels, en Gaarkeukens voornamentlyk in de Dorpen en Burgten op het groot Eiland *Nipon*, ten allen tyden overvloediglyk voorzien zyn. Omtrent den middag, wanneer zy zich gekleed en geblanket hebben, gaan zy in de deuren itaan, of zitten op de banken voor het Huys,

om

Liedjens
Zangers en
Marskramers.

Lichte
Kooyen.

om zich te vertoonen, van waar zy met een vriendelyk gelaat en lieflyke woorden de verscheide verbytrekkende benden innodigen in haare Herberg, altyd, zo zy zeggen, beter dan eenige andere. In sommige plaatsen, daar verscheide Herbergen naast elkanderen zyn, voornamentlyk in de *Siuku* of zodanige Dorpen, die Posthuysen hebben, maken zy met haar geschaater en gerabbel een vreeslyk gedruysch, dat schrikkelyk verveelt. De twee Dorpen *Akasaki* en *Goy* naast den anderen leggende, zyn ten dezen opzicht zeer beroemt, zynde alle de Huysen in dezelve zo veele Herbergen of liever Hoerhuysen, elk voorzien met niet minder dan drie, zes of zeven van deze Hoeren, om welke reden ze ook worden genoemd het *Groot Magazyn van Japansche Hoeren*, en by wegen van boertery de *gemeene Sloop-Molen*. Zeer zelden reyzen eenige Japoneesers door deze Dorpen, of zy kippen eenige dezer Hoeren uyt, en slaapen by haar. Ik kan niet nalaten hier ter plaats aan te tekenen een kleine misflag van den Heer *Caron*, in zyne Beschryving van *Japan*, in welke hy toont zulk eene tedere achting voor de seere van de Japoneesche sexe (misschien ten opzicht van zyne vrouw, die eene Japansche was) dat hy staaft, dat buyten de openbaare en bevoorrechte Hoerhuysen dezen handel niet gedreven word in eenige Stad of Dorp door het gantsche Ryk. Het is onwederspreekelyk waarachtig, dat 'er naauwlyks een opentlyke Herberg is

op het groot Eiland *Nipon*, of ze mag genoemd worden een Hoerhuys; en dat by aldien 'er te veele Liefhebbers op een plaats komen huysvesten, de nabuurige Herbergiers vrindelyk en gewilliglyk haare eige Snollen zullen leenen, onder beding, dat het geld dat zy winnen getrouwlyk aan haar worde betaalt. Dit is geen nieuwe gewoonte onlangs in dit Land ingevoerd, of zedert den tyd dat de Heer *Caron* hier geweest is. In tegendeel is ze van zeer oude tyden af, en reeds over veele honderden van jaaren begonnen in de tyden van dien dapperen Generaal en eersten Waereldlyken Monarch *Joritomo*, die, beducht, dat zyne Soldaaten verdrietig over zodanige langduurige en moeielyke tochten, en derhalven begeerig zynde naar hunne Huysen en naar haare Vrouwen en Kinderen te keeren, derhalven zouden verlooppen, het 't raadzaamste oordeelde, hen in dit byzondere in te willigen, en hen hunne vleeschelyke lusten te laten boeten, door openbaare en bedekte Hoerhuysen toe te laten. Om de zelfde reden is het, dat de Chineesen gewoon zyn *Japan* te noemen, het Hoerhuys van *China*, want zynde deze onwettelyke Handel uytterlyk, en op zwaare straffen verboden door alle de Heerschappyen van den Chineeschen Keyzer, zo reyzen deszelfs Onderdaanen menigmaal naar *Japan*, om daar hun geld te verquisten in 't gezelschap van zodanige lichte Kooyen.

VI. HOOFDSTUK.

Van onzen reys naar 't Keyzers Hof in 't algemeen, en hoe wy op den weg wierden gerieft.

Tyd van ons vertrek.

Alle Prinssen, Heeren en Vassalen van 't Japansche Ryk gehouden zynde eens 's jaars aan 't Hof te verschynen, zo is 't door den Keyzer bepaalt, op welken tyd en dag zy moeten op reys gaan. Het zelve is in acht genomen ten opzicht van de Nederlanders, en de 15. of 16. dag van de eerste Japansche maand, welke gemeenlyk invalt op het midden van onze Sprokkelmaand is bepaalt geworden tot ons vertrek voor het toekomende. Tegen dien tyd is het, dat wy alles vaardig maken, hebbende voorafgezonden de Geschenken, die wy doen moeten tot *Osacca*, *Miaco*, en aan 's Keyzers Hof (elk gefortteert en ingepakt) benevens de levensmiddelen en den voorraad voor onze keuken op onze toekomstige reys ter Zee, en voor de grove Bagagie naar de Stad van *Simonofeki*, aan boord van een Bark ten dien einde alleen gebouwt. Om het andere jaar moet deze Bark worden voorzien van nieuwe toetaakeling, en de Kajuyt behangen met nieuw stof of behangsel, naar de manier van 't Land, en ze vereischt vry groote kosten om ze geduurig te onderhouden. Indien ze te oud of nutteloos word, moet een nieuwe gekocht of getimmert worden, voor een groote somme; Alle de Goederen en Geschenken aan boord gebracht zynde, gaat ze onder zeyl naar *Simonofeki*, eenigen tyd voor ons vertrek, om dat gelyk wy dat gedeelte van onze reys te Land, en in minder tyd doen, zy onzen aankomst aldaar moet afwachten, om ons en ons gevolg aan boord te nemen, en ons naar *Osacca* te voeren. Eertyds gingen wy zelf aan boord in de Haave van *Nagasaki*, en wy deden de gantsche reys van daar naar *Osacca* ter Zee, maar eens een schielijke en geweldige storm ons overvallende, en ons in zeer groot gevaar stellende, heeft de Keyzer, uyt eene tedere achting voor de veyligheid onzer Persoonen, zedert belast, dat wy dit eerste gedeelte van onzen reys te Land doen zouden. Drie of vier weken, na dat deze Bark naar *Simonofeki* onder zeyl is gegaan, en weinige dagen voor ons vertrek, gaat onze *Resident* vergezelt door zyn gewoonlyken

treyn, de twee Stadsvoogden van *Nagasaki* bezoeken in hunne Paleysen, om zyn afscheid van hen te nemen, en om de Nederlanders, die in onze Factory blyven, te beveelen in hunne gunstige bescherming. Den volgenden dag worden alle de Goederen en andere dingen, die met ons moeten worden gevoert, het zy door Paarden of Menschen, gemerkt, yder Baal of Kist met een klein plankje, waar op geschreven is de naam des Eigenaars, en welke dingen daar in zyn.

Op den eigen dag van ons vertrek, komen alle de Amptenaars van ons Eyland, en alle andere, die op eenigerley wyze betrekking hebben op onze zaaken, en wel inzonderheid de toekomende of aanstaande medgezellen op onze reys, vroegtyds 's morgens by ons op *Uesima*. Weinig tyds daar na worden zy gevolgt door de beide Stadsvoogden, verzelt met hun talryk Hofgezin, of anders door hunne Gevolmachtigden, die ons bezoeken, en ons een gelukkige reys wenschen, als menschen die nu opgaan om de zonderlinge Eere te genieten van toegelaten te zullen worden in de tegenwoordigheid van de Opper-Majesteit van 't Ryk. De *Gouverneurs* of derzelver Plaatsbekleeders naar gewoonte by deze gelegenheid onthaalt zynde, en hun afscheid genomen hebbende, worden door ons uytgeleyd tot buyten het Eyland, 't welk doorgaans geschied ontrent ten negen uren 's morgens, op welken tyd wy ook onzen reys ondernemen. De *Bugjo* of Oppergezagvoerder over onzen treyn, en de Nederlandsche *Resident* gaan in haare *Norimons*. De Opper-Tolk, indien hy een oud man is, word gevoert in een gemeene *Cangos*. De andere gaan te Paard, en de Knechts te voet. Alle de Japoneesche Officiere van ons Eyland en verscheide vrienden en bekenden van onze Japoneesche reysgezellen, houden ons gezelschap tot buyten de Stad aan de eerste Herberg.

Op de drie onderscheidene wegen van onze reys is de treyn niet dezelve. Op dezen te Land van *Nagasaki* naar *Kokura* reizende over het Eyland *Kiusju*, beloopt ze ontrent op honderd Persoonen met al-

le de Knechts en de Dienaars, gelyk ook de Heeren, die door de Vorsten van de verscheide Provintien, door welke wy reyzen, aan ons afgevaardigt worden om ons te verwelkomen, en ons te begeyden zo lang als wy op haaren bodem blyven. Op onze reys ter Zee is 't getal weinig minder, alle de Bootsgezellen en Roeyers daar by ingesloten. Maar op het laatste gedeelte, in 't reyzen, over het groot Eyland *Nipon*, van *Osacca* gaande naar *Jedo* is het merkelyk grooter, en bestaat uyt niet minder dan honderd en vyftig Perfoonen, en zulks om dat de Geschenken en andere Goederen, die van *Nagasaki* tot *Osacca* ter Zee gevoert wierden, nu uyt de Bark moeten worden genomen, en te Land gevoert naar *Jedo*, door Menschen en Paarden. Alle onze zwaare Bagagie word gemeenlyk eenige uren vooruytgezonden, voor dat wy op weg gaan, op dat ze ons geen beletzel zy als mede om de Waarden tydelyk kennis te geven van onze komst.

Dagreyzen.

Onze dagreyzen zyn zeer groot, want wy gaan 's ochtens vroeg op het pad, en uytgezondert een uur tyds voor ons eeten, reyzen wy tot 's avonds en somtyds tot laat in den nacht, afleggende van tien tot dertien Japansche Mylen daags. Op onze Zeereys, loopen wy eenige Haave in, en leggen alle nacht ten anker, vorderende daags op 't hoogste veertig Japansche Zee-Mylen.

Onze ontfanging.

Wy worden beter onthaalt en eerlyker ontfangen over al op onze reys over *Kiusju*, dan op het groot Eyland *Nipon*, en in 't algemeen word ons veel meer beleeftheid bewezen door de Vreemdelingen, ik meene, door de Inboorlingen van *Japan*, dan door onze *Nagasaki*aanfche Reysgezellen en onze eige Knechts, die ons brood eeten en op onze kosten reyzen. Op onzen tocht over het Eyland *Kiusju*, worden ons byna dezelve Eere en beleeftheden bewezen door de Heeren van de verscheide Landschappen, welke wy doortrekken, die zy bewyzen aan de reyzzende Prinssen en hun gevolg. De wegen worden geveegt en gezuyvert eer wy 'er komen, en in de Steden en Dorpen worden de straten met water besprengt om 't stof neer te houden. 't Gemeene Volk, Arbeiders en Lediggangers, die den Reyzigers zo overlastig en hinderlyk zyn op den reys over het groot Eyland *Nipon*, worden van de straat gehouden, en de Inwoonders van de huysen aan weerkanten van de wegen en straten, zien ons voorby reyzen, zittende in de achter vertrekken van hunne huysen, of in 't voorste gedeelte van 't huys met

grootte achtting en diepe stilzwygendheid, knielende achter de schutten.

Alle de Prinssen en Heeren van het Eyland *Kiusju*, welker Heerschappyen wy door te reyzen hebben, zenden een van hunne Edellieden om ons te verwelkomen zo ras als wy op haar rechtsgebied komen; maar gelyk hy in Perfoon ons niet mag aanspreken, verricht hy uyt zyn's Meesters naam, zynen last aan den *Bugjo* of Hoofdbevelhebber over onzen treyn, en aan den Opper-Tolk, ter zelve tyd aanbiedende Menschen en Paarden die wy mochten noodig hebben voor ons en onze bagagie. Insgelyks beveelt hy vier Knechts te voet te gaan naast yder Nederlander, en twee Heeren van aanzien aan zyn Hof, gekleedt in zwarte Zyde met een staf in de handen, om voor den geheelen treyn te gaan. Op deze wyze leyden zy ons door hun Meesters Gebied, en wanneer wy aan de grensen deszelfs gekomen zyn, worden onze Japoneefche medgezellen op de reys door haar onthaalt met *Sacki* en *Sokana*, waar na zy hun afscheid nemen. Tot onze overtocht van de Haavens van *Omu* en *Simabara* leenen de Heeren van deze twee plaatsen, aan ons hunne eige pleyzierjachten met hunne eige Roeyers, behalven dit voorzien zy ons met overvloed van Levensmiddelen, zonder het minste geschenk zelfs voor hun beleef en vrydelyk onthaal in vergelding te willen aanneemen; en niettemin bedienen zich onze dieffche Tolken altyd van deze gelegentheid, stellende dit Artysel op onze rekening, als of wy werkelyk die kosten hadden gedaan, en zy steeken het geld in hunne zakken. Op onze gantsche reys over *Saikokf*, van *Nagasaki* tot *Kokura*, bewyft yder een die ons ontmoet, die eer en achtting, dewelke alleen den Vorsten en Prinssen van het Land toekomt. Byzondere Reyzigers het zy te voet of het zy te paard, moeten uyt den weg gaan, en zich bloods hoofds zeer laag buygende in 't naast aangelege veld wachten, tot dat onze geheele treyn verby is. De geene die ons deze achtting niet vrywilliglyk en uyt zich zelf willen bewyzen, worden daar toe gedwongen door de twee bovengemelde Heeren die voor onzen treyn gaan en ons geleyden. De Boeren en de gemeene Voetgangers, in 't gemeen gesproken, zyn zo beleef, dat zy van den weg in 't bygelege veld gaan, eer zy daar toe geveert worden, en wachten daar bloods hoofds en byna plat tegen de aarde uytgestrekt, tot dat wy voorbygegaan zyn: Ik heb eenige Boeren gezien, die zich niet alleen van den

Beleeftheden aan ons getoont.

den weg begaven, maar ons den rug toekeerden, als niet waardig zynde om ons aan te zien, welke zelve achting getoont word in *Siam* aan de Vrouwen van 's Konings *Sarrail*, en waarlyk byna over al door alle de Oostindien aan Perfoonen van hoogen rang. In *Japan* is het 't grootste teken van beleeftheid, welke een Inboorling ons bewyzen kan, of het is uyt achting voor de Opper-Majesteit van het Ryk, om wien te zien wy heen reyzten, of gelyk onze Tolken ons gaarn wilden diets maken, uyt achtig voor den *Bugjo*, als verbeeldende het gezag van de Keyzerlyke Gouverneurs van *Nagasaki*. Het zy zo 't wil, dit is 'er van, dat geene of slechts weinige van deze openbaare eere tekenen en achting aan ons bewesen wierden op onze reys over het groot Eyland *Nipon*.

Ons ge-
riet.

Wat verder belangt ons gemak op den weg, wy worden voor ons geld gerieft als men zou kunnen begeeren ten aanzien van ons en onze bagagie te voeren, aangaande het getal van Paarden en Menschen, daar toe bezorgt, en omtrent de Herbergen, huysvesting, eten en oppassing. Maar zo wy aan de andere kant overwegen de weinige vryheid, hebben wy maar al te veel reden om te klagen. Want wy worden in zekere opzichten gehandelt als gevangenen, berooft van alle vryheid, uytgenomen dat wy van onze Paarden of uyt onze *Cangos* het vrye uytzicht hebben over het Land, 't welk zy ons onmogelyk kunnen weigeren. Zo ras als een Nederlander van zyn Paard stapt ('t welk zeer qualyk word genomen, ten zy de nood hem dringt) blyft hy, die voor onzen treyn ryd, staan, en de geheele treyn die hem volgt houd schielyk stil, wanneer de *Dosen* en de twee Schouten moeten afstygten van hunne Paarden, om naauw op hem te passen: Ja zelf bewaren zy ons zo naauw, dat zy ons niet willen laten alleen gaan, daar wy ons gevoeg moeten doen. De *Bugjo* of Hoofdbevelhebber van onsen treyn bestudeerd dag en nacht niet alleen zyne ordres en bevelen, maar de *Dagregiters* van twee of drie voorgaande reyzten, op dat hy in 't minste stipje niet mocht te kort schieten in zyne waakszaamheid en voorzorg, en naauwkeurig opvolgen van stap tot stap de daaden en handelingen van zyne Voorzaten. Het word gehouden voor de overtuygenste blyk van zyne getrouwigheid en goed gedrag dezelve noch te boven te gaan. Ja sommige zelf van deze Botterikken zyn zo styfhoofdig, dat 'er niets is, welk toeval het ook zyn moct, dat hen zou doen gaan in andere Herbergen, dan in

die, in welke wy 't jaar te vooren geweest zyn, al zouden wy alleen om deze reden gedwongen worden in het allereerste wêer, en met het grootste ongemak, ja zelf met het uyterite gevaar van ons leven tot diep in den nacht te reyzten.

Wy gaan in dezelve Herbergen, waar in de Prinssen en Heeren van 't Land gaan, die naar 't Keyzers Hof reyzten, dat is in de beste op alle plaatsen. De Kamers zyn op dien tyd behangen met de kleur en wapens van de Nederlandische Oost-Indische Maatschappy, en dit om reden, om aan de buuren bekent te maken door de lieverey, wie het zyn die daar huysvesten, gelyk het de gewoonte is in het Land. Wy gaan altyd in dezelve Herbergen, met dit onderscheid alleen, dat op onze te rug reys van *Jedo*, wy 's nachts slaapen, daar wy in onze heenreys 't middagmaal hielden, om door dit middel even gelyk te deelen de moeyte, die de Herbergiers onzethalven doen moeten, welke veel grooter is des avonds dan 's middags omtrent het eten: Wy nemen altyd onzen intrek in de achterkamers van het Huys, welke de Pleyzierigste zyn van wegen het gezicht op de fraaye Tuynen. Ze worden ook voor de beste gehouden, om dat ze 't verite afgelegen zyn van het gewoel en geraas van de straat en in 't voorhuys.

In welke
Herbergen
wy gaan.

De Waard onderhoud dezelve Costumen by onze aankomst, gelyk hy doet op de aannadering van de Prinssen en Heeren van 't Ryk. Hy komt uyt de Stad of 't Dorp ons in 't veld te gemoet, zynde gekleed in een *Camisimo* of besten kleed met een kort Houwertje steekende op zyn gordel. In dit gewaad spreekt hy een yder van ons aan, met een laage buyging, den welke voor de *Norimons* van den *Bugjo* en van onzen *Resident* zo diep is, dat hy met zyne handen en byna met zyn voorhoofd ter aarde komt. Als hy dit gedaan heeft, spoed hy zich haastig naar huys, alwaar hy ons aan den jingang wederom op dezelve wyze, voor de tweedemaal verwelkomt.

Hoe wy
daar ont-
fangen en
onthaalt
worden.

Zo dra zyn wy niet aan de Herberg gekomen, of onze Wachters brengen ons aanstonds dwars door het Huys naar onze vertrekken. Wy zyn waarlyk hier over niet qualyk te vreedten, nadien het getal der toekykers, en de dartele spotachtige Kinderen, maar boven dien en voor al de vermoedheden van een lastige reys ons hoe eerder hoe liever doen haaken naar onze rust. Anders worden wy gelyk als opgesloten, hebbende geen andere vryheid, dan te wandelen in den kleinen, doch fraayen Hof, die achter

het Huys is. Alle andere toegangen, alle de deuren, vensters en raamen, die eenig uytzicht op de Straat of op 't Land hebben worden zorgvuldiglyk gesloten en toegespykert. Ten einde, gelyk zy ons gaarn wilden wys maken, om ons en onze Goederen te beschermen voor de dieven, maar in der daad om ons te bewaaken en te bewaaren, als of wy zelve dieven en wegloopers waren. Men moet evenwel bekennen, dat deze overboodige voorzorg en bewaaring zeer merkelyk minder is op onze Ite rug reys, wanneer wy middel gevonden hebben, om ons zelve in haare gunst in te dringen, en door Geschenken als anders ons hunne oogluykling te bezorgen. De *Bugjo* neemt het beste vertrek naast het onze, in welk gedeelte van het huys het zy; De verscheide andere vertrekken, die naast aan ons eige zyn, worden ingenomen door de *Dofen*, Tolken, en andere hooge Ampテナaren in ons gevolg, om altyd by der hand te zyn, om op ons gedrag te letten, en zorg te dragen, dat geen dienstboden van onzen Waard, noch ymant anders zich verstuote in onze Kamer te komen, ten zy met hunne toestemming en in hun byzyn. In hun afwesendheid laten zy deze zorg over aan sommige van hunne eige of aan onze Knechts, hoewel dat alle de medgezellen op onze reys in 't algemeen, scherpe last hebben een waakend oog op ons te houden. De geene die boven hunne mede Dienstknechten uytmunten in wakkerheid en gedrag, worden by wege van aanmoediging toegelaten om het volgende jaar wederom deze reys te doen. Anders zyn zy twee jaaren daar van versteeken.

Zo ras als wy onze Kamer ingenomen hebben, komt de Waard met eenige van zyn beste Knechts in, elk een met een kop Thee in de hand, welke zy aan een ygelyk van ons aanbieden, met een diepe buyging, na yders staat en rang, met een onderdaanige diep uytgehaalde stem herhaalende de woorden *ah, ah, ah!* Zy zyn alle in hunne beste kleederen opgeschikt, die zy alienlyk dragen by groote gelegentheden, en zy hebben yder een klein Zabeltje op haaren Gordel steften, 't welk zy nooit afleggen, zo lang als het Gezelschap in 't huys blyft. Dit gedaan zynde word de nodige toestel om te rooken ingebracht, bestaande in een hout of koper bord, doch niet altyd van een en 't zelve maaksel, waar op staat een kleine vuurtest met Koolen, en voorts een Potje om in te spuuwen, een kleine doos met fyne gekorve Tabak, en sommige lange Pypen met koopere ketels; gelyk ook een ander Japanisch Bord of Scho-

tel met *Socano*, dat is, iets om te eeten, als by voorbeeld sommige soorten van vruchten, van Vygen, Nooten, verscheide soorten van Koeken, inzonderheid *Manfie*, en heete ryft Koeken, verscheide soorten van Wortelen in water gekookt, Banket en andere snoeperyen van dien aard. Alle deze verscheide dingen worden eerst gebracht in het vertrek van den *Bugjo*, en dan in het onze. Wat verder andere noodzaakelykheden belangt, die de Reyzigers mochten nodig hebben, die worden doorgaans bezorgt en aangebracht door de Dienstmaagden, indien ze Inboorlingen van *Japan* zyn. Deze lichte Kooyen dekken ook, en dienen aan Tafel, deze gelegentheid waarnemende om haare gasten tot andere gunsten te lokken. Maar het is geheel anders met ons. Want de Waarden zelve en hunne Knechts, na dat zy ons beschonken hebben met een kop Thee, gelyk gezegt is, mogen op geenerley wyze, onder het een of 't ander voorwendfel weer in onze Kamer komen, maar al wat wy nodig hebben, moet ons alleen aangebraecht en verzorgt worden door onze eige Knechts.

Daar worden geen andere Spuwpotjens in de Kamer gebracht, dan die te gelyk met de Tabak gebracht wierden. Indien men 'er meer nodig hadden, gebruykt men kleine stukjens *Bambous* van een hand breed en hoog, zynde uytgezaagt tusschen de Leden, en uitgeholt. De Kaarssen die 's avonds ontfoken worden zyn in 't midden hol; Zynde het lemmet, dat van papier is, rond om een houte stokje omwonden, voor dat het smeer daar om gegoten word. Om deze zelve reden hebben de Kandelaars boven aan 't eind een Priem, waar op de Kaarssen vastgezet worden. Zy branden zeer schielyk, en maken zeer veel rook, damp en stank, om dat het vet of smeer gemaakt word uyt de beziën van Laurier Campher en andere Boomen van den zelve aard. Het staat wat misselyk en belachelyk de dwarrelende beweging van den opgaande rook, gevolgt door de vlam, te zien, wanneer de Kaars van de Priem boven aan het einde van den Kandelaar afgenomen word. In plaats van Lampen bedienen zy zich van kleine platte aarde Vaten gevult met Traan-oly gemaakt uyt Walvisschen spek, of ook wel met Oly gemaakt uyt Kattoenzaad. Het Pit is van biezen, en 't voorgemelde aarde testje staat in een ander, gevult met water, of in een vierkante Lantaarn, op dat in geval 't gebeurde, dat de vlam in de Oly quam, daar uyt geen schaade te duchten is voor het huys; 't Geen hen

zo zeer omzichtig deed zyn, is de groote verwoesting, die de brand in dit Land maakt, daar de huysen geheel van hout zyn gebouwt.

De Japoneesen reizende, gaan driemaal 's daags aan Tafel, behalven 't geen zy tusschen tyden eten. Zy beginnen 's ochtens vroeg en voor 't kricken van den dageraat, ten minsten voor zy op reys gaan, met een schoon groot ontbyt; dan volgt de maalyd des middags, en den dag word besloten met een rykelyk en overvloedig avondmaal des avonds. Haare Tafel word gedekt, en hunne Spys vaardig gemaakt naar de manier van 't Land, welken ik op een andere plaats beschreven heb. Het verboden zynde met de Kaart te speelen, zitten zy na de maalyd te drinken, en zingen eenige deuntjens, om elkander te vervrolyken, of zy geven eenige raadsels uyt, of speelen eenig ander spelletje, en die 't raadsel niet kan uytleggen of het spel verliest, is verplicht om een glas wyn te drinken. Het gaat 'er wederom geheel anders toe met ons in dezen opzichte, want wy zitten aan Tafel en eten onze Spys zeer gerustelyk. Ons Tafellaken word gespreyd en de Schotelen bereyd op de Europische wyze, doch door Japansche Koks. Daar benevens worden wy door den Waard beschonken elk met eene Schotel. Wy drinken Europische wyn, en het rystbier van het Land, heet gemaakt. Alle onze verlustiging by dag is bepaalt binnen den omtrek van den kleinen Hof, die achter het huys is, en des avonds in het *Bad*, als wy daar in lust hebben. Geen ander pleyzier word ons vergunt, noch eenige omgang met de Dienstboden, het zy Knechts of Meyden, uytgezondert dat door de oogluiking van onze Opzichters, den een of den ander middel mocht vinden, om een Meysje des avonds in 't geheym in zyn Kamer te krygen en den nacht met haar door te brengen.

Onze kosten in de Herbergen.

Als alles gereed is om op reys te gaan, word de Waard ingeroepen, en onze *Resident* betaalt hem, in 't byzyn der twee Tolken, zyne reekening in Goud, leggende op een klein bortje. Hy nadert in een kruypende gestalte knielende en houdende zyne handen om laag tot aan de vloer, en wanneer hy de Tafel bereykt, waar op het geld legt, buygt hy zich met zyn voorhoofd byna ter aarde toe, ten teken van onderdaanigheid en dankbaarheid, te gelyk met een diepen uytgehaalden adem uyttende het woord *ab, ab, ab!* door 't welk de mindere in dit Land hunne achting en eerbied voor hunne meerderen bewyzen. Dan maakt hy zich

gereed om het zelfde Compliment aan de Nederlanders te maken, doch de Tolken verschoonen hem doorgaans van die moeyte, en laten hem in de zelve kruypende gestalte weder heen gaan. Aan yder Waard betaalt men twee *Cobangs* voor 't middagmaal, en drie voor het avondeten en voor de huysvesting by nacht. Voor dit geld moet hy genoegzaame spys en drank bezorgen voor onze geheelen treyn, de Paarden en de geene die op dezelve passen, alleenlyk uytgezondert. Het zelve word betaalt aan de Waarden in de Steden; daar wy eenige dagen stil blyven, gelyk tot *Osacca*, *Miaco*, en *Jedo*, te weten vyf *Cobangs* daags, zonder eenige grooter vergelding, waarlyk een kleinigheid, ten aanzien van het andere dat wy noodig hebben, en dubbeld moeten betalen. De reden, dat wy zo goedkoop gehandelt worden omtrent onze spys en huysvesting, is, om dat deze somme overeengekomen en vastgesteld was met onze Waarden over een zeer geruymen tyds, wanneer ons gevolg in ver na zo groot niet was dan nu. De Waarden op *Saikaido* in onzen reys van *Nagasaki* naar *Kokura* hebben slechts een kleinigheid, by wegen van vergelding voor de moeyte die wy hen aandoen; want onze eige Koks dragen zorg om zich te voorzien van 't geen vereischt word voor onze Tafel. Het is de gewoonte in dit Land, welke wy ook in acht nemen, dat de Gasten, eer zy de Herberg verlaten, hunne Dienstknechten bevelen de Kamer, waar in zy gehuysvest hebben, te veegen, om geen vuyligheid noch leelyke stof na zich te laten.

Van dit redelyk gedrag der Waarden jegens ons mag de Lezer oordeelen en afmeeten van de beleeftheid van de geheele Natie in 't algemeen, uytgezondert onze eige Officieren en Dienstknechten, en de Medgezellen op onze reys. Ik moet bekennen dat in de bezoeken die wy deden of ontvingen op onze tocht, wy een grooter beleeftheid ontmoetden, dan men mogelyk van eenige der beschaafte Natien kan verwachten. Het gedrag der Japoneesen van een geringsten Boer af tot den grootsten Prins of Heer toe, is zodanig, dat het gantsche Ryk met recht mag genoemt worden een School van beleeftheid, en goede manieren. Zy hebben zo veel verstand en aangeboore nieuwsgierigheid, dat by aldien hen niet volflaage geweigert wierd een vryen en openbaaren omgang en gemeenszaamheid met de Vreemdelingen, zy hen ontfangen zouden met de uytterste vrindelykheid en pleyzier. In sommige

Beleeftheid der Inboorlingen.

mige Steden en Dorpen alleenlyk zagen wy, dat de jonge Kinderen, die de geheele waereld door zich kinderlyk aanstellen, ons achter na liepen en scholden, en ons op de een of d'ander wyze uytjouwden, als Chineeelen, waar voor zy ons hielden. Een der gemeenste, en niet veel verschillende van een diergelyk foort van Compliment, 't welk men doorgaans den *Smoussen* en *Foden* in *Duytschland* maakt, is, *Toosin bay, bay*, 't welk in gebrooke Chineesch betekent, *Chineeelen hebt gy niets te ruyle buyten, of te verbanjelen?*

Kosten van onze geheele reys.

Om den Lezer eenig denkbeeld te geven van de kosten onzer reys naar 't Hof, zal ik hier ter neertellen de voornaamste Artykelen, uytgetrokken in wakkere effe somme van Ryksdaalders.

Voor Spys en Drank, en huysvesting tegen vyftig Ryksdaalders daags op onze reys te Land, bedraagt in den tyd van twee maanden. 3000

Voor veertig Paarden en zo veel Menschen om onze Bagagie te voeren van *Osacca* naar *Jedo*, welker getal grooter is in 't opgaan naar 't Hof, en minder op onze te rugkomst, tegen vyftien *Thails* voor yder Paard, en tegen zes *Thails* den Mensch, gelyk dit van ouds af bestempelt is (van welk geld de Tolken de helft in hunne zakken steeken) bedraagt. 3000

Een somme gelds onder ons gevolg verdeelt, om eenige buytengewoone onkosten op de reys te dragen, waar van yder Nederlander ontfangt vier en vyftig *Thails*, de andere meer of min, volgens hun Ampt en Bediening, bedraagt omtrent. 1000

Voor een Bark te huuren (of indien ze de onze is, voor de zelve te timmeren) 420 *Thails*, voor de Bootsgezellen 50 *Thails*, voor de Huysraad in de Kajuyt, en voor de toetakeling 90 *Thails*: Tot onderhoud en herstelling van de gemelde Bark 40 *Thails*, bedraagt in 't geheel 600 *Thails*, of. 1000

8000

Voor Spys en Drank, Thee, Tabak en andere noodige voorraad op onze reys ter Zee. 1000

Voor de gewoonlyke Geschenken in geld; gelyk by voorbeeld aan den *Bugjo* of Hoofdbevelhebber over onzen treyn, 300 *Thails* of 500 Ryksdaalders, en zeer na even zo veel aan de Herbergiers, hunne Zoonen, Dienstbouden te *Osacca*, *Miaco*, *Jedo*, in al. 1000

Huur voor de *Norimon* en *Cangos-Dragers*, die wy noodig hebben om ons te brengen over de bergen en quaae wegen, gelyk mede om zekere Tempels en Lufthuysen te bezien: Voor het brengen over de Rivieren en Haavens: Voor eenige buytengewoone kosten en Geschenken, of noodzakelyk of tot onze verlustiging en tydkorting gedaan, bedragen in 't geheel omtrent 2000

Geschenken aan zyn Keyzerlyke Majesteit, in der daad van weinig waarde voor zulk een machtig Monarch, maar die, moete gekocht worden, ten minsten zouden bedragen de somme van. 2500

Geschenken die moeten gedaan worden aan veertien der eerste Staats Dienaars en Amptenaaren van 't Keyzerlyk Hof tot *Jedo*; aan de twee Gouverneurs van die Stad; aan den Opperrechter tot *Miaco*, gelyk ook aan de twee Stadsvoogden van de Stad, en van de Stad *Osacca*. Deze Geschenken bestaan in sommige uytheemsche Waaren, en zyn slechts voor yder een beufeling, doch jaagen ons echter op de kosten, ten minsten van. 3000

Geschenken aan de twee Stadsvoogden van *Nagasaki*, welke men aan hen geeft voor ons vertrek, bestaande in ruuwe Zyde en Stoffen, die zy met groot voordeel weder verkopen, beloopden ons op een somme van. 2500

12000

De geheele somme van alle de onkosten op onze reys. 20000
Of omtrent 4000 Ponden Sterl.

Eer

Bequaame
dagen om
een reys te
beginnen.

Eer ik overgaa tot het Dagregister van onze reys naar het Keyzerlyk Hof, zal het niet quaalyk voegen aan te merken, dat het niet even veel is voor de Reyzigers in dit Land, op welken dag zy hun reys beginnen: Want zy moeten tot hun vertrek verkiefen eenen gelukkigen, ten welken einde zy een byzondere Tafel hebben, welke zy zeggen, dat altyd waarbevonden is door een langduurige ondervinding van veele Eeuwen, waar in opgetelt zyn alle de ongelukkige dagen van yder maand, op welke de Reyzigers indien zy zich dan op reys begaven, zich

niet alleenlyk zouden blootstellen aan 't een of 't ander zeer groot ongeluk, maar insgelyks gevaar loopen om alle hunne kosten en moeyten te verliefen en te leur gestelt te worden in het voornaamste oogmerk van hun reys. De verstandigste der Japoneesen evenwel geven weinig acht op deze bygeloovige Tafel, die meer geloof vind by 't gemeene Volk, de Berg-Priesters en Munniken. Een afschrift van dezen Tafel is in alle hunne Reys en Huysboeken gedrukt en luyd als volgt.

Een Tafel aantoonende welke dagen van de maand ongelukkig zyn en ondienstig om een reys te beginnen, uytgevonden door den Wyzen en Ervaarenen Starrekundigen *Abino Seimei*.

Maanden.

1. 7.
2. 8.
3. 9.
4. 10.
5. 11.
6. 12.

Ongelukkige Dagen.

3. 11. 19. 27.
2. 10. 18. 26.
1. 9. 17. 25.
4. 12. 20. 28.
5. 13. 21. 29.
6. 14. 22. 30.

Om te meer gewicht en gezag aan dezen Tafel by te zetten, zeggen zy, dat ze uytgevonden is door den bovengemelden Starkyker *Seimei*, een man van groote afkomst, en zeer uytmuntende in zyne kunst. Hy was een geboore Prins. Koning *Abino Jassima* was zyn Vader, en een Vosch zyne Moeder. *Abino Jassima* was aan deze Vosch getrouwt by deze volgende gelegentheid. 't Gebeurde eens dat hy zig met een zyner Dienstknechten bevond in den Tempel van *Inari*, die de God en Beschermmer is der Vosschen, terwyl eenige Hovelingen op Vosschen jaagden, om zich te bedienen van derzelve Long, en daar uyt een zeker artzeny middel te beryden. Hier op gebeurde het, dat een jonge Vosch, door de Jagers vervolgt, in den Tempel, die open stond vlood, en zich verbergde in den boesem van *Jassima*. De Koning onwillig zynde het arm schepfel over te geven aan de onbarmhartige Jagers, was genoodzaakt zich zelf en zynen Vosch te beschermen, en geweld met geweld af te keeren, waar in hy zich met zo veel dapperheid en gelukkigen uytflag quet, dat hy de Jagers afgeilagen hebbende, den Vosch in vryheid kon stellen. De Jagers beschaamt, en ten hoogsten verstoort over 't stoutmoedig gedrag des Konings, namen in de hitte hunnes toorns de gelegentheid waar die hen voorquam om zyn

Koninklyken Vader te dooden. *Jassima* stelden al zyn moed, dapperheid en voorzichtigheid te werk om zich te wreken over den moord aan zynen Vader gepleegt, en met zulken goed gevolg, dat hy de verraaders met zyne eige handen om 't leven bracht. De Vosch, om zyne dankbaarheid aan zynen verlosser te erkennen, verscheen hem na de overwinning, welken hy behaalt had op de moordenaars van zynen Vader, in de gedaante van eene Mevrouw, van een weergaaloose schoonheid, en zy ontstak zyn hert zodaanig met liefde, dat hy haar tot zyn Wyf nam. By haar gewan hy dezen Zoon, die begaaft was met goddelyke wysheid, en met het dierbaar geschenk en de kostelyke gaave van toekomstige dingen te voorzeggan. Hy wist niet, dat zyn Wyf die Vosch was geweest, wiens leven hy met zo veel dapperheid in den Tempel van *Inari* behouden had, voor dat weinig tyds daar na, haare staart, en andere deelen beginnende uyt te groeyen, zy allengskens wederom haare eerste gedaante aannam.

Dit is geen de minst aanmerkelyke Historie hunner Goden. Eens voor al moet ik by deze gelegentheid den Lezer verzoeken, 't my ten goede te houden, by aldien ik in 't verhaal van onze reys naar 't Hof, hem vermoeyde, daar de gelegentheid het mocht vereiffchen, met andere

andere Historien van denzelfen aard, nadien 'er naauwlyks iets anders merkwaardigs voortkomt, dat betrekking heeft op de Oudheden van dit Land. *Seimeï* rekende de voornoemde Tafel niet alleenlyk uyt, door de kennisse die hy bezat van de bewegingen en invloed der starren, maar hy was ook ter zelve tyd een volmaakt meester in de *Caballistische*, geheimkundige wetenschappen; hy vond uyt eenige woorden, welke hy zaamenbracht in een *Uta* of *Vers*, waar van 't geluydt en de uytpraak geloofd word de onsefelybaare kracht te hebben van alle de-

ze ongelukken af te weeren, welke op de bepaalde dagen in de gemelde Tafel gezegt worden ongelukkig te zyn, en die anders den Reyzigers zouden overkomen. Dit geschiede ten nutte en ter voldoening van armie gemeene knechts, die geen leedigen tyd hebben om zich zelve te richten naar dezen Tafel, maar die gaan moeten wanneer en werwaards hunne Meesters hen zenden. Het *Vers* zelf is als volgt.

Sada Mejesi Tabiaatz Fidori Jofi Afijwa, Omojitatz Figo Kitz Nito Sen.

VII. HOOFDSTUK.

Onze reys te Land van Nagasaki naar Kokura.

't Geen
voorvalt
eer wy
vertrek-
ken.

OP Zaterdag den tienden van Sprokelmaand in 't jaar 1691, ging de Heer van *Butenheim*, Beltierder van onzen Handel, en Gezant naar 't Hof des Keyzers, met de gewoonlyke plechtigheden en wachten, naar de twee Stads- Voogden van *Nagasaki* om zyn afscheid te nemen, en om de Nederlanders, die gelast waren op *Desima* te blyven, in hunne gunstige bescherming te beveelen. De twee volgende dagen waren wy bezig onze Bagagie in te pakken, en alle onze Koffers en Baalen gemerkt te krygen volgens de ordre, met kleine bortjens, gemaakt en getekent doot de Japanfche Klerken van 't gezantschap. Op Donderdag den dertienden, den dag van ons vertrek, quamen de twee Gouverneurs der Stad, verzelt van hun geheele Hof, des ochtens vroeg over op *Desima*, en gelyk gebruykelyk is by deze gelegenheid, wel onthaald zynde, begeleydeden zy ons tusschen acht en negen uren tot buyten het Eyland, daar wy afscheid namen van onze daar blyvende Landslieden, en ons op reys begaven. Het is een reys van ontrent 200 *Hoogduytsche* mylen van *Nagasaki* naar *Jedo*. Wy doorreyzen of zien aan de zyde van ons af, drieëndertig groote Steden met Kasteelen, vyfenzeventig kleine Steeden en Burgten niet versterkt, behalven ontelbaare Dorpen en Buurten. Het eerste gedeelte van onzen reys is over het Eyland *Saikokf* door de Landschappen *Fisen*, *Tsikungo*, *Tsikufsen* en *Busen* naar *Kokura*. Deze besloot vyfenvyftig Japanfche of ontrent tweëntwintig *Hoogduytsche* Mylen, die verdeelt zyn in de

volgende dagreyzen; van *Nagasaki* tot *Sonongi* tien mylen, van daar tot *Orda* elf mylen, van daar tot *Sangen* vier mylen, tot *Taisero* elf mylen, tot *Itzka* tien mylen en van daar tot *Kokura* dertien mylen. In de Provintie *Fifen* bevond ik yder myl ontrent een uur matig rydens of sterk gaans, maar in de andere Landschappen slechts van drie vierde uren. Vyf watermylen maken op de kusten van *Japan* drie landmylen.

Maar in afgelegener Zeen reekenen zy, dat derdehalve myl eene Duytsche uytmaakt. Een gemeene myl bedraagt de lengte van zesendertig straten, maar de mylen in de Provintie *Isje* zyn yder van vyftig. De lengte van yder straat is van zeltig *Ikins* of Maaten, en tot *Nagasaki* van zesenvyftig. *Montanus* telt in zyn Japanfch Gezantschap bladz 104. vyfentwintig Japanfche mylen in eene Graad, en van *Nagasaki* tot *Jedo* 354. te weten 220 van *Nagasaki* tot *Osacca*, en van hier tot *Jedo* 134.

Onze treyn bestond uyt de onderstaande Perfoonen, die op de volgende ordre gingen (ziet de 22 Tafel de 1 afbeelding.)

Eerst reed een *Dosen*, of met zyn eerlyker Tytel, *Onder-Bugjo*, hier op dezès Stedehouder, een Bailliu van *Nagasaki*, daar na onze Gezant in zyn *Norimon*. Na hem volgden onze oude Hoofd-Tolk *Joseimon*, anders genoemt *Brasman*, *Abouts* een Koopman, Doctor *Kämpfer*, met zyn *Assistent* *Dubbels*, alle te Paard. Naast dezen reed de tweede Tolk *Trojemon* en zyn Zoon als leerling, achter hem een andere Schout van *Nagasaki*, alle weder te Paard. Het laatst

van

PARTICULIERE
REIS KAART VAN
JAPAN
 strekkende van NAGASAKI
 tot KOKURA.
 door
ENGELBERTUS KÄMPFER.

Schaalte van 15 Japansche Zee Mylen.

FIGO

TSIKUNGO

SINUS SIMABARICUS
 Belgis
DE BOGT VAN ARIMA

F
I
S
E
N

OMURA
 Nagasaki
 De Golf van Omura

van allen quam de *Joriki* of *Bugjo*, *Affagina Sandan Nafin* als 't Hoofd en Opperbevelhebber van onzen treyn, gedragen werdende in een *Norimon* met een Handpaard voor hem, en een Piekdrager achter zich, dragende zyn Piek van Staat, aan 't boven end verciert met een bal en een zilver bord van dezelve afhangende, als een merkteken van 't gezag, waar mede hy door zyne Meesters is voorzien. Zo ras als wy in eene andere Provintie komen, verandert deze ordre eenigermate. De nevensgaande afbeelding (in de 22 plaat) zal den Lezer een veel beter denkbeeld daar van doen hebben, dan de allernaauwkeurigste beschryving hem kan geven. Onze Koks met hunne Knechts en 't geen zy in de keuken nodig hebben, gelyk ook twee Schryvers van ons gevolg, gaan altyd eenigen tyd voor ons op weg, de eerste om te bezorgen dat alles in de Herberg vaardig is voor onze aankomst, de andere om een nette rekening te maken van alle de onkosten van onze reys, van onze Goederen en Bagagie, van 't getal der Paarden en Menschen, die gebruykt worden om dezelve te voeren, als mede, om te vernemen hoe veele mylen wy daags reyzzen, in welke Herbergen wy gaan, en in 't kort, om van alles wat merkwaardigs op onze reys voorkomt, naauw resgister te houden. De Koks en Klerken worden gevolgt door onze Knechts en Oppassers, door de geene die op de Paarden letten en door sommige dragers, die elkanderen by beurten verpoofen, alle te voet. De Paarden, daar op wy reeden hadden elk twee Koffers, en een *Adofski*, en de matten op welke wy by nacht sliepen, over dezelve heengespreyd. De Reyzigers te paard zitten met de beenen kruysfchings over den anderen, of in zodanigen anderen gestalte als 't sijn goeddunkt, of zy 't gemaklykft vinden; Doch hier van heb ik in het eerste Hoofddeel van dit boek wydloopiger gehandelt. Buyten de stad wierden wy ingewacht door tallose hoopen van onze andere Tolken, Koks, Kleermakers, en andere van onze mindere Bedienden en Knechts, gelyk ook de Zoonen, Neven en Vrienden van sommige onzer voornaamste officieren, van welke een ygelyk ten minsten een *Izebo* verwacht te krygen van onzen *Resident* voor de eer van zyn gezelschap.

De weg door *Nagasaki* is moeyelyk en steyl, gaande berg op. Door de Stad gekomen zynde, quamen wy aan een klein Dorp *Mangome* genoemt, niet ver van de Gerechtsplaats, en om deze re-

den bewoont door Leertouwers, die het werk van openbaare Beulen in dit Land waarnemen. Hier bleven wy een kleine wyl in een klein huysje, behoorende aan den bewaarder van onze Bark, alwaar onze Tolken, en sommige van onze Bedienden en Knechts, die ons tot hier toe buyten de Stad gezelschap hadden gehouden, ons onthaalden op een glas *Sacki* en *Soccana*. Deze Beedelaars, ver van voldaan te zyn over de vriendelyke belooning, welke wy hen deden, voor deze onnodige beleeftheid, maakten dat eenige verscheide Jongens door de Tolken wierden aangediend by onzen *Resident*, hem daar benevens zeggende, hoe na zy hem bestonden. Alle deze verscheide byzondere plichtbetuygingen en cere ons by ons vertrek getoont, sleepten zo veele *Izebos* en zilvere *Bontzes* weg; dat ze ten minsten bedroegen meer dan honderd *Thails*. Omtrent den tyd van een uur hier vertoeft hebbende, vervolgden wy onze reys, en quamen na anderhalf uur rydens aan het Dorp *Urakami*. Een half uur daar na zagen wy een steene Pylaar, of Grenspaal, omtrent een en een halve vadem hoog, met merktekenen daar in uytgehouden, behelzende dat de grenscheiden tusschen de rechtsgebieden van *Nagasaki* en *Omura* daar zyn. Omtrent een uur verder quamen wy aan het Dorp *Tokitiz* aan de Baay van *Omura* drie mylen van *Nagasaki*. Hier hielden wy 't middagmaal, en schoon wy onze eige voorraad van spysen medegebracht hadden, en dezelve door onze eige Koks hadden laten bereyden, deed men ons echter betaalen voor *Sacki* en andere beuselingen, die wy niet gezien veel min geproeft hadden, dertien *Thails*. Wy namen hier ons afscheid, met wederom eenige Geschenken te geven, van sommige Vrienden en bekenden van onzen *Joriki*, die hem tot aan *Tokitiz* wilden uytgeleyde doen. De weg van *Nagasaki* tot hier is zeer ruuw en ongelyk, steen-en bergachtig, gelyk ook is het gantsche Land daar om heen. Tusschen de bergen zyn eenige vruchtbaare Valleyen, en 'de Bergen zelts zyn door de naarstigheit en vlyd der Inwoonders tot boven op de kruynen betcelt. Byna niets merkwaardigs ontmoette ons tusschen *Nagasaki* en *Tokitiz*. Om evenwel niets te vergeeten, moet ik aantekenen, dat wy uyt *Nagasaki* komende zagen den Afgod van *Dsisos*, die de God is der wegen en de Beschermheylig der Reyzigers, op negen verscheide plaatsen uyt de rots gehouwen. Een ander van het zelve soort, stond niet ver van

het Dorp *Urakami*, zynde omtrent drie voeten lang, opgeschikt met Bloemen, en *Fannaskibba*, en gestelt op een steene Pylaar van zes voeten hoog. Twee andere steene Pilaaren boven hol, stonden voor den Afgod: Op deze stonden Lampen, welke de Reyzigers aansteeken ter eere van dezen Afgod. Een weinig aan de zyde stond een Bekken vol water, voor de geene die voornemens zyn de Lampen aan te steeken, om hunne handen te wasschen, of voor de zulke, welke iets aan 't Beeld willen offeren. Even te vooren, dat wy tot *Urakami* quamen, vertoonde zich een staatelyke *Toori* aan ons gezicht, zynde een groote wandelplaats naar een *Cami-Tempel*, gelyk 't uytgedrukt stond op een tafeltje boven aan dezelve gehegt.

Om te beter begrip te hebben van 't volgende verhaal onzer reys naar *Kokura* word de Lezer verzocht de 23. Tafel na te zien.

Te *Tokit*z wierden wy ontmoet door den Hofmeester van den Prins van *Omura*, die in den naam zyns Meesters ons aanbod, uyt eerbied voor den Keyzer, en zonder eenige achterhoudentheid, alle mogelyke hulp om onzen reys te bevorderen, en zeide ons ter zelve tyd dat 'er twee *Feiseneers* of Pleyzierjachten gereed lagen, om ons over de Baay naar het Dorp *Sinongi* te voeren, 't welk zeven en een halve myl afgelegen is van *Tokit*z. Deze Pleyzierschuyten waren gebouwt van hout naar de manier van 't Land, sterk, doch net. Yder word geroeyt door zeven paar riemen, alle de Roeyers waren gekleed in blaauwe rokken met witte streepen over dwarsch loopende. De Prinssien vlag stond achter op met zyn Wapenschild, zynde een roos met vyf bladen op een blaauw veld. Voor de Vlag stond het gewoone teken van hooge macht, zynde een bondel gesneden Papier, gebonden aan het einde van een lange stok, naast welken de *Bugjo* zynen Piek plantte, waar na een van de Klerken van den Prins zich zelf aan de eene, en de Loots zich aan de andere zyde zette. De *Bugjo* en onze *Resident* namen de twee *Kajuyten* in. Omtrent ten half drie 's namiddags gingen wy aan boord, en wy quamen omtrent ten half zeven tot *Sinongi*, hebbende dien dag afgelegd tien Japanfche mylen. Het is vyftien mylen reyzens te Land van *Tokit*z naar *Sinongi*, om dat men de Baay van *Omura* moet omreyzen. Deze Baay is zeer ondiep, en t'eenemaal onbevaarbaar voor groote Schepen. Zy loopt W. Z. W. en heeft het Ty en de ge-

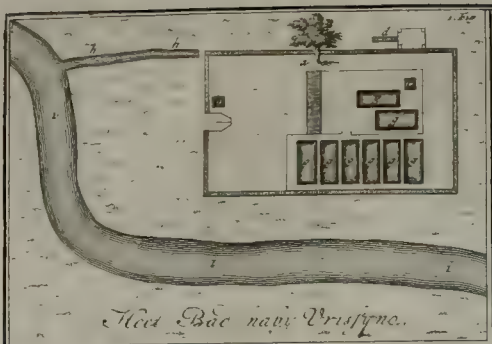
meenschap met de Zee, door een enge straat. Wy zagen de Stad *Omura*, de verblyfplaats van den Prins, aan de Haave gelegen, omtrent twee mylen aan onze rechterhand. Achter *Omura* merkten wy een rookenden berg, die waarfchynlyk deze is die naby *Ufen* legt. In deze Baay zyn schulpen, die Paarlen uytleveren. In voorige tyden wierd 'er een ryk goudzand langs de kusten gevonden, welke nu in de Zee ingezwolgen zyn, door deszelfs aangroey. *Omura* behoort tot het groote Landschap *Fifen*, zo als ook doen *Nagasaki*, *Firando*, *Gotho*, *Urisyno*, *Ficassari*, en verscheide andere Rechtsgebieden, welke alle eertyds beheerscht wierden door den Koning van *Fifen*. Ja zelfs is het een gemeene overlevering onder de Japoneseen, dat in oude tyden het gantsche Eyland *Kiusju*, 't welk naby een vierde gedeelte van het Keyzerryk *Japan* uytmaakt, door eenen en den zelfden Opper-Heer wierd beheerscht.

Op woensdag den veertienden *February* 's morgens vroeg, vertrokken wy van *Sinongi*, na een uur reyzens reeden wy voorby een groote Kampherboom, beroemt van wege deszelfs ongemeene grootte. De stam scheen ten minsten zes vademen in zyn omtrek, doch was in 't midden hol. 't Geen de Japoneseen van dezen Boom verhaalen, dat ze niet kan ommeeten worden, is zo ver waar, als ze staat op den top van een berg. Een myl verder, hebbende gereeden langs den voet van den berg *Tawara*, quamen wy aan de Grensen van *Omura*, en traden in het kleine gebied van *Urisyno*, geregeert door een voorzichtig en edelmoe-dig Heer, die gevraagd zynde om honderd man, vrywilliglyk en edelmoediglyk eens zo veele aanbod. Tien menschen veegden de wegen voor ons, tot dat wy quamen aan een Dorp van dien naam, alwaar wy versche Paarden vonden, yder met drie Mannen, en twee Edellieden van dien Heer, in hoedanigheid van *Bugjo*, en *Onder-Bugjo*, om ons te begeleyden door zyne Heerschap-pyen.

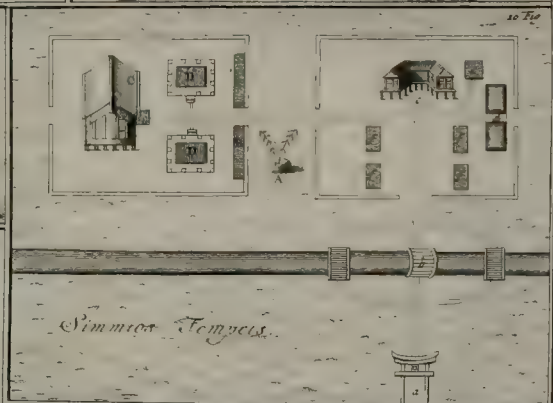
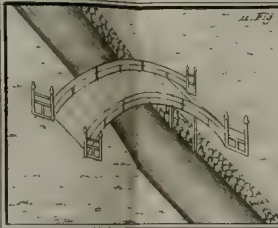
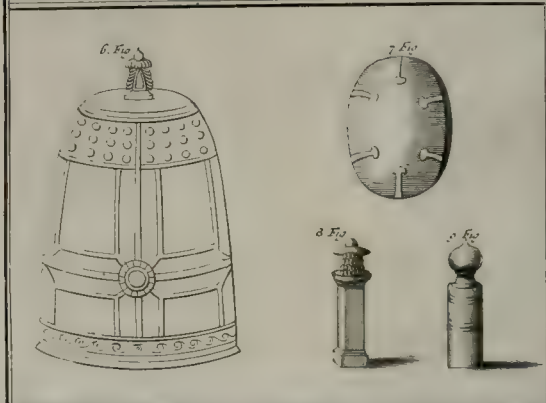
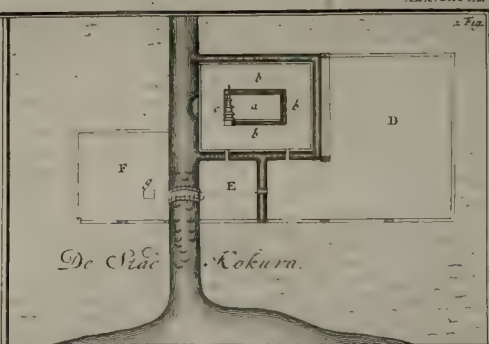
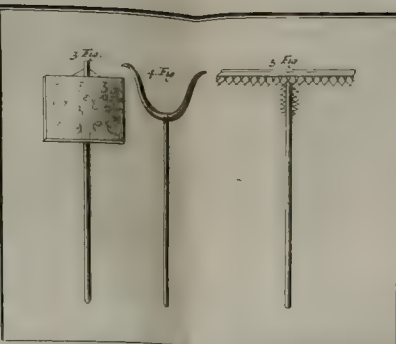
Niet ver van het Dorp, aan de kant van een kleine Rivier, die afstroomt van een nabuurigen berg is een Heet-Bad, beroemt om deszelfs krachten in 't genesen van de pokken, schurft, jicht, lamheid en verscheide andere langduurige en verouderde ziekten. Wy hadden verlof om dat Bad te zien. Ik vond de plaats op een zeer fraaye manier met leuninggen omzet. Binnen de insluyting was een wachthuys en een kleine tent voor de Gasten

Hea Bac nay Urassyne.

Gasten om zich zelf te verlustigen. Langs de eene zyde van de leuning was een lange Gallery gebouwt, verdeelt en afgescheiden in zes kleinder vertrekken of baden, alle onder een dak. Yder bad was eene mat lang en breed, en had twee kraanen, de eene om heet, en de andere om kout water in te laten, en zulks ten einde dat yder een het zelve zou kunnen mengen op zulken maate van hitte, als hy 't beste kon verdragen. Aan de zyde van dit lang vertrek was een plaats voor de Gasten om zich uyt te rusten, gedekt met een rietdak. De Bron was insgelyk met een klein vierkant rietdak gedekt. De wal is niet zeer diep, maar het water komt op met groot geweld en gedruysch, en 't is daar benevens zo heet, dat niemant van ons gevolg moeds genoeg had zynen vinger daar in te steeken. Ik bevond dat 'er noch reuk, noch smaak aan was en daarom maak ik geen zwarigheid om deszelfs krachten enkelyk toe te schryven aan deszelfs hitte. De Man die ons het Bad liet zien om ons te overtuygen dat 'er iets ongemeens in dit water moest zyn, plukte een tak van een Kampherboom (die dicht by 't Bad stond, en omtrent zo zwaar was als een groote Eyken Boom, zynde de tweede van een ongemeene grootte na dat wy van *Nagasaki* waren uytgereyft) doopte die in de heete Bron, en gaf toen aan ons yder een blad om te kaauwen, welk onzen mond en tong deed gelyken, als of ze geverwt waren geweest met een gemengelde kleur van groen en geel. Niet ver van de wal waren twee andere groote Baden voor 't gebruyk van 't arme Volk. Ik merkte dat een kleine Beek van lout water, welke dicht by de plaats liep, op eenige plaatsen rookte, misschien, om dat 'er een andere heete Bron op deszelfs bodem was. (Ziet de 33 Tafel de 1 Afbeelding.)

Op dit zelve Eyland zyn veel meer heete Bronnen, die dezelve en sommige noch grooter krachten hebben. By naauw onderzoek heb ik van deze volgende gehoort: *Jumotto* is een warm Bad in *Arima*, 't welk zy gebruyken in verlamtheid: Tot *Iskakaki* in de Provintie *Fisen* is 'er mede een dat dezelve kracht heeft. Daar is een ander tot *Obamma* in 't Landschap *Simabara*, niet ver van het strand gelegen, dat met hoog water onderloopt. Dit is klein, ondiep, en heeft een zoute minerale smaak, het welk zy in dit Land als iets merkwaardigs rekenen. Omtrent drie mylen van daar, aan den voet van den beroemden berg

Ufen zyn verscheide heete Bronnen, van dezen aard binnen den omtrek van omtrent honderd treden, die alle een zwavelachtige reuk hebben, en daar beneven zo heet zyn, dat men dezelve niet kan gebruyken, ten zy ze gemengt en gekoelt worden door een genoegzaame veelheid van kout water. Tot *Jamaga* in *Figo* was een ander warm staand water, maar is nu opgedroogd. Ik heb van eenige andere gesproken in het achtste Hoofdstuk van het eerste Boek, welke de Lezer gelieve na te zien

Dit warm Bad verlaten hebbende quamen wy binnen den tyd van een half uur aan het ander gedeelte van *Urifyno*, en van hier na twee uren rydens (een groot getal huysen in 't voortrekken aan onze linker zyde latende) aan het Dorp *Swota*, daar wy het middagmaal hielden. Men maakt hier dat soort van groote Swota. Groote aarde Potten. aarde Potten. dewelke op Zee dienen in plaats van vaten, en door de Europeaanen genoemd worden *Martuanen* naar het Koningryk *Martan*, daar een zeer groote menigte derzelven gemaakt, en van daar door alle de Indien verzonden word. Deze kunnen te water worden uytgevoert van *Swota*, loopende van daar oostwaards op een zeer breede en gemakkelyke Rivier door een groote vlakke in de Baay van *Simabara*. Op deze zelfde plaats, gelyk ook tot *Urifyno*, en op de nabuurige heuvelen en bergen, behalven op verscheide andere plaatsen door gansch *Fisen*, word gemaakt het *Porceleyn*, uyt een witachtige vette kley, die daar in groote overvloed word gevonden. Schoon deze kley uyt zich zelf goed en zuiver is, vereischt ze doch dat ze zeer veel gekneed, gewaschen en gezuuyvert word eer ze tot die trap van volkomentheid is gebracht, dat de Schotels, Kopjens en andere Porceleyne waaren uyt dezelve gemaakt, doorschynend worden. Dit soort van Handwerkfel zo uytsteekend moeyelyk en arbeidzaam zynde heeft oorzaak gegeven tot een oud fabelachtig zeggen, dat menschen boenderen een inkomend middel zyn in 't *Porceleyn*. Omtrent een uure tyds tot *Swota* gebleven zynde, reeden wy weder voort, over eenige Rivieren, welker sommige bevaarbaar zyn, en gaande over houte bruggen, quamen wy door de Dorpen *Narisy* en *Wewaki* tot het Dorp *Ooda* daar wy dien nacht voorgenomen hadden te slaapen, hebbende dien dag gereyft van *Sinongi* tot *Ooda* elf Japansche mylen. Juist aan den ingang van dit Dorp zagen wy een groot monsterous hoofd van een Afgod, in de gedaante

Schoone
Ryftvel-
den,

van een Kalkskop, in een groote kas, staande op paalen onder een zeer groote Kampherboom, die de derde merkwaardige was van wegen deszelfs ongemeene grootte, welke wy gezien hadden, zedert ons vertrek van *Nagasaki*. Wy reysden dezen dag voor 't meerendeel door aangename vruchtbaare Valleyen, en Pleyfierige Ryftvelden. Rontfom de laatste waren geplant Theeftruyken, tot op eenige treden naby den weg. Deze struyken zyn niet hooger dan twee Engelsche ellen, en zien 'er leelyk en slecht uyt, wanneer zy ontbloot zyn van de bladen, gelyk (zy toen waren. De Ryftvelden die wy aan onze rechterhand buyten dit Dorp zagen, scheenen my toe zeer ver de schoonste die men met oogen in eenig gedeelte der waereld aanschouwen kan. De geheele Provintie *Fifen* is vermaart door 't voortbrengen van Ryft in een veel grooter menigte dan eenige andere Provintie in *Japan*, en zy tellen tien verscheide soorten, die binnen deszelfs gebied groeyen; Van welke de beste gewonnen word omtrent *Omura*, en deze is dat eige soort, dat gezonden moet worden naar *Jedo*, tot 's Keyzers eige gebruyk. In schoonheid en vruchtbaarheid der Ryftvelden volgen na de Provintie *Fifen* de Landschappen *Cango* ende *Finongo*.

Vrouwen
van *Fifen*.

Op Donderdag den vyftienden van Sprokkelmaand, reeden wy af 's morgens met het aanbreeken van den dag, en reysden een maatige stap den geheelen dag lang, trekkende door *Sanga*, de Hoofdstad van de Provintie *Fifen*, naar het Dorp *Todoroki*, daar wy dien nacht meenden te blyven, hebbende in 't geheel dien dag afgelegd tusschen de tien en elf Japansche mylen. Het Land daar omtrent was vlak, vol Rivieren en Ryftvelden. De grootste en aanmerkelykste plaatsen die wy doortoogen, om niet te melden van verscheide kleine vlekken, waren *Torimat* een lang Dorp omtrent een halve myl van *Ooda*. Hier zagen wy voor de eerste reys eenige vrouwspersonen van *Fifen*, en 't gaf ons stoffe van verwondering, te zien korte jonge vrouwen, welke men zou aangezien hebben voor jonge meysjens, met haare eige kinderen, sommige zuygende, andere achter naloopende. Zy waren, gelyk meest andere van dat Landschap, wel kort, doch welgeschapen, fraay van aangezicht, en vriendelyk en aangenaam in haar gedrag. Zy alle verwen zich, 't welk haar doet schynen als zo veele poppen. Als zy getrouwt zyn, plukken zy de haayren uyt beyde winkbraatwen. Om-

trent een myl van *Torimat* is het groot en lang Dorp *Kongawamas*. Een groote modderige Rivier loopt door 't midden, en ontlast zich omtrent vier of vyf mylen van daar in de Zee. Over deze Rivier legt een fraaye houten brug, en op de Rivier zelf ziet men doorgaans altyd veele Pleyzier-Jachten en Roey-Schuytjens heen en weer roeyen. Omtrent een vierde myls verder is het Dorp *Utsin*, alwaar wy veranderden van onze Draggers *Norimon* en *Cangos*-Voerders. Omtrent een halve myl verder legt het Dorp *Botack*. Naast dit, een weinig van daar, is het groote Dorp *Kasynomas*, 't welk bestaat uyt drie deelen, of liever uyt drie kleiner Dorpen. Het eerste dat aan deze zyde is van een groote Rivier, loopende Z. O. word genoemd *Fooknamatz*; het tweede, dat aan 't eerste gehegt is door een brug van 150 treden lang, over de voornoemde Rivier gebouwt, is genoemd *Jakimootzmas*, en het derde en laatste *Fasynomas*. In de twee eerste gedeelten worden verscheide goede handwerkfelen als zyde Stoffen en Papier gemaakt. Uyt het zelve stof, waar van zy 't Papier maken, spinnen zy ook een soort van gaarn om Zeylen te maken. Tusschen het tweede en 't derde Dorp zagen wy een man op een rad, die gerecht was, om dat hy in een geweldige ooploopenheid een jonge geworgt had met zyn neusdoek, alleenlyk om dat hy hem bestraft had over het steelen van eenig hout. De Kruysfen in dit Land zyn gemaakt, gelyk *Lipfius* zegt in zyne Brieven: Een lang dwarsch hout is boven aan, waar op vastgemaakt worden de armen, en een ander aan het beneden eind voor de beenen der misdadigers; omtrent het midden staat uyt een ander klein stuk houts om op te zitten. Zy worden niet gespykert aan het kruys, maar met touwen daar op gebonden. Een vierde van een myl verder van dit Dorp quamen wy aan de voorsteden *Onsymatz*, en weinig tyds daar na in de Stad *Sanga*. *Sanga* is de Hoofdstad van het Landschap *Fifen*. De Prins of Onder-Koning van deze Provintie, *Matzendniro Fitzino Cami* woond hier op een groot Kasteel, 't welk de stad bestrykt. Deze stad is zeer groot, maar wyder uytgestrekt in de lengte dan in de breedte. Ze is by uytstek volkryk. In 't inkomen en in 't uytgaan vonden wy sterke wachten aan de Poorten. Ze is omringt met Wallen en Poorten, doch meer voor 't oog dan tot verdediging. De straaten zyn breed, loopende recht Oost en Zuyden, met Grachten en Rivieren door dezelve heen-vlietende, die zich ontlasten in de Zee

Sanga,
Hoofdstad
van *Fifen*.

van *Arima*, gelyk zy 't noemen, naby een plaats van dien naam. De Huylen zyn slecht en laag, en in de voornaamste straaten geschikt voor handwerkers en winkeliers. De winkels zyn cierlykheids halven behangen met zwart laken. De Inwoonders zyn kort van postuur, doch welgemaakt, inzonderheid de Vrouwen, die fraayer en beter geschapen zyn, dan ik geloof in eenig ander Land van *Asien*, doch zo geschildert en geblanket, dat men ze eerder aanzien zoude voor wasche beelden dan voor levende schepselen. Haare gebaarden zyn anders fraay, en de levendige kleur van haare lippen is een bewys van haare gezonde gesteldheid. Het Land eenige mylen in 't rond is een vruchtbaare vlakte doorsneden met Kanalen en Rivieren, beschut met Sluyfēn, welke opengezet zynde dat gedeelte van 't Land onder water kan gezet worden, dat daar aan gebrek mocht hebben, waar door de Grond en de Ryft zeer verquikt word. In 't kort *Fisen* is na de Provintie *Cango*, die beyde Ryft en Koorn voortbrengt, de vruchtbaarste Provintie van geheel *Japan*, en verdiende, mynes oordeels, voorgetrokken te worden boven het vruchtbaar *Media*, indien ze zo wel voorzien was van Vee en Vruchtboomen, van welke beide ik 'er slechts weinige zag. Ik merkte 't aan als iets zonderlings, dat wy dezen geheelen dag noch Priesters noch Tempels zagen, uytgezondert alleen eene *Toori* met goude merktekenen daar op, ongetwyffelt leydende naar eenig nabygelege *Mia*. Het schynt dat men in dit Landschap weinig zorg gedragen heeft voor 't onderhoud van Priesters en Tempels. *Fisen* is de grootste Provintie in *Saikokf*, en bevat de Heerschappyen en Rechtsgebieden van *Nagasaki*, *Simabara*, *Omura*, *Arima*, *Sauda*, *Karatz*, *Firando*, de Eilanden *Goto*, en zo voorts. Sommige dezer behooren noch aan den Prins van *Fisen*, doch eenige andere zyn hem afgenomen door de Keyzers, en aan andere Prinssen gegeven, die nu hulde aan hem doen, gelyk alle de andere, door eens in 't jaar naar 't Hof te reyen. Evenwel heeft de Prins van *Fisen*, om zyn groote staat op te houden noch 40000 Dorpen en Vlekken die hem onderdanig zyn. *Satzuma*, een andere Provintie in *Saikokf* volgt in uytgestretheid na *Fisen*, maar overtreft deze, gelyk in der daad ook alle de andere op dit Eyland, zeer ver in rykdom en macht, hebbende de beste Krygsluyden, en voortbrengende een groote menigte van Kampher. Ook heeft ze veele ryke Goud en Zilver Mynen, waar van 't

opperbewind de Keyzer aan zich zelf heeft voorbehouden. Wy reysden door *Sanga* zonder stil te houden, en van onze eerste intrede in de Voorsteden reeden wy ontrent anderhalf uur lang een maa-tige tred, tot dat wy aan het ander einde van de stad quamen. Buyten de Stads Poorten merkte ik een lange laan van Denneboomen, welke recht Zuyd-Oost liep ten minsten eene halve myl ver, zo veel als ik zien kon. Hier zag ik voor de eersten reys twee Valken, die gelyk men gemeenlyk doet, door twee Mannen op hunne handen gedragen wierden; gelyk ook twee Ojevaars, die zaten op Boomen in een klein Boschje, staande aan een Heuvel. Zy scheenen my toe iets kleinder dan onze Europische Ojevaars. Ik merkte dat de Boeren hier ontrent het Land met Paarden ploegden. Een myl van *Sanga* is het Lorp *Farnamatz*. Van hier doorreyft hebbende eenige kleine Vlekken en doorwaad sommige Rivieren quamen wy ontrent ten een uure na den middag aan het groot Dorp *Kanfacki*, ontrent twee mylen afgelegen van *Farnamatz*, en ontrent zeven van de plaats, daar wy den nacht te vooren geslapen hadden. Het bestond uyt zeven of acht honderd huysen. Hier aten wy, en na een uurs verblyf, vervolgden wy onzen reys met eene frischēn draft. De wegen waren overal schoon en gelyk, en versich zand was over dezelve gestrooyt, met een woord ze waren zo goed als men ze zoude hebben kunnen wenschen. Byna vier Japansche mylen verder quamen wy aan een ander groot Dorp bestaande uyt ontrent 500 Huysen, *Todoroki* genoemt, zynde de plaats daar wy voorgenomen hadden te vernachten, en het laatste Dorp in de Provintie *Fisen*. Eertyds placht ons volk te leggen of 's nachts te vernachten in het Dorp *Taisero* ontrent een halve myl verder. Maar vier jaaren geleden gebeurde daar een ongelukkig toeval in dat Dorp. Want onze *Bugjo* of Hoofdbevelhebber eenig verschil gehad hebbende met onzen eersten Tolk, en hooge woorden tusschen hen beide zynde gerefēn, doodde hem op de plaats, en bracht zich zelf daar na om hals. Hy meende zynen *Dosen* op dezelve wyze te matsen, maar deze ontquam het met verlies van zyne eene hand, welke de verwoede *Bugjo* in de hette zyns toorns afhakte. Zedert is 'er bevel gegeven, dat deze plaats voor het toekomstige altoos zou worden vermyd als ongelukkig. In dezen namiddag trokken wy over eenige kleine Rivieren, en door sommige kleine

Dorpen, waar van de voornaamste waren *Itadli* of *Faddi*, (zynde het den Inboorlingen byna onmogelyk in de uytſpraak de H. van de F. te onderscheiden,) *Nittanwab* en *Magabar*. Wy trokken insgelyks door een klein, doch zeer aangenaam Denneboſchje, een raar gezicht in dit vlakke Land. De Boomen waren groot en hoog, maar de nooten klein, gelyk Cypreſienooten. Ontrent een uur rydens van *Magabar* quamen wy aan den voet van eenige nabygelegene Bergen, welke wy aan onze linkerhand hadden maar die wy ras voorby waren. Van daar zagen wy aan onze rechterhand het Kasteel van *Kurume* zynde de Zetel van den Prins van *Tſikungo*, ontrent een myl van ons af. Het geleek geheel wit uyt de kleur van de muuren, en 't ſcheen een ſtaatelyk Gebouw.

Kurume.

Op Vrydag den zestienden van *February* reeden wy 's morgens vroeg uyt met verſche Paarden, en gekomen zynde door *Urijino* een klein vlekje, leggende even buyten de Poorten van *Tadoroki*, quamen wy ontrent een halve myle verder aan het boven genoemde Dorp *Taiſero*, beſtaande uyt ontrent vyf of zes honderd huysen in ſommige weinige ſtraten met Poorten gebouwt. Dit Dorp met dezelfs gebied is eenige weinige jaaren geleden op bevel des Keyzers den Prins van *Fifen* afgenomen, en gegeven aan den Heere van *Tſuſſima* en *Simabara*, die tot dien tyd niets in bezit had op het vaſte Land van *Japan*, maar alleen Heer was van deze twee Eylanden *Iki* en *Tſuſſima*, die naar de kant van *Corea* leggen. De *Bugjo*, die ons verzelde op onzen tocht door de Heerſchappyen van den Prins van *Fifen*, nam hier zyn afſcheid, en wierd afgeloſt door eenen anderen gezonden door den Prins van *Tſuſſima*. Van Paarden verwiffelt hebbende in de Straat zonder ſtilhouden vervolgden wy onzen reys, en eenige kleine Rivieren overtrekkende, quamen wy door *Imamatz*, *Farda*, *Dſuſancka*, en eenige kleine Vlekken, tot aan het Dorp *Jamajo*, 't welk drie en een halve Japanteſche myl aflegt van *Taiſero*. Hier hielden wy ons middagmaal. Naby *Dſuſancka* was de Heere weg verdeelt in tweën, waar van de eene liep aan onze rechterhand naar *Kurume*, en de andere naar de linker rond om eenige Bergen naar *Fakatto*, de Zetel van den Heere van *Tſikutſiu* en *Fakatto*, ontrent vier Japanteſche mylen afleggende. Het Dorp *Jamajo* rekent verſcheide honderden huysen in haaren omtrek, en is zeer wel bewoont. Het heeft een groote ſchoone

Herberg, in welke wy ingingen. Even voor het Dorp ſtond een andere groote Kampherboom, de vierde van een ongemeene grootte, die wy op onzen reys ontmoet hadden. Na den eeten vervorderden wy onzen weg weder in *Cangos*, wegens de bygelegene heuvels en bergen, die wy nu moeſten overreysen, en die te paard lichtelyk over te trekken zyn. Het is een zeer ongemakkelyke manier van reysen in deze *Cangos*, zynde zy gelyk kleine vierkante korven aan alle zyden open, en alleenlyk bedekt met een klein verhemeltſel, waar aan de ſtok vaſt-gemaakt is. Dus uytgeruſt namen de Dragere ons op, en brachten ons in een halve myl tot aan den voet van den berg *Fiamitz*, zynde twee Mannen geſchikt tot yder *Cangos*. Een myl op dezen berg quamen wy aan een klein Dorp zonder naam, welker Inwoonders men ons zelden, dat alle afgekomen waren van een man, die op onze aankomſt aldaar noch in leven was. Wat 'er ook van deze vertelling zy, wy bevonden dat de Inwoonders van dit Dorp fraay en welgemaakt waren, en beide in hunnen omgang en manier zo aardig en beleeft, als of zy waren opgevoed in een Edelmans huys. Ontrent een half uur in dit Dorp geruſt hebbende, gingen wy den berg weder op ontrent een vierde van een myl en toen weder af ontrent anderhalve myl tot het Dorp *Uſſyno*, 't welk wil zeggen, *In de Bergen*. Alhier bleven wy ontrent een half uur, en iets genomen hebbende om ons zelve te ververſchen, namen wy in plaats van 'de *Cangos* verſche Paarden, en vervorderden dus onze reys, overtrekkende eenige Rivieren, en reyzende door eenige kleine Dorpen van welke 't voornaamſte was *Tiutomatz*. In den avondſtond quamen wy aan het Dorp *Itſka*, daar wy voorgenomen hadden te blyven, hebbende dezen dag afgelegd tien Japanteſche mylen.

Zonderling Dorp.

Itſka beſtaat uyt eenige honderden huysen, en is wel bewoont. Het legt aan de andere zyde van een Rivier, die bevaarbaar is voor kleine Schuyten. Onze Gezant en de geheele Treyn wierden hier door gedragen, maar ik verkreeg de vryheid dezelve over te gaan over een lange ſmalle houten brug, die daar over legt. Wy hadden dezen dag gereyſt door verſcheide Heuvelen, Bergen, Boſſchen en Wilderniſſen, zynde dit gedeelte van het Land niet zeer ongelyk ſommige Boſch-en Bergachtige Gedeelten van *Duytſchland*. Wy merkten ook aan dat het poſtuur en 't gelaad der Inwoonders merkelyk onderscheiden waren van die

Itſka.

in de Provintie *Fifen*. Maar inzonderheid de Bewoonders der Bergen vonden wy tegen verwachting by uytnemtheid beleefte en zeedig; Den gantschen dag hadden wy nergens eenig Vee zien weyden, uytgezondert eenige weinige Koeyen en Paarden om lasten te dragen, en te ploegen. Ik zag twee andere Ojevaars, de onze in Europa zeer gelykende. In 't afgaan van den Berg *Fiamitz* vonden wy de Velden omheint met Theeheesters, tot op omtrent acht treden van den weg. Zy maken zo veel voordeel van den grond in dit Land, dat zy de Thee zelf geen andere plaats willen gunnen, dan rontsom de Akkers.

Op Zaterdag den zeventienden van Sprokkelmaand een reys af te leggen hebbende van dertien mylen, tien te Land naar *Kokura*, en drie te water naar *Simonofeki*, togen wy op het pad voor den dag aanquam met ontstoke flambouwen gemaakt van schaaffel van den *Bambous*. In den voormiddag trokken wy door *Tababukuro* een Dorp van eenige honderd huysen, en door eenige kleine buurten, wy wierden ook overgevoert over twee ondiepe snelloopende Rivieren in platte Praamen of Booten, en vyf kleine Japanfche mylen gereyft hebbende, quamen wy aan het Dorp *Kujanoffe*, bestaande uyt twee of drie honderd huysen. De twee voorgenoemde Rivieren loopen in een, een weinig aan deze zyde van *Kujanoffe*, langs welk Dorp de vercende stroom vliet en daar van genocmt word *Kujanoffe Gawa*. Na den eten vervorderden wy onzen reys met versche Paarden, rydende ontrent een halve myl ver langs den Oever van deze Rivier. Twee mylen verder quamen wy aan het Dorp *Kurofaki* 't welk aan den Noorder Baay legt, gelyk zy 't noemen, en bestaat uyt twee of drie honderd huysen of liever hutten, gelyk ook de meeste Vlekken uyt hutten bestaan. Wy reden langs eenige Koolmynen, welke zy ons toonden als iets buytengemeens. Tot *Kurofaki* kreegen wy weder versche Paarden en anderhalve myle voortgereyft hebbende, quamen wy aan twee andere steene Grenspaalen, met letters op dezelve, staande de Pylaaren ontrent tien treden van elkander, dewelke de Rechtsgebieden van *Tsikusen* en van *Kokura* van een scheiden. Een kleine myl verder bereykten wy *Fyomi*, een klein Dorp naby *Kokura*, en van hier reeden wy de Stad *Kokura* zelf in, verzelt door twee *Benjos* of Edellieden van 't Hof des Prinsfen van *Kokura*. Wy trokken recht toe naar onze Herberg, die in het derde en

verste gedeelte van de Stad legt, aan de andere zyde van een brug. De Herberg was overvloediglyk voorzien met allerley soorten van Lytbehoefstens, en is zeer aangenaam gelegen, hebbende een schoon uytzicht over een groote vlakte.

Kokura legt in de groote Provintie *Busen*. Eertyds was ze een ryke en volkryke stad, maar zedert dat de Heerlykheden daar om heen verdeelt zyn geworden onder verscheide Prinsfen, is ze zeer vervallen van haare aloude luyfter. Ze legt niet ver van de Zee kust, en strekt zich uyt ontrent een Japanfche myl in de lengte van 't Oosten naar 't Westen, makende een langwerpig vierkante gedaante. Ze bestaat uyt vier deelen, een groot Kasteel, de wooning van den Prins, en drie Steden, of liever drie gedeeltens van eene Stad van elkanderen afgescheiden. Het Kasteel beslaat een groote vierkante plek Lands, en is omcingelt met Grachten, en laage Wallen, gebouwt van Hardsteen van de Fondamenten af, en versterkt of liever opgepronkt, naar de manier van het Land, met houte Bolwerken, voornamentlyk naar de kant van de Rivier. In 't midden van het Kasteel is de wooning van den Prins, omvangen met een nette witte muur. Op een tooren van zes verdiepingen hoog zyn eenige weinige stukken geschut geplant, het gewoonlyk teken van een 's Prinsfen Zetel. In dit Kasteel woonde, toen wy daar quamen, *Ungasawara ukon no Cami*, Prins van *Kokura* en deszelfs klein Gebied. Zyn jaarlyksche Inkomsten bedragen niet over de vyftien *Mangokf*. De Stad en yder gedeelte van dezelve is van een vierkante gedaante. Yder Poort heeft twee groote deuren, en staan tusschen twee vaste muren uyt vierkante steenen gemetselt. Naast yder deur stond een open wachthuys met drie Soldaaten in yder. Daar waren ook zes Picken geplant, aan 't boven eind verciert met bondels van zwart paarden haar. Binnen in zagen wy drie Heeren staatelyk zitten, wel uytgedoft, met hunne aangezichten naar de deur. De huysen zyn klein en laag, en de straaten breed en wel geschikt, van welke sommige zuyd en andere westwaards loopen. In deze Stad zyn verscheide groote Herbergen en Gaarkeukens, met verheve Haarsteden en Roofsters niet ongelyk de onze in Duytschland, gelyk ook met *Baden* en schoone Hoven achter de Huysen. Door de Stad loopt een Rivier van het Zuyden naar het Noorden, deszelfs derde en afgelegenste gedeelte afzonderende van de twee eerste en

van het Kasteel, en ontlast zich daar na in de Zee. Aan weerkanten van deze Rivier lagen ten minsten honderd kleine Schuytjens langs den Oever. Want ze is zo ondiep, dat de groote Schepen niet kunnen opkomen, maar tot *Simonofeki* het Anker moeten laten vallen. Over dezelve is een groote brug van ontrent twee honderd treden lang, met yzere leuningen, onderschraagt door vier houten sterke pylaaren, kostelyk opgepronkt. De

geheele gelegenheid van deze Stad kan men zien in de nevensgaande afbeelding (in de 33 Tafel, de 2 Fig.) waar in *A* is het binnenste gedeelte van het Kasteel, daar de Prins zyn verblyf heeft, *B*. de plaats rontom zyne woning, met Hoven en Huysen, behoorende aan de Hooge Amptenaaren van 't Hof des Prins. *C*. de Tooren van het Kasteel. *D*. Het eerste. *E*. Het tweede, en *F*. het derde gedeelte van de Stad.

VIII. HOOFDSTUK.

Onze reys van Kokura naar Ofacca.

Vertrek
van Ko-
kura.

Omtrent anderhalf uur doorgebracht hebbende in onze Herberg tot *Kokura*; en ons zelve genoegzaam hebbende verfrist met Japansche Spysen, verlieten wy die Stad, verzelt door de twee bovengenoemde Heeren van 't Hof van den Prins van *Kokura*; wy namen den korsten weg naar de Zeekust, om aan boord te gaan van twee *Kabajas*, of kleine Veerschepen, dewelke ons van daar zouden overbrengen naar *Simonofeki*. Buyten komende vonden wy de bovengemelde groote brug, en het pleyn voor onze Herberg opgepropt met meer dan duyzend toekykers, meest alle gemeene Luyden, die uytgelopen waren om ons te zien, zy besloegen den weg aan weerkanten, alle knielende en zich zeer stil houdende, durvende niemand zich verroeren, of het allerminste gedruysch maken, waarschyndlyk uyt eerbied voor ons, of voor den Prins van *Kokura*, die verbeeld wierd door de twee Heeren van zyn Hof, die gelast waren ons te verzellen. Wy verlieten *Kokura* in dit gedrang van volk, en gingen in onze twee Veerschepen ontrent een half uur voor Zonnen ondergang en zeiden het Eiland *Kiusju* vaar wel, of gelyk 't gemeene volk noemt *Nisyno Kuni*, dat is het Land van negen, zynde 't zelve verdeelt in negen groote Provintien. Het word ook genoemd *Saikokf*, of het Westersche Land, leggende ten westen van het groot Eiland *Nipon*. *Simonofeki* legt omtrent drie kleine mylen van *Kokura*. Onze groote Bark, waar in wy zouden gaan naar *Ofacca*, en die derwaards afgezonden was omtrent vier weken voor ons vertrek van *Nagasaki*, was daar maar vyf dagen voor ons aangekomen. Het kleine schip daar in ik was gestapt, was vyf uren onder weg naar *Simonofeki*, zo

dat wy daar zeer laat in den nacht, en twee uren na het ander daar was, aankamen. De reden hier van was, dat onze Loots zyn streck gemist was en verscheide reyzen aan den grond raakte met de schuyt. Wy gingen alle in onze groote Bark; slaapen, en vonden alles vaardig om ons te ontfangen. Op dezen kleinen tocht van *Kokura* naar *Simonofeki*, tchoon slechts een enge straat, gemaakt door een Eyland, by sommige *Kikusima* en by andere *Finosima* genoemd, en om de kusten van de Provintie *Busen* worden verscheide plaatsen getoont, aanmerkenswaardig in hunne Historien, van wegen dingen, die daar certyds gebeurt zyn. Aan onze rechterhand op de kusten van de Provintie *Busen*, binnen het gebied van *Kokura* is een groote groene vlakte, of veld met boomen beplant, *Jamasima* genoemd, dat zo veel te zeggen is, als *Parel Eyland*. Niet ver van daar is een bewoonde plaats, genaamt *Dairi*, om dat deze oudtyds de woonplaats was van den *Dairi* of Geestelyken Erfkyzer, wiens naam ze noch behoud. Tusschen deze plaats en het naburig Eyland *Kikusima*, 't welk niet verder dan een vierde van een myl daar van aflegt, is een Rots uyt Zee opstaande, met een Pylaar of Gedenkzuyl van steen daar boven op, door de Inboorlingen genoemd *Joribe*, dewelke opgerecht wierd ter gedachtenis van een Loots van dien naam, die zich onderwond den grooten Kyzer *Taiko* over te voeren, toen hy quam om deze westersche Landschappen onder te brengen, en die form van Regeering vast te stellen, welke nu in dit Ryk achtervolgt word. Deze Loots ongelukkelyk den Keyzer in zeer groot gevaar hebbende gebracht naby deze eige Rots, reet zyn eige buyk op om zich zelf

zelf te straffen, of om voor te komen de straf die hy vreesde over zyne zorgeloosheid en verzuym. Om welke daad te verewigen de Keyzer beval dat deze Zuyl opgerecht wierd. Deze Rots is ook verder vermaart door de dood van een Keyzers Zoon en Erfgenaam van de Kroonen tyde van de burgerlyke Oorlogen met de Geestlyke Erf-Keyzers. De zaak ging aldus toe. *Feki* of *Fege*, een Perfoon van groote moed en persoonlyke dapperheid, eenige jaaren in oorlog gewikkelt geweest zynde met *Gege*, had eindelyk het ongeluk, gelyk moed en beleyd niet altyd bekroont worden met voorspoed, door zynen vyand gedwongen te worden zyne Hoofdstad *Osacca* te verlaten, en naar *Fijungo* te vluchten. De ongelukkige Keyzer kon zich zelf niet langer handhaaven in deze plaats, maar gevolgt door zynen vyand, wierd hy ook genoodprangt deze plaats te verlaten, en verloor kort daar na zyn leven. De Minne van 's Keyzers Zoon, die toen maar zeven jaaren oud was, trachte met hem ter Zee te ontvluchten, doch tot aan dezen Rots gekomen zynde, en dicht op de hielen gevolgt wordende, en ziende dat het volstrektelyk onmogelyk was voor te komen om niet in 's vyands handen te vallen, nam zy den jongen Prins vast in haare armen, en sprong met hem, met dien moed en besluyt, zo eige aan de Japanische Natie, in de Zee. In de Japanische Historien word gemeld; dat *Fege*, ziende zyn ondergang naderen en byna onvermydelyk, zeven Schepen met Goud en Zilver geladen naar *China* zond, alwaar na zyn dood een staatelyke Tempel ter zyner gedachtenis wierd gesticht, gelyk ook eene andere (nu *Amadais* genoemd) tot *Simonofeki*, ter gedachtenis van den ontydigen dood van den ongelukkigigen Prins, zyn Zoon.

Simonofeki legt aan een beroemde Haave, aan den voet van een berg, in het Landschap van *Nagatto*, 't wek het afgelegenste is naar het westen, op het vaste land, of liever 't groote Eyland *Nipon*. Door de Kusten van deze Provintie, en die van 't Eyland *Kiusju*, word een naauwe straat geformeert niet meer dan een Japanische myl breed. *Nipon* is het grootste van alle de Eylanden, die 't Ryk van *Japan* uytmaken. Deszelfs gedaante is niet zeer ongelyk de figuur van een kaakebeen, en het is verdeelt in twee en vyftig Provintien. Van 't eene eind tot 't ander word het overdwarscht door twee groote wegen. De eene loopt van 't Westen naar 't Oosten, van *Simonofeki* over *Osacca* en *Miacio* naar *Jedo* langs deszelfs Zuyder-

Kusten. Een gedeelte van dezen namentlyk van *Simonofeki* naar *Osacca*, geschiet ter Zee, om dat de Kusten tusschen deze twee plaatsen zeer bergachtig zyn. De andere groote weg loopt van *Jedo* Noord en Noord-Oost naar de uysterste eindens van de Provintie *Osju*, verder dan veertig mylen. De tegenwoordige Heer van *Simonofeki*, die een der geene is, die eens 's jaars aan 't Hof des Keyzers moeten komen, word genoemd *Mori Fidan no Cami*. Zyn woonplaats houd hy zes mylen van *Nagatto*. De Stad *Simonofeki* zelf bestaat uyt tusschen de vier en vyf honderd huysen, voornamentlyk gebouwt aan weerkanten van eene lange straat, welke ter zyde afdraait en in deze groote eindigt. Deze Stad is vol winkels, in welke spys en scheepsvoorraad voor schepen word verkocht; die hier dagelyks by menigte invallen. Op onze aankomst waren 'er ten minsten twee honderd zo groot als klein, die ten anker lagen, zynde het de gemeene Haave voor de Schepen die van de westerfche Provintien naar de oosterfche moeten, of van daar komen. Wy zagen hier verscheide kunstige Steensnyders, die Inktkokers, Doolen, Borden en verscheide andere dingen maken uyt zwarte Serpentysteen, die in de steengroeven omtrent de Stad word uytgehouden.

Op Zondag den achtienden van Sprokelmaand, daags na onze aankomst tot *Simonofeki*, bleven wy stil leggen; ten deelen om ons uyt te rusten van de vermoeidheden van de voorgaande reys, en ten deelen, om dat wy wierden opgehouden door de tegenwinden, waar door wy niet buyten de Haave konden loopen. Den achtermiddag besteedden wy in 't bezichtigen der voornoemde winkels van de Serpentyn-Steen-Snyders, en van den Tempel *Amadais*, die beroemt is door ganfch *Japan*, en gesticht wierd ter gedachtenis van dien ongelukkigigen Prins, wiens geschiedenis ik hier boven heb verhaalt. Wy wierden derwaards vergezelschap door twee Officieren der Stad om 't gedrang der menschen af te weeren. Vier en twintig trappen, uyt een ruuwe steen opgegaan zynde, zagen wy drie kleine Tempels voor ons staan, zynde gemeene lompe houten gebouwen. Achter die stond de Tempel *Amadais* aan onze linkerhand als wy opquamen. Voor den Tempel wierden wy ontfangen door een jong Prieftter, die ons bracht in een voorkamer of zaale, met zwart krip behangen, op dezelve wyze als zy hunne Schouwburgen doen. Op 't midden der vloer lag een Tapyt met zilver doorweeven. In deze kamer stond het Beeld van den

De Tempel *Amadais*.

den verdronken Prins op een Outaar. Hy was een vette bolle aardige jongen met lang zwart haayr : Alle de Japoneezen van onzen treyn bewefen hem hunne gehoorzaamheid volgens de manier van 't Land, buygende zich met het hoofd tot der aarde toe. Aan yder zyde van den Prins ftonden de beelteniffen van twee andere Prinffen van Keyzerlyken bloede, levens grootte, en in 't zwart gekleed op de wyze van 't Hof van den *Dairi*. De Priefter die ons derwaards geleyde, ontfak een lamp, en deed toen eene beweeglyke redevoering over dit droevig uyt-einde; midlerwyl geleyde hy ons in een ander naaft aangelege vertrek, alwaar hy ons toonde vergulde Schilderyen van deze en geene Perfoonen, van welke hy in zyne redevoering hadde gewaagt. Van daar bracht hy ons in een groot fraay ope vertrek, zynde de gehoorzaal van 't Klooster. Toen wy deze Zaale ingingen, trad ook binnen de opperfte van 't Klooster, een oud, dun, ftemmig man, die zich zelf op de vloer neerzetten. Hy was gekleed gelyk de andere Priefters, in een zwarte krippe Tabbaart. Aan zyne linkerzyde hong af een zilver lind, komende van de rechterschouder; en achter 't hoofd, tuffichen zyne twee fchouders, hong een ander vierkant stuk van het zelfde ftof, zynde beide tekenen van zyn Priefterfchap en van zyn gezag in het Klooster. Ziende dat wy niet naby hem quamen, noch eenig acht op hem floegen, rees hy weder op en ging uyt in de bygelegene Cellen van het Klooster, zynde kleine vertrekken, van elkander

afgefcheiden door openftaande fchermen. Wy lieten een *Itzebo* (een ftuk goud ontrent twee en een halve Ryxdaalder, of twaalf Engelsche Schellingen waardig) tot een gefchenk aan het Klooster, en zo wierden wy weer door de voorge-melde twee Stads Officieren begeleyd naar onze Herberg, daar wy onthaalt wierden op Japoneefche Spyzen, en 't vermaak genomen hebbende van onze waards *Baden*, gingen wy in den avondftond weder aan boord. Daar was ook een andere Tempel geficht ter gedachtenis van *Fatzima*, die de grondlegger en eerfte Inwooner van deze Stad was, maar zynde dit een flecht klein gebouw, achteden wy het de moeyte niet waardig onzen tyd te fpillen in het zelve te befchouwen.

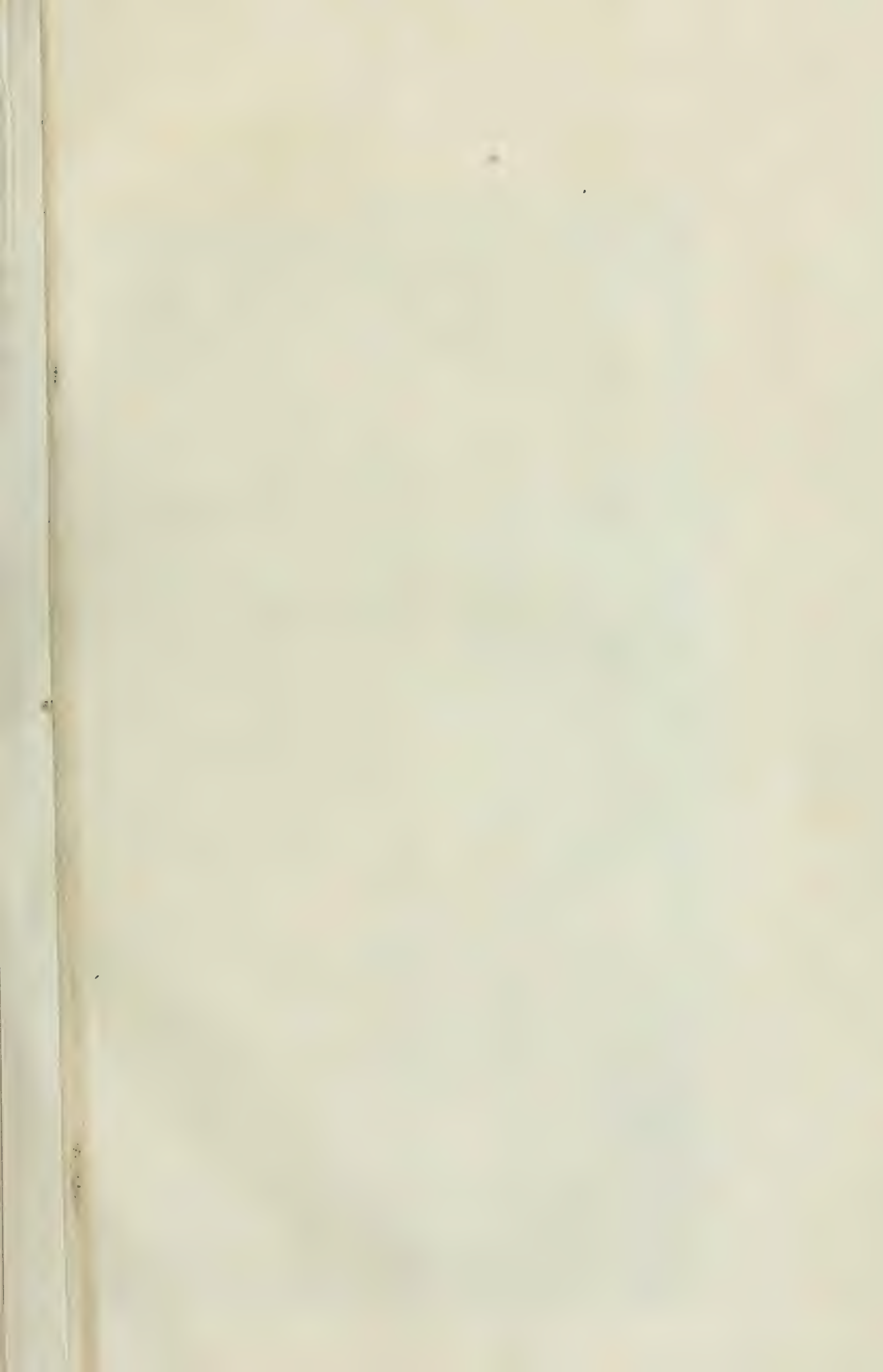
Op Maandag den negentienden 's morgens vroeg begaven wy ons op reys naar *Ofacca*. De eerfte dagreyze is zeer lang, en nadien'er alleenlyk twee-Haavenszyn om in te loopen in geval van gevaar, de eene *Mocko*, de andere *Kadatz*, welke geen van beide veilig is tegen een ftorm, en beide zeer moeyelyk om in te komen, zo haalden wy zelden het zeyl op, dan met een vastgezette weftelyke wind. De geheele reys van *Simonofeki* naar *Ofacca* word gerekent te zyn 136 Japanfche Zeemylen. Andere reekenen het noch verder, makende de verfcheide gelegentheid der Haavens, daar wy des avonds ten anker komen, en de verandering der winden een zeer groot onderscheid. Sommige onzer Lootfen gaven my 't volgend verhaal van de afgelegentheid en wydtens der Haavens van hier tot *Ofacca*.

Lengte van de Reys van Simonofeki naar Ofacca.

	Zeemylen
Van <i>Simonofeki</i> tot het Eyland, Haave, en Dorp <i>Caminoſeki</i> . . .	35
Van daar tot het Eyland en Dorp <i>Kamagari</i>	20
Van daar tot <i>Tomu</i>	18
Van daar tot de Stad en Haave <i>Muru</i>	30
Van daar tot het Dorp en de Haave <i>Fiogo</i> of <i>Sinongi</i>	18
Van daar tot <i>Ofacca</i>	13
<hr/>	
Van <i>Simonofeki</i> tot <i>Ofacca</i> in 't geheel	134
't Verhaal dat ik van andere heb, is als volgt.	
Van <i>Simonofeki</i> tot <i>Caminoſeki</i>	35
Van daar tot <i>Camiro</i>	7
Van daar tot <i>Mitarei</i>	18
Van daar tot <i>Fanagari</i>	5
Van daar tot <i>Tomu</i>	10
Van daar tot <i>Syrei</i>	3
Van daar tot <i>Symotz</i>	7
Van daar tot <i>Itzymodo</i>	10
Van daar tot <i>Muru</i>	10
Van daar tot <i>Akaſi</i>	13
Van daar tot <i>Fiogo</i>	5
Van daar tot <i>Ofacca</i>	13

In 't geheel 136

Alle

Alle de bovengemelde plaatfen, die in 't geheel uytmaken de lengte van 136. Japansche Zeemylen, of ontrent 46 en een halve Hoogduytsche myl, hebben bequaame en veylige Haavens, waar in de Schepen geruft kunnen ankeren, en schuytplaats vinden in stormachtig weder. Wy zeylden niettemin de meeste voorby, latende dezelve aan onze linkerhand in onzen tocht naar *Osacca*, zynde zy gelegen op het voornaamste vaste Land van het groot Eyland *Nipon*. Daar zyn verscheide andere aanmerkelyke Plaatsen, Haavens, Eylanden, Steden, Dorpen en Vlekken op en ontrent het gemelde groot Eyland *Nipon*, welke ik stilzwygens voorbygaa, wyzende den nieuwsgierigen Lezer naar de algemeene kaart van *Japan*, (de 8 Tafel) en tot de byzondere kaart van onze reys naar *Osacca* (de 24 Tafel.) Buyten de Straaten van *Simonofeki* komende, moesten wy eenige mylen laveeren, hoe de wind ook zy, tot dat wy ten eenemaal van de Kust zyn, en in 't ruyme zop geraakt. Dan vorderen wy redelyk wel, zo anders de wind niet strydig is, en zynde ontrent half weg gekomen, stieren wy Noord-Oost om naar *Osacca* te zoeken. Doch onze geheele streek is zeer onglyk, van wegen de verscheide zo groote als kleine Eylanden van onze rechter en linkerhand, by of langs welke wy zeylen, van welke sommige vruchtbaar en welbebouwt zyn, tot zelfs op de toppen der Bergen, met Dorpen en goede Haavens, andere bar en onbewoond. *Osacca* zelf legt Oost ten Noorden van *Simonofeki*, 't welk diend opgelet te worden om de kaarten van *Japan* te verbeteren. Ik vond de afwyking van de Magnēt-Naald tot *Osacca* te zyn vyf graaden Oostwaards. In dezen geheelen reys hebben wy de Kusten van het groot Eyland *Nipon* aan ons Bakboord op een of eenige weinige mylen van ons af. Aan ons Stuurboord zyde hebben wy, eerst de Kusten van de Provintie *Busjen* of *Bungo* op het Eyland *Saikokf*, daar na het Eyland *Tsikokf*, 't welk verdeelt is in vier Provintien, en eindelyk het klein Eyland en Provintie *Awadfi*. Tot dus ver van onze reys naar *Osacca* in 't gemeen. Het word nu tyd om over te gaan tot een byzondere beschryving van dezelve.

Vertrek
van Simo-
nofeki.

Vroeg 's morgens gingen wy van *Simonofeki* onder zeyl, met een frissche gunstige koele, gepaart met een kleine stofregen. Ontrent twee uren gevordert zynde kreegen wy in 't gezicht een groot Paleys naby *Tannora*, alwaar de Prinssen van *Saikokf* op hunne reysen naar

en van het Hof doorgaans hun intrek nemen; vyf mylen^o verder gekomen zynde, zagen wy het Dorp en den beroemden Berg *Mattojamma*. Hier begonnen wy wat ruymmer Zee te hebben, loopende de Kusten van *Saikokf* iets verder af aan ons Stuurboord, en formeerende met die van *Nipon* een ruyme ope Baay. Hier zagen wy meer dan honderd Schepen onder zeyl, die alle vermits de Oosterlyke tegenwinden genootzaakt waren geweest vertcheide dagen tot *Simonofeki* op 't anker te ryden. Voor den avond zeylden wy ze alle verby, zynde ons schip niet alleen beter bezeylt, maar ook beter voorzien van Bootsgezellen. Ontrent achttien mylen gezeylt hebbende, verlooren wy *Saikokf* uyt het gezicht, en kreegen kort daar na in 't oog een groot Eyland, *Iwoiffima* genaamt. Een weinige verder zagen wy den hoogen berg *Cassada Jamma*, die ontrent tien mylen afgelegd is van *Camionofeki*. Van hier zagen wy ook ver af de hooge besneeuwde Gebergten van 't Landschap *Ijo*, gelegen op het groot Eyland *Tsikokf*, 't welk verdeelt in vier groote Provintien, en gerekent word in de lengte zeventig Japansche mylen. Verder zeylende quamen wy aan de gevaarlyke klippen *Sfo Sine Kfo*, van welke sommige onder water zyn, en andere boven 't zelve uytsteecken. De Lootsen moeten omzichtig zyn om dezelve te myden. Toen quamen wy in een Straat, die 't vaste Land van 't Eyland *Nipon* afscheid van een nabygelege Eyland, en daar beneven zo eng is, dat wy niet konden bespeuren, dat 'er eenige de minste doortocht was, maar dezelve aanzagen voor een aaneengehegte Kust, tot dat wy dicht by dezelve quamen. Dezelve doorvaarende hadden wy aan Bakboord een Dorp genaamt *Moritzu*, gelegen op het Eyland *Nipon*, en aan Stuurboord een ander Dorp genaamt *Camionofeki* op een Eyland, dat denzelfden naam draagt. Beide Dorpen bestaan uyt ontrent tachtig huysen, en worden geregeert door een Neef van den Prins van *Imoo*, leggende op de uytterste eindens van zyne Provintie *Nagatto*. Hy had ze aan zyn Neef toegewesen om zyne Inkomsten daar uyt te trekken. Even voor de Haave is een houte baak, gebouwt op een hooge Rots ter beveyliging van de vaart door deze Straat by nacht. (Een gezicht van dezen Straat en van de Dorpen *Moritzu* en *Camionofeki*, ziet in de 25 Tafel.) Dit Eyland roemt op een groote en machtige Afgod. De Zee tuschen *Simonofeki* en *Camionofeki*, die wy nu bevaaren hadden zonder eenig quaad toeval,

Straaten
van Cami-
nofeki.

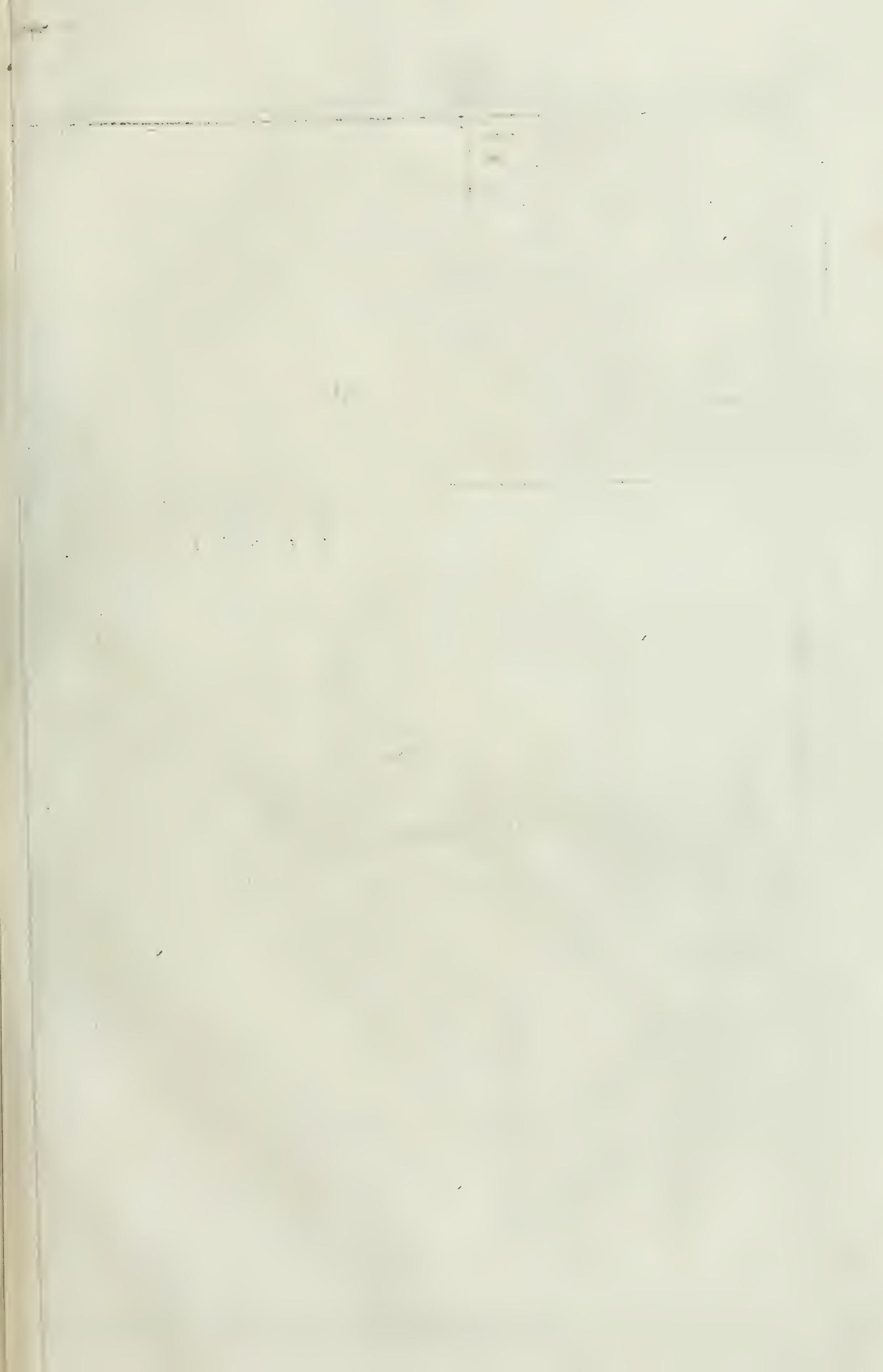
is genaamt *Sirwonada*, dat is, de Haave van *Sirwo*, om dat ze inzonderheid de Kusten van het Landschap *Surwo* besproeyt. De wind noch steeds voorspoedig blyvende, zeyden wy van *Caminoſe-ki* noch zeven mylen verder tot aan *Dſino Camiro*, dat is, 't beneden *Camiro*, en lieten daar omtrent ten acht uren des avonds het anker vallen, hebbende dien dag afgelegd vyfveertig Japansche Zeemylen. Langs de Kusten aldaar lagen zeer veele andere Schepen ten anker. *Dſino Camiro* is een Dorp van omtrent honderd hutten en weinige goede huysen. Het legt op de Kusten van de Provintie *Aki*, aan 't eind van de Haave beslooten door hooge bergen, en 't word dus genoemd tot onderscheiding van een ander Dorp van dien naam *Okino Camiro* of *Oppen Camiro*, 't welk niet ver van het zelve legt op dezelve kust. *Dſino Camiro* is zeer bekend by de Zeeluyden om deszelfs goede Ankergrond in de Haave.

Tſuwa. Op Dingsdag den 20 February was het 's morgens stil, zo dat wy moesten roeyen, wy voeren redelyk vroeg uyt, en quamen weinig tyds daar na aan het gemelde Dorp *Okino Camiro*, bestaande uyt omtrent veertig huysen, en gelegen op 't Oostereind van een klein, doch vruchtbaar Eyland, welkers Heuvels en Bergen tot op de bovenste toppen toe zelfs bebouwt waren. Omtrent den middag quamen wy tegen over een ander Eyland *Tſuwa*, 't welk aan Bakboord lag. Op de Zuyderkusten van dit Eyland is een zeer veylige ankergrond, in een byna halvemaansche Haave, rontom welke omtrent twee honderd huysen staan. Het was zeer aangenaam de Bergen, die voor ons lagen, bebouwt te zien tot boven toe. Des middags een klein koeltje krygende, haalden wy de zeylen weder op, en geraakten eenigen tyd daar na in 't gezicht van een Dorp, genaamt *Camoguri*, op de Kusten van de Provintie *Aki*. Des avonds quamen wy in de beroemde Haave *Mitarei*, daar wy het anker uytlieten in een goed gezelschap van andere Schepen en Schuyten. Dezen dag hadden wy in alles afgelegd achttien Japansche Zeemylen, zeylende tusschen sommige vruchtbaare en veele dorre, onbebouwde en onbewoonde Rotsen en Eylanden. Aan ons Stuurboord hadden wy de Provintie *Ijo* op *Tſikoko*, en aan ons Bakboord de Provintie *Aki* op *Nipon*. De hoogste Bergen van deze beyde Landschappen waren noch met sneeuw bedekt.

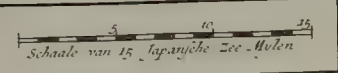
Op Woensdag den eenentwintigsten February lichteden wy het anker een uur

voor het opgaan der Zon in stil weer. De Kusten van het Eyland *Tſikoko* komen hier omtrent zo naby die van 't vaste Land van *Nipon* dat zy zaamen een soort van een sraat maken, die op sommige plaatsen niet breeder is dan een Japansche myl. Twee mylen gezeilt hebbende, kreegen wy in 't gezicht *Kſuriffima*, een arm bedroefd plaatsje, gelegen op het alleruyterste eind of punt van 't gemelde Eyland *Tſikoko*. Het is de wooning van den Heer van *Fireſima* in de Provintie van *Aki*, die ook negen kleine Eylanden daar omtrent leggende, en deze uytterste punt van *Tſikoko*, onder zyn gebied heeft. Twee of drie Japansche mylen verder legt de Stad *Imabari*, met een Kasteel van den zelfden naam, welk laatste een deftig gebouw is, met verscheide hoge Toorens volgens de manier van 't Land. *Syromotto Fonno*, Zoon van den Prins van *Kynokimi* en Schoonzoon des Keyzers, houd hier zyn verblyf. Vyf Japansche Zeemylen verder voortgezeilt zynde, quamen wy weder in een nauwe Straat, en hadden aan ons Bakboord een Dorp, *Fanaguri* genoemd, daar wy omtrent een uur bleven om versch water in te nemen, gedurende welken tyd verscheide Schepen ons verby voeren. *Fanaguri* is een Dorp van omtrent zestig huysen, en legt aan den voet van twee bergen. *Fanaguri* beduyd eigentlyk in de Japansche spraak een *Neusgat*. Wy merkten hier negen hutten, die van verre geleeken naar zo veele kleine Heuvelen, en gedekt met rietdaken, alwaar 't Zout gekookt word uyt het zeewater. Niet ver van deze plaats zyn verscheide andere kleine Dorpen langs de Kusten, door Viſchers bewoont. Omtrent een myl van *Fanaguri* is een ander Dorp genaamt *Turanami*. Tusschen deze twee Dorpen is een Sterkte of Batery uyt het water opsteekende, om in geval van nood voor te komen dat de Schepen niet op of afzeylen, zynde dezelve gehouden tot binnen een kleine Pistoofschoot by 't zelve te komen. Sommige mylen verder kreegen wy in 't oog het Dorp *Iwangi*, 't zelve lag aan ons Bakboord en 't bestaat uyt omtrent tachtig huysen. Het Land hier omtrent is zo gebroken, dat ik niet wel onderscheiden kon, of dit Dorp lag op het vaste Land van *Nipon*, of op eenig bygelege Eyland. Naby dit Dorp zagen wy een Tempel staande op een pleyzierige groene Heuvel. Op 't strand was een dubbelde *Toori* gebouwt, om 't verbyvaarend volk in geheugen te brengen, dat 'er in de buurschap eenig heylig gebouw was. Een lange trap ley op naar den

PARTICULIERE
 REIS KAART van
JAPAN
 strekkende van KHURISSIMA
 tot OSAKA.
 door
 ENGELBERTUS KEMPFER.

den Tempel zelf. Verder zeylende voeren wy tuffchen hooge ruuwe bergen aan weerkanten, aan welker voet verfcheide goede Haavens en kleine Dorpen waren, die niet waardig zyn op te tellen. Aan ons Stuurboord hadden wy een Dorp *Swoja* genaamt, gelegen op een Eyland: Het bestond uyt omtrent honderd huysen, en is vermaart om de groote menigte van 't Zout, dat daar gemaakt word, waar van het ook zyn naam voert. Niet ver van 't zelve is het klein Dorp *Jugi* of *Igé*, beroemt om dat het alleenlyk bewoont word door ryke Boeren en Landvolk. Daar is ook een schoon Paleys behoorende aan den Heer van de Plaats. Hier begon de wind weer gunstig te waayen. Verder zeylende voeren wy voorby een klein Eyland, aanmerkens waardig om dat het boven 't water uytftaat op de wyze van een hooge Pyramide. Aan de zyde van ons Stuurboord was byna, zo ver als wy konden zien, niets dan water, zynde 't een groote Baay, die inloopt tuffchen *Iko* en *Sanuki*, de twee Noorder-Propintien van het Eyland *Tsikoko*. Ze loopt zo diep in tuffchen de twee gemelde Landschappen, dat wy het einde van dezelve niet konden zien. Aan de zyde van ons Bakboord zagen wy verfcheide Dorpen op het groot Eyland *Nipon*. Niet ver van daar quamen wy aan de vermaarde Haave en Dorp

Tomu.

Tomu, 't welk wy niet ver van ons af aan ons Bakboord hadden. Het legt aan 't vaste Land van *Nipon*, in de Propintie *Bingo*, van waar het word genoemt *Binguno Toma*, tot onderscheiding van een Dorp van denzelfden naam. Het legt op een ryzende grond aan de voet van den berg, en bestaat uyt eenige honderden van huysen, 't welke een redelyk schoon gezicht geeft, zynde gebouwt om de Haave, die byna half rond is. In de groote Straat, die langs de Haave loopt is een *Mariam* of Hoerhuys, en twee fraaye Tempels. Men maakt hier zeer fyne Matten en Vloerkleeden, waar mede zy in dit Land de vloer bedekken, en die van daar in groote menigte worden uytgevoert naar verfcheide andere Propintien. Achter de Stad in 't opklimmen van den Berg is een schoon Klooster. Omtrent een vierde gedeelte van een Hoogduytsche myl, eer men aan 't Dorp komt staat een vermaarde Tempel van den Afgod *Abuto*, die gezegt word zeer uytmuntende te zyn over de wonderbaarlyke geneezing van veele verouderde ziekten, gelyk mede over 't bezorgen van een gunstige wind en gelukkige of voorfpoedige reys. Om deze reden binden

Tempel van Abuto.

de Zecluyden en de Reyzigers op de Schepen altyd eenige kopere geldstukken aan een stuk houts, en werpen het in de Zee, als een offerhande aan dezen *Abuto quano Sama*, of *Heere God Abuto*, gelyk zy hem noemen, ten einde om een gunstige wind van hem te verkrygen. De Priester van den Tempel zegt, dat het nooit mist of deze Offerhanden dryven aan Land, en komen veylig in zyne handen. Voorzichtigheids halven evenwel komt hy zelf by ftill weder in een klein Schuytje aan de voorbyvaarende Schepen, om deze foort van Offerhande voor zynen Afgod te vraagen. Even voor dit Dorp legt een Eyland dicht met boomen bezet, gelyk de nabuurige bergen mede voor 't grootste gedeelte zeer veel houts voortbrengen. De wind gunstig blyvende zeylden wy noch zeven Japanfche Zeemylen verder, naar een Dorp *Syreifi* genoemt, gelegen op een klein Eyland aan ons Stuurboord. Hier lieten wy het anker vallen een uur voor 't ondergaan der Zon, om dat indien wy verder voortgezeylt hadden, wy niet tydig genoeg zouden hebben kunnen komen aan eene andere goede Haave. Dit Dorp bestaat uyt omtrent vyftig huysen. Het legt in een aangename welbeplante Valley aan het einde van een Haave, die ten Noorden open is. Op dit Eyland word de God *Kobodais* aanbeden in een Spelonk op den top van een Berg even achter dit Dorp. Behalven onze Bark waren 'er twaalf andere die in dezelve Haave het anker lieten vallen, die alle ons voorbeeld navolgden met de Mast neer te laten op het dek, om voor te komen dat ze by nacht niet geflingert wierd. Wy hadden dezen dag, de wind gunstig geweest zynde, in alles afgelegd achttien Zeemylen, zeylende Ooit en Noord-Ooft.

Syreifi.

Op Donderdag den tweëntwintigften van Sprokkelmaand wonden wy het Anker op met 't krieken van den dag, en zeven Zeemylen gezeilt hebbende tuffchen verfcheide kleine Eylanden, quamen wy aan de Stad *Symotzi* of *Symotfui*, leggende op het vaste Land van *Nipon*, op de rotsachtige Kusten van de Propintie *Bitsju*, aan den voet van een berg, die een ry Denneboomen over deszelfs kruyn heeft, op de wyze van andere bebouwde bergen, voornamentlyk in de verfcheide Eylanden, die wy voorbygezeylt waren op onze reys van *Simonofeki*. Deze Stad bestaat omtrent uyt vier of vyf honderd huysen, en is in drien verdeelt, wordende yder geregeert door een *Joriki*. Tegen over dezelve aan de rech-

Symotzi.

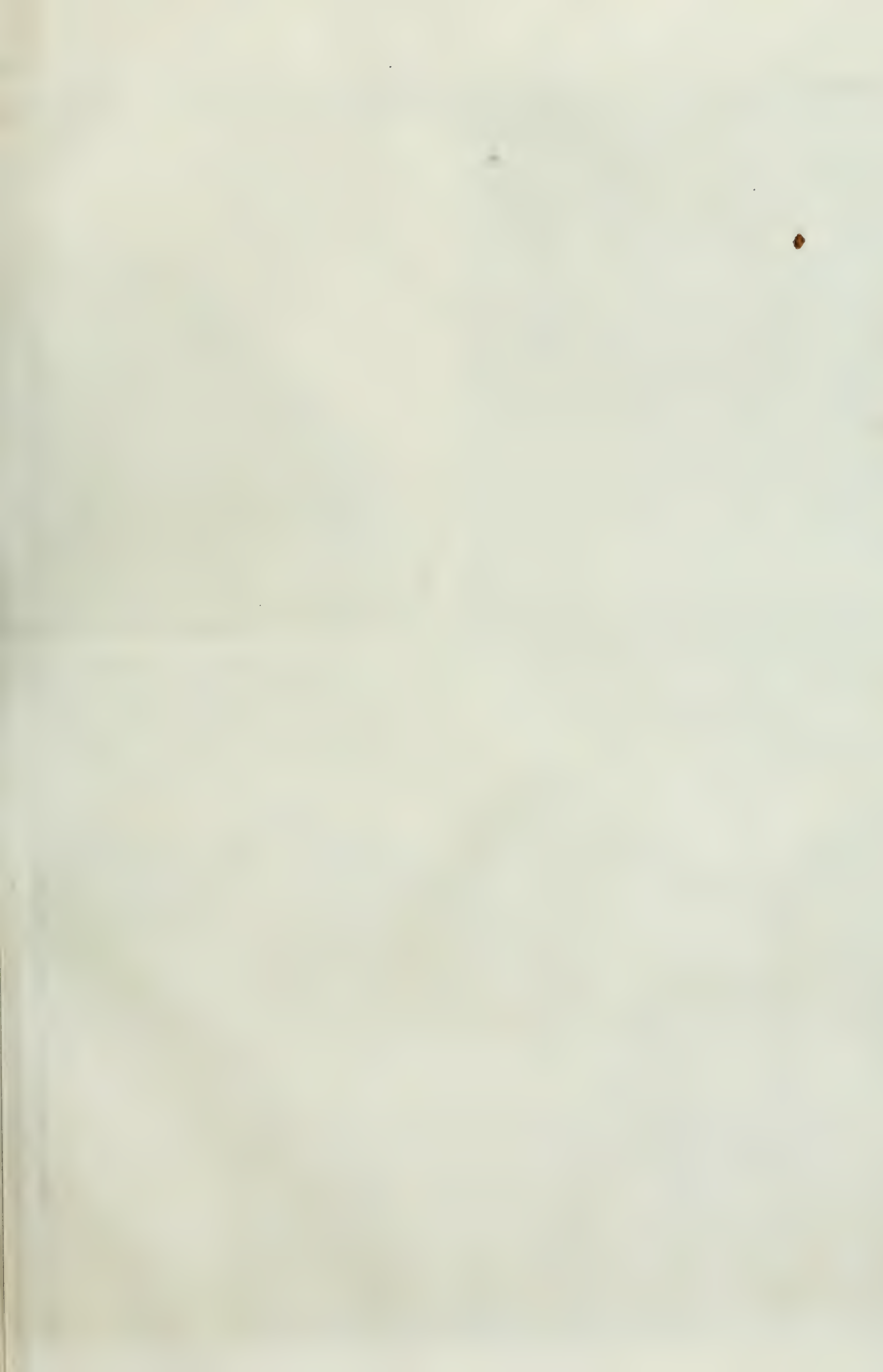
Tfusi
Jumina.

Ako.

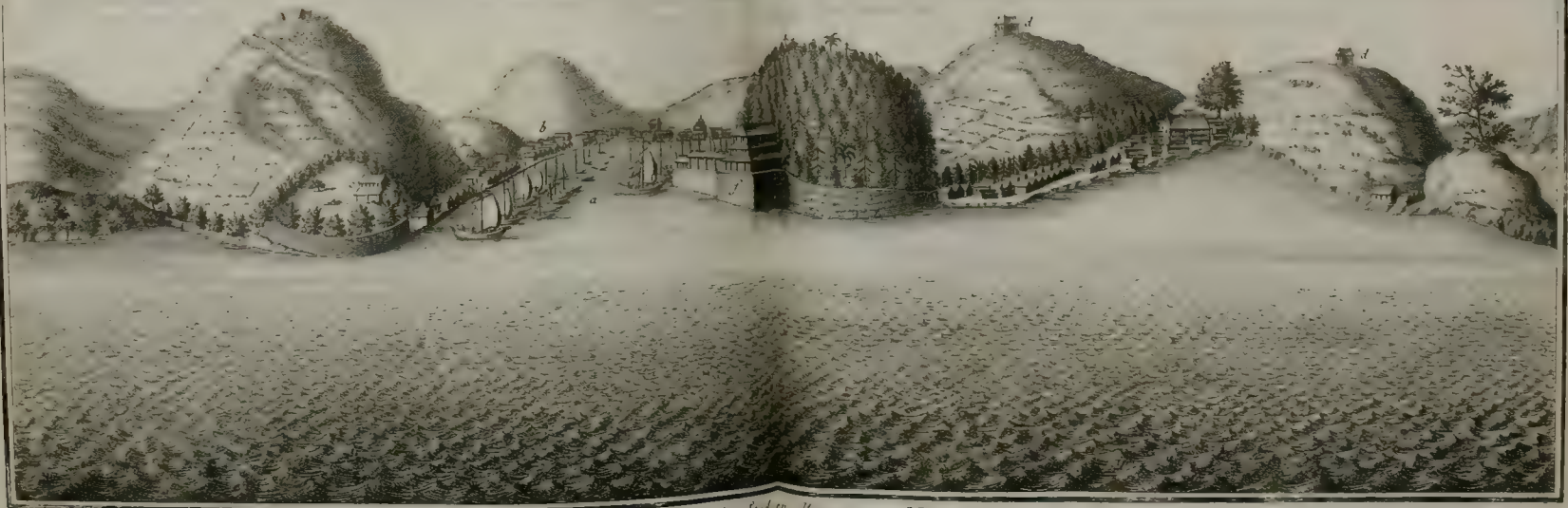
Muru.

terhand staat een Kasteel *Sywas* genaamt, gebouwt van hardsteen, met een nabuurig klein Dorp. Een afbeelding van *Symotzi* is te zien in de 25 *Tafel*. Niet ver van daar quamen wy in 't gezicht van een ander aanmerkelijk Eyland *Tfusi Jamma* genaamt staande boven het water uyt op de wyze van een Pyramide. Wy zagen dit reets van *Symotzi* ten Oosten van ons, en Oostwaards moettende stieren, stond het recht voor ons. De Zee hier omtrent wierd weer smalder, nadien de Kusten van *Nipon* en van *Tfikoko* dicht naar elkander toeloopt. Aan ons Bakboord op de Kusten van de bovengenoemde Provintie *Bitsju* zagen wy een groote Haave, waar in eenige weinige Schepen ten anker lagen. Zy lag open en redelyk wel bloot voor de Zuyderlyke winden. Aan yder zyde was een Dorp *Sybi* genaamt. Acht mylen van daar aan dezelve Noorder-Kusten legt het groot en schoone Dorp *Symodo* of *Ufjmano*, 't welk door een klein Fort verdedigt word. Zeven mylen verder legt het welgebouwd Kasteel *Ako*, 't welk met zyne witte Muuren, hooge Toorens, en de Stad *Ako* daar achter leggende aan het oog een zeer fraay en aangenaam gezicht verlicht. De Kusten daar omtrent zyn zeer klipachtig en schynen geen goede ankergrond te hebben. Het is de woonplaats van een kleine Prins *Affino Tackomin*, wiens inkomsten niet boven de vyf *Mangokf* bedragen. Omtrent ten vyf uren's avonds geraakten wy in de vermaarde Haave *Muru* die omtrent drie mylen van *Ako* aflegt. Wy wierpen hier het anker omtrent twintig schreden van het Strand, tusschen meer dan honderd andere Schepen. De wind bleef noch gunstig. Wy waren dezen dag gevordert zevenentwintig Zeemylen. De Haave van *Muru* is niet zeer groot, doch een der veyligste in geval van storm, zynde beschut door een Berg die westelyk uytloopt van het vaste Land, en een groot gedeelte van dezelve dekt. De inlopende Schepen moeten stieren Noord-Oost, en dan verder Zuyd-Zuyden ten Oosten, om niet ver van de Stad te ankeren. Een groot gedeelte van de Haave is omringt met een sterke hartsteene Muur. De gelegenheid van de Stad is zeer pleyzierig en aangenaam; ze is gebouwt langs dezen Muur, en behoort tot de Provintie *Bifen*. Ze bestaat uyt eene lange nauwe straat, die langs de halfronde Oever loopt, en uyt eenige weinige andere, die achterwaards oploopen naar de Bergen. 't Getal der huysen zal omtrent in 't geheel bedragen zes honderd. Ze word

voornamentlyk bewoont door *Sacki-Brouwers*, *Biertappers*, en *Kraamers*, die rykelyk kunnen bestaan, van wegen de menigte der Schepen, die dagelyks in deze Haave loopen. De Stad word beheerscht door een *Bugjo*. Hier is een vermaard handwerkfel van Paardshuyden, dewelke op de manier van 't *Rufsch Leder* bereid en geveft worden. Verscheidene dezer wierden ons te koop geveylt tot vier *Maas* het stuk. Hoe morsig als deze Stad ook is, en hoe gering deszelfs Inwoonders zyn, houden zy egter tot hun vermaak en tydkorting een *Mariam* of openbaar Hoerhuys. De nabuurige bergen zyn tot boven toe bebouwt, 't welk van verre beschouwt, een zeer aangenaam gezicht aan het oog verschaft. Het Bosch 't welk achter de Stad legt aan de eene zyde van den berg, die de Haave vertooneude een half Eyland, bedekt, maakt een zeer fraaye en vermaakelyke verandering en bevalligheid in het verschieft. Het staat op een steenachtige grond, rondom het zelve zyn gebouwt verscheidene ronde Borstweeringen, Wacht en andere Huysen, net getimmerd en pleyzierig gelegen voor de Officieren en Zoldaaten, om in te wonen. Aan het westeinde van de Haave aan deszelfs mond, staat een kleine Sterkte met een Wacht, gebouwt als tot bescherming van de Haave, zo als men afmeetten zoude, meer om datze de gedaante van een Fort heeft, en door tien Pieken, en zes Helbaarden, die voor het zelve zyn geplant, dan uyt de wacht der Zoldaaten. De Berg waar op dit Bosch of de Sterkte staat, is aan de Stad gehegt door een smalle streek Lands, doch wederom van dezelve afgescheiden door Poorten en Muuren, om onnodige gemeen en verstandhouding voor te komen. Wy gingen in de Stad, als naar gewoonte verzelt door onze Opzichters en Wachten, ik meen de Medgezellen op onze reys. Wy wierden door het huys van een *Sacki-Brouwer* geleyd in de lange straat, en in deze in een *Badstoove*, om ons zelve daar te wasschen en te verfriffchen. Dit huys was vol Gasten, want behalven het voordeel van het Bad, verkocht de Waard ook *Sacki*, en sommige Eetwaaren. Ons zelve wel gewasschen en verfriffcht hebbende, gingen wy te rug naar onze Bark, en vonden de Straaten aan weerkanten geschaart met menigte van Kykers, die met geheele troppen toegeschoten waren, om ons te zien voorbygaan, 't welk zy ook zagen, doch zeer eerbiedig knielende en zonder het minste geluyd te maken. (Het gezicht van de Stad en Haave van Muru,

Het Kasteel van MURU

Gezigt van de Stad en Haven van MURU.

en van deszelfs Kasteel is vertoont in de 26 Tafel.)

Op vrijdag den drieëntwintigsten February lichteden wy, met het aanbreken van den dag het anker, en wy roeyden omtrent 2000 sehreedden, tot dat wy uyt de Haave waren, in de volle Zee, en onze Zeylen konden gebruyken. Wy zeylden verby de volgende plaatsen alle aan ons Bakboord, als zynde gelegen op de Kusten van *Nipon*. *Abofi* is een Stad beschermt door sommige Sterkten: Ze heeft een groot Keyzerlyk Magazyn, en word geregeert uyt den naame des Keyzers door een *Bugjo* die op de plaats woont. Daar woont ook een Keyzerlyke Rentmeester, om zorg te dragen voor 's Keyzers inkomsten en die te ontfangen. Ze legt onder het Rechtsgebied van den Prins van *Farima*. *Fimesy*, of *Fimesi* is een andere kleine Stad met een staatelyk Kasteel, de verblyf of woonplaats van *Matzidairo Jamatto*. De Kusten van deze beide plaatsen zyn ondiep en rotsachtig. *Takafango* of *Takafanni* is een andere kleine Stad, omtrent zeven mylen van *Muru*: Ze heeft het gebied over een groote vlakke, die hier begint, en die zich zeven mylen ver in het Land, en vyf mylen langs de Kusten tot aan *Akafi* uytstrekt: Dit is een ope Stad in 't rond beplant met een groote menigte van boomen, en bestaat uyt omtrent vierhonderd huysen. Door dezelve loopt een groote en diepe Rivier: Ze is vermaart wegens een handwerksel van fraaye *Catambres* of *Vrouwwe Samaaren*, zeer net gemaakt van Hennip. Achter de Stad legt het Kasteel, 't welk insgelyks met boomen omplant is, zo van binnen als van buyten de muuren, op zodanigen wyze, dat deszelfs witte muuren alleenlyk gezien worden van twee kanten en tusschen de boomen. Op yder hoek van de wal is een vierkante Tooren, drie verdiepingen hoog, en een in 't midden. In het midden van dit Kasteel is het Paleys van een *Bugjo*, die daar gezonden word door den Prins van *Farima*, wiens Heerschappyen gezegt worden half zo groot te zyn als die van den Prins van *Fisen*, schoon zyne inkomsten niet meer bedragen, dan twintig *Mangokfs*. Aan beide zyden van deze stad, langs de Kusten zyn verscheide groote Dorpen, voornamentlyk door Visschers en Zoutzieders bewoond. Naby *Akafi* quamen wy weder als in een straat, tusschen de Kusten van *Nipon*, en die van een redelyk groot Eyland, op het welk wy zagen sommige Dorpen en Tempels,

leggende minder dan twee mylen van elkander. Dit, en sommige bygelegene kleine Eylanden waren in voorrige tyden gegeven aan eenige Boeren, om voor eeuwig door hen, en hunne nakomelingen te worden bezeten, onder beding, dat zy de grond zouden bearbeyden en verbeteren, en een kleine geringe somme betaalen by wegen van een jaarlyksche schatting aan den Heer van de plaats. Deze Menschen zyn nu zo ryk geworden, dat veele van hen tusschen de twintig en dertig kisten met goud bezitten, gelyk zy zich in dit Land dus uytdrukken. Verder zeylende quamen wy in 't gezicht van de volgende Dorpen, *Jamatta*, *Taromi*, en *Sywoja*, gelegen op de Kusten van *Nipon*, en voor 't meerendeel bewoont door Visschers en Zoutzieders. Noch verder legt het Dorp *Summa*, of liever drie Dorpen in een getrokken onder dezen naam. In de oude burgerlyke Japanfche Oorlogen met de aanhangers van den Keyzer *Feki* (wiens Historie ik aangeroert heb in 't begin van dit Hoofdstuk, by gelegenheid van een Tempel, gesticht ter gedachtenis van den dood zyns Zoons, welken Tempel ons vertoont wierd tot *Simonofeki*) onthield hy zich zelf eenige jaaren op deze plaats. Naast *Summa* volgt het Dorp *Kommaggu Fajassi*, of *Komano Fajasi*, 't welk bestaat uyt drie of vier honderd huysen, en een weinig verder legt de Stad en Haave van *Fiogo*, in de Provincie *Setz*, vyf mylen van *Akafi*. Eer dat wy deze Haave inzeylen zal het niet ongerymt wesen aan te merken, datze naar de zeekant ten Zuyden, beschermt is door een breeden zandigen dyk, die van de Bergen achter *Summa* Oostwaards tot in de Zee loopt, omtrent een derde van een Hoogduytsche myl ver. Deze dyk is geen werk van de natuur, maar is door kunst opgeworpen, op order van den Keyzer *Feki* of *Fege*, die voorgenomen had een schoone Haave van dezelve te maken tot bescherming van 't omleggende Land, en daarom ook huysen daar op heeft laten bouwen. Het heeft een onnoemelyken arbeid en geld, en insgelyks aan veelen het leven gekost, eer ze tot volkomenheid was gebracht, hebbende de stormende en woeste Zee dezelve tweemaal bedorven, en eens ten eenemaal vernielt. Ook konze niet voltooit worden, eer dat een Japanfche Held, gelyk haare Historien melden (sommige spreken van dertig Mannen) met de stouthartigheit en moed van dien Edelen Romein *Curtius*, zich zelve levendig liet begraven, onder de

Abofi.

Fimesy.

Takafango

Akafi.

Summa

Fiogo.

Merkwaardigedyk.

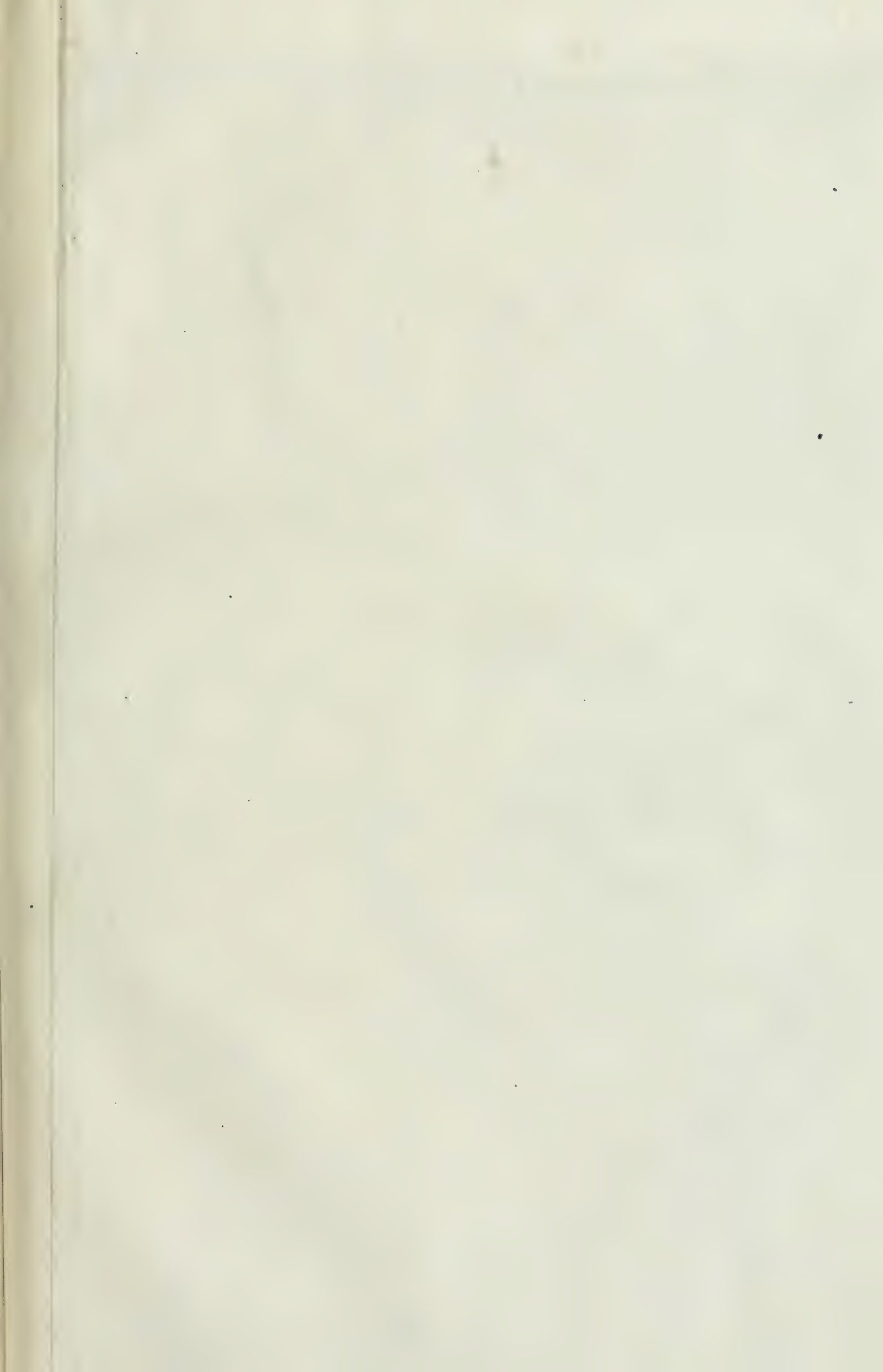
fonda-

fondamenten van dit werk, waar door, zeggen zy, de vertoornde Zee-God ten eenemaal bevreedigt wierd. Deze Haave legt alleen naar 't Oosten open, hoewel ze zelfs van dien kant op een goede en maatige wyze beschut word door de kusten van de Provintie *Setz*. Ten Zuyden is zy geveiligt voor de woede der bulderende Zee door de bovengemelde dyk. Het is de laatste goede Haave, daar wy aanquamen in onze reys van *Simonofeki* naar *Osacca*, en word zo veel bezocht, dat wy, toen wy in dezelve inliepen, daar niet minder dan drie honderd Schepen ten anker vonden. De Stad *Fiogo* heeft geen Kasteel, en is byna zo groot als *Nagasaki*, doch niet zo breed, maar langer, en gebouwt rondom de halvemaandische randen van deszelfs Haave. De voorste huysen, of die 't naaft aan de Haave leggen, zyn alle arme hutten, maar die van achteren zyn veel grooter en zindelyker, en beter gelegen, zynde gebouwt op een verheve grond opgaande naar een aangename berg met boomen beplant, achter welke zich verthoont de kruyn van een dorren berg, welken zy zeggen zeer ryke Mynen in te hebben, uytleverende een groote menigte Gouds. Omtrent ten een uur 's namiddags wierpen wy het anker uyt in deze Haave, zynde op deze dag voortgelopen achtien mylen.

Op Zaterdag den vier-en-twintigsten verlieten wy onze groote Bark vroeg 's morgens om dat wy ze niet wel konde brengen tot aan *Osacca* wegens de ondiepte van de Haave dier Stad, en wy huurden vier kleine schuytjens om ons met onze goederen over te brengen naar die plaats. In 't voorbyvaaren zagen wy verscheide aanmerkelyke Steden en Kasteelen, alle gelegen op de Kusten van *Nipon*, als onder anderen, de Stad en het Kasteel van *Amangasaki*, dat maar drie uren van *Osacca* aflegt. Wy zagen ook de Keyzerlyke Stad *Sakai* ten Zuyd-Oosten, toen wy in de Rivier van *Osacca* quamen, van waar ze vier Japansche Zeemylen aflegt. Dezen dag afgelegt

hebbende tien mylen geraakten wy tot aan den mond van de Rivier van *Osacca*, en omtrent ten elf uren 's morgens voeren wy deszelfs bevaarbare Rivier in, stuurende Oost-Zuyd-Oost. Hier wierden wy ontfangen door onzen Waard, die ons de Rivier opgeleyde, in twee prachtige Booten. Wy voeren voorby verscheide nieuwe Dorpen, en kleine Stadjens of liever Voorsteden van *Osacca*, die gebouwt waren langs de Oevers van de Rivier zedert verscheide laatst verloopen jaaren, en tusschen meer dan duyzend kleine Schuytjens quamen wy in de Stad zelf, die afgescheiden is van de Voorsteden door twee sterke staatelyke Wachthuysen, aan yder zyde van de Rivier een. Onder door zes fraaye houten Bruggen ingekomen zynde, kreegen wy eindelyk verlof om aan Land te stappen, en eenige steene trappen opgegaan zynde, keerden wy ons in een enge straat, door welke wy wierden geleyd naar onze Herberg, die legt op een der hoeken naar de groote straat ziende, alwaar wy aanquamen tusschen een en twee uren des namiddags. Op staande voet wierden wy door onzen Waard geleyd in onze verscheide vertrekken, in het bovenste gedeelte van het huys, dewelke wy als na gewoonte bevonden afgescheiden door opstaande schutten, en die gemakkelyk genoeg zouden zyn geweest, indien wy geen grooten overlast hadden gehad van den rook, vermits zy hier in deze Landstreek niet van Schoorsteenen weeten. Zo dra als wy in onze Herberg waren aangeland, zonden wy onze Tolken naar de twee Stadsvoogden, om verlof te verzoeken hen te mogen opwachten met eenige kleine geschenken. *Nossi Ssemono Cami* een der Gouverneurs was naar 't Hof gereyft, om aan den Keyzer en zyne Dienaaren van staat de nodige reken-schap te doen van zyne verrichtingen in zyne regering. Het wilde, dat de andere *Odagiri Tassano Cami* niet t'huys was, doch liet ons des avonds weeten, dat hy blyde zoude zyn ons den volgenden morgen ten acht uren te zien.

PARTICULIERE
REYSKAART over **LAND**
 strekkende van
OSAKA, tot **MIACO**,
 de Zetel van den Geestelyken Keyzer
 van Japan. en van daar tot
JOKAITS.
 door
ENGELBERT KEMPFER.

Kleine Japansche Mijlen.

IX. HOOFDSTUK.

Onze reys van Ofacca naar Miaco, de Zetel van de Geestelyke Erf-Keyzers, benevens eene beschryving van deze beide Steden.

Beschry-
ving van
Ofacca.

Jedogawa.

O *Sacca* is een van de vyf groote Keyzerlyke Steden. Ze legt gemakke-lyk en pleyzierig in de Provintie *Setzu*, in eene vruchtbaare vlakke, en aan den Oever van een bevaarbare Rivier op 34. graaden 50 min. Noorderbreedte. Aan de Oostzyde word ze beschermt door een sterk Kasteel, en aan de Westzyde door twee sterke en machtige Poorten, die dezelve afscheiden van haare Voorsteden. Deszels lengte van 't Westen naar het Oosten, dat is, van de Voorsteden tot het bovengenoemde Kasteel is tusschen de drie en vier duyzend gemeene treden. Ze is iets minder in breedte. De Rivier *Jedogawa* loopt langs de Noordzyde van de Stad van het Oosten naar 't Westen, en ontlast zich beneden de Stad in de Zee. Deze Rivier brengt onnoemelyke schatten naar deze Stad, waarom ze wel verdiend, dat ik 'er eene korte beschryving van geeve. Zy begint anderhalve dagreyzens van daar ten Noord-Oosten uyt een Binnenlandsch Meyr, gelegen in de Provintie *Oomi*, 't welk, naar luyd der Japoneesche Historien, in eene nacht opquam, zynde dien plek Lands, welken het nu beslaat, door eene geweldige aardbeeving gezonken. Zy spruyt uyt dlt Meyr naby het Dorp *Istanofas*, alwaar een dubbelde prachtige brug over dezelve legt, die tweevoudig is van wegen een klein Eyland, dat tusschen beyde legt, op het welk een der twee bruggen eindigt, en de andere begint. Dan loopt ze langs de kleine Steden *Udsi* en *Jedo*, van welke laatste zy haaren naam draagt, en dus voort tot *Ofacca*. Omtrent een myle weegs boven de Stad, zend zy een van haare armen uyt recht naar de Zee: Dit gebrek, zo het een gebrek mag worden genoemd, word vergoed door twee andere Rivieren, *Jamattagarwa* en *Firanogawa*, welke beide even boven de Stad aan de Noordzyde van het Kasteel zich in dezelve ontlasten, alwaar staatelyke bruggen over dezelve leggen. De vereende stroom een derde gedeelte van de Stad besproeyt hebbende, word een

gedeelte van deszels water door een breede gracht afgeleyd, om het Zuyder gedeelte der Stad te voorzien, welke ook het grootste is, en alwaar de rykste Ingezetenenen wonen. Tot dit einde worden 'er verscheide kleinder grachten afgeleyd door sommige der voornaamste Straaten. Andere brengen het water weder te rug naar de Rivier. Deze zyn diep genoeg om bevaaren te worden door kleine schuyten, die in de Stad kunnen komen, en de Goederen tot voor de huysen der Koopliden voeren. Alle deze verscheide Grachten loopen langs de Straaten, en zyn alle zeer ordentelyk aangelegt, gelyk ook van eene bequaame breedte. Meer dan honderd Bruggen, van welke zeer veele gansch fraay waren, zyn over dezelve gebouwt. Sommige zyn waarlyk modderig en niet al te schoon uyt gebrek van een genoegzaame veelheid en stroom van water. Een weinig beneden het uytloopen van den voornoemden arm, die de Stad voorziet van water, komt een andere aan de Noordzyde van den grooten stroom, die ondiep en onbevaarbaar is, doch met eene groote snelheid westwaards afloopt, en eindelyk zich zelf verliest in de Zee van *Ofacca*. De middelste en groote stroom vervolgt zyn loop door de Stad, aan welkers beneden einde hy zich naar 't Westen draayt, en de Voorsteden en Dorpen besproeyt hebbende, door verscheide zydtakken, ontlastze zich eindelyk door veele monden in de Zee zelf (ziet de 28 Tafel.) Deze Rivier is in der daad naauw doch diep en bevaarbaar. Van deszels mond af tot aan *Ofacca* en noch hooger zyn zelden minder dan duyzend Schuyten, die op en neer vaaren, sommige met Koopluyden, andere met Prinssen en Heeren van 't Ryk, die ten westen van *Ofacca* wonen, wanneer zy naar 't Hof reyzen, of van daar wederkeeren. Aan weerkanten van de Oevers heeft men trappen van tien of meer treden, in 't ruuw gehouwen uyt Hardsteen, zo dat zy gelyken als eene trap, en dat men kan landen waar men

wil. Over deze Rivier zyn om yder drie of vier honderd treden, min of meer, deſtige Bruggen gebouwt, uyt gaaf en 't beſte Cederen hout, dat het Land voortbrengt. Aan weerzyden zyn ze met leuningē bezet, van welke ſommige boven verciert zyn met koopere knoppen. Ik telde in 't geheel tien zodanige Bruggen, onder welke drie inzonderheid zeer merkwaardig waren wegens derzelve lengte, zynde gelegd over den grooten arm der Rivier, daar ze op 't breedſte is. De eerſte en buytenſte naar het Ooſten is zefftig vademē lang, en ſteunt op dertig boogen, yder onderſchraagt door vyf of meer ſterke boomen. De tweede is net even eens ten aanzien van deſzelfs grootte en afmeetingen. De derde loopt over de beide armen, daar ze in twee is verdeelt. Deze is van honderd en vyftig treden in de lengte. Van daar tot het uyerſte einde van de Stad zyn noch zeven andere, die in lengte afnemen na dat de Rivier daar enger word, en zyn van twintig tot zefftig vademē lengte, ook naar maate ruſtende op dertig en minder tot tien boogen. De Straaten zyn doorgaans nauw, anders wel geſchikt, en met rechte hoeken elkanderen doornydende, zo als ſommige Zuyd, andere Weſtwaards loopen. Van deze welgeſchiktheid moeten wy levenwel uytzonderen dat gedeelte der Stad, dat naar de zee-kant legt, om dat de Straaten aldaar loopen Weſt-Zuyd-Weſt, langs de verſcheide takken der Rivier. De Straaten zyn zeer ſchoon, doch niet gevloert. Niettemin is 'er tot gemak der Wandelaars aan weerzyden van de ſtraat langs de huizen een klein bevloert pad van vierkante ſteenen. Aan het einde van yder ſtraat zyn ſterke Poorten, die by nacht worden geſloten, als wanneer het aan niemand word toegelaten van de eene Straat in de andere te gaan, zonder byzonder verlof en Paſpoort van den *Ottoma* of Hoofd Officier. In yder Straat is ook een omheynde plaats, waar in alle de nootzaakelyke werktuygen in geval van brand bewaart worden. Dicht by dezelve is een toegedekte Put, tot dat zelve einde ſtrekkende. De Huizen zyn volgens de Wetten en Coſtumen van het Land niet meer dan van twee verdiepingen, yder van anderhalf tot twee vademē hoog. Zy zyn gebouwt van hout, kalk en kley. De voorgevel vertoont zich aan het oog der voorbygangers met een deur, en een winkel, waar in de Kooplieden hunne Waaren verkoopen, of anders een ruim vertrek, waar in

alle Ambachts-Luyden en Kunſtenaars opentlyk en voor eens yders gezicht hun kunſt en handwerk oeffenen. Van het boven eind van de winkel of vertrek hangt af een ſtuk zwart ſtof, ten deele tot pronk, ten deele om zich eenigermaten te beſchutten voor den wind en de ongemakken des lichts. Op dezelve plaats hangen eenige ſchoone ſtaaltjens van 't geen in de winkels word verkocht. Het dak is plat, en in ſchoone huizen gedekt met zwarte tichels in kalk gelegd. De daken van gemeene huizen beſtaan alleenlyk uyt houtſpaanderen. Alle de huizen worden binnen 's deurs tot verwondering toe zuyver en net gehouden, ſchoon zy geene Tafels, Stoelen, of eenig diergelyk huysraad hebben, waar mede onze Europiſche huizen voorzien zyn. De trappen, leuningē en wagenſchotten zyn gevernicht. De vloeren zyn bedekt met matten en tapyten. De Kamers zyn van elkander afgezonderd door ſchutten, door welker wegneeming verſcheide kleine tot een groot vertrek kunnen worden gemaakt, of een groot in verſcheide kleine, na 't de tyd en noodzakelykheid vereiſcht. De muuren zyn behangen met blinkend papier, koſtelyk geſchildert met goude en zilvere bloemen. De bovenkant van de muur eenige duymbreedtens onder de zoldering, word gemeenlyk bloot gelaten, en alleenlyk geſtreken met een Oran gekleurde kley die buyten de Stad opgedolven word, en om haare ſchoone kleur, uytgevoert naar verſcheide verafgelegene Provintien. De matten, deuren en ſchutten, zyn alle van dezelve grootte en maate, namentlyk een vadem hoog en een halve vadem breed. De huizen zelfs en haare verſcheide vertrekken, zyn naar evenredigheid gebouwt volgens een zeker getal van matten. Doorgaans is 'er een fraaye Hof achter het Huys, met een door kunſt gemaakte berg, en verandering van bloemen zo als ik op eene andere plaats heb beſchreven. Achter den Hof is het Bad, of Badſtoove, en ſomtyds een verwulft, of liever een klein vertrek, met ſterke muuren van kley en kalk, om in 't zelve, in geval van brand, de beſte Goederen en Huysraad te bergen.

Ofacca word geregeert door Burgermeesters, en 't Hof der *Ottoma's*, Hoofdmannen, of Bevelhebbers over yder Straat. Beide de Burgermeesters en de *Ottoma's*, ſtaan onder het oppergezag van twee Keyzerlyke Stadsvoogden, die ook het bevel hebben over het omleggende Land, Dorpen en Vlekken. Zy houden

Regering van *Ofacca*.

den yder om het tweede jaar by beurten hun verblyf tot *Osacca*, en wanneer de eene in zyne Regeering is, blyft de andere midlerwyl met zyn huysgezin tot *Jedo*, de Hoofdstad van 't Ryk, en Zetel des Keyzers. De regeering van de vier andere Keyzerlyke Steden is op den zelve voet gericht, met dit onderscheid alleen, dat tot *Nagasaki* drie Gouverneurs zyn, van welke twee altyd in de plaats of in de Stad blyven, en by beurten regeeren, terwyl de derde een jaar aan 't Hof blyft. De twee Gouverneurs van *Miaco* moeten maar eens om de drie jaaren naar 't Hof reyzen. De twee Stadsvoogden van *Jedo* blyven daar altyd, en regeeren elk een jaar by beurten. 't Is onnodig dat ik breed uytweide over de Regeering, zo als ze tot *Osacca* waargenomen word, noch over de schikkingen en bestellingen in de Straaten van deze Stad, als zynde in alles even eens met die van *Nagasaki*, van welke ik wydloopig heb gehandelt in het 2. en 3. Hoofdstuk van het 4. Boek waar heen ik den Lezer wyze. Een eenige byzonderheid heb ik opgemerkt rakende de nachtwacht, en de manier om bekend te maken wat ure het in den nacht is. Want nadien dit tot *Nagasaki* geschied door de waakers met twee houte stokken tegen een te slaan, gebruyken zy hier daar toe een verscheide Musyk-Instrument voor yder byzonder uur. Dus word het eerste uur na Zonnen ondergang bekend gemaakt, door op een Trom te slaan, het tweede door te slaan op een *Gum Gum*, (een Kooper werktuyg in de gedaante van een groot plat Bekken, waar op geslagen wordende, het een zeer luyd geklank maakt.) het derde uur of midder-nacht, door 't luyden of liever door 't slaan met een houte stokje op een Klok. Het eerste uur na middernacht word weer de Trom geroert het tweede de *Gum Gum*, en het derde de Klok. Dit derde uur na middernacht of zesde uur van de nacht is ook het laatste, en eindigt met de opgaande Zon. Men moet hier eens voor al aanmerken, dat beide dag en nacht door de Japonneesen verdeelt zyn in zes gelyke deelen of uren, en dit door 't gantsche jaar. Hier van is het dat de uren van den dag langer, en die van den nacht korter zyn in den Soomer, dan zy zyn in den Winter. en zo voorts.

Getal der Inwooners

Osacca is by uytneementheid volkryk, en zo wy gelooven, 't geen de pochgende Japonneesen ons zeggen, kan ze een leger van 80000 Man, alleen uyt deszelfs Inwooners, uytleveren. Ze is de beste

Koopstad in *Japan*, zynde uytstekend wel gelegen om te Water en te Land handel te dryven. Dit is de reden waarom de Stad zo wel bewoont is door ryke Koopluyden, Kunstenaars en Ambachtslieden; de eetwaaren zyn goedkoop tot *Osacca*, niet tegenstaande de Stad zo vol Volks is. Zelfs kan al 't geen strekken kan om de ontucht aan te queeken, en alle vleeschelyke lusten te voldoen, op een redelyker prys hier worden gekregen dan ergens anders. Om deze reden noemen de Japonneesen *Osacca* het algemeen Toneel van pleyzier en vermaak. Dagelyks ziet men 'er in openbaare en byzondere Huysen Spelen vertoonen. Quakzalvers, Bootsemakers, die eenige aardige stukjens kunnen doen, en alle Raare-kyks-Volk, die of eenig ongemeen of monsterdier te vertoonen hebben, of die dieren hebben, welke zy eenige kunsten hebben geleert, trekken van alle de gedeelten van het Ryk derwaards, verzekert zynde hier een veel grooter daghuur te zullen winnen, dan elders waar het ook zyn mocht. Een staaltje hier van, zal in plaats van veele kunnen voldoen. Eenige jaaren geleden zond onze Oost-Indische Maatschappyy over van *Batavia*, een *Casuaary* (een groote Oost-Indische Vogel, die steenen en heete koolen zou inslikken) tot een geschenk voor den Keyzer. 't Ongeval willende, dat deze Vogel onze strenge toezichters en oordeelders, de Gouverneurs van *Nagasaki*, niet aanstond, hebbende zy het aan hunne keur om te bepalen, welke Geschenken de aangenaamste zullen zyn aan den Keyzer, en ons daar op bevolen wordende, dezelve te rug te zenden naar *Batavia*, verzeekerde ons een ryke Japonneesch, een groot Liefhebber van deze zeldzaamheden, dat indien hy had kunnen verlof krygen om dezelve te koopen, hy gaarn duyzend *Thails* voor dezelve zou hebben gegeven, zynde verzekert binnen den tyd van een jaar dubbeld dat geld daar van te maken, door hem alleen te laten zien tot *Osacca*. Hierom is het geen wonder, dat menigte van Vreemdelingen en van Reyzigers dagelyks derwaards trekken, inzonderheid ryke menschen, als naar een plaats, daar zy hun tyd en geld met meer vergenoeging kunnen slyten en doorbrengen, dan misschien op eenige plaats van het gantsche Ryk. De Westersche Prinssen en Heeren aan deze zyde van *Osacca* hebben alle, hunne huysen in deze Stad, en hunne eige Bedienden om hen op te wachten in hunne doortocht, en echter word hen niet toegela-

ten langer dan eene nacht daar te blijven, behalven dat zy noch op hun vertrek genoodzaakt zyn zodanigen weg te nemen, die ten eenemaal uyt het gezicht is van het Kasteel. Het water dat in *Osacca* gedronken word, smaakt een weinig ziltig; Maar in plaats van dien hebben zy de beste *Sacki* van het gantsche Ryk; 't welk in groote menigte in het bygelegen Dorp *Tenussy*, gebrouwen en van daar naar de meeste andere Landschappen gebragt, ja zelf dat meer is, door de Chinezers en Nederlanders uyt het Land gevoert word.

Kasteel van
Osacca.

Aan de Oostzyde van de Stad, of liever aan het Noord-Ooster uytterste legt het vermaarde Kasteel in een groote vlakke. Naar *Mioto* reyzende, gaan wy het langs heen: Het is gebouwt geworden door den Keyzer *Taico*. Het is vierkant omtrent een uur gaans in 't ronde, en krachtig versterkt door ronde Borstweringen, volgens de Krygsbouwkunde van het Land. Na het Kasteel van *Fiongo* heeft het door 't geheele Ryk zyn weerga niet, in uytgestrektheid, heerlijkheid, en sterkte. Aan de Noordkant word het beschermt door de Rivier *Jodogawa*, die deszelfs muuren besproeyt, na dat zy twee andere Rivieren ontfangen heeft. En schoon de vereende stroom uyt haar zelf van eene zeer merkelyke breedte was, hebben zy het doch tot meerder veyligheid nodig geoordeeld om deszelfs breedte noch verder uyt te leggen. Aan de Oostzyde worden deszelfs muuren besproeyt door de Rivier *Kasywarigawa* eer ze valt in den grooten arm van de Rivier *Jodogawa*. Buyten de Rivier *Kasywarigawa*, tegen over het Kasteel, legt de groote Tuyn aan 't zelfde behoorende. Het Zuyd en West einde grenst aan de uytterstens van de Stad. De steene Beeren, die de buytenmuur onderschragen, zyn van eene ongemeene dikte, zo ik geloof ten minsten van zeven vademmen. Zy zyn gemaakt om een hooge steene muur, van Hardsteen opgebouwt, te ondersteunen, welke boven op beplant is met een ry van Denne en Cedere Boomen. Ik merkte aan dat 'er een kleine enge Poort was, juyft in het midden van twee kanten, met een kleine Brug daar heen leydende. Dit is al wat wy konden ontdekken van de gelegentheid en tegenwoordigen staat van dit vermaard Kasteel. Wat aanbelangt de verdere omstandigheden, daar van is my dit volgende verhaal gedaan door de Inboorlingen. Door de eerste muur inkomende, deed zich aan het oog op een tweede Kasteel naar de zelve bouwkunde ge-

maakt, doch kleinder, en dit tweede ingegaan zynde komt men aan het derde en binnenste, 't welk na de manier van het Land op de hoeken verciert is met schoone Toorens, verscheide verdiepingen hoog. In dit derde en hoogste Kasteel is een andere deftige Tooren van verscheide verdiepingen, welkers dak van binnen bekleed en verciert is met twee groote monstreuse Visschen, die in plaats van Schobben bedekt zyn met goude *Ubanzs*, keurlyk glad gemaakt, die in een helderen Zonneschyn de straalen zo verdoen weeromstuyten en uytscitteren, datze kunnen gezien worden tot aan *Fiongo*. Deze Toorn was over dertig jaaren, te rekenen van het jaar 1691, afgebrand. In de Poort die naar 't tweede Kasteel leyd is een zwarte gepoleyste steen onder, en tusschen de andere, ingemetzelt, die om deszelfs ongemeene grootte, gewicht en zwaarte, en om datze te water naar *Osacca* overgebracht is, door de Inboorlingen voor een wonder word gehouden, zynde vyf vademmen lang, vier breed, en byna even zo dik, en gevolgelyk byna op een teerlingwyze gedaante. Het was de toenmaals regeerende Gouverneur van *Fiongo*, die door den Keyzer *Taico* bezig met dit Kasteel te laten bouwen, gelast was hem te verzorgen van groote steenen, zes groote Barken aan een liet maken, om dezen steen naar *Osacca* te voeren van een Eyland *Initzma*, vyf mylen gelegen aan deze zyde van *Tomu*, daar ze lag. De Keyzer bouwde dit Kasteel tot beveyliging van zyn eige Persoon; en om dit voornemen uyt te voeren nam hy die gunstige gelegentheid waar, toen hy den oorlog verklaart hebbende aan de *Coreaanen*, hier door middel vond om verscheide der machtigste Prinsien en Heeren van het Ryk, voor welke hy 't meeste beducht was, af te wyderen en te verzenden van zyn Hof en uyt zyne Heerschappyen, door hen te zenden op dien tocht en onderneming. Op dit Kasteel word altyd een sterke wacht gehouden, zo wel tot verdediging der Keyzerlyke schatten, en de inkomsten der Westersche Provintien, die hier by een gezamelt worden, als ook om de gemelde Landschappen in gehoorzaamheid en onderwerping te houden, en de Westersche Prinsien te beletten iets te ondernemen tegen de veyligheid van den Keyzer en van het Ryk. Het Kasteel en de bezetting worden geregeert door twee des Keyzers voornaamste gunstelingen. By beurten voeren zy het bevel, yder voor den tyd van drie jaaren. Wanneer een der Gouverneurs

van

van 't Hof wederkeert in zyne regeering, moet zyn voorzaat op staande voet 't Kasteel verlaten, en daatelyk naar 't Hof vertrekken, om verslag te doen van zyn gedrag. En, dat zeer merkwaardig is, hem word niet toegelaten zynen opvolger te zien of te spreken, maar moet de nodige onderrichtingen in geschrift voor hem laten, in zyn vertrek op het Kasteel. De Gouverneurs van 't Kasteel hebben niets ter waereld te doen met de zaaken die de Stad *Osacca* raaken, noch ook zelfs niets het minste met de Stadsvoogden. Zy zyn evenwel in hooger waardigheid dan deze, gelyk 't hier uyt af te meeten is, om dat de laatste Opperrechter van *Miaco*, die een der voornaamste en hoogste Amptenaaren, van de Kroon, en in zekeren zin de rechterhand van den Keyzer is, verheven wierd tot dien uytmundenden post, van de Regeering van dit Kasteel.

Ons ge-
hoor by
den Gou-
verneur.

Op Zondag den vyf-en-twintigsten *February* wierden wy toegelaten ter gehoor by den Stadsvoogt, waar heen wy ons lieten brengen in *Cango's* vergezelt door onzen geheelen treyn van Tolken en andere Amptenaaren. Het is een half uur gaans van onze Herberg naar het Paleys van den Gouverneur, dat aan 't einde der Stad op een pleyn legt tegen over het Kasteel. Even voor het huys traden wy uyt onze *Cango's*, en deden yder een zyde Mantel om, welke even gelyk word gerekent met het plechtgewaad, dat de Japoncefen by diergelyke gelegentheid dragen. Door een weg van dertig treden lang quamen wy in de Zaal of Wachthuys, alwaar wy wierden ontfangen door twee Edellieden van den Gouverneur, die ons zeer vrendelyk verzochten neer te zitten, tot dat 'er kennis was gegeven van onze aankomst aan hun Meeſter. Aan onze linkerhand toen wy inquamen stonden vier Zoldaaten op schildwacht, en naast deze zagen wy acht andere officieren van 't Hof des Gouverneurs, alle zittende op hunne knien en enklauwen, welke wyze van zitten meer eerbiedig gerekent word, dan de gewoonlyke manier van zitten met de beenen over elkanderen. De muur aan onze rechterhand was op goede ordre met Wapenen behangen. Aan de eene zyde hongen vyftien Helbaarden, in het midden twintig Lancen, en aan 't ander eind negentien Pieken, die aan 't boveind verciert waren met franjens. Hier van daan wierden wy door twee Geheim-Schryvers van den Stadsvoogt geleyd, door vier kamers, die evenwel door 't

Kamer zouden kunnen zyn gemaakt geworden, in de Gehoorzaal. In 't verbygaan merkte ik, dat de muuren behangen en opgepronkt waren met Bogen van anderhalve vadem lang, met Zabels en Houwers. (*Sommige dezer en andere Wapenen die men gemeenlyk vind in de Paleysen der Grooten*, worden afgebeeld in de 32 *Tafel*) gelyk ook met eenige Snaphanen, in kostelyke zwarte verlakte Kasten bewaart. In de Gehoorzaal, alwaar zeven Edellieden van den Gouverneur zaten, zetteden de Secretarissen zich neder, drie treden van ons af, en zy onthaalden ons met Thee; midlerwyl hielden zy met ons een zeer beleefte gesprek, tot dat weinig tyds daar na de Gouverneur in quam met twee zyner Zoonen, d'een van zeventien, en d'ander van achttien jaaren, hy ging zitten tien treden van ons af in een ander vertrek, 't welk opengeschoven wierd naar de kant van de Zaal, door 't wegnemen van drie tralyvensters, door welke hy ons aansprak. Hy scheen omtrent veertig jaaren oud, middelmatig van gestalte, sterk, lustig, van een mannelyk wezen en breed van aangezicht, zeer beleefd van omgang, en zacht en zedig van spraak. Hy was matiglyk gekleed in 't zwart, en hy droeg een graauwe Eer-of Staats-Tabbaard over zyne kleederen. Hy droeg ook maar een gemeene Zabel. Zyne aanspraak liep voornamentlyk uyt op de volgende stukken: *Dat het nu zeer kout weder was, dat wy een zeer groote reys hadden afgelegd, dat het een zonderlinge gunst was toegelaten te worden in de tegenwoordigheid des Keyzers, dat deze eer alleen vergunt wierd (onder alle de Natien der Waereld) aan de Nederlanders.* Verder vraagde hy, *of wy niet een zeer groot vermaak schepten in 't bezien van hun Land, na de moeyte en ongemakken van zulke langduurige en zwaare reys?* Eindelyk beloofde hy ons, dat nadien de Opperrechter van *Miaco*, wiens werk het is ons de nodige Paspoorten voor onze reys te verleenen, noch niet te rug gekomen was van *Jedo*, hy ons zyne eige Paspoorten ten dien einde zoude geven, die ruym van zo veel kracht en waarde zouden zyn, en dat wy dezelve op den volgenden morgen konden laten haalen. Hy verzekerde ons ook, dat hy bereid was ons by te zetten zo veele Paarden, en al wat wy nodig mochten hebben tot bevordering van onzen reys. Wy bedankten hem van onzen kant, en verzochten, dat hy een klein Geschenk van ons geliefde aan te nemen, bestaande in sommige stukken zyde Stoffen, als een teken van onze dankbaare er-

kentenis. Wy deden ook eenige Gefchenken aan de twee Secretariffen of Hofmeesters, en ons afscheid genomen hebbende, wierden wy weder door haar te rug geleyd naar het Wachthuys. Hier namen wy ook ons afscheid van deze, en keerden weder denzelven weg naar onze *Cango's*. Onze Tolken lieten ons toe een weinig weegs te wandelen, waar door wy gelegenheid hadden om het bovengemelde vermaarde Kasteel van buyten te zien. Toen stapten wy weder in onze *Cango's*, en wierden door een andere lange straat te rug gedragen naar onze Herberg. Wy hadden ook met ons genomen eenige Gefchenken voor den tweeden Gouverneur, doch deze op dien tyd niet tot *Osacca* zynde, zo waren wy genootzaakt daar mede te wachten tot dat wy tot *Jedo* aanquamen, om daar raad te plegen met den Gouverneur van *Naga-saki*, die zich toen in die stad ophield, wat het dienstigste was dat wy met dezelve deden. Want wy moeten ons in dit Land gedragen met de uytterste omzichtigheid, op dat wy niet aan een dezer Grooten misnoegen geven en in ongenade vallen.

's Maandags den 26. van Sprokkelmaand bleven wy, gelyk het gebruikelijk is te *Osacca*, gelyk ook den 27. *February*, zynde Dingsdag, om dat alle de toebereidfelen tot onze reys noch niet vaardig waren: wy huurden dezen dag veertig Paarden en een-en-veertig Draggers, na een heftig krakeel met onze Tolken, die 'er meerder wilden hebben. En echter zouden wy het met veel minder hebben kunnen afzien, indien onze diefachtige Tolken niet een goede quantiteit van hunne eige goederen op onzen naam en kosten medegevoerd hadden. Des namiddags zonden wy onzen ouden eersten Tolk naar den Stadsvoogd om uyt onzen naam van hem afscheid te nemen, en om de beloofde nodige Paspooten te verzoeken, die hy ons aangeboden had toen wy by hem ter gehoor waren, dewelke op staande voet wierden verleent, en den Tolk belast ons eenen goeden reys te wenschen.

Woensdag den 28 van Sprokkelmaand begaven wy ons met het krieken van den dag op reys naar *Miaco*, om dat wy voorgenomen hadden dien eigen dag daar te komen, zynde niet meer dan dertien Japanfche mylen, of een groote dagreyze van *Osacca* afgelegene, te weten drie mylen tot *Suda*, twee tot *Firacatta*, drie tot *Jodo*, en vyf van daar door *Fufimi* tot *Miaco*. (Aangaande deze reys word de Lezer verzocht de 28 *Tafel* naar te zien, zynde een

Kaart der weg van Osacca naar Faminamatz.) Uyt *Osacca* komende, gingen wy over de *Kiobas*, zo als het hier word genoemd, of de Brug, naar *Miaco*, die over de Rivier legt, even beneden het Kasteel. Toen reysden wy omtrent eene myl ver door modderige Rystvelden, rydende over een laage dam, opgeworpen langs den Oever van de Rivier *Jodogawa*, die wy aan onze linkerhand hadden. Wy zagen insgelyks aan onze linkerhand verscheide huysen, die van elkander als verstroot lagen tot omtrent een halve myl buyten *Osacca*, en tot de Voorsteden der Stad behooren. Wy vervolgden onze reys langs den Oever van de Rivier *Jodogawa*. Langs dezelve zyn zeer veele *Tjadanil* Boomen geplant. Deze Boomen groeyen in dit Land al zo hoog als de Eyke by ons. Ze heeft een graauwe ruuwe schors: Toen had ze geene bladen, wegens het Winter-Saifoen, maar deszelfs takken hongen vol van een geele vrucht, uyt welke de Inboorlingen *Oly* maken. Het Land hier omtrent is zeer wel bewoont, en de menigvuldige Dorpen langs den gantschen weg leggen zo dichte by een, dat het weinig scheelt, of ze maken eene doorgaande straat uyt van *Osacca* tot aan *Miaco*. De groote en voornaamste Dorpen, yder ten minsten bestaande uyt twee honderd huysen, zyn *Immitz*, *Morigutz*, daar men de beste Kancel maakt, *Sadda*, *Defudsi*. Daar na volgt *Firakatta* bestaande uyt byna 500 huysen, daar wy ten halftien uren 's morgens aanquamen. Zynde het alleenlyk vyf mylen van *Osacca* gelegen. Hier bleven wy omtrent een halfuur stil om 't middagmaal te nemen. In dit Dorp zyn zeer veele Herbergen, Theewinkels en *Sacki* Huysen, daar men ten allen tyden eenige warme spys krygen kan voor weinig gelds. Alle deze Herbergen en openbaare Huysen zyn lichtelyk te kennen door dien de lichte Kooyen, met haare sterk geblankette aangezichten, aan de deuren staan en de Reyzigers inroepen. Van hier zagen wy aan onze linkerhand, over de Rivier een wit Kasteel, de woning van een kleine Prins, *Facatzuki* genoemd, dat van verre zeer fraay geleck. Na den eeten vervolgden wy onzen reys, en quamen door de Dorpen *Fatzuma* van 200, en *Fafimotto* van 300 Huysen, aan de kleine stad *Jodo*. *Fafimotto* is ook beroemd over de menigte van Herbergen en Hoerhuysen. De kleine doch vermaarde Stad *Jodo* legt ten eenemaal in 't water, en heeft daar beneven noch veele Grachten door de Stad loopende, alle afgeleyd van de takken der Rivier, die dezelve

dezelve rondom besproeit. De Voorsteden bestaan uyt eene lange straat, dwarfsch over welke wy reeden naar een deftige houtse Brug *Jodo Obas* genoemd, dewelke 400 schreden lang is, en onderschraagt word door veertig boogen, die overeenkomen met zo veele traalien, aan 't bovengeinde verciert met kopere knoppen, vertonende een ongemeene schoone figuur. Aan het einde van deze brug is een enkele wel bewaarde Poort, door welke wy in de Stad quamen. De Stad zelve is zeer aangenaam en vermaakelyk gelegen, en heeft veele schoone Huysen, doch weinige Straaten die elkander recht overdwarsfchen, loopende sommige ten Zuyden, sommige ten Oosten. Tot *Jodo* woonen zeer veel Kunstenaars en Ambachtslieden. Aan de Westzyde van de Stad legt het Kasteel, gebouwt van tichelsteenen in het midden van de Rivier, met prachtige Toorens, verscheide verdiepingen hoog, aan yder hoek en in het midden van deszelfs muuren, 't welk een heerlyk en pleyzierig gezicht geeft aan 't geheele gebouw. Het plein voor het Kasteel is omvangen met een sterke gemetzelde muur, die tot ver in de Stad rykt. Dit Kasteel diend tot wooning voor den Prins *Fondaisono*. Uyt *Jodo* gaande, komen wy weder over een brug van tweehonderd treden lang, onderschraagt door twintig boogen, welke ons bracht in een andere Voorstad, aan welkers eind een sterk Wachthuys was. Wy lieten aan onze rechterhand aan de overzyde van de Rivier, hoewel buyten ons gezicht, leggen het vermaard Dorp of kleine open Stad *Udzy*, door geheel *Japan* bekend, om dat ze de beste Thee voortbrengt, die om haare ongemeene deugd geteelt en gezonden word naar *Jedo* tot eige gebruyk van den Keyzer. (*Ziet de Histo. van de Thee in het Aanhangsel.*) Na omtrent twee uren rydens quamen wy ten twee uren des namiddags aan de Stad *Fufimi* of *Fufymi*. Deze kleine open Stad of liever Dorp, bestaat uyt weinige Straaten, sommige breeder dan lang, en sommige van een wakkere lengte, en sommige oploopende naar de bygelegene boschachtige Heuvelen, die aan onze rechterhand of ten Oosten van de Stad lagen. Sommige kleiner takken van de voorgemelde Rivier loopen door of langs de Stad. De middelste en voornaamste Straat van *Fufymi* reikt tot aan *Miaco*, en is vast aan de straten van die Hoofdstad en Zetel van den Geestelyken Keyzer van *Japan*, in zo ver, dat *Fufymi* mocht worden genoemd de Voorsteden van *Miaco*, te meer, nadien deze laatste Stad

in 't allerminste niet ingesloten is door muuren, maar open legt naar de Velden. Het was dezen dag *Jisats*, by de Japoneesen, zynde den eersten der maand, dien zy houden als een Zon of Heyligen dag, bezoekende de Tempels, wandelende in de Velden, en allerley soorten van vermaak nemende, zo dat wy deze lange straat, welken wy overreedden, volle vier uren bevonden, eer wy in onze Herberg quamen, opgepropt van Inwooners van *Miaco*, buyten de Stad gaande om de frische Landlucht te scheppen, en de Tempels te bezoeken. Inzonderheid waren de Vrouwen by deze gelegenheid kostelyk uytgedoft in verscheiderley gekleurde Tabbaards, naar de mode van *Miaco*, dragende een Purperverwige Zyde om haare voorhoofden, en groote strooye Hoeden, om haar te beschutten tegen de hitte der Zon. Wy ontmoetden ook sommige byzondere soorten van Bedelaars, geestig gekleed, en sommige op een zeer belachelyke wyze vermomt, niet weinige gingen op yzere stelten, andere droegen groote potten met groene boomen op hunne hoofden; deze zongen, 'geene preevelden, die sluyteden, en andere sloegen op de klokken. Den geheelen weg langs zagen wy een menigte van winkels open staan van Speelders en Guychelaars, het Volk vermaakende. De Tempels aan onze rechterhand, gebouwt in 't opklimmen van de nabuurige bergen, waren verlicht met menigte van Lampen, en de Priesters, met yzere hamers op de klokken slaande, maakten zodanigen gedruysch, dat het van zeer verre kon worden gehoord. Ik merkte aan een grooten witten Hond, misschien van Pleyster gemaakt, die aan onze linkerhand op een Outaar stond, in een nette opgepronkte Kapel, of kleine Tempel, welke toegeweyd was aan den Patroon der Honden. Ten zes uren des avonds quamen wy in onze Herberg tot *Miaco*, en wy wierden aanstonds een trap opgebracht in onze vertrekken, welke ik meen dat eenigermaaten mogen worden vergeleeken by de Westfaalsche Rookkamers, waar in zy hun Oslevles en Spek rooken. Wy hadden dezen dag gereyft door een zeer vruchtbaar Land, en meest door Rystvelden, in welken wy geheele troppen van wilde Eenden zagen, zo men ze dus mag noemen, zynde zo tam, dat geen naderend reizend gezelschap haar schuw maakt. Wy zagen ook verscheide groote witte Reygers, sommige Zwaanen, en eenige weinige Ojevaars, hun voedsel zoekende in de moerassige Velden. Ook merkten

Bedelaars.

Aankomst tot *Miaco*.

Fufimi.

wy

wy dat de Boeren het Land ploegden met zwarte Ossen, die onnosse beesten schiepen, doch gezegt worden by uytstek wel te werken.

Verrichtingen te Miaco.

Aanstonds na onze aankomst tot *Miaco* gingen onze Tolken naar het Paleys van den Opperrechter *Matsandairo Inata Cami*, schoon toen atwefig, als mede naar de Huysen van de twee Gouverneurs der Stad *Ojude Awa Cami*, *Majoda Akono Cami*, om hen te verwittigen van onze komste in de Stad, en om hen te verzoeken onze gewoonlyke Geschenken aan te nemen.

Gehoor by den Opperrechter te Miaco.

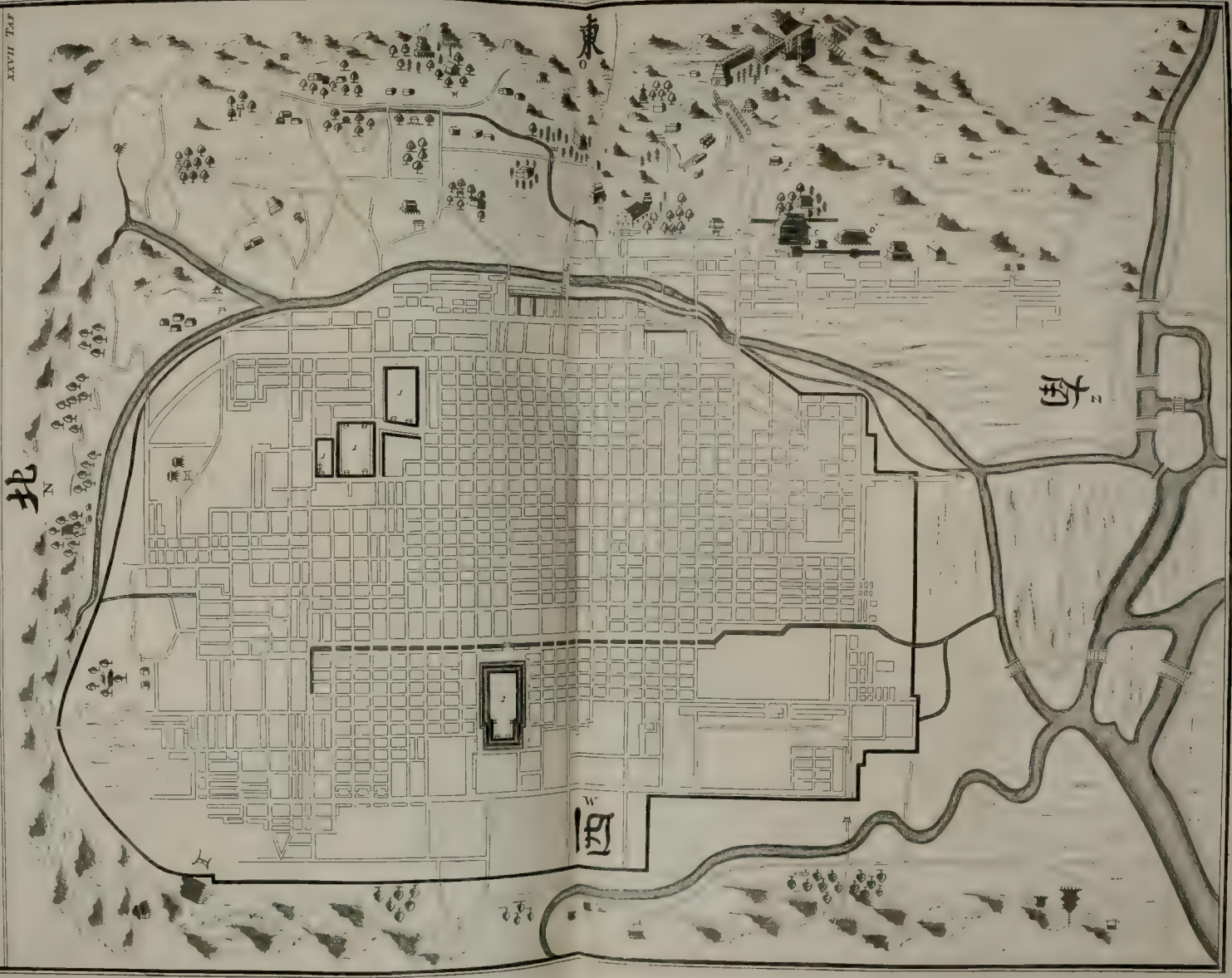
Op Donderdag den 29 February, zonden wy vroeg in den morgen de Geschenken aan den voornoemden Opperrechter, en aan de Stadsvoogden van *Miaco* naar hunne Paleysen, en wy lieten die volgens de gewoonte van het Land, leggen op byzondere kleine Dennehoude Tafels, die tot geen andere dienst, dan tot dezen, gebruykt worden. Wy volgden kort daar aan omtrent ten tien uren 's voormiddags, wordende gedragen in *Cango's*. Hunne Paleysen waren aan de Westzyde van de Stad, tegen over het Kasteel van den Geestelyken Erfkeyzer. Ons wierd bevolen uyt de *Cango's* te stappen omtrent vyftig treden, eer wy quamen aan het Paleys van den Opperrechter, om uyt eerbied voor zyne uytmuntende waardigheid het overige van den weg te voet te gaan, als mede om te wachten aan de Poort, daar de wacht gehouden word, tot dat kundschap kon gegeven zyn van onze komste. Dit geschied zynde wierden wy begeleyd door 't Plein van 't Hof, breed twintig treden, in de Zaal of Voorkamer van 't Huys, welke word genoemd *Ban*, of Hoofdwacht, en is de vergaderplaats van zeer veele Klerken, Opzichters en Huysbevaarders. Hier vonden wy twintig van zyne Officieren en Dienaaren op een ry zittende, van daar wierden wy begeleyd door twee andere Kamers in een derde, daar men ons verzocht te willen zitten. Kort daar na trad daar binnen de Hofmeester van den Rechter, een oud Heer die ruym zestig jaaren oud schieen. Hy was gekleed in een graauw of afchverwige Staatsmantel, deze zettede zich omtrent vier treden van ons af, om in zyn's Meesters naam beide onze begroettingen en geschenken te ontfangen, welke laatste mede in dezelve kamer op een ordentelyke ordre, bestaande in een Enghalsde Fles Wyn Tint, met twintig stukken uytlandsche Zyde, Wolle, en Linne-Stoffen. De Rentmeester ons op een zeer beleefde wyze bedankt hebbende

voor onze Geschenken, wierden 'er *Ts-bak* en *Pypen* met al zyn toebehooren ingebracht om te rooken, en aan een yder van ons wierd door een *Lakey* een kop Thee aangeboden, tot drie verscheidere reyzen, om welke te drinken de Rentmeester en de Heeren die toen in de Kamer waren, ons sterk aanporden. Omtrent een vierde van een uur daar gebleven zynde, namen wy ons afscheid, en wierden door den Hofmeester zelf uytgeleyd tot aan de deur van deze Kamer, en van daar door andere Officieren tot aan de poort. Dit eerste bezoek verby zynde, gingen wy van daar te voet naar het Paleys van den regeerenden Stadsvoogd, die eerst onlangs van *Jedo* was aangekomen, en zo als ons gezegt wierd door zyne twee Geheymfchryvers, die by deze gelegenheid de plechtigheden regeeren, niet volkomentlyk onderrecht was van de Ceremonien en Costumen die waargenomen moeten worden om de Nederlanders te ontfangen. Aan de poort stonden eenige Zoldaaten op schildwacht, en in de *Ban* of Zaale vonden wy byna vyftig menschen, behalven eenige jongens zindelyk gekleed, alle in goede ordre zittende. Door deze Zaal wierden wy geleyd in een *Zyd-Kamer*, alwaar wy vrindelyk wierden ontfangen door de bovengemelde Geheymfchryvers, beyde bejaarde luyden, en onthaalt met Thee, Zuyker en *Pankel*, onder herhaalde verzekeringen, dat wy in 't kort zouden toegelaten worden ter gehoor van den Stadsvoogd. Een rond half uur in deze kamer gewacht hebbende, wierden wy geleyd in eene andere, alwaar na een kortewyl de luyken van twee traalyvensters schieelyk openspringende wy recht over ons den Gouverneur zagen zitten in het naaste vertrek veertien treden van ons af. Hy droeg, gelyk 't gebruykelyk is, een plecht-gewaad over zyne zwarte kleeding. Hy schieen omtrent zesendertig jaaren oudt, van een sterk en levendig gestel van Lichaam, toonende in zyn gelaat en gantsche gedrag zeer veel trotsheid en grootsheid. Hy sprak ons aan met een luyde stem, zeggende, *dat wy waren aangekomen in zeer goed weder, 't welk was Meditch, Meditch, dat is, ter zeer goeder uure.* Na een korte mondgesprek verzochten wy, dat 't hem gelieven mocht onze geringe geschenken aan te nemen, bestaande in twaalf stukken stof, op de bovenverhaalde wyze op een Tafel leggende. Hier op boog hy zich een weinig om ons te bedanken en opryzende, wierden de luyken van de twee tralyvensters aanstonds op een kluch-

platte Grondt van de Stad MIACO. Zetel van den Goostelyken of Keizer van JAPAN. na een Oryginel Japanese Kaart van vyf en een halve meet lang, en vier veel breedt, onder den Ridder Hans Sloane beristende, in t klein gebracht door J. G. SIEUWICHSER

XXVII Taf

kluchtige wyze weder neergelaten; doch wy wierden verzocht een weinig langer te blyven, op dat de Mevrouwen, die in een andere bygelege kamer waren, achter een papiere scherm, met gaten doorboort, gelegentheid mochten hebben om ons en onze vreemde kleeding te beschouwen. Ten dezen einde wierd onze Gezant verzocht haar zyn Hoed te vertooncn, zyn Degen, Horologie, en verscheide andere dingen die hy by zich had, als mede dat hy zynen Mantel wilde afleggen op dat zy een volkome gezicht mochten hebben van zyne geheele kleeding, zo van vooren als van achter. Omtrent een uur geweest zynde aan 't Huys van dezen Gouverneur, wierden wy door de voorgemelde twee Geheimschryvers te rug geleyd naar de Zaal of Hoofdwacht, en van daar door twee andere Officieren tot op het Pleyn. Vermits het schoon weder was beslooten wy van daar te voet te gaan naar het Huys van den anderen Stadsvoogd, schoon het eenige honderd treden van hier lag. Wy wierden daar byna op dezelve zo even gemelde wyze ontfangen. Na dat men ons in de *Ban* van het huys had onthaalt op Thee en Tabak, wierden wy begeleyd door verscheide vertrekken in de gehoorzaal, die kostelyk gemeubeleert, en onder andere verciert was met een Kabinet met Boogen en Pylen, klein schietgeweer, Kanon en Pistolen, bewaart in zwarte verlakte kookers, welke en andere diergelyke wy ook hadden zien hangen in de andere kamers, in 't verbygaan meest op dezelve wyze, als wy dezelve hadden gezien in 't huys van den Gouverneur van *Ofasca*. Aan de eene zyde van de Zaal merkten wy twee tralyvensters doorboort met gaten, waar achter eenige Vrouwen zaten, welke de nieuwsgierigheid om menschen te zien, die uyt zulke verafgelegene deelen des waerelds quamen, derwaarts gelokt had. Naauwlyks waren wy aan 't zitten, of de Gouverneur verscheen, en zette zich neer omtrent tien treden van ons. Hy was in 't zwart gekleed als na gewoonte, met een plechtgewaad. Hy was een grys man, omtrent zestig jaaren oud, doch van een goede gemaatigheid, en daar benevens zeer schoon. Hy verwelkomde ons, en toonde ons in zyn geheel gedrag veel beleeftheid, en ontfing onze geschenken vrindelyk, zo het schein met zeer veel vergenoeging. Onze eerste Tolk nam deze gelegentheid waar, om den Gouverneur, als zynen ouden bekenden, eenige bezondere Geschenken van hem zelve te doen, bestaande in eenige Euro-

pische Glazen, ter zelve tyd in zyne gunst aanbiedende den Zoon van zyn Onder-Tolk. Ons afscheid genomen hebbende keerden wy te rug naar onze *Cango's* en lieten ons naar onze Herberg dragen, alwaar wy ten een uur 's namiddags aanquamen.

Kio of *Miaco* (de platte grond welke Stad korter zaamgetrokken uyt een groote Japansche Kaart, vertoon word in de 27. Tafel) betekent in 't Japansch, een Stad. Ze word dus genoemt by voege van uyt-nementheid, zynde de Zetel van zyn Heyligheid den *Dairi*, of Geestelyken Ert-Keyzer, en om deze reden gehouden voor de Hoofdstad van 't gantsche Ryk. Ze legt in de Provintie *Jamatto* in een groote vlakke, en is van het Noorden naar het Zuyden drie vierde van een Hoogduytsche myl lang, en een halve breed van 't Oosten naar het Westen. Ze word omvangen met pleyzierige groene Heuvels en Bergen, uyt welke vlieten menigten van kleine Rivieren en aangename Fonteynen. De Stad legt 't naast aan de Bergen aan de Oostzyde, alwaar menigte van Tempels, Kloosters, Kapellen en andere Godshuysen zyn, staande in het ryzen van de Bergen, dewelke wy nader en naauwkeuriger zullen beschouwen op onze te rug reys. Drie ondiepe Rivieren loopen in of langs de Stad aan dien kant; de eerste en grootste komt uyt het Meyr *Oiez*; de twee andere komen af van de bygelege Bergen, en zy vereenen zich omtrent in 't midden van de Stad, alwaar een Brug van twee honderd treden, *Sensjonofas* genoemt, over dezelve legt. De vereende stroom neemt haaren streck van hier Westwaards. De *Dairi* met zyn Geestelyk Huysgezin, woont aan de Noordzyde van de Stad, in een byzonder gedeelte of buurt, bestaande uyt twaalf of dertien Straaten, en van de Stad afgescheiden door Wallen en Grachten. In het Westergedeelte van de Stad staat een sterk Kasteel van Hartsteen gebouwt. Het wierd gesticht door een der Geestelyke Erf-Keyzers tot veyligheid van zyn eige Persoon, geduurende de burgerlyke Oorlogen; en tegenwoordig diend het tot een verblyfplaats voor den Waereldlyken Monarch, wanneer hy den *Dairi* komt bezoeken. Het is, daar 't op 't langste is, honderd en vyftig *Kins* of *Vademen* lang. Een diepe Gracht met water en ommuurt loopt om het zelve heen; en zelf word het omcingelt door een breede ledige plaats of drooge gracht. In 't midden van het Kasteel is, volgens gewoonte, een vierkante Tooren verscheide verdiepingen

Beschry-
ving van
Miaco.

hoog. Men heeft en houd in de Gracht een byzonder foort van Karpers, van welke 'er eenige dezen avond aan onzen Tolk wierden gefchonken. Op het Kasteel legt eene kleine bezetting, onder het bevel van een Kapitein. De Straaten zyn eng, doch wel gefchikt, loopende Zuyd en Ooft. Aan 't eene eind van een groote ftraat zynde, is het onmogelyk het andere eind te overzien, om derzelve ongemeene lengte, om het stof en om de menigte van 't volk, waar mede zy den gantfchen dag opgepropt is. De huysen zyn doorgaans naauw, alleenlyk van twee verdiepingen, gebouwt uyt hout, kalk en kley, volgens 's Lands gebruyk, en bedekt met houtfpaanders. Ten allen tyden leggen aan de trappen der huysen vaardig een houte trog met water, en andere nodige werktuygen om den brand te bluffchen. *Miaco* is het groote Magazyn van alle Japansche Handwerkfelen en Waaren, en de voornaamfte Koopstad in 't geheele Ryk. Daar is in deze Stad naauwlyks een huys, waar in niet het een of 't ander gemaakt of verkocht word. Hier word het Kooper gezuiverd, 't Geld gemunt, de Boeken gedrukt en de kostelykste Stoffen met goude en zilvere bloemen geweeven. De beste en raarste Dobbeltreenen, de kunstigste Beeldfnyders-werken, allerley foorten van Musyk-Instrumenten, Schilderyen, verlakte Kabinetten, alle dingen gewerkt in Goud en andere Metalen, voornamerlyk in Staal, als de beste getemperde Klingen en andere Wapenen worden hier in de uytterste volmaaktheid gewrocht, gelyk mede de kostelykste Kleederen, naar de beste en nieuwste mode, alle foorten van Inuyfferyen van Poppen hunne hoofden van zelf bewegende, en ontelbaare andere dingen, te veel om hier op te haalen. Met een woord, daar is niets te bedenken, of men kan het tot *Miaca* vinden, en niets, hoe keurlyk het ook gewerkt is, mag van buyten worden ingebracht, dan 't geen de een of de ander kunstenaar in deze Hoofdstad zich wil ondernemen na te maken. Dit ingezien zynde, is 't geen wonder, dat de Handwerkfelen van *Miaco* zo beroemd zyn geworden door het Ryk, dat zy gewilt worden voor alle andere, schoon zelfs in eenige opzichten minder, alleenlyk om dat zy den naam hebben van tot

Kio te zyn gemaakt. In alle de groote ftraaten zyn weinige huysen, daar niet iets word verkocht; wat my belangt, ik kon my niet genoeg verwonderen, hoe zy kalanten genoeg kunnen hebben voor zulken onmaatigen veelheid van goederen. Het is de waarheid, dat 'er naauwlyks ymand door *Miaco* reyft, die niet het een of het ander van de handwerkfelen dezer Stad koopt, het zy voor zyn eige gebruyk, of om zyne vrienden of bekenden te beschenken.

De Opperrechter heeft zyn verblyf tot *Miaco*, een man van groote macht en gezag, als hebbende onder den Keyzer het opperbevel over alle de *Bugjo's*, Gouverneurs, Rentmeesters en andere Amptenaaren, die eenig bewind hebben in de Regeering der Keyzerlyke Steden, Kroons-Landen, en Huysen in alle de Westersche Provintien van het Ryk. De Westersche Prinffen zelf moeten eenigermaaten van hem afhangen, en groote eerbied en achting voor zyn Persoon betoonen, als een Middelaar en Scheidsman van krakkeelen, en moeyelykheden, die tusschen hen mochten ontstaan. Geen mensch, hy zy wie hy wil, mag trekken door *Aray* en *Fakone* twee van de hoogstaangelegenste posten, en op zekere wyze de sleutels van de Keyzerlyke Stad en 't Hof, zonder een Paspoort door hem ondertekent. De Staats Regeering, en ordre in de Straaten van *Miaco* zyn dezelfde als tot *Osacca* en *Nagasaki*, waar van in 't voorgaande is gehandelt. Het getal der Inwoonders van *Miaco* zal uyt het volgende *Aratame* blyken, waar in evenwel uytgelaten zyn alle die Persoonen, die op het Kasteel, en in 't Hof van den *Dairi* woenen. De geenē die in Kloosters en Godshuysen woenen, worden alleen by hen zelve opgetelt. *Aratame* is een foort van onderzoek naar het gedrag en 't huysgezin van yder Inwooner, 't getal zyner Kinderen en Dienstbooden, de Sekte welke yder een beleyd, of de Tempels tot welke zy behooren, welke zeer stipt alle jaar gedaan word door Gevolmachtigden tot dit einde aangestelt. In de laatste *Aratame*, hier nevens gevoegt, was het getal der Inwoonders, gelyk ook van de Tempels, Paleyzen, openbaare en byzondere Huysen, van Straaten en Bruggen, als volgt.

Getal der
Inwoon-
ders van
Miaco.

Kioto Aratame.

<i>Tira</i> , dat is, Tempels van de <i>Budso</i> Religie, of vreemde Heydentche Godsdienst groot en kleyn.	3893
<i>Mia</i> , <i>Sintos</i> Tempels, of Tempels van de <i>Sintos</i> Religie, zo als ze van ouds is vastgesteld in het Land.	2127
<i>Sokkokf Dai Mio Jassiki</i> , dat is Paleysen en Huysen van de Prinssen en Heeren van 't Ryk.	137
<i>Matz</i> of Straaten.	1858
(1) <i>Ken</i> , of Huysen, <i>Siusanwan fussenku fiaku Sytzi Siuku</i> , als in 't Japansch uytgedrukt, dat is.	138979
Bruggen.	87
<i>Negi</i> , Waereldlyke Persoonen, bedienende de <i>Sintos</i> Tempels.	9003
<i>Jammabus</i> of <i>Bergpriesters</i> , van welke wydloopig gehandelt is in 't vyfde Hoofdstuk van het derde Boek.	6073
(2) <i>Siukke</i> , Geestelyken van den <i>Budso</i> Godtsdienst.	37093

Het getal der Waereldlyke Persoonen, die tot Miaco woonen, word volgens de onderstaande Aratame bevonden als volgt.

Siusi Obojji, of een Lyft van alle de Sektens en Religien, die tot *Miaco* worden beleeden, mitsgaders het getal der Persoonen, die dezelve aankleven.

<i>Ten Dai Siu.</i>	1009
<i>Singon Siu.</i>	18095
<i>Sen Siu.</i>	16058
<i>Rissiu.</i>	9998
<i>Fosfo Siu.</i>	5513
<i>Fokke Siu.</i>	97728
<i>Sioo Do Siu.</i>	159113
(3) <i>Dai Nembud Siu.</i>	289
(4) <i>Nis fonguan Si Siu.</i>	54586
<i>Fogas fonguan Si Siu.</i>	99016
(5) <i>Bukwoo Si Siu.</i>	8576
<i>Takkada Siu.</i>	7576

Hier uyt blykt, dat volgens de laatste *Aratame* te *Miaco* opgenomen, toen waren 52169 Geestelyken, en 477557 Leeken in die Hoofdstad, behalven ontelbare vreemdelingen, die dagelyks uyt alle de gedeeltens van 't Ryk derwaards trekken, en buyten 't geheele Hof van den *Dairi* of Geestelyken Erf-Keyzer, waar van geen Lyft kan worden gekregen. De weinige volgende Nooten zullen dienen tot uytlegging van de duysterste woorden in de bovengemelde Lyft, gelyk mede van die in de voordeesgegeven (op de *NB.* Bladzyde van deze Historie) van welke tot hier toe geen of weinig gewag is gemaakt.

1 *Ken* betekent eigentlyk een dak, doch word in een ruymmer zin genomen voor het huys zelf.

2 *Siukke*. Alle de *Budso* Priesters worden genoemd *Siukke*, welk woord betekent Persoonen, die zich van de waereld

afzonderen, en het overige hunnes levens gaan verslyten in *Conventen* en *Kloosters*, zich zelf geheel en al uytleggende op geleerdheid en Godsdienstige oeffeningen, op de wyze der Roomsche Katholyken. Indien deze menschen worden verzonden van het eene Klooster naar het andere, of om eenige andere reden een reys ondernemen, is hen genoeg een brief van hun *Osjo* of *Prior* in 't Klooster, om hen over al door 't gantche ryk vry te laten doorreysen, daar in tegendeel andere menschen zich zelf moeten voorzien van Paspoorten van hunne eige *Magisttraaten*.

(3) *Dai Nembud Siu* zyn zulke, die zich op eene byzondere wyze overgeven tot den dienst van *Amida*. Anders zyn ze van den *Budso* Godsdienst, en kleven inzonderheid aan de *Siusiofju* Sekte, in welkers Tempels zy gaan. *Nembutz*, of *Namanda*, welke woorden zy dikwils

herhalen, in hunne gebeden en uytboetelingen, zyn zaamgetrokken uyt *Namu Amida Budsu*, *grootte God Amida help ons*. Zy zyn in der daad een hoop luye Beedelaars by malkander schoolende op de straten, op de wegen en op openbaare plaatsen, biddende en zingende *Namanda* en kloppende op de klokken, voor welke hunne moeyte zy hoopen op de milde giften der bygelovige aanbidders, voor zo veel zy voorwenden, dat hunne gebeden en gezangen ter eeren van *Amida*, zeer veel toebrengen tot de verlossing van hunne overledene Ouders en Vrienden, indien zy gevangen zyn in een plaats van pyniging. Onder hen ſelven helpen zy elkander met al hun macht en bequaamheid, en zy hebben 't algemeen belang van 't gebroederſchap tot een van hunne Grond-Wetten gelegd. Indien 'er een ſterft, begraven zy hem met hunne eige handen, zo veele als men van hen by elkanderen kan krygen, en indien hy arm en in geen ſtaat is om de nodige onkosten tot de begravenis uyt zyne nalatenſchap te vinden, brengen zy 't onder malkanderen op, en 't geen 'er noch

mocht ontbreken, beſchaaren zy door beedelen. Indien ryke Luyden begeerig zyn om als Leden van deze Maatſchappij te worden aangenomen, is de eerſte en voornaamſte vraag, die zy doen, of zy by gelegenheid de behulpſaame hand willen leenen om een overledene broeder te begraven? En zo geantwoord *neen*, worden zy om die reden alleen buytengefloten. Deze gewoonte word door hen in alle de gedeeltens van het Ryk onderhouden.

4 *Fonguanſi Siu*, anders *Ikoſu*, 't welk betekent de rykſte, is eene andere byzondere Sekte van de *Budsdoiften*, die den Tempel *Fonguanſi* voor de plaats van hun voornaamſten Godsdienſt houden. Zy worden verdeelt in *Nis Fonguan Si Siu*, of de weſtersche Aanhangers van de *Fonguan* Sekte, en in *Figos Fonguan ſi Siu*, of de ooſtersche Aanklevers van dezelve,

5 *Bukwoo Si Siu* worden dus genoemt, inſgelyks van een Tempel *Bukkewo* daar zy voor alle andere gaan aanbidden. Anderſins ſtemmen zy in de meeſte Geloofs Puntten over een met de Sekte *Monteſu*.

X. HOOFDSTUK.

Onze reys van Miaco naar Fammamatz, zynde halver weg naar Jedo,

Vertrek van Miaco.

OP Vrydag den tweeden van Lentemaand vertrokken wy van *Miaco* in onze *Cango's*, en na een uure tyds quamen wy aan het einde van een Straat in de Voorſteden, welke genoemt word *Awattagus*, daar wy in een Herberg gingen, en door onzen Waard te *Miaco* wierden onthaalt met *Sacki* en *Sokani*, (koude ſpys.) Wy bleven daar omtrent een uur tyds ſtil, en gaven onzen Waard voor zyne beleeftheid een *Cobang*, aan zynen Zoon een halve *Cobang*, en aan de Waardin een *Itzebo*. Van daar reyzende door een eng bergachtig pad, quamen wy aan de lange Dorpen *Inoka* en *Jakodſeja* die een uure van *Miaco* afleggen. Hier dronken wy een weinig Thee, zynde onze hoofden een weinig ontzet door het al te veel nemen van de *Sacki* welke wy genootzaakt waren te drinken, toen wy *Miaco* verlieten. Dit Dorp ſtrekt zich uyt tot aan het Dorp *Jabuſoſa*, 't welk dus genoemt word van wegen de menigvuldigheid van den *Bam-*

bous, die daar groeyt in de nabuurschap. Ook brengt het voort de beſte ſoort van Tabak. Wy zagen hier aan onze linkerhand, eenige Piſtoolschooten van den weg, een Klooster, genoemt *Muro Tai Dai Moofin*, met een ſtaatelyke *Toori* of Poort naar den Tempel, naby den weg ſtaande, en den weg naar dat Klooster aanwyzende. Een weinig verder was een *Quanwon* Tempel, met een groote vergulde *Dſiſoo*, ſtaande in een zeskantig gebouw. Een vierde van een uur verder quamen wy tot *Iwanotſeja* een kleine buurt, en kort daar na aan het groote Dorp *Ojrwaki*, beſtaande uyt eene lange ſtraat, en omtrent vier honderd huysen, bewoont door Slotemakers, Draayers, in Hout en Yvoor, Beelſnyders, Maaten en Gewichtmakers, Draadtrekkers, maar inzonderheid door Schilders en andere menſchen die alle ſoorten van Afgoden Beelden verkoopen. Wy zagen hier aan onze rechterhand een hoogen berg noch met Sneeuw bedekt, welke

ge-

Oitz.

genoemt wierd *Ottowano Famma*. Van hier loopt een voetpad recht naar *Fufimi*. Omtrent noch een vierde van een uur verder gereyft hebbende geraakte wy een uur voor Zonnen ondergang aan de Stad *Oitz*, alwaar wy dien nacht meenden te slaapen, hebbende dezen dag niet verder gereyft dan drie Japansche mylen. *Ootz* of *Oitz* is de eerste Stad in 't Landschap *Oomi* als men van *Miaco* komt. Ze bestaat uyt eenè lange straat, die door 't midden loopt elleboogswyze, waar uyt veele kleiner smaller straten loopen. 't Getal der Huysen zal in 't geheel omtrent belooopen op Duyzend. Daar zyn verscheide goede Herbergen, en deze zyn nooit zonder Hoeren, volgens 's Lands gebruyk. Ze legt aan een Meyr van zoet water, dat geen byzondere eige naam voert, dan alleen het Meyr van *Oitz*. De Stad behoort tot de Keyzerlyke Kroons-Landen, en word benevens het omleggende Land geregeert door een Rentmeester, die door den Keyzer daar gezonden word. In de Japansche Historien vind men aangetekent, dat dit Meyr in eene nacht opquam, zynde de plek Lands, welken zy nu met water vuld, door eene geweldige aardbeving gezonken. Verder word gemeld, dat de Berg *Fusyamma*, (van welke in 't vervolg nader) ter zelve tyd hooger wierd, danze te vooren geweest was. Het Meyr is redelyk naauw, doch strekt zich uyt 40 of 50 Japansche mylen Noordwaards tot aan de Provintie *Canga*. Alle Waaren die van daar naar *Miaco* worden gezonden, worden te water gevoert tot aan *Oitz*. In dit Meyr is overvloed van Visch, onder andere lekkere Zalmen, Karpers en zogenaamde Kaalkoppen, benevens veele andere soorten. Ten allen tyden ziet men 'er wolken van wilde Endvogels zwemmen. Dit Meyr ontlast haare overvloedige waters door twee Rivieren, van welke de eene loopt door *Miaco*, de andere door *Jodo* en *Osacca* in de Zee. Niet ver van dat Meyr aan de linkerhand als men naar *Jedo* reyft legt de vermaarde, hooge, doch pleyzierige berg *Josan* of *Jiosan*, 't welk zo veel te zeggen is als, Heylige Berg. Op dezelve tot boven op den kruyn groeye ontelbaare hooge en schoone boomen, en men zegt, dat hy ten minsten in zynen omtrek bevat 3000 Tempels, behalven veele Dorpen, en gevolgelyk een groot getal Munniken en Boeren. De gelegenheid, maar noch veel meer de Heyligheid van dezen Berg, maakte dezelve tot een vry plaats voor de Inwoonders van *Miaco* in de binnen-

Heyligen Berg.

landsche Oorlogen, dewelke deze Stad verwoesteden. Maar *Nobunanga* waereldlyke Vorst van *Japan*, en Voorzaat van den Grooten Keyzer *Taico*, zo uyt een algemeene haat, die hy allen Priesters en Monniken toedroeg, als om weerwraak te nemen over eenige byzondere beschimpingen hem aangedaan door de geene, die dezen vermaarden berg bewoonden, tastte aan en overwon ze aan 't hoofd van een talryk Leger, smet alle de Tempels en Godsdienstige Gebouwen omver en vernielde ze, en hakte al dat gebroed van Priesters, gelyk hy hen noemde, benevens alle de andere Inwoonders, in de pan. Achter dezen berg omtrent twee mylen van den weg af, lagen eenige andere *Fimotacki* genoemt, die toen bedekt waren met sneeuw, en zich zeer ver uytstrekten langs het Meyr van *Oitz*. Achter deze bergen zyn twee zeer enge en moeyelyke wegen over andere bergen, over welke sommige der Westersche Prinssen hun reys naar 't Hof nemen. (de 28 Tafel is een byzondere Kaart van den weg van *Osacca* naar *Miaco* en van hier door *Oitz* naar *Fammanatz*.)

Op Zaterdag den derden Maart teegen wy op weg voor dag en douw, om dien dag te komen aan het Dorp *Tsutsi Famma*, 't welk dertien mylen van *Oitz* aflegt. Omtrent een half uur ver aan het einde van de lange straat van deze Stad zynde, zagen wy een groote vierkante brandende papiere Lantaren, opgerecht voor eenige oude huysen, om dat juyft even voor ons een Keyzerlyke Gezant langs dezen weg was gereyft naar 't Hof. De Straaten van de Voorstad reykten tot aan de pleyzierige Stad *Dedfie* of *Dfedfie Siesy*, de Zetel van *Fondafyro Cami*, Prins van *Facatta*. Aan de zyden der Poorten dezer Stad waren laage doch nette wallen opgeworpen. Ik vond de Straaten alle eens geschikt, zo ver als ik zien kon, loopende sommige Zuyd, en sommige Oost, en alle de huysen waren gewit. 't Kasteel legt aan de Noordzyde van de Stad, en word ten deelen omvangen door het Meyr van *Oitz*, ten deelen door de Stad. Het is een groot, en deftig gebouw, na de gewoonte van 't Land voorzien met vierkante Toorens, verscheide verdiepingen hoog, met een byzonder fraay dak over yder verdieping. Niet ver van het Kasteel is een groote Tempel van den God *Umano Gongin*. Kort daar na quamen wy aan een andere Poort, daar wy eenige Soldaten van den Prins op de wacht zagen, en wy merkten op, dat het zwarte kleed, waar mede de wachtkamer was behangeri

Dedfie.

zyn Wapenschild op het zelve voerde, zynde een Character tusschen twee recht-opstaande bladen. Hier vind men de wegen weder aan weerkanten beplant met Denneboomen, dat zo voortgaat tot *Jedo* toe, ten zy dat sommige rotsachtige bergen, of barre zandachtige grond het planten beletten. De mylen zyn hier ook ordentelyk gemeeten, en aan 't einde van yder myl is een klein rond opgeworpen heuveltje, met een boom daar op staande, waar door de Reyzigers naauwkeuriglyk kunnen weten de wydens van de plaatsen, en hoe veele mylen zy vorderen. Een halve myl van *Mosfie* quamen wy aan het Dorp *Tsetta*, of *Tytto*, sommige speeken het uyt *Sitta*, andere weer, *Seta*. Aan weerzyden van den weg zyn de huysen. De Rivier *Jodogawa* loopt hier door, komende uyt het Meyr van *Oitz* onder den naam van *Jocattagawa*. Over deze Rivier is een dubbelde houtse brug gelegd, juist daar ze uyt het Meyr komt, welke veel grooter is, dan ik 'er gezien heb in 't geheele Land, en door 't gantsche Ryk vermaard onder den naam van *Tsettano-fas*, of de brug van *Tsetta*, aldus genoemd van wegen de nabyheid van dit Dorp. Beyde de deelen, of liever beyde de bruggen komen aan een op een kleyn Eyland, dat in de Rivier legt. De eerste is veertig, de tweede driehonderd treden lang; beyde hebben zy leuninggen, die van de laatste zyn boven aan verciert met kopere knoppen. Ik moet een weinig stilstaan by deze vermaarde brug, om aan den Lezer mede te deelen eenige koddige fabelachtige en belachelijke vertellingen, welke de Japoneesen vastelyk en heyliglyk gelooven, dat in de nabuurschap gebeurt zyn. Een *Draak*, of *Draak*, een dier, hoog geacht by de meeste Heydensche Natien van *Asia*, maar voornamentlyk by de Chineesen en de Japoneesen, die het in hunne Schilderyen vertoonen als hebbende handen, beenen, en twee hoorns, leefde op de Oevers van het Meyr van *Oitz*. Ter zelve tyd was 'er een zeer groote *Scolopendra* of Veertigbeen, zo lang als twee menschen, en na maate dik, die zich onthield op een berg of liever ronden heuvel, gelegen aan den weg omtrent twee mylen van de wooning van den Draak, die van dit monstereus dier noch genoemd word *Mukaddo Jamma*, of de veertigvoetige berg. Dit wandrechtig veertigvoetig dier maakte de wegen daar omtrent zeer onvry, en het quam by nacht van zyn bergachtig verblyf naar de wooning van den Draak,

daar het de Eyeren door hem geleyd, vernielde en opat. Hier over ontstond een hard gevecht tusschen de twee dieren, waar in de Draak eene volkome overwinning behaalde, en zynen vyand doodde. Om de geheugenis van deze daad te vereeuwigen, wierd een Tempel gesticht in dat gedeelte van het Dorp, genoemd *Tawarrattadu*, welke Tempel noch in wezen is, en ons aangetoont wierd, als een overtuygend bewys van de zaak. Doch om tot een ander over te gaan. De steene Pylaren, die het einde van dezen vermaarden Brug onderschraagen, worden gezegt eertyds bezeten geweest te zyn, door een boofsen geest, dewelke de Reyzigers zo wel als de Inwoonders van het Dorp zeer plaagde. Op zekeren dag gebeurde het, dat de vermaarde Apostel der Japoneesen, *Koofi*, wiens gedachtenis noch in groote roem van heyligheid is, dien weg reyzende, door het Volk uyt de nabuurschap zeer ernstelyk gebeden en gesmeekt wierd, om haar door zyne miraculeuse macht te verlossen van dezen onlydelyken boofsen Geest, en dezen Duyvel uyt de gemelde Pylaren te werpen, 't welk hy op hun aanhoudend bidden vervolgens deed. De Japoneesen, een volk ten alleruyttersten bygeloovig, verwachteden, dat hy veele goede gebeden en plechtigheden zoude in 't werk stellen, maar bevonden tot haare grootste verbaastheid, dat hy alleenlyk afleidde den morffigen gordel, dien hy om zyn middel droeg, en dien om de Pylaaren bond. *Koofi* merkende hoe zeer zy verbaast en verwonderd waren, sprak haar aan op de volgende wyze. *Vrinden*, zeide hy, *het is te vergeefs dat gy verwacht, dat ik my zoude bedienen van veele plechtigheden. De Ceremonien zullen nooit Duyvels nytwerpen, het Geloove moet het doen, en het is alleen door het Geloove dat ik wonderwerken doe*, en toen vervolgde hy zyn reys. Een meekwaardiger zeggen van een Heydensch Leeraar! Van daar door *Katangiwara*, *Sinde*, *Noodji* of *Nofy*, en verscheide andere kleiner Dorpen, of liever lange Straaten, reyzende, als mede over de Rivier *Okamiyawa*, die anderhalve myl van daar in den berg *Okami* begint, bereykten wy na anderhalve myl reyzens de Stad, of liever 't groote Dorp *Kusatz*. Langs den weg merkten wy aan zes steene Pylaaren, zynde de Grenspaalen van de Heerlykheden en Dorpen behoorende aan den Prins van *Jodo* in de Provintie *Oomi*. *Kusatz*, of *Kusatz* telt omtrent vyf honderd huysen, voor 't meerendeel gebouwt

Merkwaardige spreuk van een Heyden.

Brug van Tsetta.

Pylaren van bygelede dier

aan

aan weerkanten van eene lange Straat. Wy bleeven hier een weinig tyds om een kop Thee te drinken. Wy hadden een volkome half uur werk om van 't eene eind van dit Dorp tot het andere te ryden. In 't omleggend Land groeyt dat byzonder soort van Riet, of *Bambous*, 't welk genoemd word *Fatsiku*, van welkers Wortelen men zich bediend voor Wandelstokken, die in Europa gevoert worden onder den naam van Rottingen. Doorgaans zyn ze zeer goedkoop, op sommige tyden evenwel worden zy zeer duur verkocht, wanneer de Heer van 't Landschap dezelve in den tyd van eenige jaaren verbied uyt te graaven, 't welk hy dikwils genootzaakt is te doen, op dat de al te groote vertiering den groey van de plant niet benadeele, leggende de wortelen zeer diep, en niet gemakkelyk te bekomen, ten zy men de openingen redelyk groot graaft. Het *Fatsiku* Riet word ook in andere Landen gevonden, doch met korte wortels niet dienstig om te gebruyken. In dit Dorp zyn slechts eenige byzondere menschen, die hun werk maken van deze wortelen op te graaven en om met dezelve handel te dryven, waar toe zy een Octrooy verkreegen hebben van den Heere van 't Land. De geheele kunst om ze te bereyden, en tot gebruyk bequaam te maken, bestaat in de volgende byzonderheden. Alle de onnutte deelen worden boven en onder afgesneden, doch met deze zonderlinge omzichtigheid, dat het overige, dat men wil houden, niet te kort zy. Dit gedaan zynde, snyden zy ook af met een scherp mes, inzonderheid tot dit einde alleen getempert, de jonge wortelen en vezelen, die aan de leden uytloopen, waar van altyd eenige tekenen overblyven, zynde kleine ronde gaatjens om yder lid; indien ze krom gegroeyt zyn, worden zy recht gebogen door middel van vuur. Eindelijk moeten ze wel gewasschen en gereynigt worden. Een vierde myl verder quamen wy aan het Dorp *Mingawa*, dat zynen naam voert van een Rivier die door 't zelve heen loopt. Dit Dorp bestaat uyt omtrent vierhonderd huysen langs den weg gebouwt, eene lange straat uytmakende, dewelke zich uytstrekt tot aan het Dorp *Tabara* of *Tehaira*, dat omtrent uyt driehonderd huysen bestaat, en op dezelve wyze vast is aan het Dorp *Minoki*, en dit wederom aan sommige nabuurige, zynde gelyk als zo veele byzondere Straaten, die yder hun byzonderen eigen naam hebben. *Minoki* is een Dorp aan weerkanten van den weg.

Het is vermaafd om een Artsenymiddel van groote kracht, zynde een Poeder, dat *Wadferan* word genoemd, en alhier 't eerst uytgevonden en dat nergens anders gemaakt word. Het word inwendig gegeven in allerley soorten van ziekens, maar inzonderheid in die Kolyk, die eyge en landaardelyk is aan de Inboorlingen van dit Land, en waar van ik een verhaal gegeven heb in myne *Amenitates Exotica*, op de 582 en volgende Bladzyden. (Dit verhaal is by 't aanhangsel van deze Historie gevoegt.) Het word gemaakt van *Putsju*, een uytlandsch bitter slag van *Costus*, en van verscheide andere wortelen en bittere planten, die in 't wild groeyen op de bygelegene bergen. Alle de byzondere inkomende middelen, te gelyk met de *Costus*, eerst gedroogt en grof gesneden zynde, worden gebracht naar drie huysen, op zekere wydte van elkander gelegen, daar ze worden gevreeven tot een Poeder, 't welk dan bewaart word tot dat men 't nodig heeft. De Maalsteen, zo als wy ze op onze te rugkomst zagen, word door vier menschen omgedraait, byna op een en de zelfde wyze als wy de onze draayen, wanneer wy mosterd maalen. Het overige word aan 't bewind der Vrouwen gelaten, die het Poeder dat neervalt tusschen de steenen door, opzamelen, en het zelve naar huys brengen, daar zy het doen in vierkante papieren, yder vier vingers lang en breed, waar op geschreven word met roode en zwarte letters, den naam van het Poeder, mitsgaders deszelfs gebruyk en krachten. Elk Poeder weegt iets meer dan twee Drachmen, een half Loot, en word gegeven volgens de jaaren en gesteltenis van den Lyder in een, twee of drie reyzen, yder te nemen met een kopje warm water. In de huysen daar dit Poeder gemaakt word, verkoopen zy het ook vaardig en toebereyd, en in warm water gekookt. Men zegt dat een vroom doch arm man, een Inwoonder van de Straat of Dorp *Tebara* de eerste uytvinder van dit Geneesmiddel is geweest. Hy wende voor, dat de God *Jakusi*, die de *Apollo* der Japoneesen is, en de Bescherm-God der Artzen en Artzenymiddelen, hem by nacht in den droom was verscheenen, en getoont had alle de middelen tot dit Poeder, groeyende op de nabuurige bergen, en hem beval het zelve te bereiden, ten nutte en verlossing van zyne Lanasheden. Deze vertelling bracht zyn middel in groote aching, en het bymenigte verkocht wordende, wierd de man ras ryk en in staat om een ichoon huys

Medicinaal Poeder.

Jakusi God der Geneesheeren.

huys voor zich zelve te bouwen om in 't zelve te wonen, en tegen over zyn winkel een Kapel, of kleine Tempel, kostelyk opgepronkt ter eeren en dankbaarheid aan den God, die dit geheym aan hem geopenbaart had. In dezen Tempel stelde hy het beeld van *Jakusi*, recht over eind staande op een vergulde *Tarate* Bloem (de *Nymphaea Palustris maxima* of *Faba Aegyptiaca Prosperi Alpini*) onder de helft van een groot slacke hoorentje, over zyn hoofd uytgestrekt. Het hoofd was omringt met een kroon van sraalen, als een teken van zyn heyligheid: In zyne rechterhand hield hy iets onbekends, en in de linkerhand een Scepter. 't Geheele Beeld was sterk verguld. Als de Japoneesen voorbygaan, laten zy zelden na hunne plicht en eerbied aan zyn verguld Beeld te toonen, sommige met een diepe buyging, andere in een nedrige gestalte en bloodshoofds den Tempel naderende, daar zy de Klok luyden of liever slaan, die voor den Tempel hangt, en beyde hunne handen dan tegen het voorhoofd houdende, doen zy hunne gebeden. Twee vrienden van dezen Man, tot *Minoki* woonende, het voorschrift van dit Poeder gekregen hebbende, begonnen den zelve handel, welke hun ras zo ryk maakte, en in staat stelde, dat zy yder op dezelve wyze een Kapel voor *Jakusi* bouwden. Ja zelf ging een van hun noch verder, bouwende daar en boven een kleyn huys dicht aan de Kapel, in 't welk hy een Priester onderhoud, wiens werk is, den Tempel te bewaren, dezelve te reynigen, de lampen voor het Beeld aan te steeken, en andere diensten van dezen natuur te doen, uyt achting en ter eeren van het zelve. *Minoki* verlaten hebbende, verlooren wy ras uyt het gezicht het Meyr van *Oitz*; 't welk wy tot dien tyd toe aan onze linkerhand hadden gezien, op verscheidene doch kleyne wydtens, eenige heuvelen en laage gebergten dicht aan een volgende, het zelve voor ons bedekkende, onder welke was de vermaarde berg *Mikadde*, of *Mikame Jamma*, van welke reeds gesproken is, zynde omtrent een halve myl van den weg gelegen. De wegen hier omtrent waren zeer bedorven en byna geheel weggespoelt door den menigvuldigen regen, om welke reden wy den nieuwen weg volgden, die om een berg aan onze rechterhand liep, en ons naar een half uur reyzens weder op de oude weg bracht. Kort daar na, omtrent ten elf uren 's voormiddags, quamen wy tot *Iffibe*, een groot Dorp van omtrent vier honderd

huysen, zes mylen gelegen van *Oitz*. Hier aten wy in een deffige Herberg. Eertyds plachten wy te spyzen in de kleine Stad *Minakutz*, buyten *Iffibe*, maar onze Herberg daar afgebrand zynde, verloor men nu dit Dorp. Na de maaltyd vervolgden wy onze reys tot aan *Dsutsi Jamma*, een Dorp van omtrent driehonderd huysen, gelegen aan den voet van een berg van den zelfden naam, alwaar wy ten vyf uren des namiddags aanquamen, hebbende dezen dag in 't geheel afgelegd twaalf Japansche mylen. Dezen nadenmiddag trokken wy door verscheide groote en kleine Dorpen, meest alle aan den anderen. Omtrent half weg van *Iffibe* naar *Dsutsi Jamma* legt de kleine Stad van *Minakudsi*, dewelke behoort aan *Catto Sadano Cami*, een van des Keyzers Raadsheeren van Staat van den tweeden rang. Deze bestaat uyt drie lange straaten, zeer ongechikt loopende. Aan 't eene eind staat een laag Kasteel, of liever Paleys van den Heere van de plaats, hebbende het zelve noch Wallen noch Grachten, schoon 'er verscheide Soldaaten aan de Poorten op schildwacht stonden. Een gedeelte van deze Stad, dat onlangs door de vlamme verteert is, legt noch in de afsicht. Men maakt hier zeer schoone Hoeden, en Korfsjens van allerlei soort, van biesen en van gespleete riet. Wy ontmoeteden hier een groote menigte van menschen, mannen en vrouwen, de meeste te voet, en weynige te paard, en somtyds twee of drie op een beest. Onder deze waren niet weynige Beedelaars. Zy waren alle Pelgrims, sommige gaande naar, en sommige wederkeerende van *Isje*, een vermaarde plaats gelegen aan het Zuydeinde van de Provincie van dien naam. Zy lieten niet na ons lastig te vallen, gelyk het hunne gewoonte is, om onze hulp en bystand op hunne beedevaart. Veele derzelve hadden den naam van de plaats waar heenen zy gingen, of van welke zy als Pelgrims weder quamen, als mede hunnen eygen naam, benevens den naam van de Provincie en Plaats, daar zy woonden, op hunne hoeden geschreven, om te weten wie zy zyn, in geval hen eenig toeval op den weg mocht overkomen. De geene, die van *Isje* wederkeeren hebben haaren *Ofarrai* of Aflaatsdoos, onder den rand van haaren hoed, voor hun voorhoofd gebonden; aan de andere rand binden zy een bondeltje stroo, in een stuk papiers omwonden, om alleenlyk te dienen tot een tegenwicht van den *Ofarrai*.

Op Zondag den vierden Maart wierden

Minakuts.

Pelgrims
naar Isje.

Berg Diutli
Jamma.

den wy in *Cango's* uyt onze Herberg gedragen over den Berg *Djutsica*, tot aan het Dorp *Sakanofla*, 't welk twee mylen allegt van *Djutsi Jamma*. De weg was overal zeer krom en zwaar. De Berg zelf was zeer schraal en onvruchtbaar, zynde de grond of een droog zand, niet bequaam om te bebouwen, of veengrond, en nochtans heeft men 'er verscheide kleine buurten langs dien weg, welker Inwoonders hunne Levensmiddelen voornamentlyk van de Reyzigers moeten winnen. De opgang van dezen Berg is niet ongelyk die van een Wenteltrap, zommige breede steene trappen, gehouwen uyt den rand van een overhangenden hoek of uytstek, leydende naar een anderen nabuurigen Berg, welke zeer aanmerkelyk is, zynde den Lootsen van dit Land als een Weêrglas, die uyt deszelfs top alsze helder, met wolken bedekt is, en uyt eenige andere tekenen, weten kunnen wat weder het waarfchynlyk zyn zal, en gevolglyk of het veylig dan onveylig is voor hen om op Zee te gaan, en hunne reys te ondernemen. Den Berg opkomende doed zich aan ons gezicht op een Tempel aan den weg. Niet ver van dezelve was een kleine Kapel, waar in bewaart wierd een verguld Beeld, voor 't welk de Munniken hunne gebeden uytstorteden, en hunnen Godsdienst verrichteden, om daar door de goedaardige en Godvruchtige Reyzigers aan te spooren om aan hen eenige aalmoesten te geven. Wy hadden volkomentlyk een vierde van een uur werks in den berg af te gaan. Aan den voet zagén wy een andere Kapel, voor welke een vergulde Leeuw stond. Sommige Priesters booden hier den Reyzigers aan een Heylig overblyffel te kussen, en namen van een yder by wegen van vergelding, een Oortje. Een vierde uurs verder staat een andere Kapel in de Rots, *Jwei Jano Jano* genoemt, uytgehouden, doch hier zagen wy geene Priesters, die dezelve bewaarden noch ook niemand om daar te bidden. *Sakanofla* is een Dorp van omtrent honderd huysen, en het eerste in de Provintie *Isje*. Het is een ryk Dorp met veele Herbergen en legt in een zeer vermakelyke Landstreek. Wy zagen hier een kleine ope Kapel in welke bewaart wierden zeer veele dunne kleine plankjens, met eenige heylige en beduydende Merktekenen op dezelve geschreven, die men stelt dat de ontwyffelbaare kracht hebben, van allerley soorten van ziekten en ongelukken af te weeren. Zy wierden voor eenige weinige oortjens het stuk verkocht.

Sakanofla.

Een kopje Thee te *Sakanofla* gedronken hebbende, steege wy weder te paard, en na een vierde uure rydens, quamen wy aan het kleine Dorp *Futzkaki* of *Kudfukaki* alwaar men verkocht gebrade Kastanjens, en gekookte *Kokoro* Wortelen, welke beyde in groote menigte in deze Provintie groeyen. Drie vierde van een uur verder quamen wy tot *Sekinofsi*, een groot Dorp van omtrent vierhonderd huysen. Veele van deszelfs Inwoonders winnen hunnen kost door 't maken van een groote veelheid van zwavelstok, van geschrapt en gespleten riet; als mede van hoeden, schoenen en verscheide andere dingen, waar mede de Kinderen langs de Straaten loopen, en de menschen lastig vallen om die van hen te koopen, 't welk den Reyzigers zeer moeyelyk valt. Hier aten wy, hebbende 's morgens alleenlyk vier mylen afgelegd, doch wy spoededen ons om weder voort te raken, en noch dien avond te komen tot *Jokaitz*, 't welk zeven mylen van *Sekinofsi* aflegt. Buyten dit Dorp is een weg die recht op *Isje* aanloopt, een plaats in zeer groote achting van heyligheid by de Japoneesen, dewelke dertien mylen van daar legt, zynde yder myl een geheel uur in deze Provintie. Men reket dat *Isje* dertig mylen van *Miaso* legt. Na drie vierde uurs rydens quamen wy aan de Stad *Kamme Jamma*, welke legt op een verheve grond of den vlakken top van een heuvel. Het is een redelyke groote Stad, met een muur zo ver als ik zien kon, omvangen, en insgelyks beschut door sterke Poorten en Wachten. Aan de Zuydzyde van de Stad staat het Kasteel, redelyk wel versterkt met Grachten, Wallen en ronde Borstweringen. Wy reeden byna een uur, eer wy aan de derde wacht en aan het einde der Voorsteden quamen, loopende de Straaten zeer ongeschikelyk van wegen de ongelykheid van den grond, op welke de Stad staat. Een kleine myl verder quamen wy aan *Munitaya*, een klein Dorp, gelegen naby het groote Dorp *Isjono*, daar wy overvallen wierden door zulken vreeselyken stortregen, dat wy genootzaakt waren eenigen tyd in de huysen te schuylen. Van hier gaat een andere weg naar *Isje*, dewelke meer bereyft word door de Inwoonders van de Ooster en Noorder Provintien. Verder reizende trokken wy door verscheide Dorpen, welkers voornaamste waren *Isjono*, *Isjakus*, *Isitjoki*, *Orwata* en *Enakawa*, elk niet minder dan van tweehonderd huysen. En het laatste, dat omtrent een halve myl van *Jokaitz* aflegt, is veel grooter, om dat daar toe behooren

Seki.

Kamme.

ren byna honderd huysen aan de andere zyde van de Rivier gebouwt, dewelke den naam aan dit Dorp geeft. Het Land dat wy dezen dag doorreyft hadden, was voor 't meestendeel schraal en bergachtig met hier en daar een middelmatig goed plekje Lands. In de twee laatste mylen van *Isumiki* tot *Jokaitz* begint het redelyk vruchtbaar vlak en laag, en overvloedig, voornamentlyk in Ryt, niet ongelyk de Provintie *Fisen*. Even voor dat wy aan onze Herberg quamen, reed ons voorby in grooten haast een Keyzerlyke Afgezant, die naar den *Dairi* was gezonden geweest. Hy was op zyn te rugreys van *Miaco* naar *Jedo*, welke reys hy volgens bevel in acht dagen doen moest. Hy was een Perfoon, die 'er zeer fraay uytzag. Zyn treyn bestond in twee *Norimons*, verscheide Piekdragers, een gezadelt Paard, dat geleyd wierd, zeven Knechts te paard en een te voet. *Jokaitz* is een redelyke groote stad van omtrent duysend huysen: Ze heeft verscheide goede Herbergen, in welke de Reyzigers, by uytnemendheid wel onthaalt worden; want de Inwoonders moeten zich geneeren om de kost te krygen ten deelen door herberg te houden, en ten deelen door 't geen de nabuurige Zee, bespoelende de Zuydkusten aan welke de Stad staat, uytlevt van Visschen, Krabben, onderzeesche Planten en diergelyke. Onder de Pelgrims, die wy dezen dag ontmoeteden, was eene Vrouw wel gekleed in zyde, sterk geblanket, leydende een oud blind Man, voor wien zy beedelde; dit oordeelden wy een ongemeen vreemd gezicht. Wy ontmoeteden ook verscheide jonge *Bikuni's*, een soort van Beedel-Nonnen (van welke reeds iets gesproken is in 't vyfde Hoofddeel van dit Boek) dewelke de Reyzigers vryndelyk aanspraken om een aalmoes, zingende sommige deuntjens om haar te vermaken, doch op een zeldsaame wonderlyke toon en trant. Zo lang als men wil, zullen zy om een klein winstje by u blyven. De meeste dezer zyn Dochters van de *Jammabos* of *Bergprieesters*, en ingezegent als Susters van deze Heylige beedelerde, door haare hoofden geschooren te hebben. Zy gaan zindelyk en wel gekleed, dragende een zwarte zyde hoed op haare gefchore hoofden, en noch een lichte hoed over dezelve heen, om haare aangezichten te dekken tegen de hitte der Zon. Haar gedrag is in alle opzichten zedig en openhartig, noch te stout en te wild of te los, noch te zeer verslagen en te beedeft. Wat haare Perfoonen aanbelangt zy zyn zo schoon als men 'er eenige in

Jokaitz.

Beedel-
Nonnen.

dit Land zien zal. Met een woord de geheele vertooning gelykt meer na een blyspel, dan na een beedelaary van arm en behoeftig volk. Het is in der daad waar, dat haare Vaders nooit konden uytzenden om te beedelen eenige andere Perfoonen, die daar toe bequaamer waren, nadien zy niet alleen weten hoe zy de Reyzigers aan de beurs zullen komen, maar ook aanlokfelen en schoonheden genoeg bezitten, om hen te verplichten aan haar verdere goede minnelyke dienften te doen. Tot fonderfcheiding van andere Beedel-Nonnen worden zy genoemt *Komano Bikuni*, om dat zy altoos twee aan twee gaan, en elk paar haar gezette plaats hebben op de wegen hier omtrent. Zy zyn verplicht jaarlyks een zekere somme uyt 't geen zy door 't beedelen winnen, op te brengen aan den Tempel tot *Isje*, by wegen van een Cyns.

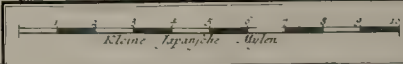
Op Maandag den vyfden *Maart* reeden wy van *Jokaitz* met het opgaan der Zon. De voorgenoemde Keyzerlyke Gezant was omtrent middernacht van deze plaats vertrokken. Ten elf uren 's voormiddags quamen wy tot *Quano*, hebbende afgelegt drie mylen, reyzende door een vlak vruchtbaar Land. Wy reeden door tien Dorpen, en over verscheide Rivieren, van welke 'er twee waren, daar Bruggen over lagen de eene van honderd en vyftig treden lang; de andere Rivieren waren wy genoodzaakt te doorwaaden. De verscheide Dorpen heb ik ter neergeftelt in de Kaart van onze reys, en gaa derhalven stilzwygens derzelver naamen verby, te meer, nadien my niets merkwaardigs voorquam, 't geen ik niet op andere plaatsen reeds aangeroert heb. Alleenlyk merkte ik aan, dat men in het Dorp *Navi* de *Jamaguri* Oesters braadde over een vuur van pyn-nooten, en dezelve den voetgangers aanbod te verkopen

Kuwana Kfana of *Quano* is een zeer groote Stad, en de eerste in de Provintie *Owari*; ze legt aan een groote ruyme schoone Haave, of liever Baay van de Zuyderzee, die een groot gedeelte het Land inloopt. De Stad bestaat uyt drie deelen als zo veele verscheidene steden. Wy hadden volle drie vierde deelen van een uur werk eer wy aan onze Herberg quamen, dewelke legt aan het uytterste einde van 't derde gedeelte. Het eerste gedeelte van de Stad is omcingelt met een hooge Wal en Grachten, gelyk ook is het derde. De Poorten zyn sterk en wel bewaart. Het tweede of midden gedeelte, heeft geen Wallen, maar is ten eenemaal omcingelt met water, zynde het Land

PARTICULIERE
 Reis Kaart te Land strekkende
 van JOKAITZ tot aan het
 Dorp FAMMATZ.
 gedaan door
 ENGELBERT KEMPFER.

Land vlak en vol Rivieren. Aan de Zuydzvde van het derde deel staat het Kasteel en de Wooning van *Matzindairo Fetzu Cami*, in 't water gebouwt. (Ziet de 33 Tafel de 14 fig.) Deszeits muuren zyn zeer hoog, met schietgaten daar in gebroken, netjens gedekt met een dak. Op kleine tusschenwydens van elkanderen zyn Schilderhuysen gebouwt. Dit Kasteel beslaat een groote vierkante plek Lands. De Ooftzyde alleen is een weinig rondachtig. Een diepe groote Gracht scheid het zelve af van de Stad, over welke om gemeenschap met elkander te hebben, twee bruggen zyn gelegd. Drie zyden van het Kasteel worden door de Zee bespoelt. In het midden van het Kasteel is een vierkante witte Tooren met verscheide verdiepingen zeer hoog uytsteekende, welke verdiepingen na de gewoonte van 't Land gedekt zyn met zo veele daken, 't welk zeer veel toebrengt tot de schoonheid van de plaats. Dit Kasteel wierd gebouwt door den Keyzer *Gengoin*, Oom van den tegenwoordig regeerenden Keyzer, die een natuurlyke afkeer hebbende van de vrouwelyke Sexe, maar wel voornamentlyk van de Keyzerin, zyne Huysvrouw, beval, dat zy met alle de Mèvrouwen van haar Hof, en met de eige Minne des Keyzers, den overigen tyd van haar leven in het zelve zouden doorbrengen.

Reystocht
naar Mia.

Tot *Quano* gegeten hebbende, en het weder zich schoon voor doende na een lustige regenbuy, verlieten wy omtrent den middag deze plaats, en gingen met onze Paarden en Bagagie in vier Schepen, die ons moesten overbrengen naar *Mia*, 't welk zeven en een halve myl is gelegen van *Quano*. De groote Rivier *Saijab* ontlast zich in de Zee naby een Dorp van dien naam, omtrent drie mylen van *Quano* af. Menigte van houtvloten zakken deze Rivier af vut de Provintie *Owari* en van andere plaatsen. De Haave is zeer ondiep en vol modderige banken die by laag water vier of zes voeten boven steeken. Deze ondiepten noodzaakte ons de vier groote booten, die wy voor onzen tocht hadden gehuurt, te verlaten, omtrent een uur, eer wy tot *Mia* quamen, en ons te bedienen van kleiner tot overvoering van Ons en onze Bagagie, tot aan die Stad toe. Deze kleine Booten wierden getrokken, of liever voortgeduwt over de modderige banken, door middel van *Bambous* stokken, zynde voor yder boot geschikt twee Mannen, de een voor en d'ander achter. Dit zonderling slag van

vaaren, schoof het aan ons, Vreemdelingen, die zulks niet gewoon waren, zeer koddig en belachelyk voorquam, ging evenwel zeer wel voort, zynde de bovenste styk zeer zacht en glad, de grond hard, en de schuyten klein, niet meer dan zeven of acht menschen inhoudende, en ook wel minder, indien 'er eenige goederen mede ingelaaden waren. Dus quamen wy tydelyk tot *Mia* omtrent twee uren voor Zonnen ondergang. Wy vonden meer dan vyftig Vaartuygen naby de Stad op 't anker, hoewel omtrent een halve myl van dezelve afgelegd, wegens de ondiepte van de Haave. De weg te Land van *Quano* naar *Mia* is veel beter, maar langer, zynde het alleen tien mylen van het Dorp *Sajah* tot *Mia*. Gemerkt dit zo is, behoeven wy ons niet te verwonderen over *Ulyses* en zyne Zeelieden, dat zy somtyds, wanneer het de gelegenheid vereifcht, hunne Scheepvaart te Land vervolgden, gelyk *Rudbek* daar van schryft in zyne *Atlantica*. Tot op dezen huydigen dag, geschied het zelve by de *Kosakken*, die haare Booten trekken van de Rivier *Danau* over Land naar de *Wolga* naby de Stad *Zarich*. In myne reyzen door *Moscovien* in *Persien* gebeurde het, dat juyft daags te vooren voor onze komst tot *Zarich* 300 *Kosakken* haare Booten op deze wyze overgebracht hadden van den *Danau* naar de *Wolga*, met voornemen om deze Rivier af te zakken, om hunne vyanden de *Kalmukkische Tartaren* te vervolgen, en den buyt, die zy hen ontnomen hadden, te ontnemen. Doch om weder te keeren tot ons eige voorwerp. *Mia* heeft geen Wallen: Daar is slechts een lompe Gracht in 't inkomen en in 't uytgaan. Het is zeer volkryk en groot, doch niet ten eenemaal zo groot als *Quano*, bestaande alleenlyk uyt omtrent tweeduyzend huysen. Aan de rechterhand is een vierkant Paleys, op de manier van een Kasteel gebouwt, waar in de Keyzer zyn verblyf neemt, als hy op reys is naar *Miaco*, gelyk ook doen sommige der Grootste Prinssen wanneer zy naar of van het Hof reyzen. De straaten loopen kruysweegs over een, met zo veel geschiktheid als de gesteldheid der grond het kan toelaten. Eene lange Straat, of ry huysen loopt van naby twee mylen van *Mia* en eindigt tot *Nazaya*, de woonplaats van den Heere van dit Landschap, die een Prins is van Keyzerlyken bloede. Het Kasteel waar op hy woont word het derde in 't gantche Ryk gerekent om deszelfs sterkte en uytgetrektheid. Met de uyt-

Voorbeelden van
Scheepvaart over
Land.

Beschryving van
Mia.

terste pracht en deftigheid onderneemt deze Prins zyn reys naar 't Hof. Zyne voorhoede alleen bestaat uyt meer dan 2000 Mannen, met Handpaarden, Helbaarden, Pieken, Boogen, Pylen, en andere Wapenen, met Mandens, Koffers, Kisten, en ontelbaare andere dingen, sommige voor 't gebruyk, andere om staat, en alle met zyn Wapenschilden op dezelve. Wanneer de Nederlanders hem op den weg ontmoeten, moet de geheele treyn van de Paarden afstyggen, onze Gezant stapt uyt zyn *Norimon*, en blyft in een zwygende nedrige gestalte, uyt achting voor het Keyzerlyk bloed, staan, tot dat hy verby gedragen is. Het Land hier omtrent is vlak, vruchtbaar en veel bewoont. Door *Mia* trekkende, reeden wy voorby een kleine *Sintos* Tempel, die over eenige jaaren geleden eerst was gebouwt, en genoemt word *Azta*, of Tempel van de drie Zwaarden. Twee roode Poorten, zodanige als men doorgaans voor de Tempels ziet, staan aan den ingang van dezen. In dezen Tempel worden bewaart als heylige overblyffelen, drie wonderbaare mirakuleuse Zwaarden, die gebruykt zyn in de oude tyden van dit geslacht van Halve Goden, die het Land bewoonden en wreede Oorlogen tegen elkander voerden. Eertyds wierden ze bewaart in den Tempel tot *Isje*, van waar ze omtrent den bovengemelden tyd, herwaards zyn overgebracht. Vyf *Sintos* Priesters bedienden dezen Tempel, gekleed in witte Geestelyke Tabbaards, met zwarte verlakte Mutsen, zo als ze worden gedragen aan het Hof van den *Dairi*, of Geestelyken Erf-Keyzer. Twee van den laagsten rang stonden op de vloer van den Tempel, twee andere van een hooger bediening zaten achter hen ietwes verheven, en de vyfde zat omtrent het midden van den Tempel, hooger dan de andere. Daar is ook noch in deze Stad een andere Tempel van dit soort te zien, *Fakin* genoemt, of de Tempel van acht Zwaarden, waar in met groote zorg en eerbied worden bewaart, acht Zwaarden, gebruykt door de half Goddelyke Helden van deze oude tyden. Priesters, als voorzeit is, gekleed, bedienden dezen Tempel ook.

Op Donderdag den zesden *Maart* zetteden wy onze reys van *Mia* te Land voort, met het aanbreken van den dag, en reysden door verscheide Dorpen en Buurten, waar van de voornaamste waren *Kassadira*, een Dorp van omtrent honderd huysen, dus genoemt naar een Tempel van dien naam, gebouwt ter eeren van een uytmuntenden Afgod. Als

de Japoneesen hier voorbygaan, luyden zy een klok, die voor dezen Tempel hangt, buygen zich laag, en sommige doen een kort gebed. *Narimni* of *Narumi* is een ander Dorp van omtrent vierhonderd huysen en hutten. *Arimatsi* heet 'er niet meer dan honderd. Men maakt ende verkoopt hier goede pakken Katone kleederen. *Imokawa* is een Dorp van omtrent 200 huysen. *Tsiva* of *Tsiru* is een kleine Stad, de eerste in de Provincie *Mikawa*. *Okasacki* is een zeer groote Stad, en woonplaats van den Heer van deze Provincie. Wy hielden hier het middagmaal, hebbende des morgens afgelegd zeven mylen. Men telt in *Okasacki* omtrent 1500 huysen, welke meeste wel gebouwt zyn. Ze is omheint met een nette hegge of Pallissaden van *Bambous*, en op sommige plaatsen met een muur. Het Kasteel legt aan het zuydeinde van de Stad op een heuvel, en word omvangen door Grachten, en een witte muur verheven op een laag Bolwerk. De muur word beschermt met sterke steene Wachthuysen op verscheide plaatsen van elkander. Na den kant van den heuvel, van waar men 't meest te duchten heeft voor een overval, word het beschermt door een drievoudige sterke Wal. De hooge Tooren in 't midden van het Kasteel, 't gewoone teken van Prinsfelyke wooningen, vertoont zich, aan de Zuydwest zyde tot verwondering schoon. Ik bevond dat de Voorsteden bestonden uyt omtrent tweehonderd huysen. Dwarfch door de Stad loopt een groote Rivier, die haaren naam van de Stad ontleent. Deze Rivier, schoon redelyk breed, en waar in geen water ontbreekt, is echter onbevaarbaar zynde zeer ondiep. Ze komt voort uyt de nabuurige bergen ten Noord-Westen, van waar zy haaren loop met een groote snelheid vervolgt, tot dat zy zich in de Zee ontlafte. Over dezelve legt een lange heerlyke Brug, welke de Japoneesen zeggen dat 158 *Ikins* of *Vademen* lang is, maar myn Knecht dezelve metende, bevond ze 350 treden in de lengte. Van onze intrede in de Voorsteden, hadden wy een halve myl noodig om aan onze Herberg te komen, die zeer heerlyk was. Na de maaltyd gingen wy weer op reys, en vorderden noch vyf mylen tot aan de Stad van *Akasaka*. Wy trokken door verscheide kleine Dorpen en Buurten, en door eene kleine Stad, of liever Burgt, *Fusikawa*, welke anderhalve myl van *Okasacki* legt. Tusschen deze twee plaatsen is een groote Rivier, over welke een Brug van 130 treden legt. Omtrent

een halfuur rydens buyten *Fuskawa*, naby het Dorp *Ojya*, ontmoetden wy drie paar *Bikuni's* of Beedel-Nonnen, en zo veele jonge *Fammabus* of Bergpriefters, die t'zamen uyt een bygelege Bosch quamen, en met zingen, bidden en precken haar best deden om aalmoessen van ons te krygen. Wy waren milddadiger aan de Nonnen, dan aan de Priefters, om dat geene ons een wyle tyds gezelschap hielden en ons met haare gezangen den tyd verdreeven. Het beste gedeelte van

Akasaka. *Akasaka* is eene lange welgebouwde straat met goede huysen, en veele prachtige herbergen. Yder herberg heeft een bequaam getal van Lichtekooyen, sterk geblancket, om de Gasten op te wachten, waar van deze Stad den naam gekregen heeft, van het *Magazyn van openbuare Hoerhuysen*. Het Land dat wy dezen dag waren doorgereyft, was effen in den voormiddag, met Bosschen en Struyken op sommige plaatsen, en op andere met beteelde Velden, zynde in 't geheel eene vlakke, dewelke zich schein uyt te strekken van *Tsiryu* vyf mylen ver na de bygelegenste heuvels. Des namiddags wierd het bergachtig tot omtrent twee en een halve myl van *Okasaka*; het overige was een vlak, vruchtbaar, en welbebouwt Land.

Onze oude eerste Tolk wierd dezen nacht overvallen door eenige Jichtpyn, waarom wy naar gewoonte ('s woensdags den 7 Maart) zo vroeg niet uytreden, want het was omtrent negen uren eer wy *Akasaka* verlieten, en reysden zeven mylen tot *Array*, alwaar wy aten. Na het middagmaal hadden wy slechts drie en een halve myl af te leggen om tot *Fammamatz* te komen; hier waren wy voornemens den nacht te slaapen, zynde het half weg naar *Jedo*. De voornaamste plaatsen door welke wy voor den eeten reeden, waren *Goju*, een Dorp van zeer naby de driehonderd huysen, *Khomra*, een ander van honderd en vyftig, en *Simosy* van honderd. Hier trokken wy over een Brug van 350 treden lang in de Voorsteden van *Josyda* of *Joshsyda*, 't welk drie mylen aflegt van *Akasaka*. De Stad van *Josyda* is gebouwt op een verheve grond. Ze heeft Poorten en Wachthuysen, met een kleine bezetting, meer voor staat of vercierfel, dan tot bescherming. Ze bestaat uyt omtrent duyzend huysen of eerder hutten, bewoond door behoefte menschen, en gebouwt aan weerkanten van een lange straat, die dwarsch door de Stad loopt, en eenige weinige zyd' straten, die uyt de groote uytloopen. Ze heeft twee Voorsteden, de een aan 't

Josyda.

inkomen, de andere in 't uytgaan van de Stad: De eerste telt omtrent honderd, en de tweede tweehonderd vyftig huysen, aan weerzyden van den weg gebouwt, 't welk maakt dat het een volkome uur rydens is van de inkomst van de eerste Voorstad, door de Stad, tot aan het uytterste einde van de tweede. Het Kasteel staat aan de Noord-Oost zyde van de Stad, en is een vierkant gebouw als na gewoonte. Drie zyden van het zelve zyn omvangen met Wallen en Grachten, en de vierde is beschut door een Rivier, die langs dezelve heenloopt. De Wallen zyn hoog, wit en zindelyk, anders zonder Wachthuysen, of eenige andere verweering, zynde het Kasteel alleenlyk gebouwt geworden, om de Prinsien van het Ryk te ontfangen en te huysvesten, op hunne reysen naar en van het Hof. De Gouverneur van dit Kasteel, had bevel gegeven aan twintig *Bugjos*, of Zoldaten van den eersten rang, om in de Wapenen te komen en ons te ontfangen, ten einde om onze doortocht daar mede te vereeren. In deze Stad word zeer veel yzerwerk gemaakt en verkocht. Ik merkte op, dat de Boeren groote menigte van hout, bladen, hooy, erweten en andere voortbrengfels van het Land ter markt hadden gebracht, misschien om dat het marktdag op deze plaats was. Van daar tot aan *Array*, 't welk zeer na vyf mylen van daar legt, doortogen wy geene aanmerkelyke Dorpen, uytgezondert alleen *Syrosaka*, 't welk omtrent uyt tweehonderd huysen bestaat, gebouwt langs het Zeestrand. Hier ontdekten wy het eerste den top van den hoogen berg *Fusi* of *Fusino Jamma*, die in fraayheid, misschien zyn weergaa niet heeft. Omtrent een halve myl verder bereykten wy *Array*, een kleine Stad van omtrent vierhonderd huysen, niet ver van de Zee gelegen, aan een naauw uyt-einde van een kleine Haave. Hier hielden wy 't middagmaal. De Stad is open zonder Muuren en Grachten. De Goederen en Bagagie van alle Reyzigers; maar voornamentlyk van de Prinsien van het Ryk, moeten alhier door Keyzerlyke Gevolmachtigden tot dat einde aangestelt, worden onderzocht, wier werk het is zorg te dragen dat geen Vrouwsperfoon noch eenige Wapenen verder komen. Dit is een van de nieuwe Staatkundige gewoontens welke de nieuw aangekomene regeerende Keyzers nodig gevonden hebben in 't werk te stellen, ten einde om voor zich te verzekeren de vreedsaame bezitting van den Throon; want de Wyven en Vrouwelyke Kinde-

Array

ren van alle de Prinsfen van het Ryk, worden te *Jedo* de Keyzerlyke Hoofdstad gehouden, als Pandslieden voor de getrouwigheid van haare Mannen, en van haare Vaders. Wat aangaat de uytvoer van Wapenen, daar tegen is een volkome en krachtdaadig beletfel in den weg gelegd, uyt vrees dat indien ze in eenige merkelyke veelheid wierden uytgevoert sommige dezer Prinsfen dezelve mochten opvatten en rebellen verwekken tegen de Regeering, zo als ze nu is vastgesteld. Wat aanbelangt onze Goederen en Bagagie, die wierden niet geopent, maar slechts overgezien. Alleen ontmoetede myn *Adofski* of Koffer 't welk achter de Zadel van myn Paard gebonden was, eenige zwaarigheid van wegen zyne zwaarte, 't welk hen deed vermoeden, dat 'er iets buytengemeens, en voor zo veel zy meenden, Wapenen in 't zelve mochten verborgen zyn; Doch na het geven van eenige redenen ontquam het noch van losgemaakt en geopent te worden. Zynde dus onderzocht, verschenen wy voor de Keyzerlyke Gevolmachtigden, die ons zeer beleefdelyk ontfingen, en zonder eenige zwaarigheid verlof gaven om te vertrekken, wanneer wy wilden; Daar op gingen wy aanstonds aan boord van een Keyzerlyk Pleyzierjacht, om ons te laten overzetten aan de andere kant van de Haave by het Dorp *Myasacka*, 't welk slechts een halve myle van *Array* legt. Deze Haave, die *Sawo* word' genoemt, heeft zeven en een halve myl in den omtrek. Van een naauwe mond word ze ras breeder, naar de bergachtige kusten; ten Noord-Westen is ze zeer naby gansch rond; maar ten Oosten zend ze een arm dwarfsch uyt in het Land, welke eindigt in een eng punt, daar eene andere Keyzerlyke wacht word gehouden, om te verhoeden dat niemant zich onderwinde de Haave aan die zyde

Haave van
Array.

over te vaaren, en dus voorkome van tot *Array* onderzocht te worden. Tot *Myasacka* namen wy versche Paarden, en reeden drie mylen verder, door eenige weinige Dorpen, tot aan *Fammamatz*, alwaar wy ten vyf uren des avonds aanelanden, en dien nacht bleven. *Fammamatz* is een kleine Stad van eenige honderd huysen of liever hutten, gebouwt langs eenige weinige doch welgeregelde straten. Ze is veel langer dan breed, zynde drie vierde uurs gaans van het eene eind tot het andere. Ze legt in een vlakke welke zich ter rechterhand een myl ver uytstrekt in het Land, en aan de linkerhand omtrent vier mylen voortloopt tot aan den voet van de naaste bergen. By dag vertoonen zich de Straaten zeer wel, van wegen het groot getal van ope winkels. Aan de Noordzyde omtrent het midden van de Stad, staat een groot Kasteel, doch zonder eenige versterking, zynde alleenlyk omvangen door een dunne muur. Of het de jaarlyksche Kermis, of eenige andere Heylige dag was weete ik niet, de Jongens althans vermaakten zich zelfs met door de Straaten om te gaan, met Trommen, en andere Musikinstrumenten, en aangestoke Kaarssen, die zy droegen op stokken van *Bambous*. Het Land dat wy dezen voormiddag doorreysden was maartig bewoond drie mylen ver, hoewel vlak en wel bebouwt, inzonderheid omtrent *Josyda*, en noch omtrent twee mylen verder, reysden wy door zeer vruchtbaare Koorn en Ryst-Velden. Daar na volgde een andere aangename vlakke met kleine Kreupelboschjens, dewelke zich uytstrekke tot aan *Array*. De tocht des namiddags was insgelyks door een vlak pleyzierig Land zeer gelyk 't geen wy des morgens doorgetrokken waren, doch andersins ook weinig bewoont.

Famma-
matz.

PARTICULIERE KAART
 van de Reys te Land van
FARRA tot JEDO.
 Keizerlyke Hoofdstad
 door
ENGELBERT KÄMPFER.

XI. HOOFDSTUK.

Onze reys van Fammamatz naar Jedo, de plaats van
's Keyzers Hofhouding.

WY reeden laater dan na gewoonte af van Fammamatz van wegen de pynlykheid van onzen ouden eersten Tolk. Omtrent twee uren ver gevordert zynde, quamen wy aan de snelloopende Rivier *Ten Riu*, dewelke toen in twee armen neerquam naar de Zee toe. Deze Rivier is zeer breed, zynde de Oevers een vierde uurs van elkander. Haare snelle stroom is zo sterk, dat ze geen brug wil verdragen. Wy waadden den eersten arm door te paard, en wierden over de tweede gevoert in platbodemde Praamen. Toen steegen wy weder te paard, en trokken door sommige Dorpen, ('t is onnodig dezelve hier op te tellen, om dat ik ze in de Kaart van onze reys van Fammamatz naar Jedo, aangetekent heb, (ziet de 29 Tafel.) Onder andere plaatsen togen wy door de Stad *Mitzedai*, bestaande uyt tweehonderd vyftig huysen alwaar wy opmerkten een zonderlinge staatelyke *Toori*, of Poort naar een Tempel leydende. *Mitzka* is een andere Stad van omtrent vyfhonderd huysen. Van daar over een brug van vyfhonderd treden lang gaande, quamen wy tot *Fukuroy* een groot Dorp van omtrent vier honderd huysen, daar wy 't middagmaal hielden. Na den eeten quamen wy aan de Stad *Kakiaga* of *Kakewaga*, twee mylen van *Fukuroy*. Deze Stad heeft haare Poorten en Wachten, en aan yder eind een Voorstad. Het Kasteel legt aan de Noordzyde. Het is een groot vierkant gebouw, doch alleenlyk omringt, met een effe muur, zonder eenige Wachthuysen, of andere versterking. Gelyk het gemeene gebruyk is, staat ook hier in 't midden een prachtige Tooren van verscheide verdiepingen hoog en verciert. By onze aankomst in deze plaats gebeurde het volgende toeval. Een arm man, Inwoonder van de Stad, met zyne huysgenooten aan de deur zittende, geraakte een ketel, die over 't vuur hong, om Oly uyt eenige Vruchten te kooken, by toeval in brand, 't welke 't geheele huys in een oogenblik in vlam zette, en vermits 't sterk waayde, wierd de vlam aanstonds overgebracht in de buurhuysen: Wy bemerkten geen brand achter

Tea Riu.
Rivier.

Brand tot
Kakewaga.

ons, maar alleen een zwaare rook vernemende die op ons afquam, en met een vaart de gantsche lucht bedekte, begonnen wy te duchten voor een schielyke storm, en na onze Mantels om te zien. Doch de wind ons van achteren komende, bracht ons schielyk in zulken rook en hitte, dat wy, om niet te stikken, gedwongen waren op een volle galop te ryden, en ons weg te pakken zo ras als wy konden. Eenige honderd treden van de Stad op een kleine heuvel gekomen zynde, keeken wy om, en zagen dat de geheele Stad bedekt was met rook en vlam, zo dat wy niets konden zien, dan de bovenste spits van den Tooren van het Kasteel, uytsteekende als uyt een zwaare dikke mist. By onze te rugkomst evenwel van Jedo deze Stad weder doortrekkende, bevonden wy dat het ongeluk zo groot niet was, dan wy gevreesst hadden, want daar was geen schaade geschied aan het Kasteel, en meer dan de helft van de Stad behouden, hoewel 'er ten minsten wel twee honderd huysen inzonderheid in de Middel en Grootte Straat in de assche lagen. Twee mylen verder quamen wy tot *Nisyfacca*, een Dorp van omtrent tweehonderd huysen daar wy onze Paarden wisselden tegen *Cangos*, om ons te doen dragen over een Berg naar het Dorp *Canaja*, alwaar wy weder versche Paarden namen. Een vierde van een myl van daar voortgereden zynde, quamen wy aan de groote en vermaarde Rivier *Ojingawa*, die afkomt uyt de nabuurige gebergten, met een ongemeene kracht en snelheid; en omtrent een halve myl beneden deze plaats in Zee valt. Vermits het zedert eenigen tyd schoon weder was geweest, was de bodem van deze Rivier, die volkome een vierde van een myl breed is, voor een groot gedeelte droog, en het water liep hier en daar af in eenige afgezonderde Beekjens. Wanneer het sterk geregent heeft is het onmogelyk deze Rivier te doorwaaden, als het hoog water is, en zelfs by laag water is de overtocht verzelt met groote moeyte en gevaar, van wegen de kracht en snelheid van den Stroom, en van wegen de

Rivier
Ojingawa.

grote

groote steenen; die dikwils van de nabuurige Bergen, daar ze haaren oorsprong neemt, neerrollen. Om deze reden zyn 'er byzondere menschen, die vollcome kennis hebben van den grond der Rivier, aangesteld, om de Reyzigers en hunne Paarden door deze Rivier te dragen en te leyden, voor zekere daar toe gestelde toonnen, en op dat zy niet nalatig zouden zyn om behoorlyk zorg te dragen voor het leven der Reyzigers, is 'er volgens de Wetten van het Land vastgesteld en bevolen, dat by aldien ymand der Reyzigers verdronk, alle de geene, die de zorg aanbevolen is, om de menschen over deze Rivier te brengen, ter dood zouden worden gebracht. Men betaalt deze Doorwaaders na de diepte van de Rivier, of hoogte van het water, 't welk gemeeten word aan een paal, aan de kant opgerecht. Toen wy overgebracht wierden, schoon het water toen zeer laag was, en naauwlyks een knie diep, waren 'er echter vyf menschen geschikt voor yder Paard, aan weerkanten twee, om het onder den buyk te houden, en den vyfden aan den toom. Als het water hooger is, moeten 'er zes Perfoonen aan yder zyde van het Paard zyn, twee om het onder den buyk te houden, en vier om deze te houden, en elkander te ondersteunen, terwylen de dertiende op den toom past. De Japoneefche Schryvers, inzonderheid de Dichters, zinspeelen menigwerf op deze Rivier, wegens haare byzonderheden. Deze Rivier overgetrokken zynde, reysden wy een half uur verder, en quamen aan het Dorp of kleine Stad *Simada*, zynde slechts een vierde van een myl lang. Wy bleven daar dien nacht, hebbende dien dag afgelegd vyf mylen voor en zes mylen na den eeten. Het Land dat wy dezen dag doorreyft waren, was een vruchtbaare vlakte tot aan *Faragarwa*, maar van daar tot *Simada*, wierd het bergachtig, en voor een groot gedeelte schraal en dor. Niet ver van *Mitzka*, alwaar wy de bergen hadden een halve myl aan onze linkerhand, en daar wy aan onze rechter de Zee klaar konden ontdekken, reysden wy door Bofschadien en Kreupelboschjens, en langs vruchtbaare Velden, omzooimt met Thee-Heesters, doch alleenlyk een halve myl. Onder de verscheide zonderlinge soorten van Beedelaars, welke wy dezen dag ontmoeteden, was een Jongen van dertien jaaren, van zodanigen slag, waar van ik reeds eenig verhaal gedaan heb in het vyfde Hoofdstuk van dit Boek. Hy had een houten tuyg van zyn hals afhangen,

en een touw daarom als een ketting met acht strenges, aan welker uytterste einden zo veele klokken hongen; met deze zonderlingen halsband draayde hy zich zelf in 't rond, zonder zich te verroeren van de plaats, waar op hy stond, en dit deed hy met zulken verbaasden gezwindheid, dat het geheele werktuyg zich horizontaal met hem scheen te bewegen, ter zelve tyd sloeg hy met twee hamers op de Schellen, makende een zeldzaam en koddig soort van musyk.

Op Vrydag den negenden *Maart*, reeden wy uyt 's morgens ten zeven uren en verscheide Dorpen doorgetrokken zynde quamen wy aan een groote Rivier, dewelke van de Stad van *Fusy Jedo*, aan de overzyde leggende, genoemd word *Fusy Jedogarwa*. Ze is breed, snelloopend, en niet licht te doorwaaden, zonder geholpen en onderfchraagt te worden, door menschen die wel ervaren zyn hoe de grond is. Toen wy dezelve doortrokken was het water zeer laag, en ver van tot aan de Oevers te reyken. Daar waren twee Poorten die bewaakt wierden, een aan 't inkomen en een aan 't uytgaan van de Stad, welkers Straaten ongeschikt, en de huysen slecht zyn, eerder gelykende na hutten. Wy hadden een goed half uur werks om aan het einde der Voorsteden te komen. Het Kasteel en Wooning van den Gouverneur was aan onze linkerhand. Niet ver van *Fusy Jedo* wierd ons vertoont een vermaard Kasteel, *Fanunkafyo* genoemd, omtrent een halve myl van onze rechterhand afgelegen. Eene myl verder reeden wy over een Brug van vyftig treden lang, aan welkers eind een kleine buurt was *Okake* genoemd. Een vierde van een myl verder legt een Dorp van den zelfden naam, 't welk wy bereykten, rydende tusschen twee Bergen. Van hier hadden wy twee mylen weegs een zeer slegte weg over bergen en rotfen, daar de bovengenoemde Rivier haaren oorspronk heeft, tot dat wy weder quamen in een vlakte, en kort daar na tot *Muriko*, een kleine Stad van omtrent driehonderd huysen. Tot *Muriko* aten wy en gingen 's achtermiddags weder op weg, sommige in *Norimons*, en *Cango's*, en andere te Paard. Na een half uur rydens quamen wy tot *Abikava*, een dubbeld Dorp, zynde gelegen aan beyde de zyden van een Rivier, dewelke 't zelve in tweendeelt, en niet ver van daar haare wateren, door drie verscheide monden in Zee ontlast. Een vierde myls van deze Rivier quamen wy aan de Hoofdstad van de Provintie *Suruga*, of *Syruga*, welke

Simada.

Muriko.

Abikava.

De Stad
Suruga.
by

by sommige *Sumpu*, by andere *Futsju* word genaamt naar deszelfs Kasteel, doch doorgaans *Suruga* naar den naam van 't Landschap. Het is een open Stad, hebbende noch Wallen noch Poorten. De Straaten zyn regulier en breed, elkander overdwarsende of recht kruyswyse over den anderen loopende. De Huysen zyn laag, doch de gantsche Stad is vol van wel voorziene Winkels. Men maakt en verkoopt hier tot een redelyke prys, Papiere Stoffen, aardiglyk gebloemt en verscheide gekleurt voor Kleederen, Hoeden, Mandjens, Doosen, en andere dingen geestig gevlochten van gespleten riet, gelyk ook alle soorten van verlakte Waaren. Hier is ook eene Munt zo wel als tot *Jedo* en tot *Miaco*, daar zy *Cobangs* munten, zynde platte ovaale goude stukken, yder omtrent vyf Ducaaten waardig, als mede *Itzobos* langwerpige vierkante goude stukken van twee Dukaaten en een half. Het Kasteel legt aan de Noord-Oostzyde van de Stad. Het is een vierkant gebouw, wel versterkt met Grachten en hooge hardsteene Muuren. Over weinige jaaren is deszelfs prachtige Tooren door brand verteert, 't welk men zegt toegekomen te zyn door duyve drek, die daar op de bovenste verdieping van den Tooren zedert eenige jaaren vergadert was; en eindelyk door de hitte der Duyven in 't uytbroeyen van haare jongen, vuur gevat en dit heerlyk Gebouw tot den grond toe in de asche gelegd had. Men zegt dat diergelyk toeval dikwils in dit Land gebeurt is, om welke reden zy nu de vlieringen van hunne Huysen, en de bovenste verdiepingen van de Toorens sluyten, om te verhinderen dat de Duyven daar in komen nestelen. Des Keyzers ouder Broeder *Tejtonani* tegen hem verraad gesmeed hebbende, wierd in dit Kasteel opgesloten, alwaar hy na eene langduurige gevangenis zich zelf van kant maakte, zynen buyk openrytende. Hy was een natuurlyke Zoon van den Keyzer *Gonju*, die tot *Suruga* zyn Hof hield, en hem Heer van die Provintie maakte. De Jeugd op deze plaats schein wel opgevoed, en beter gemaniert dan ergens elders, nadien wy in 't doortrekken ons niet hoorden natchreuwen, *Toosin Baibai*. Om van 't eene eind aan het ander te ryden heeft men een uur werks. Drie mylen van *Suruga* quamen wy aan een klein Dorp *Jesira* of *Jeseri*, 't welk niets heeft om zich schoon voor te doen, dan de aangename gelegentheid leggende niet ver van de Baay *Tatomina*. Het zal niet qualyk voegen hier ter plaat-

se aan te tekenen, dat de meeste Baayen van dit Land haare eige naamen hebben. Het Dorp *Jesira* bestaat uyt eene onregelde straat, langs welke eenige honderden slechte hutten zyn gebouwt. Door het zelve loopt een diepe Rivier. Een groote menigte van bysonder soort van hout, zo hard als yzer, 't welk na dit Dorp word genoemt *Jeseribont* word langs deze Rivier naar de Zeekant, en van daar door geheel *Japan* vervoert. Niet ver van deze plaats is eene Haave, in welke bewaart worden sommige Keyzerlyke Oorlogschepen, zo ze anders verdienen dat men ze dus noemt, zynde niets anders dan Sloepen van den eersten rang, gebouwt ter bescherming, in geval van nood, van de Zeeboesem van *Totomina*. Een weinig verder tegen over legt op een hoogen berg de vermaarde Sterkte *Kuno* of *Kono*, welke door de Japoneesen geschat word als onwinbaar, en die in oude tyden is gebouwt geworden om de Keyzerlyke Schatten in 't zelve veylig te bewaaren. Doch deze gewoonte is zedert weinige jaren afgeschafft, nadien de regeerende Keyzers in deze tyden liever hunne schatten bewaaren in haare eige Hoofdstad en Wooning tot *Jedo*, alwaar zy zelf het oog daarover kunnen hebben en zich van dezelve bedienen in tyd van nood. In dien berg zyn ook eenige goude en zilver mynen, doch worden tegenwoordig niet bewerkt. Dezen dag reysden wy door een vlak, welbewoond en bebouwt Land, behalven alleen twee mylen over eenige bergen. Wy sliepen tot *Jeseri*, zynde aldaar eenige goede Herbergen, schoon de overige Huysen niet dan geringe slechte gebouwen waren. Wat my in 't byzonder belangt, ik merkte dezen dag verscheide ongemeene planten langs den weg, en sommige geente Boomen, dragende groote Bloemen, in de Hoven achter onze Herbergen, behalven noch veele andere raarigheden, welker beschryving ik uytstelle tot nader gelegentheid. Den geheelen weg langs, inzonderheid omtrent *Suruga*, ontmoetden wy verscheidenerley soorten van Beedelaars, onder andere, gelyk dikwils voorheenen, *Bikunis*, of jonge Beedel-Nonnen, den Reyzigers vermakende met zingen; *Jammabus* of Bergpriesters, de Reyzigers aanvallende met lange aanspraaken, en na het eindigen van dezelve een vreeslyk geluyd makende, en blaasende op een Trompet gemaakt van een schulp; Jonge *Jammabus* Zoonen der ouden, zeldsaam gekleed, die korte aanspraaken deden in navolging hunner Vaders, ter zelve tyd ratelende met haare stokken,

Sterkte
Kuno.

Jeseri.

rondom behangen met yzere ringen. Ook ontmoeteden wy eenige weinige Pelgrims naar *Isje* gaande, en onder andere, een zonderlinge blyk van bygeloovige Godvrucht, was 'er een kleine Jongen, die opping om die heylige plaats te bezoeken, dewelke gevraagd zynde, van welke plaats hy quam, antwoorde, van een Dorp in de Provintie *Osju*, tachtig Japansche mylen van *Jedo*.

Kyomitz.

Op Zaterdag den 10 Maart gingen wy weer op reys voor Zonnen opgang, en quamen des voormiddags tot *Jostywan* zeven en een halve myl. 's Namiddags leyden wy af vyf mylen, en bereykten *Misjima*. Anderhalf uur van *Teseri* quamen wy tot *Kyomitz*, een kleine Stad van omtrent 200 huysen, gelegen aan den voet van een berg, op welke zeer veele Denneboomen groeyen. Deze Stad niet ver van Zee gelegen zynde, zo maken de Inwoonders redelyk goed zout uyt het zand aan het strand, na dat zy verscheidemaal Zeewater over het zelve hebben uytgestort. Dezelve handel word gedreven in verscheide nabuurige Dorpen, langs de Kusten tot aan *Cambura*, zynde het Land daar weinig bebouwt, en de meeste Inwoonders hunne levensmiddelen winnende door zout te kookken. Tot *Kyomitz* maakt men ook een vermaarde Plaaster, van welke het voornaamste bykomend middel is de harst van de Denneboomen op den voornoemden berg groeyende. Zy verkoopen die in kleine stukken opgewonden in schorsfen van Boomen of in bladen van Riet. Van de Stad af loopt een steene trap den Berg op naar den Tempel *Kiromisyra*, beroemt door verscheide fabelachtige geschiedenissen, die men zegt dat daar omtrent gebeurt zyn, maar veel meer te verwonderen over deszelfs schoone gelegenheid. Eer ik verder gaa, kan ik niet nalaten te zeggen, dat in de voornaamste Straat, door welke wy reeden, negen of tien schoone Huysen of Winkels waren gebouwt, voor welke yder, een, twee, of drie Jongens van tien tot twaalf jaaren oud, zaten, zeer wel gekleed, met geblankette aangezichten, en vrouwelyke gebaarden, die daar wierden gehouden door hunne ontuchtige en wreede Meesters, tot geheim pleyzier en onthaal van ryke Reyzigers, zynde de Japoneesen gansch zeer genegen tot deze snoodheid. Evenwel, om de uytterlyke betaamelykheid te houden, en op dat de deugzaamen niet mochten geërgert worden, noch de onkundigen en armen zich ondernemen met deze aan te leggen, zo zitten zy daar quanswys om de gemelde Plaaster aan de

Plaaster.

Reyzigers te verkoopen. Onze *Bugjo*, of Opperbevelhebber van onzen Treyn, wiens gemaakte staatigheid en majestueusheid hem nooit toelieten uyt zyn *Norimon* te gaan, voor dat wy aan onze Herbergen quamen, kon zich niet weerhouden, of hy moest hier ter plaats uytstappen, om een half uurtje in gezelschap van deze jongens door te brengen; midlerwyl namen wy de gelegenheid waar van door de Stad te gaan, en aan te merken, al wat ons merkwaardigs voorquam. Eer wy verder gaan, moest ik niet vergeten te zeggen, dat in een Bosch, eer wy aan deze plaats quamen, wy daar aan de weg een klein plankje vonden opgehangen, om aan de Reyzigers te verwittigen; *Dat diechte by, op een omtraalyde plaats, lag het Lyk van een Persoon, die op zyn te rugkomst van Isje, zich zelf had opgehangen, en dat ymand die hem kende of miste, hem zich kon toeeygenen en wegbaalen.* Die van ons gevolg die te paard waren, namen tot *Okitz, Cangos*, ten einde om eerst overgebracht te worden door een snelloopende Rivier, en naderhand te worden gedragen over de gebergens *Tattai* naar het Dorp *Ju*, of *Jumatz*, alwaar wy eene tweede breede, doch ondiepe Rivier door te waaden hadden. De weg langs de Kusten weggespoeld zynde, vonden wy den opgang van dezen Berg zeer steil en moeyelyk, en niet ongelyk aan een Wenteltrap. Tot *Jumatz* namen wy versche Paarden, en anderhalf uur gereeden hebbende, quamen wy aan 't groote Dorp of liever Stad *Cambara*. Hier verlieten wy de Kusten van deze Golf voor eenigen tyd, schoon ze eenige mylen verder oploopen naar het Oosten, en zedert twee dagen Noord-Oost geyeft hebbende, wenden wy ons nu naar het Noorden, naar de groote Rivier *Fudfikawa*. Na anderhalf uur rydens quamen wy aan het groote Dorp *Iwabutz*, de eenigste plaats daar deze gevaarlyke en snelle Rivier bereysbaar is. Ze komt af van den hoogen berg *Fudfi* of *Fufi*, die volle zeven Japansche mylen ten Noord-Oosten van daar legt, en in 't afloopen verscheide kleindere en beekjens ontfangen hebbende, die voortkomen uyt de bygelegene laager bergen en heuvelen, valtze neer met een groot geweld en snelheid, en ontlast zich zelf in den boesem van *Totomina*. Ze is zeer breed, doch niet van gelykelyk diep. Zy scheid zich in twee afgezonderde stroomen, staande tuschen beide uyt omtrent haar midden, een groote plek Lands, gelyk een Eyland, op het welk zy sommige Winkels hebben gebouwt. Den eersten stroom

De Rivier
Fudfika-
wa.

kon-

konden wy doorwaaden, maar den tweeden is niet over te komen, dan met een byzonder slag van Booten, dewelke zy *Prowes* noemen, en in deze zelf is de overtocht zeer gevaarlyk en moeyelyk. Zy hebben platte breede bodems, gemaakt van dunne planken of deelen, die in geval, dat de boot in 't overvaaren op een steen of ondiepte loopt, meegeven, zich buygen, en overheenslippen. Zodanige uytvinding wierd volstrekt vereischt tot den overtocht van deze Rivieren, niet alleenlyk om de snelheid van den stroom, maar voornamentlyk van wegen haare ongelyke ondiepte, en de vreeslyke groote steenen die zy medeneemen in 't afstromen uyt de Bergen, daar zy haaren oorsprong hebben. Wat aanbelangt onze eige overtocht, wierden de Booten die ons zouden overbrengen over den tweeden stroom, eerst op 't strand gheheyft, om ons en onze Bagagie in te nemen, toen afgeschoven, wanneer de kracht van de Rivier aan de eene zyde dezelve afdryvende, en de Schuytevoorders aan de andere zyde met alle macht roeyende, ons schuyns overbrachten aan de andere kant op het Land. Deze Rivier over zynde, namen wy versche Paarden, en na eene reys van anderhalf uur door verscheide Dorpen, of liever lange Straaten voor 't grootste gedeelte aan elkander vast, quamen wy omtrent ten een uur 's namiddags aan de Stad of 't groot Dorp *Josywara*, en aten daar. Dit Dorp is het naaste aan den Berg *Fudsi*, of *Fusy Jamma*, van alle, die wy door te trekken hadden op onze reys naar 't Hof. De streek met myn Compas nemende, merkte ik dat hy lag vyf graaden van 't Noorden naar het Oosten. Men stelt dat het in een rechte linie zes Japanfche mylen is van *Josywara* tot dezen Berg. Maar vermits de ongelykheid van den weg, rekt men het zeven mylen reyzens tot een veld, dat aan desselfs voet legt, en zes andere mylen van daar door de sneeuw op tot den kruyn. Hy is ongelooflyk hoog, niet ongelyk de piek van *Tenerif*, schynende de bygelegene Bergen als zo veele laage Heuvels. Door denzelven wisten wy hoe onzen reys te nemen, vermits hy van zeer ver gezien word, en voor my in 't byzonder hulp het my zeer veel in 't opstellen en verbeteren van de Kaart, welke ik voorgenomen had te maken van den weg. Hy is van eene kegelachtige gedaante, spits toeloopende van een breede voet en na allen schyn glad en effen, zo dat hy met recht mag geschat worden voor eenen der schoonste Bergen, hoewel hy

anderfins gantsch dor is, zo dat 'er noch gras noch planten op dezelve groeyen, en 't grootste gedeelte van het jaar is bedekt met sneeuw, dat waarlyk in den Zomertyd wel iets vermindert door de hitte der Zon, maar zelden ten eenemaal smelt, zodanig, dat de top geheel daar van ontbloot is. Volgens 't verhaal van menschen, die 'er boven op zyn geweest, is 'er een groot diep hol of opening naby den kruyn, welke in voorige tyden vuur en rook uytbraakte, tot dat eindelyk de bovenste heuvel oprees, maar nu is het hol met water gevult. Deszelfs top byna geduuriglyk met sneeuw zynde bedekt en gestadiglyk by sterke wind eenige vlokken aan alle kanten daar van afschuyvende, gelykt hy als of hy gedekt was met een hoed van rook en dampen: Want men moet weeten, dat het op den top zelden stil is, om welke reden het Volk denzelven opklimt uyt Godsdienstige soogmerken, om daar hun *Aolus* of God der winden te aanbidden. Drie dagen zyn de menschen onderweg in 't opklimmen, doch zy zeggen, dat zy, als ze willen, weder kunnen beneden zyn in den tyd van drie uren, door hulp van riete of strooye sleeden, welke zy om hun midden vastbinden, en dus in den Winter over den Sneeuw, en in den Zomer over het Zand neerglyden, zynde den Berg, zo als men opgemerkt heeft by uytnemendheid glad en gelyk. De *Jammabus* of Bergpriesters zyn van deze orde van *Aolus*, en hun wacht of rondwoord is *Fusy Jamma*, 't welk zy menigwerf herhaalen in hunne redevoeringen en beedlaaryen. De Dichters kunnen geene woorden, noch de Schilders kleuren genoeg uytvinden, om dezen berg zo te verbeelden, zo als zy denken dat hy verdiend. Na den eeten gingen wy weder voort, en na een half uur rydens, quamen wy tot *Mattosjojro*, een elendig Dorp van omtrent driehonderd hutten, langs den weg verstrooyt, in een zandigen grond, omtrent een halve myl uytgestrekt. De arme Kinderen van dit Dorp quamen met hoopen toeloopen naar onze Paarden en *Gingos*, en verzoekten onze liefdegiften op een zeer koddige, en belacchelyke wyze, twintig of dertig treden voor ons in het zand tuymelende. Menigte van oortjens wierden onder hen geworpen, en 't was pleyzierig om te zien, hoe zy den een den anderen trokken en stieten, wie van haar het geld zoude hebben. De Reyzigers weeten te voeren reeds, dat zy deze tydkorting zullen zien en ontmoeten, en tot dat einde voorzien zy zich tot *Josywara* van een

De Berg
Fudsi.

Koddige
beedelwy-
se van Jon-
gens.

ketting met *Casses*, volgende 'en voorlopende hen deze arme Kinderen somtyds een halve myl ver buyten het Dorp, of zo lang zy zien, dat zy noch geld hebben te grabbel te gooyen. Een *Cas* is een plat koper stuk, omtrent van de grootte als een schelling, en van de waarde van een oortje. In 't midden hebben zy een gat, gemaks halven, om aan een koord te worden gebonden, welke aan de zyde van het Paard afhangt: Van daar trokken wy door verscheide bewoonde plaatsen, welkers voornaamste waren, *Farra* een Dorp van omtrent tweehonderd en vyftig huysen, en *Numatsju* een Stad van naby de tweeduyzend. Deze Stad heeft geen Wallen, en gelykt meer naar een groot Dorp. De groote en middel straat loopt omtrent een volkome halve myl ver. Onze Knechts gingen hier een Tempel bezoeken, die genoemt word *Kamanomia*, en door sommige *Sannomia*, alwaar als een zeer groote raarigheid word bewaard, een zeer ruyme Ketel, die behoorde aan *Joritomo*, (sommige zeggen aan zyn ouder Broeder *Fostsine*) algemeen Bevelhebber over de Keyzerlyke Troupen, en eerste Waereldlyke Monarch van *Japan*. Men zegt dat deze Ketel twee matten breed is in zyn middellyn, en dat hy heeft gedient om de wilde beeren te kooken, die op de Jacht omtrent den berg *Fusino Jamma* gedood wierden. Tot *Numatsju* overviel ons den avond, zo dat wy genootzaakt waren omtrent anderhalf uur in 't donker te ryden, eer wy tot *Misyma* quamen, daar wy den nacht meenden te blyven. Wy trokken door verscheide kleine Vlekken, meest aan elkanderen als gehegt, gelyk ook over een brug van vyfveertig *Kin* of *Vademen* lang. De Rivier over welke deze brug legt, neemt haaren oorspronk aan de bergen van *Artaga* en *Fakone*, van waar voortgelopen zynde langs verscheide heuvelen, neemt ze haaren streek in 't midden van een byna aaneengeschaakelden reeks van bewoonde Akkers, naar Zee toe. Gemeenlyk word zej genoemt *Kjingava* of *Sifingava* en by sommige *Kamagafuti*. Deze laatste naam is gesproten uyt de volgende fabelachtige vertelling. Zy zeggen dat in de bovengenoemde *Sanno* Tempel wierd bewaart een ongemeen groot *Kama* of Jachtuuyg, 't welk men eertyds gebruykte in de *Fusinomakagiri*, gelyk zy ze noemen, of de oudtyds groote Jachten omtrent den berg *Fusino Jamma*. Op zekeren nacht waren eenige Dieven in den Tempel gebroken, en hadden de *Kama* gestolen, doch wanneer zy die wegdroegen, viel

Tempel
Kamano.
groote
ketel.

Fabelachtig
verhaal.

het hen zo zwaar, dat zy genoodprangt waren het te laten zakken en in de Rivier te laten vallen. De val van een werktuug zo wandrchtig groot en zwaar, maakte een groote *Futz* of gat in den bodem der Rivier, dewelke hier van genaamt wierd *Kamagafutz*. De *Kama* zelf wierd bezielt, welke ziel nu 't bewind en 't bestier over de Rivier heeft. *Misyma* is een kleine stad, in welke ik omtrent zeshonderd en vyftig huysen telde in 't doorryden, doch voornamentlyk langs de middelstraat, die ten minsten een vierde van een myl lang is. Door deze Stad loopen twee Rivieren, en eene derde besproeyt het derde gedeelte derzelve; over yder dezer leggen Bruggen, zynde dezelve redelyk diep. In voorige tyden had de Stad verscheide merkwaardige Tempels en Kapellen, vermaard van wegen verscheide fabelachtige dingen, die van dezelve worden verhaalt. Maar door een vreesfelyken brand in 't jaar 1686, welke de geheele Stad verteerde, wierden ze alle in de affche gelegd. De Stad is zedert herbouwt, veel fraayer dan ze te vooren was, gelyk ook eene Tempel, die nu staat op een ruym vierkant plein, waar van de grond bevloert is met vierkante steenen. In onze tweede reys naar 't Hof gelegenheid hebbende gehad, om dezen Tempel naauwkeuriger te beschouwen, zal ik daar ter plaats eene wydloopiger beschryving van dezelve geven. Wy reysden dezen dag door een dor bergachtig Land tot aan *Cambara*. Van daar reeden wy door een vlakte, die tot aan *Josywarra*, inzonderheid, omtrent dit Dorp, zeer vruchtbaar was, en voornamentlyk beplant met Ryst, maar hooger op komende vry schraelder en zandachtiger, hoewel niet zonder hier en daar eenige goede plekken tusschen beide te hebben.

Zondags den 11. Maart gingen wy op weg na het opgaan der Zon in *Cangos*, om gedragen te worden over de bergen *Fakone*, door verscheide Dorpen en Buurten, dewelke ik in de Kaart ter neergeftelt heb, tot aan de Stad *Odowara*, zynde acht mylen van *Misyma* gelegen. In den voormiddag hadden wy vier mylen den berg op te gaan, zynde de grond voor 't meerendeel dor en zandchtig, hoewel op sommige plaatsen met een groote menigte van riet en rietgras beplant. Myne *Dodfutski* of Japanfch Rysboek, raad in 't byzonder de Reyzigers om zonderlinge zorg te dragen voor zich zelve op deze woefte en eenzaam weg. Op den top van den berg zagen wy een Landpaal,

Misyma.

paal, aan de kant van den weg, daar de Provincie *Iđsu* grenst aan 't Landschap *Sagami*, aan den ingang in de Heerschap-
 pyen van *Odawara*. Van daar gingen wy den berg af ter lengte van tien straten, (gelyk de gewoonlyke wyze van spreken is,) of daar ontrent, en na een uur reyzens quamen wy aan het Dorp *Togitz*, of, gelyk het doorgaans word genoemd, *Fakone*, na den berg aan wiens voet het legt. Wy hielden hier het middagmaal, zynde half weg onze dagreys. Deze plaats is aanmerkelyk wegens des zelfs gelegenheid en verscheide andere dingen, maar inzonderheid wegens het Meyr *Fakone*, aan welke ze legt, schoon van alle kanten omringt door bergen. In 't Dorp rekent men tweehonderd vyftig huysen of liever kleine hutten, voornamentlyk gebouwt langs eene lange en ongeregelde straat, aan de Zuyd-Oosterstrand van het Meyr. Dit Meyr word van alle kanten omvangen met hooge bergen, die het aan alle zyden op zodanigen wyze besluyten, dat men in 't minste niet behoeft te duchten, dat het bygelegene Land zal onderloopen. Schoon de bergen die het zelve omringen, zeer uytnemend hoog zyn, stygt de top van *Fusino Jamma* evenwel noch veel hooger, die door de Inwoonders van *Togitz* kan gezien worden ten West-Noord-Westen. De breedte van dit Meyr van 't Oosten naar 't Westen, is iets meer dan een halve Japansche myl, en deszelfs lengte van 't Zuyden naar 't Noorden een volkome myl. My wierd gezegt, dat niet ver van deszelfs Noorderoovers een zeer ryke Goud-Ertz opgedolven wierd. Van de Oosteroever reyst de luchtige hooge berg *Fitango Jamma*, die byna gansch schuyns tot een punt oploopt, aan welkers voet legt het Dorp *Motto Fakone*, en tusschen dit, en *Togitz* het Dorp *Dsoogassima*, 't welk zo veel is te zeggen als het Eyland *Dfoo of Sfoo*. Men kan niet om dit Meyr heengaan, van wegen de steyle bergen, die het omvangen en op verscheide plaatsen byna recht steyl op en neer gaan, in het Meyr zelf eindigende. Maar men vaart het over in kleine schuytjens, naar welken gedeelte van den Oever dat men weezen wil. Men zegt dat hier een overvloed van Visch en van verscheidenerley soort is, van welke zy 'er my echter slechts twee konden noemen, namentlyk *Zalmen* die zeer groot en vet zyn, en een ander soort, 't welk wy noemen *Strohm-ling* of *Stroomlingen*. Men verhaalde ons, dat deze plaats in voorige tyden gezonken was door eene geweldige aardbeeyng,

en dat in plaats daar van dit Meyr was opgekomen. Tot bewys daar van haalen zy aan de groote menigte van onverderfelyke *Saggi*, of Cedere stammen van eene ongemeene grootte, die op den bodem leggen, en van daar opgehaalt worden door de Duykers, wanneer de Heer van de plaats het gebied, of dezelve nodig heeft. Want de nabuurschap brengt over al voort grooten overvloed van dezen boom, en de hoogste en schoonste Cederen, die ergens in *Japan* te vinden zyn. De lucht van de plaats is koud, vochtig zwaar, en daar beneven zeer ongezond, zodanig dat Vreemdelingen daar niet woenen kunnen, zonder nadeel aan haare gezondheid, inzonderheid des winters. De Heer *Kamphuyzen*, algemeen Bestierder van de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappy op *Batavia*, heeft my menigmaal verzekert, dat zyne ongezondheid en zwakke staat, die hem bygekomen was zedert dat hy was verheven tot dien uytmuntende eere trap, geheel en al toe te schryven was aan de ongezondheid van dit Dorp, door 't welk hy trek in zyne reyze naar 't Hof, toen hy Bestierder was van onze Factory in *Japan*. In den Zomer moet het waarlyk hier zeer plezierig zyn, vermits men niet geplaagt noch gestoken word door vliegen of muggen. Aan het einde van het Dorp, daar de weg naauwer word, is zulk eene tweede wacht, als ik boven beschreven heb, dat tot *Arroy* is. Deze wacht word ook genoemd *Gofikkiso*, en is opgerecht om te zoeken na alle Wapenen en Vrouwlieden, by aldien deze mochten aangelokt worden, om zich van *Jedo* Westwaards van de gemelde plaats te laten vervoeren. Deze Wacht is sterker dan tot *Arroy*, en de menschen worden hier veel strikter onderzocht, zynde het hier als de Sleutel van de Keyzerlyke Hoofdstad, welken niemant van de Westersche Prinssen, en ook waarlyk niemant die uyt deze Landschappen komt vermyden kan door te trekken op haare reys naar 't Hof. Want behalven dat de weg aan beide zyden van het Wachthuys zeer eng is en door verscheide Poorten gesloten, zo heeft de Natuur zelf deze plaats versterkt, door ontoegankelyke Bergen aan de rechter, en 't voorichreve Meyr aan de linkerhand. Na den eeten vervolgden wy onzen reys de Bergen af naar de Plaats daar wy meenden te slaapen, den geheelen tyd reyzende langs een pleyzierige weg, welke aan ons gezicht ver-
 toonde klaare en aangename stroomen aflyperende van de nabuurige bergen, en

Keyzerlyke Wacht.

verscheide zeldsaame Planten en Heesters. Eerstelyk quamen wy aan de Keyzerlyke Wacht, ten einde van het Dorp, alwaar alle de Japoneesen uyt haare *Norimon's* en *Canzo's* stappen, en die te Paard zyn, afstyggen, zich zelve zeer eerbiedig en bloodhoofds vertoonende om onderzocht te worden, 't welk echter zo wat slechtjens geschiedde. Indien 'er eenige de minste achterdocht is, dat een Vrouwsperfoon haar vermomt heeft in manskleederen, moet die naauwkeuriger worden onderzocht, doch evenwel met dit onderscheid, dat zy in dit geval word onderzocht door Vrouwen. Enkele Perfoonen die naar *Jedo* reyzen, moeten hier ter plaats hun Paspoort vertoonen, andersins worden zy drie dagen vastgehouden, eer hen toegelaten word hunne reys te vervolgen. Een weinig buyten het Dorp, niet ver van de Wachtpoorten, juyft aan de Oevers van het Meyr zagen wy vyf geringe kleine houtte Kapellen op een ry staan. In de twee eerste stond het borstbeeld van een oude Vrouw op een Outaar, en in yder zat een Priester, spelende een *Namanda* op een Klok, dat is, kloppende met een hamer op een kleine platté klok, onderwylen huylende met een vreeslyk geluyd, en meesmuylende tusschen de tanden, herhaalde hy het kort gebed *Namu Amidu Budzu*, of een ingetrokke en verkort *Namanda*, zynde een Formulier, om *Amida* te smeeken en te bidden tot verlichting der afgestorvene Zielen. Alle de Japanfche voetgangers in ons gevolg wierpen haar eenige *Casses* toe of anders gezegt Oortjens, in de Kapel, en in vergelding ontvingen zy yder een Papier, dat zy bloodhoofds droegen met groote eerbied naar den Oever, om het in 't Meyr te gooyen, hebbende eerst een steen daar aangebonden, om zeker te zyn, dat het naar den grond zoude gaan. Dit blind en bygeloovig Volk gelooft dat de bodem van dit Meyr het Vagevuur is voor Kinderen, die voor de zeven jaaren sterven, en daar gepynigt worden, tot dat haare verlossing door het een of 't ander middel is te weege gebracht. Zy worden dus onderrecht door hunne Priesters, die hen tot haare vertroosting verzeke- ren, dat zo ras als het water de naamen en merktekenen der Goden en Heyligen uytgespoelt heeft van het papier dat zy hen geven, waar op die naamen geschreven waren, dat dan de Kinderen op den bodem een groote verlichting gevoelen, zo zy niet een volkome verlossing erlangen. Onze Voetknechten

wilden derhalven deze gelegenheid niet laten verbyflippen, om zulken goeden werk te doen ten voordeele van hunne eige, en hunner vrienden Kinderen, geenzins twyffelende, of zy zouden daar door zekerlyk verlichting gevoelen. Het zelve heb ik door de Priesters zelve zien doen. De plaats, waar in men zegt dat de zielen dezer Kinderen besloten worden, is genoemd *Sainokawara*, en op 't strand heeft men een gedeelte steenen opgehoopt op de wyze van een Pyramide om aan te toonen, waar ze is. In 't midden der voornoemde Kapellen, staat de kleine Tempel *Fackone Gongin*, zeer vermaard om verscheide merkwaardige raarigheden, die hier bewaart en getoont worden. De zulke zyn vier Zabels of Houwers groot en klein, met de gevesten gemaakt van *Sawaas*, en met Goud ingelegt, zynde een van de vier noch verroeft met 't bloed, zodanig dat hy vast in de scheede is: Deze behoorden te vooren aan eenige oude Helden, wier naamen en verrichtingen, die men zegt dat met deze eige Zwaarden geschied zyn, ik voorbedachtelyk oversla: Twee schoone Koraaltakken: Twee Hoorens van Paarden, yder van twee *Suns* en zes *Bus* lang, en even dik: Twee zeer over groote Slakhoorentjens; Twee Steenen, de eene uyt een Koe, de andere uyt een Hart: Een pak Kleederen gemaakt door *Ama*, zodanig als de Engelen in den Hemel dragen, en mede vliegen: De Kam van den eersten waereldlyken Monarch *Foritomo*, met zyn Wapen daar op: De Klok van *Kobodais*, de Stichter van de N. Sekte, welken hy leyde, als hy in de gebeden was, en een brief, geschreven met de eige hand van *Takimine*: Yder dezer fraayigheden, welke zy *Gongins* noemen, heeft haaren byzonderen naam, als wordende gerekent voor uyt-nemende zeldsaame en waardige dingen. Van daar gingen wy af langs een krom steenachtig pad, somtyds aan de zyde, somtyds aan den voet van den berg *Fitango*, en omtrent een uur gevordert zynde, vertoonde zich voor ons oog, als wy langs eenige boomen zagen, aan onze rechterhand de hooge en schoone berg *Come Jamma*, bekroont met lustige boomen, dicht by een groeyende, en aan onze linkerhand een zeer merkwaardige Sluys. Want het Meyr van *Togitz*, of *Facone* zynde t'eenemaal omringt door bergen, had geene andere uytwetering, dan door een dezer bergen, zynde dezelfde, die genoemd word *Fitango Jama*, en welke het water laat komen door drie verscheide openingen, van welke zy

Raarigheden in een Tempel tot *Fackone*.

Merkwaardige, zonderlinge Sluys.

vallen

vallen langs de zyde van den berg, op de wyze van een Sluys, tot een merkelyke hoogte, en ras andere beekjens ontfangende van de bygelegene bergen, zich zelven maken tot een Rivier, die met een schrikkelyk en vreesfelyk gedruysch de Valley neerloopt, loopende over steenen en somtyds over hoogtens naar de Zee. De gantsche weg was zeer smal, somtyds langs de Oevers van deze Rivier, somtyds hooger op, en de afdaaling was in 't gemeen steylder en moeylyker, dan wy het opklimmen des voormiddags gevonden hadden. Niettemin hadden wy eenige veranderingen voor de moeyte en zwaarigheden op den weg, door de aangenaame uytzichten en verscheidenheid van dingen, die ons in 't oog quamen. Oostwaards ontdekten wy de Zee dwarfsch door een reeks bergen. Geheel in 't rond by ons wierden wy vermaakt door de groene kanten van de bergen, bezet met verscheide foorten van hooge en kostelyke boomen, en met eene wonderbaarlyke verandering van Planten en Bloemen. De Planten, die op deze bergen groeyen worden door de Artzen van het Land geschat meerdere krachten te bezitten, na maate van andere van 't zelve soort, die ergens anders groeyen, en die worden daarom zorgvuldiglyk opgezamelt en bewaart tot het gebruik in de Geneeskunde. Zy hebben eene byzondere achting voor een zeer fraay soort van *Adiantum* of *Capillus Veneris*, met blinkende purpere steelen en zenuwen, welke men zegt, dat alle de andere van dit geslacht zeer ver in krachten overtreft. Dit kruid groeyt in overvloed op deze bergen, en naauwlyks trekt ymand dien weg langs, of hy neemt eenigen voorraad van het zelve met zich tot zyn eige en zyns huysgezins gebruik. Het is met geen anderen naam bekend, dan met dezen *Fackonakfa*, dat is, *de plant van Fackone*. De plaatsen door welke wy dezen namiddag reysden, waren *Hatta* of *Fatta*, een Dorp van omtrent honderd huysen, alwaar de bovengemelde Rivier ontfangt de Beek *Osawa*, en kort daar na breed genoeg word, dat 'er drie Bruggen over gelegd zyn, yder negen *Kins* of *Vademen* lang. Wy gingen over deze Bruggen. Naby dit Dorp aan de rechterhand is een Tempel van de *Sensju* Sekte *Tawanodira* genaamt. *Jumotta*, 't welk zo veel wil zeggen, als *warm water*, is een dubbeld verspreid Dorp. Het heeft zynen naam ontleent van een heete bron die voortkomt in een Bosch buyten de Rivier, en kort daar na ontmoetende eene andere kleine Beek, loopen ze eeni-

Schoone
planten.

gen tyd gezamentlyk tot dat zy eindelyk haare wateren in de voornoemde Rivier ontlafsen. Achter het Dorp is eene *Sorinfi* Tempel, en twee *Ditso* Tempels in het zelve, met eenige *Ditso* Pylaaren voor dezelve staande. Naby een dezer Tempels word vertoont op een steen het indrukfel van een rechtervoet van een Zoon, die met veel moet en manhaftigheid wreekte den dood zyns Vaders, hem onrechtvaerdiglyk aangedaan. De Historie of liever Fabel verdiend niet dat ik ze hier plaats gunne, *Isuda* is een ander Dorp, aan welkers linkerzyde staat een deftige Tempel *Ifo-Tai-fi* genoemt, gebouwt op een Hof, belegt met vierkante steenen. Aan d'een zyde van het Hof staat een schoone Fonteyn, aan de andere een Tafel met goude Merktekenen op dezelve, en niet ver van daar de *Ifo Too San*, of Tempelpoort, die gebouwt is van steen, insgelyks met een opschrift in goude Merktekenen. *Katama* of *Kasamatz* een slecht Dorp, tegen over het welk, aan de rechterzyde legt de groene berg *Iskaki Jamma*, zeer vermaard in de Japanfche Historien, zynde den berg, op welke de groote Keyzer *Taiko* eens met zyn Heyr legerde, anders word hy ook genoemt *Syro Jamma*, dat is *Kasteel Berg*, naar een sterk Kasteel, dat *Joritomo* daar gebouwt had. Buyten het Dorp is een weg opgaande naar den bygelegenen hoogen berg, genoemt *Odowara Ifo*, of *Odowara Ijsch*, naar eene vermaarde steengroeve, waar in zy een zonderling soort van steen opdolven, welke naar *Jedo* word gebracht, en daar gesneden in potten, die het vuur kunnen uytstaen. Een vierde van een myl van dit Dorp, en omtrent ten half vyf quamen wy tot *Odowaranoitzi* of Voorsteden van de Stad *Odowara* welke zeer aangenaam en pleizierig gelegen is niet ver van Zee. De Voorsteden beginnen op den Oever zelf van de Rivier, die uyt het Meyr van *Fakone* komt en haar zelven ontlafst in de Zee niet ver van daar, hebbende haaren loop volbracht tusschen aangenaame Bergen en groene Heuvelen, dewelke zich uytstrekken tot aan *Odowara*, en aan de eene zyde bespoelt worden door de Zee, aan de andere kant eindigende aan eene groote vlakte van omtrent eene Hoogduytsche myl lang, op welke de Stad staat. De Stad is wel beschut door sterke Poorten, en Wachten, verziert met schoone gebouwen aan weerzyden. De Straaten zyn breed, zindelyk en welgeschikt, inszonderheid is de middelstraat merkwaardig wegens haare ruymte. De Stad is langer

Voorsteden en
Stad van
Odowara.

Catechu,
of Terra
Japonica,
deszelfs
bereiding
en ge-
bruyk.

langer dan breed, en is een vol uur rydens van het eene eind der Voorsteden tot het andere. Ze telt omtrent duyzend kleine, nette, welgebouwde huysen, voor 't meerendeel gewit, met vierkante pleyenen voor dezelve en achter de huysen schoone hooven. Aan de Noordzyde van de Stad staat het Kasteel en Woonhuys van den Prins, 't welk zich zelf als naar gewoonte opdoet, door een schoone hooge Tooren. De Tempels zyn aan dezelve zyde in 't opklimmen der bergen gebouwt. De leedige winkels toonen aan, dat 'er in deze plaats geen groote handel gevoert noch handwerkfelen gemaakt worden, niet tegenstaande ze zo naby de Zee legt. Niettemin word hier gemaakt of bereyd de ruykende *Catechu*, of *Terra Japonica*, tot pillen, in kleine beeldjens, bloemen, en verscheide andere gedaantens, welke naderhand worden gelegd in kleine zindelyke doosjens en tot het gebruyk verkocht. De Vrouwen voornamentlyk houden daar van zeer veel, om dat het de tanden vastzet, en een lieffelyken adem maakt. Het dik gemaakte zap word door de Nederlanders en de Chineesen onbereid in *Japan* gevoert, en naar dat het bereid is tot *Miaco* of *Odowara*, en gemengt met Amber, Kampher van *Borneo*, en andere dingen koopen zy het op, en voeren het weder uyt. De netheid in de kleeding, en het beleefd gedrag en gebaarden der Inwoonders dezer plaats, inzonderheyt der Vrouwen, zyn een bewys, dat het ryke menschen zyn die hier wonen, die niet nodig hebben den kost te winnen door Koophandel, maar die in staat zyn zich zelve te kunnen geneeren op hunne eige inkomsten, en deze Stad verkoren hebben om liever hier in deze dan elders te wonen wegens de gezonde lucht en de pleyzierige gelegenheid van de plaats. Doch de kleine Jongens waren hier ten aanzien van ons al zo moedwillig, als wy hen hadden gevonden te *Fakkone*, en zy toonden uyt hun geschreeuw en uytjouwing ons achter na, dat 'er weinig zorg gedragen word voor derselver opvoeding. Deze Stad met deszelfs gebied behoorde eertyds aan het geslacht van *Minosama*, en *Inaba Mino no Cami*, was de laatste van dien stam, dieze bezeten heeft. Tegenwoordig behoortze aan *Cangosama*, *President* van des Keyzers Raad van Staate. Op onze aankomste tot *Odowara* vaardigden wy een Renboode af naar *Jedo*, om het zelve aan onzen Waard aldaar te verwittigen.

's Maandags den twaalfden *Maart* begaven wy ons 's morgens vroeg op reys,

om noch des voormiddags te komen tot *Fusisawa*, 't welk acht mylen van *Odowara* aflegt. *Odowara* verlaaten hebbende quamen wy eerst aan de Rivier *Sakava*, die, schoon ze toen niet boven de drie voeten diep was, echter zo snel is, en wanneer zy hoog is, met zo veel geweld en kracht neerdruyscht, dat men genootzaakt is geweest de Oever te verhoogen, en dezelve te beschermen met krachtige Dyken met steenen en takken gevult, op dat zy niet doorbreeke, en 't omleggende laage Land onder water zette. Wy wierden over deze Rivier gezet met platbodemde Schuytjens, en doorreysden toen de volgende plaatsen: *Sakava* en *Koofi*, twee Dorpen, yder van omtrent honderd huysen, *Mejigawa* en *Misawa* twee andere Dorpen elk van omtrent tweehonderd huysen. Eer wy aan het laatste quamen, reeden wy over een Brug van vyftig treden lang. Na omtrent een uur reyzens van *Misawa* quamen wy aan *Koyfa* een kleine Stad van sommige honderd huysen en een halve myl verder aan het Dorp *Firatzka*, 't welk omtrent 300 huysen telt. Eer wy aan dit Dorp quamen reeden wy over een Brug over een Rivier van denzelfden naam, van honderd treden. Een halve myl verder, reysden wy door een ander Dorp *Bansju*, of *Bendju*, van omtrent honderd huysen, en over eene breede Rivier die dezelve naam heeft, en by de Japoneseen zeer beroemd is. Zy druyscht naat Zee toe met een groote kracht, en schoon zy toen niet zeer diep was, konden wy echter dezelve wegens haare snelheid niet doorwaaden, zo dat wy ons bedienden van platbodemde Schuytjens, die zeer bequaam zyn om diergelyke Rivieren over te vaaren, om reden, zo als boven gezegt is, van wegen de dunte van haare bodems. De Bergen, die wy tot dezen tyd toe hadden gezien aan onze linkerhand, somtyds zeer naby, somtyds verder af, eindigden hier in een groote vlakte, waar van wy geen einde konden zien, loopende dezelve voort tot aan *Jedo*. Na dat wy over deze Rivier waren gevoert vervolgden wy onze reys door een onbebouwde plek Lands (in welke evenwel drie Dorpen leggen, *Matzya*, *Nango* en *Kowanda*, of *Kowara*, welker Inwoonders hun kost alleenlyk winnen van de Reyzigers) tot dat wy quamen aan het Dorp *Jootsuja*. Een myl aan deez' zyde *Jootsuja* tegen over het Dorp *Kowanda*, of *Kowara*, doet zich op, niet ver van de Kusten, eene zeer zonderlinge Rots, uytkomende boven de Zee, op de wyze van een Pyramide,

Plaats van ballingschap der Grooten in ongenade gevallen.

en een myl omtrent van het Land, recht ten Zuyden, legt het beroemde Eyland *Kamakura*, 't welk betekent *Kuften*. Het schynd rond te zyn, klein, niet meer dan een myl in den omtrek, vol boomen, anders vlak; de *Kuften* zyn ongemeen hoog, zo dat wy dezelve van zeer ver konden zien. De Keyzer zond derwaards verscheide van zyne afgezette en in ongenade gevallen Edelen, die, wanneer zy eens naar dit Eyland verzonden zyn, verzekert mogen wezen, hunne overige leeftyd daar te zullen verslyten. De *Kuften* zyn steyl en rotschtig gelyk die van het Eyland *Fatfiso*, en rond het geheele Eyland geen aankomen zynde, moeten de Schuyten, die de gevangenen of de levensnooddrift overbrengen, door een Kraan worden opgehyft en weder neergelaten. Omtrent een myl van *Jootsujā* quamen wy aan de Stad van *Fufisawa*, alwaar wy aten, hoewel niet in onze gewoonlyke herberg, nadien die bezet was. *Fufisawa* bestaat enkel uyt eene straat, die omtrent een halve myl lang is. Door dezelve loopt eene Rivier, dewelke zich een vierde myls van de Stad ontlafst in de Zee. Zedert wy *Odowara* verlaten hadden de Zee altoos gehad hebbende aan onze rechterhand, verlooren wy dezelve nu weder, loopende de *Kuften* zes mylen Zuyd-Zuyd-Ooft, zo dat wy onzen tocht vervolgende den gantschen tyd van vier uren niet anders zagen dan Land aan weerkanten van den weg, tot dat wy te *Fodogai* quamen, alwaar wy de Zee weder in 't oog kregen, en dezelve van daar niet weder uyt het gezicht verlooren, tot dat wy tot *Jedo* quamen. Maar alvorens ik deze plaats verlaat, moet ik niet vergeten, dat aan het einde van dezelve een oude gryze Munnik in een Klooster woonde, die tachtig jaaren oud, en een Inboorling van *Nagasaki* was. Het meeste gedeelte van zyn leven had hy doorgebracht in heylige Beedevaarten, gins en weder het Land op en neerloopende, en meest alle de Tempels van het Japanfche Ryk bezoekende. Het bygeloovig Gemeen had zo een groot gevoelen gekreegen van zyne heyligheid, dat zy hem, zelfs by zyn leven onder het getal der Heyligen stelden, en hem als een grooten Heylig eerbied bewefen, en zyn Beeltenis wilden aanbidden, 't welk hy had laten uythouwen in steen in dezen zelf overtreffende *Alexander* den Grooten, aan wien gedurende zyn leven geene Goddelyke eere wierd bewefen. Zyne Landslieden, die in ons gevolg waren, liepen derwaarts terwyl wy aten, om dien Heyli-

Historie van een oude Munnik.

gen Man te zien en eerbied te bewyfen. Na den eten vervolgden wy onze reys tot aan *Canagawa*. Twee mylen van *Fufisawa* quamen wy aan een kleine Stad, *Totzka*, die te gelyk met deszelfs Voorsteden bestaat uyt omtrent vyfhonderd huysen aan beyde zyden van een Rivier gebouwt; Wy waren een halfuur onderweg van 't begin van de groote en middelstraat, die ongeregelt loopt, en op sommige plaatsen langs de Rivierkant, tot aan het einde. Twee mylen verder quamen wy aan een andere Stad of Dorp, *Fodogai*, mede bestaande uyt een lange ongeregelde straat, loopende eerst Ooft, en dan Noord-Ooft bevattende verscheide honderde huysen, van welke een groot gedeelte onlangs door een brand verteert waren, en noch in de asfche lagen. *Fodogai* legt aan de Zee, daar de *Kuften* een foort van een kleine Baay of Inham maken, in welke de Rivier, die door de Stad loopt, zich zelf ontlafst, makende een veilige Haaven voor pleyzierfchuyten, van welke wy 'er verscheide zagen ten anker leggen naby den mond van de Rivier. De avond overviel ons hier, doch wy vervolgden onze reys een myle verder in den maanefchyn, reyzen de langs het Strand, tot aan de kleine Stad of Dorp *Canagawa*, alwaar wy ten negen uren des avonds quamen, en dien nacht bleven, hebbende dezen namiddag afgelegd vyf mylen. Deze Stad bestaat uyt eene straat van omtrent zeshonderd huysen, en was naby een halve myl lang. Schoon ze den naam draagt van eene Rivier, loopt 'er doch geene door. De Inwoonders hebben al het water om te drinken uyt eenige Wallen gegraven aan den voet van een Berg, of liever lange Heuvel, aan 't einde van de Stad. Het is helder, doch smaakt eenigzins brak. De *Kuften* hier omtrent fchynen by laag water een zachte modderige kley. Het Land, dat wy dezen dag waren doorreyft, was uytnemend volkryk en vruchtbaar, inzonderheid tegen het laatste einde van onze reys wierd het vlak met eenige weinige verhevene heuvelen, en een byna aaneengefchakelde ry van Steden en Dorpen. De velden zagen wy op verscheide plaatsen gedekt met strooye touwen aan ftoffen gebonden, 't welk een zeer ongemeene vertooning gaf. Dit gefchiede om de Vogelen af te weeren, dat ze geen fchaade aan de opkomende spruyten deden.

Totzka.

Fodogai.

Op Dingsdag den dertienden Maart reeden wy uyt voor 't aankomen van den dag, hoewel wy slechts zes mylen moesten afleggen om te komen in onze Her-

DE BESCHRYVING EN GESCHIEDENIS

Hong in de Keyzerlyke Hoofdstad *Jedo*.
 Wy reysden voornamentlyk langs de
Zee, door een vruchtbaar en volkryk
 Land. De voornaamste plaatfen die wy
 doortrokken waren de Dorpen *Tsifi* of
Tsikiu niet ver van *Canagava* van om-
 trent honderd en vyftig huysen, en een
 halve myl verder de Stad van *Kawasaki*
 van meer dan driehonderd. Naby deze
 voeren wy over een glatte doch diepe
 Rivier, en quamen aan een klein vlek,
Ko Kingo, alwaar wy veele visschers Schuy-
 tjens zagen, zynde daar een zeer goede
 visscherye op de nabuurige Kusten. An-
 derhalve myl verder quamen wy aan
 een ander visschers Dorp *Tsufunomoori*,
 daar wy een weinig bleven. Hier van-
 gen zy overvloed van Schulpvisschen,
 zynde de Kusten van *Canagava* zeer on-
 diep, met een gelyke zachte kleygrond,
 daar de Schulpvisschen, en onderaartsche
 Planten, inzonderheid *Alga* overvloedig
 worden gevonden, en met lang water
 vergaart tot voedsel. Ik merkte op, dat
 zy de *Alga marina* op de volgende wyze
 tot spys bereidden: Daar zyn voorna-
 mentlyk twee soorten van Planten, die
 op de Schulpen, die zy opnamen groe-
 yen, de eene soort is groen en dun, de
 andere is roodachtig en breeder. Beide
 worden zy 'er afgeschuurt en van een
 gescheiden, yder soort word naderhand
 gedaan in een tobbe versich water, en wel
 gewasschen. Dit gedaan zynde, word het
 groen soort gelegd op een stukje planks,
 en met een groot mes gekorven gelyk
 Tabak, dan weder gewasschen en ge-
 daan in een groote vierkante houtse zeef
 van twee voeten lang, waar op dan versich
 water word uytgehoort, om te maken
 dat de stukken dicht aan malkander klee-
 ven: Eenigen tyd daar zo gelegen heb-
 bende, namen zy het op met een soort
 van een Kam van riet gemaakt, en vrin-
 gen het met de hand tot een vaste stof,
 drukken het water uyt, en leggen het
 zo in de zon te drogen. Het roode soort,
 dat in kleiner veelheid gevonden word,
 snyd men niet klein, maar buyten dit
 bereiden zy het op dezelve wyze, en
 maken koeken daar van, welke gedroogt
 en verkocht worden. Aan het einde van
 dit Dorp is een *Fatzman* Tempel, of
 een Tempel gebouwt ter eeren van den
 Oorlogs-God der Japoneesen, in welchen
 bewaart word een glatte zwarte Steen,
Susunofsi genaamt, of de vermaarde steen
 van *Susu*. Deze legt op een plankje
 van *Bambous* in 't midden van den Tem-
 pel, en word aan Godvruchtige Rey-
 zigers vertoont als een overblyvend ge-
 denktteken en overtuygend bewys, van

eene Fabelachtige Historie. Achter de
 steen hangt een blad Papier, gesneden op
 de wyze van een net of traaly; om te
 verhoeden en te beletten, dat het Volk
 niet zie, welke andere heylige dingen in
 't achterste gedeelte van den Tempel
 worden bewaart. Aan 't boveineind van
 de Muur hong een uytgetoge Zwaard
 over dwarfch, met twee gesnede beel-
 tenissen van Paarden, welke alle eenig
 opzicht hebben op dezelve Fabelach-
 tige geschiedenis, welke de Munniken
 verhalen aan de bygelooovigen raakende
 den voornoemden Steen. Een halve myl
 verder begint *Sinagava* een der Voorste-
 den van *Jedo*, welke gerekent word twee
 mylen te leggen van die Hoofdstad, of
 liever van deszelfs grootste brug: (*Ni-
 ponbas* genoemt, dat is de brug van *Ja-
 pan*, by wege van uytmunting.) Anders
 is ze verknocht aan de rechte Voorstad,
 gelyk wy boven zeiden dat *Fudsimi* was
 aan die van *Miaco*. Even voor wy tot
Sinagava quamen, verschaftte ons de open-
 baare Gerechtsplaats een aanstotelyk er-
 gerlyk en onaangenaam gezicht, leggen-
 de der menschen hoofden en lichaamen,
 sommige beginnende te verrotten, ande-
 re half opgevreten, onder andere rom-
 pen van krenge, waar op menigte van
 Honden; van Raavens, van Kraayen,
 en andere Roofdieren en Vogels hunnen
 eetlust voldeeden, om op de overblyffe-
 len dezer elendelingen te knaauwen.

Sinagava word dus genaamt naar een
 kleine Rivier, die daar doorloopt. Ze
 bestaat uyt eene lange ongelyke Straat,
 die aan de rechterhand de Zee, en aan
 de linker een heuvel heeft, op welke ee-
 nige Tempels staan. Eenige weinige en-
 ge Straaten of Steegen loopen uyt deze
 groote Straat af naar deze Tempels, van
 welke eenige zeer ruyme en groote ge-
 bouwen zyn, en alle pleyzierig gelegen,
 opgepronkt van binnen met vergulde
 Beelden, van buyten met groote gesne-
 den Afgoden, schoone Poorten, en stee-
 ne trappen derwaards opleydende. Een
 dezer was aanmerkelyk van wegen des-
 zelfs heerlyken Tooren, vier verdiepin-
 gen hoog. In 't algemeen, schoon de
 Japoneesen geene moeyte noch kosten
 spaaren om haare Tempels te vercier-
 en en op te pronken, schieten ze echter zeer
 veel te kort by die luchtigheid, even-
 maat, en staatelykheid, welke men in
 veele onzer Europische Kerken bespeurt.
 Aan den ingang van deze Voorstad aan
 onze linkerhand merkten wy aan een
 groot vierkant prachtig Paleys, misschien
 de wooning van eenig Prins, omvan-
 gen met een muur en verscheide andere

Openbaare
 Gerechts-
 plaats.

Sinagava
 Voorstad
 van Jedo.
 Tempels.

Visschers
 Dorpen.

Bereiding
 van de
 Alga.

Zwarte
 steen
 in
 een
 Tempel.

gebouwen. Omtrent drie vierde myls door *Sinagava* gereeden hebbende gingen wy in een kleine Herberg, aangenaamelyk gelegen aan de Zeekant, om daar ons zelve te ververschen en te bereiden tot onze intrede binnen *Jedo*. Van deze Herberg hadden wy een vol gezigt van de Stad, en deszelfs deftige groote gebouwen, als mede van de Haaven, die toen, gelyk ze waarlyk altyd is, overvloedige en krioelde van veele honderden Schepen en Schuyten van allerley gedaante en maakfel, leggende de kleine Speelschuytjens en Jachten 't naaste aan de Stad, en de grootste Barken en Koopvaardyschepen een of twee uren af, kunnende niet hooger opzeylen, wegens deszelfs ondiepte. De Herbergier verhaalde ons, dat jonge aanzienlyke Heeren, zich veeltids onbekent naar deze Herberg begaven, om dit schoon gezicht te hebben. Ons zelve ververscht hebbende met spysen, op der Japoneeschen wyze toebereid, en onze Paarden en alles vaardig zynde tot onze intrede binnen *Jedo*, reeden wy na een uur verblyfs weder voort. Onze *Bugjo* verliet hier zyn *Norimon* en steeg te Paard, wordende de Menschen van zynen rang niet gedult binnen de Hoofdstad van het Ryk te komen in een *Norimon*. Wy reeden omtrent een vierde myls tot aan het einde van de Voorsteden van *Sinagava*, en traden toen in de Voorsteden van *Jedo*, welke alleen een aaneenschakeling zyn van de voorgaande, zynde 'er niets tusfchen beide, dat haar van elkander scheid, dan een klein Wachthuys. De Zee komt hier zo na aan den voet van een Berg, dat 'er maar een ry van kleine huyten gebouwt is tusfchen dezelve en den weg, die een tyd lang loopt langs de Kusten, maar ras wyder word in verscheide ongeregelde straaten van eene merkelyke lengte. die na een halfuur rydens breder, gelyker, fraayer en geregelder wierden, waar uyt, als ook uyt het groot gedrang van menschen wy beslooten, dat wy nu in de Stad waren. Juyft aan 't inkomen van de Stad quamen wy over de Vischmarkt, daar zy verkochten verscheide soorten van Zeeplanten, Schulpies, Slakken, Zeequakken en Visschen, welke alle hier gegeten worden. Wy hielden de groote middenstraat, die noordelyk dwarsch door de geheele Stad loopt, doch een weinig ongeschikt. Wy trokken over verscheide fraaye bruggen, gelegd over kleine Rivieren en modderige Grachten die aan onze linkerhand afliepen naar het Kasteel, en van onze rechterhand naar de Zee, zo als ook

doen verscheide straaten, die alle van den eenen grooten afloopen. Onder de bruggen telt men 'er een van twee en veertig vademmen lengte, deze is door gantsch *Japan* bekent, om dat van deze als van het gemeene middenpunt gemeten worden de wegen en de tusfchenwydtens der plaatsen door alle de gedeeltens van het Ryk. Deze brug is genaamt *Niponbas*, dat is, ^{NiponBas} by wege van uytstek, de brug van *Japan*, en schynt omtrent zes honderd schreden af te leggen van de buytenste gracht, die om het Kasteel loopt, en dien tak van de Rivier afzend, over welchen de brug gelegd is. Het gewoel en drang van menschen langs deze hoofd en middelstraat, welke omtrent vyftig treden breed is, en de gantsche Stad ten Noorden doorloopt, hoewel niet zeer regelier, is ongelooffelyk, en wy ontmoeteden in 't voortryden, menige ontelbaare gevolgen van Prinsien van 't Ryk, en groote Mannen aan 't Hof, en van Mevrouwen kostelyk opgeschikt, gedragen in Stoclen en Palankins. Onder ander Volk ontmoeteden wy een Compagnie van Brandwachten te voet, bestaande uyt ^{Brandmeesters} omtrent honderd stuks, gaande zeer na op dezelve order als onze Krygsluyden in *Europa*; Zy waren gekleed in bruyne ledere rokken, om zich te beschermen tegen den brand, sommige droegen lange Pieken, en andere, Vuurhaaken op hunne schouderen. De Kapitein reed in het midden. Aan beide zyden van de Straaten zyn menigten van Winkels van Koopluyden, Handwerksluyden, Drapiers, zyde Stoffeerders, Drogisten, Beeldeverkoopers, Boekverkoopers, Glasblasers, Apothekers en andere. Een zwart neerhangend kleed bedekt de eene helft van de winkel. Ze stonden een weinig voor uyt in de Straat, en fraaye Patroonen van 't geen in dezelve wierd verkocht, lagen 'er voor yders oog ten toon. Wy merkten op, dat 'er naauwlyks ymand was, die nietwsgierigheid genoeg had om uyt te komen om ons te zien voorby ryden, gelyk ze op andere plaatsen gedaan hadden, waarschyndlyk, om dat zulken kleinen gevolg als het onze, niets merkwaardigs inhadde dat de pynewaard was voor de Inwoonders van zulken volkryken Stad, de Zetel van een machtig Monarch, om slechts eenig acht daar op te geven. Te meer, nadien zy alle dag gelegentheid hebben, om veel prachtiger en heerlyker treynen te zien. Omtrent een myl gereeden hebbende, langs deze groote straat, en omtrent vyftig andere, die aan weerkanten afliepen voorbygetrokken zynde, sloegen wyze einde-

Aankomst
en Intrede
tot Jedo.

lyk af, en aan onze Herberg komende, vonden wy onze vertrekken gereed op de bovenste verdieping van een achterhuys, waar toe geene andere toegang was dan een bysteegje, niet ver van de inkomst van de straat aan de linkerhand. Wy quamen daar ten een uur 's namiddags, hebbende onze geheele reys van *Nagasaki* gedaan in negen-en-twintig dagen.

(Tot beter begrip der beschryving van *Jedo* in dit en 't volgende Hoofdstuk word de Lezer verzocht na te zien de 30 Tafel, zynde het Plan van deze Hoofdstad, getrouwelyk in 't klein gebracht naar een groot Plan van vier en een half voet lang en breed, door de *Japoneesen* zelf gemaakt, 't welk tegenwoordig berust in handen van den Ridder *Hans Sloane*.)

XII. HOOFDSTUK.

Beschryving van de Stad Jedo, deszelfs Kasteel en Paleys, benevens een verhaal van 't geene daar gebeurde, gedurende ons verblyf; Onze toelating ter gehoor, en ons vertrek.

Jedo,
Hoofdstad
van 't Ryk.

Haaregele-
gentheid.

Haaven.

Grootte
der Stad.

VAN de vyf groote Koopsteden, behorende aan de Keyzerlyke *Domainen* of Kroons-Landen is *Jedo* de eerste en voornaamste, de Hoofdstad van den Keyzer, daar hy zynen Zetel heeft, en zeer ver de grootste van het Ryk, van wegen de menigvuldigheid der Prinssen en Heeren, die met haare Familien en talloose gevolgen het Keyzerlyke Hof, en de Inwoonders van de Stad doen opzwellen tot een ongehoofelyk getal. Ze legt in de Provincie *Musasi* op de Noorderbreedte van 35 graaden en 32 minuten, zo als ik het zelf opgemerkt hebbe, in een groote vlakke aan het eind van een Zeeboessem, welke overvloedig is voorzien van Visch, Krabben, en Schulpen, en heeft *Kamakura* en de Provincie *Iusiu* aan de rechterhand, als men van *Jedo* zeylt, en aan de linker de twee Landschappen *Awa* ende *Kusiu*, doch ze is zo ondiep met een zachte kleygrond op den bodem, dat geene Schepen van eenige matelyke grootte tot aan de Stad kunnen komen, maar een uur of twee beneden de Stad moeten worden ontladen. Na de Zee-kant vertoont zich de Stad halvemaans wyze, de *Japoneesen* willen, dat ze zeven mylen lang, vyf breed, en twintig in den omtrek is. Ze is niet meer met een Wal of Muur omvangen dan andere steden in *Japan*, maar door veele Grachten en breede Baaken doorsneden, met hooge borstweeringen aan beide zyden, waar op geplant zyn ryen met boomen, doch dit is geschied niet zo zeer ter bescherming van de Stad, als om voor te komen dat den brand, die hier al te menigwerf voorvalt, te grooten verwoe-

sting maakt. Ik merkte alhier aan, dat deze Bolwerken na de kant van het Kasteel afgesloten zyn met sterke Poorten, waarschynlyk om dat ze mede strekken tot verdediging. Van de Westzyde van de Stad komt een groote Rivier die dezelfde doorloopt, en zich zelven eindelijk ontlast in de Haaven. Ze zend een grooten tak uyt, welke om het Kasteel loopt en van daar weer in de Haaven valt door vyf verscheide stroomen, van welke yder een byzonderen naam voert, en een deftige Brug over haar heeft leggen. De voornaamste en vermaardste dezer Bruggen is die genoemt word *Niponbas*, of brug van *Japan*, waar van in 't voorgaande Hoofdstuk. Een andere word genoemt *Jedo Baschi*, dat is Brug van *Jedo*. Deze Stad is uytnemend volkryk, en 't getal der Inboorlingen, Vreemdelingen en Geestelyken is byna ongeloofelyk; en waarlyk het kan niet anders zyn, gemerkt de menigte van alle de Officieren, van allerley rang, ampten, en hoedanigheden, die het Keyzerlyk Hof uytmaken; maar noch veel meer en inzonderheid de Familien van alle de Prinssen van 't Ryk, die 't geheele jaar daar blyven, met talryke treynen en gevolgen overeenkomstig met haaren staat, terwyl den Prinssen zelven vergunt word slechts zes maanden van 't Hof te mogen blyven, gedurende welken tyd, zy order stellen en zorg dragen voor hunne erfelyke Heerschappyen en *Domainen*. en daar na weder naar *Jedo* keeren.

Jedo is zo regulier niet gebouwt, als veele en de meeste andere Steden in *Japan*, (inzonderheid *Miaco*) en dat komt voornamentlyk by, om dat de Stad allengs-

Rivieren.

Bruggen.

Volkryk-
heid.

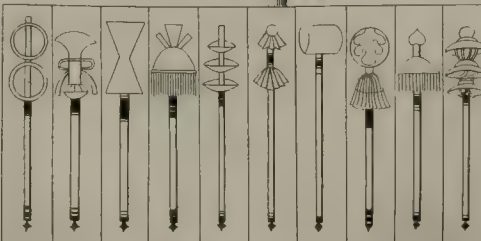
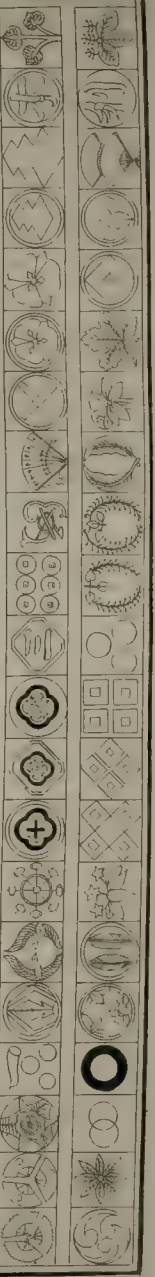
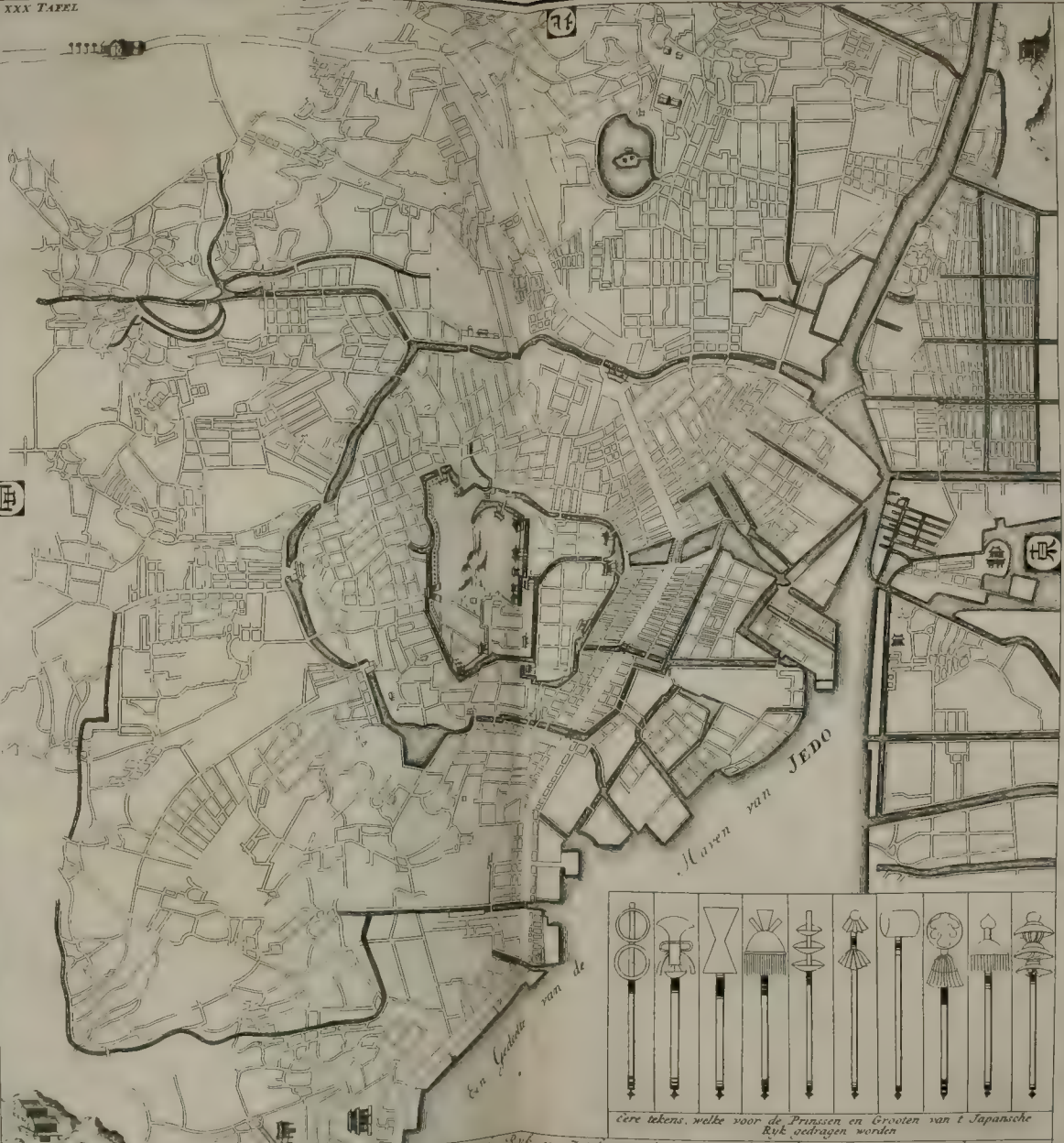
Ongerege-
rtheid.

Stamvrees der
en van de Edelheiden

XXX TAFEL

Prinsen van t Rijk
van JAPAN

Dere tekens, welke voor de Prinssen en Grooiten van t Japanische Rijk gedragen worden

Bezetting van de Stad JEDO, Hoofdstad van t Japanische Rijk, en Zetel van den Opper Monarch van JAPAN, getekent na een Sapanische Kaart, die bewaart word in t Kabinet, van den Keizer Kans Hoan, van vier en een halve engelsche voet lang en 20 velt breed door J G SCHUYTZER.

lengskens uytgezet is tot haare tegenwoordige grootte. Op sommige plaatsen van de Stad loopen de straten evenwel recht en geschikt genoeg elkander met rechte hoeken doorsnydende. Deze regelierheid is volkomenlyk toe te schryven aan de ongelukken van brand, door welke eenige honderde huysen te gelyk in de asche gelegt zynde, gelyk het in der daad dikwils gebeurt, de nieuwe straten dan mogen aangelegt worden op welke plaatsen de bouwers willen. Veele dezer plaatsen dus door den brand verwoest, leggen noch onbebouwt, wordende de huysen hier niet met die vaardigheid opgebouwt als tot *Moscouw*, alwaar zy dezelve verkopen reeds gemaakt zynde, zo dat 'er niet meer vereischt word, dan dezelve te verhuysen en op te slaan, daar zy ontbreken, zonder kalk, kley of spykers, eenigen tyd na den brand. De Huysen in *Jedo* zyn kleyn en laag, gelyk ze ook waarlyk zyn in alle andere gedeeltens van het Ryk, gebouwt van dennehout, met dunne kleye muren, van binnen verciert, en afgedeelt in kamers door papiere schutten, en traalyvensters. De vloeren zyn bedekt met mooye matten, en de daken met houtspaanders, met een woord, 't gantsche gebouw is een zamenstel van zodanigen brandbaaren stof, dat men zich niet behoefte te verwonderen over de groote verwoestingen, welke in dit Land door den brand worden gemaakt. Byna yder huys heeft een plaats onder 't dak, of op het zelve, daar zy geduurig houden een Tobbe vol water, met een paar Emmers, waar by men lichtelyk komen kan, zelfs buyten 's huys met ladders. Door deze voorzorg waarlyk word veelyds den brand gelescht in byzondere huysen, maar het is 'er zeer ver af dat dit kan helpen om de wode van de verteerende vlam te stuyten die reeds postgevat en overgevlogen is in de nabuurige huysen, en die in de asche gelegd heeft, waar tegen zy geen beter noch daadelyker hulp weten, dan sommige nabygelegene tot aan den grond toe om ver te haalen, die tot noch toe niet aangedaan waren, ten welken einde geheele Compagnien van Brandwachers dag en nacht door de Stad patrouilleeren. De Stad is wel voorzien van Munniken, Tempels, Kloosters, en andere Godshuysen, die gelegen zyn op de beste en pleyzierigste plaatsen, gelyk ze ook zyn in *Europa*, en zo als ik geloof, in alle andere Landen. De woonhuysen der byzondere Munniken verschillen in 't minste met van die der

Gebouwen

Orders in geval van brand.

Geestelyken.

Leeken uytgezondert alleen, dat zy staan op sommige verhevene zichbaare plaatsen, met eenige trappen derwaards opleydende, en een kleine Tempel of Kappel dicht by gelegen, of zo 'er geen by is, ten minsten een Zaal of ruym vertrek, verziert met eenige weinige Outaaren, op welke verscheide hunner Afgoden staan. Daar zyn behalven deze verscheide deftige en staatelyke Tempels gebouwt voor *Amida*, *Siaka*, *Quanwon*, en verscheide andere hunner Goden, van alle Sekten en Godsdiensten in *Japan* opgerecht. Doch nadien zy niet veel verschillen noch in fatsoen noch maaksel van andere Tempels voor en ter eeren derzelve Goden opgerecht tot *Miaco*, dewelke wy op onze te rugkomt in die Stad naauwkeuriger zullen beschouwen en beschryven, zal ik dezelve in dit Hoofdstuk, om het niet te zeer te doen uytduyden, stilzwygens voorbygaan.

In deze Stad zyn veele deftige Paleysen, gelyk zulks lichtelyk is attemeeten, nadien ze is de Zetel van een machtig Keyzer, en de Woonplaats van al de Adelyke en Prinselyke Geslachten van dit machtig Ryk. Zy zyn afgezondert en onderscheiden van andere huysen, door groote pleynen en deftige Poorten; Naar de deur van het Huys gaat men eenige weinige kostelyke geverfde trappen op; 't huys is afgedeelt in verscheide heerlyke vertrekken; alle gelykvloers, zynde niet meer dan eene verdieping hoog, nochte ook verciert met Toorens, gelyk de Kasteelen en de Paleysen, in welke de Prinssen en Heeren van het Ryk wonen in hunne Erf-Heerschappyen. De Stad *Jedo* is een queekschool van Kunstenaars en Ambachtsluyden van Koopluyden en Winkeliers, en evenwel word hier alles dierder verkocht dan ergens in 't gantsche Ryk, van wegen den grooten toeloop van Volk, en het getal der luye Munniken en Hovelingen, als mede van de moeyelyke toevoer van levensmiddelen en van andere waaren. De Burgerlyke Staats Regeering van deze Stad, is byna een en dezelve met die van *Nagasaki* en *Osacca*, waar heen ik den Lezer wyze als tot eene wydloopiger beschryving. De Stadsvoogden nemen elk by beurten voor een jaar de Stads Regeering waar. De voornaame mindere Amptenaars zyn de Burgermeesters, gelyk de Nederlanders ze noemen, of *Majors*, die 't bevel hebben over de byzondere deelen, en de *Otona's* die het opzicht en het bevel voeren onder de Burgermeesters, over de byzondere straten.

Paleysen en Huysen van den Adel.

Regeering.

Kasteel en
Wooning
van den
Keyzer.

't Kasteel en Woonhuys des Keyzers legt omtrent in 't midden der Stad, het is van een ongelyke gedaante, hellende naar 't ronde en 't heeft vyf Japansche mylen in den omtrek. Het bestaat uyt twee Voorwerken of Voorkasteelen, gelyk men ze zou mogen noemen, en uyt het derde of binnenste en voornaamste Kasteel, 't welk eigentlyk de verblyfplaats van den Keyzer is, met twee andere krachtige welversterkte, doch kleiner Kasteelen aan de zyden, en sommige groote Hoven of Tuynen achter het Keyzerlyk Paleys. Ik noem alle deze verscheidene verdeelingen Kasteelen, omdat zy afzonderlyk en elk op zich zelf besloten zyn met Wallen en Grachten. Het eerste en buytenste Kasteel beslaat een groote plek Lands, welke het tweede omvangt als ook de helft van 't Keyzerlyke Woonhuys, en zelf omvangen en omringt is met Wallen, en Grachten, en sterk bewaakte Poorten. Het heeft zo veele Straaten, Grachten en Waterloopen, dat ik 'er niet gemakkelyk een Plan van konde bekomen: Ik kon ook niets byentrekken dat my vergenoegen kon uyt de Plans der Japoneesen zelve, welke ik evenwel, zo als ze zyn, hier aan den Lezer vertoone te gelyk met het Plan van de Stad *Jedo* (ziet de dertigste Tafel.) In dit buytenste Kasteel woonden de Prinssen van het Ryk met hunne huysgezinnen in gemakkelyke en deffige Paleysen, gebouwt in straaten, met ruyme pleyen, door sterke zwaare Poorten afgesloten. Het tweede Kasteel beslaat een veel kleiner plek gronds, dit tweede staat met de Gevel naar het derde of Woonplaats van den Keyzer, en word omvangen door het eerste, doch is van beyde, het eerste en het derde afgezonderd door Wallen, Grachten, Ophaalbruggen, en sterke Poorten: De wacht van dat tweede Kasteel is veel sterker dan die van het eerste. In het zelve zyn de deffige Paleysen van sommige der machtigste Prinssen van het Ryk, van de Raadsheeren van Staat, van de eerste Staatsdienaars, van de voornaamste Kroons-Amptenaaren, en van zodanige andere Perfoonen, die meest geduurig zyn Keyzerlyk Perfoon moeten opwachten. 't Kasteel zelf, waar in de Keyzer woont legt iets hooger dan de andere op den top van een heuvel, welke voorbedachtelyk vlak en effen gemaakt is, om het Keyzerlyk Paleys daar op te bouwen. Het word omringt door een dikke sterke hartstee-ne muur, met *Bastions* uytstaande zeer na op dezelve wyze als onze Europische vestingwerken. Tegen de binnenkant

van de muur is een aarde Bolwerk opgeworpen, en op deszelfs kruyn staan zo tot verciering als tot versterking verscheide lange Gebouwen en vierkante Wachthuysen, gebouwt op de manier van Toorens, verscheide verdiepingen hoog. Inzonderheid zyn de Gebouwen aan die zyde, daar de Keyzerlyke Wooning is, van eene ongemeene sterkte, alle van Hardsteen, van eene ongemeene grootte, dewelke slechts bloot op elkan deren zyn gelegd, zonder vastgemaakt te zyn, noch met kalk, noch met yzere ankers, 't welk zy zeggen dat geschied is, op dat in geval van aardbevingen die menigwerf in dit Land gebeuren, de steenen aan de schudding medegevende, de muur zelf daar door geen schaade mocht lyden. Binnen het Paleys steekt een vierkante witte Tooren hoog uyt boven alle de andere Gebouwen. Deze is veele verdiepingen hoog, verciert met daken en andere schoone oppronkingen, welke het geheele Kasteel van verre doen gelyken zo heerlyk, dat het niet uyt te drukken is, den beschouwers verbaasende, gelyk mede doen de menigvuldige andere schoone geboogde daken, met vergulde Draaken op den top en op de hoeken, die de andere gebouwen binnen het Kasteel bedekken. Het tweede Kasteel is zeer klein, en meer gelyk na een Slot, zonder eenig het minste uytwendig verciersel. Het heeft maar eene deur, en daar toe is ook maar eene toegang uyt 's Keyzers Woonplaats. over een hooge lange Brug. 't Derde Kasteel legt aan de kant van het tweede, en is byna van dezelve gedaante. Ze worden beide omvangen met hooge sterke muuren, die tot noch te beter bescherming worden omringt door breede diepe Grachten, uyt de groote Rivier. In deze twee Kasteelen worden opgevoed de Keyzerlyke Prinssen en Prinssessen, zo 'er eenige zyn. Achter het Keyzerlyk Paleys is noch een verheve grond, schoon naar de manier van 't Land met fraaye en heerlyke Hoven en Boomgaarden, welke eindigen aan een pleyzierig Bosch op den top van een berg beplant met twee byzondere verschillende en raare soorten van *Platanus* Boomen, welker starachtige bladeren, met groen, geel en rood bonte bladeren geverwt zeer aangenaam voor het oog zyn.

Het is aanmerkelyk 't geen zy van deze Boomen verzekeren, dat het eene soort in haare volle schoonheid is in den Lente, en de andere in den Herfst. Het Paleys zelf is slechts van eene verdieping, die niettemin van een schoone hoogte is.

Het

Zonderlinge *Platanus* Boomen.

Het bestaat een groote plek Lands, en heeft zeven lange Galleryen en ruyme vertrekken, die door het toewouwen of wegnemen der schutten kunnen worden grooter of kleiner gemaakt naar het de gelegenheid vereischt, en zodanig zyn gemaakt, dat ze ten allen tyden een bequaam en genoegzaam licht scheppen. De voornaamste Kamers hebben elk haare byzondere naamen; Zo als by voorbeeld, de Vertrekkamer, waar in alle menschen die ter gehoor zullen toegelaten worden, het zy by den Keyzer, of by zyne eerste Dienaars van Staat, wachten, tot dat zy binnen geleid worden; De Raadkamer, waar in de Dienaars van Staat, en Geheyme Raaden by elkander komen, om over zaaken raad te pleegen; De Zaal van duyzend Matten, in welke de Keyzer de hulde en gewoonlyke geschenken ontfangt van de Prinsfen van het Ryk, en van de Gezanten van Uythemsche Machten; Verscheide Ghoorzaalen; De Kamers voor des Keyzers Wooningen en andere. Het zamenstel van alle deze verscheide Kamers is keurlyk fraay, volgens de bouwkunde van 't Land. De zolderingen, balken en pylaren zyn van Cederen, van Kampher, of *Jeseri hout*, welkers greynen natuurlyk loopen in bloemen en andere fraaye figuren, en zyn derhalven in sommige vertrekken alleenlyk bedekt met een dunne doorschynende laag van vernis, in sommige verlakt, en keurlyk uytgesneden met Vogelen en Loofwerk net verguld. De vloer is bedekt met de fynste witte Matten, met goude Franjens of Koorden omzoomt. Dit is al de huysraad die men in de Paleysen van den Keyzer, en van de Prinsfen van het Ryk ziet. My is gezegt dat 'er een byzonder geheim vertrek is onder de grond, het welk in plaats van zoldering een groote waterbak heeft, en dat de Keyzer derwaards zich begeeft, als het blixemt, om dat zy gelooven, dat de kracht van den blixem gebroken word in het water. Doch dit geef ik alleen over op haar zeggen. Daar zyn ook twee sterke Kamers, in welke de Keyzerlyke Schatten worden bewaart en deze zyn geveiligt en betchut voor brand en Dieven door sterke yzere deuren, en kopere daken. In dit Kasteel hebben gewoont de Opvolgers van den Keyzer *Jejas*, de eerste van dit Geslacht die het Ryk *Japan* beheerscht hebben op de volgende order.

(1) *Jejas*, na zyn dood genoemt *Gongin*.
 (2) *Teitokwin* zyn Zoon. (3) *Daijotin* een Zoon van *Teitokwin*. (4) *Genjojin*, een Zoon van *Daijotin*, en (5) *Ismajos* de nu

regeerende alleenheerscher, Broeders Zoon van *Genjojin*. Dus veel van het Kasteel en Wooning van den Waereldlyken Keyzer van *Japan*. Ik zal nu den draad van myn Dagregister weer aanvatten.

Zo dra als wy aan onze Herberg quamen, zonden wy onzen tweeden Tolk, de eerste in geen staat zynde om uyt te gaan van wegen zyne ziekelykheid, om kennis te geven van onzen aankomst aan de Keyzerlyke Gevolmachtigden aangestelt tot beschikking en behandeling der buytenlandsche zaaken, als mede aan dien Gouverneur van *Nagasaki*, die toen tot *Jedo* was, zynde *Genseimon*, die om zyne groote zorg in het behandelen en schicken der zaaken van den buytenlandschen Handel, in het jaar 1687, ten voordeele van het Land, en tot volkome vergenoeving van den Keyzer, door dezen was vereert geworden, met den Tytel en Waardigheid van *Sino Cami*. Hy beval op staandevoet aan onzen *Buzjo*, om ons naauw in onze vertrekken te houden, en aan niemant toe te laten by ons te komen, behalven onze eige knechts, welke bevelen zy nooit nalaten stipt te volgen, schoon men anders zou mogen denken, dat onze vertrekken ver genoeg van de straat waren, zynde de bovenste verdieping van een achterhuys, waar toe geen ingang was, dan door een enge weg, welke kon afgesloten worden als het nodig was. Tot meerder zekerheid waren 'er twee deuren, eene aan het boven en eene aan het beneden einde van de trap, en de vertrekken waren aan drie kanten gesloten. Myn vertrek had een enkel eng venster, door het welk ik met veel gemak de hoogte der middagzon kon nemen. Ons wierd gezegt, dat vier dagen voor onze aankomst veertig straten, en meer dan vierduyzend huysen waren verbrand. Dezen eigen avond ontstond 'er brand twee uren ten Oosten van onze Herberg, doch deze wierd ras uytgebluscht, hebbende slechts weinige huysen in d'asche gelegd.

Verrichtingen by onze aankomst tot Jedo.

Op den veertienden van Maart zonden de twee Keyzerlyke Gevolmachtigden aan *Sino Cami*, om ons te verwelkomen over onze gelukkige aankomst, en om ons ter zelve tyd te verwittigen, dat zy van dezelve kennis gegeven hadden aan de Raaden van Staate. Den zelfden dag openden wy in tegenwoordigheid van onzen *Buzjo* en van een ander Officier, door *Sino Cami* gezonden, de geschenken, die gedaan zouden worden aan den Keyzer, en aan de Grooten van 't Hof. En wy bespraken de noodige doosfen voor de *Calambak* en de *Borneesche Kampher*.

Op

Op den vyftienden quamen twee Snyders, om naar gewoonte de Europifche Stoffen voor den Keyzer te snyden. Dien zelve dag beftelden wy flesfen en andere vaten voor de *Tint* en *Spaansche Wynen*, als mede houten Tafels, om de Gefchenken op te leggen. Onze *Bugjo* ging *Sino Cami* bezoeken, door wien hem fcherpelyk bevolen wierd, aan niemant de vryheid te geven om ons te zien, eer dat wy waren toegelaten ter gehoor by den Keyzer, ten zy hy hem andere nadrukkelyke bevelen daar toe gaf, om het te mogen doen. Dezen avond ontftond 'er wederom brand twee uren van onze Herberg, doch die deed weinig fchaade.

Op den zeventienden zeide ons onze *Bugjo*, dat hy van *Nagafaki* tyding had dat veertien dagen na ons vertrek van daar, twintig Chineefche Yonken veylig in die Haave waren aangekomen. Hy verzocht ons ter zelve tyd, om geene Papieren met Europifche Merken uyt onze vensters te werpen. Dezen morgen vernamen wy weder brand niet ver van ons af.

Op den achttienden waren wy bezig om de *Tint* en *Spaansche Wynen* over te gieten in langhalsde Flesfen, en om de *Calambak* en de *Kampfer* in Doofen te leggen, en voorts om alles te fchikken zo als zy zouden vertoont en aangeboden worden aan den Keyzer, wanneer wy ter gehoor quamen. Dezen avond ontftond 'er een heftige brand omtrent anderhalve myl ten Westen van onze Herberg, en ter zelve tyd waayde 'er eene sterke Noordelyke wind, deze brand was zo geweldig, dat ze vyfentwintig Straaten, fchoon ze daar zeer breed waren, en omtrent zeshonderd Huysen in de afliche leide, in den tyd van vier uren, eerze kon gedempt worden: Men zeide dat deze toegekomen was door brandftichters, van welke 'er twee wierden gevat.

Op den twintigften *Maart* wierd ons gezegt dat *Matzandairo Inaba Cami*, die naar *Miaco* ftond te gaan als Opperrechter van die plaats, van *Jedo* ten dien einde op weg ging, vergezelt door een ander Heer, die hem aan het Volk zoude voorftellen, en ter zelve tyd gefchenken overbrengen van den Keyzer aan den *Dairi*. *Sino Cami*, liet ons dezen dag door een zyner Amptenaaren boodfchappen, dat hy hoopte, dat wy ons gehoor by den Keyzer zouden hebben op den achtentwintigften van dezen maand, en om ons daar en boven te bevelen zorg te dragen voor onze gezondheid, en alles vaardig en gereed te houden tegen dien tyd.

Op den eenentwintigften ging onze oude Tolk het bezoek afleggen by de Keyzerlyke Gevolmachtigden, en verzocht te gelyk, om op den dag van onze gehoorgeving, naar 't Hof te mogen worden gedragen in een *Cangos*, 't welk hem wierd toegeftaan, na dat hy eerst eene verklaring had gegeven onder Eede, en met zyn bloed ondertekent, dat hy van wegen zyne ziekte anders in geen ftaat was, om daar te komen. *Goto Tjofimon*, Burgermeester van *Nagafaki*, ging dien dag derwaards op reys, hebbende gehoor gehad by de Raaden van Staate op den vyftienden der tweede Japanfche maand, en zyn gehoor van affcheid op den eenentwintigften.

Den drientwintigften zonden wy door onzen tweeden Tolk *Trojemon* een gefchenk van een Fles *Aqua vitæ* aan den jongen Heere van *Firando*, die toen tot *Jedo* was, als een gering teken van onze dankbaare geheugenis van de goedertierene befcherming, welke zyn Vader aan ons verleent had, toen wy onze Factory hadden op het Eiland *Firando*. Op dezen dag, omtrent een uur voor den middag, met zeer ftil weder, wierd 'er eene geweldige en fchielyke Aardbeving gevoelt, welke ons huys met een groot gedruysch deed fchudden. Ze duurde zo lang dat men vyftig zou hebben kunnen tellen. Dit fchielyk toeval overtuigde my van de redelykheid en noodzakelykheid van die Wet, waarby door 't geheele Ryk verboden word hooge huysen te bouwen, en dat het niet min dienftig en noodig is om ze te bouwen in dit Land, gelyk ze doen, geheel van lichte ftof en hout, en een fwaare sterke boom onder het dak te leggen, om door dezelfs gewigt, en drukking op de muuren van het huys, dezelve by een te houden, in geval van zodanigen fchok en dreun.

Zaterdag den 24. *Maart*, was het zeer kout, en 't sneeuwde en het regende; den nacht te vooren was het evenwel uytneemend heet geweest. Dezen dag liet *Makino Bingo*, Raadsheer van Staat, en 's Keyzers groot gunfteling, onzen Directeur begroeten en verzoeken een ftuk Nederlandfche Kaas; wy zonden hem een geheele Edamsche, en een halve Saffraankaas, uyt onze eige voorraad genomen.

Op den vyfentwintigften fchikten wy de Gefchenken voor zyne Keyzerlyke Mayesteyt en voor sommige Grooten aan 't Hof in goede order, in hoope, dat wy den achtentwintigften zouden toegelaten worden ter gehoor, zynde een Heylige dag: Wy lieten ook *Sino Cami*, en

Hevige
brand.

Aardbe-
ving.

Voor-
naamte
Ministers
van 't Key-
zerlyke
Hof.

en de Keyzerlyke Gevolmachtigden verzoeken, hunne pogingen in 't werk te stellen, om ons gehoor te vervorderen. De Staats-Dienaars en andere Grooten aan 't Hof, van welke wy eenige slechts bezochten, en anderen met Geschenken vereerden, waren de vyf eerste Raadsheeren van Staat, *Goradzi* genaamt, of de vyf ouder mannen, dewelke waren (1) *Makino Bingono Cami*. (2) *Okubo Canga no Cami*. (3) *Abi Bungono Cami*. (4) *Toda Jamajiro Cami*. (5) *Tjutsia Sagami Cami*: Vier Keyzerlyke Onder-Raadsheeren van Staat, *Waka Goridzi* genaamt, dewelke waren (1) *Akimotto Tadsuma Cami*. (2) *Katta Saddono Cami*, (3) *Naito Tambano Cami*, ende ten (4) *Jnagi Sawa Dewano Cami*. De *Dsisja*, gelyk zy worden genoemt, dat is de Heeren van den Tempel, zynde drie. (1) *Toda no Tono Cami*; (2) *Fondakino Cami*, en ten (3) *On-gasawara Saddono Cami*. *Matzaro Ikono Cami*, Heer van *Firando* van de Stamme *Fisen*. De Keyzerlyke Gevolmachtigden, gelyk wy ze doorgaans noemen, die gelyk als des Keyzers Prokureurs Generaals zyn van de Stad *Jedo*, *Todo Ijono Cami*, ende *Obutto Sabboro Sayemon Sama*: De twee Gouverneurs van *Jedo*, *Fodso Arwana Cami*, ende *Nofy Ismono Cami*: Het laatst van allen deze der Gouverneurs van *Nagasaki*, die tot *Jedo* is, zynde toen *Kawagatz Genfaimon*, of volgens zyn nieuwen tytel, *Kawagatz Tfino Cami*, zynde de twee andere, *Jama Okkasubioje en Myjaki Tono mo* op de plaats van haare regeering.

Op den 26 Maart liet *Sino Cami* ons weten, dat onze gehoorgeving eenen dag was uytgesteld, te weten, op den negenentwintigsten, van wegen de dood van *Makino Bingo's* Broeder, welk geval niet wilde toelaten aan dien gunsteling des Keyzers en eersten Raadsheer van Staate, om voor dien dag in 't openbaar te verichynen.

Op den zevenentwintigsten Maart na den eeten, quam *Firanno Sofatz* een der Artzen des Keyzers, een oudachtig zwaarlyvig man, my bezoeken, en myn gevoelen vraagen omtrent de geneefing van sommige ziekten.

Op den achtentwintigsten zonden de twee Keyzerlyke Gevolmachtigden ende *Sino Cami* hunne Geheimschryvers, om ons bekend te maken, dat wy den volgende morgen gehoor zouden hebben by den Keyzer, dat wy derhalven by tyds naar 't Hof zouden gaan, en daar wachten in de groote Keyzerlyke Wachtkamer, tot dat wy konden worden in-geleyd.

De negenentwintigste, zynde de laatste dag der tweede Japansche Maand, is een van de gewoonlyke Hof-dagen, op welke de Keyzer gehoor verleent. En echter konden wy ons zeer bezwaarlyk kittelen, van zo spoedig afgevaardigt te zullen worden, indien *Makino Bingo* dezelve niet opzettelyk gestelt had voor den dag van ons gehoor, om van ons ontslagen te zyn, om dat hy op den vyfden der volgende maand, de eer zou hebben, om den Keyzer ter maaltyd te onthaalen, een gunst die zeer veel tyds en veele voorbereysfelen vereischt. Deze *Bengo* of *Bingo* was eertyds voogd over den tegenwoordigen Keyzer, eer hy tot de Kroon quam, maar nu is hy zyn eerste gunsteling, en de eenigste Persoon, op wien hy volstrektelyk vertrouwt. By ons gehoor is hy het, die de eere heeft van 's Keyzers woorden en bevelen uyt zyn eige mond te ontfangen, en dezelve aan ons mede te deelen. Hy is naby zeventig jaaren oud, een lang doch mager man, met een lang aangezicht, een mannelyk gelaat als der Hoogduytschers, langzaam in zyne handelingen, anders zeer beleeft en vrindelyk in zyn geheele gedrag. Hy heeft den naam en merkten van een oprecht en voorzichtig man, geenzins overgegeven aan staatzucht, noch genegen om wraak te nemen, noch gestelt om onmatige schatten op te hoopen, met een woord, hy is volkomen waardig en hy verdiend het groot vertrouwen en achting, dat de Keyzer op hem stelt.

Omtrent drie jaaren geleden had hy de eere van den Keyzer ter maaltyd te onthaalen, en wierd toen door hem beschonken met een Zwaard, waardig geschat 15000 *Thails*, 't welk de Keyzer van zyne eige zyde nam, met 3000 *Cobangs* in Goud, 300 *Shuits* Zilver, verscheide Damasten en fyne Chineesche zyde Stoffen, en een vermeerdering van 300000 zakken Ryft voor zyn jaarlyx inkomen, welke toen reeds 400000 waren, zo dat hy 'er in 't geheel 700000 heeft. Men rekent het een weergaloofse eer den Keyzer te mogen onthaalen ter maaltyd, maar zodanig onthaal kan hem, aan wien deze gunst toegelaten word, in den grond helpen, nadien, al wat zeldzaam en ongemeen is, moet gezocht en yder ding ten alleruyttersten dier betaalt worden. Tot een voorbeeld hier van zal het genoeg zyn te melden 't geene *Bengo* deed over eenige weinige jaaren. Toen een Bal aan 't Hof zynde, zond hy een *Soccano*, zo als de Japoneesen het noemen (zynde een klein onthaal uyt eenige we-

Bingo Pre-
sident van
den Raad
van Staate.

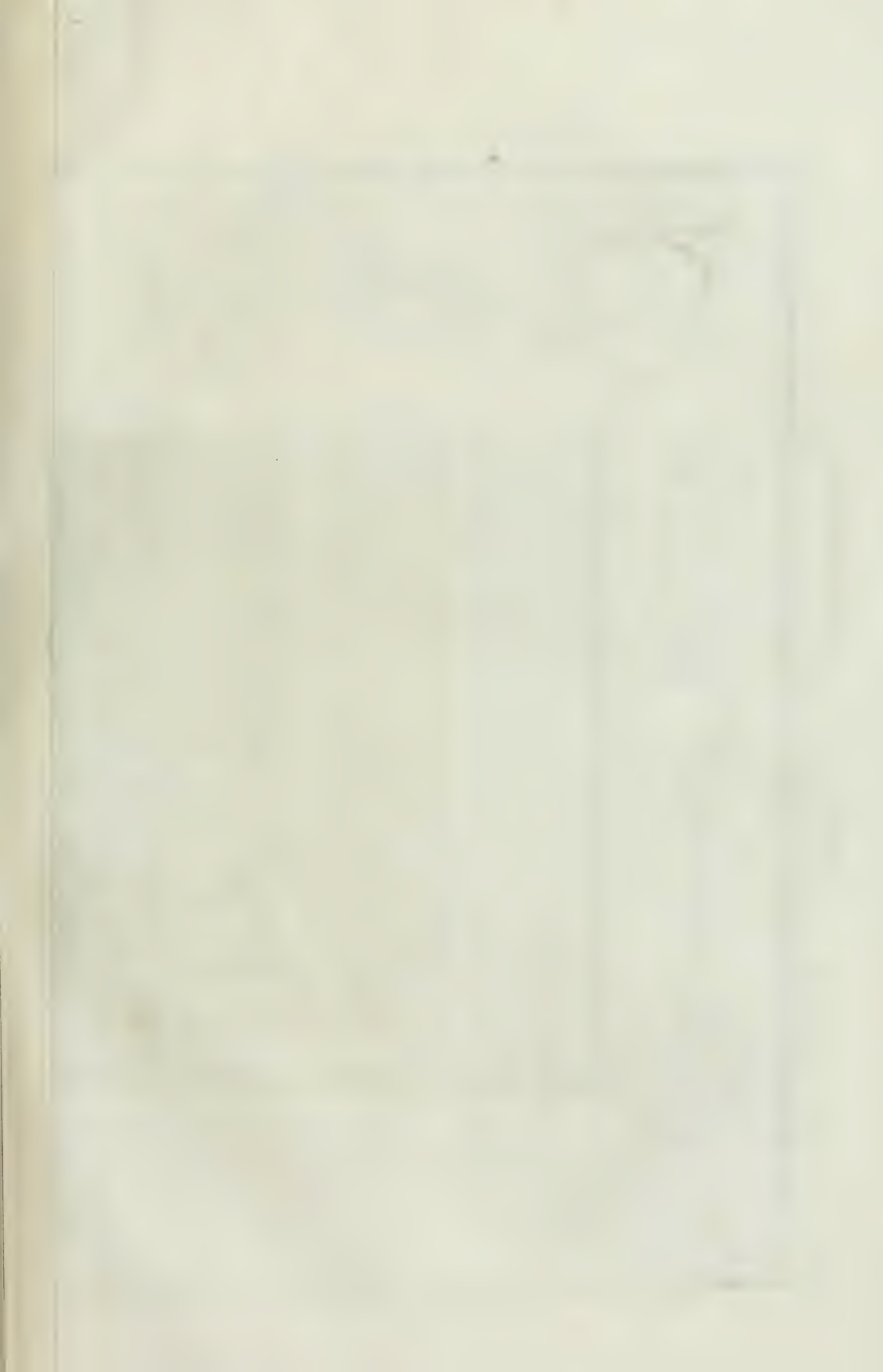
Kostelyke
Gastery.

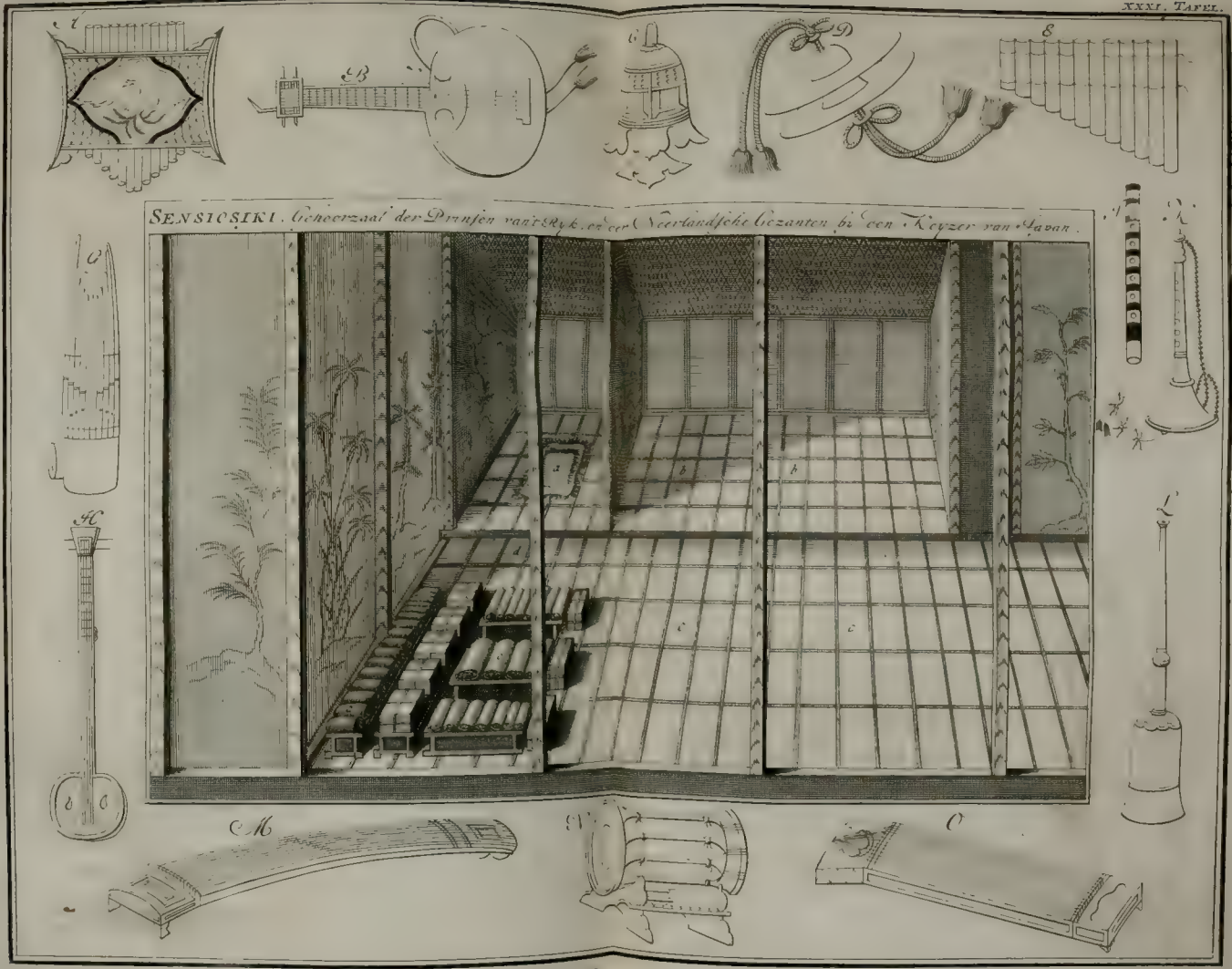
nige dingen, op een houte werktuyg, op de wyze van een Tafel gemaakt, gelegd, 't welk de Japoneezen aan elkander zenden tot een teken van vriendschap) aan den Keyzer, bestaande in twee *Tab* of *Steenbraaffems*, gelyk wyze noemen, welke hy gekocht had voor 150 *Cobangs*, en een paar Schulpvisschen, die hem 90 *Cobangs* koften. Een *Cobang* is waardig omtrent vyf Dukaaten, zo dat 't geheele onthaal bedroeg 5200 Dukaaten of omtrent 2400 pond Sterl. Deze twee doorten van Visch zyn de raarste en duurste in *Japan*, voornamentlyk de *Steenbraaffems*, die, wanneer ze in der tyd zyn, nooit verkocht worden onder twee *Cobangs* het stuk, maar in Winter-tyden, en by gelegentheid van groote Feesten, word 'er voor betaalt wat 'er geeischt word. In dit geval is het niet alleen zeer voordeelig voor den Vischverkooper, maar de Kooper acht het een zonderling geluk, zulken raaren en dieren Visch te hebben kunnen krygen voor zodanigen Gast, voor wien hy een zonderlinge en ongemeene eerbied en achting heeft. Maar daar is iets byzonders en bygeloovigs verborgen in den eigenaam van dezen Visch, zynde het de laatste syllab van het woord *Meditab*, 't welk de Japoneezen, gebruyken, wanneer zy elkanderen vreugde wenschen.

Ons gehoor by den Keyzer, en 't geen 'er by deze gelegentheid omging.

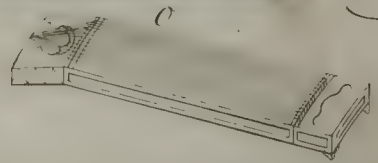
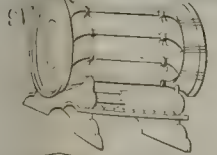
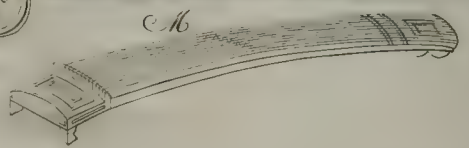
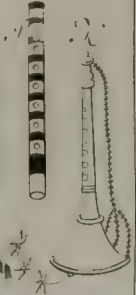
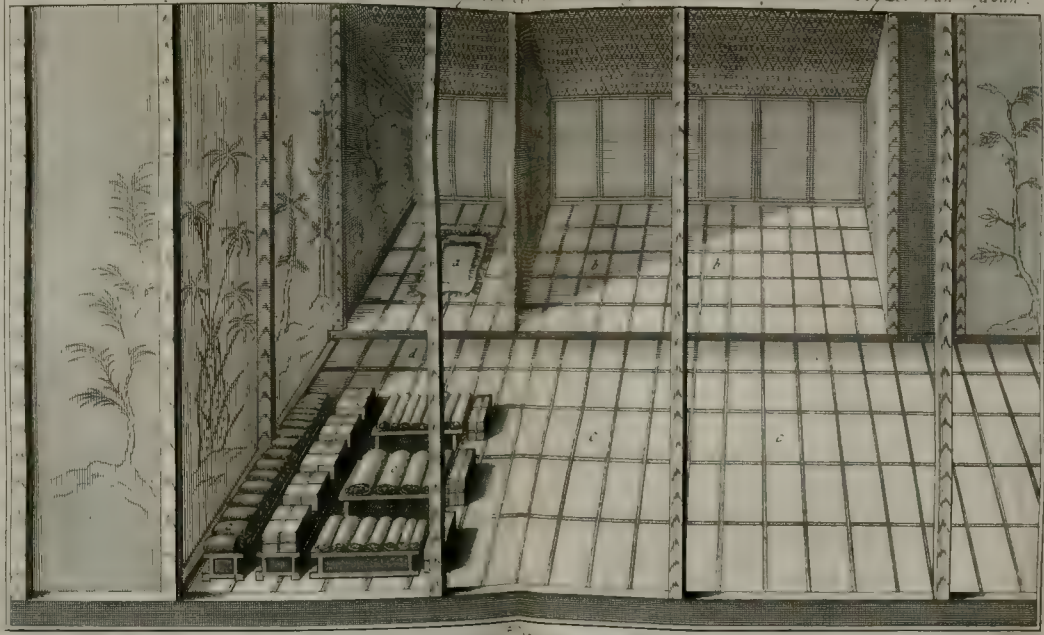
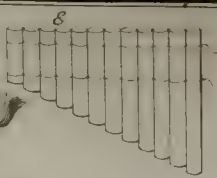
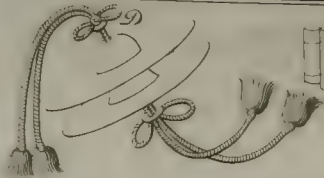
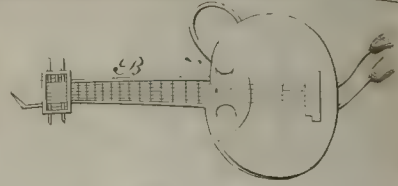
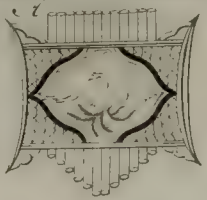
Op den negenentwintigsten Maart, zynde Donderdag, de dag gestelt tot ons gehoor, wierden de Geschenken, geschikt voor zyne Keyzerlyke Majesteit, naar 't Hof gezonden, vergezelt door de Onder-Officieren van *Sino Cami*, en van de *Ministers* der buytenlandsche zaaken, om daar in bequaame order gelegd te worden op houte tafels, in de Zaal van *Honderd Matten*, als ze genoemd word, alwaar de Keyzer dezelve zou bezichtigen. Wy volgden kort, daar aan in een zeer gemene kleeding met zwarte zyde Mantels, als plecht-gewaaden naar de manieren van *Europa*. Wy wierden verzelt door drie Rentmeesters van de Stadsvoogden van *Nagasaki*, door onzen *Dosen* of *Onder-Bugjo*, door twee Stads Booden van *Nagasaki*, en een Zoon van een der Tolken, alle te voet. Wy drie Nederlanders en onze tweede Tolk reeden, te Paard, achter malkander. Onze Paarden wierden geleyd door *Stalknechts*, die ze by den toom namen, een knecht by yder paard, aan de rechterzyde gaande, aan welke zyde het ook 't gebruyk van dit Land is, om op of af te stygen. Eertyds waren wy gewoon twee knechts by yder paard te hebben, maar onlangs is deze gewoonte afgeschafft, als ons en-

kelyk op onnodige kosten jaagende. Onze *Resident*, of Kapitein, by de Japoneezen dus genoemd, quam achter ons, gedragen in een *Norimon*, en wierd gevolgt door onzen ouden eersten Tolk, gedragen in een *Cangos*. De treyn wierd gesloten door onze overige Knechts in 't gevolg, te voet gaande op behoorlyke tusschenwydtens, zo ver als hen geoorloft was ons te volgen. Op deze order gingen wy voort naar het Kasteel, en na omtrent een half uur rydens, quamen wy aan de eerste omtrek, welken wy bevonden wel versterkt met Muuren en Bolwerken. Daar reeden wy in over een groote Brug met Pylaaren, boven aan verciert met kopere knoppen, over een breede Rivier gelegd, die Noordwaards scheen te loopen om het Kasteel, in welke wy toen zagen zeer veele Schuyten en Vaartuygen. De Ingang is door twee sterke Poorten, met een kleine Wacht tusschen beide. Zo dra als wy door de tweede Poort trokken, quamen wy op een ruyme plaats, daar wy aan onze rechterhand een veel grooter Wacht vonden, dewelke echter meer voor staat, dan tot dienst en bescherming scheen gericht. Het Wachthuys was omhangen met laken. In de grond voor den ingang waren de Pieken geplant, en van binnen was het kostelyk opgepronkt met vergulde Wapenen, verlakte stukken Geschuts, Pieken, Schilden, Boogen, Pylen en Pylkookers. De Zoldaten zaten op de grond met de beenen kruysweegs overeen, in een goede order, gekleed in zwarte zyde, yder met twee Zwaarden op den Gordel steekende. Deze eerste beschanfing verby zynde, en tusschen de Huysen en Paleysen der Prinssen en Heeren van 't Ryk, binnen deszelfs omtrek gebouwt, rydende, quamen wy aan de tweede beschanfing, welke wy byna op dezelve wyze versterkt vonden als de eerste. De Brug evenwel, Poorten, Binnenwacht en de Paleysen waren veel deftiger en heerlyker. Wy lieten onze *Norimon* en *Cangos* hier, gelyk mede onze Paarden en Knechts, en wierden geleyd dwarfch door deze tweede omsluyting naar de *Fonmatz*, of Keyzerlyke Wooning, welken wy intraden over een lange steene brug, en gegaan zynde door een dubbeld Bastion, en door twee sterke Poorten, en daar na noch omtrent twintig treden verder, door een ongeregelde Straat, gebouwt, na het de gelegentheid der grond wilde toelaten, met Muuren van eene ongemeene hoogte aan beide zyden, quamen wy aan de *Fiakninban*, dat is, *Wacht van honderd Mannen*,

SENSICSIKI. Generaal der Pruisen vaart Ryk, en een Neeerlandfche Gezanten bi een Keyzer van Japan.

Mannen, of de groote Wacht van het Kasteel, 't welk aan onze linkerhand was aan 't boven eind van de zo even gemelde Straat, dicht by de laatste Poort leydende naar 's Keyzers Paleys. Wy wierden gelaft in dit Wachthuys te blyven, tot dat wy konden worden ingeleyd ter gehoor, 't welk men ons zeide, dat geschieden zoude, zo ras als de Grootte Raad van Staat in het Paleys vergadert was. Wy wierden beleefdelyk ontfangen door de twee Kapiteinen van de Wacht, die ons onthaalden op Thee en Tabak. Kort daar na quamen *Sino Cami*, en de twee Gevolmachtigden ons verwelkomen, met eenige Heeren van 't Hof by zich, die wy niet kenden: Omtrent een uur gewacht hebbende, geduurende welken tyd de meeste der Keyzerlyke Raadsheeren van Staat, oude en jonge, in het Paleys gingen, sommige te voet, andere gedragen wordende in *Norimons*, wierden wy geleyd door twee prachtige Poorten over een groot vierkant Pleyn naar het Paleys, naar het welk men opgaat met eenige weinige trappen leydende van de tweede Poort. De plaats tusschen de tweede Poort en 't voorste van 't Paleys, is slechts weinige treden breed, en was toen uytnemende vol gedrang van Hovelingen en Krygsbenden. Van daar wierden wy geleyd langs twee andere trappen tot het Paleys zelf, en eerstelyk in een ruym vertrek, naast den ingang aan de rechterhand, in welk vertrek alle de geene die ter gehoor zullen toegelaten worden, het zy by den Keyzer zelf of by de Raadsheeren van Staat, moeten wachten, tot dat zy worden geroepen. Het is een ruyme luchtige kamer, doch wanneer alle de Schutten uytgezet zyn, redelyk duyster, ontfangende alleenlyk een kleine lucht van de bovenvensters van eene nabygelegene kamer, in welke eenig huysraad voor de Keyzerlyke vertrekken word bewaart. Andersins is ze rykelyk gestoffeert volgens de maniere van het Land, en deszelfs vergulde posten, muuren en schutten zyn zeer fraay om te zien. Hier meer dan een uur gewacht, en de Keyzer zich midlerwyl gezet hebbende in de Gehoorzaal, quamen *Sino Cami* en de twee Gevolmachtigden binnen, en geleydeden onzen Gezant in de tegenwoordigheid des Keyzers, latende ons achter. Zo ras als hy daar quam, schreeuwden zy overluyd *Hollanda Captain*, 't welk het zein was voor hem om te naderen, en zyn plichtpleging en gehoorzaamheid te bewyzen. Vervolgens kroop hy op handen en knien tot een plaats die hem aangewesen wierd, tus-

schen de Geschenken op behoorlyke order geschaart, aan de eene kant, en de plaats, daar de Keyzer zat aan de andere zyde; toen knielende boog hy zyn voorhoofd ten eenemaal tot den grond, en kroop zo te rug gelyk eene krabbe, zonder een eenig woord te spreken. Zo gering en kort is het gehoor, dat wy hebben by zulken machtigen Monarch. Ook worden 'er geene andere plechtigheden waargenomen in het gehoor dat hy geeft, zelfs aan de grootste en machtigste Prinssen van 't Ryk. Want binnen geroepen zynde in de Zaal, worden hunne naamen luydkeels uytgeschreeuw, dan bewegen zy zich op handen en voeten onderdaniglyk en stilzwygende naar des Keyzers stoel, en haare onderwerping getoont hebbende, door het buygen hunner voorhoofden tot op de aarde toe, kruypen zy in dezelve onderdanige gestalte weder te rug.

De Zaal, waarin de Zaal van honderd Matten, gelykt geenzins naar die, welke de Keyzerlyke vertrekken afbeeldt in zynen geschilderde lijst, en waar in de Nederlanders aan den Keyzer van *Japan*. De verheve Throon, de trappen daar toe leydende, de tapyten daar van afhange, de prachtige pylaaren, het geboort van de Throon staat, ondersteunende de pylaaren, tusschen welke de Prinssen van het Ryk worden gezegt zich zelf neer te werpen ter aarde voor den Keyzer, en diergelyke meer, hebben niets waarachtigs in, dan alleen in de gedachten van dien Schryver. Yder ding waarlyk is kostelyk en prachtig, doch niet anders dan myn ontwerp dezelve vertoont, (ziet de 31 Tafel.) Want in onze tweede reys naar 't Hof, 't gehoor geeindigt zynde, deed de Gouverneur van *Narasaki* ons het pleyzier van de Zaal te laten zien, waar door ik gelegentheid had een schets daar van te maken, het welk niet zeer moeyelyk te doen viel, gemerkt, dat 'er niets anders toe vereischt word, dan wel te tellen de Matten, Posten, Schutten en Vensters. De vloer is bedekt met honderd matten, alle van dezelve grootte. Hierom word ze genoemt *Sen Sio Siki*, dat is, de Zaal van honderd Matten. Aan de eene kant komt ze uyt aan een kleine plaats, van welke ze 't licht ontfangt; aan de overzyde komt ze aan twee andere kamers, die by deze gelegentheid openstaan naar de kant van dezelve plaats, van welke de eene merkelyk grooter is dan de andere, en diend voor de Raaden van Staate, wanneer die by zich zelve aan ymand gehoor verleenen. De andere is kleiner,

Gehoorzaal.

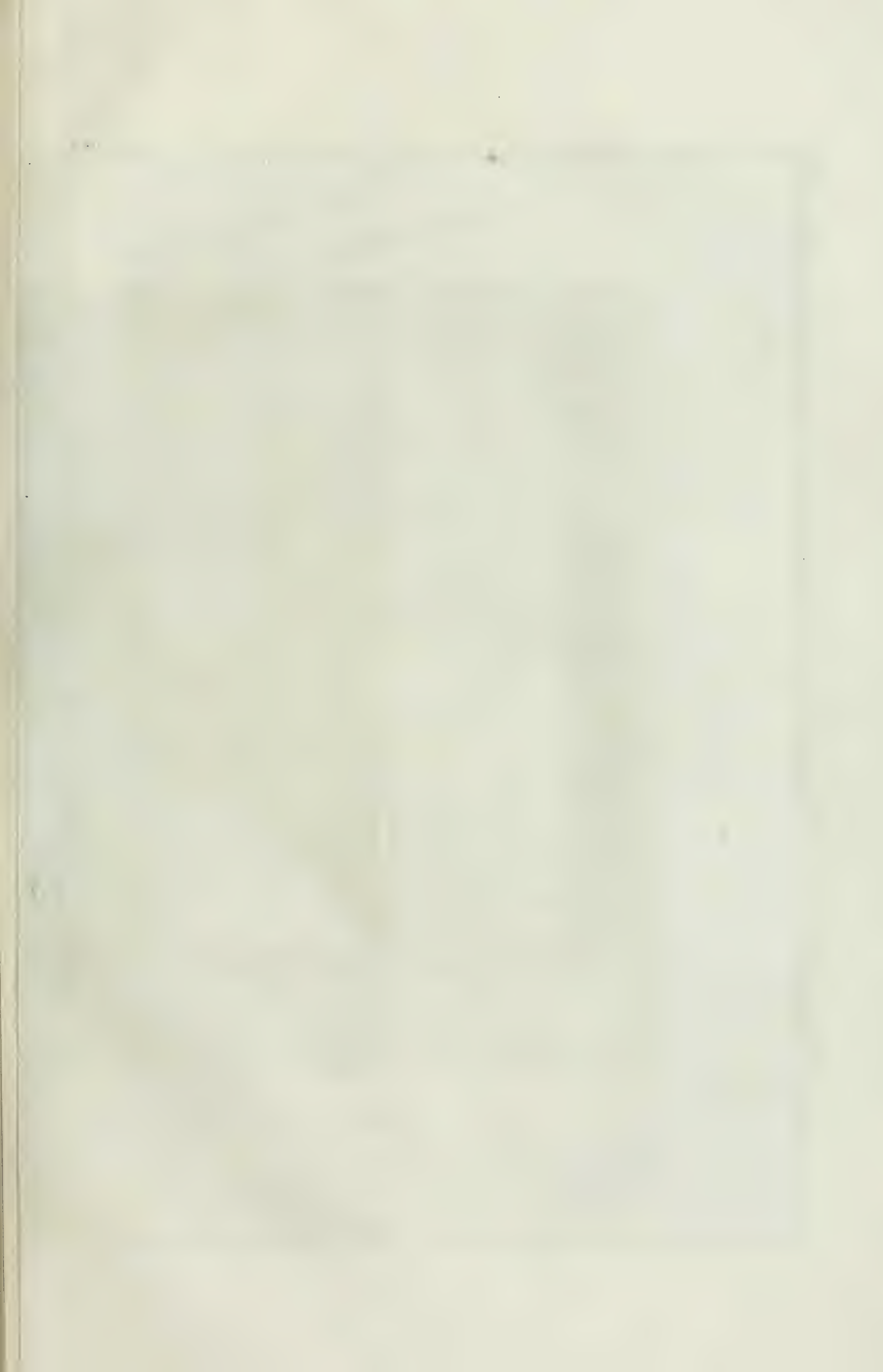
dieper, en eene stap hooger dan de Zaal zelf. In deze zit de Keyzer, wanneer hy gehoor geeft, met de beenen over elkander, alleen op eenige weinige verhevene Tapyten. Het valt ook niet licht noch gemakkelyk hem te zien, komende het licht niet ten eenemaal zo ver, daar hy zit, behalven dat de gehoorgeving te kort duurd, en dat de Perfoon die toegelaten word, in zulken onderdaanigen en demoedigen postuur komt, dat hy niet wel gelegenheid kan hebben, om zyne oogen op te slaan, en hem te zien. Dit gehoor is andersins zeer ontzaglyk, en Majestueus, voornamentlyk om de stiltwygende tegenwoordigheid van alle de Raadsheeren van Staat, als mede van veele Prinssen, en Heeren van 't Ryk, de Edellieden van zyne Majesteits Slaapkamer, en andere hooge Amptenaaren van 't Hof, die de geheele Gehoorzaal, met alle deszelfs toegangen beslaan, zittende in goede order en alle gekleed in hunne plechtgewaaden.

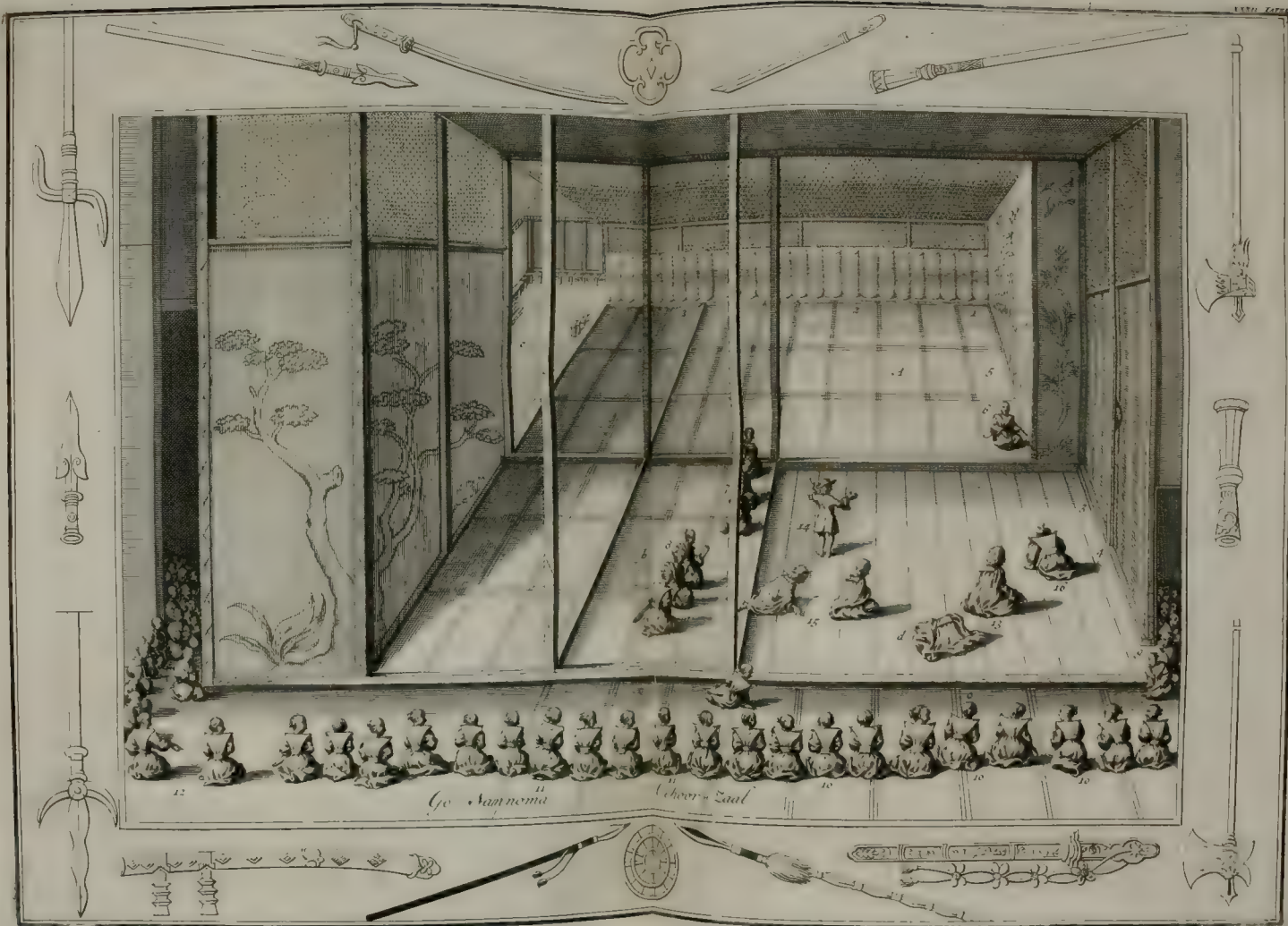
Tweede
gehoor in
't binnen
Paleys.

Al wat 'er in voorige tyden aan 's Keyzers Hof te verrichten was, wierd volvoert door de gewoonlyke hulde van den Gezant, op de gemelde wyze te doen. Eenige weinige dagen daar na wierden hem voorgelesen eenige Wetten, raakende onzen handel en gedrag, dewelke hy uyt en in den naam der Nederlanders beloofde te onderhouden, en dus wierd hy weder afgevaardigt naar *Nagasaki*. Maar zedert deze laatst verloopene twintig jaaren, wierden hy en de andere Nederlanders, die met het Gezantschap tot *Jedo* quamen, dieper in het Paleys geleyd, om de Keyzerin, en de Mevrouwen van haar Hof en de Prinssessen van den bloede het vermaak te geven, van ons te zien. In dit tweede gehoor, wachten de Keyzer, en 'de daar toe genodigde Mevrouwen, achter Schutten en Traalyen, maar de Raaden van Staat, en de andere Amptenaaren van 't Hof zitten in het open vertrek op haare gewoonlyke en fraaye order. Zo ras als de *Resident* zyn onderdanigheid getoont had, vertrok zich de Keyzer in zyn vertrek, en weinigtids daar na wierden wy drie Nederlanders ook opgeroepen, ende geleyd, te zamen névens den Kapitein, door verscheide vertrekken in eene Gallery, kostelyk gesneden en vergult; in welke wy wachteden omtrent een vierde uurs, en toen wierden wy door verscheide andere Wandelwegen en Galleryen, verder gebracht in een groote Kamer, daar wy wierden verzocht te zitten, en alwaar verscheide geschoore Hovelingen, zynde 's Keyzers Geneesheeren, Opzienders

over de Keuken, en sommige Klerken ons onze naamen, ouderdom en diergelyke dingen meer vraagden: Doch met 'er haast wierden 'er vergulde Schutten voor ons getrokken, om ons te bevryden van den drang en van haare moeyelykvalling. Hier wachteden wy omtrent een half uur, midlerwyl quam het Hof by een in de Keyzerlyke vertrekken, daar wy ons tweede gehoor zouden hebben, en werwaards wy geleyd wierden door verscheide donkere Galleryen. Langs deze verscheidene Galleryen stond een aan een geschaarde ry van Lyfwachten, en nader aan de Keyzerlyke vertrekken komende waren in den zelfden ry sommige hooge Officieren van de Kroon, die het voorste van de Gehoorzaal besloegen, zynde zy gekleed in hunne plechtgewaaden, buygende hunne hoofden, en zittende op hunne hielen. De Gehoorzaal was even eens, als ik dezelve verbeeld heb in de nevens staande *figuur*, (ziet de 32 Tafel.) Ze bestond uyt verscheide vertrekken, uytziende op een middelplaats, van welke sommige naar dien kant openlagen, en andere bedekt waren met schutten en traalyen, sommige waren van vyftien matten, andere van achtien, en zy waren eene mat hooger of laager, na den rang en hoedanigheid der Perfoonen die op dezelve zaten. Op de middelplaats waren geene matten, zynde dezelve weggenomen, en was derhalven de laagste, op welke vloer, bekleed met zindelyke gevernichte planken, ons bevolen wierd te zitten. De Keyzer en zyne Keyzerlyke Gemalinne zaten achter de traalyen aan onze rechterhand. De Keyzer liet my bevelen dat ik eens danste; by deze gelegenheid, had ik tweemaal het geluk van de Keyzerinne te zien, door de scheuren van de traalyen, en ik merkte, dat zy van eene bruine en schoone gedaante was, met zwarte Europische oogen, vol vuur, en na maate van haar hoofd, 't welk redelyk groot was, oordeelde ik dat zy een lang Vrouwspersoon en omtrent zesendertig jaaren oud zyn moest. Door traalyen versta ik behangfels van riet, uyt-nemend fyn en dun geklooft, aan de achterzyde bekleed met een fyne doorschynende zyde, met openingen van omtrent een span breed, voor de Perfoonen, die achter dezelve zitten, om door te zien. Cierlykheids halven, en om de Perfoonen die achter dezelve staan te beter te verbergen, worden ze met verscheide figuren beschildert, schoon het evenwel onmogelyk is om van verre door dezelve heen te zien, inzonderheid

wanneer

Go. Sannema

Choor. Zaal

wanneer het licht van achteren is weggenomen. De Keyzer zelf was in zulken duysteren plaats, dat wy nauwlyks zouden hebben geweten, dat hy daar tegenwoordig was, indien zyne stem hem niet ontdekt hadde, welke echter zo laag was, als of hy voorbedachtelyk hadde voorgenomen, om onbekent daar by te willen zyn. Recht voor ons, achter andere traalyen waren de Prinssen van den bloede, en de Mevrouwen van het Hof der Keyzerinne. Ik merkte dat op sommige plaatsen tusschen de rieten, stukjens papier gestoken waren, om de openingen te verwyden om des te beter en te klaarder 't gezicht te hebben. Ik telde omtrent dertig zodanige papieren, 't welk my deed besluyten, dat daar omtrent zo veele menschen achter zaten. *Bengo* zat op een verheeye mat in een ope vertrek alleen, recht voor ons, naar de rechterhand van die zyde, aan welke ik boven zeide, dat de Keyzer achter de tralyen zat. In een ander vertrek aan onze linkerhand waren de Raaden van Staate van den eersten en tweeden rang, zittende in een dubbelde ry, op een goede welbetaamelyke order. De Gallery achter ons was opgevult met de hooge Amptenaaren van 's Keyzers Hof, en met de Edellieden van zyne Bedkamer. De Gallery die naar die Kamer liep, in welke de Keyzer was, was opgevult met de Zoonen van sommige Prinssen van 't Ryk toen aan 't Hof, met de Pagies van den Keyzer, en met sommige Priefsters, ons beloerende. Op deze wyze was het, dat zy het toneel geschikt hadden, op 't welk wy nu zouden verschynen. De Gevolmachtigden tot de buytenlandsche zaaken, ons geleyd hebbende in de Gallery voor de Gehoorzaal, quam 'er een van de Raaden van Staate van den tweeden rang, om ons daar te ontfangen en ons te begeleyden naar de voorgemelde middenplaats, op welken men ons gebod neer te zitten hebbende eerst op der Japoneefchen wyze onze onderdanige gehoorzaamheid getoont, door te kruypen en onze hoofden te buygen tot der aarde, naar dat gedeelte van de tralyen, achter welke de Keyzer was. De eerste Tolk zettede zich een weinig meer vooruyt, om onderscheidentlyker te hooren, en wy namen onze plaatsen aan zyne linkerhand, alle op een ry. Na de gewoonlyke gehoorzaame betuygingen verby waren, hiet *Bengo* ons welkom uyt naame des Keyzers. De eerste Tolk ontfing het *Compliment* dat *Bengo* ons deed, en herhaalde het aan ons. Hier op deed de Ambassadeur zyn *Compliment* uyt naa-

me zyner Meesters, met ootmoedige dankzeggingen aan den Keyzer, over gunstiglyk aan de Nederlanders toegestaan te hebben vryheid van Koophandel. Dit herhaalde de eerste Tolk in het Japansch, hebbende zich ten eenemaal uytgestrekt op der aarde, luyd genoeg sprekende, om van den Keyzer gehoord te worden. *Bengo* ontfing weder 's Keyzers antwoord, en herhaalde het aan den eersten Tolk, en deze weder aan ons. Hy had het waarlyk wel onmiddelyk van den Keyzer zelf kunnen ontfangen, en *Bengo* deze onnodige moeyte bespaart: Maar ik geloof, dat de woorden, die uyt 's Keyzers mond vloeyen, al te kostelyk en te heylig worden geschat, voor een onmiddelyken overgang tot den mond van Persoonen van een laagen rang. De weerzydsche plechtpleegingen verby zynde, veranderde het volgende gedeelte van deze plechtigheid in eene volkomene klucht. Men vraagde ons duyzend belachelyke en ongerymde vraagen. By voorbeeld, eerstelyk verzochten zy te mogen weeten, hoe oud yder van ons was, en hoe onzen naam was, 't welk ons gelaft wierd te schryven op een stuk papier, hebbende ten dien einde een Europische Inktkooker met ons genomen. Dit papier met den Inktkooker wierd ons bevolen te geven aan *Bingo*, die deze beide overgaf aan den Keyzer, dezelve hem toereykende over de traaly. De Kapitein of Gezant, wierd gevraagd naar de tusschen wyde van *Holland* en *Batavia*, en van *Batavia* en *Nagasaki*? Wie van beide de machtigste was, de *Directeur Generaal* van de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappy op *Batavia*, of de Prins van *Holland*? Wat my in 't byzonder betreft; Deze volgende vraagen wierden my gedaan; Welke uytwendige of inwendige quaaen ik de gevaarlykste en moeyelykste; om te genezen oordeelde? Hoe ik te werk ging in de genezing van kankers en verzweringen van de inwendige deelen? Of onze Europische Artzen niet zochten nu een middel om de menschen onsterffelyk te maken, gelyk de Chineefche Geneesheeren eenige honderden van jaaren hadden gedaan? Of wy eenige merkelyke vordering hadden gedaan in dit onderzoek, en welk het grootste middel was om een lang leven te maken, dat in Europa uytgevonden was? Waar op ik antwoorde, dat zeer veele Europische Doctoren langen tyd gearbeid hadden om eenig middel uyt te vinden, dat de kracht hadde, van 's menschen leven te verlengen, en den menschen tot in een hoogen ouderdom gezond

te houden; en daar om gevraagd zynde geworden, welk ik voor 't beste hield? Antwoorde ik, dat ik altyd oordeelde dat geen 't beste te zyn, 't welk het laaft was uytgevonden, tot dat de ondervinding ons een beter leerde; verder gevraagd zynde, welk het laaftte was? Antwoorde ik een zekere vochtige geest welke de vochten van ons Lichaam vloeybaar houden, en de Geesten verquikken kon. Dit algemeen antwoord was niet ten eenemaal voldoende, want ik wierd aanstonds gevraagd om hen den naam te zeggen van dit uytmuntend middel, waar op ik, wetende, dat al wat van eenige achting by de Japoneesen is, een langen en hooglyuwendden naam hebben moet, antwoorde, dat het was het *Sal volatile Oleosum Sylvii*. Deze naam wierd van letter tot letter achter de traalyen overgezegd, waarom my bevolen wierd, dezelve verscheidemaal te herhaalen of te herzeggen. De naaste vraag was, wie het uytgevonden had, en waar het uytgevonden was? Ik antwoorde de Hoogleeraar *Sylvius* in *Holland*. Daar op vraagden zy, of ik het maken kon? Hier op luysterde my onze *Resident* in 't oor, dat ik zoude zeggen *neen*, maar ik antwoorde, *ja*, dat ik het maken konde, doch niet hier. Toen wierd gevraagd of het te bekomen was op *Batavia*? En geantwoord hebbende, dat het daar was te krygen, verzocht de Keyzer dat het met de naaste Schepen mocht worden overgezonden. De Keyzer die tot dien tyd toe onder de Mevrouwen had gezeten, byna tegen ons over, doch zeer ver van ons af, quam nu nader by, en zettede zich neer aan onze rechterhand achter de traalyen, zo naby ons als hem immers mogelyk was. Toen beval hy, dat wy onzen *Cappa* of Mantel, zynde ons plechtgewaad zouden afleggen, en over eind staan, op dat hy ons van boven tot beneden mocht bezien; dan weder dat wy zouden gaan, dan stilstaan, dat wy elkander zouden groeten, danssen, springen, den dronkaart speelen, gebrooken stamerend Japanfch spreken, Hollandsch leezen, schilderen, zingen, onze Mantels om en af doen en zo voorts. Terwyl wy des Keyzers bevelen op de beste wyze die wy konden, gehoorzaamden, zong ik terwyl ik dansste, te gelyk een Hoogduytsch Minnelied. Op deze manier, en met ontelbaare diergelyke andere ape spellen, moesten wy ons zelven laten gebruiken tot vermaak van den Keyzer en van zyn Hofgezin. De Gezant evenwel is bevryd van deze en diergelyke bevelen, want gelyk hy vertoont het

gezag van zyne Meesters, word 'er ook eenige omzichtigheid gedragen, dat 'er niets geschiede, dat het zelve verongelyke en benadeele. Behalven dat, toonde hy in zyn gelaat en gantsche gedrag zo veel ernsthaftigheid, als genoeg was om de Japoneesen te overtuygen, dat hy geenzins die Persoon was, die zich zodanige belachelyke en kluchtige bevelen zoude hebben laten opdringen. Aldus twee uren hen vermaakt hebbende, hoewel onder schyn van groote beleefdheid van haare kant, traden 'er eenige geschore Knechts binnen, en zetteden een yder van ons een klein tafeltje voor met Japanfche Spyzen, en met een paar yvore stokjens, in plaats van Messen en Vorken. Wy aten iets van 't een of 't ander, en onze oude eerste Tolk, hoewel nauwelyks in staat om te gaan, wierd gelast het overschot voor zich zelven weg te dragen. Daar op wierd ons bevolen onze Mantels weder om te hangen en ons affcheid te nemen, 't welk wy blymoedig en zonder uytstel deden, makende daar mede een einde van dit tweede gehoor. Wy wierden toen door de twee Gevolmachtigden te rug geleyd in de Vertrekkamer, alwaar wy ons affcheid ook van hen namen.

Het was nu reeds drie uren des naarmiddags, en wy hadden noch eenige bezoeken af te leggen by de Raadsheeren van Staat van den eersten en tweeden rang, gelyk ik ze opgetelt heb, onder den dag van den vyfentwintigsten *Maart*. Vervolgens verlieten wy op staande voet de *Fonmar*, in 't verbygaan gegroed wordende door de Officiere van de groote Keyzerlyke Wacht, en deden onze ronde te voet. Zynde de Geschenken alvorens door onze Klerken gebracht naar eens yders huys, en om dat wy dezelve niet gezien hadden in onze gehooren, giste ik, dat zy werkelyk aangeboden waren aan de Persoonen, voor welke ze waren geschikt. Zy bestonden uyt eenige Chinefche, Bengaalsche en andere zyde stoffen, uyt eenige Linnens, zwarte Sergiens, eenige ellen van zwart Laken, uyt Gings, Pelangs, en een fles Wyn Tint. Wy wierden over al met ongemeene groote beleefdheid ontfangen door de Hofmeesters en Geheymfchryvers, en onthaalt op Thee, Tabak en Banket, zo veel als de korten tyd, dien wy hadden, ons toeliet te nemen. De Kamers, in welke wy ter gehoor wierden toegelaten, waren achter de schutten en traalyen opgepropt van toekykers, die ons gaaren zouden hebben genoodzaakt eenige Europifche Costumen en plichtplegingen

Bezoeken
by de
Raadsheeren
van
Staat.

aan

aan haar te vertoonen, doch niets van ons konden verwerven, uytgezondert alleen een kort dansje, aan 't Huys van *Bengo*, (die zelf t'huys gekomen was) en een deuntje van elk onzer aan 't Huys van den jongsten Raadsheer van Staat, die in 't noorder gedeelte van het Kasteel woonde. Toen keerden wy weder naar onze *Cangos* en Paarden, en buyten het Kasteel gekomen zynde door de Noorderpoort, gingen wy te rug langs eenen anderen weg naar onze Herberg; aan onze linkerhand merkten wy dat 'er sterke muuren waren en op verscheide plaatsen grachten. Het was toen net zes uren des avonds toen wy, hertelyk vermoeid, t'huys quamen.

En andere Officiëren van de Kroon.

Op Vrydag den dertigsten Maart reeden wy weder vroegtyds 's morgens uyt, om noch sommige bezoeken af te leggen. De Geschenken wierden door onze Japanse Klerken voor uyt gezonden, die bezorgden, dat ze in goede order naar de gewoonte van 't Land op planken lagen. Aan den ingang van 't Huys wierden wy ontfangen, door een of twee van de voornaamste dienstboden, en begeleyd in het vertrek, daar wy ons gehoor zouden hebben. De vertrekkende rondsom de Gehoorzaal, waren over al opgepropt met toekykers. Zo ras als wy gezeten waren, wierden wy onthaalt op Thee en Tabak. Toen trad de Hofmeester binnen, of anders de Secretaris, alleen of met een ander Heer vergezelt, om ons welkom te heeten, en onze plichtbetuygingen in zyn 's Meesters naam te ontfangen. De vertrekkende waren over al zo gericht, dat wy onze aangezichten moesten keeren naar de Mevrouwen, door welke wy zeer edelmoediglyk en beleefdelyk onthaalt wierden met koeken en andere soorten van banket. Wy leyden dezen dag ons bezoek af by de twee Stadsvoogden van *Jedo*; by de drie Geestelyke Rechters; en by de twee Gevolmachtigden tot de buytenlandsche zaaken, die naby een myl ver van elkander woonden, de eene in het Zuyd-Westen en de andere in 't Noord-Ooster gedeelte van het Kasteel. Deze beide beleyden zich te zyn de byzondere Voorstanders of Patroonen der Nederlanders, en ontfingen ons vervolgens met groote pracht en heerlykheid. De straat was bezet met twintig gewapende Mannen, die met hunne lange stokken, die zy aan de eene zyde hielden, een zeer schoone parade maakten, behalven dat zy ook dienden om 't gedrang van 't volk tegen te houden, dat het ons niet te zeer verhinderde. Aan den ingang van 't huys wierden wy ont-

fangen en binnen geleyd ter gehoor byna even eens als by de andere Heeren, uytgezondert dat wy dieper in de Palleyfen wierden gebracht, en in het binnenste vertrek, voorbedachtelyk op dat wy niet zouden vermoet worden door de menigten van vreemde toekykers, en meer vryheid hebben, gelyk ook de Mevrouwen, die genodigt waren by deze plechtigheid. Tegen over ons in de Gehoorzaal waren houten traalyen in plaats van schutten, ter lengte van meer dan twee matten, achter welke veele Vrouwen van des Gevolmachtigdens eige Familie, en derzelver Vrienden en bekenden zaten, dat 'er geen plaats open was. Wy hadden ons naauwlyks neergezet, wanneer zeven knechts wel gekleed, alle op een ry, in de Kamer quamen, en ons Pypen en Tabak, met de gewoonlyke toefel om te rooken zaambrachten. Kort daar na brachten zy binnen eenig gebak op verlake borden gelegd, toen eenige gefruyte Visch, alles op dezelve wyze en door het zelve getal van Dienaaren, en altyd maar een stuk in een kleine schotel, toen een paar eyeren, het eene gebakken, en het andere gekookt en gefchilt en een glas oude sterke *Sacki* tusschen beide staande. Op deze wyze wierden wy anderhalf uur onthaalt, wanneer zy ons verzochten een deuntje te zingen en te danffen, het eerste weigerde wy, maar wy voldeeden haar in het tweede. In het huys van den eersten Gevolmachtigden wierd een drank gemaakt van zoete Pruymen, en ons aangeboden in plaats van Brandewyn. In het huys van den tweeden, wierden wy eerst voor af beschonken met *Mange* brood, in een bruyne vocht, koud, met eenig Mostertzaat en Radyzen om den rand van de schotel gelegd, en op 't laast met eenige gekonfyte orangeschillen 't welk een gerecht is, dat alleenlyk gegeven word by buytengewoone gelegentheden, ten teken van geluk, en goede genegentheid. Toen dronken wy een weinig Thee, en ons afscheid genomen hebbende, keerden wy naar onze Herberg, alwaar wy ten vyf uren des avonds aanquamen.

Op den eenendertigsten reeden wy tien uren 's morgens naar de huysen van de drie Gouverneurs van *Nagasaki*, van welke twee afwezig en in haare Regeeringsplaats waren. Wy beschonken hen yder by deze gelegentheid met een Fles Wyn Tint, hebbende zy reeds haare andere geschenken tot *Nagasaki* ontfangen. Juyst aan den ingang van het huys wierden wy ontfangen door *Simo Cami*. Hy was verzelt door een talryk gevolg, en beide

Aan de Stadsvoogden van Nagasaki,

beide onze Tolken, by zich geroepen hebbende, beval hy hen ons te zeggen, dat zyn verzoek was, dat wy ons zelve in zyn Huys zouden vrolyk maken: Vervolgens wierden wy uytstekend wel ontfangen, en verzocht wat te wandelen en ons zelve te vermaken in zynen Hof, als zynde nu in het huys van een Vriend tot *Jedo*, en niet in het huys van onzen Gouverneur en Overheid tot *Nagasaki*. Wy wierden onthaalt op warme Spys en Thee, zeer gelyk op dezelve wyze, als by de Gevolmachtigden, en de gantschen tyd daar zeer beleefdelyk onderhouden door zyn eigen Broeder, en verscheide aanzienlyke voornaame Heeren, zyne Vrienden en Bekenden. Omtrent twee uren daar zynde geweest, gingen wy naar het huys van *Tonosama*, alwaar wy wierden geleyd in het binnenste en voornaamste vertrek, en verzocht tweemaal nader te komen aan de traalyen aan beide kanten van de kamer. Hier waren meer Mevrouwen achter de schutten, dan ik geloove, dat wy noch ergens hadden ontmoet. Zy verzochten ons zeer beleefdelyk onze kleederen aan haar te toonen, des Kapiteins Wapenen, Ringen, Tabakspypen en diergelyke, van welke sommige aan haar wierden overgerykt tusschen of onder de traalyen door. De Persoon die ons onthaalde in den naam des afwezenden Gouverneurs, en de andere Heeren daar tegenwoordig, onthaalden ons insgelyks zeer beleefdelyk, en wy bevonden alles dat ons voorgezet wierd zo versterkend, dat wy geen de minste zwaarigheid maakten, ons zelve vrolyk te toonen, en yder het Gezelschap te vermaken met een gezang. De Heerlykheid van dit Huysgezin bleek volkomentlyk door de kostelykheid en keurlykheid van dit onthaal, 't welk al zo goed was als dat van de eerste Gevolmachtigden, maar het zelve ver overtrof in vriendelyke beleeftheid, en op een vrye openhartige wyze. Na anderhalf uur tyds namen wy ons afscheid. Het Huys van *Tonosama* is het verft afgelegenste naar het Noorden of Noord-Westen, daar wy te gaan hadden, anderhalve myl van onze Herberg, doch gelegen in het allervermaakelykste van de Stad, daar een aangename verandering is van Heuvelen en Boschjens. 't Huysgezin van *Zubosama* woont in een klein slecht huis naby de gracht, die om het Kasteel loopt: Wy vonden hier slechts weinige Vrouwlieden achter een schut, die zich vergenoegden met ons te begluuren door weinige gaten, die zy boorden, terwyl zy zaten. De sterke dranken, die wy

dezen dag genoodzaakt waren geweest, meer dan naar onze gewoonte te drinken, ons vry veel naar 't Hoofd gestee-gen zynde, spoededen wy ons zo veel mogelyk naar onze Herberg, en namen ons afscheid, zo ras als wy op de gewoonlyke wyze waren onthaalt op Thee en Tabak. Wy waren te meer verlangende om te gaan, om dat wy vreesden, dat onze Tolken, die dezen dag vry veel werks hadden gehad, al te moede mochten worden, en naderhand onwillig om ons dus lang by diergelyke gelegentheden te vergezellen. Ook had deze Heer, die ons uyt naam van den Gouverneur, schoor hy zeer beleefd geliet te zyn, echter iets geduchts en onaangenaams in zyn wezen, 't welk ons ons vertrek zeer deed verhaasten: Want by deze gelegentheid merkten wy ons zelve niet aan, als Koopluyden, daar gezonden om handel te dryven, maar als Gezanten aan een machtig Monarch, die met eenige achting en eer behooren gehandelt te worden.

Josamma beloofde ons op den eersten van Grasmaand des namiddags, dat wy den volgenden dag ons afscheids gehoor zouden hebben.

's Morgens op den tweeden April redden wy naar het Hof te paard, op dezelfde wyze en order en langs den zelve weg, als op den dag van onze gehoorgeving. Wy waren omtrent anderhalf uur in de Wachtkamer voor het Kasteel, alwaar wy een bezoek ontfingen van de twee Gevolmachtigden en van *Sino Cami*. Wy wachteten omtrent even zo veel tyds in de groote Vertrekkamer van het Kasteel, die onzet is met vergulde schutten, en de vloer bedekt met zesender-tig matten. Hier wierden wy weder begroet door de twee Gemachtigden en *Sino Cami*, die onzen eersten Tolk buyten riepen, om hem te toonen de kamer, in welke de Gezant zoude worden toegelaten ter gehoor, als mede om hem bekent te maken, welke plichtbetuygingen by deze gelegentheid zoude worden waargenomen. Kort daar na wierd de Gezant zelf ook buyten geroepen, en geleyd van de Vertrekkamer naar een groote Zaal ter linkerhand, alwaar hy met de gebruykelyke onderdanigheid zyn gehoor van afscheid nam, en daar hem de bevelen des Keyzers, bestaande in vyf Artikelen, wierden voorgelesen, onder andere voornamentlyk het opzicht en de betrekking hebbende op de Portugeeschen handel. Dit verby zynde, wierd hy door *Sino Cami* begeleyd naar de Vertrekkaamer, daar wy hem wachteten,

Gehoor
van af-
scheid.

en

en alwaar de Gouverneur onder groote schyn van vriendelykheid zyn afscheid van hem nam, hem daar beneven zeggende, dat hy hem hoopte te zien tot *Nagasaki*. En dus vertrokken wy van het Hof, zonder onze achting te betoonen aan de twee Gemachtigden, en quamen omtrent ten een uuren des namiddags terug in onze Herberg. Terwylen wy in de vertrekkamer wachteden, traden 'er verscheide Amptenaaren van 't Hof, en de Zoonen van sommige Prinssen van 't Ryk binnen om ons te zien. Onder anderen was daar by de kleinzoon van den Prins van *Facatta*, die schoon hy blind was aan 't eene oog, niet te min bevel van den Keyzer had aan 't Hof te blyven, onder andere jonge Heeren van zyn rang, om geene andere reden, dan om als Pandtsman te dienen voor zyn Grootvaders getrouwigheid. Sommige van deze vraagden naar den naam van den Kapitein, en onder anderen was 'er een, die dezelve reeds had opgeschreven, doch dit wierd zo ras verklikt, dat op dat eige oogenblik bevel gezonden wierd van *Simo Cami*, dat onze naamen aan niemant zouden worden gezegt.

Voor ons vertrek van 't Hof, wierden

voor af gedragen dertig tabbaarden, op drie tafelen gelegd, als een geschenk van den Keyzer. Des namiddags zonden sommige Heeren, welke wy bezocht, en mede beschonken hadden, ook hunne geschenken, te weten, (1) *Noji Jemomo*, Gouverneur van *Jedo*, twee zwarte tabbaards. (2) *Todotamafyro* een van de Raadsheeren van staat tien. (3) *Isutsia Sagamifama* insgelyks tien. (4) *Fodioarwanafama*, de andere Gouverneur van *Jedo*, twee. (5) *Kaganni* K. S. en (6) *Bongofama*, yder tien.

den Keyzer en andere perfoonen.

Op den vierden wierden wy met noch eenige tabbaarden begiftigt, namentlyk met drie, door yder der Gevolmachtigden, en met zes, door yder der buyten gewoone Raaden van staat. Alons werk tot *Jedo* was dezen dag ten een uure, volkome verricht.

Op den vierden April, hield de Keyzer het middagmaal by *Bengo*, om welke reden de poorten van het Kasteel gesloten wierden, 't welk eene gewoonte is, door den Keyzer by deze gelegtheden, in acht genomen, waar over veele menschen zich verwonderen, waarom dit geschieden mag.

Geschenken van

XIII. HOOFDSTUK.

Onze te rug reys van Jedo naar Nagasaki, en wat op dezelve gebeurde.

Vertrek van Jedo.

OP den vyfden van Grasmaand, omtrent ten acht uuren des morgens, begaven wy ons op reys naar *Nagasaki*. Wy waren omtrent twee uuren door *Jedo* en desselfs voorsteden gereeden, en zeiden deze groote en volkryke Stad, toen vaar wel. De Landluyden zagen wy toen bezig met de ryft akkers om te delven; zy stonden tot aan de kuyt in de modder en in 't water. Aan den inkomst van verscheide dorpen vonden wy plankjens met letters, aan hooge *Bambous* paalen opgerecht, te kennen gevende, dat niemant zich zoude onderwinden inde herbergen van die plaats te gaan, wegens het aannaderen van eenen der Prinssen van het Ryk, die alle oogenblik verwacht wierd, zo dat dezelve alle zouden opgepropt worden door zyn treyn. De gerechtsplaats naby *Sinagava* verbyrydende, merkten wy dat 'er ter dien tyd zulk een ergerlyken gezicht niet was, dan te

vooren, van half verrotte rompen van ter dood gebrachte perfoonen, met menigte van roofdieren, oppassende, om dezelve te verslinden. Maar wy vonden eens menschen Hoofd op de grond leggende omtrent anderhalve myl van die plaats, daar wy meenden dien nacht te slaapen; wy ontmoeteden ook verscheide zieke *Isje* pelgrims langs den weg. Wy spysden tot *Carwasaki*, en quamen een weinig voor den avond met mottig en regenachtig weder in onze Herberg tot *Totska*. Het Land hier omtrent is zeer vruchtbaar, iets bergachtig, en eindigt met een lange vooruytsteekende hoek in de zee of Golf van *Jedo*.

Op den zesden reeden wy uyt omtrent een uur na 't aanbreeken van den dag in regenachtig weder. 's Ochtens ontmoeteden wy verscheide van de voortroepen, of voorloopers, en de grove bagagie van den Prins van *Kynokuni*, dragende het

Ccc

Key-

Gevolg
van den
Prins van
Kynokuni.

Keyzerlyke Wapenschild in 't goud geborduurt; omtrent den middag volgde de Prins zelf, met een zeer kostelyk, prachtigen talryk gevolg, voorttrekken de in de volgende ordre. Twintig mannen met bekleede Snaphaanen gingen achter malkander, na deze volgden twintig andere met groote booge en pylen, toen twintig met lange houte stokken, tusschen hen trokken verscheide met pieken, en sommige met geverwde doosen, in welke waren schiet en zydgeweer, daar aan volgden vier paarden, op den rug van het laatste stond een zwarte stoel, opgeschikt met twee pluymen, zulke als zy aan de toppen van de pieken doen. De Paarden, tuyg en toom waren alle zwart; voor en achter de paarden reeden eenige Heeren te paard, en andere wandelden te voet, dragende sommige pieken, en drie of vier vaendels van zwart en witte veeders. Daar op volgde de *Norimon* van den Prins, waar voor gingen twaalf mannen. Omtrent twintig treden daar van hielden wy stil, en uyt teken van achtting Steegen wy van onze paarden, en namen onze hoeden af. Gelyk hy op eene langzame tret voortgedragen wierd, zonden wy onzen eersten Tolk om hem te begroeten, 't welk hy beantwoorde zeer beleefdelyk, zyn hoofd buygende, en ons een goede reys wenshende. Hy scheen omtrent dertig jaaren oudt, bruynachtig, mager van aangezicht en teer van gestalte, doch had een aangenaam en staatig gelaat. Na zyn *Norimon* volgden sommige van zyne Dienaaren en piek dragers te paard. Toen quamen de Hofmeesters en andere voornaame Bedienden van zyn Hof, met hunne eige piek dragers, knechts en talryke gevolgen, in alles niet min dan duyzend menschen uytmakende, alle hunnen Prins en hunne Meesters volgende, in zodanigen stille ordre en vreedzaamheid, dat wy ons verwonderen moesten over zulken menigte van volk. De Prins van *Kynokuni* is van Keyzerlyken bloede. Hy heeft een zoon, nu tegenwoordig tot *Jedo*, die in 't kort staat te trouwen met des Keyzers dochter, eene jonge Princes van elf jaaren. Wy quamen omtrent ten vyf uren des avonds in onze Herberg, onder het moedwillig en tergend getchreeuw van een hoop schelmachtige jongens, die ons achter na liepen.

Op den zevenden vervorderden wy orizen weg, en reesen 's morgens vroeg op, wy wierden in *Cangos* gedragen tot aan *Fakona*, alwaar wy 's middags aten, en ons gezegt wierd, dat niet ver van daar was te zien de plaats, daar *Konginkami*

wierd geslaagen en gedoodt. Na den eeten verlieten wy *Fakona*, en quamen even na 't ondergaan der Zon tot *Misfyma*. Niet ver van *Misfyma* staat een vermaarde Tempel, op een groote plek Lands, met hartsteen gevloert. Niet ver van daar is een Vischvyver. Van den Berg *Fakoná* afkomende merkten wy op, dat het Land West Zuydwest naar Zee loopt, welke omtrent twaalf mylen afgelegen is. Niet ver van *Misfyma* wierden wy ontmoet, en waarlyk zeer lastig gevallen, door troppen van Zoonen en Dochteren der *Jammabus*, die ons beedelende aandedden, sommige met zeer veel stoutmoedigheid, andere met een weinig meer schaamte en Zeedigheydt.

Drie uren voor 't aanlichten van den dag verlieten wy *Misfyma* op den achtsten April. De reden waarom wy zo vroeg uytreden, was, om niet te ontmoeten den Prins van *Owari*, die getrouwt was met des Keyzers Zuster, en toen tot *Numidzu* was, een plaats maar anderhalf uur van *Misfyma* gelegen. Evenwel ontmoeteden wy verscheide troppen van het gevolg van dien Prins, Rentmeesters en Kanceliers in *Norimons*, reyzende in goede order en vrede, door behulp van 't Licht der Flambouwen en Lantaarens; dewelke in de huizen aangestoken, of aan de bovenste toppen derzelve opgehangen waren. Sommige dezer Kanceliers of Rent-en Hofmeesters, van welke ik nu by geval spreek, verzellen hunne Prinzen veel eer als verspieters, dan in eenige andere bediening. Tot dien einden worden zy genomen uyt 's Keyzers eige en getrouwte Huysgenooten, en hun werk is een waakend oog te houden over de daaden en 't gantsche gedrag van den Prins, aan wien zy gezonden worden, en kennis te geven aan 't Hof tot *Jedo* van alles, dat aan haar Hof omgaat. Onze Herberg verlaten hebbende, quamen wy ras aan de brug *Numidfu*, die niet ver van daar legt. Toen quamen wy in de voorsteden van de plaats, bestaande uyt omtrent duyzend huysen, en weinig tyds daar na in de plaats zelf, alwaar wy de beedelaars en Munniken niet slaapende vonden, schoon het vroeg in den morgen was, want zy vielen ons zeer lastig, zingende en ratelende al dewyl wy verby reeden. Wy zagen sommige der *Isje* pelgrims in het ope veld slaapen. Van *Numidfu* reysden wy omtrent eene myl West ten Noorden, doortrekkende verscheide dorpen, daar der boeren kinderen ons om aelmoessen aanspraken, huppelende en rollende over malkanderen, en veele andere kluchten en kaprioolen toonende,

nende, tot dat wy quamen aan eene brug van omtrent honderd treden lang, dewelke ons verder naar de rechterhand van de Zee afleyde. Toen quamen wy aan een groot fchoon dorp, en door verſcheide vruchtbare ryft-velden trekkende, die aan onze rechterhand leggende aan den voet van de naburige bergen, en aan onze linkerhand voortliepen naar de Zeekant, bereykten wy *Sofsetawara*; van daar gingen wy voort Zuydweſt ten weſten tot aan *Fifkama*, alwaar wy quamen op een Nieuwe weg, gemaakt op de koſten van den Prins van dat Land. Van daar reeden wy noch Weſtelyk voort, maar namen ras *Cangos* om gedragen te worden over de bergen naar *Akambara*, van daar naar het dorp *Katta Jimma*, van hier weder naar *Okitz* door een zwaaren en ongelyken weg. Tot *Okitz* ſteegen wy weder te paard, en reeden dus naar *Jeſeri*, alwaar wy ten vyf uren des avonds aanquamen, en den nacht bleeven, hoewel niet in dezelve Herberg, in welke wy in het naar 't Hofreyzen overnacht hadden. Daar zyn eenige Goud en Zilver mynen in de bergen *Kono*, in de nabuurſchap van *Jeſeri*, doch worden tegenwoordig niet bewerkt.

Op den negenden April, onze Herberg vaarwel hebbende gezegt, reysden wy omtrent den tyd van een half uur ver door een vruchtbaar, ſchoon, aangenaamt Land, gelegen tuſſchen twee Bergen; waar na wy quamen op eenenger en hollerweg, die ons tot *Syringa* brocht, alwaar de bergen in eene vlakke eindigen, dewelke zich zelf zo ver uytſtrekt, dat men met het bloot oog het einde van dezelve niet bereyken kon. Van *Syringa* quamen wy aan de Rivier *Abikava*, toen tot *Mariko*, alwaar wy omcingelt wierden, door een hoop ſtoute beedelaars van beide ſexen. Niet ver van hier was een houte hut, behoorende aan een Munnik, waar in hy bewaarde en aan de bygelovigen toonde een groot verguld Afgoden beeld, van de Godinne *Quannon*, met twaalf Armen, van welke 'er twee, ſtaande voor haare borſt, yder een kind hield, twee andere hield zy boven haar hoofd, en de andere ſtonden uyt op haaren rug. Verſcheide kleiner beelden vercierden haar hoofd, gelyk als met een Kroon of Tuyltje, waar door betekent wierd, dat zy eene gelukkige Moeder was van menig vergoded Held. Ja zelf, de Japoneeſen zien dit Afgodenbeeld aan, als een zinſpeelende vertooning van de Geboorte der Goden in 't algemeen. Van hier quamen wy aan het Dorp *Utznaja*, zynde de weg doorgaans

krom, van daar aan het dorp of liever Stad *Okabe*, alwaar wy aten. Na den maaltyd vervolgden wy onzen rys te Paard, en traden ras in de Heerſchappyen van *Ota Ifino Cami*, Stads voogd van *Oſawa*, en langs zyn Kasteel trekkende, quamen wy tot *Fuſi Jeda*, een Stad van omtrent zes honderd huysen, van daar tot *Simada*, door een Bergachtig, en op ſommige plaats en zeer gevaarlyke weg, van hier aan de ſnel loopende Rivier *Ojingava*, dewelke wy omtrent een vierde myl breedt bevonden, en door welchen wy doorwaadt wierden. Daar is een byzonder Ampt of Bediening om te bezorgen dat de menſchen door deze Rivier gebracht worden, dewelke zo ſnel loopt, dat ze met geen ſchuyten is over te vaaren. Meer of min menſchen worden angeſtelt om yder perſoon over te brengen na dat het water hoog of laag en na dat de ſnelheid van de Stroom is. Elk een van ons had drie menſchen, die hem op paſten om over te brengen, en aan een ygelyk van ons wierd gegeven een geolyt papier, ondertekent door de Klerken van dit Comptoir door welke ze verkocht worden tot een gezetten prys van twintig tot honderd *Cafies* yder, na het gevaar en ongelykheid van den Overtocht, en het nodig getal van menſchen. Zy koopen dezelve naderhand weder in voor een geringe prys van de geenen, die de menſchen doorwaaden, en die dezelve op haaren Eyſch moeten voortbrengen, als ſtrekkende tot verzekering, dat haare reyzigers veylig overgekomen zyn; want volgens de wetten van het Land, zyn zy verantwoordelyk voor het leven hunner Reyzigers, in zo ver, dat by aldien ymand het ongeluk trof van te verdrinken, alle de geenen aan welke de zorg bevolen was geweest om hem overtebrengen, met de dood zouden worden geſtraft. Behouden over deze Rivier gekomen zynde, en de voornoemde papieren weder gegeven hebbende, trokken wy weder over ſommige bruggen, en quamen toen aan de Stad *Kanaja*, alwaar wy in den avondſtond aanlanden, en dien nacht bleeven.

Op den tienden namen wy *Cangos*, en wierden gevoert door de Stad *Kanaja*, welchen ik bevond te beſtaan uyt omtrent twee honderd huysen, tot aan de Stad *Mififaka*, anders *Nitſſaka*, van daar aan het groote Dorp *Faranga*, reyzende door verſcheide Rietvelden. Hierom is deze Stad een der vermaardſte van het Ryk, van wegen de beſte handwerkſelen van Riete Matten en Schoenen. Toen quamen wy aan een kleine Stad, by welke

Rivier O:
jingava.

Beeld van
Quannon.

wy wierden gevoert in booten over eene Rivier, en toen verder gedragen in *Cangos* tot *Fammamatz* alwaar wy even voor den avond aanquamen en overnachteden. Aan deze zyde *Misifaka* wierden wy om een almoes aangefproken, door een jong kaerel, die moeder naakt ging, hebbende alleenlyk een weinig stroo om zyn midden gewonden, en houdende een piek in zyne rechterhand, zyne Hut was beplakt met Beelden van Heyligen en Helden. Wy wierden ook zeer vreesfelyk lastig gevallen, door jonge beedelende Lichte kooyen, dewelke zeer moeyelyk en onbeschaamt zyn op de wegen hier omtrent. In 't midden van een veld vonden wy een stervende Munnik. De arme kaerel lag op zyn aangezicht, dat gantsch doorweekt was van 't water, hebbende het redelyk sterk geregent, maar hy gaf noch eenige teekenen van leven, en ongetwyfelt zou hy kunnen zyn geholpen geworden. Zodanig ellendig voorwerp, zou men denken, dat den hardsten steen tot meedogen zoude beweegen, maar was van geen de minste uytwerking op de onbarmhertige Japonesen. Tot *Fammamatz*, wierd ons op een zeer vertrouwde wyze verhaalt een zeldzaam geval, dat gebeurt was aan een *Isje* pelgrim, die toen lag aan 't Huys van een Monnik van deze plaats. Hy had verlof gekreegen van den Prins, in wiens dienst hy was, om derwaards te gaan in bedevaart, maar geen al te nauwkeurige onderhouder zynde, van den reinheid en onthouding, die vereischt werd om deze heilige daadt te verrichten, had hy zeer onbeschaamdelyk te doen gehad met eene Hoere, terwyl hy derwaards op reys was, 't welk den Goden zodanig vertoorende, dat tot straf van de godloosheid, het ontuchtig paar door geen geweld noch kunst konden los gemaakt worden van haare zondelyke omheltingen. Zy wilden ons verder doen gelooven, dat zy in dien staat reeds veertien dagen hadden gelegen, en bezocht en gezien waren door haare vrienden en duyzende andere toekykers. De Japonesen gelooven heyliglyk dat diergelyke gevallen dikwils en meest alle jaaren gebeuren. Het Land aan deze zyde der bergen was zeer vruchtbaar, overvloeyende van Koorn en Ryft: Zo als ook deden de bergen, en heuvelen, van welke veele beteelt waren tot aan de kruynen toe. Wy merkten aan, dat aan alle de Dorpen daar posthuysen waren, zeven paalen waren opgerecht met kleine vierkante plankjens daar aan gehegt, op welke geschreven was, welke Prinssen in 't kort aan die plaatsen zouden komen, op reys

zynde naar of van het Hof, en op wat dag zy wierden verwacht

Op den zesden van Grasmaand gingen wy van *Fammamatz* in *Cangos*. Het had dien gantschen nacht zeer sterk geregent en het regende noch. *Fammamatz* is een Stad van omtrent twaalf honderd huysen, ze heeft een staatelyke Tempel en Kasteel, waar in de Prins woont. Ze heeft ook eene Voorstad, en poorten, en wachten aan den ingang. Het Land rontom is zeer vruchtbaar; aan de linkerhand tot aan de Zee toe zyn niets dan Ryftvelden, dewelke omtrent een myle weegs afgelegen zyn. Aan de rechterhand ziet men eenige bergen. De weg van onze Herberg te *Fammamatz*, was drie vierde van een myl recht en gelyk, waar na wy de linkerhand insloegen, en na eene halve myl reydens, weder op een gelyke en zeer goede weg raakende, quamen wy tusschen een aangenaam bosch aan onze rechterhand, en de Zee aan onze linker, aan het groote dorp *Waggabasi*, of liever *Wackabefasi*, of *Wakabefi*. Een halve myl verder quamen wy in een ander groot dorp, *Synowara* genoemd, aan welkers ingang een pylaar was opgerecht, om den weg te wyzen naar de bygelegen plaatsen, mitsgaders derzelver afgelegenheid. Het Land omtrent dit dorp, voornamentlyk aan de linkerhand is wat steenachtig. Niet ver van het zelve aan de rechter begint een groote Golf, welke den voet van sommige hooge en steyle bergen bespoelt, dezelve omringende. Eene halve myl verder quamen wy tot *Majasacka*, en denzelven weg vervolgende noch een halve myl verder, stapten wy uyt onze *Cangos*, en wierden in de Keyzerlyke wacht-boot gevoert over de Golf naar *Arroy*, van waar wy onze reys voortzetterden naar het dorp *Fafyno*, toen door twee kleine dorpen naar *Syrassika* een plaats van omtrent vyf honderd huysen. Hier van daan reeden wy op naar den berg *Fuzi*, en toen weder afdrayende quamen wy tot *Bambat* of *Saringabamba*, van daar door een bosch tot *Fitangawa*, een plaats van omtrent twee honderd huysen, gelegen aan den voet van een pleyzierig boschachtig gebergte. Wy deden hier een slechte maaltyd, en daar na onze reys vervolgende, quamen wy aan de stad *Jaszida*, of *Jofida*, dewelke het Kasteel met welgeschikte straaten omringt. Aan de linkerhand van deze plaats zag ik een Bergachtig Eyland, 't welk ik giste dat omtrent drie mylen breedt was. Andersints is al het Land omtrent *Jofida* vlak en gelyk, met eenig bosch aan de rechterhand. Van *Jofida* quamen wy tot *Kosakki*

of *Kofarei*, van daar door een bosch tot *Sakaramatz*, alwaar wy een Kasteel zagen, behoorende aan den Prins van *Owari*, die ook Heer is van het bovengenoemde Eylandt. Toen quamen wy aan een brug van tachtig schreeden lang, dewelke ons bracht tot *Koo*, of *Goy*, een plaats vermaard van wegen het groot getal van openbaare Hoerhuysen, zynde daar naauwlyks eene Herbergier, die dezen handel niet dryft. In den avonstond quamen wy tot *Akafaka*, alwaar wy dien nacht slapen. De Huysen tot *Akafaka* zyn ver de grootste van alle die wy op onze reys naar *Jedo*, ja zelf die in deze Hoofdstad niet uytgesloten, gezien hadden. De Herbergen hier mogen met recht al zo wel genoemd worden, Hoerhuysen, als die te *Goy*.

Op den twaalfden zetteden wy onze reys voort van *Akafaka*, 't welk wy bevonden te bestaan uyt omtrent twee honderd huysen, en quamen ras aan het Dorp *Kofoi* van honderd en vyftig huysen. Te *Kofoi* worden mooye gebreide beursen verkocht, aan de linkerhand van deze plaats is een zeer vermaarde Tempel, waar in men zegt, dat *Taicofama* de eerste volstrekte waereldlyke Keyzer van *Japan* zyne studien heeft voortgezet. Zo veel is waar, dat deze groote Keyzer, die van een zeer geringe afkomst was, by eenen boer in dit eige Dorp diende, die hem te werk stelde in hout te hakken en te dragen, maar dat hy, zulken zwaaren en moeyelyken dienst ras moede wordende, na het zeggen van sommige, zynen Meester ontliet, doch volgens het zeggen van andere, eerlyk ontslagen werd door zynen Meester, en aangepreefen in den dienst van een nabuurig Heer. Derhalven is het alleenlyk om de geringheid van zyne eerste levensgevallen te verbergen, dat men zegt, dat hy opgevoed was in deze plaats, en onderweesen in alle kunsten en wetenschappen, een man van groote afkomst betaamende: van daar quamen wy aan het Dorp *Samanka*, toen reizende door de Stad *Fydska* of *Fusikava* van omtrent twee honderd vyftig huysen, en van daar door het Dorp *Sonda* of *Seoda*, toen over een brug van honderd en veertig treden lang, en van hier door het Dorp *Simusku*, quamen wy aan de Stad *Okafaki*, alwaar wy 't middagmaal hielden in een zeer fraaye Herberg, in de voorsteden, hoewel het noch geen middag was. De reden waarom wy zo vroeg aten, was om dat wy hadden gehoord, dat een van des Keyzers Raaden van staate, die op zyne te rug reys van *Miaso* naar *Jedo* was, voorgenomen had te

eten tot *Tsyrin*, de plaats, daar wy gemeenlyk de maaltyd hielden. Maar juist terwyl wy te *Okafaki* aten, quamen zyn Kok en sommige van zyn gevolg in die eige Herberg, om de maaltyd voor hun Meesters te bereiden. Dit deed ons, ons vertrek van daar verhaasten, dus teegen wy aanstonds op het pad, en de grootste Rivier, welke wy tot noch toe ontmoet hadden overgetrokken zynde over een brug van vier honderd en achtentwintig treden, quamen wy aan het Dorp *Jasagi*. Dit Dorp legt aan den ingang van een vlakte, die omtrent drie mylen voortloopt, en eindigt aan een reeks bergen, die het land aan de rechthand inloopen, maar naar de linkerhand afdraajen naar de Zee. In deze vlakte wierden wy ontmoet, door *Abino Bongo Sama*, eerste Raadsheer van staat. Zyne voorwacht bestond uyt niet meer dan honderd mannen, doch zyn gevolg meer dan uyt zes honderd. Eenige weinige Pickdragers en andere, dragende verscheidene soorten van Wapenen, gingen voor zyne *Norimon*, zo als ook deden elf mannen in het zwart gekleedt. Hy zat in zyn *Norimon*. Uyt eerbied steegen wy van onze Paarden, en zonden onzen Tolk om hem te begroeten, waar voor hy ons bedankte, zeer beleefdelyk zyn hoofd buygende, en gelyk hy geen tyd had om zyn *Norimon* te laten stil staan, zond hy eenen van zyn gevolg, een braaf lustig man van omtrent veertig jaaren, ons achter na, om ons wederom te begroeten. Eenige weinige met pikken en Wapenen, volgden aanstonds na zyne *Norimon*, en deze wierden gevolgt door twee handpaarden, en sommige andere *Norimons*, met een bequaam getal Pick en Wapendragers voor en achter dezelve gaande, de treyn werd besloten door twaalf mannen te Paard, zo veele *Norimons* verzellende. Toen trokken wy langseenen hoogen berg, die noch met Sneeuw was bedekt, en weinig daar na quamen wy tot *Ksojanma* een plaats van omtrent twee honderd of twee honderd en vyftig huysen; van daar aan het Dorp van *Osammatsjei*, alwaar wy een weinig vertoefden om onze paarden te voederen; daar na over een boschachtige vlakte reizende, quamen wy tot *Tsyrin*, een plaats van omtrent honderd en vyftig huysen. Op dit dorp is een groot huys, om de Prinssen van het Ryk wanner zy naar of van het Hofreyzente huysvesten; van *Tsyrin* quamen wy tot *Imauka* of *Imogava*, een dorp van honderd huysen, van welke veele bierhuysen zyn. Van daar door twee dorpen en langs twee heuvelen en door sommige boschen trekken-

Ontmoeten een der Raaden staate.

Toicofama's afkomst en Grootheid.

de, quamen wy aan de kleine Stad *Arimatsi*, dewelke niet meer dan vyftig huysen heeft. Van hier door een zeer goed Land reyzzende quamen wy tot *Narumi*, van daar over een vlakke en brug, een ander groot dorp aan onze linkerhand latende, aan het dorp *Kassadira*, en een Tempel van *Kiomidz*, alwaar men een Feestdag vierden, en het Afgoden beeld *Quanosama* aanbad. Men zegt dat 'er zulken tweeden Tempel tot *Nagasaki* is. Van daar quamen wy aan het dorp *Tobe* of *Jannasakki* by sommige *Kassadira* genoemd, een plaats van omtrent honderd huysen, van hier trekkende over eene brug van vyf en veertig treden, geraakten wy wel draa in de Voorsteden en in de Stad van *Mia*, en quamen voor den donkeren in onze Herberg. Tot *Mia* ontmoeteden wy eenige van de voorhoede, van den Prins van *Suffima*, die den volgenden dag in persoon wierd verwacht, te Land van *Quano*, om naar 't Hof te reyzen. Door *Mia* reyzzende, trokken wy voorby een *Myab* of *Sintos* Tempel, die niet ver van het strand op eene verheve grond stond. Ze had twee poorten derwaards leydende, en was omtrent vier jaaren geleden gebouwt op kosten van den Heer van die Provintie. Voor den Tempel zaten vyf Priesters achter elkander, zodanige mutzen dragende, als aan 't Hof van den Geestelyken Erfkeyzer. Twee andere quamen des avonds aan onze Herberg beedelen, de eene met bellen in de hand, gelyk de *Jammabus* dragen, de andere met een bondel papier. Deze Tempel word genoemd *Atzia*, 't welk betekent de Tempel van drie Zwaarden, die derwaards overgebracht zyn van *Isje*, en in zonderlinge achting worden gehouden als heylige overblyfselen. In dezelve plaats is een andere Tempel *Fakkin* genaamt, dat is de Tempel van acht Zwaarden, om dat sommige Priesters van dezelve orde zo veele zwaarden in haare bewaaring hebben, welke, zo zy zeggen, toebehoorden aan sommige van de grootste en oudste Helden van het Landt.

Op den dertiende van Grasmaand gingen wy met het aanbreken van den dag tot *Mia* scheep, en zeylden met eene kleine Landkoelte over de Golf naar *Quano* of *Kwano*, alwaar wy ten tien uren 's morgens aanquamen, spysden, en weder van daan gingen omtrent ten elf uren. Dat gedeelte van de Stad, dat wy eerst doortrokken had een krachtige wel versterkte poort, met twee wachthuysen, muren en grachten, gelyk ook het Kasteel; het middelgedeelte van de Stad was mede redelyk wel na 's lands manier versterkt.

Het derde en laatste gedeelte was omvangen met Wallen en grachten, doch de Poorten hier van waren slechts lompe gebouwen, niettemin trok 'er een sterke wacht op aan dezelve. Deze groote en volkryke plaats verlaten hebbende, quamen wy in eene groote welbebouwde vlakke, dewelke ter rechterzyde grenst aan een reeks van hooge bergen, ter lengte van vier of vyf mylen, met eenige laage heuvelen tusfchen beyde; aan de linkerzyde naar de Zee, welke niettemin wel eene halve myl van den weg is. Wy reydden door vericheide groote Dorpen, van welke een vermaard is van wegen de ongemene wetenschap der Inwooners om Oesters en andere Schulpvisfchen te bereiden; wy bleeven daar een weinig tyds, en quamen toen aan het Dorp *Tonda*, daar na aan het Dorp *Fatz* of *Fas*, toen tot *Jokaitz*, een groote Burgt; van daar aan het Dorp *Naga*, de Zee steeds een groote myl af naar onze linkerhand houdende, toen tot *Ojirwatzi* een ander Dorp, en van daar door veele vruchtbaare wel bebouwde Landeryen, in welke wy de boeren bezig zagen met mesten, het welk geschied met menschen drek, aan het Dorp *Jakutz*, of *Isjakutz*, alwaar wy dien nacht bleeven, en door onzen waerd zeer uytnemend en buyten gemeen onthaalt wierden.

Op den veertienden van Grasmaand verlieten wy met het opgaan der Zonne *Jakutz* in donker, koudt, en windig weder. *Jakutz* is een open Dorp zonder Poorten van omtrent honderd vyftig huysen. Aan het einde van het Dorp staat een Tempel, daar, toen wy verbyreedden, de Munniken hunnen Godsdienst pleegden, volgens hunne manier, sommige de Klok-luydende. Dit Dorp door zynde geereden quamen wy in eeneruyme ope vlakke, en altyd een zeer goede weg hebbende met boomen aan weerkanten beplant, quamen wy aan eene groote Rivier over welke gelegd was een lompe lende en slechte brug, die ons bracht tot aan een klein, doch pleyzierig Dorp *Kummi Gawara*. Van daar voortgaande op eene zeer schoone weg, quamen wy aan het lange Dorp *Odamura*, alwaar wy wierden ontmoet door den Prins van *Nagatto*, met een treyn van drie honderd mannen en twintig handpaarden. Hy had slechts acht voerknechten gaan voor zyn *Norimon*; wy vervolgden onze reys, zonder van onze Paarden af te stygen, gelyk wy dit gedaan hadden uyt eerbied en achting voor sommige andere Prinflen van het Ryk, en korts daar na quamen wy aan het kleine Dorp *Kawai*, alwaar

wy

Tempels
tot Mia.

Jakutz.

Kamma
Jamma.

wy een ander reizenden treyn ontmoeten, bestaande uyt meer dan vyftig mannen; van daar quamen wy aan het Dorp *Wada* of *Wanda*, van hier door twee bosfchen aan de Stad van *Kamma Jamma*. *Kamma Jamma* is een groote en fchoone Stad, gebouwt op twee verheve heuvelen, met een kleine valley tuffchen beide loopende. Het Kasteel ftond aan de rechterhand, zynde deffelfs muuren en grachten vast gehegt aan de Straaten van de Stad. De ftraaten zyn zeer ongeregelt van wegen de ongelyke Grondt, op welke zy gebouwt zyn. De Stad is omringt met fterke Poorten en muuren. Zy fchynt te bestaan uyt omtrent twee duyzend huysen, de Gebouwen der twee Voorfteden niet daar onder begrepen. Van hier quamen wy na een uur rydens over een gelyke en zeer goeden weg aan het Dorp *Sekidsjo*, alwaar wy de Inwooners yverig in de weer vonden met het afnyden van fakkels uyt *Bambous*; dezelve in hunne winkels voorzettende, en dezelve den Reyzigers, met veel overlaf, te koop veylende. Deze plaats had ver de befte en fchoonfte Herbergen van eenige, daar wy tot noch toe geweest waren, en telt omtrent zes honderd huysen binnen zyn omtrek. Wy bleven hier een weinig, en toen reizende over een ongelyke bergachtige weg, quamen wy aan het Dorp *Fufikaki*, of *Kudfukaka* waar van de huysen op en van den weg verftrooit waren, en wy hadden byna een half uur werks eer wy dezelve alle verby waren getrokken. Een half uur verder quamen wy aan het Dorp *Sakkanofa*, 't welk legt in het opklimmen der Bergen. Daar aten wy, en na omtrent een uur verblyfs zetteden wy onze reys voort in *Cangos*, eerft door dit Dorp, toen den berg op, volgende een krommen ongelyken weg. Den berg opgaande quamen wy aan eenen kleinen Tempel, waar in ftonden eenige vergulde Leeuwen, elk met een hoorn voor de borft, de welke achterwaards was gebogen. Een weinig verder op ftond een andere Tempel. Omtrent een halfuur na wy van *Sakkanofa* gegaan waren, quamen wy aan het Dorp *Sawa*, toen langs een poel tot *Jamma Naka*, toen tot *Inofanno*, toen tot *Kanni Safakka*, drie Dorpen, van daar over eene vlakke, gelegen tuffchen de bergen, welke op eenige weinige plaatfen zich verhefte in heuvelen, tot aan het Dorp *Tjufst Jamma*, waar in wy aanquamen twee uren voor het ondergaan der Zon, en dezen nacht bleeven.

Op den vyftienden April door bosfchen, en tuffchen bergen en heuvelen

reizende quamen wy aan het Dorp *Mejmo* of *Meijenu*, toen over een vlakke rydende trokken wy door twee andere Dorpen *Ono*, ende *Imafikf*, en kort daarna door eenige andere Dorpen komende, en langs eenige heuvelen en bosfchen rydende, alwaar verfcheide *Kobaf* of Lelyboomen, ende *Tfungi*, een foort van boom den *Box-boom* niet ongelyk in zeer groote menigte groeyden, quamen wy aan de Stad *Minakutz*. De fynfte en fchoonfte hoeden, matten en andere dingen van riet gemaakt, worden te *Minakutz* gewerkt. Het Kasteel, dat na het eene eind van de Stad legt, is flechs een maatig gebouw, hebbende noch Wallen noch Grachten. Deze plaats verlatende traden wy op een breede fchoone weg; aan welker linkerhand zich aan ons gezicht vertoonde een andere reeks van fteyle hooge bergen, en aan de rechter zagen wy het Meyr van *Oitz*, leggende wat afgelegen buyten het Dorp *Izummi*, of *Jedzumi*, door 't welk wy heentooogen. Kort daar na kreegen wy in het gezicht de Sneeuw of Schorpioen bergen, (waar van te vooren gefproken is) waar van wy 'er een hadden aan onze linkerhand, en de ander aan onze rechterhand, voorts trokken wy daar na door het Dorp *Tangawaa*, toen door het lange dorp *Nafsumi*, of gelyk andere het noemen *Natzummi* en *Natzume*, naby het welke ftond een foort van een winkel, want ze verdiend den naam van Tempel niet, met een houte beeld binnen dezelve, 't welk een kleine baard, maar geene armen had. Daar ftond ook een Prieftter in de kraam en twee beedelaars daar buyten, net gekleed in hun plechtgewaad met zabels op de gordels geftoken. Toen quamen wy aan het dorp *Farvi*, van daar tot *Koofiwukuro*, alwaar wy weder zulken kleine Tempel als vooren zagen, daar was evenwel maar een man in zyn plechtig gewaad gekleed die buyten ftond te beedelen, en binnen in waren twee beelden, beide zwart, het grootfte met gekroeft haayr, en de armen uytgestrekt, wyzende met de voorfte vinger van zyn rechterhand op zyn borft, en iets in de linker houdende. Van daar was de weg zeer goed tot *Iffibe*, alwaar wy aten. Aanftonds na den eeten, teegen wy weer op het padt, en rondom een berg reizende om op den grooten weg te komen, quamen wy aan het groote dorp *Takano* of *Tanomura*, beroemd van wegen een Genees-poeder, dat daar verkocht word. De uytvinder van dit poeder woonde in het kleine dorp *Menoke*, niet ver van hier, 't welk wy ook door

De Stad
Minakutz.

Genees-
poeder.

door trokken. De poeders zyn bitter, en zeer onaangenaam van smaak. Yder inneemfel was afzonderlyk in een papier, waar op getchreven was de manier van het te neemen, als mede de vruchten van het zelve. Tegen over de poeder winkel stond een Tempel, met het Beeld van *Fanna*, een der voornaamste Heiligen der Japaneezen, zittende op een *Farate* bloem, deszelfs hoofd was bedekt met de helft van een dubbele schulp, en omringt met een ronde kring van goude stralen, het hield in zyne rechterhand eene Scepter, en in zyne linker iets onbekents. De geene die gingen om aan te bidden, naderden den Tempel bloods hoofds, en in een zeer nedrige gestalte, en een platte bel die buyten hong geluydt hebbende, door dezelve op ondercheidene tyden met een hamer te slaan, zeiden zy haare gebeden houdende beyde de handen boven hunne hoofden. Wy bespeurden dat de bergen in de nabuurschap van dit dorp traps wyze afnamen en lager wierden. Onze reis verder voort zettende quamen wy van hier tot *Nagasi*, van daar tot *Migawa*, toen tot *Sinjefi*, drie verscheide dorpen, van daar door een ander dorp naar de Stadt of groote Burgt *Kusatzu*, daar de *Rottingen* gemaakt worden van de wortels van een byzonder foort van *Bambous*. Van hier quamen wy aan het kleine dorp *Noofsi*, daar wy het meyr van *Oitz* hadden aan onze rechter, en den berg *Jeso* aan onze linkerhandt. Toen trokken wy door verscheide raap-akkers, en toen door drie kleine dorpen of liever vlekken, toen weder door *Sietta* een lang dorp, van daar verder door het groote dorp *Zetta*, daar aan het strand een kleine Tempel is gebouwt, tot verscheide afgodische bygelovige inzichten en eindens. Na dit dorp trokken wy over de grootste brug, die wy tot noch toe in *Japan* hadden ontmoet, aan welks ander eind een klein dorp was, dat door sommige word genoemd *Zettanosifi* en by andere *Famkarwa*. Van daar quamen wy aan de Stad *Dsiedsi*, de woonplaats van *Ondajja sama*, die men ons zeide, dat genoodzaakt was geweest over eenige jaaren tot *Jedo* te blyven. Het is een nette en schoone Stad, gelyk ook is het Kasteel. Door sterke poorten komt men in de voorsteden. Van daar trekkende door de voorsteden van *Oitz* quamen wy aan onze Herberg in die Stad, daar wy voorgenomen hadden te overnachten. Een groote menigte van Rotting wortelen was van *Kusatzu* herwaards gebracht en te koop gestelt. De Heer van die Provintie, in welke dit zonderling foort van *Bambous* groeyt,

is dikwils genootzaakt, het opgraaven der wortelen voor een tyd te verbieden, op dat de aangroey van de plant zelf daar door niet te zeer beschadigt werde, leggende de wortelen zeer diep, en zynde onmogelyk op te graaven zonder het verlies van die plant. Dit is de reden waar om zy daar zo dier zyn. Dat foort, dat omtrent *Kusatzu* groeit word *Fatziku* genoemd. Het zelve soort van *Bambous* groeyt ook omtrent *Nagasaki*, doch de lengte van de wortel is daar zelden grooter dan een span of een arm. Zo flecht als deze plaats geleek, toen wy des avonds daar in quamen, zo schoon deed ze zich op den volgenden dag, toen alle de winkels, die 'er by eene groote menigte en wel voorzien zyn, open stonden.

Zondags den zestienden van Grasmaand reeden wy van *Ootz*, en quamen aan de Burgt *Odani*, toen aan het dorp *Ootzafaku*, toen tot *Ojewazi* of *Ojwake* een ander dorp, byna vast aan het andere; van daar rydende over een schoone groene weide tusschen heuvelen gelegen, traden wy in het gebied van *Miaco*, en quamen binnen korten tyd aan de dorpen *Jammafta* en *Jakadai*, welke wy bevonden aan elkander gehegt te zyn. In dit laatste aten wy, en kort na de maaltyd onzen reis vervolgende, quamen wy aan het dorp, *Jamasiva*. Toen een ander kleiner dorp door trekkende; en over een heuvel rydende, traden wy in het dorp *Keangi*, 't welk is als het begin der voorsteden van *Miaco*, en weinig tyds daar na quamen wy te *Arwatagatsi* of *Arwatagus*, het welk noch naader aan die hoofdstad legt. Van daar de voorsteden doorrydende, trokken wy over drie rivieren, welker eerste vyf-

wederkeering tot *Miaco*.

Op den zeventienden kochten wy eenige handwerkfelen en fraayigheden, die hier gemaakt worden. Den zelfden dag gingen wy met de gewoonlyke plechtigheden om de Lyst te haalen der geschenken van den opperrechter tot *Miaco*, die na den Keyzer de beste krygt, als mede

van

van de twee Gouverneurs van die plaats.

Op den achtenden na den Eeten verlieten wy *Miaco* in *Norimons* en *Cangos* en wierden voor eerst eene straat, door welchen wy daags te vooren gekomen waren, te rug gedragen, en toen over een brug, naar de bergen aan onze rechterhand. De straten waren den gantschen weg langs geregelt, zindelyk en pleyzierig, aan weeryden met kleine doch goede huysen en wel voorziene winkels. Wy wierden neergezet op het pleyn van de staatelyke Keyzerlyke Tempel *Tsuganim*, of *Tschuganim*. Het is de manier van op onze wederkomst lang te blyven, en op den laatsten dag van ons vertrek van *Miaco*, om ons de vryheid te vergunnen van de pracht en heerlykheid der Tempels van deze stad te bezien, als zynde deze de grootste, pleyzierigste en deftigste Godshuyten en Gebouwen in het Ryk, zeer aangenaam gelegen in het afhellen der bergen, die deze hoofdstad omvangen. Ja zelf, deze gewoonte is allengskens als verandert in een wet: En zoo als het tegenwoordig staat, kan men qualyk zeggen, dat wy de vryheid hebben van dezelve te zien, nademaal wy derwaards worden gedragen, en dezelve zien moeten 't zy wy willen of niet, zonder eenig acht te slaan op de geneigtheid of 't vermaak der Gezanten of Directeuren van onzen Handel. Na dezen Tempel loopt een breede ruyme Laan, die langs den voet van den berg meer dan duyzend treden altyd opgaande, voort loopt. De poort was groot en deftig met een dubbeld geboogde dak, gelyk de daken der Tempels, en der toorens van de Kasteelen in dit Land. Hier stapten wy uyt onze *Norimons*, uyt Eerbied voor den Keyzer, gelyk de Prinslen van het Ryk het zelfde doen moeten. Deze Laan welke gevloert was met keyen en zand was aan weerkanten bezet met de hooge en prachtige gebouwen van de officieren van den Tempel. Van het einde van dezen Laan afgaande, quamen wy op een ruym Terras, zeer schoon onderhouden en bestrooyt, met boomen en heesters beplant. Toen twee schoone houten gebouwen verby gaande wandelden wy op eenen schoonen en helderen trap, en traden dus in een ander heerlyk gebouw, insgelyks van hout, luchtiger en hooger, dan de schoonste Paleysen en Tempels gemeenlyk zyn, en van vooren veel deftiger en fraayer, dan het Paleys zelf van den Keyzer tot *Jedo*. De Gallery was keurlyk geschildert, en de verscheide vertrekken bedekt met fyne matten in plaats van tapyten. In het midden van de eer-

Bezien de Tempel.

Tempel Tsuganim.

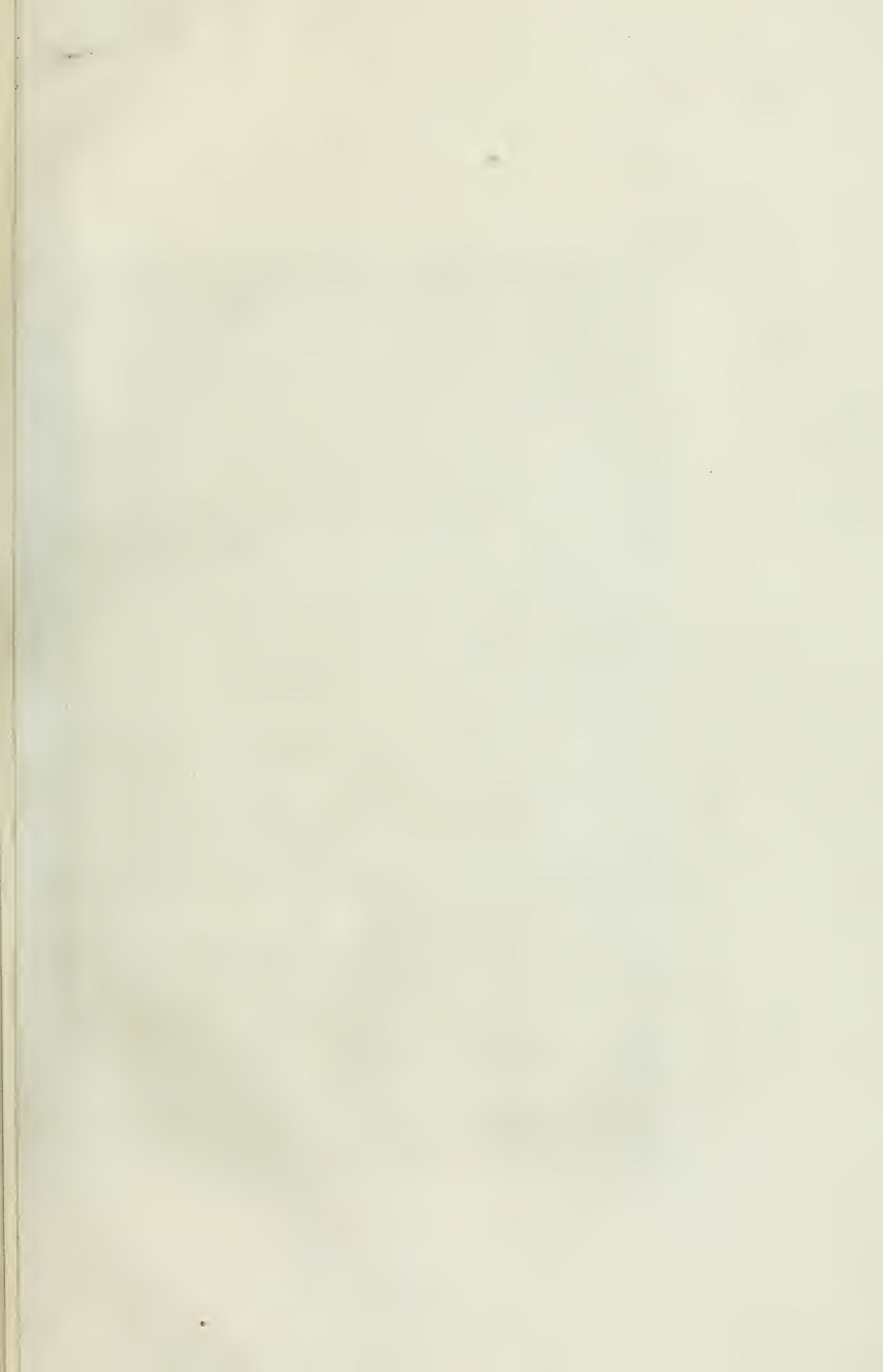
ste of buytenste Zaal, of groote kamer, was een Kapel of kleine Tempel, in welchen stond een groot beeld met gekrulde haayren, omringt door verscheide kleiner Afgoden en andere optooyfelen. Aan weerkanten stonden sommige andere Kapellen, die noch kleiner en zo mooy niet opgeschikt waren. Wy wierden van daar gebracht in twee byzondere vertrekken, gebouwt voor den Keyzer, om in te zitten; zy waren twee matten hooger verheven (gelyk 't de gewoone manier van spreken in dit Land is) dan de voorkamer, of liever de bovengemelde Zaal, en hadden het uytzicht op deze kapellen door twee deuren. Naast aan deze verscheide kamers, aan den voet van een berg (die van zich zelf by uytstek aangenaam was om de verandering van boomen en struyken, en in 't opgaan van welchen, veele kleiner Tempels waren verborgen) was een kleine Lusthof, als of het was in een affchildering in 't klein (miniatuer) keurlyk op der Japoneesen wyze aangelegt, en met zo veel geregeleerdheid, als de engte der plaats toelaten kon. De paden waren mooy en netjens belegt met wit zandt. Veele raare ongemeene planten en boomen, door kunst tot een grooten trap van volmaaktheid gebracht, en konstig gevlochten, met eenige zeldsaame steenen, vercienden de beddens. Maar 't geen het aangenaamste was voor het oog, was een reeks kleine heuvelen, door kunst gemaakt ter navolging van de natuur, met de allerschoonste planten en bloemen op dezelve groeyende, en eene kleine ondiepe beek, over heen dwarsch loopende met een aangenaam ruyschend gedruysch, over welke fraayheids halven waren gelegd vier kleine steene bruggen, als mede om des te gemakkelyker in alle deelen van den Hof het water te brengen. Gekomen zynde tot aan het einde van dezen Hof 't welk waarlyk een onuytspreekelyk, schoon, en pleyzierig gezicht was, gingen wy door een achterdeur aan onze Linkerhandt, naar een bygelegene kleine Tempel, iets hooger den berg op, omtrent dertig treden van den Hof gelegen. In dezen Tempel worden bewaart de namen der overledene Keyzers, met goude Letters op een Tafel geschreven; rondom deze tafel waren eenige laage stoelen gezet, met drie groote en een klein beschreve papier op yder, zynde de de formelieren der Gebeden, die gedaan moeten worden voor de Ziele van *Genjofin*. By den ingang van den Tempel stonden eenige kisten met traalydeksels, op dat de menschen de *Putjes* daar door

zouden in steeken; voor de kisten was een Lessenaar. Twee wel opgevoede jonge Munniken, die ons getoont hadden alles wat merkwaardigst was, dat wy tot hier toe hadden gezien, geleydden ons van daar over een groot en afgezonderd vierkant pleyn naar eene andere staatelyke Tempel, die op zware sterke pylaren, van anderhalve vadem hoog, rustte. De Heerlykheid van dezen Tempel, zo als ze zich aan het oog van buyten opdoed, bestond voornamentlyk in de schoonheid van desselfs geboogde daken, van welke 'er vier waren, doch elk boven elkander, van welke het langste en ook het grootste, naar alle kanten uytsprom, om de gallery die buyten rondom den Tempel loopt, te bedekken. De paalen, boomen, en hoeken de verscheidene daken onderschragende, waren tot versieringe des Tempels geverwt, sommige rood, andere geel. De vloer binnen in den Tempel was belegt met maten, anders was de geheele Tempel leedig tot het dak toe. Deze werd onderschraagt door vyf ryen pylaren in yder ry zes. Aan de rechterhand van de middeltempel was een groote leedige plaats of vertrek, en zo ook een ander aan de linkerhandt. In deze laatste stonden eenige verscheidene beelden opgestoten in zwarte verlakte doosen, of Kabinetten. Voor het grootsten dezer Beelden was een gordyn gesehoven, en voor het gordyn stond een rond spiegel, met eene andere Almoes-busch met traalye om de Almoessen te ontfangen. Dezen Tempel mede beschouwt hebbende wierden wy door onze leydsmanen gebracht naar een ander Gebouw, minder heerlyk in der daad ten aanzien van de uytwendige vertooning, maar geenzins minder in netheid en keurlyke oppronkingen van binnen; het middelvertrek insgelyks een soort van een Tempel of Kapel zynde, aan de Godtvrucht toegeweydt, en vol van Afgoden en Beelden hunner Goden. Hier wierden wy onthaalt door zes jonge Munniken van het Klooster; den Oudtsten dezer rekende ik dat omtrent zes en twintig en den jongsten niet boven de zestien jaaren was. Zy onthaalden ons op *Sacki*, *Kampernoeljens*, geroofte boonen, *Koeken*, *Asfaes* vruchten, Wortelen en Kruiden. Na anderhalfuur namen wy ons afscheid, en wierden door twee dezer Monniken te rug geleydt naar de groote plaats, of wandeling, voor dit deftig Keyzerlyk Klooster, 't welk gezegt word zeven en twintig Tempels te hebben binnen desselfs omtrek. Van daar gingen wy naar een andere Tempel *Gi-*

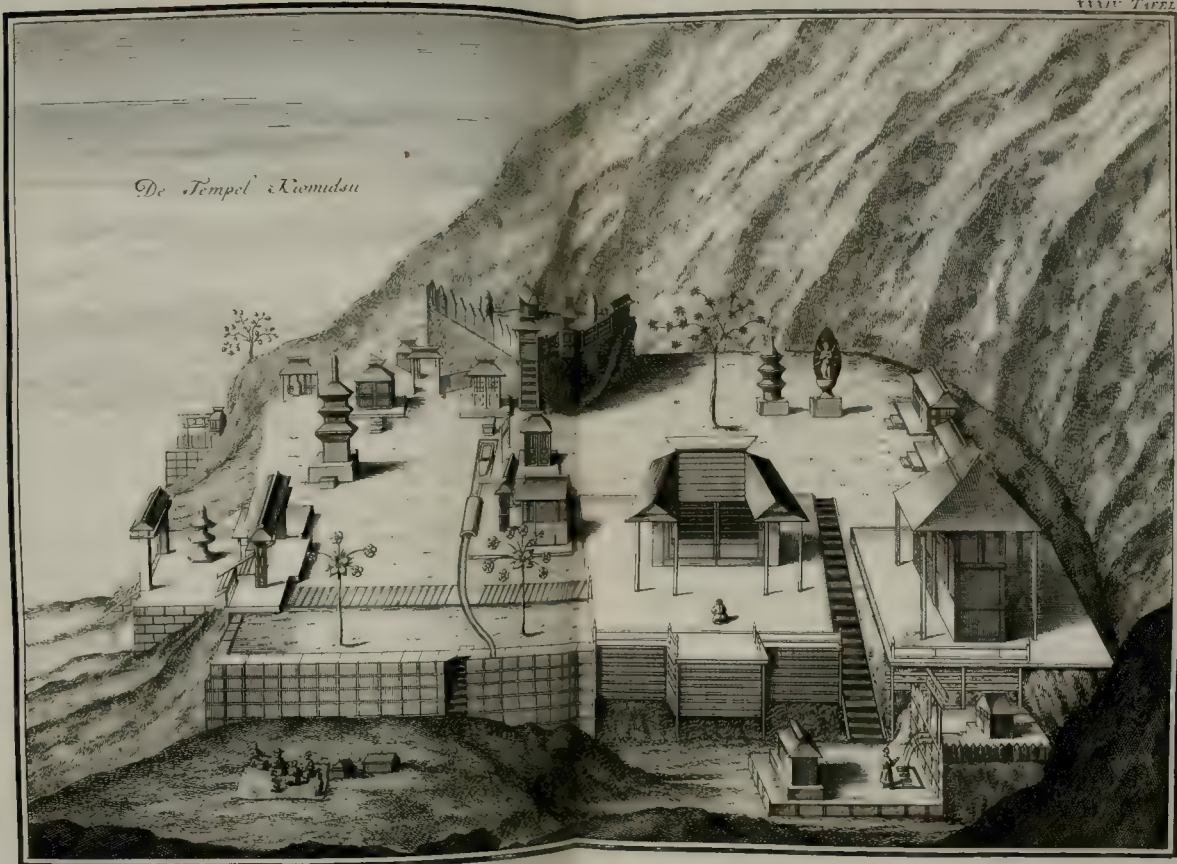
bon of bloem Tempel, genaamt, eenige duyzend treden van dit Klooster afgeleggen. Sommige van ons wierden derwaards gedragen in *Norimons*, andere verkoren dien weg te gaan, zynde de weg by uytnemendheid pleyzierig, door een aangename Wildernis. Deze *Gibon* Tempel was omringt door dertig of veertig kleiner Tempels of Kapellen alle ordentelyk geschikt. Op verscheide plaatsen van het pleyn voor de Tempels waren winkels, en plaatsen voor het volk, om zich te oefenen met pylen te schieten. Het pleyn was op behoorlyke wydtens beplant met aangename boomen, en het schein als of dit alles voorbedachtelyk aangelegt was tot verluftiging voor de Jeugd. De Tempel zelf was een lang smal gebouw. In 't midden vertrek, dat door een gallery van de andere was afgezonderd, stond een groot Beeld, door veele kleiner omringt, als mede door veele andere optooyfelen. Onder andere stond daar een groot verlakt Beeld van een jong vrouwsperfoon. Dat was tusschen twee en drie vademen lang, met veele andere Afgoden, en beelden van Duyvels, en jonge helden, en andere figuren rondom het zelve. Een Neerlands schip, eenige Zabels en Zwaarden en andere grollen waren in dezelve plaats opgehangen. Wy wierden van dezen Tempel eene halve myle verder begeleyd door een straat *Zirwonjasakki* of *Sywonjasakki* genoemd, 't welk betekent de straat van beedelaars en koppelaars, naar den vermaarden Tempel *Kiomids*. Het eerste merkwaardige dat men ziet, wanneer men naar dezen Tempel gaat, is een hooge spitse tooren, zeven verdiepingen hoog, welkers laagste slechts eenige weinige trappen hooger was dan den grond, zynde een Kapel of kleine Tempel, in welke stonden een groot, en sommige kleiner beelden. Een weinig verder den berg opgaande staat de *Kiomids* Tempel, aan de eene zyde leunende tegen den berg, maar aan de andere kant onderschraagt door pylaaren, van welke sommige acht en een halve *Ikims* hoog zyn. Hier ontmoetden wy eene groote menigte volks. In den Tempel, die met traalyen afgesloten was, was niets dan een groot rond spiegel, twee armbusschen, en sommige *Gum Gums*, welke deze die eenig geld in dezelve wierpen uyt liefdaadigheid, door middel van een touw, luyden. Niet ver van den Tempel is een steene trap van vyfentachtig treden, afleydende naar eene vermaarde fonteyn, die uyt de rotz springt op drie onderscheidene plaatsen, en men zegt, dat die van dat water uyt deze fonteyn drinkt,

Gibon
Tempel.

Kiomids
Tempel.

De Tempel Komidsu

De DABODS
Tempel
even buiten
de Stad
MIACO.

drinkt, voorzichtig en wys wordt. Ze word genoemd *Orewantakki*. Het is een zuiver klaar water, en zo ver als ik bemerken kon, verschilt het niets van dat in andere fonteynen tot *Miaco*. Van dezen fonteyn gingen wy verder den berg langs, over een door kunst gemaakte *Terras*, wandelweg, en verscheide kleine Tempels of Kappellen verby gegaan hebbende, quamen wy aan een andere groote Tempel, byna even eens van maakfel als de voorgaanden op dezelve wyze aan de eene kant ondersteunt door den berg, en aan de andere, door hooge pylaaren. Het uytzicht van dezen Tempel was zeer fraay en aangenaam, zynde de Tempel zeer hoog gelegen. Ik merkte op, dat de voornaamste beelden binnen den Tempel, zaten, en de handen zaamenvouwden. Een afbeelding van deze *Kiomids* Tempel is te zien in de 34 Tafel. Van hier wierden wy geleydt naar den grooten Tempel *Daibods*, welke niet ver van de weg naar *Fussimi* aflegt. Eer dat wy evenwel dezen Tempel gingen beschouwen, deden wy aan een bygelegen vaadse Herberg, of liever Hoerhuys, daar wy door den waard wierden onthaalt, in welks vergelding wy hem vereerden een *Cobang*, zynde ten minsten viermaal meer, als 't geen wy genoten, hem gekoft had. De *Daibods* Tempel is gebouwt op eene verheventheid niet ver van den weg (ziet de 35 Tafel) Het pleyn voor den Tempel wierd omvangen door een hartsteene muur, van welke de steenen ongemeen groot zyn, voornamentlyk die naar vooren dewelke naby twee vademen in 't vierkant zyn. Aan de binnen kant van de muur was een ruyme wandelplaats of gallery, die naar de kant van 't Hof loopt, doch met een dak is bedekt, 't welk ondersteunt wierd door twee ryen pylaaren, omtrent drie vademen hoog, en twee van elkanderen stonden; aan yder zyde van de Poort telde ik omtrent vyftig van deze pylaaren. De poort was een gebouw op zich zelve, wel niet zeer groot, doch verciert met pylaaren, en fraayigheids halven bedekt met een dubbeld geboogd dak. Aan weerkanten van den ingang stond het beeld van een Held, in 't zwart, byna geheel naakt, slechts met een los stuk stofs omhangen, met de gedaante van een Leeuw, byna vier vademen hoog, doch anders vry wel geordonneert, en verheven op een voetstuk van een vadems-hoogte. Yder dezer Beelden had zyne byzondere uytlegging. De *Daibods* Tempel zelf stond tegen over deze poort in het midden van 't Hof. Het is wyd en breedt, en het luchtigste gebouw, dat wy

tot noch toe in *Japan* hadden gezien, en bedekt met een dubbeld, boogswyze heerlyk dak, waar van de top vry hooger uytsteekt, dan van eenig gebouw tot *Miaco*. De Tempel wierd onderschraagt door zes en negentig pylaaren, of liever 94, om dat 'er twee in het midden ontbraken. Daar waren veele doch enge deuren aan dezen Tempel, doch ze reykten tot aan het eerste dak. De Tempel van binnen was ten eenemaal open onder het tweede dak, 't welk ondersteunt werd door eene verandering van paalen en boomen, verscheidentlyk geschikt, en tot meerder verciering rood geverwt. Het was hier zo donker, van wegen deszelfs ongemeene hoogte, en het weinig Licht dat daar in quam, dat wy dezelve nauwlyks zien konden. De vloer was tegen gewoonte belegt met vierkante marmere steenen; ook was 'er van binnen niets anders te zien, dan een groot beeld. De pylaaren waren uytnemend groot, en ten minsten anderhalve Vadem dik, ze waren rood geverwt gelyk ook was al het houtwerk in den Tempel. Het Beeld was ten eenemaal verguld, en ongelooffelyk groot, in zo ver, dat 'er gemakkelyk drie matten konden leggen op de palm van de hand. Het had lange ooren, gekrulde haayren, een Kroon op het hoof, welke men kon zien door het venster over de eerste verdieping, een groote vlak, onverguld op het Voorhoofd. De schouders waren naakt, de borst en het Lichaam bedekt met een los stuk laaken. De rechterhand had het om hoog, en toonde de palm van de linkerhand, welke op den buyk rustte. Het zat op de Indiaansche manier met de beenen dwarfch over elkander op een *Tarate* bloem, die ondersteunt wierd dooreene andere bloem, welkers bladen, cieraads halven na boven op stonden, zynde die beide omtrent twee vademen boven de vloer verheven. Tegen den rug van dit groot Beeld, was een Eyrond inyen beeldwerk, verguld en opgepronkt met verscheide kleiner beelden in menschelyke gedaantens, zittende op *Tarate* bloemen. Dit Eyrond dat vlak was, was zo groot, dat het vier pylaaren bedekte, de Afgod zelf was zo breed, dat hy met zyne schouders van den eenen pylaar aan den anderen reykte, schoon ze vyf volkome vademen van elkanderen stonden. De *Tarate* bloem, op welke de Afgodt zat, wierd omvangen door een achtkante deur, en het was op deze eige plaats, daar de twee pylaren ontbraken. Dezen Tempel genoeg beschouwt hebbende, gingen wy uyt door een andere poort,

Tempel
Daibods.

Quanwon
Tempel.

die maar een dak had, naar een pleyn aan de ene zyde, daar ons wierd getoont een *Gum Gum* van een ongemeene gevaarte, op zich zelf opgehangen in een klein huys of houte hut. Ze was een volle span dik, byna zo hoog als een *Benjos* piek, en had eenentwintig voeten in den omtrek. Van hier gingen wy naar een andere Tempel, welke een zeer lang gebouw was na mate van desselfs breedte. In het midden van deze Tempel zat een groote Afgod, die zes en veertig armen had; om hem heen stonden zestien Helden meer dan levens grootte, in het zwart. Een weinig verder stonden aan yder zyde in twee ryen vergulde Afgoden, byna van dezelve gedaante, yder met omtrent twintig Armen. De afgelegenste van deze beelden, die 't naaste by het grootste stonden, hadden dunne lange schaapherders staven in hunne handen, andere eenige tuyltjens of kroontjens van roosen, en weer sommige andere werktuygen en oppronkingen. Boven 't Hoofd dat gekroont was met een ronde Cirkel van goede straalen, waren zeven andere Afgoden geplaatst, van welke de middenste ook de kleinste was, doch alle hadden zy haaren borst behangen en verciert met verscheide oppronkingen. Behalven deze waren 'er tien of twaalf ryen van andere beelden levensgrootte, staande zo dicht aan elkander als immermeer mogelyk was, en achter een op zodanigen wyze, dat de voorste altyd een weinig laager gestelt waren, om de achterste te kunnen zien. Zy zeggen dat het getal der beelden in dezen Tempel in 't geheel bedraagt 33333, waar van ze ook word genoemd *San man San sin Sanbiak*, *San Siu*, *Santai*, dat is, de Tempel van 33333 Beelden. (ziet de 36 Tafel.) Dezen Tempel ook gezien hebbende, stapten wy weder in onze *Norimons* en *Cangos*, en wierden langs denzelven weg gedragen tot aan *Fusimi* zynde omtrent drie uren van daar. Omtrent drie vierde myls van den Tempel *Dajbods*, naar de bergkant ter linkerzyde was een andere Tempel, alwaar het schein, dat zy haar Bloem-feeft vierden, want wy zagen menigte van kinderen derwaards gaan, gekleed in witte en gekleurde *Catabers*, verciert met bloemen, en bloemtakken in de handen hebbende. Andere volgden hen, insgelyks gekleed in witte *Catabers*, zingende en roepende *Jassai*, *Jassaja*. Van daar tot aan *Fusimi* is een aan een geschakelde ry van straaten en huysen. Wy namen daar ter plaats ons Avondmaal, en na den eeten stapten wy in de booten, om de Rivier af te zakken. Wy vor-

derden zo wel, dat wy kort na midnacht naby die Stad quamen, alwaar grooter gevaar is, van wegen de menigte van bruggen, en dies waren wy genootsaakt te blyven leggen tot den dag doorbrak.

Op den negentienden April voeren wy de Stad in, eer het noch volkome dag was, en weinig tyds daar na traden wy aan land niet ver van onze Herberg. Hoewel wy met veel moeyte verlof gekregen hadden haare manier van het koper te zuiveren te zien, als ook het dorp *Tenoizi*, of *Tenosi*, zynde de voornaamste plaats in het Ryk van *Sacki* te brouwen, en de Keyzerlyke Stad *Sakkai*, dewelke omtrent vier mylen van *Osfacca* legt op dezelve kust, zo waren wy echter door de kribligheid, en quaadaardig van de Opper Officieren van onsen treyn genootsaakt tot *Osfacca* te blyven, en zy wilden hebben, dat wy op staande voet onze reys te Land zouden voortzetten naar *Fyongo*. Niettemin vertoefden wy tot den een en twintigsten, en toen zelf noch onwillig zynde, om te Land naar *Fyongo* te reyzen, namen wy twee slechte ope schuyten, en bereykten de haave van *Fyongo* voor het ondergaan der Zon, in omtrent drie uren tyds. Zy wilden niet toestaan, dat wy tot *Fyongo* aan Land stapten, dies gingen wy aanstonds zonder Eeten naar ons bed, om dat wy 's middags zeer laat hadden gegeten. Terwyl wy naar *Fyongo* voeren, ontmoeteden wy den Prins van *Sutzima* met omtrent vyf of zes plyzier Schuytjens, onder welke een geverwt, gesneden en verguld was, en een soort van throon op het dek had.

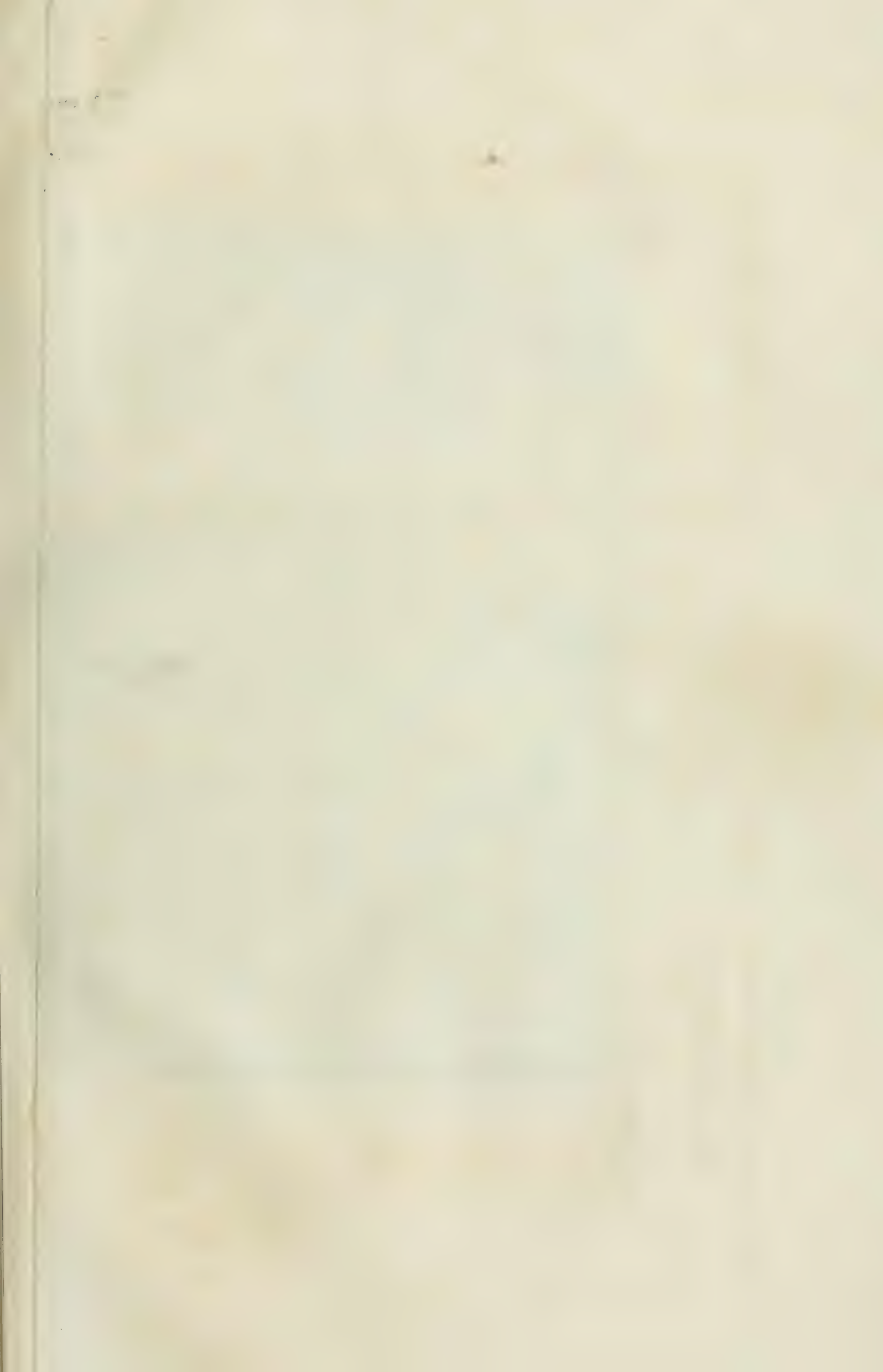
Op den twee en twintigsten wierden wy door de tegen winden in de haaven van *Fyongo* opgehouden, en door de eenzinnigheid van onzen *Bugjo*, of Bevelhebber aan 't boord van onze bark. Sommige alleenlyk der *Benjos* en de eerste Tolk verkreegen verlof om aan Land te gaan, om zich zelven, hoewel *onbekent*, te verlustigen, zonder de piek en tekenen van hun gezag, en zonder eenige knechts by zich.

Den drie en twintigsten moesten wy om dezelve redenen in de haaven van *Fyongo* blyven. Dezen avond zeylde in grooten haast en spoedt verby de Prins van *Tsukusen* of *Facatta*, 't welk de plaats is, daar hy zyn Hof houdt, met omtrent vyftig zo groote, als kleine vaartuygen. De wind hem dienende, hadden zy alle de Zeylen bygezet, en haare vlaggen laten waayen, zynde die van *Batavia* niet ongelyk, blaauw en wit.

Weder-
komt tot
Osfacca.

Met

Met het aankomen van den dag op den vierentwintigsten verlieten wy de haaven van *Fyongo*, en quamen aan het dorp *Jesjma*, het welk op een Eyland legt, alwaar wy onzen voorraad van versch water in namen, en toen het anker lichteden, en voorts de Zeylen ophaalden, schoon 'er zo weinig wind was, dat het geene wy vorderden meer toe te schryven was aan onze riemen, dewelke den gantschen tyd speelden.

Op den vyfentwintigsten 'smorgens vroeg bereykten wy den Burgt of 't groote dorp *Kimo Zurá*, dat omtrent vyftien Japansche mylen van *Murulegt*. Met het opgaan der Zon, rees 'er eene gunstige koelte, die ons braaf deed vorderen, tot aan *Zireisch*, alwaar de wind keerende, wy kort daar na in 't gezicht quamen van *Tomu*, ten Westen van *Zireisch* leggende. *Tomu* vertoont zich van de Zeekant op een zeer aardige en byzondere wyze, van wegen een heuvel, die ver in Zee uytsteekt, gelyk een *Kaap*, hoewel anders het beste gedeelte van de Stad slechts een gemeene vertooning maakt, bestaande alleenlyk uyt *Mariams* gelyk zy ze noemen, of *Hoerbuisen*, en slechte hutten van Visschers en gemeene luyden. Wy voeren om den berg, en wierpen het Anker in 't Zuydergedeelte van de Haaven, na dat gedeelte van de Stad, daar de huysen en winkels gebouwt zyn langs het strand zo schoon als wy noch nergens gezien hadden. De heuvels en bergen rondom de Stad zyn bebouwt, zo veel als doenlyk was, zynde het geene dat onbebouwt is, of diepe en hooge steyltens, of Kreupelbosch en boomen. in 't opgaan van een berg staat een schoone Tempel en Klooster voor weduwen, 't geene niet weinig bybrengt aan het schoon uytzicht van de Stad en het omleggende Land. De wind in den nacht gunstig wordende, deed ons de Ankers opwinden, 'smorgens quamen wy tot *Iwagi* of *Iwangi* een dorp van omtrent honderd huysen voor 't meeste gedeelte Visschers hutten. Dit dorp legt aan den voet van een berg, en de huysen wat ver van elkander gebouwt zynde, zo vertoont het dorp zich grooter en fraayer, dan het in der daad is.

Op den 26 April, schoon wy de Stroom tegen hadden, was echter de wind zo gunstig als wy konden wenschen. Door het ontstaan van eenig krakkeel liep evenwel 't grootste gedeelte van den morgen door met twisten en kyven, eer wy ons van die gunstige wind bedienden. Ten negen uren lichteden wy het Anker, en door een straat zeylende, in wel-

ke de stroomen zeer sterk tegen ons inquamén, bereykten wy een Eyland, leggende aan deze zyde van *Tsurwa*, alwaar wy het anker wierpen op twintig vadem waters, doch het zelve ras weder op wonden, in hoop dat de gunstige wind ons zoude brengen tot in die haaven. Doch wy vonden onszelven hier in bedrogen, en slechts weinig gevordert zynde, waren wy eindelyk genootzaakt het anker weder te laten vallen op 28 of 29 vadem.

Op den 27. van Grasmaand, lichteden wy vroeg 's morgens het anker, en de wind zeer veranderlyk zynde, schoon de stroom ons tegen was bereykten wy echter ras de haaven van *Tsurwa*, dewelke byna een halfronnd is, gelegen aan den voet van een berg die tot boven toe is bebouwt. Ze heeft een *Pharos* of vuurbaaken boven op den berg, daar ze een eind weegs in Zee uytloopt. Dit dorp bestaat uyt omtrent honderd en vyftig huysen, voor 't grootste gedeelte Visschers hutten. Wy bleven hier omtrent een vierde uurs, versch water innemende, en vervolgden daar na onzen reys. De wind noch gunstig blyvende brocht ons tot aan de straten van *Camiofeki*, maar van wegen de engte dezer straten konden wy geen verder voordeel daar van nemen, en ook spoededen wy zeer weinig met onze riemen, weshalven wy het anker uytwierpen naby het Dorp *Sango* gelegen op een Eyland van den zelve naam.

Nadien het op den achtentwintigsten stormachtig weder was, bleven wy tot *Sango*, en gingen aan Land om ons te ververschen. Alle onze *Benjos* wierden dronken, behalven de onder *Benjos*, die zich by deze gelegenheid, aanstelde om zyn gezag te toonen, door zyne norste en menigvuldige bevelen, welke zyne moeyte zeer slecht besteed schein te zyn. Hy wilde ons doen gelooven, dat hy de *Opziender* was van den Opper *Benjos*, dat het zyn plicht was een waakend oog te houden over zyne daaden, en hem over de zelve by bequame gelegtheden te bestraffen. Het is eene staatkundige gewoonte in *Japan* aangenomen en geoeffent, met voordacht, dat menschen met macht voorzien wetende, dat 'er perfoonen zyn die op hunne minste daaden en handelingen acht geven, gehouden worden onder eene geduurige vrees, van aan 't Hof te zullen worden beschuldigt; door dit middel genootzaakt wordende om zich van de plichten haarer bediening eerlyk en getrouwelyk te quytten, tot genoege van hunne Overheden.

De wind op den negentwintigsten
Ddd 3 gunttig,

gunstig, doch niet ten eenemaal vast gezet zynde, quamen wy binnen een myl van de Stad en het Kasteel van *Sienfi*, alwaar wy op den middag het anker uytwierpen. Tegen den avond maakten wy weder zeyl, doch de wind tegenlopende, wierden wy ras genootzaakt het anker te werpen naby het Land, endien nacht het te laten leggen.

Op den dertigsten van April gingen wy s' ochtens weer onder zeyl, maar de wind niet ten eenemaal gunstig, maar veel eer strydig zynde, geraakten wy van onzen streek, en wierden genootzaakt het te wenden naar de kusten *Bungo*, die wy aan ons bakboord hadden. Wanneer wy poogden in eene haave te loopen omtrent zes mylen van *Simonofeki*, de wind schielyk byna in een storm veranderende, zetteden wy alle kracht en macht by zo veel wy konden om aan Land te komen, gelyk ook het zelve deeden verscheide schepen die met ons zeylden, en omtrent den middag het noch sterk blyvende waayen, quamen wy ten anker in een kleine Golf of haaven *Muggo* of *Mukko*, naby een dorp of Berg van dien naam, zes mylen van *Sienfi* en achteen van *Simonofeki*. De mond van deze Golf was nauw, doch de Golf zelf wyden ruym, maar ondiep, en by laag water half droog, wanneer de Inwooners Oesters en Schulpvisfchen op het strand verzamelen. Omtrent eene myl van *Mukko* aan dezelve Golf legt de kleine Stad *Mito Ziri*. Wy zagen dezen dag verscheide Walvisfchen van dat slag, 't welk de Nederlanders noemen *Noord Kaapers*. Een Heer met een gevolg van zeven schepen met blaauwe zeylen, zeylde ons verby, doch de wind tegen onzen streek zynde, waren wy genootzaakt op het anker te blyven, zo als ook deeden acht schepen naar *Simonofeki* moetende.

Vroeg 's morgens op den eersten van Bloeymaand, quamen niet ver van ons ten anker eenige barken van den Prins van *Tfukingo*. De wind begon niet gunstig voor ons te waayen voor vyf uren des naarmiddags, wanneer wy aanstonds de zeylen opheyften, en in weinige uren quamen tot binnen een myl van *Motto Jamma*, en van daar door zaamgevoegde hulp van wind en riemen tot *Simonofeki*, alwaar wy 's avonds laat aanquamen.

Op den tweeden verlieten wy onze groote bark, en wierden in twee speelschuyten over de straaten van *Simonofeki* gevoert naar *Kokura*, 't welk eertyds een volkryke en bloeyende Stad was, maar veel van haare oudtydsche heerlijkheid verloren heeft zedert de verdeeling van

de Provintie, aan welke ze behoort. Ze bestaat uyt drie deelen, of drie onderscheidene steden, en word eeniger maaten beschermt door een lompe muur, slechts gebouwt van Tichelsteen en hout naar de kant van de Zee, daar ze op 't engste is. Na den eeten gingen wy te paard van *Kokura*. Omtrent twee mylen van daar maakt de Zee een groote Golf, aan welke legt de Stad *Kurofakki*, welke wy doorreedten. Anderhalve myl verder, quamen wy aan het dorp *Koofakf*, van daar na een uur reyzens aan een klein dorp, daar men koolen graafde, eene myle verder van hier tot *Kujanoffe*, alwaar wy 's nachts in een slechte Herberg bleeven.

Op den derden Mey reeden wy van *Kujanoffe* over een dyk langs de Rivierkant opgeworpen, en quamen aan de dorpen *Tonno* en *Nazatta*, van welke wy het eene aan onze rechter, het andere aan onze Linkerhand hadden. De Valley door welke wy reysden was niet boven een halve myl breed, met hooge bergen aan weerkanten. De naaste plaats daar wy aanquamen was het Dorp *Kadfino*; van hier geraakten wy tot *Kootaki*, toen aan de twee dorpen *Kawoffo* genoemt, in 't gezicht van het dorp *Kammaffuza* en drie andere, welke alle wy aan onze linkerhand hadden. Het land hier omtrent begint vlakker te worden, en wy quamen, in het gezigt van vruchtbaare en veel beteelde velden, aan het dorp *Tababukro* of *Kawabukuro*, van daar aan het dorp *Katafyma*, toen aan de twee dorpen *Oja* genoemt, van hier door *Tatiwa* tot *Itzka*, eene kleine Stad van omtrent twee honderd huizen. Wy hielden 't middagmaal tot *Itzka*. Na den Eeten wierden wy gevoert over de Rivier, die langs deze Stad loopt, en quamen toen aan het dorp *Tentomatz*, van daar, de dorpen *Taroma* aan onze rechter, en *Tfibakki* aan onslinkerhandt latende, quamen wy tot *Nagawa*, een redelyk lang dorp, 't welk ten eenemaal oploopt naar den voet van eenen berg, naby welken het legt, van daar trekkende door drie kleine dorpen, *Oimatz*, *Joko* ende *Jama*, quamen wy aan het groot dorp *Utsyno*, alwaar wy aanmerkten, dat de Vrouwlieden zeer fraay waren, grooter, en van een veel angenamer en mannelyker gelaat, dan zy doorgaans in deze Provintie zyn. Eene kleine myl in deze plaats gerufft hebbende, wierden wy in *Cangos* gedragen naar *Mifi Jama*, alwaar de Vrouwsperfoonen alzo vermaart zyn van wegen haare groote zedigheit, en deugdzaam gedrag, als om haare ongemeene schoonheid.

heid. Van hier quamen wy tot *Jamaye*, alwaar wy dien nacht fliepen,

Op den vierden van Bloeymaand verlieten wy *Jamaye* en quamen aan het dorp *Fiamira*, van daar over een Rivier door een aangenaam bosch tot *Farda*, een kleine Stad van omtrent tachtig huysen. Hier wierd de weg zeer ongelyk, loopende ten deelen over bergen, en ten deele dwarfch door eenige velden. Omtrent eene halve myle van *Farda* zyn de grenspaalen van de Rechtsgebieden van *Tsikusen*, 't welk wy nu doorgereyft waren, en van *Tjuffima*, het welk wy nu in traden. Niet ver van hier quamen wy tot *Syra Saka* een klein dorp van omtrent twintig huysen, met een Water meulen, van daar aan het dorp *Kifamabitz*, toen tot *Imamatz*, *Tjinoggi*, ende *Akasakka*, drie onderscheidene dorpen; van *Akasakka* quamen wy tot *Taisero*, eene Stad van omtrent vierhonderd huysen, en van daar tot *Urijino*, een dorp van drie honderd huysen, en *Todorokki* een ander dorp van byna het zelve getal, en genoegzaam aan het voorige vastgehegt. Daar aten wy, en na den Eeten, wanneer wy dit dorp doorreeden, wierd ons getoont eene plaats op de nabuurige bergen, op welke eertyds twee sterke Kasteelen stonden. Van daar quamen wy aan het dorp *Muradanamatz*, van daar aan het dorp *Nagaha*, toen tot *Tfionsmatz*, een ander dorp van omtrent zeven honderd huysen, van hier aan het dorp *Kirifamura*, toen tot *Nittawa* en *Betabara*, twee andere dorpen, van daar dwarfch door een welbebouwde vlakke tot aan het dorp *Faddi*, en kortst daar na tot *Kanfaki*, alwaar wy bleeven.

Kanfaki.

Kanfaki is eene Stad van omtrent zeven honderd huysen, doch de straaten zyn zeer ongeregelt. Onze Opper *Benjos* toonde ons hier een ongemeen stukje van beleefdheid, want ons vertrek niet groot genoeg zynde om ons gemakkelyk te huysvesten, ruymde hy zyn eige in tot ons gebruyk. Deze plaats is vol van Tempelen en Munniken, en de muuren van onze vertrekken waren zo vol geltocken met aflaaten, dat 'er geen plaats o pengelaten was, zo dat op sommige plaatsen die van een laater dagtekening over de ouder heen gestookten waren. Deze aflaatsbrieven zyn van de lengte van een blad papiers, en omtrent de vierde van een vel breedt, gevouwen op de manier van een brief, met een gedrukt opschrift, in groote Letteren, en met het Zegel van den Prior van het Klooster, die de macht heeft van dezelve te geven en te verkoopen in het rood daar

op gedrukt. Binnen in zyn slechts eenige kleine stukjens hout, gemeenlyk van denneboomen, zaamen gebonden, en gespleten of geklieft, met eenige geheyligde papieren om dezelve gewonden. In sommige was zelfs niet meer dan een stukje papier, met eenige zegelen van *Sfo* letteren, en verscheide gedrukte zegels in het rood. Daar waren ook verscheide *Ofarrais* van *Isje* in dezelve vertrekken opgehangen, zynde dunne vierkante doofen met diergelyke gevouwe papieren, en stokjens binnen in. De Heer van deze Provintie liet onzen Opper *Benjos* begroeten over zyne behouwe wederkomst, en hem beschenken met een *Cobang*. De onder *Benjos* ontving dezelve plicht betuyging nevens een Gans tot een geschenk. Wat de gemelde Prins daar mede beoogde, weeten wy niet. De Munniken maakten hier in den nacht een zeer groot gedruysch met zingen en het luyden der klokken. Het Land hier omtrent is zeer pleyzierig, en ik sचेpte zeer veel vermaak in het groot getal van schoone *Sakanantzo* en *Satzugi* bloemen, van verscheide kleuren, zo in het wild als in de hoven groeyende.

Op den vyfden, onze herberg te *Kanfaki* verlaten hebbende, quamen wy aan het dorp *Katasirasikku*, toen aan het dorp *Ani*, van daar over een berg tot *Faranomatz*, een dorp van omtrent twee honderd huysen, van hier te *Takkavo*, een redelyke groote Burgt, alwaar wy over eene andere Rivier wierden gevoert, en weinig tyds daar na aan de Stad *Sanga* quamen. Wy hielden ons tot *Sanga* niet op, maar reeden door zonder af te stygen, en quamen van daar aan het dorp *Ojematz*, van hier tot *Kafynomatz* een ander dorp, 't welk gescheiden is in twee deelen, en eene leedige plaats heeft op den oever der Rivier, zynde de Gerechtsplaats van de Stad *Sanga*, gelyk bleek uyt de overblyffelen van vyf quaaddoeners, die daar onlangs warenter dood gebracht, van welke wy 'er noch vier gehegt zagen hangende aan het kruys, en het hoofd van den vyfden op een paal gezet. Ik merkte aan, dat 'er aan weerzyden van deze plaats wachthuyfen waren, en zoldaten om de Lyken te bewaaren. Zy hadden een huys in brandt gestoken, 't welk onlangfch tot *Sanga* tot den grond toe was afgebrandt, en zy waren weder gevat, na dat zy eens uyt de gevangenis waren gebroken. Een dezer Elendelingen had zich zelf verhangen, om de schande van eene opentlyke ter dood brenging voortekomen, doch zyn lichaam wierd niettemin aan het kruys,

kruys gehangen; het hoofd was van hunnen waard, die hen geherbergt en verhooren had, en dieshalven gevonnist was, om dezelve straf te ondergaan. Van *Kasje* eene brug van honderd twintig treden rydende, quamen wy aan het dorp *Botak*, van welke anderhalve myl ver gelegen was een hooge berg, aan welke ik binnen den omtrek van eene myl tien verscheidene dorpen telde. Toen quamen wy tot *Utsifu* of *Utsinfi*, een dorp van omtrent een honderd huysen, van hier tot *Simatz* een ander dorp gelegen aan den voet van een berg. Hier wierden wy eene Riviere overgezet, die het *Ty* had, en quamen toen aan het dorp *Kangawa*; een uur daar na aan het dorp *Tiramatz*, toen aan het dorp *Torimatz*, van hier door een ander klein dorp aan onze Herberg tot *Ooda*, 't welk eene redelyke groote Burgt is. Van *Ooda* quamen wy aan de dorpen *Owatz* ende *Wewafi*. Hier wierden wy overgevoert over eene Rivier, naby het dorp *Icongommi*, toen een brug over eene breede Rivier gelegd, overtrekkende, die niet ver van daar in de Golf van *Simabara* loopt, en verder trekkende door verscheide kleine vlekken, hier en daar verstrooyt, quamen wy te *Narfi*, eene groote Burgt, alwaar groote menigte van brandhout word verkocht, van wegen de bosschen en wildernissen daar om heen leggende. Van daar quamen wy aan een klein dorp en dus voorts aan een ander, den gantschen tydt rydende tusschen bergen, en door bosschen. Van dit laatste dorp loopt eene vlakke af naar de Zeekant, met veele andere vlekken gins en daar, een halve myl van elkander verstrooit. Ten laatste na een uur rydens quamen wy tot *Swota*, een groote Burgt, bespoelt door eene Rivier, dewelke zich insgelyks ontlafst in de Golf van *Simabara* in welke toen ter tyd verscheide geladene barken met hout lagen. *Swota* is zeer vermaart over ongemeene Porcelyne Potten, Schotels, en andere soorten van Porcelayn, die daar gemaakt worden. Wy sliepen tot *Swota*, en uyt gebrek van beter gemak waren wy genootsaakt ons te behelpen met eene armelyke vliering van een slecht hut.

Op den zesden's morgens vroeg verlieten wy *Swota*, en quamen ras aan het dorp *Tiromatz*, van daar byna een uur voortrydende langs den Oever van de voornoemde Riviere, werden wy dezelve overgevoert, en quamen zo tot *Mino*, een dorp, gelegen aan den voet van eenen berg. Tegen over dit legt een ander dorp *Ookfano* genoemd. *Mino* doorge-

trokken zynde, wierden wy weder over eene Rivier gezet, en quamen aan het dorp *Imadira*, toen dwarfsch door eene groote Valley tot *Symofi*, een ander dorp, van daar door het dorp *Urissyno* aan het groote dorp *Jebosywa*. Van *Jebosywa* overdwarfschten wy eene andere Valley, toen verby trekkende een houten *Mercurius* op de Heereweg, en door drie verscheidene vlekken, niet boven een vierde uurs van elkander leggende, rydende, quamen wy aan den berg *Taura*, of *Tawara*, alwaar een *Fisenban*, gelyk zy het noemen, is, dat is, eene wacht van den Prins van *Fisen*, in een dorp *Tawarasakka*, zynde juyst gelegen op den hoek van zyne Heerschappyen. Aan de andere zyde van den berg *Tawara* is het groote dorp *Fide Jamma*. Niet ver van *Tawarasakka* zyn twee grenspaalen, om de Heerschappyen van *Fisen* en van *Omura* van een te scheiden, de eerste dezer grenspaalen schoon ze laager dan de andere stond, nadien de wegen den berg op gingen, was echter hooger, om te betekenen, dat de Heerschappyen van den Prins van *Fisen* ook zo veel grooter zyn, dan deze van den Prins van *Omura*. Toen quamen wy aan een klein dorp, bestaande alleenlyk uyt acht huysen, alwaar een Opper *Benjos* van *Tangosama* Prins van *Fisen*, die ons begeleyd had door de Heerschappyen van dien Prins, zyn afscheid van ons nam, en ons onzen reys over den berg *Tawara* liet vervolgen. De groote Kampher-boom, waar van ik gemeld heb in onzen heen reyze, stond nu in vollen bloessem en leverde uyt een zeer schoon gezicht. Van daar quamen wy aan een tweeden houten *Mercurius*, zynde 'er daar van het gantsche land door een groote menigte; van daar aan een groot dorp, van dit door sommige kleine buurten, en dwarfsch door een vruchtbaar Land tot *Sinongi*. Hier bleeven wy een geruymen tydt, als of het was, om dat wy moesten wachten, tot dat de schepen, die ons over de Golf van *Omura* zouden brengen konden vaerdig zyn, maar in der daad, op dat wy niet te vroeg tot *Tokitiz* komen mochten, noch eenig voorwendfel hebben om te verzoeken op dezen dag onze geheele reys te voleindigen, en door dit middel te vermyden de moeyelyke en kostbaare Eer, van den volgenden dag als na gewoonte ontfangen te worden door onze Japoneesche vrienden te *Nagasaki*, die ons een gedeelten buyten de Stad te gemoet komen. Wy waren dieshalven genootsaakt dien nacht tot *Tokitiz* te blyven. Het regende den geheele nacht zeer sterk, en daar was geen de minste

minste schyn, dat het weder des morgens zoude ophelderden.

Weder-
komst tot
Desima.

Wy verlieten niettemin 's morgens op den zevenden Mey *Tokitiz*, om het overige en waarlyk het slimste gedeelte van onzen reys afteleggen, en omtrent den middag quamen wy behouden tot *Desima*. Eer wy de Stad in quamen waren wy genootzaakt onze *Cangos* te verlaten, en te paard te stygen, en omtrent dertig treden eer wy aan ons Eyland quamen, steegen wy ook af van de Paarden. De Ambassadeur evenwel en de *Bugio* lieten zich, na eenige gehoude Raadpleging in haare *Norimons* dragen tot aan de Poort van onze Factory. En dus dankten wy den Almachtigen Godt voor zyne kracht-dadige bescherming in deze reys naar 't Hof.

Weder-
komst ge-
beurde.

Nu zal ik een verhaal mededeelen van de merkwaardigste voorvallen, die gebeurden na onze wederkomst op *Desima*, tot onze volgende reys naar 't Hof.

Op den achtsten Mey 's morgens vroeg quam onze bark van *Simonojeki* en wierp het anker niet ver van ons Eyland.

Op den negenden quamen twee *Benjos* met hun gewoonlyk gevolg over op *Desima* om tegenwoordig te zyn by de lofsing van onze bark, en by het openen van de waterpoorten en pakhuyzen, en om uyt de gemelde bark te geven aan een yder, 't geen hem toequam. Ik kon niet nalaten aan te merken by deze gelegenheid een zonderling blyk en teken, hoe ver de Japoneesen elkanderen mistrouwen: want de *Benjos*, die met ons aan 't Hof was geweest, quam in door de Landpoort, en ging uyt door de waterpoort; de ander in tegendeel quam in door de Waterpoort, en ging uyt door de Landpoort; zo dat 'er een dezer tegenwoordig was by het sluyten van yder poort.

Staatje
van mis-
trouwen
onder de
Japoneesen.

Op den Elfden ging onze Directeur met *Abouts*, de Gouverneurs der Stad voor de eerstemaal na onze wederkomst opwachten.

Op den twaalfden quamen 'er in de haven verscheide Barken en *Benjos* door den Prins van *Tsikusen*, gelyk jaarlyks de gewoonte is afgezonden, om die van den Prins van Fisen af te lossen.

Tot den achtentwintigsten van Bloeymaand viel 'er niets merkwaardigs voor, wanneer de eerste naar huys moerende Chineesche *Yonken* onder zeyl gingen naar dat ryk, ten getale van twintig, binnen den tyd van vier dagen.

De eerste van *Juny* was het Heylig

dag by de Japoneesen, welken dag de Nederlanders *Pelang* noemen. De Japoneesen verlustigen zich op dezen dag op het water, wedloopen houdende in schuyten en *Canoes*, menigwerf roepende *Peloen* luydende kleine klokjens. Alle de huysen zyn opgepronkt met vlaggen, en andere scheeps vercierselen van dik papier gemaakt. Dit feest evenwel schynt erkelyk gerekent te worden tot vermaak van 't jonge volk nadien het den volwassenen verboden is zich op dien dag eenigzins te bemoeien of te vermengen en te steeken in haare vermaaklykheden. (Ziet P. 157. Van deze Historie, en de Historie van de Thee in 't aanhangsel.)

Op den derden Juny wierden 's nachts eenige Smokkelaars gevat, die eenige goederen der Chineesen hadden gestolen. Een dezer zocht zich zelf te doorsteken, doch wierd daar in verhindert, door den geenen die hem vast had, hebbende slechts eene lichte wonde ontfangen. Maar niettemin, na dat hy wel verzekert was, en men hem alle mogelyke middelen van zich zelf te beschadigen benomen had, beet hy uyt verwoedheid en wanhoop een stuk van zyne tong, meenende, door dit middel zich zelve van kant te helpen en de schande van een openbare ter dood bringing voor te komen.

Omtrent dezen tyd begon het Japanische *Satsuki*, of regenachtig gety zich zelf in te stellen, gelyk ze gemeenlyk doet, met zwaare en byna gedurige slagregens, stormachtig en nat weder. Dit is de rechte tyd om Ryst te planten, 't welk in dit Land geschied door vrouwluyden en jonge meysjens.

Planting
van Ryst.

Op den twintigsten bezichtigden wy onze barken, van welke de eene afgekeurt wierd, als oud en onbequaam zynde om gekalefaterd te worden. Wy aten den zelve dag in een der Tempels op een bygelege heuvel.

Omtrent dezen tyd maakten verscheide *Yonken* en schepen zeyl, naar *China* en andere plaatsen, en andere quamen weer in de haven, om welken reden, en om het sluyken te verhoeden, 't welk door de wetten van het Land zo scherpelyk verboden is, de Stad by nacht toegesloten wierd gehouden, en alle de voorbygangers, van welken aanzien zy ook waren, naauwkeuriglyk onderzocht.

Op den 29. Juny des nachts quam een Chineesche *Yonk* met de Prinsvlag van *Batavia* in deze Haven.

Op den tienden *July* eindigde de jaarlyksche verkooping, welke zeven dagen duurt, op den zelve dag wierd gevierd het Feest van *Girvon*, een van de voor-

naamste en machtigste Afgoden der Japoneezen.

Op den zestienden dezer, wierd den Eedt afgenomen van onze koks, en van onze overige bedienden, om hen te verplichten, dat zy zich niet inlieten in eenige gemeenschap, noch bedekten omgang met ons, dezen Eedt ondertekenden zy alle met hun bloed.

Op den twintigsten July wierden twee jonge kaerels op de straat dood gevonden, waar van de eene den anderen met zyn degen had doodgestoken, en toen om voortekomen dat hy niet gevat en gestraft wierd, zich zelven de keel afgesneden had. Weinige dagen te vooren, bracht een knecht zich zelf om hals, zynen buyk open rytende. Een ander knecht sneed zich den strot af, om geen andere reden, dan om dat hy door een ander knecht was gehoont, voor welk affront hy van den Burgermeester der Stad geen voldoening kon erlangen, die zich zelf niet te recht kon doen onderrechten van de waare gesteldheid der zaak, nadien het geschied was in het eige huys van den Gouverneur. Weinige dagen daar na wierd 'er een gevonden, verdronken onder de brug, met den strot haer afgesneden. Zo weinig vreesachtig is deze natie voor de dood.

Op den dertigsten derzelve maand wierden vyf gevangenen ingebracht van *Amak*. Zy waren gebroken in het dorp *Isafaja* met oogmerk om daar eenige goederen te steelen, die zy behoort hadden, dat bedektelyk derwaars gebracht waren door de Chineezen. Dog zy misten niet alleenlyk hunnen buyt, maar wierden op hecter daad betrapt, en naar *Nagasaki* gezonden, om daar in de gevangenis gesmeeten te worden.

Dezer dagen quamen verscheide *Jonken* van *China* en andere plaatsen in deze haven, onder anderen twee groote *Jonken* van *Siam*, die zestig dagen op reys waren geweest, en ons het nieuws brachten, dat zy, toen zy van *Siam* zeyden, onze schepen hadden gezien in die haven.

Op den eersten van Oogstmaand wierd geviert het Feest *Tannabatta*, gelyk zy het doorgaans noemen, anders *Sikuso*. De nacht te vooren legt yder man by zyn wyf, en voldoet aan de huwelyks plicht, ter gedachtenis van een zeker merkwaardig voorval. Den volgenden morgen begint de plechtigheid met onderlinge groetenissen en complimenten.

De derde van *Augustus* is een byzondere dag om naar den Tempel te gaan. Zy noemen dien dag, den dag van *Quanwon* ende *Semitzmaiva*, dat is, de dag van

duyzend dagen, om dat de geen, die op dezen dag den Tempel van *Quanwon* bezoekt, al zulken goeden werk doet, als of hy daar duyzend dagen aan den anderen geweest was. Te *Nagasaki* heeft men maar eenen Tempel aan *Quanwon* toegheyligt.

Op den achtsten was 'er een ander Feest *Bon*, genoemd. By die gelegenheid staan de menschen eene gheele nacht met lichten en lantaernen by de grafsteden hunner voorouderen en vrienden. De plechtigheid van dit feest begint op den zevenden, en duurd drie dagen. Zy gelooven dat de zielen der afgestorvenen, het zy ze een goed of een quaad leven gelegd hebben, omwandelen, en de vorige plaatsen hunner woningen bezoeken.

Op den tienden wierd ons gebootschapt de aankomst van ons schip *Wallenburg*, vervolgens quam het weinig tyds daar na in de haven, en liet het anker vallen op den elfden des naar middags, niet ver van *Desima*.

Op den twaalfden ontvingen wy de nieuwstyding, dat een ander onzer schepen, het *Jacht Wyk op Zee*, gezien was, coursstellende naar de Haven, alwaar het den volgenden dag aanquam.

Na dat het Scheepsvolk van 't Schip *Wallenburg* na gewoonte gemonstert was op den vyftienden van Oogstmaand, begonden zy dat schip te ontladen, waar mede zy vier dagen doorbrachten.

Op den twee en twintigsten voeren zy voort op dezelve wyze, het *Jacht wyk op Zee* te lossen, het welk van de kant van *China* quam, hier mede brachten zy drie dagen door.

Op den drie en twintigsten kundschap hebbende, dat men een ander onzer schepen had zien zeylen naar de haven, wierd ik met eenige andere het zelve te gemoet gezonden. Wy spysden op het Eyland *Iwo*, twee hoogduitsche mylen van *Nagasaki*, aan de mond van de Haven. Na den Eeten voeren wy eene myl verder in onze Schuytjens, om het schip te verwelkomen, 't welk wy bevonden te zyn de *Boschwyk* van *Batavia*.

Dit schip quam op den vier en twintigsten naby *Desima* ten anker, en wierd den volgenden dag bezichtigd en onderzocht, en vervolgens in drie dagen geloft.

Omtrent dezen tyd hoorden wy nieuws van *Jedo*, dat daar overleden was *Kimotsama*, eertyds Gouverneur van *Nagasaki*, en dezelve, die in het jaar 1680, ten tyden dat Doctor *Cleyer* Directeur van onzen Handel daar was, achtiën Japoneezen

Dood van een der Gouverneurs van Nagasaki.

ponneefen liet ter dood brengen over 't fluyken, van welke 'er eenige onthoofd, en de andere aan het kruys gehangen wierden. Hy deed dit op zyn eige gezag, zonder het geval voor te dragen aan den Raadt van Staate tot *Fedo*, of zonder na bevelen van daar te wachten, en hy wierd om deze reden berooft van zyn Ampt, en veroordeelt tot eene gevangenis in zyn eige huys, onder welk vonnis hy ftierf.

Op den zevenden van Herftmaand wierd geviert het *Feeft van de Maan*, zo als de Japoneefen het noemen, en het *Licht van de Maan*, volgens der Chineefen fpreekwyze. Het volk vermaakt zich by deze gelegenheid met wandelen in den Maanfchyn: sommige verluftigen zich met roeyen in hunne fchuytjens. Te *Nagafaki* maakt men weinig werks van dit Feeft, om de nauwe fcherpe wacht, die in deze Stad gehouden wordt om 't fluyken te beletten, als mede om het fcherp onderzoek dat 'er verſcheide reyzen 's nachts gedaan wordt by de Inwooners.

Op den negenden wierden eenige van onze goederen ten toon gehangen, en op den tienden wierd de eerſte *Camban* of verkoopdag gehouden.

Op den vyfentwintigſten wierden vier Smokkelaars gevangen tot *Nagafaki* ingebracht, en op den eerſten van *October* wierden noch vier andere gevat, en door de Walviſchvangers herwaards gebracht.

Op den tweeden van Wynmaand wierd de boot, van deze Smokkelaars ook herwaards gebracht, met vier andere medeplichtigen, van welke twee hunne buyken opgereeten hadden, doch hunne lyken wierden niettemin gezouten en herwaards gevoert. Dezen nacht ſneed een ander perfoon, die mede daar aan handdaadig was, zyn buyk op, en ftierf aanftonds. Een ander ontvluchte het, niet-regetſtaande de poorten van de ſtraat gefloten waren, en men zeer fcherp naar hem gezogt hadt.

Op den vierden derzelver maand nam een ander medeplichtige de vlucht, en een ander Tolk, die tot dat einde geld opgefchoten had, haalde zich den buyk op. Hun Kapitein, die ook gevat was, beet uyt verwoedheid zyn tong af, om niet gedwongen te worden zyne medeplichtigen te beklappen. Schoon hy in yzer geboeyt, en zo wel als zy konden, verzekert was, vond hy echter middel zyne kleederen van een te ſcheuren, en een ſoort van een koort daar van te maken om zich zelve te worgen. By een der gevangenen wierd een boek gevonden, in het welk aangetekent waren de ver-

ſcheidene ſommen van de ingekochte en verkochte goederen, benevens de naamen der medeplichtigen, en hoe veel gelds een ygelyk opgefchoten had. Dit boek brocht den Staat der zaake ten eenemaal klaar aan den dag, en ontdekte veele der Inwooners. Om deze reden wierden dag en nacht fcherpe onderzoekingen gedaan, en altyd zedert het vertrek der Chineefche *Yonken* een ſtrikte monſtering van alle de Inwooners van yder ſtraat, drie maal op elken nacht. Drie perſoonen wierden te *Nagafaki* gevat en ter pynbank gebragt. Wanneer de Chineefche *Yonken* op hun vertrek ſtaan, en eenigen tyd na dat ze vertrokken zyn, wordt 'er geſtadiglyk alle nachten een ſcherp onderzoek gedaan, zo ras als de poorten der ſtraaten gefloten zyn, om te zien of 'er niemand ontbreekt, die men zou kunnen vermoeden, dat de Chineefen gevolgt was, dewelke gemeenlyk eenige dagen zich noch onthouden op de kuſten, om na de fluykers te wachten. Het is te verwonderen, dat het volk van *Nagafaki* zich zo dikwils bloot ſtelt, en om een geringe winſt zulken grooten gevaar ondergaat, wetende, dat wanneer het aan den dag komt, zy niets anders dan de dood te verwachten hebben, het zy door hunne eige of door de handen van den beul, en men moet zich zelf verwonderen over de Chineefen, dat zy zo veel tyd willen verlieſen met op deze kuſten te blyven, daar de Inwoonders van *Tſukufu Karatz*, alwaar zodanige ſtrengte onderzoekingen niet gedaan worden, veel meer gelegentheden hebben, om een fluykhandel met hen te voeren.

Op den zesden van Wynmaand vond een ander medeplichtige middel om te ontnappen. By deze gelegenheid wierden de poorten der ſtraaten op ſtaande voet gefloten, en alle de Japoneefen, die toen op ons Eyland waren, hadden order om naar hunne eige huysen te keeren. Een der *Ottoma's* wierd van zyne bediening afgezet, en in zyne eige huys bewaart, om dat de ontvluchte zyn gevangen en een Inwoonder van zyne ſtraat was. Meer dan honderd menſchen uyt yder ſtraat, daar men ymandt miſte, wierden gelast de bergen op te gaan om onderzoek te doen naar de vluchtelingen.

Op den zevenden wierden twee of drie andere Inwoonders van *Nagafaki* door de gevangenen beklapt en gevangen gezet.

Deze vewarde zaak, waar in naby de honderd Inboorlingen van *Nagafaki* gewikkelt waren, behalven derzelver vrienden en de vreemdelingen, verſchafte zo

Ontdek-
king van
Smokke-
laars, en
verrichtin-
gen in de-
ze zaak.

veel werks aan den Gouverneur, dat onze *Camban*, of verkooping onzer goederen, dewelke tien dagen eerder zou geschiedt zyn, uytgesteld wierd tot den elfden van *Wynmaand*; want de Gouverneur was in deze verloopene veertien dagen niet te spreken, en zyne huysgenoten zelve durfde hem niet aanspreken, ten zy by zeer dringende gelegentheden.

Aardbeevingen.

Op den veertienden *Oktober*, zynde Zaterdag, gevoelden wy 's morgens vroeg twee geweldige schokken van eene Aardbeeving, dewelke yder een halve minute duurde. De schok was zo gevoelig, zelfs in de haven, dat de Lootsman eener onzer schepen, die toen aan boord was, uyt zyn kooy geworpen wierd. De honden en ravens maakten een groot gerucht op het Land, zynde gestoort in haaren slaap.

Op den een en twintigsten wierd een *Kuli* of kruyder gevat aan de poort, zo als hy van ons Eyland quam, en daar wierd eenige *Kampher* by hem gevonden, waar op *Mr. Reins*, van wien de gevangene beleed dezelve gekocht te hebben, aantsonds gebracht wierd voor den Burgermeester van de Stad. De *Kuli*, de Koopman voor wien de *Kamper* gekocht was, en zyne waerd, wierden op bevel van den Stadsvoogd door hunne *Ottoma* in hegtenis genomen, en geboeyt.

Op den twee en twintigsten en eenige volgende dagen, wierden alle onze schepen het een na het ander doorzocht, in tegenwoordigheid van twee *Tolken*, na verscheide dingen, als onder anderen na het *Sal volatile Oleosum sylvii*, 't welk de *Keyser* in ons laatste gehoor geeyst had, als een uytmuntend algemeen middel van gezondheid en een lang Leven.

Op den vierentwintigsten wierden drie *Smokkelaars* gevankelyk ingevoerd van *Fisen*. Zy waren op de daadt betrapt, terwyl zy eenige goederen kochten van de *Chineesen*; twee derzelve vonden middel om te ontvlieden, waar op onze *Kuli* en eenige andere van onze knechts gelast wierden hun werk te staaken, en de vluchtelingen naar te zetten. De derde haalde zich den buyk op.

Op den zelfden vierentwintigsten zond de Gouverneur zynen *Geheymfchryver* en een *Benjos* om onzen *Resident* bekend te maken het vonnis, dat hy uytgesproken had in de zaak van de *Kampher*, 't welk bestond, dat de persoon die ze gekocht had, en de Koopman voor wien ze gekocht was, beide zouden worden onthoofd, en om hem te verzoeken, dat *Mr. Reins* die de *Kamper* verkocht had, op staande voet mocht verzekert worden

aan boord eener onzer schepen, om naar *Batavia* te worden gezonden en daar aan het *Gerecht* overgelevert. Te gelyk wierd te kennen gegeven, dat nademaal zo veele van hun volk hun leven verloren hadden over dezen misdaad, zy eindelijk zouden genootzaakt zyn, andere middelen in het werk te stellen, en dat in geval *Mr. Reins*, of eenig diergelyk misdadiger, niet voorbeeldelyk gestraft wierd door 't hoge *Gerechthof* op *Batavia*, zy zich in het toekomende recht zouden doen.

Op den eersten van *Slachtmaand* wierd niets gedaan, vermits het de laatste dag was van een feest, 't welk door geheel *Japan* word geviert, en op den zevenen twintigsten van *wynmaand* begint en genoemd word *Kummitz*.

Op den vyfden dezer quamen eenige Heeren over op *Defima*, door den Gouverneur afgezonden. Beide de *Bewindhebbers* van onzen *Handel*, en de *Kapiteins* der schepen, mitsgaders alle de *Nederlanders*, toen op *Defima*, van den hoogsten af tot den geringsten toe wierden voor haar gedagvaardt; waar op zy aan de *Bestieters* van onze *Factory* vertoonden, met een langwylige, en destige aanspraak, dat wetende hoe streng hunne wetten waren tegen het sluyken, en hoe doodelyk het *Smokkelen* menigwerf voor haar volk uytviel, men van ons verwachtete, dat wy voor dezelve een weinig meer achting zouden hebben, dan tot noch toe was geschiedt. Toen wierden twee *Japoneesen* te voorschyn voor hen gebragt, die twee *Cattis* met *Kampher* gesloken hadden, en over deze misdaad gevonnist waren om onthoofd te worden, waar op beide de *Bewindhebbers* in de krachtigste bewoordingen wierden verzocht, voor het toekomende al hun gezag en macht in 't werk te stellen, om diergelyke gevallen voor te komen, met aankondiging daar benevens, dat by aldien zodanigen redelyken verzoek in den wind gellagen en niet nagekomen wierd, zy genootzaakt zouden word en ons volk diezelve straffe te doen ondergaan, die reeds zo veele van hun volk geleden hadden.

Op den zesden derzelve maand lichtte het schip de *Boschwyk* zyne ankers, en geraakte met het *Ty* tot aan den *Paapenberg*.

Op den 7 November volgde het *Jacht Wyk op Zee* en 's namiddags op den achtsten volgde het schip *Walenburg*, aan welks boort onze geweze *Directeur* d'Heer *Butenheim* ging om naar *Batavia* te keeren.

Op den tienden 'smorgens, wierd ons met het gewoone zeyn, door de wacht op de toppen der bergen kennis gegeven, dat onze schepen uyt het gezicht waren geraakt. Dien zelve dag quamen de Japoneesen om onze kamers te doorzoeken, zo als zy zeiden, maar zy vergenoegden zich met dezelve slechts in te zien. Des avonds tusschen negen en tien uren van den zelfden dag, gevoelden wy eene andere schielijke en geweldige Aardbeeving. Ze duurde niet zo lang als die op den veertienden *October* maar de schudding was sterker, en brack verscheide glazen in myne kamer. Na midnacht werd ze gevolgt door eene andere schudding, doch niet zo geweldig, zynde het weder al dien tyd schoon, helder, en stil. Die tweede schok wierd gevolgt door drie volgende, en deze door noch twee anderen, dewelke zo gering waren dat wy dezelve naauwlyks gevoelden.

Aardbeeving.

Op den drie en twintigsten stierf Mr. *Dyck*, en wierd op den vierentwintigsten ordentlyk begraven aan de Westzyde van *Inassa*, of *Inassa no Jamma* een kleine berg. Wy verzelden zyne uytvaart met drie groote en twee kleine praamen of booten.

Op den dertigsten van Slachtmaand nam ik de gelegenheid waar om aan mynen zeer verstandigen en geleerden vriend, Doctor *Cleyer* te schryven, met een Chineesche *Yonk*, die zeylree lag om naar *Batavia* te zeylen.

Op den eersten van Wintermaand zonden wy verscheide soorten van stoffen aan het huys van den Gouverneur, om de geene uyt te kiesfen, die hy meende, dat de welgevalligste zouden zyn aan den Keyzer.

Op den tweeden en de drie volgende dagen van *December* waren wy bezig met eene *Lyft* te maken van de goederen en nalatenschap van den Overledenen Mr. *Dyck*.

Op den zevenden derzelve maand quam van *Jedo* aan *Sino Cami*, eertyds genoemt *Genfajmon*, Gouverneur van *Nagasaki*, verscheide *Benjos* quamen voor hem aan tot *Nagasaki*, die afgezonden waren door de Prinsfen van *Firando*, *Omura*, *Amakusa*, *Simabara*, *Karatz*, en van andere nabuurige *Daimio's*, om zyne aankomst af te wachten, en uyt eerbied voor den Keyzer, hem te begroeten over zyne behoude wederkomst. Indien by geval een dezer Prinsfen daar was, en zyne begroeting in persoon afsaide, geeft hy voor een tyd den voorrang aan den Gouverneur, schoon van een minder rang, en dit alleen uyt achtung voor den Key-

Aankomst van Sino Cami.

zer, na wins gezondheid hy vraagt, want zo dra de onderlinge over en weer begroetingen verby zyn, neemt hy de hoogerhand weder van hem. Deze weinige verelopene dagen, hadden de twintig overgeblevene *Yonken* deze haven verlaten, en waren op haare byzondere reyzen gegaan.

Op den negenden van *December*, zynde *Zondag*, quamen de drie Stadsvoogden van *Nagasaki* ons een bezoek afleggen, op *Desima*, gelyk het eens 's jaars de gewoonte is. Zy doen ook een ander bezoek by de Chineezen.

Op den tienden, gaf onze Tegenstreever *Sino Cami*, het eerste blyk van zynen haat en quaadwilligheid, zedert zyne terugkomst: want hy zond ons 's morgens vroeg de boodschap, om ons gereed te houden, om de ter doodbrenging te zien van de twee veroordeelde perfoonen; die om onzent halven zouden moeten sterven, om dat zy, gelyk-ik boven gezegt heb, bedektelyk eenige Kampher hadden gekocht van een Nederlander. (*Alrees is een verbaal van deze te rechtstelling gegeven op de NB. 265. bladzyde van deze Histori, weshalven de Leezer dezelve daar kan nazien.*) My is gezegt door *Josejmon* en door *Senbe*, twee van onze Tolken, dat *Sedaje* een ander van onze vertaalders de eenige oorzaak van den dood dezer twee ongelukkige elendelingen was, want dat hy, vermits de geheele som niet meer bedroeg dan tien *Thails* de zaak niet aan den Gouverneur had behooren aan te brengen, en dit wel te meer madien de andere Tolken het ongemerkt hadden laten doorgaan. Wy poogden hen in 't leeven te behouden, en leverden ten dien einde een verhoog over aan den Gouverneur, op den dag voor de gerechts uytvoering, in welk wy hem vertoonden dat de Kampher niet gekocht maar gestolen was van ons Eylandt. Doch deze strenge en wreede rechter wilde niet luyfteren na onze voorstellingen. Door-gaans zyn de rechters in dit Land weinig genegen om genade te bewysen, de misdadigers worden zonder tydverlies onder-vraagt, en het feyt bewezen zynde, 't welk het eenige is waar op zy voortvaaren, worden zy volgens de wet met de uyerste strengheid gestraft.

Omtrent den zelve tyd liet *Sinbofama* een der Gouverneurs van deze plaats een van zyne seige huys-*Benjos* onthoofden, enkel om dat hy dronk en krakkeclachtig was. Een ander *Benjos*, die voor hem sprak, en den Gouverneur bad, dat hy hem niet wilde straffen met zulkengrooten gestrengheid, wierd voor zyne moey-

Wreedheid van een der Gouverneurs van Nagasaki.

te, in de boeyens gemeten. Diergelyke ter doodbrengingen zegt men, dat zeer dikwils in derzelve huysgezinnen voorvallen.

Den ver-
toek naar
Jedo.

Op den twintigsten December 's morgens ten twee uren, ging *Siubosama* op reys naar *Jedo*. Hoewel het zeer sterk regende, vereifchte toch de beleefdheid welke men hen gemeenlyk by diergelyke gelegentheden bewyft, dat de Officieren van de Stad en van ons Eyland hem tot buyten *Nagasaki* verzelden. Twee *Kuli's* wierden gelast den geheele nacht te waaken op zyne komst naby een Rivier op den weg naar *Isafai*, en 't was daar beneven zo koud, dat een van dezzer twee van koude ftierf, en de andere in eene doodelyke ziekte viel.

Ter dood
brenging
van smok-
kelaars.

Op den achtentwintigsten wierden 28 misdadigers ter dood gebracht over fluyken, van welke 'er dertien wierden gekruycigt, en de overige onthoofd. Onder de geene die men aan 't kruys hong, waren de lyken van vyf perfoonen, die, om de fchande van een opentlyke ter doodbrenging te ontgaan, zich zelve omhals hadden gebracht door zich de buyken open te ryten. Daar waren 'er noch veel meer, die in de gevangenis quynnen, en na allen fchyn geen beter onthaal te verwachten hadden.

Op den achtienden van Louwmaand 1692 kreeg men tyding van *Osa.ca* dat van de vier Smokkelaars, die ontvlucht waren, drie aldaar weder gevat waren door de verfpieders, door *Sino Cami* hen achter naar gezonden, die haar gevonden hadden, terwyl zy met elkander eens hartig dronken en zich vrolyk maakten.

Het is te vreezen, dat veele andere zullen worden ontdekt door hunne beklapping, en bekentenis.

's Nachts op den negentienden *January* sneedt een Smit uyt een *Mariam* of Hoerhuys komende, drie menfchen, die hem op ftraat ontmoeteden, doch de wonden waren niet doodelyk. Men zegt dat zulk fnyden niets ongemeens is op de ftraaten van *Nagasaki*, en by nacht dikwils gefchiedt.

Op den twintigsten van Louwmaand hoorden wy, dat de Prins van *Imagada* door den Keyzer befnoeyt was in zyne Inkomst, voor vyf *Mangokf*, om dat eenige duyzenden van zyne onderdaanen genoodzaakt waren geworden zyn gebied te verlaten en ergens anders een woonplaats te zoeken, uyt reden van de zwaare lasten en kneveleryen, die hen opgelegd wierden door zynen Secretaris, een Jong man, die onlangs eerst tot deze bediening was gevordert, die daar om van hem afgenomen wierd, en de Oude weder aangestelt, tot dat de gemelde vyf *Mangokf* door den Keyzer aan ymand anders zouden worden toegewefen.

De eerste van Sprokkelmaand en volgende dagen wierden befteedt tot het maaken der noodige voorbereidzelen tot onze volgende reys naar 't Hof, in 't uytkiefen der Gefchenken voor den Keyzer, 't welk gefchiede door de Gouverneurs van deze Stad, in het Laaden en afzenden van onze bark naar *Simonofeki*, als mede in 't aanftellen en 't geven der nodige onderrechtingen aan de behoorlyke Officieren, die met ons naar 't Hof ftonden te reyzzen.

XIV. HOOFDSTUK.

Onze tweede Reys naar het Hof.

Vertrek
van Desi-
ma op onze
tweede
reys naar
het Hof.

Onze Tweede reys naar 't hof begon-
nen wy op den tweede Maart 1692
wanneer wy *Desima* verlieten, 's mor-
gens ten acht uren. *Sassumorifan fao*,
een *Joriki* ging met ons als Hoofdbevel-
hebber, en de *Dofen Simadas keimon* als
tweede. Zy wierden verzelt door twee
Stadsbodens van *Nagasaki* door *Sadaje* als
eerste en dan noch daar eene Tweede
Tolk. Onze Tolken en vrienden van
Nagasaki vereerden ons met hun gefel-
schap buyten de stad, tot aan een Tempel
Tenfi, gelegen aan de ooft zyde van
de Stad van *Sakarababa*, bediend worden-
de door *Jammabos*, alwaar wy door hen
beleefdelyk wierden onthaalt. Het was
reeds tien uren eer wy dezen Tempel
verlieten om onze reys te vervolgen. Wy
wierden wegens de ongelyke en bergachtige
wegen gedragen in *Cangos* tot *Fooge*,
den top van een berg van dien naam, van
waar wy quamen aan het dorp *Fimi* al-
waar digt by legt een groot dorp *Aba*,
door visschers bewoont. Te *Fimi* namen
wy paarden, en quamen van daar aan
het dorp *Jagami*, alwaar wy aten, en
weder door eenige onzer vrienden ont-
haalt wierden, die ons tot daar toe wilden
uytgeley doen, op *Soccana* en *Sacki*.
Na den eeten namen zy van ons afscheid,
zynde niet weinig verwondert, dat wy,
tegens gewoonte, hen hunne beleefteden
niet weder vergolden. Hunne zuure
en stuursche gebaarden weinig achtende
vervolgden wy blymoediglyk onzen weg,
en quamen door het dorp *Koga* aan een
ander *Isafaja* genoemd, na eerst drie brug-
gen te hebben overgereeden. Niet ver
van *Isafaja* zagen wy, niet zonder ver-
wondering de zyde van een berg, zo ver
overhangende, dat men t'elkens vreesen
moest, dat yder ogenblik de steenen los
breeken en neer rollen zouden. Het was
zeven uren des avonds, toen wy tot
Isafaja quamen, alwaar wy zeer weinig
tyds bleeven, een weinig eetende, en
aanstonds daar na omtrent tenacht uren
aan boord gingen van drie barken, be-
hoorende aan den Prins van *Fisen*, die
daar gereed lagen om ons te ontfangen,
benevens een andere tot overvoering van
onze bagagie, en met een boot om van

het eene schip aan het andere te vaaren.
Wy vorderden het meeste den weg met
roeyen tot aan het dorp *Takasakki*, al-
waar wy voor middernacht aanquamen,
en het anker uytwierpen om te wachten
en te zien of de wind ons wilde dienen;
want was ze ons tegen geweest, zouden
wy genoodzaakt zyn geworden daar
aan Land te gaan, en onze reys ter
Land te vervolgen. De Golf word door
de Nederlanders genoemd de *Bocht van*
Arima en is dezelve, die voor den opstand
der Christenen in deze gedeeltens woo-
nende, en voor den vreeslyken Oorlog
tegen hen omtrent honderd jaaren gele-
den, zo vermaard is geworden in de Ja-
pansche Historien. Omtrent *Takasakki* is 't
zeer ondiep, om welke reden de schepen,
en schuyten daar ten anker leggende, na
het gety moeten wachten, om van de
ondieptens af te raaken, 't welk wy ver-
volgens deden, en het zeyl bygezet heb-
bende, bereykten wy

Vaaren
over de
Golf van
Simabara.

Beschry-
ving van
deze Golf.

Op den derden van Lentemaand,
's morgens vroeg den mond van de rivier
Janagarwa, daar zy haar ontlatt in de golf
van *Arima*, omtrent drie vierde van eene
myl, mede rekenende desselfs draayingen
en bochten van de brug en poort van het
Kasteel, welkers tooren zich zeer fraay
een vierde myl, van hier verthoont. Wy
konden de Heeren, die gezonden waren
om ons over deze golf te begeleyden,
noch ook de bootsgezellen, overreeden,
om iets van ons in vergelding aan te ne-
men voor hare groote beleeftheid en moey-
te, hoewel zy ons daar en boven 's mor-
gens noch redelyk wel onthaalt hadden
op Japansche spys en *Sacki*. Zy ontschul-
digden zich, met te zeggen, dat zy uyt-
drukkelyke bevelen hadden van den Stad-
houder des Prinzen van *Fisen*, om niets
aan te nemen: Deze Stalhouter nam
in afwezendheid van den Prins, die noch
niet te rug gekomen was van *Jedo*, de
regeering van het land waar. Aan de
mond van de rivier *Janagarwa* vonden wy
een Speelschuytje vaardig om ons naar die
stad te brengen. *Janagarwa* heeft niets
merkwaardigs, dan een Kasteel en een
tooren, de Stad zelve alleen bestaande uyt
weinig ongeregelde straten meet door

Rivier
Janagawa.

De Sar
Janagawa.

visschers bewoont. Wy namen hier het middagmaal, en na den Eeten quamen wy eerst aan een klein dorp, juist op den hoek van het gebied van *Janagarwa*, daar het grenst aan dat van *Kuruma*, van daar reizende door verscheide kleine vlekken herwaards en derwaards verspreid, traden wy in eene vlakte met menigte van grachten doorsneden, en quamen toen aan het dorp *Jokomiso*, van hier tot *Tokoromatz* door zommige genoemd *Osymmatz* tot aan *Sykkambas* beide redelyke groote dorpen. Van *Sykkambas* wierden wy in kleine schuytjens gevoert over eene breede rivier, die naar *Sanga* loopt. Onze paarden wierden op dezelve wyze overgebracht zonder ontladen te worden, 't welk ons in staat stelde onze reys zonder tyd verzuym te vervorderen. Wy reysden door verscheide dorpen, die langs den weg verstrooit lagen, en quamen dus aan *Daisensê* eene groote Burgt, toen aan de stad *Kongo*, of *Kurmei Kongomatz*; een andere groote Burgt, van daar aan de Stad *Kurume*, daar wy ten vyfuurenden avonds aanquamen. *Kurume* heeft een zeer goed kasteel met wallen, grachten, deftige poorten en Ophaalbruggen. Wy wierden op eene zeer heerlyke wyze in onzen doortocht van 't gebied van *Kurume*, opgewacht en vergezelt door zes Heeren afgezonden door den Heere van dit klein prinsdom, van welke vyf den volgenden morgen van ons afscheid namen, op eene zeer ootmoedige wyze knielende, de zesde had bevel om by ons te blyven en ons te geleyden tot aan het uytterste eind van zyne heerschappyen. 's Nachts wierden de voor en achterdeur van onze Herberg gesloten en dicht toegemaakt om, zo als men zeide, ons te beschermen voor de dieven. Het was te vergeefs dat ik de vryheid nam ernstelyk aan onze Hoofden te vertoonen, dat het 't grootste affront en hoon was, 't welk zy ons konden aandoen, om ons op deze wyze te bewaaren en te bewaaken, en het volk te doen geloven, als of wy doodschuldigen, of Portugeesen, of Priesters waren, die als gevangenen gevoert wierden naar het Hof, en niet als vrye en vrienden des Keyzers, die uyt onze eige wil en om onze eige zaak optogen om hem te zien en te begroeten. Niets mocht worden ondernomen tegen de strikte bevelen van onzen snooden quaadaardigen eersten Tolk, die zich zelf by alle gelegentheden betoonde te zyn een bekende en openbaare bittere vyand van onzen handel en Natie. Deze stad bestaat uyt weinige lange doch geregeleerde straten, door rechte hoeken elkander overdwers-

Kurume.

fende. Het getal der Huysen mag omtrent op duylend belooopen, van welke veele ledig en onbewoont zyn, en veel eer na hutten dan na huysen gelyken. Het was aanmerkelyk, dat in onzen doortocht door deze stad, niemant gezien wierd op de straat, langs welken wy reeden; leggende alle de Inwooners in hunne huysen knielende achter schutten en traaly vensters, maar de dwarsch straten waren opgepropt met toekykers, aan weerkanten knielende, en zich volkome stil houdende. En in onze doortocht door dit geheele gebied, wierd elk een, dien wy op den weg ontmoeteden, door onze begeleyders bevolen, zich van den weg te pakken, en indien zy te paard waren af te stygen, en bloodshoofds knielende in het bygelege veld te wachten, tot dat onze geheele treyn voorby was,

Op den vierden Maart voor 't aanbreeken van den dag, reeden wy uyt van *Kurume* en den weg, die naar *Fitsju* een oud Kasteel loopt, verlatende, leggende dat Kasteel ontrent eene myl af aan onze rechterhand, wierden wy met onze paarden en bagagie gevoert over de snellopende rivier *Mijanodsiawa*, en quamen toen aan het dorp *Mijanodsi*, van welk dorp de rivier haaren naam ontleent heeft. Van daar rydende door een lang dorp, welkers huysen zeer wydt verspreydt lagen, en voornamentlyk door boeren wierden bewoont, quamen wy aan de grensen van het gebied van *Kurume*, daar ze eindigen aan eene kleine streek Lands, aan de Kroon behoorende. De Heer, die ons tot hier toe op uytdukkelyk bevel van den Heere van *Kurume*, had vergezelt nam hier zyn afscheid van ons op zyne knien, en op een zeer onderdanige wyze. Het Land tusschen *Janagarwa* en deze plaats is zeer vruchtbaar, overvloeyende voornamentlyk in ryft, zynde de velden doorsneden door veele grachten, uyt de rivieren afgeleydt. Het grootste gedeelte van den weg reysden wy over dyken langs de oevers van deze rivieren en grachten opgeworpen; maar de enge streek Lands, op welken wy in quamen, was maar redelyk, moerig en veenachtig. Daar na quamen wy te *Maatzgafaki*, een dorp van omtrent honderd en vyftig huysen, van hier te *Maatzsaki* een ander dorp, van hier weder door een klein vlek en over eene rivier, aan de grenspaalen van dit klein gebied aan de Kroon behoorende, daar het zich afscheid van de heerschappyen van *Tsikusen* of *Fakatta*. Van hier floegen wy in den grooten weg, die van *Akitfuki* in *Tsikungo* komt. De eerste plaats daar wy aanquamen was *Isbiriz* een klein

klein dorp, van waar wy den Burgt *Jumayo* bereikten, alwaar 's nachts te voren geslapen had een der Prinsien van het Ryk, zynde op zyne te rug reys van het Hof, het welk de reden was, waar om wy de wegen zuiver en schoon vonden. Tot *Jumayo* aten wy, en na den eeten vervolgden wy weder onze reys in *Cangas*, wordende voorgegaan door twee Boodens van den Prins van *Tsikusen*. Eerst quamen wy te *Togenotseya* een klein vlek, toen aan het dorp *Ut Syno*, alwaar wy onze *Cangos* verwisselden tegen versche paarden. Wy kreegen twee *Steenbraassens* (een visch by de Japoneseen zeer hoog geschat) in eene herberg op deze plaats, en wierden zeer beleefdelyk door sommige Mevrouwen onthaalt op *Sucki*. Van daar quamen wy aan het dorp *Oimat*, niet ver van welk dorp een Tempel staat, toen overdwarschten wy de rivier, die wy tot nu toe hadden gehad aan onze rechterhand, naar het groot dorp *Nagawa*, van daar naar het dorp *Mamioa*, toen naar de Burgt *Tentomat*, van daar naar het dorp *Akimat*, en toen over een houten brug naar de voorsteden en Stad *Mamidzuka*, anders genoemt *Itzka*, alwaar wy dien nacht bleven.

Op den vyfden Maart reeden wy s'ochtens ten vier uren uyt met flambouwen en na een uur rydens quamen wy aan het dorp *Kawabukura*, twee uren daar na aan het dorp *Kootaki* of *Bambou*, van daar over eene rivier aan het dorp *Akaki*, een uur daar na eene andere rivier over vaarende naar het dorp *Sakai*, van daar naar *Nagatta*, de woonplaats van *Isyno*, zoon van den Prins van *Tsikusen*, welke wy opmerkten dat geen toorens had, gelyk de andere prinsfelyke wooningen hebben. Van daar quamen wy tot *Kujanosse*, een groote burgt, daar het volk zwart en zeer morffig uyt zag, misschien van wegen de brandende koolen. Dit Land van de gebergten van *Fiamit* tot aan deze plaats was keurlyk schoonen vruchtbaar; doch hier wierd het slechter en bergachtig. Wy reysden dezen dag voornamentlyk over dyken aan de oevers van de rivier opgeworpen. Te *Kujanosse* aten wy, en na den Eeten quamen wy aan het dorp *Tseijanofuru*, van daar aan een ander dorp *Isyaki*, daar de weg meer den berg op loopt, van daar aan het dorp *Koosiak*, toen tot een ander dorp *Ujenofar*, van daar aan een groote burgt *Kurofakki*, daar wy onze paarden wisselden tegen *Cangos*, die men hier altyd gereedt vindt, zynde het zeer vochtig weder, en de wegen zeer morffig en ongelyk. Toen quamen wy aan het dorp *Nandoki*, van daar aan het

dorp *Kinmatz*, en van hier aan de voorstad en Tempel *Fijomi*, van welken wy de Stad *Kokura* inquamen. Wy wierden hier door onzen waard volgens gewoonte onthaalt op Japanfche spys, en bleven daar tot elf uren des nachts, gedurende welken tyd de *Bugjo* zyne brieven afzond naar *Nagasaki*. Zo ras als het gety voor onzen overtocht begon te dienen, voeren wy van *Kokura* af in twee schuyten, en geraakten ten twee uren 's morgens op den zesden Maart te *Simonofeki*. Korts na dat wy in onze Herberg waren gekomen, was het ontbyt klaar gemaakt, eerst voor de Japoneseen, toen voor ons, doch wy weigerden het te nemen. Onze andere boot quam niet voor zes uren des morgens te *Simonofeki* nadien ze zo veele roeyers of Bootgezellen niet in had. Den zelfden dag gingen wy aan boord van onzen bark; doch gingen niet onder zeyl, zo om dat de wind ons tegen was, als ook om dat het streed tegens de oude gewoonte.

Op den zevenden Maart was de wind westelyk en gunstig, doch na het gevoelen der Japoneseen te sterk, zoo dat zy ons eenen dag langer op 't anker hielden, voorwendende, dat het kleine schuytje dat ons volgen moest, de schokken en bonssen der zee niet zou kunnen uytstaan, zoo als zy meenden, wyl het dus stormachtig en ruyzig weder was. Het was een zeer koude en sneeuwachtige dag.

De wind tot op den achtsten Maart gunstig blyvende haalden wy ten vier uren 's morgens, met een heldere maanschynde zeylen op. In 't gezicht van 't Eyland *Fimesima*, oost zuyd oost afleggende, hadden wy aan ons bakboordt het Land en dorp *Iwaja*. De hooge Bergen tusschen *Fimesima* en *Busjen* waren toen met sneeuw bedekt, zo als ook waren die van *Nagatta* aan ons bakboort. Tusschen dezelve uytziende zagen wy de volle zee ten zuyd-oosten, en ten zuyd-oost ten oosten; wanneer wy tot *Fimesima* quamen, het welk omtrent drie of vier mylen afgelegen is, lagen het Land van *Iwaja*, en de twee nabuurige Eylanden *Kansju* ten Noorden, omtrent anderhalve myle ver. *Muko* legt achtien mylen van *Simonofeki*. Op den middag passeerden wy de straten *Caminozeki* en hadden het Eyland *Fokosima* recht voor ons, het Eyland en den berg *Sembo* aan ons bakboord en den streek naar *Genjuri* aan ons stierboord. Ten twee uren 's namiddags zeylden wy langs het Eyland *Okino Camiro*, 't welk wy aan bakboord hadden, in 't gezicht van *Isfusima* aan stuurboord, eene halve myl afgelegen. Ten half vier had-

Kokura.

den wy een dorp en kleine boefem aan onze linkerhand, en aan onze rechter het Eyland *Infima*. Een halve myl verder quamen wy op de hoogte van het Eyland *Tsurwano Marofima*, van daar na verloop van twee mylen aan het Eyland en de haven *Tsurwo*, en eene halve myl verder aan het dorp *Nurwa*, alwaar wy met het ondergaan der zon het anker uytwierpen, hebbende dezen dag in 't geheel afgeleyd zeven en veertig watermylen.

Op den negenden *Maart* gingen wy weder s'ochtens vroeg onder zeyl doch de wind ras gaande leggen, vorderden wy zeer weinig, en den gantschen dag laveerende, konden wy niet verder komen, dan tot *Mitavei*, alwaar wy ten vier uren 's namiddags het anker uytlieten, met meer dan dertig andere schepen, onder welke 'er twee waren met jonge hoeren aan boord, welke zy den reyzigers aanboden, zeylende van schip tot schip.

Op den tienden *Maart* maakten wy zeyl met den dag, en de wind zeer gunstig zynde, lieten wy de straaten van *Fanaguriv* aan ons bakboord, en namen onzen strek naar stuurboord om *Kburifima*, 't welk de woonplaats is van een kleine Prins, wiens heerschappyen bestaan in negen nabuurige Eylanden, behalve een kleine strek Lands, 't welk hy heeft na by *Firefima*, op het vaste Land van de Provintie *Aki*. Schoon zyne zetel slechts klein is, scheenen de huysen echter zeer net en fraay. Twee mylen verder zydoost hadden wy aan onze rechterhand de Stad en 't Kasteel *Imabara*, de woonplaats van een zoon van den Prins van *Kynokuni*. Het Kasteel inzonderheid scheen te zyn een groot en ruym gebouw met eene prachtige tooren. Wy stuurden toen Oost, zeylende tusschen verscheide Eylanden, en voor 't ondergaan der zon, quamen wy te *Symodfui*, eene kleine Stad van omtrent vier honderd huysen of meer langs den oever gebouwt, met eene hartsteene muur, op drie onderscheidene plaatsen, zynde zo veele gedeeltens van de stad, yder door een *Joriki* geregeert. Langs den rand van den Berg, aan welters voet deze stad legt, is een ry witte Denneboomen geplant, zo als ook beplant zyn de heuvels en bergen van de meeste naby gelegene Eylanden, 't welk een keurlyk schoon gezicht verschaft, nadien derzelver toppen van verre schynen, als of zy met franjens waren behangen, (*Ziet de 35 Tafel.*)

Op den elfden de zee byna als in een oogenblik stil wordende, vreesde men voor een storm, waarom wy onze mast neerlieten en ons zeyl innamen. Wy voe-

ren niettemin uyt voor 't opgaan der zon, en spoeden ons zo veel als wy konden met roeyen, maar korts daar aan eene schielijke vreesfelyke storm ontstaande uyt het west zyde westen, wierden wy genoodsaakt zes ankers uyt te laten, zynde een goed einde weegs van de baay, daar wy veel veyliger hadden kunnen op 't anker ryden. Dit alles geschiede op bevel van onzen quaadaardigen eersten Tolk, die ons het vermaak van de stad benyde, en het veylig ankeren aldaar in gezelschap van andere schepen. Wanneer ik hem den volgenden dag vertoonde, voor welken gevaar hy ons door zyn eigenzinnigheid en quaadaardigheid blootgestelt had, en dat het ten eenemaal ten zynen laste zoude zyn gelegd geworden, indien ons eenig ongeluk overgekomen was, gaf hy voor, dat het om geene andere reden gedaan was, dan om dat wy des te gereeder zouden zyn om voort te zeylen, wanneer de storm overgewaait was.

Op den twaalfden de storm ophoudende, en de wind verminderende, doch gunstig voor ons waayende, maakten wy zeyl, en quamen ten drie uren des achtermiddags in de haven van *Muru* ten anker, hebbende dezen dag in 't geheel afgeloopen twintig zee mylen. De Haven van *Muru* was toen vol schepen en schuyten, van welke ik 'er meer dan honderd en vyftig telde. (*Ziet de 35 tafel.*)

Op den dertienden derzelver maand gingen wy met eene kleine koelte onder zeyl; kort daar na wierden wy van een groote stilte overvallen, om welke reden als ook om dat het reeds over den middag was, toen wy te *Fidfimi* quamen, wy besloten weder naar *Muru* te keeren, 't welk vyf zee mylen van daar legt, alwaar wy 's namiddags ten drie uren ten anker quamen. *Fimedfi* is een stad met een groot Kasteel en schoone tooren, doch heeft geen haven, noch eenige goede ankergrond, zynde den bodem ondiep, en over al daar omtrent klipachtig.

Op den veertienden bleven wy in de haven van *Muru* ten anker, nadien het stormachtig weder was.

Maar vroeg 's morgens op den vyftienden gingen wy onder zeyl, en quamen ten twee uren 's namiddags ten anker in de haven van *Fiongo*, alwaar wy kleine schuytjens namen, en in den avondstond tot *Osacca* in de haven quamen, alwaar wy onzen waard ontmoeteden, die met verscheide speelschuyten opgekomen was, tusschen zes en zeven uren des avonds, om ons volgens 't gebruyk de rivier naar die stad op te brengen.

Op den zestienden rusten wy uyt van de

Kburifima.

Symodfui.

Fimedfi.

Wederkomt tot Osacca.

de

de vermoeytheden van onze voorige reys.

Gehoor by
den Stads-
voogd van
Ofacca.

Op den zeventienden hadden wy ons Gehoor by den Stadsvoogd: wy wierden behalven de wachtkamer, geleydt door twee andere vertrekkers, in welke waren opgehangen verscheide wapenen, by voorbeeld, in de eerste twintig kleine Snaphaanen met kopere sloten; zwarte en blaauwe speeren van *Bambous*, buschen om buskruydt in te bewaaren, en andere werktuygen om te laaden, gelyk ook veele groote zwarte verlakteboogen, yder van de lengte van twee matten, met een paar ledere handschoenen aan dezelve vast gebonden, en even zo veele verlakte pylkookers met pylen gevult. In het tweede vertrek waren opgehangen tweemaal zo veel wapenen. Een weinig tyds gewacht hebbende in een klein vertrek, wierden wy van daar geleydt in een groote kamer, in welke de Gouverneur kort daar na quam, en zich in 't begin zeer ver van ons af neertzette, maar hy quam ras nader by, tot binnen de twee matten van ons af; na de gewoonlyke begroetingen vraagde hy zeer beleefdelyk na onze persoonen, bedieningen en jaaren. Hy verhaalde my toen eene byzondere ziekte, waar aan een van zyn huysgezin onderhevig was, toen reeds zedert tien jaaren, vragende of ik my wilde onderwinden dezelve te geneesen; waar op ik verzocht den Lyder te zien, en hy my antwoorde, dat het was aan een geheim deel van zyn Lichaam, en verzocht my daar benevens myne voorschriften en geneesmiddelen, zo wel als ik konde, te schikken na de beschryving, welke hy my van de ziekte had gegeven, het welk ik dien na de middag deed. Het overige van ons Gehoor ging door met het bezien onzer hoeden, met ons te doen schryven, tekenen, en te zingen. Wy wierden ook verzocht om te danssen, en hen meer van onze gewoontens en Ceremonien te toonen, doch wy weigerden dit. Kort daar na namen wy ons afscheidt. De Gouverneur was een lang man, bleek van gelaat, omtrent vyftig jaaren oudt, nieuwsgierig, en onderzoekende. Hy sprak veel van onze kleeding, en hy verzocht zeer beleefdelyk, den Kapitein, om zynen mantel af te leggen, op dat hy hem volkomentlyker mocht bezichtigen.

De andere Stadsvoogd was naar 't Hof gereyft. Wy waren niettemin verplicht om aan zyn huys te gaan, en deden onze begroetingen aan zyne Hofmeester, die ons in de wachtkamer ontving. Het Gouverneurs huys aan het bovenend van

een enge laan, omtrent vyftig treden van de straat, staande, zo lieten wy onze *Cangos* daar, en gingen te voet, schoon het redelyk sterk regende. Omtrent den middag quamen wy weder t'huys, en brachten den namiddag door met onze bagagie te pakken.

Op den achttienden *Maart* reeden wy eer den dag aanquam, van *Ofacca*, doch konden de gemeene weg niet gebruyken, om dat die toen gemaakt werd en opgesloten was, weshalven wy over dyken en bywegen reeden, omtrent twee mylen ver, en voor eerst quamen aan den Tempel van *Montodira*, toen aan het dorp *Nuda*, toen aan het dorp *Tsitziwanagara*, aan welks rechterhand legt het dorp *Kassingai*, omtrent eene myl van onze herberg, toen aan het dorp *Tomobutz*, tegen over 't welk aan de rechterhand, en aan de andere kant van de Rivier legt het dorp *Symanagara*, toen aan het dorp *Kimma*, waar tegen over legt het groot dorp *Sarrasy*, voornamentlyk bewoont door bleyksters, die haare Linnens waschen en bleyken op den Oever van deze Rivier. Van daar verder rydende, quamen wy aan het dorp *Akagarwa*, toenaan het groot dorp *Nagi*, van hier aan het dorp *Imaitz* alwaar de gemeene en korste weg van *Ofacca* inschiet by den byweg, op welken wy tot hier toe waren geweest, en op welke onze reys vervolgende wy quamen aan het dorp *Ogire*, eerst verby gereeden zynde twee andere dorpen, aan yder kant van de Rivier een. Van daar aan het dorp *Sadda*, aan welkers rechterhand staat de vermaarde Tempel *Tensin*, die eene deftige steene poort heeft, leydende naar een ruym pleyn *Sadda Tensin* genoemt. Van hier quamen wy aan het dorp *Symminotsija* of *Symmi*, van daar aan het dorp *Degutz*, toen aan eene Stad van dien naam, alwaar wy een Tempel *Ikosju* genaamt, zagen, toen aan het dorp *Firacatta*, gelegen aan den voet van eenen hoogen berg, alwaar wy aten. Na den Eeten vervolgden wy onze reys door de dorpen *Nangisa*, *Siuke*, *Finoje*, ende *Kudsjurwa*, tegen 't welk over aan de andere kant van de Rivier legt het dorp *Jamasakki*, gelegen aan den voet van eenen berg, vermaart van wege twee kloosters en Tempels boven op denzelven gebouwt. Weinig daar na quamen wy aan de Stad *Jodo*. Aan de rechterhand van *Jodo* aan den weg legt de Stad *Jawatta*, buyten welke verscheide goede huysen en andere gebouwen staan in het opgaan van eenen pleyzierigen berg, op welken eene vermaarde *Fatzman* Tempel is. Hier zagen wy verscheide Priefters en andere

menschen, gaande en komende naar en van die plaats. Van hier tot *Miaco* is eene aaneengeschakelde reeks van heuvels en bergen, die noch verder buyten die stad voortloopen. De voorsteden van *Joch* doorgetrokken en gereeden zynde over eene brug ondersteunt door twintig houten boogen, quamen wy in de stad zelf, dewelke regelier en wel gebouwt is, en een zeer goed Kasteel met een watermoolen aan de rivierkant heeft. Aan de andere zyde van de stad quamen wy aan eene andere voorstad, met een vermaarde *Bensaiten* Tempel, en van daar tot *Fusimi*, toen een *Inari* Tempel verby rynde daar eene groote menigte van Volks was, zynde het een heylige dag, quamen wy des avonds in onze herberg tot *Miaco*, welke niet ver legt van een *Songuat* Tempel, van de Sekte *Siudosju*. Dezen avond onze aankomst bekent gemaakt hebbende aan den Opperrechter tot *Miaco*, en aan de twee Stadsvoogden, wierden wy.

Gehoor by den Opperrechter van *Miaco*.

Op den negentienden Maart, 's morgens ten tien uren ter gehoor geleidt. Eerstelyk begaven wy ons naar het paleys van den Opperrechter. Omtrent twintig treden eer wy daar quamen, stapten wy uyt de *Cangos*, zynde een groot pleyn voor 't paleys, 't welk wy overgingen tusschen een ry van twintig zoldaten met lange stokken gewapent, welke zy uythielden, en yder met twee zabels. By 't inkomen van 't paleys was 'er eene andere wacht van zes zoldaten aan de linkerhand in een klein vertrek, door welk wy gingen naar de groote wachtkamer, alwaar wy vonden meer dan veertig Officieren en gemeene Zoldaten, benevens twee schryvers, alle zittende op eene behoorlyke order. Van daar wierden wy begeleydt in de Voorkamer, alwaar wy onse plichtpleging afleyden by den Hofmeester, en hem zeiden, dat op reys zynde naar *Kubosava*, wy niet hadden kunnen nalaten volgens de gewoonte, van onze achtiging en Eerbied voor zyn Heer en Meester, te betuygen, uyt den naam van onze Meesters op *Jaccatra*, en om hem met betamelyke gehoorzaamheid aan te bieden eene kleine erkentenis van hun oprecht gevoelen en dankbaarheid voor zyne goede diensten, bestaande in een geschenk van *Wyn Tint*, en eenige stukken stof, welke gereed lagen in de groote Wachtkamer, op bequaame tafels, gelyk het 't gebruyk is in dit Land. Hier op wierden de geschenken noch eens onderzocht door onzen eersten Tolk, en na eenige tyd gesleten te hebben in onderlinge pligtbetuygingen wierd ons ge-

antwoord, dat de Opper Rechter zeer blyde was over onze komst, dat hy onze geschenken zoude aannemen, en ons op staande voet gehoor verleenen. Hier op wierden de geschenken door zyne huysgenoten gebracht in de Gehoor-Zaal, en op behoorlyke ordre gerangeert. Wy volgden kort daar aan, en wierden verzocht neer te zitten in het midden van de gemelde Zaal, tegen over een ander vertrek, 't welk open gemaakt was door het wegnemen der schutten. Midlerwyl verscheenen de Mevrouwen in eene kamer naast die, en ons eenigen tyd bezien hebbende door de traalyen en vensters, verdwenen zy weder, waar op de vensters van de kamer, in welke zy waren geweest, open gedaan wierden, om het licht van dien kant in te laten. Op dat eige oogenblik trad de Opperrechter in de kamer. Hy ging zeer recht overeind, en zette zich op twee en een halve mat van ons af, doch zonder zich te buygen. Toen hiet hy ons welkoom, en zeide, dat hy zeer blyde was over onze behoude aankomst en goede gezondheid, en schoon weder; het welk aan ons vertolkt zynde, bedankten wy hem, en zeiden de reden van onze komst, en verzochten dat hy ons gering geschenk wilde aannemen, en ons de nodige paspoorten verleenen. Hy antwoorde, dat onze geschenken hem zeer aangenaam waren, en dat hy zoude beveelen dat onze paspoorten ten eersten opgemaakt wierden. Hier op ondervraagde hy onze naamen en ouderdom, en hy schein zeer nieuwsgierig en genegen om zich in een verder en byzonder gesprek met ons in te laten, indien het niet was geweest om de laage en kleine stem van onzen eersten Tolk, die zich bezwaarlyk kon doen verstaan, noch by den Opperrechter, noch by desselfs Hofmeester, die zeer naby hem zat. Dit gehoor ging toe met zeer goede order en geschiktheid, wanneer 'er een sprak, zweegen alle de andere. De Opperrechter zat recht op, maar wy en onze tolk in een nedrige gestalte onze hoofden byna ter aarde toe buygende. Zyn Hofmeester ons genodigt hebbende om 't middagmaal daar te nemen, ging uyt, en wy wierden kort daar na begeleydt uyt de gehoorzaal in de Voorkamer, alwaar ons wierd voorgezet Tabak, en een dubbeld slag van pypen en andere nodige werktuigen om te rooken, alle van een aardig en keurlyk maakfel; ook wierd ons voorgediend Thee, gelyk voor 't gehoor was geschiedt, met twee groote schotels met vygen, banket, en andere eetbaare dingen, op verlakte borden gelegd, volgens de gewoon-

gewoonte van het Land. Terwyl wy dus onthaalt wierden, quam de Hofmeester van den Opperrechter binnen met twee paspoorten, dewelke hy behandigde aan onzen *Directeur*, die dezelve aannam met eene diepe buyging, dezelve ophoudende tegen zyn voorhoofd, ten teken van achting en toen dezelve overgaf aan den eersten Tolk, om dezelve te bewaaren. Dit geschied zynde dankten wy den Hofmeester en namen ons afscheid. De Hofmeester deed ons uytgeleyde tot buyten de groote wachtkamer, alwaar wy hem weder bedankten en ten tweeden maal afscheid namen. Hy was een lang, en wakker man, hy had een groot hoofd, en een aangenaam gelaat, rondachtig van aangezicht, met een middelmatige neus, en schein omtrent dertig jaaren oudt. Hy ging met eenige moeyte als of hem iets gedeert had, maar toonde anders zeer veel vrypostigheid en goedaardigheid in zyn gedrag. Ik heb wat omstandig geweest in dit verhaal van ons gehoor by den Opperrechter van *Miacò*, om dat wy op onze eerste reys naar 't Hof de Eere niet konden hebben van hem te begroeten, nadien hy toen zelfs aan 't Hof was. Op een andere plaats heb ik gewaagt van 't aanzien en groot gezag van zyn Ampt.

Van den Opperrechter gingen wy naar den tweeden Gouverneur, een stuurfch oud man, hy toonde evenwel een vriendelyk gelaat, doch dit schein zeer klaar, dat hem niet natuurlyk was. Wy verloren geen tyd in hem op te wachten. Want zo ras als men ons Thee en tabak voorgezet had, wierden wy begeleydt naar zyne kamer, in welke wy hem vonden zitten, vier matten van de plaats, daar wy verzocht wierden de onze te nemen. Hy verwelkomde ons en wy bedankten hem, 't welk uytterlyk bleek dat hem genoeg gaf, toen het hem herhaalt was door zyne Hofmeester, wegens de zachte en flauwe stem van onzen Tolk. Toen wierden wy te rug geleydt naar de vertrekamer, daar wy ons afscheid namen van den Hofmeester, in de groote wachtkamer en het pleyn over zynde gegaan, stapten wy weder in onze *Canos*. De Hofmeester was een lyvig man van omtrent zes en vyftig of zeventig jaaren, van een vrendelyk gelaat en wel gemaakt. Van hier wierden wy gedragen naar 't Huys van den anderen Stadsvoogd, die ons na zyne voorrige gewoonte een gheele wyl liet wachten. Na het Gehoor 't welk op dezelve wyze toeging als 't verledene jaar, met over en weersche plichtplegingen en beleefdheden, hoewel zonder

naar het een of 't ander van onze dingen te vraagen, wierden wy onthaalt op thee, tabak, en banket. Hy had twee Hofmeesters, beide Edellieden, van een zachtzinnig en zedig gedrag en omtrent vyftig jaaren oudt. Na 't gehoor verby was, wierd ons getoont een *Thermometer* 't welk hem was vereert over omtrent dertig jaaren geleden door een Nederlander, waar toe men my verzocht den aardt en 't gebruyk van dit werktuyg aan het gezelschap open te leggen en te verklaaren.

Op den twintigsten *Maart* reeden wy uyt *Miacò*, en namen ons afscheid in de voorstad, toen wy de groote brug over waren. Van daar onze reys vervolgende quamen wy aan het dorp *Fimookatogge*, tusschen de bergen gelegen, twee mylen van *Ootz*, van daar aan het lange en ryke dorp *Jabunofla*, alwaar ongemeene schoone Tabak groeyt, en schoone *Bambous* in groote menigte, van daar aan het dorp *Jakotsiera*, omtrent een myl afgelegen is het vermaarde klooster *Morotamiosin* met een prachtige poortjaan den weg, derwaards leydende, en een *Quarwon* Tempel, met het beroemd groot goud Beeld van *Dsifo* in eene zeskantige kist bewaart. Niet ver van daar lag het dorp *Iwanofseja* van het welk wy quamen aan het dorp *Orwaki*, gelegen aan den voet van een hoogen berg, die aan de rechterhand legt. Van daar door eenige andere dorpen trekkende, en sommige aan onze rechter en linkerhand latende, quamen wy een uur voor het ondergaan der zon aan onzen Herberg in de Stad *Ootz*, dezen dag regende en sneeuwde het sterk.

Ten vyf uren s'morgens van den eenen twintigsten *Maart* verlieten wy onze herberg, en quamen eerst aan een Tempel van *Fatzman*, van daar door de poorten aan de Stad en het Kasteel *Dsiedsi*, van hier aan meer andere Tempels, onder welke ook eene van *Fatzman* was, toen door de volgende plaatsen trekkende, *Katangiwava*, *Sinde*, *Satznanofsi*, alle dorpen, *Kufatz*, een groote Burgt, het dorp *Tibora*, het welk genoegzaam vast is aan *Menoke*, daar zy het bitter poeder verkoopen, waar van ik gesproken heb in myne eerste reys, en eenige andere geneesmiddelen quamen wy tot *Iffibe* een groot dorp of Burgt, alwaar wy aten. Na den Eeten trokken wy door de volgende dorpen *Koosbukuro*, *Firamatz*, *Fari*, *Natsume*, *Jostsinakawara*, *Tangava*, *Idsumimura*, merkwaardig wegens desselfs lengte, en de *Kitawaki*, tot aan de Stad *Minakutz*, van daar verder door de dorpen *Dsinso*, *Kofatto*, *Imafuku*, *Ono*, *To-*

Gehoor
by de
Gouver-
neurs.

Kuwara, Moijenu, en Matzno, Omura, tot aan de Stad *Tsutsijamma*, alwaar wy 's avonds ten zes uuren aanquamen en dien nacht bleven. Te *Moyenu* verkopen zy een foort van goed, 't welk zy *Omekas* noemen, het gelykt zeer na kley, is redelyk hard in 't aanraken, en ruykt volkomentlyk als de dunne koeken, die gemaakt worden van bloem en honing.

Op den twee en twintigsten *Maart* teegen wy tydig des morgens op het padt, om ons in *Cangos* te laten dragen over de bergen van *Sakanofa*. Het ergste of slimste dezer bergen overzynde, namen wy versche paarden, en door eene pleyzierige aangename Valley rydende, quamen wy aan de Stad *Sekidjiso* alwaar de beste *Bambous* matten gemaakt worden. Op deze plaats zyn verscheide statelyke Tempels en schoone herbergen, doch het schynt, dat daar weinig zorg gedragen word voor de opvoeding der Jeugd. *Sekidjiso*, daar wy aten, bestaat uyt eene straat een halve myl lang. Na den eeten reeden wy verder voort en quamen aan de volgende plaatsen, eerstelyk op den weg tot *Ise*, toen aan de rivier *Sekigava*, van hier aan de dorpen *Ootzbara, Nofivi, Nomura*, de stad *Kamevi*, of *Camme Jamma*, de voorstad van *Natijamatz* het dorp *Simmatz*, de ope burgten *Sioono* en *Isjikus*, de dorpen *Odani, Kodani, Simitzdaki, Tsumatzukimura*, alwaar een schoone Tempel is. *Umenegarwa, Onzofomura, Oywake, Tomari, Tsinangamura, Akafovi*, en *Fammada*, en eindelyk des avonds in onze herberg tot *Jokaitz*. In deze plaats hadden wy een ander staaltje beide van de goede genegentheid, en welgemaniertheid van onzen eersten Tolk, die overluydt riep tegen de *Isje* pelgrims dat zy zich zelve niet besmetten zouden noch ook haare heylige onderneming, door ons onreynne personen te veel te naderen.

Op den drie en twintigsten, met het aanbreeken van den dag, reeden wy weder voort, en quamen omtrent ten negen uuren te *Quano*, door verscheide plaatsen en dorpen, in de kaart gemeld reizende. De zeer sterke wind, en gedurig aanhoudende zwaare regen maakten het ons onmogelyk om onzen reys te water of te Land voort te zetten, weshalven wy dien dag en den volgenden nacht te *Quano* bleven, waar in *Matzandairo Jetsjuno Cami* zyn wooning houdt.

De wind zeer gunstig waayende op den vier en twintigsten, namen wy drie booten om ons over te voeren van *Quano* tot *Mia*, alwaar wy slechts zeer kort bleven, en om weder in te haalen, 't geen wy den vorigen dag hadden verlo-

ren, reeden wy aanstonds na den Eeter uyt, en quamen in den avondstond aan de stad *Okafakki*, alwaar wy ons avond Eeten namen, en aanstonds onze reys vervolgden tot *Akafakka*, alwaar wy 's nachts ten Elf uuren aanquamen. De vermoedheden van dezen dag, inzonderheid van den tocht van *Okafakki* naar *Akafakka* hadden onze maagen zo geprikkelt, dat wy oordeelden, dat zy noch wel eens een avondmaal konden verteeren, het welk wy ook vervolgens namen.

Ten zes uuren 's morgens op den vyf en twintigsten reeden wy uyt *Akafakka*. Toen wy tot *Array* quamen, zond ons de Bevelvoerder over de Keyzerlyke wacht alleenlyk, volgens 't gebruyk, een geschenk van sommige wortelen en liet zich ontschuldigen, dat hy geen visch kon zenden, om dat het op dien dageen der rouwdagen was, geweydt ter gedagtenis van den laatst overleden Keyzer, op welken het is verboden iets te dooden of te eeten het geen leven ontfangen heeft. Wy bleven te *Array* niet boven een vierde uurs, en de wind gunstig zynde, stapten wy in booten om die golf over te vaaren, en quamen 's avonds tot *Fammamatz*.

Op den zes en twintigsten van Lente maand, reeden wy uyt ten zes uuren 's morgens, aten te *Fukuroi*, en vervolgden na den Eeten onze reys een wyl tyds te paard, toen in *Cangos* tot aan *Simada*, alwaar wy aanquamen in den maaneshyn, ten zeven uuren 's avonds, hebbende juyft een uur te voren gelukkelyk gepasseert de groote rivier *Ojingava*, en in deze dag-reys drie andere rivieren.

Op den zeven en twintigsten reeden wy uyt van *Simada*, en quamen te paard tot *Okake*, en van daar in *Cangos* tot *Mariko*, alwaar wy aten, van hier door *Ftsju* tot *Jeseri*, daar wy dien nacht sliepen.

Op den acht en twintigsten reeden wy uyt voor den dag, aten te *Josywarwa* en sliepen te *Missima*.

Vroeg 's morgens op den negen en twintigsten *Maart* gingen wy weder op reys in *Cangos*, in zeer slecht weder, en quade wegen, en quamen tot *Fakone*. Fakone. Deze plaats is zo dampig en ongezond, dat vreemdelingen daar niet woenen kunnen zonder groote benadeeling aan haare gezondheid. Wy waren nu gelyk als opgehangen in het midden der wolken, de lucht was zeer donker en zwaar, en geen hoop daar zynde van beter weder, waren wy genoodzaakt onze reys na den Eeten te vervolgen, en te *Odorwara* te vernachten.

Op den dertigsten gingen wy uyt met rede-

redelyk goed weder, het welk den gantschen dag duurde, en ten acht uren des avonds quamen wy tot *Kanagava Osawa*. *Ukiotama* des Keyzers gezant aanden *Mikadda*, had toen onze herberg in die plaats ingenomen. De waereldlyke Keyzer zendt eens 's jaars een gezant met geschenken aanden geestelyken Erfkeyzer. Deze man was toen op zyn te rug reys naar 't Hof, en was ons een weinig op reys te vooren geweest, geduurende het grootste gedeelte van onze reys, 't welk ons niet weinig moeyte baarde, en ons dikwils nootzaakte onze gewoonlyke herbergen te verlaten en naar andere plaatsen te gaan, gelyk wy by voorbeeld, noch dezen zelfden dag gedwongen waren op een klein slecht dorp te moeten eeten. Drie Heeren zyn 'er aan het Hof, uyt welke de Keyzer doorgaans een verkieft om dit gezantichap te bekleeden.

Weder-
komst tot
Jedo.

Op den een en dertigsten reeden wy uyt 's ochtens ten vyf uren, en ons een weinig ververfcht hebbende tot *Sinagava*, quamen wy omtrent den middag in goede gezondheid, in onze Herberg te *Jedo*. By deze gelegentheid trad onze *Joriki* de Hoofdstad in in zyn *Norimon*, 't welk hy te vooren verplicht was te paard te doen, gelyk ik opgemerkt had, dat hy in onze eerste reys naar het Hof gedaan had. Ongerwyfelt hebben de Stadsvoogden van *Nagasaki* hem daar toe verlof gegeven, om ons te toonen, dat hy een man was van geen minder aanzien of ontzag, dan onze Gezant, die altyd zyn Intrede doet in zyne *Norimon*. Zo ras als wy te *Jedo* quamen zonden de twee Gouverneurs dier stad *Tonnemon* ende *Siube*, hunne *Joriki's* om ons te begroeten over onze komst. Onze eerste Tolk liet zich op staande voet brengen naar de Keyzerlyke gevolmachtigden, en naar den toenmaals regeerenden Gouverneur *Siube* (die ons gehoor moest besorgen) om aan hem onze aankomst in behoorlyke form bekend te maken. Zy beloofden daar van te verwittigen de Raadsheeren van Staate, en dat indien het mogelyk was, wy ons gehoor zouden hebben op den volgenden acht en twintigsten April.

Op den eersten van Grasmaand ontfin-gen wy de begroetingen over onze aankomst van *Sino Cami*, en de Keyzerlyke gevolmachtigden. Eenige volgende dagen waren wy bezig met de geschenken voor den Keyser te ontpakken, met de spiegels schoon te maken, als ook het verlake goed en andere dingen, met de wyn Tint op flessen te doen, en de andere geschenken, die wy te doen hadden aan de verscheide Dienaars van Staat, en

aan andere perfoonen aan het Hof, te for-teeren. Dit alles wierd gedaan in tegenwoordigheid van *Siubofama*, onzen *Bugjo* of Bevelhebber over onzen treyn, en van onzen eersten Tolk. Wy durfden zelfs ons niet vermeeten hen een behulp-same hand aan te bieden; want al het werk moest verricht worden door 't Japanfch werkvolk, volgens het gebruyk van het Landt, en al dat wy daar van wisten, was, dat wy hunne moeyte vreesfelyk duur moesten betaalen.

's Nachts op den zevenden April en den volgenden dag was 'er een zeer geweldige storm uyt het westen, dewelke een groote vorst medebracht, en de gemoederen der Inwoonders van deze Hoofdstad zodanig met vreeze voor brandt vervulde, dat een ygelyk op zyne huede was, en om schielyk te kunnen vluchten, in geval van diergelyk toeval, droegen zy broeken over hunne lange tabbaarden. Onze mantelzakken wierden weder opgepakt en de brandmeesters en bedienden deeden den gantschen nacht de ronde, bezoekende alle straten en hoeken van de stad, en een vreesfelyk geluydt makende met hunne werktuygen en lange stokken met yzere ringen behangen.

Op den achtsten April liet de Zoon van *Tonnemon* ons bedanken; over onze gelukwensching aan hem gedaan, by gelegentheid van zyn vrouws verlossing van haar tweede kind, en eersten zoon.

Op den eigen dag wierd ons verhaalt, dat de Keyzer, omtrent een jaar geleden een *Mia* of tempel had doen bouwen ter Eeren van de gedachtenis van den grooten Chineeschen wysgeer en Staatkundigen *Koofi*, die een boek geschreven had over de kunst om te regeeren, en dat hy dit jaar een anderen had gebouwt, welke hy was gaan zien op den eigen dag van onze aankomst. De Keyzer daags te vooren in gefelschap zynde met sommige van zyne voornaamste *Ministers* en Raadsheeren van Staat, viel het gesprek op de kunste van regeering, by welke gelegentheid die Vorst eene uytstekende schone redevoering over dat onderwerp deed, tot zeer groote verwondering van allen, die hem aanhoorden. Deze Monarch at dezen dag, by *Jenogi Same*, een der jongste buytengewoone Raadsheeren van Staat, die buyten het Kasteel woont. Men zeide ons dat de Keyzer, wanneer hy buyten 's buys eet, aan de tafel gediend word door jonge vrouwspersonen.

Omtrent acht dagen geleden brachten onze knechts een inboorling van *Nagasaki*, dien

's Keyzers
achting
voor de
gedachte-
nis van
Koos.

dien zy zeiden, dat voor ons gewerkt had, by my om hem te verbinden. Terwyl hy over straat quam, had hem een groote hond aangepakt, en vreeslyk in zyn kuyt gebeten. Op myne vraage, of hy zich niet gewrooken had van den hond? antwoorde hy, dat hy zo zot niet was om zyn leven in de waagschaal te stellen: want, zeide hy, het is opzwaare straf verboden een tammen haan of hen te dooden: en een hond dood te slaan, voor welk dier de Keyzer zulken zonderlingen achtting heeft, is een doodschuldige misdaad, indien een hond of ander tam dier sterft, moeten de Huyshouders den dood van 't zelve bekent maken aan den *Otona*, of gezag voerder van de straat, even zo wel als van hunne huysgenooten en dienstbooden.

Op den zestienden *April* des nachts brande een geheele straat af, een myl ten Noordooften van onze herberg. Des avonds te vooren ontstond 'er brand in 't Zuydwesten achter het Kasteel.

Vroeg in den Morgenstond van den achttienden gevoelden wy eene Aardbeving, dewelke byna een minute duurde.

Den twintigsten kregen wy eer 't avond wierd bevel om ons vaardig te maken ter gehoor tegen den volgenden dag.

Ons gehoor
aan het
Hof.

Schoon het op den eenentwintigsten vry sterk regende, gelyk het reeds twee dagen gedaan had, waren wy echter genootzaakt ten acht uren 's morgens naar het Kasteel te gaan; 't welk wy te paard leden, vergezelt wordende door de *Bugios* van de drie Gouverneurs van *Nagasaki*. Het tweede Kasteel doortrekkende quamen wy aan het derde, en vonden *Sinbofama* op ons wachten in de groote wachtkamer. Wy zelve bleven daar tot half Elf, midlerwyl vergaderden de Leden van den Raad van Staate in het Kasteel, en wy veranderden onze natte koufflen en schoenen voor schoone, en drooge. Van daar wierden wy begeleydt in het paleys, alwaar wy bleven staan tot middag. Onze Kapitein, gelyk zy hem noemen, ging eerst alleen, om zyne onderdaanigheid aan den Keyzer te toonen volgens 's lands gebruyk, en om uyt naam van de Maatschappy de geschenken hem aan te bieden. Weinig tyds daar na quam hy weder by ons in de vertrekkamer, en op dat zelfde oogenblik wierden wy door *Sinbofama* ter gehoor geleyd, en eerst om de zaal gaande, daar de Keyzer aan onzen Gezant gehoor had verleent, en de Geschenken ontfangen, die daar noch stonden, en door verscheide lange

galleryen, alle verguld en kostelyk verciert gaande, quamen wy in een lange kamer, daar men ons verzocht te blyven, tot dat wy in 's Keyzers tegenwoordigheid konden worden toegelaten, het welk zy zeiden, dat aanstonds zoude geschieden. Wy vonden de Keyzerlyke gevolmachtigden en andere Grooten daar wandelende, en tien of twaalf Edellieden van eene hooge geboorte zittende. Maar op dat het zo lang en dikwils zitten ons niet enkellyk mocht verdrieten, wierden wy te rug geleydt in een bygelegene gallery, daar wy de vryheid konden hebben om te wandelen, ten welken einden ook de luyken van sommige vensters opengezet waren, op dat wy het uytzicht hadden op den Hof. Terwyl wy in deze gallery waren, quamen verscheide jonge aanzienlyke Heeren om ons te zien en te groeten, en de Gevolmachtigden toonden ons eenen gouden ring, in welken gezet was een Zeylsteen, met de naamen van de *Jetta* of twaalf hemelsteken in 't rond, daar in uyt gegraveert. Zy vertoonden ons ook insgelyks een Europische wapenrok of harnasch, en sommige andere dingen. Maar juyft als wy bezig waren dezelve te zien, en hen op hun verzoek 't gebruyk derzelve te verklaaren en uytteleggen, zond de Keyzer, dat wy zouden binnen komen. Dies wierden wy geleyd door eene gallery aan onze Linkerhandt, alwaar wy vonden zitten achtien Kamerheeren des Keyzers, in hunne plecht gewaaden gekleedt, onder welke zy hunne gewoonlyke tabbaarden droegen, toen twintig andere heeren verby gaande, zittende op een doorgaande ry, traden wy in de gehoorzaal, daar wy aan onze Linkerhand, zo als wy inquamen, vonden zitten de zes Raadsheeren van Staat, en aan onze rechterhand, eenige andere Heeren van des Keyzers kamer van een hooger rang zittende, in eene gallery. De Keyzer en twee Mevrouwen zaten achter de doorboorde schutten, aan onze rechterhand, en *Bingosama*, President van den Raadt van Staate, tegen over ons, in een vertrek alleen. Kort na dat wy waren binnen gekomen, en ons na de gewoonlyke begroetingen op de ons aangewesene plaats neergezet hadden, verwelkomde *Bingosama* ons uyt den naam des Keyzers, en verzocht ons toen recht op te zitten, onze mantels afteleggen, onze naamen en ouderdom aan hem te zeggen, te wandelen, of te gaan, in het rond om te keeren, te danssen, te zingen, elkander te verwelkomen, zich op elkander toornig te toonen, elkander ten eeten te nodigen, met elkander te verkeer-

ren,

ren, op eene gemeenfame wyze, gelyk Vader en Zoon met elkanderte fpreeken, te toonen hoe twee vrienden, of man en vrouw elkander groeten en afscheid van den anderen nemen, en met de kinderen te fpeelen, dezelve op de armen te dragen en veele diergelyk dingen van den zelfden aardt meer te doen. Daarenboven wierden ons veele ernftige en boertige vraagen gedaan, by voorbeeld, wat myn werk was, of ik ooit eenige zwaare ziekten of ongemakken genezen had? waar op ik antwoorde, *Ja*, maar nooit te *Nagasaki*, alwaar wy niet beter dan gevangenen wierden gehouden. Welke huysen wy hadden? Of onze Costumen van de haare verfchilden? hoe wy onze dooden begraaften en wanneer? waar op ik antwoorde, dat wy dezelve altyd by dag begraven. Hoe onze Prins voer? wat foort van een man hy was? of de Gouverneur generaal op *Batavia* meerder was dan hy, dan of hy onder zyn bevel stond? of wy gebeden en Beelden hadden gelyk de Portugeefen, 't welk *Neen* wierd beantwoord. Of *Holland* en andere vreemde Landen zo wel onderhevig waren aan Aardbevingen en Stormen, *Donder* en *Blixem*, gelyk *Japan*? of daar ook huysen in Brand geraaken, en of de menfchen door den *Blixem* in Europa worden doodgeflagen? Toen wierden wy weder gelast te leezen, te danffen, afzonderlyk en gezamentlyk; My wierd gevergt de naamen op te geven van sommige Europifche pleysters, waar op ik 'er eenige optelde, die de grootfte naamen voeren en moeyelyk uyt te fpreeken zyn. Onze Ambaffadeur wierd gevraagd na zyne kinderen, hoe veele hy 'er had, en hoe zy genoemd wierden, als mede hoe ver *Holland* van *Nagasaki* lag.

Ondertuffchen waren 'er eenige Luyken geopent aan onze Linkerhandt, dit gefchiede op ordre des Keyzers, waarfchylyk om wat koelte in te laten.

Wy wierden toen verder gelast onze hoeden op te zetten, door de kamer te wandelen, met elkanderen te fpreeken en te redeneeren, en onze paruyken af te nemen. Ik had verfcheide reyzen de gelegentheid van de Keyzerin te zien, en ik hoorde den Keyzer in 't Japanfch zeggen, hoe fcherp wy in 't vertrek keeken, daar hy was, en dat wy zekerlyk moeften weten, of ten minften vermoeden, dat hy daar was, waar op hy van plaats veranderde, en naar de Mevrouwen ging, die juyft voor ons zaten. Ik wierd toen verzocht noch eens nader by het Schut te komen, en myn paruyk af te

nemen. Toen lieten zy ons springen, danffen, caprioolen maken, en met elkanderen gaan, en daar op vraagden zy den Gezant en my, hoe oudt wy giften, dat *Bingo* was, hy antwoorde vyftig ende ik vyfenveertig jaaren, 't welk haar deed lachhen. Toen deden zy ons elkander kuffen, gelyk man ende vrouw, waar over de Mevrouwen haar voornamentlyk door haar lachhen toonden zeer in hun fchik te zyn. Zy verzochten ons verder aan haar te toonen welke foorten van plichtplegingen het in Europa de gewoonte was, te maken aan zyne mindre, aan de Juffers, aan de meerdre, aan Prinffen en Koningen. Hier op verzochten zy my noch eens te willen zingen, en vergenoegden zich met twee airtjens, welke na het fcheen het gezelfchap wel aanftonden. Na dat deze klucht verby was, wierden wy gelast onze mantels af te nemen, en een voor een nader by het Schut te komen, en ons afscheid te nemen op dezelve manier, als wy het doen zouden van een Vorft of Koning in Europa, het welk gefchied zynde, na het fcheen tot haar genoegen, gingen wy heen. Het was reeds vier uren des namiddags, toen wy uyt de Gehoor-zaal quamen, na dat wy derderhalf uur op de voorzeide manier waren gedrift. Wy waren ingeleydt, en wierden uytgeleydt, door de twee Keyzerlyke Gevolmachtigden en door *Siube*, en vertrokken op ftaande voet naar het huys van *Bingo*, die ons met ongemeene beleefdheid ontfing. Eindelyk quamen wy in den avondftond weder t'huys.

Op den twee en twintigften gingen wy bezoeken den nieuwen Heere van den Tempel, gelyk men hem noemt, die een Zoon was van den Prins van *Firando*. Zyn Huys was vol aanschouwers. Doch zyn Hofmeester, die ons ontfing, was een der grootste Uylskuykens, die wy tot noch toe in het Land ontmoet hadden, een man volkome onkundig in plicht bewyzingen, en zelfs gansch een vreemdeling, en bot in 't bewyfen van de minfte beleeftheyd. Zyne flechte manieren en onbefchoftheid wierden eeniger maaten vergoedt door het verplichtend gedrag der Mevrouwen, die ons op Banket en confituren onthaalden. Hy bezag met eenige aandacht onze hoeden en zwaarden, en zeide toen, *laten zy zingen*, 't welk hy deed om zynen Meester te behaagen. Wy oordeelden het evenwel zeer ondienftig aan zodanige bevelen, en in zulken barfchen toon uytgefprooken in te volgen. Van daar gingen wy naar 't Kasteel om de twee Gouverneurs te begroeten

Bezoek by den jongen Prins van Firando.

ten. Op het groot plein voor het Kasteel zagen wy een Comptoir van eenen geheym fchryver, in welk behalven de verfcheide Doofen en Kabinetten met papieren gevult allerley foorten van wapenen opgehangen waren. Aan 't huys van den eerften Gouverneur, wierden wy alleenlyk onthaalt op Thee, en daar waren ook geen Mevrouwen by, toen wy by hem ter gehoor waren. Wyleyden toen noch twee andere bezoeken af, en gingen eindelyk naar de twee Keyzerlyke Gevolmachtigden, die ons met zeer groote beleeftheid ontfingen, en ons zeer heerlyk onthaalden, zo dat wy op geenerley wyze eenige de minfte zwarigheid maakten, om op hun verzoek het gezelfchap met een gefang te onderhouden. Aan 't huys van den eerften Gevolmachtigden beftond het onthaal uyt de volgende dingen. (1) Thee, (2) Tabak met den geheelen toefel om te rooken. (3) filofofifche of witte fyroop. (4) een stuk van een *Zeebraaffem*, een zeer raare vifch, gekookt, in een bruyne faus. (5) Een andere fchotel met vifch, toebereidt met bloem van boonen en speceryen. (6) koeken van eyeren toegerolt. (7) gebrade vifch, welke ons wierden aangeboden aan groene *Bambous* speettjens en (8) geconfyte Limoen fchillen. Na yder dezer fchotels lieten zy ons drinken een kopje *Sacki*, zo lekker als ik ooit geproeft had. Wy wierden ook tweemaal befchonken met pruyme wyn, een zeer lieffelyke en aangename drank, met een woord, het geheele onthaal was even fraay, goed en vercheidentlyk opgedift, alleenlyk is het, dat wy niets van ryft hadden. Ten laaftten wierden wy weder befchonken met een kop thee, en namen dus ons afscheid, na een verblyf van anderhalf uur.

Japaneſch
onthaal.

Aan het Huys van den tweeden gevolmachtigden wierden wy na de thee en de tabak, onthaalt op de volgende dingen. (1) Twee lange fmeden van *Mange* in een bruyne fop of faus gedoopt, met een weinig gengber. (2) harde eyeren. (3) vier gemeene vifchen gebraden, en aan *Bambous* speettjens, binnen gebracht. (4) de maagen van ingezoute karper in een bruyne faufe. (5) Twee kleine fmeden van een gebraden gans, en warm, opgedifcht in onverglaafde fchotels. Den geheelen tyd door wierd 'er fchone drank in overvloedt gedronken, en de Heelmeester van den gevolmachtigden die ons zoude onthaalen, was niet nalatig zyne volle portie van den drank binnen te flaan. Recht voor ons achter een ſchut, omtrent twee en een halve uat van ons

af, zat een Heer, wien wy niet kenden, en aan dien kant verſchenen ook fomtyds eenige Mevrouwen. Maar het grootſte gedrang van vrouwsperfoonen was aan de linkerhand in een gallery. Het gehoor verby zynde, gingen wy, na verloop van anderhalf uur, recht naar ons huys, eer het donker wierd.

Op den drie en twintigſten ontfingen wy het tegen bezoek van de Heeren, welke wy den voorigen dag hadden bezocht; des namiddags wierd ons gebootschapt, dat wy ons liadden vaardig te maken tegens den volgenden dag, om ons gehoor van afscheid te hebben. Wy gingen, gelyk het de gewoonte is, dezen dag de Gouverneurs niet bezoeken, om dat het een rouwdag was over den dood van *Fejas*, vader van den nu regeerenden Keyzer, op welke dagen het zou gehouden worden voor eene verontwaardiging des Keyzers, ymant te onthaalen. Hy is begraven in *Gofſo*, een Tempel achter *Atago* omtrent twee mylen van onze herberg. De Begraafplaats van de voorzaaten des Keyzers is tot *Nikko*, drie dag reyzen van *Jedo*. Myn knecht, een zeer verftandig jongeling in de zaaken van zyn land, verhaalde my, dat de Tempel in welke *Fejas* begraven legt, gedekt is met goude *Obanis* in plaats van tegels en dat zyne graf tombe, omvangen is met zwarte pylaaren. Hy moest dezen dag by my komen, om dat hy aan ons gezonden was door een aanzienlyk Heer, zynde het aan onze knechts verboden by ons te komen, en met ons te ſpreken, zo lang als wy tot *Jedo* blyven.

Op den vier en twintigſten van Grasmaandt reeden wy te paard naar 't Hof, 's morgens ten zeven uren, gelyk te vooren, vergezelt wordende door drie *Joriki's* van de Gouverneurs van *Nagafaki*.

Wy bleven in de *Fiakinban* of wacht van honderd mannen, tot dat wy op bevel der Gouverneurs en Gevolmachtigden geleydt wierden in het paleys. Omtrent een half uur in de vertrek kamer hebbende gewacht, wierd de Gezant binnen geroepen voor de Raadsheeren van Staat, die aan eene der Gevolmachtigden bevolen de gewoonlyke ordres aan hem voor te leezen, het welk zy by beurte doen; onder andere waren deze bevelen, en voornamentlyk hier op uytlopende, dat wy aan geene ſchepen of ſchuyten der Chinezen of Liqueanen eenigen overlafst zouden doen, noch eenige Portugeeſen of Priefters aan boord van onze ſchepen overbrengen, en dat wy onder deze beſtingen zouden genieten een vryen Koophandel. De bevelen gelezen zynde, werd

wierd de Gezant beschonken met drie tabbaarden, op drie geschenk schotels of borden gelegd, welke yder iets langer waren dan twee matten, en met een brief van geluk, gelyk zy ze noemen, alseen teken van 's Keyzers gunst, waar op hy op handen en voeten kroop om dezelve aan te nemen, en in teken van eerbied een stuk van de tabbaards over zyn hoofd hield. Waar na hy weder by ons quam, maar de tabbaarden met de borden wierden uyt het Kasteel gebracht naar de *Fiakninban*, alwaar ze wierden ingepakt. Na dat de Gezant te rug quam, wierden wy door den Gouverneur ter maalyd genodigt, welke voor ons zoude bereid worden op bevel van den Keyzer. Hebbende dieshalven omtrent een half uur gewacht, wierden wy geleydt in een ander vertrek, in welke kamer twee Heeren met hunne hoofden kaal afgeschoren, en in hunne plechtgewaaden gekleedt, ons ontfingen. Wy gisten, dat deze eerste opzieners waren over des Keyzers keuken.

De geen die het bewind over de keuken heeft, word *Ojobaboos* genoemd. als de Keyzer eet, zit hy naast hem en proeft uyt alle schotels, die op tafel worden gebracht. De Tolken, en Japoneesen, die ons verselden, wierden in een andere kamer gebracht, om by hen zelve alleen te eten. Wy waren nauwlyks gezeeten, wanneer verscheide jonge Edellieden intraden om ons te zien en met ons te spreken. Voor yder van ons wierd een kleine tafel gezet van spaanderen van dennehout, met houtte spykers aan een gehegt, op welke lagen vyf heete witte koeken *Amakas* genaamt, zoo taay als Lym, en twee holle brooden van twee spannen in den omtrek, gemaakt van bloem en zuyker, met het zaad van de *Sesamum Album* over heen gestrooyt. By het brood stond een kleine porcelyne kom met sommige kleyne stukjens van ingezoute zalm, in eene bruyne sause, welke niet zo sterk, maar iets zoeter was, dan die zy *Soje* noemen. By de kom lagen twee houtte houwers na de manier der Chineesen en Japoneesen. Wy proefden een weinig uyt deze schotels, alleen om welvoeglykheids halven, want wy hadden zorg gedragen, ons zelve te voorzien van een hartig ontbyt eer wy 's morgens waren uytgegaan, en daar en boven waren wy in de wachtkamer onthaalt op versche *Manges*, en bruyne zoete koeken van zuyker en boone bloem. Wy wierden zeer beleefdelyk genodigt meer te eten, en ons wierd gevraagt of wy ook thee wilden drinken, en ja geantwoord zynde, zond de voorgenoemde

Opziender naar de keuken om dezelve te haalen. Doch toen wy ze proefden, bevonden wy, dat ze weinig beter was dan rivier warm water, behalven dat de bruyne verlakte kopjens in welke ze ons aangeboden wierd, welke zy *Miseraties* noemen, zeer slecht en lomp waren. Onderwyl dat wy bezig waren met eeten hielden zich de aanschouwers bezig, met onze hoeden, degens, kleederen, en 't geen wy om hadden te bezichtigen. Na 't middagmaal, dat zoo weinig overeenquam met de Majesteit en Heerlykheid van zulken machtigen Monarch, als de Keyzer van *Japan* is, dat wy het niet geringer en slechter zouden kunnen hebben gehad by een byzonder persoon, wierden wy te rug geleydt in de vertrek kamer, en daar een uur of meer gewacht hebbende, wierden wy door den Gouverneur geleydt door verscheide gangen en galleryen, welke wy niet weeten te vooren gezien te hebben, na de gehoorzaal, en verzocht daar neder te zitten in het zelve vertrek en op dezelve plaats, daar wy te vooren in ons eerste gehoor gezeeten hadden, en om in de daar aan gelege gallery te wandelen. Eenige luyken, die in ons eerste gehoor twee waren, en eenige andere kamers, nu geopent zynde, was de schikking van het Hof, en de gehoorzaal daar door zo verandert, dat ze geheel anders geleck, dan te vooren. Wy merkten dat 'er nauwlyks eene kamer was, in welke niet zommige Heeren zaten. In een groot vertrek, en in twee galleryen daar toe leydende, waren verscheide Keyzerlyke bevelen opgehangen op breede planken, yder bestaande uyt vyf ryen van letteren, met zeven merken op yder regel. Wy hadden deze in ons eerste gehoor niet gezien, misschien om dat ze toen noch niet waren opgehangen, of om dat zy ons nu langs eenen anderen weg hadden binnen geleydt. Onderwyl wy hier verwachteden, tot dat wy zouden worden binnen geroepen, 't welk omtrent een half uur zyn mocht, quam een Priester van omtrent dertig jaeren oud, in witte en blaauwe zyde gekleedt, met een zak van dezelve kleur, by ons in de kamer, en met een groote gemaaktheid van schaamte en zedigheit vraagde hy naar onze naamen en ouderdom, 't welk geschied was door meest alle de daar tegenwoordig zynde toekykers. Wy zagen ook een anderen Priester in oranje kleurde zyde gekleedt, doch deze bleef in de gallery, en quam niet in het vertrek. Terwyl wy wachteden, wierden drie wafchbekkens, na het schein, zilvere, in de

binnenste vertrekken des Keyzers gebracht. Kort daar na wierden de gemelde bekkens, en eene verlakte tafel, op welke verscheide schotels en borden lagen, weder uytgebracht, waar uyt wy besloten, dat zy daar aan tafel waren geweest. Hier op wierden wy op staande voet geleydt in eene gallery aan de zyde, naast aan de Keyzerlyke vertrekken, en daar slechts een korte wyl gewacht hebbende, quamen een der buytengewoone Raadsheeren van Staat, en de twee Gevolmagtigden om ons binnen te leyden, en deden ons zitten naby het doortraalyd schut, op de zelve plaats, daar wy in ons eerste gehoor hadden gezeten. De twee Gemachtigden bleeven buyten de gehoorzaal. De Keyzer zat achter het middelste Schut op een plaats iets hooger dan de vloer verheven. *Bingo* zat in het midden tegen een papiere schut, en drie gewoone en vier buitengewoone Raadsheeren van Staate namen haare gewoonlyke plaatzen. Achter het groote schut aan onze rechterhand konden wy alleenlyk onderschyden een Priester, door het zelve loerende. De plaats, daar in ons eerste gehoor de *Gobabasi* zat, was nu leedig, doch daar waren eenige in de gallery. Vyfentwintig zaten 'er achter ons op eene ry, en noch op dezelve ry achtiën, die buyten het gezicht van den Keyzer waren, en niet te min op zyne bevelen wachteden. De andere zyde van de zaal was met een gelyk getal volk, en op dezelve wyze bezet. Na dat het gehoor begonnen was, quamen 'er meer binnen, zo dat alle de toegangen zeer opgepropt vol waren. Eerstelyk deden wy onze groetenis op der Janoneesen wyze, doch wy wierden ras gelaft nader by de Schutten te komen, om het op de Europische manier te doen. De plichtbewysinge gedaan zynde, wierd my gelaft een liedtje te zingen. Hier toe verloor ik 'er een, dat ik te vooren gemaakt had op een Juffrouw, voor welke ik eene byzondere achting had, en in het slot verhefte ik haare schoonheid, en andere uytmuntende bevalligheden op eene poëtische styl, boven de waardy van honderd duyzenden van millioenen van geldstukken. Op bevel van den Keyzer wierd ik gevraagd, wat de meening daar van was; waar op ik antwoorde, dat het niets anders was, dan een oprechte hartenwensch, dat de Hemel veele millioenen van gezondheid, geluk en voorspoed wilde uytstorten over den Keyzer, zyn Geslacht, en zyn Hof. Toen wierden wy, gelyk geschied was in ons eerste gehoor, gelaft onze mantels af te leg-

gen, en door de kamer te gaan, het welk de Gezant oock deed; toen om te toonen hoe wy by voorkoomende gelegentheid elkander begroeteden, of afscheid van onze vrienden, ouders en matressen namen; hoe wy elkander uytsholden; hoe wy onze krakeelen byleyden, en weder nieuwe vrienden maakten. Hier op wierd eenen Priester gelaft binnen te komen, die een versche zweer op een zyner scheenen had, die niets te beduyden, en alleenlyk een geringe ontsteeking had, waar op hy een dik gesmeerde plyster op Europisch linnen had gelegd. Ik wierd geordonneert hem den pols te voelen, en myn gevoelen te zeggen over zyn toeval, 't welk ik beide vervolgens deed, en hem oordeelde te zyn een gezonde sterke gast, en zyn toeval zodanig, dat het niet gezien was, dat 'er eenig quaad van het zelve te duchten stond, en hy slechts de plyster op dezelve liet. Ik raadde hem evenwel, zich niet te zeer te vergrypen en te buyten te gaan in de *Sacki*, voorwendende uyt zyne wonde te zien, het welk ik evenwel op een veel beter grond uyt zyne roode troony en neus zag, dat hy redelyk wel was genegen tot drinken, het welk den Keyzer en 't geheele Hof deed lachen. Toen wierden twee Heelmeefters van den Kyzer ontboden, die door *Bingo* zelf binnen geroepen wierden, zynde zy in een der binnenvtrekken. Zy quamen aanstonds om het schut heen, zynde byde geschooren, en als Priesters gekleedt, d'een was aan het eene oog volkome blind, de ander zag 'er slechts een weinig beter uyt, anders scheenen zy van een redelyk gezonde gesteltheit. Hoorende dat zy 's Kyzers Chirurgyns waren, gaf ik hen den voorrang, en liet hen eerst myne pols voelen, toen voelde ik de haare, en oordeelde ze beide zeer gezond, zynde de eerste van eene koude gematigdheid, en somtyds een zoopje brandewyn nodig hebbende, om zyne geeften te verquicken en de beweging van zyn bloed te bevorderen. De tweede was van een veel heeter gesteltheit, en zeer geplaagt met hoofdpyn, 't welk ik zeer gemakkelyk uyt zyn gelaat kon afnemen. Hier op geraakten zy met my in een gesprek over de Geneeskunde, de eerste vraagde my, of de Ettergezwellen gevaarlyk, dan niet gevaarlyk waren, op welke tyden en in welke gevallen wy bloed lieten. Hy liet zich ook aanleunen eenige kennis te hebben van onze Europische pleisters, en noemden eenige derzelve namen, welke hy evenwel niet wel kon uytspreeken, dog in gebroken en stam-

melend

melend Japanfch hielp ik hem te recht. Deze onze brabbeltaal, half Latyn en half Japanfch klonk foo gekkelyk, dat de Keyzer vraagde, welke Taal het was, die de Nederlander fprak, waar op hem wierd geantwoord gebrooken Japanfch. Deze klucht mede verbyzynde, wierden tafels ingebracht met uytgehouwe stukken houts, en voor ons yder een neergezet, even voor de derde mat. Op yder tafel wierden gebracht de volgende fpyfen, op de Japanfche wyze toebereydt.

1. Twee kleine holle brooden met het zaad van *Sesamum* daar over gestrooit.

2. Een stuk witte gerafneerde Zuyker.

3. Vyf gekonfyte *Kainoki's* of pitten van den Kaay-boom, onze Amandelen zeer gelykende.

4. Een platte vierkante fneede van een koek.

5. Twee Koeken van bloem en honing gebakken, op de gedaante van een trechter, dik, en bruyn, doch wat taay. Aan de eene kant hebben zy een zon of een roos ingedrukt, en aan de andere kant, dat van den *Dairi Ifiap*, het wapen van *Dairi*, zynde het loof en bloem van een grooten boom *Kiri* genaamt. Het blad gelykt zeer wel na de *Bardana*, en de bloem komt het naafte by de *Digitalis*, ftaande 'er verfcheide derzelve aan eene steel.

6. Twee fneeden van een koek, gebakken van boone bloem en fuyker, deze waren donker roodachtig van kleur, en bros.

7. Twee andere fneeden van een ryftbloem-koek, geel, en taay.

8. Twee fneeden van een andere koek, die van binnen in geheel van een ander ftoffe was dan de korft fcheen te zyn.

9. Een groote *Mange* gekookt, en gevult met bruyne boon-zuyker, gelyk bruyne fyroop.

10. Twee kleiner *Manges* van het gemeene flag in groote, op dezelve wyze toebereydt.

Wy proefden iets van deze dingen, en de eerste Tolk wierd gelaft het overige weg te nemen, ten welken einde borden en wit papier wierden ingebracht. De Tolk, zynen vracht gelaaden hebbende, wierd ons bevolen onze mantels weder om te hangen, en nader aan het fchut te komen, Een voor Een, om ons afscheid te nemen. Dit gefchied zynde geleyden ons twee Heeren, van welke een jongfte buytengewoone Raadsheer van Staate was, uyt de Gehoorzaal, tot aan het einde van de Gallery, daar de Hee-

ren van den vierden en vyfden rang zaten, van yder Claffe achtien. Hier verlieten zy ons met de twee Gevolmachtigden en den Gouverneur, die met ons gingen tot in de vertrek kamer, alwaar wy ons afscheid van haar namen, onder het midden der gelukwenschingen en blyde toeyuychingen der Hovelingen, over zodanigen gunftigen ontfanging als wy genoten hadden van zyn Keyzerlyke Majesteit, zynde veel grooter, dan zy geheugden dat ymand ooit wedervaaren was en daar op roemen kon. Onze Tolk was zo beladen met den overvloed van fpyfen, dat hy naauwelyks in staat was ons te volgen; wy bleven niet langer in de vertrek kamer, maar gingen aanitonds heen, in 't voorbygaan de Keyzerlyke wacht groetende, en in het derde Kasteel gekomen zynde, fteegen wy weder op onze paarden. De Gouverneur *Siabe*, of, gelyk hy nu genoemt word *Iufimano Cami*, wierd toen juyft verby gedragen in zyn *Norimon*, welken hy opende om eenige woorden met den *Joriki* te fpreken. Zyn gevolg beftond uyt acht voetknechten, gaande voor zyn *Norimon*, vier *pagies* gaande aan de zyden van den *Norimon*, een piekdrager, een wit handpaerd, en drie kruyers, pakken op hunne ruggen dragende. Wy gingen aanitonds naar zyn huys, alwaar hy de luyken van zyne kamer liet openen, en zich zelf voor ons neerzette, met een jong Heer, en den geheymfchryver van den jongften Gevolmachtigden. Hy zelf ontfing ons, en wenschte ons geluk over het goed onthaal, dat wy genoten hadden van den Keyzer, en verzocht, dat wy ons vrolyk wilden maken over de maaltyd, dewelke ingebracht wierd na een kop Thee, en beftond uyt de volgende fchotels; gekookte vifch, met een zeer goede faufe, gekookte oesters in de fchulpen opgebracht met azyn, waarby te kennen gegeven wierd, dat hy zulks voorbedachtelyk voor ons beftelt had, weetende, dat dit een lekkere fchootel Eeten was by de Nederlanders; verfcheide kleine fneeden van een gebraden Gans, gebrade vifch, en gekookte Eyeren. De drank die over tafel gedronken wierd, was ook ongemeen goed. Na den Eeten verzochten zy te zien onze hoeden, degens, tabaks pypen en *horlogies*, welke buyten de kamer wierden gebracht, want by dit gehoor waren geen Mevrouwen tegenwoordig, en gevolglyk viel 'er geen *Uta* of Dans voor. Toen wierden twee kaarten ingebracht, eene dezer was zonder de naamen van Landfchappen of plaatsfen, anders wel gemaakt, en na alle waar-

fchyndlykheid gedaan na eene Europeifchen. De andere was een kaart van de geheele waereld, van hun eige maakfel, op een cyronde manier, en gemerkt met de Japoneefche *Kattakanna* tekenen. Ik nam deze gelegentheid waar om op te merken, op welken wyze zy de Landfchappen ten Noorden van *Japan* hadden vertoont, het welk ik bevond te zyn op de volgende wyze: achter *Japan* tegen over de twee groote Noorder kaapen van de Provintie *Osju*, was het Eiland *Jejogafima*, en achter dat Eyland, een Land na maate tweemaal zoo groot als *China*, in verfcheide provintien verdeelt, reykende omtrent een derde gedeelte van defselfs grootte buyten de noorder circel na het alpunt, en loopende een groot gedeelte verder ooftelyk, dan de oofteryche kufften van *Japan*. Het had een groote Zeeboefem aan de oofteryche kufft tegen over *America*, en 't was zeer na van eene vierkante gedaante. Daar was tuffchen dat en het vafte land van *America* flechs eene overtocht, in welke een klein Eyland lag; en buyten dat, meer noordwaards een ander lang Eyland, met defselfs uytftekken zeer na reykende aan de twee vafte Landen, te weten, aan dat van *Jejo* ten weften, en aan dat van *Amerika* ten ooften, en op deze wyze de doortocht naar het Noorden, als flaytende. Zeer na op dezelve wyze wierden alle de onbekende Landen omtrent den zuyderpool als Eylanden vertoont.

Van *Tfusimano Cami*, gingen wy naar *Genfejmon Sino Cami*, alwaar wy insgelyk beleefdelyk wierden onthaalt in 't byzyn van verfcheide vreemdelingen, die, fchoon aan ons onbekent, echter zeer groote gemeenzaamheid verbeeldeden. Onder anderen waren 'er *Siube's* en *Genfejmon's* broeders, welkers eene zoon zee-re beenen, en de broeder des anderen puyften in zyn aangezicht had, over welke twee ongemakken zy mynen raad vraagden. De Mevrouwen zaten in groote menigte achter de fchutten in een licht vertrek, tot welker tydtkorting wy zongen en danften. Ten huylfe van *Tonnemon* daar wy het laafte gingen, was alles gelyk het voorleden jaar, met de uytterfte pracht en heerlykheid, zo dat wy geen de minfte zwaarigheid maakten, in vergelding van zoo veel beleefdheid, het gezelfchap te onderhouden met zingen en danfen, zo veel als onze bequaamheden het toelieten. Dus geraakten wy eindelyk t'huys een weinig na zonnen ondergang, al zo blyde over het overkomen van het werk van dien dag, als wy vergenoegt waren over de gunftige ontfan-

ging, die wy over al hadden ontmoet.

Mer wy dezen namiddag t'huys quamen, hadden verfcheide gewoonlyke Raaden van Staat en een der Gouverneurs hunne tabbaarden gezonden, welke eenige overgegeven hadden aan onzen *Joriki*, maar andere wilden wachten, tot dat wy te rug quamen, om ze in eige handen van onzen Gezant over te leveren. Sommige brachten ook een gefchenk voor onzen eerften Tolk, en aan de waards zoon, door wien zy by ons wierden ingeleydt. De ontfanging der Tabberden, wanneer ze de Ambaffadeur in perzoon aanneemt, gefchied op de volgende order. Eenige *Kuli's* gaan voor, dragende de tabberden in doofen, een draagt de plank of tafel, op welke de tabberden zullen gelegd worden, met een geluksbrief, als zy ze noemen, zynde eenige platte koordtjens, aan 't eene eind zaamgevlochten en in papier omwonden, het welk om dezelve heen gebonden is met een oneven getal van zyde of papiere koordtjens. Als by voorbeeld, 3. 5. 7. 11. enz. van verfcheide kleuren, fomtyds vergult of verzilverd. Dan word de perfoon die de tabberds zal overleveren, zynde gemeenlyk des Heers, die ze zend, Hofmeester, door onzen *Joriki* ingeleydt in het vertrek van den Ambaffadeur, in tegenwoordigheid van zyn eige gevolg, onze waarden en tolken, en zich op een bequame wydte tegen over den Ambaffadeur neerzettende, doet hy de volgende aanspraak: *N. N. Myn Meefter, zendt my om U te begroeten, over dat Gy uw Geboor, en uw Geboor van affcheyd en goed weder, 't welk is Medithe (goed geluk) gehad hebt: Uwe gefchenken zyn hem zeer aangenaam geweest, en hy verzoekt dat gy deze weinige tabberden in vergelding wilt aannemen.* Ter zelve tyd geeft hy over aan een Tolk, die het weder aan den Gezant geeft, een groot blad papiers, op welk met groote letteren gefchreven is het getal der gezondene tabberds, en ook fomtyds van welke koleur ze zyn. Tot een teken van achting houd de Gezant het blad papier boven zyn hoofd, zynde alle de tegenwoordige in het vertrek zeer ftijl, zommige zittende, zommige knielende, en antwoord hem met zich te buygen op de volgende wyze: *Ik bedank N. N. uw Meefter van herten, voor zyne hulp in ons een fpoedig en gunftig geboor te verzorgen, en ik verzoeke hem verder in zyne gunft jegens de Nederlanders te volharden: ik bedanke hem ook voor zyn kostelyk gefchenk, en ik zal niet nalaten myne Meefters op Batavia daar van kennis te geven.* De onderlinge plichtplegingen over zynde,

Hoe de Gefchenken der Japoneezen door de Nederlanders worden ontfangen.

word

word 'er tabak met den geheelen toefel om te rooken, met een kop thee binnen gebracht, daar na gedistilleerde waters, met een tafel op welke gelegd zyn vyf zilvere schotels met banket. Deze tafel word gezet voor den persoon, die het geschenk bracht, en hy word vrendelyk verzocht van de Nederlandsche op Batavia gedistilleerde dranken te proeven, en niet te zien op de geringheid van het geene hem aangeboden word, maar op de oprechtigheid en goede wille, met welke ze worden aangeboden. Daar word een Brandewyns glaasje ingeschonken met wyn Tint, welken de Japoneesen *Sinti* noemen, welk glas hy op de Japoneesche manier met beide handen aanneemt, aan zyn mond brengt, en met eenige schynende gretigheid, uytdrinkt tot den laatsten drup, in twee of drie slokken; dan het glas voor de tabak, of de ledige plaats tusschen de matten houdende, om het te laten schoon uytduyven, en den bodem van buyten met zyn duym of met een stukje papier afveegende, geeft hy het over aan den Gezant, die hem met dezelfde drank en op gelyke wyze bescheid doet. Hy drinkt den Ambassadeur weder toe, en geeft het met dezelfde plechtigheden aan den *Joriki*, die het aan een ander overbrengt, en zo gaat het rond. Op deze wyze worden vercheide soorten van drank omgebracht, tot dat yder een van dezelfde geproeft, en als *Miseraaties* gepresen heeft. Ten laatsten word het glas weder gegeven aan den Gezant, die alleen een weinig drinkt, en daar op beveelt dat de dranken weg gebracht worden. De waard pakt midlerwyl het Banket op in papieren, en bindt ze toe met zyde koorden, en geeft ze aan een zyner knechts. Dan neemt de Heer zyn afscheid dankzeggende voor alle aan hem betoonde beleefdheden, en inzonderheid voor de uytstekende *Miseraatie* dranken. De Ambassadeur verzoekt hem nochmaals zynent wegen zynen Meester te verzeke-

ren van zyn oprechte achting, en ongeweinsde dankzegging voor zyne gunst en hulp. De *Joriki* maakt ook een Compliment voor zich zelve, op 't zelve uytlopende. Dan word de Heer uyt de kamer geleydt, alwaar hy, met onderlinge plichtbetuygingen en buygingen, ten tweedemaal zyn afscheid neemt.

Op den vyfentwintigsten van *April* wierden ons tien schoone tabberden gezonden van *Bingo*, vyf gebloemde zo kostelyk als 'er konden geweest worden door den jongen Prins van *Firando*, die onlangs geworden was een der Heeren van den Tempel, in plaats van den geenen, die nu Opperrechter tot *Miaco* is; een paar slechte ontvingen wy van den tweeden Gouverneur van *Jedo*, die het gezag en opzicht heeft over alle, aan 't lyf strafbare zaaken, en over de Gerechts oeffeningen en uytvoeringen in deze Hoofdstad. Daags te vooren had ons de andere Gouverneur ook twee gezonden, al zo slecht als deze. Het getal der tabberden, die wy ontvingen, waren dertig van den Keyzer, tien van *Bingo*, en van yder der vier gewoonlyke Raaden van Staate mede tien, van yder der tien buytengewoone Raadsheeren zes, van yder der drie Heeren van den Tempel vyf, en twee van elken Gouverneur van *Jedo*, in 't geheel honderd en drie en twintig, van welke de dertig door den Keyzer gezonden, behooren aan de Maatschappy, en alle de anderen aan den Ambassadeur. Dit geheele werk was verricht ten twee uren 's namiddags.

Op den zes en twintigsten waren wy bezig met onze bagagie op te pakken, en een genoegzaam getal *Kuli's* of dragers en vyftien paarden tot onze reys te huren. Wy gevoelden dezen morgen eene aardbeving, de schuddingen waren heftig, dog langzaam, zo dat men tusschen yder veertig tellen kon: na midnacht quam ze weer met groot geweld.

XV. HOOFDSTUK.

Onze tweede Reys van Jedo naar Nagasaki.

KOrts na het aanbreeken van den dag op den zevenentwintigsten April ondernamen wy onze reys van *Jedo* naar *Nagasaki*, en omtrent ten negen uren 's morgens quamen wy aan dat einde van de Stad, daar de plakaten en waarschouwingen aangeplakt worden. Van daar quamen wy aan de voorsteden van *Sinagawa*, door welke plaats een redelyk groote rivier loopt, die zich dichte by in de Golf van *Jedo*, na dat ze eerst eene kleiner ontfangen heeft, verliest. Een weinig verder, niet ver van de Gerechtsplaats zyn de kusten en het Dorp van *Sufu nomori*, vermaart van wegen de Oestervisschery, van welke wy 'er een overvloed in 't verby ryden, op het strand zagen. Aan de rechterhand in 't inkomen van dit Dorp is een vermaarde *Fatzman* Tempel, daar zy bewaaren den steen *Sufunotz*, zynde een gladde zwarte Hardsteen, geplaatst op een kleine *Bambous* plank, in 't midden des Tempels, omtrent twee voeten boven de vloer verheven. Aan de bovenkant van den Tempel was opgehangen een zwaard, en de schilderyen van eenige paarden, met sommige optooyfelen van gesneden papier op de wyze van kettingen. Wy konden niet wel onderscheiden met welke andere dingen de tempel verciert was. Omtrent ten een uur quamen wy tot *Kawasaky*, alwaar wy aten, en toen weder voortreedden tot aan *Kanagawa*, alwaar wy ten vier uren des namiddags aanquamen, en dien nacht door de eenzinnigheid van onze Tolken bleven, die voorgaven dat het onmogelyk was voort te reyzen, nadien alle de herbergen en vertrekken besproken waren voor den Prins van *Kynokuni* en zyn gevolg.

Op den achtentwintigsten reeden wy ten vyf uren 's morgens van *Kanagawa*, quamen aan het lange dorp *Fodozai* of *Semmatz*, bestaande uyt vier of vyf honderd huysen, eerst een brug overgekomen zynde, die over eene breede rivier legt, in welke toen zeer veele schepen en barken lagen met hout gelaaden, van *Semmatz* quamen wy aan het dorp *Kasiuwo*, alwaar wy aan weerkanten van den weg opmerkten vierkante steenen met afgo-

den op dezelve staande. De naaste plaats daar wy aanquamen was *Totska*, een groot dorp van omtrent drie honderd huysen, gelegen aan een groote rivier, over welke een schoone houten brug is gelegd. Toen quamen wy aan het dorp *Parafiku*, en den Burgt *Fudsisawa*, aan eene rivier van dien naam gelegen, over welke mede een fraaye houten brug legt. Hier merkten wy weder op eenige steenen afgoden aan beide zyden van den weg. Terwyl wy op deze plaats waren, trok de Prins van *Kynokuni* verby. Wy telden tachtig handpaarden, en meer dan vyftig *Norimons* onder zynen treyn, boven de honderd gemeene pieken, zes en dertig pieken met quaften, veders, of pluymen, en paardshayr en staarten, tusschen de dertig en veertig mannen met boog en pylen, behalven de geene, die noch in de huysen waren, en die wy om die reden niet konden zien, en meer dan dertig koffers en groote kisten met de Keyzerlyke en andere *Isaps* of wapenschilden, vergult. Van den Burgt *Fudsisawa* quamen wy aan het dorp *Jotsuja*, aan welkers eene einde wy aan den weg zagen een Beeld, *Fudo* genaamt, zittende, met rood of koper gekouleurd hayr, en met eene wye tabberd. Op de eene schouder had het iets onbekents leggen, achter een roode vlam, de rechter voet rustende op een steen, de linker afhange, inde rechterhand, die op de knie rustede, een haak en groot mes, of zweerd; en in de linker, die het opstak, een dubbeld kroontje. Van daar quamen wy tot *Jawata*, daar een *Fatzman* tempel is, en kort daar na aan het dorp *Firatzka*, aan welkers einde is een brug van zesenvertig matten lang, leydende naar het dorp *Koorei*, het welk aan de andere zyde van de Rivier legt, door 't welk wy reeden naar het dorp *Oiso*, alwaar wy aten. Na den Eeten reeden wy weder voort, en reyende tusschen een bosch aan onze linker, en aangenaame vruchtbare velden aan onze rechterhandt, quamen wy tot het dorp *Koiso*, en van daar aan de volgende plaatsen, het dorp *Sywomi*, het dorp *Medfawa*, alwaar twee bruggen zyn, de een naby tien,

ten, en de ander tusschen de vyftig en zestig matten lang; de twee dorpen *Mejingawa*, gelegen aan de kusten, het dorp *Kodfui*, welk laatste een brug heeft van achtien matten lang, het fraaye dorp *Sakava*, het dorp *Sanofara*, en ten laatste de stad *Odowara*, zynde de woonplaats van *Cangofama*, een der Raadsheeren van Staat. Deze Stad is omringt met grachten, wallen, en poorten, en heeft een schoon Kasteel, op 't welk die Heer woont. Ik telde tusschen de zeven en acht honderd huysen van onze Intrede, in deze Stad, tot aan onze herberg, daar wy ten zes uren des avonds quamen en den nacht bleeven.

Op den negenentwintigsten met het aanlichten van den dag gingen wy op weg in *Cangos*, en trokken door de volgende plaatsen, de dorpen *Katama* en *Iriuda*, daar een vermaarde Tempel is *Jisio tai si* genoemd, met een wydlopig opschrift in goude letteren boven de *Tsutorisan* of poort; door het dorp *Famafaki*, niet ver van het welk wy quamen over een brug, en toen aan de twee dorpen *Jemotio*, aan welker ingang een *Sorinsi* of *Forinsi* tempel is. Tegen over dit dorp, aan de rechterhand toen wy over de Rivier waren, zyn sommige dorpen en een warm Badt. Van daar quamen wy door de dorpen *Kawabatta*, *Hatta*, *Kasinoki*, *Moto Fakone* en *Fakone Gongin*, het welk, gelyk in myn eerste reys gezegt heb, vermaart is om de nabylie van verscheide kleine Tempels, daar zy de afaaten verkoopen tot verlossing der overledene kinderen, welke zy gelooven, dat in het nabuurig Meyr als in haar vagevuur gehouden worden. Omtrent elf uren quamen wy in de Stad zelf van *Fakone*, alwaar wy aten, en ons verhaalt wierd, dat het Meyr, aan 't welk het legt, door eene Aardbeving opgekomen was. Op den middag gingen wy weder voort en quamen door de dorpen *Famanaka*, *Sassawara*, *Midsya*, *Skubara*, *Futznegafarra*, en *Kawarugai*, alwaar een brug is van twintig matten lengte naar de Stad *Missima*, welke bestaat uyt omtrent zes honderd en vyftig huysen, behalven de voorsteden, en een groot pleyn van drie honderd treden lang en honderd breedt, op welk eertyds een Tempel stond, en niet lang geleden afgebrant was. Deze plaats was besloten en omvangen met een muur en boomen, en de plaats in den Tempel, waar op het Beeld stond, omheynt met *Bambous*, alwaar zy verscheide papieren aanhangen. Aan 't oppereind was een kleine Tempel, in een boschje gebouwt, waar naast stond een

zwart houten paard. Een ondiepe vyver lag daar dicht by, in welke zy hielden aal en andere vischen. Van *Missima* door verscheide dorpen, genoegzaam aan elkanderen vastgehegt, trekkende, quamen wy aan het dorp *Nanga*, aan welks uysterste einde een *Fatzman* Tempel is, en niet ver van daar een andere Tempel is, met een brug van tusschen de vyf en veertig en negen en veertig matten lang. Van daar door verscheide andere dorpen, welke ik zonder op te tellen verby gaa, reizende, geraakten wy omtrent ten zes uren des avonds in onze herberg in de Stad *Numadju*, en sommige van ons gevolg gingen zonder tydverlies, om de groote jachtketel van *Joritomo* te zien.

Op den dertigsten van Grasmaand, gingen wy vroeg 's morgens weder op reys van *Missima*, en quamen eerst by een *Fatzman* Tempel. Op den zelfden dag dat wy zulken vreeslyken storm hadden gehad tot *Jedo*, zynde den achtsten van *April*, was 'er brand ontstaan in de buurt van dezen Tempel, dewelke een zeer groot getal huysen verslond, van welke wy eenige werkelyk weder opgebouwt vonden, maar noch zeer veel in de asche zagen leggen. Van daar reizende door verscheide groote dorpen, by voorbeeld, *Farra*, *Josywwara*, *Fusikawa*, en andere, aten wy tot *Kambara*. Na den eeten gingen wy eene myl te voet, tot dat wy 't gebergte over waren. Wy quamen onderweegs aan de dorpen *Kansava*, *Juji*, *Imadsikku*, *Okitz* en andere meer, en na verloop van een half uur verder quamen wy aan het dorp *Jeseri*, daar wy dien nacht sliepen. Omtrent eene myl van *Jeseri* wierd ons getoont een schoone Tempel, welkers gelegentheid uytnemend pleyzierig was. Deze lag op een berg, en had een schoone steene trap van zestig treden daar toe opleyde. Van den berg viel een waterval in een groote vyver, welke bezet was met boomen. De berg zelf was dor en steyl op veele plaatsen, en op andere met boomen beplant. Dezen dag zagen wy een zeer fraaye witte Zee-Egel met kromme steekels. Te *Jeseri* boden zy ons aan te koopen mooye mandjens, en ander werk van dien aard, 't welk waarfchynlyk derwaards was gebracht van *Abikava* of *Syrija*.

Met het aankomen van den dag op den eersten Mey verlieten wy *Jeseri*, om den regen te vermyden welke 'er volgens de voorzegging van een schipper van *Jedo* dien dag vallen zoude, wy wierden in *Cangos* gedragen van *Abikava* 't welk nog genoemd word *Tisju* en *Syrija*, door

Merkwaardige Tempel.

troppen van *Bikuni's*, Beedel nonnen en *Jammabos* of Bergpriefters gevolgt wordende. Op een heuvel aan onze rechterhand staat een kleine houten Tempel, met een steene beeld, zynde dat van *Dsifobatz* of *Uzno Dsifo*. Niet ver van daar was een andere Tempel *Fanna Sorri Dsifo* genoemd. Weinig daar na ontmoeteden wy zeer vele *Quanwon Jammabos* beedende en met schelletjens klinkende. Ik had gelegenheid om het beeld van *Quanwon* te zien in handen van een priester op den weg, die beedelde en met zyn belletje klonk om een almoes, zo wel als de *Jammabos*. Dit was gefneden en verguld. Het had een groote menigte van armen, van welke het twee boven het hoofd hield. Deze twee waren veel grooter en langer dan de andere, en hielden elk een kindt. Rond om het hoofd had het acht kinderen, van welke de zes als een foort van een kroon maakten, en de twee andere iets grooter dan die, waren aan het voorhoofd, het eene zittende het andere staande, waarfchynlyk trekt dit beeld om de verschynningen van *Amida* te vertoonen, dieten belte van het menschedom op verscheidene tyden in de waereld quam, in verscheidene gedaantens. (*Een zeer groote afbeelding van den Afgod Quanwon, na een Chineefche oorspronkelyke tekening gedaan, en nu in handen van den Ridder Hans Sloane, word vertoont in de 37 tafel, waar uyt zeer onderscheidentlyk blykt, wat hy in yder handt heeft.*) Wy aten tot *Okabe*, alwaar ons een zeer droevig toeval wierd verhaalt, dat op den achtsten *April* op die plaats was gebeurt. By dag brand ontstaande, en de wind zeer sterk waayende, sloeg ze met eene groote woede voort, waar op de Inwoonders uyt de velden wederkeerende, de sommige hunne kinderen reeds werkelyk verbrand vonden, of buyten alle mogelykheid in staat waren, om behouden te kunnen worden, welk droevig gezigt de ouders zo bedroefde, dat veele zich zelve uyt wanhoop in de vlamme smecten. Ten vier uren des namiddags quamen wy te *Kanaja* en bleeven daar dien nacht.

Op den tweeden van Bloeymaand, reysden wy voort 's morgens ten vier uren in *Cungos*. Naby het dorp *Sinden* wierd ons getoont op den weg een ronde steen in den omtrek zo groot als een breede hoedt, *Jonakano Matzno Iſi* genoemd, om dat zy zeggen, dat het is een stuk houts in steen verandert. Ze was zeer hard, en zo zwaar, dat een sterk man dezelve naauwlyk kon opbeuren. Korts daar na quamen wy aan de Stad *Nitzsaka* gelegen aan eenen berg. Niet ver van

deze Stad is een Tempel van *Fatzman*, en een Akker, genoemd *Jomega Ta*, of de Ryft Akker van de schoone Dochter, tot welker gedachtenis een steene gedenkzuyl in het midden desselvs is opgericht. Dit veld is niet zeer groot, en men zegt dat deze dochter door haare wreede moeder gelast zynde op eenen dag eene plek Lands van eene straats lengte en breedte om te delven, op de plaats dood bleef, daar de steene gedenkzuyl nu noch staat. Niet ver van hier, in de bergen ter linkerhand zyn groeven van Alabaſt. Wy aten tot *Midske*, en wierden van daar gedragen naar *Fammamatz*, alwaar wy 's namiddags ten vyf uren aanquamen.

Ten vyf uren 's morgens van den derden *Mey* vertrokken wy van *Fammamatz*. Te *Majisaka* gingen wy in schuyten, en wierden in den tyd van drie vierde uren overgezet tot *Array*, alwaar wy slechts eene kleine wyle bleeven, tot dat onze paarden konden vaardig zyn. Het koste ons niettemin een *Itzebo*, (omtrent, vyf en twintig Engelsche Schellingen) voor welk geld onze *Bugjo*, en Tolken zich wel lieten onthaalen, en ons onderwyl lieten vasten. Van *Array* reysden wy langs verscheide bergen, kostelyk beladen en verciert met de schoonste incarnaate en purpere *Tsubaki* bloemen, die daar in groote menigte groeyen. Wy aten te *Futagava*; na den Eeten quamen wy aan het dorp *Mijumeno Iſeija*, en van daar trekkende door de voorſteden van *Jofida*, bestaande uyt omtrent honderd en zefftig huysen, quamen wy in de stad, die 'er omtrent zes honderd heeft, en een groot Kasteel, verciert met verscheide hooge toorens. De stad doorgetogen zynde quamen wy aan de andere voorstad van omtrent twee honderd en veertig huysen, die zich uytstrekken tot aan de groote Brug *Jofidamatz*, dewelke onderschraagt word door drie honderd zes en twintig boogen. Van daar reyzende door de dorpen *Footſya*, *Koo*, *Goju*, en eenige andere, quamen wy omtrent ten vyf uren des namiddags aan onze Herberg in de Stad *Akasaka*.

Op den vierden *Mey*, zynde Zondag wierden wy door onzen onverduldigen *Kſodago* ten twee uren 's morgens gewekt, en reeden een half uur daar na af in eene heldere maanefchyn. Wy quamen door de dorpen *Najasawa*, *Fofoodſi* of *Fofoſi*, alwaar een vermaarde Tempel en Academie is, *Jamanaka*, *Fusikava Kambasaki*, *Seoda* en *Osira* tot aan *Okasaki* eene Stad van omtrent zeven honderd huysen. De Stad en 't Kasteel zyn gebouwt op een heuvel aan den voet van sommige bergen, doch het Kasteel is van de Stad afge-

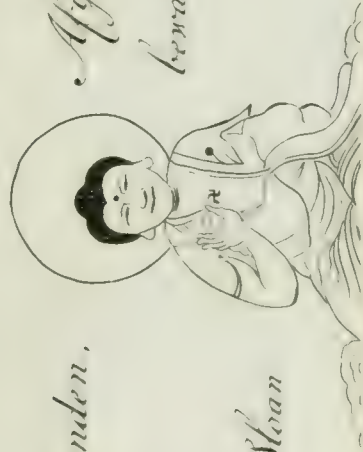
Beeld van
Quanwon.

QUANWON, met veele handen.

na een Origineel Chineesch

van den Ridder. Hans Sloan

Afgodt der Chinesen en Japansen

bewaart wordende in de rariteit-kamer

afgetekent door I. G. S.

QUANWON, met veel handen.

na een Origineel Chineesch

van den Raddler Hans Swan

Afgodt der Chinesen en Japonesen

bewaart wordende in de rariteit kamer

afgetekent door I. G. S.

afgezonderd door wallen en breede grachten, over welke een brug legt van twee honderd en acht maten lang. De Stad en eerste voorstad, daar de bergen eindigen in eene vlakte, dewelke voorloopt naar de zee kant heeft zeer goede, ruyme en gemakkelijke huysen. Van *Okafaki* reeden wy door de dorpen *Utoo*, *Ojuma* en *Uffita*, en aten in de Burgt *Tsiriju*. Op den middag reeden wy weder van *Tsiriju*, en reyzende door de dorpen *Imogava*, *Ano*, *Ariwatsi*, *Naruma* en *Kassadira*, daar men ons van verre toonde *Musafisyro*, quamen wy aan de voorsteden en Stad *Mia*.

Aan den intree van deze Stad is een merkwaardige Tempel, van wegens de ongemeene gevaarte van een houte Afgodt die in dezelve bewaart word. Hy beslaat den ganschen Tempel, en heeft zyne linkerhand leggen op zyn linker knie, en de rechterhand op de rechter knie, welke hy iets hooger ophoud dan de linker. In dezelve Stad is een andere Tempel met diergelyken Afgodt, doch deze Tempel is meer beroemt van wegen desselvs oudheid zynde zo als men zegt gebouwt door dien vermaarden Bouwkunstenaar *Fidano Jako*, op zulken zonderlingen manier, dat alle desselvs deelen op eene byzondere wyze zamengevoegt zynde, ze haar zelf ondersteunt zonder onderschraagt te zyn door pylaaren, gelyk de andere Tempels zyn. Om hier niet te herhaalen 't geen gezegt is in het dertiende hoofdstuk van dit boek op den twaalfden van grasmaandt, van den Tempel *Asta* of *Atzta* in dezelve stad. Onze herberg tot *Mia* is zeer goet en heeft een schoone plaats en Hof achter het Huys.

Op den vyfden Mey gingen wy ten half zes 's morgens in schuytjens, wy hadden schoon weder, en den wind gunstig, en *Nagasima* of het Eyland *Naga* verby gevaaren zynde, quamen wy omtrent ten tien uren aan de Stad van dien naam, alwaar wy aten en redelyk onthaalt wierden. Het Kasteel *Nagasima* is gebouwt aan de zee kant en heeft geen tooren. Omtrent Elf uren vertrokken wy van *Nagasima* en onder andere reysden wy door deze volgende dorpen, *Fasnaga Fonda*, *Juwatta*, *Fazemura*, *Fudsitonka*, *Oiwake*, ende *Onzoso*, op sommige dezer verkocht men *Mane*. Omtrent vyf uren tegens den avond quamen wy aan onze Herberg in de Burgt *Iyjakus*, en bleeven daar dien nacht.

Op den zesden Mey reeden wy uyt 's ochtens ten vier uren. De voornaamste plaatsen, welke wy doortrokken, waren de dorpen *Sjoono*, *Kumigawara*, *Tomida*,

Odamura, *Seikinfi*, *Uddamura*, de Stad *Simmatz* of liever voorstad van *Nabi Jamatz*, welke Stad ik in myn eerste reys onder den 14 April genoemt heb *Kammijumma*; het dorp *Nofiri*, de Burgt *Seki*, alwaar byna in yder huys zwavelstok verkocht word, en in welkers nabuurschap is een Tempel van *Amida* en een andere van *Dsifoo* met een steene waterbekken vol waters voor den Tempel, voor de aanbidders om hunne handen te wasschen; de Burgt *Sawa* of *Sawabeno Kinosta*, en somtyds *Sakanosita* genoemt, alwaar wy aten, het dorp *Jamanaka*, 't welk een *Mia* heeft, het dorp *Tsutsi Jama*, alwaar wy zeer veele *Isje* pelgrims ontmoeteden, vericheide andere dorpen meer, welke ik stilzwygens voorbyga, tot aan de Stad *Minakutz* daarwy 's nachts sliepen.

Minakutz verlieten wy op den zevenden van Bloeymaand met het kricken van den dag, en trekkende door de dorpen *Kitawaki*, *Asumimura*, *Natsume*, *Fari*, *Koosibukuro*, den Burgt *Iffibe*, het dorp *Takanomura*, het dorp *Menoke* daar men een bitter poeder maakt en verkoopt, welk sommige drinken in plaats van Thee, en het dorp *Tibara*, quamen wy omtrent ten tien uren aan de kleine Stad *Kusatz*, alwaar wy aten. Na den Eeten trokken wy door de dorpen *Satznanofi*, *Okanotsieja*, *Sinde*, *Seta*, en de Stad *Dsiedsi* tot aan *Ootz*, alwaar wy gedwongen waren te blyven door de koppigheid van onze Tolken, die niet verder gaan wilden, daar het nochtans even over twee uren des namiddags was.

Vroegtyds 's ochtens den achtsten reysden wy van *Ootz*, en komende door het dorp of Burgt *Odani*, en de dorpen *Jakotsieja* en *Jabunosta*, byna aan een gehegt, quamen wy aan een dorp gelegen aan den voet van den berg *Finoo*. Naby dit dorp was een steen opgerecht in welken uytgehouden was het woord *Namandabudz*. Tegen over den steen hongen 'er twee aan het kruys. Voor en achter den steen, hoewel redelyk ver van den zelve, en uyt het gezicht der gerechte personen zat een priester op een lompe vloerkleed, met zeven tafeljens voor hem in de grond stekende. Op yder dezer tafeljens was geschreven de naam van eenen dooden, en over die hong een bannier met de woorden *Namandabudz*. De priester zelf had zyn hoofd gedekt met een groote geverwde zomerhoed, en een plank voor hem, op welke lag een omgekeerde klok, welken hy van tyd tot tyd met een hamer sloeg, zingende *Namanda*. Hy had ook een groote tob met water voor zich staan

op een plank, met eenige gefchreven papieren in het water hangende, en fomminge *Skimmi* takken by dezelve leggende. De priester nam t'elkens eenige van deze *Skimmi* takken, bond die aan een stok, doopte die in het water en wafchte de voorgemelde tafeltjens, om de zielen der perfoonen, welker naamen op dezelve gefchreven waren te verkoelen en te ververfchen. De Lezer zal zeer licht kunnen gelooven, dat zo veel moeyte niet om niets wierd gedaan. De bygeloovige Japoneefen gaven hem overvloed van *Kasjes*, miſſchien om te bidden voor haare zielen, hoewel dat de ſchelm zo zeer uyt blonk uyt de oogten van dezen priester, dat hy zeer wel geleek zelfs gebeden nodig te hebben om voor hem te doen. Van daar quamen wy kort daar na tot *Kio*, toen tot *Jamaſynokio*, en aan de wegen, die ter rechterhand naar de *Kurodanna*, en een weinig verder ter linkerhand naar de *Giwon* Tempel loopen, toen aan de vermaarde brug *Sanſionofas*, en dus eindelyk aan onze herberg tot *Miaco*, omtrent een half uur na zonnen ondergang.

Wederkeering tot *Miaco*.

Op den negenden Mey ontving onze Ambaffadeur een gefchenk van vyf tabberds van den Opperrechter van *Miaco*, de twee Gouverneurs dier ſtad zonden hem yder vyf *Schuits* voor een gefchenk, welke opgewonden waren in papier, en geleyd op het midden van een plank, zo als het des Lands manier is wanneer zy aan elkanderen gefchenken zenden; op dezelve plank lagen vyf toegevouwe brieven, yder met een byzonder opſchrift, en een *Schuit* zilvers in dezelve. Op den zelve dag wierden ons verſcheide dingen en goederen die te *Miaco* gewerkt worden, te koop geveylt. Ze wierden door onze eige Japoneefche knechts boven op onze kamer gebracht, om dat het aan de kooplicden niet toegestaan word ons te zien. Ja zelfs waren wy genoodzaakt, tweemaal weer om beneden te zenden het geene wy reeds gekocht hadden, wegen eenige kleine beelde doosjens, die niet tegenſtaande het ſcherp onderzoek beneden, by miſſlag, onder andere dingen mede boven gebracht waren. Dit alles was toe te ſchryven aan onze tolken, wier moeyelyke en al te waakſame zorg niet dulden wilde, dat wy zagen, zo 't mogelyk was, veel minder eenig ding kochten, dat de minſte gelykenis had na de Afgoden van het Landt. Behalven dat, koſteden ons de goederen die wy hier kochten bynaal zo veel, als zy zouden gedaan hebben tot *Defima*, zynde daar byzondere perfoonen aangeſtelt om de prys te bepaalen op de goederen, 't welk altyd zo veel als doen-

lyk is, tot onze ſchaade geſchiedt.

Op den tienden van Bloeymaand, reeden wy weder uyt van *Miaco*, na het nemen van een klein ontbyt van Japaneſche ſpyzen, waar voor onze waardin naar onder gewoonte een *Cobang* krygt. Dezen dag moetende beziën de Heerlykheid der Tempels en van andere geheyligde gebouwtot *Miaco*, bevonden wy voor ons buyten de deur *Cangos* gereedt, en wy gingen eerſt naar het vermaarde klooster *Tſurwain*, alwaar de Keyzer huysveſt, als hy tot *Miaco* komt om den *Dairi* te bezoeken. Dit klooster behoort aan de Sekte *Siodo*, welkers navolgers *Amida* aanbidden, en men zegt, dat het meer dan over acht honderd jaaren geleden is geſticht. Het eerſte dat wy daar zagen, was het groot Paleys waar in de Keyzer gehuysveſt is. Het Beeltenis van den doorluchtigen Keyzer *Genjogin* word in 't zelve in een kleine kapel bewaart. De achting en eerbied, welke de Japoneefen toonen voor zyne gedachtenis, is weinig minder dan Goddelyke Eere en aanbidding. Aan de linkerhand achter een fraayen Hof, iſeen weg, die naar een kleine Tempel loopt, op een verhevenheid gebouwt, waar in de beenderen en aſſche van den gemelden Keyzer worden bewaart. Zo ras als wy in de achter vertrekken quamen, was aan den *Osjo* of overſten van 't klooster kennis gegeven van onze komſt. Het huys van den *Prior* legt pleyzierig op den kant van een ſteylen berg, op een onregelde doch aangename manier beplant met boomen en ſtruyken. Hy quam af in het Paleys, verzelt door verſcheide jongens wel gekleedt, onder welke een geſchoren en gekleedt was gelyk een Munnik, en door tien andere jonge geſchore munniken. Hy waſcen oud Heer, van een aanminnig gelaat en goede geſtalte, na allen ſchyn in een zeer gezonden ſtaat, gekleedt in een violet of donker purper gekouleurde tabbert, met een ſcharp om, gelyk men aan 't Hof draagt, van dezelve koleuf, en een Aalmoes zak, welke hy in zyne hand hield, koſtelyk met goudt geborduurt. Hy ſtond wat van verre om ons te zien, en beval aan eenige Munniken ons te onthouden op een kop thee, in vergelding van welke beleeftheid wy hen beſchonken met een *Itzebo* in een papier gewonden. Uytgaande liet hy een groot getal Munniken achter zich zitten, die beide zyden van het vertrek bezetteden. Hy zelf zettede zich neer aan het verſte eind van de *Ry*, achter een ſchut, miſſchien om ons te toonen, in welken Staat en pracht hy zich houdt en leeft. Van het Paleys gingen

Tempel en Klooster van *Tſurwain*.

gingen wy over een graspark, iets boven de gemeene grond verheven, naar een groote bygelege Tempel, ondersteunt door dertig sterke houten pylaaren, of liever door zes en vyftig, daar ondergetelt, die de gallery, die buyten omloopt, ondersteunen. In het midden van den Tempel stond een kleine geverwde Kapel, heerlyk opgepronkt met *Namandas* en andere kostelyke vercierfelen. Aan weerkanten stonden andere Kapellen met Afgoden. De Tempel quam in grootte over een met een Europeische Kerk. De Matten waren van de vloer opgenomen, en lagen by elkanteren in een hoek; over al voor de Afgoden brandden de Lampen. Wy oordeelden het ons niet de moeyte waard alle de andere Tempels en huysen te zien die in de nabuurschap lagen, wy wierden evenwel omtrent vier honderd treden ver den berg opgeleydt om een groote *Gum* of Klok te zien. Ze was eerder grooter in hoogte en omtrek dan de tweede in grootte tot *Moscouw*, doch qualyk gemaakt; zynde de randen aan 't beneden eind binnenwaards, recht anders dan onze klokken in Europa, waar door het geluydt gelyk als binnen de klok verftikt. Toen wy verder quamen sloeg 'er ymand met een groote houten stok op om ons pleyzier aan te doen. Het scheen my evenwel toe, dat zy weinig of geen gebruik daar van maken, zynde de stok noch volkome nieuw, en daar aan gebonden. De klok was anderzins ook ruuw en qualyk gegoten. Ze was, zo als men ons zeide een *Siakf* dik, zestien *Siakfs* en acht duym hoog, en acht en twintig *Siakfs* en acht duymen in den omtrek. Een *Siakf* is tien *Sums*; een halve *Siakf* word genoemd *Gofum*, dat iets minder is dan onze span, zynde zo veel als ymand met zyn duym en voorste vinger uytgestrekt kan bereyken. Vier *Siakfs* by haar maken uyt een *Frofiro*, zo dat een *Ikin*, of de lengte van een Mat, 't welk zo veel is als een vadem by ons, by hen is twee *Siakfs* en drie *Sum* of duymen. Van deze klok (waar van het afbeeldfel te zien is in de 33 Tafel de 6 fig.) wierden wy door twee munniken die bevel hadden ons te verzellen, geleydt naar de andere poort van hun Klootler, alwaar wy ons afscheid van hen namen. Van daar quamen wy aan een ander staatelyk Gebouw, ondersteunt door zestien pylaaren, met twee huysen aan yder zyde een, in welke een trap was naar het gemelde gebouw opleyde. Van de andere zyde van dit gebouw drie trappen neergaande, de een van twintig, de andere van twee, en de derde van drie treden, van welke deze laatste van

Groote Klok.

steen waren, quamen wy aan een andere berg naar de Stad ziende, en met veele Tempels bezet. Wy zonden onze *Norimons* ledig voor ons uyt, en te voet gaanden omtrent een half vierde uurs, dwerfch door een aangenaam bosch, quamen wy aan een vierkant pleyn, op 't welk een *Giwon* Tempel stond, met meer dan twintig kleiner *Mia's* of kapellen, met lampen en schotelen spyze op een tafel voor dezelve gezet. Tegen over den Tempel, na by den ingang van het pleyn van den Tempel, zaten de *Canufis*, in wittegeestelyke tabberden, met styve geverwde mutsen. Onze Tolken vraagde ons af eenige *puties* om aan haar te geven. Van dit pleyn komende gingen wy verby een prachtige *Tori*, of Tempelpoort, en traden toen in een straat vol hoerhuysen. De Waarden in deze huysen mogen yder niet meer dan twee hoeren houden, op dat niet deze of geene door dien handel mocht te ryk worden. De prys voor de allertchoonste is voor eene nacht drie *Maas*, voor een van het middelfoort, twee *Maas*, en voor de leelykste eene *Maas*; uyt deze straat een ander aan de Linkerhand inslaande, quamen wy aan een kleine Tempel *Kurumado* genoemd, staande in dezelve ry met de andere huysen. Binnen dezen Tempel aan de rechterhand stond een klein Autaar, en tegen over dit eenige treden van daar, stond een andere kleine, doch grooter met brandende lampen. In een hoek aan de linker zyde, binnen een groote houten traaly, viel ons oog op een zeshoekigen lantaarn, met zwarte gaas bedekt, dewelke kon omgedraait worden gelyk een rad, en gezegt word van groote nuttigheid te zyn in de ontdekking van onbekende en toekomstige dingen. Ons wierd ook gezegt, dat in dezelve Lantaarn lag een groot boek van hunne Goden en Godsdienst, van welkers inhoudt zy ons geene byzonderheden wilden of konden zeggen, maar ons alleenlyk wilden doen gelooven, dat het een zeer zeldsaam en wonderwerk was. Onze *Bu'jo* door onzen waard in dezen Tempel gedragen wordende, nam ik de gelegenheid waar om hem te volgen terwyl de andere op de straat bleeven wachten. Van *Kurumado* gaande verby een prachtige tooren, in 't opklimmen van een berg gebouwt, en van zeven verdiepingen hoog met vyf omgangen, quamen wy aan de groote *Kiomidz* Tempel, die insgelyks gebouwt is in 't opgaan van een berg, en de voorgevel wierd inzonderheid ondersteunt door eenige houten paalen. In deze en in de twee bygelegene kleiner

Giwon Tempel.

houte Tempels vond ik niets merkwaardigs, buyten het geene ik reeds aangetekent heb in 't dagregister van onze eerste reys. Zy waren vol Afgoden en beelden. Onder andere wierd 'er op eene mnur een slag vertoont, en op eene andere de stad *Osfacca*, benevens veele andere dingen van dien aard vreemd om te zien. Aan de boven kant op den berg boven het water stond een andere kleine Tempel met verscheide Afgoden, en onder andere de beeltenis van een oude vrouw: anders ontbrak 'er niets, dat men kon verzinnen dat iets toebrengen kon om de gelegenheid van deze plaats pleyzierig en aangenaam te maken. Van dezen Tempel gingen wy af langs eene steene trap van meer dan honderd treden naar een loopend water, 't welk aan dezen Tempel den naam gegeven had, en van daar gingen wy, volgens een oud gebruyk in een herberg of liever hoorhuys, daar wy door onzen waard op de Japanfche wyze wierden onthaalt, waar voor hy van ons kreeg een *Cobang*, de waardin een *Itzebo*, en de twee hoeren die oppasten, yder een kleiner stuk gelds. Hier omtrent anderhalf uur geweest zynde, stapten wy weder in onze *Cangos*, en lieten ons dragen naar de groote Tempel van *Daibods* (ziet de 35 Tafel.) Voor 't pley van dezen Tempel is een kleine berg door kunst opgeworpen, op welkers top een steene gedenkzuyl staat, welke zy noemen de grafnaald der ooren, om dat *Teiko*, toen hy wederquam van den oorlog, welken hy voerde tegen de Inwooners van het Land *Jesso*, zyne twee ooren, die in eene schermutzeling afgehouden waren, daar liet begraven. Het pley van de *Daibods* Tempel is omvangen met een muur van hardsteen, welke van eene ongemeene grootte zyn, inzonderheid aan de voorzyde. De gallery die rondom het pley loopt aan de binnekant van deze muur, en die bedekt word met een dak steunende op eene dubbele ry van vyftig pylaren aan yder zyde of vier honderd in 't geheel, onderstellende dat het pley recht vierkant is, heb ik reeds beschreven. Alle deze pylaaren zyn rood geverwt. Een steene trap van acht treden loopt op naar 't portaal, aan welkers ingang staan twee ergerlyke beelden van Reufen, die genoemd zyn *Awun*, of *Injo* of *Nirwo*, zwart of liever zeer donker purper met zwart gemengt van koleur. 't Geen aan de linkerhand staat als men inkomt heeft den mond open, en een van de handen uytgestrekt, het ander in tegendeel tegen dit over, heeft den mond toe, en den hand

Daibods
Tempel.

dicht tegen zyn lyf, met een lange stok, welken het half achter uyt houdt. Men zegt dat zy zinnebeelden zyn van de twee eerste en voornaamste begintzelen van de natuur, de werkende en lydende, de gevende en de nemende, de openende en de sluytende, Hemel en Aarde, schepping of voortteeling en verrotting, volgens haare eige uytlegging. Het portaal doorgegaan zynde, quamen wy op een schoone plaats, met zelften steene pylaaren aan yder zyde voor 't aansteeken van lampen, een waterbekken om de handen te wasschen, en eenige andere dingen. De *Daibods* Tempel zelf word ondersteunt door houte pylaaren, van eene monstreuse dikte, van welke eenige gemaakt zyn uyt eene stam, maar andere van verscheide stammen zamengehegt, gelyk onze masten. Alle deze pylaaren, zo wel als de paalen en balken van den Tempel, en in 't gemeen al het houtwerk, zyn rood geverwt. Aan de rechterhand van den Tempel stond een kleine zwarte en geverwde Kapel, met een spiegel binnen in, zo groot als dat van *Stanislaus* te *Kra-ow*. Binnen dezen Tempel zaten eenige koopvrouwen. Ik merkte aan, dat naby dezen en andere Tempels wacht optrok met stokken in de handen, ik onderstel dat dit om onzenthalven geschiedde. De vloer van dezen Tempel is beleydt met vierkante hartsteen. Wy gingen van hier naar den Tempel van *Quanwon*: Het Beeld van *Quanwon* zat in het midden des Tempels. Het had by hem de groote godvruchtige *Sakka*, een magere zuurziende oude gait, en sommige *Nirvos*, meer dan levens grootte, met eenige andere beelden van onbekende perfoonen. Aan yder zyde van den Tempel waren tien planken of houte banken achter malkanderen, loopende van 't eene eind van den Tempel ten eenemaal tot aan het andere. Op yder bank stonden vyftig *Quanwon* beelden, yder beeld stond op zich zelfs op een voetstuk, en 't gantsche getal was zodanig geschikt, dat 'er altoos vyf aan yder zyde in een rechte linie achter den anderen waren. Hier uyt blykt, dat 'er duyzend *Quanwon* beelden waren, levens grootte aan weerkanten van den Tempel staande, met welke de driendertig in het midden zamen uytmaken het getal van 1033, en met de kleine poppens en beelden, welke zy in de handen en op hunne hoofden hebben, in 't geheel 33333. volgens haare rekening. De *Sensju* *Quanwons* waren ten eenemaal verguld, met een krans of kroon om hunne hoofden, en yder boven de twintig armen,

Quanwon
Tempel.

van

van welke twee, en die uyt de borst voortkomende zy in eene biddende gestalte na boven houden. De andere armen houden in de rechter hand een *Dsyfo* stok, en in de linker een driekante piek. Op dezelve wyze omhelsen de andere armen elkander, of houden iets byzonders in hunne handen. (*Ziet de 37. Tafel*), In de lengte voor de vergadering dezer Goden is een hek, gelyk ook tusschen de banker, daar smalle paden zyn, om van het eene eind van den Tempel naar het ander te gaan. Buyten den Tempel vermaakte men zich met het schieten van pylen, en ik vond het in hunne Kronyken als iets merkwaardigs aangetekent, dat zomtyds verscheide duyzenden van een man waren afgeschoten. Het wit, waar op men schiet, is honderd en zeventig treden afgelegd. (Een verbeelding van den *Quanwon* Tempel, gedaan na een oorspronkelyk Japanisch, word vertoont in de 36. plaat.)

Ons genoegzaam voldaan vindende met het bezichtigen dezer Tempels, lieten wy ons dragen naar de waterkant, daar wy onze schuyten en barken vaerdig vonden op ons te wachten, om de Rivier af te zakken. Wy bleeven te *Fusimi* niet eeten (gelyk het 't gebruyk is) zynde daar in geene herberg plaats voor ons, om dat ze alle ingenomen waren door de gevolgen van vyf Prinssen, die gekomen waren om zich in deze Stad te vermaaken, dus voeren wy aanstonds voort naar *Jodo*, en aan de linkerhand wierd ons vertoont een plaats, genaamt *Nara* of *Narano Miaco*, daar *Miaco* eertyds stond, en alwaar ook een *Daibods* Tempel is. De plaats, waar op de Stad *Miaco* nu staat word genoemt *Fiesanno Miaco*. Wy quamen toen in het gezicht van *Jamasaki* gelegen aan onze rechterhand, aan den voet van een berg, op welken staat de vermaarde Tempel *Jamasaki Sengin*. Aan onze linkerhand zagen wy een andere Tempel *Jawattano Fatzman* genoemt. Het was reeds donker toen wy in het gezicht van *Osacca* quamen, en wy konden niet voor midnacht in onze herberg in die Stad komen.

Op den Elfden Mey rusteden wy ons uyt, van de vermoeidheden en aërmattingen van den voorgaande dag; van yder der Gouverneurs ontving onze Gezant een Geschenk van eenige *Schuits* zilver, in vergelding van't geen hy aan hen had geschonken, toen wy naar het Hof reysden.

Op den twaalfden wierden wy gevoert naar *Symmios*, en van daar weder te rug naar *Tenosi*, alwaar onze waard op ons wachtte, om ons te onthalen *Osacca*

verlaten hebbende, geraakten wy ras in 't open veld, alwaar wy het oog sloegen op eene vierkante bemuurde plaats, in welkers midden een groot hoog huys stond, met een Schoorsteen in 't midden, niet ongelyk een Giethuys. Dit Huys diende tot verbranding hunner dooden, 't welk somtyds geschiet op 't open pleyn, als 'er geen plaats in het huys is. Aan beide zyden van den weg tusschen *Symmios* en *Tenosi* zyn verscheide kleine dorpen, en een gedeelte van den weg loopt langs de zyde van een berg, die met boomen beplant is. Het Landvolk was bezig met hunne kattoen velden te bemisten.

De *Symmios* Tempel staat op een breed pleyn in een aangenaam bosch aan de linkerhand van den weg naar *Sakkai*. Een hooge *Tory* of Tempel poort van steen, en een breede wandelweg leydt de nieuwsgierigen naar een hooge brug, zeer gelykende na een half Radt, over een kleine beek gelegd. Men zegt dat deze brug zeer oudt is; om welke reden, en ter gedachtenis van de Historien, dewelke denzelven vermaard gemaakt hebben, zy alles toebrengegen, wat doenlyk is om ze te herstellen en te onderhouden. Het is zeer moejelyk om over dezelve te komen, maar tot gemak der reyzigers zyn twee andere bruggen die veilig over te komen zyn, over dezelve beek gelegd. Over deze bruggen is het Hof, waar op de Tempels zyn gebouwt, van welke wy 'er verscheide aan onze linkerhand lieten, en zonder tyd verlies naar de groote spoededen, alwaar wy de *Canusis* vonden zitten in witte Tabberden gekleedt. Deze voornaamste Tempel heeft twee deuren, met traaly vensters in 't midden van de voorgevel, door welke de Japoneesen keeken, en zich boogen naar de plaats, daar het Beeld van *Dai Miolin* verborgen is. Aan de rechterhand van dezen voornaamsten Tempel, die aan zyne zyden, en in de bygelegene daar toe behoorende vertrekken, verciert was met beelden, schilderyen en pronkieraadsien, onder welke opgehangen was een kaart van de gantsche waereld, in welke het Landchap *Jesso* vertoont wierd als gehegt aan *Groot Tartaryen*, is een plaats voor de menschen om zich neer te zetten om te rusten, en een kop thee te drinken. Een weinig verder is een vyver met een steene brug, waar in zy altyd tamme makke visch houden. (Een plan van dezen Tempel en desselfs onderhorigheden word vertoont in de 33. plaat in de 10 en 11 fig.)

a Is de *Tory* of steene poort, naar den Tempel leydende.

b. De

b De ronde brug.

c. De voornaamste Tempel waar de *Canufis* zitten in 't wit gekleedt.

d.d. De steene brug over de vischvyver.

e Een plaats om een kop thee te drinken, gebouwt op de wyze van een portaal.

f.f.f. Tempels daar *Kuge's* opwachten.

A. *Eirwonimat* of *Eifonomat*, een denneboom na by de tronk in twee gespleten, van welke eene finalder en teerder bladen dragende, de vrouw, en d'ander, die breeder en sterker bladen heeft, de man-denneboom genoemd word.

B. Een kleine langwerpige Eironde kapel, uyt welke de beelden worden genomen, wanneer ze in *Processie* omgedragen worden.

C. Een groote prachtige Tempel.

D.D. Twee andere deftige Tempels, tegen elkander over staande, met dubbelde geboogde daken, en dubbelde gallerijen rond heen.

't Geen op deze plaats merkwaardigs was gezien, en de visschen *dd* gevoedt, en een kopje thee, op de plaats *ee*, gedronken hebbende, en een *lizebo* daar voor neerleggende, stapten wy weder in onze *Cangos*, om weder langs den ouden weg zoo als men ze noemt gedragen te worden naar *Tenofi*. Een breede Laan, met lantaarns bezet, en beide kanten met heggeng omheint bracht ons aan een staatelike poort, met geboogde daken, naar een andere Tempel leydende, op welkers pleyn wy niet zonder verwondering zagen een vierkante tooren, van acht verdiepingen met acht aflopende daken kostelyk gesneden bedekt. Achter dezen tooren, een weinig na de linkerhand is de voornaame Tempel van *Sotoktais*, alwaar de voornaamste Afgod verheven was in het midden, en een ander beeld van anderhalf Elle hoog aan zyne rechterhand, en omringt wierd door de vier Beelden der vier Elementen, en een dubbeld kleed. De geheele Tempel was zwart van rook van het groot getal van brandende lampen die van binnen en van buyten waren. Van dezen wierden wy gebracht naar een andere lange Tempel, die vyf groote beelden boven de vloer verheven in had, met een groot getal kleiner, boven dezelve staande in verscheide ryen. Van daar bracht men ons in een nauwe kamer, daar men ons toonde *Mineraal* water, dat eenig yzer of *Vitriool* meevoert, loopende in een trog, in welke het zich allengskens gezet had tot een bezinkzel, in desselfs maakfel niet ongelyk aan een schildpadt, waar van zy het ook noemen,

Mineraal-
waer.

het *Zee-Schildpadt-Water*. Een Emmer van *Bambous* hong daar by voor de menschen om uyt te drinken.

Deze Tempel, mede bezichtig hebbende, gingen wy te rug naar onze Herberg, die daar eenige straaten van af was, en te gelyk met de buurhuysen en een *Quanwon* Tempel op een verheve grond lag, welke een heerlyk uytzicht heeft over de Stad en 't land van *Osacca* in de zee. Wy bleeven hier eenige uren, en wierden vry wel door onzen waard onthaalt. Des namiddags keerden wy naar *Osacca*, en onderweegs wierd ons getoont een Tempel *Ikudama* genaamt, gelegen aan de linkerzyde van den weg in een bosch, aan den voet van een berg. Niet ver van den Tempel was een vyver. Van daar quamen wy aan de voorsteden van *Osacca*, die vol Tempels zyn, van daar aan *Osacca Fivamat*, alwaar wy gingen verby een Hof vol van *Fudsi* boomen toen in bloey, en quamen dus tusschen vyf en zes uren des avonds in onze Herberg te rug.

Op den dertienden des morgens ten acht uren gingen wy in *Cangos* van *Osacca*. Wy hadden onze nacht kleederen op drie paarden voor uyt en onze zwaare bagagie sloop afgezonden. De eerste plaats, daar wy aanquamen was het dorp *Kbitama*, 't welk wy hadden aan onze Linkerhand, en aan *Osacca* vast was, van daar quamen wy aan het dorp *Famma* aan onze rechterhand, toen aan de dorpen *Sanba*, *Sinke*, *Dfuso*, *Midfusa*, alwaar een langwerpige Tempel van den Afgodt *Soofukusi* is. Deze plaats is twee mylen van onze Herberg tot *Osacca*. Onze waard wilde zo ver met ons gaan, en onthaalde ons hier ter maaltyd. Van daar voortreyfende door het dorp *Fatfima*, voeren wy over de rivier *Kansackigava*, die van *Dfuso* of *Itzibangava* afkomt, en toen, gelyk ze altyd is, vol schepen was die naar en van *Fusimi* heen en weer voeren. Deze is een breede rivier met veele kleine Eylanden, en desselfs bochten loopen zeer ongelyk. Van daar trekkende door het dorp *Maju*, quamen wy aan de Stad van *Amagasacki*. Deze Stad bestaat uyt omtrent twee duyzend huysen. De voorgemelde rivier loopt door dezelve heen, en rondom het kasteel, 't welk een tooren, en hartsteene muuren heeft. De straaten wierden over al waar wy quamen afgespoelt, op bevel van twee Heeren die gezonden waren om ons op te wachten en te begeleyden in onzen doortocht, en de menschen zagen al knielende aan de deuren van haare huysen ons voor by gaan, toonende noch daar

daarenboven een groote zedigheid en een diepe stalzwygendheid. Op den weg hier na toe zagen wy zeer veel kaiveren, die opgevoedt worden om te ploegen, wordende het Land, dat hier omtrent legt, voor het beste van geheel *Japan* gerekent om Terw en Garst voort te brengen. De grond natuurlyk wat droogen zandig zynde, komen de Inwoonders dat gebrek te hulp met het Land te mesten met menschen drek. Van *Amagasaki* quamen wy aan het dorp *Imas*, aan welkers ingang in de velden zes steene beelden met Characters stonden, 't welk wy ook opgemerkt hadden aan den inkomst te *Amagasaki*. Toen quamen wy aan het dorp *Afiap*, van hier aan het dorp *Kafama*, in welkers nabuurschap een groeve is van hardsteen, die op karren door ossen getrokken naar de waterkant gevoert worden. Deze karren hebben maar drie wielen, elk uyt een vast stuk houts gemaakt. De steenen worden naderhand vervoert te water tot meulensteenen en andere gebruyken. De karren zyn zeer laag, en wanneer zy dezelve ontladen, nemen zy het buytenste wiel af en laten de steenen afzakken. Ons wierd verzekert, dat deze rivier in het verleden jaar door den gedurigen regen van vier en twintig dagen zo hoog gezwollen was, dat veele van deze steenen, hoewel zeer groot, op verscheidene plaatsen waren weg gespoelt. Deze rivier word genoemt *Simisgava* en de plaats, daar de Steengraavers wonen *Simfi*. Niet ver van hier is een andere groeve, *Taganaka-wara* genoemt, en het dorp *Midoro*, het welk aan de linkerhand een groote vischryke vyver, en aan de rechterhand de hooge berg *Maijafan* heeft, op welkers bovenste topje een Tempel in een bosch staat. Niet ver van daar quamen wy aan eene andere vyver en een huys, van 't welk een weg loopt naar de nabuurige Tempel. Van hier wierden wy gedragen naar den Burgt *Koobe*, daar wy scheep gingen, om ons te laten zetten over de haven van *Fiongo*.

Op den veertienden Mey, vroeg in den Morgenstond, gingen wy onder zeyl van *Fiongo* in onze eige bark, en wy passeerden met een gunstige wind de straten van *Akasi*, daar de wind begon te slapen, wordende gevolgt door een zwaare regen-vlaag. Wy roeyden evenwel voort, en wierpen laat in den nacht het anker uyt naby het Eyland *Kurokaki*. Wy zagen dezen dag den Prins van *Fifen* te Land verby gaan die zyne reys van *Osacca* tot *Simonoseki* in dertien dagen te Land had afgelegd. Alle de Prinssen van het Ryk

doende de reys van *Maseo* tot *Jedo* in dertien dagen, zynde niemant van deze regel uytgesloten dan die van Keyzerlyken bloede zyn, en de Prins van *Satzuma*, die zelden minder, en somtyds meer dan veertig dagen op zyne reys derwaards is.

Op den vyftienden Mey met het kriecken van den dag zeylden wy voort met een klein koeltje, in schoon en helder weder. Wy aten in 't gezigt van *Odzutz* of *Kodzutz*, en bereikten toen een klein Eyland tegen over *Symotsui*, daar wy aan land gingen, om versch water in te nemen, en vonden de plaats vol paarden, behorende aan den Prins van *Bitzju*. Dezen voormiddag zeylde verby ons de Prins van *Nagatta*, met een gevolg van zestig barken, en in den namiddag de Prins van *Janaava* met tien schuyten.

Op den zestienden voor 't aankomen van den dag heysten wy onze zeyl op met een frisse gunstige koelte en schoon weder. Omtrent ten half elf, quamen wy tegen over het Eyland en de Burgt *Ige*. De meeste huysen van deze burgt, welke de woonplaats is van een klein Prinsje, zyn wit. Weinig tyds daar na quamen wy in 't gezigt van *Iwagi* 't welk wy aan ons stuurboord hadden, en de straten van *Fanaguri* doorgevaaren zynde, geraakten wy in het gezicht van *Mitarei* 't welk wy aan stuurboord lieten, zo als wy ook kortst daar na deden de Eylanden *Nuwa* en *Tsuwa*, hoewel buyten ons gezigt, en dus stelden wy het recht aan op de Eylanden van *Camiro*, en van daar naar de straten van *Caminoseki*. De wind blyvende gunstig dienen voeren wy deze straten ook door, en die uytzeylende ontmoetten wy meer dan honderd groote en kleine schepen ten anker; wy vervolgden niettemin onze streek, en wierpen een half uur daar na het anker uyt, om dus te eerder zeyl te kunnen maken op den volgenden morgen. Wy hadden dezen dag zestig zee-mylen afgelegd die hier omtrent even groot met de Landmylen worden gerekent, geheel anders dan in de volle zee, buyten 't gezigt van 't Land, daar ze veel grooter zyn.

Weder en wind ons blyvende dienen, maakten wy op den zeventienden Mey 's morgens vroeg zeyl, in gezelschap van meer dan twintig andere schepen, en quamen des achtermiddags tot *Simonoseki*, van daar voeren wy over in kleine schuytjens naar *Kokura*, alwaar wy ten zeven uurens 's avonds aanquamen.

Ten zesuren 's morgens op den achttienden, reeden wy te paard van *Kokura*

Groeve van hardsteen.

en trokken onder andere door deze volgende plaatsen, de Burgt *Kurojaki*, de dorpen *Ujenofar*, *Koofiakf*, *Kujanoffe*, *Nagatta*, *Katafijima*, en eenige andere. Te *Itzka* namen wy versche paarden, 't welk de derde reys was dat wy die van dezen dag verwisselden en toen trekkende door de dorpen *Tentamatz*, ende *Nagawa*, quamen wy laat in den nacht met flambouwen aan den Burgt *Utyno*, daar wy sliepen.

Op den negentienden van Bloeymaand, gingen wy weder voort met flambouwen 's morgens ten vyf uren, en wierden in *Cangos* gedragen over de gebergten tot aan het dorp *Jammaije*, daar wy omtrent een half uur bleeven, om versche paarden te nemen, dewelke wy daar na weder te *Maatzkassua* verwisselden. Van hier loopt de weg naar den grooten Tempel *Fikofan*, die tien mylen aflegt. Wy ontmoeteden naby dien Tempel, twee fluksche sterke gasten met geschoore hoofden, en de zabels op hunne gordels, op hunne rug dragende haare nachtkleederen. Men zeide ons dat zy *Jammabos* waren, zy wierden gevolgt door eenen te paard, die van het zelve foort geleek. Toen quamen wy aan *Kurume* een groote Stad van omtrent 2000 huysen. De Stad inkomende vonden wy de wacht in de wapenen, beide zyden van de straat een eind weegs van het wachthuys bezettende. Zo ras als wy aan dezelve quamen stelden zich twee der Zoldaten voor aan het front, en twee andere aan de achterhoede van onzen treyn, om ons te verzellen in onze doortocht door de Stad. De straten waren voor ons geschrobt, en daar was niet het minste gedrang van menschen, houdende deze zich in de achter-vertrekken van hunne huysen, van waar zy ons zagen verby trekken knielende en in zodanige stilte, dat men niet het minste gerucht hoorde. Wy reeden verby de plaats daar de Staatsbevelen en plakaaten worden aangeplakt, niet ver van de gracht van het Kasteel, alwaar wy een nieuw plakaat nieuwelyks afgekondigt zagen, en twintig *Sbuits* zilver aan de post gespykert (op de wyze als vertoont word in de 32. plaat de 7. fig.) om als een belooning gegeven te worden aan ymand, die ontdekken kon de medeplichtigen aan een moort, onlangs bedreven aan een Hond. Menig arm mensch was in dit Land streng gestraft geworden onder de regeering van den tegenwoordigen Keyzer, en wel ter zaake der Honden. Van *Kurume* quamen wy aan het Dorp *Osymamatz*. Van dit Dorp loopt een weg naar den vermaar-

Kurume.

den Berg *Ufen*, aan welkers voet na de kant van *Nagasaki* een beroemd heet Badt, *Obamma* genoemd, is. Ik heb reeds een verhaal van dezen Berg gedaan in het achtste Hoofdstuk van het Eerste Boek, op de 75. en volgende bladzyden, waar heen ik den Lezer wyze. Van *Osymamatz* quamen wy aan het dorp *Jakomisomatz*, en van daar aan het Dorp *Jakume*, daar het gebied van den Prins van *Kurume* eindigt, en de Heeren door hem gezonden om ons te verzellen, afscheid van ons namen. Van daar quamen wy kort daar na aan de Voorsteden van *Janagava*, en gingen in een Herberg aan deze zyde van de brug, nadien onze Tolken voorgaven, dat het in dit Land gebruykelyk was, dat wanneer men van het Hof te rug quam, niet weder in de zelve Herberg te gaan, in welke men was geweest in de heenreys. Dezen dag zagen wy de boeren radyszaadt in het veld droogen, en daar na dorfschen. Eenige menschen waren ook bezig met het plukken van *Tjisa* of Theebladen, het welk zy zo schoon deden, dat 'er niets aan de struyk bleef dan de bloote steelen. Zy forteeren de bladen in korfjens onder het afplukken. Eenige boeren begonnen reeds ryft te zaayen, welk werk wy op eene andere plaats gezegt hebben dat door de vrouwen geschiedt. Zy bouwen de velden als ze onder water leggen, en beploegen ze dan met ossen, die iets kleinder zyn dan die waar van zy zich bedienen in karren, waar na zy de kluyten met houweelen aan stukken slaan. Eenige uren na het avond eeten voeren wy te water in drie schuyten van *Janagava*. Toen wy beneden aan de rivier waren, konden de Schuytevoerders niet verder komen voor den volgenden morgen, om dat de Opperbevelhebber strikte bevelen had, op straf des doods, om zorg te dragen dat wy de golf met veyligheid mochten overvaaren.

Op den twintigsten Mey wierden wy gezet over de Golf van *Arima*, en quamen eerst tot *Takasaki*, en toen tot *Isafaja*.

Op den eenentwintigsten, met het aanbreeken van den dag, reeden wy uyt van *Isafaja*, en reyzende over de Dorpen *Kami Faki* en *Kega*, en over de rivier *Kusnogava*, quamen wy omtrent 's morgens ten negen uren aan de Burgt *Jagami*, aten daar, en bereyden ons zelf tot onze intrede binnen *Nagasaki*. Wy ontmoeteden hier eenige onzer vrienden en dienaaren, die ons quamen verwelkomen. Deze plaats word gerekent vier mylen van *Isafaja* en drie van *Nagasaki*. De eerste vier mylen reket men even lang

lang als vyftig ftraaten, en de andere drie maken qualyk meer dan twee goede of groote mylen, doch zy worden op drie getelt, wegens den quaaften weg, die zeer bergachtig en ongelyk is; en om het loon der arbyders, die voor drie mylen betaalt worden. Na den eten reeden wy verby de grenspaalen van de Rechtsgebieden van *Fifen* en *Nagasaki*, wanneer wy aan onze linkerhand ontdekten het dorp *Abu*, van waar men overvaart naar het heete Badt van *Obama*. Van daar quamen wy door den Burgt *Timi* en het Dorp *Toge*, en omtrent op den middag in goede gezondheid te *Nagasaki*.

„ Den Almachtigen zy wederom lof,
 „ prys, eere en dank voor zyne kracht-
 „ dadige Befcherming, en andere ontel-
 „ bare goedertierheden, welke ik van
 „ zyne oneindige Goedheid in den lan-
 „ gen reeks van myne reyzen ontfangen
 „ heb, en nu wederom in 't byzonder
 „ op deze mynetweede reys naar het Hof
 „ van *Jedo*.

Weder-
 komst tot
 Nagasaki.

Merk-
 waardige
 voorvallen
 op onze
 wederkeer-
 ring tot
 Nagasaki.

Niets blyft nu overig om myne Historie van *Japan* te voltooyen, dan kortelyk te verhaalen wat 'er gebeurde zedert onze te rugkomst op *Desima*, tot myn vertrek van daar naar *Batavia* en *Europa*.

Het eerste dat men ons zeide, na dat wy weder op *Desima* waren gekomen, was, dat omtrent tien dagen te vooren ordre gezonden was van *Jedo*, om geen levend fchepfel te dooden dan vifch, ten zy het ware voor de Nederlanders en de Chineefen, en geen vee, nog gevogelte te verkoopen. Wy merkten ook in onze tocht door de ftad, dat alle de winkels, daar gevogelte verkocht wierd, gefloten waren, hoewel zy ter zelve tyd geen zwaarigheid maakten het zelve bedektelyk in hunne huysen te verkoopen.

Eenige dagen na onze wederkomst wierd ontdekt, dat de Chineefen door Hoeren, en door andere wegen aan de Japoneefen ter fluyk verkocht hadden, de *Nifi* wortel, *Colambuk* en *Muskus*, waar over drie menfchen ter pynbank wierden gebracht, die bekenden, dat zy van deze goederen ftechts voor duyzend *Tbails* gekocht hadden. De misdadigers worden nu ras tot bekentenis gebracht door een nieuw werktuyg van *Sino Cami's* eige uytvinding, zynde een bank vol korte fcherpe punten, over welke de misdadigers worden getrokken, even eens byna als de toverhexen ftoel tot *Lemgow*, welkers uytnemende vreesfelyke groote pyn den onfchuldigften zou doen bekennen, daar

hy nooit de minfte fchuld toe gehad had.

Op den een en dertigften gingen onze Ambaffadeur en ik den Gouverneur aan zyn Huys bezoeken, en hem bedanken. Wy wierden ontfangen en ter gehoor toegelaten byna op dezelve wyze, als gemeenlyk gefchiedt by de Grooten tot *Jedo*.

s' Nachts voor den eerften *Juny* brachten drie menfchen zich zelve om hals: twee hingen zich op, d'een, een Inwooner van *Nagasaki* over het fmokkelen, d'ander, een Munnik om onbekende reden. De derde haalde zich den buyk open uyt wanhoop over armoede.

Op den veertienden van *Juny*, gingen de eerste Chineefche Yonken onder zeyl naar *China*. Daar waren toen in alles vierentwintig in de haven, van welke zeventien reeds haaren eerften *Cambang* of verkoopdag hadden gehouden.

Op den zelve dag, en wederom op den zestienden van *Juny*, voeren sommige Japoneefen door de haven in een fchuyt, zo vol als ze houden kon, fchreeuwende *Nembutz* en *Namanda*. Deze fchuyt was ten dezen einde uytgeruft op kosten van een ftraat, in welke verfcheide menfchen ziek lagen aan een heete peftilentielle koorts, om door dit middel de boofde geeft *Jekire*, gelyk zy hem noemen, uyttebannen, die begonnen had te woeden, en het volk in die ftraat te pynigen. Om dezelve reden wierd ook *Fiakmanben*, of de *bondert duyzend* voortgehaalt. Deze *Fiakmanben* is een groote *Roozekrans* van 108 kraalen, welke oude en jonge, in een kring zittende, in de hand nemen, en zo rond laten omgaan, fropende *Namanda* yder reys dat zy een nieuwe kraal in de hand krygen. Indien de ziekte toeneemt gefchied dit in alle de Tempels. (*De afbeelding van deze Fiakmanben kan men zien onder andere cieraadsien in de achtste plaat.*)

Bygelovig
 gedrag der
 Japoneefen
 in heete
 koortfen.

De twee en twintigften van *Juny* was een dag toegeweydt aan de gedachtenis van den voorgaanden Keyzer, by welke gelegenheid gebruykelyk is, zes fchuldige aan dievery te ontfiaan en los te laten, die dan tien mylen buyten *Nagasaki* worden gebannen.

Op den drie en twintigften quam 'er tydingte *Nagasaki*, dat de Chineefen het voorleden jaar ten minften gefmokkelt hadden de waarde van vyf kisten zilver, en dat de meeste goederen waren verkocht te *Osacca*. Naauwlyks is onder drie Chineefche Yonken een, die met een volle laading naar *China* keert, het meeste

gedeelte verkopen zy altyd aan de Japonezen, die haar bedektelyk volgen.

Tempels
van Nagasaki.

Op den vierentwintigsten verrichteden zy de *Fiakmanlen*, den gantschen dag, inzonderheid in de straten naby *Desima*, en naby der zieken huysen. De plaats daar ze gehouden wierd, was overdekt, om de menschen te beschutten voor de hitte der Zon.

Op den zes en twintigste gingen wy de Tempels der Stad zien, met ons gewoonlyk gevolg van Tolken en andere Bedienden, en de Burgermeesters der Stadt. De Tempels die wy daar zagen, waren:

1. *Faktsjudira* of beter *Fukufai*, een Chineesche Tempel. Men gaat daar heen over een trap van vyftig treden, en den ingang in het pleyn is door een ronde poort. Tegen over den Tempel stond een kleine Kapel met een Afgodt, die in de eene hand een zwaard had, *Itaten* genoemd. De Tempel zelf wierd ondersteunt door pylaren: Het was een vierkant gevernsicht gebouw, verdeelt in drie deelen, in welker middelste was de Afgod *Saka*, aan deszelfs rechterhand stond het beeld van den Chineeschen Keyzer met drie knechts, en aan deszelfs linkerhand een kleine Jongen wel gekleed, met een kroon op zyn hoofd, en verscheide Chineesen achter hem staande. Lemmetten van schorssen van boomen lagen voor yder der drie voornaamste beelden, gemengt met een zamenstel van welriekende zoete speceryen. Zy rekenen den tyd af door deze lemmetten, van welke 'er maar een brande, toen wy daar waren, het welk niet veel rookte. De vloer was belegd met gebakke steenen, en rondom waren strooye kussens, op welke de Priesters zaten. Naby dezen Tempel was een andere van het zelve fatsoen. In het opklimmen van den berg wierd ons getoont de huysen der Priesters, en eenige kleiner Tempels, en Kapellen, met beelden Levensgrootte, in verscheide gedaantens, en wel gemaakt. Wy wierden hier onthaalt op der Chineesen wyze, en de Overste of *Prior*, een lang, fraay, beleefd man, vertoonden zich van ver in zyne purpere kleeding en tabbaarden.

2. *Suwa*, na dezen Tempel gaat men meer dan twee hond treden op dwarsch over sommige straten in het opklimmen van den berg. De Kapel van den Heylig is noch hoger, en daar zyn twee trappen om derwaards op te gaan, d'ene van hout en gevernsicht, die voor ons gefloten was, de andere van steen, dien wy opgingen. Het is maar een of twee

jaaren geleden, dat de Kapel van dezen Heyligen, hooger op gebouwt is, dan ze te vooren stond, hebbende de *Mikaddo* een grooter tytel aan hem opgedragen. Op dezelve plaats stonden verscheide kleiner *Mia's* of Kapellen, gelyk ook een toneel om blyspelen te vertoonen. Een huys waar in bewaart worden alleley soorten van beelden, om der menschen Godsdienst te onderhouden, en een Kapel van het beeld van veertig Beenen, voor welke verscheide schilderyen van het zelve waren opgehangen. De *Canufts* hadden hunnen huysen aan den rand vanden berg. Zy droegen waereldlyke kleederen, en hadden hunne korte hayren achterwaards gekamt.

3. Aan de andere zyde van den Berg stond de Tempel van *Siutokus*, die omtrent twee jaaren geleden by toeval was in brand geraakt, sommige jongens daar speelde, om welke reden wy daar niets zien konden dan een Beeld van *Saka*. De onderzoeker van de *Budso* boeken, die van *China* overgebracht worden om te verkoopen, woont hier, hy is van de *Sen* sekte.

4. *Koofkusi* of *Nanquindira*, daar wy niets zagen dan het Kerkhof, zynde de Tempel zelf veel hooger op gebouwt, en zeer ver van *Nagasaki* af te zien.

5. Een breede Laan, leydende naar een ope Kapel, waar in was het beeld van *Daibods*, zittende op een *Tarate* bloem. Naast deze Kapel stond een *Kootais* of *Sensu* Tempel.

6. *Daikus* of *Ikofiu*. Wy quamen aan dezen Tempel omtrent den middag, en aten daar met onze geheelen treyn. Een gedeelte van het voorste van dezen Tempel was gemaakt tot een vergaderhuys of Kerk, en in byzondere vlakken verdeelt. Het Beeld van *Amida* was geplaatst in het achterste gedeelte, voor 't welk eenige menschen by een quamen, en de vergadering meer aangegroeyt zynde, quam een der Munniken in om te prediken. Hy zat neer tusschen de Kapel en het volk, en deed eene predikatie, die omtrent een uur duurde, en met een Gebed eindigde, het welk hy overluyd las, en alle de menschen hem na zeyden. Toen gingen andere geestelyken naar het Beeld van *Amida* en zongen, en dus scheidde de vergadering.

7. *Soofokusi* of *Fokifiu*, een andere Chineesche Tempel. In deze stonden de discipelen van *Siaka*, in verscheide misfelijke gestaltens, d'ene wierp door een ring, een ander had de schildery van *Siaka* voor zyn borst; een ander winkbrauwen, eene El lang, en zo voort. Door-

gaans

gaans waren zy alle in haare *Satori* of diepe peynfing. In dezelve plaats stond een vreesfelyke groote ketel, welke men eertyds gebruykt had in een groote hongersnoodt, wanneer de Overite van 't klooster zelf ging beedelen om aalmoessen op te haalen tot verlichting der armen, en terzelve tyd daar by komende een zeer groot gebrek aan hout, brak hy een der Tempels af, om zich van dit hout te bedienen in het kookken van de ryft in deze groote ketel. Wy gingen eenige andere langs, en onder andere een *Giwon* Tempel, en quamen zo aan.

8. Den Tempel van *Kiomids* of *Sesufi*, die gebouwt is op den top van een hooge fteylte. Men komt daar door een lange laan en over verscheide trappen. Aan de linkerhand als men inkomt, stonden zes *Diffo* beelden, yder met een bekken met water voor zich, gelyk gebruykelyk is in haare begraafplaatfen, en een *Skimmi* Tak leggende by het bekken, welken yder een die intrad, in het water doopte, om de Afgoden mede te wasschen. In dezen Tempel die vierkant en toegesloten was, worden de beeltenissen hunner voorouderen bewaart. Naast dezelve stond een steene *Quanwon* beeld, het welk aan weerkanten wierd aangebeden.

Op den Eersten July gingen wy de Barken van de Maatschappy onderzoeken, wanneer de oudste en de onherstelbaarste afgekeurt wierden. Van daar voeren wy naar een nabygelegen Eyland *Mangome*, om een Tempel van *Seotokus* te zien, van waar wy te voet te rug keerden. Onderweegs wierden wy geleydt in een Tempel van *Fokkesiu*, alwaar de Munniken ons met eene ongemeene beleefdheid ontvingen, en ons de allergeheimste plaatfen toonden, zich over ons en onze dingen verwonderende, en uyt-nemend wel in hun schik zynde over de Eere van ons bezoek. De vlaggen en vaandels die in haare Tempels en Kapellen opgehangen waren, als tekenen van blydschap en overwinning, zyn niet ongelyk die, welke door de Rooms Katholyken in haare omgangen worden omgedragen, en zyn gemaakt uyt de kostelykste en raarste stoffen, zeer na van het zelve maakfel als de *Cajemans* naby de Tempels tot *Siam*. Van hier wierden wy begeleydt naar een bygelege Chinefche *Fukafai* Tempel, dewelke wy het jaar te vooren hadden gezien. Ten drie uren des namiddags quamen wy weder t'huys.

Op den vyf en twintigsten July wierden de Smokkelaars, die bedektelyk gec-

deren van de Chineesen gekocht hadden, ter dood gebracht. Het lyk van een hunner wachters die zich in den buyk gestoken had, en van een ander, die zich ook omhals gebracht had wierden op het kruys gehangen. Twee wierden te *Mangome*, de gewoonlyke gerechtsplaatse, onthalt, en acht andere, die niet wilden bekennen, naar de Eylanden *Gotho* gebannen, en onder het opzicht van een sterke wacht, gebonden, derwaards gezonden.

Op den dertigsten van Hooymaand quamen zeven barken van den Prins van *Satzuma* in deze haven, en brachten twee *Pataneesen* gevangenen, die door een storm gesmeten waren op de *Riuku* Eylanden, en van daar overgebracht, naar *Satzuma*. Op staande voet wierden zy voor de Gouverneurs gebracht, om ondervraagt te worden over haare Taal en plaats van waar zy quamen. Beide scheenen zy zeer bedaarde zalige jonge Lieden, de een omtrent van dertig en de andere van vyf en twintig jaaren; volgens haare belydenis, zo als zy 't door tekenen te kennen gaven. Zy vertoonden de grootte en de gelegenheid van haare Eylanden, door steenen van verscheide grootte op de aarden te leggen, en de zelve by haare naamen te noemen *Tambaku*, *Babafan*, en zo voorts. De eene scheen zeer wel opgevoedt, en eenige geleerdheid te bezitten. Zy zaten op de grond voor het Paleys, en hadden yder een wacht om op hen te passen, op matten zittende, onderscheidingshalven. Zy waren geschooren op de wyze der Polakken, en hadden in yder Oor twee of drie gaten, fraayheids halven. Zy gebruykten hunne rechterhanden, gelyk wy onze rechterhanden doen. Zy groeteden op de wyze der Asiatische volkeren, klappende de handen boven het hoofd te zamen, en de aarde met hun voorhoofd aanrakende. Zy worden nu gevangen gehouden in den gemeenen Kerker. Het overbrengen van deze twee mannen koste den Prins van *Satzuma* niet minder dan tien kisten gouds, wordende sommige der geleyschepen door tachtig, en het kleinste door veertig matroolen geroeyt, behalven de beloningen die moesten gegeven worden aan die Heeren, dewelke met dezelve uyt achtung voor den Keyzer en hunnen Prins overquamen.

In Oogstmaand quamen vier van onze schepen op een en den zelfden dag in de Haven, de twee laatste van *Siam*.

Op den eersten van Wynmaand hadden wy onze tweede *Cambang* of ver-

koopdag, en deden de gewoonlyke geschenken aan den Gouverneur.

Omtrent dien tyd wierden vyftig Chinesen, die een geruymen tyd hadden gevangen gezeten, aan boord van een *Yonk* gebracht, om naar *China* overgevoert te worden. Zy hadden deel gehad in 't verbergen en sluyken van een pond *Ninfin* wortel, waar over drie perfoonen waren onthoofd, een gerabraakt, een van de Tolken zyn buyk opengefneeden, en de andere gevonnift om gebannen te worden.

Op den vyfentwintigften en drie volgende dagen van Wynmaand zakten drie van onze fchepen af tot aan den *Paapenberg*.

Na de gewoonlyke Geschenken en

tydkortingen gingen wy op den negen en twintigften aan boord van den Admiraal *Pampus*, gelaaden met meer dan duyzend *Pickels* koper, en met een gunstige Noordewind, zakten wy mede zo ver af tot aan den *Paapenberg*.

Op den dertigften ging ik aan boord van de andere fchepen, om myne gedrukte boeken en handschriften, dewelke derwaards, onder andere goederen verborgen, gebracht waren, af te halen.

Op den een en dertigften zeylden wy uyt de haven van *Nagasaki* met het aanlichten van den dag, ftuurende Zuyd-Ooft, met een heldere Noord-Oofter koelte.

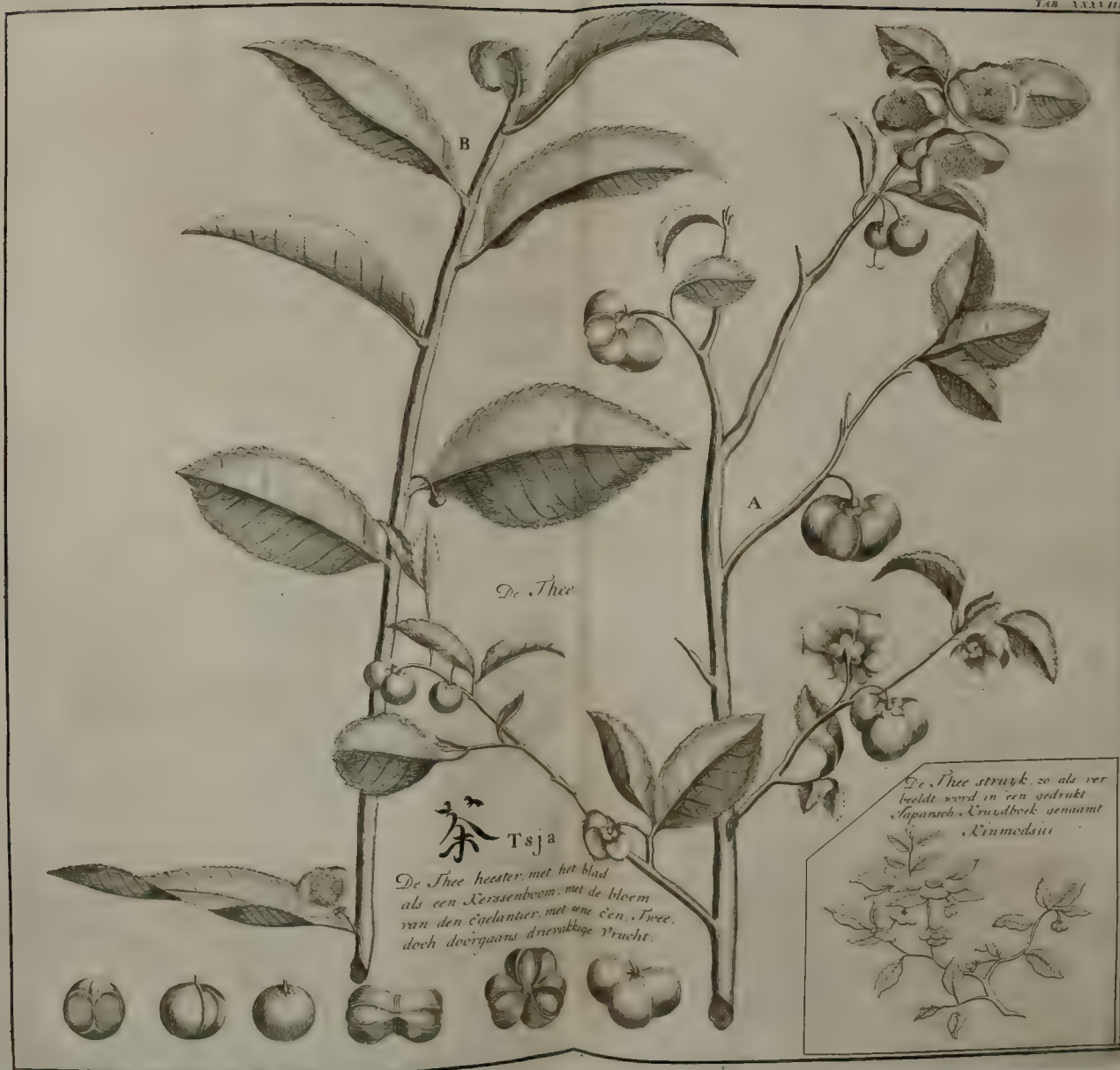
En hier eindige ik met blydschap myne Historie van *Japan*.

E Y N D E.

A A N.

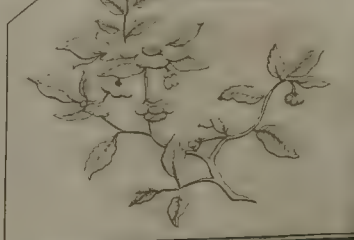

De Thee

茶 Tsja

De Thee heester, met het blad als een Kersensboom, met de bloem van den Cappelantier, met ene een Thee, doch doerquans drievakige vrucht.

De Thee struk, zo als verbeeldt word in een gedrukt Japansch Kruidboek genaamt Kinmedsin

AANHANGSEL

VAN DE

HISTORIE

VAN

JAPAN.

I.

De natuurlyke Historie van de Japanfche Thee; benevens eene naauwkeurige befchryving van den plant, deffelfs aanteeling, groeying, bereyding en gebruyken.

Kruyökun-
dige be-
fchryving
van dezen
plant.

K weet weldat vele zullen van gevoelen zyn, dat het onnodig is ja ook overvloedig de natuurlyke Historie van de Thee uyttegeven na die wydlopige, en naauwkeurige befchryving van dezen plant, die gedaan is door Doctor *Willem Ten Rhyn* (mynen zeer geëerden Vriend, en waardigen voorzaat in het zelve Beroep in *Japan*) in het Licht gebracht door den geleerden Doctor *Breynius*, in het ahangfel van zyn Honderdtal uytheemfche planten, (in 't jaar 1678. te *Dantzik* gedrukt.) Edoch, nadien deze ondezokende Heer niet zo lang in het Land geweest is dan ik, en daar en boven, een veel afgezonderder leven leydede, dezelve gelegentheden om alle de byzonderheden, raakende dezen plant te onderzoeken, niet gehad heeft, zo is het geen wonder, dat hy verscheide omftandigheden heeft overgeflagen; welke ik al te zaakelyk oordeelde om niet aan het gemeen mede te deelen, endat ik dieshalven verkoor, liever

te herhaalen 't geen door hem gefchreven was, daar by te voegen het geen hy overgeflagen heeft, en dus op een maal te geven een volkome verhaal van zulken aanmerkelyken plant.

T S I A.

Thea frutex folio Cerasi, flore Rosa sylvestris, fructu unicocco, bicocco, & ut plurimum tricocco.

T H E E.

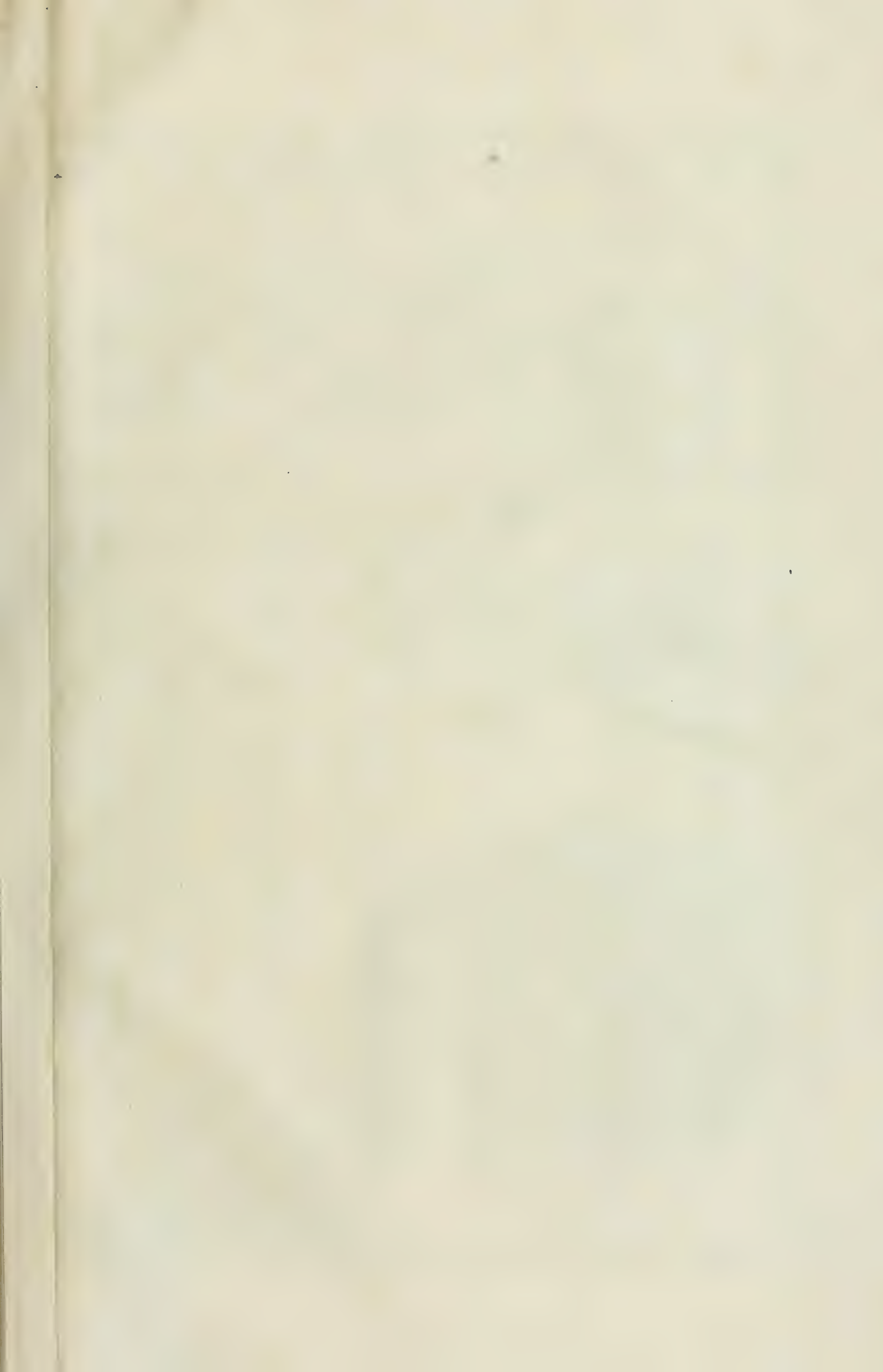
Deze struyk groeit langzaam, en word omtrent zes voeten hoog en hooger. Ze heeft een zwarte, houtagtige, ongeschikte getakte wortel. De opgaande stam verfpreyd zich ras in veele ongeregelde takken, en telgen. De fchors is droog, dun, flap, Kattanje bruyn, graauwachtig aan den stam, en zomtyds naar den groene hellende, aan de Eindens van de Telgen. Het hout is hardachtig en vezelachtig: het pit zeer dun, vast in het hout. De takken zyn ongeschikt bezet met bladen aan zeer kleine steeltjens, die

indien ze niet geplukt wierden, niet zouden afvallen, zynde het een altyd groene plant, en in wezen, maekfel, koleur en grootte, wanneer ze haaren vollen wasdom hebben, gelykende na de bladen van de *Cerasus bortenfis fructu acido*, maar wanneer zy jong en teer zyn, en ten gebruyke vergadert worden, nader overeenkomende met de bladen van de *Evonymus vulgaris granis rubris*, de koleur alleen uytgesloten. Van de steeltjens der bladen komen in den Herfst voort de bloemen, een of twee by een, gelykende na de Eglantier of wilde roozen, een duym of meer over 't kruys, met zeer weinig reuk, wit, zes bladig, of zaamgesteld uyt zes ronde holle bladeren, staande aan steelen van een halve duym lang, die van een klein teer begintzel allengskens breeder worden, en in een onzeker getal eindigen, gemeenlyk vyf of zes kleine ronde schobbetjens of bladen, die in plaats van de kelk verftrekken. Na de bloemen volgen de vruchten in groote menigte, zynde, *Een, Twee*, doch meefte doorgaans drie vakkig, gelyk de zaadknoppen van de *Ricinus*, zaamgesteld uyt drie ronde huysjens, van de grootte als fleepruymen, zaamgegroeit aan eene gemeene steel, als aan een middelpunt, doch onderscheide door drie zeer diepe affcheidingen. Yder huysje heeft in zich een schil, noot, en zaat. De schil is groen na den zwarten hellende, wanneer ze ryp is, van een vette vliedachtige, en eenigzins houtachtige stoffe, en doorschynende, en als ze een jaar gestaan heeft, aan de bovenkant gapende, zo de noot die binnen legt, zich verftoont. De noot is byna geheel rond, aan de eene zyde alleen daar de drie huyskens zamen groeyen is 't gedrukt, bedekt met een dunne, hardachtige glimpende, kaffanje koleurde baf, welke gekraakt zynde, ontdekt een roodachtige kern, van een vaste stof gelyk een hafenoot, van een zoetachtige in den beginne, niet zeer aangename fmaak, die ras ruwer en bitter word, gelyk de kerfse pitten, doende dikwils fpuwen, en zeer walgachtig makende, wanneer ze in de keel komen, welke quaade fmaak evenwel ras overgaat. (Ziet de 38 plaat, in welke verftoont worden twee takken van de Thee-struyk, met de bloemen, zaadhuyskens en zaaden, en een verftoening van de geheele struyk, zo als die door de Japoneezen zelf afgebeeld word in hunne kruyd-boeken.)

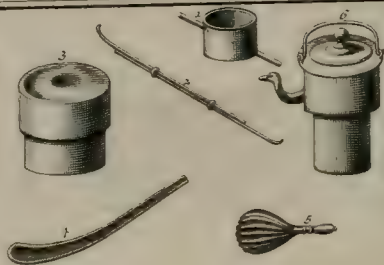
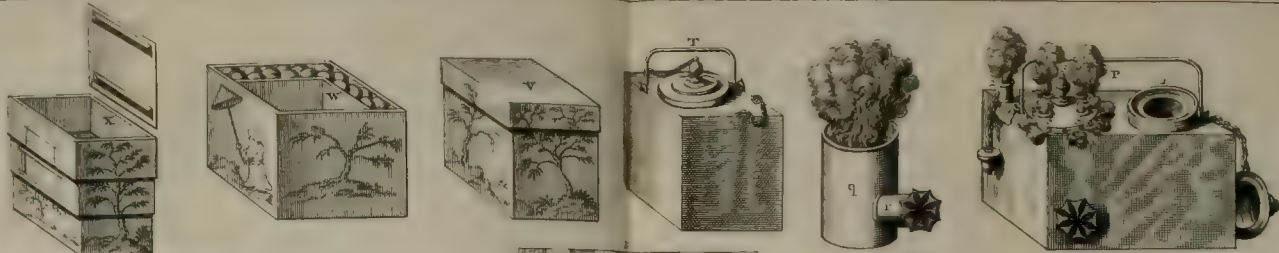
Naamen. § 2. De Thee, door de Japoneezen *Tsjaa*, en door de Chineezen *Tbéh* genoemd heeft tot noch toe in de geleerde Lands-taale, door de Accademien goedgekeurt, geen eige byzonder merkteken.

Ik verftaa dit van zodanige, die op een reys eenig begrip geven van den eigen aardt der dingen, door dezelve uytgedrukt, ondertuffchen heeft men verscheidene andere merktekenen aan dezelve gegeven; van welke fommige enkelyk uyt-drukken de klank van het woord, andere weer zinspeelen op de krachten en befchryving van de plant. Van deze laafte soort is dat, 't welk verftoont de winkbrauwen van *Darma*, een uytmunten *Heylig* onder de *Heydenen*. Het zal niet oneige zyn hier ter plaats de historie van dezen man in te voegen, niet alleenlyk om dat ze vermakelyk en zonderling is in haar foort, maar voornaamentlyk om dat ze diend tot bestempeling van den tyd, wanneer, volgens 't gevoelen der Japoneezen deze plant, eerft in gebruyk geraakte. *Darma* was de derde zoon van *Kafuwo* een Indiaansche Koning. Hy was een heylig en godsdienstig perfoon, en gelyk een Paus in de Indien, de acht en twintigste opvolger op den Heyligen Stoel van *Siaka*, de Grondlegger van 't Oosterfch Heyden-dom, die zelf een Indiaan en een Moor was, zynde geboren een duyzend en acht en twintig jaaren voor onzen Zaligma-ker. Omtrent het 519 jaar Christi quam deze *Darma* in *China*. Zyn oogmerk was om de Inwooners van dat volkryke Land te brengen tot de kennisse Godts, en zyn Euangelium en Godtsdienst aan hen te prediken, als de waare en de eenigste, die hen kon leyden ter zaligheid. Het was ook niet alleen met zyne Leere, dat hy poogde zich zelve nut te maken den menschen en aangenaam by Godt. Neen, hy ging verder, en streefde naar de Godlyke Genade, door een streng voorbeeldelyk leven te leyden, zich zelf blootstellende voor alle ongemakken van weder en wind, zyn Lichaam kaffeydende en doodende, en alle driften van zyn gemoed onderbrengende: Hy leefde alleen op de kruyden des velds, en oordeelde dit den hoogften trap van Heyligheid, dag en nachten doortebrengen in een onafgebroke en onverhinderde *Satori* dat is, befchouwing en overpynfing van het Godlyk wezen. Alle foorten van Rust, en uytspanning voor het Lichaam te verloochenen, de ziel ten eenemaal geheel en zonder nalating aan Godt toe te wyen, was het geen hy nam te zyn de oprechte boetvaardigheid, en de uytmunten-dste trap, waar toe de menfchelyke natuur komen kon. Na een gedurig gaan en om zwerven van veele jaaren, wierd hy eindelyk zo vermoeit en afgemat door zynen arbeid en vasten, dat hy in flaaft viel. Den volgenden morgen ontwaakende,

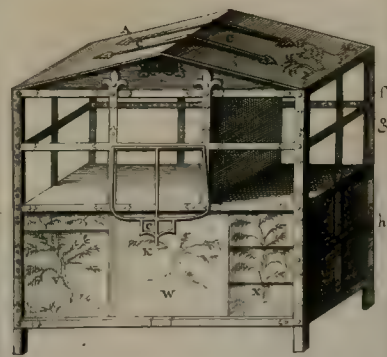
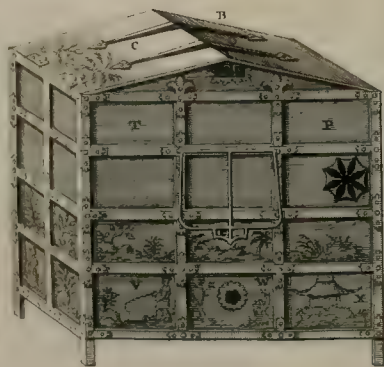
Historie
van *Darma*.

Bekende kistje om Potten, Keetel, Koven, Schoteltyens, en al wat men meer nodig heeft om Theewaterte seossen en Juice te crinken mee te draegen.

Darma.

kende, dat hy zyne gelofte overtreden had, besloot hy een oprecht berouw te toonen, en voor eerst, op dat diergelyken geval hem naderhand niet weder mocht overkomen, sneed hy af beide zyne oogleden als de werktuygen en bedienaars van zyne misdaad, en wierp ze op den grond. Den volgenden dag wederkeerende op die plaats, daar hy dit recht had uytgevoert, merkte hy, door eene wonderbare verandering, dat yder ooglidt een heester was geworden, en die zelve, welke nu *Thee* word genoemd, welkers krachten en gebruyk tot dien tyd alzo onbekent waren aan de waereld als de plant zelf. *Darma* van de bladeren dezes struyks eetende, (het zy versch, en groen, dan in water gekookt is onbekent) bevond met verbaazing dat zyn Hart vervult wierd met ongemeene vreugde en vrolykheid, en zyn ziel aangedaan met nieuwe sterkte en kracht, om zyne Goddelyke bespiegelingen te achtervolgen. Deze zeldsaame uytkomst, en de uytmuntende krachten van de bladeren van de *Thee*, ontdekte hy ylins aan de groote schaaren zyner Leerlingen, mitsgaders ook de manier om ze te gebruyken. Op deze wyze was het, na het voorgeven der Japoneesen dat deze zonderlinge plant, dewelke van wegens haare groote krachten nooit genoeg kan geprefen worden, het eerst in 't gebruyk raakte. En hier van komt het ook, dat zedert dien tyd tot den huydigen dag, ze nog geen vast merkteken heeft in de taal der geleerden, en dat zommige het dienstig geoordeelt hebben, het uyt te drukken door de oogleden van *Darma*. De schildery van dezen doorluchtigen Heylig, die in een hooge achting gehouden word onder de Heydensche Natien in deze Oostersche gedeelten der waereld, met een riedt onder zyne voeten, op welk men zegt dat hy zeen en rivieren overgeeyft heeft, (*Ziet men in de 39 plaat*).

Vervulling
en vervolg
van de
Kruidkun-
dige be-
schryving.

§. 3. Ik heb voor af laten gaan een kort verhaal van deze plant, alleen om den Lezer eenig begrip van dezelve te doen hebben. Ik gaa nu over om daar by te voegen eenige andere noch overblyvende byzonderheden om de kruidkundige Beschryving te vervullen. De stam schynt somtyds aan het beneden eind na de grond zaamgesteld uyt meer takken, dan ze waarlyk is; want in een huysken verscheide Zaaden by een besloten zynde, gebeurt het dikwils, dat twee, drie, of meer heesters op een plaats gelyk opgroejen zo dicht aan een, dat ymand zich lichtelyk kan vergiflen, indien hy hier van onkundig of niet naauw oplettende

is. Daar beneven moet men opmerken, dat wanneer de oude, en afgedragene heesters onder aan de haat worden afgesneden, gelyk gemeenlyk gedaan word, als ze eenige jaaren oudt zyn, dat uyt de overblyvende stam nieuwe takken en telgen uytspreyten, dikker en menigvuldiger dan te vooren, en alle door den zelve wortel gevoedt worden. De jonge scheuten, als ze het eerste jaar opkomen, het zy uyt het zaadt, of uyt de stam, na dat ze afgesneden is, zyn altyd minder in getal, maar malser en grooter, dan die daar na komen. (Tafel 38. fig. 3.) na verloop van tyd worden zy getakt. De schors is vast, zit dicht aan het hout. Ze is bedekt met een zeer dunne huyd, die somtyds van zelfs los gaat, als de schors droog word. Deze huyd afgenomen zynde, vertoont zich de bast, groenachtig van koleur, byna even eens van reuk als de bladeren van den Haselaar, alleen wat onaangener en aanstootelyker, en van eene bittere, walgachtige, en zaamentrekkende smaak. Het hout is hard, zaamgesteld uyt sterke dikke vezelen van een groenachtige koleur, na den witten hellende en van een zeer ergerlyke reuk, wanneer het groen is. De takken en telgen zyn veel in getal, zonder eenige order groeyende, teer, van verscheide grootens, dog door den bant kort, zonder zodanige ringen, die in boomen heesters merktekenen zyn van 't jaarlyks schot en groey, zeer dicht bezet met enkele bladeren, doch mede ongeschikt zonder orde. Tusschen de bladen en de steng komt voort een kleineteere bot, aan korte, vette, groene steeltjens, rond en glad aan den rug, maar hol en wat ingedrukt, met de uytterste eindens achter over gekrult: Zy zyn aan weerkanten glad, van een leelyke donker groene koleur, welke op den rug iets lichter is, alwaar de ribbens of zenuwen redelyk hoog opstaande, zo veele hollen of groeven laten aan de andere kant, en gekartelt, zynde de kartels, insnyding, of tanden een weinig gebogen, hard, stomp, en dicht by een, doch van verscheide grootens. In 't midden hebben zy een zeer groote merkelyke rib, waar tegen over komt aan de andere kant een diepe groef: Deze spreidt zich uyt aan yder kant in vyf, zes, of zeven dwarfsche ribbens, van verscheide lengte, neerwaards buygende na de randen van de bladen. Tusschen de dwarfsche ribben loopen verscheide kleiner aderen. Wanneer de bladen versch zyn, hebben ze geen de mintte reuk, en zyn in ver na zo onaangenaam niet van smaak als de schors.

zynde wel zamentrekkend en bitter, doch niet walgachtig. Zy verschillen veel in wezen, grootte, maakfel en fatsoen, welk onderscheid spruyt na de ouderdom van de plant, en na de gelegenheid en den aardt van de grond is, daar deze heester geplamt word. Hier van is het, dat men niets tellen kan noch giften uyt de gedroogde bladeren, wanneer ze in *Europa* gebracht worden, van derzelver fatsoen of grootte. Zy zouden het hoofd zeer nadeelig zyn, indien ze versch gebruykt wierden, iets slaaps verwekkens in zich hebbende, 't welk de dierelyke geesten vergiftigt, en eene bevende, zamentrekkende beweging in de Zenuwen veroorzaakt. Deze dronken makende of betoverende hoedanigheid verliefen zy evenwel gedroogt zynde, en in dezelve blyft alleen over een kragt van een aangename verfrischung der dierelyke Geesten. In den Herfst worden de takken dik bezet met bloemen, dewelke tot laat in den winter groeyen, en bestaan uyt zes bladeren, van welke een of twee gemeenlyk, als of het door ziekte was, gerimpelt zyn, en ver te kort schieten in grootheid en schoonheid by de andere. Zy zyn van een zeer onaangename bitterachtige smaak, die voornamentlyk den rug van den tong aandoed. Binnen in den bloem zyn veele witte draadjens of vezeltjens, uyt nemend klein, gelyk in de roosen, met geele kopjens, in maakfel het hart niet ongelyk. In een bloem heb ik 'er twee honderd en dertig van deze draadjens getelt. De kerns binnen de vrucht hebben een groot deel oly, en worden zeer licht ranzig, het welk de reden is, dat 'er van tien naauwlyks twee zullen uyt spruyten als ze gezaayt worden. De Inboorlingen gebruiken nergens toe de bloemen noch ook de pitten of kerns; hoewel dat ik niet twyfel, of, de kerns in 't byzonder, zouden van een goede uytwerking zyn in verscheide ziekten.

Aanqueeking van de Thee.

§. 4. Ik gaa nu over tot de teeling van de Thee-struyk, eerst beginnende met de pooting van het Zaadt. In de eerste plaats, moet ik aanmerken, dat de Inboorlingen geene byzondere hoven noch akkers aan de *Thee* vetgunnen, maar dat ze word aangequeekt alleen langs de Zoomen en kanten van andere Akkers, zonder eenige verkiesing ten aanzien van de grondt. De zaaden worden ook niet geplamt op een aan een geschakelde ry, 't welk ze zou doen opgroeeyen in form van heyningen, maar op eenige wydte van elkander, op dat de struyken door den tydt met haare schaduw 't gewasch op 't veld niet verhinderen, of door te dicht

in een te groeyen, beletten zouden om de bladeren af te plukken. Gelyk de zaaden behouden worden in haare huysjens, worden ze gestoken in gaten van vier of vyf duymen diep, ten minsten zes, en ten hoogsten twaalf in een gat; welk getal vereischt word, om dat 'er naauwlyks van vier of vyf een is, dat uyt spruyt, zynde het meeste deel loos of rans, 't welk het in zeer korten tyd wordt. Dit meen ik dat de reden is, te weten dat het zaad zo ras bederft, waarom de planting van dit gewasch tot dus ver in *Europa* van zo weinig vrucht geweest is. Om evenwel de aanqueeking voortzetten, het welk het best zou te doen zyn in *Italien*, *Spanjen*, of *Sicilien*, dan in kouder gedeelten van *Europa*, zou ik raaden, om ze in het Land daar ze natuurlyk groeyt, te laten planten in groote potten met desselfs eige Lands aarde gevult, en ze dus over te brengen, zynde het niet veel werks, om naderhandt de jonge spruytjens en telgen na genoeg te verplanten: Doch men diendt noch aan te merken, dat de planten op deze wyze overgebracht, niet met evengelyk gevolg haar eige soort in *Europa* zullen voortbrengen, om dat in den vaart door den heeten Oostersche Oceaen, ze zeer onderhevig zyn van aangedaan te worden door een soort van verteering of verwelking, waar door ze haare levendige kracht verliefen, in zo ver, dat haare zaaden byna nooit zullen rypen en bequaam worden om te planten. Maar om weder te keeren, tot de manier van de aanqueeking der *Thee* in *Japan*: wanneer de plant opkomt, zullen de zorgvuldige en vlytige menschen de grond, daar ze groeyt eens in 't jaar bemesten, met menschen drek, met aarde gemengt, 't welk andere verwaarlosen en niet doen. De plant moet ten minsten drie jaaten oudt zyn, eer men de bladen kan plukken, dewelke ze dan in eene groote overvloed, en zeer goed in soorten, voortbrengt. In den tydt van zeven jaaren of daar omtrent groeyt deze heester een mans lengte hoog, maar gelyk ze dan slegs langzaam groeyt, en slechts weinige bladeren draagt, is het de manier dezelve geheel af te snyden tot aan den stam, hebbende eerst de weinige bladeren van de takken afgeplukt. Het volgende jaar spruyt 'er menigte van jonge takjens en telgen uyt de overgeblevene stam, die zulken overvloedt van bladen voortbrengen, dat ze ruym het verlies van de voorige plant goed maken. Sommige snyden ze niet eer af tot aan den stam, voor dat de plant tien jaaren oudt is.

§. 5. Wat aangaat de bequaame tydt

Vergadering der om bladen.

om de bladeren te plukken, daar toe nemen de geene, die zeer veele struyken hebben, daghuurders, die hun voornaamste werk daar van maken en zeer behandaar in zyn. Want gelyk de bladeren niet moeten worden afgefcheurt met handen vol, maar zorgvuldelyk een vooreen afgeplukt, zouden hunne eige dienstboden, tot dat werk niet gewent, naauwlyks in staat zyn om op eenen dag drie *Catti's* te plukken, daar deze menfchen, die daar in opgevoedt zyn, en hunne kost daar by moeten winnen, daags negen of tien *Catti's* plukken. De bladeren worden niet alle op eenmaal afgeplukt, maar op verfcheide tyden. De geene die ze driemaal in 't jaar plukken, beginnen de eerftemaal tegen het einde van de maand *Songuats*, welke is de eerste van het Japanfch jaar, en begint met de nieuwe maan die de naafte is voor het Lente *Equinoxium*, het zy ze valt in het einde van *February* of in 't begin van *Mart*. De plant draagt dan flechts zeer weinig bladeren, die zeer teer en jong zyn en noeh niet volkome open, zynde naauwlyks boven twee of drie dagen oudt. Maar deze kleine en teere bladen worden ook voor de allerbeste gehouden, en van wegen derzelve weinigteen prysen waarde, alleenlyk verkocht aan Prinflen en ryke Lieders, om welke reden ze genoemt worden *Keyzers Thee*, en door sommige *Bloem van Thee*. (Ter dezer plaats moet ik gewagen van den misflag veeler fchryvers, die bevestigen, dat de bladeren van de Thee-bloemen door de Japoneefen worden verzamelt en gebruykt op eenen dezelve wyze als de bladeren van de plant zelf; Ik heb dit volftrekt valsch bevonden, en ik meen dat die misflag toe te fchryven is aan de onkunde der reyzigers, of aan eene verkeerde toepaffing van den Naam *Thee-Bloem*, die (zo gelyk ik even gezegt heb, gegeven is geworden aan dit byfonder en fchaars foort van Thee.) De *Thee Buu* der Chineefen behoort tot deze eige *Classe*, ik verftaa de oprechte en goede, die in het Land zelf, fchaars en duur is. De tweede verzameling (en de eerste van die, die maar tweemaal des jaars plukken) gefchied in de tweede Japanfche maand, omtrent het einde van *Maart* of 't begin van *April*: sommige bladeren zyn dan reeds tot volkomentheid gebracht, andere zyn flechts half groen, beide worden zy zonder onderscheid geplukt, hoewel ze naderhand, eer ze de gewoonlyke bereiding ondergaan, in verfcheide foorten worden afgefondert, na haare grootte en deugdzaamheid. De bladeren van deze tweede verzameling, die niet volwaffen

zyn, komen 't naafte by die van de eerste verzameling, vooren in plaats van welke zy dikwils worden verkocht, en om deze reden zorgvuldiglyk afgefcheiden van de grovere en grooter bladeren. De derde en laafte verzameling, die ook de overvloedigste en grootfte is, gefchied in de derde Japanfche maand, wanneer de bladeren hun volkome wasdom hebben, zo in getal als in grootte. Sommige verzuymen de twee eerste verzamelingen, en vergenoegen zich alleenlyk met deze. De bladeren van deze plukking worden geforteert, na haare grootte, en goedheid, in verfcheide *Classen*, welke de Japoneefen noemen *Itziban*, *Niban*, en *Sanban*, dat is de eerste, de tweede, en derde, welke laafte foort de groffte bladen van allen heeft, en volkome twee maanden oudt zyn, en de Thee is, die door het gemeene volk gedronken word.

§. 6. Hier uyt spruyt het onderscheid tuffchen de drie voornaamfte foorten van Thee. Het eerste foort bestaat alleen uyt de jongste tederste bladen of van de botten zelf. Deze foort, na dat ze bereydt is, word genoemt *Ficki Tsjaa* dat is gemale Thee, om dat ze door te maalen in poeder word gebracht, welk zy in het water slurpen. Dezelve foort word ook genoemt *Udsi Tsjaa*, en *Tacke Sacki Tsjaa*, na eenige byzondere plaatsen, daar ze groeit, en deze word beter ten deele om dat ze geplukt word van driejarige heesters, wanneer men ze stelt in haare grootste volmaaktheid te zyn: want men dient aan te merken, dat beide de grond en de ouderdom van de plant zeer merkelyk toebrengen aan de deugdzaamheid, zo wel als de groey en grootheid der bladeren, hoewel het ten aanzien van de grootheid niet altyk kan toegestaan worden als een genoegzaam bewys van haare deugdzaamheid, ten zy ze gelyk groot en teder zyn, in zo ver als de oude en groffte ook zyn de grooffte. Ik heb reeds gezegt, dat de *Tkéb Buu* der Chineefen dezelve is met deze. De bladeren van het eerste foort zyn wat ouder en volwassener als van het eerste foort. Deze wordt genaamt *Tootsjaa*, Tootsjaa. dat is Chineefche Thee, om dat ze op de Chineefche manier word bereydt. De Thee-huys-houders en de Thee-kooplieden in *Japan* onderdeelen dit foort gemeenlyk in vier andere foorten, welke alle in goedheid en prys verfchillen. De eerste dezer bestaat uyt die bladeren, die vergadert worden in het begin van de Lente, juyst wanneer zy uyt spruyten, en wanneer yder jong takje niet meer dan twee of drie bladen draagt, en die door-

Verscheide
foorten
van Thee.
Ficki Tsjaa.

gaans dan noch niet open noch tot volmaaktheid gekomen zyn. Een *Kim*, vreemdelingen noemen het een *Catti*, of vyf vierendeel pond Neerlands, van dit foort, bereydt, kost in *Japan*, indien ik, zynde een vreemdeling, niet mislydt ben, een *Siumone* of meer, of gelyk de vreemdelingen het noemen, een *Thail* en daar boven, of van tien tot twaalf silvere *Maas*, dat is van seventig tot vier en tachtig Neerlandfche stuyvers, wordende yder *Maas* op zeven stuyvers gerekent. Het tweede foort bestaat in grooter bladeren en volwassener, die niet lang na de eerste worden verzamelt. Een *Catti* van deze komt op zes of zeven *Maas* in het Land. De bladeren van het derde foort zyn noch grooter en ouder, en een *Catti* van deze word verkocht voor vier of vyf *Maas*. De meeste Thee, die uyt China in Europa word gebracht, en in Holland voor vyf, zes of zeven guldens het pond verkocht, is van dit derde foort. De bladeren van het vierde foort worden onder malkander sonder onderscheid geplukt, zonder acht te slaan op haare grootte of goedheid, op dien tyd, wanneer men gist dat yder jong takje omtrent tien of vyftien bladeren ten hoogsten draagt. Een *Catti* van dit foort komt op drie *Maas*, gelyk het daar na word verkocht door die menschen, die 'er mede langs de straten omloopen, zynde dit het foort dat de gemeene slechte Inboorlingen drinken. Men moet weten, dat de bladen zo lang als zy aan de plant zyn, zyn onderworpen aan dikwilsche en zeer schielijke veranderingen, zo ten aanzien van derzelve grootheid al goedheid, en dat, by aldien de bequaame tyd van ze te verzamelen verzuymt word, zy in den tyd van eene nacht zeer veel kunnen verergeren. Doch om voort te gaan: De derde hoofdfoort word genoemt *Ban Tsjaa*. De bladeren van de derde en laatste verzameling behooren tot dit foort, wanneer ze te groot en te grof, en onbequaam geworden zyn om op der Chineesen wyze bereydt te worden, (dat is, in pannen over 't vuur gedroogt en gebruikt.) Deze zyn voor het gebruyk van het gemeen, daghuurders en boeren, en daar valt niets aante bereyden. De krachten houden meer in de groote bladeren van dit derde foort, en zullen zo licht niet vergaan, noch door het bloot leggen voor de lucht, noch door 't kookken, daar in tegendeel de bladeren van alle de voorge-melde foorten van wegen de uytnemende vlugheid dezer deelen, in welke haare krachten bestaan, niet voor een wyle

Ban Tsjaa.

tyds zonder groote schade kunnen bloot leggen voor de lucht, of zelfs een enkele opzieding uytstaan.

In het begin van de afdeeling sprak ik ter loops van dit byzonder foort van Thee, dat *Udſi Tsjaa* wierd genaamt, van welke ik nu een naauwkeuriger beschryving zal geven, op dat 'er niets ontbreeke in myne voorgestelde Historie van deze Heester. *Udſi* is een kleine stad, gelegen in een gebied van dien eigen naam, niet ver van de Zeekusten aan de eene kant, en van *Miaco*, de Hoofdstad en Zetel van den Geestelyken Erfkeyzer van *Japan* aan de andere kant. Men heeft opgemerkt, dat het Klimaat van deze plaats, boven andere zeer gunstig is tot de aanqueeking van de Theestruyk. Hier van is 't dat de Thee die van daar gebragt word, word geacht voor de beste van 't Land. Al de Thee die gedronken word aan 's Keyzers Hof en in de Keyzerlyke Familie, word geteelt op een berg, die dezelve naam heeft als de stad, en in 't zelve gebied legt, het welk om dit geval alleen zeer uytnemend vermaard is geworden. De Opper Theeverzorger voor 's Keyzers Hof heeft ook het opzicht over dien berg, waar heen hy zyne Gemachtigden zendt, om zorg te dragen zo voor de aanqueeking van den struyk, als voor de verzameling en bereyding der bladeren. De Berg zelf is zeer pleyzierig om te zien, en omvangen met een breede gracht, om menschen en beesten af te weeren. De De heesters zyn geplant als in laanen, die alle dag geveegt en gespoelt worden, zo wel als de struyken zelf. Zynde de Bewaarder verplicht zonderling zorg te dragen, dat 'er geen vuyligheid op de bladeren geworpen wordt; om deze reden, en tot meerder zekerheid worden de planten op verscheide plaatsen met heyningen omzet. Wanneer de tyd om de bladeren te plukken nadert, en ten minsten twee of drie weeken te vooren, moeten de geene die dezelve zullen plukken, zich onthouden van visch of eenig onreyn voedsel te eeten, op dat niet door onzuyverheid van hunne adem de bladeren besmet, en derzelve deugd benadeelt worden: Zo lang als de inzameling duurt, moeten zy zich twee of drie maal daags wasschen, of in een heet of warm Badt, of in de Rivier: Zy vermogen ook de bladeren niet aan te raken met bloote handen, maar met handschoenen aan. De bladeren vergadert en volgens de kunst bereydt zynde, worden gedaan in papiere zakken, en andere in grooter aarde of porceleyne potten, die

Udſi Tsjaa
naauwkeu-
rig be-
schreeven.

tot beter behoudenis der bladeren, gevult zyn met gemeene Thee. Dus ingepakt zynde, zend de Hoofdopzichter over het werk dezelve onder 't geleyde van een sterke wacht, en met een talryk gevolg, alles uyt achtung voor de Oppermajesteit des Keyzers, naar het Hof. Hier van komt de hooge prys van deze Keyzers Thee: want rekenende alle de kosten van aanqueeking, verzameling, bereyding en zending naar het Hof, komt een *Kin* of *Catti* op niet minder dan dertig of veertig *Siumone* of *Thails*, dat is twee en veertig of zes en vyftig kroonen of oncen zilver te staan. Ja zelf schaamt zich de Hoofdverzorger van de Thee voor de Keyzer niet, in zyne rekeningen voor de Keyzerlyke Treforie, de prys van sommige Thee in te brengen tot een *Obavi*, t' welk is een goud stuk gelds, omtrent hondert oncen zilver waardig, en somtyds ook wel tot hondert *Thail*, of hondert en veertig oncen zilver. Dit zal te minder vreemd voorkomen, wanneer men ziet dat somtyds eene pot van deze Thee, waar in niet meer als drie of vier *Cattis* zyn, naar 't Hof gezonden word met omtrent tweehondert menschen om ze te verzellen. Het geheugt my, dat in ons Gehoor aan het Hof, wanneer het de gewoonte is dat men ons op Thee onthaalt, een der Heeren die toen oppaste, my een kop Thee aanbod met het volgende compliment: *Drinkt hartig en met pleyzier, want yder kop kost een Itzebo*. Een *Itzebo* is een vierkant goud stuk, omtrent een dukaat en een vierde, of omtrent twaalf of dertien Engelsche schellingen waardig.

Bereyding
der blade-
ren.

6. 7. Ik gaa nu over tot de bereyding der bladeren, dewelke bestaat in dat de versche bladeren worden gedroogt, en in een yzere pan over het vuur gerooft, en wanneer ze heet zyn, met de palm van de hand gerold worden over een mat tot dat ze gekrukt zyn; want door dus gerooft te worden droogen ze niet alleen schieleyk, maar worden ook berooft van die quaade hoedanigheid, die het hoofd zo nadeelig is, en daar door bequaamer gemaakt voor het gebruyk van het menschedom, en door dien ze gerolt worden, worden zy tot een kleiner bestek gebracht en gevolgelyk lichtelyker bevaart. Ze worden bereydt in de *Tsuji*, dat is openbaare roostinghuysen of werkhuyzen, tot dit gebruyk gesticht en zodanig gemaakt, dat elk een zyne bladeren daar brengen mag om gerooft te worden: want de meeste gemeene menschen zyn of onkundig in de manier van dezelve te bereyden, of hebben het noo-

dig gereedichap daar toe niet. In deze openbaare werkhuyzen zyn (1) verscheide ^{Noote}werkhuys-
de ovens, van vyf tot tien en twintig gen.
toe, elk drie voeten hoog, met een wyde, platte, vierkante of ronde yzere pan boven op, waar van de zyde die recht over de mond van den oven is, opwaards is gebogen naar den geenen, die rooft, en die aan de overzyde staat, om veylig te zyn van het vuur, en in staat om de roostende bladeren om te keeren, zynde daar geene scheuren noch spleeten om de randen van de pan, door welke de rook kan uytkomen. (2) Een laage, doch zeer lange tafel, (in groote werkhuyzen ook wel meer dan een) of liever verscheide planken groft'zamen gelymdt op de wyze van een tafel, en bedekt met fyne riet matten, over welke de bladere worden gerolt. (3) De arbeiders zelve, van welke sommige staan de roosten by de ovens, andere met de armen dwarfsch over malkanderen zitten aan de tafels om de bladeren te rollen zo heet als ze uyt de pan komen. De bladeren moeten gerooft worden als ze versich geplukt zyn, want zo men ze maar eene nacht liet overleggen, zouden ze zwart worden, en veel van haare krachten verliezen: om deze redenen worden zy na deze huysen gebracht op den zelve dag, dat ze geplukt zyn. Men moet byzondere zorg dragen in 't plukken, dat ze niet te veel op elkanderen leggen, noch ook te lang, op dat ze niet beginnen te broeyen, 't welk ze zeer lichtelyk doen, en waar door ze insgelyks haare krachten zouden verliezen: Indien iets zodanigs gebeurde, moeten zy aanstonds los gestrooyt worden op de vloer en gewaayt, om koel te worden.

De Bereyding zelve geschied op de volgende manier. De rooster doet eenige ponden der bladeren te gelyk in de yzere pan, dewelke, door het onderleggende vuur tot zo ver moet worden heet gemaakt, dat de bladeren als ze daar in gedaan worden, zo geswollen en vol zap als ze zyn, aan de randen van de pan raaken. Midlerwyl en op dat ze dooren door gelykelyk mochten roosten, moet hy ze geduriglyk met beide handen roeren. Men moet aanmerken, dat de bladeren van deze eerste verzameling, eer dat men ze in *China* rooft, gedaan worden in heet water voor een half minute alleenlyk, of zo lang, dat ymand dertig tellen kan: Dit word gedaan, om de bladeren des te beter te benemen de slaapverwekkende hoedanigheid, die veel krachtiger is, wanneer ze jong en vol zap zyn, dan wanneer ze ouder en drooger zyn geworden. Het vuur in den oven moet

zodanig geïchikt zyn, dat de handen van den geenen die rooft, de hitte verdragen kunnen, de bladeren moeten zo lang worden gerooft, tot dat ze zo heet worden, dat hy ze naauwlyks langer handelen kan: op dat oogenblik neemt hy ze uyt met een foort van een schop, uytgespreyd op de wyze van een waayer, en stort ze uyt op de mat, om daar op gerolt te worden. De rollers nemen yder een weinig voor zich terwyl ze heet zyn, en vallen aanstonds aan het werk, rollende dezelve met de palmen hunner handen alle op dezelfde manier, om dat ze alle even gelykelyk moeten gekruld zyn. De bladeren door deze rollende beweging gedrukt zynde, zweet 'er een fcherp geel en groenachtig zap uyt derzelve *pori*, 't welk de handen tot een byna onverdraglyke trap brandt. Evenwel, niet tegenstaande deze brandende pyne, moet de rolling worden vervolgt, tot dat de bladeren geheel kout geworden zyn, want gelyk zy niet lichtelyk willen krullen, dan wanneer ze heet zyn, zo zouden ook de krullen niet lang dueren, indien zy onder de handen der Arbeiders niet koel wierden. Hoe eer zy kout worden hoe beter, en hoe langer de krullen zullen stand houden: Hierom zoeken zy de verkoeling te bevorderen door dezelve gedurig te waayen. Zo ras als ze kout geworden zyn, moeten ze weder overgelevert worden aan den geene die rooft, als de opper bestierder van het werk, die in dien tusschen tyd andere heeft gerooft, en deze nu in de pan doet, en voor de tweede reys rooftert, tot dat ze al haar zap verloren hebben. In deze tweede roosting beweegt of roert hy ze niet schieelyk en gezwind gelyk in de eerste roosting, maar langzaam en met overleg, uyt vreeze van de krullen te bederven, 't welk evenwel zo niet kan gemeyd worden, of veele bladeren zullen zich openen, en in spyt van alle hunne voorzorg open spreiden. Na de tweede roosting, geeft hy ze weder over aan de rollers, die dezelve ten tweedemaal zorgvuldelyk op dezelfde wyze als te vooren rollen. Zo ze dan volkomentlyk droog zyn, leggen zy ze weg ten gebruyk, indien niet, moet het zelve werk ten aanzien van 't rooften en 't rollen ten derdenmaal hervat worden. In de tweede en derde roosting moet naauw zorg gedragen worden, wanneer de bladeren reeds het meeste deel van haare zappen en vochten verloren hebben, de hitte van 't vuur ook na maate te verminderen; indien deze omzichtigheid niet gepleegt wierd, zouden de bladen ongetwyffelt branden en zwart

worden tot groot nadeel van den Eigenaar. Keurige menschen herdoen het rooften en krullen vyfmaal, en indien ze tyds genoeg hebben zeven reisen, by yder nieuwe roosting de hitte van het vuur ongevoelig verminderende, om dezelve allengskens by troppen te droogen, door welk middel zy die levendige aangename groenheid behouden, dewelke ze andersins zeer licht verliefen, indien de roosting te schieelyk en met te groote hitte geschiedt. Ten zelve einde, ik meen, om de groenheid te bewaren, moet de pan t'elkens na yder roosting uytgewassen worden met heet water, om dat 'er een fcherp zap aan de randen van de pan blyft hangen, 't welk de bladeren zeer lichtelyk besmet en bederft. De roosting en krulling der bladeren volgens de kunst, en ter genoegen des Eigenaars geschied zynde, worden ze op de vloer uytgestort op een mat, en schoon ze voor de roosting reeds geschift waren in drie verscheide foorten, volgens haare grootte en deugdzaamheid, moeten ze echter nu, eer ze tot het gebruyk worden weggelegd, een nieuw en naauwkeurig onderzoek uytstaan, in welk de grover bladeren, en die min net gekruld of te veel gebrand zyn van de andere worden afgezonderd. De bladeren van de *Ficki Thee*, moeten tot een veel grooter trap van droogte worden gerooft, om naderhand met zo veel te meer gemak gemalen en in poeder gebracht te worden. Sommige van deze bladeren, zynde zeer jonge en tedere, worden gedaan in heet water, en naderhand op een dik papier gelegd, en boven de koolen gedroogt, zonder het allerminste gerolt te worden, om dat ze zoo uytnemende smal en klein zyn. De Boeren gaan veel korter daar mede te werk, eenvoudiglyk en zonder veel kunst, haare bladeren roostende in aarde ketels. Haar *Thee* is ook niet veel te slechter hier om, die zy, mitsdien het hen niet veel kosten noch moeyte is, voor een veel minder prys zeer goed koop kunnen verkoopen. Na dat men de *Thee* eenige maanden heeft bewaart, moet men ze nemen uyt de vaten of bosschen, in welke zy ze bewaren, en weder rooften over een zeer zacht vuur, om ze te ontheffen van alleley vochtigheid, het zy ze noch eenige by zich behouden had na de eerste bereyding, of dezelve na zich mocht hebben genomen gedurende het regenachtig seizoen. Dan word ze eindelyk bequaam om te gebruyken, en mag dan van dien tyd af zeer lang gehouden en bewaart worden zonder vrees van te bederven. De *Thee*-bereyders klagen machtigh over het onge-

ongeluk van hun beroep, want, zeggen zy, niets kan beter koop in het Land bekomen worden dan de Thee, en echter is 'er geen werk verdrietelyker of meer vermoeyende, dan de bereyding van dezelve, het welk strydende tegen de wetten der natuur, by nacht gedaan word, met het verlies van haare rust.

Bewaring
der Blade-
ren.

§. 8. Na dat de Thee eene genoegzame roosting en krulling uytgestaan heeft en nu ten eenemaal koud geworden is, moet ze aanstons zorgvuldiglyk afgehouden worden van de Lucht. Hier in bestaat waarlyk de meeste kunst om ze te bewaaren, om dat de Lucht, in deze heeter Landstreeken, veel lichter, desselfs uytnemende fyne en vlugge deelen verspreyd, dan zeldoet in onze kouder Europische Landenschappen. Ik geloof in oprechtigheid, dat de Thee welke in *Europa* overgebracht is, merkelyk is berooft van desselfs vlugste zoutdeelen, want ik moet bekennen, dat ik in dezelve nooit heb kunnen vinden die aangename smaak, en zachte verfrisschende hoedanigheid, welke my zeer wel geheugt, dat ze in zulken uytnemende maate bezit, wanneer ze gebruykt word in 't Land daar ze groeit. De Chineesen sluyten ze op in busschen van grof tin, die indien ze groot zyn, gedaan worden in dennehoute doosen, van welke alle de spleeten van binnen en van buyten zorgvuldig toegestopt worden met papier. Op deze manier verzenden zy ze ook naar vreemde Landen. De Japonesen bewaaren hunne voorraadt van gemeene Thee in groote aarde potten, met nauwe monden. De beter soort van Thee, die de Keyzer zelfende Grooten van het Ryk gebruyken, bewaaren zy in porceleyne vaten of potten, en wel voornamentlyk, indien zy ze kunnen krygen, in deze, die men *Maatsubo* noemt, dewelke merkwaardig zyn om haare oudheid en hooge waarde. Men geloof in 't gemeen, dat deze *Maatsubo* potten de Thee niet alleen bewaaren in den zelven staat van goedheid, maar haare krachten zelfs verbeteren, en dat ze behoort geacht te worden te duurder en te beter, hoe langer zy in dezelve geweest is. De *Ficki Tsjaa* kan in deze vaten eenige maanden worden bewaart, zonder daar van het allerminste nadeel te trekken. Ja zelf gaan zy noch verder, en geven voor, dat oude en slechte Thee, indien ze gedaan word in deze potten, haare verlore krachten en voorige goedheid herkrygen zal. Hierom behoef men zich niet te verwonderen, dat de Grooten van het Ryk zeer begeerig zyn om een of twee van deze potten te hebben, zy mogen hen

kosten wat ze willen, en dat onder het Thee-gebedschap om ze te drinken, zo prachtig en kottelyk als het is, altyd de eerste plaats aan de *Maatsubo* gegeven word. De zonderlinge goedheid en uytmuntendheid dezer potten, meen ik, dat wel verdienden, dat haare geheele historie hier by gevoegt worde, het welk ik te liever doen zal, om dat ik niet weete, dat dezelve ooit te vooren gemeen gemaakt is. Dit byzonder soort van Porceleyne vaten, dat nu dien naam draagt, wierd gemaakt uyt een fyne schoone aarde in *Maurigafima*, of 't Eyland *Mauri*, welk eenmaal ryk en bloeyend Eyland, men zegt, dat om de Godtloosheid en ondeugden der Inwooners, door de vertoorntheid der Goden gezonken is, zo dat 'er nu niet overig is te zien, dan eenige klippen, die zich met het laag water vertoonen. Het was gelegen naby het Eyland *Teyouaan*, of *Formosa*, omtrent welk Eyland in onze kaarten uytgedrukt staan eenige kleine stipjens, starretjens of kruysjens, om te betekenen een ondiepe klipachtige grond. De Chineesen doen het volgend verhaal van de vernieling van dit Eyland. In voorige Eeuwen was *Maurigafima* een Eyland vermaard van wegen de uytmuntende vruchtbaarheid van desselfs grond, die onder andere voortbracht, een zonderlinge kley, by uytstek bequaam tot het maken dezer vaten, die nu bekent zyn onder den naam van *Porceleyn*. De Iwooners wierden zeer ryk door dit handwerkfel, maar hunne aangroeyende rykdom baande den weg tot ontuchtigheid, en versmaading van den Godsdienst, het welk de Goden tot zo ver verbitterde, dat zy door een onwederroepelyk besluyt besloten het geheele Eyland te doen verzinken. De toenmaals regeerende Koning en Souvereyn van het Eyland, *Peiruum* evenwel een zeer deugdzaam en Godtsdienstig Prins, en op geenerley wyze schuldig aan de misdaden zynet onderdaanen, zo wierd dit besluyt der Goden aan hem in den droom geopenbaart, waar by hem wierd bevolen, indien hem de veyligheid en behoudenis van zyn eige persoon ter herten ging, zich te begeven aan boord zynet schepen, en van het Eyland te vlieden, zo ras als hy merkte, dat de aangezichten van de twee beelden, die aan den ingang van den Tempel stonden, rood wierden. Deze twee Afgoden, zeggen zy, waren van hout, beide van een reusen-groote, en genoemt *In-jo*, *Ni-wo* ende *A-wun*. De eene geloof men dat macht heeft over de schepping der dingen, en de ander om over derzelve verderf te gebieden. De

Historie
van Pei-
ruun.

eerste

eerste betekent den Hemel, en een werkend begintzel, de tweede de aarde en een lydend begintzel, d'eene opent en geeft, deze sluyt ende neemt. Beide hadden zy het aangezicht van een Leeuw. Beide droegen zy kroonen op hunne voorhoofden, en een korte bevelhebbers staf met eene slang omwonden in hunne handen. Geene, *In* genoemd, dezelve in de rechterhand na boven houdende, deze *Fo* genoemd, in de linker drukkende denzelve benedwaards dicht tegen zyn borst. Beide waren zy naakt, en droegen alleen een los stuk stofs om hun midden. De eene had den mond wyd open, de andere toe. Zy ontleenden hunne naamen van hunne ampten en gebaarden. Het eerste en voortteelende begintzel word genoemd *In*, *Ni*, en *A*. in de taale der geleerden, en in de gemeene *Rikkiswoo*; het tweede en verdervend begintzel, *Fo*, *wo*, en *wun* in de taale der Geleerden, en in de gemeene *Kongowoo*. Deze twee Afgoden stonden, gelyk gezegt is, aan den ingang van den Tempel, gelyk zy ten huydigen dag staan aan den ingang van verscheide Tempels in *Japan*, en het was door het veranderen der aangezichten in een roode koleur, dat de Koning zoude gewaarschouwt worden van het aannaderend verderf van het Eylandt. Zulken dringend gevaar, over de hoofden zynen onderdaanen hangende, en de tekenen, waar by zy mochten weten de aannadering van zulken ramp, deed hy op staande voet over al afkondigen, op dat zy hunne leven mochten redden door een spoedige vlucht, doch in plaats dat zy daar na hoorden, lacheden zy hem uyt voor zynen yver en bezorgtheid, en hy werd veracht en gesmaadt door zyne onderdaanen. Eenigen tyd daar na ging op zekeren nacht een losse ydele quant terwyl niemand hem merkte, om des Konings bygeloovige bevreestheden noch meer ten toon te stellen voor bespotting, en verwe beide de aangezichten der Afgoden roodt. Den volgenden morgen wierd den Koning gebootschapt, dat beide de aangezigten root waren, waar op hy, weinig denkende, dat zulks geschied was door zulke godtlose handen, maar het zelve aanzierende als een wonderbaarlyke vervulling en als een ontwyffelbaar teken van des Eylands ondergang nu op handen zynde, aanstonds aan boord ging van zyne schepen met zyn geheele familie, en alle die hem volgen wilden, en spoedde zich door alle de zeylen te laten byzetten, om van deze doodelyke kusten af te raaken, en naar de Provintie *Foktsju* in *China* te steevenen. Na 's Konings

vertrek zonk het Eylandt, en de spotter met zyne medeplichtigen niet minder denkende dan dat hunne snaakery zoude verzelt worden door zulken gevaarlyken gevolg, wierden door de baaren ingezwolgen, met alle de ongeloofigen die op het Eylandt waren gebleven, en met een onnoemelyke veelheid porceleyn. De Koning en die by hem waren quamen behouden in *China*, alwaar de gedachtenis van zyn wedervaaren noch jaarlyks door een feest word geviert, op welk feest de Chineezen, inzonderheid de Inwoonders van de zuyderlyke Zee Landschappen, zich verlustigen op het water, met hunne booten, gins en weder roeyende, als of zy zich gereedt maakten tot den vlucht, en zomtyds roepende met luyder stemme *Peiruum*, het welk de naam van dien Prins was. Het zelve feest is door de Chineezen ingevoerd geworden in *Japan*, en word nu daar geviert, voornamentlyk op de westerfche kusten van dat Ryk. De Porceleyne vaten, die te gelyk met het Eylandt naar de grond der zee zonken, worden nu door 't duynken opgehaalt. Ze worden gevonden vast aan de rotfen en klippen, en moeten van dezelve met veel omzichtigheid, uyt vreesse van ze te breeken, worden afgenomen: zy zyn doorgaans zeer mismaakt door de schulpviiffchen, Coraalen, en diergelyke onderzeefche stoffen aan dezelve groeyende, welke afgeschrappt worden door de geene, die dezelve schoon maken, hoewel niet volkomen, want zy laten 'er altyd eenig klein gedeelte aan zitten tot een bewys, dat ze oprecht zyn. Ze zyn doorschynende, uytsteekend dun, van eene witachtige koleur, hellende na den groene, in gedaante niet ongelyk kleine tonnetjens of wynvaatjens, naauw van hals, en ten eenemaal bequaam om de Thee in dezelve te bewaaren, als of ze voorbedachtelyk met dit inzicht waren gemaakt geworden. Ze worden in *Japan*, hoewel zeer zelden, ingevoerd door de Chineeische Koopluyden van de Provintie *Foktsju*, die dezelve van de Duykers koopen, en dan verkoopen, de slechtste voor omtrent twintig *Thails*, het middelflag voor een of twee honderd, en de beste, die grooten geheel zyn, voor drie, vier, tot vyf duyzend *Thails*. Niemand durft zich onderwinden deze laatste te koopen, dan de Keyzer zelf, die zulk eene menigte derzelve in zyne treforie heeft, voornamentlyk van zyne voorzaten geërft, dat ze eene onnoemelyke somme gelds zouden bedragen. Het is zeer moeyelyk dezelve zonder barften of scheuren te krygen, maar de menschen die dezelve

zuy.

zuiveren, weeten, hoe zy dezelve zullen verbeteren en herstellen, met een byzonder zaamenmengfel van verw, zo net, dat geen kunft, noch het fcherpftc oog in ftaat is uytte vinden, of en waar zy gebarften waren, ten zy ze twee of drie dagen aan den anderen gekookt worden in heet water, het welk eindelyk de lym zal doen ontbinden. Dus ver van deze kostelyke Theebuffen *Maatsubo* genaamt.

De *Bantsjaa* of grove Thee, van de derde en laafte plukking word zo licht niet door de lucht befchadigt, want fchoon ze minder deugd bezit, indien ze vergeleken word by de andere foorten van Thee, zyn doch die weinige die ze heeft na maate vaster geveftigt; Het is ook onnodig dezelve met zo groote zorg te bewaaren, en op zulken keurlyken, viefen manier. Het Landvolk bewaart ze, en waarlyk ook alle haare Thee in 't algemeen in ftrooye korfjens, op de wyze van tonnetjens gemaakt, die zy onder de daken hunner huysen zetten, naby het gat daar de rook uytgaat, zynde van gevoelen, dat 'er niets beeter dan rook is, om de krachten der bladeren te behouden, en dezelve meer en meer vast te doen worden, Sommige zetten ze weg met de gemeene Byvoets-bloemen, of met de jonge bladeren van de plant *Safanqua* genoemd, welke zy meenen dat zeer veel toebrengen, aan haare aangenaamheid. Andere reuk en welruykende dingen heeft men by onderzoeking gevonden, dat ze niet wel mede overeenkomt.

§. 9. De Thee, zo als ze inwendig word gebruykt, word op tweederley wyze klaar gemaakt. De Chineefen gebruyken ze op de eerste manier, die niet anders is, dan een enkelt uyttrekfel van de Thee bladen in heet water, welke gedronken word, zoras als het de kracht uyt de plant getrokken heeft. Dezelve manier van Thee drinken is in *Europa* mede ingevoerd, en tegenwoordig aan een jegelyk zo wel bekend, dat het onnodig is iets meer daar by te voegen. De andere manier, die aan de Japoneefen eigen is, is door maaling; De bladeren worden daags te vooren eer ze gebruykt worden, of wel ook op den zelfden dag tot een zeer fyn poeder gebracht, door dezelve te maalen in een handmeulen van een zwarte groen achtige fteen, die genoemd word *Serpentyn fteen*: Dit poeder word gemengt met heet water tot een dun papje, dat dan geflurpt word. Deze Thee word genoemd *Koitsjaa*, dat is dikke Thee, tot onderscheid van de dunner Thee, die alleen gemaakt word

door uyttrekking, en het is deze, die by alle ryke Luyden en Goeten dagelyks in *Japan* word gedronken. Ze word gemaakt en aan het gezelschap voorgediendt op de volgende wyze: Het poeder in een bus belloten, en al het ander Theegeredfchap word gebracht in de kamer, daar het gezelschap is. Dan worden alle de kopjens gevult met heet water, en de bus geopent zynde, nemen zy met een klein fchoon lepeltje zo veel van het poeder daar uyt, als 'er omtrent op de punt van een redelyk groot mes kan leggen, en doen het in yder kopje: Hier na mengen en fchudden zy het met een kostelyk getant werktuyg, tot dat het fchuymt, en dienen het zo voor om te fluppen terwyl het heet is. Daar is noch een derde manier om de Thee te bereyden tot drank, door een volkome kooking, 't welk verder gaat dan een enkel uyttrekfel, en in gebruyk is by 't gemeen, en het Landvolk, die het den gantschen dag door drinken. Vroeg in den morgenftond, en voor het opgaan der Zonne ftaat een der Dienfboden op, hangt de ketel over het vuur, vult ze met water, en doet daar in, ofals het water kout is, of na dat het is heet gemaakt, twee, drie of meer handen vol van de *Bantsjaa* bladeren, na het getal der perfoonen in het huys: Ter zelve tyd doet hy daar in een korfje, van die grootte en fatfoen, die net over een komt met de binnen zyde van de ketel, om door dit middel de bladeren neer te houden op de bodem, op dat ze niet in den weg zouden zyn om het water daar van af te trekken. Deze ketel diend voor het gheele gezin den gantschen dag, om haaren dorft te leffen. Yder een die luft heeft om te drinken, gaat daar heen, als hy wil, en neemt met een emmer zo veel daar uyt als hem wel gevalt. Een bekken met kout water ftaat daar naaft op dat ingeval de dorftige geen tyds genoeg hebben, om ze op hun gemak te flurpen, zy ze zo veel kunnen verkoelen als hen aanftaat, en hun dorft zonder uytftel stillen, door groote teugen op eene reys te doen. Sommige laten 'er het korfje uyt, en doen de bladeren in een zak, 't welk het zelve oogmerk voldoedt. De *Bantsjaa* bladeren alleen moeten op deze wyze gekookt worden, om dat haare krachten vaster geveftigt zyn, en voornamentlyk beftaande in de harftachtige deelen, niet wel door een enkel uyttrekfel kunnen worden uytgehaalt.

Het is een byzondere wetenfchap de Thee klaar te maken, en voor te dienen,

in gezelschappen, 't welk evenwel meer bestaat in zekere welvoeglyke en aangename manieren, dan in eenige moeyte in de kooking of toebereyding. Deze kunst word genoemt *Sado* en *Tsiano*. Gelyk 'er in *Europa* menschen zyn, die leeren snyden, danssen, schermen, en andere diergelyke dingen, zo zyn 'er in *Japan* Meesters, die hun werk maken, om de kinderen van beide Sexen te leeren het geen zy *Tsiano* noemen, dat is, zich wel te gedraagen wanneer zy in gezelschappen van Theedrinkers zyn, als mede om de Thee toe te maken, en dezelve in het gezelschap om te dienen, op een fraaye, aangename en bevallige wyze. Het armer soort van menschen, inzonderheid in de provintie *Nara*, kookt somtyds haare ryft, die 't voornaamste onderhoud der Inboorlingen is, in het uyttreksel of afziedsel van de Thee, door welk middel zy zeggen, dat ze voedzaamer en strekkelyker word, in zo ver, dat een gedeelte van de ryft, dus vaerdig gemaakt, by hen zo veel strekt, als drie gedeeltens alleenlyk in gemeen water gekookt. Ik moest niet vergeten te melden een ander uytwendig gebruyk van de Thee, na dat ze te oud geworden is, ente veel van haare krachten verloorren heeft, om inwendig te worden gebruykt, dan word ze gebruykt in het verwen van zyde stoffen, aan welke ze een bruyne of kastanje bruyne koleur geeft. Tot dat einde worden byna alle jaaren zeer groote menigte van bladeren van *China* gezonden naar *Gusaratta* (of *Suratta*.)

De goede en quaade hoedanigheden van de Thee.

Haare deugden.

§. 10. Boven heb ik gezegt, dat de Theebladeren eenige slaapverwekkende kracht in zich hadden, welken de dierlyke geesten zeer veel ontstelt, en de menschen gelyk als dronken maakt. Deze quaade hoedanigheid word voor een groot gedeelte weggenomen door de herhaalde trapswyze roosting, hoewel zo krachtig niet, of dat 'er noch iets van overblyft, 't welk het hoofd zal aandoen, en waar van ze niet wel kunnen ontbloot worden, dan allengskens, in den tydt van tien of meer maanden. Zo lang gelegen hebbende is het 'er zo ver van daan van de dierlyke geesten te ontstellen, dat zy dezelve veel eer doet verscheren, en wonderbaarlyk vervrolyken, en het verstand versterken. Hier van is het, dat ze te verscher genomen, en binnen de tydt van een jaar, waarlyk uytstekend aangenaam en lieflyk van smaak zyn, maar in geval ze in een te groote veelheid gedronken worden, zullen ze het hoofd krachtig aandoen, het zwaar maken, en

eene beeying der zenuwen veroorzaaken. De beste en lekkerste Thee, en die haare ververschende en verquikkende kracht in haare grootste volkomenheid bezit, moet ten minsten een jaar oud zyn. Nooit word ze verscher gedronken, ten zy met even zo veel andere Thee gemengt. Om met weinige woorden de deugden van dezen drank op te tellen: Ze opent de verstoppingen, zuylvert het bloedt, en wel inzonderheid veegt af die wynsteenachtige stoffe, die de uytwerkende oorzaak is van steenachtige aangroeyingen, graveelachtige en jichtige ongemakken. Dit doet ze zo krachtig, dat ik onder de Theedrinkers van dit Land nooit iemand ontmoet heb, die geplaagt was met de jicht of met de steen. Ik ben van gevoelen, dat het gebruyk van deze plant met het zelve gevolg zou verzelt gaan in diergelyke gevallen, en in *Europa* zelf, indien het niet was om een effelyke gesteltheit tot een dezer ziekten, die op zommige perfoonen overgegaan is van hunne voorouders, en dikwils gekoestert en aangequeekt word door het te overvloedig gebruyk van wyn, bier, sterke dranken, en vleeschspys. In *Japan* zelf verachten de Liefhebbers van dat soort van bier 't welk uyt ryft word gebrouwen, en door de Chineesen *Sampsu*, en by de Japonesen *Sacki* genoemt word, zo veel hen mogelijk is, het gebruyk van de Thee, en andere geven voor, dat de beste deugd die ze heeft, niet verder gaat, dan om even de raauwheid van het water te verbeteren, en de menschen by malkander in gezelschap te houden. Onder deze is het waarlyk niet zeldzaam zodanige te vinden, die gequeld zyn met jichtige toevallen, opstoppingen van water en diergelyke ongemakken. Zy zyn grootelyks van den weg, die het gebryk van de *Veronica* of Eerenprys, en de *Myrtus Brabantica* in plaats van de Thee aanprysen, als planten die dezelve kracht hebben. Ik geloof dat 'er tot noch toe geen plant in de waereld bekend is, welkers aftreksel of afziedsel de maag zo licht valt, rasser door het lichaam gaat, of zo zachtjens de doffe geesten verfrist, en het verstand en het gemoed verquikt. De zulke zouden mischien beter beloont worden voor hunne moeyte, die poogden diergelyke krachten uytte vinden in sommige dezer planten, die om haare quade, en somtyds vergiftige hoedanigheden beroemt, geheel verworpen zyn, door dezelve eerst te doen ondergaan een behoorlyke verbetering en bereyding. Doch het schynt dat de Europeaanen geheel on-

onkundig zyn in de wetenschap om deze planten te beroven van derzelve quade en schadelyke hoedanigheden, en daar benevens zo afkeerig daar van zyn, dat, voor zo veel het my dunkt, ymand zyne achting te veel zoude benadeelen, en misschien gevaar loopen van beschuldigt te worden van Tovery, indien hy iets diergelyks ondernam. De verstandige *Brahmines* zyn veel beter in deze kunst ervaren. Dus hebben zy, by voorbeeld, door eene langdurige ondervinding geleert, de *Datura* zo te verbeteren (welkers uytmuntend sap gestelt is geworden door uytmuntende Rechtsgeleerden onder de vergiften. *Gothofr, ad L. 3, ff. ad L. Corn. de Sic.*) en van andere diergelyke planten in hun Land groeyende, en dezelve daar af te berooven, of anders haare slaapverwekkende kracht zo te stillen en te maatigen, dat, inwendig genomen, zy de ongelukkige menschen onaandachtig en onoplettend maken op de ongelukken van hun staat, uyt hun gemoed alle zwaarmoedige begrippen en gedachten verbannen, en in dezer plaats andere van vreugde en vrolykheid verwekken. Zy geven het gemeenlyk in de gedaante van een *Electuarie*.

De quade hoedanigheden van de Thee.

Ik gaa nu over tot de quade hoedanigheden van de Thee, die volgens 't verhaal der Japoneesen de volgende zyn. Het Thee drinken verhindert en belet de werking van andere geneesmiddelen. De Thee is schadelyk, en moet zorgvuldig worden gemydt in dat soort van darmkrimping, dat daar de Landziekte is. Het aftrekfel van de versche bladeren, gelyk het zeer veel aandoet het hoofd in 't gemeen, zo is door ontwyffelbaare proeven uytgevonden dat het inzonderheid schadelyk is aan die gequelt zyn met ontsteekingen aan de oogen. Ik heb ook by de Chinesche Geneesheeren onderzocht na de quade hoedanigheden van deze plant, en een oud deffig man gaf my dit volgende daar van: Indien iemand den gantschen dag dronk een sterk aftrekfel van Theebladen, zou hy daar door omverwerpen het grondbegintzel van het Leven, 't welk bestaat in een behoorlyke vermenging van heet en koudt, of van droog en vochtig. Het zelfde zou volgen, doch uyt tegengestelde redenen, van een diergelyk en te menigvuldig gebruik van vette spyse, en inzonderheid van verkenstvleesch, waar op de Chinesen zeer verzot zyn; maar zo deze twee strydige by malkander worden genomen, zullen zy, ver van nadeelig te zyn, veel eer toebrengen tot de gezondheid en lang leven. Tot waarmaking van dit gezegg

de brengen zy by en verzekeren het geval van een vrouw, die een driftig, kyfachtig, en daarenboven een onmachtig man in de huwelyksplicht moede zynde, met een Geneesheer te raade ging over wegen en middelen, om van hem ontflagen te worden, en geraaden wierd hem voor dagelyks voedsel te geven varkensvleesch, spek, en alle andere vette dingen, welke hem ongetwyfelt binnen een jaar tyds zouden doen sterven. Doch zy niet volkomen vergenoegt met dezen raadt, gaat een ander raadplegen, die haar gebied aan haaren man, toen byna een geraamt geworden, dikwils te drinken te geven sterk getrokken Thee, haar zeggende dat dit hem zekerlyk binnen den tyd van een jaar zou in 't graf helpen. De vrouw stelt daar op deze beide te gelyk in het werk om haaren man des te eerder na de andere waereld te zenden, doch zy bevond tot haar groote droefheid, dat hy door het zaamgevoegt middel dezer twee tegenstrydige dingen schielyk begon te beteren, en gevoelig zyne krachten wederkreeg, en eindelyk in een gezonde staat geraakte. Ik kan niet nalaten hier in te voegen de fraaye versen van *Ausonius*, een vermaard Fransch Poët, op een vrouwsperfoon in diergelyk geval, die om haar te ondoen van haaren man, hem eerst een vergifingaf, en naderhand, om dat te krachtiger te doen werken, een dosis Quik daar op zette, 't welk by geluk een Tegengift was, de kracht van het vergift onderbracht en hem zyn leven bewaarde. Dus luyden de woorden van *Ausonius*:

*Toxica Zelotypo dedit uxor mocha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Mileuit argenti lethalia pondera Viri,
Cogoret ut celorem vis genitura nocem.
Dividit hæc si quis, sacrant discretæ venenum,
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ.
Protinus & vacuos alvi petiere recessus,
Lubrica defæctis, qua vii nota civis.
Quam pia cura divum! Prodest crudelior
uxor;
Et cum fata volunt, bina venena juvant?*

§. II. Op dat 'er niets mocht ontbreken aan eene volkomene Beschryving van deze Thee, heb ik dienftig geoordeelt den Lezer te beschenken met de naauwkeurige aftekeningen en beschryving van een draaglyk wergtuug, in een zeer klein bestek bevattende de kopjens,

Gereed- schappen om de Thee klaar te maken en te drinken.

en geheel en toefstel die vereyft word tot het klaar maken en drinken van de Thee, zodanig als de Japoneezen het tot hun gebruyk en tydkorting overal op hunne reyen, en waar zy ook gaan, met zich dragen.

A. en B. zyn twee vertooningen van dit verdraagbaar werktuyg, geheel met zyne klampen, hengfels, knoppen en spykers, gelyk het zich van yder kant vertoont, zynde alles van hout, (de vouwdeuren, die het bedekken, alleen uytgezondert) en gevernifcht. A. toont het van voorenen B. van achteren.

C. C. twee fchuyven of vouwdeuren van koper, aan den top zaam verloopende, en vaftgemaakt door twee lange banden.

d. Een opening of gat dat doorgaat even beneden den top van 't werktuyg, en gemaakt is om een ftok door te fteeken, om het te gemakkelyker op den rug te dragen, ten welken eynde ook twee handvatten die neerwaards hangen, zodanig zyn gemaakt, dat na boven bewogen zynde, deffelfs aanhangfel *e. e.* juyft aan yder zyde voor het gat komen, voor de ftok, om 'er op eenmaal gelyk door te gaan.

f. g., *f. g.* De bovenverdieping van het werktuyg, inhoudende twee kopere vaten P. en T. van binnen vertint, om het water in te bewaaren en te kookken. De twee kopere fchuyven *e. e.* moeten worden opengedaan, om ze uyt te krygen.

g. b., *g. b.* De onderverdieping, inhoudende drie ryen van houte kasjens V. W. en X. kostelyk van binnen en van buyten gevernifcht, in welke bewaart zyn de nodige dingen om Thee te drinken.

i. Een gat om de bout van de afhangende valdeur L. te ontfangen.

K. Een lange kopere haak, om de valdeur die afhangt op te houden als ze open is.

L. De houte afhangende valdeur, (welke de onderfte verdieping A fluyt, om te beletten dat de houte kasjens niet uytvallen) uyt de hengfels genomen. In dezelve zyn aanmerkelyk de bout *m.* welke ontfangen word in 'tvoornoemde gat *i.* en de ring *n.* welke overeenkomt met den haak *k.*, welke haak gelyk gezegt is, dient om de valdeur op te houden, wanneer de kaffjens worden uytgenomen.

o. Een gat aan de overzyde van B. om een vinger in te fteeken, en de kaffjens na vooren te duuwen, om ze gemakke-lyk daar uyt te krygen.

P. De grooter kopere ketel om het water in te kookken. Deze heeft boven drie openingen, yder met een deksfel: De eerfte diend om het koud water in te gieten, de tweede om het heete uyt te laaten: de derde komt in een wind oven en dient om koolen in te doen. Ik heb een van de deksfels vertoont neerhangende, om beide deffelfs randen te zien zo als ze gemaakt zyn, om ze dicht te fluyten.

q. Is de even gemelde wind oven: ze is rond van koper gemaakt, en ftaat in het midden van het water, zynde vaft aan het vat, in welk het gehouden word, door deffelfs bovenfte en onderfte mond. *r.* is de mond van den oven, daar de wind inkomt om de koolen aan te blaafen. *f. f. f.* zyn de tochtgaten om den rook en damp uyt te laaten.

T. Is een kleiner kopere ketel, welke diend om het koude water te bewaaren, en heeft een deksfel gelyk de voorige.

V. Is een houte kaffje, bevattende de kopjens, en de verfcheide nodige werktuygen, om de Thee gereed te maken om te drinken, afzonderlyk getekent met 1. 2. 3. 4. 5. 6.

W. Is het tweede en grooter houte kaffje, 't welk in twee afcheidingen is verdeeld, in welkers buytenfte bewaart worden koolen en brandftof, in de andere noch eenige kopjens voor de Thee, of voor iets anders dat de menfchen goed vinden daar in te leggen.

X. Zyn drie kleiner houte kaffjens of doosjens, dicht op een ftaande, met de bovenfte gemeene deksfel opengedaan. In deze worden gehouden eenige eetbare dingen, die te gelyk met de Thee worden voorgezet.

1. Is de kop om Thee uyt te drinken, met een klein pypje doorgaande om den handvat of ftyltje 2. te ontfangen, 't welk weer afgenomen word als het gebruykt is.

3. Is een kop of bus met Theebladen, geheel of gemaalen.

4. Is een kleine Lepel om de gewreven Thee uyt te haalen.

5. Is het werktuyg *Ficki Tsjaa* genoemt, om de gemaale of gepoederde Thee te mengen, eer ze geflurpt word.

6. Is een koper vat, dat diend om de Thee uyt te gieten. Het onderfte gedeelte van 't zelve, ook van binnen vertint, fet men in de grooter opening van het koper vat P. by de opkomende dampen, om 't geen 'er in is, warm te houden. Het heeft byna even diergelyken deksfel als vooren gezegt is.

Z. Is de fchaal, waar mede de grootte en

en de afmetingen van de verscheide deelen van dit werktuyg genomen worden, voor de zulken die nieuwsgierig mochten zyn, om een diergelyk te laten ma-

ken. Deze houdt een *Sakf*, of tien *Sum*, 't welk zeer naby overeenkomt met een van onze maatvoeten.

I I.

Van het Papier maken der Japoneesen.

Inleiding. **H**et is genoeg bekend, dat oudtyds verscheide manieren van schryven in gebruyk zyn geweest onder de Inwooners van deze Westersche gedeelten der Waereld, en onder hunne Nabuuren de *Aegyptiers*, *Syriers*, *Jooden*, en andere Natiën, alle evengelyk verward en afmattende, vergezelt met al te veele verdrietige zwarigheden, die niet overtekomen waren, dan door een ongemeen groot geduld en naarstigheit. Zy hadden noch niet het gebruyk van dit licht, en gemakkelyk werktuyg, de Pen, maar schreven met een yzere griffie, of een penzeel kunstiglyk gemaakt, zy schreven ook niet op papier, 't welk nu van zulk een uytgestrekt en algemeen gebruyk is, maar op verscheide soorten van Tafels en platen niet zonder groote naarstigheit en arbeyd gemaakt van huysden, vliessen, schorsen van bladeren, van koper, loot en andere metalen, van wasch en andere stoffen. In 't midden dezer groote en menigvuldige moeyelykheden van te schryven, de grootste beletselen tot de behoudenis en bewaaring der Historien, en de verbeteringen en vorderingen in de geleerdheit, liet de Voorzienigheit toe, dat de papiermakery uytgevonden wierd uyt oude vodden. Sommige brengen deze uytvinding onder den tyd van *Alexander den Grooten*, hoewel na het schynt op zeer slechte gronden, zynde het qualyk te geloven, dat zodanige nutte kunst zo langen tyd zoude zyn verborgen gebleven, en in den staat van haare kindsheid zo veele Eeuwen volhardt. Behalven dit, ze was niet zo ras gebracht tot eenige maatigen trap van volmaaktheit, en aan het menschedom bekend geworden of ze bracht alle de oude manieren van schryven, die op parkement alleen uytgezondert, met 'er haast buyten het gebruyk, welke men greepig verwisselde tegen eene zo veel lichter en gemakkelyker manier. De Oostersche Natiën, die het naast by *Europa* wonen, ik meen, de *Turken*, *Arabieren*, *Persianen*, de Inwooners van klein *Tartaryen*, en de onderdaanen van den Groo-

ten *Mogol*, hebben dankbaarlyk aangenomen en onder zich ingevoerd zodanigen fraaye en nutte uytvinding, met dit onderscheid alleen, dat zy in plaats van oude linnen vodden daar toe gebruykten die van wol en kattoen, dewelke een papier even goed, zo niet beter, uytleveren. De zwarte volkeren van *Asia*, verder zuydwaard leggende, behielden de manier van schryven by hunne Voorvaderen in gebruyk, welke was op palmbladen van verscheide soorten, op welke zy noch schryven, of liever hunne merktekenen en letters insnyden met een yzere griffie, en de verscheide bladen zamenbindende aan kleine houtse stukjens, binden zy ze op deze wyze op in deelen van boeken. In de uytterstens van 't Oosten (ik versta *China* en *Japan*) uytmuntende in vroegtijdige uytvindingen van nutste kunsten en wetenschappen, is de nuttheid van het papier, beide om te schryven en om te drukken, en de manier van het zelve te maaken, bekend geweest van de aloudeste Oudheid af. Het zou buyten myn tegenwoordig bestek zyn de Chineesche wyze van papier maken te beschryven. Ik laat dit gaarn over aan zo veele Europische *Paters*, die daar wonen, en alle bedenkelyke gelegentheden hebben om het naauwkeuriger te doen. Myn oogmerk is alleen, een kort, doch klaar en volkome verhaal te geven van de wyze van 't papier maken, by de Japoneesen in gebruyk, (ten natie minder bekenten minder bezocht) voornamentlyk om te strekken tot onderrechting en voldoening van deze, die het zouden willen bezoeken op sommige schorsen van onze Europische boomen.

§. 2. Het papier word in *Japan* gemaakt van de bast van de *Morus Papyrifera Sativa*, of oprechte papierboom, op de volgende wyze. Alle jaar, wanneer de bladen afgevallen zyn, of in detiende Japansche maand, die gemeenlyk overeenkomt met onze *December*, worden de jonge scheuten, die zeer zappig zyn, afgesneden in stukjens van drie voeten of

Manier van papier maken.

korter, en in boschjens by eengebonden om naderhand te kookken in water en asche. Indien ze mochten droog worden eer ze kunnen worden gekookt, moeten ze eerst vierentwintig uren worden geweekt in gemeen water, en dan gekookt. Deze bondels of takkeboschjens, worden dicht zaamgebonden, en recht over end gezet in een groote en ruyme ketel, die wel moet toegedekt worden, en dan worden ze gekookt, tot dat de bast zo veel inkrimpt, dat 'er omtrent een halve duym van 't hout zich aan 't boven einde maakt vertoont. Wanneer alle de stokjens genoeg gekookt zyn, worden ze uyt het water genomen en in de Lucht gezet, tot dat ze koud worden, dan worden ze in de lengte opengefneeden om de bast af te haalen, 't welk geschied zynde, gooyt men het hout, als onnut weg, maar de schors word gedroogt en zorgvuldig bewaart, als zynde de stof, waar van zy op hun tyd het papier maken, door het een van deze bereyding te doen ondergaan, en dezelve op nieuws te zuiveren, en naderhand het beste van het slechtste af te zonderen. Ten dien einde word het drie of vier uren geweekt in water, en zacht zynde, word de zwarte huyl afgeschrap, te gelyk ook met de groene oppervlakte van 't geene noch overgebleven is, het welk geschied met een mes, dat zy *Kaadfi Kusaggi*, dat is *Kaadfi* scheermes noemen. Terzelve tyd word ook de dikker bast, die een vol jaar oudt is, afgescheiden van de dunner, die de jongere takjens bedekt, leverende de eerste uyt het beste en het witte papier, en de laatste slechts een donker en maatig soort. Indien 'er eene schorze is van meer dan een jaar oudt onder de andere vermengt, deze word uytgezocht en aan de kant gelegd, als gevende een grover en slechter soort van papier. Alle grove, quaastachtige deeltjens, en al wat maar eenigziny gebrekkelyk en qualyk gekoleurt schynt, word te gelyk mede uytgeschoten, om het by de voorrige grove soort te bewaaren.

Na dat de schorse genoeg gezuivert, en bereyd is, en geforteert, na desselfs verscheide trappen van goedheid, moet ze worden gekookt in zuivere loog. Zo ras als ze begint te kookken, en den geheelen tyd dat ze over 't vuur is, roeren zy ze gedurig met een sterk riet, van tyd tot tyd zo veel versche loog daar in gietende, als nodig is om het verkookte weder te vervullen, en om de dampen neer te houden. Dit kookken moet gedaan worden tot dat de stoffe zo dun geworden is, dat ze, slechts met de vinger aangeraakt zynde, ontbind en van een sicheyd in vlok-

ken en vezelen. Haare Loog word gemaakt van allerley soort van asche op de volgende wyze. Twee stukken houts worden gelegd dwarfsch over een tob, en met stroo bedekt, op welke zy leggen natte asche, en gieten dan daar over uyt kookkend heet water, 't welk als het door het stroo loopt in de onderstaande tobbe, ingedronken heeft de zoute deelen van de asche, en dat geene uytmaakt, 't welk zy Loog noemen.

Na de boven beschrevene kooking van de bast, volgt desselfs wassching. Dit is een werk van groot gewigt in het papier maken, en moet met een groot oordeel en oplettentheid behandelt worden. Indien het niet lang genoeg gewasschen is, zal het papier waarlyk sterk en vollichamen zyn, maar grof en van weinig waardy. Zo in tegendeel de wassching al te lang heeft geduurd, zal het, 't is waar, een witter papier voortbrengen, maar al te dun, gevlekt en onbequaam om te beschryven. Dit gedeelte derhalven van 't papier maken moet vooral behandelt worden met veel omzichtigheid en oordeel, om de middelmaat te houden, en elk uytterste te vermyden. Zy wasschen de gekookte schors in een rivier, doende dezelve in een soort van een wan of zeeve, welke het water doorlaat, en zy bewegen ze gestadig met de handen, tot dat ze zo klein is als een keurlyke zachte wol of dons. Over het fyner soort van papier, moet de wassching herdaan worden, maar de schors word in een stuk linnen gedaan in plaats van in een zeeve, om dat hoe langer de spoeling duurd, hoe de schorse meer verdeeld word en op 't laatst zo dun en klein zou worden, dat ze door de gaten van de zeeve zou uytloopen en verlooren zyn. Ter zelve tyd worden ook de harde vlokken en andere vreemde onnutte overgebleevene deelen zorgvuldig uytgelesen, en by een grover soort van schors voor slechter papier gedaan. De schorse genoegzaam door en door gespoelt en gewasschen zynde, word gelegd op een dikke glatte tafel, om geklopt te worden met stokken van het harde *Kufnoki* hout, 't welk doorgaans gedaan word door twee of drie menschen tot dat ze fyn genoeg geklopt is, en daar beneven zo dun, dat ze gelykt na een papje van geweekt papier, 't welk in 't water gelegd, van een scheiden zal gelyk meel.

De schorse dus bereyd zynde word gedaan in een naauwe tobbe, met het vette slymachtige uyttrekfel van ryft, en met het afweekfel van de *Oreni* wortel, die ook zeer slym en slymachtig is. De-

ze drie dingen by een zynde, moeten worden geroert met een dun, zuiver riet, tot dat ze door en door zyn gemengt in een insgelyk vochtige stoffe van eene bequaame dikte. Dit gelukt beter in een naauwe tobbe. Maar naderhand word de stoffe in eene grooter gedaan, in haare taal *Fine* genoemd, dewelke niet ongelyk is de geene die in onze papiermolens worden gebruykt, uyt dezetobbe worden de bladen een voor een uytgenomen, in bequaame formen, gemaakt van biesen (in plaats van koperdraad,) en *Mys* genaamt. Nu schiet 'er niets over, dan een goede bequaame behandeling om dezelve te droogen. Ten dien einde worden ze gelegd op hoopen op eene tafel met eene dubbele mat bedekt en een klein stuk riets (dat zy *Kamakura*, dat is een *Kussen* noemen) word tusschen yder blad gelegd, 't welk een weinig uytsteekende, op zyn tyd strekt om ze gemakkelyk op te lichten, en ze een voor een af te nemen. Yder hoop is gedekt met een kleine plant of bord van het zelve fatsoen grootte als het papier, op welke gewicht word gezet, eerst lichte stukken, op dat niet de bladen, zynde als noch zeer nat en teer, te veel in eene klomp zouden worden geperst, maar allengskens zwaarder en zwaarder, om uytteperffen en uytgedrukken al het water. Den volgenden dag word het gewigt afgenomen, en de bladeren een voor een opgelicht door behulp van 't kleine voorgemelde riete stokje, en met het vlakke van de hand geplakt op lange ruuwe planken, tot dat einde gemaakt, waar aan zy lichtelyk willen houden, van wegen de weinige noch overgeblevene vochtigheid. Op deze wyze worden zy in de Zon gezet, en als ze volkome droog zyn afgenomen, op hoopen gelegd, toegeflagen, en bewaart om te gebruyken of te verkoopen.

Ik heb gezegt, dat het afweeksel van ryft, weinig gewreeven, nodig is tot dit werk, om haare koleur, en een zekere kleefachtige vettigheid, die het papier te gelyk geeft een goede lyvigheid, en aangename witheid. De enkele weeking van bloem van ryft zou dit niet doen, om dat die deze vetheid niet heeft, welke evenwel eene zeer nodige hoedanigheid is. Het afweeksel, waar van ik spreek, geschied in een onverglaasde aarde pot, in welke de ryft-korrels worden geweekt in water, en de pot daar na geschudt, eerst zachtjens doch allengskens harder. Op 't laast word 'er versich kout water opgegooten, en dan zygt men het door een linnen doek. Met het overschot word

op dezelve wyze gehandelt tot zo lang 'er noch eenige kleefachtigheid in is. De Japanfche ryft is hier toe ver de beste, als zynde de witste en de vetste soort in *Asia* groeyende.

Het afweeksel van de *Oreni* wortel geschiedt op de volgende wyze. De wortel gestampt of klein gesneden doed men in versich water, 't welk in den tyd van eene nacht slymchtig word en bequaam om te gebruyken, na dat het door een linnen doek is gegoten. De verscheide tyden van het jaar vereischen een verscheide veelheid van dit afweeksel om by het andere te mengen. Zy zeggen dat de geheele kunst hier van volkomen afhangt. In den somer, wanneer de heete Lucht het lillig zop ontbind en vloeybaarder maakt, word 'er eene grooter veelheid toevereischt, en in de winter en in koud weder na maate weer minder. Al te veel van dit aftrekfel gemengt onder de andere middelen, zal het papier na maate dunder maken, te weinig in tegendeel maakt het dik en bordig; derhalven word 'er een middelmaat vereischt om goed papier van eene gelyke dikte te krygen. Door het uyt nemen evenwel van eenige weinige bladen, kunnen zy lichtelyk zien, of zy 'er te veel of te weinig in gemengt hebben. In plaats van de *Oreni* wortel, die somtyds, voornamentlyk in 't begin van den zomer, zeer schaars is, bedienen de papiermakers zich van een kruypend heeftergewasch, *Sane Kadsura* genoemd, welkers bladen een grootte slymchtigheid in grooten overvloed uytleveren, hoewel deze in allen deelen tot dit oogmerk zo goed niet is, als de slymchtigheid van de voornoemde *Oreni* wortel.

Ik heb ook genoemd de *Juncus Sativus*, die in *Japan* met veel vlyt en naarfstigheit aangequeekt word. Ze groeyt hoog, dun en sterk. De Japoneesen maken daar van zeylen, en zeer schoone vloermatten.

Te vooren is gezegt, dat de bladen, zo als ze versich uyt de form genomen zyn, gelegd worden op hoopen op een Tafel met twee matten bedekt. Deze twee matten moeten van verscheide maakfel zyn; de onderste grover, maar de bovenste dunner, gemaakt uyt dunne teere biesen, die niet moeten gevlochten zyn om aan elkander te sluyten, om het water te laten doorlopen met gemak, en zeer dun, om geente indruksefen in het papier te maken.

Een ander soort van papier, dienstig om goederen in te pakken en tot verscheide andere gebruyken, word gemaakt

van de schors van de *Kadse Kadfura* struyk op de voorverhaalde manier. Het japanfche papier is zeer vast en fterk, en zal zich laten vlechten tot touwen. Te *Syriga* word een dik fterk foort van papier verkocht (dit is een der grootfte fteden in *Japan*; en Hoofdstad van de Provintie van dien naam,) het welk zeer net gefchilderd is, en opgevouwen zo veel in een stuk, als nodig is toteen pak kleeren. Het gelykt even eens als zyde of wolle stof, zo dat men het lichtelyk daar voor zou aanzien. Een dun net foort van papier, dat geelachtig ziet, word in *China* en *Tunquin* gemaakt van kattoen en *Bambous*. De *Siamiten* maken hun papier van de fchorfe van de *Pliokkloi* boom. Zy hebben 'er twee foorten, de eene zwart, de andere wit, beyde zeer grof, ruuw en eenvoudig, gelyk zy ook zyn. Zy vouwen het op in boeken, byna op dezelve wyze als de waayers worden gevouwen, en fchryven aan beide zyden, niet met een penceel in navolging van de meer befchaafde volkeren, die verder in het Oosten wonen,

maar met een ruuwe kleye of van leerm gemaakte pen. Dus ver de befchryving van de papiermakery in het Oosten, welkers manier van behandeling wylen de geleerde Heer *Beckman* zo begeerig was te mogen weeten, en de reyzigers zo ernftig bad dezelve teonderzoeken, evenwel bedroogen in dat hy meende en fcheen overtuygt te zyn, dat het gemaakt wierd van kattoen, nadien uyt dit verhaal en deze befchryving klaar blykt, dat alle de natien en volkeren over de *Ganges*, de Inwooners van de Zuyderlykfte gedeeltens uytgezondert, maken hun papier van oude lompen van kattoen stof, en hunne manier verfchilt nergens in van de onze in *Europa*, dan dat ze 'er zo veel werk niet aan doen, en dat de werktuygen die zy daar toe gebruyken, grover zyn.

§. 3. Om het verhaal dat ik voorgenomen heb te geven van de papiermakeryen in *Japan* volkome te hebben, heb ik hier bygevoegt de befchryving, ende afbeeldfels der planten en boomen, van welke het gemaakt wordt.

K A A D S I,

Papyrus fructu Mori celsæ; sive Morus sativa foliis urticæ mortuæ, cortice papyrifera.

Tafel XL.
I. fig.

D E P A P I E R B O O M.

Uyt een krachtige, getakte, houtachtige wortel komt voort een rechte, dikke, gelyke ftam, zeer veel getakt, bedekt met een vette, vaste, kleefachtige kaftanje gekoleurde schors, van buyten ruuw, aan de binnen kant glad, daar ze tegen het hout zit, 't welk los en bros is, met een groot vochtig pit. De takken en telgen zyn zeer smeerig, bezet met een weinig dons of wol, groen, heilende na donker purper. Zy zyn van binnen hol, tot dat het pit groeyt, en als ze afgebroken worden verwelken zy ras. De takken zyn ongefchiktelyk bezet met bladen, twee of drie duym van een, fttaande op teere, haarachtige steeltjens, twee duym lang, donker purper in 't aanzien, en van de dikte van een stroo. De bladeren verfchillen zeer in maakfelen in grootte, zynde fomtyds verdeeld in drie, fomtyds in vyf getande, enge, ongelyk diepe, en ongelyk verdeelde lapjens, in zelfftandigheid, fatfoen en grootte gelykende de *Urtica Mortua*, zynde plat, dun,

een weinig ruuw, donker groen aan de eene zyde, en aan de andere ligter groen, zweemende na den witte. Zy droogen fchielyk als ze afgeplukt zyn, gelyk ook alle de andere gedeeltens van dezen boom doen. Van onder van 't begin van 't blad tot voor aan de punt loopen enkele dikke zenuwen, (aan de overzyde een merkwaardige holte latende, die veele dwarfche ribbens uytzenden, meest alle in een gelyke lyn by den andere, welke weer kleiner uytzenden, naar de eindens van de bladen omgebogen. In *Juny* en *July* komen tuffchen de bladen uyt de vruchten (de XL plaat a) aan de uyteindens van de takken, fttaande op korte steeltjens, rond, iets grooter dan een erwt, omcingelt met lange purpere haayren, zaamgeftelt uyt beziën, eerft van een groene koleur, die zwartachtig purper word, wanneer ze rypen. De vrucht is vol zoetachtig zap. Ik heb niet opgemerkt, of 'er eenige *Juli* knopjens zyn, die voor de vrucht komen dan niet. De-

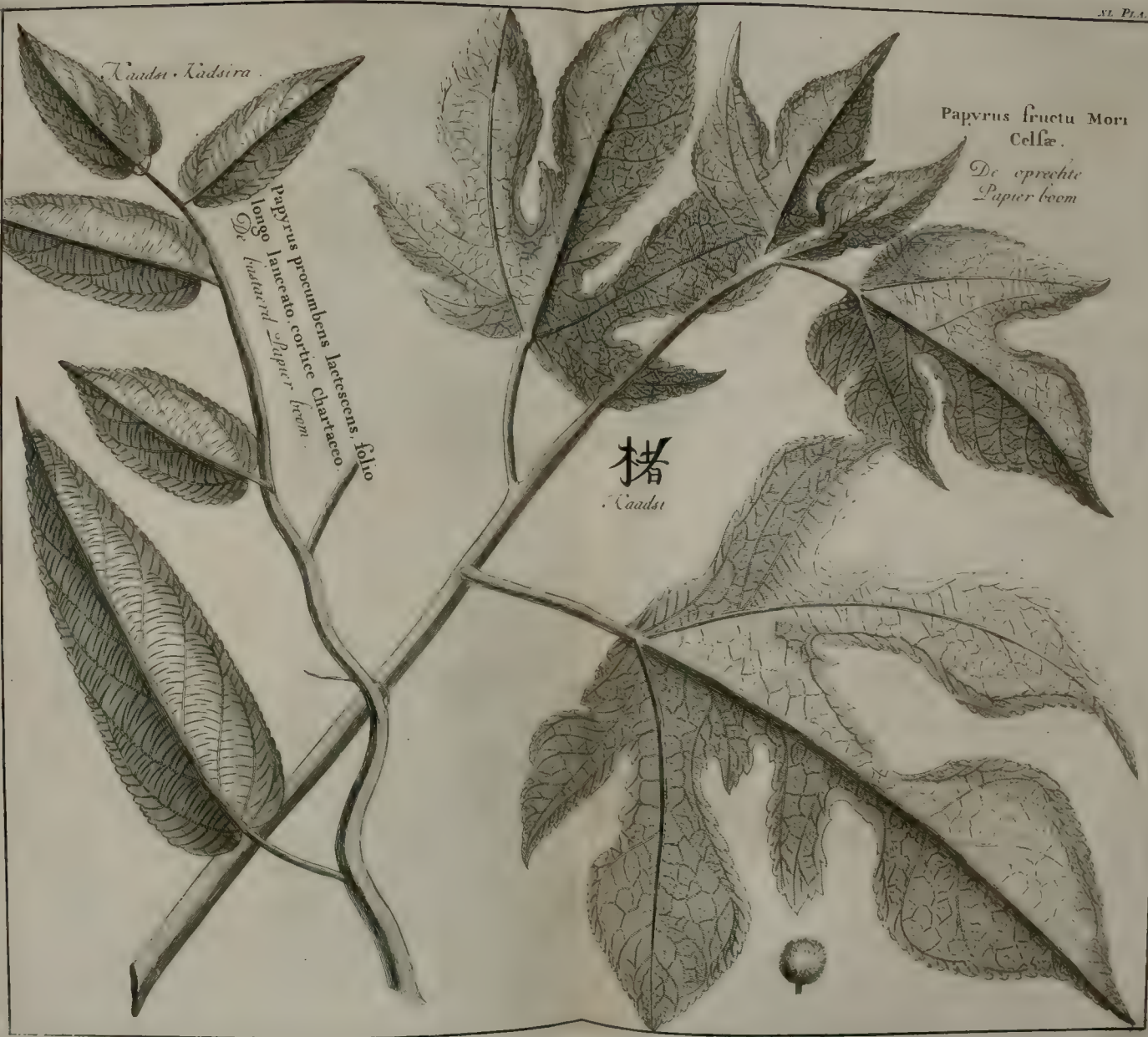

Kandai. Kadsira.

Papyrus procumbens lutescens folio
longo lacinato cortice chartaceo
De Candolle Papis boom

Papyrus fructu Mori
Cellæ.
De sprechte
Papier boom

楮
Kandai

秋葵
Arené.

*Alicea met een hymachuge wortel
en groote scharlaken verrige bloem.
die maar eenen dag duurt
.Ancient. Exot. p. 474*

ze boom word voortgequeekt tot de papiermakery op heuvels en bergen. De jonge of twee voets takjens worden afgefneeden en in den grond geftoken op maatige wydtens van elkanderen omtrent de tiende maand, welke ras wortelen, en het geene boven de grond uytkomt ras verdrogende, brengen ze voort veele jonge fchoone fcheuten, die de bequaamfte zyn om te snyden tot het gebruyk tegen het

uyteinde van het jaar, wanneer ze omtrent anderhalve vadem lang zyn, en omtrent zo dik als den arm van een middelmatig menfch. Daar is ook een wild foort van *Kaadfi* of papier-boom, groeyende in 't wild op onbebouwde plaatfen, maar is fchaars, en niet zeer bequaam tot de papiermaking, en derhalve word ze nooit gebruykt.

KAADSI KADSIRA, ET KAGO KADSIRA

Papyrus procumbens lactescens folio longo lanceato, cortice chartaceo

XL. plaat
2. fig.

DE VALSCHE PAPIERBOOM.

DEze ftruyk heeft een dikke, enkele, lange, geelachtige witte rechte harde wortel bekleedt met een vette, gladde, vleefachtige, zoetachtige fchorfze met rechte vezelen doorweeven. De takken zyn menigvuldig, kruypende, redelyk lang, enkeld, bloot uytgestrekt en buygzaam, met een zeer groot pit en weinig hout. Zeer dunne flechte bruyne, en na de eindens hairachtige telgen komen uyt de takken, aan welke de bladeren beurt om beurt staan, een duym breed van elkander, iets meer of min, fttaande aan zeer kleine dunne steeltjens, van maakfel niet ongelyk het punt van een Lancy of fpies, groeyende van een naauw begintzel breeder, en eindigende

in een, lang, eng, en fcherpe punt. Zy zyn van verfeidene en onzekere grootens, zynde de onderfte fomtyds een span lang en twee duym breedt, daar de bovenfte naauwelyks een vierde deel zo groot zyn. Zy gelyken wel de bladeren van de oprechte papierboom in ftoffe, koleur, en oppervlakte, en zyn diep en gelykelyk getant, met dunne ribbens op den rug, welker grootfte van het onderfte van het blad naar het spitz toeloopende, het zelve in twee deelen fcheid, en veele dwarfche ribbens uytzend, die wederom door kleiner aderen worden overdwarfcht. Ik kan de bloemen en vruchten niet befchryven, om dat ik dezelve niet gezien heb.

O R E N I.

Alcea radice viscosa, flore Ephemero, magno, puniceo (Tab. XLI.)

UYt een witte, smeerige, vleefchige wortel, met veele vezelen, en vol van een lymachtig zap, klaar gelyk Cryftal, fpruyt een ftam van omtrent een vadem hoog, doorgaans enkeld en jaarlyks eens (zo 't gebeurt dat ze meer dan een jaar staat, komen de jonge fcheuten voort aan de ftoelen van de bladeren) met een brofachtig wit pit, vol van een lymachtig zap. Op ongeregelde tuffchenwydtens is de ftam bezet met bladeren, fttaande aan gekante, licht purpere, doorgaans holle, lyvige en zappige steeltjens van vier of vyf duym lang. De bladeren zyn niet ongelyk de bladeren

van de *Alcea Matthioli*, rondachtig, omtrent een span over de middentreek, beftaande uyt zeven *Lobi*, gedeelt door diepe, doch ongelyke groeven, zynde de tanden groot, weinig, en fomtyds van elkander afitaande. De bladeren zyn zaamgeftelt uyt een vleefchige ftoffe, vol zap, ruyg in 't gezicht, hard in 't gevoel, van een donker groene koleur, hebbende fterke zenuwen, loopende langs het midden van yder infnyding naar de eindens, en veele ftyve, broffe dwarfche ribbens, achterwaards gebogen naar den rand van het blad. De Bloemen ftaan aan de eindens van de ftam en de takjens

aan steeltjens van anderhalve duym, dik, iets hayrchtig, daar ze aan de kelk komen, iets breeder. De bloemen worden ondersteunt door een vyfbladige kelk, of gemaakt uyt vyf bladen van een halve duym lang, met donkere purpere streepen, en hairchtig langs den randt. De bloemen bestaan ook uyt vyf bladeren, licht purper, na den witte hellende, met den navel van een donker rood purper, zeer groot, en een hand breed of breeder, gemaakt uyt groote ronde gestreepte bladeren, met een smal kort vleeschig begin, daar ze aan de steel staan, die omtrent een duym lang is, dik, glad en zacht, bedekt met een

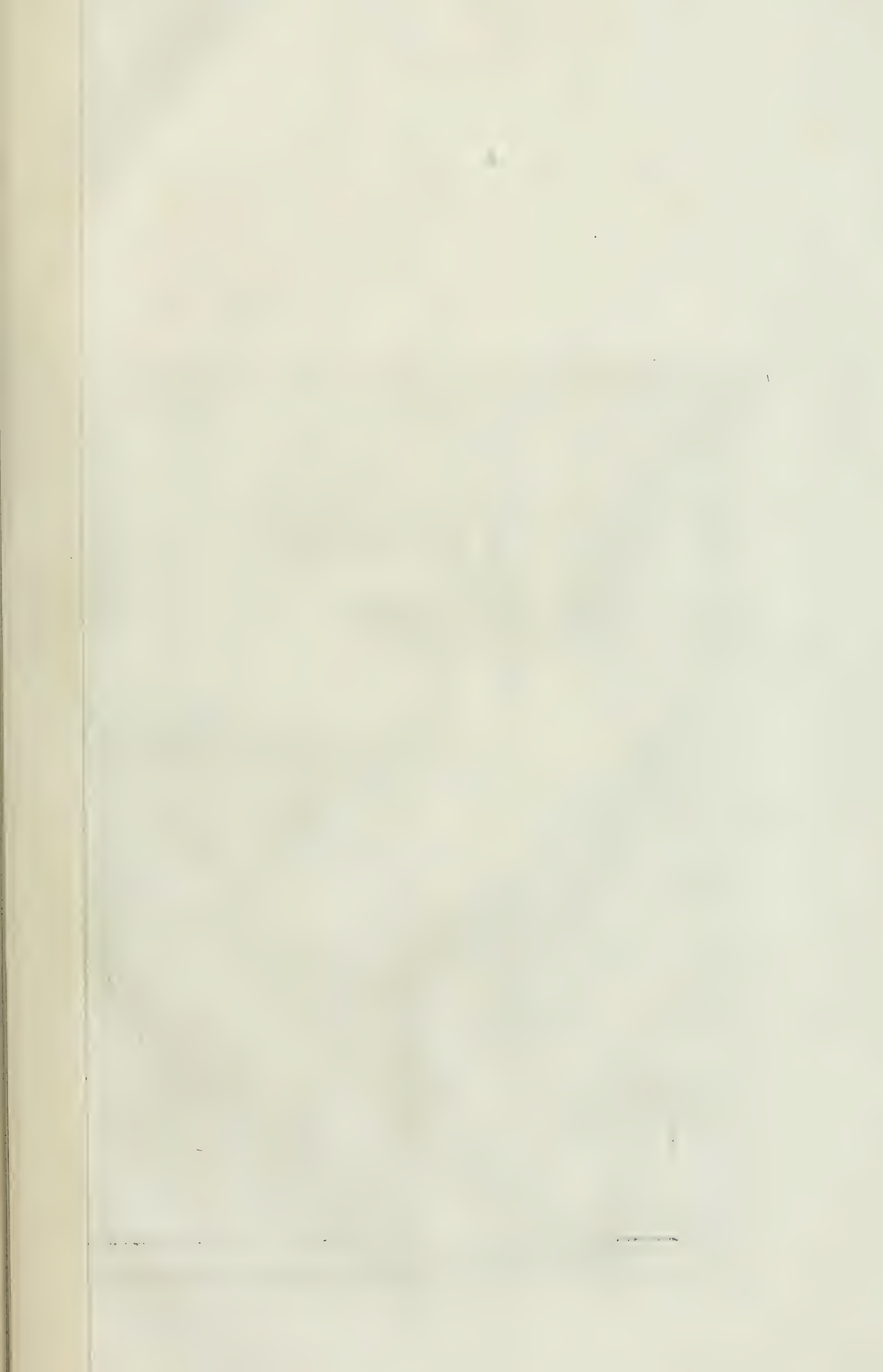
vleesch koleurd geelachtig poeder, gelyk als in hoopjens op het zelve gelegd. De steel eindigt in vyf knobbeljens, bedekt met een roode dons, en rond gezet op de wyze van een bol. De bloemen dueren maar eenen dag, en verwelken des nachts, weinig dagen daar na worden ze gevolgd door een vyfhoekigen vyfvakkig tolrond zaadhuysje, twee duym lang, anderhalve duym breed, vleeschachtig, dik; het rypt, zwart wordende, en zich openende in vyf holletjens, in welke gehouden worden een onzeker getal (van tien tot vyftien in yder) donker bruyne ruuwe zaaden, kleiner dan peperkorrels, iets saamengedrukt, en lichtelyk afvallende.

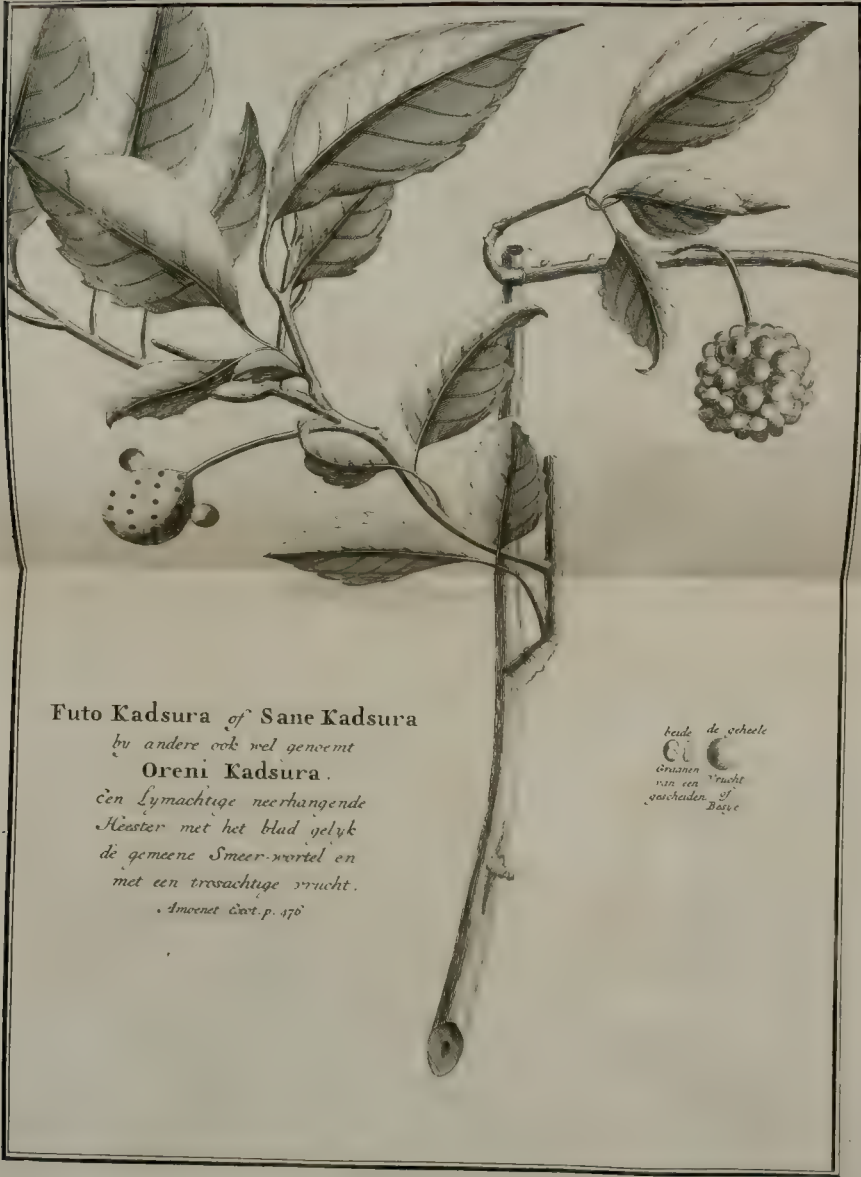
FUTO KADSURA, of SANEKADSURA, by andere genoemd
ORENI KADSURA, van wegen desselfs krachten en gebruyken.

Frutex viscosus procumbens folio Telepii vulgaris æmulo, fructu racemoso.
(Tab. XLII.)

DIt is een klein heester, met veele takken, ongeschiktelyk verspreyd, omtrent van de dikte eens vingers, verdeelt in telgen zonder eenige order, ruuw, knoestachtig, gaapend en geel. Deze struyk is bekleedt met een dikke vleeschige, lymachtige schorse, zaamgesteld uyt weinige dunne vezelen langs wyze uytgestrekt. Zeer weinige van deze bast geknaauwt vervult de mond met een slymachtige stof. Aan kleine, rootachtige purpere steeltjens staan enkele dikke bladeren, zonder eenige order, zynde niet ongelyk de bladen van de *Telephium vulgare*, van een naauw begintzel breeder wordende, en eindigende in een punt, zynde twee, drie, en vier duymen lang, in 't midden een duym breedt, of breeder, iets hard doch vet, somtyds achter over gebogen, en gelobt, glad, en van een licht groene koleur, met weinige scherpe steekels of tanden rondom de randen, met een dunne middel zenuw, en met weinige zeer kleine, naauwlyks zichtbare dwarsfiche ribbens van dunne

groene steeltjens. Anderhalve duym lang, hangt de vrucht, zynde een bos of tros bestaande uyt veele (somyds dertig of veertig) beziën, gezet aan een rond lichaam als aan een grondstuk. Deze beziën zyn volkomentlyk gelyk de beziën, van druyven, in den winter wanneer ze rypen purper wordende, en hebbende een dik zap byna geheel zonder smaak, binnen een dun vlies. Binnen yder bezië leggen twee korrels of zaaden, in fatsoen gelykende na nieren, iets ingedrukt daar zy aan een komen, omtrent van de grootte van gemeene druif korrels, bedekt met een dun graauwachtig vlies, van binnen een harde witachtige stoffe, zeer scherp, rans, en onaangenaam van smaak. De beziën zitten om een rondachtig af eyrond lichaam, van een zeer witte, vleeschige, sponsachtige, fachte stoffe, omtrent een duym in de middenstreep, niet ongelyk een groote aardbezi, roodachtig en gestreept gelyk een net, blyvende de tekenen der beziën over tusschen de tusschenruymtens.

Futo Kadsura of Sane Kadsura

by andere ook wel genoemd

Oreni Kadsura.

een Lymachtige neerhangende

Heester met het blad gelijk

de gemeene Smeer-wortel en

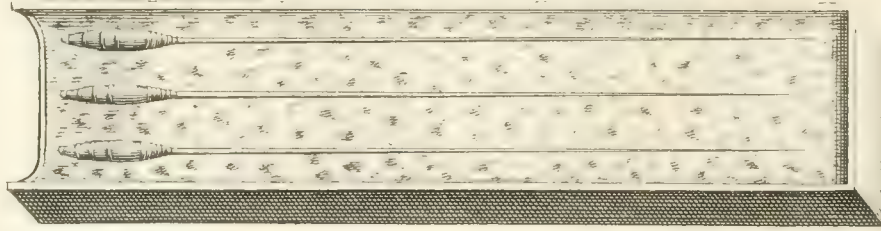
met een trosachtige vrucht.

Amoenet Eort. p. 170

beide de schale

Ornamen
van een vrucht
van een
geschieden
Bagge

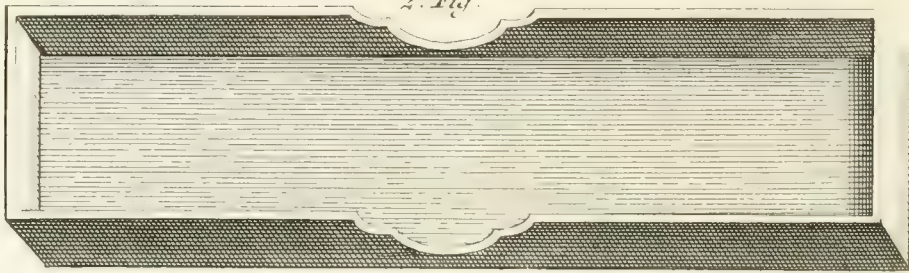
1. Fig.

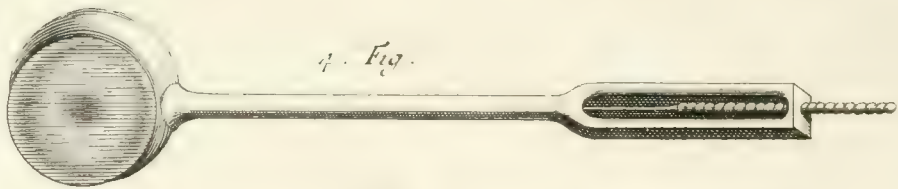
3. Fig.

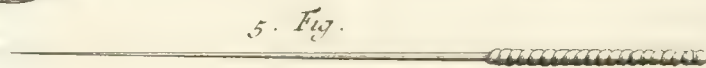
2. Fig.

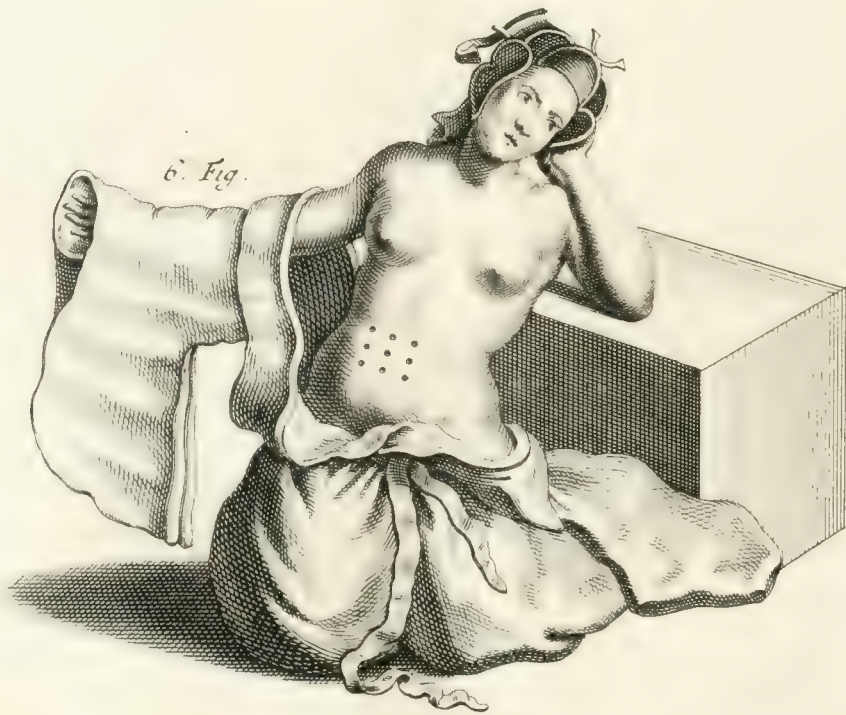
4. Fig.

5. Fig.

6. Fig.

De Naalde-steek der Japonesers.

III.

Van de Geneefing van de *Colica*, darm-pyn, door de *Naalden-
steek*, zo als ze by de Japoneefen in gebruyk is.

Befchry-
ving van
deze ziek-
te.

Dit byzonder foort van *Kolyk*, 't welk de Japoneefen *Senki* noemen, is eene Landziekte in dit zeer bevolkte ryk, en daar beneven zo gemeen, dat men naauwlyks een vind onder tien volwassene, die niet dezen of geenen tyd desselfs aanvallen geproeft heeft. Zo veel werken de Lucht, die anders zeer gezond is, het klimaat, de manier van leven der Inboorlingen, hunne spys en drank te zamen genomen, op 's menschen Lichaam, en schikken het tot een overval van deze ziekte. De vreemdelingen zyn daar van al zo weinig bevryd dan de Inboorlingen, wanneer zy zich mede overgeven tot het drinken van den drank van dit Land. Wy hebben dit al te waarachtig bevonden door onze eige droevige onderzending, wanneer wy op onze aankomst in het Land poogden, gelyk gebruykelyk is onder het Zeevaarend volk, het geheugen der verledene gevaaren uyt te wiffchen door 'het overvloedig gebruyk van het koele bier van dit Land, *Sacki* genoemd. Dit bier word gebrouwen van ryft tot de kracht en bestaanbaarheid van Spaansche wyn. Het is van zulken aardt, dat het niet koud maar maagtig warm moet worden gedronken, en uyt kopjens, volgens de gewoonte der Inboorlingen. De naam *Senki* word niet zonder onderscheid gegeven aan alle buykpyn, maar alleen aan dat zonderling foort, dat buyten en behalven de allerfelste pyn in de darmen, ter zelve tyd veroorzaakt trekkingen in de Liefchen. Want zodanig is de aardt en hevigheid van deze ziekte, dat alle de vliessen en spieren van den onderbuyk door worden gestoken tegen wil. Ten aanzien van de oorzaak deszelven en van de Buykpynen in 't algemeen, zyn de Inboorlingen van gevoelen, dat het op geenerley wyzeen quaaade ziekverwekkende stoffe is, huysvestende in de darmen, welke zy zeggen, dat slechts een geringe pyn zoude veroorzaaken, maar dat desselfs zitplaats is in de vliessachtige of eenige andere gedeeltens van den buyk, als by voorbeeld, in de spieren, 't buykvlies, 't darm-net, 't darm-scheyl of de darmen, en dat daar

blyvende staan, het verandert in een damp, of liever in een zeer scherpe zuure geelt, zo als zy zich uyt drukken, dewelke de vliessen, in welke het huysvest uytspant, doorsnydt ende doorcet. Op denzelven grond steunt haare manier van geneefing: Zo dra, zeggen zy, als deze geelt, uytgelaten word uyt die naauwe gevangenis, in welke hy is befloten geweest, en in vryheid word gestelt, zo moet op dat eige oogenblik die pyn, dewelke veroorzaakt is geworden door deze gevoelige deelen in welke hy lag uyt te spannen, ophouden. Eer ik verder gaa, verzoek ik verlof te mogen zeggen, dat in plaats van de Latynsche naam *Colica*, welke somtyds verkeerdelyk aan deze ziekte gegeven word, den darm, van welken deze naam afgeleydt word, dikwils niet eens aangedaan zynde, de *Brabminen* daarom liever verkooren hebben deze ziekte in haare taal na 't gevoelen der Chincefen en der Japoneefen te noemen, *Convulsien af kramptrekkingen van den buyk en de darmen*. Sommige zeer zonderlinge toevallen van deze Japansche Landziekte zyn, zweemende na die van het Moer spel; den Lyder veeltyds doende duchten dat hy stikke; wordende de geheele streek van de liefchen af tot aan de korte ribben en hooger sterk getrokken; na dat het een en 't ander den Lyder een tyd lang ellendig gepeynigt heeft, eindigt het in gezwollen veeltyds op verscheide plaatsen van het Lichaam, en word verzelt door gevaarlyke gevolgen, zo dat byzonderlyk in de naas daar uyt voortkomt een gezwel in d'een of d'ander bal, welk zich veeltyds zet tot een zweer en tot dracht komt, in de vrouwen veeltyds puyften aan den aers en aan de schaamdeelen, gemeenlyk vergezelt met het uytvallen van 't hayr. Men moet evenwel aanmerken, dat beide deze gezwollen aan de ballen, (welke by de Japoneefen genoemd worden *Sobi*, en de Lyder door dezelve beheet *Sobimosz*) en de gemelde puyften aan de schaamdeelen insgelyk landziekten zyn, en veel aandoen, die nooit aan het kolyk ziek geweest zyn.

Befchry-
ving vande
naalden.

Eer ik voortga om te toonen op welken byzonderen wyze de Japoneezen voortgaan in de geneefing van deze ziekte, die door de naalde gefchiedt, zal het niet qualyk voegen aan te tekenen, dat 'er twee zonderlinge hulpmiddelen zyn in de Heelkonft die men ftelt beyde van even groote kracht en gevolg te zyn in de geneefing en verhoeding of voorkoming van ziekten, en die men om deze reden in deze waerelddeelen te hulp roept, zo wel by de gezonden als by de zieken, door de ordentelyke Geneesheeren en door de Quakzalvers, door ryken en armen. De *Coraanen*, *Chineezen* en *Japoneezen*, alle groote Liefhebbers van de Oudheid, en by uytstek yverig in de oude gewoontens hen van hunne Ouderen overgelevert, in zwang en gebruyk te houden, geven voor eenpariglyk, dat ze in de eerfte eeuwen bekend geweest zyn, langen tyd voor de uytvinding van de Geneeskunde. De naamen alleen zullen den Lezer waarlyk vreesfelyk en yffelyk voorkomen, zynde niet minder dan vuur en metaal. En evenwel moet men rechtswegen ter eere van de Japoneezen belyden, dat het ver daar van daan is, dat zy toelaten al dien wreeden, en men mag zeggen, barbaarfchen toefstel van onze Europifche Heelkonft. Gloeyende yzers en die verandering van fnymessèn en andere werktuygen, die vereifcht worden tot onze handwerken, een gezicht zo vreesfelyk voor den Lyder om te aanschouwen, en aan de medehulpers zelf zo ergerlyk, indien ze niet ten eenemaal ontbloot zyn van alle gevoelen en menschelykheid en mededogentheid, zyn dingen waar van de Japoneezen geheel en al onkundig zyn. Haar vuur is slechts gematicht, en daar in is niets dat den Lyder verschrikke; het is zodanig dat de Goden van het Land zelve welgevallen nemen dat voor hen gebrant worde, en in een woord, niet anders dan een zachte gloeyende tonteerftokje van de plant, welke den naam voert van die vermaarde Koningin *Arthemisia*. Zo zyn ook de metalen, van welke zy zich bedienen in haare heilkunftige handwerken, de edelfte van alle, en gelyk de Wysgeeren voorgeven, de cieraadfen van Koninglyke Paleyfen, de voortbrengfels van Zon en Maan, rykelyk voorzien met de hoedanigheden en krachten van deze twee Hemelfche Lichamen. De Lezer begrypt lichtelyk dat ik meene Goud en Zilver, van welke zy naalden hebben gemaakt op eene byzondere wyze, die zeer schoon zyn gepolyft, en uytnemende bequaam om

de fteeking te doen in der menfchen lichaamen, en die om deze reden door de Inboorlingen worden gehouden in zodanige achting, dat zy die gefteadiglyk by zich dragen waar zy gaan of ftaan, gelyk zy doen geheele doosjens met zodanige andere werktuygen en fraaijigheden, voor welke zy eene byzondere achting hebben, of na allen fchyn 't meest zullen benodigt zyn. Het gebruyk en de toepaffing van beide deze middelen is een zaak van zulken gevolg, dat de kennis zelf van de deelen, die de bequaamfte zyn om gebrant te worden door de *Moxa*, of te worden geftoken door de naalden, het voorwerp is van een byzondere kunft, welker meesters genaamt worden *Tenfafs*, het welk zo veel is als *aanrakers en onderzoekers van de deelen*, om dat het voornaamfte werk bestaat in de verkiefing van het deel, op het welke een van deze beyde hun werken ftaat te gefchieden. De geene die de naalden hanteeren, het zy na hun eige bevattig, of ten genoege en voldoening van des Lyders begeerte, hebben eene byzondere naam, *Farittatte*, 't welk betekent *naaldeprikkelers*. Ik ga nu over om deze naalden te befchryven. Het zou naauwlyks moogelyk zyn een zeer dikke naalde te vertrouwen in het lichaam, zonder het een of het ander gevolg: hierom moeten de naalden, met dewelke deze handwerken zullen gefchieden, zeer uytnemende kleyn zyn, gemaakt uyt een van de twee bovengemelde metalen, zo zuiver ende fyn als 't mogelyk is dezelve te kunnen krygen, volkomentlyk vry van het allerminste koper, en buygzaam. Het is eene byzondere kunft om deze naalden te temperen, en om dezelve te brengen tot een zelve maate van hardigheid die vereifcht word om ze bequaam te maken tot dit handwerk, welke kunft, schoon ze slechts van zeer weinige perfoonen is bekend, deze evenwel zelve, die ze weten, echter niet toegelaten word dezelve te maken zonder een octrooy daar toe te hebben met het Keyzerlyk zegel. Daar zyn twee verfeidene foorten van deze naalden, ten aanzien van derzelve maakfel. De eerfte foort word zonder onderscheid gemaakt, van goud of van zilver; deze zyn niet ongelyk (omtrent het maakfel) de priemen of naalden die onze jonge kinderen gebruyken, als zy leeren spellen, of gelyk de priem of ftyl, met welke de Indianen fchryven, doch zy zyn kleiner, omtrent vier duym lang, dun, eyndigende in een zeer fcherpe punt met een gevlochte handvatfel, op dat ze kunnen worden

den omgedraait, of met meer gemak gevlochten. In plaats van een doos worden ze bewaart in een kleine hamer, die zodanig is gemaakt, dat men aan yder zyde van 't handvat gemakkelyk eene naalde kan bergen. Deze hamer is gemaakt uyt wilde stieren hoorens, schoon glad gemaakt, en is iets langer dan de naalde, met een zaamgedrukt rondachtig hoofd, waar in legt een stukje loods, om het zwaar te maken. Aan die zyde die de naalde raakt om in 't lichaam te slaan, word ze beschut door een stukje leder, doorgaans van een violette koleur, en dit om voor te komen, dat ze in het kloppen niet zou opspringen. De tweede soort van naalden is alleen van zilver, en omtrent haar maakfel en langte de eerste niet ongelyk, doch uytnemend smal met een kort dik handvatfel, 't welk gestreept of in de lengte met een groef is. Ze worden verscheide by elkanderen bewaart in een langwerpig vierkante houtse doosje, van buyten gevernifcht, met den bodem van binnen bekleed met een stukje wolle stof, in welke wolachtige gedeeltens de naalden steeken. Tot voldoening der geene, die nieuwsgierig zyn de naamen te weten, heb ik dienftig geoordeelt aan te merken, dat deze twee soorten van naalden, en in 't gemeen alle naalden die men in de Heelkunst gebruykt, genoemd worden *Utsbarri*, dat is draay of vlechtenaalden. De naalden van het tweede soort hebben de byzondere naam *Fimeribarri*, 't welk het zelve betekent, en wanneer het werk geschied, gelyk dikwils gebeurt, door een kleine kopere pyp, dan worden ze genoemd *Fudabarri*, dat is *gegeute naalden*. Deze pyp is omtrent een derde van een duym dikker als een ganzeschaft, en diend om de naalde te sturen om de steeken op eenig gedeelte van 's menschen lichaam zo veel te zekerder te nemen. Deze naalden met haare kokers, de pyp en hamer en kleine pyp worden zo groot als ze natuurlyk zyn, vertoont in de 43. plaat, waar van *fig. 1.* is het onderste eind van de koker, voor de zilvere Naalden, met de Naalden daar in. *fig. 2.* het deksel of dopje van de gemelde koker. *fig. 3.* de kopere pyp die den meester dient in het prikken. *fig. 4.* de hamer met een van de goude naalden een weinig uytstaande. En *fig. 5.* een goude naald uytgenomen.

Om nu aan 't werk zelf te komen, het zelve geschied op de volgende wyze. De Heelmeester neemt de naalde naby de punt in zyn linkerhand, tusschen de tip van de middelste en de nagel van de

voorste vinger, ondersteunt door den duym, en houd ze na het deel dat moet gestoken worden, het welk eerst zorgvuldig moet worden onderzocht, of het mischien niet een zenuw zy, dan geeft hy ze met de hamer in zyn rechterhand een slag of twee, even om ze door de harde uytwendige huyd te slaan. Dit gedaan zynde, legt hy de hamer neer, en nemende het handvat van de naalde tusschen de eindens van de voorvinger en van de duym, boort hy zo lang tot dat de spits zo diep in het lichaam komt als de regulen van de kunst het vereyfschen, zynde gemeenlyk een halve duym, somtyds, doch zelden, een duym of meer, tot dat ze komt op de plaats daar men oordeelt dat de oorzaak van de pijn en ziekte verholen legt, alwaar hy ze houdt, tot dat de Lyder eens of tweemaal heeft ademgehaalt, en dan dezelve uyttrekende, drukt hy het deel met zyne vinger, om door dit middel de dampen en de geesten als uyt te drukken. De naalden van het tweede soort worden niet ingeklopt maar alleen ingedraayt, houdende de Werkmeester dezelve tusschen den duym en de voorvinger. De geene, die hier in zeer behendig zyn, geven ze een knip met de voorvinger, rustende op de middelvinger, om ze even door de huyd te krygen, en dan volvoeren zy het werk met booren. Andere bedienen zich tot dit einde van een pyp, zo als boven beschreeven is, die iets korter is dan de naalde, en dezelve hier door belet van te diep in te dringen: De regels en voorschriften van deze prik-kunst zyn zeer verscheide, ten opzicht voornamentlyk van de verborgene dampen, als de vooronderstelde oorzaak van de ziekte. Hierom moet een oplettend en zorgvuldig Doctor, wanneer dit handwerk geschiedt, met al zyn oordeel en verstand bepalen, waar en hoe diep die dampen leggen. De *Naaldesteek* word gehouden voor een zeer goed hulpmiddel voor die ziekten, dewelke geneesen worden door het branden van de *Moxa*, en de naalde moet omtrent en zeer naby op dezelve plaatsen toegepast worden, en ook met dezelve omzichtigheid als het brandmiddel: doch hier van breeder in 't verhaal van de *Moxa*. Het gemeene volk zelf onderwind zich deze naaldesteekingen in 't werk te stellen, en veel op hun eige ondervinding, en zonder den raad van een ervaren *Tensasi*, alleenlyk zorg dragende, dat zy geene zenuwen, peesen of groote bloedvaten raaken. Dus veel vooraf gezegt hebbende van de *Naaldensteek* in 't algemeen, blyft 'er o-

verig met weinige woorden daar by te voegen deffelfs nut in de geneefing van het *Kolyk* in het byzonder.

Om het Darm-wee te geneefen, doen de Japoncefen deze *Operatie* op den buyk, in den ftreek van de Lever, negen gaten makende in drie ryen, gefchikt volgens de order van een *Parallelogrammum*, even wydigen vierhoek, tot omtrent een halve duym breedt van elkander in volwafene perfoonen (*Zie 43 plaat 6 fig.*) Yder dezer ryen heeft zynen byzonderen naam, gelyk ze ook gemaakt zyn volgens verfciede regelen. De eerfte ry word genoemd *Sioquan*, en word gemaakt even beneden de ribben; de tweede ry is genoemd *Tfiquan*, en beftaat de middelplaats tuffchen den navel, en het *cartilago mucronata* zwaardswyze kraakbeen; de derde is genoemd *Gecquan*, en gefchiedt omtrent een halve duym boven den navel. Ik zelf ben verfciede reyzen ooggetuyge geweest, dat door het maken dezer drie ryen van gaten, volgens de kunft tot een maatige diepte, de pynen van het *Kolyk Senki*, gelyk het by hen word genoemd, byna geheel als in een oogeblik ophielden, als of ze weggeveegt waren.

Men heeft fomtyds getracht gehad deze pynen te doen verdwynen, door den Lyder te branden met *Moxa*, maar by de ondervinding is gebleken, dat deze geneefings manier zo zeker niet was, dan de *Naaldefteek* is. Het zal evenwel niet qualyk voegen, aan te merken, dat in dit geval het Brandmiddel moet gelegd worden op den buyk, aan beide zyden van den navel, omtrent twee duym daar van af. Beide deze plaatsfen worden genoemd *Tensu*; zy zyn beroemt van menigte van brandmiddelen op dezelve gelegd en zelf bekent aan de geene, die deze kunft niet oeffenen. Doch hier van opeen andere plaats wydlopiger.

Om dit verhaal te voltooyen, moest ik niet vergeten te melden een ander middel van een voorgewende groote kracht, en dikwils gebruykt door het gemeene volk in 't geneefen van de *Kolyk* waar van wy tot hier toe gefproken hebben, als mede in het *Bort*, het welk een zeer gemeene en doodelyke ziekte is in dat Land; ook in die buykpyn, welke zy *Saku* noemen, en die ook eene Landziekte is, niet veel verfcillende van de *Senki*; en van

het gemeene *kolyk* en andere pynen van den onderbuyk, daar de oorzaak van de ziekte in de darmen legt, buyten het bereyk van de naalde en van de *Moxa*, en in verfciede andere ziekten, welke ik hier kortheids halven verby gaa optellen. Het is een poeder om inwendig te nemen, en 't word by het gemeen genoemd, *Dfiojei*, en in de taal der geleerden, *Wadufufan*. Het word verkocht in het dorp *Menoki* in de Provintie *Oomi*, door den uytvinder verzegelt, die, door een Godsdienstig bedrog Oetrooti heeft verkregen om het alleen te mogen verkopen, want hy wende voor, dat de middelen die daar in komen, zynde planten, hem in eenen droom waren getoont door den Godt *Jakufi*, groeyende deze planten op eenen bygelegen berg, die buyten dit vermaardt is van wegen veele fabelachtige vertellingen die men zegt dat op dezelve en in de nabuurfchap gefchied zyn. Het goed gevolg dat de menfchen ondervonden die het zelve gebruykt hadden, deed het ras een grooten naam maken, en de groote vertiering van het zelve, verrykte dat gansche geflacht, 't welk te vooren zeer arm was, maar naderhand in staat geraakte van drie Tempels te bouwen, als openbaare en duurfaame gedachtenis ftukken van haaredankbaarheid aan den Godt, die het geheim daar van aan hen geopenbaart had. Deze Tempels ftaan tegen over drie winkels, daar dit poeder nu gemaakt en verkocht word. Ik heb een goed deel van het zelve met my uyt *Japan* gebracht, doch by onderzoek bevonden, dat het niet wilde overeenkomen met myne Landslieden. Het is bitterder dan Gal. De bereyding van het zelve word voor een geheim in dat geflacht bewaart. Evenwel, door het zien van eenige middelen in een winkel, daar ik het myne kocht, merkte ik, dat het bitter foort van de *Costus*, die *Putsjuk* genoemd word, en door de Nederlanders in *Japan* word ingebracht, die het van *Suratte* haalen, een der voornaamfte inkomende middelen was, de krachten van deze *Costus* zegt men dat zeer uytnemend groot zyn, en daar word in *Japan* veel meer gevraagd en gezocht na deze wortel, dan na eenig ander uytlandfch drogery, uytgezondert alleen de wortel van de *Sifarium Montanum Coraense*, of *Ninfin* van Doctor *Cleyer*.

I V.

Verhaal van de *Moxa*, een uytmuntend Brandmiddel der Chineezen en Japoneezen, benevens eene schets, aantoonende welke gedeeltens van het menschelyk Lichaam met deze plant in verscheide ziekten moeten worden gebrandt.

Inleyding.

IN *Asia* zyn drie *Helicons*, die van de Arabieren, Brahminen en Chineezen. alle natien, die dat groote uytgestrekte Land bewoonen, het welk reikt van *Europa* tot aan de uytterste Einden van het Oosten, en tot aan onze Tegenvoeters, hebben alle de kunsten en wetenschappen onder haar bloeyende, affammende van deze drie voornaame zetels der Oosterfche zang Godinnen. Ik zal my voor het tegenwoordige niet ver uytlaten, wydlopig verscheide dingen te beschryven, die ik anderzins zoude kunnen bybrengen tot staaing van myn gezegde, my zelven alleen bepaalende tot het geen myn eige beroep aangaat. Het is het allerminste niet te verwonderen, dat zo veele volkeren, en deze zo wyd en breedt verschildende in haaren Godsdienst, gewoontens, Taal, en in den eigen aardt zelf van het Klimaat dat zy bewoonen, ook verscheide grondbegintzelen zouden hebben in de Heelkunst, verscheidene geneesmiddelen, verscheidene voorschriften, en manieren van Geneefing. De verscheide *Helicons*, die de geboorte gegeven hebben aan alle de Oosterfche geleerdheid, geven daar van haar blykelyke getuygenis. In zo ver evenwel ziet men dat ze over een stemmen, dat hen gevraagd wordende hun gevoelen omtrent de oorzaaken der ziekten, zy zo dikwils hun toevlucht nemen tot de winden en dampen, dat zy schynen in navolging van onzen grooten *Hippocrates* in zyn boek van de *Winden*, dezelve aan te zien als de algemeene oorzaaken van byna alle ziekten, die het menschelyk lichaam aandoen, en wel voornamentlyk de geene, die met pyn aankomen. Op dit begintzel steunt haare manier van geneefing, en 't menigvuldig gebruik van brandmiddelen, welke zy zeggen dat de krachtadigste hulpmiddelen zyn, om allerley soorten van winden en dampen te verdryven en uyt te voeren. Maar dan is het waarlyk by hen een groote vraag, welke soort van brandmiddelen 't bequaamste is, om dit oogmerk te bereyken, het zy door 't vuur,

of door 't gloeyend yzer? Om de zaarangevoegde macht van *Vulcanus*, en *Mars* of van koolen en staal t'zamen op 's menschelyk lichaam te beproeven, schatten zy te zyn cene wreedheid, niet alleen onnodig in zich zelf, en van geen nut, maar ten eenemaal onbetamelyk voor een redelyk Geneesheer, die kan, en behoort geen ander oogmerk te hebben met de aanbrenning van het brandmiddel, dan om de taaye lymige stof, die de oorzaak is van de pyn en ziekte, van een te scheiden, om dus naderhand plaats te maken, dat ze zich kan ontlasten. Hier van is het, dat zy meer overhellen tot een langzame en zachte branding, en, met een woord, zodanige brandmiddelen zullen voortrekken, die bequaam gevonden zyn uyt krachte van haare openende zouten, de verstoppingen te openen en te ontbinden, en de oorzaak der ziekten uyt te haalen, inder daad langzaam, doch veylig, dat zeg ik, zy dezelve zullen voortrekken voor alle de wreede toestellingen van andere geweldiger brandmiddelen, die door haare scherpen en brandende koper-rood-achtige en snydende hoedanigheid, elendiglyk invreeten en de deelen, op welke zy gelegd worden vernielen. Het is om dezelve redenen, dat de oude *Aegyptische*, *Griekfche* en *Arabische* Geneesheeren, aan welke wy Europeanen verschuldigt zyn de uytvinding en veele verbeteringen in de Geneeskunst, verkoren in het werk te stellen en op te leggen brandende kampernoeljens, of de vuurige wortels van *Struthium* en *Aristolochia*, veel liever dan de gloeyende yzers. Dat sommige andere gebruykten heete gefmolte zwavel; andere wecr styltjens van palm, in brandend heete oly gedoopt, en op het aangedane deel gelegd. Doch het is myn tegenwoordig oogmerk niet om op te tellen alle de verscheidene brandmiddelen by de oude Geneesheeren in gebruik. Die lust heeft zich hier in verder te onderrichten kan onder de hedendaagfche schryvers nazien *Mercatus* vierde boek, eerste hoofdstuk, 162 bladzide, of *M. A. Severinus*. Myn

voor.

voornemen is alleen eenig verhaal mede te deelen van die brandmiddelen, die op den huydigen dag in gebruyk zyn in verscheide Afiatische Landen.

Verscheide brandmiddelen in Afiatica gebruykt.

1. Onder de Arabieren.

§. 2. De Arabieren, en deze Afiatische volkeren, die haare kunsten en wetenschappen van dezelve ontfangen hebben, by voorbeeld, de Persiaanen, en deze der onderdanen van den Grooten Mogol, die het Mahometaanfch geloof omhelsden, hebben zoo veel als ik door een naarstig onderzoek heb kunnen vernemen, nooit andere brandmiddelen in gebruyk gehad, dan wolle stof, met Weede geverwt, of 't geen de Franschen noemen *Cotton Bleu*, blaauw kattoen. Zy nemen een stuk van dit blaauwe stof, binden het zamen styf en vast op de wyze van een rolletje, omtrent een halve duym in de middelstreep over 't kruys en twee duyme breed lang. Dit rolletje zetten ze op het deel, en steecken het aan 't boven eind in brand, latende het gloeyen en zachtjens om laag branden, tot dat het ten eenemaal verteert is tot asche. Dit brandmiddel is niet alleenlyk uytnemend pynlyk, maar duurt daar en boven zeer lang, en martelt den Lyder somtyds een vierde deel van een uur, en langer, eer het uytgebrand en de hitte gedaan is. Het gaat ook gepaart met zeer quaaide gevolgen, menigwerf doorvreetende het vleesch, zo dat daar uyt voortkomen leelyke en byna ongeneefelyke zweeren, 't welk ik weet waarachtig te zyn, in zo ver, dat gedurende myn verblyf in deze Landen, veele diergelyke lyders by my gekomen zyn, om geholpen te worden. Het branden over zynde, heeft de Heelmeeester niets meer te doen, dan het deel te smeeren, en wanneer de korst afvalt, de etterdracht te bevorderen. Ik geloove, dat de groote en duurende pyn door deze brandmiddelen veroorzaakt en de groote moeyte om de zweeren te geneefen, die al te dikwils op derzelver oplegging volgen, de redenen zyn, waarom de Inwoonders van deze Landen, dezelve zo weinig gebruyken, niet tegenstaande zy zo zeer aangeprefen worden door de Geneesheeren in hunne schriften en gesprekken. Ik heb even te vooren gemeld de *Glastum* of *Verwers Weede* en ik moet de vryheid verzoeken over dit ontwerp iets verder daar by te voegen. De brandmiddelen van de Arabische Medicyn Meesters moeten zyn van een stof, geverwt met het afziedfel van deze plant, op eene vooronderstelling, dat het de kracht van het vuur aanzet, welke vooronderstelling zy zeggen, dat ver af is van onbeeldelyk te zyn, maar gegrond op een aancengescha-

kelde ervaarentheid zedert veele Eeuwen. Dit gevoelen der Arabieren word ook zeer onderschraagt door eene bevatting, welke zeer veel ingang genomen heeft by het gemeene volk in Europa, dat een stukje linnen blaauw geverwt met Weede brandende, en het onder den neus houdende van een mensch, met stuyptrekkingen, of gelyk zommige het noemen, met den duyvel behebt, het toeval krachtadiger zal afweeren, dan de rook van wit linnen of van welke andere stof het zyn mag. Dit kan ik 'er van zeggen uyt eige ondervinding en als een wefendlyke waarheid, dat ik in myn eige praktyk in de Indien zeer grootelyks van vrucht bevonden heb in uytwendige ontfteekingen, om deze blaauwe bandagien en doeken op te leggen, het zy in stoovingen als anders, in plaats van wit linnen, voor het welk zy in diergelyke gevallen zekerlyk te achten zyn.

De *Brahminen* of *Schoolwyzen* der oude Grieksche Schryvers, die zyn de Wysgeeren, Godgeleerden en Geneesheeren der Indiaanfche Heydenen, en alle die heydensche volkeren, die derzelver Leere volgen, houden zich niet aan eenig brandtmiddel, gelyk de Arabieren, maar bedienen zich van veele, volgens de verandering van de oorsaaken en de ziekten. Zy zeggen, dat de verborgene oorzaaken der ziekten niet alle van een en den zelfden aardt zyn, en dat derzelver veranderingen even gelykelyk zyn verscheiden, dat by gevolg het gebruyk van een eenig brandmiddel met geen waarschyntlykheid kan worden vooronderstelt even goed van gevolg te zyn in alle voorvallen, maar dat men zulk een moet verkiesen, als men bevonden heeft, door veele herhaalde ondernemingen en beproevingen, 't welk het best overeenkomt met den aardt van de ziekte, en met de gesteltheit van den Lyder. Maar, van welke verscheiden soorten van brandmiddelen de *Brahminen* zich bedienen, en hoe die behooren te worden in het werk gestelt heb ik nooit kunnen uytvorschen, hoe neerftig ik daar na ook gezocht hebbe, gelyk het in der daad ook by na ten eenemaal onmogelyk is voor vreemdelingen in 't algemeen, om door te dringen in de Geheymen van de bedekthouwende Doctoren. Het gemeenste Brandmiddel, dat in deze landen in gebruyk is (want de andere, zy zyn zo ze willen, worden zelden gebruykt) is het pit van de *Fungus*, die in moerassige plaatsen groeyt. Het komt 'er niet op aan, welk soort het is, zo nochtans dat ze iets grooter en dikker is, dan de gemeene Bieze. Dit

2. Onder de Brahminen en Indiaanfche Heydenen.

pit

pit doopen zy in de oly van het zaad van *Sesamum*, welke plant in menigte in haare akkers groeyt, en hier mede branden zy de huyl op de gemeene wyze. Ik heb aangemerkt, dat de *Malayanen*, de *Favanen* en de *Siamiten* dit pit gebruyken in 't verbranden hunner Lyken, welke gewoonte ten hoogften waarschynlyk is, dat ook onder verscheide nabuurige volkeren in gebruyk is.

3. Onder de Oosterfche natien over de Ganges.

Verder over de *Ganges* voortgaande zullen wy daar vinden een ander uytstekend brandmiddel, veel hooger te schatten dan alle de andere, en zeer veel gebruykt by de Chineesen en Japonneesen. Deze twee Natien haalen desselfs oorsprong af van de aloudste tyden, en wenden voor, dat het langen tyd bekend geweest is voor de uytvinding van de Genees of Heelkunst, en dat gevolglyk 't gebruyk van dit middel overvloedig onderschraagt word door een langdurige reeks van ondervinding, van zo veele Eeuwen. Dit oude en zo zeer geprefen brandmiddel is bekend onder den naam van *Moxa*, niet alleen in *China*, maar in alle andere Landschappen, alwaar de geleerde letteren en taal der Chineesen bekend zyn, gelyk in *Japan*, *Corea*, *Quinam*, de *Luzon* of de *Philippynse Eylanden*, het Eyland *Formosa* en de Koningryken *Tonquin* en *Cotlynsina*. Myn tegenwoordig oogmerk is om een beschryving van dit brandmiddel te geven, my zelf vleyende dat de Lezer het lichtelyk zal ten besten duyden, indien ik in plaats van de Chineesche naamen, welke ik zeer wel weet, dat het welgevalligst zouden voorkomen, de Japanfche bewoordingen gebruyke, 't welk ik niet gedaan heb enkel om dat ze gemakelyker zyn, maar voornamentlyk, om dat ik zelf een geruymen tyd in het Land verkeert hebbende, dezelve my beter bekend waren.

Bereyding van de Moxa.

§ 3. *Moxa* is een zachte dons, of vlaschachtige stoffe, afchgrauw, en zeer licht vuur vattende, hoewel langzaam brandende, en met eene matige hitte, zo dat men 'er naauwlyks eenige vonken ziet uyt springen, tot dat ze volkome verteert is tot asche. Ze word gemaakt uyt de drooge bladeren van de *Artemisia vulgaris latifolia*, gemeene byvoet met breed blad, dewelke afgeplukt worden als de plant zeer jong en teder is, en worden dan een geruymen tyd in de open lucht gehangen. Na het zeggen der Japonneesen, zyn alle de tyden niet even goet om de bladeren te plukken, tot het maken van de *Moxa*, maar dat het alleenlyk geschieden moet op zodanige dagen, die door de Starrekundigen tot dat Einde

uytgezondert zyn, en die een byzondere gezegenden invloedt van de Hemelen en Starren hebben, waar door de krachten van dezen plant grootelyks aangegroeyt zyn. Deze dagen zyn de eerste vyf in de vyfde Japanfche maand, *Gonzutzgonitz* by de Inboorlingen geneemt, dewelke volgens de *Gregoriaanfche Almanach* overeenkomt met het begin van *Juny*, en somtyds, doch zelden, met het einde van *May*. Want gelyk ik elders gezegt heb, de Japonneesen beginnen hun jaar met de nieuwe maan, die 't naalte voorgaat de Lente Even-dag-en Nacht. De bladeren moeten vroeg 's morgens worden geplukt, terwyl 'er den dauw noch oplegt, en dan moeten ze worden gehangen in de Lucht aan de westzyde van het Huys, tot dat ze volkomen droog zyn. Naderhand legt men ze op de vlicring, en men moet letten, dat hoe ze ouder zyn, hoe teerder en zachter dons men van dezelve krygen kan, om welke redenen sommige dezelve tien jaaren bewaaren. De versche en jonge byvoet word door de Japonneesen geneemt *Tutz*, en als ze volgroeyt is tot volmaaktheid noemen zy ze *Jamoggi*. Ik kan hier niet nalaten aan te tekenen, dat het 't gebruyk is zo in *China* als in *Japan*, dat de menschen veranderen van naam, wanneer zy bejaart worden, of tot eenig merkelyk ampt zyn verheven. Op gelyke wyze worden dikwils verscheide naamen gegeven aan planten (om niet van andere dingen te melden) volgens haaren verscheiden staat van volkomenheid en verschildende gebruyken. Het is de waarheid, dat deze verandering van naamen ons verschaft een klaar en onderscheide begrip der dingen, zo als zy zyn op haare verscheide tyden, en in haare verscheide veranderingen, maar aan de andere kant, worden de naamen der dingen daar door zo vermenigvuldigt, dat men werk heeft die alle te onthouden. De bereyding van de *Moxa* is een zaak van weinig kunst of moeite. Voor eerst worden de bladeren geklopt met een stamper tot een grof soort van vlasch, en dan met beide handen gewreeven, tot dat 'er de harder vezelen uyt zyn, gelyk ook de harder vlicfige deelen; 't welk geschied zynde blyft 'er alleen over die zachte, fyne gelykreedige en zo zeer geprefere dons, welke de natuur medegedeelt heeft aan de Jonge Byvoet, voor allen anderen.

§ 4. De Branding met de *Moxa* heeft niet het minste om de menschen af te schrikken, en hen vreesachtig te maken van dezis werking niet te ondergaan. Ze brand zo langzaam, dat men naauwlyks

Welke Personen met de Moxa gebrand worden, en in welke ziekten.

eenige ſprankeling kan bemerken, en dat men zou mogen twyffelen of ze wel brande, indien het niet was dat men het zag uyt de dunne byna onzichtbare rook, die daar van opgaat, en die in het minſte niet onaangenaam is aan de reuk. De pyn is niet zeer groot, en veel minder dan die van andere brandmiddelen, of 't werkdadig branden. Deze rolletjes waarlyk, welke de Japoneefen noemen *Kawakiri*, dat is, *Huyd ſnyders*, zyn noch iets pynlyker, wordende de eerſte twee of drie ſtyltjens achter malkander op de huyd gelegd. Van deze rollen is het dat de Japoneefen de nieuwe ſchattingen, hen door hunne Prinſſen en Gouverneurs opgelegd *Kawakiri* noemen, om dat, zeggen zy, dezelve in 't begin hard te dragen zyn, maar door den tyd gemakkelijker worden. Ik heb dikwyls zeer jonge kinderen zich zelf op verſcheide plaatſen van het Lichaam zien branden, zonder het minſte gevoelen van pyn te toonen: want zy branden zonder onderscheid en zonder aanzien, oude en jonge, ryke en arme, mannen en vrouwen; de zwangere alleen ontziet men, indien zy te voren niet zyn gebrand geweest. Het oogmerk van met de *Moxa* te branden is om ziekten of voortekomen of te geneeſen. Maar ze word inzonderheid door hunne Geneeſheeren meer aangepreſen als een voorhoedend middel, om welke redenen zy den gezonden meer dan den zieken raaden, dit middel te gebruyken. Deze hunne praktyk veſtigen zy op de volgende grondſtelling, dat door de eige zelve kracht, door welke het de tegenwoordige ziekten uytdryft en geneeſt, het ook noodzaakelyk moet onderbrengen de zaaden van de toekomstende ziekten, en door dit middel dezelve voorkomen. Hierom is het, dat in deze uytterſtens van het Ooſten, alle die hunne gezondheid lief hebben, zich zelve alle zes maanden eens laten branden. Deze gewoonte word zo algemeen en heyliglyk in *Japan* onderhouden, dat zelf die rampzaligen, die veroordeeld zyn tot eene eeuwige gevangenis, van dit voordeel niet ontzet zyn, maar alle zes maanden eens uyt de kerken worden gehaald, om met de *Moxa*, gebrant te worden. De Branding met de *Moxa*, by wegen van voorzorg vereiſcht flechs weinige ſtyltjens, en deze noch zeer klein, maar indien ze gericht zyn om eene ziekte te geneeſen, moeten 'er meer en grooter zyn inzonderheid zo de oorſaak van de ziekte diep legt, en gevolglyk zo veel te moeyelyker valt om te verdryven.

Vraagt men de Chineeſen of Japonee-

ſen, in welke ziekten het dienſtig is met *Moxa* te branden, antwoorden zy, dat het dienſtig is in alle die ziekten, daar een verborge damp, gelyk als gevangen leid binnen in het Lichaam, en veroorzaakt een ontbinding en vaneenſcheiding der vaſte deelen, en een gevoelige pyn te weeg brengt, en dus het aangedane deel verhindert deſſelfs werkingen behoorlyk te verrichten. De zaaken in dezen ſtaat beſchouwende, is 'er naauwlyks eene ziekte onder al dat oneindig getal, die 's menſchen Lichaam beſpringen, of de Japaneſche en Chineeſche Artzen zullen hunnen Lyder raaden, zich te doen branden met de *Moxa*, die, gelyk zy voorgeven, ſchielyk en in weinig tyds deſſelfs oorzaak onderbrengt en verdryft. Dit brandmiddel is ook niet onbekent aan die zwarte Aſiatiſche volkeren, dewelke den verbranden; Luchtfreek bewoonen. Zy hebben 't geleert van hunne Nabuuren, en het is niet lang geleden dat het gebruyk onder hen is ingevoerd, met dit onderscheid alleen, dat zy veel grooter priemen of rolletjen opleggen dan de Chineeſen of de Japoneeſen, van welke zy het hebben geleert, na maate dat de ziekte zwaar en gevaarlyk is, of na dat deſſelfs oorzaak diep verborgen legt. De Nederlanders in de Indiën zelve hebben onlangs ondervonden dezen goeden uytſlag en de vrucht, die men van het branden met de *Moxa*, plukt in jichtpynen en zinkingen. Dit brandmiddel breekt het geweld der zoute en wynſteenachtige deelen, welke het te overmatig gebruyk der Rhynſche wyne in het bloed nalaat, en welke ingeeſtelt zynde omtrent de gelederen, en inzonderheid prikkelende dat gevoelig vlieſ, dat de beenderen omvangt, de oorzaak zyn van Jichtige aanvallen, ze ontbind de ſtilſtaande *Lympha*, de welke omtrent de gelederen vergadert zynde, zinkingen en Jichtpynen veroorſaakt, mits dat in 't een en 't ander van deze gevallen een grooter rolletje of popje gebruykt word, en dat het by tyds word opgelegd, eer de ziekeleyke ſtof zo veel aangegroeit en op een gehoopt is, dat ze de haayrchtige vaten kan verbreken, de vlieſen en ſpieren van een ſcheuren, in welke zy huysveſt, en daar door veroorzaken die gezwollen en verzweeringen, dewelke veeltyds de gevolgen zyn van deze gevaarlyke ziekten, en dan niet verder luysteren willen na eenig vermurwend of ontbindend geneesmiddel, hoe het ook zyn mag. Het zal evenwel niet te onpas komen aan te merken, dat ſchoon het gebruyk van dit brand-

brandmiddel in de heete Afiatische Landfchappen bevonden is van zo grooten vrucht in de voornoemde ziekten, evenwel het zelve goed gevolg redelyker wyze niet kan verwacht worden van deffelfs gebruyk, in onze koudere Landftreken. In de heete Landen is de doorwaaffeming fterker, de vochten en zappen dunder, de zweedgaatjens wyder, de fpiere en vliefen min gespannen. Somtyds zal ook de pyn door de oplegging van dit brandmiddel alleenlyk verminderen, en niet geheel weggenomen zyn. De kracht der zoute deeltjens zal in deze deelen, die met de *Moxa* gebrant worden, breeken, en miffchien zal de brand zo diep doordringen, dat ze het beenvlies doet barften en fcheuren. Dit zal ongetwyffelt het gevoelen van pyn in deze deelen wegneemen, doch niet beletten, dat ze geen plaats vatte op andere. De *Brahminen* waarlyk gaan verder, en verzekeren hunne Lyders gewiffelyk, dat de pyn eens weggenomen zynde nooit wederkomen zal, indien zy zich alleen maar onthouden van vleefch te eeten, en van fterke gegiften dronken makende vochten te drinken, als daar zyn wyn, bier, en diergelyke. Deze, zeggen zy, brengen nieuwe raauwigheden voort, die, wanneer ze in 't bloed komen, weder vallen zullen op de beenen, en daar een nieuwen grondslag leggen tot andere Jichtige aanvallen. *Bushof*, een Predikant op *Batavia* ging te ver, wanneer hy de *Moxa* zynen Landslieden aanprees, als een onfeylbaar geneesmiddel van de Jicht. Ik heb reden te vreesen, dat menig zieke in *Duytschland* zich zelf in zyne verwachting heeft te loorgeftelt gezien: Dit was het, waar over de Heer *Valentini*, een Hoogduytsch Artz, en Lidt van de Academie der wetenschappen door wylen den Keyzer *Leopold* opgerecht, klaagde, en niet zonder reden, in een zyner gedrukte brieven aan *Doctor Cleyer*, aan wien ze in myn byzyn behandigt wierd. De naburige zwarte Afiatische volkeren gebruyken de *Moxa* meer dan de Chineefen en de Japoneefen zelve, in ftuypen, vallende ziekte, en alle langdurige Hoofd qualen. Het is hunne gewoonte een goed gedeelte van dezelve te branden langs de geheele *Sutura Coronalis*, kroon-naadt, waar van zy fomtyds zo veel vrucht hebben gezien, dat sommige zieken herftelden, die reeds door de Geneesheeren opgegeven waren.

Plaatsen die met de *Moxa* gebrandt worden.

De Chineefche en de Japoneeſche Geneesheeren verſchillen zeer in hunne gevoelens, raakende de deelen, die behoren

gebrandt te worden met de *Moxa* het zy tot geneefing of tot voorkoming van byzondere ziekten. En ſchoon bygeloof en eige bevatting een zeer groot aandeel hebben in haare redeneeringen, be-roepen zy zich alle doch op hun eige ondervinding, of op die van hun Meester, in 't geen zy beweerden. Indien hunne verſchillende gevoelens by malkanderen gebracht wierden, geloof ik, dat in sommige ziekten naauwlyks een eenig deel zou overgelaten worden, dat niet sommige van hen zouden uytkippen als de bequaamſte om met vrucht gebrandt te worden. Het gemeene volk wykt zelden af van de gemeene plaats en regelen, overhandreikt van de aloutheid, en tot nut van 't gemeen vertoont, in byzondere gedrukte ſchetſen. Noch veel bygelooviger zyn zy in het verkiefen van den tydt, wanneer byzondere deelen van 's menſchen Lichaam, in byzondere ziekten dienen gebrandt te worden: Hier in word zeer grootelyks gezien op de gefteldheid en invloed der Hemel-Lichten, want hier in ſtemt elk over een, dat zelfs wanneer men een beſluit genomen heeft, welk gedeelte bequaam is en behoort gebrandt te worden, de werking zelf echter niet moet geſchieden op een quaden dag, en in een quaad uur, wanneer volgens hunne redeneer wyze, de min gunſtige invloedt der ſtarren plaats geeft om voor een quaden uytſlag te vreesen. Hier in wederom zyn de gedachten en de gevoelens zo veranderlyk, dat indien men acht gaf op alles wat elk een in 't byzonder oordeelt en aanraadt, het byna onmogelyk zyn zou eenigen goeden dag of uur te vinden. 't Geen zy voornamentlyk in 't oog hebben in 't verkiefen der bequaame plaats om met de *Moxa* te branden, is de zodanige uyt te vinden, die de gemakkelykſte gelegen zyn, het zy om de dampen uyt te trekken, welke de onderſtelde oorzaak van de ziekte zyn, of het zy om dezelve te doen verhuylfen van het beledigde deel. Deze alle geven zy voor dat hen zeer wel bekend zyn, door de aanmerkingen hunner voorouders, en door hunne eige ondervinding. Daar is geen deel van 't geheele Lichaam dat zo veel lydt van dit brandmiddel, als de rug, geheel langs den rug graat, aan weerkanten neer tot aan de Lendenen. Ik zag de ruggen der Japoneeſen (en waarfchynlyk is het even eens by alle andere Afiatische volkeren die de *Moxa* gebruyken) van beide Sexen zo vol korſten en lidttekenen van voorgaande zweeringen, dat men zich zou moeten verbeelden, dat zy zeer ſtrengelyk

lvk waren gegeeffelt geweest. Maar hoe zeer zy ook in dit of andere deelen van het Lichaam mismaakt leelyk mogen geworden zyn, is hunne fchoonheid daar door echter, na hunne bevattingen, in het minfte niet vermindert. En wat aangaat den rug in het byzonder, is het zeer gemakkelyk by de Japoneefen die te ontdekken, en zy doen het zeer dikwils wanneer zy flechts het minfte werk aanvatten, latende hunne tabberds, die om het middel gebonden zyn, van den rug achter afhangen, op dat zy niet zouden befpat worden door hun zweet; dragende zy geene hembden, door welk middel hunne zweeren en zeeren in beide Sexen, bloot voor het oog ftaan.

§. 6. Ik ga nu over tot de te werkfelling, die weinig behandigheid of verftand vereifcht. Men rolt of vlecht een weinig *Moxa* tuffchen den duym en voorfte vinger tot een rolletje van omtrent een duym hoog, en fomtyds iets fmaller onder aan 't Eind. Dit rolletje zet men op de plaats die gebrand zal worden, fomnige maken het eind een weinig nat met fpeekfel om het aan de huyd te doen kleeven. Dit gedaan zynde fteeken zy het boven aan brand met een dun brandend splintertje, *Senki* genoemt by de Japoneefen. Het rolletje verbrand zynde, 't welk in 't kort gedaan is, word 'er een ander zo 't nodig is op het zelve deel gezet en gelyk het voorige verbrandt. Dit word zo dikwils herdaan als de Lyder het begeert of de werkmeeftter het beveelt, en het geval het vereifcht. De Heelmeefters, wier werk het is dit te doen, worden door de Japoneefen genoemt *Tensafi*, dat is *voelende menfchen*, of volgens den letterlyken zin van het woord *menfchen die met het gevoel doordringen*, om dat zy voor de werking altyd omvoelen en het deel onderzoeken, waar op het brandmiddel zal gefteelt worden. De kleine splinters of kaarsjens, die zy gebruyken om het brandmiddel aan te fteeken, zyn dezelve, welke de Heydenfche Priesters in de tempels voor hunne Beelden branden, en door welke zy de uren van Godsdienst verrichting afmeeten, als in navolging van de vuuren, die men gewoonlyk in de Legers aanfteekt, om den tyd van de wacht te betekenen en te meeten. Zy branden flechts Langfaam, en hebben een zeer sterke welriekende reuk. Zy worden gemaakt uyt de Lymige fchorfe van de *Taab-boom*, gelyk zy ze noemen, of *Taabnoki*; dat is, *Laurus Japonica Sylvestris*, wilde *Japonefche Lauvier*, een der hoogfte en grootfte boomen in het Land groeyende. Deze

bastword in poeder gebracht en met *Aloe* hout, of defselfs harsachtig en dierfte gedeelte gemengt, 't welk men *Calamback* noemt, en met andere zoet ruykende fpeceryen, na een ygelyks goeddunken, alle tot poeder geftampt. Deze poeders worden gemengt met water tot de dikte van een Electuary of dikke pap, die eerft wel ter deeg moet gekneedt worden, en dan gedaan zynde in een bekken met veele kleine ronde gaatjens in den bodem, en gewigt daar opgelegd worden, 'er door deze gaatjens uytgedrukt lange ronde ftukjens naauwlyks dikker dan een ftroo, welke afgenomen zynde gelegd worden op latten en in de fchaduw gedroogt, en naderhand in de winkels verkocht voor brand-kaarsjens, en voor het bovengemelde gebruyk, met pakjens in papier zaamengewonden. Deze *Senki* kaarsjens, zyn evenwel zo volftrekt noodzakelyk niet tot de werking, of zy mochten veel eer getelt worden onder de pronken min nutte toefstel der Heelmeefters. Een gemeen splintertje of ftrootje zal het oogmerk zo wel doen bereyken, en deze zyn het waar van de gemeene Luyden zich bedienen. De voormaamfte kunft legt in de de kennisfe der deelen, die in byzondere ziekten dienen gebrandt te worden. Het groot inzicht van 't branden is, de vochten en dampen uyt te trekken, dewelke in het Lichaam verborgen leggende, de oorzaak der ziekten zyn. En fchoon men op deze onderftelling redelyker wyze zou mogen denken, dat die plaats de bequaamfte was, die 't naafte legt by het beledigde deel, verkiefen echter de Meefters dikwils zodanige andere, die niet alleen zeer ver van dezelve zyn afgelegd, maar die men ook door een ontleed-kundig onderzoek zoude bevinden, naauwlyks eenige de minfte gemeenfchap met dezelve te hebben, anders dan door de gemeene bekleedfelen. Al zo vreemd als die Poolfche Edelman het vond, toen hem een Clyfteer was voorgefchreeven, daar hy klaagde van pyn in zyn hoofd, al zo verbaafende zullen de uytwerkfelen van dit brandmiddel aan vreemdelingen toefchynten, wanneer ze gelegd worden op plaatfen al te ver gelegen van het aangedane deel, om te ftellen dat 'er eenige gemeenfchap tuffchen die beide is. Weinige ftaltjens zullen kunnen dienen om dit op te helderen. In quade verteeering en ongefteeldheid van de maag, en verlies van den luft, zetten zy het brandmiddel op de fchouders. In Pleuris, branden zy de wervelbeenderen van den rug: in tandpyn de toetrekkende fpier van den duym

duym aan die zyde, daar de pyn is, en zo voorts. Ik ben van gevoelen, dat de ervaarenste ontleder, geen raad weten zou om eenige byzondere gemeentchap uyt te vinden tusschen deze afgelegene en verschillende deelen met elkanderen.

Regelen
van brand-
ding.

§. 7. Tot de oplegging van dit brandmiddel worden verscheide dingen vereischt, en veele byzondere regelen dienen in acht genomen te worden, voornamentlyk ten opzicht van de bequaamste plaats om te branden, op den tyd wanneer de werking, *Operatie*, diend te geschieden, omtrent het getal van de rolletjens, die achter den anderen moeten worden opgelegd, over de zitting en legging van den Lyder als hy onder de *Operatie* is, omtrent de bequame levenswys voor en na de *Operatie*, en andere diergelyke omstandigheden. De volgende zyn de voornaamste en algemeenste regels. Zo veel als mogelyk is moet men vermyden peesen, slagaderen, en aaderen, ten welken einde de Meester niet alleen zyne oogen moet te hulp roepen maar ook zyne vingers te werk stellen, en voelen waar omtrent zy leggen. In welken gesteldheid de Lyder ook mogt geweest zyn toen de bequaamste plaats tot oplegging van 't brandmiddel onderzocht en vastgesteld wierd, in denzelven moet hy blyven, terwyl de werking geschiet, het zy hy zat of stond. Die gebrand zal worden op de armen, moet op de aarde zitten met de beenen kruysweegs over een, op de wyze der Oosterfche volkeren, houdende de Palmen zyner handen tegen zyne wangen, zynde deze gestalte de meest over eenkomstige met die in de Lyfmoeder, en de bequaamste geoordeelt, om de gelegentheid en tusschen ruymtens der spieren aan te toonen. De geene die op de beenen zullen worden gebrant, moeten zitten op een stoel, houdende hunne voeten in een tob met warm water, om dat zy zeggen, dat in deze gedeeltens, die zo afgelegene zyn van den fonteyn der hitte, de doorwaassening door kunst moet worden voortgezet. De geene die van een zwaken ziekeleyk gestel zyn, moeten niet boven de drie brandmiddelen hebben op eenen tydt, op welk gedeelte van het Lichaam het ook zyn mag. Aan sterke menschen schryft men voor tien twintig en

meer, na den aardt der ziekte is. Daar zyn geen sekere gerufte regelen die men mag volgen ten aanzien van 't getal der brandrollerjens, die op eenig gedeelte vervolgens moeten worden gebrandt, of dat de zelve by beurten moeten worden in 't werk gestelt, hangende dit voor 't meereendeel af van des Lyders geduldt en des meesters welgevallen. Daags na de *operatie* en eenige volgende dagen, onderzoekt en verbindt de meester het deel, indien hy het droog en niet met etter bevind, ziet hy het aan voor een zeer quaad teken, en bewys, dat de natuur naauwlyk in staat is om de ziekeleyke stof uyt te werpen. In dit geval poogt hy de Etterdracht te bevorderen, door daar op te leggen gestampde uyens. Dit is het geene ik heb kunnen leeren raakende de *Moxa*, door en uyt de verkeering en omgang met de Heelmeesters van het Land, en met die geene, die inzonderheid hun werk daar van maken om de menschen met dezelve te branden.

Wat aangaat de byzonderder regelen van den Brand-kunst, daar van hebben zy gedrukte tafels in Chineefche en Japanfche Merktekenen, van welke in den *Lezer* hier met een beschenke, welken ik getracht heb te verklaren en over te zetten zo goed als den aardt van het Chineefche rym, in welken het geschreven is, en de grondregelen van hunne wysgeerte het hebben kunnen toelaten. Ik heb er ook twee schetsen bygevoegt (ziet de 44. plaat), zynde twee onderschydene vertooningen van het menschelyk Lichaam, in het welk word getoont, welke deelen bequamer en dienstig zyn om in zekere ziekten gebrandt te worden, met de bysondere naamen dezer deelen. Ze worden verkocht in de Boekwinkels, en door de Quakzalvers, die daar mede omloopen, en in de straten en op openbaaren plaatsen dezelve uytroepen, om het gemeene volk aan te lokken, om voor eene beuzeling alle de regelen en de geboden van eene kunst, waar in zy onwetende zyn, te koopen. De Text, zo als ik ze gevonden heb in het oorspronkelyk Japanfch, is gedrukt met Italiaanfche Letters, en de weinige nooten en aanmerkingen, die ik in staat was daar by te voegen om dezelve te verklaren, in Romeynfche, staande binnen twee haakskens

K I U S I U K A G A M I.

Een verhandeling (in den letterlyken zin een *Spiegel*) aantonende welkegedeltens van 's menschen lichaam moeten gebrandt worden met de *Moxa*.

E E R S T E H O O F D S T U K.

Toont de manier van branding in rym opgesteld in zekere voorstellingen, door welke de geheele kunst ontdekt, en aan de Waereld medegedeelt word.

1. **I**N de Hoofdpyn, Zwymelingen van het hoofd, en Flaarwtens, in de DSEOKI. (DSEOKI is een zodanig soort van ontsteeking in het aangezicht, veroorzaakt door eene scheurbuykige gesteltheit van 't Lichaam, welke in dit Land zeer gemeen is. De geene die daar mede behebt zyn, worden dikwils geplaatst met zwellingen in hunne aangezichten en somtyds over 't gansche hoofd, verzelt met een byna onlydelyk gevoel van hitte en brandt, en dat zeer dikwils uyt zeer geringe oorzaken, als uyt badden en te buyten gaan in 't drinken, en in de beweging. Deze zwelling word dikmaals gevolgt door eene ontsteeking der ooggen.) in eene schemering der ooggen, veroorzaakt door de te menigvuldige aanvallen van de Dseoki, in pynen van de schouwers, na de hoofdpyn, in kortademheid en benaauwtheit op de borst, is het dienstig dat gedeelte van 't menschen lichaam te branden, 't welk KOKO genoemd wordt.

2. In ziekten der Kinderen, inzonderheid zwellingen van de buyk, loslyvigheid, verlore eetenslust, in jenkte en verzweringen van de neus, als mede in kortheid des gezichts, moet de streek SIUITZ (of elfde Wervelbeen) gebrandt worden met vyftien of zestien poppens aan beide zyden, openlatende een plaats van anderhalve Sun, (omtrent twee of drie duym) tusschen de twee plaatsen op welke zy zullen gezet worden.

1. *Aanmerking.* Siuitz, of de elfde, dus genoemd om dat ze het elfde wervelbeen is, tellende van het vierde wervelbeen van den hals, zynde dit het baarblyklykste van alle, als het hoofd voor over na de borst word gebogen. Dezelve regel moet in acht genomen worden ten aanzien van alle andere wervelbeenden, van welke het getal alleen genoemd wordt. 2. *Aanmerking.* Sun is eigentlyk een maat, waar mede zy de lengte der dingen meeten. Zy zyn van tweederly

soort en grootte, de langste worden gebruykt by de Kooplieden, de kortste by de Timmerlieden en Arbeiders. De Sun zo als ze boven gemeld word, ten opzicht van de manier van branding met de *Moxa*, moet niet verstaan worden onder een van deze, maar desselfs lengte neemt men van het tweede lidt van de middelste vinger, van dien eigen persoon, aan welken de *Operatie* staat te geschieden, als hebbende de naauwkeurigste overeenkomst en evenlediheid met de andere deelen van het zelve Lichaam.

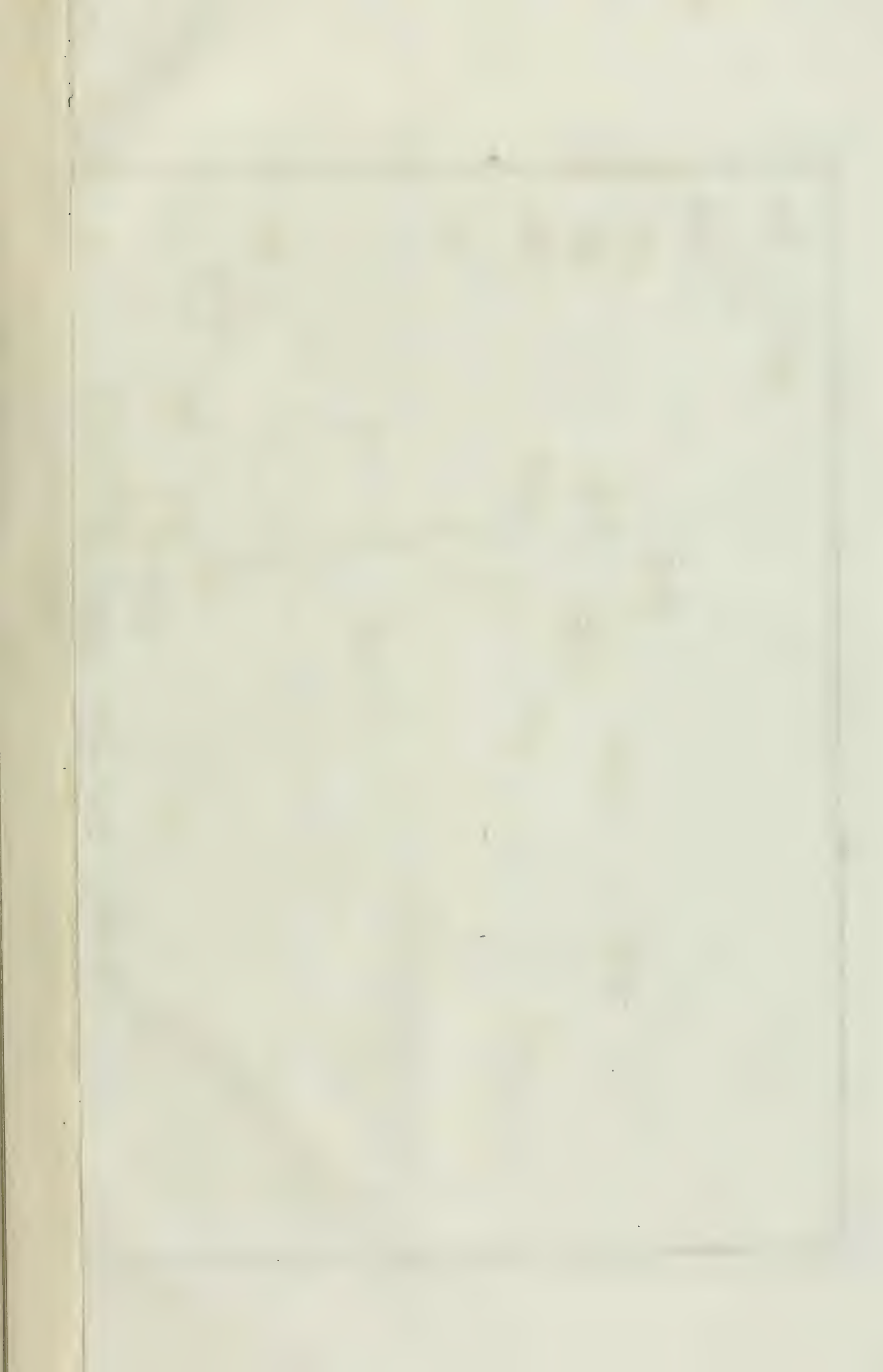
3. In de Sakf (een langdurig en verpoosend soort van Kolyk) in de Senkz, (of die darmbyn, die landeigen is in dit Land, en waar van wydlopig gehandelt is in dit aanhangsel onder No. 3.) en in de subakf (of neepen in de darmen veroorzaakt door de wormen) moet gy branden twee Suns wyde, aan weersyden van de Navel. Deze plaats is genoemd TEN-SU.

4. In de Opstopping der stonden, en in de vloeden; in de witte vloed, aambeyen, en verzweringen der aambeyen, als mede in de Tekagami (een verpoosende foorte van een koude, verzelt met pyn en zwaarhoofdigheid) moet men branden de plaats KISOO of KITZ, aan beide zyden, met vyf poppens. Om deze plaats uyttervinden, moet men vier Sun recht nederwaards van den Navel meeten, dan rechts zydwaaards af aan yder zyde vier Suns, zo dat 'er acht Suns tusschen beide zyn van de twee plaatsen die gebrant moeten worden.

5. In een zwaaren arbeid moet men drie rolletjes branden op het einde van de kleine Theen aan de rechtervoet. Dit zal op staande voet verlichting bybrengen, en de baaring bevorderen.

6. By gebrek van melk in de zuigende, moeten vyf rolletjes gebrandt worden tusschen beide de borsten in het midden.

7. In Jichtpynen en Zinkingen, in pynen van

van de beenen, als ook in de druppels of opstoppingen van het water, moet men omtrent elf popjens branden op de Dye, omtrent drie duym boven de knien (of op de plaats daar men de fontanellen zet.)

8. In gezwollen en pyn van de buyk, in pyn aan 't hart van een dagelyksche koorts, in pyn van de maag, en verlore eetenslust, moet men zes popjens branden omtrent den navel. De plaats die gy branden moet, moet vier Suns afgelegen zyn van den navel in een rechte linie naar boven.

9. In Heup en kniepynen, voor de zwakheid der beenen in 't byzonder, en van alle de leden van 't lichaam in 't gemeen, moet gy branden de plaats JUSI. (Jusi is die plaats aan de dyen, die men bereiken kan met het einde van zyn middelste vinger, houdende zyn handen recht neerwaards in een natuurlyke gestalte.)

10. De geene die een hardigheid en gezwel in de zyde boven-buyk hebben, als mede die dikwils behebt zyn met buyveringen, of weer instortingen in quaadaardige koortsen, moeten worden gebrandt op de plaats SEOMON (Seomon is even onder de laatste korte rib aan yder zyde. De branding op deze plaats is uytnemend pynlyk. Ik zou het welvoeglyker meenen Schomon of Siomon te schryven, maar hoorende het de Japoneesen zelve uytspreeken, bevond ik dat zy eene korte e daar van maken.)

11. In klapooren moet men branden in het midden van de plaats, JOKOMON. (Jokomon is boven de schameldeelen in het midden tusschen dezelve en den navel.)

12. De geene die onderworpen zyn aan koude koortsen, neusbloedingen of zwymelingen van het hoofd, zullen veel hulp en verlichting vinden, indien zy van vyftig tot hondert popjens, (van tyd tot tyd na elkanderen) laten branden op de plaats TUUMON genoemd. (Tuumon is de streek of plaats van het Os sacrum Heylig been.)

13. Die met gezwollen en zweeren aan den Aars zyn geplaagt, moeten eene pop laten branden drie Suns boven het einde van het Os Coxygis, Staartbeen; (De branding van deze plaats is ook verzelt met een zeer groote en byna onverdraagelyke pyn.)

14. In de uytzinking van de Endeldarm, moet het Staartbeen zelf gebrandt worden.

II. HOOFTSTUK.

1. Nindsin (de Geest der Starren) huysvest in de Lente omtrent het negende wervelbeen, in de Zomer omtrent het vyfde, in den Herfst omtrent het derde, en in den Winter omtrent het veertiende, en naby de beide heupen: Om deze reden moet men

zorg dragen, om geen van deze plaatsen op bovengenoemde tyden te branden.

2. By de verandering van de vier Faargetyden, moet men vermieden te branden, het zy de plaats Seomon genoemd, of het veertiende wervelbeen, om dat het in plaats van voorde lig, eerder nadelig zonde zyn; en de ziekte doen aangroeijen.

3. Men vermag op generley wyze te branden in regenachtig of in te heeten weder, en op een kouden dag.

4. Drie dagen voor, en zeven dagen na de branding moet men niet by zyn vrouw slaapen.

5. Vertoornde en moeiljke menschen mogen niet gebrandt worden, eer hunne driften geslist zyn. Vermoede menschen, en die juist zo uyt hun werk komen mogen niet gebrandt worden, eer dat zy zich uytgerust hebben. Dezelve regel moet worden in acht genomen in hongervige menschen, of in de zulke die te veel gegeten hebben.

6. De menschen moeten zich onthouden van Saeki te drinken, (een geeltryk gegifte drank uyt rylt gebrouwen) eer dat zy gebrandt zyn, maar na dat de operatie geschied is, is het niet alleen veilig maar raadzaam om het te doen, om dat het de omloop van geesten en van het bloed vervoerd. (De Japoneesen hebben over lang geweten, dat de vochten in ons lichaam omlopen, maar hoe, en op wat wyze de omloop geschiedt, weten zy noch niet tot op dezen huyligen dag.)

7. Men moet groote zorg dragen, om in geen drie dagen na de branding te gaan in een badt van zoet water. (De Japoneesen zyn zeer groote Liefhebbers van het badt, en gebruyken het alle dag. Ik geloof dat dit de reden is waarom de pokken zich zo veel weiniger verspreyden, dan ze anders waarschyndlyk zouden doen in zulken volryken Landt.)

8. Om de ziekten die onze Lichamen aantasten, te geneesen zal men geneesmiddelen geven, en het branden met de Moxa zal men voorschryven om ons van ziekten te verhoeden. Om deze reden zullen de geene zelf, die anders in een goede en gezonde staat zyn, zich tweemaal in het jaar doen branden, eens in de tweede maand (Maart) en eens in de achtste (September.) (De bequame dagen om te branden, en die begunstigt zyn door den invloed der starren zyn in hunne almanachen uytgedrukt.)

9. Eer gy brandt moet ge den pols voelen: Indien hy te ras is, moet gy voorzigtelyk te werk gaan, om dat dit aantoon dat uwe Lieder een koude heeft gevat.

10. De plaatsen die gebrandt moeten worden, moeten worden gemecten door SAKU ende SUNS. De lengte van de Sun moet bepaalt

bepaalt worden van het middellid van de middelste vinger, in de mannen van de linkerhandt, en in de vrouwen van de rechterhandt.

III. HOOFDSTUK.

Vrouwen, die wilden uytſcheiden met baaren, moeten met drie rolletjes gebrandt worden op den navel.

IV. HOOFDSTUK.

Vrouwen, die gaarn kinderen wouden hebben, moeten met elf poppetjens gebrandt worden aan de zyde van het eenentwintigſte wer-
velbeen.

V.

Eenige Aanmerkingen over de Amber Gris.

De zelf-
ſtandigheid
van de
Amber
Gris.

Het oogmerk van dit geſchrift is om een kort verhaal te geven van die koſtelyke en zo zeer geachte jodenlym-achtige ſtof, bekend onder den naam van *Amber Gris*. Tot noch toe is 'er niets uytgevonden dat het zelve overtreft in zoetigheid van reuk. Het is de zee, waar aan het menſchdom daar voor verſchuld is, hoewel het ſlechts in een zeer kleine veelheid word opgeworpen, gelyk in der daad in 't algemeen hoe de dingen waardiger zyn, de natuur ook minder mild is om dezelve voorttebrengen. De Schryvers verſchillen zeer grootelyks in hun gevoelens, rakende deſſelfs oorſpronk en voortbrenging, en zelfs komen zy niet over een, welken foort van ſtof het eigentlyk is. Sommige meenen het te zyn een jodenlymachtige of zwavelachtige zelfſtandigheid, andere een foort van aarde of kley, andere een zee ſchuym, andere een drek en uyrwerpſel van den walviſch, andere den drek van vogelen. Veel meer andere gevoelens zoude ik knnnen op tellen indien ik niet voorhad kort te zyn. Doch van alle de verſcheidene gevoelens, ſchynt my toe, geen een dat zo weinig grond heeft en zoo weinig waarſchynlykheid, als dit van een onlangs Franſch Schryver (*Jan Baptiſt Denys, Conference ſeconde, dans le Journal des Sca- vans de Pan 1672.*) Hy trekt zyne beſluyten enkel uyt eenige gelykenis in de ſtoſſe en reuk, en hy ſtaaft, dat de Amber Gris een mengſel is van waſch en honing, op de zeekuſten verzamelt door de byen, het welk eerſt verteert zynde door de hitte der zon, in de zee valt, en daar een verdere bereyding ondergaat, en door de geweldige beweging van de laaren, en door de vermenging van deſſelfs zoutachtige deelen, verandert word in deze koſtelyke ſtoſſe. Een ydele en ongegronde giffing, dewelke, behalven dat ze nieuw is,

nooit te vooren gedacht, en onderſchraagt door de beſcherming van een groot Vorſt, in alle andere opzichten bevonden zal worden al te beuzelachtig, om in het allerminſten te benadeelen het gevoelen, dat doorgaans aangenomen is, en toegeſtaan word door deze, die de moeite genomen hebben van deze ſtof naauwkeuriger te onderzoeken, en die het bevonden hebben te zyn een foort van lymachtigheid, geteelt in de ingewanden der aarde, of een onderaardſch vet, gegroeit tot de dikte van een lym, die door de onderaardſche Kanaalen afgevoert word in zee, en daar een verder bereiding ondergaat, wordende door de bymenging van deſſelfs zoutachtige deelen, en door de hitte der zon verandert in *Amber Gris*. De weinige volgende aanmerkingen voornamentlyk by een verzamelt uyt de naauwkeurige waarneemingen der Chineeſen, uyt de verhalen die ik heb kunnen bekomen van de Japoneeſche walviſchvangers, en uyt eene beſchouwing van de provintien en kuſten, op welke de Amber Gris gevonden word, ſtrekken om het zo even gemelde oude gevoelens te beveſtigen in tegenſtelling van dat van den Heer *Denys*.

1. De *Amber Gris* word gevonden in verſcheide Landſchappen, daar geen byen op de zee-kuſten zyn, ja in de Landen zelf niet. In tegendeel heeft men in veele Landſchappen menigte van byen, in welke men op de kuſten geen *Amber Gris* vindt.

2. Verſcheide Chineeſche en Japaneſche viſſchers, die hun werk maken aan de klippen langs de kuſten van *China* en *Japan* te zoeken na eetbaare vogel-neſtjens, (zynde neſten van zee-zwaluwen, welke deze vogels maken van het vleeſch van *Holothuria*, een zoort van zee-quab)

loochen en eenpariglyk, dat zy ooit iets diergelyks, als byënkorven gevonden hebben, kleevende aan de klippen onder water, welke de Heer *Denys* meent, dat nu en dan worden afgetrokken, door de woede der baaren. De Natuur is te zorgvuldig in de behoudenis van haare voortbrengfels, om de byën niet te leeren, door een ingegeven aardt om de kusten der zee en alle plaatsen, die zoo zeer bloot gestelt zyn voor storm en onwêr, te vermyden.

3. Honig, wasch, en Honigraat gemengt zynde met een vocht, vereenigen niet tot een stoffe, maar worden ontbonden en van een gescheiden.

4. Honigraat, met haare Honig, in welke gedeeltens der wareld ze door het vuur worden hart en dik gemaakt, zal de zaamgestremde stoffe altyd van het zelve soort zyn. In tegendeel zyn 'er verscheide soorten van *Ambergris*, na de verscheidenheid der onderaardsche Aderen, in welke ze gegenerceert wordt. En sommige soorten zyn eige aan zekere Landschappen, in zo ver, dat verstandige ervaarene menschen, op een naauw toezicht, in staat zullen zyn te kunnen zeggen, op welke kusten ze gevonden is, byna op dezelve wyze, als de ervaarene Wynkopers door het proeven van eenigen wyn weten, welke soort het is en waar gewasschen. Sommige soorten van *Ambergris* zyn gelyk een grof *Bitumen* of *Asphaltus*, of zwarte gedroogde *Naptha*, gevolgelyk meer of min zwart en zwaar, en ook na maate van een verscillende dikte. Andere soorten zyn witter, van een mengsel van edeler deelen. Deze zyn ook lichter en duurder, en dat al wederom in verscheide trappen. Sommige andere soorten zyn by uytneemtheid licht, en niet ongelyk een paddestoel, waar uyt de geleerde *Scaliger*, na *Serapion*, giste dat de *Ambergris* wel mochte zyn een soort van de *Fungus marinus*, of zee Campernoelens.

5. De versche *Ambergris*, zo als ze eerst uyt zee opgeworpen word, is zacht, en gelykt zeer wel na koedrek. Op dien tyd heeft ze ook eenigzins een brandige reuk, 't welk immers geenzins gelykt noch overeenkomt met een honigachtige stof.

6. Zeer dikwils vind men zwarte blinkende schulpen en brokken van andere onderzeesche stoffen in de *Ambergris*, somtyds ook deeltjens van zodanige dingen, die lichtelyk daar aan kleeven, wanneer ze pas op het strand geworpen en noch week is: Maar ik heb noot gehoord, dat men gemerkt heeft, dat ze byën, wasch, of honigraat inhield. De Heer *Denys*, is zekerlyk bedrogen ge-

worden toen hem verhaalt wierd, dat honigraat met wasch en honig (waarom ook niet byën?) gevonden zyn geworden in de *Ambergris*: En zommige latere Fransche Schryvers, die het zelve gevoolen handhaven op het bloote gezag van den Heer *Denys*, zyn alle te zamen schuldig aan denzelve misslag.

7. Zy vinden somtyds uytneemende groote stukken *Ambergris*, veel grooter dan de grootste byënkorven. Om niet ten exempel by te brengen die monstrueuse groote stukken van welke *Garcias ab Orta* spreekt; (A. H. 1. boek 1 Hoofdstuk.) kleiner, en die ik zelf gezien hebben zullen my tot myn voornemen even zo wel dienen. Toen ik in *Japan* was wierd een zeer goed stuk schone graauwe *Ambergris* gevonden op de kusten van *Kynokuni*. Het weegde meer dan honderd Japansche *Cattis*, dat is honderd en dertig ponden Neerlandsch gewigt, en veel te groot zynde om door een mensch te worden gekocht, wierd het gedeelt in vier deelen, kruyswyze doorsneden. Een van die vier deelen wierd my te koop geveylt, waar uyt ik lichtelyk afnemen kon waarachtig te zyn, het geen men my gezegt had van de grootte van het gantsche stuk. Maar dat stuk was noch grooter dat in het jaar 1693. na dat ik *Japan* verlaten had, door den Koning van *Tidori* verkocht wierd aan de Nederlandsche Oost Indische Maatschappij voor elf duyzend Ryksdaalders. In 't volgende jaar wierd het overgezonden naar *Amsterdam*, daar het nu bewaart word in de Rariteitkamer van de Maatschappij. Het weegde honderd en vyf en tachtig pond Hollandsch gewigt. Het was van een graauwachtige koleur, van een zeer goed soort, en in maaksel en gedaante niet ongelyk een schilpadd, van welke het hoofd en de staart afgesneden was. Het was gekocht onder beding, dat by aldien ontdekt wierd, dat het eeniger maate vervalscht was, het geld dan zoude wedergegeven worden. De Geleerde Heer *Valentini*, Professor te *Gieffen* heeft het afgebeeld in zyn *Museum Museorum*, in 't 3 boek en het 28 Hoofdstuk. (gelyk ook *Rumph*, in zyne *Amboinsche rariteitkamer* Tit. 53 en 54. van wien, het schynt dat *Valentini* het ontleent heeft) dezelve Schryver heeft daar van ook gegeven een naauwkeurige beschryving op de 267 en volgende bladzijden.

§. 8. Van de vervalsching van de *Ambergris*, van de tekenen van desselfs goedheid en deugden ben ik het volgende machtig geworden.

De *Ambergris* is een der lichtste dingen

De Eigen-
schappen
van de
Amber
Gris.

om vervalst te worden, wanneer ze versich op strand geworpen is, zynde als dan noch week, en van een meelachtige stof. Daar is niets bequamer, gelyk de vervalschers zelve aan my beleden hebben, om onder de *Ambergris* te mengen, dan de bloem van ryfthaauwkens, dewelke het te gelyk geeft een lichtheid en een graauwe koleur, doch dit bedrog kan niet lang verholen blyven, nadien 'er de worm lichtelyk inkomt. Het is geen lichte zaak uyt te vinden of de *Ambergris* vervalst is door een bydoening van *Benzoin*, *Storax*, en andere welruykende dingen. Het is min moeyelyk de oprechte *Ambergris* te onderscheiden van dat valsche soort, 't welk een kunstig samenmengsel is van Teer, Wasch, Hars, *Storax* en diergelyke, welker verscheide bykomende middelen zeer klaarblykelyk zyn aan het oog, het gevoel en de reuk. Beide deze soorten zyn my dikwils te koop geveilt, terwyl ik in het Land was. Het is de gewoonte der geenens, die *Ambergris* op de kusten vinden, verscheide kleine stukken in een groot stuk te drukken het welk, in dien het te mismaakt en te zeer uytgestrekt is, verder gedrukt en gemaakt word in de gedaante van een ronde bal, waar door desselfs gevaarte vermindert en desselfs gewigt vermeerderd word, evenwel zonder benadeeling van desselfs deugdzaamheid. Een der zekerste en gemeenste middelen, om te beproeven of de *Ambergris* vervalst is of niet, is, om weinige greyntjens te leggen op een gloeyende plaat, door welk middel, indien 'er eenige vreemde stoffe ondergemengt is, het zich ontdekken zal door den rook, of anders desselfs goedheid blyken door de weinige asche. De Oostersche volkeren over de *Ganges* nemen deze proef gemeenlyk op een dun stukje Goud geld, van een eironde gedaante, *Koobang* genaamt, het welk zy by der hand hebben, en tot dat einde op koolen leggen, met eenig gefchrapt *Ambergris*. Onder de goede soorten van *Ambergris* houden de Chineesen dat voor het beste, 't welk gefchrapt en in heet kookend water gedaan en toegedekt zynde, het beste en 't gelykste smelt. Ik heb hen deze proef zien nemen in porceleyne schoteltyens, uyt welke zy haare Thee drinken. Het slechtste soort van *Ambergris* is, dat gevonden word in de ingewanden van den Walvisch, daar het veel van zyne krachten verliest. De Walvisch, in wiers ingewanden het gevonden word, word in de Taal van 't Land genoemt *Mokos*: Deze visch is drie of ten hoogsten vier vademen lang, en word zeer dikwils gevangen in alle de

Zeen omtrent *Japan*. Wanneer zich by het openen der darmen aan het oog vertoont een kruymelachtige stof, na *Lym* gelykende, is het een teken, dat zy ook waarschyndlyk *Ambergris* zullen vinden. Dit soort van *Ambergris*, en dat, het welk somtyds word gevonden op de kusten geworpen, te gelyk met den drek der walvischen, terwyl ze noch leeven, zyn beide zeer gemeen in *Japan*, en door de Inboorlingen genoemt *Kunfuransuu*, dat is, *Walvisch drek*, welken naam somtyds gegeven word aan alle soorten van *Ambergris* in 't gemeen. Somtyds word 'er een zeldsaame vette stof door de zee opgeworpen op de zuyderlyker kusten van de Oost Indien, welke na alle uytterlyke schyn, naby de *Ambergris* gelykende, desselfs vindere veelyds bedriegt. Zulken stuk, 't welk gezegt wierd te zyn gevonden op de kusten van *Luzon* of de *Philippynsche Eylanden*, wierd my te koop geveilt voor oprechte *Ambergris*, maar bevindende dat het witachtig, sponsachtig, bros, en van eene quaade reuk was, gelyk rans of garstig spek, zo zag ik het aan voor walvisch spek; dat zo verandert was door een lange wyl op het strand te hebben gelegen, en ik wees het dierhalven van de handt. Ik heb noch diergelyken stuk, dat my geschonken wierd voor een stuk oprechte *Ambergris*: het is van een zeer mismaakte gedaante, 't weegt omtrent drie ponden, en is gevonden op de kusten van *Banda*. Ik houde het voor een soort van talk, of diergelyk soort van vet of smeer, 't welk *Schroderus* witte *Ambergris* noemt, en doorgaans bekend is onder den naam van *Sperma Ceti*, 't welk op de oppervlakte der zee dobberende ergens by een vergaart (misschien aan een rotz) en naderhand door de hitte der zon gesmolten word tot in een stuk. Drie soorten van *Sperma Ceti* zyn ter myner kennis gekomen. Het eene soort word vlottende gevonden op de vlakte van 't water in de Noorder Zee, en word verzamelt in mandjens van tien gevlogten, gelyk lang bekend is geweest door de verhalen van verscheide personen, die oog-getuygen daar van geweest zyn. Het tweede soort is die, welke volgens 't verhaal van *Bartholinus*, *Woramus*, en van de geen die naar *Groenlandt* zeylen, op de walvitchvangst, in groote menigte gevonden word in de kop van een zeker soort van walvischen, by de Latynen *Orca*, en door de Nederlanders *Potvis* genoemt. Het derde soort word vergadert aan de *Farvo* Eylanden ver benoorden *Schotland* gelegen. De Inwooners van deze Eylanden, voor het

het grootste gedeelte arm volk en visschers, verzamelen het van het Lichaam van een zonderlinge visch met een lange kop, in haare taal genoemd *Buskoppie*, welken naam ook een der Eylanden draagt, zynde het uytterste naar het Noorden, omtrent 't welke deze visch in groote menigte word gevangen: Ik ken geene schryvers die van dit laatste soort van *Sperma Ceti* melden: 't geen ik 'er van hebbe, en hier den Lezer mededeele, is my verhaalt door een zeer eerlyk man, die my verzekerde, dat hy, naby deze Eylanden schipbreuk geleden hebbende, niet alleenlyk had gezien, maar zelf die soort te gelyk in gezelschap met de Inboorlingen den tyd van zes maanden die hy by hen was, verzamelt had. Verder verhaalde hy my, dat deze visch een man in lengte en grootte te boven ging, dat de kop inzonderheid monstreus groot was, en rontom en voornamentlyk aan de kaaken bedekt met eene groote menigte van deze slymige vettige stoffe, dewelke door de visschers word afgeschrappt, en naderhandt schoongemaakt en bewaart van rantzig te worden door een sterke loog, en door in de zon te droogen. Wanteer de Zeeluyden Haayen die naast de krokodillen, de stoutste verflindenste zeedieren zyn, vangen, en die zeer veel en menigvuldig zyn in de Indische Zeen, zoeken zy altyd naar eene uytnemende vette stoffe, die verkocht word voor *Sperma Ceti*, en in de kop gevonden word, schoon het ten eenemaal een verscheide ding is van de hersenen van dit Schepsel, welke ik bevonden heb uytnemende klein te zyn. Deze stoffe had byna dezelfde pisdryvende hoedanigheden met de *Sperma Ceti*, hoewel ze eigentlyk te spreken, niet tot deze soort behoort, zynde weinig anders dan een poeder, en ten eenemaal zonder dat lymachtige vet, het welk gemeent is aan de verscheide verschillende soorten van *Sperma Ceti*. De zaamgestremde bovengemelde stof welke ik in myne eige bezitting heb, en die alle de kenteken en hoedanigheden van de *Sperma Ceti* heeft, schynt my toe te behooren tot de eerste der drie bovengenoemde soorten, in zo verre dat ik meene, dat het zou kunnen verkocht worden voor de oprechte *Sperma Ceti*, indien het slechts tot een poeder was gebracht. Ik moet bekennen, dat ik het veeltyds gebruykt heb in plaats van de *Sperma Ceti*, en met den zelven goeden uytflag. De *Succinum* of Pruyssische Amber is met veel meer schyn van reden, door verscheide Natuurlyke Historie schryvers, onder de soorten van *Amber*

Gris getelt geworden, zynde mede een onderaardsch lineer, met ongelyk de *Amber Gris*, maar doorschynend, en gedroogt op de kusten zeer op dezelve manier, door bloodt te leggen in het zand voor de Lucht. Ik heb het dikwils, niet alleenlyk zien byeenzamelen op de Pruyssische kusten, daar het door de zee opgeworpen was, maar ook zelfs zien opgraven in de mynen van dat Ryk: Maar deze gegraavene soort gemeenlyk zeer teer en bros zynde, legt men in zee-water om harder te worden. Indien de Heer *Denys* dit geweten had, zoude hy zo veel moeyte niet hebben behoeven te doen om het te haalen uyt de bosschen en Wildernissen van *Zweeden* aan de *Pruyssische* grenssen. De verst afgelegene volkeren van het oosten, en inzonderheid de Japoneesen schatten den *Amber* veel meer dan de *Amber Gris*, ja zelf, ze waardenen ze hooger dan de kostelyke gesteentens ('t rood koraal alleen uytgezondert) van welke zy zich weinig, of niet bedienen. Maar van alle de verscheide soorten van *Amber*, word de geele doorschynende, die zo gemeen en weinig by ons geacht is, het meeste door hen gezocht en gewilt, waar voor zy byna al geven zullen wat 'er voor word geeischt, van wegen haare volmaaktheid en oudtheid, welke zy aan dezelve toeschryven. Alle de andere soorten van *Amber* worden door hen veracht, in zo ver dat ik pogende hen te overtuigen van hunne quade keur, en hen reden te geven, waarom zy zyn en behoorden hooger geschat te worden dan de geele, uytgelachen wierd, en bevond, dat ik de moeyte met zo weinig vrucht genomen had, als of ik een Europeer had willen overreeden, dat het Goudt van minder waarde was dan het zilver. De zwarte Natien van *Asia*, op welker kusten de *Amber Gris* word gevonden maken geen gebruyk van het zelve. Het is wel bekend, dat wy Europeanen het in de Geneesmiddelen gebruyken. Doch het grootste vertier van het zelve is in *Persien*, *Arabien*, en het Land van den Grooten Mogol, daar het gebruykt word in meest alle soorten van banket. De Chineesen, Japoneesen, en Tonquineesen, houden het nergens anders toe, dan om het te mengen onder welruykende speceryen, gelovende, dat het niet alleenlyk aanzet, maar vastzet en vestigt de aangenaamheid van de reuk, die andersins van wegen de groote vlugheid der riekende deeltjens, al te ras vervliegen zoude. Deze oogmerken waarlyk is 't waarschyntlyk dat de *Amber Gris* beantwoordt, gelyk het uyt zich zelf een zeer

grootte reuk heeft. De krachten van de *Amber Gris* op te tellen, zoude zonder vrucht dit verhaal al te zeer doen uyt-dyen, als zynde dezelve reeds genoeg be- kent. Alleenlyk zal ik 'er byvoegen een geheim tegen de onmacht, 't welk my medegedeelt is door een Ervaare Japansch Medicyn Meeſter, als iets dat zeer koste- lyk is. Neem zo veel raauwe *Opium* als gy wilt, doet het in een ſtukje linnen,

en hangt het in de waſſem van kookend heet water, het zweet dat door het linnen komt, en aan de buytenzyde kleeft, le- vert uyt de beſte en zuiverſte *Opium*. Neemt deze ſtoffe af, mengt ze met twee maal zoo veel Amber Gris, en maakt 'er van kleine pillen. Weinige van deze pil- len ingenomen des avonds voor men te bed gaat worden gezegt een uytnemend prikkelend middel te zyn in dit geval.

V I.

Onderzoek, of het vanbelang is voor 't Ryk van *Japan* om het zelve geflooten te houden, gelyk het nu is, en aan deſſelfs Inwoon- ners niet toe te laaten Koophandel te dryven met uytheem- ſche Natien 't zy binnen of buyten 's Lands.

Inleiding. §. I. **V**Eele zullen het een ſnoodheid noemen onzen aardkloot, zo klein als ze is, van een te ſcheiden en te deelen, en zullen het achten al even zo grooten misdaad als een Moord, te breeken de maatschappy en onder- linge gemeenſchap, die 'er behoorde te zyn onder de menſchen. Al wat na- tuur voortgebracht heeft, haakt en ſtreeft naar Maatschappy en gezelschap. Hier tegen te zeggen en te redeneeren, is in der daad, den maaker van de Na- tuur te verdenken. Wy zien alle eene zonne, wy alle betreden eenen grondt, wy alle ademen dezelve Lucht in; de Natuur heeft ons geen paalen gezet, noch de Schepper eenige wetten ingeſtelt, dan die ſtrekken tot onderlinge gemeenzaam- heid en zaamenleving. Zouden de men- ſchen geboren zyn tot een erger ſtaat dan de Oyevaars en de Zwaluwen? Is het niet genoeg voor onze ziel, dat Edelſte deel van ons, 't welk deelgenoot is in de vryheid van die opperſte en alvrye wil, gebonden te zyn aan ons Lichaam? Moet het Lichaam in het eene Land zo worden gevangen gehouden, en aan de ziel geweigert de vryheid, om het Lic- haam, en haar zelve te gelyk te doen genieten de vermaakelykheden van ande- re Landen? De Starren zelf aan de on- bepaalde Hemel, ſtryden krachtig daar voor. Veele geloven dat zulke Heerlyke, zulke Edele Lichaamen niet naakt en leedig zyn gelaten geworden, maar bewoont zyn door verſcheide foorten van levende Schepſelen, die den alwyſen Schepper aller dingen loven en pryſen,

zelfs eer dat de grondlegginge der aarde was, gelyk het hem behaagt zich zelve uytgedrukken *Job. 8.* Elk een, die zyne zinnen, van de geringe en gemeene bevattingen der ſchoolgeleerde waan- wyze, dorſt voortzetten tot edeler deſti- ger en hooger gedachten, zal geen zwa- righeid maken, noch het verkortelyk achten voor de goedheid en wysheid van het Opperſte Wezen, te ſtaaven ende ſtaande te houden, dat deze hemelſche Lichaamen zyn als zo veele grootte ſte- den, waarlyk wel ontoegankelyk tot el- kander, van wegen de grootte uytgeſtrek- heid van vocht, in 't welk zy vlotten, maar om die zelve reden bequaam, om te zyn, het geen niet onwaarſchynlyk is dat zy zyn, bewoont door ſchepſelen van verſcheidenerly foort, verſchillen- de in haaren aardt, maakſel, en trappen van volmaaktheid. Zo overeenkomſtig met de waarheid, als het ten hoogſten is waarſchynlyk, dat deze ſtelling is, alzo redelyk zal het aan de andere kant bly- ken, dat deze ſchepſelen, welke de alleen en alwyze Schepper gemaakt heeft van denzelven aardt en ſtoffe, en welke hy beſloten heeft in d'een of d'ander dezer klooten, als binnen de muuren van eene Stad, leeven zouden in eene vriendelyke gemeenzaamheid met elkanderen, 't welk niet anders dan ten hoogſten ſtraf ſchul- dig zyn kan om te verbreeken. Wat onze aarde in 't byzonder aangaat. De Schepper dezelve geſchikt hebbende tot bewooninge der menſchen, heeft ook in zyne wysheid en goedheid dezelve voor- bedachtelyk zo gemaakt en geſchapen, dat

dat ze gemeen zoude zyn voor allen. Verscheide Landfchappen brengen voort verscheide planten, dieren, en Bergwerken: Het allervermaakelykste zelve is nooit zonder onderscheid van allen voorzien geworden.

*Hic Segetes, illic veniunt felicius Uvae;
India mittit Ebur, molles sua Thura
Sabæi.*

De noodzaakelykheid zelve, die de menschen elkanders hulp afvorderde, moest zyn de sterkste knoop van onderlinge vriendschap en gemeenzaamheid. Hoe rechtvaardiglyk derhalven, en hoe wel verdient worden de Japoneesen dan niet beschuldigt over zulken zichtbaren verbreeking der wetten van de natuur, en over een openbare verontwaardiging en onachtsaaming der opperste wille des alwyzen Scheppers, over een moedwillige inbreuk op de wetten van Maatschappy, 't welk zyn oogmerk en inzicht was, dat 'er voor altoos onder de menschen zyn zoude? *Om het Ryk op te sluyten, gelyk zy doen, om alle toegang en koophandel met vreemdelingen te weigeren, dezelve met geweld uyt te houden, indien 'er eenige zyn die trachten in te komen, om de Inboorlingen als gevangenen te houden binnen de paalen van hun eige Land, om tot eene eeuwige gevangenis te doemen, als vluchtelingen, zelfs, de geene, die door storm en rampen op andere kusten worden gesmeten; om tot het kruys te veroordeelen de geene, die het Land verlaaten uyt hunne eige keure, het zy uyt misnoegen, of met een voornemen om andere overzeesche plaatsen der waereld te bezien; om de geene die het ongeluk hebben van door storm of schipbreuk op hare kusten te vervallen, in de gevangnissen te smyten:* Wat is dit anders dan de wetten der Natuur, en de volwyze orde van het Opperste wezen, in de waereld ingestelt, te overtreden en te verbreeken?

Een ygelyk die deze en misschien veele andere bewysmiddelen en tegeriwerpingen van dezen aardt wilde opwerpen tegen de waarheid van 't geene ik in dit onderzoek meen aan te toonen, ten aanzien van de voordeelen, die de Japoneesen hebben en moeten winnen uyt de tegenwoordige gesteltenis en staat van hun Ryk, gelyk ik verneem dat sommige latere Wysgeeren doen, aan deze zal ik die vryheid niet benemen. Maar midlerwyl moet ik verlos verzoeken, om my vryelyk te uyten, dat ze by my krachteloos zyn om my te overreeden, en dat ik des niettegenstaande, om veele goede

en lofselyke redenen overhelle om te gelooven, dat het op geenerley wyze onbestaanbaar is met de Goddelyke wysheid en voorzienigheid, dat deze aardkloot zoude bewoont zyn, gelyk ze is, door volkeren van verscheide taalen, constumen en neigingen. Indien wy dezelve bequaam vinden tot de ontfanging van niet alleen eene, maar van veele volkeren; wy zullen desselfs deelen onderscheiden vinden door rivieren, zeeën, en ketens van bergen; wy zullen onderscheiden verscheide merkwaardige dingen, die de natuur gezet heeft, om yder Natic binnen dat Klimaat te houden, 't welk geschikt is tot desselfs inwooning. Heeft Godt zelf niet in die vreeselyke verwarring der taalen te *Babel*, daar de menschen tot dien tyd als noch eene maatschappy uytmaakten, de krachtigste blyken gegeven van zyne wil en voornemen, dat haare nauwe vriendschap, en onderlinge gemeenzaamheid zoude worden verbroken, en dat van dien tyd af verscheidene Landen zouden bewoont worden door verscheide volkeren? Zodanig is de verdorventheid van 's menschen aardt, dat wanneer wy gekomen zyn tot een Lichaam, een Koninkryk of een Gemeenebest, daar een en dezelve taal gesproken wordt, wy van natuuren genegen zyn onze nabuuren, die een andere taal spreken te haaten, en haar hunne staat en gesteldheid te benyden. Staatzuchtige Vorsten, die hunne heerschappy zoeken uytbreiden buyten de paalen door de natuur daar toe gezet, verliesen veeltyds terwyl zy bezig zyn de moeyelykheden of oproeren die in 't een of 't ander gedeelte derzelven geresen zyn neer te leggen en te besliffen, een ander stuk van hun Land door optand of een bespryinging. De grootste en machtigste Gemeenebesten zyn zo ver van ondersteunt te worden door de zaamgevoegde kracht van veele volkeren, haare opperhoofdigheid erkennende, dat een overgroote macht eerder haar bederf en ondergang schynt, en de verscheide heerschappyen van haare afhankelijkheid, zo veele afgezonderde regeeringen worden, dewelke elkanderen altyd eenen geheimen en bedekten haat toedragen. De staat der menschen zoude gelukkig geweest zyn, indien de natuur yder Land zo gezegent had met alle de Levens nooddrufften, dat de inwoners volkomentlyk vergenoegt met haare gelegentheid, geen reden hadden eenige gedachten te koesteren, om de rechten en eigendommen van andere te bespryingen. De Historien zouden dan zo niet opgevult zyn met treurige gevallen en

uytkomsten. Dan zouden elkanderen te vermoorden en te plonderen, geheele landen te verwoesten en te ontvolken, openbaare en byzondere, geestelyke en waereldlyke gebouwen in de asfiche en puymhoopen te leggen, en veele andere naare rampen, de vreesfelyke gevolgen van Oorlog, wreedheid en staatzucht, ten eenemaal onbekent zyn geweest aan het menschedom. In tegendeel zouden de menschen vry van andere bezigheden, maar opmerkende zyn geweest om hun gemeen en afzonderlyk welvaaren te behartigen en voort te zetten, veel naarstiger om de dorre en woeste plaatsen van hun land te bebouwen, veel yveriger in de verbeteringen van kunsten en wetenschappen, meer gezet op de oeffening van deugd, meer geneygt tot billykheid, vryer van driften en eige belang, oprechter in de goeden te beloonen, en de quaaden te straffen, zorgvuldiger in de opvoeding hunner kinderen, naauwkeuriger en gezetter in de zorg en bestiering van haare byzondere Huysgezinnen: Met een woord zy zouden zich zelve en andere gelukkig gemaakt hebben, en haare byzondere maatschappyyen zouden gestrekt hebben tot een patroon van eene regeering, het beste dat men had kunnen wenschen, in navolging der Japoneesen, die bepaalt binnen de parken van hun Ryk de zegeningen van vrede en vergenoeging genieten, en zich niet bekommeren om eenigen handel of gemeenschap met uytheemfche volkeren, om dat de staat van het Land zo gelukkig is, dat het zonder dezelve kan bestaan. Het kan niet geloochent worden, dat wy begeerig zyn na gemeenschaphouding en koophandel met vreemde Landen, enkelyk, om dat wy van die haalen de noodzakelykheden ten Leven, of om dat zy ons voorzien met deze dingen, die toebrengen om het zelve aangenaam, geneugelyk en gemakkelyk te maken, en om de overdaad en pracht op te houden. Wetten om den staat voorzichtiglyk te regeeren; Godtsdienst tot verzekering, veyligheid en vertroosting van onze Conscientien, wetenschappen om onze zinnen te scherpen, Handwerken tot nut en fraayheid van Leven, verscheide soorten van waaren en goederen om ons te kleeden en voor spys te dienen, Geneesmiddelen, om onze gefondheid te bewaaren of te herstellen, zyn alle dingen, die wy by en onder de vreemdelingen kunnen zoeken. Indien 'er dan zulk een Land is, aan welke de Natuur haar zelve zo goed-aardig heeft betoont, dat ze het zelve heeft voorzien van alle dingen, nodig tot

gemak en onderhouding van het Leven; en 't welk, door de naarstigheid en arbeid van desselvs Inwooners, zich zelve verheven heeft tot een hogen top van macht, en een zeer merkelyke vertooning in de waereld maakt, zo moet noodzakelyk volgen, dat het niet alleenlyk raadzaam, maar zeer veel tot desselvs voordeel is, dat de Inwooners, zo lang als zy bestaan kunnen zonder het voortbrengfel, en de handwerkfelen van vreemde Landen, zouden insgelyks bewaart worden van derzelve ondeugden, van lichtvaardigheid, verquisting, bedrog, Oorlog, verradery en diergelyke, mits dat de staat van het Land zodanig zy, dat het zelve zonder groote moeyte kan gehouden worden binnen desselvs paalen, als ook dat de Inwoonders macht, en moedt genoeg hebben, om het Land te betchermen in geval van noodt, tegen eenigen aanval van buyten. En dat dit het geval is van *Japan*, voor alle andere tot noch toe bekende Landen, zal zo ik hoope klaar blyken uyt de volgende korte beschryving, in welke ik voornemens ben het zelve te beschouwen, voornamentlyk in het stuk in verschil.

§. 2. *Japan*, door de Inboorlingen Beschry-
ving van
Japan. genoemt *Nipon*, ('t welk betekent het steunfel of grondslag van de Zon) is dat zelve Eyland, het welk de vermaarde Reyziger *Marcus Paulus*, Venetiaan; die de eerste van alle Europische Schryvers is, die iets daar van gemeld hebben, *Zi-pangri* noemt. Het is om eigentlyk te spreken niet een, maar een geheele reeks van Eylanden, door veele Boefems; Straaten, Zee armen, van een gescheiden, niet ongelyk de Koninkryken van Groot Brittanniën en Yerland, en gelegen in het afgelegenste deel van het Oosten. De natuur zelf heeft haar best gedaan aan dit Ryk, om het zelve onverwinnelyk te maken, en byna ontoegankelyk, door het omringen van een gevaarlyke en uytmuntend onstuymige zee. Alle die schepen, die van de Zuydergedeelten van de Waereld komen, hebben 't grootste gedeelte van het jaar te worstelen met stormen en tegenwinden. Slechts zeer weinige maanden dienen voor onze schepen om de reys te doen. De steyle, hooge en rotsachtige Kusten worden bespoelt door een zee vol kreeken en ondieptens. Daar is maar eene goede haven bekend, dienstig en bequaam, om schepen van eene merkelyke grootte in te laten: Dat is die van *Nagasaki*, welkers inkomen zeer eng is, met veele bochten en draaijingen, en van een gevaarlyke en moeyelyke doortocht zelfs

aan die Lootfen, die wel behoorden te kennen deffelfs ondieptens, klippen en plaaten. Indien 'er eenige andere goede havens zyn, is het meer dan wy weten, en meer dan de Inboorlingen, zo zy hun leven lief hebben, ons durven bekent maken. Om niet te melden van alle de rampspoeden en moeyelykheden van onze vaart door de ruyme zee zelve, inzonderheid naby *Formosa* en de *Liquejo* Eylanden; een Vaart die altyd verzelt is geweest met zo veele uytmuntende gevaaren, dat in vorige tyden der Portugeefen, wanneer de Zeevaart noch zo wel niet verbeterd was dan nu, het voor een zeer goede reys geoordeelt wierd, wanneer van drie fchepen derwaards moerende, een behouden overquam.

Zeer volkryk.

Het Land is onuytsprekelyk volkryk, en men zou meenen dat het byna onmogelyk was, dat het niet grooter zynde, dan het is, niettemin kan bevatten en onderhouden zulken overgroot getal van Inwoonders. De groote wegen zyn byna een aan een gefchakelde ry van Dorpen en Burgten: Men komt naauwlyks uyt het een, of men treedt in het ander; en men kan veele mylen reyzen als in eene straat, zonder te weten dat ze zaamgeftelt is uyt veele Dorpen, dan alleen door de verfcheidene naamen, die voortyds aan dezelve gegeeft zyn, en die zy wederhand behouden hebben, fchoon aan een gevoegt. Het Land bevat veele fteden, waar van de voornaamfte tegen de allergrootfte in de waereld opmag van uytgestrektheid, deftigheid en volkrykheid. Een der grootfte word genoecht *Kio* of *Miaco*, dat is de *Stad*, of *Metropolis*, Hoofdstad, by uytstek dus genoemt, zynde de Zetel van den Geestelyken Erfkeyzer. Deze stad is omtrent drie uren gaans lang, en twee uren breed. Ze is zeer ordentelyk en gefchiktelyk gebouwt, loopende alle de ftraaten met rechte hoeken over den anderen. (Ziet de 27. plaat.) *Jedo*, eigentlyk de Hoofdstad van het gantsche Ryk, en Zetel van den Waereldlyken Keyzer, is zo groot, dat ik durf zeggen, dat het de grootfte Stad is die bekent is. (Ziet de 30. plaat.) Dit kan ik uyt eigene wetenfchap beveltigen, dat wy op een matige tret den gantschen dag reeden van *Sinagawa*, daar de Voorftad begint, langs de groote straat die over dwarfch loopt, in der daad een weinig ongefchikt, eer wy aan het ander einde van de stad quamen.

De Japonnefen een krygachtig volk.

De Japonnefen hebben iets, 't welk ik niet weet hoe ik het zal noemen, of een stoutheid, of een heldhaftigheid, ik

meen zulken verfmading van 't leven, dat wanneer zy t'ondergebracht en overwonnen zyn door een vyand, of wanneer zy zien dat het boven hunne macht is wraak te nemen over ongelyk hen aangedaan, zy geen zwaarigheid maken om met een onverfchrokke moedt geweldige handen aan zich zelve te ftaan: (*Des Schryvers Latynfche uytdrukking betekent geweldige handen te ftaan in hunne eige ingewanden, om dat zy zich gemeentlyk om den bals brengen, door zich den buyk open te ryten.*)

De Gefchiedeniffen van haare Burgerlyke Oorlogen zyn vol van zodanige verwonderlyke daaden, waar uyt het blykt; dat zy in voorige Eeuwen ftreefden wie de grootfte moed toonen kon. Een ygelyk die uyt haare Gefchiedeniffen zich kon onderrichten van de groote heldendaaden van eenen *Jofitzne*, eenen *Kyomori*, eenen *Kufnoki*, en eenen *Abino Nakimar*, en andere doorluchtige perfoonen, die zou moeten bekennen, dat *Japan* zo wel als *Romen* roemen kon van haare *Mutii Scavola* en *Horatii Cocliters*. Tot bewys van 't geen ik hier gezegt heb; zy voor het tegenwoordige genoeg eene onderneming van zeven jonge Luyden, Inboorlingen van de Provintie *Sas-zuma*, een daadt te meer te verwonderen, nadien ze bedreeven wierd in een vreemd Landt, in tegenwoordigheid der Nederlanders, niet langer dan in het jaar 1630. gebeurt. Het geval was dus: Een klein Japanfch vaartuyg had koophandel gedreven op het Eyland *Formosa*, toen noch in bezetting der Nederlanders. In dien tyd was *Japan* noch niet ingefloten, en deffelfs Inwoonders hadden vryheid om te handelen op welk Land zy wilden, zedert is het Eyland *Formosa* door de Chineefen ingenomen, die het noch tegenwoordig bezitten. *Pieter Nuyts*, een Nederlander, toenmaals Gouverneur van *Formosa*, handelde de Japonnefen die met dit vaartuyg waren overgekomen, met eenige hardheid en geftrengheid, miffchien by wegen van wedervergelding. De Japonnefen namen dit op als een hoon, niet zo zeer hen zelf als wel hunnen Vorft aangedaan, aan wien zy, 'thuys gekomen zynde, groote en bittere klachten deden, in zo ver dat hy zeer ophoopend en toornig wierd, te meer, wanneer hy zich zelf als onder een onmogelykheid bevond, om over zodanigen finadelyken hoon en affront hem aangedaan, wraak te nemen; en noch te meer, nadien het hem aangedaan was door *Nanbani*, dat is Zuyderlyk Volk; (een verachten naam welken zy geven

aan Vreemdelingen, en inzonderheid Nederlanders) waar op zyne Lyfwachten hem op de volgende wyze aanspraken: *Sire, zyden zy, wy willen U Persoon niet langer bevaaken, inlien Gy ons geen oorlof geeft om uwe eer en achting te wreken. Niets dan des Boosdoenders bloed zal deze vlak afwaschen: Gebiedt en wy zullen het hoofd van dien snooden afhouwen, of hem levendig voor U hier brengen, op dat gy hem straffe zo als het u goeddunkt, en hy 't verdiend. Zeven van ons zyn daar toe genoeg. Noch het gevaar van de Zee, noch de sterkte van zyn Kasteel, noch het getal van zyne Wachten zullen hem behoeden voor onzen toorn, zy zyn Nambani, wy van eene Goddelyke afslamming, Nifonfin, dat is Japoneesen, of in den letterlyken zin, Inwooners van de Onderbemelsche Waereld. Zy hielden niet af voor dat hen verlof gegeven wierd. De onderneming was waarlyk stout, maar met geen minder voorzichtigheid aangelegt, dan met moedt en gevolg uytgevoert. Na eene voorspoedige reys quamen zy behouden op *Formosa*, en by den Gouverneur ter Gehoor toegelaten zynde, trokken zy te gelyk hunne zwaarden, namen hem gevangen, en brachten hem dus naar hun vaartuyg, op het midden van den dag, in het gezicht van zyne Wachten en Huysgenooten, durvende niemant zich verroeren tot zyne bescherming, noch hem trachten te ontzetten uyt de macht zynere stoutmoedige geleyders, die met hunne getrokke- ne zabels hem dreigden op het ogenblik onder de voet te steeken, indien slechts de minste tegenstand geboden wierd.*

Wraakgierig.

Het is niet te denken, dat moedt en besluyt zouden ontbreken by een Volk, daar liefde zo wel als haat, achting zo wel als versmading, overgehandreikt zyn tot de laatste Nakomelingichap, daar gelede hoon en verongelykingen aange- trokken worden door de navolgende geslachten, daar de onderlinge vyandschap- pen zelden ophouden, dan met de dood en volkome ondergang van een der beyde Partyen. De onderlinge twisten en vei- deeltheden van de *Feki* en *Gendfi* Geslachten, om den Throon, die Japan gewikkelt hebben in langdurige en wreede binnenlandsche Oorlogen, zyn een on- langs doch droevig bewys zo van wraak- gierigheid en eeuwigdurigheid van arg- waan, als van de vyandichap in de ge- moederen der Japoneesen. Daar was niets dat voldoen kon aan de overwin- nende *Gendfi* Party, dan de volkome uytroeijing van het doorluchtig Huys der *Feki's*, van welke slechts zeer weinige

eenen wreeden dood ontsnaptten, die om schuytplaats te vinden, vluchteden naar de ontoegankelyke Bergen van de Provintie *Bongo*, daar zy niet lang geleden ontdekt wierden, woonende in gaten en spelon- ken, onwetende van hun doorluchtige geboorte en afkomst, byna ten eenemaal berooft van zinnen en menschelykheid, en meer gelykende na Satyrs, dan na menschen.

Japan is door de Natuur zelf zo wel be- schermt, dat het noch veel minder te vreesen heeft voor een buytenlandschen vyand. Zeer zelden is het aangetast ge- worden; en nooit met vrucht. Deze dappere en onoverwinbare Natie heeft nooit aan andere bevelen gehoorlaamt, dan aan die van haar eige Vorsten. On- der de Regeering van *Kwan Mun*, om- trent duyzend jaaren geleden, wierden geheele Legioenen gelyk als uytgeworpen op de Japansche Kusten, door dien Af- grond van *Groot Tartaryen* (gelyk het de Grieken met recht noemen, van wegen desselvs groote uytgestrektheid *ἄπὸ τῆς Ταρταρίας*, en niet na een Rivier, zo als zommige meenen.) De aanval was zo schielyk en onverwagt, dat de vyanden post vatteden in het Land, en dat de Ja- poneesen het zeer moeyelyk bevonden om zich van hen te ontslaan. Want schoon zy door veele hervatte schermur- selingen, in welke zy het veeltyds het quaadst hadden, zeer laag gebracht wa- ren en verminderden, zo wierden zy doch van tyd tot tyd door versche Troe- pen uyt *Tartaryen* overgezonden ver- sterkt, en in staat gestelt om zich vyftien jaaren in het Land te handhaaven, tot aan het jaar Christi 799. wanneer de hulp en macht der Bescherm-Goden van het Land en de kracht en moedt der Japansche Benden te gelyk zamenspan- den, om haar geheellyk uyt te roeyen en onder te brengen. Want men vind aangetekent in de Japansche Jaar-boeken, dat *Quan Non* of *Quanwoni*, die veelhandige *Briareus* van het Land, en een der grootste Goden, in eene stormachtige nacht met zyne menigvuldige handen (zinnebeelden van zyne macht) der vyanden vloot deed zinken, dat op den vol- genden dag *Tamaramar*, Generaal der Ja- poneesen, door de Goden uytgekipt tot de heerlyke verlossing van zyn Landt, de vyanden aantafte (zo verbaasd en verslagen als zy waren, zonder de minste vooruytzicht van een goed geluk, en zelfs zonder hoop van te kunnen te rug trekken) en zulken volkomen overwin- ning behaalde, dat'er geen een overbleef, om aan zyne Landslieden het droevig

Onwin- baar.

nieuws

nieuws van de volkome nederlaag te kunnen overbrengen. Diergelyken tweeden onderneming geschiede in het Jaar Christi 1281. toen *Goonda* Keyzer was van Japan. De Tartarische Monarch *Syfu* had zich op dien tyd meester gemaakt van het Ryk van *China*, en wierd geraden door *Mooko*, een van zyne Generaals, om het Ryk van *Japan* mede onder te brengen, en te hechten aan zyne groote Heerschappyn reeds door hem overheert. Daar op wierd die Generaal overgezonden met vier duyzend schepen, en met tweemaal honderd en veertig duyzend mannen (de Chineesche Schryvers zeggen alleen maar van honderd duyzend.) Maar wanneer zy op de Kusten van Japan quamen, wierd deze vermaarde onverwinnelyke Vloot door een geweldigen storm in stukken geslagen, en verging met het gantsche talryk leger, dat aan boord was: Nooit te vooren was *Japan* zo geweldig aangetaft: De Japonneesen hebben geen reden om zich over eenige overwinningen meerder te verblyden, dan over de neerlaag van deze twee vyanden, even talryk en machtig. Kortelyk, om de Japonneesche Natie recht te doen, men moet bekennen, en ik geloof dat het blyken zal in de toekomstige Eeuwen, dat het haar niet ontbreekt aan voorzichtigheid, moed en beleid in den oorlog, noch aan een goede ordre in haare krygs-ondernemingen, noch aan een behoorlyke en blymoedige gehoorzaaming aan de bevelen hunner Bevelhebberen. De Langdurige vrede zelf en de diepe rust, welke het Ryk nu geniet, zyn niet waarschynlyk in de Inboorlingen te zullen aanqueeken, het geen in veele andere natien maar al te veel gebeurt, een zekere luyheid, slofheid, verwaarlofing, en onbeendigheid, dewelke met 'er tyd in verwyftheid zouden kunnen ontaarden. Herdenkende, gelyk zy doen aan de groote uytvoeringen, en aan de deftige daaden van hunne doorluchtige voorouders voeden zy by zich een zekerestrydbare drift en ernstige zucht tot Eer en achting. Zodanig is de opvoeding hunner kinderen, dat het schynt, dat de denkbeelden van moed en dapperheid de allereerste en voornaamste indrukfelen zyn, die zy in deze teere gemoederen zoeken met alle moed in te prenten. Wanneer ze in de eerste trap van kindsheid schreyen, zingen de ouders oorlogsliedjens om haar te stillen. De schooljongens, die leeren lezen en schryven hebben byna geen ander boek om in te leeren, dan de overgeblevene schriften en geschiedenissen van hunne voortreffelyke

Helden, en van zodanige perfoonen, die zich zelve om den hals gebracht hebben, een daad, welke de Japonneesen schatten deftig en heldhaftig, op dat door dit middel moed, dapperheid, en verfinading van 't leven, in der kinderen gemoederen, van hunne tederste jaaren af; plaats mochten nemen. Volwasene perfoonen, in gezelschappen zynde, spreken doorgaans voornamentlyk over de heldendaaden hunner voorvaderen, zy haalen op tot de minste omstandigheden toe, het geene in hunne geschiedenissen aangekent is, en zy kunnen zich niet inhouden van zich over dezelve te verwonderen, ja, zy worden eer dronken van liefde tot eer en glory, dan door den drank. Hier van is het, dat wanneer, volgens 's Lands gebruyk des nachts vuuren aangestoken worden op de toppen der bergen, het welk nooit geschied, dan op eenig naakend gevaar, het ryk dreigende, of anders, wanneer de Keyzer de Prinsfen van het Ryk beveelt hun aandeel volks op de eerste kundschap op te brengen, hunne onderdaanen met menigte toelopen om aangetekent te worden, nemende hunne wapenen met zich, onverduldig zynde om hunne posten te weten, en den een de anderen zoekende voorby te streeven, om de eerste te zyn in 't gehoorzaamen: Ja zelf zyn zy zo begeerig om naam te maaken, en zo verhit met een oorlogs vuur, dat zy zich gewilliglyk blootstellen daar het gevaar 't grootste is, zelf eer dat zy daar toe bevel hebben, welke onverduldigheid evenwel, gelyk ze somtyds nadeelig kan uytvallen, niet zeerte pryfen is. Het ontbreekt hen ook niet aan bequame wapenen: van verren vechten zy met boogen en snaphaanen; als zy aan malkanderen zyn, en hand aan hand vechten, bedienen zy zich van pieken en Zabels. Hunne Zabels in 't byzonder zyn zo scherp, dat zy met eenen houw het lichaam door midden klooven, en zyn van zulken goeden maakfel, en zo wel getempert, dat reeds van over langen tyd verboden is dezelve aan vreemdelingen te verkopen, of dezelve buytens Lands te verzenden op straffe van het kruys voor den verkoper, en op straffe des doods voor alle die daar aan medeplichtig zyn.

De Japonneesen zyn zeer arbeidzaam; en aan ongemakken gewendt: Met zeer weinig zyn zy vergenoegt. In het gemeen leeven zy van kruyden en wortelen, Schildpadden Schulpvisfchen, Zee-kruyden en diergelyken. Water is hun gemeene drank. Zy gaan bloodshoofds en barvoets. Zy dragen geen hembden.

Arbeid-
zaam en tot
ongemak
gewoon.

Zy hebben geen zachte peuluwen om hunne hoofden neer te leggen. Zy slapen op de grond, leggende hunne hoofden in plaats van een peuluw op een stuk houts, of houte doos, iets ingedrukt in het midden; geheele nachten brengen zy door zonder slaapen, en lyden allerley ongemakken. Maar andersins zyn zy groote Liefhebbers van beleefheid en goede manieren, en zeer zinnelyk over haar zelven, en zuiver en net over hunne kleederen en huizen.

Het is 'er waarlyk ver van daan, dat ik zoude meenen dat de Japoneesen zouden afkomstig zyn van de verwyfde Chineesen, en ik vley my zelf, dat een ygelyk die niet vooringenomen is met de verhaalen van sommige der eerste reyzigers, en die de moeyte wil nemen van zich te onderrechten en te onderzoeken na den oorsprong van de natie in het Land zelf, geen zwarigheid maken zal om myn gevoelen te omhelsen. Zy zyn veel eer van een Tarterfchen aardt en geneigtheid, veel gematigder door beschaaftheid en beleefdheid. Daar is in hun bloed een zamenmengfel van het vuur en verwoedheid der Tartaaren, en van de koelheid en zachtzinnigheid der Chineesen.

De Japoneesen hebben geen koop-handel nodig met vreemde-lingen.

§. 3. En niettegenstaande deze menigvuldige en groote, tot hier toe opgetelde voordeelen, zou het toch een ydele onderneming in de Japoneesen zyn, van zelfs met al hun kracht en dapperheid het Land te bewaren voor invallen van buyten, en zelfs t'huys te blyven zonder eenige gemeenschap-houding met vreemde natien, indien het niet was, dat zy binnen hunne eige grensen genoeg vonden, om ten eenemaal vreedig en geruft vernoegt te leeven.

Van den tyd af dat het Ryk is opgesloten geweest, heeft de natuur, die goedaardige Leermeeftersse hen geleert, en zy zelve bekennen het zeer gaarn, dat zy volkomentlyk kunnen bestaan op het geene het Land voortbrengt, en dat zy niet nodig hebben dat vreemdelingen hen levensbehoefkens aan brengen. Elk een die zich wil verleedigen het Land te beschouwen in desselfs gelukkigen staat, zal bevinden dat het geene ik hier zegge, waarachtig is. En in de eerste plaats is het geen gering voordeel, dat de Luchtfreek by uytneementheid gematigt is, niet blootgesteld aan de brandende Zon der Zuyderlyke Landen, noch aan den vorst, door de uytnemende koude der Noorderlyke Landschappen. Het is genoeg bekend, dat geen Landschappen zo vruchtbaar, geen zo aangenaam en ver-

Woonen in een gelukkige Luchtfreek.

makelyk zyn, dan die leggen tusschen de dertig en veertig graaden Noorder breedte. Men zoude met recht mogen tegenwerpen, dat *Japan* is een ruuw steenachtig Land, met veele kettingen van steyle toorens hooge bergen, en dat het in de meeste plaatsen ruuw en dor zoude zyn, indien het niet met ongemeene zorg en vlyt bebouwt was. Maar hier in zelf heeft de natuur by uytneementheid haare goedaardigheid aan dit Land betoont: dit schynend gebrek in de grond, dit gebrek van bouwing, is het dat de Inwoonders opwekt tot de zo zeer pryswaardige geest van arbeid en naarstigheit. Zodanig is andersins de vruchtbaarheid van het Climaat, dat 'er naauwlyks een heuvel is hoe klein en ongezien, naauwlyks een berg hoe hoog hy ook zyn mag, die bebouwt zynde, gelyk de meeste zyn., niet overvloediglyk vergelden en opbrengen de moeyte, zorg, en arbeid, die de naarstige Landbouwer aan dezelve besteedt. Dat meer is, de allerschraalste plaatsen, die byna geen de minste bebouwing willen dulden, zyn niet ten eenemaal onnut. Eene Talryke Natie, zulken grooten Vyand van luyheid, gelyk de Japanfche is, en daar beneven bepaalt binnen de enge grensen van eige Land, heeft geleert gebruyk te maken van de meeste voortbrengfelen der natuur, die of de Zee of het Land voortbrengt, niet alleen tot onderhoud van 't Leven, maar ook tot desselfs gemak en pleyzieren. Daar is weinig te bedenken, of men ziet het op haare tafels op de eene of de andere wyze toegerecht. Veele dingen, die by andere Natien versmaadt worden, maken een gedeelte uyt van hun gerecht en lekkerste schotels. De Bosschen en wildernissen, de moerassen en woeste Landen van het Ryk, brengen toe haare wortelen en kruyden zo wel tot overdaad als tot verciering van haare tafelen. De Zee levert uyt een zeer groote verandering van dierlyke en kruydoef plant-stoffe, van krabbens, schulpvisschen, *Holothuria*, gelyk de Natuurkundige dezelve noemen, of Zeequabben, Zee-kruyden en diergelyke. De venynige hoedanigheid van sommige visschen weerhoud hen niet van dezelve te nuttigen. Niet te vergeefs heeft de Natuur zo mildelyk aan deze Natie besteed Lichamen, bequaam tot harden arbeid, en hersenen tot verstandige en geestryke uytvindingen. Een grond in haar zelven zo dor, en zo zwaar om te bebouwen als de haare, was in zekere opzicht nodig, op dat het hen niet ontbrake aan bequaame gelegtheden, om hunne vlyt te oefnen,

op

op dat zy niet in plaats van arbeidzaam, gelyk zy zyn, vervielen in luyheid, en loom en traag wierden, gelyk de zwarte Inwooners van de verbrante Luchtstreek, die steunende op het van zelf voortkomende gewas tot onderhoud van 't Leven, om die eige reden zo zeer overgegeven zyn tot Luyheid en onarbeidsaamheid, dat zy een leven leiden, weinig beter dan de beesten. Eene andere tegenwerping, die men doen konde, is, dat een Land noch ongelukkig zyn moet, daar de Inwooners als gevangen worden gehouden binnen de grenssen van 't Land, en daar 't hen verboden is eenigerley handel of gemeenschap te houden met hunne nabuuren, een Land daar benevens zo zeer verdeelt, en gescheurt in zo veele en byna ontelbare Eylanden: Doch, dit al wederom is veel eer een zonderling bewys van des natuurs goedaardigheid. Deze veele en verscheide Eylanden zyn, ten opzicht van 't gantsche ryk, het geen verscheide Landen en gewesten zyn ten aanzien van de geheele waereldkloot: verscheide in grond en gelegenheid moesten zy voortbrengen verscheide noodzakelykheden ten leven vereischt. En waarlyk daar is naauwlyks iets dat men wenschen kan of het word in d'een of d'ander provincie, of op het een of 't ander Eyland, voortgebracht in een genoegzame veelheid, om het gantsch Ryk te voorzien. Men vind goudt in *Osu*, *Sado*; *Syriga*, en *Satzuma*: Zilver in *Kitamni* en *Benzo*; Koper in *Syriga*, *Atsingano*, en *Kynokuni*; Loot in *Bungo*; Yzer in *Bitsju*: *Tsikusen* voorziet het met steenkolen, en *Ono* met houtskoolen. De brandende berg *Iwogafima* werpt uyt een zeer groote menigte van Zwavel, die behalven dit, ook op verscheide andere plaatsen opgegraven word. In *Fisen* heeft men een zekere soort van witte kley, van welke zy allerley soort van porceleyn maken. Grootte lasten hout valt 'er tot *Tossa*, *Ofarra* ende *Aki*. *Nagatta* brengt ossen voort, *Osju* en *Satzuma* paarden. *Canga* is zeer vruchtbaar in ryft. *Tsikusen* in Kastanjens, *Wakasa* in vygen en andere vruchten. De kusten van de provincie *Oki* zyn uytstekend in 't voortbrengen in overvloed van schulpvissen die van *Nisy Jamma* in Zee gewassen en andere onderzeesche planten, de kusten in 't gemeen voorzien het Land overvloediglyk met een groote verscheidenheid van visschen. Om nu niet te melden van allerley soorten van graanen en peulvruchten, die overvloediglyk groeyen in verscheide provincien, noch ook van veele andere dingen, die strekken tot

hunne handwerkfelen en kleeding. De Paarlen worden gevonden in de Golf van *Omura*, de *Ambergris* op de kusten van de *Kinku* Eylanden, en van de provincien *Satzuma* en *Kynokuni*, Crystal en kostelyke gesteenters in *Tuguru*. Zy behoeven ook niet te zenden naar buyten om eenige Geneesmiddelen: zo veele bergen en dalen, zo veele hooge en laage landen brengen voort binnen den omtrek van een Land, welke planten en boomen in veele verschillende Climaten groeyen. Wat nu belangt de handwerken, het zy tot cieraadt of tot nut, daar toe ontbreekt het hen niet aan bequame werkstoffen, noch aan vlyt en naarfteigheid, en het is 'er zo ver af, dat zy zouden nodig hebben kunstenaars van buyten in te roepen dat zy veel eer alle andere natien overtreffen in geefstrykheid en netheid van werken, voornamentlyk in 't goudt, zilver, geel en rood koper. Welken kennis zy hebben in het bewerken en in het temperen van 't Yzer en staal, is blykelyk uyt de deugd en zinnelykheid van hunne wapenen. Geen Oosterfche Natie is zo behendig en kunstig in het werken, beeldhouden, snyden en vergulden van *Sowaas*, 't welk een byzonder soort is van een kostelyk zwartachtig metaal, kunstiglyk gemaakt uyt een onder een menging van koper met een weinig Goudt. Dingen van dit metaal gemaakt wanneer ze uyt de werkbaas zynne handen komen, gelyken volkomentlyk als goude, en zyn waarlyk weinig minder dan het goudt in koleuren fraayheid. Zy weeven zyde stoffen zo fyn, zo zinnelyk en gelyk, dat de Chineesen zelf het niet kunnen nadoen. Dit is de gemeene tydkorting der Grooten van 's Keyzers Hof, wanneer zy in ongenade gevallen, naar zekere Eylanden worden gebannen, daar zy niets anders te doen hebben, dan hun tyd en zinnen te slyten in deze en diegelyke kostelyke handwerkfelen te maken. Hun bier, dat zy *Sacki* noemen, en van ryft gebrouwen word, is veel beter en sterker dan dat der Chineesen. Zy overtreffen ook de Chineesen in het toebereyden hunner spyzen, die zy doorgaans temperen met speceryen van hun eige gewas. Hun papier insgelyks, dat zy maken van de schorfe van de *Morus Sylvestris* of Papierbom, is sterker, lyviger en witter dan 't geen de Chineesen maken van riet en kattoen. Alle hunne verlakte huyscieraadfen zyn verbaafd schoon. De Chineesen en Tonquineesen zyn met alle hunne zorg en naarfteigheid nooit tot die kunst en behendigheid gekomen, welke de Japoneesen heb-

Niet ontbloot van kunst.

Een vruchtbaar Land.

Koophandel.

ben in de zamenstelling en making van hun vernisfch noch ook niet om hetzelve op te leggen. Wat aangaat de *Siamiten*, al fchoon hun Land vol vernisfch boomen is, die zyn zo zeer overgegeven tot een luy, en leedig leven, dat van hen niets is te verwachten. Het zal niet qualyk voegen hier aan te merken, dat alle deze verfcheide, en veele andere handwerkfelen en voortbrengfelen van de kunst, het zy ze volftrektelyk nodig zyn ten leeven, of het zy ze alleenlyk dienen tot pracht, overdaad en pronk, niet even gelyk goed en konftig gemaakt worden in alle de Provintien van het Ryk, noch dat zy over al tot den zelven prys worden gekocht. Hier om is het het qualyk te gelooven, hoe groote Koophandel daar gedreven word tuffchen de verfcheide Provintien en gedeeltens van het Ryk. Hoe bezig en vlytig de Koopliden over al zyn, hoe vol haare havenen van fchepen, hoe veele ryke en bloeyende koopfteden hier en daar door 't gantfche Ryk! Daar zyn zo veele menfchen langs de zee kufften en naby de havens, zulken gedruyft van riemen en zeylen, zulke menigten van fchepen en fchuyten, zo tot gebruyk als tot pleyzier, dat men zich verbeelden zoude, dat de geheele natie zich daar neergeflagen had, en alle de binnenlandfche deelen ten eenemaal verlaten en leedig. Maar behalven dit alles, heeft het maakfel van haare fchepen iets zeer zonderlings in, want onder andere wezentlyke verffchilligheden moeten ze uyt krachte van de wetten van het Land, het fteeven ten eenemaal openlaten (*Zie de 21 plaat*), en dit ten einde om het buyten hunne macht te ftellen, om van de Japansche kufften te kunnen ontvlieden, want zo zy zich te ver op de volle zee waagden, zouden de fchepen water fcheppen, en zy ongetwyffelt en onvermydelyk verdrinken.

Wetenschappen.

Indien wy nu voortgaan in de Japoneefen te befchouwen omtrent wetenschappen, en vercieringen en oppronkingen van ons verftand en Geeft, zal miffchien de Wysgeerte gebrekkelyk bevonden worden. De Japoneefen zyn in der daad zulke groote vyanden niet van deze wetenfchap, dat zy de geene zouden uyt het Land bannen, die dezelve oeffenen, maar zy oordeelen dat het eene tyd korting is, dienftig in de klooftern, daar de Munniken, een luy leven leidende, weinig anders te doen hebben, dan hun hoofden daar mede te breeken. Dit ziet evenwel 't meeft op het befpiegeland gedeelte, want omtrent het zedelyke houden zy ze in groote achting, zynde van een hoo-

ger en goddelyke afkomst. Zy bekenen dat zy dit verffchuldigt zyn aan dien weergaaloofen Philofoof *Koo* of *Koofi*, of gelyk wy Europeaanen hem noemen *Confutius*, en is omtrent dezelfde, dewelke *Socrates*, die naby de honderd jaaren na *Confutius* geleeft heeft, door de Grieken geoordeelt wierdt, eerft gemeen gemaakt te hebben aan het Menfchdom, na dat ze hem uyt den Hemel zelf geopenbaart was. Ik bekenne, dat zy geheel onkundig zyn in de Mufyk, zo ver als ze is een wetenfchap, geficht op zekere regelen van overeenftemming. Insgelyks weten zy niets van de wiskunft, en wel inzonderheid van deffelfs innerlyker en befchouwelyker gedeeltens. Nooit heeft ymand deze wetenfchappen geoeffent, onderzocht en voortgezet, dan wy Europeaanen, nochte nooit hebben eenige andere Natien getracht het verftand te vercierien met het klaar Licht van Wiskunftige en aantoonende redeneeringen. Het zelve mag gezegt worden van de kenniffe Gods, en van het geloof in hem, zo als het ftrekt tot onze Zaligheid door de verdienften van Christus. Het is aan deze, andersfins befchaafde, natie verboden op de allerswaarfte ftraffen, de Godsdienft door hunne voorvaderen beleden te verzaaken, en een vreemde, nieuwe en in den eerften opflag ongeloofelyke Leere van een Godt, die menfch geworden is, en de fchandelijke dood des kruyces geleden heeft, tot zaligmaking van 't menfchelyk geflacht te omhelfen. Omtrent honderd jaaren geleden fcheen het Licht van de Chriftelyke religie in volle helderheid in dit uytterfte einde van het Ooften, maar helaas! het wierd kort daar na uytgeblufcht door het bloed van ontelbare Martelaaren, en het geen te verwonderen is, dat het gebeurde door de feylen en het quaad gedrag dier Eerwaarde Vaderen, die het onttaken met zo veel yveren onvermoeiden arbeid. Ik meen, dat de Jefuiten veel beter zouden flagen in de voortzetting van 't Chriftelyk geloof, en dat zy een zekerder loon en vergelding zouden trekken voor hunne zorg en vlytigkeit, konden zy zich onthouden van te zeer te fteunen op de teere begintzelen, en van ter zelve tyd aan te houden en te koefteren te hooge bevattingen van hunne eige voorzichtigheid en bequaamheden. Onverduldig na voorfpoedt en geluk, wanneer 'er slechts het allerminfte vooruytzicht is, en greechtig om het groot werk van bekeering te zien tot een fchielijke en gelukkigen uytflag, doen zy veeltyds veele andere dingen te zamen medewerken, en zy bemoeyen zich met zaaken, die

die hemels breedte verschillen van 't oogmerk, waar toe zy gezonden zyn. Hierom zyn weinige haastige stappen, dan zelf gedaan, als zy slechts iets weinigs gevordert waren, doodelyk uitgevallen voor hun voornaamste doelwit. De vryheid van gewisse gaat zo ver onder de Heydensche Natien, dat zy nooit eene Religie veroordeelen, en nooit weigeren de Predikers van eene vreemde Leere toe te laten, zo lang zy dezelve niet bevinden schadelyk en nadeelig te zyn aan de gemeene rust en vrede. Wat de Japoneesen belangt men kan van dezelve niet zeggen, dat zy zyn of leven gelyk Atheïsten. Daar zyn in dat Ryk veele Godsdiensten vastgesteld: zy betoonen een groote achting en eerbied voor hunne Goden, en zy dienen dezelve op verscheide wyzen: En ik meen dat ik mag verzekeren, dat zy in betracht van deugd, in zuiverheid van wandel, en uytwendige Godsdienst plichten, ons, Christenen verre te boven gaan: Zorgvuldig zyn zy voor de Zaligheid hunner Zielen, by uytstek yverig in boetvaardigheid te doen over hunne zonden, en by uytnemendheid begeerig na eene toekomende gelukstaat. Zy zyn beter ervaren in de Genees dan Heelkunst, ten minsten de Europische manier van heilkundige gevallen te behandelen. De Artzen evenwel overladen hunne Lyders niet met veel Geneesmiddelen. Zy bedienen zich van twee uytwendige, het vuur en de naalde, welke beide zeer krachtig worden geoordeelt, om de oorzaken der ziekten (welke zy verstoppen noemen) te verdryven, en aan de verstoppende stof, als de oorzaak van de pyn (welke zy wind noemen) ruymte en opening te geven, om uyt haare gevangenis te ontsnappen. Het menigvuldig en dagelyks baden, waar op de Inboorlingen zo verzet zyn, uyt een grondstelling van zuiverheid en stuk van Godsdienst, en uyt een aangebore zucht en liefde tot zinnelykheid en schoonheid, brengt krachtig veel toe om hen in goede gezondheid te houden, en verjaagt veele ziekten, aan welke zy andersins zouden onderhevig zyn. Daar zyn behalven deze dagelyksche baden veele deugdsame heete baden in het Land, waar henen zy, gelyk wy ook doen, de Lyders zenden, die gequelt zyn met slepende en quynende ziekten en ongemakken.

Rechten. Doch om voort te gaan: Sommige mogen zeggen, dat de Japoneesen geen genoegzaame kennis hebben in de rechten. Wat my belangt, ik wenschte van herten, dat wy Europeaanen zo weinig

daar van wisten als zy, nadien 'er zulken misbruyk gemaakt word van eene wetenschap, in haar zelven zo nut, dat onschuld, in plaats van verlost te worden, veelyds te meer gedrukt word. Daar is in *Japan* en in der daad door 't gantsche Oosten, een veel korter weg om recht te erlangen: Men behoeft daar niet veele jaaren aan den anderen te pleyten, men heeft daar zo veele geschriften, antwoord, eyschen, en diergelyken niet nodig. Het geval word aanstonds voor 't Gerechtshof gebracht, de partyen gehooft, de getuygen ondervraagt, de omstandigheden overwogen en zonder verlies van tyd vonnis gevelt. Men behoeft daar ook niet te duchten voor beroeping tot een hooger Rechtbank, nadien geen hooger Hof de macht heeft, om 't uytgesprooke vonnis in een ander Hof, schoon laager, te maatigen. En alhoewel niet kan ontkent worden, dat deze korte manier van rechtsgedingen onderhevig is aan eenige feylen en mislagen in byzondere gevallen, durf ik evenwel verzekeren, dat ze door den bank min verderfelyk zal bevonden worden voor de wederzydsparthyen, dan de verdrietige en kostbare rechtsgedingen in *Europa*. Niemand kan onkundig zyn hoe lang de zaaken somtyds blyven hangen voor de Gerechtshoven, hoe veel uytvluchten, uytstellingen, verschuyvingen en honderd diergelyke andere listige uytvindingen in 't werk worden gestelt; en wanneer alle demoevelykheden eens uyt den weg geboent zyn, en de zaak klaar is, wat zyn 'er de partyen dan beter aan, dan vermits men zich beroepen mag op een hooger vier-schaar, zy dan getrokken worden voor een hooger rechtbank? Hier moet de zaak weer op nieuw worden opgehaalt, en 't geheel van de partyen op nieuw getoetst, de moevelykheden, onrusten, en kosten groeyen aan na mate, en al dat men zeggen kan, is, dat hebbende den regen gemydt, zy gevallen zyn in een gevaarlyken floot. Doch de Lezer beelde zich evenwel niet dat de Japoneesen geheel, en al zonder rechten zyn. Dat zy verre. Haare rechten en Instellingen zyn uytstekend, en worden stip-telyk nagekomen, op de minste overtreding van eenige derzelve zyn zwaare straffen gestelt. En waarlyk het zou onmogelyk zyn, om zonder dezelve, zulken voortpoedigen volkryken Land in zodanigen bloeyende staat te houden, en van muysteren en opstanden af te schrikken zulken braaven en dappere natie, die niet min vuurig en veranderlyk van aardt is, dan de nabygelege zee stormachtig en

ongestuymig. De natuur van deze werten, en de gelukkige staat, waar in het Ryk is zedert dat het is opgesloten geweest, zal blyken uyt het volgende, waar in ik voorheb den Lezer te verwittigen de redenen, waar om men het besluyt genomen heeft om het Ryk in te sluyten, en hoe dit besluyt ter uytvoering is gelegd.

Hoe de opsluyting van het Ryk van Japan is uytgevoert.

§. 4. Na haare eerste aankomst van *Daats* of *Tartaryen* hebben de Japoneesen ongetwyffelt, eenige eeuwen lang een kommerlyk leven geleidt, verstrooid door de verscheidene Provintien van dit Ryk, en zich geneert, gelyk waarschylyk is, voornamentlyk van visschen die de Zee opwierp. *Dsinmu Tei*, een zeer voorzichtig Vorst, en van een zeer heerlyk gelaat, die ten naasten by Tydgenoot was met *Romulus*, stichte het Japansche Ryk. Haare Jaar- en Tydboeken beginnen van hem. In wiens handen het hoogste gezag was voor zynen tyd weet men niet, nadien de Japansche Geschiedenis, door de zorgeloosheid van die tyden, niets daar van meldt, noch ook niets van 't geene deze Natie overgekomen en wedervaaren is in ouder Eeuwen voor de grondlegging van de Monarchie. De Regeering van de eerste *Mikaddi's* (gelyk zy zich zelf noemen) of Keyzers van *Japan*, 't welk in deze vroege tyden gehouden wierd als het eenige bewoonde gedeelte van den Aardkloot, was vreedzaam en gelukkig.

Eerste Keyzers van Japan, gelyk Pauzen.

Hovaardig op hunne doorluchtige en Goddelyke afkomst van een recht neergaande linie van *Tendso Dai Dsin*, de opperste hunner Goden, by zynen Eerstgebooren Zoon en zo vervolgens, matigden zy zich zelve aan een bygelovige Heyligheid, onderschraagt met zo een groote pracht en Heerlykheid, dat daar door in de Onderdaanen een meer dan menschelyke achting voor hunne personen wierd verwekt, welke in volgende latere tyden zeer verderfelyk uytviel voor den voorspoedigen voortgang hunner Regeering en voor de rust en vrede van het Ryk. Het zoude ongewoeglyk geweest zyn voor Vorsten, roemende op zulken uytmuntenden trap van Heyligheid, dat zy hunne onderdaanen en aanbidders anders dan met zachtzinnigheid en goedertierenheid hadden geregeert. Zo na vermaagfchapt aan de Goden, en zy zelve geëerbied als Goden, zoude het beneden hunne waardigheid zyn geweest, de bestiering en het bewind van waereldlyke en burgerlyke zaken zelf in handen te nemen, maar dit moest overgelaten worden aan waereld-

lyke personen. Door dit middel en door de aangroeyende verdorvenheid der volgende Eeuwen, groeyde de macht van den Adel tot die hoogte, dat ze het Oppergezag voor den Keyzer, onder wien zy heerschten, omver wierpen. De Prinssen van het Ryk maakten zich zelve niet alleen Souverein en onafhankelyk in de Provintien welke de Keyzer hen had toevertrouwt, maar zetteden hunne staatzuchtige voornemens verder voort, voornamentlyk na de uytvinding der wapenen, en krakkeelden met de Prinssen hunne Nabuuren, zoekende de een den anderen met geweld uyt zyne heerschappyen te zetten. Welken sleep van quade gevolgen quam hier uyt voort? Hoe veele verlooren hun leven niet in deze Burgerlyke Oorlogen? Hoe veele doorluchtige Geslachten zyn 'er al niet ten eenemaal uytgeroeit? Vreesfelyke en yssfelyke uytwerkselen van misnoegen, argwaan, vyandschap, wraakgierigheid en staatzucht!

In dezen staat der zaaken, en om de moedwilligheid en staatzucht der Vorsten van 't Ryk tegen te gaan en onder te brengen, wierd dienstig geoordeelt, dat men den *Seogun*, of Kroons-Generaal aan 't Hoofd van 't Keyzerlyk Leger tegen hen afzondt. Het was 't gebruyk den oudsten Zoon des Keyzers, als Erfgenaam van de Kroon tot dit uytmuntend en zwaarwichtig Ampt te verheffen. Het welk met der tyd den grondslag gelegd heeft tot de waereldlyke Monarchie. Want de Kroons-Generaal *Joritomo*, die over vyfhonderd jaaren heeft geleefd, te leur gestelt zynde in zyne hoop van op den Keyzerlyken Throon op te volgen, matigde zich zelve aan het souverein gezag in de waereldse zaaken, en is uyt dien hoofde in de Japansche Geschriftboeken bekend als de eerste Waereldlyke Keyzer. Zyne opvolgers evenwel maakten noch een geruymen tyd draaglyke en behoorlyke Voorwaarden met de Geestelyke Keyzers, voor welker geheyligde personen zy steeds een groote hoogachting behielden, te meer, nadien zy (de Geestelyke Keyzers) het in hunne macht hadden, het bevel over het Leger, 't welk het voornaamste en eenigste steun van het waereldlyk gezag was, op te draagen aan wien zy wilden. Omtrent het begin van de zestiende Eeuw zette de Kroons-Generaal toen regeerende de zaken zo hoog voort, dat hy eensklaps alle afhankelykheid afschudde, en zich zelve volstrektelyk Souverein maakte in de waereldlyke Regeering van het Ryk: Eene onderneming die minder

Kroon-Generaals der zelve macht.

zwarigheden vond in deszelfs uytvoering, dan men met reden zou hebben kunnen verwachten van deszelfs aardt, gewicht, en gevolgen. Deze Kroons-Generaal was des Keyzers tweede Zoon, volgens het recht van Geboorte uytgesloten van de opvolging tot den Throon, en echter verzot en verhit op macht, handhaafde hy zich zelven met geweldt in het Leger, en ontblootte den Keyzer zynen Vader van al zyn gezag in de bestierig van waereldsche zaaken, die hy geheel aan zich trok, overlatende alleen hem zyne heyligheid en gezag in Geestelyke Zaaken onbeschadigt, als Voorechten, welke hy genoot uyt kracht van zyne Goddelyke Afkomst, en rechtgaande afstamming van de Goden des Lands.

Taico van een laagten staat verheven tot Keyzer van Japan.

De uytflag van deze stoutmoedige en lichtvaerdige onderneming was zodanig, dat ze in het einde uytviel voordeeliger voor het Ryk, dan voor den toenmaals regeerenden Kroons-Generaal, die alleen een nieuwe grondslag van Regeering leide, ten hoogsten medehelpende tot haar geluk en gerustheid, en by uytinementheid dienstig, om eene Natie zo zeer tot *revolutie* en opstand genegen, in bedwang te houden. Het was 'er ver af dat men den geweldigen Indringer, zoude laten in de vreedfame bezitting van zyn onwettig verkregen Throon. Veele der machtigste Vorsten van het Ryk strenden een geruymen tyd om dezelve, wie van hen allen dezelve hebben zou, als zynde het iets dat wel de moeyte waardig was om elkanderen te betwisten, tot dat eyndelyk het geluk den Kroon schonk aan den onvergelykelyken Held *Fidejos*, of gelyk hy naderhand genoemt wierd, *Taico*, een man van grooten moedt, en volkomene wysheid, die van een geringe dienstbare levensstandt, zich door zyn eige verdiensten en beleid verhefte tot een der machtigste Monarchen van 't Geheelal. Deze groote *revolutie* gebeurde omtrent het jaar Ghristi 1583. De voorzichtige Vorst, grondig door en door kennende den staat waar in het Ryk toen was, en ook de staatzuchtige inzichten van deszelfs Prinssen, den aardt, neiging, macht en wenschingen van de geheele Natie, voorzag wel dat het hem onmogelyk zoude zyn het Noodlot zyner Voorzaaten te ontvlieden, en dat hy in geen staat zoude zyn zich zelven te handhaven in de bezitting van 't hoogste Gezag, ten zy hy middelen vond om de moedwilligheid en staatzucht der Grooten te beteugelen, en hun macht en vryheid binnen naauwer bepaalingen te brengen. Dit was een onderneming van het uyt-

ste gewigt voor hem zelve, doch omzwachtelt met zo veele en na allen schyn, zodanige onoverkomelyke zwarigheden, dat het schein opzettelyk overgelaten te zyn, om het in zynen tyd, en doorgeen minder dan hy zelf, uyt te werken. En waarlyk was het toen zo ver ryp ter uytvoering, nadien veele der machtigste Prinssen van 't Ryk reeds waren ondergebracht, en andere merkelyk verzwakt door onderlinge krakkeelingen en twisten. En wat aanging die weinige, dewelke hem noch tegenstonden, daar toe had hy krachts en beleids genoeg, om dezelve binnen korten tyd te overwinnen.

De Staatzucht en moedwilligheid der Prinssen was van tyd tot tyd zo aangegroeyt, dat het eindelyk byna onmogelyk was geworden voor de Geestelyke Keyzers om hen te bedwingen en tegen te staan. Te vergeefs zonden zy in vier achtereenvolgende Eeuwen de Kroonsgeneraals, hunne Zoonen, tegen hen, aan het hoofd van talryke Legers; en evenwel wierd dit groote werk door *Taico* uytgevoert in tien jaaren tyds, niet zo zeer door kracht van wapenen als door zyn voorzichtig gedrag en goed beleid, behalven dat de tyden toen zodanig waren, dat ze zyne oogmerken zeer ondersteunden. De kracht en macht der Prinssen was reeds merkelyk gebroken door de langdurige burgerlyke oorlogen, maar het schein noch vereyscht te worden, dat het zelve krachtdadiger geschiede, ten welken eynde *Taico* besloot het naburig half Eyland *Coraa*, als van rechts wegen hem behoorende, te bespringen. Zyn grootste doelwit in 't nemen van dit besluyt was, om de machtigste Prinssen van het Ryk afzonderen en te verزندen uyt en van hunne Heerschappyen en Geboorteland, niet twyffelende of hy zoude, terwyl zy genoeg te doen zouden hebben om de Tartariſche Inwooners van dat half Eyland onder te brengen, tyds genoeg vinden om op zyn gemak bequaame gelegenheden te krygen om zyne andere voornemens uyt te voeren, en zich zelven te verzekeren in de bezitting van zyn nieuwlyks verkregen Gezag. Hier in slaagde hy in der daad na wensch. Maar de onderneming op *Coraa* niet zo voorspoedig uytvallende als men verwagt had, begon hy te denken om zyne Generaals te rug te roepen. Afgeslooft door de ongemakken van een lastigen Oorlog in een vreemd Land, hunne schatten uytgeput, en hunne troepjes en krachten gebrooken zynde, twyfelde hy niet, of zy zouden genoodzaakt zyn alle gedachten van oproer aan een kant te leggen,

Hv h
fnoet
macht der
Prinssen
van het
Ryk.

gen, en in tegendeel blyde zyn om weder t'huys te mogen komen, en de vreedfame genieting van hunne Heerschappyen, tot welken prys het zyn mocht, te koop en, en zelfs op zyne harde voorwaarden; namentlyk, dat hunne wyven en kinderen, onder een voorwendfel waarlyk van een noodwendige veyligheid voor derselver persoonen, in deze moeyelyke en hacchelyke tyden, zouden worden gezonden aan het Hof, om binnen zyn eige Kasteel en Sterkte te wonen, het welk hy by deze gelegenheid, en met dit inzicht had laten versterken en oppronken met bequaame Paleysen, om haar in dezelve te huysvesten, dat zy, de Prinsfen zelve, na hunne wederkomst zouden gestelt worden in het bezit van hunne Heerschappyen, en dat 'er een tyd zoude bestempelt worden voor hen om aan 't Hof te komen, en hunne wyven en kinderen eens 's jaars te bezoeken. Aldus was het dat *Taico* met eenen doodelyken slag de Regeering van het Ryk op eenen nieuwen voet stelde, verzwakkende den macht, en besnoeyende den staat van de Prinsfen zo laag, dat 'er voor het toekomende niets ter waereld overbleef om voor hunne geheyme en oproerige praktyken te vreesen. Want dewyl zy zelve eens in 't jaar aan 't Hof moesten komen om hun plicht en getrouwheid aan den Keyzer te bewyzen, waren hunne wyven en kinderen de verzekerste panden voor hunne getrouwheid. Waarlyk een onvergelykelyk en weergaloos voorbeeld van zo veele en machtige Prinsfen onderworpen gemaakt te zien, door een Soldaat van zulken geringen afkomst, en daar by binnen zulk een korten omtrek van tyd.

Hy brengt de geheele natie onder.

De Staatzucht en Macht der Prinsfen, die altyd schadelyk en verderffelyk was bevonden voor de gemeene rust en de veyligheid des Keyzers, eens genoegzaam verbroken zynde, bleef 'er overig om ook tegen te gaan en te bedwingen de ongeregeltheid en ongebondenheid van 't Gemeen, boven 't welk niets verderffelyker in een Regeering zyn kan. Het nieuw gefatsoeneert Gezag moest geveyligt worden tegen de oproerige woede van het uytsporig graauw, dat veelhoofdige beest, door een soort van nieuwe wetten. 't Was zeer gelukkig voor den nieuwen Monarch, dat de tyden toen zo stonden, dat hy kon maken welke wetten hy wilde of oordeelde het best overeentekomen met den Staat van het Landt, en met den inborst zyner onderdaanen, dat is, zodanige strenge dat men zoude meenen, dat ze geschreven

waren door den *Draak der Atheniensefs*, niet met inkt, maar met bloed. Evenwel kan men niet zeggen, dat deze wetten, hoe gestreng ze ook zyn, iets inhouden, dat niet licht is te gehoorfaamen, of dat zy tot het einde, waar toe zy zyn ingestelt, met eenig ander oogmerk zyn gemaakt, dan tot bevordering van het algemeen welzyn van het Ryk en tot handhaaving van die forme van Regeering, die daar toe de bequaamste scheen. Veel min kan men zeggen dat ze gemaakt zyn met een wreed en bloeddorstig oogmerk, gelyk die van den vermaarden Tyran *Dionysius*, die zyne wetten zo hoog en zo zeer buyten het gezicht van het volk deed hangen, op dat niemant in staat zynde dezelve te leezen, dies te meer overtreders zouden worden gevonden, en het getal der doem en doodwaardige des te grooter zou zyn. De strengheid der Japanische wetten bestaat hier in voornamentlyk, dat geenerley misdaden zullen gestraft worden alleen met geld-boetens: Niets anders dan straf aan den Lyve of met de dood, zonder hoop van vergiffenis of ontslaging volgt op de vertreding der Keyzerlyke bevelen. Van deze uytterste strengheid zyn evenwel de Prinsfen en Grooten van het Ryk zo ver uytgezondert, dat zy over hunne misdryven of worden gebannen naar zekere Eylanden, of anders gelast zich zelve om te brengen. Zodanige, en geen andere wetten waren bequaam, om een volk van dien aardt, als de Japoneesen zyn, te bedwingen en te beteugelen. Het wierd in den hoogsten graad verderffelyk en onrechtvaardig geoordeelt, (en waarlyk niet zonder reden) dat de wetten alleenlyk gemaakt wierden voor de armen, en dat de ryken, in staat zynde om de straf af te koop en, het in hunne macht zouden hebben, om alle misdaden, die zy wilden, te bedryven. Ik heb my dikwils verwondert, in myne reyzen door dit Land, over de korte en Laconische styl van zeggen op deze borden die opgehangen zyn aan de wegen op plaats en hier toe opzettelyk geschikt, om aan het gemeen bekend te maken des Keyzers wil, en te verkondigen de wetten van het Land, want daar word blootelyk en met zo weinige woorden als doenlyk is gemeld, wat gedaan of gelaten moet worden door zyne Onderdaanen: Daar word geen reden gegeven waarom deze of geene wet is gemaakt, niets gemeld van des wetgevers oogmerk en voornemen, noch daar by word niet gewaagt van eenige straf op de overtreding derzelve staande. Zulken beknoptheid oordeelt men passende

deaan de Majesteit van zulken machtigen Monarch. Het is genoeg dat hy wiste de redenen van zyne bevelen, wiens oordeel in twyffel te trekken, verradery geacht zou worden. Niemand daar en boven kan voorwenden onkundig te zyn van de straffe, of klaagen over eenig onrecht hem aangedaan, in een Land, waar in alle misdaden gestraft worden met de uytterste gestrengheid, en daar de bloote overtreding van de wetten des Lands doodschuldig is, zonder eenig byzonder opzicht te nemen, het zy op de groote snoodheid der misdaden, het zy op de gunstige omstandigheden, die des overtreders zaak zouden mogen verzellen. Het geen de groot Hartog van *Muscovien Johannes Basilides* gewoon was te zeggen van zyne onderdaanen, is even gelykelyk waar van de Japoneesen, dat zy moeten geregeert worden met eenen yzeren roede. Daar moesten strenge wetten, en even zulke strenge straffen zyn, om zulken hardnekkigen en ongeregelden volk te weerhouden van oproeren, en de rust en vrede te bewaaren in zo veele groote provintien, zo verschillende in grondregelen als zy van elkander ver afgelegen zyn, en wat noch meer is, om de Prinsfen en Hoofden van het Ryk in vrees te houden. Het stond te vreesen, dat menschen van zo veel dapperheid, van zodanige deftige en edelmoedige gesteltenissen, als de Prinsfen van het Japansche Ryk by alle gelegentheden toonden, niet zouden kunnen en inderdaad niet willen laten voorby slippen den een of den anderen bequaamen tyd, om te zoeken te verkrygen die vryheid en macht, waar aan zy niet, dan met droefheid kunnen gedenken, welke zy eens gehad hebben, en dat het hen niet missen kon van ondersteunt en geholpen te worden door hunne onderdaanen, in 't gemeen menschen, die altyd liefhebbers zyn van veranderingen, en genegen tot factien en partyschappen, indien men niet genoegzaame zorg gedragen had, om de kracht en macht van den eenen te breeken, en de moedwilligheid en ongeregeldheid van den anderen te bedwingen.

Na 't overlyden van Taico, neemt het geslacht van Tokngava de kroon aan.

Taico de zaaken van zyn Ryk dus gezet hebbende op een vaste en duurzame grond, en aan zyne opvolgers bevolen op dezelve voetstappen voorttegaan, stierf in het jaar Christi 1598. Hy was een Prins volkome wys en voorzichtig en wierd na zyn dood gestelt onder de Goden van het Landt, met den naam van *Sin Fatzman*, dat is, de tweede *Fatzman* of krygsgodt van het Landt. Niet ongelukkelyk voor het Ryk, aanvaerde *Ongoshio*, naderhand *Jejas*, en na zyn dood

Gongin genoemt, de regeering van het Ryk. Hy was uyt het doorluchtig geslacht van *Tokngava*, en was door Taico zelf, op zyn dood-bedde, aangestelt tot voogd over zyn eenigen zoon *Hide Jori*, toen slechts zes jaaren oudt, (welken hy naderhand en den throon en het leven benam.) zyne nazaaten zyn zedert altoos gebleven in het bezit van 't Ryk, en regeeren het zelve met niet minder voorzichtigheid dan geluk, volgende de gronden en 't voetspoor hunner doorluchtige voorzaaten, en strengelyk zich houdende aan de scherpe wetten door hen ingestelt. Zy weeten zeer wel, en het is waarlyk het voornaamste punt waar van 't geluk van haare regeering afhangt, hoe zy de Prinsfen en de Grooten van het Ryk in vrees en binnen de behoorlyke paalen van onderwerping moeten houden, zodanig dat zy niet toelaten, dat derzelve macht en kracht aangroeye boven het geen de veiligheid van den staat gemakelyk lyden kan. Zy onderdrukken ze niet met 'er daad, noch houden hen laag met kracht van wapenen, noch overladen hen met zwaare schattingen, maar zy trachten om hunne vriendschap en genegenheid te winnen door zich vrindelyk en beleefdelyk tegen hen te gedraagen, en door aan hen te bewyfen zonderlinge blyken van haare Keyzerlyke goedwilligheid jegens hen, alhoewel van zulken aardt, dat zy de geene, aan welke zy zich mild toonen, drukken, dat zy de geene die zy met hunne tegenwoordigheid vereeren, uitputten, en deze in 't net krygen en omzwagtelen, aan welke zy groote Eertytels opdraagen. Met een woord, daar is geen een teken van Eer, geen foort van gunst, welke zy niet vryborstig en mildelyk geven aan de Prinsfen van het Ryk, om zich te gelyk en op eene reys te verzekeren van hunne gehoorzaamheid en onderdaanigheid, en om hen te verplichten te verspillen de inkomsten van haare heerlykheden, die, indien ze vergaart en opgehoopt wierden, hen zouden kunnen aanzetten tot oorlog en opstand. Want zodanig is de grootheid van deze Natie; dat zy zich verbeelden, welke gunsten aan haar betoont, en welke Eertytels aan haar opgedraagen worden door den Keyzer, dat zy na maate haare staatsie, pracht, en kosten moeten vermeerderen in meer heerlykheid, en verquistender wyze van leven; zo in hun eige Land, als op hunne reyzen naar het Hof, waar heenen zy alle eens 's jaars moeten optrekken. Dus ontbloot als zy zyn van den wezentlyke macht, en grootheid, die zy eerst bezaten, hebben zy het genoeg en de voldoening, om zich ten minsten noch

te voelen en te kittelen met de overgeblevene schaduw. Om nu niet te mielen van ontelbare andere strecken en kintjens, van welke de Keyzers gewoon zyn zich te bedienen, om hen te houden van onderlinge gemeenschappen en bezoeken, om te doorbooren in haare allergeheimste gesprekken, en in de byzonderste verhandelingen van haare gellachten, om verbonden en vrindschappen aan te gaan, of een onderlinge argwaan en vyandschap onder hen te verwekken, na dat het best met hun eige belang overeenkomt. Onder andere dingen word zonderlinge zorg gedragen om kundschap te hebben van den waaren staat en inkomsten van het Land, om te weten, met welken getrouwheid en oprechtheid, de Keyzerly'e Amptenaaren zich quytten van hun plicht, om onderricht te zyn van de neigingen en levensgedrag de geestelyken, voornamentlyk van deze onder hen, die voorzien zyn met eenig gezag, om te onderzoeken hoe het recht word gehandhaaft in het Ryk, en om kennis te nemen welke vonnisse uitgesproken worden in byzondere gevallen.

Vernietiging van vreemde gewoontens en Godsdiensten.

De zaaken nu zo ver vastgesteld zynde, dat 'er weinig te vreesen was voor oproer en opstand binnen 's Lands, niet tegenstaande de bereydwillegheid der natie tot dergelyke ondernemingen, wierd het ten hoogsten raadzaam geoordeelt, om ook af te snyden alle buitenlandsche zaaken, noch overgebleven, die op den een of den aanderen tyd nieuwe onlusten en ontroeringen in het Land mochten verwekken. Dit werk was in der daad reeds begonnen, en ver gevordert, maar ontbrak noch een besliffende slag. Het groeyend geluk van dit nieuw gefatfoeneert gemeenebest moest tot een hooger top worden opgevyzelt, de onlangs verkregene gemeene rust verder geveiligt, en met een woord, alle dingen op een vaste en duurfaame voet gestelt worden. Dit vereischte alle de zinnen en het gestadig toezicht der Keyzers. Ten minsten op dat de nakomelingen, welke opstanden ook naderhand mochten gebeuren, geen reden hebben zouden om hen te beschuldigen van verzuim of gebrek van beleid, en te leggen tot haaren laste, 't geen de staatkundige gemeenlyk toeschryven aan den invloed van het klimaat, of aan de schaadelyke onstantvastigheid van menschelyke Ryken. De vreemde manieren en gewoontens, het zy ze van buiten waren in gebracht door de Inboorlingen, of onder hen ingevoerd door de vreemdelingen, waren het eerste en voornamentlyk het grootste onderwerp van deze hervorming. Kaarten, dobbelsteen, twee-

gevechten, overdaad en verquisting zo aan en op de tafel als in de kleding, en alle vreemde dertelheden hoe ze zyn mochten, wierden verklaart hindernissen en beletselen van de oefening van deugd en gematigdheid. De Christelyke religie zelf, en de Leere der Zaligmaking van het menschedom door de verdiensten van Christus, konden het misnoegen der strenge onderzoekers niet ontlnappen, maar wierden geoordeelt ten uitersten verderffelyk voor de form van Regeering, zo als ze toen vastgesteld was, tot de rust en vrede van het Ryk, voor de Godsdiensten van het Land, voor den dienst van hunne Goden, en voor de heyligheid en het gezag van de *Mikaddo's* of Geestelyke Erfkeyzers, die als Pausen van *Japan* waren. De reyzen en tochten der Inboorlingen naar vreemde Landen, of van vreemdelingen in *Japan*, wierden geoordeelt schadelyk voor de gemeene rust, voor zo verre zy alleenlyk dienen, om te voede vreemde neigingen, onbestaanbaar met den aard van 't Land en den inborst van de Natie. Met een woord, aan welk quaad de Natie noch onderhevig was, of mischien in het toekomstige worden mocht, wierd alles gelegd ten laste van vreemde gewoontens en Landen. Het zouden nu zekerlyk een vergeeffsche onderneming zyn, om het Lichaam te brengen tot desselfs voorige gezonden staat, indien niet de verstorvene deelen wierden afgekapt. Het zoude eene verwaandheid zyn te hoopen op eene ophouding van het quaade, zo lang als de oorzaak noch bleef duuren.

Hierom vereischte de toestand en gesteltheit van het Ryk, zoo als het toen was, de forme van Regeering, zoo als ze onlangs was vastgesteld, het geluk en welvaaren van het volk, den aard van het Land, en de veiligheid van den Keyzer, alle te zamen evengelykelyk, dat het Ryk opgesloten wierd voor eeuwig, en gansch en gaar gezuuyvert van Vreemdelingen en vreemde Costumen. Hierom quamen de Keyzer en de Raad van Staate eindelyk tot een besluit, om door een bestendige en eeuwigdurende wet vaststellen, *Dat het Ryk zoude worden toegesloten.*

Onder alle Vreemdelingen oordeelde men geene zo krachtig in het Land gestelt, en daar benevens aan het zelve zo nadeelig dan de Portugeesen, eene Natie, niet minder trots en verwaand dan de Japansche zelve. Kort na de ontdekking van dit *Colchis* (welke enkellyk toevallig was, door dien een schip door storm op die kust verviel, ontrent het jaar Christi 1543.) aangelokt door

Sluyting van het Ryk.

Val der Portugeesen.

door

door het vooruitzicht van winst, maakten zy daar groote volkplantingen; en binnen een kort bestek van tyd, door hunne vreemde goederen en koopmanschappen, door de Leere van het Euan-gelium, door hunne Zendingen gepredikt, en door onderlinge houwelyken met de nieuwlyks hekeerden, verrykten zy zich zo, en drongen zich zelve zo in, in de gunst van de Natie, en haalden 'er zo veele over tot hun belang, dat zy opgeblasen zynde van voorspoed, hunne oogmerken durfden voortzetten zelfs tot eenige *revolutie* in de Regeering, en ontwerpen maken vol ondankbaarheid en quaadaardigheid, ten hoogsten nadeelig voor de veyligheid van het toenmaals regeerend geslacht. De Keyzer stond verstelt van schrik en verbaastheid op het gezigt van twee brieven vol verraderlyke voornemens, van welke de eene onderschept was door de Nederlanders, toen in oorlog met de Portugeesen, en streevende om dezen voordeeligen tak van Koophandel voor haar zelve machtig te worden, en de ander was overgezonden door de Japoneesen van *Canton*, een stad in *China*. Veele omstandigheden deden zich te gelyk op, zeer grootelyks tot hun nadeel: Een der voornaamste Raadsheeren van Staat bracht hevige klachten in aan het Hof, dat hy, op weg ontmoet wordende door een Jesuïtische Bischop, van dien hoogmoedigen Prelaat niet bejegend was met die zelve eerbiedigheid en achting, welke hen gewoonlyk bewesen word door de Inboorlingen. De uytnemende voordelen, welke de Portugeesen maakten by zulk eene Natie, zo begierlyk na vreemde nieuwigheden, de onmatige schatten door hen uitgevoerd, raakten de Regeering aan het hart. De groote voortgang in de voortzetting van den Christelyken Godtdienst, de vereeniging der Nieuwe bekeerden, de haat die zy de Goden en den Godtsdienst van het Land toedroegen, haare standvastigheid in de belydenis en verdediging van hun Geloof, baarden stoffe van ongerustheid en vreesse. Het stond te duchten, dat byaldien men den Christenen toeliet meer toetnemen in getal, daar weder nieuwe oorzaak zou ontstaan, en nieuwe gelegentheden tot oproer, tegen die eige Monarchen, die met zo veel moeyte en met het verlies van zo veel bloed, zo weinig tyds slegts geleden, verbroken hadden de magt der Prinsien van het Ryk, en door dezelve tot hunne onderwerping te brengen, een einde hadden gemaakt van de burgerlyke oorlogen, die zoo een lan-

gen tyd het land hadden verwoest.

Om deze*verscheide gewigtige redenen begon *Taico* de aangroeying van het Portugeesch belang en de voortzetting van het Cristelyk geloof paal en perk te stellen. Hy vorderde slechts weinig in een werk van zoo veel gevolg, 't geen zeer veel tyd scheen te vereisfchen, en korts daar na stervende, liet hy het over aan zyne opvolgers om het te voleinden, die onder straffe van het kruis bevalen, dat alle de Portugeesen met haare Geestelykheid en maagschap het Land zouden verlaaten, dat de Inboorlingen van *Japan* voor het toekomende zouden 'thuis, in 't Ryk blyven, dat deze, die toen werkelyk buiten 's lands waren, binnen zekeren bepaalden tyd zouden wederkeeren, en by aldien zy boven den zelve uitbleeven dat zy, genomen wordende, zouden schuldig zyn aan dezelve straf te voldoen, en eindelyk, dat deze, die de leere en 't geloof van Christus omhelsden, dezelve op staande voet zouden afzweeren. Het was niet, dan met de uitterste moeijelykheid dat deze bevelen eindelyk gehoorzaamt wierden. Het koste min heydensch bloed om de opperhoofdigheid van het Ryk te verkrygen, dan 'er nu gestort wierd der Christenen, om de oppermacht te verzekeren en vast te stellen. De nieuw bekeerden niet kunde wederlegt worden met reden, wierden 'er zwaerden, stroppen, vuur, kruis en diergelyke harde bewysredenen in het werk gestelt, om hen te overtuigen, en berouw te doen hebben van hunne misdaadt: Maar niet tegenstaande deze gestrenghe behandeling, en in spyt van die geheele vreesfelyke verandering van tormenten, door hunne wreede beulen uitgevonden was het 'er zo ver af dat haare godvrugt en deugd zou aan 't waggelen maken, dat zy tot eeuwige beschaming en schande dezer Heydenen, geen de minste zwaarigheid maakten om de waaragtigheid van hun geloof met hun bloed zelfs aan het kruis te verzegelen en zulken weergaloofen standvastigheid te toonen, dat hunne eige vyanden daar over verwondert en verbaast waren. Deze wreede vervolging, welkers weerga in geen geschiedenis gevonden wordt, duurde ontrent veertig jaaren. *Jemitz*, na zyn dood genoemt *Teijojin*, Zoon en opvolger van *Fide Tadda*, of gelyk hy na zyn overlyden wierd genoemt *Teitokuni*, en kleinzoon van *Jjejas*, gaf eindelyk den bellissende slag, en roeyde uyt met een onvergelykelyke barbaarsheid op eenen dag al het heylige overgeblevene van 't Christendom in *Japan*, slachtende ontrent

trent zeven en dertig duizend en meer Christenen, die door wanhoop en onlydelyke tormenten, welke hunne medebroederen genootzaakt waren geweest te ondergaan, zich by malkander begeven hadden in het Kasteel *Simabara*, gelegen op de kusten van *Arima*, met een vast voornemen, om hun leven tot den laatsten druppel bloeds te verdedigen. Dat Kasteel wierd na een beleg van drie maanden ingenomen op den achtentwintigsten dag der tweede maand, in het tydperk *Quanje*, (dat is op den 12. April 1638.) volgens de gedrukte jaarboeken der Japoneesen *Nendaiki* en *Odaiki*, en volgens een ander boek in *Japan* uitgegeven onder den tytel van *Simabara Gassen*, waar in de geheele historie van deze *Revolutie* der Christenen wydloppig is voorgesteld. Dit was het laatste toneel van dit bloedig Treurspel. Het Christen bloed nu tot den laatsten druppel gelaaten zynde, eindigde de slachting en de vervolging ontrent het jaar 1690. En dus wierd het Japansche Ryk eindelyk geheel en al gezuivert, en voor altoos naderhand opgesloten, zo wel voor de Inboorlingen als voor de Vreemdelingen. Te vergeeffsch zonden de Portugeesen tot *Miaco* naderhand over een Gezantschap. Nog het Recht der volkeren, nog het geheyligd Karakter van Ambassadeurs was bequaam hen te beschutten voor de straf, door de Japansche regeering gestelt op alle, die zich zouden onderwinden in het Ryk te komen tegen haare uitgegevene plakaaten. De Ambassadeurs met hun gantschen treyn ten getale van een en zestig personen, wierden onthoofd op uitdrukkelyk bevel van den Keyzer, uitgezondert eenige weinige van hunne geringste dienaars, om aan hunne Landslieden over te brengen het droevige nieuws van deze barbaarsche ontfanging.

Toelaa-
ting der
Nederlan-
ders.

De Nederlandsche Oost Indische Maatschappy had altyd zedert het begin van de zeventiende Eeuw, een handel op *Japan* gevoert; men oordeelde het een hardigheid en onrecht deze met dezelve strengheid te handelen, wier oprechtheid en gehoorzaamheid zy ondervonden hadden ten allen tyden van hun eerste aankomst af, niet alleen tegen de Portugeesen, toen verklaarde vyanden van het Ryk, maar ook zeer onlangs in de rebely der Christenen in *Arima*. Behalven dit was hen den vryen Koophandel verzekert door twee Keyzerlyke Voorrechtsbrieven, welkers eerste hen was vergunt in het jaar 1611, door den Keyzer *Jejas*, en de andere door zynen

opvolger *Fide Tadda* in het jaar 1616. Om deze reden moest een middel worden uytgevonden, en de zaaken wierdenten haaren opzicht zo geregelt, dat dezelve gevangenis, want dus mag ik ze wel noemen, dewelke gebouwt was voor de Portugeesen in de haven van *Nagasaki*, aan hen wierd toegewesen voor hun toekomende verblyfplaats. Men oordeelde het niet raadzaam hen ook te verpligten het land te ruimen, en evenwel gevaarlyk hen vryelyk toe te laten. Om deze reden worden zy nu gehouden weinig beter dan gevangenen en pandslieden onder het scherpst toeverzicht van menigte van Opzienders, die verplicht zyn door een plechtigen Eedt naauw te letten op hunne allergeeringste daden zelf, en zo het schynt byna tot geen ander einde gehouden, dan op dat de Japoneesen door hun toedoen moesten onderricht worden, wat 'er in andere gedeeltens van de wereld omgaat. Om het hun hierom de pyne waerd te doen zyn om te blyven, en geduldig te verdragen de hardigheden die hen opgelegd zyn, heeft men hen vergunt de vryheid om van hunne goederen jaarlyks te mogen verkoopen tot een somme van 500000. kroonen. Het is waaalyk een misflag zich intebeelden, dat de Japoneesen niet wel zyn kunnen zonder de goederen door de Nederlanders ingebracht. Uit het land word in den tyd van eene week meer zyde en andere stoffen uitgevoert, dan de Nederlanders in een jaar tyds invoeren. En wat aanbelangt hunne meeste andere waaren, gelyk *Catsju*, Borneesche Kampher, *Putsju*, of *Costus*, Speceryen. en veel meer andere, deze dienen alleenlyk tot overdaad en tot geneesmiddelen.

De Chineesen, aan welke de Japoneesen verschult zyn, haare kunsten en wetenschappen, en zelfs eenige religien, in het Land bloeyende, en na welker form van Regeering die van hun eige Ryk voor een groot gedeelte gefatsoeneert is, waren niet begrepen in de algemeene uytfluyting van vreemde natien, maar hunne handel en vryheid opengelaten, evenwel onder dit verband, dat zy alleen te *Nagasaki* zouden aankomen, en in geen andere haven inloopen. Op dezen voet wierden zy toegelaten, niet alleenlyk uyt *China*, maar ook van alle Oostersche Landen en Koninkryken verwaards zy waren verstroot geworden door de laatste overheering van hun Ryk door den Tartarischen Vorst. Maar naderhand, toen de Christelyke Godsdienst gepredikt en in *China* toegelaten wierd, begonnen zy onder andere Chineesche boeken,

En der
Chineesen.

ken, die zy in *Japan* overbrengen om te verkoopen, mede in te voeren zodanige, die handelden over het Euangelium, en het geloove in Christus, en door dit middel op nieuws te verspreyden en te doen herleven eene leere, dewelke verklaart was schadelijk en nadeelig aan de gemeene rust, en niet lang te voeren met zo veel moeyte en dood van zo veele Martelaaren uitgeroeyt. Dit verbitterde zodanig de Japanfche regeering, dat 'er beslooten wierd dezelve op gelyken voet te stellen met de Nederlanders, en hen byna op dezelve wyze te bepaalen. Ja zelf is haaren staat daar in te slechter, dat zy dat verstand en die behendigheit niet hebben, door welke de Nederlanders weten, hoe zy zullen afweeren en tegengaan de listige bedriegeryen der Japonnezen. In tegendeel, alschoon zy alle denzelven naam voeren, gelyk zy evenwel in verscheide landschappen wonen, zo doen zy al wat zy kunnen om elkanderen te dwarsboomen en over boord te helpen, en zy zyn daar benevens zoo gierig en inhaalig, dat zy liever alle hoon en affronten hen aangedaan, willen verdragen, dan eenige winst en voordeel, hoe gering ze ook zyn mochten, missen.

Gelukkige staat van het Japanfche Ryk, sedert het opgesloten is.

§. 5. In dezen staat der zaaken, toen het Ryk nu volkomentlyk opgesloten was, was 'er niets dat de oogmerken en doelwitten der waereldlyken Monarchen weerhouden kon. Op geenerlei wyze bevreesd, noch voor de Staatzucht der Grooten, toen genoegzaam onderworpen, noch voor de hardnekkigheit en ongeregeltheit van het gemeene volk, noch voor de raadslagen en hulp van vreemde natien, noch eindelyk voor den omgang en invloed van deze, welke zy toelieten en duldeden, hadden zy hunne handen niet meer gebonden, maar vry om te doen wat zy dienstig oordeelden, om dingen te ondernemen, die onmogelyk zouden zyn uittevoeren in een open land, daar een vryen toegang en Koophandel is, en steden, burgten, dorpen alle Collegien, en onderlinge Maatschappyyen, de gildens zelve der Ambachtslieden en kunstenaars niet buitengeslooten, onder de scherpfte orders en schikkingen die men bedenken kan te brengen; om de oude costumen te hervormen, om nienwe intevoeren; om een ygelyk zyn werk aantewyzen en te bepaalen; om door aanmoediging en belooning hunne Onderdaanen op te wekken tot vlytigheit, tot de voltooying van kunsten, en tot het zoeken na nieuwe en nutte uitvindingen, maar ook ter zelve tyd door het aantellen van menig-

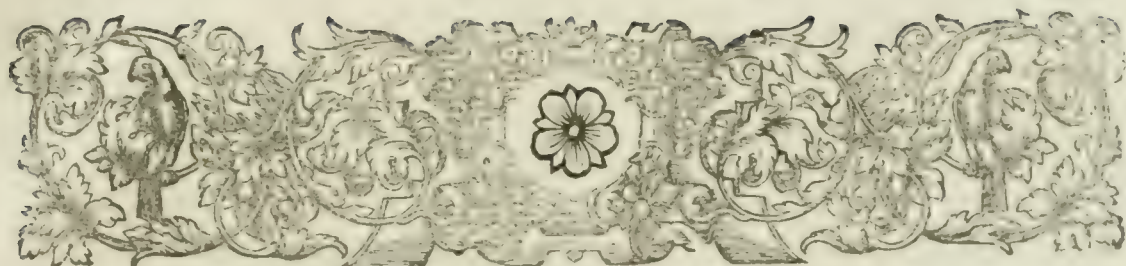
ten van toezichters en scherpe oppassers om een waakend oog te houden over het gedrag van het volk, om het zelve te houden binnen de behoorlyke palen van onderdaanigheit, om yder een te noodzaaken tot een naauwe betrachting van deugd, en met een woord om het geheele Ryk als te maaken tot eene school van beleefdheit en van goede manieren. Dus hebben de waereldlyke Monarchen in een zekerenzin doen herleven de onschuldigheit en 't geluk van voorige Eeuwen, vry van beduchtingen voor opstanden binnen 's Lands, en zo ver vertrouwend en steunende op de uytmuntentheit van hun land, en op de dapperheit en sterkte hunner onoverwinnelyke Onderdaanen, dat zy den nyd afgunst en jaloesheit van alle andere volkeren verfmaden. En, waarlyk zodanig is de gelukkige staat van het Japanfche Ryk, dat zy geen vyanden hebben te vreesen, noch bespringen van buiten 's lands te duchten. *Liquao*, *Jedso*, *Coraa*, en alle de nabygelegene Eylanden erkennen de Opperhoofdigheit van den Japanfchen Keyzer; en het is 'er zo ver van daan dat zy iets zouden te vreesen hebben van *China*, schoon waarlyk een machtig en kragtig Ryk, dat zy zelve veeleer vreeselyk en geducht zyn by de Chineesen. De Chineesen zyn ten verwyfde natietot eenige onderneming van dezen aardt, en de nu regeerende Keyzer die van een Tartarische afkomst is, is reeds zo overladen met Landen en Koninkryken, dat hy naauwlyks denken zou kunnen om zyne heerschappyyen en overheeringen tot aan *Japan* uyt te breyden. *Tsinajos* (een zoon van *Tjetzna*, na zyn dood *Genjin* genaemt, en kleinzoon van *Teitoquini*) die nu der waereldlyken thron van *Japan* bekleedt, is een Vorst van groote voorzichtigheit en beleyd, en erfgenaam van de deugden en goede hoedanigheden zyner voorzaten; en daar benevens uytmuntend van wegen zyne zonderlinge goedertierentheit en mildheit, hoewel een stipte onderhouwer der wetten van het Landt. Opgevoedt in de wysgeerte van *Confutius* regeert hy het land zo als de staat van het Ryk en het welvaaren van zyn volk vereischen. Gelukkig en bloeyende is de Staat zyner Onderdanen onder zyne Regeering. Vereenigt, eensgezindt en vreedzaam, geleert om behoorlyke eerbied te bewylen aan de Goden, behoorlyke gehoorzaaming aan de wetten, behoorlyke onderwerpen aan hunne Overheeren, behoorlyke Lietde en achting voor hunne nabuuren, beleefde, verplichtende, deugdzaam, in kunst en

vlyt overtreffende alle andere Natien, in 't bezit van een uytmuntend Landt, verrykt door onderlingen Koophandel met elkanderen, Heldhaftig, overvloediglyk voorzien met alle noodwendigheden ten Leven, en daar en boven in 't genot der vruchten van vrede en rust. Zulk een treyn van voorspoeden moest hen nood-

zakelyk overtuigen, het zy ze het oog slaan op hunne voorige losse levenswyze, het zy zy de historien der eerste Eeuwen raadpleegen. *Dat hun Land nooit geweest is in een gelukkiger staat dan nu, geregeert door een willekeurig Monarch, opgesloten, en gehouden buyten allen handel en gemeenschap met vreemde Natien.*

E Y N D E.

REGISTER.

A.

A Ardbeevingen in *Japan* zeer menigvuldig 3-4, 3-6, 404, 405. plaatsen die hier van bevrydt zyn. 75
Abuto Tempel. 333
 Afgodt (voornaamst) der Siamiten. 21
 Afgoden op de deuren der huizen. 297
 Afkondigings plaatsen in *Japan*. 295
 Aflaatsbrieven beschreven. 399
Akasaka, 't Magazyn van openbaare hoerhuysen genoemd. 357
Ako een welgeboud Kasteel. 334
Amadais Tempel. 329
Amber by de Japoneesen en andere Oostersche volkeren hooger geschat dan *Amber Gris*. 475
Amber Gris, wat, en waar gevonden 472. word niet gemaakt uyt wasch en *Hooning* *ibid.* groote stukken daar van 473, desselfs vervalsching en tekenen van desselfs deugd en goedheid 473
 Eigenschappen. 474
 Andemanische Eylanden. 7
Array, (in de haven van) word elk een naauw onderzocht. 358

B.

Baden (heete) 322, 323.
Banca (traaten van) 3
 Beschryving van de manier van reyzen in *apan*. 279
 Beschryving (algemeene) van de reys van *Nagasaki* naar *Fedo* 286, verdeelt in drie deelen. 287
 — van een Prinsfelyken treyn op reys zynde in *Japan*. 305
 — der Staats en andere Gebouwen op de reys naar *Fedo* 291, der booten en Schuyten *ibid.*, der Koopvaardyscheepen *ibid.*
 — van *Osacca*. 337
 — van *Miaco*. 345
 — van *Mia*. 355
 — — den Tempel te *Miaco* *Tsuganin* 393, van den Tempel *Gibon* 394, van de *Kiomids* Tempel *ibid.* van de *Daibods* Tempel 395, van een ongemeene groote Afgodt indezelve *ib. d.*

— van een *Quanwon* Tempel 396.
 van een Afgodt in dezelve met 40. armen. *ibid.*
 — van de Golf van *Simabara*. 407
 — van *Kuruma*. 408
 — van *Japan*. 473
 Beedelaars op de wegen in *Japan*. 308, 310
 Beedel Nonnen. 354
 Beedelwyze (koddige) 363
 Beedevaart der Japoneesche Pelgrims naar *Isje* 160, der zelve kleeding, en wetten, welke zy hebben waar te nemen. *ibid.*
 Beelden langs de wegen in *Japan*. 297
 Begrafenis der Siamiten. 10
 Bereyding van de *Alga Marina*. 370
 Berg *Fudsi*, ongelooflyk hoog. 363
 Bergen die men over moet reyzen van *Nagasaki* naar *Fedo*. 288
 Bezoeken by de Raadsheeren van Staat te *Fedo* 382, by andere Officieren van de Kroon 383, by de Stads voogd van *Nagasaki*. *ibid.*
 — by den jongen Prins van *Firando*. 417
 Blyken van de bygelovigheid der Japoneesen. 350
 Brandt (hevige en felle) 376
 Brandmeesters te *Fedo*. 371
 Brandmiddelen (verscheide soort van) in *Asia* in gebruyk. 464
 Bruggen over de Rivieren in *Japan*. 289
Budso Godtsdienst van wien ingevoerd 172, Tempels 215, 296. en elders.
 Bygelovig gedrag der Japoneesen in heete koorten. 535

C.

Camiosfeki, desselfs Staaten. 331
Cangos een soort van karren waar in men reyst. 285
 Chineesen in *Japan* in gesloten. 268
 Christendom (tegenwoordigen staat van 't) in *Japan*. 186
Corza. 45

D.

Dagen (ongelukkige) om op reys te gaan, volgens 't gevoelen der Japoneesen.

- neefen. 319
Daiibods Tempel. 430
Dedfue, een pleyfietige Stad. 349
Defima, 231, wachten aan de poorten, 233, andere wachten 234. Officiëren 233, en andere Bedienden. 236
Dood des Konings van *Siam*. 16
Difjos (Afgodt) Beschermheer der Rey- zigers. 321
Dyk (merkwaardige) 335
- E.
- Eedt* in *Japan* wat die in heeft 237, Ar- tykelen van dien Eet 238, word me- nigmaal vernieuwt. *ibid.*
Elementen (tien) der *Japoneefen*. 112
Epocha of tydrekening der *Siamiten*. 28
- F.
- Fabelachtig verhaal rakende eene rivier. 364
Fakone (Stad) 364, 't meyr *Fakone* zeer aanmerkelyk, 365, word door 't by- geloovig volk gehouden voor 't Va- gevuur der kinderen die onder de ze- ven jaaren sterven. 366
Fammamatz beschreven. 368, 388
't Feest van 't licht van de Maan. 403
Frederik Hendrik (Klip). 3
Fudfy (Berg) ongelooflyk hoog. 363
- G.
- Gaarkeukens in *Japan*. 303
Gastery (kostelyke.) 377
Geestelyke Erfkeyzers van *Japan* in 't gemeen 106, derzelve opvolging, 107, Hofhouding 108, kleeding 109, Tyd- kortingen 110, namen der Keyzers voor de geboorte J. C. 113
— naar de geboorte J. C. tot aan *Joritomo* 117, — na *Jeritomo* tot op dezen tyd. 130
Gehoor des Nederlandschen Gezant by den Gouverneur van *Osacca* 341 — by den Opperrechter te *Miaco* 344 — by den Keyzer te *Jedo* 378 omstan- digheden daar by in acht genomen *ibid.* Gehoorzaal beschreven 379 twee- de gehoor by den Keyzer in 't binnen Paleys 380 — van afscheidt 384 by den Stadsvoogd te *Osacca* 411 — by den Opperrechter van *Miaco* 412 — by den Gouverneur van dezelve plaats 413 — aan het Hof tot *Jedo*. 416
Gerechts plaatfen in *Japan*. 295
Geschenken die aan 't Hof moeten ge- daan worden 280 — van den Keyzer en van andere grooten aan den Ne- derlandschen Gezant en zyn gezelschap 385 — der *Japoneefers*, hoe door de Nederlanders ontfangen. 422
Gevaarlyke reys van *Batavia* naar *Siam*. 3
Gezantschap, ('t Neerlands) geeft kennis van haare aankomst tot *Jedo* 375 word door twee Keyzerlyke gevolmachtig- den verwelkomt. 375
Goden, halve Goden en Keyzers, die in de *Japanfche* Historie worden vermeldt. 102
Godtsdienst der *Siamiten*. 25
Godtsdiensten in *Japan* 143, drierley *ibid.* oude Godtsdienst der *Japoneefen* en *Chineefen*. 157
Godtsdienstige ordens in *Japan*. 165
Goederen, welke 't voordeeligste zyn in *Japan* 251 — door de *Chineefen* in *Japan* ingebracht 269 Schattingen op dezelve. 270
Goudt en Zilver Eylanden. 49
- H.
- Haayen (aanmerkingen over de). 34
Handel (Nederlandschen) op *Japan*. 229
243
Handelingen by 't vertrek der Neder- landsche Schepen. 263
Heete Baden. 322, 323
Hemelsteken (twaalf) des *Japoneefen*. 112
Herbergen in *Japan*. 298
Hevige en felle Brandt. 376
Heydendom ('t Oosterfch) afkomstig van den Egyptifchen Godtsdienst. 26
Historie van d'Heer *Caron*. 253
— van *Constantin Faulcon*. 14
— van *Darma* 440 — van *Ingen* 218 — van een Munnik. 369
— van *Peiruun*. 447
Hoeren op de wegen in *Japan*. 311
Hoerewaarden te *Miaco*, mogen niet meer dan twee hoeren in huys houden. 429
Hout (*Jeseri*) zo hart als yzer. 361
- I.
- 't Jaar in *Japan*, wanneer begint. 112
Jakufi Beschermgodt der *Japanfche* Art- zen. 351
Jammabos orde 165 kleeding 166 rang en tytels 166 geneezing der zieken 167 — bezweeringen 168 — beproe- ving der nieuwelingen *ibid.* — bee- del-orde in *Japan*. 309
Japan niet ongelyk aan Groot Brittannien, in 68. Provintien verdeelt 43 desselfs Climaat 73 zeer volkryk 479 onwin- baar 480 vruchtbaar en niet ontbloot van

van kunst. 483
 Japanfche manier van handelen wanneer de Nederlandfche Schepen aankomen 284 enz. — Onthaal den Nederlandfchen Gezant en zyn Gevolg aangedaan. 418, 421
 Japoneefen krygachtig volk. 479 — wraakgierig 480 — hebben geen koophandel noodig 412 — woenen onder een gelukkige Luchtftreck. 482
 Jedo, Hoofdstad van 't Ryk. 372 — gelegenheid. *ibid.* haven. *ibid.* grootte der itad, *ibid.* rivieren, *ibid.* bruggen, *ibid.* volkrykheyd *ibid.* ongeregelt gebouwt *ibid.* Gebouwen 373. orders in geval van brandt *ibid.* Geestelyken *ibid.* Paleyzen en huizen van den Adel *ibid.* Regeering *ibid.*
 Kasteel van den Keyzer 374
 Jefeery hout zo hart als yzer 361
 Jefe Eyland 46
 Intreede tot Jedo 371
 Iris (fyne) 6
 Judia Hoofdstad van Siam 10, nader befchreven. 19

K.

Kamuna Jamna, een groote fchoone Stad, 391
 Keyzer van Japan te gaff zynde, werden de poorten van 't Kasteel geflooten, 385 Eerfte Keyzers waren gelyk als Pauzen 486
 Keyzerlyke Wacht te *Fakone* om fcherp onderzoek te doen wat de reyzigers by zich hebben 365
 Klip Fredrik Hendrik. 3
Koboday, een Afgodt aangebeden in een fpelonk. 333
Kokura 327
 Kolyk, een landziekte in Japan 459 geneefing door de naaldefteek 461 naalde daar toe noodig 460
 Komfte te *Miaco* 343 te *Jedo* 370
 Koophandel en voorrechten der Chineefen in Japan 266 dezelve befnoeyt en waarom 267 tegenwoordige staat der Chineefen Handel. 268 in Japan. 484 wetenfchappen *ibid.* genees-en heilkunft. 481 Rechten *ibid.*
 Koophandel van de *Liquejo* Eylanden op Japan. 377
 Kosten op de reys van 't Nederlandfch Gezantschap naar *Jedo* 308
 Kroons Generaals en Waereldlyke Vorften van Japan, van *Joritomo* af tot op den nu regeerenden Keyzer *Tsinajos*, 141 derzelver macht. 486
Kuno, een vermaarde Sterkte. 361
Kurume, Kasteel. 326

L.

Laading der te rug zeylende fchepen. 213
 Land-reys van *Nagafaki* naar *Ko uru* 320
Laos ('t Koninkryk) 18
 Lasten, welke de Nederlanders draagen moeten by de verkooping in Japan. 360 Staat dier lasten vergeleken in 't jaar 1688 tegen die van 1685 261
 Leere van *Siaka*, wanneer ingevoert 176 — der Wysgeeren in Japan. 177 bestaande in vyf voornaame poincten. *ibid.*
 Leertouwers in Japan nemen daar het Beulsampt waar. 321
 Lengte van de reys van *Simnofoki* tot *Ofacca*. 30
 't Licht van de Maan, een Feeft door de Japoneefen gevierd 403
 Lichtekooyen op de wegen in Japan. 311
 Liedjenzangers en Marskramers op de wegen in Japan. 311
Liquejo Eylanden 44

M

Manbu, een Boom, 5
 Maatschappy of Orde der Plinden in twee, *Buffetz* en *Feki* verdeeld 195 nader befchreven. 170, 1171
 Manier om in Japan te paard te ryden. 282
Matsuri, een groot Feeft, deszelfs vertoonning. 213
 Medicinaal poeder 351
Meinam, rivier befchreven. 10 en 30
 't Meir *Fakone*. Zie onder letter F.
 Merkwaardige Dyk 335 — Spreuk van een Heyden 359 — Sluys 366 — Tempel 356 — Vygeboom 25 — voorvallen na des Auteurs wederkomst tot *Nagafaki* 435
Miako befchreven, 375 — getal der Inwoonders 346 — der Geestelyken en Vreemdelingen 347
Minobuts, stad, befchreven, handwerkfelen daar gemaakt. 391
 Mineraal water. 432
 Ministers (voornaamste) aan 't Keyzerlyk Hof te *Jedo*. 377
Mifuma, befchreven. 365
 Miftrouwen der Japoneefen. 401
Moxa, een brandmiddel, deszelfs bereyding en gebruyk 403, 405 hoedanighe perfoonen, en in welke ziekten men met dezelve brandt. 465, 466 welke platten gebrandt worden. 467 Regels daar ontrent in acht te nemen. 49 enz.
 Munt in Siam. 29
Muru (Haven van) een der veyligften tyde van storm. 314

- Aja* Tempels. 334
 N.
 Naamen van 't Koninkryk *Siam*, 18
 — der Jaaren, als ook der maanden
 en dagen in *Siam*. 28, 29
 Naalden om 't kolyk te geneesen in *Japan*.
 460, 461
Nagasaki, desselfs gelegenheid. 180 —
 Haven 181 Staat der Stad in oude
 tyden 182 — in de tyden der
 Portugeesen, 183 heeft behoort aan
 den Prins van *Omura*, 183 is hem
 afgenomen en waarom, 183 desselfs
 verdeding, 184 Gebouwen van
 Staat, *ibid.* Kruythuys *ibid.* Paley-
 sen der Gouverneurs en der Prinssen
 en Heeren van 't Ryk, 184 Woon-
 ningen der Vreemdelingen *ibid.* Tem-
 pels, 185 Hoerhuizen, 185
 Gevangenhuyzen, 186 Bruggen, 187
 Huyten, *ibid.* Inwoonders, 118 Bee-
 delars, *ibid.* Handwerkelen, 188
 hoe voorzien word van Levensmidde-
 len, 188 Regeering, 190 door drie
 Gouverneurs *ibid.* derzelve wedde
 en Hofhouding, 191 Order waer-
 genomen op derzelve Hof, 193
 derzelve Wachten, 193 hunne
 toerusting, macht en gezag *ibid.*
 Wachten in de haven, 194, 195
 Burgermeesters, 196 dezer Stede-
 houders, 197 Stadsbodens *ibid.*
 Regeleering der straaten, 199 wach-
 ten in de straaten, 200 lasten der
 ingezetenen, 201 misdaden hoe be-
 handelt en verschillende hoe beslist,
 203 hoe men handelt wanneer daar
 ymand sterft, 205 Verponding, 205
 Schattingen *ibid.* voordeelen uyt den
 buytenlandschen Handel, 206 Tem-
 pels en Geestelyken, 209 214 Patroon
 der Stad, *Sawa*, 209 Omdracht ter
 eeren van dezelve. 210
Nagasaki legt drie hondert en twintig
 Japansche mylen van *Jedo* 287
 Nederlanders in *Japan* leven daar gelyk
 gevangenen, 239 — tot welken
 somme zy in *Japan* mogen verkoopen,
 257
 Neerlands Gezantschap geeft kennis van
 haare aankomst tot *Jedo*, 375 word
 door twee Keyzerlyke Gevolmachtig-
 den verwelkomt. *ibid.*
 — Gezant ontmoet op den weg
 den Prins van *Kynokuni* met zyn Ge-
 volg, 386 Begroetingen over en
 weer *ibid.* — Een der Raden van
 Staate. 389
Niponbas, een brug van twee en veertig
 vademen lengte. 371, 372
 Nonnen beedelorde in *Japan*. 309
 Noodwendige dingen, die een Reyziger
 in *Japan* moet by zich hebben. 283,
 284 enz.
Norimons, draagstoelen om mede te rey-
 zen. 285
 O.
Odowara (stad) zeer pleyzierig gelegen,
 367
Ojingawa, groote en vermaarde rivier, 359
 Onderzoek van den Keyzer van *Japan* na
 eenig Europisch geneesmiddel om lang
 en gezondt te leven, 382 de Auteur
 stelt daar toe voor als zeer beroemt het
Sal volatile oleosum van *Sylvius* *ibid.*
 — of dit *Sal vol.* niet te vinden is
 in die schepen die van *Batavia* aange-
 komen zyn. 404
 Ontdekking der Oostindien door de Por-
 tugeesen, 220 en van *Japan* door de
 zelve *ibid.*
 Oorspronk (waare) der Japoneesen volgens
 het gevoelen van den Schryver, 58
 bewysredenen daar toe bygebragt, 60
 en verv.
 — der Japoneesen volgens hun eyge
 fabelachtig gevoelen, 69 aanmerkin-
 gen daar over. 71
 Opkomst van *Taicosama*, Keyzer van
Japan. 389
 Opfluyting van *Japan*, hoe uytgevoert,
 486
 Ordre in 't verkoopen der Nederlandsche
 goederen in *Japan*, 258 — in
Japan op het sluyken. 264
Oreni. 457
Osacca, 337 desselfs bruggen, huizen
 en Regeering, 338 desselfs inwoon-
 ders, 339 is de beste Koopstad van
 geheel *Japan*, 339 desselfs Kasteel.
 340
 P.
 Paarden en draagers tot de reys naar *Jedo*
 gehuurt. 282
 Paleyzen in *Judia*. 20
Palimbang, Rivier. 3
 Papier (Japansche manier van) te maa-
 ken, 453 gemaakt uyt de schors van
 de oprechte Papierboom. 453, 454
 Papierboom, verscheide soorten. 455,
 456
Papiniok boom. 5
 Pelgrims naar *Isje*. 307, 352
 — naar de *Quanwon* Tempels 308
 Perfoonen, die den Nederlandschen Ge-
 zant op zyne reys naar het Hof te *Jedo*
 moeten verzellen. 281
Petraatia beklimt den Throon van *Siam*.
 16
 Plaats, werwaards de Grooten die in
 on-

ongenade vallen, in ballingschap gezonden worden. 369
 Plakaten, palpoorten, enz. in Japan, 272
 Planten (schoone) 367
Platanus boom (zonderling foort van) 374
 Porcelain, waar en waar van gemaakt word. 323
 Portugeesen verliezen hunnen Handel en gemeenschap met Japan, 227 — hunnen staat in Japan, 222 hunnen val. 223
 Posthuizen in Japan. 298
Prya Laut (een heester) 5
 Prys der Muntspecien of gelden in Japan 257 — van verscheide goederen in Japan, 261 — tot welken de Directeurs mogen verkoopen voor hun eige rekening. 261

Q.

Quano, een groote stad. 354
Quarwon beeld, 426 — met twaalf armen, 387 — tempel. 430

R.

Raarigheden in een Tempel te *Fackone*. 366
Redems Eylanden. 6
 Redenen waarom de Nederlanders op *Desima* als ingeflooten zyn. 252
 Reys (jaarlykse) der Nederlanders naar het Keyzerlyk Hof tot *Jedo*, wanneer ingevoert. 279
 Reyzen in *Cangos* en *Norimons*, 285 — van *Simonofeki* naar *Osacca*, 289 — naar *Mia*, 355 — van *Fammamat* naar *Jedo*, 359. — (tweede) naar 't Hof tot *Jedo*, 407 — (tweede) van *Jedo* naar *Nagasaki*. 424
 Reyzigers (menigte van) op de wegen in Japan. 305
 Rivieren, die men moet passeeren van *Nagasaki* naar *Jedo*. 288
 Rivier *Ojingawa* zeer vermaardt. 359, 387
 Rykdommen van Japan, waar in bestaan. 75
 Rystvelden (schoone) 324
 Ryst wanneer geplant. 401

S.

Sainokawara, plaats, daar de Japoneefers gelooven dat de zielen der jong gestorvene kinderen bewaart worden. 369
Sanga, Hoofdstad van *Fifen*. 424
Satsuki, regenachtig Saifoen, valt in de

maand Juny, 401 op dien tyd plant men de ryst. *ibid.*
Si m (t Ryk) hoe gelegen, 18 desselfs uitgestrektheid en hoe verdeelt. *ibid.*
 Siammers mogen zich niet baaden in de Rivier. 12
 Siammer Godsdiensf. 25
Simonofeki. 320
Sinagawa, Voorftad van *Jedo*, 370
 Sintoisten geloof over den toekomenden staat. 150
Sinto's Godsdiensf beschreven, 144 weezentlyke pointe derzelve, 151 verscheidene Sekten, 157, Heilige dagen en derzelve viering. 153
 Schipbreuk (merkwaardige) 7
 Sluyken in Japan met de dood gestraft. 274
 Smokkelaars in Japan streng gestraft, 401 — — — — — andere ontdekt en 't geen daar op volgde, 403, — van kampher, onthooft, 405 — — — — — achtentwintig andere ter doodt gebracht. 406
 Speelen en Vertooningen. 212
 Staat (tegenwoordige) van 't Hof van *Siam*, 13 — van den Nederlandfchen Handel op Japan in 't jaar 1685. 257

Steden in Japan zeer volkryk en wel bebouwt. 294
 Steen (zwarte) in een Tempel. 307
Suruga (Stad) 360
Symmios Tempel. 431

T.

Taico, Keyzer van Japan, van een lagen staat tot den Throon verheven, 487 brengt de geheele Natie onder. 488
Takanomura beroemd van wegen een geneesmiddel. 391
 Tempel en Klooster *Tsuwoin*. 428
 Tempels der Sintoisten, 147 — der Chineesen in *Nagasaki*, 217 — tot *Mia*, 350 — van *Nagasaki*. 536
Terra Japonica of *Catechu*, desselfs bereyding en gebruyk. 368
Terum Lauk, een Heester. 5
 Thee, desselfs kruidkundige beschryving 439; 441 — — — — — naamen, 440 wanneer eerst in gebruik geraakt, *ibid.* desselfs aanqueking, 442 — vergadering der bladeren, 443 — verscheide foorten, *ibid.* — — — — — dezelve nauwkeurig beschreven, 443, 444 — — — — — bereyding der bladeren en werktuygen daar toe nodig, 445 bewaaring der bladeren, 447 — — — — — gebruyk 449 — — — — — goede en quade hoedanigheden, deugden en ondeugden, 450 en 451 gereedfchappen nodig om de
 R r r 2 Thee

Thee te kookten, te fchenken en voor te dienen.	451, en 452	Vifch, fchoone gefternde.	16
Theewinkels in Japan.	304	Viffen en fchulpen in Japan.	95
Toebereydfelen tot de reys naar <i>Jedo</i> .	279	Voorbeelden van fcheepvaart over landt	355
	280	Voordeelen op de Nederlandfche goede- ren in Japan.	260
Tolken (Japanfche) in ordens verdeelt, 243 — hunne weddens en profyten.	244	Voorfpoedt der Portugeefen in de voort- planting van het Euangelium.	221
<i>Topoo</i> boomen.	24		

V.

Verdeeling van 't Ryk van Japan,	50
— deffelfs inkomsten, 47 — Re- geering, 57 — deffelfs Kroonslan- den hoe geregeert, <i>ibid.</i> brandende Bergen in Japan, 57 — welke goe- deren Japan uytlevert. 75, 76 enz.	
Vruchtbaarheid ontrent planten, 81 enz. — overvloed van allerley zoort van dieren, 88 — van vogelen.	93
Verbode goederen in Japan.	249
Vertrek des Schryvers van <i>Kokura</i> ,	328
— van <i>Miaco</i> naar <i>Famma matz</i> ,	348
— van <i>Simonofeki</i> , 331 — van <i>Jedo</i> .	385

W.

Wederkomst des Schryvers tot <i>Miaco</i> ,	392
— tot <i>Osacca</i> , 326 — tot <i>Defima</i> , 401 — tot <i>Jedo</i> , 415 — tot <i>Miaco</i> , 428 — tot <i>Nagafuki</i> .	435
Wegen in Japan wel onderhouden,	287
Waereldlyke Priefters, <i>Negi</i> genoemd.	215
Wreedheid van een der Gouverneurs van <i>Nagafuki</i> .	495

Z.

Zeekatten.	7
Zonderling foort van fchuiten om de Ri- vieren over te vaaren.	289

E Y N D E V A N ' T R E G I S T E R.

